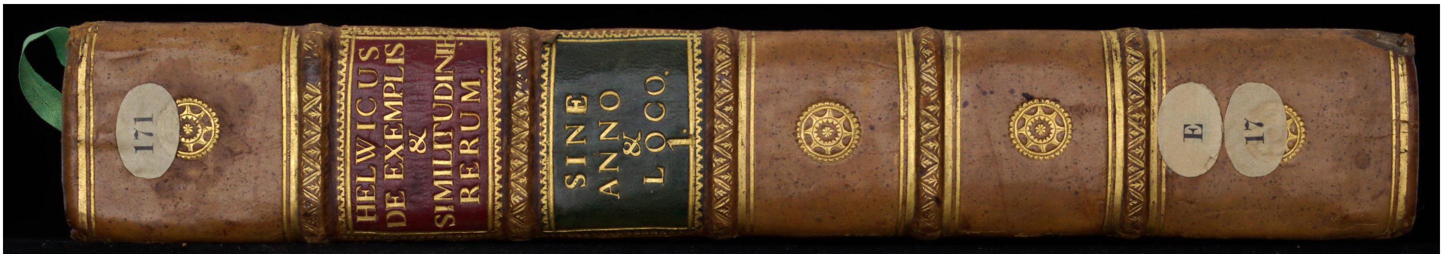
Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

~~37~~

171 E 17.

CA 1040

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

Incipit tabula vniuerſalis totius libri ſubſequentis · qui intitulatur de ſimilitudinibus rerum ſcdm ordinem litterarū alphabeti · vbi vnumquodqꝫ inueniendum ſit euidenter oſtentans

Abdicatio temporalium · li · iij · c · i ·
Abiectus a mūdo li · iij · c · ij · et · li · iiij · c · i · et · li · x · c · i ·
Ablatio temporalium li · x · c · ij ·
Abſcōſio bonorū operū · li · iiij · c · ij ·
Abſtinētia · li · i · c · i · et · li · iij · c · iij · et · li · iiij · c · iij · et · li · v · c · i ·
Abundantia temporalium · li · iiij · c · iiij · et · li · v · c · lviij ·
Accidia · li · i · c · ij · et · li · iiij · c · v · et · li · v · c · ij · et · li · vi · c · i ·
Actiua vita · li · i · c · iij · et · li · iiij · c · vi · et · li · vi · c · ij · et · li · ix · c · i ·
Aduerſarij aīarū li · viij · c · i ·
Aduerſitas tpalis · li · iij · c · iiij · et li · v · c · iij ·
Adulator · li · iiij · c · vij · et · li · viij · c · ij · et · li · x · c · iij ·
Afflictio carnis li · v · c · iiij ·
Amaritudo pnīe li · vi · c · iij ·
Ambitio li · v · c · v ·
Amicicia · li · iiij · c · viij · et · li · v · c · vi ·
Amor cōis li · i · c · iiij ·
Amor ſpūalis · li · i · c · iiij · et · li · v · c · vij · et · li · vi · c · iiij ·
Amor carnalis li · i · c · iiij ·
Amor tpalis li · i · c · iiij ·
Amor dei · li · ij · c · i · et · li · iij · c · v · et · li · viij · c · iij · et · li · ix · c · ij ·
Amor ſui libro · vi · c · v · et · li · viij · c · iij · et · li · x · c · iiij ·
Amor proximi li · vi · c · iiij ·
Angelus · li · i · c · v · et · li · vi · c · vi · et · li · vij · c · i ·
Anima · li · i · c · v · et · li · ij · c · ij · et li · v · c · viij · et · li · vi · c · vij · et · li · viij · c · iiij · et · li · ix · c · iij ·
Antixpiani li · vij · c · ij ·
Appetitus ſpūalium et temporaliū li · vi · c · xiij ·
Apoſtoli et apoſtolici viri · li · vi · c · ix · et · li · vij · c · iij ·
Aptitudo naturalis ad virtutes et vitia li · i · c · vij ·
Armatura ſpūalis · li · v · c · ix · et li · ix · c · iiij ·
Aſſūptio beate marie · li · vij · c · iiij
Auaritia · li · i · c · viij · et · li · ij · c · iij et · li · iij · c · vi · et · li · iiij · c · viij · et li · v · c · x · et · li · vi · c · x · et · li · vij c · v · et · li · ix · c · v · et · libro · x · c · v ·
Audire verba dei · li · vi · c · xi · et · li x · c · vi ·
Aureole ſanctorum li · i · c · ix ·
Autoritas maioris li · viij · c · v ·
Baptiſmus libro primo · ca · x ·
Beatitudo · li · i · c · xi · et · li · vi · c · xij ·
Beneficium · li · v · c · xi · et · li · x · c · vij ·
Blanditor li · v · c · xij ·
Blaſphemus li · iiij · c · x ·
Bonitas · li · i · c · xij · et · libro · v · c · xiij ·
Boni viri · li · ij · c · iiij · et · li · iij · c · vij · et · li · ix · c · vi ·
Bonuꝫ li · x · c · viij ·

A ij

KONINKL. BIBLIOTHEEK TE'SHAGE.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

Bonum opus li·viij·c·vi·
Quantus eccleſiaſticus ·li·iiij·c·xij·
Caritas·li·i·c·xiij· et ·li·ij·c·v· et ·li·iij·c·ix· et li·v·c·xiiij· et li·vi·c·xiij·
Carnalis·li·iiij·c·xiij· et li·v·c·xv· et li·vij·c·vi·
Caro·li·i·c·xiiij· et ·li·iij·c·x· et li·v·c·xvi· et ·li·viij·c·vij· et li·ix·c·viij· et li·x·c·ix·
Caſtitas·libro·iij·c·xi·et· li·v·c xvij·
Caſus malus li·viij·c·viij
Cautela li·v·c·xviij·
Cecitas mentis li·v·c·xix·
Cibus ſpūalis·li·v·c·xx· et ·li·vi·c·xiiij·
Circuitus li·viij·c·ix·
Clauſtralis li·v·c·xxi·
Clericus li·ix·c·ix·li·x·c·x
Cogitatio·li·iiij·c·xiiij· et ·li·vi c·xv· et ·libro·viij·c·x· et li·x·ca·xi·
Cōcupiſcentia li·i·c·xv·
Confeſſio·li·v·c·xxij· et ·li·viij·c·xi· et ·li·ix·c·x· et li·x·c·xij·
Confidentia li·v·c·xxiij·
Confortatio li·vij·c·vij
Coniugium li·iiij·c·xv·
Compaſſio li·v·c·xxiiij
Cōpunctio·li·i·c·xvi· et li·v·ca·xxv· et li·ix·c·xi· et libro·x·ca·xiij·
Conſcientia·li·v·c·xxvi· et li·viij c·xij·
Conſolatio·li·ix·c·xij· et ·li·x·c·xiiij·
Conſuetudo li·ix·c·xiij·
Contemplatio·li·ij·c·vij· et li·iij c·xij· et li·iiij·c·xvi· et li·v·ca·xxvij· et li·vi·c·xvi· et li·vij·c·viij· et li·x·c·xxv·
Continentia·li·ij·c·viij·et·li·iiij c·xxvij· et ·li·x·c·xvi·
Contritio li·v·c·xxviij·
Conuerſatio li·ix·c·xiiij·
Cor·li·iij·c·xiij· et li·iiij·c·x· et li·v·c·xxix· et li·ix·c·xv· et·li·x·c·xiiij·
Correptio·li·ij·c·viij· et li·iij·c·xiiij·li·viij·c·xiij·li·ix·c·xvij·
Conuerſio·li·i·c·xvij· et li·iiij·c·xviij· et li·vi·c·xvij·
Corpus humanū·li·i·c·xviij· et li vi·c·xviij·et·li·viij·c·xiiij· et li ix·c·xvi·
Corpus xp̄i li·vij·c·ix·
Crudelitas·li·iiij·c·xx· et li·v·c xxx·
Crux·li·v·c·xxxi· et li·x·c·xviij
Cupiditas·li·i·c·xix· et li·iij·ca·xvi· et li·v·c·xxij·
Cura tpaliū li·v·c·xxiij·
Cura paſtoralis li·vi·c·xix·
Curioſitas·li·iiij·c·xxi· et li·v·c xxxiiij· et li·vi·c·xx·
Cuſtodia ſui li·x·c·xix·
Dampnati·li·viij·ca·xv·
Dampnum·libro·viij·ca·xvi·
Delectatio·li·v·c·xxxv· et ·li·x·c·xx·
Demones·li·vij·c·x· et ·li·ix·c·xix·
Deſideria bona li·v·c·xxxvi
Detractores libro·v·cap·xxxvij·
Deuotio·libro·iij·capi·xvi· et li·v·capitulo·xxxviij· et libro·vi·ca·xxi·

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

Deus li. vi. c. xxij.
Dyabolus. li. iiij. c. xxij. et li. v. c. xxxix. et li. viij. c. xvij. et li. x. c. xxi.
Dignitas. li. iij. c. xvij. ⁊ li. v. c. xl.
Dilectio. libro. ij. c. ix. et li. iiij. c. xxiij. et li. v. c. xli. et li. vi. c. xxiij.
Discordia. li. i. c. xx. et li. viij. ca. xviij.
Diuitie. li. i. c. xxi. li. iij. c. xviij. ⁊ li. vi. c. xxiiij. et li. ix. c. xix. et li. x. c. xxij
Doctores. li. i. c. xxij. et li. vi. c. xxvi. et li. vij. c. xi.
Doctrina. li. i. c. xxiij. et li. iij. c. xx. et li. iiij. c. xxiiij. et li. v. c. xlij. et li. vi. c. xxv.
Dolosus li. v. c. xliij.
Dominium li. vi. c. xxvij.
Domus mentis li. v. c. xliiij.
Dona spūs sancti. li. i. c. xxiiij. et li. vij. c. xij.
Dubia li. viij. c. xviij.
Duricia li. v. c. xli.
Ecclesia. li. i. c. xxv. et li. ix. c. xx.
Elatio li. x. c. xxiij.
Electi. li. i. c. xxvi. ⁊ li. v. c. xlvi et li. x. c. xxiiij.
Elemosina. li. iij. c. ij. et li. iiij. c. xxv. et libro. viij. ca. xx. et li. ix. c. xxi.
Elemosinarius li. i. c. xxvij.
Eloquentia. libro. xx. c. x. et li. iij. c. xxi.
Error li. viij. c. xxi.
Erubescentia li. x. c. xxv.
Exaltatio. li. i. c. xxviij. et li. iiij. c. xxvi.
Excommunicatio. li. v. c. xlviij. et li. viij. c. xxij.
Exempla. libro. iiij. c. xxvij. et li. v. c. xlix.
Exhortatio li. iij. c. xxij.
Etas iuuenilis ⁊ senilis. libro. ix. c. xxij.
Euangeliste. li. v. c. xlvij. ⁊ libro vij. c. xiij.
Eucharistia. li. ij. c. xi. et li. x. c. xxvi.
Falsitas li. viij. c. xxiij.
Familiaritas mulierū. li. x. c. xxvij.
Fautor malorum libro. viij. cap. xxiij.
Fatuus li. v. c. l.
Feruor. li. i. c. xxix. ⁊ li. iij. c. xxiij et li. iiij. c. xxix.
Fictio li. v. c. lij.
Fides. li. i. c. xxx. et li. ij. c. xij. ⁊ li. iij. c. xxiiij. et li. v. c. liij. et li. vi. c. xxviij. et li. vij. c. xiiij. et li. x. c. xxviij.
Fidelis. li. viij. c. xxv. et li. ix. c. xxv.
Filij dei li. viij. c. xxvi.
Filij hoim. li. iij. c. xxv. et li. iiij. c. xxx. et li. v. c. lv.
Flagellum. libro. iiij. capitu. iij. et li. ix. c. xxvij. et libro. x. ca. xxix.
Fortitudo li. vi. c. xxix.
Fortuna li. iij. c. xxvi.
Fraudulentia. li. iiij. c. xxxij. et li. viij. c. xxvij.
Frequentatio confessionis. li. viij c. xxviij.
Fructus spūs li. i. c. xxxi.

Garrulus li. iiij. c. xxxiij.
Gaudia beatorum. li. vij c. xv.
Gloria eterna li. i. c. xxxij.
Gratia dei. li. i. c. xxxiij. et li. ij. c. xiij. et li. iij. c. xxvij. et li. iiij. c. xxxiiij. et li. v. c. lv. et li. vi. c. xxx. et li. viij. c. xxix. et li. ix. c. xxvij. et li. x. c. xxx.
Gratie g̃tis datē li. i. c. xxxiiij
Gratitudo li. v. c. lvi.
Gulositas. li. iij. c. xxviij. et li. iiij. c. xxxv. et li. v. c. lviij. et li. vi. c. xxx.
Habundantia. libro. v. ca. lviij.
Heretici. li. i. c. xxxv. et li iiij. c. xxxvi. et li. vij. c. xvi. et li viij. c. xxx.
Hoīēs boni et mali li. v. c. lviij
Honestas coniugij li. v. ca. lix.
Humilitas. li. i. c. xxxvi. li. ij. ca. xiiij. et. li. xxx. c. xxix. et li. iiij. c xxxvij. et li. v. c. lxi. et li. vi. ca. xxxij. libro. vij. ca. xvij. et li. ix c. xxviij. et li. x. c. xxxi.
Ignis gehēne. li. ij. c. xvi et. li. v. c. lxij.
Ignorātia. li. i. c. xxxix. et li. viij. c. xxxi.
Incarnatio li. i. c. xxxvij.
Incestus li. v. c. lxiij.
Incipiētes li. x. c. xxxij.
Inconſtantia. li. i. c. xxxviij. et li iij. c. xxx. et li. iiij. c. xxxviij. et li v. c. lxiiij. et li. ix. c. xxxix. et li. x. c. xxxiij.
Incōtinentia. li. v. c. lxv. et li. x c. xxiiij.
Inhertia li. iiij. c. xl.
Infectiuus li. vi. c. xxxiij
Infernus. li. ix. c. xxx. et li. x. ca. xxxv.
Infirmitas. li. v. c. lxvi. et li. vi c. xxxiiij.
Ingenium li. v. c. lxvij
Ing̃titudo li. iiij. c. xxxix.
Iniuria li. viij. c. xxxiiij.
Immūdicia. li. vi. c. xxxv. et li. ix. c. xxxi.
Innocentia li. iiij. c. xli.
Inobedientia. li. iiij. c. xlij. et li. viij. c. xxxij.
Impatientia. li. v. c. lxviij. et li. vi. c. xxxvi. et li. ix. c. xxxij.
Imperſeuerantia li. v. c. lxix.
Inſpiratio diuina. li. vij. c. xix. et li. viij. c. xxxiij.
Inſtabilitas li. v. c. lxx.
Intentio. li. iij. c. xxxi. et li. viij c. xxxv.
Inuidia. li. iiij. c. xliij. et li. v. c. lxxi. et li. vi. c. xxxvij. et li. ix. c. xxxiij.
Ipocriſis. li. ij. c. xvij. et li. iij. c xxxij. et li. iiij. c. xliiij. et li. v. c lxxij et libro. ix. c. xxxiiij. et li. x c. xxxvi.
Ira diuina li. i. c. xl.
Ira hūana. li. i. c. xli. et li. iij. ca. xlv. et li. v. c. lxxiij. et li. ix. ca. xxxv. et li. x. c. xxxvij.
Iudicia dei. li. viij. c. xxxvi. et li x. c. xxxviij.
Iudicium finale. libro. ix. capitulo triceſimo ſexto. et libro decimo capitulo triceſimo nono
Iudicium humanum. libro. iiij. c. xlvi. et li. v. c. lxxv. et li. viij. c. triceſimo ſeptimo. et li. ix. c. eodē

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

Iudex li·viii·c·xxxvii·
Iuſticia·li.i.c·xlii·lib·ii·c·xviii·
Iuſtus·li·ii·c·xix·et·li·iii·ca.
xxxiiii·⁊·li·vi·c·xxxviii·⁊·li·
viii·c·xxxix.
Iuramentū li·viii·c·xxxviii
Iuuenilia vitia· li·vi·c·xxxix·
Labor. li·vi·c·xl·
Lacrime·li.i.·c·xliii·et li
iii·c·xxxiiii·et·li·iiii·c·
xlvii·et li·v·c·lxxv·et·li·ix·c·
xxxviii·
Laſciuia li.i.c·xliiii·
Laus diuina li·iiii·c·xlviii.
Lex diuina li·viii·c·xl·
Lex hūana·li·v·c·lxxvi·et·li·
viii·c·xl.
Lingua·li.i.c·xlv·et·li·x·c·xli·
Locus·li.i.c·xlvi.et·li·viii·c·xli
Locutio·li·vi·c·xli·⁊·li·x·c·xlii
Longanimitas li·iiii·c·lxxviii·
Ludus li·iiii·c·xlix·
Luxuria·li.i.c·xlvii·et·li·ii·ca·
xx·⁊·li·iiii·c·l.⁊·li·v·c·lxxviii
et·li·viii·c·xlii·⁊·li·ix·c·xxxix
et·li·x·c·xliii·
Mandata dei·librō·x·ca·
xliiii·
Malus homo.li·iii·capi·
xxxv·et·li·iiii·c·li·
Manſuetudo·li·iii·c·xxxvi.et li
ix·c·xl·
Maria mater dm̄·li.i.c·xlviii·⁊ li
ii·c·xxi·et·li·iii·c·xxxvii·et li·
v·c·lxxix·et·li·vii·c·xx·
Martir li·iii·c·xxxviii·
Matrimonium ſpirituale·li·viii
c·xliii·
Memoria li·vi.c·xlii·
Mendaciūm li·ix·c·xli
Mens li·vi·c·xliii·
Meritum li·viii·c·xliiii
Miracula li·viii·c·xlv·
Miſeria·li.i.c·xlix·et·li·x·capi·
xlv·
Miſericordia dei li·viii·c·xlvi
Miſericordia hominis·li·ii·c·xxii
et·li·iii·c·xxxix·
Modeſtia li·vi·c·xliiii·
Monachus li·iiii·c·lii·
Mors·li.i.c·l·et·li·iii·c·xl·et li
iiii·c·liii·et·li·v·c·lxxx·et·li·
vi·c·xlv·et·li·viii·c·xlvii·et li
ix·c·xlii·et·li·x·c·xlvi·
Mortuus mundo·li·iii·c·xli·et li
x·c·xlvii·
Mundicia mentis· li·iiii·c·liiii·
et·li·v·c·lxxxi·
Mundus·libro.i.ca·li·et·li·vii·
ca·xxi·et·libro·ix·c·xliii·et li·
x·c·xlix·
Munera·li·v·cā·lxxxii·et·li·x
c·xlix·
Murmur li·ix·c·lxiiii
Negligētia·li·iiii·c·lv·et
li·viii·c·xlviii·
Negocia ſecularia· libro.i.
c·liii·
Nocuitn li·ix·c·xlv·
Oblatio sui.li·iiii·ca.lvi·
et·li·v·c·lxxxiiii·
Obedientia·li.i.c·liii·et
li·v·c·lxxxiii·et·libro·vi·capi·
xlvi·et libro.viii·c·xlix·et libro
ix·capitulo·xlvi·et libro·x·cap·
l·
Occaſioēs peccādi·li·v·c·lxxxvi
et.li·vi.c·xlvii.
Occultatio boni li·v·c·lxxxvi
Occupatio li·iiii·c·lvii·

Officiūm eccleſie. li. v. c. lxxxvij
Opera hoim. li. vi. c. xlviij. et li. viij. c. l.
Opera mala. li. iij. c. xlviij. et li. x. c. li.
Opera remiſſa li. iiij. c. lix
Opera bō. li. ij. c. xxiij. et li. iij. c xlij. et li. v. c. lxxxviij. et li. ix. c xlvij. et li. x. c. li.
Opera meritoria li. iiij. c. lix.
Opera penitentiū li. iij. c. xliij
Opera pficientium li. iij. c. xliiij
Opera ɔtēplantiū li. iij. c. xlv
Opera docentium li. iij. c. xlvi
Oratio. li. iij. c. xlvij. et li. vi. c. xlix. et li. viij. c. li. et libro. ix. c xlviij.
Ordo fratrū pdicatoꝝ li. i. c. lv.
Ornamentū aīe li. viij. c. liij
Ornatus. libro. ix. ca. xlix. li. x. c. lij.
Ornatus mulierū. li. v. c. lxxxix. et. li. x. c. lij.
Ocioſitas. li. vi. c. l. et libro. x. c liij.
Parentes li. viij. c. liij
Paſſio xpi. li. i. c. lvi. et li. iij. c. xlix et li. v. c. x. c. a li. vij. c. xxij. et li. ix. c. l. et li. x c. liiij.
Paſſio vitioſa li. viij. c. liiij.
Patientia dei. li. v. c. xci. et li. x. c. lv.
Patientia hois. li. i. c. lvij. et li. ij c. xxiiij. et li. iij. c. l. li. v. c. xcij. li. vi. c. li. li. ix. c. li. a li. x. c. lvi
Paupertas. li. iij. c. li. et li. iiij. c lx.
Pax. li. iiij. c. lxi. et li. ix. c. lij.
Peccator. li. i. c. lix. et li. iij. c. lij et. li. iiij. c. lxiij. et. li. v. ca. xciiij. et li. vi. c. liij. et li. viij. c. lvi.
Peccatū. li. i. c. lviij. et li. iij. ca. liij. et. iiij. c. lxij. et li. v. c. xciiij et. li. vi. c. lij. et li. vij. c. xxiij. a li. viij. c. lv. et li. ix. c. liij. et li. x c. lvij.
Pena inferni. li. iij. c. liiij. et li. x c. lviij.
Penitēs. li. i. c. lxi. et li. ij. c. xxvi et. li. iij. c. lv. et li. iiij. c. lxv. et li. v. c. xcvi.
Penitētia. li. i. c. lx. et li. ij. c. xxv et. li. iij. c. lvi. et lvij. et lviij. et li. iiij. c. lxiiij. et li. v. c. xc v. et li. vi. c. liiij. et li. vij. c. xxiiij. et li. viij. c. lviij. et li. ix. c. liiij. et li x. c. lix.
Peregrinus. li. iiij. c. lxvi. et li. v. c. xcvij.
Perfectus. li. iij. c. lx. et li. iiij. c lxvij. et li. x. c. lx.
Perficere bonū ꝓpoſitū. li. iij. c. lix
Perſecutio li. vij. c. xxv.
Perſeuerātia. li. i. c. lxij. et li. iij. c lxi. et li. iiij. c. lxviij. et li. v. c. xcij. et. xcviij. et li. viij. c. lix. a lib. ix. c. lv. et libro. x. capitulo. lxi.
Pigritia. li. vi. c. lv. et li. x. ca. lxij.
Pinguedo ſpūs. li. iiij. c. lxi.
Poteſtas hūana. li. vi. c. lvij. et li. viij. c. l.
Potus ſpiritualis li. vi. c. lviij
Predicator. libro. ij. c. xxvij. et li. iiij. c. lx. et li. v. c. xcix et li. vi c. lix. et li. vij. c. xxvi. et li. ix. c lvi. li. x. c. lxiij.
Predo li. iiij. c. lxxi.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

Prelatus. li. i. c. lxiij. et li. iij. ca. lxij. et li. iiij. c. lxxij. et li. v. ca. c. et li. vi. c. l. et li. vij. c. xxvij. et. li. viij. c. lxi.
Preſeruatio anime li. i. c. lxiiij
Preſumptio li. iiij. c. lxxiij.
Princeps. libro. i. c. lxv. et li. vi. ca. lvi.
Profectus ſpūalis. li. iij. c. lxiij. et. li. v. c. ci. et li. ix. c. lvij. et li. x. c. liiij.
Proſperitas tpalis. li. i. c. lxvi. et li. iij. c. lxiiij. et li. iiij. c. lxxiiij. et li. ix. c. lviij. et li. x. c. lxv.
Prudentia. li. i. ca. lxvij. et li. ij. c. xxviij. et li. iiij. c. lxxv. et li. v. c. cij. et li. vi. c. lxi.
Pueri li. v. c. ciij.
Pugna ſpūalis li. iiij. c. lxxvi
Pulchritudo ſpūalis. li. iij. c. lxv
Punitio. li. vij. c. xxviij. et li. viij. c. lvij. et li. ix. c. lx.
Purgatorium li. viij. c. lxij.
Purificatio cordis li. ij. c. xxix.
Puritas li. v. ca. ciiij.
Querere xp̄m. li. ij. c. xxx
Ratio. li. vi. c. lxiij. et li. ix. c. lxi. et li. x. c. lxvi
Recidiuū. li. ix. c. lxij
Recreatio li. viij. ca. lxiiij.
Regimen pn̄cipantiū. li. vi. c. lxij
Religio. li. i. c. lxviij. et li. iij. ca. lxvi. et li. iiij. c. lxxvij.
Religioſus. li. iij. c. lxvij. et li. v. c. cv. et li. vi. c. lxiij.
Remiſſio dampni li. viij. c. lxv
Renouatio mentis. libro. iiij. capi. lxxviij.
Reſtitutio li. viij. c. lxv.
Reſurrectio mortuorum. libro. ix. c. lxiij.
Sacerdos li. x. c. lxviij
Secta li. viij. c. lxxvij
Salus propria. libro. iij. c. lxviij.
Salutatio virginis marie. li. viij. c. lxviij.
Sancti viri. libro. i. c. lxix. et libro. ij. c. xxxi. et libro. iij. c. lxx. et. li. iiij. c. lxxix. et libro. v. ca. cvi. et li. vi. ca. lxiiij. et libro. vij. c. xxix. et. li. x. c. lxix.
Sanguis criſti li. iij. c. lxix.
Sapiens li. v. ca. cvij.
Sapientia. libro. i. c. lxx. et libro. ij. ca. xxxij. et li. iij. ca. lxxi. et lib. iiij. capitulo. lxxx. et libro. vi. c. lxv.
Sanctificatio. libro. viij. c. lxix. et li. ix. c. lxiiij.
Scientia libro. iiij. c. xxxiij. li. iij. c. lxxij. et. li. v. c. cviij. et. li. vi. ca. lxvi.
Sciſmatici li. v. c. cix.
Scriptura ſacra. libro. iij. capitu. lxxiij. et libro ſeptimo. ca. xxxi. et libro. viij. ca. lxx. et li. ix. c. lxvi. et. li. x. c. lxx.
Serui dei li. vi. c. lxvij.
Senſus corpis li. ix. c. lxv.
Silentiū li. x. c. lxxi.
Similitudo dei li. ix. c. lxvij.
Simonia li. x. c. lxxij.
Simplicitas. li. viij. c. lxxi. et. li. ix. c. lxxviij.
Sobrietas. li. ij. c. xxxiiij.
Societas. li. iij. c. lxxiiij. li. v. c. cxi li. x. c. lxxiij. Clxix. li. x. c. lxxiiij
Sollicitudo. li. vi. c. lxviij. li. ix. c.
Solitarij. li. v. ca. ci.

Spes. li. vij. c. xxx. et. li. ix. ca. lxx. et li. x. c. lxv.
Spūs ſanctus. li. i. c. lxxiij. et. li. iiij. c. lxxxi. et. li. vi. c. lxix.
Spūs malignus li. i. c. lxxij.
Spūalis homo. li. iij. c. lxxv. et li. iiij. c. lxxxij. et. li. vij. c. xxxij.
Sponſa xp̄i li. vi. c. lxx.
Status ſpūaliū li. i. c. lxxiiij.
Status laycoꝝ li. viij. c. lxxij.
Studium li. v. c. cxij.
Subditi. li. iiij. c. lxxxiij. et. li. ix c. lxxi.
Superbia. li. i. c. lxxv. et. li. ij. ca. xxxv. et. li. vi. c. lxxi. et. li. ix. c lxxij. et. li. x. c. lxxvi.
Superbus. li. i. c. lxxvi. et. li. iiij. c. lxxxiiij. et li. v. c. cxiij.
Taciturnitas. libro. ix. ca. lxxiij.
Tactꝰ impudicꝰ. li. iij. c. lxxvi
Tēperantia. li. i. c. lxxvij. et. li. ij c. xxxvi.
Temptatio. li. i. c. lxxviij. et. li. iiij. c. lxxxv. et. li. v. c. ca. cxiiij. et. li. vi. c. lxxij. ⁊ li. vij. c. xxxiij et. li. viij. c. lxxiij.
Tempus. li. ix. c. lxxv. et. li. x. c lxxviij.
Tepiditas li. x. c. lxxix.
Timor. li. i. c. lxxix. li. ij. c. xxxvij et. li. iij. c. lxxvij. et li. v. c. cxv. et. li. ix. c. lxxvi. et li. x. c. lxxx.
Tirānus. li. iij. c. lxxxvi. et li. v. c. cxvi.
Tranſgreſſoꝛ li. viij. c. lxxiiij
Tribulatio. li. i. c. lxxx. ⁊. li. ij. c. xxxviij. ⁊. li. iij. c. lxxviij. ⁊. li. iiij. c. lxxxvij. ⁊ li. v. c. cxvij. ⁊ li. vi. c. lxxiij. et li. viij. c. lxxv. ⁊ li. ix. c. lxxvij. ⁊ li. x. c. lxxxi.
Trinitas li. i. c. lxxxi.
Triſticia li. vi. c. lxxiiij.
Vana gloria. li. v. c. cxviij. et. li. ix. c. lxxviij.
Verba dei. li. i. c. lxxxij. ⁊ li. iij. c. lxxix. ⁊ li. iiij. c. lxxxviij. ⁊ li. ix. c. lxxix. et li. x. c. lxxxij.
Verba hoīm. li. vi. c. lxxv. et. li. ix. c. lxxx.
Vetule li. iiij. c. lxxxix.
Via peccatoꝝ li. iiij. c. xci.
Vidue li. iiij. c. xc.
Virgīēs. li. i. c. lxxxiij. et li. vi. c. lxxxvi.
Virginitas. li. ij. c. xxxix. et. li. iij. c. lxxx. et. li. iiij. c. xcij. et li. ix. c. lxxxi.
Viri vxorati li. viij. c. lxxvij.
Virtuoſus. li. i. c. lxxxv. et li. iij. c. lxxxij. ¶ Virtutes. li. i. c. lxxiiij li. ij. c. xli. li. iij. c. lxxxi. li. iiij. c. xciij. ⁊ li. v. c. cxix. ⁊ li. vi. c. lxxvij et. li. vij. c. xxxv. li. ix. c. lxxxij.
Vita eterna li. x. c. lxxxiij.
Vita pñs ⁊ futura li. ix. c. lxxxiij
Vita hoīs corpal. li. i. c. lxxxvi. ⁊ li. iij. c. lxxxiiij. ⁊ li. ix. c. lxxxiiij
Vita hoīs ſpūal. li. i. c. lxxxviij. li. iiij. c. xciiij. ⁊ li. v. c. cxx. ⁊ li. vij c. xxxiiij. et libro. ix. c. lxxxv
Vita moralis li. i. c. lxxxvij.
Vitia. li. i. c. lxxxix. et libro. iij. c lxxxiij. ⁊ libro. iiij. capitulo. xcv et libro. v. capitulo. cxxi. et li. vij. c. lxxviij. ⁊ libro. ix. c. lxxxvi
Vnctio grē li. ix. c. lxxxviij
Vnitas ſpūalis. li. vi. c. lxxviij. et. li. ix. c. lxxxvij.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

Vocatio diuina li. x. c. lxxxiiij.
Volūtas ꝓpria li. ix. c. lxxxix.
Voluntas bō li. x. c. lxxxv.
Voluptas. li. i. c. xc. et li. iiij. ca. xcvi. et li. v. c. cxxij
Vſura. li. iiij. c. xcvij. et li. v. ca. cxxiij. li. viij. c. lxxvi. li. ix. c. xc.

Xpiſtiani. li. i. c. xcij. et li. vi. c. lxxix
Xp̄c. li. i. c. xci. et li. ij. c. xli. et li. iij. c. lxxxv. et li. iiij. c. xcviij. et li. v. ca. cxxiiij. et li. vi c. lxxix. et li. vij. c. decimo ſexto et. li. ix. c. xci. et li. x. c. lxxxvi.

Zel9. li. i. c. xciij et li. iij. c. ſeptuageſimo ſexto. et li. v c. cxxv. et li. x. c. lxxxvij

Explicit tabula gn̄alis de materijs totius libri de exēplis et ſil'itudinib9 rerū ſcd̄m ordinē alphabeti

Incipit tabula gn̄alis ōniū exēploꝝ que introducunt in libro qui dicitur de exemplis et ſimilitudinibus rerū ſcd̄m ordinem litterarum alphabeti. et nominantur in hac tabula ſolū vocabula ipſoꝝ exēplorum ratione breuitatis.

Asbeſton lapis. li. ij. c. xvi
Abies li. iij. ca. li.
Abiſiſtus lapis precioſus. li. ij. c. xxvi.
Ablactatio pueri. li. x. c. xxxv. et eodē. c. octogeſimo p̄mo.
Aborſus ꝑgnātis li. x. c. vi.
Abſinthiū li. iij. c. liij. et lvi.
Accenſio ignis li. x. c. xliij.
Accipit. li. iiij. c. viij. et. xlvi. et lv. lx. et ſeptuageſimo octauo
Acetū li. ix. c. xi.
Aculeus li. v. c. nono
Agathes lapis. li. ij. c. tricesimo tercio
Adam li. viij. c. viceſimo ſcd̄o
Adamas lapis li. ij. c. xxvi.
Aduocatus li. x. ca. xij.
Aer. li. i. c. ij. et vi. et xxxvi. et xxxviij. et. lv. et lxxxviij. xciij.
Affricus ventus. li. i. c. ſeptuageſimo tercio
Ager. li. i. c. vij. et xxij. et lxi. et li. x. c. lxij.
Agricola li. ix. c. viij. et. liij.
Agricultura li. ix. c. i. iij.
Agnus li. v. ca. cvi.
Agn9 paſchalis li. v. c. xc
Agnuſcaſtus arbor li. iij. c. iij.
Ala li. vij. c. xiij.
Ale ſeraphin li. vij. ca. i.
Alatus li. vi. c. vi.
Alabandina lapis li. ij. c. xxiij
Alabaſtrū li. ij. c. xiij.
Alietus li. iiij. c. lxxiij.
Allectori9 lapis li. ij. ca. xiiij.
Allium li. iij. c. lxxxi. et lxxxiij
Alluuio li. i. c. xxxv.
Almatharſica lapis. li. ij. c. xxv.
Aloes. li. iij. c. triceſimo q̄rto. et lvi.
Altare li. ix. c. xliij. et xci.
Alteratio li. i. c. lij.
Alcio auis li. iiij. c. xvi.
Amaritudo aque. li. i. c. vi. et li. vij. c. xvi.
Amatides lapis li. ij. ca. xij.
Ambulare li. vij. c. xi.
Ametiſtus li. ij. c. xxxv.
Amigdalus li. iij. c. xxiiij.
Amomū li. iij. c. lxxi.

Amphibena ſerpēs · li · v · c · cxxij ·
Amphora li · vij · c · v ·
Ancilla li · x · c · lxvi ·
Anchora · libro · ix · c · i · et · lxx · et lxxvi ·
Anhelitus li · vi · c · xlix ·
Anetum li · iij · c · xxix ·
Angelus · libro · vij · c · viij · et · x · et · xi ·
Anguilla li · ix · c · lxxxix
Anima plantarū li · iij · c · lvi ·
Anima humana in prohemio ſexti libri ·
Animalia terreſtria · li · v · c · xiij · et · xxvij · et · lix · et · cxx ·
Animalia q̄tuor · li · v · c · xviij · et li · vij · c · xi · xiij · et · xxix ·
Animalia pui corpis li · v · c · lxi ·
Aīalia rapacia li · v · c · cxiiij ·
Aīalia imolaticia · li · v · c · lxxxiiij · cxxi · et cxxiiij ·
Aīalia ꝯmeſtibilia ſecūdum legem li · v · c · lxxxi
Amiſum li · iij · c · lxvij ·
Amachides li · ij · c · xij ·
Annus ſolaris et lunaris · lib · i · c · xlviij ·
Anſer li · iiij · c · lxxvij
Antemurale li · ix · c · xl
Antrum li · i · c · xxxv ·
Aper li · v · c · lxxiij · et · cxiiij ·
Apis · li · iiij · c · xi · & · xiiij · & · xxxi · et · xl · et · xlij · et · xlv · et · liiij · & lxi · et · lxviij · et · lxxx · & · lxxxiij · et · xcij · et · li · v · c · ix ·
Apoplexia li · vi · c · liij ·
Apoſtema li · ix · c · ix ·
Apparitio li · vij · c · viij · & · xx
Appetitus li · vi · c · viij ·
Appium li · iij · c · xiiij
Aqua · li · i · c · i · et · vi · & · xij · & · xxiij et · xxxiij · et · xli · xliij · xlix · lix · & lxx · lxxvi · lxxxl · xxxi · lxxxvij ·
Aqua roſacea li · ix · c · li ·
Aquila · li · iiij · c · i · et · xxv · xxvi · et · xxxvij · et · lv · lviij · & · lxxviij · et · lxxxvi · et · xcvi · et · xcvij · et li · vij · c · xi · et · xiij · & · xxix ·
Aquilo ventus · libro · i · c · lxxij · et lxxiij ·
Aranea · li · v · c · viij · et · x · & · xxvi et · xxviij · et · xxix · et · lxi · lxxvi et · ciij · et · cvij ·
Arator li · ix · c · lxxxvi ·
Arbor · li · iij · c · viij · et · lvij · et · lxv · li · vij · c · x · xxxiiij · li · x · c · iiij ·
Archa li · ix · c · li ·
Archa noe li · ix · c · xiiij ·
Archa teſtamēti · li · vij · c · xx · & · li ix · c · xliij · et · lxxi · et · xci ·
Arcus · li · vij · c · xxvi · et · li · ix · c · xlvi ·
Ardea auis li · iiij · c · lxvij ·
Arena · li · i · c · lx · et · lxxxix · et · li ix · c · liiij ·
Argentum libro ſecūdo in ꝓhemio · et · c · xxvij ·
Argentū viuū · li · ij · c · xxv ·
Argarites lapis li · ij · c · xxv ·
Ariditas terre li · i · c · i ·
Aries · li · v · c · c · et · cxxiiij · et · li vij · c · vij ·
Ariſmetica in ꝓhemio noni libri ·
Ariſtocracia i ꝓhemio libri octaui ·
Armatura · libro · v · ca · ix · & · li · ix · c · iiij ·
Armiger li · x · c · lix ·
Armonia li · i · c · lxxxi ·
Armoniacū li · iij · c · xlviij ·
Aromata li · ix · c · lxxxij ·

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

Aromatica li·ix·c·lxxxij·

Aromatica arbor li·iij·ca·lv·

Ars in ꝓlogo lib·viij·

Ars mechanica in ꝓhe·li·ix

Artifex in ꝓlogo lib·viij·

Artificialia li·ix·ca·lxxxvij·

Arſenicum·

Arterea li·vi·ca·lx·

Arturus li·i·c·lxxxiiij·

Arundo li·iij·c·xxxij·

Aegilla li·i·c·xiij·

Aſinus·libro·v·c·l·lxi·xciij·et cxv·

Aſcenſus li·x·c·li·

Aſcenſus planetarū·li·i·c·xxviij·

Aſpectus planetarū li·i·ca·vi·

Aſpis·li·v·ca·xlvi·xciiij·cxxi·et·cxxiij·

Aſſaſim li·viij·ca·xlij·

Aſterites lapis li·ij·c·xxxix

Aſteron lapis li·ij·c·xxvij·

Aſſub li·i·c·iiij·

Aſtrologia in ꝓhemio lib·ix·

Atrium li·ix·c·xx·

Auceps li·x·c·iij·&·xiiij·

Aucupiū li·iiij·c·xiiij·xviij

Auditus li·vi·c·xi·et·xxij·

Auellana li·iij·c·lxxiij·

Aues·li·iiij·c·lxxvij·xciij·xciiij·

Aues aq̄tice·li·iiij·c·xlvij·& lxx·

Aues prede li·iiij·c·ix·& lxvij

Aues coruini generis li·iiij·c·xxx·

Aues imolaticie li·iiij·c·lvi·

Aues in lege ꝓhibite·libro·iiij·c·xcv·

Augmentum li·iij·c·lxiij·

Auripigmentum li·ij·c·xxv·

Auriga·li·vi·c·xi·et·xxij·et·li·x·ca·vi·

Auricalcum li·ij·c·xvij·

Auris·li·v·c·xcviij·et li·vi·ca vi·xi·et xxij·et li·x·c·vi·

Aurora li·i·c·xcviij·

Aurū·li·ij·in ꝓhe·c·xxiiij·xxxij·

Auſter li·i·c·lxxij·lxxiiij·

Autūpnus li·i·c·lxxiiij·

Axis celi li·i·c·xlviij·

Baptiſmi iteratio·li·viij·c·lxvij·

Baculꝰ li·x·c·xxxv·

Balauſtia li·iij·c·ij·

Balſamū·li·iij·c·xxxvij·& lxix et·li·ix·c·vij·

Barba li·vi·c·xxix·

Barbarus li·ix·c·xvij·

Baſiliſcus li·v·c·xciiij·

Bdellium li·iij·c·xxix

Berillus li·ij·c·xxxvij·

Beſtia li·x·c·xxxi·

Beſtie q̄tuor li·vij·c·xxxiij·

Beſtiola ethiopica·li·v·c·xxxix

Beta li·iij·c·lvi·

Bitumen li·ij·c·l·& li·

Blādicie mulierū li·x·c·ix·

Bōbix li·v·c·xxvi·&·xxxiij

Bonꝰ fructus·li·iij·c·vij·et·xlij·

Borax·li·v·c·xvi·et·xlij·lxxviij et·cxiij·

Bos·li·v·c·xvij·& xxxvi·&·l·et·li·vij·c·xij·

Bos ſilueſtris·li·v·c·xxxi·xxxix

Boua ſerpēs li·v·c·xv·cxiiij·

Brachium·libro·vi·c·vi·et xxij et·lvij·

Bubalꝰ li·v·c·cxiij·

Bubo·li·iiij·ca·xxij·et·lxxiiij·

Bufo li·x·c·lxxvi·

Bureſtis li·v·c·xciiij·

Buxus li·iij·ca·lxxi·

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

Adere li·vij·c·xxix·
Cadauer li·x·c·xvij·
Caladri9·li·iiij·c·xxxiiij et·xcv·
Calamentū li·iij·c·ix·
Calamus li·x·c·xxxvij·
Calath9 li·vij·c·xi·
Calcedoni9 li·ij·c·xxi·
Calibs li·ij·c·vij·
Calix li·ix·c·lxxvij·
Calor li·i·c·iiij·et·xiij
Calx li·ij·c·ix·
Cameleon li·v·c·lxx·cxvi·
Cameleopodus li·v·c·ci·
Camel9·li·v·c·xx·li·lxiij·lxxxiij et·cxiiij·
Caminus li·ix·c·xxiij·
Cancer li·iiij·c·xxxij·
Candela·li·i·c·iiij·et·lxvi·et·li·ix·c·xi·
Candelabrū·li·vij·c·xi·et li·ix·c·xliij·et·xci·
Cāis celeſte ſid9·li·i·c·xxx·et xli·
Canicularés dies li·i·c·xli
Canis aīal terreſtre·li·v·c·i·et v et·vi·et·x·et·xxij·et·xxx·et lxxiij et·lxxix·et·lxxxij·et·xciij·et xcix·et·li·ix·c·lv·
Canis rabioſus·li·v·c·ij·et·xlviij et·lxxiij·et li·iij·c·lxxxi·
Canis marin9 piſcis·li·iiij·c·lxiij
Camiſtrū li·vij·c·xxiij·
Canna pulmōis li·vi·c·lx·
Campus li·i·c·xliij
Cantus auiū li·iiij·c·xvi·
Cappa pluuialis·li·ix·c·xxiij·et li·
Capillus·li·vi·c·vi·et xv·et li·vij·c·ij·
Capparis li·iij·c·l·
Capra·li·v·c·xciij·et librō·vij·c·vij·
Capra ſilueſtris li·v·c·cx·
Capreolus·li·v·c·xvi·et·xxv·et·xlix·
Capríficus li·iij·c·xij·
Caput li·vi·c·viij·et·lx·
Caput draconis celeſtis·libro·i·c·lxij·
Carbōnes·li·i·c·xvij·et li·vij·c·xi·
Carbunculus li·ij·c·xij·
Cardamomum li·iij·c·xx·
Carduus li·iij·c·xiiij·
Carica li·iij·c·ix·
Carnifices li·ix·ca·viij·et·lvi·
Caro libro·v·ca·iij·et·lvij·et li·vi·ī pḣemio et·c·xviij·
Cartilago li·vi·c·lxxij·
Caſeus li·ix·c·lvij·
Caſſia li·iij·c·xxix·
Caſſiafiſtula li·iij·c·ix·
Caſtanea li·iij·c·xxiiij·
Caſtor·li·v·c·xiiij·et·xvij·et·xliiij·et·xcix·
Caſtruz·li·ix·c·xv·et·xlvi·et liij·et·lxxiiij·et·li·x·c·ix·et lxij·
Catt9·li·v·c·vij·et·xxxix·lxxxix
Cauda·li·iiij·c·vi·et·liij·et·li vij·c·ij·et·vi·et·li·x·c·lxi·
Cauda draconis celeſtis·li·i·c·lxij
Cauerna li·i·c·lxviij
Caulis li·iij·c·lvi·
Cauſa ꝑpria li·viij·c·iij
Cecus li·i·c·v·et·lvij·et lxiij
Cedrus ābor alta·li·c·xxxvij·et lxxx·
Cedrus arbor fructifera·li·iij·c·xxxvij·et·lxxx·
Celidonia herba li·iij·c·lxxviij

Celidonius lapis li·ij·c·xv·
Chelidrus ſerpens li·v·c·cxiiij
Cella vinaria li·ix·ca.i.
Celū·li.i.c·lxviij·et li·vij·c·xxvij
Celum empyreū li.i.c·xxxij·
Celum aqueū li.i.c·v·
Celum ſtellatū li.i.c·xxv
Cena·li·vi·c·xij·et libro·x·ca·xxij·
Centaurea li·iij·c·lvi·
Centrū li.i.c·lxxxi·
Centrix ſerpēs li·v·c.cxiiij·
Cepe·libro·iij·c·vi·et·xxvij·et xcvi·
Cera li·ix.c·ij·et·xxij·
Ceraſtes ſerpēs·libro·v·c·xxxix·et·cxiiij·
Cerebrū li·vi·ca·lx·
Cherubin·libro·ix·capi.xliij·et xci·
Ceru9·li·v·c·vij·ix.xiiij·xxxiiij xlij·liij·lvij·lxv·lxxi·lxxx·xcv·xcvi·c·ci·iij·cxiiij·cxvij·et cxix·
Cete·li·iiij·c·ij·et·iiij·et xxxvi·et·xxxvij·et·lxxij·et·lxxvi·
Cibus·li·vi·ca·xiiij·et xxv·et et·xxxi·et li·ix·c·lxxij·et lxxx·
Cicada li.iiij.c·vij·et xlviij
Ciconia.li·iiij·c·xv·et xxx·lxv·
Cign9·libro·iiij·c·xxxv·et xliiij·et·lxiij·
Cilicinus ſaccus li·vij·c·xxvij·
Cimiſes li.ix.c·xviij
Cinamomū·li·iij·c·xi·et xxxvij·
Cipreſſus li·iij·c·ix·et xxxvij
Cinis li.i.c.l.
Circi9 ventus li.i.c·lxxiij
Circulus li.i.c·lxxxi·
Circuli celeſtes li.i.c·xxxiiij·
Circuli planetarum·li.i.c·xxxvi·
Circumferentia li.i.c·lxxxi·
Cirogrillus li·v·c·lxxiij·
Cirographus li·ix·c·xxxviij·
Cirurgicus li·ix·c·lxxvij·
Ciſterna·li·viij·c·xxxi·li·x·c·li
Cithara li·vij·c·xxix·
Citonius arbor li.ix.c·xxxviij
Ciuitas li·ix·c·xxvij.et lxxiij·
Claudus li·x.c.lxiij·
Clericus·li·viij·c·iij.et.vij·et xxiiij·
Clipeus li·ix·c·viij·
Colera li·vi·ca·iij·
Collirium·li·iij·c.lxxvij·et·li·ix·c·xxxv·
Collis li.i.c·iij.et lxxvij
Coloquintida li·iij·c·xl·
Collū li·vi·c·lx·
Colluſio li·viij·c·vij·
Coluber li·v·c·xxxix et·cxxi·
Columba·li·iiij·c·lxxix·et xciij·et·li·vij·c·vij·
Colūpna li.i.c·iiij·et li·vij·c·xi
Coma li·vi·c·vi·
Cometa li.i.c.lxxv·
Combuſtiō li·x·c·xlvi·
Cōceptio·li·vi·c·liiij·et·li·x·c·lxxxv·
Conditor legū·li·viij·c·vi·et xlv
Cōiunctiōes planetarū·li.i.c·xlvi
Cōpoſitio elemētorum·li·vi·c·xlij·
Cōſectio ſacerdotū et pōtificū vete ris legis li·x·c·x. C et·lviij
Cōſtitutio·li·viij·c·v·et·xxxi·
Cōſtructio ·li·viij·c·lv·
Cōſuetudo.li·viij·c·xij·xxviij·et·l·et·lv·et·lix·et·lxxviij·
Cōtumacia li·viij·c·xxxij·
Cōuerſatio fatua li·x·c·xvi
Cōuerſio vini i oleū·li·ix·c·xlviij

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

Copulatio auiū li·iiij·c·xv·
Cor·li·v·c·lv·et li·vi·c·vi·xxij et·lxiiij·
Corallus li·ij·c·xxix·
Cocodrillus·li·iiij·c·lxxvi·et li v·c·xlv·et lvij·et lxxij·et xciij·et·xciiij·et li·vi·c·ij·
Coriandrū li·iij·c·xxviij·
Corneolus li·ij·c·xxxij·
Cornix·li·iiij·ca·x·et xxvi·xxx·et·lxxxix·
Cornua li·v·ca·viij·c·
Cornu cerui·li·v·c·ix·et xlij·c. ti·
Corona li·vij·c·ij·
Corona luīnarium li·i·c·ix·
Corona clericalis li·x·c·x
Corpus·li·i·c·lxxxi·et in p̄hemio libri·vi·
Corruptio fructuū li·iij·c·xlvij·
Corruptio li·i·ca·liij·
Choruſcatio li·i·ca·lx·
Cortina li·ix·c·xxv·
Chorus li·vij·c·xx·
Chorus ventus li·i·c·lxxiij·
Coruus auis·li·iiij·c·xxxiiij·lxiij et·li·v·c·lxi·
Coruus piſcis li·iiij·c·lxv·
Cos lapis li·ij·c·viij
Coturnix li·iiij·c·lxv
Coxa li·vi·c·lx·
Creditor li·x·c·ij·xxxix
Cribrū li·x·c·vi·
Criſoleteus lapis li·ij·c·xvij
Criſolitus lapis li·ij·ca·xli·
Criſopaſſus lapis li·ij·c·xxiiij·
Criſtallus·li·ij·c·xxv·et li·vij·c·i·
Crocus li·iij·c·vij·
Crus li·vi·c·xlvi·
Cuculus li·iiij·c·lxvi·
Cucumis li·iij·c·xxvij
Cucurbita li·iij·c·lvi·
Culex li·iiij·c·xx·c. xxi
Cimīnū li·iij·c·lvi·
Curatio li·ix·c·liij·
Currus li·ix·c·xxxij·
Cutis li·vi·c·xxviij·
Cutibuth li·iiij·c·i·
Actili li·iij·c·xxxvij·
Delphinus·li·iiij·c·xij·xli et·xlix·et lxij·
Dāmula li·v·c·lxi·
Dāpnū li·viij·c·vij·lxvi·
Debilis li·x·c·lxxv
Debitū li·x·c·lix·
Defectus li·x·c·xlv
Defenſio li·viij·c·vij·xvi
Defunctus li·x·c·lvij·
Delictum li·viij·c·lv·
Denarius li·ix·c·xli
Deus·libro·v·ca·ix·lxxviij·c·c·cxij·cxiiij·et li·vi·c·ij·vi·xxxiij xxxvij·lxiij·et li·x·c·lxxiij·
Deſertū li·i·c·li·et lix·
Deſcenſus li·x·ca·li·
Deſtruere li·viij·c·lv·
Dextera li·vi·c·xxij·
Diaclotes lapis·li·ij·c·xi·Cxcvi
Diptānus·li·iij·c·xxvij·li·v·c·
Dies·libro·i·ca·xlviij·et li·vij·c xviij·
Diffinitio li·viij·c·lviij·
Digeſtio humoris li·iij·c·lxv·
Digitus li·vi·c·xlviij·
Dimēſiões corporis li·i·c·lxxxi·
Dimenſiões celi li·i·c·eodē
Dionius lapis li·ij·c·xxxiiij·
Diplois li·ix·c·lx·
Dipſa ſerpēs·li·v·c·xxxvij·xciiij

Dolium · li · ix · c · lxv · et · lxxxvij ·
et · li · x · c · xiiij ·
Dolor · li · vi · c · viij · et xx · xxxiij ·
et · xxxvi · et · xxxvij · et · l · lxxi ·
et · lxxiiij ·
Dña li · x · c · lxvi ·
Dñs · li · vi · c · xxvij · li · x · c · lxxiiij
Domus · li · ix · c · xxx · et · xxxi · et
xxxv · et lxxij · et · li · x · c · xvi · et
lix · et · lxxiij ·
Domus celi li · i · c · lxxiij ·
Domus planetarũ li · i · c · xiiij ·
Dormire vide ĩ sõpnꝰ · et li · x · c · xv ·
Dorsũ · li · vi · c · xiij · et · xxxvi ·
Draco · li · v · c · xxxix · lxxi · xcv · et
cxiij · et li · vij · c · xxxiij ·
Draco igneus li · i · c · iiij ·
Dracõtea herba · li · iij · c · lxxxv · et
li · v · c · lxi · et · lxxx ·
Dromedarius li · v · ca · cv ·
Dulcis fructus · li · iij · c · xliij · et lvi
et · li · ix · c · xvij · et · l ·
Dulcoratio aque amare · li · ix · ca ·
l · et li · x · c · xviij ·
Edenus li · iij · c · lxxi ·
Ebrius li · x · ca · iiij ·
Ecclesia li · viij · c · iiij ·
Echinꝰ piscis · libro · iiij · c · xxvij ·
et · xxxvij ·
Edera · li · iij · c · liij · et lvi · et lxiij ·
Edus · libro · v · c · xij · et · lxxiiij ·
et · cxiiij ·
Effimeron piscis li · iiij · c · lxij
Effimera febris li · vi · c · liij ·
Electio · li · viij · c · xx · et xxxiij · et
xxxix · et xliiij ·
Electus epc̄ li · x · c · lvij ·
Electrũ · li · ij · c · xix · et · li · vij · c ·
xxxiij ·
Elephas · li · v · c · xi · xxiiij · lx · lxvi
lxxv · lxxviij · lxxx · lxxxv · lxxxvi
xcvij · cvi · et · cxiij ·
Elementa li · i · c · lxxxi
Elemosina li · x · c · lxi ·
Elitropia li · iij · c · xxix ·
Elleborus li · iij · c · lvi ·
Emiſperium li · i · c · lxxxi ·
Emorrois ſerpens · ſpecies aſpidis
li · v · c · xciiij ·
Emplaſtrum li · ix · c · liij
Emptio li · viij · c · xxi ·
Endros ſerpens li · v · c · lvij ·
Epar li · vi · c · xxxviij
Epiglotes li · vi · c · xxxi
Epilentia · li · vi · c · xxxix · et · liij ·
et · lxi ·
Epc̄ li · viij · c · lxiij
Epulator li · x · c · lxxiiij ·
Eques li · vij · c · vi
Equus · li · v · c · xlvij · xlix · lv · lix ·
lxiij · lxxx · xcix · cvi · cxij · et li · vij ·
c · ij · et iij · et vi · et xxv · et · xxvi
et · li · ix · c · xxij · et li · x · c · ix et xxv
et · l · et · lij · et · lxxxi ·
Equus fluuiatis li · iiij · c · lxiij
Eqnoctialis circulus · li · i · c · xxxiiij
Erba medicinalis · li · ix · c · lxxvij ·
et · lxxviij ·
Ericiꝰ li · v · c · cij ·
Eruca · libro · v · c · lxxij · et li · vij ·
c · ij ·
Es li · ij · c · xi · Cca · lviij
Eſchites lapis · li · ij · c · xi · et li · iiij
Eſtas · li · i · c · lxxiiij · et libro · ij · in
prohemio ·
Eſtimatiua v̄tus li · vi · c · lx ·
Etas pͥma mũdi li · x · c · xxxij
Eurus v̄etus li · i · c · lxxiij ·
Excoĩcatio · libro · viij · c · xxxi · et
lxij · et · lxxvij

Excōīcatus li. viij. c. xxi.
Excoriatio li. ix. c. lxxxix
Exēplar li. i. in p̄hemio.
Exercitatio li. vi. ca. xl.
Alba li. iij. c. lxiiij. lxxxi
Fab ferrarius. li. ix. c. xvi
et. xxxix.
Faber erarius li. ix. c. xvi
Facies. li. i. ca. ij. et xi. et xiij. et
xxx.
Facies hōīmis li. x. ca. lxx.
Fagus li. iij. c. lxxiij.
Falco li. iiij. c. lxxiij. lxxix.
Falſarius li. viij. c. xxiij.
Falſum li. viij. ca. ij.
Fameſcēs li. x. c. lxxxij.
Fantaſia. li. i. in p̄hemio et li. vi. c
lx.
Fatuus li. x. c. xlviij.
Fauces li. vi. c. xxij
Fauilla li. i. c. lxxxvi.
Fauni li. v. c. lxix. xciij
Fauonius li. i. c. lxxiij
Febricitans li. x. c. lvi.
Febris li. vi. c. lij. et lxxiij
Fecunditas terre li. i. c. xxxvi
Fecunditas arboris. li. iij. ca. xlij.
Fel li. vi. c. iij.
Femina li. vij. c. xx.
Femina arbor li. iij. c. lxxxij.
Femur li. vi. c. vi. lxxvi.
Feneſtra. libro. ix. c. ix. et lxv. et
li. x. c. xvij.
Feniculū li. iij. c. lxxvij.
Fenū. li. iij. c. x. et xvij. et xxvi.
et. li. vij. c. x. et xiiij. et libro. x.
c. xxvij.
Fenix li. iiij. c. lxiiij.
Ferrū. li. ij. in p̄hemio et. c. xviij
c. xxix. et li. ix. c. vij.
Feſta iudeorum li. x. c. vij
Fetus li. v. c. iiij. et. lxi.
Fiala li. vij. c. xxix.
Ficulnea li. iij. in p̄he.
Ficus. li. iij. c. xij. xxij. xxix. lxxv
et. lxxviij. et. li. vij. c. xi.
Fides. li. i. c. xxix. et xxxiiij. et li.
viij. c. xxv.
Figura arboris li. iij. c. lxv.
Figura ſigilli li. ix. c. lxvij.
Figura impreſſa aque li. x. c. vi
Filius li. vi. c. lxxix.
Filius illegitimus li. viij. c. lvi.
Filius preſbiteri li. viij. c. xxvi.
Fimus li. ix. c. xix.
Firmamentū li. vij. c. i.
Fiſtula li. i. c. lxxxi.
Flagella li. x. c. xli. et lxxxi.
Flagellū arboris li. iij. c. xvij.
Flāma li. i. c. xxx. et li. vij. c. xx.
Flatus li. x. c. xxxviij.
Flegma li. vi. c. xliij. xcij.
Flos. libro. iij. c. ij. iiij. lxx. lxxx.
lxxxiiij. lxxxv. et li. v. ca. cxiiij.
Flos vitis li. iij. c. xxxvij.
Floritio arboris li. iij. c. viij.
Fluctus li. i. c. lxxvi.
Fluuius paradiſi. li. i. c. xxxiij. et li
ix. c. iij.
Fluuius. li. i. ce. lxxxvi. li. vij. c. xij
Folium li. iij. c. xxi.
Fons. li. i. c. x. xxiij. xxxiij. xliij. et
lviij. et li. vij. c. xvi. et. li. x. ca.
lxxiiij. ¶ li. v. c. vij
Formatio ſiue ſtatura corpis aīalium
Formatio corpis humani in vtero
li. vi. c. liiij.
Formica. lib. v. ca. lxi. xciiij. cij.
cxiij. cxiiij. cxvi. cxix. li. ix. c. xviij
Formica indie li. v. c. x.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

Formicoleon li·v·c·cxvi·
Forū iudiciale li·viij·c·xxxvi
Fouea li·i·c·xlvij·
Fraudator li·viij·c·xxvij·
Fraxinus li·iij·c·xxix·
Freneticus li·x·c·lxv·
Frons·li·vi·c·lxij·et li·vij·c·x
Fructuatio arboris·li·iij·c·vij·et lvi·
Fraus·li·iij·c·vij·viij·xlij·xliij·xliiij·xlv·xlvi·xlviij·et·lvi·et li·x·c·li·
Fruct9 sine nucleo vel gēmatus·li ix·c·xlvij·
Fruct9 dulcorat9·li·ix·c·xvij·et·l
Fructus īmaturus·li·x·c·xxxvi·
Frumētū·li·iij·c·xxvij·et·li·x·c·iiij·et·vi·
Fulgur li·vij·c·xi·
Fulica li·iiij·c·i·
Fulmen li·i·c·lx·et lxxv
Fumariū li·ix·c·xlix·
Fumus·li·i·c·lxv·et·li·vij·ca·vi·
Fum9 tere herba li·iij·c·lxxij·
Fundamentū li·ix·c·vij·et xlix
Furnarius li·ix·c·lxxiiij·
Furor li·vi·c·xxij·
Galaxia li·i·c·lxxxiij·
Gallina·li·iiij·ca·xxvij·lx·lxxiij·et·xcviij·
Gall9 li·iiij·c·xxiiij·xxvij·xxviij xxxiiij·et lxx·
Gall9 igne9 vel tere9·li·ix·c·xxix
Gariofolus li·iij·c·lxx
Gēma li·ij·c·xxxi
Gnatio li·i·c·lij·
Gnatio platanū·li·iij·c·viij·lvi·
Gnatio auiū li·iiij·c·lxxxiiij
Genesta li·iij·c·liij·
Genitalia li·viij·c·xxxv·
Genu li·vi·c·xxxij·
Germen·li·iij·c·xlij·et·li·v·c·cxiij·
Gith li·iij·c·lx·
Gladius·li·vij·c·xxvij·et·li·ix c·liij·et·lxiiij·
Glandes li·iij·c·lxxiij·
Gleba li·i·c·lix
Glis li·v·c·xxvij·et·liiij·
Graculus li·iiij·c·xxxiij·
Granarium li·ix·c·viij·
Grando·li·i·ca·xx·et·li·vij·c·xiiij·
Granū·li·ix·c·xxiij·et·xlvij·et li·x·c·lxix·
Garrula mulier li·x·c·lv·
Grifes·li·iiij·c·ix·et li·v·capi·cxvi·
Grus li·iiij·c·lxxvij·
Gutta li·iij·c·xcix·
Gutta aque li·i·c·lxxxij
Gutt̃ li·vi·c·xxij·et·c·xxxi·
Guerra·li·viij·c·lxv·et·li·ix·c·lxxiiij·
Gulositas piscium·li·iiij·c·lxiij·et·lxxi·
Gustus· li·vi·c·xxij·et·lxv·
Habitacula aīaliū terrestrium li·v·c·xxvij·
Hereditas·li·x·c·xxxiij·
Heridis serpēs alio nomine dict9 loua li·v·c·xv·
Heremus li·i·c·lxxi·
Hō·li·vi·ī pl'ie·et li·vij·c·x·xi·
Homicida li·x·c·lix·
Homicidium li·x·c·lxxxvij·
Hostia li·x·c·li·
Humerus li·vi·c·lvi·
Humores li·vi·c·xliij

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

Iacinctus li. ij. c. xxviij
Iaculꝰ ſerpēs. li. v. c. cxiiij
Iades li. i. c. xxij.
Iaſpis. li. ij. cā. xiij. et li. vij. ca. xx.
Iatus li. i. c. xvi. et liij.
Ibex. i. capra ſilueſtris. li. v. c. cx.
Idropicus. libro. vi. capitulo. v. et. lij.
Iemps li. i. c. lxxiiij
Iena li. v. c. lxiiij. et lxxx.
Ignis. li. i. c. i. et. ij. et. v. et xiij et. xlvij. et lviij. et lxxiij. et. li. vij. c. vi. xi. xiiij. et xxxiij. et. li. x. c. ix.
Ignes apparentes in aere. li. i. ca. iiij.
Ignis grecus li. ix. c. xxxiij.
Incantator li. x. ca. iij.
Ilex li. iij. c. l.
Incendiariꝰ li. viij. c. xviij.
Inclusio auiuz in caueis. li. iiij. c. xxxviij.
Incubus li. vi. c. lxxij.
Infans li. vi. c. xvij.
Infecūditas arborū li. iij. c. vij
Infirmus. libro. ix. c. lviij. et li. x. c. xxxiij.
Infructuoſa arbor li. iij. c. vij.
Infuſoria li. vij. c. xi.
Iniuria li. viij. c. xxxiiij. lxvi.
Ingratitudo li. iiij. c. xxxix.
Imago li. vij. c. xix.
Imaginatiua virtus li. vi. c. lx
Impedimenta leuitici sacerdotij. li. x. c. lxviij.
Imperator libro. viij. ca. v. et. lx.
Impugnatio caſtrorum et terraꝝ li. ix. c. lij. et lxxiij.
Inſanus li. x. c. lxv.
Inſerton li. iij. c. vij
Interpretatio reſcripti vel conſtitutionis li. viij. c. xxx.
Interſticia aeris li. i. c. lxxxi.
Inteſtina li. vi. c. liij.
Inteſtina cerui li. v. c. xcv
Inuolutio greſſuū. li. x. c. xxxiiij
Ioculator li. x. c. iij
Iordanis li. i. c. x.
Ira animalium. libro. v. c. lix. et lxxiij.
Iraſci li. vi. c. xxij
Ircus li. v. c. lxxviij. cxxiiij.
Iris ſolis. li. i. c. lxix. et li. vij. ca. xi. et. xx.
Iris lune li. i. c. xl.
Iris lapis li. ij. c. xxij.
Irundo li. iiij. c. xiij. et xciij.
Iſopus li. iij. c. xxix.
Iudex li. viij. c. xxxvij.
Iudex ſecularis li. viij. c. vij
Iudex eccíaſticus li. viij. c. vij.
Iuniperus li. iij. c. v.
Iumenta in prohemio libri quinti.
Iuncture li. vi. c. l.
Iupiter li. i. c. lxiij. lxv.
Ius li. viij. c. lxvij.
Ius naturale li. viij. c. liiij.
Iuſquiamꝰ li. iij. c. vi.
Iuuenca li. v. c. xvi.
Labia. li. vi. c. xxij. et xli.
Labor li. vi. c. xl.
Lacta. li. v. c. xix. lix. cx.
Lacertus li. vi. c. ij.
Lac li. vi. c. xix.
Lactatio pueri li. x. c. xiiij.
Lactatrix li. x. c. iij.
Lactuca li. iij. c. xxx. et lxxviij.
Lactuca capna li. iij. c. liij.

Lacus li.i.c. lviij.
Lapcus li. viij.c.vij.
Lancea ignis li.i.c.iiij.
Lampas.li.vij.c.xi.et.li.ix.ca.
lvi.lxviij.lxxxi.
Lapis.li.ij.in ꝓhemio.et c.i.et li
x.c.xxij.
Lapis p̄cioſus li.x.c.vi.
Latomus li.ix.c.xxij.
Latrina li.ix.c.lxxxi.
Latro.li.x.c.xij.ꝛ xxi.ꝛ xxviij.
et.lxxij.
Latruncula li.x.c.xi.
Latus li.vi.c.ix.
Laurus li.iij.c.lxi.
Lazaimi li.v.c.cvi.
Lazurium li.ij.c.vi.
Leccator li.x.c.vi
Lectus li.ix.c.xv.et xl.
Leena.li.v.c.xci.cix.et.li.vij.
c.xxxiij.
Legatus. li.viij.c.xxi.et lxxv.
Leno li.x.c.lxxij.
Lens li.iij.c.xi.et.lij.
Leo.li.v.capi.i.ix.xxij.xxiij.xl.
lxvi.lxvij.xcv.xcvi.c.cvi.ꝛ cix
et libro.vij.c.vi.et.xi.et.xiij.
et.xxxvi.
Leo marinus piſcis li.iiij.c.lxv
Leopdus.li.v.c.xxxij.et.lxvij.
et.lxix.
Leōtofonus.li.v.c.xcv.et.cvi
Lepra li.vi.c.x.et.liij.
Leproſus li.x.c.lxxiij.
Lepus li.v.ca.cv
Lepus marin9 piſcis.li.iiij.c.lxv
Letamen li.ix.c.v.
Lex ciuilis li.viij.i ꝓhe.c.lxx.
Legis fraus li.viij.c.xl.
Lex moyſi li.i.c.lxxxi.
Lex mahumeti li.i.c.xcij.
Lex pictagoricorū li.i.c.lxxxi.
Liber.li.vij.c.ix.xi.xxiij.xxvij
xxx.et.xxxvi.ꝛ.li.ix.c.xxxiiij
Littera li.ix.c.xxxviij
Legatio li.x.c.lxxxi.
Lignum li.x.c.xxxvij.et.liiij
Lignatina li.iij.c.lxx.
Ligurius li.ij.c.xxv.
Lilium li.iij.c.lxxx
Limax li.v.cxxij.
Linea li.i.c.lxxxi.
Lingua li.vi.c.vi.et lxxv
Linum li.ix.c.liij.ꝛ liiij
Linx li.v.c.lxxi
Litargia li.vi.c.lij.
Locatū li.viij.c.lxxvi.
Locus li.i.c.lxxxi.
Locuſta.li.iiij.c.xxxv.ꝛ lxxxiiij
et.li.vij.c.ij.et.x.
Lorica.li.vij.c.ij.vi.li.ix.c.iiij.
Lotio muris li.x.c.xiij.
Lotrix pannoꝝ.li.ix.c.lxxvij.ꝛ
li.x.c.lix.
Lucerna.li.vij.c.xi.et.li.ix.c.
xxi.et.lxxij.
Lucinia li.iiij.c.xij.
Ludus ſchacoꝝ.li.x.c.liij.et lv
et.li.x.c.xvij.
Ludus de cioꝝ li.ix.c.lxxv
Lumen li.i.c.lxxxij.
Lumen p̄cedens qd interduz appa
ret in aere li.i.c.iiij.
Luna.li.i.c.i.iij.xvij.xlviij.ꝛ lix
li.vij.c.iiij.xvij.xviij.xx.xxvij
Lumbus li.vi.c.vi.xxvi
Lupinus li.iij.c.xxxiiij.
Lup9.li.v.c.i.ix.xxxix.lxxx.cix
et.cxvi.
Lux li.i.c.xl.et.lx.et xci.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

MAgnes. li. ij. ca. xiiij. et c.
xxxv.
Mali fructus. li. iij. c. xlvij.
Malogranata li. iij. c. lv.
Malua li. iij. c. xxxvi.
Mal9 ꝑ arbore li. iij. ca. lxij.
Mamilla li. vi. c. xix
Mandibula li. vi. c. ij.
Mandragora li. iij. c. xij.
Mãna. libro. ix. c. lxvi. et li. x. c
lxxxiij.
Manciora li. v. c. cxiiij.
Manipulus li. vij. c. xxij.
Mantellus pluuialis. li. ix. c. xxiij
et. li.
Manus. li. vi. c. vi. et xxij. xlviij
et. li. vij. ca. xi. et xxxvi. et li. x.
ca. x.
Maré. li. i. c. xiiij. et xl. et xlviij.
et. li. et lviij. et lx. et lxi. et. lib.
vij. capitulo. xxi. et xxiij. et li. x.
c. xlvij.
Mare occeanū li. i. c. xlviij.
Mare rubrū li. i. c. xliij.
Margarita li. ij. c. vij
Maritus li. viij. c. xiiij.
Marmor li. ij. c. iiij.
Mars li. i. c. lix. et lxxv
Maſculina arbor li. iij. c. lxxxij
Maſculus hō li. vi. ca. lx.
Mrīmoniū. li. viij. c. xliij. lxxvij.
Maturitas fructus. li. iij. c. xlij. et
xlviij.
Medicina. li. ix. c. x. et xv ij. lvi.
Medicus li. viij. c. viij.
Medulla oſſium li. vi. c. xxx
Mel li. ix. c. lxxxij
Mel roſatū li. ix. c. li.
Melancolia li. vi. c. lxxiiij.
Melancolica infirmitas. li. vi. c. i.
Memoria li. vi. c. lx.
Menia li. ix. c. xxvij.
Menſa ꝯpoſitiōis li. ix. c. xliij
Menſura li. ix. c. lxiiij.
Menſis li. i. c. xlviij.
Menta li. iij. c. ix.
Mentū li. vi. c. xxiij.
Mercator. li. viij. c. lxxv. et li. x
c. xxviij. et xxxix.
Mercenarius li. x. c. lxix.
Mercurius li. i. c. xxxix.
Mergulus. li. iiij. c. xlvij. et lxiiij
et. lxix.
Merula li. iiij. c. xij.
Meſſis li. ix. c. lvi
Metallum li. ij. c. xxxvij
Migale li. v. c. xliij.
Milites. li. ix. c. xviij. xxxv. lxij
Militia li. ix. c. lxxxv
Milium li. iij. c. xlij.
Millenarius li. vij. c. xv.
Miluus. li. iiij. c. xxxv. xxxviij.
lix. lxvi. et lxxxvi.
Mirra li. iij. c. lvi.
Miſſa li. x. c. xxvi. et lij.
Mobile ṗmū li. i. c. xxxiij.
Mola li. ix. c. lxix. C lxxviij.
Molendinū. li. ix. c. xxxv. lxxiij.
Mollis materia li. x. c. li.
Monedula li. iiij. c. xij
Moneta li. ix. c. liij. et. lxxvij
Mons. li. i. c. xxij. lxiij. et lxxvi.
et. li. vij. c. xxxi.
Mons libani li. i. c. lv.
Mons thabor li. i. c. lxiij.
Mos galaad li. i. c. xc.
Mōs olueti. li. i. c. xxvij. lxi. lxvij
Mons garizim li. i. c. iij.
Mons moriam li. i. c. lvi.
Mons ſinay li. i. c. xlviij.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

Montes gelboe li.i.c.xlii.
Mons olimpus li.i.c.xci.
Montes ypborei li.i.c.xxi.
Mõſtruoſũ aĩal ĩdie. li.v.c.xciiij
Monſtuoſe nationes. li.vi.c.liij.
Mors li.vi.c.liiij.
Mortuus li.x.c.xlvij. et.lxvij.
Morus li.iij.c.xlix.
Motus li.i.c.lij. et.lxxxij.
Motũs localis. li.i.c.lij.
Motus planetarũ li.i.c.liiij.
Mot9 aĩaliũ terreſtriũ. li.v.c.xix
Mugil piſcis li.iiij.c.lxxxv.
Mulier. li.vi.ca.vij. et.li.vij.
c.iiij. et.v. et.li.x.c.lxxiij.
Mulus li.v.c.xciiij.
Munitio.li.vij.c.xxvi. et li.ix.c
xxvij.
Murenula. li.iiij.c.lxiij. et li.ix.
c.lxxiiij.
Mus li.v.c.vi. et.xxxv.
Muſca.li.iiij.c.xiiij. et.li.v.c.
xxviij.xciij.xciiij. et li.x.c.xxij.
Muſcus li.v.c.xclx.
Muſculus li.vi.ca.lx.
Muſica.li.i.c.lxxxi. et ĩ ꝓhemio li
bri.ix.
Muſtela li.v.c.xciiij.
Muſtela marina li.iiij.c.lxv.
Muſtum.li.ix.c.ij. et lxxiiij. et
lxxvij. et.li.x.c.xiij.
Mutuum li.viij.c.xxxv.lxxvi
Nardus li.iij.c.xxxvij
Naris.li.vi.c.vi.xxij. et
lxvi.
Naſſa li.ix.c.xxx.
Natatio piſcis li.iiij.c.vi
Naufragium li.viij.c.lxi.
Nauis.li.vij.c.xxxi. et li.ix.ca.
ij.xlij.li.liiij.lxi. et.lxxiij.
Nauta.li.v.c.xxiij. et.li.ix.ca.
liij.lv. et.lvi.
Nazarei li.x.c.lx.
Negligẽtia platoꝝ.li.viij.c.xlviij
Neomenia li.x.c.vij.
Neru9.libro.vi.ca.ij.lx. et.lxij.
Nilus li.i.c.lxxxix.
Nix li.i.c.lx.
Nitrum li.ij.c.xiij. et.xxxv.
Nocticorax li.iiij.c.xxij.
Noticia rerũ li.i.in ꝓhemio
Notus ventus li.i.c.lxxiij.
Nox li.vij.c.xviij.
Nubes.li.i.c.xlviij.lviij. et lxxiij
et.li.vij.c.xxxiij.
Numerus li.i.c.lxxxi.
Nuncij.li.viij.c.lxxv. et li.x.c.
xi. et.xxxvi.
Nundine li.x.c.vi.
Nutritiua ỽtũs li.vi.c.xiiij.
Nutrix li.vi.c.lx.
Nux ꝓ arbore.li.iij.c.xxxij. et li
vij.c.xxviij.
Nux ꝓ fcũ.li.iij.c.lvi. et.lxxiij.
Nux muſcata li.iij.c.xij. et lx.
Obliuiſci li.vi.c.xxij.
Occiſio aĩaliũ.li.x.c.xlvi
Occupat9 li.x.c.liij.
Oculus.li.vi.c.xxij. et.lix. et li.
vij.c.xiij. et.xxxij. et libro.x.c.
xl.
Odoramentũ li.vij.c.xxix.
Odoratus li.vi.c.lxi.
Odoratus piſcium.li.iiij.c.xviij.
Officium ecciẽ li.viij.c.xlvij.
Ofites ſerpens li.v.c.lxxxix.
Oleaſter li.iij.c.lxxiiij
Oleum.librõ.iij.c.xvi.xxvij. et
xxxvij.xxxix. et li.vij.c.xxv. et li
ix.ca.xlviij. et.lxxxij.

Oleum roſaceum li.ix.c.lii.
Olfactus li.vi.c.xxij.
Oliua arbor.li.iij.c.xxxvij.lx.et lxxiiij.et li.vij.c.xi.
Oliua fructus.li.iij.ca.xij.xxxvij.xliij.lix.et.lx.
Olla.li.vij.c.xxviij.et li.ix.ca.xxxv.xxxix.et xliiij.
Onager.li.v.c.xxvij.xlij.lxxvij lxxxvij.xcij.et.cxxv.
Onichinus li.ij.c.iij.et xiij.
Onocentahurus li.v.c.cviij
Onus li.x.c.lvij.
Operarius li.x.c.xxxix.
Orator li.x.c.xij.
Ordeum li.iij.c.lxxx.
Orion li.i.c.lxv.
Orix li.v.c.cxvi.
Ortenſis arbor li.iij.c.lxvij.
Ortus voluptatis li.ix.c.iij.
Os oris.li.vi.ca.v.et.xxij.lix.et.li.x.c.vi.et lxxi.
Os oſſis li.vi.c.xxx.xcvij
Oſtiaria li.x.c.xix.
Oſtiarius li.x.c.lxxx.
Oſtium li.ix.c.lxv.lxxiij.
Oſtrea li.iiij.c.xxxij.
Ouis.li.v.c.xlvi.et cix.et li.ix.c.lxxij.
Ouū li.iiij.c.lxxxviij
PAllatū li.vi.c.liiij.
Palea.li.ix.c.xxiij.xlvij
Pallium li.viij.c.lx.
Paliurus li.iij.c.lvi.
Palma.li.iij.c.xxxiij.xxxvij.et tricesimo octauo
Palmes li.iij.c.lxx.
Palpebra li.vi.c.xxij.et liiij
Panis.li.vij.c.xxiiij.et li.ix.c.lxxiiij.
Pannus li.ix.c.xv.
Pannus ſericus li.ix.c.xlix
Panthera.li.v.c.xviij.xli.lvi.lxxij.xcv.et cix.
Papa.li.viij.c.xxxvij.et xli.et xlix.et.lx.
Papilio aīal.li.v.c.lxxi.et li.x.c.xxvij.
Papilio tegens li.x.c.lij.
Paralellus circulus.li.i.c.xxxiiij.
Paraliſis li.vi.c.lij.
Pardus.li.v.c.lxi.et li.vij.ca.xxiij.
Partus.li.v.c.lxxiij.et li.x.ca.lix.et lxxxv.
Paſſer.li.iiij.c.xxiij.et.xcviij.
Paſtor li.ix.c.lxxvij.
Patella li.ix.c.xvij.
Pater.li.vi.c.lxxix.et li.x.ca.lxxiiij.
Pauo.li.iiij.c.ij.iij.xxij.xliij.l.liij.et li.x.c.lxi.
Pauper li.x.ca.lxi.
Pectus.li.vi.ca.vi.et xxij.et.xliij.
Pediculus li.v.c.lxxv.cix.
Pellicanus li.iiij.c.xxxix
Pelliceum li.ix.c.lxij.
Pelliparius li.ix.c.xlix
Pellis li.ix.c.xlix.lxxx.lxxxix
Pena li.viij.c.lvi
Penna li.iiij.c.xciij.
Perinatus li.vij.c.xi.
Penthecoſtes li.x.c.vij
Percuſſio li.viij.c.xiij.xxxi
Percuſſor ſupmus li.viij.c.lvi
Perdix.lib.iiij.ca.xvi.et xxxij.et.xcv.
Pergamenū li.ix.c.xxvij.
Perſicus arbor li.ix.c.lxxiiij

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

Perſicū frcūs li·ix·c·xxix·
Pes·li·v·c·cxx·et li·vi·c·iiij·vi·xxij·et li·vij·c·xi·
Peſter ſerpens li·v·c·xciiij·
Petra li·ij·c·xli·
Petroſillinuz li·iij·c·v
Phaſe li·x·c·vij·
Phariſei li·x·c·xliiij·
Pictura li·ix·c·lxvij·
Pigmei li·v·c·cxxiij
Pignus li·x·c·lxxv·
Pilus·li·vi·c·xxiiij·et li·vij·c·xix·
Pincerna li·vij·c·xxiiij
Pinguedo li·vi·c·xxi·xxxi
Pinus·libro·iij·c·iij·xxiij·xxvij xxxiiij·et xli
Pinea frcūs li·iij·c·lxvi·
Piper li·iij·c·xlix·et lx·
Pirus·li·iij·ca·iiij·et·vij·et·liij·
Piſcatio li·viij·c·lxiiij·
Piſcator·li·ix·ca·xxxv·et xlix·lxxiiij·
Piſcina li·i·c·xxiiij·
Piſcis·li·iiij·in·ꝓhe·et c·v·vi·vij·xvi·xix·lij·liij·lxxi·lxxxij·et octogeſimo ſeptimo·
Piſcis marinus li·iiij·c·xiij
Piſcis fluuialis li·iiij·c·eodē
Piſcis thobie li·x·c·liiij·
Piſces ꝯceſſi l' ꝓhibiti in lege moyſi·li·iiij·c·xvi·
Piſtor li·vij·c·xxiij·
Planeta li·i·c·lxxxiiij·
Planta·libro·iij·c·lvi·et li·v·c·cxiiij·
Plantatio li·iij·c·vij·xviij
Pliades li·i·c·xxvi·
Platanus li·iij·c·xxxvij·
Plumbum·libro·ij·c·xxxviij·et li·vij·c·v·
Pluuia li·i·c·xvi·et xxiij·
Polipus piſcis·li·iiij·c·xxxij·
Polus li·i·c·xlviij·
Pollutio ſōpniū li·vij·c·xxxiij
Pomū li·ix·c·xxxiiij·
Pondus li·ix·c·xci·
Porcus ſiue ſus·libro·v·ca·xxix·et·lxxviij·
Porcus marinus piſcis·li·iiij·ca·ix·et lxv·
Porrum·li·iij·ca·xxxiiij·et liij·et·lxviij·
Porta li·ix·c·xxxvi·lxv
Portator lignorum vel aque·li·x·c·lix·et octogeſimo pmo·
Poſtulatio·libro·viij·c·xliiij·et li·et lxxij·
Potus li·vi·c·lviij·
Prandium li·x·c·xxij
Pratum li·i·c·lxix·
Preceptū li·viij·c·xlix·
Predo li·viij·c·i·
Pregnans li·vi·c·vij
Preſentatio electi·li·viij·c·xliiij
Preſumptio iuris li·viij·ca·ix·et·xxxvij·
Precium li·x·c·lxxv
Priuatio li·vij·c·lvij·
Priuilegiū li·viij·c·iij·xxix·
Propheta·li·vij·in ꝓhemio
Proceritas arboris li·iij·c·lxv
Proditor li·x·c·iij
Promiſſiōes abrahē·li·vij·c·vij·
Propago·libro·iij·ca·lxv·et li·vij·c·xxiiij·
Propiciatorium·libro·ix·ca·xliij et·xci·
Prudentia animaliū li·v·c·cij·

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

Pruina li.i.c.ij.
Pauna li.iij.c.lviij.
Pſillum li.iij.c.xxix.
Puella li.vi.c.vij.
Puer. li.vi.c.xxxiiij.liij.lxiij.et li.viij.c.lv.et.libro.x.c.i.xxv.xxxv.xxxix.xlviij.et.lxxxi.
Pulex.li.v.c.xcv.li.ix.c.xviij.
Pulmentũ li.x.c.lxxxi.
Pullus eq̃ li.v.c.lv.
Pulmo li.vi.c.xliij.et liiij.
Pulſus li.vi.c.xlviij.
Puluis li.i.c.xviij.
Puluis roſarum. li.ix.c.xxviij.
Punctus li.i.c.lxxxi.
Punctio li.viij.c.lv
Putatio arborũ li.iij.c.i.et vij.
Puteus.li.i.c.xxxiij.et li.ix.ca.liij et.lxvi.
Puttrefactio li.i.c.lxiiij.

Quadriga.libro.vij.capi.xxvi.
Quadrupedia.libro.vij.c.xxxiiij.
Quercus li.iij.c.xxxviij
Quies terre li.i.c.xlij
Quies corpis li.vi.c.l.
Quiſq̃lie li.iij.c.xxij

Radi9.li.i.c.iiij.et.lxxxi.et.li.vij.c.iiij.
Radix.li.iij.c.ix.et.xiij.et.xv.xxxi.et.lvi.lxxi.lxxviij.
Ramoſitas arboris. li.iij.c.lxiij
Rana.li.iiij.c.lxv.et.li.v.ca.xxij.et.xciij.
Rapina li.viij.c.lxi.
Raptor li.viij.c.xxi.
Rãpnus.li.iij.c.liij.et.liiij.et lxxviij.
Raptus helie li.x.c.lxxxiij.
Raſorium li.ix.c.xvij.
Raſura clericoꝝ li.x.c.x.
Recuſatio obediẽtie.li.viij.c.xlix
Regiones calide li.i.c.iiij.
Regulus li.v.c.xciiij.
Religio li.viij.c.xxxviij.
Reliquie li.x.c.vi.
Renes li.vi.c.xxvi.
Renuciatio li.viij.c.xvij.
Reptile libro.v.in pHe.
Reſcriptum.li.viij.c.xxij.xlix.lv.lxx.et.lxxi.
Reſten lapis li.ij.c.xxxi.
Ribaldus li.x.c.lxxxi.
Rimatrix ſerpens li.v.c.xv.
Rinocerros li.v.ca.cxxiiij.
Riuus li.i.c.xxix.
Roma li.viij.c.xli.
Ros.li.i.c.iiij.et.xiiij.et.xxxiij et.xxxvij.et.lvi.
Roſa.li.iij.c.xiij.et.xxv.et lxvi et.lxvij.et.lxxx.et libro.ix.ca.xxviij.
Rota.li.vij.c.xxx.et xxxij.et li ix.c.xliiij.
Rubeta ſiue borax.li.v.c.xvi.et lij.et.lxxviij.et.cxiij.
Ruta li.iij.c.xlviij.et lxxviij

Sabbatũ li.x.ca.vij.
Saccus ptuſus.li.x.c.li.
Sacerdotes iudeorum.li.x.c.lxviij.
Sacramenta li.viij.c.xxix.
Sacrificium.li.vij.c.vij.et.li.x.c.viij.
Sagitta.li.ix.c.xxvi.et.lvi.et lxxix.
Sal li.ij.c.xiij.
Salamandra.libro.v.ca.vij.lxij lxxi.et.xciiij.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

Sallitio carmium li·x··clix·
Saliua ·li ·c
Salix li·iij·c·liij·
Salutatio papē li·viij·c·lxviij·
Sambucus li·iij·c·lv·
Sanguis li·vi·c·xvi·
Sanguiſuga·libro·v·capitulo·x·
et·xcv·
Saphirus·libro·ij·ca·vi·et xiij·
et·xv·
Sapor fructuum li·iij·c·xliij·
Sardius li·ij·c·v·
Sardonix li·ij·c·xxi·
Satiri li·v·clxix
Saturnus·libro·i·capitulo·ij·et
xc·
Saura libro·v·c·xix·et·ci·
Scachariū li·ix·c·xliij·
Scala li·vij·c·viij·
Scamōea li·ix·c·liiij·
Scaurus piſcis li·iiij·c·lxx·
Scenophegia li·x·c·vij·
Scitilla li·i·c·lxxxij·
Sciphus li·ix·c·lxxvij·
Scitalis ſerpēs li·v·c·lxxxix
Scola li·x·c·xvij
Scopa li·x·c·xxix·
Scorpena li·iiij·c·lxv·
Scorpio·libro·v·c·xij·xvi·lxxx·
xcvij·et cxxi·et li·vij·c·x·
Scrutinium ordinandorum·libro·
viij·c·xi·
Sculptura li·ix·c·lxvij·
Sedes·libro·vij·capitulo·xiij·et
xx·
Semen·li·iij·c·xx·xlij·lxiij·et·
lxxix·et li·vij·c·vij·et li·ix·c·i·
xxi·lvi·lxiij·lxxviij·li·x·c·lxiij
Semen plāte li·iij·c·viij·
Seminator li·ix·c·lvi·
Seminandi tempus·li·ix·c·lvi·
Senex li·vi·ca·lij·
Senſus corporis li·vi·c·lxxvij
Senſus communis li·vi·c·lx
Septenarius numer9 li·vij·ca·
xxvi·
Sepulchrū li·ix·c·i·
Serenitas aeris li·i·c·i·
Serpens·li·v·c·i·xxxvij·xxxix·a
lxxi·lxxx·xciiij·cij·cx·cxiiij·et
cxxi·et li·vij·c·xxxiiij·et li·x·c
xlix·et·lvij·
Serra li·ix·c·lxi·
Seruus·li·vi·c·xxvij·liij·lxvij·
et·li·viij·c·xxi·et lvi·et li·x·c
xxiiij·
Seta fili li·ix·c·lxxvi·
Sicomorus li·iij·c·xxx·
Sigillum·li·vij·c·ix·et li·ix·ca·
vi·xiij·et lxvij·
Signum·li·i·c·xxxi·et li·vij·ca·
iiij·et xx·et li·ix·c·lxxiiij·et li·
x·c·liij·
Signaculū li·vij·ca·vij·xxxvi·
Silueſtris planta li·xxx·c·lxvi
Simia li·v·c·x·et cxvi·
Similitudo hōis li·vij·c·xi·
Simonia li·viij·c·lxi·
Sinapis li·iij·c·xxvij·
Sirēa li·v·c·xvi·lxxi·
Sirena ſerpēs li·v·c·cxiiij
Situla ſerpens li·v·c·xciiij·
Situs terre li·i·c·xxxvi·Cxx·
Smaragd9·li·ij·c·xxi·li·vij·ca·
Societas li·x·c·lxxxi·
Sol·li·i·c·xiij·xvij·xxxiij·xxxix·
xl·xlviij·lxxxi·xci·li·vij·c·iiij·
xvij·xviij·xx·xxvij·li·x·c·l·
Solſticialis circulus·li·i·c·xxxiiij·
Soliū excelſum li·vij·c·i·

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

Sonus muſicus li·viij·c·xx·
Sopor li·vij·c·viij·et xix·
Sompnus· li·vi·c·xvi·xlv·lij·lv·lxviij·
Sotularis li·ix·c·lxij·
Speculum· libro·ix·ca·xxi·et·lxvi·
Spelunca li·i·c·li·
Spera celeſtis li·i·c·lxix
Spera vltima li·i·c·lxxxi
Spica li·vij·c·xxxv·
Spina·libro·iij·ca·xviij·et·liij·et·li·x·c·lxxiij·
Spinoſum lignum ·li·iij·c·xxxvi
Spũs aĩalis naturalis et vitalis·li vi·c·lxix·
Splen li·vi·c·li·
Spõſa·li·vi·ca·lxx·et·li·viij·c xlvi·
Spõſus li·viij·c·xlvi·
Sputum li·vi·c·lxxv·
Stannium li·ij·c·xxxvi·
Stare li·vij·c·xix·
Stare ad ſolem̃ li·x·c·lviij·
Statera·libro·vij·c·xxv·et·li·ix·c·xci·
Statua·li·viij·c·xxvi·et·xxxiiij
Statura ſiue formatio corpis·li·v c·vij·
Statuta facta ↄtra libtatẽ eccleſie li·viij·c·xxij·
Stella·li·i·c·lxix·et·lxxxv·et·li·vij·c·iiij·vij·xvi·xvij·xviij·xx·xxvij·et·xxxiij·
Stella maris li·i·c·xlviij·
Stellio li·v·c·xcvi·
Sterquilinĩũ·li·x·c·xxxi·et lix·
Stilla li·i·c·lxxxij
Stipula li·iij·c·lxiiij·
Stomachus·li·vi·c·xiiij·et·lxxiiij·
Strucio·li·iiij·c·xliiij·et·lvij·et·lxv·
Stuppa·li·ix·c·liij·et·lxxxv·et li·x·c·xxvij·
Sudor li·ix·c·lxxiij·
Subeth li·vi·c·lij·
Sulphur·li·ij·c·xx·et·li·vij·c·vi·
Submerſus li·x·c·v·et·xiij·
Supercilia li·vi·c·xliiij·
S9 ſiue porc9·li·v·c·xxix·lxxviij
Suſceptor pauperũ vel infirmorũ li·x·c·i·
Suſpẽdiũ· li·x·c·lxv·et lxix·
Suſpenſio clericoꝝ·li·viij·c·xv·
Suſurrium li·vij·c·xix·
Tabnaculũ·li·vij·c·xxiiij·
Tabernaculum moyſi·li·ix·c·xx·xxv·xliij·lxxxiij et·xci·
Tabule legis li·ix·c·xliij·et·xci
Tactus li·vi·c·xiij·
Thalamus li·x·c·xvij·
Talpa li·v·c·xciij·
Tartarum li·ij·c·ix
Tau li·viij·c·x·
Thaurus li·v·c·cxiij·
Taxus arbor li·iij·c·x·
Taxus animal·li·v·c·iiij·xxxix et·cvi·
Tegula· li·ix·c·li·et lxxvi·
Tela li·ix·c·lxxx·
Tẽplũ·li·viij·c·i·et xx·et li·ix·c·
Tempus li·i·c·lxxxiiij·Clxxxiij
Temp9 ps capitis·li·vi·c·xviij
Tenebre li·i·c·xxxix·
Teredo vel vermis ligni·li·v·ca·lviij·et·xci·
Ternariũ mltiplex li·i·c·lxxxi

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

Terra · li. i. c. i. iiij · xxxvi · xlij · xlviij
lvij · lxxix et . lxxx ·
Terra habitabilis li. i. c · lxxxi ·
Terra ſeminabil' li · ix · c. lvi ·
Terra culta et ĩculta · li. i. c · xij ·
Terra ſeptentrōis li. i. c · lxxx
Terre mot9 · li. i. c · xix. xxxix · xlv
lviij · lx · lxvi · et lxxix ·
Theſaurus · libro · x · ca · xlvi · et ·
xlvij ·
Teſtamentum · libro · viij · c · v · x ·
et · xlvij ·
Thus li · iij · c · xlvij ·
Tibia li · vi · ca · lx ·
Tigris aĩal li · v · c · xcvi ·
Timalus piſcis li. iiij · c. vi.
Timiama li · ix · c · xl vij ·
Timpanum li. i. c · lxxxi ·
Tinea li · v · c · lxviij. et cxviij
Tirannus · li · vi · c · xxvij · et li · x
c · xxiij ·
Tirus li · v · c · lxxiiij · et xciiij
Tonitruū · li. i. c · xlv · lviij · lx · et ·
lxxv ·
Tonſura clericalis li · x · c · x ·
Topaci9 li · ij · ca · xxx ·
Torneamentū li · ix · c · lxvij ·
Torrens . li. i. c · xl. et libro · vij · c ·
xv ·
Tortugā li · v · c · xxi ·
Tranſgreſſor li · viij · c · lxiiij ·
Tranſitus aque li. i. c · xlix ·
Tranſlatio li · viij · ca · lviij ·
Tranſplantatio li · iij · c · vij ·
Tranſuaſatio li · ix · c · xliij
Triangulus li. i. c · lxxxi ·
Triticum · li · vij · c · xxv · et li · ix ·
c · iij · et · xxvij ·
Trotta li · iiij · c · lxiiij ·
Tuba li · vij · c · xxvi · xxxi ·
Tunica talaris li · ix · c · lv ·
Turdus li · iiij · c · lxv ·
Turris li · ix · c · xxxvij ·
Turris babel li · ix · c · lxxvij
Turtur auis · li · iiij · c · lvi · et xc ·
et . li · vij · c · vij ·
Turtur piſcis li · iiij · c · lxxij ·
Vacca · li · v · c · xvi · et li · vij
c · vij ·
Vagina li · ix · c · lxiiij
Vallis li. i. c · xix · xxvi ·
Vapor li. i. c · lxvi · et lxxxix ·
Vas · li · vij · c · xxxiiij · et li · x · ca ·
xxx · xlvi. et lxxi ·
Vas argenteum li · ix · c · vi
Vas eneum li. ix · c · xxiiij
Vas vitreum li · ix · c · xl · lxiij
Vas luteum li · ix · ca · v ·
Vas plenum · li · ix · c · xv · et xliiij
et · lxxxix ·
Veges perforata li · x · c · li ·
Velum li · ix · ca · xx ·
Velum monialium li · viij · c · lij ·
Velum nauis · li · v · c · cxiij. et li ·
ix · ca. i.
Vena ſanguinis li · vi · c · lxxvij ·
Venatio li · viij · c · lxiiij
Venalis res li · x · c · lxxxiij ·
Venditio · li · viij · c · xxi. et liij · et
li · x · c · lxxxiij ·
Venditor · libro · x · c · xiiij · et lij ·
Venenum · li. v · c · xciiij · et · cxxi ·
et · li. ix · c · xli · et liij · et li · x · c · lvij
Venter · li · v · c · lxxviij · et cxij · et
li · vi · c · xxij · xlij · et li · vij · c · xxiij ·
xxx · et xxxiiij ·
Vent9 . li. i. c · xi · xiiij · lxxij · lxxiij. et
lxxv · lxxviij · lxxxvi · lxxxviij · et li
vij · c · x · et · xxxiij ·
Ventus turbinis li · vij · c · xxxiij

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

Venus li.i.c.iiij.
Ver li.i.c.lxxiiij.
Verbū abſcōditū li.vij.c.xix.
Vermis.li.v.c.lviij.et.li.x.ca.
xlix.et.lix.
Vertex li.vi.c.xx.
Veſpertilio li.iiij.c.lxiij.
Veſtes ſeu veſtimēta.li.ix.c.xiij.
et.xxxi.et lxviij.
Veſtes miniſtroꝝ veteris legis et
noue li.ix.c.ix.
Veſtes ꝓhibite in lege moyſi.li.
ix.c.
Veſtimēti ſciſſio li.x.c.lix.
Veſtigiū trinitatis .li.i.c.lxxxi.
Vitta coccinea li.ix.c.lvi.
Victualia li.x.c.ix.
Viella li.ix.c.xliij
Vigilia li.vi.c.lxviij
Villicus li.x.c.xij.
Vinatia li.ix.c.v.
Vindemia li.ix.c.iij.et xlvij
Vinea.li.ix.c.xx.xxi.xlv.et.li.
iij.c.lxx.
Vinum.libro.iij.c.xxxvij.et.li.
vij.c.xxi.et.li.ix.c.v.xi.xxv.
xliij.xlviij.lxxiiij.et.lxxxij.et.li.
x.c.vi.et.xiiij.
Vinum gariofolatum li.ix.c.l.
Vinum abſintħiatū li.ix.c.xi.
Viola li.iij.c.lxxx.
Vipera.libro.v.c.lxxx.cix.et.
cxxi.
Vipealis ſpecies aſpidis.librō.v
c.xciiij.
Vir.i.maritus li.vi.c.lxxix.
Virga.li.iij.c.xxxvij.et.li.vij.
c.xxviij.et.li.viij.c.lxi.
Virga aaron li.ix.c.xliij
Virga moyſi .li.x.c.x.et xviij.
Virga aſſueri li.x.c.xviij
Virgula li.x.c.lxxvi.
Viride li.vij.c.x.
Viriditas li.iij.c.lxv.
Virtus herbarum lapidum et vbo
rum li.x.c.lxvi
Virus li.v.c.xciiij.
Viſcera li.vi.c.xxij.et.liij.
Viſio nocturna.libro.vij.in ꝓhe
mio et.c.xviij.
Viſus li.vi.c.xvi.xxij.
Vitis li.iij.c.xxxvij.et.li.
ix.c.xlv.
Vitrum li.ij.c.ij.
Vitula rufā li.v.c.cxxiij.
Vitulus li.vij.c.xi.et.xiij.
Vmbilicus li.vi.c.xlvij.
Vmbra li.i.c.viij.et.lxxxvi
Vnctio li.ix.c.lxxxviij
Vnguentum.libro.ix.c.liiij.et.
lxxxij.
Vnguis.li.v.c.viij.et.ix.et.
cxvi.et.li.vi.c.xlviij.
Vngula li.v.c.viij.
Vnicornis.li.v.c.lxxviij.cxvi.
et.cxxiiij.
Vocatio li.x.c.lxxxiiij.
Volatilia.li.v.in ꝓhemio.et.li.
vij.c.xxxiiij.
Volatus auium li.iiij.c.xci
Volucres li.vij.c.vij.
Volumen li.vij.c.xxx
Vorago .libro.i.c.xvi.et.liij.
Vox.libro.vi.ca.xxv.et lx.et li
vij.c.xix.
Vpupa.libro.iiij.capi.xxx.et.
xcv.
Vr caldeoꝝ li.vij.ca.vij.
Vena aurea.libro.ix.capi.xliij.
et.xci.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

Vrſus·li·v·c·xxxv·lvii·lxviii·lxxi·lxxiii·xcix·et cxiiii·et li·vii ca·xxxiii·
Vrtica·li·iii·c·lxxvi·et li·v·ca· xcv·
Vſurā li·viii·c·lxix·
Vua acerba li·x·c·xx·
Vuula li·vi·c·lx·
Vulnera·lib·ix·ca·x·xxvi·liiii·lxxiii·et lxxxvi·
Vulpes·libro·v·c·vi·et xxxix·et xliii·
Vultur·li·iiii·c·xiii·xvii·xx·et xxix·lxxv·et lxxix·
Vulturnus ventus li·i·c·lxxiiii·
Vxor·li·vi·c·lxxix·et li·viii·ca· xiiii·et·li·x·c·lix·
Zephirus ventus·li·i·c·lxxiii
Zignites lapis·libro·ii·c·viii·
Zimeth li·ii·c·vi·
Zinziber li·iii·c·v·
Zizania li·iii·c·xxxv·
Zodiacus circulus·libro·i·c·xxxi et·xxxiiii·
Zucarum li·ix·c·lxvii
Zucarū roſatū li·ix·c·li

¶ Explicit tabula generalis omnium materiarum libri de exemplis et ſimilitudinibus rerum·

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

Incipit opus perutile et va
riou predicatoribus de quaque ma
teria dicturis · venerabilis atque do
ctiſſimi mgri helwici teutonici pro
feſſoris ſacre theologie ordinis pre
dicatorum · quod intitulatur ab au
tore · liber de exēplis et ſimilitudi
bꝰ rerū ·

Prologus primꝰ

OMNIA fa
cito ſecun
duz exem
plar qd ti
bi mōſtra
tum eſt ·
Heb · viij ·
In omni
bus operi
bus artium videmus ꝙ eoruz opi
fices diriguntur et regulantur du
plici exemplari · Nam qui ſunt in
arte periti interius habent exem
plar ſcilicet formaz artis ſecundū
quam operantur · Qui vero artem
addiſcunt nondum eruditi in ipſa
aſpiciunt ad exemplar exterius
per aliquem artificem factuz · ſicut
pueri qui ſcribere diſcunt tenent
pre oculis exemplar magiſtri · Sz
quēadmoduz in operibus artium
ſic etiam ī moribus et actibus vir
tutum duplex habemus exēplum
Nam primo quidem per fidem ha
bemus intus criſtum · ſcdm illud
Apl'i · Eph · iij · Habitare criſtum p
fidem in cordibus veſtris · Et hoc ē
exemplar precipuū perfecte vite ·
Vnde et ipſe ait · Johīs · xiij · Exē
plum dedi vobis vt quēadmoduz
ego feci ita et vos faciatis ¶ Et de
hoc exemplari principaliter intelli
gi debet verbum preallegatum ¶
Omnia facito ſcdm exemplar ſcz
criſti qd tibi monſtratum eſt ſcz p
fidē · Hoc ē igitur exemplar intri
ſecum exiſtens in corde per fidē ſcz
criſti vita · qd exemplar apl'us ſe
quēs et ei conformatus totaliter
dicebat ad Gal · ij · Viuo ego iaz
non ego viuit vero in me criſtus ·
· Sed eſt aliud exemplar extriſecū
ſcz natura creata rerum que ſunt
extra animam quo dirigitur hūa
na induſtria non tm̄ in operibꝰ ar
tiuz · in quibus vt dicit ariſtotiles
Ars imitatur naturam inquātum
poteſt · ſed etiā in moribus et acti
bus virtutuz · ita vt etiā de hoc ex
emplari poſſit dici verbuz ꝓpoſitū
Omnia facito ſcdm exemplar qd
tibi monſtratum eſt ſcz in rerū na
tura · Nam ex ipſis nature operibz
ſumuntur ſimilitudines et pluria
exēpla vtilia noſtris ꝯpetentia mo
ribꝰ · Et hinc eſt ꝙ venerabilis do
ctor Gregoriꝰ nazazenus cuius te
ſtante iheronimo tanta autoritas
fuit vt nullꝰ vnq̄ꝫ eius dictis calū
niam inferre preſūpſerit · ymmo in
ſuper vt teſtatur Rufinꝰ tāta fuit
eius autoritas apud eccleſias xp̄i
vt eſſe putaretur hereticus qui illi
fuiſſet auſus in aliquo contraire ·
Hic itaque taz precipuꝰ doctor hāc
ſibi cōſuetudinem fecerat vt quic
qd eius occurreret oculis de rebz
exterioribus interioribus aīe mo
ribus adaptaret · Sic enim refert
ipſe de ſe in ſuo apologetico dicens
Mos michi eſt ad meipſum ſingl'a
queque reuocare · precipue ſi quies
michi ſit et ſilentium ſi vacz aīmi
moribus adaptare quod videtur ī
oculis ¶ Vnde et oculorum viſio
fit michi mentis eruditio · Huius
igitur exemplum laudabile ſequi
predicatores oportet ſi habundaē
volunt copia exēplorū · Que copi
a ſi illis affuerit precipue de rebꝰ
extrinſecis que nobis ſunt ī apto
et etiā de mirandis operibus que

continue natura producit vel adin
uenit humana iduſtria. nō eos tā
tum apud curioſos auditores fa
ciet gratioſos. quos mira natuē o
pera vel humane iuentionis ſtudia
narrata et patefacta delectāt. ſed
etiam apud vulg9 et ſimplices fru
ctuoſos et acceptos conſtituet. dū
per exempla ad ſenſum ſpūalia et
ſubtilia declarabunt Predicantiū
igitur ɔmodo. curioſorū deſiderio.
ſimplicium auditorum ꝓfectui de
ſiderās inſeruire Ego inter fratres
ordinis predicatorū minim9 noīe
Welwicus natione theutonicus de
multarum rerum exemplis que di
uerſis hominum moribus et actibꝫ
adaptantur preſens opu ſculū edi
di. et librum de exemplis et ſimili
tudinibus reruꝫ ipſum intitulaui.
exemplum ſequi deſiderans pat̄s
noſtri beati Dominici. de quo inter
alia legitur. ꝙ vbicūqꝫ conſeruaba
tur edificatorijs affluebat ſermoī
bus et habundabat exemplis. qui
bus ad amorem xp̄i ſeculi vel ɔtēp
tum audientium animi flecterētur
Non autem viſum eſt michi de exē
plis hyſtorialibus aliquid in hoc o
pere ponere. ex eo ꝙ tam de hyſtori
a biblie ꝙ̄ etiam de vitis ſanctoruꝫ
Et inſuper de factis gentilium di
uerſa per diuerſos opera facta ſūt
ſatis ſufficienter. Intendo autem
in opere iſto ſequi precipue rerum
ordinem de quibus adducentur ex
empla. nichilominus tamē mate
rias quibus aptabuntur exempla
reducam vt meli9 potero in ſingu
lis reruꝫ generib9 in ordine alpha
beti. Modū quidē qualit̄ fiat recto lo
co ſubſequēs capitulū declābit.

¶ Prologus ſecūdus in quo aucto
ris intentio declaratur.

Quia vero curioſis lectoribꝫ
varietas tollit faſtidiū i po
nendis vel exponēdis exē
plis nō ſemp eundē ordinē ſeruabo
vel modū. Nā qn̄qꝫ generaliter tā
tū materie de q̄ aget̄ exempluꝫ ad
aptabitur. qn̄qꝫ vero diſtincte pro
p̄etates plures adducte ſilitudinis
exponēt̄. Vni9 etiā eiuſdēqꝫ rei exē
plū aliqn̄ vni tm̄ mat̄ie. qn̄qꝫ vero
plurib9 ꝓut eiuſdē rei exegerit diū
ſarū ꝓprietatū ɔgruitas adaptabo
Sicut ſatꝰno tm̄ aſſimilat̄ hō volup
tuoſus. Lune vero aſſimilabit̄ nō
tm̄ btā maria ſed etiā vita actiua.
et ſimilē modū iuenies in alijs ex
emplis Adhuc etiā in adaptationi
b9 ipſis plerūqꝫ ex ſacra ſcriptuā
et nōnūq̄ ex dictis ſanctorum au
ctoritatū ꝓbatiōes apponā. qn̄qꝫ e
tiā cauſa ꝓlixitatis vitāde adaptati
ōes ipſas tātūmō p̄t̄miſſis auctori
tatibꝫ ſcribā. Intēdo etiā pleraqꝫ
exēpla ꝑ ſingulas ſuas ꝑtes expo
nere. et q̄dā ſolū ex ꝑte mat̄ie ap
plicare. ꝙ multa ad declāationē ex
empli quādoqꝫ ſūt neceſſaria que
tn̄ ad adaptationē nil referūt. Et
quia plura eidē materie exēpla cō
ueniūt interdū que in diuerſis rerū
generib9 ɔtinētur. oportebit vt de
eiſdeꝫ materijs ſed nō ſub eiſdē ex
emplis in diuerſis tractetur locis
Sicut de gratia agetur in primo li
bro ſub ſimilitudine primi mobil̄.
In ſecūdo vero ſub ſimilitudine ſa
phiri In tercio ſub ſimilitudine fru
menti. et ſic de alijs. Porro ſi qua
in exemplis ponentur p̄cipue de v̄
tutibus lapidū vel herbaꝝ ſiue etiā
de īt̄p̄tatioib9 aliq̄bꝫ ſōpnioꝝ vel a
lijs q̄b9cūqꝫ q̄ forſitā ea legētibus
min9 credibilia videāt̄. ſciāt me ex
meo ingenio ea non ɔfinxiſſe. ſed
ex magnorum ſcriptis exſcripta

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

non̄ vt fidem de talibus facerem ſ
vt veram inſtructionem et vtilem
eliterem ex eiſdem· quibus quidē
modo doctores ſacri et etiaꝫ mag
ni philoſophi ī ſuis doctrinis mo
ralibus incredibilibus vſi ſunt ex
emplis fabularum· que licet ī ſeve
re non̄ eſſent ad veram tamen di
ſciplinam moralem vtiliter inflex
erunt· Vnde etiam diuina ſcriptu
ra de lignis expetentibus regem ī
citando in libro Iudicum fabulaꝫ
introducit· que a nonnullis expo
ſitoribus moribus adaptatur· Nō
ergo reſpuenda ſunt exempla na
turalia que ſi nō ſemper vel ex to
to ſunt vera ex pte tamē vt ī plu
ribus vera repiuntur· Nec debet
rēſpuere ſapiens ea que ſcripta re
perit ex eo ꝙ ipſemet talia non ꝓ
bauit· ſed potius eſtimare de tali
bus ꝙ multa que ipſe non vidit
alij ſunt experti· Si qua vero de ce
leſtium corporum effectibus inou
centur· que ſe ad humanos actus
extendere videātur· ea prudens le
ctor aduertat potius referendo eē
ꝙ aſſerendo dicta· nec ea ſic intel
ligat tanꝙ ex celeſtium dominio
corporū vlla humanis actibus prō
ut ex libero ꝓcedūt arbitrio neceſſi
tas imponatur· Non enim celeſtia
corpora in liberum arbitrium hoīs
aut voluntatem vel intellectum q̄
vires īcorporee ſunt direcē poſſūt
imprimere· Sed quoniam ꝯplexio
corporis quā anima in pluribus ſe
quitur· et organa corporea ſenſuū
qui intellectuali cognitioni deſerui
unt· ceteraqꝫ corporis membra per
que interior anima actus exterio
res exequitur ipſorum diſpoſitiōi
celeſtium corporum directe ſuppo
nuntur· Hinc eſt ꝙ actus humaī
precipue qui per corpus explētur

ex varijs īpreſſionibus ſiderūꝫ va
rie diſponuntur· ac etiam ex con
ſtellationum virtutibus que hoīm
corporali ꝯceptui vł ortui dominā
tur ipſi homines ad diuerſa offici
a et mores inclinantur· Et quia ho
mines non coacte ſed ſponte hu
iuſmodi frequentius inclinatioēs
ſecuntur Inde eſt ꝙ de volūtarijs
actibus et moribus eorūdē nōnūꝙ
a peritis aſtrologis et mira et veridi
ca iudicia proferuntur· ꝙꝙ nō ſit
laudabile neqꝫ tutum talibus īni
ti iudicijs vel ea in ſuis tpibus oī
bus obſeruare Vnde in ſacra ſcrip
tura dicitur· Ihē· x· A ſignis celi
nolite metuere· Multa ergo de ꝓ
prietatibus rerū quas in hoc libro
pro exemplo ponemꝰ ex libris ſac
canoīs ſunt aſſumpta Et nōnulla
collecta ſunt ex rerū expientia· ſ
et ex magnorum ſapientium ſcrip
tis plurima ſunt excerpta· Nō āt
aliquis miretur de ſtili deformita
te que licet ꝯcedi ſoleat ī opere tā
ꝓlixo· ex hoc tamen ſpecialiter ac
cidꝫ qꝛ plura ex ſcriptis quorundā
in hoc opere ponentur exempla· in
quibus niſi forte truncādo vt bre
uiora ſint nec ſenſū nec verba mu
tabo· ne ſcꝫ ex mutatione verboꝝ
michi aſſcribere videar· que iam
bene ſunt per alios ꝯſcripta vł in
uenta· Non ſolum etiam in hoc o
pere de pricipalibus mundi corpo
ribus introducentur exempla· Sꝫ
etiam de hijs q̄ ſcd̄m aliquē ordīeꝫ
ī ea reducūt puta de motu tpe et
luīe et alijs ꝯſilibꝰ q̄ reducūt in ce
lū· Silit de īpſſionibꝰ aeris vt gn̄
die pruina niue et alijs q̄buſcūqꝫ
ſilibꝰ q̄ ſpealit ptinē videt ad ali
qd elemtū· Et ꝯſilis modꝰ ſuabit
etiā i ill q̄ ptinēt ad aliq corpa mix
ta qꝛ ſimul vbi ponentur plantaꝝ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

ſimilitudines de frondibus floribꝰ
et fructibus et ſeminibus introdu
centur exempla. Et ſic etiaꝫ fiet de
alijs corporibus quibuſcūqꝫ.

¶ Prologꝰ tercius de ordine dicē
dorum.

NOticia rerum in hoīe trī
plici v̄tute perficitur vt di
cit Phūs. ſcꝫ ſenſu. ymagi
natione. et ratione. Nam ab ipis
exterioribꝰ rebus primo fit motꝰ
in ſenſu. ꝓpter quod Phūs dicit.
ꝙ omnis nr̄a ſciētia oritur a ſē
ſu. p̄mo poſteriorum. Ab ipſo aūt
ſēſu ī actu facto fit motꝰ ī fātaſia
ſiue ymaginatione. Vnde idē Phi
loſophus dicit t̄cio de anima. ꝙ fā
taſia eſt motus factus a ſenſu ſecū
dum actuꝫ. Et licet Auicenna diſtī
guat inter ymaginationē et fanta
ſiam dicens eas diuerſas potētias
realiter diſtinctas. quia fātaſia ſe
cūdum eum habet vltra ymagina
tionem. ꝙ cōponit et diuidit for
mas ymaginatas vt patꝫ cū ex for
ma ymaginata auri et forma yma
ginata mōtis ꝯponimꝰ formā mō
tis aurei quā nūq̄ꝫ vidimꝰ. Tamē
ꝙ iſta cōpoſitio nō apparet in alijs
ab hoīe in quo ad hoc ſufficit v̄tus
ymaginatiua. cui etiaꝫ hanc actio
nē attribuit Auerrois ī quodā libel
lo quē fecit de ſēſu et ſēſibilibꝰ. I
deo vt alij dicūt eadē potētia realit̄
eſt ymaginatio et fātaſia. Ab ipſa
aūt fātaſia ſiue fātaſmatibꝰ ꝑ v̄tu
tē intellectꝰ agētis ꝑficit̄ intellectꝰ
poſſibil̄ ad actū ītelligēdi. Vn̄ Phi
loſophꝰ dicit t̄cio de aīa ꝙ nō ē ītel
ligē ſine fātaſmate. Ipſe aūt ītel
lectꝰ ab vno in aliū diſcurrēs ſiue
ex p̄ncipijs ꝯcluſiōes eliciēs ſiue cō
cluſiōes ī p̄ncipia r̄ſoluēs rō voca
t̄ ad quā ſciā ptīꝫ ſic Phūs dicit
in fine libri Poſteriorū ꝙ omnis
ſcientia in ratione eſt. ¶ Vt igitur
in exemplis ponendis ſecundum
p̄ſtatum humane cognitionis ordi
nē ꝓcedamꝰ. Primo ponenda ſūt
exempla de ſēſibilibus. Secundo de
ymaginabilibus. Tercio de rōnabi
libus. Sed de exemplis ſēſibilium
corporū adhuc eſt diſtinguēdū. ꝙ
quedam ſēſibilia corpora ſunt ſim
plicia que ſcꝫ nō ꝯponūtur ex alijs
corporibꝰ ſicut elemēta ⁊ corpora ce
leſtia. q̄uis ī ſe habeāt alias ꝯpo
ſitiōes vt materie ⁊ forme. accidē
tis et ſubſtantie et huiꝰmodi. que
dam vero ſenſibiliū corporum ſunt
cōpoſita ex ipſis elementis. Et iſta
adhuc diſtīguūt̄. ꝙ quedā ſunt in
aīata vt mineralia vt ferrū ⁊ es ⁊
alia hmōi et lapides. q̄dā vēo ſūt
aīata q̄ adhuc diſtīguūt̄ ꝙ quedaꝫ
ſūt aīata tātum aīa vegetabili vt
plante. q̄dē vlterius aīa ſēſibili vt
animalia bruta q̄ diſtinguūt̄ in na
tatilia que ſūt ī aqua. et greſſibili
a ſiue reptilia q̄ ſunt in terra. ⁊ vo
latilia que ī aere volant. Quedā v̄l
teriꝰ aīata ſunt aīa rōnali vt hoīes.
Circa ymaginabilia q̄ꝫ ē attēdēdū
ꝙ q̄rūdā rerū ymagines ſeu fantaſ
mata ītuemur dormiētes ſiue ſōp
niātes. q̄dā vero mira ꝑcipimꝰ vi
gilātes queadmodū ꝓphete etiam
vigilādo habuerūt ymaginarias
viſiōes. Rōnabilia aut vocāi p̄nt ſi
ue illa q̄ ex rōne ſtatuūt̄ ſicut ſunt
leges et iura. ſiue ea q̄ a rōne ꝓdu
cūt̄ ſic ſunt artificialia. Eſt em̄ ars
rectā rō factibiliū vt Phūs dicit in
Ethi. ſiue etiā illa q̄ a rōne regulāt̄
vt mores et hūana opa. Quia igit̄
de omnibus p̄dictis exempla ſunt
inducenda totū hoc p̄ns opus in de
cē diſtinguit̄ libellos. In quorū p̄io
ponēt̄ exēpla de corpibꝫ ſimplicibꝫ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

ſcilicet de elementis et corporibus
celeſtibus et etiam de aliquibus a
lijs que aliquo ſpeciali ordine i ea
reducunt. In ſcdo ponet̃ exẽpla
de corpibus mineralibus ſcꝫ de me
tallis et etiam de lapidibꝰ. In t̃cio
ponẽtur exẽpla de vegetabilibꝰ .i.
de arboribꝰ et plantis. In quarto
ponent̃ exẽpla de natatilibꝰ et vo
latilibꝰ ideſt de piſcibus et auibꝰ
In quinto ponentur exempla de
animalibus terreſtribus idẽ que
gradiuntur vel reptant ſuper ter
ram. In ſexto libro ponentur exẽ
pla de hominibꝰ. In ſeptimo de y
maginibus ſompniorũ et viſionũ.
In octauo vero libro ponentur ex
empla de legibus. In nono ponẽ
tur exẽpla de artificialibus. In de
cimo ſiue vltimo libro ponẽtur ex
ẽpla et itroducẽt de humanis acti
bus et moribus. In ſingulis autẽ
predictis decem libellis non intẽ
do pticularit̃ ſeq̃ ordinẽ exẽploruꝫ
ſed ſolum illas materias q̃bus ad
aptant̃ exẽpla locaẽ ſeu ponere ſb
ordine alphabeti. verbi gratia In
primo libro vbi ponuntur exem
pla de corporibus ſimplicibus ñon
ſequar in eis ordinem ipſorum ſim
plicium corporuꝫ. vt ſcꝫ primo po
nantur exempla de celeſtibꝰ poſte
a de elemñtis. et inter elemñta pmo
de vno poſtea de alio. ſed mixtiꝫ po
nentur omnia nunc de vno nunc
de alio ſcdm quod rebus diuerſis
quas ponam ſub alphabeti ordine
varie adaptantur. Et idem etiam
ordo ſeruabitur in ceteris libellis
ita ſcilicet vt quilibet liber per ſe
de materijs que tractabuntur in
ipſo ſuum habebit proprium ordi
nem alphabeti. Si qua igit̃ in hoc
opere ex mea imperitia indebite eſ
ſent poſita vel inepte relinquo atꝫ

ſubmitto beniuolentie fratrum ac
ſtudio corrigenda. De hijs autem
que bene dicta et adaptata cõgru
e videbunt̃ regi imortali inuiſibili
ſoli deo honor relinquatur et glori
a in ſecula ſeculorum. Amen

Incipiunt capitula primi libri de exemplis et ſimilitudinibus rerum ſecundum ordinem alphabeti

De abſtinentia .i.
De accidia .ij.
De actiua vita .iij.
De amore multiplici .iiij.
De angelis .v.
De anima .vi.
De aptitudinibus naturalibus ad virtutes et vitia et artes .vij.
De auaritia .viij.
De aureolis .ix.
De baptiſmo .x.
De beatudinibus .xi.
De bonitate et malitia humane vite .xij.
De caritate .xiij.
De carne et ſpiritũ .xiiij.
De ↄcupiſcentia carnis .xv.
De ↄpunctione lacrimaꝝ .xvi.
De ↄ̃uſione penitẽtium .xvij.
De corpore humano .xviij.
De cupiditate .xix.
De diſcordia .xx.
De diuitijs mundi .xxi.
De doctoribꝰ eccleſie .xxij.
De doctrina ſpirituali .xxiij.
De donis ſpiritus ſancti .xxiiij.
De eccleſia xpianoꝝ .xxv.
De electis dei .xxvi.
De elemoſinarijs .xxvij.
De exaltatione et etiam caſu ſuperborum .xxviij.
De feruore fidei et penitẽtie vel cõpunctionis .xxix.
De fide .xxx.
De fructibꝰ ſpiritus .xxxi.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

De gloria eterna xxxij.
De grā ḡtū faciēte xxxiij.
De grā ḡtis data xxxiiij.
De hereticis xxxv.
De humilitate xxxvi.
De incarnatiōe xp̄i xxxvij.
De inconſtantia xxxviij.
De ignorantia xxxix.
De ira diuina xl.
De ira humana xli.
De iuſticia xlij.
De lacrimis xliij.
De laſciuia xliiij.
De lingua xlv.
De locorum aptitudine xlvi.
De luxuria xlvij.
De maria matre domini xlviij.
De miſeria vite p̄ntis xlix.
De mortis memoria l.
De mūdo li.
De mutatioībꝰ ſpūalibꝰ hōis lij.
De obidientia liij.
De negocijs ſecularibꝰ liiij.
De ordine p̄dicatorū lv.
De paſſione xp̄i lvi.
De patientia lvij.
De peccatis lviij.
De peccatoribus lix.
De penitentia lx.
De penitētibꝰ lxi.
De p̄ſeuerantia lxij.
De prelatis lxiij.
De p̄ſeruatiōe aīe a putredine peccati lxiiij.
De principibꝰ lxv.
De ꝓſperitate mūdi lxvi.
De prudentia lxvij.
De religione lxviij.
De ſanctis lxix.
De ſapientia ſanctoꝝ lxx.
De ſolitaria vita lxxi.
De ſpū maligno lxxij.
De ſpū ſancto lxxiij.
De ſtatū q̄druplici hominis in vita ſpūali lxxiiij.
De ſuꝑbia lxxv.
De ſuꝑbis lxxvi.
De tēꝑantia lxxvij.
De temptationibꝰ lxxviij.
De timore ſcōꝝ viroꝝ et mundanorum lxxix.
De tribulationibus lxxx.
De trinitate lxxxi.
De verbis dei lxxxij.
De virginibus lxxxiij.
De virtutibus lxxxiiij.
De virtuoſis viris lxxxv.
De vita hōis naturali lxxxvi.
De vita hōis morali lxxxvij.
De vita hōis ſpūali lxxxviij.
De vicijs lxxxix.
De voluptuoſis xc.
De xp̄o xci.
De xp̄ianis iudeis et ſarraceīs xcij.
De zelo xciij.
Expliciūt capitula libri primi.

Incipit tabula exēploꝝ libri p̄mi

De celi natuā ī omnium lxix.
De ſbſtātia celi eodē
De figura celi eodem
De motu celi eodem
De numero celeſtiū ſperaꝝ. eodē
De celo empireo xxxij.
De p̄mo mobili xxxiij.
De celo aq̄o ſiue criſtallino v.
De firmamēto.i.celo ſtellato xxv.
De ſtellis lxix. et lxxxv.
De circul' celeſtibꝰ xxxiiij.
De galaxia lxxxiij.
De duodecī ſignis zodiaci xxxi.
De ſtellis maris et pol' artico et antartico et de axe xlviij.
De arcturo lxxxiiij.
De capite et cauda dracōis lxij.
De orizonte lxv.
De hyadibꝰ xxij.
De pleyadibꝰ xxvi. ¶ et xli.
De caībꝫ celeſtibꝰ vel catulis. xxix.
De. vij. plaētis. vi. lxxxiiij. lxxxix

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

De domibus celi ⁊ planetaꝝ capitulis ·xiiii·lxxiii·
De aſpectibus planetarum et domorum ·vi·
De aſcenſu ſiue exaltacione ⁊ caſu planetarum ·xxviii
De circul' planetaꝝ ·xxxvi·
De motibꝰ planetaꝝ ·liiii·⁊·lxi
De effectibꝰ planetaꝝ ·vii·xxiiii· et·xcii·
De diunctioibꝰ planetaꝝ ·xlvi·
De ſaturno ·ii·et·xc·
De ioue ·lxiii·et·lxv·
De marte ·lix·et·lxxv·
De ſole ·xiii·xvii·xxxiii·xxxix·xl xlviii·lxxxi·et·xci
De venere ·iiii·
De mercurio ·xxxviii·et·lxxvii
De luna ·i·iii·et·xvii· xlviii·et·lix·
De luce ·xlviii·lxx·et·xci·
De lumine ·lxxxii·
De radio ·iiii·et·lxxxii
De tenebra ·xxxix·
De vmbra ·viii·et·lxviii·
De motu ·lii·
De tempore ·lxxxiiii·
De q̄tuor tpibꝰ āni ·lxxiiii·
De aurora ·xlviii·
De āno mēſe et die lunari ·xlviii·
De igne ·xiii·et·lxxiii·
De ſbſtātia ignis ·v·
De virtute ignis ·v·et·xlvii·
De loco ignis ·v·
De motu ignis eodem
De luīoſitate ignis eodem
De mltiplici ꝓprietate ignis ·xiii·
De effectibꝰ ignis ·ii·et·lxxiii·
De triplici igne ·lviii·
De vſu ignis ·i·
De vtilitate ignis eodem
De miraculo ignis eodem
De nutrimēto ignis eodem
De carbonibꝰ ignis ·xvii·
De flamma ignis ·xxix

De fauilla ignis ·lxxxvi·
De ſcintillis ignis ·lxxxii·
De fumo ·lxvi·
De cinere ·l·
De calore ·iiii·et·xiii
De aere et eiꝰ ꝓprietatibꝰ ·xxxvi et ·xxxviii·
De mobilitate aeris ·ii
De ſerenitate et obſcuritate aeris ·l·
De variatione aeris ·v·⁊·li·
De ptibꝰ aeris ·lxxxviii·
De tribꝰ regionibꝰ aeris ·xciii·
De accidentibꝰ pſeruātibꝰ corpora a putrefactione aeris ·xlvi·
De vaporibus qui eleuantur in aere ·lxxxvi·
De materia vaporabili ·lxix·
De igneis īpreſſionibus que fiunt ī ſupiori regione aeris ·iiii·
De colūpna ignea eodem
De candela ardēte eodem
De candela deſcēdēte eodem
De aſub eodem
De igne diuiſo eodem
De lancea longa eodem
De lumīe pcedēte eodem
De dracone volante eodem
De cometis ·lxxv·
De coronis ·ix·
De rore ·xxxiii·xxxvii·et·lvi
De rore melliſluo ·iiii·⁊·xiiii
De pruina ·ii·
De niue ·lx·
De grandinīe ·xx·
De vēto ⁊ eiꝰ ꝓprietatibꝰ ·xi·
De materia vēti ·lxxxvi
De motu vēti ·eodē·⁊·lxxxviii·
De tpe vēti ·lxviii·
De ſonitu vēti ·lxxxvi·
De loco originis vel ceſſationis vēti ·lxxiii·
De figuratione vēti ·xiiii·
De effectibꝰ vēti ·lxxv·
De numero ⁊ noibꝰ vētoꝝ ·lxxiii·

De vētis aq̄lōnari et auſtrāli. lxxij. et lxxviij.
De nubib9 xlviij. lviij. et lxxiij.
De colorib9 nubiū lxix.
De tonitruo q̄lit̄ fit lx.
De ſonitu tonitrui eodem
De choruſcatione eodē
De effcū tonitrui xlv. lviij. lxxv.
De fulmine et ſagitta et ei9 pcuſſione lx. et lxxv.
De arcu ſiue yride ſolis lxxix.
De arcu ſiue yride lune xl.
De aq̄ et ei9 ꝓprietatib9 xxxiij. xliij
De limpiditate et turbedine aque capitulo p̄mo et lix
De ſpera aque et aliorum elementorum lxx.
De bonitate et malicia aq̄ xij.
De ſapore aq̄ xlix et lxxxvij.
De aq̄ dulci et amara vi. et lxxx.
De pluuia et ei9 ꝓprietatib9 xxiij. et xxxiij.
De reſolutione pluuie xvi.
De deſcenſu pluuie eodem et xli. et xc.
De effectu et vtilitate pluuie xvi. et xxxiij.
De mari et ei9 ꝓprietatib9 xlviij. et li. lviij. et lx.
De motu maris ſm lunā li.
De tempeſtate maris xiiij. et li.
De ſapoř ſiue ſalſedine maris capitulo xlviij.
De purgatione maris lxi.
De mari occeano xlviij.
De mari rubro xliij.
De fluctibus maris lxxvi.
De fluuio lxxxvi.
De fūdo fluminū xliij
De q̄tuor fluminib9 padiſi xxxiiij.
De fluuio iordanis x.
De nilo et ei9 inūdatiōib9 lxxxix
De fontibus x. xxiij. et lviij.
De vapore eleuante aquā ad oſtiū fontium xliij.
De q̄buſdam mirabilib9 fontibus xxiij. et xliij.
De aq̄ puteoꝝ xxxiij.
De aq̄ torrētiū xli.
De lacubus lviij.
De piſcinis xxiij.
De alluuione xxxv.
De riuis xxx.
De aq̄s mōtiū lxxvi.
De aquis macedonie xxxiij.
De guttis et ſtillis aq̄ lxxxij.
De tranſitu aq̄ꝝ xlix.
De t̄ra et ꝓpetatib9 ei9 xlviij. lxxix
De ariditate terre ol.
De ſitu et fecūditate t̄re xxxvi.
De q̄ete et ſtabilitate t̄re xlij. lvij.
De t̄b9 ptib9 t̄re q̄ inhabitāt lxxxi
De cauſis calidaꝝ regionū t̄re iiij.
De t̄ra ſeptētōis lxxx.
De t̄ra culta et inculta xij.
De mōtib9 et ꝓprietatib9 eoꝝ xxxij. lxiij. et lxxvi.
De monte ſinay xlviij.
De ſion xxv.
De mōte lybani lv.
De mōte thabor lxiij.
De mōte galaad lxx.
De mōte oliueti xxvij. lxi. et lxvij.
De mōte garizim iij.
De mōte moria lvi.
De mōtibus gelboe xli.
De mōte olympo xci.
De mōtibus yperboreis xxi.
De collibus lxxvi.
De fructib9 et gr̄mib9 colliū iij.
De vallibus xix. et xxxvi
De campis xliij.
De agris lxi.
De pratis lxix.
De deſerto lix. et lix.
De heremo lxxi.
De antris xxxv.
De foueis xlvij.
De hiatibus et voraginibus terre xvi. et liij.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

De ſpelūcis	li.
De cauernis	lxviij.
De arena	lx. ⁊ lxxxix.
De argilla	xiij.
De puluere	xviij.
De gleba t̃re	lix.
De t̃re motu q̃re accidit	lviij.
De ſignis t̃re motus et	xxxix. lxvi.
De temporibus t̃remotꝰ	lx.
De modis t̃remotꝰ	lx. ⁊ lxxix.
De locis t̃remotꝰ	lx.
De effectibus t̃remotus et	xix. xlv. lviij.
De multiplici t̃nario creaturarum repñtantium trinitatem diuinarū pſonarum	lxxxi.
De t̃nario creaturarum irrōnabilium quod appellatur veſtigiū	eodeꝫ
De ternarijs aīarū	eodeꝫ
De ternarijs aīe rōnalis	eodeꝫ
De ternarijs angelorū	eodem
De trina dimēſione	eodem
De ternario reꝝ naturaliū	eodeꝫ
De ternario diuini cultus	eodem
De ternarijs celi	eodem
De ternarijs planetaꝝ	eodem
De tetnario ſolis	eodem
De ternario locoꝝ	eodem
De t̃nario elemētoꝝ	eodem
De t̃nario ignis	eodem
De t̃nario aeris	eodem
De t̃nario aque	eodem
De t̃nario terre	eodem
De t̃nario motus	eodem
De t̃nario numeroꝝ	eodem
De t̃nario figuraꝝ	eodem
De t̃nario circuloꝝ	eodem
De ternario conſonantiaꝝ muſicalium	eodem
De ternario ſonorum armonicoꝝ ca.	eodeꝫ

Explicit tabula exemplorum libri primi de ſimilitudinibꝰ rerum

Capitulū. Primū.

Abſtinentia diſcreta ciboꝝ quantum ſit hominibus vtilis in ſingulis ſimpliciuꝫ corporū poteſt oſtēdi naturis Simplicia namqꝫ corpa duarum ſunt naturarū ſcilicet nature celeſtis et elementaris Primum exemplum notabile de fructu ipſiꝰ abſtinentie quo ad naturam celeſtem oſtēdit̃ i corpe luē Eſt em̄ natuā celeſtis tā to magis lumini puia quāto minꝰ in ſua ſubſtantia habet de groſſa ⁊ corpulenta materia Unde igit̃ ē ꝙ apparet in luua quedaꝫ nigredinis macula ꝙ luā prout tradit Phūs ſicut eſt in ſitu locali magis viciā terre ita ē vt ita dicam magis terreſtris nature id ē cuiꝰdaꝫ ſubſtantie groſſe et corpulēte. propt̃ quā lumen ſolis non recipit profunde ſicut alie ſtelle ſed tātū i ſuperficie Et idcirco in ipſa tātūmodo reſultat macula vmbre Eſt igitur natura hominis luāri corpi ſimilis cuiꝰ ſcilicet mens interior ad lumē ſapientie tanto ē minus diſpoſita quāto venter corpulentior ſit ciborum affluētia Nam multa repletio ventris obtuſitatem generat mentis. Unde Pſ. dicit. Repleti ſūt q̃ obſcurati ſūt Et hec eſt obſcuritas lune id eſt vite delicioſe que ſcilicet non repletur ſplendore ſapientie Sapientie. xiij. Luna non ſplendebit in lumine ſuo Oportꝫ ergo ad hoc vt anima fiat lumini ſapientie peruia ꝙ non vtatur ſuperflue ciboruꝫ alimonia. propter quod Apoſtolus dicit ad Roman. xiij. Induamur arma lucis ſic vt i die honeſte ābulemꝰ nō i comeſſatioibꝰ et ebrietatibꝫ. Eſt em̄ armatura lucis ſapia celeſtis. q̃ mẽteꝫ de veritate illuſtrat ⁊ ab erroribꝰ defēdit. hec

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

hõneſte velut in die nos ambulaṙ
facit quia lumẽ nobis porrigit ve
ritatis ſequende. Sed qui a cõmeſ
ſationibus vel ab ebrietate nõ ab
ſtinet hanc armaturam lucis indu
ere non poteſt. Vnde Jeronimus
dicit cõtra Jouinianuꝫ Si q̃s eſti
mat ſe habundantia ciborum poti
onuꝫ perfrui et poſſe vacare ſapi
ẽcie. hic i delicijs v̓ſari et delitiaꝝ
vitijs non teneri ſeipſum ſeducit.
Et in eodem dicit Sapientie operã
dare non poſſumus ſi menſe habũ
dantiam que labore nimio indiget
et cura cogitemus ¶ Secundũ exẽ
plum abſtinẽtie quo ad elementa
rem naturam oſtẽdit elemẽtũ t̃re
Terra eniꝫ p̓mo nobis oſtẽdit. ꝙ
abſtinentia et attenuatio carnis i
petratiua eſt gratie celeſtis Nã q̃
terra de ſui natura totaliter eſt ſic
ca et arida. prouidit deus auctor
natuꝛ̓e ꝙ ad hoc vt fructus produ
cere poſſit ĩfũndatur celeſti pluuia
et ita ad fructus vberes producẽ
dos efficitur fecũda Sic noſtri cor
dis terra ſi ab humoꝛ̓e luxurie nox
io per abſtinentiam cibi et potus
efficiatur arida ſuperfundetur tali
t̃ celeſtis grẽ pluuia ꝙ ad produ
cendos fructus ſpũaliũ operũ erit
fertilis et fecũda. Vnde dicit̓ He
bre. vi. Terra em̃ ſepe venienteꝫ
ſuper ſe bibens ymbrem et gene
rans herbam oportunam illis a q̇
bus colitur accipit benedictioneꝫ
a deo ¶ Caro enim noſtra dicitur
terra quãdo fit per abſtinentiã ab
humore cõcupiſcẽtie vacua. Scrip
tũ ẽ enim Gen̄. i. ꝙ vocauit deus
aridam terrã. hec ymbrem celeſtẽ
bibit quia celeſtis gratie conforta
tione piguẽſcit. Pſa. lv. Deſcẽdit
ỹber ⁊ nix de celo ⁊ ĩebriauit traꝫ
Sꝫ tũc herbã oportunã ꝓducit cũ
imẽitõrio ope ſpiritui ſſ̓eruit ex
quo a deo bñdictionẽ accipit ꝙ re
tributiõeꝫ et̃ni p̃mij ſil̓ cuꝫ ipo ſpũ
ſimalit̓ habebit Ergo nr̃i cordis t̃
ra tũc ẽ pfecte diſpoſita cũ areſcit
ex abſtinẽtia humeſcit celeſti gr̃a
fructeſcit p bona opa Ex p̓mo vo
cat̓ arida eo ſcꝫ ꝙ ab aq̃ ſiccitate
ꝓpa ſit diſticta. q8 ẽ qñ caro ipſã
ab aquis deliciarũ ſepat̓ ⁊ abſtinẽ
tie tenuitate ſiccatur. Sed ex ſecũ
do vocatur humus a mari humido
cui terra cõiungitur. quod eſt ſiue
quando corpus noſtrum celeſtis
gratie pticeps efficitur ſiue cuꝫ la
crimis irrigatur. Ex tercio vocat̓
tellus quia tollimus fructus eius.
Et hoc quando corpus laborat in
bonis operibꝰ. Item patet exẽplo
terre ꝙ abſtinentia a cibis tollit
temptationes carnis. quia quãdo
p̄ ſiccitate nimia t̃ra efficitur ſicut
puluis tunc temporis ventus non
ſurgit eo ꝙ vapor tunc nõ habeat
ↄtinuans humidum ⁊ ſine cõtinua
tione eleuari non poteſt. Sic qñ p̄
abſtinentia valida terra ſiccatur
corporis: humore deficiẽte ↄcupiſcẽ
tie carnalis fit puluis .i. mortifica
tio humilitatis ⁊ ceſſat ṽtꝰ .i. im
pulſꝰ libidinoſe tẽptatiõis ¶ Ter
ciũ exẽplũ abſtinẽtie apparet ĩ ele
mẽto aq̃. Nã legit̓ ꝙ cocodrillꝰ q̇ ĩ
aqua oculos hebetes habꝫ extra a
quã acute videt. Ex quo exẽplo ac
cipitur ꝙ aque deliciarum hebetãt
oculos mentium Sed extractio ab
aq̃s .i. abſtinentia a delicijs ad ↄtẽ
plãdũ ſpũalia acuit viſũ mẽtis Vn
de dicit̓. Eccleſiaſtici. ij. Cogitaui
a vino abſtrahere carnem meam
vt aĩaꝫ meã trãſferrem ad ſapien
tiam ¶ Item aqua tantomagis
eſt limpida quantomagis eſt ſub
tilis et vacua. ſi vero ſit aq̃ groſſa

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

et partibus terreſtribus plena nõ
ē ſpeculabil' vel limpida ſed eſt im
mũda vel turbida Sic caro noſtra
que fluxibilis eſt vt aqua · et ſemꝑ
ad mare tendit id ē amaritudinez
mortis · ſecundũz illud · ij · Regum
xiiij · Oēs morimur et quaſi aq̄ di
labimur ⁊c̄ Hec inq̄ꝫ aqua noſtra
id eſt caro ſi a cibis per abſtinētiaz
teneat̄ ſubtilis et vacua · vt non re
pleatur ſuperflue eorũ habũdãtia
manebit ꝑ ↄtinētiā clariſſima ⁊ mũ
da Sed ſi venter cibis terreſtrib9
frequenter repleatur efficitur ſicut
aqua turbida et immũda videlicz
per incontinentie vicium quod co
mitatur gulam Ie̊ · ij · Quid tibi
vis in via egipti vt bibas aquam
tur bidam? ¶ Quartum exemplūz
abſtinentie oſtenditur in aere qui
quãto magis ē vaporib9 ⁊ nubib9
plenus tanto magis eſt obſcurus ·
quãtoq̄ꝫ eſt magis vacuus tanto ē
magis ſeren9 · Et ideo in monte o
limpo eſt aer ſereniſſimus qui tã
tũ in altũ leuatur vt ipſos vapo
res nubiũ excedere dicat̄ · ſecũdũ
illud Virgilij Nubes exceſſit olym
pus Et q̄ꝛ ibi ſēper eſt aer ſereniſ
ſimus aſcēdebant illuc philoſophi
vt viderēt ſtellarũ curſus Sed ibi
viuere non potuiſſent niſi ſpõgias
aqua plenas ſecum portaſſent · vt
vt ſic per aque attractionē aerem
groſſiorem hauſiſſēt Sicut aũt ob
ſcurat̄ ſerenitas ⁊ claritas aeris ex
repletione vaporis ſic obſcuratur
etiam ſenſus hominis ex nimia re
pletione ciborũz Vnde grecorum
fuit ꝓuerbiũz ſicut Iheo · refert q̄ꝛ
vēt̄ pinguis nõ gignit ſenſũ tenuē
Et ideo abſtinētia cibi facit ſereni
tatem animi ¶ Quintum exemplũ
abſtinnetie accipitur ab igne Nam
abſtinentia a cibi in multis ē igni

ſimilis · Q8 declarati poteſt ex ſep
tem proprietatibus ignis Prima
accipitur ex ignis officio · Secunda
ex ipſius auxilio · Tercia ex miniſ
terio · Quarta ex eius ſuffragio ¶
Quinta ex dominio Sexta ex pro
digio. Septima ex eius ſtudio · ¶
Primo igitur manifeſtat dictaz ſi
militudinem ignis et abſtinētie ip
ſius ignis officium q8 eſt triplex ·
Nam vtimur igne ad illuminãduz
abſcondita ſiue tenebroſa · ſicut pa
tet in lucernis accenſis ſiue cande
lis · quorum igneo et flãmeo lumīe
vtimur in nocte ſiue per viam am
bulando Pſa · l · Ambulate in luiē
ignis vri ⁊c̄ · ſiue etiã i domo ſtãdo
Yſaie · x · Ardebit quaſi ignis com
buſtio et erit lumen iſrahel in igne
Hec autem illuminatio ignis v̓tu
ti abſtinētie congruit inq̄ꝫtum per
eam aſſequimur contra tenebras
ignorantie lumen diuine ſapientie
Q8 euidenē apparet trium puero
rum exemplo · de quibus dicit̄ Da
nielis · i · q̄ꝛ Malaſar tollebat cibari
a et vinuz potus eorum · dabatq̄ꝫ e
is legumina · et ſeq̄t̄ · de9 dedit pu
eris hijs ſcientiaz et diſciplinã in õ
ni libro et ſapiētia · Et ita merito
abſtinētie accepērũt lumē ſcientie
Merito etiã abſtinentie infudit̄ lu
mē reuelationis ꝓphetice · ſicut legi
tur Danie · x · vbi dicit̄ ex pſona da
niel' Ego daīel lugebã tũ ebdoma
dax̄ dieb9 · panē deſiderabilē nõ ↄ
medi · caro et vinũ nõ introierunt
in os meũ · ſed nec vngento vſ9 tũ
ebdomadaꝝ dieb9 Poſtea ſb̄ditur
q̄ꝛ apparuit ei ãgel9 ⁊ dixit ei Ex ꝑ̄
mo quo poſuiſti vt affligeres te in
ↄſpectu dei tui exaudita ſũt verba
tua ⁊ ego veni propter ſermones
tuos ⁊c̄ · Veni autem vt docerem
te que ventura ſunt populo tuo in

nouiſſimis diebus. Adhuc etiam ꝑ
abſtinentiam carnis conſeruatur
refrigeriū et lumen caſtitatis. Vn
de in ps̄ Expandit nubem in pro
tectionē eorum et ignem vt luce
ret eis ꝑ noctē. Abſtinentia etenim
eſt nubes ꝓtectioēz et refrigeriuz
p̄ſtans cōtra eſtū ↄcupiſcentie car
nal' et ignis etiā ē lumez in nobis
accendens v̓tutē caſtitatis. Et ide
o Auguſtinꝰ in quodam ſermone
dicit ꝙ abſtinētia ieiunij libidinis
ardorem extinguit et caſtitatis lu
men accendit. ¶ Secundo vtimur
igne ad coquēduz. Gene. xij. Coq̈
mus eos igni. Abſtinentia autem
ſeruit nō modicū iteriori decoctio
ni ciboruz etiā corporali quia cibꝫ
tempate aſſumptus a calore natu
rali qui eſt in ſtomacho facilit̄ co
quitur et optime digeritur. econ
tra autem ex nimio cibo vel potu
calor ipſe naturalis debilitatur vel
extinguit̄. ſicut virtus vini ex ni
mia appoſitiōe aq̄. Debilitato au
tem calore nō fit decoctio vel dige
ſtio cibi ſed putreſcit cibꝰ et gene
rantur humores corrupti et febres
putride vel podagre et huiuſmodi
Et propter hoc temperantia con
ſeruat bonam valitudinem et ab
ſtinentia perducit ad ipſam. Vnde
Eccleſiaſti. xxxvij. dicitur ꝙ qui
abſtinēs eſt adiciet vitā ¶ Tercio
vtimur igne ad fabricādū. Yſaie.
liiij. Ego creaui fabrum ſufflantē
in igne pruinas et ꝓferētem vas
in opus ſuum. Sic etiam per abſti
nentiam a voluptatibus carnis nō
ſolum gule ſed etiam luxurie fabri
catur et prepatur vas dei quia per
hanc homo efficit̄ vt vas ſanctifi
catum et diuine gratie receptiuuz
Vnde prima. Teſſal. iiij. Abſtine
atis vos a fornicatione vt ſciat v

nuſquiſqꝫ veſtrum vas ſuum poſſi
dere ī ſanctificatione et honore ¶
Secundo dictam ſimilitudinez de
clarat ignis auxilium. Auxiliatur
enim ignis hominibꝰ īterdū ad de
fenſionē ab hoſtibus. ſicut legitur
de Alexandro ꝙ dū eſſet ī deſertis
indie iuxta ſtagnum vbi beſtie ↄ
ueniebant ad potum. et timerent
ipē et ſui nocte de inſultu leonū et
aliarū beſtiarū ferociū. fecit in cir
cuitu exercitus copioſos ignes ac
cendi. vt eſſet eis ignis quaſi pro
muro ī circuitu ipſorum. Vnde eti
am Zach. ij. dicitur Ego ero eis
murꝰ ignis in circuitu Per ipſum
etiam ignem arma erea et ferrea
fabricātur quibꝰ cōmuniter homi
nes ad corporum defēſionem vel
offenſionem vtuntur. Vn̄ Apo ca.
ix. hoīes ſedētes in equis hn̄tes lo
ricas igneas iohēs ſe vidiſſe teſta
t̄ Et ſic tela ignea noīat Apꝰ. Et
naū. ij. dicit̄ Clipeꝰ fortiū ereus ig
nitus Et hec omnia abſtinentie cō
petunt que tanq̄ murus vel clipeꝰ
ab aſperitatū hoſtium nos defēdit
inſultibus. et hec eſt armatura ſan
ctorum cōtra temptationes illoꝝ
ꝓpter qꝺ inter arma iuſtitie Apl's
ieiunia nominat. ij. Corint. vi. Et
xp̄s ad pugnaz iturꝰ hāc armatu
rā induit ſcꝫ abſtinentiā. Vn̄ Mat.
quarto. ductꝰ eſt ihesus ī deſertuz
a ſpiritu vt tēptaretur a dyabolo
Et cū ieiunaſſet. xl. diebꝰ et . xl.
noctibꝰ poſtea eſuriyt. et accedēs
temptator ꝛc̄. Eſt enī ieiuniuz q̄ſi
igneū telū quo ꝑcuſſꝰ īimicꝰ repel
lit̄. Vn̄ Mat. ix. Hoc genꝰ demoī
oꝝ nō eicit̄ niſi ī oratiōe ꝛ ieiunio
¶ Tercio declarat hāc ſilitudinez
ignis miſteriū qꝺ ē ad purgatioēz
Nam igne purgantur metalla ymmo etiaz peccata ſcꝫ in purgatorij

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

ignem Vnde Numeri·xxi· Quod
poteſt tranſire per flammas igne
purgabit̃ Sed ſicut ignis purgat
metalla ſic abſtinẽtia peccata· vñ
Aug9 in ꝑoc̄o ſmone dicit ꝙ ieiu
niū purgat mentē· ſubleuat aīm·
carnem ſubicit· et cor contritum ⁊
humiliatum facit Que omnia ma
nifeſta ſūt ſatis exemplo niniuita
rū Ione·iij· Eſt etiam iniiniſteri
ū ad vīdictā malefactorū nō ſolū
in mundo iſto ſed etiam in īferno
Eccī·vij· Humilia valde ſpiritum
tuum quoniam vindicta carnis im
pij ignis· Quod etiam abſtinẽtie
competit per quam et ſpiritus hu
miliatur· ſecūdū illud Pſ· humilia
bam in ieiunio animam meaꝫ· et
carnalis delectatio impij vindicat̃
quia pena abſtinentie vindicat de
lectationem gule et luxurie Vnde
et ieiunium ponitur pars ſatiſfac
tionis quia homo p abſtinẽtiaꝫ libi
dineꝫ peccati preteriti per ſubtrac
tionem delectationis r̃compenſat
afflictioneꝫ etiaꝫ addens· ⁊ futura
peccata impedit concupiſcentiam
debilitās Et hec ad rationeꝫ ptinēt
ſatiſfactiōis· quia ſicut dicit Augu
ſtinus· Satiſfactio eſt peccatorum
cauſas excidere et eorum ſuggeſti
onibus conſenſum non prebere·
¶ Quarto manifeſtat dictaꝫ ſimi
litudinem ignis ſuffragiuꝫ Suffra
gabatur enim ignis antiquitus et
ante legem et in lege moſayca ad
impetranduꝫ quod petebatur a de
o· ſiue ex eo ꝙ ſacrificia deum dep̄
cantia igne conſūmebantur· ſecun
dum illud Leuitici vi· Omne ſacri
ficium ſacerdotū igne cōſumetur·
ſiue ex eo ꝙ in ſignum exauditiōis
diuine ignis ſuper ſacrificia deum
rogātium de celo mittebatur· ſecū
dum illud primo Paralipomi·xxi·

Edificauit altare domino et optu
lit holacauſta et pacifica et inuoca
uit deum et exaudiuit eum in igne
de celo ſuper altare holocauſti· Et
ſimile habetur tercio Regū·xviij
Vbi helyas dixit ad prophetas ba
al Inuocate nomina deoruꝫ veſtro
rum Et ego īuocabo nomē dei mei
et deus qui exaudierit per ignem
ipſe ſit de9 Similiter ergo abſtinē
tia carnis multum ſuffragatur ora
tionibus noſtris vt a deo exaudiā
tur· propt̃ q8 dixit angelus Tho
bie·xij· ꝙ bona eſt oratio cum ieiu
nio Et .i. Eſdre·viij· dicitur Ieiuna
uimus et rogauimus deum noſ
trum· ⁊ euenit nobis proſpere ¶
Quintum quod adhuc maīfeſtat
hanc eādem ſimilitudinem eſt ipſi9
ignis dominiū Interdum enim di
uina virtute ſic ignis predominat̃
aque ꝙ eam īmediate attigat nec
tamen attigatur ab ea· ſed poci9
illā exurat q8 eſt contra naturam
et ſupra v̓tutem ignis· cum dicat̃
Eccī·iij· ꝙ ignem ardentem extin
guit aq̄· quod tamen diuino mira
culo legitur accidiſſe· ſecūdū illud
Sapientie·xvi Q8 īquit mirabile
erat aq̄ que omnia extinguit pl9
ignis valebat· ⁊ īfra eodē capit̃lo
dicit̃· quodā tpē ī aq̄ ſuꝑ v̓tutē ig
nis ardebat Sicut ergo ignis dina
v̓tute ꝯſumebat hūoreꝫ aque ita et
nūc abſtinētia diuina faciente gra
tia ꝯſumit ⁊ r̃ſtrīgit fluxū ꝯcupiſcē
tie Eccī·xxxix· Vapor ignis vrit
carnes .i. carnales ꝯcupias āmichi
lat ⁊ ꝯſumit ¶ Septimo maīfeſtat
ſimiliter dictaꝫ ſimilitudinē ipſius
ignis prodigium· Sicut em̄ eſſet ꝓ
digium ꝙ frigida aqua exureret·
ſic etiam miraculum eſt ꝙ ignis
ardēs r̃frigeret· quod certe factū
legim9 ī illis tribus pueris q̄ miſſi

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

ſūt in fornatem ignis a rege babi
lonis. quia dicit daniel. iij. ꝙ ā
gelus domini deſcendit cuꝫ azaria
et socijs eius in fornacem et excuſ
ſit flammam ignis de fornace et fe
cit medium fornacis quaſi ventum
roris flantem et non tetigit eos ō
nino ignis neqꝫ contriſtauit neqꝫ
quicꝗ̄ moleſtie intulit. ¶ Vbi no
ta. ꝙ peccatores ſi aliquando ieiu
nare cognntur. vel ex inflāmatione
colere efficiuntur impatientes et
ſic incenduntur ira. vel ſpiritu acci
die efficiuntur triſtes et ſic conſū
muntur melancolia. vel ex prādij
dilatione efficiuntur eſurientes et
ſic famis affligūt moleſtia Sed ſāc
ti viri qui ex caritate ieiunant in
ſua abſtinentia ad modum iſto
rum puerorum recipiunt rorem
diuinum ideſt refrigerium grati
e. a nec igne impatientie tangun
tur nec accidie ſpiritu contriſtant
nec etiā famis eſurie moleſtāt ¶
Septimum quo vltimo declaratur
predicta ſimilitudo eſt ignis ipſiꝰ
ſtudium .i. quod circa ignem p ho
mines adhibet. Nam ignis ab ho
minibus oleo interdum ſuccendit
lignis nutritur et ſub cinere reſer
uatur. Oleum itaqꝫ cū ſit inflāma
bile ignem ſuccēdit et nutrit. vn
de dicitur Exodi. xxxv. Quiſquis
veſtrum eſt ſapiens veniat et faci
at quod dominus imperauit. Can
delabrum ad luminaria ſuſtentan
da vaſa illiꝰ. et lucernas et oleuꝫ
ad nutrimenta ignium. Sicut au
teꝫ ipſe ignis olei liquore fouetur
ita quoqꝫ et abſtinentia oleo pie
tatis īpīguat. Mathei. vi. Tu cuꝫ
ieiunas vnge caput tuum ſcilicꝫ o
leo pietatis elemoſinas faciendo.
Gregoriꝰ Illud ieiunium deꝰ ap
probat quod ante eius oculos ma
nus elemoſinaꝝ leuat. Item ſunt
ligna ignis ꝓprium nutrimentuꝫ
vnde Leui. vi. Ignis in altari meo
ſemp ardebit quē nutriet ſacdos
ſubiciens ligna. hec ligna ſunt bo
na opera ſine quibus eſſet ieiunū
ōnino iperfectū Iohel. i. Sāctifica
te ieiunū. vbi gregꝰ Ieiunū ſāc
tificare ē adiunctis bonis operibꝰ
dignā deo carnis abſtinentiā exhi
bē. Itē videmꝰ ꝙ ignis etiaꝫ mo
dicꝰ ſb cinere cōſeruat Iob. xlij.
Agam peītentiā ī fauilla et cinere
Et facit mentioneꝫ de fauilla quia
etiam fauilla ignis ī cinere conſer
uat. a ſic cōſeruat meritū ieiunij ī
abſconſione et detencione humili
tatis. vnde Math. vi. Ne videaris
hominibus ieiunans ſed patri
tuo qui ē in abſcondito. Vnde et
in pricipio q̄dragesimalis ieiunij
cinis ſup capita ponitur vt ſcilicꝫ
cū abſtinentia carnis tenere ſtude
amus intus humilitatem mentis.

¶ Capitulum. ij.

Accidia aſſimilatur ſaturno
Nam ſaturnus qui eſt int
ſepteꝫ planetas ſupremꝰ
eſt inferiorum infrigidatiuꝰ tarde
icēſſiuꝰ et fetuū mortificatiuꝰ. Eſt
ergo primo ſaturnus frigidiſſimꝰ
planeta. qd q̄dem auerrois ſup de
celo et mūdo per accidēs dicit eſſe
ſcꝫ qr tarde mouet et ideo caloreꝫ
nō excitat Sed auicēna et alij coīt
dicūt ꝙ ſatnꝰ ex natura ſua habꝫ
īfrigidaē ſicut et mars calefacē Si
milit ergo maxīe accidia īfrigidat
corda Nam reddit hominē tardū
ad motū boni operis p quē ſcꝫ exci
tatur et conſeruat calor amoris q̄a
ſi operari deſiuerit iam amor non
ē ſicut Gregoꝰ dicit Habet etiaꝫ
hoc accidia ſcꝫ ꝙ īfrigidat cor ex ip
ſa natura ſua ex eo ꝙ ſcdꝫ ratioēꝫ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

ꝯpriã oppoĩtur caritati q̄ eſt calor
anime vitalis Et hec oppoſitio ma
nifeſta ē ipſi9 caritatis effectu Naz
ꝓprius effectus caritatis ē gaudiū
de deo Accidia aūt eſt triſtitia de bo
no ſpirituali inquantum eſt bonuz
diuinum Vnde patz ꝙ accidia ex
ꝓpria ratione caritati contrariatur
Sicut ergo ipſa caritas aĩaz de deo
inflammat ſic ↄtrario accidia ani
mã de deo īfrigidat Vñ accidia ab
acedie dicit̄ ꝗ ea que acida ſunt e
tiam frigida ſunt Item ſaturnus
eſt tardiſſime inceſſiuus ita ꝙ nul
lus planeta ē ita tardi motus ſcilꝫ
ꝓpter magnitudinē circuli ſui· cui9
rotatus ſiue reuolutio ꝓpt̄ magni
tudinem tardius ꝑficitur qđ patz
ſpecificãdo in ſingulis Nam luna
que eſt infima moratur in quolibꝫ
ſigno duob9 diebus et ſex horis et
biſſe· et complꝫ curſum ſuū a pūc
to vſqꝫ ad punctum in· xxvij ·die
bus et octo horis Alij tamen dicūt
ꝙ ipſa luā curſum ſuum in toto zo
dyaco quouſqꝫ ſolem attingat per
ficit in· xxviij ·dieb9 cum dimidio
In quolibet enim ſigno moratur
per duos dies et dimidium minus
viginti minutis· Mercurius vero
morat̄ in quolibꝫ ſigno per· xxviij
dies et ·vi· horas et ꝯplet circuluz
zodiaci in· ccc· xxxix ·dieb9 Ven9
autem moratur in ſigno per· xxix
dies In zodyaco vero p· ccc· xlviij
dies· Sol moratur in ſigno· xxx·
diebus et ·x· horis et ſemiſſe hore
In zodyaco vero· ccc· lxv· dieb9
et quadrante id ē ſex horis Mars
moratur in ſigno per ·lx· dies et
xxi· horis· In zodyaco vero per
duos annos ·Jupiter in ſigno per
annum · In zodyaco per ·xij· an
nos Alfraganus autez differentia
decima ſexta dicit· ꝙ luā in circulo
ſignorum perficit curſum in· xxix·
diebus· et vndecim horis et dimi
dia et quartali vni9 hore fere Mer
curius vero et venus et ſol· ccc·
lxv· diebus et quartali vnius diei
fere Mars autem in anno perfecto
et decem menſibus et ·xvi· dieb9
et dimidia fere Jupiter autem in
vndecim annis et quatuor mēſib9
et· xiij ·diebus Saturnus autem
in vigintinouē annis et quinqꝫ mē
ſibus et ſex diebus Et patet ex p̄
dictis ꝙ menſis lunaris duob9 mo
dis accipitur· vno modo ꝓ ſpacio
temporis quo luna circuit zodiacū
ab vno puncto exiens et rediens
ad eūdem· quod ſicut dictuz eſt fit
per· xxvij· dies et octo horas Alio
modo communiori accipitur men
ſis lunaris pro ſpacio quo luna ſe
mel accenſa fuerit et redit ad eun
dem locum ſue accēſionis· & cum
ſolem non inueniat quia ſol iam ꝓ
ceſſit per vnum ſignnm· ipſa luā
attingit ſolem ſpacio duorum die
rum et quatuor horaruz· et ſecun
dum hoc menſis lunaris continet
xxix· dies et duodecim horas excep
tis fractionibus ſupradictis Ex dic
tis manifeſte patet ꝙ ſaturnus in
ter omnes planetas tardius circu
lum vel curſum complꝫ Sic accidia
inter omnia vicia mentem reddit
pigram in opere diuino et ſpiritu
ali· ſiue nō inchoando quod cog
noſcit· ſicut a quibuſdaz dicitur ꝙ
accidia eſt torpor mentis bona neg
ligentis· proponit enim dyabolus
ante mentem accidioſi difficultatē
operis vt deſperans de labore nul
lo modo audeat illud inchoare· ſi
cut patet precipue de operibus pe
nitentie Vnde contra hoc Eccleſi
aſtici ſexto ſacra ſcriptura exhor
tatur dicēs Subice humerum tuū

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

et porta illam et non accidieris in
vinculis illius · ſiue etiam bona in
choata non proſequendo ¶ Vn
de quandoqꝫ dyabolus facit homi
nem aliq̃ ſupra poſſe aſſumere vt
poſtea ex nimietate ponderis acci
dioſus effectus ea totaliter cogat
relinquere · Vnde Apoſtolus · ſcda
Corinthe · ij · non vult ꝙ penitens
maiori abſorbeatur triſticia de pec
cato ne ſic euz aggrauet nimietas
triſticie vt eum retrahat a peniten
cie opere · Hinc eſt etiam ꝙ dyabo
lus illo precipue tempore abſtinē
tem de accidia temptat quo euz fa
mes ieiunij magis grauat ſcz ĉca
meridiem quādo iam incipiunt ſē
tire ieiunantes defectuz cibi et vr
geri ab eſtibꝫ ſolis · Vnde dicit Caſ
ſianus in decimo libro de inſtitutis
monachoruz ¶ Maxime circa horā
ſextā monachuz inq̃etat vt q̄dam
febris inſtruens tpe preſtituto ar
dētiſſimos eſtus acceſſionum ſuarū
ſolitis ac ſtatutis horis aīme īferēs
egrotanti Hoc igitur facit dyabo
lus vt vel famis grauedine ieiuni
um dimittant vel vt ex accidia et
impatientia meritum ieiunij per
dant · ¶ Item ſaturnus eſt morti
ficatiuꝰ fetuum qui ſub eius naſcū
tur dominio · Hinc eſt enim vt di
cunt aſtrologi ꝙ pueri nati octa
uo menſe non viuunt ſed citius
moriuntur propterea ꝙ octauo
menſe dominatur eis ſaturnus q̄
vtraqꝫ qualitate ſua frigida et ſic
ca fetum mortificat et extinguit ·
In precedentibus enim ſex menſi
bus quilibet planeta ꝑ ordinez do
minatur fetui ſuo mēſē · ſcz primo
menſe ſaturnꝰ · ij · iupit̄ t̄cio mars
quarto ſol quinto venꝰ ſexto mer
curius ſeptimo luna octauo autez
menſe ſaturni dominium redit a

capite et nono dominium iouis ⁊
ſic deinceps · Vnde naſcens nono
menſe viuit ꝑpter dominiuz iouis
qui fetum ſuum temperato calore
refouet et cuſtodit · Siliter ſi naſ
catur in principio decimi menſis
poteſt eſſe natiuitas ſalubris et vi
talis propter dominium martis
cuius calore et ſiccitate membra
roborantur naſcentis · vnde fetus
caloris et ſiccitatis beneficio egre
ditur iam robuſtꝰ · Sicut ergo ſat̄
nus extinguit et mortificat fetuz
ſic accidia mortificat ſpiritum et
tollit boni operis meritum · Vnde
Apoſtolus dicit · ij · ad Corin · ſepti
mo · ꝙ triſticia ſeculi mortez opera
tur que non eſt niſi accidia · cuius
motus ſi ad rationem ꝑtingat ita
vt in fugam et horrorem a deteſta
tionem boni quod eſt ſecundū deū
conſentiat carne contra ſpiritum
preualente omnino ipſū ſpiritum
ſuffocat et eſt peccatum mortale ·
Sed quando eſt motus accidie ꝑp
t repugnātiā carnis ad ſpirituz in
ſola ſenſualitate non habens rati
onis cōſēſum tūc nō extinguit ſpi
ritū ſed eſt veniale peccatū · Vnde
etiam in viris perfectis huiꝰ accidi
e tedium aliquando inuenitur ¶
Secundo accidia aſſimilatur igni
Nam videmus ꝙ aduſtio ignis rē
dulcem in amaram conuertit ſicut
cibi dulces et ſapidi igne aduſti ni
mium efficiuntur amari · Vnde eti
am in corpore animalis colera eſt
amara quia eſt quedam ſuperflui
tas cibalis aduſta et ideo deriua
tur ad fel et recipitur in eius ciſtu
la · Aqua etiam colata per cineres
efficitur amara ex eo ꝙ cinis imix
tus alicuius rei ſcilicet ligni vel
quia eſt aduſta Patet igitur ꝙ vſ
tio ignis dulce ī amarum cōuertit

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

Hoc igit̄ accidie operit̄ que dū q̄daꝫ
triſticie febre palatuꝫ anime inficit
ſpūalium deliciatum dulcedinē in
amaritudinem cōuertit Vnde ſecū
dum Yſidoruꝫ in libro de ſūmo bo
no. Ex ipa triſticia accidie naſcitur
rancor et amaritudo anime. Vn̄
de Yſaie. quīto. Ve qui dicitis bo
num malum ⁊c̄ ¶ Tercio accidia
aſſimulatur aeri Aer enim eſt tam
mobilis ꝙ omni impellenti et ſubī
tranti ſtatim aperitur et cedit Vn̄
de aer a vaporibus terreis .i. a ven
tis impellitur. vaporibus aqueis .i.
nubibus repletur. et flāmeis igni
tionibus nōnunꝗ̄ in ſompno ſuc
cenditur. Que ſatis etiam accidie
congruunt Nam accidia ſicut dicit
Yſidorus. ocioſitatem et ſōpnolen
tiam generat. dum autem anima
ſompnolenta et ocioſa pigreſcit ō
ni prorſus temptationū impulſu
i facillime aperit̄ et cedit. Nā oīm
cogitationū malarum et temptati
onū inutilium ſētina receptiua eſt
ocium. Et hinc eſt ꝙ accidioſus et
piger velut quidam mobilis aer ī
pellitur a vento ſuperbie. repletur
aquis luxurie. ſuccenditur igne a
uaricie. ¶ Quarto accidia aſſimi
latur pruine ꝓpter quatuor. ꝑmo
ratione cōgelabilitatis quia prui
na eſt vapor congelatus in medio
interſticio aeris ꝑ frigiditate loci ⁊
tēporis in quibus nō eſt aliqua ꝑs
caloris vt Ariſto. dicit. Sic etiā per
accidie viciū dū calor caritatis ex
tinguit̄ q̄damō ipa aīa frigeſcit ⁊ cō
gelatur. Vnde ſup illud. Ps̄. pauſ
ſit moros eoꝝ ī pruīna. dicit glo.
ꝙ pruina ē viciū quo caritas ꝓx
imi ſtulticie tenebris q̄ſi nocturno
tp̄e frigore congelaſcit. ¶ Secūdo
rōne rigiditatis Eſt em̄ pruina du
ra et ꝓpt̄ magnā frigiditatē etiā ri
giditatē inducit Nā frig⁹ aggregat
ꝑtes vaporis et ↄtrahit ⁊ pruine ſb̄
ſtātiā durā reddit Ex nimia autē fri
giditate caneſcit vel albeſcit ⁊ rigi
ditatē in ea re que ab ea tangit̄ in
ducit Sic accidioſus per frig⁹ acci
die efficitur dur⁹ et rigidus vt nō
moueatur neqꝫ flectat̄ ad bene o
perandū Exo. xv. Obriguerūt oēs
habitatores Chanaā. et ſeqt̄ Fiāt
īmobiles q̄ſi lapis Ps̄. Fact⁹ ſū ſi
cut vt̄ in pruina. q̄ ſicut dicit glo
ſa nulli liquori apt⁹ ē et ſic accidi
oſ⁹ nulli opi Tercio rōne marcidi
tatis. q̄ herbas et flores ſup quos
pruina cadit marcidos reddit et ad
urit Sic etiā accidia oēs v̄tutes aīe
et mēbra corporis ꝑ ociuꝫ et pigri
ciam q̄damō marceſcere facit. Et
quia etiam triſticiam ſpiritus acci
dia inducit humorem de venis in a
nima exurit ſicut exſiccatur et con
ſumitur humor aduſte rei. Naꝫ ſpi
ritus triſtis exſiccat oſſa. vt dicit̄
Prouerbiorū decimoſeptimo. Et
ſic patet ꝙ accidioſus et piger dū
paruum laborem vel incommoduꝫ
refugit maximum dampnum icur
rit. ſecundum illud Job. vi. Qui ti
ment pruinam irruet ſuper eos
nix ¶ Quarto rōne roriditatis q̄
pruīna radijs ſolis tacta ſbito eua
neſcit et ī rorem redit. pruina em̄
nichil aliud eſt q̄ꝫ ros congelatus
vt dicit beda Nā pruina eſt ex va
pore rorido qui congelatur anteꝗ̄
ex ipſo reſoluatur aqua. Sic inter
dum anima rorida .i. gratia ſpiritu
ali perfuſa accidie gelu inuaditur
et torpeſcit. ſed rurſuꝫ calore ſolis
id eſt feruore ſpiritus ſancti tacta
in rorem gratie redit et in humorē
deuotionis liqueſcit. Nam dū aīa
ſe in accidiam cecidiſſe conſiderat
ſemetipſā per humilitatē minuit

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

et viliſicat · et quaſi ſeipſã dolore
tundens et percutiens ſollicitat ·
ita vt ſicut nũc fuit frigus pruine
id eſt accidie ita creſcat et habun
det i ipſa feruor gratie Vñ Exodi
xvi · dicit de rore ꝙ mane ros ia
cuit per circuitum caſtrorum · et
ſubditur · ꝙ apparuit minutũ qua
ſi pilo tuſum in ſimi litudinẽ prui
ne ·

¶ Capitulũ · iij ·

Actiua vita aſſimilatur lunẽ
protet quatuor ¶ Primo
propter officium Nam lu
ne officium eſt inferiora diſponere
ſcilicet terreſtria Et hoc competit
ei ex trib9 ¶ Primo ex vicinitate
quia ea que non multũ diſtant
efficacius mouent · luna autem ꝓ
pinquior eſt iſtis inferioribus ꝙ̃
aliquod aliud celeſte corpus et i
deo efficacius agit in ea ¶ Secun
do ex virtuoſitate quia cũ ſit inſi
ma ꝯgregate ſũt in ea õnes virtu
tes mouentium ſupiorum Vnde
ex ſua v̾tute mouẽ õnia humida ·
et ex lumĩe a ſole mutuato q̃ſi q̃dã
ſecũd9 ſol breuit̾ agit et explicat ĩ
iſtis ĩferiorib9 operationes ſolis Et
dico breuiter q2 q8 ſol facit ĩ ãno
ſecũdum variationẽ humoris et ca
loris lũa facit in menſe ¶ Tertia
cauſa eſt ex materialitate · quia vt
tactum ẽ ſupra capitulo · i · Luna
vt dicit Ariſto · eſt q̃ſi terreſtris
nature id ẽ corpulẽte et materialis
Vnde propter conformitatẽ ter
reſtria magis variat ꝙ̃ aliquod ce
leſtium corporum Sic etiam vita
actiuorũ ẽ circa terrena et tempo
ralia ordinanda et diſponenda Et
ſicut ex dictis colligit̾ luna r̾ſpctũ
terreſtrium habet vicinitatẽ vir
tuoſitatem celeritatẽ et materia
litatẽ · q̃ õnia cõpetunt actiuis q2

ſcilicẽ primo debent eſſe indigenti
bus vicini ſiue ꝓximi per compaſ
ſionem Luce · x · Quis tibi videtur
ꝓximus fuiſſe illi qui incidit in la
trones? At ille ait · qui fecit miſeri
cordiam in illum ¶ Secundo debẽt
eſſe ſuperiorũ virtutib9 pleni ꝑ imi
tationẽ · quia ſequi debẽt veſtigi
a ſanctorum precipue in laborãdo
et patienter tolerando Jacob · v ·
Exemplum accipite fratres exitus
mali et longanitatis laboris et pa
tientie per ꝓphetas ⁊c̃ · ¶ Tercio de
bent eſſe feſtini per ſubleuationis
celeritatem Prouerbiorũ · iij · Ne
dicas amico tuo vade et reuerte ·
cras dabo tibi cum ſtatim poſſis da
re · Et Eccleſiaſtici · iiij · Ne protra
has datum anguſtiãti ⁊c̃ · ¶ Quar
to illi debent actiue vite precipu
is miniſterijs deputari qui ſũt ma
gis materiales et groſſi et ad cõtẽ
plationem minus ydonei Epheſi ·
vi · Secularia iudicia ſi habueritis
contemptibiles qui ſunt in eccleſi
a illos conſtituite ad iudicandum
Secũdo actiua vita aſſimilatur Lu
ne propter dominium · Nam luna
ſpecialit̾ macula habita huid9 dñã
tur · et ſignificat ſuper ea · vt ſuper
pluuiam et aquarum inundatio
nes: Dicit enim Beda · ꝙ quando
luna apparẽs ĩ ſũmo corniculo ſuo
maculis quibuſdam nigreſcit plu
uioſum menſis pretendit exordiũ
Itẽ dicit Meſallat ꝙ ſi eclipſis lu
ne fuerit in ſignis aq̃ticis que ſunt
tria ſcꝫ ſcorpio · cancer · et piſcis · ni
miã ſignificat habũdãtiã pluuiaꝝ
Item propt̾ humiditatis dominiũ
ſignificat ſpecialiter luna ſuper ce
rebrum ſicut ſol ſuper cor Ita acti
u9 bon9 compaſſione plenus afflu
it habundantia humorum et pluui
arum id eſt habundãtia lacrimarũ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

implens illud. Ecci. vij. Ne deſis
plorantibus in conſolatione et cū
lugentibus ambula. Sic enim fa
ciebat Job qui dicebat flebā quon
dam ſuper eo qui afflictus erat et
compaciebatur anima mea paupe
ri. Job. tricesimo. Tercio acti
ua vita aſſimilatur lune propter
aſpectū quia ſcilicet luna creſcēs
vel decreſcēs i luīe q̄n̄qȝ aſpicientib9
apparet arcualis q̄n̄qȝ circularis.
Sic bonus actiu9 ad vtrūqȝ ſtatū
debet ſe habere Phil. iiij. Scio ha
bundare. ecce luna creſcens. et pe
nuriam pati. ecce luna decreſcens
Thobie. quarto. Si multū tibi
fuerit habundanter tribue. ecce
augmentū. ſi exiguum tibi fuerit
libenter illud exiguum impartiri
ſtude. ecce lune decrementū. Sed
tunc actiuus ē arcualis quando ſe
proximo per miſericordiam flectit
ſiue parcendo ſiue compaciendo.
Tunc autem eſt circularis quādo
poſtq̄ ad exteriora exiuit ſe ad ſe
metipſum interius ſollicite redu
cit. Talis enim eſt circulatio ab eo
dem in idem. Ezechielis. primo. A
nimalia ibant et reuertebantur.
Quarto aſſimulatur actiua vita
lune propter multiplicitatem no
minum. habet enim luna tria no
mina ſcdm poetas Nā vocabat̄ pſ
pina eo ꝙ ſemib9 que iaciuntur i
tra dicitur eſſe dea. Vnde dicitur
ꝙ quando luna primo incenditur
optimum eſt ſemina iacē quia tūc
virtutes planetaꝝ colligit q̄s infe
rioribus influit. In hoc autem exē
plo colligit̄ ꝙ actiue vite cōgruit
elemoſinarum ſemina iacere ex q̄
bus ſi habundanter ſpergātur co
pioſus fructus colligitur celeſtium
pmioꝝ. et econtrario ſi iaciantur
auare. ſcdm illud. ij. Cori. ix. Qui
parce ſeminat parce et metet. Vl
hoc ꝙ luna ſemina fouet oſtendit
ꝙ illi qui actiue vite deſeruiunt p̄
cipue debent aſſiſtere ſeminantibꝫ
verbum dei Nam a quibus recipiū
tur ſpiritualia debēt rependi tem
poralia. Vnde Apoſtol. i. Corin. ix
Si ſpiritualia vobis ſeminauimus
nō eſt magnum ſi carnalia veſtra
metamus. Item luna vocaba
tur dyana id eſt dea ſiluarū et ne
morum. quia feris de nocte paſcua
querentibus in nemoribus lumis
beneficium amminiſtrat. Et ideo
gentiles vocauerunt lunam deam
venatorum. quia venatio fit in ſil
uis. propter quod dyanam cū ar
cu depingebāt. eo ꝙ venatores ar
cubus vtebantur. Et ex hoc accipi
tur ꝙ qui vite actiue deſeruiunt
precipue ſubuenire debent ſolitari
am vitam ducentibus. vt non o
porteat eos propter victum que
rendum vagari et a ſua ſolitudine
exire. In cuius rei exemplum xp̄s
populum i ſolitudine pauit. Mat.
ix. Item luna vocabatur lucina
Vnde per ſicopā dicitur luna. de
qua Virgi9. Caſta lucina fau̅e Nam
ātiquitus colebatur a v̓ginibus et
ſeruātibus caſtitatem. Ex quo eti
am colligitur ꝙ precipue meritori
um ē per actiuam vitam ſeruire a
ſubuenire ſactis virginibus et mo
nialib9 caſte viuētibus. ne ꝑpter
victū cogātur exire et a ſuis clau
ſtris diſcurrē. Itē actiua vita aſ
ſilat̄ colli. pmō ꝑpt̄ ordinis ꝑorita
tis. Eſt em̄ coll' pes mōtis Nā p col
lē aſcēdim9 ad mōtē. qȝ ſcȝ p vitā
actiuā ad ꝯtemplatiuam venimus
Jacob enī p9 Lye cōnubium per
quā actiua vita ſignat̄ ad Rachel
peruenit amplexum per quā ꝯtēpla
tiue vite formoſitas figurat̄. Scdo

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

ꝑpter fructuum ſuauitatē. Habū
dāt em̄ in collib9 ſani et ſapidi fru
ctus. propter hoc ꝙ colles pl9 q̄
valles ſolaribus radijs patent. eti
am celeſti ymbre et rore habūdan
tius madent Sic habundant actiui
homines fructibus meritorū. Ma
gna enim ſicut Gregori9 dicit ſunt
actiue vite merita. que ſūt vt fru
ctus ſani ꝑpter intentionis ſinceri
tatē. Nō ſunt em̄ fructus corrupti
vt opa ypocritarum. Itē ſunt fru
ctus ſapidi per caritatis ſuauitatē
Ipſi em̄ ſunt qui radijs ſolis .i. do
ctrinis et exēplis xpi illuſtrātur et
qui rore celeſtis gratie habūdanti
us perfūduntur. ¶ Tercio ꝑpter gra
minū ſalubritatem. Sunt em̄ ſicut
Conſtantin9 dicit in collibus ſalu
bria gramina ſiue herbe propt̄ ae
ris ſubtilitatem et puritatē Hec g̃
mina virentia ſunt virtutū multa
rum exēpla que in actiuis viris cō
ſpicimus valde ad imitandū ſalu
bria. Habent em̄ puritatem aeris
.i. mundiciam cordis et etiam ſub
tilitatem ſcʒ diſcretionis. ¶ Item
actiua vita que miſc̄die intēdit o
peribus aſſimilari poteſt monti ga
rizim. Nam garizi vt dicit Ihero.
mons eſt iuxta Ihericho. cui ex ad
uerſo eſt mons Ebal. In hijs duo
bus montibus maledictiones et be
nedictiones populo intranti terrā
promiſſionis ꝓmulgate ſūt. vt p
benedictiones ꝓmouerentur ad bo
num. et per maledictiones retrahē
rentur a malo. Vnde ſex tribus in
garizim ꝓmulgabāt benedictiōes.
et ſex alie in Ebal maledictiones.
Mons ergo garizim ex quo benedi
ctiōes ꝓmulgātur meritū eſt ope
rū mie q̄ ad vitā actiuā pertinent
Vnde in die iudicij benedicti ꝓnū
ciabunt a xpo. ſcʒ illi Mat. xxv.
Venite benedicti ꝛc̄. Et ꝯgrue ſex
tribus erant q̄ benedictiones ꝓnū
ciabant. quia mie opa ſex ibidē a
xpo ꝯputantur ꝑpter que electi dei
paternam benedictionē merent̄.
Eſuriui inq̄t et dediſtis michi man
ducare. ſitiui et dediſtis michi bibe
re. hoſpes erā et collegiſtis me. nu
dus et cooperuiſtis me. infirm9 et
viſitaſtis me. in carcē erā et veni
ſtis ad me. Econtra aūt mōs ebal
ex quo ꝓnūciate ſūt maledictiōes
ſignat auariciā et crudelitatē impio
rū q̄ opa mie ſb̄traxerūt. q̄b9 ſcilʒ
iudex dicet. Ite maledicti ꝛc̄.

¶ Capitulū. iiij.

Amor eſt multiplex. ſciʒ ſpi
ritual̄. carnalis. tpalis. et
ꝯmunis. Amor aūt ſpūal̄
ſcʒ caritas aſſimilatur veneri que ē
planeta celeſtis. Vnde et a pagaīs
dea dicebatur amoris ex eo ꝙ inci
tat ad amādū. Dicit autē Ptholo
meus. ꝙ ſb̄ venere continetur via
amor. amicitia. et peregrinus. et
ſignificat lucrū et gaudiū. que ō
mia ꝯueniunt amori caritatis Nam
ipſa caritas via eſt qua ad celeſtia
gradimur. amor quo deo connecti
mur. amicitia qua ſimul ꝯiūgimur
Item ipſa eſt baculus pegrinanti
um. lucrum negociātium. et gau
dium deo fruentium. ¶ Item amor
ſpiritualis aſſimilat̄ caliditati ter
re. Habundat em̄ ſic amor diuinus
in anima ſicut calor in terra ſcilicʒ
ex tribus. ſcd̄m ꝙ ex tribus cōtin
git q̄ vna terra ſit calidior altera.
¶ Primo quidem ex radiorum
ſolis multiplicatione Sol em̄ plus
ōmibus corporib9 celeſtib9 emittit
fortes radios ꝑpt̄ ſuā magnitudi
nē corpis et ſpiſſitudinē magis for
tē materiā hn̄tē et lumē magis cali
dū Et quia ipſe naturaliter mouet

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

ſperam ignis ſicut ſpera ſtellaruȝ
mouet terram · et ſpera lune mo
uet aquam · et ſpera aliorū quīqȝ
planetarum mouet aerem · Et ide
o radiȷ ſolis maxime calefaciūt v
bi multiplicantur vel reflectuntur
Quaſi autem radiȷ ſolis ſūt exem
pla ſaluatoris que ſcilicet nos illu
minant per inſtructionez · quia ō
nis criſti actio noſtra eſt inſtructio
vt dicit Apoſtolꝰ · et inflāmant per
imitatioēz · Vnde Apoſtolꝰ · Eph · v
Ambulate in dilectione ſicut et cri
ſtus dilexit nos · Sicut ergo habū
dat calor in terra ex radioruȝ ſolis
multiplicatione · ita et feruor amo
ris in anima ex exemplorum criſti
inſpectioē et imitatione · ¶ Scdo
vna regio ſiue terra calidior eſt al
tera ex venti inflatione · Nam quia
ventus auſtralis calidꝰ eſt aquilo
naris vero frigidus · Ideo locꝰ au
ſtrali vento expoſitus calidior ē ꝙ̄
aquilonari apertus · Quaſi autem
auſter calefaciens et perturbās ae
rem eſt ſpiritus ſanctus · de quo di
citur Abacuc · iij · Deꝰ ab auſtro ve
niet · qui animā fortiter cōmouēs
et calefacit per dilectionem et per
turbat ad compunctionem Job ·
xxxviij Nōne veſtimēta tua calida
ſunt cuȝ pflata fuerit terra auſtro
¶ Tercio quoqȝ vna terra vel lo
cus calidior eſt ꝙ̄ alius ex loci ſitu
atione · Nam terra que eſt vicinior
mari meridionali eſt calidior ꝙ̄ t
ra que eſt vicina aquilonari Simi
liter ille qui familiarior et ꝓpinquior
eſt homini ſancto feruentior fit et
melior ꝙ̄ ille qui cum peccatore cō
uerſat̄ · Nam vita ſanctorum eſt vt
mare meridianuȝ · mare quidē eſt cuȝ
amaricantur merore · Ezechie · iij ·
Abij amarus in indignatione ſpiri
tus mei · Sed meridianum eſt cum
aduruntur amore · Eccl · xliij · In
meridiano exurunt terram · Pec
cator autem eſt vt mare aquilona
re Mare quidem ꝓpter inquietudi
nez cordis Yſaie · lvij · Impij qua
ſi mare feruens quod quieſcere nō
poteſt · ſed aqlonare eſt ꝓpter ſb
iectionem demonis · Eſt enim pec
cator ſubiectus dyabolo et obedit
ei qui dixit Yſaie · xiiij · Sedebo in
monte teſtamenti in lateribus a
quilonis · aſcendā ſuper altitudinē
nubiuȝ et ero ſimilis altiſſimo · pſ
Ab aquilone et mari etc̄ · ¶ Sed eſt
notanduȝ ꝙ aſtrologi ponūt tres
alias cauſas quare quaſdam regi
ones et terras dicūt calidiſſimas eē
ſe · vna eſt ex ſolis appinquatione
que ē ex breuitate dyametri · Vn
de propter īmenſitatem caloris ter
ra illa ē ihabitabil' vltra equinoctia
lē · quod dicunt ꝓpter ecētricitatez
ſpere ſolis · Et hoc pertinet ad cri
ſti incarnationem quando ſcȝ ipſe
ſol iuſticie nobis maxie appīquat
dyametro noſtre nature ſe inmouēs
Vnde ibi erat breuiata maxima di
ſtantia que erat inter nos et deū et
ibi apparuit breuitas dyametri qȝ
ſuit verbum abbreuiatū ī carne Et
hec ꝓpinquitas ſolis id eſt criſti mlt'
tum debet nos ad eius amorem in
flāmare Apoꝰ · Ro · xiij · Nūc ꝓpior
eſt noſtra ſalꝰ ꝙ̄ cum credimꝰ etc̄
¶ Scda cauſa eſt ex ſolis manſiōe
vt in pricipio capricorni et ī princi
pio cācri vbi ꝓpter recuruationez
zodiaci ſol videt̄ ſtare in eodez loco
Tūc enim zodiacus girās minimā
ptē variat de circulo equinoctiali ꝙ
ſol quaſi videt̄ ſtare ꝓpē quod calor cōfor
tat̄ ī locis ſuppoſitis ill' regionibus Et
hec cā refert̄ ad xp̄i paſſioēz tūc em̄
verꝰ ſol ſtetit īmobil' cruci ſcȝ affix
us Et hec xp̄i manſio fuit ī duobus

ſolſticijs · quia ſcȝ eiꝰ affixio dupli
citer facta fuit ſcȝ ex pte ſuperiori
in manibus · et ex pte inferiori in
pedibus · Vnde hec affixio et man
ſio xp̄i ī cruce ſuper oīa debȝ in no
bis calorem amoris accendere · ita
vt aīa noſtra liq̄ſcat ī lacrimis Ex
odi · xvi · Cum incaluiſſet ſol lique
ſiebat ſcȝ mãna .i. mēs dulcedie de
uotionis plena ¶ Tercia cauſa ex
ſolis oppoſitione · ſcȝ quādo eſt op
poſitio ſolis ad cīenit capitum · vt
ſub cancrō vbi ſol nō declinat a ca
pitibus · Et hec refertur ad xp̄i re
ſurrectionē vel aſcenſionē · vbi ſol
xp̄s ſuperpoſitus apparuit omnibȝ
capitibus per poteſtateȝ et auctori
tatem · Vnde dixit Data eſt michi
omnis poteſtas in celo et in terra ·
Item fuit ſuperpoſitus oīm capiti
bus etiā loco in aſcenſione cū aſcē
dit ſuper omnes choros celoꝝ · vbi
etiam nūq̄ ãplius declinare poteſt
per mortē · et ideo ampliꝰ a capiti
bȝ .i. aplis qui fuerūt capita fideliū
.i. principes nō declinauit vlteriꝰ ·
ſicut ipſe dixit Mat · xxviij · Ecce
ego vobiſcum ſum oībꝰ diebus vſ
q̄ ad ꝯſūmationē ſeculi · que omni
a debent nos in amorē xp̄i accende
re · ſcȝ et īcarnationis ꝓpīquitas ·
et affixionis acerbitas · ⁊ exaltati
onis dignitas · ¶ Item amatores
dei aſſimilantur terre · que q̄uis ſit
frigida ſecundum naturam ſuaȝ ta
men intra ſe ignē tenet incluſum
Sic amatores dei q̄uis ſint frigidi
circa tēporalia .i. negligentes et cō
tēpnentes ea · intus tamē circa de
um et ſpūalia ſunt ignei et feruen
tes Ps · Ignem ꝯburentem in tra
ipſorū Hic ē ignis ſpūalis ꝯburēs
et ꝯſumēs pctā · de quo Luce · xij ·
Ignē veni mittere in trām ⁊c̄ ·
Itē amor ſpūalis ſimil' ē ignitioni

vaporis que ſepius apparet in ae
re · Sūt em̄ decem modi talis igni
tionis repn̄tantes decem effectus
diui et ſpūalis amoris · Prima em̄
impſſionum taliū vocatur colūpna
ſiue ignis perpēdicularis · Hec em̄
eſt q̄dā ignis q̄ interdū apparet in
ſupiori regiōe aeris ad modum co
lūpne pyramidal' habens latitudi
nē inferius · et ſuperiꝰ tēdēs in acu
mē Et rō eſt quia gn̄atur ex vapo
re multū ſicco et calido · Vnde trā
ſit per duas regioēs aeris · ſcȝ infi
mā et mediam · quia frigꝰ eaꝝ nō
poteſt ꝯuertere ipſum · et ideo trā
ſit ad regionē ſupmā · et q̄a tal' va
por eſt ineq̄lis habens inferiꝰ mul
tas ptes treſtres dilatabiles · ideo
inferiꝰ in baſi de neceſſitate dilatat̄
Et quia terreſtre habūdās repug
nat eleuatiōi et equalitati aliaꝝ p
tiū · et calidū iterū dirigēs dilatat
in reficiendo plus calidum ꝯtinue
plus et plꝰ tendit in acutuȝ · Vnde
efficitur ſicut dictū eſt vt colūpna
pyramidalis · ⁊ ꝓpter longitudineȝ
videtur de ſupiori dimiſſum ſicut p
pēdiculuȝ qḋ inferius habet maſſā
et ꝯtinue vſq̄ in ſublime conū · In
hoc igitur q̄ talis colūpna ſuperiꝰ
eſt acuta · cuȝ acuti ſit penetrare pa
tet q̄ repreſentat ꝓprium effectū
amoris · qui eſt penetrare ad intia
Penetrat em̄ amās vſq̄ ad interi
ora amati · Et ideo de ſpiritu ſācto
q̄ eſt diuꝰ amor dicit Apꝰ .i. Corin
ij · q̄ ſcrutatur profunda dei · ¶ I
tem in hoc q̄ talis vapor primā et
ſecundam regionem aeris trāſcen
dit ⁊ in terciam ſe figit repreſētat
ſublimitatem amoris ſpiritualis ·
Sunt enim quaſi tres regioēs mū
dus · infernꝰ et celū Quidā igitur
hoiēs ſunt q̄ videntur deum dilige
re ſolū propter tp̄alia bona · et iſti

ſunt in regione infima· Quidā ve
ro diligunt deum vt euadant eter
na ſupplicia· et iſti ſunt in regione
media· Quidā diligunt deuz prop
ter celeſtia premia ſiue ꝓpter ſeip
ſum q̄ ipſe erit merces noſtra et
iſti ſūt in regione ſuprema· Vnde
iſti habent ignem ſublimem ideſt
amorem excellentem ¶ Item in eo
ꝙ talis pyramis ſuperius ſe reſtri
git repreſentat amorem perfectum
Nam licet amor ſanctoruz inferius
erga proximos dilatetur ſuperius
tamen in deuz ſe totum reſtringit
et vnit quia quicq̄d hic inferius a
mant ſolum propter deuz amant·
¶ Itē in eo ꝙ talis colūpna non
eſt breuis ſed longitudinez habet
ſignat diuturnitatez amoris per con
tinuitatez· Nam omni tempore di
ligit qui amicus eſt· vt dicitur Ec
cleſiaſtici· xvij· ¶ Secunda impreſ
ſio ignea vocatur lancea· que eſt
quidaz ignis longus ſubtilis in al
tuz erectus· Eſt em̄ ex vapore mul
tuz ſicco et calido et inequaliter ca
lido et ſubtili ſed ſubter nō habēs
ml'ta terreſtria que dilatari poſſit
Vnde propter longū ſubtile quod
p̄tēdit ſigure vocatur lācea· et ſtat
erecta acumē habens ſupra ſe ſicut
ignis ꝑpēdicularis· Huic ergo cō
petit alius effectus amoris qui eſt
vulnerare· lancea em̄ homines ad
vulnerandū vtuntur· Daniel'· xij·
Erant ambo vulnerati amore eius
¶ Hoc vulnus amoris eſt fortis pe
netratio cordis Hec igitur fuit lan
cea que cor xp̄i vulnerauit· ſiqdez
ipſe vulneratus ē ꝓpt̄ iniquitates
noſtras quod totū fecit amor· Vi
de ergo ꝙ xp̄s ex caritate vulnera
tur· Vide etiā ꝙ et nos a deo ex ca
ritate vulneramur et flagellis ple
rūqꝫ percutimur· ip̄e em̄ vulnerat et
mederꝫ q̄r ſcz ei9 vulnera n̄ ſunt ad
occidendū ſed potius ad ſanandū
Et ideo meliora ſūt vulnera dilig̃ē
tis ſcz criſti q̄ꝫ fraudulēta oſcula .i.
blandimēta odiētis ſcz dyaboli vl'
mundi· ¶ Tercia impreſſio vocatꝫ
candela ardens· Hec eſt enim flam
ma quedā que quando apparet in
aere videtur quaſi rotūda et ſperi
ca· Fit eniz ex vapore mltū calido
et ſicco q̄ ē equaliter ſb̄tilis et be
ne tenuis· equaliter aptus iflāma
tioni· qui eq̄liter aſcendit in oībus
p̄tibus· et eſt eq̄liter diſgregabilis
calore in omnē p̄tem dimēſionis et
ſic efficit latum quaſi rotundū na
tans in ſuperficie aeris· Vnde licz
ſit latum in ſuperficie tamen vide
tur rotundum et ſpericuz propter
longinquitatem noſtri viſus· Hic
eſt tercius effectus amoris ſcz iflā
mare et ardere· Canti· viij· Fortis
ē vt mors dilectio: dura vt ignis
emulatio· lampades eius lampa
des ignis atqꝫ flāmarū· Talem ar
dorem habebat Johēs baptiſta de
quo dn̄s dixit· Johis· v· Ille erat
lucerna ardens et lucens· Tal' ar
dor amoris eleuat animā ad culmē
perfectionis· Vnde et figuram pre
tendit circularem et ſpericam que
ſm philoſophum eſt perfectiſſima
figuraruz· Et ideo caritas ab apo
ſtolo dicitur vinculum perfectiōis
Coloſſē· iij· ¶ Quarta impreſſio
ſiue ignitio vocatur aſub aſcendēs
fit enim ex vapore accenſo eq̄liter
ſubtili Sed cū extēditur ad p̄tez v
nam ꝯtrahitur in aliā· Aliqn̄ autez
eſt vapor equaliter ſubtilis ſed n̄
eſt bene cōtinuus nec adherens ſi
bi ſed vn̄a ps eius aliquātulū eſt
diſtans ab alia et tūc videtur aſub
aſcendere poſt aſub ſicut ſi eleuarē
tur ſcintille de fornace· Hic ē q̄rt9

effectus amoris ſcʒ eleuare. Facit e
nim aſcendere animā per ꝑfectuʒ
virtutum. ſed iſte motus ſiue ꝑfec
tus in feruentioribus eſt continuꝰ
in te pidioribus eſt diſcontinuus:
et quaſi per teporem frequēter in
terruptus Ps. Ibunt de virtute i
virtutem. ¶ Quinta ignitio voca
tur ignis diuiſus. Hic enī genera
tur ex vapore nō vehementer cali
do et ſicco. et ideo nō poteſt tran
ſire mediam regionem aeris quia
frigidiſſima. et hic vapor ē diſgre
gatus et ꝓpter calorem quē habet
quādo occurrit in aere inferiori fri
gida nubes fugiendo cōfricat par
tem ad partem. et ex confricatiōe
inflāmatur. et quia diſgregate ſūt
partes videtur diuiſus ignis. et
quia fugit nubem frigidam tangē
tem ſe ideo videtur diſgregatim e
gredi. velud ſi ſtuppa exufflletur ex
canna Hic aūt eſt alius effectus a
moris ſcʒ ſepare Illi enim qui ſūt
in amore non multū feruentes nec
multum eleuati in ſpiritu debent
ſe ſepare a vicijs. fugiendo quātū
poſſint occaſiones peccatorum. et
tales ſūt multi ſeculares boni quos
amor dei facit fugere nubem frigi
dam. i. maliciam carnis vel peccati
In eis autē licet ſit ignis amoris ē
tamen quodāmodo diuiſus prop
ter multarum rerum curas et ſolli
citudīes quas illos habere oportʒ
¶ Sexta impreſſio vocatur cande
la deſcendens. Hec enim eſt ex va
pore ſimiliter nō multum calido et
ſicco. nec penetrare valente medi
am regionem. Eſt tamen talis va
por bene continuus et expulſus ex
frigida nube tangente. et eſt mo
dicus ſed bene compactꝰ nec mul
tus ſed continue cadit ſed non di
uiditur. et ꝓpter continuuʒ caſum

videtur quaſi ſtella cadens Hic eſt
alius effectus amoris ſcʒ humiliacē
Naʒ licet in ſanctis dei ſit amor dei
cōtinuus. tamē quādo tanguntur
a temptatione carnis vel mūdi vl
dyaboli timentes ſe nō eſſe compa
ctos bene. i. firmos bene: et reputā
tes ſe modicos. i. non multe ꝟtutis
humiliantur et deprimūt ſeipſos.
Nichilominꝰ tamē ſemper ꝯtinuāt
que bene inceperūt. Aliqn̄ tamen
ꝓpter continuos impulſus tribula
tionū vel temptationū ipſis q̄ſi vi
detur timēdo et dubitando ꝙ q̄ſi a deo
o ceciderūt. qd totū ꝑtinet ad eorū
hūilitatē ad quaʒ amor dei eos incli
nat. ¶ Septima ignitio vocatur lu
men precedens. Hec eſt ex vapore
ꝯtinuo calido et ſicco et bene conti
nuo. in quo eſt multa materia cō
globata et fortis. cui nichil in aere
obuiat ſed accenditur ex cōfricati
ōe ſui et ſtat quaſi in aere. et hoc ē
qd vocant hij qui diſcurrūt de no
cte lumen precedens. Hic eſt alius
caritatis effectus ſcilicʒ deducendo
illuminare quod eſt nobis neceſſa
rium in via tenebroſā huius mū
di. Unde diuinus amor figuratus
eſt in illa colūpna ignis que popu
luʒ dei precedebat de nocte. de quo
etiam in Ps dicitur. Expandit nu
bem in ꝓtectionem eorum. et igneʒ
vt luceret eis per noctem Et in eo
deʒ Eduxit eos in nube diei et tota
nocte in illuminatione ignis ¶ Oc
taua ignitio vocatur vulgo ſtella
cadens. ſed a Philoſophis aſub de
ſcendens. Hec enī aſub deſcendēs
eſt ex vapore ꝯſimili ſicut lumen p
cedēs. cui tamē occurrit aliqd deſu
p expellēs ipm inferius. et ideo vi
detur cadēs ſiue deſcēdēs. Hic eſt aliꝰ
effectus amoris ſcilicet inclinare
per inmiſterium vite active Unde

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

neceſſitas proximoꝝ occurrens
expellit ſiue ētrahit amicos dei ab
arce contemplationis īclinās illos
ad miſteriuꝫ īfime actionis ſcꝫ ad
obſequēdum proximis ¶ Nona ī
preſſio vocatur draco volās et hec
eſt in nube calida ad latus vnum
et frigida ad aliud Vnde tūc ꝓpter
conuenientiaꝫ ad calidum attrahi
tur ad illud et ibi īcēditur · poſt pri
mam auteꝫ partē fumat anteq̄ꝫ in
cēdit et dilatat̄ i medio et īcuruat̄
ꝓpter incēſioneꝫ ptis vni9 et extin
ctionem alterius verſus humiduꝫ
et frigiduꝫ. Vnde efficit̄ velud dra
co volans quia anterior ps incēſa
videtur velut ſpiramen draconis
Media autem incuruata p hoc q̄
attrahit̄ a prima pte curuat ſe vt
ſerpēs et volat ſemp ad illud lat9
vbi coruſcat ipſū latus calidū eo q̄
ſimile attrahit ſimile et cōtrariuꝫ
expellit cōtrariuꝫ. Hic eſt ali9 effe
ctus amoris qui facit quaſi volādo
ad deum feſtinare · Nā ſicut hic dra
co aere9 habet vnum latus ſcꝫ an
terius calidum poſterius vero frigi
dum · Sic amatores dei habēt q̄deꝫ
feruoreꝫ ſpiritus ſed cuꝫ frigore .i.
fragilitate carnis · ꝓpter quod dn̄s
dixit q̄ ſpiritus prompt9 eſt caro
autem infirma · feruor igitur ſpiri
tus inflāmat vehemēter et ſuſpiri
a ad deum facit · ſed frigus .i. īfirmi
tas car̄is īcuruat et trahit ad īfia
Sed tamē ex iſta pugna volare co
gitur anima · qꝛ ex carnis āguſtia
ſpiritus magis incēditur et carneꝫ
poſt ſe violenter attrahens in deuꝫ
velocius tendit ¶ Decima ignitio
vocat̄ aſub q̄nqꝫ apparēs q̄nqꝫ non
et hoc eſt ex vapore ſicco et īflāma
bili medio modo ꝑtingēte ad regio
nem mediam et non penetrāte ip
ſam qꝛ ex frigore loci expellitur · et

quia ſub ipſo ſūt multe nubes ide
o incendens nubem occultatur et
penetrans nubē apparet iteruꝫ · et
iſte eſt aſub tercius · Hic eſt alius
effectus amoris ſcꝫ vtrāqꝫ vitaꝫ al
ternāndo · aliquādo vacando acti
ue aliquādo contemplatiue · quā
doqꝫ latere ad cōtemplādum quā
doqꝫ apparere ad obſequēdū · hec e
nim oportet fieri et illa non omit
tere ¶ Item nota q̄ amor ſpiritu
alis creſcit et minuitur ſicut cupi
ditas mūdi creſcit et decreſcit Cu
ius exemplum eſt quia decreſcēte
vmbra creſcit calor et creſcēte mi
nuitur · et ſic decreſcente amore tē
poralium creſcit feruor caritatis et
econuerſo eo creſcente minuit̄ &c̄ ·
Iheremie · v ¶ Ve vobis quia decli
nauit dies et prolixiores facte ſūt
vmbre veſperi · et hoc eſt quia ha
bundauit iniquitas et refriguit ca
ritas Mathei · viceſimoquarto ¶
Amor carnalis aſſimilatur veneri ·
Nam venus vt dicit Ptholomeus
ex pte corpis diſponit ad pulchri
tudinē · et ad voluptates tactus o
lefactus guſtus et auditus inclinat
et impellit · veſtium muliebriuꝫ in
ciſores efficit · Domus eius ſunt li
bra et thaurus · regnat in piſcib9
ſed in virgine regnum eius deficit
et abſcedit · Sic etiam amor carna
lis ad pulchritudineꝫ corporis aſpi
cit · ſenſuum voluptates exquirit
ſiue tactuum ſiue odorum ſiue cibo
rum ſiue cantionuꝫ · ornamenta et
mulieres appetit · Aliquando etiaꝫ
iuſtos viros qui deſignantur in
libra propter equalitatem iuſticie
quia in libra exiſtēs ſol facit equi
noctia · et viros fortes qui deſig
nantur in thauro aggreditur et in
ficit · Regnat autem maxime in pi
ſcibus id eſt ī hominibus ſb aquis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

delicia͛rum viuentibus · ſed in vir
ginibus id eſt in continentibus de
ficit vigor eius · ¶ Amor tempora
lis pſperitatis impedit dulcedineꝫ
contemplationis et priuat fructuꝫ
boni operis Cuius exemplum appa
ret in rore · Cadit enim aliquando
ros fluens et viſcoſus ad modum
mellis ſuper herbas et folia arborū
Sole autem agente in ipſuꝫ euapo
rat humidum et terreſtre ſiccum ↄ
buritur et efficit quaſi farina ſper
ſā · que a ſua ſiccitate ſiccat herbas
et inducit ſterilitatem · Quaſi enī
dulcedo roris eſt delectatio cōtem
plationis · quam calor ſolis id eſt a
mor temporalis proſperitatis huī
dum deuotionis educens et terrē
ſtrem affectum accendens · et mē
tem ad vana ſpergens tollit · et a
fructu boni operis animam ſterileꝫ
reddit ¶ Item amor cōmunis pro
ut ſcilicet et ſpiritualem et ſenſibi
lem amorem includit aſſimilatur
radio Prio quia radius habꝫ pene
trare · ¶ Vnde in pſpectiua diſtīgui
tur triplex radius · ſcilicet rectus ·
confractus · et reflexus · Rectus ſi
ue perpendicularis eſt qui a corpo
re radioſo emiſſus recto et lineari
motu ſine obliquitate aliqua petit
centrum · Et huic aſſimilatur ſpiri
tualis hō qui totus eſt rectus · Vn
de Canticorum. i. Recti diligunt te
Et iſte petit centruꝫ id eſt cor Deu
teronomij · vi · Diliges dominum de
um tuum ex toto corde tuo ⁊cͤ ·

¶ Confractus radius ſiue collate
ralis eſt · qui a corpore luminoſo e
grediens et aliquod dyaphanum
inueniens non perfecte obediens
non recte incedit ſed ad aliquam p
tem diuertit Et talis obliquatio di
citur radij confractio ¶ Et huic ra
dio confracto aſſimilatur amor ſō
cialis ſiue ciuilis qui non eſt amor
totaliter rectus · quia frequenter
non eſt propter deum ſiue ſecundū
deum · ſed vt plurimū habet reſpe
ctum ad aliquod mundanum · ¶
Reflexus autem radius eſt qui dū
a ſuo principio recte vel oblique p
greditur dum corpus denſū inue
nit repercutitur et repellitur · nec trā
ſitus ei datur Vnde cum nō poteſt
ſe diffundere in interiora poſterius
neceſſe eſt vt redeat et ſe ibi multi
plicet · Et talis repercuſſio dicitur
radij reflexio · ¶ Huic autem ra
dio reflexo aſſimilatur amor vtilis
qui ſcilicet reflectitur ad ſeipſum ·
Vnde ſi proximum vel aliquid dili
git non ex hoc proficit interius ſci
licet in deum tendendo · ſed potius
retrocedendo in ſeipſum redeundo
Eſt etiam talis amor carnalis · qui
ſolum ad corpꝰ proximi procedit ·
et interius ad animam nō trāſit ·
ſed potius retrocedit dum aliū cor
poraliter ad delectamentum ſui vl'
proprium cōmodum diligit aut a
mat · ¶ Sexto amor aſſimilatur ra
dio · quia radius habet colorare ·
Nam radius ſolaris dum in nube
rorida ſoli oppoſita includitur diū
ſos colores in ipſa nube et aere o
peratur · ſicut patet in arcu celeſti
Ita ſimiliter a amor qui dum in a
nima tenera et molli intēditur · di
uerſas ibidem paſſiones et affecti
ones operatur · q̄bus videlicet paſ
ſionibus ipſa anima velut quibuſ
dam coloribus tingitur ¶ Vnde ſi
cut ipſe arcus celeſtis habet colo
rem rubeum iacinctinum ceruleuꝫ
et viridem · Iſti enim colores in eo
principaliter nobis apparent · Ita
ſimiliter etiam ex amore cauſātur
in aīa paſſioēs plures · Sed p̄cipue
q̄tuor · ſcꝫ zelus exceſſus odium et

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

morbus. Primo em̄ amor habet
cauſare zelum. Unde beat⁹ Dioni
ſius dicit. iiii. caplo de diuinis noī
bus q̄ deus appellatur zelotes ꝓpt
multū amorē quē habet ad entia
Zelus ergo quocūq; modo ſumat
ex intenſione amoris cauſat. Mai
feſtū eſt em̄ q̄ q̄nto aliq̄ virt⁹ tē
dit in aliquod tanto fortius repel
lit omne contrariū vel repugnās
Cum ergo amor ſit quidā motus
in amatū. Ut Auguſtin⁹ dicit in li
bro. lxxxiii. queſtionū. intens⁹ a
mor querit excludere omne qd ſi
bi repugnat. Unde in amore cōcu
piſcentie qui intēſe aliquid cōcupi
ſcit mouetur cōtra om̄e illud quod
rēpugnat cōſecutioni vł quiete fru
tioni eius qd amat. Et hoc modo
viri dicūtur zelare vxores ne ꝓpt
conſortium aliorū impediatur ſin
gularitas quā in vxore querūt. Si
militer etiam qui querunt excellē
tiā mouētur contra oēs qui excel
lere videtur. quaſi impedientes e
orum excellentiam. Et huiuſmodi
eſt zelus inuidie de quo dicitur in
Ps. Noli emulari in malignātib⁹
neq; zelaueris faciētes iniquitatē
Amor autem amicitie querit bonū
amici. et ſecundū hoc aliquis dicit
zelare pro amico quādo ea que di
cuntur vel ſiūt contra bonum ami
ci homo repellē ſtudet. Et per hūc
etiam modum aliquis dicitur zela
re pro deo quādo ea que ſiunt con
tra honorem vł voluntatem dei re
pellere pro poſſe conatur. Secūdū
illud. iii. Re. xix. Zelo zelatus ſū
pro domino deo exercituū. Et Jo
hānis. ii. ſuper illd Zelus domus
tue comedit me. dicit gloſa q̄ bo
no zelo comedit̄ q̄ quelib; praua
que viderit corrigere ſatagit. ſi ne
quit tolerat et gemit. ¶ Secūdo
amor cauſat exceſſum. Unde Dio
niſius dicit. quarto caplo. de diui
nis nominib⁹. q̄ amor diuinus ex
thaſim facit. et q̄ ipſe deus ꝓpter
amorem eſt exthaſim paſſ⁹. Dicit
autē exthaſim pati cū extra ſe poni
tur. Quia em̄ vt dicit Aug⁹ Ania
veri⁹ eſt vbi amat q̄ vbi animat
quādo aliq̄s intenſo deſiderio vel a
more fert̄ in aliqd extra ſe qdam
modo rapitur. et ſi illud ſit ſupra
ſe qdāmodo ſupra ſe rapit̄. ita q̄
ſeipſā trāſcendit et excedit. ¶ Ter
cio amor cauſat odiū. nā amor cō
ſiſtit in quadā cōuenientia amātis
ad amatū. Odiū vero conſiſtit in
quadā repuguantia vel diſſonanti
a. prius autē conſideratur qd cō
uenit rei q̄ qd ei repugnat. q̄ per
hoc aliqd eſt repugnans q̄ impe
dit vel corrumpit quod eſt conue
niēs. Unde neceſſe eſt q̄ amor ſit
prior odio ⁊ cauſa eius. Nā nichil
odio habet̄ niſi per hoc quod repug
nat ei qd amatur ¶ Quarto amor
cauſat morbum ſiue languorem.
Canticorum. ii. Fulcite me florib⁹
ſtipate me malis quia amore lan
gueo Nam amor peccati languidā
facit animam ex eo q̄ facit ipſam
deterius ſe habē. quia coartat ip
ſam ad rem ſibi inconuenientem.
vnde leditur et deterioratur. ſecun
dū illud Oſee nono. capi. Facti ſūt
abhominabiles ſicut ea que dilex
erunt. Quādoq; autem ſi ſit vehe
mens ledit etiam corpus propter
exceſſum immutationis corporalis
Dicitur etiā amor cauſare languo
rem quia cauſat triſtitiam de abſē
tia amati. Unde Tulius in tercio li
bro de Tuſculanis queſtionibus
triſtitiam egritudinem nominat.
¶ Tercio amor aſſimilatur radi
o quia radius habet inflammare

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

Nam ex ſubito et continuo motū
radiorum contingit aerem circum
fuſum igniri · maxime cum concur
runt radij in loco fractionis · Nam
radij ibi multiplicati et coanguſta
ti dum mutuo conculcantur calor
ſibi intantum aliquādo generatur
ꝙ aer circumfuſus ſepius inflāma
tur · vt patet in criſtallo · ex cuius
oppoſitione cōtra radios ſolis ſtup
pa incenditur vel ignitur Ita ſimi
liter ex recordatione continua vel
viſione rei dilecte feruor inflāmat̄
amoris · Et iſte ardor ab amicis dei
deriuatur etiam ad circumſtātes ·
quia ſibi appropinquātes ad amo
rem diuinum ſepius accendunt ·
Pſalmiſta · Ignis a facie eius ex
arſit · carbōnes ſuccenſi ſunt ab eo
Precipue autem hec inflāmatio cō
petit caritati · de qua dicitur Canti
corum · viij · Fortis eſt vt mors dile
ctio · dura vt ignis emulatio · Lam
pades ei9 lampades ignis atqꝫ flā
marum · aque multe nō poterunt
extinguere caritatē ·

Capitulū · v ·

Angeli aſſimilantur celo aq
o ſiue criſtallino · Vnde ip
ſi intelliguntur per aquas
que ſuper celo ſunt · Aſſimilantur
ergo illi celo ꝓpter tria · Primo
ratione inuiſibilitatis · Nam illd vo
catur ꝓprie celum · i · celatum · quia
ſcilicet eſt nobis inuiſibile et occul
tum · Eſt enim nona ſpera quā nō
videmus · Et hoc competit angelis
quorum natura incorporea et intel
lectualis licet in ſe maxime ſit cog
noſcibilis · tamē nobis quorum cog
nitio oritur a ſenſu eſt inuiſibilis et
occulta · Nam ita ſe habet intellec
tus noſter ad manifeſtiſſima natu
re · cuiuſmodi ſunt nature angelo
ruꝫ · ſicut oculus nocticoracis ad lu

mē ſolis vt dicit phūs · ij · Metha ·
Sapien · ix Que in celis ſunt quis
inueſtigabit · Secundo ratione
ꝑſpicuitatis ſiue luminoſitatis ꝓp
ter quam ſcꝫ quandoqꝫ vocatur ce
lum criſtallinum · quia eſt vnifor
miter ad modum criſtalli perſpicu
um et luminoſum · Angeli autem
perſpicui ſunt per mundiciam Vn
de btūs Dyo · vocat angelum ꝑcla
riſſimum ſine macula · Item ſunt
luminoſi per ſapientiam · et eſt in
eis lumen triplicis ſapientie · Sapi
entie innate · quia per ſpecies inna
tas ſiue concreatas omnia cogno
ſcunt que ſunt a deo producta vt
dicit Aug9 · Item ſapientie inſpi
rate · Suſcipiunt enim angeli diui
nas inſpirationes et illuminatioēs
quas beat9 Aug9 · vocat theopha
nias · Item lumen ſapientie beate
que vocatur in eis cognitio matu
tina ab Auguſtino · ſcđm ꝙ cogno
ſcunt res in verbo · cognitioneꝫ au
tem rerum in ꝓpria natura vocat
ipſe Aug9 · cognitionem veſperti
nam · Tercio ratione mobilita
tis · vocāt enī illd aqueū ꝓpter mo
bilitatem · Mobilitas autē etiaꝫ ā
gelo attribuit̄ · quia ſicut dicit Da
maſce · angelus eſt ſubſtātia intel
lectualis ſēp mobilis · Et dicitur ā
gelus ſemper mobilis ratiōe natu
re intellectiue et voluntatis · Nam
quippe cū ſit creatura habet eſſe
mutabile · inqꝫtū oē creatū ē vtibi
le ī nichil ni manu oīpotētis tenet̄ ·
Reſpcū etiā itellect9 dī ſēp mobil̄
accipiendo motum equiuoce put
intelligē motus dicitur · quoniā ā
gelus ſemper eſt actu itelligēs · nō
qnqꝫ actu qnqꝫ potentia ſicut nos
Et licet āgeli quantum ad cogniti
onē q̄ cognoſcūt res ī vbo oīa ſimul
intelligāt · ſicut etiā de nobis dicit

Aug⁹·xv·libro de trinitate ꝙ in
patria nõ erũt volubiles cogitati
ones noſtre ab alijs ĩ alia eũtes at
ꝗ redeuntes Sed omnez ſcientiã
noſtram vno ſimul conſpectu vide
bim⁹·tamẽ ea cognitioẽ qua cog
noſcunt res in ꝓpria natura non
omnia ſimul intelligũt Vnde ibi ẽ
viciſſitudo intellgentie Et ideo Au
g⁹·dicit ꝙ omẽ ens creatũ habẽs
intellectum intelligit vnũ poſt ali
ud·ꝛ talis ſucceſſus ẽ vt mot⁹ q̃dã
Beatus dyo·iiij·capitulo de diui
nis noĩb⁹ poĩt triplicẽ motũ ſcz cir
cularẽ rectũ et obliquũ Circl'aris ẽ
ab eodẽ in idẽ et circa idẽ centrum
immobile Et hunc motum habent
inquantum recipiunt illuminatio
nẽs a deo et per illas reuertuntur
in deum Motu autez recto tũc mo
uẽtur quando procedunt ad pro
uidentiam ſubiectorum recte õnia
tranſeuntes et nõ reuertuntur ab
eodem in idem ſed de vno in aliud
Motus autem obliquus eſt in an
gelis cum per cognitionem inferio
rum quibus prouidẽt reflectuntur
in deũ principium ꝛ finem pulchri
et boni Item in voluntate mobil'
eſt angelus quia nõ omnia ſimul
vult ſed modo vnum modo aliud
Dicit̃ autem angelus localiter mo
ueri equiuoce ſicut et eſſe ĩ loco ſcz
per cõtactũ virtutis Non q̃dẽ quia
ipſẽ vel cõtact⁹ iſte ſiue motus lo
co ↄmẽſuret̃ ſicut accidit corpi ſed
dicit̃ moueri localit̃ ĩ quãtũ ſucceſ
ſiue virtus eius applicat̃ ad diuer
ſa loca Vnde iſte motus poteſt eẽ
continuus et diſcontinuus·ſ̃m em̃
ꝙ locũ diuiſibilẽ ad quem applicat̃
non poteſt ſimul totum dimittere
ſed ſucceſſiuẽ ſic dicitur motus diſcõ
tinuus· vel totũ ſil' dimittere et al
teri loco ſe applicat̃ ſic dicit̃ ↄtinu⁹

Vnde ad hos celoruz id eſt ãngelo
rum motus poteſt referri illud Jo
helis·ij·Moti ſunt celi ꝛc̃· ¶ Item
angeli aſſimilãtur igni Pſalmiſta
Qui facis angelos tuos ſpiritus ꝛ
miniſtros tuos ignem vrentẽ· Et
iſta ſimilitudo quadruplicit̃ poteſt
accipi· Primo ſi conſiderem⁹ ignis
ſubſtantiam· Secundo ſi conſidere
mus eius eminentiam ſcz quo ad ſi
tum·Tercio ſi conſideremus ei⁹ po
tentiam Quarto ſi conſiderem⁹ ei⁹
refulgentiam· ¶ Primo em̃ ignis
inter omnia elementa habet ſbſtã
tiam ſubtiliorem·Vnde ſubſtantia
ignis ꝓpter ſuã ſubtilitatẽ repñtat
nobis tria de angelis Primo eoꝝ
ĩmaterialitatem· ꝓpterea ꝙ ignis
eſt maxime inter elemẽta formal'
Nã minimũ habz de materia ꝛ plu
rimũ de forma·Angelus autez licz
ſcd̃m dyo·michil de materia habet
vt dicit dyo·de diuinis noĩbus·ꝙ
intellectuales ſbſtantie.i.angeli vi
tã hñt indeficiẽtẽ·ab vniuerſa cor
ruptione materia et gñatione mun
de exiſtentes Habent tamen aliq̃d
loco materie ſcz potẽtialitatem cũ
non ſit actus purus vt deus Vnde
ãngelus dicitur eſſe compoſitus ex
potentia et actu·ſiue ex quo eſt et
q̃d eſt· Sicut igitur ignis inter ele
menta minimũ habet de materia et
plurimũ de forma· ita ãgel⁹ int̃ õ
nes creaturas intellectuales min⁹
habet de potentia et plus de actua
litate· Vnde angeli quidẽ dicuntur
ſubſtantie ſiue forme ſepate ſcilicz
a materia· ¶ Secundo ignis repñ
tat angelorum incorporeitatez Nã
propter ſuam ſbtilitatem ignis q̃
ſi nõ videt̃ habẽ corpulẽtiã·Vñ ad
dit⁹ alteri corpi nõ videtur ipſum
augere· vt apparet in ferro vel la
pide ignito· quod tñ non videtur

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

eſſe maius ꝙ̃ non ignitum cuꝫ ta
men omne quãtum additum quã
to faciat ipſum maius· et omẽ cor
pus naturale ſit quãtum· nec etiã
videtur ignis qui eſt in ferro aliuꝫ
locum ꝙ̃ ipm̃ ferrum ꝑ ſe occupa
re· vel maiorem locum ſimul cuꝫ ip
ſo corpore ꝙ̃ ferrum ſolum· q̄ om
nia cuidam incorporeitati ymo vt
verius dicam ſb̃tilitati ipſiꝰ ignis
atteſtãt ¶ Item ꝓpt̃ ſuam ſb̃tilita
tem ignis eſt incluſibilis· q̃a ſicut
dicit Dioniſiꝰ· xv· ca· Celeſtis yhe
rarchie Ignis nõ poteſt teneri q̃a
ꝓpter ſuam ſubtilitatem et mobili
tatem penetrat omne corpꝰ Hoc i
gitur cõpetit angelis ex eo ꝙ de ſui
natura non ſolum ſunt incorporei
Propter quod dicit idem Dioniſiꝰ
iiij· caplo· eccleſiaſtice yherarchie
ꝙ angeli ſicut imateriales ſic incor
porales intelliguntur· ſed etiaꝫ nõ
ſunt corporibꝰ alligati vt ſcꝫ in cor
poribus incluſi velut anime huma
ne teneãtur· Vnde angeli in ſcrip
tura ſpiritꝰ nominãtur. ſcd̃m illud
Hebre. i. Omnes ſunt adminiſtra
torij ſpiritꝰ ac̃· Spiritꝰ autem car
nem et oſſa non habet· vt dicitur
Luce. xxiiij· Et ideo ſb̃ſtantia ange
li non ſolum non ẽ corpus ſed nec
etiaꝫ alicui corpori vnita eſt vt for
ma· quod eſſet naturalit̃ i corpore
detineri· Aſſumũt tamẽ ad tempꝰ
vt ex ſacra ſcriptura patet inter
duꝫ angeli corpora hominibꝰ appa
rẽtes· ſicut Augꝰ teſtatur· xvi· de
Ciuitate dei dicẽs ꝙ ãgeli in aſſũp
tis corpibꝰ apparuerũt Abrahe· q̄
nõ ſũt eis naturalit̃ vnita in q̃cũq̧
figura appareãt· ſ̄ formãt ſibi illa
cũ volunt ex aere Et aſſumũt ſibi
hmõi corpora cũ nob̄ apparẽt ãge
li nõ ꝓpter ſe ſed ꝓpter nos· ſcꝫ vt
familiarit̃ cũ hoĩbus conuerſando

demonſtrẽt intelligibilẽ ſocietateꝫ
q̃m hoĩes expectãt cũ eis habẽdaꝫ
in futura vita Item hoc ipm̃ ꝙ ã
geli corpa aſſũpſerũt i veteri teſta
mẽto fuit quoddã figurale indiciũ
ꝙ verbum dei aſſũpturuꝫ eſſet cor
pus humanum· Omnes em̃ appa
riti ones veteris teſtamẽti ad illam
apparitionem ordinabantur qua
ipſe filius dei apparuit in carñe·
Eſt etiam notandum ꝙ ſicut in ſa
cra ſcriptura ꝓprietates rerum in
telligibilium ſb̄ ſimilitudine reruꝫ
ſẽſibilium deſcribũtur· ita corpora
ſenſibilia que angeli aſſumũt diui
ña virtute ſic formantur ab eis vt
cõgruunt ad repreſentãdum ãge
li ꝓprietates et hoc eſt corpus aſſu
mere· ¶ Habemus ergo tres ratio
ñes quare angeli cũ incorporei ſint
in corporibus tamẽ nobis apparẽt
ſcꝫ tũ ad oſtendẽdũ futurã nob̄ ſo
cietatem· tũ ad figurandum xp̄i in
carnationem· tũ ad tradẽdum no
bis per ſenſibilia de ſeipſis cõgniti
onem ¶ Tercio ignis in ſua ſpera
ꝓpter ſui ſb̃tilitatem eſt nob̄ inuiſi
bilis· Vnde Dioniſiꝰ dicit in ſupra
dicto ca· xv· ꝙ ignis eſt incontem
plabilis oculis carnalibus. i. inuiſi
bilis ꝓpt̃ ſuam ſubtilitatem· Naꝫ
lucidum nõ videtur ſeipõ niſi ſit i
materia ſpiſſa· Vnde dicitur inuiſi
bilis prout eſt in materia tenui·
Et in hoc ignis repreſentat angelo
rum inuiſibilitatem· quia ſicut de
ſe ſunt incorporales ita etiaꝫ ſunt
inuiſibiles· apparent tamẽ nobis
viſibiles vt dictum eſt de igne pro
ut eſt in materia ſpiſſa Quod qui
dem ſic verum eſt Quia tunc ange
li ſumunt corpora in quibus viſi
biliter conſpectibus noſtris appa
rent· Formant igitur talia corpora
ex aere cõſpiſſando ſiue cõdẽſãdo

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

ipſū virtute diuina quātū neceſſa
riū eſt ad corporis aſſumēdi forma
tionem Nam licet aër in ſua varie
tate manens figuram nō retineat
ꝉ colorē· tamē q̄ñ ꝺēſat̄ figurari
et colorari pt ſicut apparet in nu
bibus Ad oſtendendā igitur ꝓpriā
inuiſibilitatē quam angelus ex ſe
habꝫ dixit āgelus Raphael Tho
bie Videbar quidem vobiſcum mā
ducare et bibere· ſed ego cibo īui
ſibili et potu qui ab hominibus vi
deri nō poteſt vtor Quia enim ex
eiſdem nutrimur ex quibus ſumꝰ
ſicut in ſecundo de anima Phūs
dicit· ſicut angelus eſt ex natura ī
uiſibili ita etiam inuiſibili vtitur
nutrimento ¶ Item ignis inter
omnia elementa habet eminentiā
altiorem ſcilicet quo ad ſitum Vñ
Dyoniſius dicit ꝙ ignis eſt altꝰ·
ſcilicet quo ad locum proprium q̄
eſt ſuper omnia elementa· ſcilicet
immediate ſub orbe lune Et hec al
titudo ſitus competit igni ratione
leuitatis qꝛ locus leuiuꝫ eſt ſurſū
ſicut grauiū deorſum Ex hac aūt al
titudine ignis oſtēditur āgelorꝝ ſb
limitas quo ad ſex Primo quo ad
ſitum localem qꝛ ſicut ſpera ignis
ē locata ſup omnes ſperas elemē
torꝝ· ita āgelica natuā creata ꝛ lo
cata ē ſup oīes ſperas celorꝝ ſcꝫ in
celo empyreo qđ ſtatī factū vt di
cit Strabꝰ āgelꝭ ē repletū Celū aūt
empyreū ſupremū celū ē· ꝓpterea
ſuper illud Deutronomij Domini
dei tui ē celū celi· dicit Phūs· ꝙ ſu
premū celū ē celū angelorum Naꝫ
qꝛ ex creaturis corporalibꝰ et ſpiri
tualibꝰ vnū vniuerſum ē ꝯſtitutū
ſic create ſūt creatuē ſp̄uales ꝙ
ad creaturā corporalē aliquē ordi
nem habēt et toti creature corpo
rali p̄ſident Vnde ꝯueniens fuit ꝙ
āgeli in ſupremo corpore crearēt
tamq̄ꝫ toti nature corporee preſidē
tes Attendēdū eſt autem ꝙ ignis
licet ſit in ſummo locatus· tame v̄
tute ſolis mouetur et deſcendit ad
mixtionē aliorū inferiorꝫ Nā ꝗlibꝫ
enim elementum habet in celo ali
qđ mouens ipſuꝫ· ſicut tr̄a moue
tur ab orbe ſtellarum fixarū ꝛ ideo
diuerſe rerum ſpecies ī ipſa gene
rāt̄ Vnde diuerſe figure terreſtriū
reſpondent diuerſis ymaginibus
ſtellarum Aqua vero ab orbe lune
ſicut patꝫ in fluxu et refluxu maris
Ignis vero ab orbe ſolis Aer vero
propter multitudinem motuum ī
ipſo ab alijs quinqꝫ planetis q̄ ſūt
multorꝫ motuū Sicut ergo ignis
quamq̄ꝫ ſit altus tamen virtute ſo
lis deſcendit ad mixtionem inferio
rum· ſic etiaꝫ angelorum plurimi
quamq̄ꝫ fuerint in celo creati vel lo
cati· iuſſu tamen et ordinatiōē deī
deſcendunt et veniunt in mundꝫ
ad rerum temporaliū aministra
tionem· ꝛ humane ſalutis procu
ratione Vnde Apoſtolus Hebre·
.i. dicit· ꝙ omnes ſunt in miniſte
rium miſſi propter eos qui heredi
tatem capiunt ſalutis Ex hoc tamē
ꝙ Apoſtolus dicit· omnes· non ac
cipiendum eſt ꝙ omnes vniuerſa
liter angeli mittātur ī miniſteriū·
quia ſecundum Dyoniſium quatu
or ſuperiores ordines· cherubin ſe
raphin throni ꝛ dominationes· nū
q̄ꝫ ad exterius miniſteriuꝫ mittūt̄
ſed ſolum quinqꝫ īferiores· ſcilicꝫ
virtutes· poteſtates· principatus
archangeli· angeli· Nichilominus
tamē ſolum primi tres ordines di
cūtur aſſiſtentes· reliqui vero ſex
ordines dicūt̄ miniſtrātes Vñ do
minationum ordo ī̄ miniſtrātes
ꝯputat̄· nō tāq̄ꝫ exequēs miſteriū

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

ſed ſicut diſponēs et mādās quid
p alios fieri debeat· ſicut architec
tores in edificijs nichil manu opā
tur ſed ſolū diſponūt et precipiūt
quid alij debeant operari· Dicit er
go apoſtolus omnes mitti non ꝗ
ſuperiores vt dictum eſt ad execu
tionez miniſterioꝝ mittuntur ſed
quia inferiores qui mittuntur ab
eis miniſterijs illuminantur Vel i
telligitur ꝙ ſpiritus illi qui ſunt
ad miniſteria deputati omēs ꝓpter
eādem cauſam ſūt adminiſtratorij
id ē in miniſteriū miſſi ſcilicz ꝓpter
eos qui hereditatez capiūt ſalutis
quāuis nō vniuerſaliter omnes ā
geli ſint tales Et licet āgeli venië
tes in mūduz exeant a celo empy
reo in nullo tamē derogat ex hoc
eoꝝ dignitati · q̄a licet ſit eis celū
empyrium ex quadā congruentia
deputatum nichil tamen ꝓpter hoc
dignitatis recipiūt ab eo ⁊ ideo qñ
actu non ſunt in celo empyreo ni
chil eorum dignitati ſubtrahitur
ſicut nec regi quando non actu ſe
det in ſolio regali ¶ Item ex ange
lorum occupatiōe exteriori contē
plationis interne puritas nullate
nus impeditur quia duarum opera
tionuz quaruz vna eſt regula ⁊ ra
tio alterius vna non īpedit ſed iu
uat aliā· Vñ cū angelus p ſolaz in
tellectualem actionez regulat ſuas
actiones exteriores· ſequitur ꝙ in
terior actio ex ipſis exterioribꝰ acti
bꝰ impedimētū nō habeat ſed poti
us iuuamentuz· Et ideo Gregoriꝰ
dicit in· ij· Mor· ꝙ angeli ſic foris
non exeunt ꝙ interne cōſolatiōis
gaudijs priuentur· ¶ Secundo ex
altitudine ignis oſtēditur angelo
rum ſublimitas quo ad ſufficiētiaz
ſubſtantialem· Nam ita ſufficiens
eſt ſibi ignis ſubſtantia ꝙ abſqꝫ a

ſiculꝰ nutrimēti vel materie extra
nec ſubſidio per ſe ſubſiſtere et con
ſeruari poteſt· Vnde Dioniſiꝰ dicit
ꝙ ignis eſt altero non indigens·
Hoc autem non competit igni niſi
ꝓut eſt in loco proprio et altitudi
ne ſpere ſue· Nam extra locum ſu
um indiget aliena materia ad ſui
multiplicationem et cōſeruationē
Similiter igitur angeli ſunt forme
p ſe exiſtētes ſbſiſtētes corpalꝫ ma
terie adiunctiōe non īdigentes· ſi
cut indiget humana anima corpo
re· quo ad tria· ṗmo quātum ad
ſpeciei ꝯſtitutiōez ꝗ licz anima poſ
ſit ſubſiſtere p ſe ſine corpore ſicut
patet de animabꝰ ſepatis· nō tam̄
habet ꝯpletā rationem vel eſſenci
az ſpēi huāne cū ipa ſit ps humāe
ſpēi· Vñ homo dicit qđ cōpoſituz ē
ex aīa et corpe· Et ideo Augꝰ· xix
de Ciuitate dei ꝯmēdat Varronez
q̈ hominē nec ſolā aīaz nec ſolū cor
pꝰ ſ; aīaz et corpꝰ arbitrabat Sed
āgelꝰ habet etiā ſine aliquo corpe
p ſe ꝯpletū eſſe in ſpē Et ideo ꝯmu
nit tenet ꝙ intelligētia .i. angelꝰ
nulli corpori vnit vt forma· ſed tā
tuz ſicut motor· ⁊ hoc mō vnit cor
pori celeſti ¶ Item aīe humane in
digēt corpibꝰ ad ſui multiplicatio
nem ſiue īdiuiduationē· Naz ſicut
dicit Auicēna īpoſſibile eſt eē mul
tiplicationē īdiuiduoꝝ ſb vna ſpē
niſi ex diuerſitate materie ꝗ ex di
uerſitate pricipioꝝ formaliū ſequit
diuerſitas ſpēi Cum igit aīe nō ha
beāt materiā ex q̈ ſūt oportz ꝙ in
eis ſit multiplicatio ſm diuiſionez
materie in q̈ ſūt ſcz ſcđm diſtinctio
nē corpoꝝ Angeli autē ꝗ nec ma
teriā hñt ex q̈ ſūt nec etiā materiā
cꝰ ſint forme non mlꝉtiplicātur ſm
diuiſionē alicuius materie Vñ eſt
in eis multiplicatio ſolum ſecūduz

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

diuiſionē formalem ad quā ſequit̃
etiam diuerſitas ſpeciei Vnde per
fectio ñature angelice requirit
q̄de mlͭiplicatioēꝫ ſpecierū ſed nō
indiuiduoꝝ ſb eadē ſpecie. et ideo
patꝫ ꝙ nō īdigēt āgeli ↄ̄rpibꝰ ad
ſui multiplicationē ſicut aīe huma
ne ¶ Tercio indigēt aīe humane
corpibꝰ ad intellectualeꝫ perfectio
nē ꝓpt̃ hoc ꝙ aīa humana īpfecta
ē de ſe et ī potētia. exiſtēs īfima in
genere intelligibiliū ſbſtātiarū nō
habēs ī natura ſua plenitudīeꝫ ſciē
tie. et ideo īdigꝫ vniri corpori vt a
rēbꝰ ſēſibilibꝰ per ipiꝰ corporis ſen
ſus ſciētiā acq̇rat Sed āgeli ſūt per
fecti ī natuā intellectuali ita ꝙ nō
indigēt cognitiōeꝫ accipere a rebꝰ
ſēſibilibus Vnde nō intelligūt per
ſpecies a rēbꝰ acceptas. ſed per ſpe
cies ↄnaturales ſcꝫ ſibi a deo̅ i̅ ſua
creatiōē īfluxas. Vn̄ Dyo. dicit in
vij. capitl̃o de diuinis noībꝰ ꝙ an
geli nō ↄgregāt diuinam cognitio
nē a rebꝰ diuiſibilibꝰ aut ſēſibilibꝰ
Et ideo patꝫ ꝙ ꝓpt̃ intellectualē ꝑ
fectionem ſeu cognitionem nō in
digēt vniri corpibꝰ ¶ Tercio oſtē
dit āgeloꝝ ſblimitās ex altitudine
ignis quo ad impaſſibilitatē corpo
ralē Nā ignis vt ē ī altitudine loci
ſui nō ē noxiarū vel turpiuꝫ paſſio
nū rceptiuꝰ. ſicut ē tra aq̄ ⁊ aer q̄
frequenter inficiuntur et fedantur
ſordibus et imūdicijs et fetoribꝰ a
liorum corporum Vnde Dyoniſius
dicit Quod ignis non eſt recipiēs
pedeſtrem id eſt ignominioſā ſub
iectionem. quia cuꝫ ſit in ſupremo
loco nō pedibus ↄculcatur ſeu teri
tur ſicut terra que ē in infimo. nec
ſiunt ſuper ipſuꝫ immundicie ſicut
ſuper terram vel aquam Et nota
ꝙ quāto corpus ē in loco eminen
tiori tanto eſt nobilius ſecundum
naturam. quia habet plus de ſpē.
ſpecies enim eſt in tminis vt dicit
Phūs. et ideo ignis ſcd̄m altitudi
nem loci ſui nō recipit ↄtumeliam
minorationis. Similiter angeli cuꝫ
ſint īmateriales ⁊ incorporei natu
ram habent impaſſibilē Vnde cor
poreis ac ſenſibilibus paſſionibus
nō ſubduntur neqꝫ minorātur. Et
ideo xp̄us ꝓpter naturam quaꝫ ſu
ſcepit paſſibilem dicit̃ fuiſſe ab an
gelis paululū minoratus. ſcd̄m illd̄
Ps̄. Minuiſti eū paulominus ab ā
gelis ¶ Quarto oſtendit ignis ſb
limitatem angelorum quo ad noti
ciam intellectualem Nam ignis vt
Dyoni. dicit eſt ſurſum latus. Hoc
autem competit igni. inq̄ꝫtum eſt
extra locum ſuum. quia naturalit̃
ad locum ſuum qui eſt ſurſum tdi
re conatur. Sic angeli ſcd̄m intelle
ctum mouentur ſurſum in deū. ac
cipiendo motuꝫ nō ſcd̄m qd̄ eſt ac
tus imꝑfecti.i.exiſtētis in potentia
ſed ſcd̄ꝫ qd̄ eſt actus ꝑfecti.i.exiſtē
tis in actu. Dicit em̄ ſic Dyoni. iiij.
capitulo de diuinis noībus. ꝙ mē
tes angelice intelligendo mouēt̃.
et ſic āgeli ſurſum ferūtur. q̄ q̄cū
qꝫ ītelligendo ↄgnoſcūt in deuꝫ re
ferunt. Diſtinguit em̄ in eis Augꝰ
iiij. ſup̄ Gene. et xi. de ciuitate dei
duplicem cognitionem rerum. ſcꝫ
matutinam ꝓut ſcꝫ cognoſcunt ꝑ
mordiale eſſe rerum. et hoc prout
res ſunt īverbo. et per talem ↄgni
tionē manifeſtuꝫ eſt ꝙ ſurſum ferū
tur. Item veſpertinam ꝓut ſcꝫ co
gnoſcūt eſſe rerum creatarum ſe
cūdum ꝙ in ꝓpria natura ↄſiſtunt
Naꝫ eſſe rerum creataꝝ fluit a ver
bo ſicut a quodam ꝑmordiali prin
cipio Et hic effluxꝰ tminatur ad eē
reꝝ qd̄ ī ꝓpria natura hn̄t. ⁊ ī hac ↄ
tiā ↄgnitione angeli btī referūtur

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

in deum ꝙ cognoſcẽtes creaturã
non in ea figuntur ſed hoc ipſũ refe
runt ad laudem dei · in quo ſicut i
principio omnia cognoſcũt Et hic
eſt ꝙ Geneſ pmo in creatione re
rũ poſt veſperã nõ nominatur nox
ſed mane · quia mane fit finis pre
cedentis diei et inicium ſequentis ·
cum dicitur factum eſt veſpere et
mane dies vnus · et ad deſignan
dũ ꝙ ipſi angeli cognitionem pre
cedentis operis ad laudem dei refe
runt ¶ Quinto oſtendit ignis an
gelorũ eminentiã quãtũ ad obediẽ
tiam miniſterialẽ Nam ignis vt di
cit Dionyſius eſt ſemper mobilis a
lia autem tranſlacio dicit ſemper
motus Semper autem moueri nõ
competit igni ſecundum ꝓpriũ mo
tum ſed ſecundum qđ eſt furſum i
ꝓpria ſpera ⁊ mouetur motu celi ·
quia non ſolum eſt verum in orbi
bus ꝙ inferior mouetur motu ſupe
rioris Sed etiam in omnibus cor
poribꝰ attigit īferiꝰ motꝰ ſupioris
quãtũ pt · Vnde quodlibꝫ elemẽto
rum mouetur ab aliquo orbiũ · Ig
nis autem a ſole et marte vt dicit
Rabi moyſes Et motus talis non
eſt rectꝰ ſed circularis · ⁊ ſic poteſt
eſſe ſemper non a virtute intrinſe
ca ſemper mouente ſ; a virtute ex
trinſeca · ⁊ iſte eſt motus inatura
lis igni ſcđm quod ē i ſpecie ſua ſ;
naturał ſcđm quod eſt elemẽtũ ꝙ
aliter non poſſet venire ad mixtio
neꝫ niſi ex q̃libeꝫ parte deferretur
per radios ſolis · Sicut ergo ignis
eſt ſemper mobilis ſiue motꝰ ſecũ
dus Dyoniſiũ · Sic eciã ãgelus dici
tur eē ſubſtãcia ſēp mobił ſecũdũ
Damaſ · qđ q̃dē q̃liter itelligendũ
eſt expoſitum ē ſupra in principio
huiꝰ capłi ¶ Item ſicut ignis i ſpe
ra ſua mouet̃ motu celi Sic eciam
ãgelꝰ ad pagẽda miniſteria moue
tur motu volũtatis dei Vñ in pš ·
Bñdicite domino omẽs virtutes
eiꝰ · miniſtri eiꝰ q̃ facitis volũtatẽ
eiꝰ Et q̃tũ ad hãc obediẽtiã miſte
rioꝝ iueniũt ãgeli ⁊ ſi nõ ex natũã
ſua tñ ex dei ꝓuidẽn̄ ſēp mouẽtes ⁊
ſēp moti · Mouẽt eni orbes ãgeli
ſcđm Phõs · motu ſēpitno ⁊ ſic ſũt
ſēp mouẽtes · ſ; ꝙ hoc faciũt diuiẽ
volũtatis impio quod ſēp exequũt̃
ideo ſũt qđãmodo ſēp moti eo mõ
q̃uo ille cuiꝰ iperio aliquid fit dicit̃
eē mouẽs ad illud ¶ Sexto oſtẽdit
ignis excellẽtiã ãgelorum quo ad
diſparẽciã viſualẽ dicit eui Dyoꝰ ·
quito · ca · libri celeſtis yherarchie
ſecundum ãtiquiorẽ trãſlacionẽ ꝙ
ignis eſt reſiliens · quod poteſt in
telligi tripliciter Vno modo reſili
ens a loco infimo · Videmus enim
ꝙ flãma ignis in cãdela ſi aliquis
inclinet eam deorſum ſtatim reſilit
et flectitur furſum ſcilicet verſus
locum ſuum naturalem qui eſt ſur
ſũ · Sic eciam angeli licet quãdoq;
miniſtrando deſcendunt et viſibili
ter interduꝫ appareant completis
autem miniſterijs diſparent et ad
ſumma reſilere ſiue redire dicũtur
Vñ · ãgelꝰ Raphael expleto miſte
rio dixit Thobie et filio ſuo Tēpꝰ
ē vt reuẽtar ad eũ q̃ me miſit Vos
aũt bñdicite dnm̄ ⁊c̄ · Tho · xij · Et
cũ hoc dixiſſet ablatꝰ ē a ꝯſpcũ eo
rũ · Tho · xij · Alio modo pt itelligi
ꝙ ignis reſilit a corpe mixto Ele
mẽta eni ſũt i corpore mixto ſecun
dũ eē primum id ē ſecũdũ ſuas for
mas ſubſtãtiales ſed non ſecundũ
eē ſecũdũ ſcꝫ ſuaꝝ q̃litatũ intẽſaꝝ
ꝙ reducte ſũt ad mediuꝫ Sed etiã
neccē ē qñq; ipm mixtũ diſſolui ⁊ re
ſolui · in eltã et tũc vnũqđq; eltm̄
redit in ſuam naturã et locũ et ſic

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

ignis dicitur̄ reſilire ſcilicʒ a corpe
mixto vt quidā expoſitores volūt
Alij tamē non ↄſētiūt ꝙ elementa
ſint ī mixto actu ſcʒ ſecūdum for
mas ſbſtātiales ſ; v̓tute tātū · ⁊ tūc
eſt t̄cia expoſicio ꝙ ignis reſilit ſcʒ
a ↄbuſtibili apprehēſo Nā materiā
quā apprehēdit vſqʒ ad eiꝰ ↄſump
tionē nō deſerit nec apprehēdit dū
apprehēndit ſ; ↄſūpto eo in qꝺ agit
ī ſe reſilit et ita dicit̄ reſiliēs Sicut
ergo ignis ſecūdū p̄mā expoſitioēʒ
reſilit a corpe mixto cōpleto ſue
duracionis periodo · ita etiā angelꝰ
reſilit vel recedit a corpe aſſūpto ·
ↄpleto ſuo officio · ⁊ tunc ipſū cor
pꝰ redit in ſuuʒ principiū ſic etiaʒ
ipſum mixtuʒ redit in elemēta Nō
aūt hāc ſiītudiēʒ ſic aſſigno vt dicē
veliī ſic itelligēdo ꝙ āgelꝰ miſceat̄
corpori aſſūpto ſicut ignis ↄmiſcet̄
elemētis alijs ī mixtioē · neqʒ ꝙ re
ſolutio corpis aſſūpti fiat in āgelū
ſicut reſolutio mixti ī ignē ⁊ ī alia e
lemēta · ſ; ꝙ ipē āgelꝰ r̄manet p ſe
dimiſſo corpe aſſūpto · ſic̄ ſi ignis
p ſe remanerʒ t̄minata r̄ſolutione
mixti Sed ſecūdū aliā expoſitioneʒ
ignis reſilit a cōbuſtibili non ꝙ cō
prendit̄ ſed pociꝰ ↄprehēdit ipſuʒ ·
⁊ ſic etiā angelus dicit̄ reſilire a lo
co in quo eſt vel vbi operat̄ nō ꝙ ↄ
tinetur vel includit̄ a loco ſed poci
us ipſe cōtinet locum Nam cōtine
ri et includi a loco competit corpo
ri locato prout eſt quantum quan
titate dimenſiua] · que āgelo non
cōgruit cum ſit incorporeus · ſ; eſt
in eo quātitas virtualis cuiꝰ appli
catione ad aliquem locum dicitur
eſſe in eo Sed tamen ſubſtantia in
corporea ſua virtute contingens
rem corpoream continet ipſam ⁊
nō cōtinetur ab ea Anima em̄ eſt
ī corpe vt ↄtinēs non vt contenta

Et ſimiliter̄ angelus dicit̄ eſſe in lo
co corporeo nō vt ↄtētus ſed vt ↄ
tinens aliquo modo · Item ignis
inter omnia elemēta habet poten
tiam ſeu virtutē āpliorē · et hoc ꝓp
ter̄ exceſſiuā caliditatē · Et ideo ſe
cūdū ſuam virtutē eſt inuiſibilis ·
impalpabil̄ · inalterabil̄ · et inuici
bil̄ · Immēſurabil̄ ē ignis · Vn̄ Di
oniſiꝰ dicit in capitulo ſupius alle
gato · xv · celeſtis ýherarchie · quia
ſcʒ v̓tus eiꝰ nō determinat̄ ad vnū t̄
minū vt ↄmēſurata illi Videmꝰ em̄
ꝙ in ↄburēdo nō extēdit ſe v̓tus
eius tm̄ ad vnum p̄mo quaſi ad in
finita ſi infinita ↄbuſtibilia inueni
ret · Et ſimiliter in eodē ↄbuſtibili
nō habet certū t̄minū · vt ſcʒ cōbu
rat tātā ptē ipiꝰ ⁊ nō plꝰ · Vn̄ ſi eſ
ſet aliqꝺ ↄbuſtibile infinitum ſine
fine cōburendo ꝓcederet · Habʒ e
tiam ignis multos alios effectꝰ fa
cere · Vnde licet ſit finite eſſentie
tamen virtus eius non coartatur
ad vnum effectuʒ ſed in omnia ge
nerata poteſt · ꝓpter quod virtus
eius dicitur non eſſe ↄmenſurabil̄
alicui eorum Hoc autem competit
angelis · qui licʒ eſſentiam habeāt
finitam et limitatam · virtutem ta
mē habent reſpectu inferiorum nō
limitatam vel coartatā · ſed qꝺam
mō infinitam · ip̄tum ſcilicet vir
tus angeli nō eſt ex ſe limitata ad
vnum effectum tantūʒ vel circa rē
vnam tātū · ita ꝙ nō poſſit circa a
liā opari Virtus etiā angeli non ↄ
mēſuratur inferiori rei cui applica
tur · quia q̄libet āgelus etiam mini
mꝰ habet altiorē et vniuerſaliorēʒ
virtutē ꝙ̄ aliqꝺ genus corpaliuʒ ·
et ideo virtus angeli nō eſt ↄmen
ſurabil̄ alicui eorū · Vn̄ ꝙ āgeli diu̅
ſi diūſis r̄bꝰ p̄ponāt̄ nō ē ꝙ v̓tꝰ āge
li magis extendat̄ ad hoc corpꝰ ꝙ̄

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

ad illud/ ſm ſuā naturaz/ ſed ex ordi
nē diuine ſapientie que ſcz diuer
ſis rebꝰ diuerſos rectores ꝓpoſuit
Dicit enim Augꝰ i libro lxxxiij
queſtionuz ꝙ vnaqueqꝫ res viſibi
lis in hoc mūdo habet angelicā po
teſtatem ſibi ꝓpoſitā Quia tam̄ v
tus angeli ſimplicit̄ ē finita et ter
minata oportet ꝙ quādo applicat̄
ad vnum tunc non applicetur ad a
liud Et hinc eſt ꝙ quia angelus ꝑ
applicationem virtutis dicitur eſſe
in loco ꝙ non poteſt eſſe angelus
in pluribus locis ſimul/ ſed tm̄ in
vno determinate maiori tam̄ vl' mi
nori ſm qd voluntarie applicat vir
tutē ſuā ad corpus maius vel minꝰ
Itē ignis vt dicit Dioniſiꝰ eſt i
cōprehēſibilis̄ ipalpabilis id eſt nō
cōprehenditur tactu qz ꝓpter vehe
mētiā ꝛ i ꝓportionē caloris ſoluit ꝓ
portionē ſēſꝰ. Angelꝰ alia rōne n̄
eſt palpabilis ſcz ꝓpter naturā ſpi
ritualē et incorporeā que non ſubi
citur ſenſibus aut qualitatibus ſē
ſibilibꝰ vt tangi vel palpari poſſit
Itē ignis ē ialterabil' a ſua calidi
tate qz n̄ pōt ignis manēs ignis i
frigidari ſicut aqua manens aqua
poteſt calefieri Sic angeli beati nō
recipiunt tranſmutationē de boni
tate in malitiam ꝙuis hoc non ha
buerunt ꝑmitus ex natura ſed ex
gratia cū fuerint creati i libertate
arbitrij. et ecōtrario demones de
malitia in bonitatē nequeunt trāſ
mutari. Vel etiā angeli de ſciētia i
obliuionē vl' ignorātiā mime trāſ
mutātur. Pōt tam̄ decipi demoēs
et errāe nō q̄dē ꝙtuz ad ea que na
turaliter rei cōueniūt vl' remouēt̄
ab ea ſed ꝙtū ad ea tm̄ que a ſuper
naturali dei ordinatione depēdēt. ſi
cut ſi conſiderans lazarum mortuū
iudicaſſet eum non reſurrecturuz

Item ignis eſt inuincibil'. vn
de Dioniſiꝰ dicit ꝙ eſt per ſe potēs
omniū. Nam per ſuam virtutez ac
tiuam videmꝰ ꝙ ignis poteſt ſuper
ōnia iſta generabilia et corruptibi
lia nec vincitur ab eis. Vnde et om
nia tranſmutat etiam ferrum et la
pides et quecūqꝫ fortia. Sic angeli
habent dominiū et poteſtatem ſu
pra totam naturam corporalem.
ꝓpter quod Auguſtinꝰ dicit i. iij.
de trinitate ꝙ omnia corpora regū
tur per ſpiritum vite rationabilez
Et Gregꝰ dicit in. iiij. dyalogorū
ꝙ in hoc mundo viſibili nichil niſi
per creaturam inuiſibilem diſpōi
poteſt. Vnde natura corporalis ad
nutuz obedit angelis ꝙtuz ad mo
tum localem. licet non ꝙtum ad a
lias tranſmutationes formales ni
ſi mediante motu locali alicuiꝰ cor
poris moti vt tradit Auguſtiꝰ. iij.
de trinitate. Item ignis inter ele
menta habet reſplendentiam clari
orem. nam ignis eſt ex ſe lucidus
nobis occultꝰ et aliorum illumina
tiuꝰ. ꝓpter ꝑmum dicit Auguſtiꝰ.
ꝙ ignis eſt omnino ſplendens ex
iſtēs. vbi dicit expoſitor ꝙ tam ig
neum elemēti ꝙ igneum celi luci
duz ē in ſe licet nō ſemꝑ viſibꝰ no
ſtris ſbiciat̄ ꝓpt̄ materiam in q̄ eſt
vt ſtatim declarabit̄. Similiter eti
am angeli in ſe quidem habent na
turam lucidam et maxime manife
ſtam cum ſit forme ſepate et actu
intelligibiles. Vnde Philoſophꝰ
ij. methaphiſice vocat eos manife
ſtiſſima nature Secundo ignis eſt
nobis occultus id ē inuiſibilis ſcz
in ꝓpria ſpera vt dicit Alexander
Vnde Dioniſiꝰ dicit ꝙ n̄ obſtante
ꝙ ſit i ſe lucidꝰ tam̄ nobis ē occul
tꝰ non adhibita materia in qua ſu
ā operationē manifeſtat q̄ eluceſcere

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

Nam ꝓpter ſui ſubtilitatē et tenui
tatem non ſubiacet viſibus nrīs
dum eſt in materia tenui ſed ſo
lū ſecūdū qd ē i materia cui9 ptes
ꝯſtāt et adunāt Vn̄ dicit auicēna
ꝙ ex ꝯgregatiōe dyaphani fit luci
dū vt patz i criſtallo. ꝗ ꝓpt hoc ig
nis vt dictum ē in materia ſua nō
lucet Et ſi obiciatur ꝙ etiam ꝑ
ut eſt in ꝓpria ſpera manifeſtatur
lumē ei9 in galaxia dicendū eſt ꝙ
galaxia nō ē ex ſplēdore ignis qm̄
ſic ſemper eſſet in eadem parte ce
li. cōptuz eſt autez ꝙ mouetur in
centū ānis gradu vno Sed cauſa
etiam ē multitudo ſtellaruz minuta
rum in illa parte celi quaruz lumē
videtur continuū Similiter etiam
angeli nō obſtante ꝙ i ſe ſint max
ime itelligibiles tamē quo ad nos
ſūt occulti et ignoti niſi iq̄tū mani
feſtant ſe nobis in ſuis effectibus
quos agunt in iſtis ſēſibilibus. et
hoc ē ꝓpter iꝓporcionē intellectus
noſtri. qui dū ꝯiunctus ē ſic ſēſib9
ꝉ fātaſmatib9 vt dictū eſt ſe habet
ad eos ſicut ocul9 nocticoracis ad
lucē ſolis Intellectus em̄ cōiunct9
ſenſibus nō poteſt intelligere niſi
ad cōuerſionē ad fātaſmata ꝗ ſine
ꝯtinuo et tpre. ſ angelorum nō
ſūt fantaſmata nec tēpori nec con
tinuitati ſubdūt. quare eos prout
ſunt in ſē ꝗ ſecundum ſuas quiddi
tates intelligere non valemus ¶
Tercio ignis ē aliorū illumiātiu9
Dicit autē Dyoniſi9 i ſupra dicto
capitulo in quo multiplices itro
ducit proprietates ignis ꝙ ignis
eſt circūuelatis illuminatioib9 illu
minatiu9. ſic em̄ habet ātiqua trāſ
latio. et intelligit circūuelatis id ē
circumpoſitis ſubſtātie eius. id ē a
lumiē cauſatis. qꝛ ſcꝫ ignis ꝓprie
ex ſe non habet illuminare ſed ab
exteriori ſecūdum qd cōicat celeſti
corpi vt dicit Phūs Hec autez illu
miātio ꝯpetit āgelis et q̄tū ad ſeip
ſos ſecundū ꝙ ſupiores de hꝫs que
a deo pcipiūt illuiant iferiores Vn̄
Dyoniſi9 dicit. xv. capitulo cele
tis yerarchie ꝙ vnaqueꝗ celeſtis
eſſētia itelligētiā ſibi a ſupiori datā
iferiori ꝯmunicat Et poſſꝫ etiā pro
tāto dici ꝙ ſupioꝛ illuīnat iferiorē
circūuelatis illuiatioib9 qꝛ ea de
quib9 illumināt non ita excellēt ꝗ
clare recipiūtur ab iferiorib9 ſicut
ſūt in ſuperiorib9. et ideo ſuperioꝛ
angel9 veritatē quā accipit qdāmō
vt ita dicā igroſſat vt ab iferiori ca
pi poſſit Et ideo Dyoniſi9 dicit i p̄
dcō capitulo ꝙ vna queꝗ ſbā itel
lectual datā ſibi a ſupiori itelligen
tiā ꝓuida ꝟtute diuidit ꝗ multipli
cat ad iferiores ſurſū ductrice ana
logia Hoīes aūt ab āgelis circūue
latis illumiātionibus illumināt qꝛ
intellect9 human9 ipſam intelligi
bilē veritatē nudā capere nō p̄t cū
naturale ſit ei intelligē per ꝯuerſi
onē ad fātaſmata Vnde angeli in
telligibilē veritatē ꝓponūt hoībus
ſub ſimilitudib9 ſēſibilium Et ideo
Dyo. dicit. I. capitulo Celeſtis ye
rarchie ꝙ ipoſſibile ē nob aliť lucē
diuinū radiū niſi varietate ſacroꝝ
velaminum circumuelatum

¶ Capitulū. vi.

Anima variat ad moduz ae
ris Nā aer i ſuis q̄litatibus
habꝫ variatioēz tripliciter
Primo ex diſtātia celi qꝛ quāto aer
ē a celo rmotior ꝗ tre viciṅior tāto
frigidior ꝗ groſſior et trene q̄litati
ſilioꝛ. licꝫ aer tre vicin9 ex rflexioē
radys aliqn̄ icaleſcit Sic quāto ē a
deo aia p peccatum lōgiṅquoꝛ tan
to ē p maliciā frigidior ꝗ ad ſpiritu
alia itelligēda groſſior ꝗ ad tpalia

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

per effectum terreſtrior. Cauſatur
etiam immutatio aeris p ſol' appxi
mationem vel elongationem quia
appximatio eſt cauſa caloris. ſed e
longatio eſt cauſa frigoris. Appin
quat autem anime ſol iuſticie xp̄s
p gratiam quādo ſcz ipſa aīa appī
q̄t ſibi p peñtēciaʒ. Jacob. iiij. Ap
ppinq̄te deo et appinq̄bit vob. Et
tūc cauſatur in aīa calor et feruor
amoris. Elōgatio autem ſolis id ē
xp̄i ab anima nūq̄ fit niſi ex culpa
Ps̄. Lōge a peccatorib9 ſal9 Et tūc
fit in anima frig9 quia extiguitur
affectus et feruor circa ſpiritualia
¶ Item ſol ſi cum ſaturno frigido
ſydere in frigido ſigno conuenerit
in aere frigus intenditur. Si vero
cum marte et calido planeta con
currerit fit in aere exceſſus caloris
Eſt autez in anima quaſi ſol natu
ralis ſplendor et lumen ꝓprie ratio
nis. qui ſi cum ſaturno id ē corpoē
pigro et frigido conuenerit id eſt
concordauerit in ſigno frigido id ē
in ſuo carnali appetitu vel deſiderio
intenditur et creſcit in anima fri
gus illud id eſt peccati malicia. fri
gus eniz ē qualitas mortificatiua.
quia ſi ſecūdum carnem vixeritis
moriemini. Ro. viij. Sed tūc ſol ra
tionis conuenit cuz marte quādo
concordat rationis deliberatio ſiue
meditatio cū bona ⁊ feruenti volū
tate. Et tūc creſcit deſiderij feruor
l' affect9 amoris Ps̄. Cōcaluit cor
meū intra me et ī meditatiōe mea
exardeſcet ignis ¶ Scd̄o variatur
aer ex qualitate venti Nam aer in
montibus frigidior eſt. in vallib9
calidior. Et ratio ē ſcd̄m Conſtāti
num. quia boreas ventus frigidus
habet ortum ab eminenti zona vn
de libere expetit loca alta et moue
tur ibi et ſubtiliat aerem et ſic fri
goris eſt cauſā Omnē eniz ſubtile
dummō exaltationem habeat per
motum infrigidatur. Econtra au
tem in vallibus aer eſt quiet9 quē
non impellit de facili ventus frigi
dus et ſic eſt calidus. Macrobius
autem aliam cauſam hui9 aſſignat
dicens q̄ hoc eſt ex aggregatione
radiorum qui multiplicant̄ in val
libus magis q̄ in montibus. ym
mo ſi ad montes veniunt non ibi
ſubſiſtunt ſed ad valles deſcendūt
vbi cum vltra procedere neque
unt ibi multiplicantur et concul
cantur ⁊ ſic calorem maximum ge
nerant. Vnde niues in vallibus li
queſcunt citius q̄ in montibus.
Et huic ſentencie cōcordat Ph9.
in libro metheororum. ¶ Aer er
go montium eſt vita magnorum
que vento agitata ſuperbie habū
dat in frigore malicie. Aer autem
quietus vallium ē vita tranquilla
humilium. ad quam ventus iniquie
tudinis et ſuperbie nō ingreditur
Ibi etiam radij id eſt celeſtes illu
minationes et conſolationes mlti
plicantur. ex quibus amoris et de
uotionis feruor plurimum augmē
tatur. ¶ Tercio aer imutatur ex
ſitu loci. quia in terra vicina mari
ſeptentrionali aer frigidus eſt ex
vapore frigido a mari reſoluto Vn
de ibi calor eſt debilis. propter qd
illud mare parum ſalſeſcit. et ideo
ponticum mare eſt quaſi dulce In
mari autez auſtrali eſt contrariū
ex contraria cauſa. Mare autem
ſeptētrionale vitā peccatoruz ſigt
que mare propt̄ īquietudinē dicit̄
Septentrionale autem a ſeptem
ſtellis frigidis arcturi q̄ ibi preſunt
id ē a ſeptē vitijs capitalibus que
in peccōribus dominantur. ibi eſt a
er .i. anima frigida frigore peccati

et malicie · vbi etiã deficit aqua ſal
ſa ſiue amara penitẽtie et habun
dat aqua dulcis carnalis ɔcupiſcẽ
tie Ecõtra autem in auſtrali id eſt
in cõuerſione penitẽtie · de qua in
Pſ̃ · dicitur Conuerte domine cap
tiuitatẽ noſtrã ſic̃ torrẽs ĩ auſtro ·
conſurgit vapor cõtritionis calidꝰ
per feruorem humilez per lacrima
rum compũctionez · ex quo fit aer
calidus id eſt anima feruens etiaz
in amore Item anima ĩ vita iſta
tanto plus ſentit de mundi amari
tudine quãto plus habet de terre
na affectione Et ecõtra tãto plus
ꝑcipit de celeſti dulcedine quanto
plus eſt purgata a terreno amore
et magis aſſidua in cõtemplatiõe
Cuiꝰ exemplũ eſt ꝙ aqua marina
que mixta ẽ groſſo terreo ɔbuſto
amara eſt ſiue ſalſa Sed aqua dul
cis ẽ mixta aereo ⁊ purgata a pul
uere terreno Quaſi autem terreũ
groſſum et conbuſtũ eſt amor ter
renorum qui animam reddit terre
naz ꝑ aſſimulationẽ · qꝛ anima vt
dicit Hugo de ſancto victore in il
lius rei quam diligit ſimilitudinez
tranſformatur Itẽ reddit animaz
groſſam quo ad contemplationez
ſpiritualiuz · et cõbuſtam quo ad
affectionem temporalium vt tem
poralia nimis ardẽter diligat Hoc
ergo amore dum anima reſpergi
tur afflictione multiplici frequent̃
amaricatur Sed ſi fuerit anima ae
rea id eſt ſpirituali amori coniunc
ta et a terreni amoris puluere pur
gata tunc celeſti et ſpũali dulcedi
ne ꝙ̃ pluries erit plena Itẽ aĩa
habet aſpectus ⁊ affectiones ſil̃es
aſpcibus ſignorum et domorum
celi · Diſtinguunt enim aſtrologi
quiqꝫ planetarum aſpectus ſcili
cet coniunctum oppoſitũ ſextilem

tercium et quartum Coniunctꝰ
aſpectus eſt quãdo vnus planeta
irradiat ſuper alium in eodem ſig
no citra quidecimũ gradũ ſecũdũ
azaelem Et vt idem tradit fortiſſi
mus et peſſimus dicitur et preci
pue quando duo planete maliuo
li vt ſunt Saturnus et Mars con
iunguntur in ſigno eiuſdem con
plexionis puta ĩ ariete vel tauro ·
Et hic aſpectꝰ ſignat amiciciaz et
cõcordiã maloꝝ hoĩm ad inuicem
cõueniẽtiũ ĩ aliquo facto · et hec v
nitas peſſima eſt quia ſicut ꝑiculo
ſuz eſt ſi vnitas deſit bonis ita pici
loſiz ẽ ſi aſſit mal̃ ꝑut Gregoriꝰ
dicit Alij tamẽ aſtrologi dicunt ꝙ
hic aſpcũs nõ eſt ſemp malꝰ ſicut
ſi Jupit̃ et Venus coniungantur
in libra vel ĩ geminis · et ſic iſte a
ſpcũs quãdo ẽ iter beniuolos ple
netas non eſt malꝰ qꝛ bonoꝝ con
cordia et ɔueniẽtia non eſt noxia
ſed bona Oppoſitꝰ autem aſpcũs ẽ
quãdo duo planete ſunt in oppoſi
tis ſignis · qui dicitur peſſimꝰ ꝑp̃t
cõtrarietatẽ ſignoruz · ⁊ precipue
quando planete habent ɔtrarias
qualitates · puta ſi Venus ſit in
ariete et Saturnꝰ in libra Et hic
aſpcũs deſignat inimiciciam et diſ
cordiam ſuperborum et tyrannoꝝ
ad inuicẽm que peſſima eſt qꝛ cau
ſat fortiſſimas et periculoſiſſimas
guerras Sextilis autez aſpectꝰ di
citur · quando inter duos plane
tas ſũt duo ſigna integra · vt quã
do aliquis planeta ĩ aliquo ſigno
aſcendente aſpicit tercium ante ſe
et t̃ciũ pꝰ ſe · et hoc ẽ a t̃cio in vn
decimũ · Verbi gratia · Si aliquis
planeta fuerit ĩ ĩicio arietis aſpicit
illum qui eſt in capite geminoruz
ante ſe vel illum qui eſt in inicio a
quarij poſt ſe quod eſt ſignuz · xi ·

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

Et hic aſpectus vocatur ſextilis eo
ꝙ teneat ſextā partem celi ſcilicꝫ
q̄dragīnta gradus. Et talis aſpec
tus eſt laudabilis bon⁹ ⁊ fortuna
tus. Eſt em̄ ſignum domus dilecti
onis ſcd̄m aſtrologos ſcilicꝫ prop
ter concordiam ſignorum in vna
qualitate Talis ergo eſt aſpectus
dilectionis ſpiritualis proficientis
ſcꝫ caritatis. ī qua homo proficiēs
et aſcēdēs aſpicit terciū ante ſe ſcꝫ
ſpūm ſanctū qui eſt tercia in trini
tate perſona. a quo videlicꝫ cau ſa
tur ipſe amor caritatis. ſcd̄m illud
Ro. v. Caritas dei diffuſa eſt in cor
dib⁹ nr̄is p ſpūm ſanctuꝫ q̄ datus
eſt nobis. ⁊ tciū poſt ſe ſcꝫ ꝓximū
Nam homo in ſe habet duo que ꝑ
mo debet ex caritate diligere ſciliꝫ
animā ſuā ⁊ corp⁹ſuū. poſtea debꝫ
diligere ꝓximū ſuū ſicut ſeipm̄.
Alius aſpectus q̄ dr̄ terci⁹ eſt. qn̄
duo planete ſunt in ſignis ſimilibꝫ
Et ſit a. v. ſigno et nono v̄bi grā
ſi planeta qui fuerit in īicio arietis
aſpicit eū q̄ fuerit in leone ante ſe
et eū q̄ in ſagittario poſt ſe. qđ eſt
ſignū. ix. Et dr̄ terci⁹ qꝛ ꝯtinꝫ tciaꝫ
ptē celi ſcꝫ. cxx. gd̄us. Et hic aſpe
ct⁹ eſt optim⁹. qꝛ ē in ſigno ꝑ fidē
amicitie vt dicit Miſael. qꝛ ibi nō
eſt ꝯtrarietas in q̄litatib⁹ ſignorū
ꝑcipue ſi fuerit planete ī q̄litatib⁹
ꝯcordātes vt iupit̄ et ven⁹. Hic re
pn̄tat aſpectū caritatis iam perfec
te. qui dicitur terci⁹ quia tria ſūt
que debet homo ꝑfecta caritate di
ligere. ſcꝫ deū ſeipſum et ꝓximū
Quart⁹ aſpc̄us eſt a q̄rto ſigno et
x. Verbi grā ſi planeta q̄ fuerit in
inicio arietis aſpicit illū q̄ eſt in ca
pite thauri ante ſe. et eū qui eſt in
capite capricorni poſt ſe. qđ ē. x.
ſignū. Vn̄ eſt aſpectus q̄rt⁹ qn̄ ſūt
inter planetas tria ſigna integra

Et hic aſpectus dicitur q̄rtus. qꝛ ꝯ
tinet quartam ꝑtem celi ſcꝫ. xc. g̃
dus Et hic aſpectus dicitur eſſe ma
lus. quia in illo ſigno ſunt iRe īimi
citie et inuidie vt dicunt aſtrologi
ſciꝫ propter contrarietatem ſigno
rum. puta ſi ſol fuerit in ariete et
ſaturnus in cancro. Poſſum⁹ aūt
dicere ꝙ hic aſpectus malus r̄pre
ſentat aſpcūm q̄tuor malarū affec
tionum. que ſemper aſpectum faci
unt eſſe malum ſcilicet īuidia. ira.
odium. et luxuria. Malus enim ē
aſpectus inuidorum Eccleſiaſtici.
xiiij. Nequaꝫ eſt oculus liuidi. i. in
uidi. Itē iracundorū. Vnde de ſau
le irato contra Dauid dicit. i. Re.
ꝙ iam nō rectis oculis reſpiciebat
ſaul Dauid. Item odientium ſiue
inimicorum. quorum eſt aſpectus
inſidioſus et fraudulentus Eccleſi
aſtici. xij. In oculis tuis lacrimabi
tur inimicus. et ſi inuenerit tēpus
nō ſaciabitur ſanguine. Item lux
urioſorum. quorum eſt aſpectus ī
fectus et corruptus. ij. Pe. ij. Ocu
los hn̄tes plenos adulterijs.

Capitulū. vij.

Aptitudines v̄tutū viciorū
et artiū inſūt hoib⁹ ex na
tura. non tantuꝫ ex pte a
nime ſed etiam ex pte corporis et
ꝯplexionis quā anima vt plurimū
ſequitur Nam diuerſi homines ſūt
apti ⁊ diſpoſiti naturalr̄ ad diuer
ſas artes. Et hoc eſt ꝓpt̄ vires et
dominium diuerſorum planetarū
Verbi grātia quātum ad virtutes
vel opera virtutū. ſaturnus vt di
cit Ptholomeus diſponit homines
ad doctrinā. iupit̄ ad honeſtateꝫ.
mars ad magnanitatē. ven⁹ ad a
micitiā. mercuri⁹ ad eloquētiā ⁊ ſa
pietiā. Vnde ſcd̄m Ptho. mercuri⁹
dat eē ſtudioſos. ⁊ ſciētie numꝯꝫ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

amatores Sol ad virtuoſum ſpiritum et animã Luna ad pudiciciã Similiť quãtũ ad vicia Saťnus vt dicit ptholomeus diſponit ad pigriciam Jupiter ad vanam gloriam et pompam diuiciarum et honorum et veſtimentorum Vnde dicit ptholomeus ꝙ ſub Joue ſũt honor et diuicie ⁊ optimum indumẽtum Mars ad irã Vnde ſecundũ ptholomeum ſub marte cõtinetur preliũ carcer et inimicicie. preeſt enim Mars colere et igni ⁊ colerice complexioni Vnde diſponit ad audacitatẽ et animoſitatẽ et appetitum vindicte. et ideo Mars ab ãtiquis de9 vocabať bellorũ Ven9 diſponit ad luxuriã et voluptates Sol ad auariciã Vnde dicit ptholomeus ꝙ ſub ſole cõtinetur ſpes lucri fortuna et heres Mercurius ad furtum ⁊ mercationũ fraudes Vnde Ptolomeus dicit ꝙ ſub mercurio cõtinetur fortuniũ negociatio et furtum Luna autẽ ſcdm Ptolomeum et albumaſar exiſtens in ſecundo ſigno poſt aſcendens efficit et oſtendit merorẽ et triſtitiã In quarto vero et quito ⁊ octauo efficit et deſignat rixam anxietatẽ fugã ⁊ mutabilitatẽ Similiť quãtũ ad artes Saturn9 diſponit hoies vt ſint terrarũ cultores et grauiũ ponderum portitores. trapezete .i. campſores argenti tractatores et ſcriptores Mars vero diſpoĩt ad ãtes et opatioẽs igneas vt furnãios et ferrarios Ven9 vero vt ſint cãtores muſicorũ amatores ſpecierum confectores artifices et veſtiũ muliebrium inciſores Mercurius vero diſponit ad ſcīẽciam et vſum calculi et computationis et ideo dicitur fuiſſe deus mercatorum Sol vero habilitat hominẽ ad omnia opera auri ſi fuerit in exaltatione ſua Si vero incaſu ad omnia opera eris habilitat et diſpoĩt Luã vero diſponit ad artes nauticas ⁊ aquaticas

Capitulum. viii.

Auaricia aſſimilať vmbre propter. viii. Prio ꝗ vmbra eſt luminis impeditiua Sic ⁊ cupiditas auaricie ĩpedit aĩe lumẽ gratie. Nã ſicut vmbra terre cauſat eclypſim lune ſcilicet quã do terra interponĩt inť lunam et ſolẽ. ita terrenorũ cupiditas cauſat eclypſim anime quãdo interponitur inter eã et deũ. Ps. Repleti ſũt qui obſcurati ſũt terre domib9 iniqtatũ. Gre. Tenebra anime ẽ diuitiarũ cupido Secundo ꝗ vmbra eſt caloris repreſſiua vľ totaliter extinctiua Et ſic cupiditas ſiue auaricia calorẽ caritatis minuit vľ extinguit. Minuit quidẽ ꝗ tanto minus diligitur deus quãtomagis diligiť mũd9 Si ergo amor cupiditatis ſit inordinatus nõ tamẽ in tãtum ꝙ preferat diuiciarũ affectum amori diuino ſcilicet vt ꝓpter diuitias nõ velit aliquid contra deũ vel ꝓximum. diminuit quidẽ caritatem ſed nõ extinguit ꝗ tunc eſt peccatum veniale Vñ. Aug9. ĩ libro. lxxxiii. queſtionum dicit ꝙ venenum caritatis eſt cupiditas rerũ temporalium. augmentũ eius cupiditatis diminutio Vnde ĩ perfectis nulla cupiditas Si autẽ auaricia in tantũ excreſcit ꝙ preferať caritati. ſcilicet vt ꝓpter diuitiarum affectum nõ vereatur facere contra amorẽ dei ⁊ ꝓximi ſic auaricia eſt peccatũ mortale et totaliter caritatis amorem extinguit. primo Johannis ſecundo Si quis diligit mundum nõ ẽ caritas patris in eo Tercio ꝗ vmbra ẽ ſterilitatis inductiua

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

quia nichil quaſi creſcit vbi eſt cō
tinua vmbra. Sic ſemina diuinoꝝ
verborum no n poſſunt creſcere et
fructus producere vbi eſt auaricia
et diuitiarum cura ſollicita Math.
xiij. Sollicitudo ſeculi iſtius et fal
lacia diuitiarum ſuffocat verbum.
¶ Quarto quia vmbra eſt ſerpen
tium amica et colubroꝝ nutritiua.
Vñ dicitur coluber q̄ſi colens vm
bram. Ita auaricia maxime eſt ſer
pentibus infernalibus. i. demonibꝫ
accepta. quia maxime per eaꝫ ani
mas illaqueant. Vnde Apoſ. dicit
.i. Thim. vi. ꝙ qui volunt diuites
fieri incidunt in temptationem et
in laqueum dyaboli. ¶ Quinto qꝛ
vmbra eſt maturitatis fructuuꝫ re
tardatiua. Ita tenacitas auaricie
fructus penitentie etſi non omnīo
aliquādo impediat tamē ꝛtardat.
quia nulluꝫ penitentie opus homi
nes ſic difficulter vel neglīgēter fa
ciunt. ſicut male ablatoruꝫ reſtitu
tiones Suggerit enim dyabolus il
lud verbum Pſalmiſte. Beatus q̄
tenebit ⁊c̄. ¶ Sexto quia vmbra
eſt timoris excuſſiua. et hoc quia
tenebroſa eſt Ita ſimili modo aua
rus ſemper timet ne perdat quod
acq̄ſiuit. vel ne deficiat ſibi qđ ha
bet Et ideo non libere nec propri
e vtitur eo ¶ Propter quod dicit
Iheronimus. Auaro tam quod ha
bet q̄̄ qđ non habet deeſſe fatemur
¶ Septimo quia vmbra eſt ſōpni
prouocatiua. et hoc propter frigi
ditatē Iob. xl. Sub vmbra dormit
in ſecreto thalami. Ita ſimiliter a
uaricia inducit ſompnum. i. profun
ditatem et immobilitatem peccati
Radix em̄ oīm maloꝝ ē cupiditas

¶ Capitulū. ix.

Avreole ſanctorum aſſimi
lantur coronis luminariū

Apparet em̄ circa ſolē et lunam et
ſtellas notabilis corona quedā al
ba que grece dicit̄ halō. Et ita qui
dā ſancti notabiles ſcꝫ martiēs v̄
gines et doctores p̄ter ꝯmunē co
ronam glorie que aurea vocatur.
adhuc dicuntur habere aureolas.
Et deſignat aureola quoddam acci
dentale premium ſiue gaudiuꝫ de
opib⁹ a ſē factis. qđ habent rōne
victorie excellentis. quod quidē ē
aliud gaudium ab eo q̊ de diuctiōe
ad deum gaudēt. qđ gaudium dici
tur aurea. Vnde Exoď. xxv. Faci
es ſuper auream alteram coronaꝫ
aureolā. Significantur ergo aure
ole in huiuſmōi coronis ¶ Primo
rōne ordinis. quia ſcꝫ fit in eis cir
cul⁹ poſt circulū. Naꝫ ſicut lapis ꝓ
iectus in aquā quietaꝫ facit circu
lum poſt circulum qui paulatim e
uaueſcit Ita cū vapor quieto tem
pore eſt in aere rarus nōdum con
tractus in nubeꝫ. ſi radius ſolis ꝟ
lune vel ſtelle cadat directe in cētꝝ
illius vaporis diffunditur humidū
circa radium. ex hoc fit circul⁹ p⁹
circulum. impulſum em̄ ſequit̄ for
mam impellentis. Omne autem lu
mē naturaliter eſt rotundum. et
ideo ille vapor rotundatur. et ita
videtur iuxta luminare cuꝫ ſit ꝑpe
terram Ordo ergo circuli p⁹ circu
lum. i. corone in ſanctis illuminatis
repreſentat ordinem aureole poſt
auream. vel vnius aureole poſt ali
am i aliq̄bus beatis. Sicut quidā
beati in celo habent tantum aure
ā que eſt oīb⁹ ꝯmunis. ſcꝫ perfectū
gaudium qđ hn̄t ōnes beati de pfe
cta diuctiōe ad deuꝫ. Et vocat̄ aure
a ſiue corona: tū qꝛ cuꝫ quadaꝫ pug
na acquiritur. quia regnū celoruꝫ
vim patitur ⁊c̄. tum qꝛ per hoc ſan
cti efficiūt̄ p̄cipes regie dignitatis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

Vnde hanc auream habꝫ beata ma
ria magdalena. Sed vlteriꝰ quidā
alij ſuper hoc habent aureolam .i.
quoddaꝫ accidentale gaudium de
aliqua excellēti virtute. puta de v̄
ginitate ſicut etiam beata martha
que etiā fuit virgo Et quidā ſuper
aureolā virginitatis adhuc habēt
aliam ſcꝫ predicationis et doctrīe
ſicut beatus dominicꝰ qui fuit vir
go et doctor. Et quidam poſt hūc
circulum adhuc habent alium ſciꝫ
martirij. ſicut beatus Petrꝰ mar
tir de ordine fratrum p̄dicatoruꝫ
qui fuit virgo doctor et martir. et
ideo aſcendit aureola triplici dota
tus ¶ Secundo ratione temporis
quia fiunt huiuſmodi corone tpe
tem pati frigoris Nam magnus ca
lor vaporem diſſipat et frigꝰ intē
peratum nimis condenſat. Eſt au
tem in mundo ītemperatum frigꝰ
malicie. et ideo non dantur ibi au
reole. nec in inferno vbi intpatus
calor gehenne. ſed tantum in celo
vbi eſt refrigerij tempamentum.
¶ Tercio ratione ſignificationis.
quia hic circulus ſi circa p̄iferiam
ſpiſſatur et nigreſcit vel virideſcit
ſignificat humidas impreſſiōes ca
ſuras. Si autem attenuatur et ſic
deficit. aut hoc eſt equaliter et tūc
ſignificat quietem et ſerenitatem
aeris. aut in vna parte et tunc ex
illis oritur ventus. Si vero rumpi
tur et laceratur in pluribus locis ſig
nificatur tēpeſtas ſcd̓m Sene. Er
go p̄ma ſignificatio ſciꝫ humectati
o per pluuiā doctrīe refertur ad p̄di
catores. ſcd̓a ſcꝫ ſerenatio r̄fertur ad
virgines. in quibꝰ ſerenatur mēs
ad victoriam carnis. ſed tercia ſciꝫ
ventus vel tempeſtas refertur ad a
matores diūe paſſionis Et in iſtis
tribus tātū dantur aureole in celo

¶ Capitulū .x.

Baptiſmus aſſimilatur fon
ti ꝓpter ſeptem. ¶ Prio.
quia fons eſt ſui commui
catiuus. Nulli em̄ ſe fons occultat
ſed eque pauperi et diuiti ſe cōmu
nicat. Ita ſimilr̄ etiā baptiſmus cō
munis eſt et nulli negatur. nec pue
nec ſeni nec paupi nec diti Zach.
xiij. Erit fons patens domui da
uid in ablutionem peccatorum ¶
Secundo quia fons eſt ſordium ab
lutiuus. et baptiſmus omnes ablu
it ſordes peccatorum ſcꝫ originalis
et actualis et venialis Judith. xv.
Exibat in vallem bethulie et bap
tizabat id eſt lauabat ſe in fonte.
¶ Tercio quia fons eſt locorum
adiacentium ſibi fecundatiuus. Et
ita etiaꝫ ſimili modo baptiſmꝰ ſe ſu
ſcipientes dicitur fecundare. inq̄n
tum fructus gratie id eſt virtutes
confert non habenti. et auget ha
bentibus ¶ Vnde ſuper illud Pſal
miſte Super aquam refectiōis ed.
dicit gloſa. q̄ anima peccatorum
ariditate ſterilis fecundatur p bap
tiſmuꝫ Prouer. vi. Veniet vt fōs
meſſis tua ¶ Quarto quia fons ē
aque multiplicatiuus. Nam q̄uis
in ortu ſuo ſit paruus. tamē prop
ter indeficientem fluxum magnoꝝ
fluuiorum eſt cauſatiuus. Nullus
enim eſt fluuius ita magnꝰ quin
occulte vel maīfeſte a fonte aliquo
naſcatur. Ita ſimiliter baptiſmus
auget et multiplicat in adultis ḡ
tiam et virtutes Heſter. x. Fons p
uus creuit in fluuium et in aquas
plurimas redundauit. ¶ Quinto
quia fons limpidus eſt rerum ōm
nium in eo exiſtentium oſtenſiuus
Quia ſcilicet vſqꝫ ad fundum vide
tur que ſunt in eo. Ita baptiſmus
dirigit in viſionē ſp̄ualē interioreꝫ

et exteriorē· interiorem quidem in
quātuȝ baptiſmus dicitur fidei ſac
mentū que oculos mētis idoneos
facit ad viſionē diuinorum· Exteri
orem vero quia baptiſatis cōcedit
inſpicere ſacramētum eucariſtie ⁊
non alijs vt Dioniſius dicit· Vnde
baptiſm⁹ ſcd̄m Damaſc· ⁊ Dioniſi·
dicitur habere virtutem illumina
tiuam Jheremie nono· Quis dabit
oculis meis fontem ¶ Sexto quia
fons eſt caloris refrigeratiu⁹ quia
baptiſmus eſt ardoris ⁊ cōcupiſcē
tie et fomitis mitigatiu⁹· in quātuȝ
in baptiſmo cōfertur gratia p̄ q̄m
adhibetur remedium ne fomes vl̄
concupiſcētia dominetur Proūbi
orū xvij· Fōs vite vt declinȝ a rui
na mortis· Ruina enim mortis eſt
concupiſcentia· quia ſi ſecūdū car
nem vixeritis moriemini· vt dicit
Romano· viij ¶ Septio quia fōs
eſt in altū aſcenſiuus· Nam quāto
primo deſcendit aqua fontalis tan
to poſtea aſcendit· Vnde quia bap
tiſmalis gratia de celo venit· in cu
ius rei ſignū celi aperti ſunt ſuper
criſtum baptiſatum· Luce tercio·
ideo ipſa facit vſq; in celuȝ aſcen
dere baptiſatos· ⁊ ideo dicitur bap
tiſmus aperire ianuā celi Johānis
quarto· Fiet in eo fons aque ſaliē
tis in vitam eternaȝ ¶ Item bap
tiſmus eſt figuratus in fluuio Jor
danis· ¶ Primo quia Jordanis le
prā Naaman ſyri mūdauit· et ſimi
liter aqua baptiſmi mūdat lepraȝ
.i. infectionē peccati· Secūdo quia
Jordanis regiōeȝ iudeorū fidelium
a regione infideliū diuidit· et ſimi
liter ſacramentuȝ baptiſmi diſtin
guit religionē fideliū .i. criſtianorū
ab omniū infidelium populis Job
xxviij· Diuidit torrens a populo
pe regrināti ¶ Tercio quia Jorda
nis corā filijs Jſrahel ſe aperuit et
ad terrā promiſſionis ſiccū iter ex
hibuit· in quo ſignificatur q̄ bap
tiſmus ianuaȝ gratie nobis aperit
et ad terram promiſſionis .i. ad vi
tam eternam viam nobis facit Jo
hānis iij· Niſi quis renatus fuerit
ex aqua et ſpiritu ſācto nō poteſt
introire in regnuȝ dei· ¶ Quarto
quoq; quia Jordanis ex contactu
mūdiſſime carnis criſti ſāctificari
meruit· vnde eo mediante criſtus
vim regeneratiuā contulit aquis
Et ipſum ſacramentū humane ſa
lutis id eſt baptiſmuȝ in aqua fieri
inſtituit Ephe. v· Mūdās lauacro
aque ⁊c̄ ¶ Quinto quia in iordāe
Johānes baptiſta celos apertos vi
dit· vocē dei patris audiuit· filiū i
carne lauit· ſpiritū ſanctum in co
lūbe ſpecie ſuper ipſum deſcendere
vidit· in quib⁹ ſignificatur q̄ bap
tiſmus ianuam celi aperit· ⁊ ad ſā
cte trinitatis noticiam et viſioneȝ
apertam in qua conſiſtit vita eter
na feliciter introducit·

¶ Capitulū ·xi·

Beatitudies que enumerā
tur in ſermone domini in
monte Mat· v· poſſunt aſ
ſimilari ventis· Nam primo vent⁹
eſt nauigātium deductiuus et pro
motiuus· fortiſſime enī in mari cur
ritur ſi bono et forti vento nauicu
la impellatur· Hoc autem proprie
competit prime beatitudini que ē
paupertas ſpiritus· Nam paupēs
ſpiritu ſunt qui per mare huius ſe
culi ad portū et quietem regni ce
leſtis expedite et ſine impedimēto
perueniunt· Vnde dominus dicit
Beati pauperes ſpiritu quoniam
ipſorum eſt regnū celoruȝ ¶ Vbi

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

nota φ in mari huiꝰ ſeculi tria im
pedimenta occurrunt que nauem
anime frequenter ſubmergūt. V
num impedimentum eſt ex vndis
ſiue fluctibus tumeſcentibus. et il
lud deſignat elationes et tumores
honorum mundanorū. Hoc autem
impedimentū tollit paupertas ſpi
ritus. Naꝫ ſicut dicit gloſa Paupe
res ſpiritu ſunt humiles deuꝫ timē
tes. et tales profecto non ābiunt
ſed fugiūt honores. Vnde vnda tu
meſcentis ſuperbie minime hos in
uoluit. ¶ Secūdum impedimentū
eſt ex ſcopul' occurrētibꝰ in quos
quandoqꝫ nauis impingit. Et iſti
ſcopuli ſunt cure ſeculi et cupidita
tes diuitiarum. a quibus etiam li
berat paupertas ſpiritus. Vnde di
cit alia gloſa. φ pauperes ſpiritu
ſunt qui michil habent et ōia poſ
ſident. quorꝫ ſcꝫ gloria eſt michil in
terra poſſidere et ſine ſollicitudine
viuere. ¶ Tercium impedimentū
eſt ex ſirtibus abſorbentibus. Sūt
enim ī mari ſyrtes .i. loca zabuloſa
intercīſe aquoſa profunda nimis.
Hec autem profunditas aquarum
eſt voluptas illecebrarū carnis.
a quo etiam impedimēto pauptas
ſpiritus liberat. Vnde dicit gloſa
ſuper Lucam. φ pauperes ſpiritu
ſunt qui non querunt illecebroſa
Talibus ergo pauperibus promit
tit regnuꝫ celorum. in quo ſcꝫ aſſe
quuntur et excellentiam bonorum
et voluptatem ſpiritualiū delecta
tionum. De qua in Ps̄. Torrente
voluptatis tue potabis eos. ¶ Se
cundo ventus eſt ardoris et eſtus
refrigeratiuus. ſicut patet de aura
et de vento frigido aquilonari. Et
huic aſſimilatur ſecūda beatitudo
que eſt mititas. cuius eſt refrenarē
paſſiones iraſcibiles. et precipue
ardorem ire et furorem. Et de hac
dicit dominus. Beati mites quoni
am ipſi poſſidebunt terram. Miti
tas et manſuetudo idem ſunt reali
ter. tamē poſſet dici φ differant.
quia manſuetudo dicitur quātum
ad effectum. Vnde Caſſiodorus di
cit ſuper Ps̄. φ manſueti dicuntur
quaſi manu aſſueti. hoc eſt tolerā
tes iniurias. Sed mititas dicit quā
tum ad affectum. Vnde ille dicitur
mitis quem nō afficit rancor et ira
Tales ſunt beati quoniam poſſide
bunt terram Et in hoc φ dicit poſ
ſidebunt notatur ſecuritas. In hoc
vero φ dicit terram notatur ſtabi
litas. Vel ſecundum Auguſtinum
poſſeſſio terre ſignificat affectum
bonum anime quieſcentis per deſi
derium in ſtabilitate hereditatis e
terne que per terram ſignificatur
¶ Tercio ventus eſt ymbriū et
aquarum cauſatiuus ſicut patꝫ de
vento auſtrali. qui cuꝫ ſit calidus
et humidus aerem condenſat et nē
bulentiam generat. Vnde dicitur
auſter ab hauriendo aquas. Huic
aſſimilatur tercia beatitudo ſcilicꝫ
luctus in quo ymber lacrimarum
effunditur. Et de hac dominus di
cit. Beati qui lugent ſcilicet pec
cata ſua vel etiam aliena. Criſoſti
mus Beatus qui peccata ſua lu
get Beatior qui luget aliena. qui
enim aliena luget certum eſt φ ſu
a non habet que lugeat ¶ Sequi
tur premium quoniam ipſi conſo
labuntur. et hoc quadrupliciter ¶
Primo de peccatorum remiſſione.
Yſaie decimo. Conuerſꝰ eſt furor
tuus et conſolatus eſt me. Secun
do de penarum euaſione Apocalip
ſis ſexto. Abſterget deus omnem
lacrimam ab oculis ſanctorum. et
iā non erit neqꝫ luctus neqꝫ dolor

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

Tercio de gratie et glorie adeptio
ne Yſaie·lxvi· Gaudete gaudio v
niuerſi qui lugebatis ſuper ea· ¶
Quarto de vltione malorū Pſalmi
ſta· Letabitur iuſtus cū viderit vi
dictam· ¶ Quarto vētus eſt ignis
accenſiuus· Vnde fabri habent cō
flatoria per flatum ſiue ventū ignē
accendētia· Hoc autem cōpetit q̄r
te beatitudini que eſt eſuries iuſtici
e Hec enim eſuries nichil aliud eſt
ꝗ̄ ſuccenſum et ardens deſiderium
iuſticie· Nam eſurire eſt cum deſide
rio velle· Vnde eſurire debemus iu
ſticiam vt intelligamus nos ſēper
indigere Et ideo de hac dicit dñs·
Bti qui eſuriunt et ſitiūt iuſticiā
quoniam ipſi ſaturabuntur· Et di
cit qui eſuriunt iuſticiam non pecu
niam Pſalmiſta· Diuites eguerūt
et eſurierunt· Item dicit iuſticiaꝫ
non ſapientiaꝫ· quia de ſapientibꝰ
ſeculi et curioſis dicit Pſalmiſta E
ſurientes et ſitientes anima eorum
in ipſis defecit· Item dicit iuſticiaꝫ
non potentiam Prouerbiorum vi
ceſimo ſeptimo· Leo rugiens et vr
ſus impatiens princeps impius ſu
per populum pauperem· Item di
cit iuſticiam non laſciuiam Luce·
xv· Quāti mercenarij in domo pa
tris mei habundant panibus· ego
autem hic fame pereo· Sequitur
premium· quoniam ipſi ſaturabū
tur ſcilicet cum viderint vindictaꝫ
Yſa· vltimo· Egredient et videbūt
cadauera eorum qui preuaricati
ſunt in me· poſtea ſeq̄tur· et erūt
ad ſacietatem viſionis omnis car
nis· Item ſaciabuntur cum appa
ruerit gloria domini Pſ· Saciabor
cū apparuerit gloria tua ¶ Quin
to vetus eſt ſeminum productiuꝰ
nutritiuus et augmentatiuꝰ· ſicut
patet de vento auſtrali qui caloreꝫ
cauſat· pluuiam et rorem admini
ſtrat· poros terre aperit· gramina
et ſemina ꝓducit· nutrit· et auget
Et hoc cōpetit quinte beatitudini·
ſcilicet miſericordie· que ſemina e
lemoſinarum· De quibꝰ Apoſtolꝰ
loquitur· ij· Corin· ix· dicens· Qui
parce ſeminat parce et metꝫ· pro
ducit exhibendo· nutrit compati
endo· auget continuando de hys
ſeminibus fructus eternus colligi
tur dicēte Apoſtolo· Qui ſeminat
in benedictiōe de benedictiōe me
tet vitam eternam· Hic eſt igitur
miſericordie ventus qui calorem a
moris pluuiam et rorem gratie ac
quirit· poros terre id eſt viſcera t̄
reni hominis apit et ſemīa elemo
ſinaruꝫ producit· De hac igitur mi
ſericordia dicit dominꝰ· Beati mi
ſericordes quoniam ipſi miſericordi
am conſequentur· Auguſtinꝰ· Mi
ſericordia eſt quedaꝫ aliene miſeri
e cōpaſſio· Hilariꝰ Miſericordes
ſunt qui in quibuſlibet ſubueniūt
miſeris· quoruꝫ beniuolo affectu ad
omnes tantum delectatur deꝰ· vt
eis miſericordiam ſuaꝫ preſtiturꝰ
ſit· Et nota ꝗ miſericordia iniciat̄
reſpectu cure ſue proprie Eccleſia
ſtici· xxx· Miſerere anime tue pla
cens deo· augmētatur r̄ſpectu ne
ceſſitatis aliene Job· xxxi· Si cōe
di bucellam meam ſolus· cōſūma
tur reſpectu iniurie illate quando
homo orat pro perſequentibus ¶
Sexto ventus eſt aeris ſerenatiuꝰ
ſicut patet de vento boreali qui cū
ſit frigidus et ſiccus eſt aeris depu
ratiuus· pluuiarum et ymbriuꝫ ſu
gatiuꝰ· et ſerenitatis inductiuus
Hoc igitur competit ſexte beatitu
dini· q̄ eſt mūdicia cordis in q̄ ē ꝯ
ſciētie trāq̄llitas et ſereītas De hac
dicit dñs· Bti mūdo corde qm̄ ipſi

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

deūm videbūt · Dicuntur autē mū
do corde illi qui ſūt mūdi a vitijs
quos non arguit conſcientia pecca
torum · qui dicuntur beati quomā
ipſi et non alij deum videbunt in
preſenti per cōtemplationē in futu
ro per fruitionē · Aug⁹ · Deus quē
nō niſi mūdi cernere poſſunt · Jde
Deus ꝙ̄ clari ꝙ̄ felices ꝙ̄ beati ocu
li qui te contēplantur · Bernard⁹
Delectabilis eſt ad videndum · ſua
uis ad habendū · dulcis ad perfruē
dū · ¶ Septimo ventus eſt corporꝫ
conſeruatiuus et augmentatiuus
ſicut patet de ventis borealib⁹ qui
corpora conſeruant · ex eo ꝙ aerē
peſtilentem ſanant · et digeſtiuā
adiuuant · ⁊ retentiuam confortāt
Jtē augmētat vim regeneratiuā
Vnde Ariſtotiles dicit ꝙ ſb̄ hoc vē
to generantur maſculi · Et ideo Ja
cob ſb̄ hoc vēto dicit̄ poſuiſſe vⁱgas
varias āte oculos ouium vt gene
rarent ſcilicet ſub aq̄lone · Hoc au
tem competit ſeptime beatitudini
ſcilꝫ paci · per quā peſtilentie guer
rarum remouentur · virtutes con
fortantur · et bona tā ſpiritualia
ꝙ̄ temporalia augmētantur · Nā
in pace interiori conſciētie cōſeruā
tur et augentur bona ſpiritualia ·
Jn pace vero temporali conſeruāt̄
et augentur bona temporalia · q̄a
ſicut dicit Jherōi⁹ · Concordia mi
nime res creſcunt · maxīe vero di
ſcordia dilabuntur · De hac ergo di
xit domin⁹ Beati pacifici quomā
filij dei vocabunt̄ · Et dicuntur pa
cifici pacē habentes ad ſeipſos · ij ·
Corin · xiij · Pacem habete et deus
pacis et dilectionis erit vobiſcum
Jtem dicuntur pacifici pacem faci
entes inter ꝓximos · Vnde Ben ·
Nō dicit beati pacidici ſed pacifici ·
quia non tantū pax ē dicenda ſed
facienda · Et ſequit̄ premiū · qm̄ fi
lij dei vocabunt̄ · tū q̄ ipe eſt deus
pacis · tū q̄ ei⁹ ꝓpriū eſt recōciliaē
Jtem q̄ ipſe fecit nobis pacem ·

¶ Capitulū · xij ·

Bonitas et malitia humāe
vite multū ꝓueīt ex exer
citio et otio perſone · Eſt e
nim humana vita velut t̄ra q̄ quā
to plus foditur et vertitur tanto i
ſita ei virt⁹ cum ſingulis partibus
amplius permiſcet̄ et ſemp aptior
redditur vt ex ea fructus m̄ltiplex
generet̄ · Quādo vero nimis ſtat o
cioſa ad ꝓductionem fructuū red
ditur minus apta · Sic etiam vita
hominis quāto bonis laborib⁹ am
plius exercetur tanto fructus glo
rioſior finalit̄ ex ea colligit̄ Sapiē ·
iij · Bonorum laborū glorioſus eſt
fruct⁹ · Vnde cōſulit Pro · xxiiij ·
Diligenter exerce agrum tuum ⁊c̄
Sed ecōuerſo cū vita huāna ſine
labore operis et penitētie cultura pi
greſcit · non fructus vtiles ſed noxi
as herbas gignit ſcd̄m illud Pro ·
xxiiij · Per agrū pigri hoīs tran
ſiui · et vineam viri ſtulti · et ecce
totum repleuerūt vrtice · Ager ho
minis pigri eſt vita hominis ocioſi
quā replent v̄rtice .i. vitiorum in
cendia Eccī · xxxiij · Multā maliti
am docuit ocioſitas · ¶ Jtem boni
tas et malitia humane vite variat̄
ad modū aq̄ · Variat̄ eīn aq̄ in boī
tate et malitia ſcd̄m Auicē · et ſūt re
gule ſūpte a multis · Pr̄ia a motu ·
q̄ currētes aque ſūt meliores ſtā
tib⁹ · Jtem currētes ad orientē ſūt
meliores currētib⁹ ad ſeptētrionē
Currētes vero ad meridiē peiōes ſūt
currentib⁹ ad occidentem · Similis
inter homines currentes per velo
citatem et continuitatē bene ope
randi vel per viam mandatorum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

dei remunerant̄ tanq̄ꝫ boni Mat.
xx. Voca operarios et redde illis
mercedē ſuam. Ocioſi vero ſtantes
obiurgantur tanq̄ꝫ mali. Ibidem
Quid hic ſtatis tota die ocioſi? vł
currentes ſunt ferueter amātes.
Apoꝰ .i. Corin. ix. Sic currite vt cō
prehendatis. Sed quaſi ſtātes ſūt
qui motu amoris carēt Et hoc ſta
re cadere eſt Apoꝰ .i. Corin. ix. Qui
ſe exiſtimat ſtare videat ne cadat
Sed qui currunt ad orientem .i. ad
xp̄m. De quo Zacha. vi. Ecce vir
oriens nomen eius. iſti ſunt boni.
Qui vero ad ſeptentrionē .i. ad ſta
tum peccati vbi habūdat frigꝰ ma
licie. Unde ſignificatur ipſum per
ſeptentrionem .i. per vrſum ſiue p
arcturum qui continet ſepteꝫ ſtel
las gelidas .i. ſeptem capitalia vi
cia. quibus in anima extinguitur
calor caritatis. iſti inq̄ꝫ ſunt male
aque .i. male diſpoſiti. Item iſti q̄
currunt ad meridieꝫ vbi eſt feruor
ſolis id eſt ad fauorem mūdane cō
ſolationis. ſcꝫ vt velint in hoc mun
do ſuas conſolationes habere. pe
iores ſunt currentibus ad occidētē
id eſt ad caſum aduerſitatis Unde
Abraham dixit diuiti epuloni Lu.
xvi. Recordare quia recepiſti bona
ī vita tua Ecce iſte cucurrit ad me
ridiem. et lazarus ſimiliter mala.
et iſte ad occidentē. Sequitur. nūc
vero hic conſolatur tu vero crucia
ris. Melius eſt ergo hic ire ad do
mum luctus q̄ꝫ ad domum conui
uij. vt dicitur Eccl. vij. ¶ Secūda
regula ſumitur a quiete aque. Naꝫ
ſtantium aquarū ſunt gradus. In
primo enim et maiori gradu ma
licie ſunt aque ſtantes que habēt
viſcoſam pellem in ſuperficie. ſecū
do paludales. tercio lacuales. q̄r
to puteales. quinto fōtales Intel
ligunt̄ ergo per puteales que ſūt
profunde peccata cordis. per fonta
les que extra ꝓdeūt peccata oris.
per lacuales que ſe latius et patē
ter extendunt peccata opis. p pa
ludales aūt que fumoſitates gene
rant et ſunt cauſā corruptionis p
nicioſā exempla precipue prelato
rum. Sed per aquas viſcoſā pelleꝫ
hn̄tes inherentiam conſuetudinis
praue intellige que eſt viſcꝰ tena
citer inherens. Omnes ergo hee a
que ſunt male licet plus et minus
vt patet per ſe. ¶ Tercia regula ſu
mitur a fundo aque. Nam que hn̄t
fundum lutoſum ſine corruptione
ſunt bone. que arenoſū ſunt minꝰ
bone. que plūbeum ſunt male. Fū
dum aque eſt cor. quod eſt funda
mentum vite. hoc ſi eſſet lutoſum
.i. imundum cuꝫ corruptione pecca
ti. tunc non faceret aquam bonam
.i. bonam vitam. ſed ſi ſit lutoſum
.i. humile vt ſcꝫ homo conſideret et
cognoſcat ſe eſſe vt vas luteum et
fragile. ſicut dicit Apoꝰ. ij. Corin.
iiij. Habemꝰ theſauꝝ iſtū in vaſis
fictilibus. tunc q̄r tale lutuꝫ ſiue fū
dū eſt ſine corruptiōe peccati facit
bonā aquā .i. inducit ad bonam vi
tam. Sed ſi ſit fundū arenoſū .i. cor
mundum. ſed tn̄ aliquātulū graue
.i. tardū et tepidū ad ſpūalia opa.
eſt aqua .i. vita minꝰ laudabilis Sꝫ
ſi ſit plūbeū .i. iniq̄tate grauatū. q̄r
iniq̄tas grauat ad modū plūbi Y
ſai. xxiiij. Grauabit eum iniq̄tas
ſua. tunc eſt aqua .i. vita mala ¶
Quarta regula ſumit̄ a vi minera
li per quam tranſeunt Nam que p
auruꝫ tranſeunt minus nocent q̄ꝫ
que per ferrum. licet confortant
interiora. ſed que per cuprum ſunt
peſſime et minꝰ valide. Per trāſitū
auri accipitur cupiditas auarorꝫ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

que eſt mala· per tranſitum ferri
truculen̄tiam tyrannoruꝫ que eſt
peior ·per trāſituꝫ autem cupri im
puritas hereticoruꝫ que ē peſſima·
plus enim nocuerūt eccleſie hereti
ci animas corrumpentes ꝙ̄ tyran
ni corpora perdentes ¶ Quinta re
gula ſumitur a grauitate et leui
tate Nam aque leuiores ſunt meli
ores Vn̄ aqua cocta leuior et pene
trabilior eſt ꝙ̄ cruda Non enim ve
rum eſt dictum quorundam rudiū
ſcilicet qꝛ cum aqua coquitur ſub
tile euaporet ⁊ groſſum remaneat
et ideo ſit groſſior ꝙ̄ cruda· qꝛ ſolū
corpus mixtum et compoſitum in
ſpiſſatur decoctione· ſimplex autē
ſit rarius quia per calidum quod
habet congregare omogenia ſepa
rāt partes aque a terreſtribꝰ que
prius omnes mixte erāt Alia etiaꝫ
cauſa ē quia aqua cū coq̄t ſbtiliat
⁊ ideo partes terreſtres magis pe
netrant per ipſam et deſcendendo
reſident in fundo Vnde oportet ꝙ̄
aqua cocta maiorem facit reſiden
tiam ꝙ̄ non cocta· ergo melior eſt
aq̄ leuis ꝙ̄ grauis· ⁊ cocta ꝙ̄ cru
da Et ſic etiam mens tunc eſt bona
quando eſt ab onē peccati leuiga
ta ⁊ a terreſtri amore ſepata Sed
tunc ecōtrario mala quando ē pec
cato grauata et terreſtritate id ē
terreno amore reſperſa Sed tūc
ē mens pfecta· quādo ē igne diuini
amoris decocta ł igne tribulatiōis
purgata et ꝓbata · qꝛ patiā opus
pfectū habꝫ· ſed ſi ſit cruda igne a
moris nō calefacta nec igne alicu
ius aduerſitatis purgata tunc nec
laudabilis eſt nec ſana

¶ Capitulū·xiij·

Caritas aſſimilatur ſoli ꝓpt̄
vi· ¶ Primo qꝛ ſol ē vtu
tis vnitiue· planetas enim
vnit ⁊ ɔſiliat ī effectibꝰ ſuis Cōſili
at etiā ɔtraria eltā īuicē· ſic etiaꝫ
caritatis effectꝰ ē vnire ſpiritualit̄
Vn̄ Apꝰ· vocat eā vinculū pfectiōis
qꝛ ſciliꝫ perfecte vnit et ligat aīam
deo et corda fideliuꝫ inuicem in deo
Propt̄ qđ de primis fidelibꝰ eccle
ſie· in quibꝰ caritas habūdabat di
citur Actuum· iiij· qꝛ multitudinis
credētium erat cor vnū et aīa vna
Pſ̄· Ortus ē ſol et ɔgregati ſūt ſcꝫ
fideles in vnū ¶ Secūdo quia ſol ē
virtutis viuificatiē qꝛ nichil viuit
vbi ſol nō attingit Vn̄ plante que
per abſentiā ſolis videntur in hye
me mortue appximante ſole in ve
re iterum fiunt viue· Ita caritatis
dilectio de morte tranſſert ad vitā
ſcđm illud Johā· iij· Nos ſcimꝰ qꝛ
tranſlati ſumus de morte ad vitaꝫ
quoniā diligimus ⁊c̄· Ecci· ix· Per
fruē vita cum vxore quam diligis
cunctis diebus vite inſtabilitatis
tue qui dati ſunt tibi ſub ſole Qua
ſi enim vir eſt ſpiritus et quaſi vx
or caro · Tunc enim ſpiritus cum
vxore ſua vita perfruitur quando
ſimul cum ipſa carne caritatis ope
ribus exercetur· et ipſorum dulce
dine quaſi fructibus quibuſdam ū
ſicitur· et hoc cunctis diebus vite
preſentis que eſt inſtabilis· quia
nunꝙ̄ homo in eodem ſtatu perma
net· et ſub ſole.i.ſb caritatis feruo
re· ¶ Tercio quia ſol eſt virtutis
eleuatiue ſiue attractiue · quia vi
caloris vapores a terra et mari de
ducit· et eductos ſurſū attrahit et
condenſat in nubes· et ſic conden
ſatos inuicē in niues grādines vł
aquas reſoluit· Ita caritas corda
calefaciens vapores affectionū vł
orationū vel compūctionū eb eis e
ducit et ſurſū ad deū attrahit et tā
dē in lacrimas reſoluit ¶ Quarto

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

quia ſol ē virtutis ꝑfectiue · quia
calor elemētaris īcipit agere gene
rationem corporuꝫ · ſolaris autem
calor perficit ⁊ ꝑducit ad debitum
complementum vt dicit alexāder
Ita vitam ſpiritualem timor īcho
at · ſed caritatis amor ꝑuehit et ꝯ
ſūmat Vnde ꝑfecta caritas foras
mittit timorem ¶ Quinto quia ſol
ē virtutis formatiue quia ſcilicet
per ei9 elongationē et appximatio
nē facies hoīm et corporaliū diſpo
nūtur vt dicit Yſidor9 ſicut patꝫ ī
Ethyopibus et aliis cōtrariis regi
onibus Ita caritas forma eſt oīm
ṽtutū ſicut dicit Ambroſi9 Et hoc
apparet q̄drupliciter Primō q2 mo
uet omnes virtutes ad opeȧ exte
riora per que ꝑficiūtur virtutes et
merētur augeri Secūdo q2 omnes
virtutes mouentur ad fineꝫ carita
tis ſcilicet ad bonum Caritas enim
habꝫ bonum ꝓ fine tātū Tercō q2
caritas augmētat virtutū delecta
tionem et tollit faſtidium ⁊ alleui
at onera propter ipſi9 boni deſide
rium ¶ Quarto quia cōplet animā
et perficit non quidem in eſſe natu
re · ſed gratuito ¶ Sexto q2 ſol eſt
virtutis īmutatiue ¶ Immutat enī
ipſos dies q2 ſcdꝫ ꝯuerſā ſol' diſpo
ſitionē īmutationē recipit dies Nā
primo rubet in mane · lucet in ter
cia feruet in meridie pallet ī veſpe
re Vnde et quatuor equos fingit̄
ī fabulis habuiſſe · primus erithe9
id eſt rubens · ſecūdus athericeus
id eſt ſplendeus Tercius lampas
id eſt ardens Quartus philogeus
id eſt amās terrā Ita caritas quoſ
dam facit rubētes in martiry paſ
ſione · quoſdam lucentes in doctri
ne inſtructione · quoſdam feruen
tes in dei affectione · quoſdam pal
lētes in carnis maceratione ¶ Itē
caritas aſſimilat igni quo ad q̄ua
tuor Primo quo ad formalitatem
quia vt dictum eſt ſupra capitulo
quito Ignis inter cetera elemēta
eſt maxime formalis Multum enī
habet de forma · paruꝫ de materia
Sic amor caritatis quos replet fa
cit habere modicum de affectu ma
terialium ſiue temporalium rerū ·
et plurimum de appetitu formaliū
id eſt ſpiritualium bonoruꝫ · vt iā
nō carnalia carnaliter · ſed ſpiri
tualia ſpiritualiter diligat Diſtin
guit enī Bernar · quatuor modos
diligendi · ſcilicet diligere carnem
carnalit̄ · ſpiritum carnaliter · car
neꝫ ſpiritualiter · ⁊ ſpiritum ſpiri
tualiter Secundo quo ad mobilita
tem quia ignis ſemp eſt in motu
Sic et amor caritatis eos in qͥb9
eſt ſemper facit eſſe in motu boni
operis Vnde Gregori9 dicit q̄ nū
quam eſt amor dei ocioſus · operat̄
enī magna ſi ē · ſi aūt operari deſi
nit iā amor nō eſt Tercio quo ad
virtuoſitatem Nā ignis habet vir
tutem inclinandi alta et eleuandi
infima · congregādi ſperſa Sic a
mor ſecundū Dyoniſium habet vi
inclinatiuam quia inclinat ſuperio
ra inferioribus Item habet virtu
tem eleuatiuam quia eleuat inferi
ora ſuperiorib9 · et coadunatiuam
quia coadunat equalia equalibus
Quarto quo ad proprietatem · ha
bet enim ignis mlt̄iplicem propri
etatē vt ponit beatus Dyoīſi9 vl
timo capitulo celeſtis yerȧchie · q̄
rum alique competunt caritati · vi
delicet q̄ eſt ſui cōmunicatiu9 Nā
ſicut dicitur ibi ignis omnib9 ſibi
quoquomō appximātib9 nō ſecū
dū locū tātū · ſ ſcdꝫ cōgruētiaꝫ ma
terie vniuoce ꝯmuīcatiu9 ē Et ꝓ
ꝫ hoc licꝫ ignis ī ſpera ſua tangat

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

orbem lune non tamē imprimit ī
ipſum cum eorum nō ſit materia
vna Sic caritas facit bona eē com
munia et maxime inter proximos
et domeſticos · quia ſi quis ſuoruꝫ
et maxime domeſticorum curam
non habens fideꝫ negauerit eſt in
fideli deterioꝛ vt dicit Apoſtolus .i.
Thi · v · Tenetur etiaꝫ homo ex ne
ceſſitate caritatis ſubuenire nō om
nibus indigentibꝰ · quia hoc eſſet
impoſſibile vnicuiqꝫ · ſed tenet̄ ſub
uenire ſibi approximātibus .i. de ꝓxi
mō occurrentibus Et nō ſolum ca
ritas cogit hominem communica
re bona ſua per ſubuētionem · ſed e
tiam ſeipſum in obſequiuꝫ vel ſal
tem per compaſſionem · ſecunduꝫ
illud · ij · Corintheoꝝ · xij · Libēter
impēdar et ſuperimpendar ego ipe
n̄c̄ Item ignis ē maxime actiuus
Vnde inter elementa appꝛiatur ei
eſſe actiuuꝫ ſcilicet ꝓpter calidum
cuius ignis ē principium · vt dicit
Phūs · ij · Metha ¶ Vn̄ calidū prio
et ꝑ ſe cōpetit igni · Solū autē cali
dū ē ſimplicit̄ actiuū inter q̄litates
elemētares · qꝛ humiduꝫ et ſiccū ſūt
q̄litates paſſiue · frigiduꝫ autē nō
ē ſimplicit̄ actiuū ł motiuū ſed mo
uet ꝑuādo motū Vnde etiā mouet
ad cētrū vbi fit ꝯgregatio et īmo
bilitatio et nō diffuſio Vn̄ licꝫ alia
elemēta aliquo modo ſint actiua ·
ignis tamē ē magis principalit̄ acti
uꝰ Et ſic ē caritas reſpectu ꝟtutū
Vnde oīs ꝟtutis actio ꝑfecta q̄dā
mō attribuit̄ caritati et ipſa dicit̄
eſſe forma omīū ꝟtutū Et ꝓpterea
Apoſtolus dicit Gala · v · ꝙ fides ꝑ
caritatē operat̄ Nam qꝛ per carita
tē ordinatur actꝰ fidei et etiaꝫ cuiꝰ
libet alterius ꝟtutis ad vltimuꝫ fi
nem · ideo ipſa dat formam actibꝰ
omniū ꝟtutū Vn̄ nulla virtus ſine

ea perfectorie vel meritorie operat̄
Et ideo Gregorius dicit · ꝙ nichil
habet viriditatis ramus boni ope
ris niſi manſerit ī radice caritatis
¶ Item ignis vt dicit Dyoniſius
adeſt inuiſibiliter ōibꝰ ſcꝫ mixtis
licet non actu ſed virtute et ideo ī
uiſibiliter Vnde videmꝰ ꝙ ex om
ni fere corpore ignis per colliſionē
excutit̄ Et ꝓpterea Dyoniſiꝰ dicit
ꝙ eſt preſens omnibus inuiſibili
ter Et poſſet hoc generaliter itel
ligi nō tm̄ de corpibꝰ mixtis · ſ; etiaꝫ
aliquō mō de ſingulis ac oību s cor
poribꝰ inuiſibiliter Poſſit em̄ dici
ꝙ ignis ſit primo quidem in corpo
ribus ſuperioribus ſcilicꝫ celeſtibꝰ
ꝑ principiuꝫ ſui · quia cū omnis al
teratio reducat̄ in celū ſicut in pri
mum alterans nō alteratuꝫ neqꝫ
diſpoſitū ꝑ q̄litates alterabiles · o
portꝫ in celo eſſe principiuꝫ omniū
q̄litatū actiuarū et paſſiuarū · ſicut
mars ꝑncipiū ē calidi et ſicci intpa
ti et ſol tpati · vel etiā vlteriꝰ in ali
q̄ ſtellatū fixarū · et ſil̄r ī alijs Eſt
etiā ignis in corpibꝰ inferioribus ꝑ
mixtionē · et eſt in mixtis nō actu
ſed virtute vt dicit Phūs in libro
de generatiōe et corruptione · in ſe
autem eſt actu Sic etiā ꝑ caritatē
homo oībꝰ adeſt ſcꝫ per affectionē
Nā cū teneatur omnes diligere · et
anima verius ſit vbi amat q̄ vb
animat vt dicit Auguſtinꝰ · Quia
per cognitionē cognitum ē in cog
noſcēte · ſed ꝑ amorē ꝯtrario ē a
mans in amato · oportet ꝙ ꝑ ipſā
dilectionem oibus q̄dammō quos
diligit preſēs ſit · Vnde Apoſtolus
dicebat · Et ſi corpore abſens ſpiri
tu tamē ſum preſēs Colloceſes · ij
¶ Item ignis nunc eſt occultus
nunc manifeſtꝰ · Vn̄ vt Dyoniſius
dicit Cum neglectus eſt id eſt ſub

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

cineribꝰ occultatus videt̃ quaſi
non eſſe · ſed remotis cineribꝰ ſub
ito elucꝫ quaſi prouocatus natura
liter ad quãdam vindictam ſue de
ſpectionis Sic licꝫ caritas ex occu
pationibꝰ exterioribꝰ ſeu neceſſita
tibus quãdoqꝫ videatur tepeſcere
tamẽ ſubito et cito reaccẽditur et
ex idignatione torporis primi am
plius inflammatur Ps̃ · Nunquid
qui dormit nõ adiciet vt reſurgat ·
ſecũdo machabeoꝝ ꝓmo Refulſit
ſol qui prius erat in nubilo et ac
cenſus eſt ignis magnus Vnde a
mor diuinus aliquãdo facit latere
ad contemplãdum aliquãdo appa
rere ad agendum ¶ Item ignis ſi
ne ſui diminutione eſt ſui diſtribu
tiuus et diuiſiuꝰ Vnde ad ignem
vnius candele innumerabiles poſ
ſunt accẽdi Sic amor caritatis nõ
minuitur · ſed augetur ex eo ꝙ ad
plures diuidatur ¶ Itẽ adhuc ha
bet ignis plures alias cõditiones
que caritati conueniũt quia ex ſe
eſt lucidus calidꝰ leuis ⁊ ſubtilis ·
q꞉ caitas facit nos lucidos ĩ diſcre
tione agendorũ · calidos ĩ beniuo
lentia ꝓximorꝫ · leues ⁊ mobiles
in obediencia mandatorũ · ſbtiles
ſiue tenues in contemptu terreno
rũ vel in abſtinẽcia ciborum ¶ Itẽ
caritas aſſimilat̃ calori Primo q̃dẽ
q꞉ calor eſt generationis omnium
principaliter effectiuus ſicut patꝫ
de calore celeſti Et ſic caritas eſt
qua virtutuꝫ omniuꝫ opera gene
rantur et ad perfectum finem pdu
cuntur Secũdo quia calor eſt infe
riorum ad ſuperiora reductiuus q꞉
diſſoluit terreſtria in aquoſa · ⁊ a
quoſa ĩ aerea · et aerea ĩ ignea · ⁊
ſic inferiora ꝑ media reducit ad ſu
prema Sic caritas facit incipiẽtẽ
ꝓficientem et perficiẽtem · et me
diante etiã ꝓximo reducit nos ĩ de
um ¶ Tercio q꞉ eſt duroꝝ remolli
tiuꝰ ſicut patet ĩ metallis que diſ
ſoluit et liq̃facit · etiã niues ⁊ gran
dines glacieſqꝫ · ⁊ ſic caritas dura
corda dum apprehendit ad pietatẽ
emollit ¶ Quarto q꞉ ẽ liquidorũ
induratiuꝰ ſicut patet ĩ ouis in ig
ne poſitis in quibꝰ ſbtilioribꝰ par
tibꝰ reſolutis remanẽtibus t̃reſtri
bꝰ res dureſcit et ſic̃ facit calor ſo
laris · ſic caritas dei mollia ⁊ nutã
tia corda conſolidat et corroborat
¶ Quinto q꞉ ẽ groſſoꝝ et denſoꝝ ſb
tiliatiuꝰ Nã rẽ ĩ quã agit diſſoluit
et ſue actioni ydoneã facit Vnde
cum rem ad ſimplicitatem ducere
laborat eam ſubtiliat · vt patet in
glacie que dum diſſoluitur ſubtili
at̃ Sic caritas diuites groſſiores
metallis ſubtiliat dũ eos facit omĩ
a dare ĩ elimoſinas ¶ Sexto quia
eſt metallorum depuratiuꝰ et toti
us eorũ rubiginis cõſũptiuus · ⁊
ſic caritatis feruor oĩs peccati rubi
ginẽ ab anima tollit ¶ Septimo q꞉
eſt grauium alleuiatiuus quia dũ
humiditatẽ que grauitatis ẽ cau
ſa in rebus ꝯſumit põdus rei dimi
nuit Calidum enim facit humidum
euaporare quia vapor depuratꝰ · ⁊
in ſubſtantiam aeream vł leuẽ mu
tatus rem leuiorẽ reddit Corpora
autem aliquãdo dicuntur eſſe leuiora
poſt prandiuꝫ · propter caloris cõ
fortationem et ſpirituum genera
tionem quibus corpus leuiatur · ⁊
mortua corpora ſunt grauiora vi
uis Sic amor caritatis omnia leui
a reddit Vnde Auguſtinꝰ dicit in
libro de verbis domini ꝙ omĩa ſe
ua et inmania tolerabilia et pro
pe nulla efficit amor ¶ Octauo q꞉
ſimilium congregatiuus ⁊ diſſimi
lium diſgregatiuꝰ Vnde ſi aurum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

plumbum ferrum et lapides fiant
vna maſſa · et ꝓiciātur in fortem
igneȝ· calor vnumquodqꝫ coniun
git cum ſuo ſimili · vt aurū cum au
ro ⁊ ſic de ſingulis · Sed frigus om
nia ſimul cōgregaret Sic caritatis
amor eſt qui iuſtos inuicem vnit ⁊
et eos ab iniquis diſtinguit ¶ Itē
caritas aſſimilatur argille propt
tria Prio quia ex argilla vaſa fa
bricant̄ Nā argilla eſt terra gluti
noſa et nemoroſa ad varia opera
figulorum apta et ē ab argis ſic vo
cata · apud quos primo ex tali ma
teria vaſa ſunt facta fictilia Sic p
caritatē efficitur cor hominis vas
diuinum id ē dei contētiuum · qui
a qui manet in caritate in deo ma
net et deus ī eo et cetera Johānis
quarto ¶ Secundo quia ex argilla
formantur lapides et lateres gene
rantur Nam talis terra vt dicit Y
ſidorus per actionem caloris liqui
diores partes conſumentis et ter
reſtriores couſolidantis facile in la
tereȝ commutatur Sepe etiam ter
ra frigiditate humidi tandeȝ muta
tur in lapidem Nam ſicut dicit̄ in
quarto metheororum Vnctuoſi
tali tranſmutationi ē valde aptuȝ
Vnde vnctuoſum eſt medium in
ter viſcoſum et euaporatiuum Nā
ḡtia euoporatiui habȝ a calore co
agulari · gratia vero viſcoſi non po
teſt ex toto educi · ſed habet ampli
us conprimi et conſolidari et ſic in
lapidem tranſmutari Sic per cari
tatem efficiuntur homines vt late
res ſolidi ⁊ vt lapides viui apti ſci
licȝ collocari in edificio ſupne Ihe
ruſalē Vnde dicitur prima Petri
ſecūdo Ipſi tamqnam lapides vi
ui edificamini in domos ſpiritua
les ¶ Tercio quia cum argilla flux
us ſanguinis refrenatur Nam ar
gilla frigiditate ſua eſt ſanguinis
conſtrictiua vt ait Conſtantinus
Vñ ſi cuȝ forti aceto fuerit diſtem
perata et temporib9 et fronti appo
ſita prohibet de naribus ſāguineȝ
fluere Sic acetum compunctionis
cum argilla dilectionis cohibȝ flux
um peccati

¶ Capitulum · xiiij ·

Caro in mundo videtur vt
in pluribus ſpiritui pre
ualere ⁊ eſſe fortior eo · ſed
in celo econuerſo totaliter ſpirit9
domiabitur ipſi carni · et caro erit
per omnia ſpiritui ſubiecta Vide
mus enī ꝙ quilibet planeta celeſ
tis forcior eſt in propria ꝙ̄ in alie
na domo exiſtit · et forti9 eſſe inde
imprimit et agit Dom9 enī plāeta
rum dicuntur ſigna celi in quibus
quilibȝ planeta dicitur habere do
mum ſuam Nam dom9 ſaturni vt
dicit albumaſar prima et ꝓpria ē
Capricorn9 · ſimiliter et aquari9 ·
Domus iouis piſcis et ſagittari9 ·
Dom9 martis aries et ſcorpio · Do
m9 veneris libra et thaur9 · Dom9
mercurij virgo et gemini · Domus
ſolis leo · lune Cācer Et patȝ ꝙ ſol
in leone qui eſt domus ei9 propri
a forcior eſt ꝙ̄ in alio ſigno et ſimi
le eſt de alijs Sic quia in mundo iſ
to eſt ipſa caro naturaliter velut
in domo propria · ſpiritus tamquā
in aliena · frequēter cōtingit ꝙ ca
ro preualet et dominatur ſpiritui
In celo vero vbi ecōuerſo erit ſpi
ritus vt in ꝓpria domo · et quaſi
ī aliena patria erit qdammodo ip
ſa caro · ideo erit ſpiritui tamꝙ̄ po
tentiori totaliter ſbiecta Vnde vo
cabitur ſecundum Apoſtolum pri
ma Corinthiorꝝ decimo quīto · cor
p9 ſpirituale ¶ Carnis et ſpiritus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

pugna inquietudinē generat cor
dis et aufert tranquillitatem mē
tis Nam quādo in ſublimi apparēt
duo venti fortes contra ſe inuicē
pugnātes ſignificatur tempeſtas
maris · et tunc procella maris non
libere tranſit ad partem vnā · ſꝫ
vna obuiat alteri ex ipſa pugna
ventorum · tamen qui ſuperior eſt
ex ipſis ventis vincit eo ꝙ minus
eſt admixtus humori et ideo minꝰ
ſedabilis Quaſi autē duo venti cō
trarij ſibi in aere ſunt duo appe
titus aduerſantes ſibi in homine
ſcilicet ſpiritus et carnis quibus
dicit Apoſtolus Caro concupiſcit
aduerſus ſpiritū et ſpiritus aduer
ſus carnem · ij · Corintheorū · iiij ·
Ex eorum ergo pugna ſequitur
tempeſtas maris id ē inquietudo
cordis · quia cor nō poteſt ſe liberē
ad partem vnam transferre ſcilicꝫ
ſpiritus · carne repugnante eidem
Vnde Apoſtolus Romanorū · vij ·
Video inquit aliam legē in mem
bris meis repugnantem legi men
tis mee · nec etiam ad partē carnis
ſpiritu retrahente · vnus ergo obui
at alteri quia ſibi inuicē aduerſā
tur Sed pars que eſt in ordine na
turali ſuperior ſcꝫ ſpiritus tunc car
nē vincit quādo humori aqueo .i.
carnali amori admixtꝰ nō exiſtit ·
ſcꝫ quādo ſe tenet i ſua puritate ·
tūc em̄ ipſe ſpiritꝰ q̄ſi carnē et oſſa
nō habꝫ Vn̄ Apꝰ Ro · viij · Si ſpiri
tu facta carnis mortificaueritis vi
uetis Carnis delectatio licꝫ ſit ſēſui
dulcis · intus tamē aīaꝫ occidit Cu
ius exēplū ē ꝙ aliquādo cadit ſup
herbas et folia arborū ros fluēs et
viſcoſus ad modū mell' · et ꝙ mel nō
toctū laxat ideo aues comedētes
herbas illas moriuntur de diſſeteri
a · et inueniūtur intus crocee ꝯpte

coleram q̄ generat ex melle Sicut
ergo dulcedo roris in herbis ē de
lectatio carīs i opibꝰ voluptatis ·
que dulcedo in ventre colerā gig
nit et aīē extinguit · quia delecta
tio ipſa carnis in mente amaritu
dinem et cōſcientie remorſum re
linquit que eſt amare colere ſimi
lis et cetera Hec etiā aīe innocen
tiam ſpiritualiter occidit Vnde A
poſtolus Romanorum · viij · Si ſe
cūdū carnē vixeritis moriemini

Caplm · xv ·

Concupiſcētia carnis aſſimi
lat nebule ꝯpt · vij · Pri
mo quia nebula ſit ex cor
ruptis vaporibus reſoluta Nebula
enim eſt impreſſio ex reſolutione
nubiū generata et in pluuiā reſo
luta · vapores em̄ reſoluti et per ſin
gulas aeris ptes diſperſi nebulā
faciunt Quādo igitur tales vapo
res ſunt corrupti tunc generāt peſ
ſimā nebulā · aliquando fetidam
qua aer inficitur · Ita ex corruptis
et impudicis colloquijs vel aſpec
tibus generatur ꝯcupiſcētia inordi
nata et iflāmata q̄ corpꝰ incendit
et iflāmatur · Secundo ꝙ nebu
la eſt florū gminū et vineaꝝ corrup
tiua Ita mala ꝯcupiſcētia corrūpit
flores bonarū cogitationū · gmina
affectionū · et fructꝰ vineaꝝ .i. opa
penitentium Iob · tricesimo primo
Ignis eſt vſqꝫ ad conſummationē
deuorans et omnia eradicans gem
mina · Tercio quia nebula eſt
multarum egritudinū inductiua ·
quia ex inordinata luxurie cōcupi
ſcentia multa oriuntur vicia · Nam
ſcd'm Gergo · filie luxurie ſunt ce
citas mētis ꝙ ſcdꝫ Augꝰ · rō abſor
bet Itē icōſideratio ſcꝫ mortis et
iferni Incōſtātia ad cogitādū nūc
illud nunc aliud Amor ſui quo ſcꝫ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

deſiderat longam vitam vt exple
at voluptatem ſuam · precipitatio
qua ſcilicȝ aliquis precipitat ſe ad
peccandum · exponens ſe etiā quā
doq̧ periculo vt luxuriam expleat
Odium dei quod fit quia deus ab
ſtrahit ſe ab eis ⁊ punit eos qui ſe
quūtur carnis delicias ad quas incli
nat luxuria Item affectus preſen
tis ſeculi ſcilicet appetitus honoris
diuiciarum ſanitatis fortitudinis
et huiꝰ modi quibus luxurioſus cō
ſequitur finem intētum Itē deſpe
ratio futuri ſeculi que eſt diffiden
tia venie et glorie conſequende ¶
Quarto quia nebula ex eo ꝙ vias
occultat eſt latronibꝰ amica Et ſic
concupiſcentia luxurie eſt demoni
bus valde grata Vnde Job · xl · di
citur de Vehemoth ꝑ quem intelli
gitur dyabolꝰ ꝙ dormit in locis hu
mētibꝰ id eſt quieſcit in luxurioſis
¶ Quinto quia nebula ē itineran
tium tardatiua Tēptationes em̄
concupiſcētie homines ad eternam
patriam feſtinantes aut totaliter
impediunt ſi eis cōſētitur · aut ſal
tem tardiores reddūt dum eis re
ſiſtitur · quia ſine peccato ſaltē ve
niali vix aut nūq̄ habētur · quo ſcili
cet veniali peccato feruor carita
tis remittitur et via ētardatur ¶
Sexto quia nebula eſt radiorum
ſolariū interceptiua et aeris obſcu
ratiua · ſic etiā cōcupiſcentie nebu
la lumē gratie vel rationis interci
pit et animam tenebroſaȝ reddit
Vnde Auguſtinus in libro ꝯfeſſi ·
dicit Exalabant nebule de limoſa
concupiſcentia carnis et ſcatebra
pubertatis ⁊ obfuſcabāt cor meuȝ
Et Philoſophꝰ dicit in Ethicis Cō
cupiſcētia corrumpit eſtimationē
prudentie ¶ Septimo qꝛ nebula ē
a calore ſolis paſſiua Vnde quādo
eſt ſurſum a ſole attracta redit in
nubis materiā · ⁊ tunc future plu
uie eſt ſignificatiua · quia ſi concu
piſcentie motus ſurſum ad rōnem
trahātur et per ipſaȝ rationē refre
nentur · tunc tranſeūt in materiaȝ
virtutis · et tunc nō culpam gene
rant ſed potius pluuiam diuine ḡ
tie in anima augmentant · Quādo
vero a ſolis radijs nebula repercuſ
ſa deorſum cadit in ſuam origineȝ
redit et tunc penitus euaneſcit Vn
de dum inferius redit future ſere
nitatis ſignum exiſtit · quia ſcilicȝ
ſi concupiſcentie motibus per ſolē
rationis in principio reſiſtatur tūc
ipſa concupiſcentie caligo deorſuȝ
pulſa penitus ānullatur · Vnde et
poſt hoc aīa ſerenior redditur ·

Capitulū · xvi ·

Compūctiones et inſpirati
ones ſancte licet īſint no
bis principaliter a deo ta
mē cooperante libeᷓo arbitrio · Cuiꝰ
exēplum apparet in terra · Naȝ iti
nera aquarum et hyatūs et vaſte
voragines que ſunt in corpore ter
re · ſicut in corpoᷓe noſtro ſunt vene
que ſunt vaſa ſanguinis · et arteri
e que ſunt vaſa ſpiritus · non ſunt
ī ipſa terra ex natura eius · cum q̄
litates terre ſcilicet frigidum et
ſiccum faciant eam totam ſolidam
Sed ſunt ibi ex calore ſolis ⁊ ſtella
rum conſumente humidum terre ·
et per conſequens relinquēte fiſſu
ras magnas · ſicut ſūt fiſſure ma
gne in paludibus que vehementer
areſcunt · ad quod etiam coopatur
vapor incluſus · qui vapor quideȝ
exalare non valens ſumma violē
tia eleuat terraȝ in vno loco et a
dit in alio loco · Et ita ſunt ſpecꝰ
magne et montes et receptacula
aquarum maxima et obſcuriſſima

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

et hyatus ingentes· Similiter etiā
in intimis cordis noſtri ſunt itinēa
aquarum.i.cōpūctiones lacrimoſe
et hiatus.i.ſuſpirationes affectuo
ſe et ſpecus magne.i.humiliatiōes
ꝓfunde quas tamē anima a ſeipa
nō habet·ſed ex virtute et actiōe
ſolis et ſtellarū.i.dei et ſanctorū ā
gelorum. cooperat̄ tamē ad hoc va
por incluſus.i. interior motus libe
ri arbitrij vt ſcʒ fiant in nobis ſpe
cus magne.i.ꝓfūde meditatiōes·
⁊ montes.i.alte cōſiderationes·re
ceptacula aquarum.i.receptiones
gratiarū vel cōpūctiones lacrimarū
et hyatus ingentes.i.affectꝰ feruē
tes ¶ Item cōpūctio lacrimarū
aſſimilatur pluuie propt̄ quatuor·
¶ Primo quia pluuia calore ſolis
diſſoluit̄ Eſt enī naturale ꝙ q̄nto
plꝰ ē in nube de materia pluuie tā
to fit radiorū ſolarū fortior ipreſ
ſio ſuper nubē ꝓpter aque ad calo
rem ſolis cōtrarietatē· In tali igi
tur nube dū calor fortiſſimꝰ gene
ratur nubes in pluuiam diſſoluit̄
Ita quoqʒ in anima quāto plꝰ eſt
lacrimarū intimarum tanto diuini
caloris fit fortior impreſſio ſuper eā
donec tota reſoluatur in lacrimis
ſiue cōpūctionē totaliter lacrimo
ſam· Vnde poſt acutiſſimū ſolis ca
lorē videmus in aere ſequi pluuiā
vehemētem· quia cum cor diuino a
more caleſcit amaris et deuotis la
crimis ingemiſcit· Vnde Beda di
cit· ꝙ q̄n fit caloris generatio circa
hꝰmōi nubē ex aduſtiōe vaporis
fit nubes rubea quaſi ſanguis ita
vt ſanguis aliquādo pluere videa
tur· Et ſic anima deuota dū diuino
calore incēditur tota in amoris ru
bedinem transformatur ¶ Secun
do quia pluuia ad terrā aliquādo
quidē plane quādoqʒ vero impetu
oſe vehitur· Nam quāto nubes ex
qua generatur pluuia eſt a terra
remotior et celo vicinior tanto ſua
uius terram petit ⁊ guttis gracilio
ribus ad yma deſcendit· Et quāto
econtra eſt a celo remotior et ter
re ꝓximior tanto cū grauioribus
ſtillis et magis impetuoſe terram
petere conſueuit· Et hoc qr̄ quāto
aīa eſt pfectior et deo ꝓximior tan
to ſecretiores et ſuauiores lacrimas
emittit· quāto vero ſe fuiſſe per pec
catum a deo remotiorem et terre p
affectū cōiunctiorē aīa conſpicit
tāto grauiores et vberiores lacri
mas effundit ¶ Tercio qa ex plu
uia aer ſerenatur· Et ſic ſerenatur
cōſciencia ex compūctiōe lacrimo
ſa Thobie·iij· Poſt lacrimationē
et fletū exultationē infundis· hec
exultatio eſt ex ſerenatione cōſciē
tie· ¶ Quarto quia ex pluuia ter
ra fecūdatur precipue ex illa que
cū tonitruo cadit· eo ꝙ tonitruū
ſuo motu vaporē diſcutit ·⁊ ſic aerē
ſubtiliādo puriorē reddit· Ita lacri
me impinguāt et fecundāt animā
et reddunt eam aptam ad fructū
bonorum operū et maxime ſi ſint
cum tonitruo.i.cū timore diuini iu
dicij· hoc enī eſt tonitruū qd maxi
me animā cōcutit terrore ſui et max
ime eam ſubtiliat ad diſcuſſiōē pec
cati Job·xxvi· Quis poterit toni
truū magnitudinis eiꝰ intueri.

Capitulum·xvij·

Conuerſio peccatoris aſſimi
latur quinqʒ conuerſioni
bus corporum que metha
phorice in ſcriptura traduntur ¶
Prima eſt conuerſio ſolis in tene
bras Johelis·ij· Sol conuertetur
in tenebras· hec fit per verecūdiam

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

et cōfuſionē quando homo lu
cēs in mundo erubeſcit de peccatis
et ↄfundit Pſ· Cōfundāt iniqua
agentes ſuperuacue ¶ Secunda ē
lune in ſanguinem Johel· ij· Con
uertetur luā in ſanguinem Et hec
fit in peccatore per diſplicētiaz pec
cati et indignationem· luna enim
eſt peccator · qui eſt in continua
mutatiōe Eccleſiaſtici· xvij· Stult9
vt luna mutatur· qui conuertitur
in ſanguinem quando conuertit
zelo odij et indignationis contra
peccata Pſ· Iniquitatez odio ha
bui et abhoīatus ſū ¶ Tercia eſt
petre in ſtagna aquarum· hec fit
in homine per dolorem peccati et
cōpunctionez Pſ· Qui conuertit
petram in ſtagna aquarum· id eſt
cor durum in habundantiam lacri
marum que debent prouenire ex
dolore et compunctione peccati
Pſ· Exitus aquarum deduxerunt
oculi mei quia non cuſtodierūt le
gem tuam ¶ Quarta eſt lapidis i
es· hec fit per confeſſionez· quādo
tactus diuino calore duriciam ſuā
frāgit et ſonat vox ↄfeſſionis Job·
xxviij· Lapis calore ſolutus in es
conuertitur ¶ Quinta eſt maris
in aridam· quod fit per ſatiſfactio
nem Tunc enim amaritudo pecca
ti in ariditatē penalitatis et ſatiſ
factionis conuertitur Job· vij· Cu
tis mea aruit et contracta eſt Itē
conuerſi ad deum feruent aſſimilā
tur carbonibus accenſis ¶ Primo
ratione ruboris Nam carbo extinc
tus habet nigredinez· ſed dū ignit
uertitur in rubedinez Sic peccator
tamq̄ carbo extinctus habz nigre
dinem peccati Trenorum· iiij · De
nigrata eſt ſuper carbones facies
eorum· ſed dum in contritiōe accē
ditur in ruborem peccati totus cō

uertitur Et quanto magis de pecca
to rubeſcit tāto magis reuiuiſcit·
vel dum ad penitentiaz inflamma
tur nigredo peccati uertitur in ru
bedinem amoris diuini Amor enī
diuinus dealbat et rubricat · ſecū
dum illud Canticorum· v· Dilect9
meus candidus et rubicundus ¶
Secundo ratiōe vigoris · habz enī
vigorē in ſcintillatione i operatiōe
et cōſeruatione· in ſcītillatiōe qui
dem· quia carbo accēſus cum ſecū
dum ſuam ſubſtātiam nō poſſit aſ
cendere ſurſū ex eo ꝙ ptibus groſ
ſioribus ⁊ terreſtribus admixtus
violenter in īferioribus detinetur
tamē crepitādo et ſcintillando co
natur tendē ſurſū Sic ↄuerſus ad
deum feruēter quia corpore deten
tus non poteſt ire ad deum· tamē
crepitando id eſt vehementer dolē
do et gemendo ſcintillas feruen
tium deſideriorūz vel orationū vel
lacrimarum ad deum mittit Eze· i·
Et ſcintille q̄ſi aſpectus eris cādē
tis· et ibidem· aſpect9 eorūz q̄ſi
carbonum ignis ardentium ¶ Itē
habent carbones virtutē i operan
do· quia carbo incēſus acutiſſimū
habet ignez ⁊ valde actiuū ⁊ pene
tratiuūz· ita ꝙ remollit ipſum fer
rum Sic etiam duriſſimum cor pec
catoris quādoq̄ emollitur viſo ex
emplo alicuius feruenter peniten
tis Eccleſiaſtici· xxxi· Ignis pro
bat ferrum durum Item habet vi
gorem in conſeruādo Dicit enim
Auguſtinus Hoc eſſe imitandum
in carbone ꝙ eſt tāte fortitudinis
vt ſi quis euz in aqua ponat ſcilicz
extinctum ōni tēpore i ea imputri
bilis perſeuerat Sic i aqua lacrima
rum vel tribulationum nutritur
vita penitentis ac preſeruatur a
peccati putredine Sapientie· xvi

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

In aqua que om̄ia extinguit plus
ignis valebit ¶ Tercio ratiōe fra
ctionis vel extinctiōis · quia defici
ente humiditatis glutino quo par
tes ſibi inuicē coherēt facilit̄ frāgi
tur et ad huc facili9 extinguitur ni
ſi bene cuſtodiatur · Et ſic penitēs
pdito glutīo caritatis facile a tēp
tationibus frangitur · facilit̄ etiam
in eo ſpiritus feruor extinguit̄ niſi
in timore domini iugit̄ teneat̄ · ſm
illō Eccī · xxvij · Si nō in timore do
mini tenueris te inſtāt̄ cito ſubuer
tetur dom9 tua · Dicit em̄ Gre9 ·
ꝙ carbo cinere inuolut9 ignem ac
ceptū cuſtodit · ſed detect9 et aeris
frigiditati expoſit9 ſbito euaneſcit
¶ Sic ſub cinere humilitatis vel me
moria mortis que timorē inducit ↄ
ſeruatur gratia penitētis · ſine qua
ſi frigus malitie vel accidie ipſū in
uadit ſtatiꝫ extinguit̄ et perit · Et
ideo dicitur Job · xlij · Ago penitē
tiam in fauilla et cinere

¶ Capitulum · xviij ·

Corpus humanū aſſimilat̄
nebule ꝓpter tria · Primo
qꝛ nebula a terra eleuatur
Ihere · x · Eleuans nebulas ab ex
tremitatib9 terre · et ſic corp9 hu
manū de terra ſūptum eſt · Geñ · i ·
Fecit deus hominē de limo terre ſcꝫ
quātū ad corp9 · Vnde et finalit̄ in
terrā reſoluitur ¶ Secūdo qꝛ nebu
la cito diſſipatur · et ſic vita corpis
humani cito finit̄ · Sapiē · ij · Trāſit
vita noſtra tāꝙ veſtigiū pedis · et
ſicut nebula diſſoluetur q̄ fugata ē
a radijs ſolis et a calore illius ag
grauata ¶ Tercio q̄a nebula tur
binib9 agitat̄ · et ſic humanuꝫ cor
p9 paſſioib9 inquietat̄ · ij · Pet · ij
Hij ſunt nebule turbinib9 agitate
¶ Item corporis humani infelicitas
repſentatur in puluē · ¶ Prio rati
onē varietatis Nam puluis a ven
to pcutitur · mouetur · eleuat̄ et di
ſpergitur · Sic vigor humaī corpo
ris modo vento aduſitatis pcutit̄ ·
modo vēto tēptatiōis mouet̄ · mō
vēto pſperitatis erigitur · mō ven
to mortis diſpergitur · Ps̄ · Fiant
tāꝙ puluis ante faciem ꝛc̄ Scđo
ratione obſcuritatis qꝛ puluis ſepe
aerē obtenebrāt · ſolē obnubilat · ꝛ
oculos ſauciat · Ita corporis ↄcupi
ſcētia aerē i · ſēſualitatē obtenebrāt
ſoleꝫ · i · rationem obnubilat · ꝛ ocu
los mētis ſcꝫ intellectū et volūtatē
ſauciat ſcꝫ p imūdas cogitationes
et per imūdas affectiōes Exo · ix ·
Sit puluis ſup omnē trā egipti · E
giptus em̄ interpretatur tenebroſa
¶ Tercio ratione feditatis qꝛ ex
cōiunctiōe pulueris ꝛ humoris ge
neratur lutū imūdum · Ita dū cor
pori noſtro iungit̄ humor nutrimē
talis gignitur lutū immūduꝫ luxu
rie Job · vij Induta eſt caro mea
putredine et ſordibus pulueris cu
tis mea aruit · Hoc puluere paſcit̄
ſerpēs infernalis Yſa · lxv · Serpen
ti puluis panis eius

¶ Capitulū · xix ·

Cupidi de terrenis ſiles ſunt
vallib9 ¶ Prio q̄a valles
nūq̄ ſūt ſordide Nā ad val
les cōfluūt ſordes et ibi diuti9 con
ſeruātur Ita in cupidis ſūt ſordes
oīs malitie et peccati · qꝛ radix om
niū malorū ē cupiditas Iohel iij ·
Multiplicata ē malicia ppli in val
le conciſionis ¶ Secūdo q̄a val
les ſūt obſcure · Nam cito fumoſis
vaporib9 obnubilātur et denſis te
nebris obſcurātur · Ita in cupidis
ē obſcuritas ꝓpt̄ vapores fumoſos
id ē ꝓpt̄ deſideria trena · ij · Mach ·
pmo Acceptū ignē de altari abſcō
derunt in valle · Ignis altaris eſt

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

lumē ſapientie celeſtis q̄ illumiat
et inflāmat que tamē occultatur
menti in valle cupiditatis. ¶ Ter
cio quia valles ſunt a celo remote.
Ita cupidi a celeſti deſiderio Ihe.
xlix Quid gloriaris in vallib9 .i. in
terreis cupiditatib9. defluxit vall
tua .i. tua mens cupida de ſūmis ad
yma. de celeſtib9 ad terrena. filia
delicata que cōfidebas in cameris
tuis rc̄ ¶ Quarto quia valles ſūt
infructuoſe. quia ſalices et īfructu
oſe arbores maxime in vallib9 cre
ſcere cōprobantur. Ita in cupidis
creſcunt arbuſta .i. opera infructu
oſa. Et hinc eſt ꝙ prima. Paral.
xviij. Edom qui īterpretatur ter
renus et ſignificat cupidum percuſ
ſus eſt in valle ſaliuarum vbi non
erat fertilitas propter ſalſuginem.
Item cupiditas terrenorum men
tem obſcurat et animam venenat
Et ideo aſſimilatur terremotui q̄
aerem obſcurat. et interdum ania
lia habentia ora iuxta terraȝ vene
nat et necat. Et horuȝ ratio eſt q̄a
cum terremotus ſit ex vapore ter
reſtri groſſo et fuligmoſo et niger
rimo quādo eleuatur a ſole oppoī
tur ſoli ſicut nubes magna et ita ī
ducit aeris obſcuritatem. et ſi etiā
terra illa fuerit ante terremotum
ſicca. eleuatur ex ſuperficie eius pul
uis qui reddit aerem ſpiſſum et ni
grum. Et ſol et luna et ſtelle appa
rent ex huiuſmodi puluere quaſi
ſanguis ad nigredinē vergens Et
ſic etiam hoc modo indicitur obſcu
ritas aeris. hic etiam vapor cuȝ ſit
venenoſus occidit animalia q̄ hau
riunt eum habentia ora iuxta t̄raȝ
vt oues. ¶ Vnde dicit Seneca ꝙ tē
pore Neronis fuit terremot9. in q̄
perijt grex ſexcentarum ouium. I
ta ex terrenorum cupiditate tāq̄

ex terreſtri vapore vl' puluere aīa
ma obſcuratur Apocalip. vi. Ter
remotus magnus factus eſt et ſol
factus eſt niger tanq̄ ſaccus cilici
nus et luna tota facta eſt ſicut ſan
guis. Terremotus magnus eſt in
ordinatus terrenorum affectus. q̄
ſolem id eſt rationem et lunam .i.
volūtatem que mutabilis eſt ma
culat et fedat. Hic eſt terremotus
qui vapore venenoſo et peſtilentia
li .i. opere vel lucro doloſo et iniu
ſto animas eterna morte facit īter
ire Luce xxi. Terremotus magni
per loca erūt et peſtilētie et fames
terroreſq;. Vbi nota ꝙ terrene cu
piditates homines reddunt inqui
etos et ideo vocantur terremotus
Item doloſos et fraudulentos et
ideo vocantur peſtilentie. Item fa
ciūt eos inſaciabiles et famelicos
et ideo vocātur fames. Item rap
tores et tirannos et ideo vocantur
terrores

¶ Capitulum. xx.

Diſcordia ſiue guerra aſſila
tur grandini ꝓpter quinq;
Primo quia grando eſt fri
gidiſſima quo ad tactum. Naȝ grā
do eſt ſtilla pluuie frigoris et venti
rigore in aere congelata. vt dicit
Ariſtotiles. fit enim ex vapore fri
gido et humido ad interiora nubis
fugato per dominiuȝ caloris c̄cum
ſtantis. quia vapor in nube recipi
tur et a frigiditate cōdenſatur Nā
quādo vapor eleuatur ita alte vir
tute caloris ꝙ nō conſumit̄ fit nu
bes calidiſſima eo ꝙ multū de calo
re remanet in vapore. Ideo ex ca
lore circumfuſo in aere confortat̄
frigus et coartatur in vnum locuȝ
et ex calore ipſius nubis aperiente
frigus repēte intrās cōgelat et fit

grãdo. Ita ex calore iracũdie dõ
minante. ⁊ ex vapore ſuperbie cor
ſubintrante. et ex frigore alicuius
iniurie vel aduerſitatis generãtur
diſcordie ⁊ guerre que corda homi
nũ frigida faciũt expulſo caritatis
calore. Ps. Ignis grãdo nix glaci
es ſpiritus ꝓcellaꝝ ⁊c. Per ignez
intellige iram. per niuem et glaci
em aliquam aduerſitatẽ vel iniuri
am cor ſtringentem. per ſpiritum
intellige peſtẽ ſuperbie. et ex hiis
ſequuntur ꝓcelle bellorum Secũ
do quia grando eſt dura ad ictum
Naz grando fortiter percutit ex eo
ꝙ dura exiſtit Vnde et grana eius
in ſcriptura lapides appellãtur Ec
cleſiaſtici xliij. Confracti ſunt lapi
des grãdinũ. Prouenit autem du
ricia grandinis ex eo ꝙ frig9 vt di
ctum eſt fugiens calorem aeris ad
interiora nubis ſe recipit. et ex ſu
a aggregatiõe virtus eius inuale
ſcit. Vnde vapore ĩ quez in nube
inuenit ſua virtute conſtringit et
in duram ſubſtãtiam conuertit. ⁊
ideo magis ꝙ̃ in hyeme fiunt grã
dines ĩ eſtate. quia virtus frigoris
que eſt in eſtate vnitur. et in vna
ꝑte aeris adunatur. In hyeme ꝑ
aerem totum diſpergitur. quare
debilior redditur. nec ad ↄgelandũ
vaporem ſufficiens inuenitur Ita
guerre et diſcordie ex calore iracũ
die. ſcz ex frigore malicie genẽate
corda hominũ ſic indurant ꝙ vn9
erga alium qui aduerſantur ſepe
ſeuiat. et nulla pietate ſeu benig
nitate molleſcat Vnde guerra ſi di
u durat corda lapidea generat Sa
piẽ. v. A petroſã ira plene mitten
tur grandines Tercio. quia grã
do eſt ſbita ſiue impetuoſa quo ad
deſcenſum. Nam cum de ſe ſit gra
uis vento etiam impellẽte cum im
petu deſcendit. Et ita etiam ſimilit
cum impetu ire et violẽtie guerre
et bella geruntur. Cum tamen Ja
cobus moneat. ꝙ omnis homo ſit
tardus ad iram. Nam ira nõ habz
miſericordiam neqꝫ erũpens furor
Yſaie. viceſimo octauo. Sicut im
petus grandinis turbo confringẽs
⁊c. Quarto. quia grando nõ eſt
totaliter rotunda quo ad aſpectũ
Nam habet figuram quaſi dentis l
mochi. Cuius cauſam quidam aſſi
gnant. quia cum vapor vnde gene
ratur eſſet expaſſ9 in latus. frig9
contrahens magis traxit de mate
ria a lateribus ꝙ̃ a ſuperiori parte.
et cum latus eſſet magnum cõge
lauit partem ãteꝙ̃ alia flueret ad
eam. et adheſit ei ſicut congelata
gutta. et ſi aliquãdo inueniatur
rotunda dicunt ꝙ eſt per accidens
Quia deſcendendo per inferiorem
partez aeris que per reflexionez ra
diorum eſt temperate calida lique
ſcit et minuitur ⁊ rotũdatur Quia
ergo figura rotunda perfectionez
ſcdm Phũm iportat. deficit in grã
dine rotunditas figure. quia com
muniter bella et lites contingunt
ex defectu caritatis vel imperfectio
ne. Caritas eñ eſt vinculũ pacis ⁊
vt dicitur Col. iij. Nã cui caritas ꝑ
fecte adeſſet etiã iniuſte ledenti mi
nime repugnãet. dicente domino
Mat. v. Qui te percuſſerit in vnã
maxillã ꝓbe ei et aliã. Et Ap9 Ro.
xij. Non voſmetipſos defendentes
kmi. ſed date locũ ire Sapien. xvi.
Fructus inimicoruz exterminabat
ignis ardens in grandine Ignis
quidem ardens in grandine eſt ca
ritas feruens in perſecutione. Et
hec frequẽter inimicos extermĩat
dum eos ad beniuolentiaz mutat
Vnde Apoſtolus ad Rom. xij. Si

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

eſurierit inimicus tuus ciba illum·
ſi ſitit potum da illi· hoc enim faci
ens carbones ignis congeres ſup
caput eius· ¶ Quinto quia gran
do eſt noxia quo ad effectū· Nam
cum impetu terram petit· ſegetes
fructus et flores plurimū ledit Vn
de in Ps· Percuſſit in grādine vi
neas eorum· Interdum etiam ex
grādine animalia occiduntur· ſm
illud Ps· Occidit ī grandine iumē
ta eorum· precipue quādo grando
eſt multū groſſa· qꝛ tunc grauior
exiſtit et impetuoſiꝰ ruit· Et nota
ꝙ deſcendit grando maior vel mi
nor ſcd̄m ꝙ ab altiori loco vel terre
viciniori cadit· quia ex maiori mo
tu in aere calido minoratur ⁊ r̄tar
datur· ideo maior cadit a viciniori
loco Apoca· xvi· Grando magna
ſicut talentum deſcendit de celo in
homīes· Multo autem magis per
guerras q̄ꝫ per grandines arbores
vaſtantur et ſegetes· Etiaꝫ occidū
tur homīes· animalia rapiuntur·
et bona innumerabilia diſſipāt̄ et
diſperguntur· ¶ Capitulū· xx·

Diuitie huiꝰ mūdi aſſimi
lantur mōtibus yperbore
is ꝓpter tria ¶ Primo ꝓp
ter precioſitatem gēmarum· Sunt
enim montes Sithie multum locu
pletes· auro habūdantes et gem
mis· In eis em̄ ſunt ſmaragdi op
timi et Criſtalli puriſſimi· Et talia
precipue ſunt mūdanaꝝ diuitiarū
materia· quibus accumulandis et
poſſidendis cupiditas humana inſi
ſtit ſcꝫ aurum et gēme et alia con
ſimilia Que tamē q̄a amitti poſſūt
vere diuitie nō ſunt· Vn̄ Mat· vi
Dn̄s dixit Nolite theſauriſar̄e vobis
theſauros in terra vbi erugo et ti
nea demolit̄ et vbi fures effodiūt
et furāt̄· Vbi om̄e diuitiaꝝ genꝰ
oſ̄ndit amiſſibile ēē· Nā ſi de pān̄is
vel pallijs ſericis vł aureis ſuas q̄s
diuitias fecerit corruptibiles diuiti
e ſunt quia poſſunt vaſtari a tine
is· Si vero de metallorū pecunijs
adhuc patet deſtructibiles eſſe q̄s
erugo p̄t cōſumere· Si autē gēme
ſint vel alia q̄ūcꝫ· q̄ nec p̄nt ꝯſumi
erugine vel tinea demoliri· ſaltē a
furātis manibꝰ nō p̄nt eſſe ſecure·
Ergo vt ibidem ꝯſulit̄ theſauriſate
vob̄ theſauros in celo vbi nec eru
go nec tinea demolit̄ nec fu̾es effo
diūt nec furāt̄· Scd̄o ꝓp̄t aſperita
tē ſiluaꝝ· Nā circa illos mōtes vbi
tales diuitie ſunt aſpriē quedaꝫ ſil
ue per q̄s ad dictas diuitias diffici
lis eſt acceſſꝰ· In quo intelligitur
ꝙ licꝫ diuitie ſint ad appetēduꝫ fa
ciles· difficiles tamē ſūt ad lucrā
duꝫ et poſſidēduꝫ· et ideo homines
vt eas lucrēt̄ maxīos labores aſſu
mūt Ecci· xxxi· Laborauit diues
in congregatione ſb̄ſtantie· Et id
circo inexcuſabiles ſunt qui ꝓpter
celeſtes et ꝑhēnes diuitias negli
gunt laborare· Et ꝓpter hoc dicit
Grego· ꝙ ſi qui viam laborioſam
exiſtimāt ſue deſidie eſt accuſatio·
Si em̄ tēpeſtas pelagi nautis· pla
ge et vulnera militibꝰ· glacies et
frigora agricultoribꝰ leuia ⁊ porta
bilia ſūt ꝓp̄t ſpem premij tp̄alis·
mł̄tomagis cui celū placꝫ nullū de
bꝫ ſētire periculū· maxīe enim labo
res mitigat in finē bonū venie̾· Ne
aſpicias ergo ꝙ via iſta aſpera eſt
ſed quo ducit· Nec aliam ꝙ lata ē
ſed vbi deſinit· In hoc etiam ꝙ dif
ficilis ē acceſſꝰ ad mōtes diuitiarū
oſ̄ndit̄ ꝙ difficult̄ qui diues eſt in
trabit regnū celorū vt dicit̄ Mat·
xix· Tercio ꝓp̄t mł̄tiplicitatē fera
ꝝ· Sūt em̄ ī ill̄ ſiluis· i· c̄ca illos mō
tes diuerſa ferarū genēa q̄ homīes

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

vehemēter īpediunt ne ad loca di
uitiaꝝ accedāt. Naz ibi ſunt griffo
nes imanes. ibi pardi. tigrides et
panthere. Ibi eſſe dicūtur precipu
e in albania ⁊ hircania que ſunt ſi
thie regiones tante magnitudinis
et feritatis canes vt thauros pre
mant et leones occidant In griffo
nibus qui equis et hoīb9 ſunt infe
ſti ſignificaꝰ violētia raptorū. In
pdis aūt varijs et maculoſis vari
e intelliguntur fraudulētie merca
torū. In tigrib9 velociſſimis ſigni
ficatur feſtinata et velox ſbſtantia
vſurariorum. quia vſura in puo tē
pore multū multiplicaꝰ et creſcit.
Vnde dr̄ Pro. xiij. Subſtātia feſti
nata minuitur. q̄a diuitie vſurārie
ſicut feſtinanter creſcunt. ita com
muniꝰ cito deficiunt. Sed in panthe
ris qui odore alias beſtias ad ſe at
trahunt et attractas eas rapiunt
et comedūt. itelligiꝰ malicia quorū
dā ypocritaꝝ. q̄ ſub q̄daz ſāctitatis
ſpē lucra ſcl̄i querūt Vnde ab illis
rapiūt quos odore bone fame et
ſāctitatis traxerūt. p canes ītelligi
ꝰ maliuolētia inuidoꝝ. q̄ p̄cipue in
illis habūdat q̄ eadez lucra q̄rūt. vi
delicꝫ inꝰ illos q̄ ſūt eiuſdē artis. vt
inꝰ medicos et iudices. ex eo ꝙ v
nus putaꝰ īpedire lucꝝ alteri9. ſi
cut Phūs in Ethi. dicit. Oēs has
feras. i. vicia ditie mūdi gignūt ꝑꝑꝰ
cupiditatem de q̄ dicit Ps̄. In ip
ſa ptrāſibūt oēs beſtie. i. oīa vicia

Capitulū. xxij.

Doctores ſancti eccleſie ſūt
ſimiles illis ſtellis q̄ dicūꝰ
hiades. de q̄b9 fit mentio
Job. ix. vbi dr̄ Qui facit artuꝝ et
orionas et hyades et interiora au
ſtri Intelligūꝰ ergo doctores in eis
ꝑꝑꝰ q̄tuor. Primo ꝑꝑꝰ eaꝝ ortū. Nā
hyades que oriūꝰ in vere ſunt ſtelle
pluuiales. in q̄rū ortu inūdāt plu
uie ꝑꝑꝰ hoc ꝙ tunc tpis vapores a
mari et a t̄ra p caloris ſolaris vio
lentiam forti9 ad ſupiora trahunꝰ
qui motu hyadū ī pluuiā reſoluūꝰ
Hyades ergo a quib9 eſt īundan
tia pluuie doctores eccleſie ſūt a q̄
bus ſup arētes aīas effundiꝰ ybe
doctrīe Deut. xxxij. Cōcreſcat vt
pluuia doctrina mea. Et ideo dicit
Greg9. Doctores ſācti hyadū nū
cupatiōe ſignāꝰ Greco q̄ppe eloq̄o
hyados pluuia vocatur. ⁊ hyades
nomē a pluuijs acceperūt. q̄ orte
ꝑꝰ dubio ymbres ferūt. Bene i
giꝰ hyadū appellatiōe exp̄ſſi ſunt q̄
ad ſtatū vniuerſalis eccleſie quaſi
in celi faciē deducti ſup arētē traz
hūani pectoris ſancte p̄dicatiōis
ybres fuderūt. Scdo ꝑꝑꝰ earū ſi
tū. q̄ iſte ſtelle hyades ſitū ſuū hn̄t
in frōte tauri. vt dicit marcia9. Et
in. xvi. g̃du thauri vt dicit miſael
Ex corpe hoīs orīāꝰ collo et guttu
ri Cōſtat autez ꝙ in collo ⁊ guttu
re vox predicatiōis formatur. Vn
de quaſi hyades ſunt in thauro dū
ſancti predicatores predicationis
vocez formantes dominium et auc
toritatem habent in predicādo Sꝫ
ſicut dicit beatus Grego9 loquen
di auctoritas perditur. quādo vox
predicatoris ab opere nō iuuatur.
Vnde neceſſe eſt ſicut idem beat9
greg9 dicit in Paſtora. ꝙ predica
tor quiſq̄ plus actibus q̄ꝫ vocibus
intonet. et bene viuendo veſtigia
ſequentibus imprimat. q̄ꝫ loquen
do et pedicando quo gradiātur
oſtendat. Tercio ꝑꝑꝰ effectū
Naz q̄n oriūꝰ hyades creſcūt dies
et ſol incipit eſſe feruētior. fruges
etiam vberi9 creſcūt. qrīa tunc a
pluuijs irrigantur. Sic etiam per
doctrinā et predicatiōēs ſanctorū

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

doctorum creſcunt in audientib9
dies .i. claritas cognitionis et fer
uor dilectionis et fructus operatio
nis. ¶ Quarto ꝓpter aſpectum. q̄
a ſcilicet conſtellatio hiadum hab3
ſtellas plures ⁊ clariſſias aſpectui
noſtro . et etiam ordinatas per gi
rum. quia ſcilicet ſancti doctores
fuerūt vt ſtelle incorrupti per vitā
Danielis xij. Qui ad iuſticiam eru
diunt plurimos erūt quaſi ſtelle ī
perpetuas eternitates. Item mlti
plicati per gratiam Gene. xvi. In
ſpice celum et numera ſtellas ſi po
tes. Item clariſſimi per doctrinaz
Baruth. iij. Stelle dederūt lumē in
cuſtodijs ſuis. Item ordinati p gi
rum quaſi vallantes et defēdentes
eccleſiam Iudicū. v. Stelle manen
tes in ordine et curſu ſuo aduerſū
ciſaram pugnauerunt ¶ Item do
ctores ſancti aſſimilantur mōtib9
ꝓpter decem ꝓprietates q̄s beatus
Yſid. tāgit in libro Ethimo. Qua
rum prima eſt ꝙ mōtes ſunt a tr̄a
eleuati Sicut etiaz ſancti doctores
eleuati eſſe debent per cōtemptuz
terrenorum. Vnde Yſaie xl. Sup
montem excelſum aſcende tu qui
euangeliſas ſyon. Vbi Gre. dicit
Qui celeſti predicatione vtitur t̄
renorum operum infima deſerens
in reruz culmine ſtare videatur. q̊
tanto facilius ſubditos ad meliora
pertrahat quāto per vite meritū
de ſupernis clamat. ¶ Secūdo mō
tes ſunt ſolidi et compacti Et tles
ſunt doctores ſancti per patientiā
aduerſorum Prou. xix. Doctrina
viri per patientiā noſcitur Prou.
viij. Necnō mōtes q̄ui mole cōſti
terant. Nam doctores ſancti etiaz
graui mole tribulationis preſſi. ta
men conſiſtunt ſolidi et alti ¶ Ter
cio mōtes ſūt a terra verſus celuz
erecti et tamen terre radicitus cō
iuncti. Et ſimiliter ſacri doctores
ſunt verſus celum erecti per deſide
rium et contemplationem eterno
rum Apoſtolus Phil. iij. Conuerſā
tio noſtra in celis eſt. Iſti tamen
montes ſunt terre id eſt corpori ꝯ
iuncti radice id eſt radicali et ine
uitabili neceſſitate corporaliū paſ
ſionum Deutronomij quarto. Ac
ceſſiſtis ad radices montis qui ar
debat vſqꝫ ad celum ¶ Hic mons
eſt eminentia ſanctorum doctorū
quorum radix inferior ſcilicz neceſ
ſitas carnis t̄re coniuncta ē. mēs
tamen et deſiderium vſqꝫ ad celum
ardet Ps̄. Mōtes excelſi ceruis. i.
doctorib9 ſanctis ¶ Quarto ſunt
mōtes aquaꝝ attractiui. eo ꝙ ter
ra alta eſt ſpōgioſior ad attrahen
dū Ita doctores ſancti attrahunt
aquas grātarum per vacuitatē ſiue
poroſitatem humilium affectionū
ſiue orationum Pſal. Super mon
tes ſtabunt aque ¶ Quinto ſunt
montes aquarum emiſſiui. fontiū
et fluminum cauſatiui. Nam vora
gines que ſunt principium indefi
ciētiū fluminū et matrices magis
ſunt in altis locis vel ſub eis. Ideo
maxima flumina a montibus oriū
tur. Sicut de maximo in meridie
monte qui dicitur ¶ Athlas patet.
et de alio monte maximo in aqui
lone verſus orientem ¶ Cuius em̄
tanta eſt altitudo ꝙ habitātes ſb
ipo videt in ei9 cacumīe radios ſo
l' ī mane p q̄tuor hoās vltimas no
ctis ⁊ ſic ī ſeo p. iiij. prias hoās no
ctis Et in euſdē pede ſiue fundamē
to habitant gentes diuerſarū lin
guarum. a quo monte oriuntu r di
uerſa et magna flumina. Ita etiā
ſancti doctores ſunt aquarum id ē
doctrinaruz emiſſiui per exercitiū

p̄dicationū · fōtiū et fluīnū effuſſiui
p ſcripturās librorꝝ et p̄dicationū ·
Sūt em̄ ītēi9 plei ꝓfūdis voragib9
.i. ꝓfūdis ꝯſidēātioib9 · Ex qb9 cau
ſantur doctrinarꝝ ꝓfluuij Pſ̄ · Ri
gās mōtes de ſuperiorib9 Yſa · xli ·
Aperiam in ſupremis collib9 flumi
na · et in medio camporū fontes ·
¶ Sexto quia montes ſunt metal
lorū nobilium ꝯtentiui · Et ſic ſunt
doctores contentiui habituū nobi
liū virtutū et donorum Zach · vi ·
Montes erei · ¶ Septimo ſunt di
uerſorum fructuum et herbarꝝ me
dicinalium ꝓductiui · quia em̄ pu
rioris ſunt aeris ꝗ̄ valles · fructus
faciunt puriores · ſapidiores · a ſā
niores · ꝗ̄uis faciant pauciores · J
ta ſācti doctores ꝓducunt herbas
et fructus · ſciz bona opa et merito
ria Pſ̄ · Qui ꝓducit in montib9 fe
num et herbā · Et eorū fructus .i. o
pera habēt puritatem intentiōis ·
ſaporem deuotionis · et ſanitatē di
ſcretionis ¶ Octauo mōtes ſūt ra
diorū ſolariū ſuſcepti a diuti9 retē
ti · Sic ſācti doctores ſunt ſuſcepti
a retenti radiorū ſolariuz .i. diuina
ꝝ reuelationū .i. Mach · vi · Reſplē
duerūt mōtes ¶ Caplm · xxiij

DOctrina xp̄i vera mentes
credentium purificat · Vn̄
de aſſimilatur illi aque que
eſt macedonie · que ab ouib9 bibi
ta facit eas albas · Et ſic doctrina
criſti recepta in mētibus credentiū
reddit eas mundas · Ezech · xxxvi ·
Effundam ſuper vos aquā mundā
et mundabimini · Econtrario autē
praua hereticorum doctrina · quia
eſt terrena et carnalis · corda r̄cipiē
tium ſordidat et denigrat · ſicut aq̄
calida et terreſtris multuz denigrat
pelles animalium · Nam calor aque
adurēdo pellem priuat eā ꝑſpicui
tate · et per ꝯſequēs lanam · quia ō
ne animal preter hominem variat
pilum ſcd̄m varitatez pellis Vnde
tales ſunt aque hereticorum · q̄ fal
ſitatibus et mendacijs animas de
nigrant .i. obſcurant Jheremi · xv ·
Facta eſt michi quaſi mendacium
aquarum infidelium · ¶ Jtem doc
trina xp̄i aſſimilat̄ fōti Pro · xviij ·
Aq̄ ꝓfunda v̄ba ex ore viri · et tor
rens redūdans fons ſapiētie Ecci ·
.i. Fons ſapiētie verbuz dei in excel
ſis · Et hic fons tres habet condici
oēs · pria q2 erudit Pro · xvi · Fōs
vite eruditio poſſidētis · Scd̄a q2 vi
tā adducit Pro · xvij · Lex ſapien
tis fons vite vt declinz a ruina mor
tis · Tercia q2 aq̄s ꝯſolatiōis tribuit
Yſaie · xij · Haurietis aquas i gau
dio de fontibus ſaluatoris Hij fon
tes ſunt apoſtoli qui nobis tribue
runt aquā perfectionis euangelice
Exod · xxv · Venerunt in helim vbi
erant · xij fōntes ¶ Jtem doctrina
verbi dei aſſimilatur pluuie · ſcd̄m
illud Deu · xxxij · Cōcreſcat vt plu
uia doctrina mea · et hoc ꝓpt̄ qua
tuor · Primo quia pluuia eſt aeris
purificatiua a letificatiua Et ſic do
ctrina verbi dei cor mundat Johā
nis · xv · Vos enim mundi eſtis ꝓp
ter ſermonem quem locutus ſum
vobis · Mundando autem letificat
Pſalmiſta · Letabor ego ſuper eloq̄
a tua · ¶ Secundo quia eſt oris ſā
poratiua · Nam ſecundum Cōſtan
tinum aqua pluuialis ſapidior ē a
lijs aquis Eſt enim vt ipſe dicit ex
ſe lucida clara ſb̄tilis leuis ſapida ·
et omnibus impuritatib9 impmix
ta · Que omnia competūt ſacre do
ctrine · quia ſcilicz ē lucida ad diri
gēdū Apoc̄ · vltimo · Oſtēdit michi
fluuiū aque viue ſplendidum tan
ꝗ̄ criſtallum ac̄ · Jtem eſt clara ad

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

intelligendum Pſ. Declaratio ſer
monum tuoꝝ illuminat et ītellctū̄
dat puulis. Subtilis ad exponend
Sapień. vij. Eſt in illa ſpiritus in
telligentie multiplex vnicus ſubti
lis. Item leuis ad obſeruandū. i.
Iohis. v. Mandata eius grauia
non ſunt. Item ſapida ad meditā
dum Pſ. Quā dulcia faucibus me
is eloquia tua ſuper mel ori meo.
Eccleſiaſtici. vi. Sapiētia doctrine
ſcdm nomen eius. nomē enim ei9
eſt ſapientia a ſapore dicta. Item
eſt omnib9 impuritatibus. i. falſita
tib9 impermixta ad credendū Ma
thei xxij. Viā dei in veritate doces

Tercio quia eſt caloris mitigati
ua. Ita doctrina ſapiētie mitigat
ardorem carnis Iheó9. Ama ſcien
tiam ſcripturarum. et carnis vitia
non amabis Eccleſiaſtici iij. Ignē
ardentem extinguit aqua ſciliz ſa
pientie ignem luxurie. Quarto
quia piſcium eſt nutritiua. Quaſi
enim piſces aquatici ſunt homines
tribulati quos aqua doctrine ſalu
taris nutrit. conſolatur. et confor
tat Pſal. Hec me conſolata eſt in
humilitate mea. quia eloquium tu
ū viuificauit me. Et hinc eſt ꝙ do
ctrina ſpiritualis aſſimilatur etiaz
piſcine. quia piſcina ſiue piſcaria
proprie dicitur ad nutriendum pi
ſces collcā. qꝛ ſcz ſpiritualis doctri
na eſt piſcium id eſt ſpiritualium
virorum nutritiua. Sed nota ꝙ ad
bonitatem piſcine requirunt̄ tria.
ſcilicet fundi ſoliditas. aque influx
ibilitatis puritas. et influentis
continuitas Ita vt doctrina ſpiri
tualis nutriat aiāz requiritur̄ p̄rio
recipientis ſoliditas. ſcilicet vt nō
ſit vas confractum nō retinēs. ſcdm
illud Eccleſiaſtici xxi. Cor fatui q̄ſi
vas confractum omnem ſapienti
am nō tenebit. Item doctrine pu
ritas ſcilicet vt doctrīa pura ſit et
catholica nō heretica vel infectiua
Item doctrine continuitas. quia
cum ipſa ſit cibus mentis oportet
ꝙ cottidie ipſa reficiatur.

Caplm. xxiij.

Dona ſeptem ſpiritus ſan
cti aſſimilantur ſeptez pla
netis Quia ſicut ſeptē pla
netarū viribus formatur et perfici
tur hominis corpus Ita ſeptem do
norū gradibus formatur et perfici
tur ſpiritus. Nā ſcdm Aſtrologos
et medicos ſaturn9 materiam con
ceptam in matrice mollez ⁊ fluidā
frigiditate et ſiccitate ſua coagulat
et condenſat. Et hoc ſpūalit̄ cōpe
tit dono timoris. q̄ ꝓmitatez ⁊ flux
ibilitatem hominis ad peccandum
cohibet et reſtringit. Nam vt dicit̄
Prou. xvi. Per timorem domini
declinat omnis a malo. Iupit̄ au
tem ſecundo menſe ſpirituz et mē
bra tribuit in quibus et ex quibus
eſt poſtea robur operandi. Et hoc
competit dono fortitudinis. quo ⁊
ſpiritus et membra roborātur ad
bene operādū Prou. vltimo Accin
it fortitudinē lūbos ſuos et roborauit
brachium ſuum. Mars tercio
menſe ſubtiliat ſaguinem ⁊ humo
rem condenſat et ordinat et cōpo
nit. Et hoc competit dono conſilij
quo ſciz mens ſubtiliatur ad bene
diſponēdum et ordinanduz actus
⁊ mot9 ſuos. Sol q̄rto mēſe vitalē
calorē et ſpm̄ epati et cordi tribuit.
Hoc enī competit dono ſapientie
q̄ aīa viuificat̄. iflāmat̄ et ſpūs ſa
ncti habitaclm̄ efficit̄. Ven9 quinto
mēſe organa ſenſibilia et officialia
mēbra audēs et naſū et hmōi pficit
et diſpoīt. Hoc ꝯpetit dono ſciētie
quo organa ſenſibilit et tēporalia

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

ordinantur et regulant᷑ · ¶ Mercu
rius ſexto menſē oīa corpis forami
na et poroſa et linguā et nares cō
ponit · Hoc cōpetit dono intellectꝰ
quo foramina .i. ſenſus corporis cō
ponunt᷑ · nares etiam .i. vis diſcreti
onis tribuitur · et lingua ad retho
rice loquendum dirigitur · ¶ Luā
menſe ſeptimo ſuis limitibꝰ mem
bra diuidit et diſtinguit · Qđ ptinꝫ
ad donū pietatis · quō diuidunt᷑ et
diſtribuunt᷑ elemoſine ſcđm exigē
tiā vniꝰcuiuſqꝫ · ſcđꝫ illud Pš · Diſp
ſit dedit paupibꝰ · ¶ Caplm · xxv ·

Eccleſia xpi aſſimilatur fir
mamēto ꝓpt̄ ſeptē · Priō
quia firmamentū ſcđa die
factū recitatur Geñ .i. Sed notādū
ꝙ ſuppoſito ꝙ celū nō ſit de naturā
q̄tuor elemētoꝝ · ſed de natura qui
te eſſentie · vt ponit Ariſt · tūc non
poteſt intelligi factuꝫ ſcđa die quā
tum ad ꝓductionem ſbſtantie ſiue
forme ſue ſbſtātialis · quia ſi mate
ria corporaliū p̄ceſſit tpe formatio
nem ſuam · vt cōmuniter ſancti po
nūt · tūc ſequeretur ꝙ ſi firmamē
tum fuit ſecūda die productū quā
tū ad ſuā formam ſbſtātialē ꝙ ma
teria fuit primo ſub alia forma ſub
ſtātiali · qđ eſſe nō potuit qꝛ naturā
celeſtis cū ſit incorruptibilis habꝫ
materiaꝫ que nō alteri forme p̄t ſb
eſſe · Unde īpoſſibile ē ꝙ ſit forma
tū ex materia pꝰ tpe exñte · Et ide
o ꝓductio ſbſtātie firmamenti ad
tempꝰ creationis pertinet · ſed aliq̄
formatio eius pertinet ad opus ſe
cūde diei · ſicut etiam Dyo · dicit q̄r
to caplo de diuīs noibꝰ · ꝙ lumen
ſolis fuit informe in p̄io triduo ·
et poſtea fuit in q̄rto die formatū
Et ſic poteſt dici · ꝙ firmamētuꝫ fu
it a principio creatum ſcđm ſuā ſb
ſtātiam · ſed ſcđa die āpliori forma
tione decoratū et ornatūꝫ · Ita etiā
eccleſia fideliū fuit ab initio mundi
inchoata · ſcꝫ in p̄mis parentibus ·
vel ſcđm aliquos in Abel p̄mo iu
ſto · ſed pfecte formata et decorata
fuit ſcđa die .i. in tpe pleitudis ḡ
tie quādo xp̄s venit in mūdū · Pri
ma eñ dies .i. totū tps precedēs fu
erat nubiloſa .i. ſub caligine culpe
vel figuraꝝ vmbra · qꝛ ſcilꝫ patres
noſtri oēs ſub nube fuerunt vt dr̄
.i. Corin · x · Sed ſcđa dies fuit lūio
ſa p pleitudinē grē · et per p̄ñtiam
xp̄i · q̄ ait · q̄ diu ſū in mūdo lux ſū
mūdi · Et ideo p̄ma die xp̄s fuit q̄
ſi informis ſb obſcuritate figuraꝝ
Sed in ſcđa q̄ſi formatꝰ in p̄ñtia et
veritate Heb · xiij · Ihūs xp̄us heri
et hodie · ¶ Scđo qꝛ firmamētū oc
taua ſpera vocat᷑ Nā ſb eo ſunt · vij
ſpere plenetaꝝ · et ip̄m ponit᷑ octa
ua ſpēa · Hoc aūt eccīe xp̄i ꝯpetit ·
q̄ octauā r̄ſurrectiōis expectat · et
octauā diē ſcꝫ dñicā celebrat · ⁊ de
octauis etiam ſanctorum feſtiuat
Septenariꝰ autē numerꝰ orbium
ſeptē plaētaꝝ ſb firmamēto ad ve
tus teſtamētū refert᷑ · vbi ſeptima
celebrat᷑ dies · ſcꝫ ſabbatū Unde dr̄
Eccī · xi · Da ptes ſeptē nec non et
octo · ¶ Tercio qꝛ firmamētū mul
tis ſtellis decorat᷑ Unde dr̄ Gene ·
.i. ꝙ deꝰ fecit ſtellas ⁊ poſuit eas in
firmamēto · Sicut ergo firmamen
tū habet q̄ſi īnumerabiles ſtellas
ita eccīa q̄ſi īnumerabiles ſāctos
Geñ · xv · Inſpice celū et numera
ſtellas ſi potes Notādū ē ꝙ ſtellaꝝ
ſiue celi ſtellati a nob ſoluꝫ medie
tas videtur · que medietas ſp̄e ce
leſtis emiſperium vocatur · Et hec
medietas a nob totaliter videtur ·
ſed propter defectum viſus noſtri
terre coniungi putatur · Unde cir
culꝰ vbi finitur orizon id eſt viſus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

terminatio vocatur Sic etiaꝫ eccle
ſie ſiue ſanctorum eius pars eſt a
nobꝫ viſibilꝭ ſcꝫ hij q̄ ſūt ī tra· et ps
a nobis inuiſibilis ſcilicet illi q̄ ſūt
in gloria ¶ Quarto quia firmamē
tuꝫ inter duos polos rotatur quo
rum ſcilicet ſeptentrionalis nunꝗ̄
nobis occidit qui dicitur polus arti
cus Alter ſcilicet auſtralis qui an
tarticus dicitur nunquam a nobis
videtur Sunt autem hij duo poli i
ter quos firmamētuꝫ vertitur quo
rū vnus viſibilis eſt et alꝭ inuiſibi
lis· duo teſtamenta quibus eccleſi
a in ſua fide innititur quorum vnū
ſcilicet teſtamētum vetus bona vi
ſibilia et preſentia promittebat ali
ud vero ſcilicet nouum futura et i
uiſibilia predicat Vꝉ hij poli ſūt du
e nature in xp̄o ſcilicꝫ diuina et hu
mana circa quas ē tota fides eccle
ſie Et vna eſt viſibilis ſcilicet huā
na et altera inuiſibilis ſcilicet diui
na Vꝉ duo poli immobiles quibus
celum in ſuo motu innititur ſūt du
o caritatis precepta· quibꝰ immo
biliter inniti debet vita fideliuꝫ ec
cleſie · quoruꝫ vnum eſt de dilectio
ne dei qui non videtur· alterum de
dilectione ꝓximi qui videtꝛ ¶ Pria
Johānis quarto Qui non diligit
ꝓximum ſuum quem videt deum
quem nō videt quomodo poteſt di
ligere? Quinto quia firmamētū
in· xij· ſigna diſtinguitur ſcilicꝫ ſe
cundum circulum zodiacum qui
in · xij · partes diſtinguitur equa
les que ſunt· xij· ſigna· que ſcilicꝫ
nobis ſignant in qua parte celi et
ſol et planete immorātur Et ſunt
iſta duodecim ſigna duodecim ſpa
cia equaliter diſtincta ſtellis nota
bilibus ab aſtrologis denotata Et
vnumquodqꝫ ſignuꝫ per · xxx · diuidi
tur gradꝰ · et gradꝰ per · lx · minu

ta Et minutū ꝑ · lx · ſcda · ita ꝙ · lx
ſcda minutuꝫ vnū · lx · minuta gra
dū vnū · xxx · gradꝰ ſignuꝫ vnū fa
ciūt Sūt etiā ſigna hec aīaliū ſpeci
alium noībus nūcupata qꝛ primū
vocatur Aries ſcdm Thaurꝰ terci
ū Gemī quartū Cācer quītū Leo
ſextū Virgo ſeptimum Libra octa
uū Scorpio nonū Sagittariꝰ deci
mū Capricornꝰ vndecimuꝫ Aq̄riꝰ
duodecimuꝫ Piſces Sicut ergo cir
culus zodiaci ſiue firmamēti diſtin
guitur · xij · ſignis Jta fides eccle
ſie diſtinguitur · xij · articulꝭ quorū
ſex ptinēt ad diuitatē et ſex ad huā
nitatē ¶ Nā primꝰ articulꝰ ē vt cre
damꝰ diuine eēntie vnitatē. i. ꝙ de
us vnus eſt ¶ Secūdꝰ eſt vt creda
mus in vna eēntia eē pſonaꝝ trini
tatē ſcilicet patris et filij et ſpiritꝰ
ſancti ¶ Tercius vt credamꝰ reꝝ
creationem. i. omnia tā viſibilia ꝙ̄
inuiſibilia eē a deo creata ¶ Quar
tus ptinꝫ ad effectꝰ gratie ꝑ quā
viuificamur a deo ſcꝫ credere in v
nam ſāctam eccleſiā catholicaꝫ · et
omnia eccleſie ſacramēta · et remiſ
ſionem peccatorū fieri ꝑ ea ¶ Quī
tus eſt credere corporū reſurrectio
nē ſcilicet ꝙ omnes hoīes reſurgēt
cum corpibus ſuis ¶ Sextꝰ eſt cre
dere reſurrectioneꝫ bonorū ī vitaꝫ
etnā et puītionē malorū ſcꝫ īinfer
no ¶ Septīꝰ ē credere xp̄i cōcepti
oneꝫ ſcꝫ ꝙ xp̄us ꝯceptꝰ ē de ſācto
ſpū et eius natiuitatē ex maria vgīe
¶ Octauus eſt credere eius paſſio
nem et mortem ſcilicet ꝙ crucifix
us ē ſb pylato et ꝙ vere fuit mor
tuꝰ et ſepultꝰ ¶ Nonꝰ ē credere eiꝰ
reſurrectioēꝫ ſcꝫ ꝙ tcia die reſurrex
it a mortuis ¶ Decīꝰ eſt credere ꝙ
deſcēdit ad īferos ¶ Vndecīꝰ ē ꝙ aſ
cendit ad celos et ꝙ ſedet ad dexte
rā patris ¶ Duodecīꝰ ē de aduētu

ad iudicium die nouiſſia. Et ſicut
omnia .xij. ſigna ↄtinentur in zodi
aco qui dicitur circulus ſignorum
Ita omnes iſti articuli continent̄
in ſimbolo qui dicitur apoſtoloruȝ
ſcȝ Credo in deum ⁊c̄. Qui dicitur
in eccleſia ſecrete. ex eo ꝙ fuit edi
tus fide xp̄i nōdum ꝓpalata. Et di
citur omni die in prima ⁊ ↄpletori
o .i. in principio diei et in principio
noctis .ad oſtendenduȝ ꝙ a fide de
bent omnia opa noſtra incipere. ⁊
ꝙ ipſa fide muniimur in pſperis ⁊
aduerſis. ¶ Duodecim zodiaci ve
ro animalia a quibus ſigna denoīā
tur repreſentant duodecim apoſto
los qui ſimbolum ediderunt. Nā in
ariete q̄d eſt nomen primi ſigni re
preſentatur beatus petrꝰ qui fuit
dux apoſtolorum. Aries em̄ conſue
uit eſſe dux gregū Vnde beatꝰ Pe
trus ſimbolum incepit dicens Cre
do in deum patrem omnipotētem
creatorem celi et terre ¶ Johānes
autem ſcd̄m quoſdaȝ ſubiunxit. Et
in ihesū xp̄m filium eius vnicū do
minum noſtrum. ¶ Jacobus autē
zebedei addidit Qui conceptus eſt
de ſpiritu ſancto. natus ex Maria
virgine ¶ Andreas auteȝ appoſuit
Paſſus ſub pontio pilato. crucifix
us mortuus et ſepultus. ¶ Phi
lippus auteȝ adiunxit. Deſcēdit ad
inferos. ¶ Thomas autem dixit.
Tercia die reſurrexit a mortuis ¶
Bartholomeꝰ vero protulit. Aſcē
dit ad celos ſedet ad dexteram dei
patris omnipotentis. ¶ Matheus
quoqȝ intulit Inde venturꝰ eſt iudi
care viuos et mortuos. ¶ Jacobꝰ
aūt alphei ↄfeſſus eſt dicens. Cre
do in ſpiritum ſanctum ¶ Symō
autem adiungens ait Sanctam ec
cleſiam catholicam ſanctorum cō
munionem. ¶ Judas vero iacobi
qui et thadeꝰ addidit. Remiſſionē
peccatorum. ¶ Vltimo Mathias.
vel ſecundum quoſdam iterū Tho
mas concludit dicens. ¶ Carnis re
ſurrectionem et vitam eternam a
men. Aliq̄ tamen aliter predictos
articulos attribuunt apoſtolis. ſed
non eſt magna vis. ¶ Sexto quo
ad motum. Quia firmamentuȝ tri
plici motu mouetur. Nam ſecūduȝ
aſtrologos primus motus eius ē
diurnus. qui eſt ab oriente in occi
dentem ſuper polos mundi. ⁊ com
pletur ī vigintiquatuor horis diur
nis et nocturnis ¶ Alter motus fir
mamenti eſt ſtellarū fixarum ſiue
ſignoruȝ econtrario ab occidente ī
orientem. qui completur totus in
xxxvi. milibus annis. et ſic in om
nibus annis per vnum graduȝ. ꝙ
uis hunc motum ſtellarū ignoraſ
ſe videatur Ariſtotiles. qui ſuppoīt
in ſecundo de celo. celum ſidereum
eſſe vltimam ſperaȝ. cui attribuit
vnicum tantum motum et vnifor
mem. et in eo eſſe ſtellas fixas et
immobiles aſſeruit ſicut clauos in
rota. Vnde predictus ſtellaruȝ mo
tus adhuc nō clare patebat aſtrolo
gis contempaneis ariſtotilis. Pri
mi enim qui hunc perceperunt et
tradiderunt poſteris fuerunt Abra
chis et Felix. vt Ptholomeꝰ refert
a quibus et ipſe habuit. Et hij fu
erunt poſt alexandrum magnum
Dictus vero Ptholomeus fuit poſt
tempora criſti circa tempus Adria
ni imperatoris. quem ipſe Ptolo
meus in ſuo libro almageſti ſepiꝰ
nominat ¶ Tercius motus firma
menti ſiue celi ſtellati. eſt motus
acceſſionis et receſſionis. qui fit in
octoginta annis per vnum gradū
ſecundum abbategni. Et ita etiaȝ
ſimiliter fideles eccleſie hoc triplici

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

motu mouentur Primus motus ē
motus nature et iſte eſt ab oriente
in occidentem id ē a natiuitate ad
mortem ⁊ iſte eſt curſus naturalis
quia omnes morimur. Apoſtolus
.i. Cori. ix. Omēs q̄dē currūt. Secū
d9 ē penitētie ab occidēte ī orientē
id eſt ab occaſu peccati ad ortum
gratie p quā efficiunt̄ ſtelle fixe et
fulgide Deutrono .i. Eſtis hodie ſi
cut ſtelle celi. Tercius eſt glorie et
iſte ē acceſſionis et receſſionis quo
recedim9 a miſeria mūdi ⁊ accedi
m9 ad felicitatē paradiſi Itē rece
dimus a corporis mortalitate et ac
cedim9 ad vite eťnitatē Danie. xij.
Qui docti fuerint fulgebūt q̄ſi ſplē
dor firmamenti. et qui ad iuſtitiaꝫ
erudiunt mľtos erūt ſic̄ ſtelle ī ppe
tuas eťnitates Septio qꝛ firma mē
tū .i. celū ſtellatū ſpēalit̄ elemento
ťre dominat̄ ¶ Vnde in ťra diuerſe
res generantur et diuerſe ymagi
nes in eis figurantur ſecundum di
uerſitatem ſtellarum et conſtellati
onuꝫ Similiter eccleſia dominium
et auctoritatem habꝫ ſuper terraꝫ
id eſt ſuper eos qui viuunt in ter
ra. nō ſolum ſpiritualeꝫ de qua do
minus dixit Mathei decimoſexto.
Quodcūqꝫ ligaueritis ſuper terraꝫ
erit ligatū ⁊ ī celis. Sed inſuper vt
quidam dicunt habet poteſtatem
temporalem. cum temporale ordi
netur ad ſpirituale ¶ Item eccleſi
a aſſimilatur monti ſyon ¶ Primo
quidē qꝛ mōs ille fuit magne ſub
limitatis et ſic eccleſia magne ſub
limitatis eſt quantum ad tempora
lem et ſpiritualem auctoritatem.
Yſaye ſecundo Erit mons dom9
domini id eſt eccleſie auctoritas ⁊
dominium in vertice montium ⁊c̄
¶ Secundo qꝛ mons ē magne for
titudinis ⁊ firmitatis. ⁊ ſic eccleſia

magnam fortitudinem et firmita
tē habuit contra perſequentium
ſeueritatem. Yſaye viceſimoſep
timo. Vrbs fortitudinis noſtre ſy
on et cetera ¶ Tercio quia fuit
mōs magne vbertatis. ⁊ ſic eccle
ſia propter meritoruꝫ criſti et ſāc
torum fecunditatem Pš. Lauda
deum tuum ſyon quoniam confor
tauit ſeras portarum tuarum be
nedixit filijs tuis ī te ¶ Quarto qꝛ
fuit mons magne amenitatis. Et
ſic eccleſia habet magnam ameni
tatem ex varietate diuerſoruꝫ ſta
tuum et ſanctorum Apocalipſis de
cimoquarto Agnus ſtabat ſupra
montem ſyon et cum eo centū qua
draginta quatuor milia ¶ Quinto
quia fuit mōs magne ſecuritatis.
et ſic eccleſia ſecura et intrepida
eſt propter dei et angeloruꝫ cuſto
diam et poteſtatē. Et ideo dicitur
Yſaye decimo Noli timere popule
meus habitator ſyon et cetera. ¶
Sexto qꝛ fuit mons magne ſanc
titatis. qđ eccleſie etiam competit
propter ſacramētorum efficaciaꝫ
⁊ virtutem. et ideo dicitur ibi eſſe
ſaluatio propter ſacramenta ſalu
tis Yſa. q̄dragesimo ſexto Dabo
ī ſyō ſalutē Et abdie .i. In mōte ſy
ō erit ſaluatio ¶ Septimo fuit mōs
perfecte eruditionis Et hoc magis
ecclē ↄpetit ꝛ̄pt euāgelice legis pfe
ctionē Yſa. ij. De ſyō exibit lex.

¶ Capitulū. xxvi.

Electi dei repreſentantur ī
conſtellatione iſtarum ſtel
laꝝ que vocātur pleyades
propter quatuor ¶ Primo prop
ter numerum Naꝫ ſecundum Gre
goriuꝫ pleyades a pľalitate dicte
ſunt Sunt enim ſeptem ſtelle que
inter genua thauri ſite et vicine
ſibi ſunt ⁊ diuiſe a ſe inuicē Vnde

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

per eas omnium electorū vniuerſi
tas inſinuatur qui int̄ vite pn̄tis
tenebras ſpiritus ſeptiformis gra
tie luīe nos illuſtrāt · q̄ a mūdi ori
gine vſq; ad eius t̄minuꝫ diuerſis
temporibus miſſi quaſi diſtincti fūt
et coniuncti per intentionem men
tis · Unde Job xxxviii · Nūquid cō
iungere valebis micantes ſtellas
Plyades · Vel ſeptem ſtellis decorā
tur conſtellatio Plyadū · quia · vij ·
virtutib9 fulget vniuerſitas electō
rum ſcilicet quatuor cardinalibus
que ſunt · iuſticia · temperantia · for
titudo · et prudentia · Et tribus the
ologicis · ſcilꝫ fide · ſpe · et caritate
Que quidem virtu tes et ſi ſint in
ter ſe diſtincte adeo tamen ſunt ꝯ
federate et coniuncte in anima vt
nunq̄ꝫ poſſint haberi ſeparate · Un
de ſecundum doctrinam ſtoicoruꝫ
quaꝫ in hac parte approbat doctri
na ſanctorum virtutes ſic connexe
ſunt ad inuicem · vt qui vnam ha
bet omnes pariter habeat · et qui
vna caret omnibus carere neceſſe
eſt · ¶ Secundo propter earum
ortum · Vernali em̄ tempore Plia
des oriuntur et quāto aer ſerenior
eſt et frigidior tanto ab alijs ſtellis
melius diſcernuntur · quia ſcilicet
electi dei maxime per tribulatiōis
frigus ad virtutes conſurgunt et
ī eis virtutes oriūtur · meliuſq; ꝙ
virtuoſi ſint cognoſcuntur quādo
tribulationum frigoribus conſtrin
guntur · ¶ Tercio propter aſpe
ctum · quia ſcilicet vna ex illis ſtel
lis latere videtur · ita ſcilicꝫ ꝙ nec
ex toto ſe occultat · nec ex toto ſe
manifeſtat · Hec eſt electorū humi
litas qua bona ſua occultare deſide
rant ne illa ventus vanitatis diſp
gat · Nec tamen ex toto occultant
ſed vt tā ſibi per humilitatis cuſto
diam ꝙ alijs per diuinorum operū
exempla proficiāt · ſic opa in pub
lico faciunt vt eorum ſemper intē
tio maneat in occulto ¶ Quarto
propter effectuꝫ · quia cum ſol per
plyades it̄ facit aeris caliditas ver
nalib9 pluuijs temperatur · et ter
ra tunc temporis florum pulchritu
dine adornantur · quia ſcilicet ele
cti ⁊ virtuoſi viri ſunt diuino amo
re calidi et deuotis lacrimis madi
di · ſemper tamē ſobrij et bonoruꝫ
exemplorum odoriferis floribus re
dimiti ·

Capitulum · xxvij ·

Elemoſinari9 et miſericors
ſimilis eſt mōti oliueti · Nā
mons oliueti ſcd̄m Aug9 ·
fuit mons Criſmatis et vnctiōis ·
pinguedinis et refectiōis · medica
minis et curationis · Et ꝓpt̄ hoc ha
bundantiam olei ibi creſcentis · q2
oleum eſt vnctuoſū virtuoſū et de
licioſum ¶ Primo enim elemoſīa
ſanctificat tribuentem · et hoc ſig
nificatur in vnctione criſmatis · de
q̄ dicit̄ Exo · xl · Oīa vnctiōis oleo
conſecrabis · Hoc enim eſt oleum
miſericordie et pietatis quo omīa
conſecrantur · quia ſicut dicit Apo
ſtolus prima · Thimo · quarto · Pi
etas ad omnia valet · ¶ Item ele
moſina reficit eſurientem · et hoc
ſignificatur in olei impinguatione
De qua dicitur in Pſalmo · Impin
guaſti in oleo caput meum · Et no
ta ꝙ erat oleum quo inungebatur
tabernaculum · et hoc eſt oleum .i.
pietas elemoſine corporalis · qua
refouetur tabernaculum ventris
ſiue corporis · de quo dicitur Exo ·
quadrageſimo · Aſſumpto vnctio
nis oleo vnges tabernaculum · A
liud vero oleum erat quo inūgeba
t̄ caput · ⁊ hoc ē elemoſina ſpūalis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

ꝑ quã inungitur caput mentis De
quo ibidez premittitur Oleum vn
ctionis fundes ſuper caput eius.
Et de hoc oleo etiã habetur Heſter
ij. ꝙ oportebat ꝙ puelle que ſerua
bantur regi ſex menſibus oleo vn
gerentur et cetera. Iſte puelle ſũt
anime deuote. que criſto regi ſer
uãt. que oleo inungũtur ſex men
ſibus quando ſollicite inſiſtũt ſex
elemoſinarꝝ ſpiritualium operibus
que ĩ hoc verſiculo cõtinentur. Cõ
ſule caſtiga ſolare remitte fer ora
¶ Tercio elemoſina curat egrotã
tẽ ſcilicet peccatorez. et hoc deſig
natur in vnctioĩs medicamine. de
quo Math. vi. Vngebãt oleo mlt
tos infirmos et ſanabantur. Sic o
leo miſericordie et elemoſinarũ ſa
nãtur et curãt vulnera peccatoruz
Thob. iiij. Elemoſina ab omni pec
cato et a morte liberat ꝛc.

¶ Capitulũ. xxviij.

Exaltationem ſuperborũz
ſẽp ſequitur deiectio ſecũ
dũ illud Pro. xvi. Ante ru
inaz exaltatur cor. Vñ ſupbi ſiles
ſunt planetis qꝛ ſicut planeta habz
in auge ſua aſcẽſuz et exaltationez
ſic ĩ oppoſito augis deſcẽſum et de
ꝑſſionẽ Vñ ſicut dicit Plini9 A cẽ
tro tẽre abſides altiſſiẽ ſunt. Satur
no ĩ ſcorpione. ioui ĩ virgine. mar
ti in leone. ſoli ĩ geminis. veneri ĩ
ſagittario. mercurio ĩ capricorno
medijs ꝑtibus. et ecõtra ad tẽre cẽ
trum humillime atqꝫ proxime. A
lij etiam dicunt ꝙ quilibet plane
ta ſicut in aliquo vno ſigno habet
regnum et gloriam ſuam. ſic in a
liquo alio abiectionem et triſtiti
am. verbi gratiã Nam ſicut dicunt
Sol habet gloriam ſuam ĩ decimo
nono gradu arietis et caſum in eo
dem gradu libre Per ſolem ergo

intellige mundana ſapientia reful
gẽtes. qui extolluntur in ariete. i.
in aliorum ducatu ꝙ ſuas opinio
nes et conſimilia multi ſequantur
Aries enim aput paſtores ꝯſueuit
eſſe dux gregis. Sed iſta gloria ã
nichilatur in libra id eſt in diuina
ſapiẽtia omnia recto ꝓdere librã
te et ponderante. Vnde Apoſtol9
dicit Corinthe. iij. ꝙ ſapientia h9
mundi ſtulticia eſt apud deum. ¶
Item venus gloriam ſuam habet
in piſcibus. xxviij. gradibus. et
caſum ſuum ſiue triſticiam ſuam ĩ
ſimili gradu ſigni oppoſiti ſcilicet vᷣ
ginis. Intellige ergo per venerem
eos qui carnali pulchritudine ſũt
venuſti. qui in piſcib9 id eſt in de
licijs corporis gloriantur volentes
ſcilicet molliter viuere in aquis de
liciarum. Sed gloria eorum in vir
gine deficit. quia caſtitas ſiue vir
ginitas in ipſis delicijs perit. Ber
nardus. Perit humilitas in diui
tijs. caſtitas in delicijs. Apoſtolus
prima Thimothe. v. Vidua que ĩ
delicijs eſt viuens mortua eſt ¶
Item Mercurius in virgine. xv.
gradibus gloriatur. et cadit in pi
ſcibus totidem gradibus. Mercuri
us qui gloriatur in virgine ſignifi
cat hominem honeſtum qui ſupbit
et extollitᷣ de carnis caſtitate. quez
quandoqꝫ deus in piſcibus aq̃rum
id eſt in temptationibus concupi
ſcentiarum cadere permittit vt hu
milietur. Vnde Phil. iij. Gloria
mini in xp̄o non in carne. ¶ Itez
luna erigitur in thauro trib9 gra
dibus. et totidem cadit in ſcorpio
ne Per lunam intellige terrenam
poteſtatez. que precipue luna ter
reſtribus dominans in thauro eri
gitur dum per ſuperbiam in tirãni
dem conuertitur. Sed in ſcorpione

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

deicitur quia omnis tirannus in ſi
ne male deprimitur Scorpio enim
cauda id eſt ſine percutit ¶ Itē Sa
turnus in libra regnat cadit in ari
ete· per ſaturnum intellige habun
dantiam temporalem Nam ſatur
nus a ſaturando eſt dictus Cuius
vxor a paganis fingit̄ fuiſſe voca
ta Ops ab opulentia ſciƷ ꝙ hanc
tribuit mortalibus · hec regnat in
libra id eſt in mēſura vel temperā
tia quia ſine temperantia ⁊ menſu
ra etiam ſi habundet non durat tē
poralis ſubſtantia Sed in ariete id
eſt in morte penitus annullatur·
Pſalmiſta Dormierunt ſompnum
ſuum et nichil inuenerunt omnes
viri diuitiaruƷ Eſt autem mors ve
lut aries duobus cornibus id eſt
mōdis percutiēs quia eſt mors nā
turalis et violenta ¶ Item mars
erigitur in Capricorno viginti ſep
tem gradibus et cadit totidem in
cancro Per martē intellige huma
nā fortitudinē que i capricorño e
rigit̄ id eſt in ſtrennuitate bellorū
fulgƷ et aſcendit Sed in cancro id
eſt in tempore pacis occultatur et
marceſcit Nam Cancer non ē ani
mal belligerum ſed in cauernulis
ſe abſcondit Vel fortitudo humani
corporis in Capricorno id eſt in
iuuentute aſcendit et claret Eſt e
nim caper animal ſupiora petens
Sed in Cancro id ē in ſenectute re
trocedit et deficit Eſt enim cancer
animal retrogradiēs ¶ Item Iu
piter ſecundum quoſdam regnat
in Cancro et in Capricorno facit
deſcenſum Alij vero dicunt ꝙ Iu
piter erigitur et caput dracōis in
geminis tribus gradibus et cadit
in Sagittario totidem Per IoueƷ
ītellige gloriaƷ humanam que eri
gitur in geminis quia i diuitijs ⁊
honoribꝰ creſcit Sed in Sagittario
id eſt in perſecutione vel deiectiōē
cadit vbi etiaƷ caput draconis id
eſt ſuperbia que eſt caput peccati
deicitur ¶ Item cauda draconis e
rigitur in Sagittario tribus gra
dibus et cadit in geminis totidem
Per caudā draconis ītellige frau
dulentiam et aſtutiā hominis Hec
eſt enim cauda draconis id eſt que
dam imitatio demonis ꝙ homines
inuidi atqꝫ fraudulēti poſt dyabo
lum vadūt Hec in Sagittario id ē
in lingua de qua Ieremie ·ix· Sa
gitta vulnerās lingua eoruƷ · aſcē
dit tribus gradibus ¶ Primus eſt
mentientium Yſaye nono Prophe
ta docens mendacium ipſe eſt cau
da ¶ Secundus eſt in detrahentibꝰ
Apocalipſis nono Caude eorum ſi
miles ſerpētibus Serpenti enim
ꝓprie detractor aſſimilatur· ſecun
dū illud Eccleſiaſtici decimo Sicut
ſi mordeat ſerpens in ſilentio Ita
nichil minus eo habet qui occulte
detrahit ¶ Tercius gradus eſt in
blandiētibꝰ Apocalipſis nono Ha
bebant caudas ſimiles ſcorpionū
Gregorius Scorpoīnes ſunt om
nes blandi et malicioſi qui bonis
quidem in facie non reſiſtunt· ſed
poſt dorſum portāt vnde venena
fundūt Hec cauda in geminis ca
dit quia mala et fraudulenta lin
gua dupliciter obmuteſcit Vno
mō qñ nō audit̄ Alio mō qñ aſpere
refellitur vel repellitur Eccleſiaſti
ci viceſimo octauo Sepi aures tu
as ſpinis et noli audire linguam
nequam Ille ſpinis aures ſepit q̃
male loquēti aſperis et increpato
rijs verbis reſiſtit Sed ille non au
dit qui aurem ab ipſo abducit

¶ Capitulum ·xxix·

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

Feruor penitentie vel fidei
ſuſcitat furorem et fortez
perſecutionem dyaboli Nā
dyabolus quanto videt hominem
exſurgere vel agere feruentius tā
to eum perſequitur acrius Dicunt
enim naturales ꝙ in magno eſtu
ſiunt fortiſſimi venti ſicut in dieb9
canicularibus · vēti enim qui tunc
ſiunt licet raro tali tempore fiant
tamen fortiſſimi ſunt eradicantes
arbores et edificia ſubuertētes Et
eſt ratio quia tūc non eleuatur ni
ſi vapor groſſ9 · ⁊ quia calor fortis
qui tunc eſt expellit a ſe frigus vn
diqȝ ad vnum locum · ideo illud fri
gus impetuoſe pellit vaporē · ⁊ ſic
tempus illud eſt cauſa fortium vē
torum · ꝙ ergo in magno eſtu ſiūt
fortiſſimi venti repreſentat ꝙ in
magno mentis feruore exurgunt
contra eam perſecutiones vehemē
tiſſime · Job triceſimooctauo diui
ditur eſtus ſuper terraz qui dedit
vehementiſſimo ymbri curſum · ve
hemens enim ymber cum forti vē
to eſſe conſueuit · poſt eſtum ergo
ſequitur vehementia ymbris · quia
poſt feruorem mentis ſequitur pro
cella temptationis ¶ Sed eſt notā
dum ꝙ eſt duplex canis celeſtis ·
ſcilicet canis qui lucet ad pedem
orionis · et alius canis eſt qui lu
cet ad pedes geminoruz verſus cā
crum ad meridiē Et de vtroqȝ verꝫ
eſt ꝙ in diebus canicularibus ſiūt
venti Sunt autem illi dies calidiſſi
mi cum illi canes oriuntur cum ſo
le quando ſunt ſub radijs ſolis · et
tunc eſt quadruplex cauſa caloris
Vna quia ſol eſt in domo propri
a ſcilicet in leone Alia cauſa eſt di
recta oppoſitio ſolis ad habitabilez
noſtram Tercia eſt ex reflexione
circuli · quia diu radij morātur circa
eundem locū circuli ſignotuz Quar
ta eſt ex coniunctione duaruz ſtel
larum calidarum Alio autē tēpore
dicti canes oriuntur elyace ſub ra
dijs ſolis quādo ſol precedit eos ·
ita ꝙ mane in aurora videri poſſūt
hoc autē eſt ſole exiſtente in prin
cipio virginis · tunc enim ſunt ven
ti naturaliter propter qualitates
temporis connaturales vento que
ſunt frigiditas et ſiccitas non ſic
impetuoſi In occaſu quoqȝ iſtoruz
canum etiam ſiunt vēti ſed aliter
Nā canis occidit coſmice in hyeme
ſole exiſtēte in principio capricor
ni · ⁊ quia tunc frigus ſtringit ter
raz magis de nocte ꝙ̄ de die non ſi
unt venti niſi de die quādo ſol ape
rit t̄raz et eleuat vapores Occaſus
autem canuz helyacus eſt quando
in eſtate occultantur ſb̄ radijs ſo
lis a viſibus hominum ⁊ tunc ſunt
dies caniculares Sic ergo patꝫ ꝙ
tam in ortu ꝙ̄ in occaſu canuz ſiue
coſmico ſiue helyaco ſiunt venti et
tanto fortiores quāto canes dicti
ſunt calidiores ¶ In duplici ergo
cane accipitur duplex feruor ſcilicꝫ
fidei qui fuit a principio naſcentis
eccleſie · ſub radijs ſolis id eſt ſub
apoſtolis et diſcipulis criſti · ⁊ tūc
flauerunt maximi venti id eſt fortiſ
ſime perſecutiones fuerunt Iterū
poſt ſolis occaſum id eſt poſt criſti
tempora ⁊ apoſtolorum adhuc fu e
runt venti perſecutionum in alijs
fidelibus et martiribus Vnde di c
tur de eccleſia ſb̄ ſimilitudine d o
mus Mathei ſeptimo Flauerun t
venti et irruerunt in domum illa z
et nō cecidit · fūdata enim erat ſu
pra firmam petram id eſt criſtum
¶ Ali9 vero feruor eſt penitētiū ·
et tūc etiā ſole criſto aperiēte t̄raz
id eſt animaz et eleuānte vapores

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

compunctionū et orationū ſequūť
venti magnaꝝ temptationuꝫ. Vn
de dicitur Prouerbiorū. xi. Qui ꝯ
turbat domū ſuā poſſidet ventos.
et eſt ſēſus. qui conturbat domū
ſuam. i. conſcientiā ſuam per com
punctionē peccatorū. poſſidet ven
tos. i. impulſus tēptationuꝫ. Sed p̄
cipue ſolitarij qui occultati a viſi
bꝰ hoīm feruent amore celeſtiuꝫ ſi
unt venti calidi tēptationū ⁊ tribu
lationū quas dyabolꝰ ſuſcitat eis.
Vn̄de Job. i. Ventus vehemēs irru
it a regione deſerti. Regio enim de
ſerti eſt feruēs vita ſolitarij. et ibi
eſt vehemēs ventus. i. impetꝰ temp
tationis dyaboli. ¶ Itē feruor cō
pūctionis aſſimilatur flāme ignis
Primo quidē. qꝛ flāma ex violen
tia ſui motus ptes materie ī quā a
git allidēdo ad inuicem concutit.
et ideo aliquando quēdam ſonituꝫ
facit. Similiter homo cōpūctus dū
dolenter meminit. q̄d per oculos.
q̄d per os. q̄d per cetera mēbra ſua
deliquit. q̄ſi ptes ſue materie adī
uicem collidit et aliq̄n ſonuꝫ vocis
et doloroſi eiulatus emittit Johē.
ij. Exilient ſicut ſonitꝰ flāme ignis
ac̄. ¶ Secūdo quia flāma tenebro
ſa pādit et abdita ꝓdit Ita homo
compūctus peccata ſua abſcōdita
in confeſſione reuelat. Vnde de pec
catore qui peccata ſua non cogno
ſcit nec de eis compūgitur nec con
fitetur dicit̄ Job. xviij. Nōne lux
impij extinguetur ſciliꝫ vt peccata
ſua non videat. Et ſequit̄ Nec ſplē
debit flāma ignis eiꝰ. quia nec ha
bet ignem feruētis compūctiōis.
nec etiam flāmam lucenteꝫ reuela
te confeſſionis. ¶ Tercio qꝛ flāma
ſemper in motu exiſtit. Ita etiam
homo compunctus per motum bo
ni operis continue ſatiſfacere ſata
git. Et hec eſt flamma que purgat
rubiginē peccati ſciꝫ ſatiſfactio fer
uens Numeri xxi. Omē q̄d poteſt
tranſire per flāmas igne purgabi
tur ¶ Quarto quia flāma viā cuꝫ
offendiculis ſuis oſtendit. ⁊ homo
de peccatis compūctus ne amplius
offendat vias ſuas diligenter attē
dit. Vn̄ Yſaie quīq̄geſimo. Ambu
late in lumine ignis veſtri et in flā
mis quas ſuccendiſtis. ¶ Quinto
quia flāma materiam cui ſe coniū
git ab infimis ad ſuperiora trahere
non deſiſtit Et ſic compūctio feruī
da animas a terrenis affectibꝰ ab
ſtrahit ⁊ ad celeſtia deſideria erigit
Et tunc anima ad pugnandum cō
tra temptatiōes valentior exiſtit
Vnde dicitur Judicum. xx. Cū cer
nēnt flammas in ſublime ferri.
qui prius fugam ſimulauerant v̄
ſa facie fortiꝰ reſiſtebant ¶ Sexto
quia quādoq̄ flāmaꝫ vehemens v̄e
tus extinguit et diſſipat. quia nō
nunq̄ compunctionem tollit vehe
mens impetus temptationis. Et i
deō neceſſaria eſt magna cuſtodia
ſenſuum et cautela. ſicut claudūť
et cuſtodiuntur lampades accenſē
ne extinguantur Canticorū. viij.
¶ Lampades eius lampades ignis
atq̄ flammarū. ¶ Septimo quia
flamma ex omni pte rei accenſē in
acutum et in conum tendit Ita ve
rus penitēs a ſuperfluis et illicitis
ymmo etiam a licitis vndiq̄ quan
tū poteſt magis ac magis iugiter
ſe reſtringit Eccleſiaſtici viceſimo
primo. Conſūmatio illorum flāma
ignis.

¶ Capitulum. xxx.

Fides aſſimilatur riuo. qꝛ
fluit a fonte id eſt a domi
no per influxuꝫ reuelatiōis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

Vnde Apoſtolus dicit ad Epheſios ſecundo ꝙ fides donuȝ dei eſt Sed nota ꝙ riuꝰ ē immundiciaruȝ purgatiuus. Quia ſciliceȝ fides purgat immundicias erroꝝ vl' terrenarū affectionum. Vnde dicitur Actuuȝ xv. fide purificans corda eoruȝ ¶ Itē riuꝰ ē terre fecundatiuꝰ quia fides fecūdat aīam meritorijs operibus Hebre. xi. Sancti per fidem operati ſunt iuſticiam et adepti ſūt repromiſſiones ¶ Item Riuus eſt potus animalibus āminiſtratiuus quia fides potuȝ vere ſapientie aminiſtrat animabus Eccleſiaſtici decimoquinto Aqua ſapiētie ſalutaris potauit eum Ezechi. xxxiiij. Paſcam eos in montibus et riuis et cetera ¶ Itē riuꝰ eſt viroris et pulchritudinis i plātis ꝯſeruatiuꝰ quia fides ꝯſeruat i ſāctis viroreȝ carnis .i. virginitatē et pulchritudinē ſācte ꝯuerſationis. ſicut pateȝ i ſāctis v̾ginibꝰ que fidei virtute armate corrūpi nō potant ſicut roſe ſuper riuos plātate nō marceſcūt Eccli. xxxix. Quaſi roſe plātate ſuper riuos aquarum ¶ Item riuꝰ eſt lapillorum et harenarū congregatiuꝰ. quia fides eſt humiliū qui ī puis lapillis ſignantur et tribulatorū ſiue patientium qui ſignātur in harenis que ſtant ſub aquis tribulationuȝ congregatiua. ſcilicet ꝑ vnitatē dilectionis et pacis Ps̄ Cōgregans ſicut ī vtre aquas maris Aque em̄ maris ſūt anime in amaritudīe et tribulatiōe poſite que tamē in vtre fidei ꝯgregate ab vnitate dilectionis et pacis minime ſeparantur ¶ Item Riuus eſt geminum multiplicatiuꝰ Quia ſciliceȝ fides eſt multiplicatiua fidelium et credentium Ps̄. Riuos eius inebrians multiplica geminina eius

¶ Item quia riuus eſt penetrans et tranſitiuꝰ. quia ſciliceȝ fides etiā dura corda penetrat et irrigat Iob viceſimooctauo. In petris riuos excidit.

¶ Capitulū. xxxi.

Fructus ſpiritus aſſimilari poſſunt ſignis celi. De quibus dicitur Ieremie. x. A ſignis celi nolite timere. Et hec ſimilitudo declarari poteſt tripliciter ¶ Primo quidem per numeꝝ ſignoꝝum. Sunt enim ſigna celi ſiue zodiaci circuli duodeciȝ numero Et ſimiliter Apoſto. ad Gala. enumerat duodecim fructus ſpiritus dicens. Fructus autem ſpiritus eſt caritas. gaudium. pax. patiētia. lōganimitas. bonitas. benignitas. manſuetudo. fides. modeſtia. cōtinentia. caſtitas. ¶ Sed notanduȝ ꝙ horum duodecim ſignoꝝum tria dicuntur eſſe ignea. ſcilicet aries. leo. et ſagittarius. ¶ Tria vero dicuntur eſſe terrea. ſcilicet thaurus. virgo. et capricornus. Tria vero aerea. ſcilicet gemini. libra et aquarius. Tria aquea. ſcilicet ſcorpio. cancer. et piſces. et ſic in iiij ꝯceli partibꝰ ordinantur. quia ignea ſunt ī oriēte. aerea in occidēte. in auſtro terrea. in ſeptentrione aquea. Ita etiam ſimili modo ī duodecim fructibus tres ſūt ignei ſciliceȝ ſcd̄m tria que ſunt in igne. Nā ignis habeȝ illuīare iflāmare et ꝯſolidare. Sūt ergo hec tria ignea fides illuminās. caritas inflāmās et patientia ꝯſolidans. Nam fides illumināt intellectum. caritas incendit affectū. patiētia vero cōſolidat per aduerſoꝝ ꝯtactū. ſicut ſolidat incus per malleorū percuſſioneȝ. Tres etiam alij fructus ſunt aerei ſcd̄m tres aeris effectus. Nam aer

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

letificat modificata inflāmat Ex a ere enī illuminato letificatur affec tus Vnde Thobie·v· Quale mihi gaudium erit qui in tenebris ſede o et lumen celi non video Item ex temperato modificatur corpus qꝛ corpꝰ aīalis modificatur ſecundū temperiem aeris Si em̄ aer ē tem peratꝰ et corpus bene ſe habet·et ſi intēperatus corpus ſe habet ma le Itē ex aere inflāmato ferueſcit humor colericus vt patet in eſtate Sic ergo iſta tria ſunt aerea gau dium modeſtia et benignitas Naꝫ ex preſentia ſpiritus ſancti oritur gaudium in interioribꝰ·ſequitur modeſtia in exterioribꝰ· et etiam benignitas ad ſubueniēdū indigē tibus·Benigni em̄ dicūtur quos bonꝰ ignis feruere facit ad benefa ciendum proximis ¶ Tres autem alij fructus ſunt aqi ſcilicet māſue tudo continentia et caſtitas Nam aqua habet frigiditatem lubricita tem et coagulabilitatē· ſed eiꝰ fri giditas ignem extinguit et hoc cō petit manſuetudini que iracundie ardorem cohibet et extinguit Nā manſuetudinis eſt iram vicere et idignatiōes cohibere vt dicit Am broſiꝰ Item lubricitas aque coar tatur et reſtringit̄ terminis alienis ſicut fluxꝰ maris coartat̄ littoribꝰ et fluxus venarum in puteis et fō tibus·Eſt enim humidū bene t̄mi nabile t̄mino alieno vt dicit Phi loſophus in libro de generatiōe et corruptiōe·Et hec coātatio ꝯpetit ꝯ tinentie que fluxū carnis reſtrigit· Nam ꝯtinens patitur·ſed nō dedu citur vt Phūs dicit ī Ethicis Coa gulatur etiam aqua et fit īmobilis ſicut patet in glacie·Et hoc ꝯpetit caſtitati·qꝛ caſtꝰ ē q̄ neqꝫ patitur neqꝫ deducitur ¶ Tres alij fructus

poſſunt dici terrei ſcꝫ pax longanī mitas et bonitas·Nā terra h̄et trā quillitatem·qꝛ nō agitatur vl̄ cō mouetur·neqꝫ ab exteriori ſicut a er qui vento agitatur·neqꝫ ab in teriori ſicut aqua fluctuās·vn̄·Pſ̄ Etenim firmauit orbem terre·qui non cōmmouebitur·Et hoc ꝯpetit paci· q̄ ſcꝫ facit vt nec ab exteri oribus perturbemur·neqꝫ interio ribus deſiderijs anguſtiemur· Vn̄ Luce·ij· Angeli dixerunt In ter ra pax hominibus bone voluntatis Item terra habet perpetuitatem Eccl̄.i.Terra autēꝫ ineternū ſtat· et hoc ꝯpetit longanimitati·Item terra h̄et bonoꝝ fructuū vbertatē vel ꝯmunicationē ·a hoc ꝯpetit boī tati q̄ proxis cōmunicamꝰ in bōis Vn̄ bonū ē diffuſiuū ſui ipiꝰ Apoꝰ· In oī bono ope fructificātes·Scd̄o declarat̄ dicta ſilitudo ſcꝫ ſignoꝝ et fructuū per ꝓprietatem noīnum Habet em̄ qd̄libet ſignū ſuū nom̄ ꝓpriū ꝯpetēs alicui fructuū·Nā pri mū ſignum vocatur Aries qꝛ ſicut ari es animal iacendo ſuper latus vnū equaliter mutat vices· quia tāto tempore iacet ſuper latus dextrum quanto ſuper ſiniſtrum·Tota em̄ eſtate dormit in latere vno et tota hyeme in altero Sic ſol exiſtens in illa parte circuli zodyaci que dicit̄ Aries facit equinoctium et equa les facit dies artificiales et noctes Hoc autem adaptatur fidei p quā equanimiter ſe habet homo ad di em proſperitatis et ad noctem ad uerſitatis·Nam vera fides nec pro ſperitatem temporalēꝫ ambit nec aduerſitatem metuit· ſicut patet de moyſe Hebreorum vndecimo fi de inquit Moyſes grandis factus negauit ſe eſſe filium Pharaonis filie ¶ Ecce qꝫ proſperitatem non

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

appetiit · ⁊ ſequitur · magis eligēs affligi cū populo dei ꝙ̄ tēpalem habere iocunditatem Ecce ꝙ aduerſitatem non timuit ¶ Secundum ſignum vocatur taurꝰ quia thaurus terram ſulcando fecundat et locupletat · ⁊ tūc quando ſol eſt in ſigno thauri terra ē arabilis et cōgrua agriculture Et hoc competit paci Nam pacis tempore terre coluntur et eſt habundantia frugum ſic etiam dicit̄ Jacobi · iij · ꝙ fructus iuſticie in pace ſeminatur et cetera ¶ Tercium ſignum vocatur gemini ꝗ ſole exiſtente ī illo ſigno virtus ad fecundandum inferiora geminatur · vel quia in eſtate cum noctes ſunt breuiſſime quando vna pars illius conſtellationis occidit alia pars anterior oritur et aſcendit Et ideo dicunt poete ꝙ illorum geminorū fratruʒ quos fabule vocāt caſtorem et pollucem vnus celos alius inferos poſſidet Hec autē competūt caritati que in nobis ſpiritu ſancto precedēte ad fecundandum vitam noſtram geminatur ſcʒ in dilectione dei et proximi Vnde pars anterior aſcēdit ſuperiꝰ ſcilicʒ amor dei · alia poſterior eſt inferius ſcilicet amor proximi Vnde nec deus ſine proximo nec etiam vere proximus diligitur ſine deo · i · Joh · iiij · Hoc mādatum habemus a deo · vt qui diligit deum diligat et fratreʒ ſuum ¶ Quartū ſignum vocatur cancer Cancer enī eſt animal retrogradum et ſol pagrans illam partem zodiaci facit retrogradationē in · viij · gradu cācri Et hoc cōpetit modeſtie ſcilicet vt in exterioribꝰ motibꝰ et ornatu debitum modum nō tranſeat · ſed potius ſe in ipſis in menſuram debitam retrahat Apoſtolus Phil · quarto · Modeſtia veſtra nota ſit omnibus hominibus ¶ Quintum ſignum vocatur leo · quia ſecundū Yſid · Leo eſt fortiſſimum animal et maxime caliditatis · precipue in parte anteriori ſcilicet pectoris Sic ſol intrans illud ſignum acriꝰ igniferos radios emittit ꝙ̄ faciat in fine quando inde exit Et hoc cōpetit benignitati id ē bone ignitati amoris · qua ad benefaciendum alijs inflammamur · que intus ī corde incipiens plus facit hominem velle facere ꝙ̄ poſſit finalit̄ opere implere Apoſtolus ad Eph · quarto Eſtote inuicem benigni ¶ Sextum ſignum vocatur virgo · ⁊ hoc propter ſterilitatem quia ſol illud intrans ſuo calore humores conſumit ⁊ a ſuo fructu terra efficitur ſterilis · ⁊ hoc competit caſtitati et precipue virginali · que calori diuini amoris adiuncta humores lubricos ſic in carne conſumit vt ſterilis permaneat a generatione carnali ⁊ vberior ⁊ fertilior fiat in fructu ſpirituali Yſaie quadrageſimo Letare ſterilis que non paris ⁊c̄ · ¶ Septimum ſignum vocatur Libra ſecundum Yſidorum ab iſto inſtrumento ponderādi · quia ſol in illo ſigno exiſtens dies adequat noctibus ſicut res equatur ponderi in lance Vnde ibi fit equinoctium autumnale Hoc autē manſuetudini competit que dum iras comprimit mala illata a proximo equo animo ferre facit Epheſi · octauo In manſuetudine cum patientia ſupportātes Vel dies nocti equat̄ ꝗ iuxta nocumentuʒ illatum penſātur manſuetudinis meritū ¶ Octauum ſignum vocatur Scorpio ꝗ ſcorpio retroferit et caude aculeo pungit Sol enim exiſtens in illo

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

ſigno ē cauſa leſionis et pūctionis
corꝑis humani qꝛ tunc declinans
iminus caleſcit Vñ aer diſtēperatꝰ
in frigiditate cito ledit et pūgit vt
dicit Yſidorꝰ Hoc autē cōtinentie
cōpetit que ex diſtēperātia carnis
tēptationis aculeo quādoqꝫ acrit̄
pūgit̄ · et licꝫ aliqñ ex tēptatione
ledatur nō tñ ſi nō cōſētit occidit̄
Romanoꝝ · viij · Si ſpiritu facta car
nis mortificaueritis viuetis ¶ No
num ſignum vocatur ſagittarius
qꝛ ſicut ſagittariꝰ emittit ſagittas
ſic ſol in hoc ſigno exiſtens ad nos
mittit grādines pluuias et niues
Hoc autē cōpetit patiētie que grā
dines pſecutionuꝫ pluuias tribula
tionū ⁊ niues afflictionuꝫ ſuſcipit
atqꝫ portat ¶ Decimū ſignū vocat̄
capricornꝰ qꝛ ſcilicet caper eſt ani
mal cornibus petēs ſupiora Nā ibi
ſol facit ſolſtitiū vernale ⁊ tūc aſcē
dere incipit verſus ſuperiorem ari
etem et verſus cancrū · Hoc auteꝫ
cōpetit gaudio Nā nemo habet ve
rum gaudium niſi qui ſuperiora pe
tit · verum enim gaudiū eſt qđ nō
de creatura · ſed de creatore cōcipi
t̄ Vnde Apoſtolus ad Philip · iiij ·
Gaudete i domino ſemp ¶ Vnde
cimū ſignum dicitur aquarius qui
ſecūduꝫ fabulas dicit̄ fuiſſe pincer
na deorum manibus eoꝝ aquā fū
dēs · et ideo tenet vrnam Sed ſcđꝫ
veritatē dicitur aquarius · qꝛ quā
do ſol ē ibi aer cōdenſatur i aquas
multas et fiunt pluuie plus q̄
alio tēpe · ſicut dicit Yſidorꝰ Hoc
autem cōpetit bonitati · ſcilicet grā
tiā et miſericordiā habūdāter effū
dere et preſtare qꝛ bonū ē diffuſiuū
ſuiipſius vt dicit Dyoniſiꝰ ¶ Duo
decimū dictur piſcis · qꝛ illo tempe
fit generatio piſciuꝫ ⁊ cōfricatio ·
qꝛ calore ſolis aſcēdēte ⁊ humores
diſſoluentite ſolent tunc piſces effū
dere ſemen ſuum Hoc auteꝫ com
petit longanimitati · per quā homo
ad modū piſcis etiā i aqua tribula
tionis non deficit ſed viuit ¶ Ter
tio declaratur dicta ſimilitudo per
diſtinctioneꝫ graduū ſiue facieruꝫ
Nā qđlibꝫ dictorū ſignoꝝ dicitur
habere facies .i. partes Cum enim
qđlibet ſignū diuidatur per · xxx ·
gradꝰ iniciū p̄me faciei eſt a prio
gradu · et durat vſqꝫ ad decimum
gradum · ſecūda vſqꝫ ad viceſimū
gradū · tercia facies vſqꝫ ad · xxx ·
Et q̄libet facies ſigni datur alicui
plaēte · verbi gratia · prima facies
arietis datur marti · ſcđa ſoli · ter
cia veneri et ſic de alijs Sicut ergo
qđlibet genꝰ ſignoꝝ cōtinet tres
facies · ita q̄libet · xij · fructuum ha
bet tres modos ſiue tres effectus
Nam p̄mo fides que aſſimilatur a
rieti cuiꝰ prima facies ē martis ſe
cunda ſolis tercia veneris eſt prin
cipium fortitudinis · et hec eſt faci
es martis Vnde fidei aſcribitur vic
toria Heb · xi · Sancti per fidē vice
runt regna Et ibidē Fortes facti
ſunt in bello Itē eſt principium
luminis ſpiritualis · et hec eſt fa
cies ſolis · Jo · xij · Credite in luceꝫ
vt filij lucis ſitis Itē eſt principiū
caritatis ſicut cognicio eſt princi
piū amoris · et hec eſt facies vene
ris cuiꝰ eſt ad amorē incitare ¶ Se
cūdo pax que aſſimilatur thauro
cuiꝰ prima facies eſt mercurij · ſe
cunda lune · tercia ſaturni eſt etiā
triplex Eſt itaqꝫ pria pax pectoris
id eſt cōſciētie · et hec ē facies mer
curij qui ſemp comitatur ſoleꝫ qꝛ
tunc eſt cōſcientia pacata quando
ſequitur criſtuꝫ et ei adheret Secū
da eſt pax tēpis · et hec ē facies ſa
turni qꝛ ſaturnꝰ dicitur a ſaturitate

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

et habundantia quam habuit pax
temporis. ¶ Tercia eſt pax eternita
tis. et hec ē facies lune. ſcđm illđ
Pš. Luna perfecta in eternū. ¶ Ter
cio caritas que aſſimilatur ¶ Gemis
cui⁹ prima facies eſt Jouis. ſecun
da Mercurij. tercia Lune Eſt etiā
triplex ſcȝ incipientiū. et hec eſt Jo
uis quia ex pte ſuperiori prim⁹ pla
neta beniuol⁹ et calidus. Iteȝ eſt
proficientiuȝ. Et hec ē facies Mer
curij qui dicitur fuiſſe deus merca
toruȝ. propter hoc ꝙ natum vel ꝯ
ceptum ſub eo diſponit ad vſum
computationis et ratiocinij. vt di
ctum fuit ſupra capitulo ſeptimo.
Mercatorum eniȝ eſt ſemper in lu
cro proficere. Item eſt caritas per
fectorū. Et hec eſt facies Lune. q̃a
Luna domiatur aquis. et caritas
perfecta dominatur tribulatioib⁹
Canticorum octauo. Aque multe
nō potuerunt extinguere caritateȝ
¶ Quarto modeſtia que aſſimila
tur Cancro. Cuius prima facies ē
Veneris. ſecunda Martis. tercia
Lune. eſt triplex. Prima eſt circa
veſtium apparatum Et hec eſt faci
es Veneris. Nam Venus vt dictū
eſt ſupra in eodem capitulo ſeptio
dicitur diſponere natos vt ſint ve
ſtium muliebrium inciſores. vt di
cit Ptholomeus ¶ Secunda ſpe
cies modeſtie eſt circa exteriores cor
poris motus Et hec eſt facies mar
tis. quia Mars ſecundum Ptholo
meum diſponit ad mobilitatem et
leuitatem. ¶ Tercia eſt circa lu
dum. Et hec eſt facies Lune. quia
Luna vt idem ¶ Ptholomeus dicit
exiſtens in ſecundo ſigno poſt a
ſcendens oſtendit merorem et tri
ſticiam. per quaȝ ſcilicet temperan
tur ludi. ¶ Quinto benignitas
que aſſimilatur Leoni. Cuius pma

facies eſt Saturni. ſecunda Jouis
Tercia Martis. eſt triplex. prima
ſcilicet in ſupportando. Et hec eſt
facies Saturni. qui in motu ſuo ē
tardiſſimus. q̃a homo qui benig
nus eſt tardiſſime mouetur ad irā
contra alium. Vnde ſcit ſupporta
re ¶ Item etiā debet eſſe benigni
tas in communicando. Et hec eſt
facies Jouis. qui omnibus dicitur
prodeſſe et nulli nocere. Item in ꝯ
uerſando Et hec eſt facies Martis
Nam Mars dominatur colere. Et
ille qui vult benigne conuerſari
oportet ꝙ dominetur ire ¶ Nam li
cet Mars ſit de ſe incenſiuus. tam̄
coniunct⁹ Veneri temperatur. Et
ſic homo coniunctus primo vt be
ne conuiuat ei. etiam ſi de natura
ſua eſſet agreſtis et aſper. debet
tamen ſeipſum per benignitatem
temperare ¶ Sexto caſtitas. que
aſſimilatur Virgini. Cuius prima
facies eſt Solis. ſecunda Veneris
Tercia Mercurij eſt triplex. Pria
eſt caſtitas virginalis ¶ Et illa eſt
facies Solis. q̃a eſt preclariſſima
Sapientie quarto ¶ O ꝙ̃ pulchra
eſt caſta generatio cum claritate
Secunda autem eſt caſtitas con
iugalis. Et iſta eſt facies Veneris
Quia licet Venus incitet ad amo
rem. tamen eſt temperata in qua
litatibus ¶ Et taliter amor carnal'
coniugum ſi ſit temperatus a hone
ſt⁹ caſtitas vocat'. Tercia vidual'. et
hec eſt facies Mercurij Nam Mer
curius cum ſole graditur. et non
longe a ſole recedit. nunꝗ̃ plus
triginta gradibus diſtans ab eo.
et dicitur preeſſe ſenimib⁹ ¶ Vn
de ſignificat vitam vidualem que
ſemper debet vacare deo. ſicut legi
tur de ſancta Anna Luce ſecundo.
ꝙ ieiunijs et obſecrationibus erat

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

ſeruiens domīno die ac nocte· Itē
debet vacare elemoſinis· que ſunt
ſemina quibus recolligitur fruct⁹
eternus· De quo ſemine dicit Ap⁹
ij· Corint· ix· Qui pce ſeminat pce
et metet Septimo manſuetudo
que aſſimilat̄ libre· cuius prima fa
cies eſt lune. ſcđa ſaturni· tercia io
uis. debet eſſe triplex· ſcilicꝫ in ap
petitu· vt ad vindictam non excā
deſcat Eccī· x· Fili in manſuetudi
ne animam tuam ſerua· Et hec eſt
facies lune que temperat calorē ſo
lis in iſtis inferioribus· et ſic man
ſuetudo tempat feruorēꝫ ire· Mā
ſuetudo em̄ eſt tempātia irarū· vt
dicit Phūs in· iiij· Ethi· Itē debꝫ
eſſe manſuetudo in motu ſiue actu
ſcilicet vt nō impetuoſe vel rabide
ſed plane et modeſte opera ſua per
ficiat· Et hec eſt facies ſaturni· c⁹
mot⁹ nō eſt īpetuoſus vel rabidus
ſed planus et moroſus Eccī· iij· Fi
li in manſuetudine opa tua pfice·
Tercio debet haberi manſuetudo
in auditu· ſcꝫ vt ex ira veritati nō
contradicat· Eccī· v· Eſto manſue
tus ad audiendum verbū· Et hec ē
facies iouis Quia iupiter vt dicūt
aſtrologi inuenitur veridicus in ſu
is ſignificationibus· et ſignificat
ſapientiam et rationem· Sapiētia
em̄ et ratio vēitati non ↄtradicūt·
Octauo continentia que aſſimilat̄
ſcorpioni· cui⁹ prima facies ē mar
tis· ſecunda ſolis. t̄cia veneris· eſt
triplex Vna eſt a cōceſſo et licito·
vt cum quis cōtinet ſimpliciter ab
omni actu venēo· etiā a matrimo
nio· et talis continēns oportet ꝙ
habeat continuum bellum cuꝫ car
ne· quia caro concupiſcit aduerſ⁹
ſpiritū Et hec eſt facies martis qui
diſponit et incitat ad bella· Secū
da eſt a turpi et illicito· ſicut conti

nere a fornicatione et adulterio a
ſtupro et huiuſmodi Et iſta eſt
facies ſolis· cuius radius non com
quinatur immundicijs· Tercia eſt
ab immoderato et ſuperfluo vſu ci
bi vel matrimonij Et hec facies ve
neris que temperat maliciam· ma
liciam ſcilicet. i. inordinatam cōcu
piſcentiam cibi vel actus venerei·
Nono patientia que aſſimilatur
ſagittario· Cuius prima facies eſt
mercurij· ſecunda lune· tercia ſat
turni eſt triplicit̄ commendabilis
Primo quando quis patitur vtili
ter· puta quando patitur propter
iuſticiam· quia talis patientia ac
quirit meritum eterne beatitudīs
ſecundum illud Mathei· v· Beati
qui perſecutionem patiuntur prop
ter iuſticiam· Talis eſt qui ſequit̄
criſtum qui paſſus eſt propter iuſ
tificationem noſtram Hec eſt faci
es mercurij· qui vt dictum eſt ſeq̄
tur motu ſuo ſolem Xp̄s enim eſt
ſol iuſticie· Secundo quando quis
patitur libenter id eſt voluntarie·
.i. Petri quarto Nemo veſtrum pa
tiatur quaſi homicida aut fur· qui ſci
licet inuite patiuntur· Apoſtolus
ij· Corintheo· xij· Libenter gloria
bor in infirmitatibus meis· Et hec
eſt facies lune que ſuo motu eclip
ſatur· Talis eſt qui ſua voluntate
patitur· Tercio qn̄ quis patitur fir
miter ſiue longanimiter· vt ſcꝫ nō
deficiat ꝓpter paſſionis diuturnitatē
Ap⁹· Ephe· iij· Obſecro vos ne de
ficiatis in tribulatioīb⁹· Et hec ē fa
cies ſat̄ni qui habꝫ motū longū et
diut̄nū· et ꝯplet curſū ſuū in· xxx
annis Decimo gaudium ſanctorū
quod aſſimilatur capricorno· cui⁹
prima facies ē iouis· ſcđa martis·
tercia ſolis· eſt triplex· Prio ꝙ q̄s
gaudeat de ꝓſperitate ꝓximi· ſicut

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

membrū de commoditate commē
bri ſui .i. Corinteoꝝ .xij. Si gloriat
vnum mēbrum cōgaudent omnia
mēbra . et hec ē facies Jouis De
quo dicunt aſtrologi ꝙ habet exal
tationē et gaudiū ſuum in geminis
tribus gradib⁹ Nā dum quis gau
det de bono ꝓximi gaudiuꝫ gemina
tur . et hec debꝫ habere tres grad⁹
qꝛ debꝫ gaudere de bono ꝓxim ſpi
rituali corpali tēporali ¶ Secundū
eſt gaudere de aduerſitatibus mū
di per hoc em̄ hō cōſociatur xp̄o .i.
Pet . iiij Cōmunicantes xp̄i paſſi
oib⁹ gaudete Et hec ē facies mārtis
quia mars erigitur et exaltatur in
Capricorno et ibi ē gloria ſua ſiue
gaudiuꝫ vt dictum eſt ſupra . Ca.
xxviij . Quaſi enim Capricornus ē
mūdus cornibus .i. aduerſitatibus
ſuis nos īpetens et pcutiēs . ī quo
vir ſāct⁹ nō cōturbatur ſed gaudꝫ
Ja. i. Omne gaudiū exiſtimate fra
tres kariſſimi cū ī tēptationes va
rias incideritis ¶ Terciū eſt gaude
re de vſu ſiue exercitio interioris
habitus virtuoſi . Proū . xxi . Gau
dium eſt iuſto facere iudicium . et
hec eſt facies ſolis qui gloriā lumi
nis ſui quod valde eſt gaudioſum
nō habet ab extrīſeco ſed a ſeipſo
Ps̄ . Omis gloria ei⁹ ab ītus ¶ Vn
decimo boītas que aſſimilat̄ aqua
rio . cui⁹ prima facies ē Veneris ſe
cunda Mercurij tercia Lune . eſt
triplex ſcꝫ delectabilitatis honeſta
tis et vtilitatis Vnde Ambroſius ī
libro de officijs diuidit bonū in tri
a ſcꝫ delectabile qd ſolum ratione
delectatiōis eſt appetibile . vn̄ tale
qn̄qꝫ poteſt eē et noxiū et ꝓficuuꝫ .
et honeſtū et ihoneſtū . ſicut patet
in amore cōiugali et in vſu matri
moniali et hec ē facies veneis Itē
in bonū honeſtuꝫ qd ex ſeipſo habꝫ

rationem appetibilis ſicut ſapiētia
et hec eſt facies Mercurij qui dici
tur diſponere ad ſapiētiam Item
in bonū vtile qd ſcꝫ eſt appetibile ī
ordīe ad aliud . et hec eſt facies Luē
q̄ mltū cōfert iſtis īferiorib⁹ Quia
ſicut dicit baſilius Ipa ē decor no
ctis . mat̄ roris . miniſtra humoris .
et dominatrix maris ¶ Duodecimo
longanimitas .i. pſeuerātia in boīs
que aſſimilatur piſci . cui⁹ ꝑma fa
cies eſt Saturni ſecūda Jouis ter
cia Martis . cauſatur ex trib⁹ Pri
mo ex habundātia virtutis qꝛ quā
to aliquis plus habet de virtute tā
to plus tolerat difficile et hec ē fa
cies Saturni qui vt dictū eſt dicit̄
a ſaturnitate .i. habūdantia ¶ Se
cundo ex temperantia operis quia
qu anto quis mode ratius agit tan
to diuti⁹ durat et hec facies Jouis
qui eſt planeta tēperatus in ſuis
qualitatibus ¶ Tercio ex magna
nimitate cordis . et hec ē facies mar
tis qui diſponit ad animoſitatem
Et ſic patet quomodo fructus ſpi
ritus ſancti aſſimilātur ſignis celi
quib⁹ ſcꝫ fructibus p ipſū ſpm̄ vir
tutes celoꝝ .i. celeſtiū mentiū perfi
ciuntur et firmantur ī bono ¶ Vnde
Ps̄ . Verbo domini celi firmati ſūt
et ſpiritu oris eius omnis virtus
eorum

¶ Capituluꝫ . xxxij .

Gloriā eterne beatitudinis
repreſentat celū empyreū
Oportet enim locum et lo
catum inuicem cōtinuari Vnde cū
celū empyreū ſit locus glorie bea
torum oportet ꝙ eoꝝ ſtatui cōfor
metur Et iſta ꝯformitas attēditur
ꝙtū ad ſeptē Nā ꝑmo celū ēpyreū
dicit̄ propriuꝫ dei habitaculum De
hoc enim ipſe deus dixit Yſaie ſex
ageſimoſexto ¶ Celum ſedes mea

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

et terra ſcabellum pedum meorūƺ
Hec em̄ duo corpa in mūdo maxi
me repreſentant dei eternitatē et
īmutabilitatē ſcƺ corp⁹ ſupremum
qđ vocam⁹ empireū· quia illud ſo
lū inter ſpēas celeſtes pmm⁹ imo
bile· ⁊ ideo aſſimilat̄ ſedi ī q̄ ſedēs
quieſcit Et corp⁹ infimū ſcƺ tra qđ
a ſuō ſitu nunq̄ꝫ mouet̄· ⁊ ideo aſſi
milat̄ ſcabello qđ etiā oportet eſſe
q̄etū et firmū Eccī.i. Terra ineťnū
ſtat· quia in celo ēpireo maxime r̄
fulget dine ꝟtutis opatio Ideo ſpe
cialiter dƺ ibi eſſe ſedes dei et habi
tatio dei Ps̄. Dn̄s in celo ſedes eius
Et hinc eſt ꝙ hoies orare volentes
man⁹ ad celū leuant taq̄ꝫ dn̄iū e⁹
Hoc autem competit bene glorie
beatorum· in quibus deus immobi
liter habitat ita vt nunq̄ꝫ ab eis ſe
paretur· et ideo replet eos leticia
eterna et gloria· ſecūdū illud Pſal
miſte· In eternum exultabunt et
habitabis in eis ⁊ gloriabunt̄ in te
¶ Secundo celum empyreum eſt
clari[illegible] lucidum· vnde empyreū
d[illegible]itur celuƺ igneum nō ab ardo
re ſed e ſplendore· Conueniens em̄
eſt ſecundum Baſiliū vt ſicut dāp
nati habent extremas tenebras· i
ta beati habeāt extremam lucem
Et hoc etiam competit beatis· quo
rum mens per lumen infuſum glo
rie confortata ⁊ eleuata ineffabile
et increatū lumen attingit· ſecūdū
illud Ps̄. In lumine tuo videbim⁹
lumē Repn̄tat etiam illud ſplendi
diſſimū celum claritatē glorioſam
quā corpa glorioſa poſt reſurrecti
onē habebūt· Sapi.iii. Fulgebūt
iuſti ſicut ſol in regno patris eoruƺ
¶ Tercio celū ēpyreū eſt capacita
te maximū· Nā infra ſe icludit oīa
corpalia· Et hoc etiā ꝯpetit btōruƺ
felicitati· que ſcilicet includit et cō
tinet omnia deſiderabilia· Vn̄ Bo
ecius dicit· ꝙ beatitudo eſt ſtatus
omnium bonorum aggregatione
perfectus· et ideo ibi ſaciabitur ſo
lum humanus appetitus· ſecūduƺ
illud Pſalmiſte· Saciabor cum ap
paruerit gloria tua· ¶ Quarto eſt
figura ſpericum· Figura autē ſpe
rica cum careat initio et fine repre
ſentat eternitatem dei· quam bea
ti pticipant ipſum deum per eſſen
tiam videndo· ſecundum illud Jo
hannis·xvii· Hec eſt vita etn̄a vt
cognoſcant te ſolum deum verum
⁊c̄ Et ideo beati dicuntur eſſe in vi
ta eterna.i.in vita interminabili ⁊
perfecta· Nam eternitas eſt intmi
nabilis vite tota ſimul et perfecta
poſſeſſio· vt Boecius dicit in·v· de
ꝯſolatione· Vnde quia beati habēt
vitam intminabilem et intrāſmu
tabilem· nō ſolum ſcđm eſſe ſed e
tiam vlterius ſcđm operationem·
quia quantum ad illaƺ operationeƺ
qua verbū vident non ſunt in ſan
ctis volubiles cogitatiōes vt Aug⁹
dicit·xv· de trinitate· Et ideo dicit
Danielis·xii· ꝙ erunt quaſi ſtelle
inppetuas eternitates ¶ Quinto
eſt ab omni motu quietum· Naƺ ſi
eſſet motum motus eius deprehē
detur per aliquod corpus apparens
ſicut deprehenditur motus aliaruƺ
ſperarum· quod minime apparet·
et ideo celum empyreum eſt omni
no quietum· Vnde Baſili⁹ dicit in
ii· Examerō· ꝙ remunēatio que
ꝓ dignis opatioib⁹ r̄ſtaurat̄ in ea
luce q̄ ē extra mūdū q̄etis domicili
ū ſortiet̄· Sic etiaƺ ſtat⁹ btōꝝ vlti
mo fini ihērētiū eſt ſtatus oīmode
quietis et pacis· ſcđm illđ Pſalmi
ſte· Poſuit fines tuos pacem ⁊c̄·
Habent eniƺ quietem ab omni la
bore ſcđm illud Apoc̄·xiiii· Amodo

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

iam dicit ſpiritus vt requieſcant a
laboribus ſuis. Item ab omni mo
leſtia vel inquietatione Ps̃. In pa
ce in idipſum dormiam et requieſ
cam. ¶ Sed nota ꝙ quãuis celuȝ
empyrium ſit immotum. habet ta
men ſcd̃m aliquos influentiã ſuper
alia corpora que mouentur. ſicut e
tiaȝ ſupremi angeli qui aſſiſtũt ha
bent influentiã ſuper medios et vl
timos qui mittuntur ꝗuis ipſi nõ
mittantur. Influit autem celũ em
pyreum in primum mobile non ad
tranſiens et aduenjens per motũ.
ſed ad fixum et ſtabile puta virtu
tẽ continendi et cauſandi vel aliud
huiuſmodi ad dignitatem ptinẽs
Similiter beati qui ſunt in patria
influunt nobis qui ſumꝰ in via ſuf
fragia et beneficia multa. et preci
pue ſpiritualia que ſunt fixa et ſta
bilia bona. Vnde Iob hortatur ho
minem viatorẽ dicens. Voca ſi eſt
qui tibi reſpondeat et ad aliquem
ſanctorũ conuertere Iob quinto.
Sexto eſt a difformitate remotum
Eſt eñ totalit̃ vniforme nõ habẽs
ptium difformitatem. ſicut celum
ſtellatum. Quod etiam cõpetit be
atitudini ſanctorum. non quidẽ ex
parte beatorum. cũ beatitudo vni
us ſit maior ꝙ beatitudo alteriꝰ.
ſcd̃m illud i. Corint. xv. Stella dif
fert a ſtella in claritate. et ſic ex p
te beatorum eſt ibi quedam diffor
mitas graduum. propt̃ quod dix
it xp̃s Iohĩs. xiiij. In domo prĩs
mei manſiones multe ſũt. Sed ex
parte dei beatificantis qui eſt bea
titudinis obiectuȝ. ex cuius cogni
tiõe ſaluꝰ aliq̃s efficitur et beatꝰ.
ſcd̃m illud Augꝰ. in iiij. confe. Be
atus qui te nouit etiaȝ ſi alia igno
ret. ipſa beatitudo ſanctorum eſt
ſimplex et vniformis. Quia liceȝ di

cantur eſſe ibi cõgregata oĩa bona
tamen illa congregatio bonorum
eſt in deo. nõ per modum cõpoſiti
onis ſed p modũ ſimplicitatis. q̃a
que in creaturis multiplicia ſunt
in deo preexiſtũt ſimplicit̃ et vnite
Et hic eſt ꝙ diuina beatitudo vna
et ſimplex exiſtens. nichilominꝰ õ
nem beatitudinem complectitur.
Quia q̃dquid eſt deſiderabile in q̃
cũq; beatitudine vel vera vel falſa
totum eminentiꝰ in diuina beati
tudine preexiſtit. De contẽplatia
eñ felicitate habet certiſſimã et cõ
tinuam contemplationẽ ſui et ali
orum õniuȝ. De actiua vero guber
nationem totius vniuerſi. De tre
ña autẽ felicitate que conſiſtit ĩ vo
luptate. diuitijs. poteſtate. digni
tate. et fama. ſcd̃m Boet. t̃cio de
conſo. habȝ gaudiuȝ de ſe ⁊ de oĩbȝ
alijs p delectatiõe. p diuitijs om
nimodaȝ ſuffitientiã quã diuitie p
mittũt. p ptãte oĩpotẽtiã. p digni
tate omne regimẽ. p fama ãmira
tioneȝ totius creature. ¶ Septio
celũ empyreũ eſt ſitu ſupremũ. q̃a
a centro maxĩe remotũ Yſaie. lv.
Sicut exaltant̃ celi a t̃ra ⁊c̃. Ita e
tiam beatitudo ſanctorũ ẽ ſũmuȝ
oĩa bõ tñ ſcẽdẽs Nã q̃tũ ad obiectũ
ẽ ſũmũ bonũ ſĩplicit̃. ſed q̃tũ ad ac
tum in creaturis btĩs eſt ſũmum
bonũ nõ ſimplicit̃ ſed ĩ gñe bonorũ
pticipabiliuȝ a creatura. Et tanta
eſt excellẽtia illiꝰ beatitudinis quã
deſignat celi ẽpyrei excellẽtia loca
lis. ꝙ vt dicit Apoſtolꝰ. i. Cori. ij.
nec oculus vidit nec auris audiuit

¶ Capl̃m. xxxiij.

Gratia gratum faciens aſſi
milatur primo mobili p
ter quatuor. ¶ Primo. q̃a
illud celum eſt empyreo celo ĩme
diatũ. Celũ eñ empyreũ deputatũ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

gloꝛie beatoꝛum id ipſum repn̄tat
Sicut ergo illud celum immediate
ſe habet ad empireum · Ita gratia
īmediate ſe habꝫ ad gloriā · ſic̄ mo
tus ad terminuꝫ · vel ſicut īperfectū
ad perfectuꝫ Roma · vi · Gratia dei
vita eterna ¶ Secundo quia illud
celū ē in oꝛdine celoꝛum mobiliuꝫ
decimuꝫ · Nam ſcd̄m Ptholo · et ſe
cundum Meſallach in libro de ſpe
ra mota · et ſcd̄m Alphetragiuꝫ in
aſtrologia noua · ſup̄ firmamētū
.i. celum ſtellatuꝫ quod eſt octaua
ſpera opoꝛtet ponere aliam ſperā
nonam quā vocamꝰ celum criſtalli
nūm · in qd̄ reducitur motus oꝛbis
ſignoꝛum qui eſt ab occidente in oꝛi
enteꝫ · Et ſimilit̄ ſup hāc opoꝛtꝫ po
nere ſperam decimā · in quaꝫ redu
citur motus diurnus qui eſt ab o
riente in occidenteꝫ · et hec decima
ſpera vt dicunt eſt pꝛimum celum
mobile · Hic igitur oꝛdo ſiue nume
rus huius ſpere que ſcꝫ eſt decima
competit etiam gratie ſine qua de
cem pꝛecepta decalogi non implē
tur · Ipſa em̄ eſt lucerna cū qua de
cima dragma perdita per peccatū
.i. humana natura recupatur id ē
iuſtificatur Luce · xv Unde Apoſto
lus ad Thimothe · iij · Juſtificati er
go criſti heredes ſumus ſecundum
ſpem vite eterne · ¶ Tercio quia
hec ſpera decima inter omnes ſpe
ras mobiles optinet pꝛincipatum
Eſt enim pꝛimum mobile · et ideo
non habet niſi vnicum motum ſcꝫ
diurnum Opoꝛtet enim multitudi
nem ab vnitate cauſari · Et natuā
ſicut dicit Philoſophus in nono de
animalibus · nō tranſit de extreō
ad extremum niſi per medium · et
ideo non eſt ſaltus nature ab eo qd̄
habet vnicum motum ad aliud qd̄
habet tres niſi per medium quod

habet duos · Cū ergo in ſpera ſtel
larum fixarum depꝛehenſus ſit ab
aſtrologis triplex motus vt dictū
eſt ſupra capitulo · xxx · ſcilicet di
urnus ab oriente in occidentem ſu
pra polos mundi. Et alter ſtellarū
fixarum econtrario ab occidente
in oꝛientem Tercius acceſſionis et
receſſionis · patet ſecundum pꝛedi
cta qꝫ ſpera ſtellarum fixarum nō
poteſt eſſe pꝛimū mobile · ſed opoꝛ
tet ante eā eſſe alias duas ſpēas ·
ſcilicet vnam que habet tantū du
os motus ſcꝫ diurnum ab oriente
in occidentem · et decliuum qui eſt
econtrario ab occidente in oriētē
et iſta eſt ſpera nona · et aliam de
cimam ante iſtam que habeat tan
tum vnicum motum ſciꝫ diurnum
Illud em̄ quod eſt pꝛimuꝫ in gene
re coꝛporuꝫ mobilum non poteſt eſ
ſe multiforme et variuꝫ ī motibꝰ ¶
quia ab vno motoꝛe pꝛimo et ſim
plici in eo qd̄ mouetur ab ipſo nō
poteſt eſſe niſi vnus motus. Quia
ergo diuina gratia eſt id quo ani
ma pꝛimo mouetur ad iuſticiā · re
cte in celi pꝛimo motu deſignatur ·
Eſt etiaꝫ motus gratie vnicus inqꝫ
tum non inclinat niſi ad bonum ·
Malum enim · quia multipharie ɔ
tingit vt dicit Dyoniſius habꝫ mo
tus multifoꝛmes · Ipſa etiam gra
tia eſt qua deo vnimur · et eſt motꝰ
eius diurnꝰ id eſt lucidus et velox
Neſcit eniꝫ tarda molimina et̄c · ¶
Quarto firmamentum ſiue celum
ſtellatum eſt omnium motuuꝫ cau
ſatiuum et menſuratiuum · Nam il
lud quod eſt pꝛimum in aliquo ge
nere eſt cauſa et menſura alioꝛuꝫ ·
quare cū motus localis ſit pꝛīmꝰ mo
tuum vt Philoſophus pꝛbat · Et in
ter motus moꝛales gratia eſt pri
mus motus omnium virtutum et

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

motuū qui ſunt in nobis ad actus
virtuoſos et interiores · Omēs em̄
virtutes gratuite cauſātur a gra
tia · ſicut omnes potentie anime ab
eſſentia anime Vnde gratia eſt in
ipſa eſſentia anime · virtutes autē
ſunt in potentijs tanq̄ in ſubiecto
Item gratia illumīat animā ad co
gnoſcendum defectꝰ ſuos quos pec
cati tenebra occultat · Naꝫ ſicut ad
ueniente lumīe ſolis fugat̄ tenebr̄
noctis et pulchritudo vniuerſi ap
paret ¶ Ita cum gratia illuminat
animā videt defectus ſuos quos p̄
mo non videbat · ſicut athomi in ra
dijs ſol' apparēt ⁊ ī vmbra nō Ita
minima peccata ī conſcientia illūi
nata Ps̄ · Accedite ad eum et illui
namini. Sed nota ꝙ ſicut ſol nō il
luminat cecos q̄uis oriatur ſuper
bonos et malos Ita nec gratia pec
catores · quia peccatores ſunt in cō
traria diſpoſitione ſcꝫ per obſtacu
lum peccati Johis. i. Tenebre eum
non comprehenderunt ſcꝫ lucē gra
tie · Ideo dicitur Ephe · v · Exurge
qui dormis · ¶ Item gratia aſſimi
latur rori ¶ Primo quia ros ex al
to manat · generatur eniꝫ ros in al
to flante vento calido. i. auſtro · ꝗ
gratia deſcendit noƀ infundēte ſpi
ritu ſancto Non eſt enim ros teſte
Philo · niſi pluuia pauca ¶ Auſter
autem rorem gignit quem aquilo
ſua frigiditate diſpergit · quia g̃ti
a quam deus hominibus infundit
dyabolus ſi poteſt eam corrumpit
dum culpam contrariam gratie in
troducit · Dicit tamen Baſilius · ꝙ
luna eſt mater roris · quia ſcꝫ dn̄a
noſtra in luna ſignificata totius g̃
tie impetratrix exiſtit Et ideo quid
quid ros gratie in noƀ facit totuꝫ
poteſt dici opus virginis · ¶ Secū
do quia ros ſerenitatem et tēperi
em amat · Naꝫ ros non generatur
niſi in ſereno ⁊ tempore tēperato ·
quia ſi non ſit ſerenum impeditur
appinquatio ſolis vaporem eleuan
tis qui eſt materia roris · Si autem
eſt eſtus conſumitur ipſe vapor ſb
tilis · vapor enim roridus ſubtilior
eſt inter vapores humidos · ⁊ ideo
eleuatur ad ſupremum interſticiū
aeris excluſiue · quia ille locus tē
peratus eſt · eo ꝙ medium eſt int̄
calidiſſimum et frigidiſſimū · Ideo
ibi equaliter agit calor cōgelatiōeꝫ
impediens et frigus comprimens ·
Vnde ille locus ſtrictus ab Ariſto ·
dicitur · quia clauſus eſt inter duo
extrema Ros ergo eſt diuina gra
tia que nullomodo inuenitur in a
nima niſi ſēna ſit et a peccato purā
Non enim ſol lumen gratie influēs
appropiquare poteſt vbi mentis ſe
renitas deeſt · Item eſtus concupi
ſcentie deſtruit vaporem gratie · ⁊
ideo oportet ꝙ reprimatur remedi
o temperantie ſiue abſtinentie ¶
Tercio quia ros terras inebriat ſciꝫ
quia diuina gratia mentes a terre
nis delitijs alienat · ¶ Quarto q̄a
ros in ſeminibus medullam ampli
at · Ita diuina gratia in nobis om
nia bona multiplicat · ¶ Quinto
quia ros oſtreas et piſces in mari
impinguat · q̄a gratia mentes hu
manas per amorem caritatis dila
tat · ¶ Sexto quia margaritam in
conchilia generat · quia per diuinā
gratiam filius dei in vtero virgīa
li eſt generatus · ¶ Septimo quia
pullos coruinos ſuſtentat anteq̄ ni
greſcant · quia gratia animam nō
deſerit quā ſpūalit̄ paſcit niſi pꝰq̄
per culpam nigreſcere īcipit · Eſt e
nim gratia cibus ſpiritualis anime
ſicut panis eſt cibꝰ materialis cor
poris · ¶ Octauo quia ros cauſat

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

dulcedinem. Nam q̄uis videatur
inſipidus. eſt tamen poteſtate dul
ciſſimus et mellis in herbis et flori
bus cauſatiuus. Nichil enim ſapiē
tes mel aliud eſſe dicunt ꝙ̄ rorem
calore digeſtum in aere Ita ſimilit̄
gratia diuina que eſt in penitentia
modo non ſētitur ſic ſapida. q̄uis
ſit predulciſſima ſicut apparebit in
patria. ¶ Item gratia diuina aſſi
milatur aque ¶ Primo quia aqua
eſt eſtus refrigeratiua. Eſt enim a
qua frigida ex natura. q̄re ī calore
eſtatis hoīes balneant ſe aq̄s. ane
tes et anſeres ſunt ob hanc cauſā
continue in aquis commorantes.
Et ita etiam ſimili modo diuina g̃
tia aīe refrigeriū tbuit dum calorē
ↄcupiſcētie inflāmātis extinguit ¶
Secundo ratione coniunctionis.
quia eſt ſeparatarum partiuꝫ con
iunctiua. Nam terra pre ſiccitate
in puluerem caderet niſi eius par
tes aqua connecteret Vnde caſeꝰ
caprinus quia parum habet de hu
miditate totus eſt interius oculatꝰ
et diſcontinuatus. nō ſic pecorinꝰ
quia magis humore eſt plenus Ita
ſimiliter gratia diuerſorum cordiū
eſt vnitiua vt ſit in diuerſis volun
tas vna. ¶ Tercio quia eſt viridi
tatis conſeruatiua. quod apparꝫ in
omnibus herbis et plantis quaruꝫ
virores pendēt ex aquis. Areſcit e
niꝫ in breui quecūqꝫ planta ſi non
in virore ſuo per aquam fuerit con
ſeruata. Et ita gratia dei eſt in bo
no conſeruatiua dum in peccata ca
dere non permittit ¶ Quarto q̄a
eſt reſiſtentium ſubuerſiua. Nam ō
nia reſiſtentia ſibi vaſtat et alta in
planum humiliat Quando enim a
qua terram vel aliq̄d aliud intrat
terram excauat et a fundamentis
omnia ſubleuat. et ſic omnia com

planat. Ita gratia omnia ſibi reſi
ſtentia in regno anime deſtruit dū
altiſſima corda cōuertit. et ſuo do
minio ſubicit. ¶ Quinto quia eſt
vacui repletiua Nam replet ōnes
foſſas ſibi obuias vt nichil eſſe va
cuum permittat in loco quē inhabi
tat. Et ſic gratia eſt beatorum hoī
num repletiua dum nichil in ani
ma vacuum derelinquit. eo ꝙ om
nes virtutes ibi gignit quibꝰ om
nem patientiam perficiunt ⁊ ad ſu
um complementum addūt ¶ Sex
to ratione caloris. quia ab alto ca
dens eſt caloris cauſatiua Nam in
alueo fluens non caleſcit. quia tar
de mouetur. ſed aqua cadens ab al
to citius mouetur et deſcēdit velo
cius. Motus enim niſi ſit velox ca
lorem non inducit. Quaſi autem a
qua fluida eſt gratia humana Nec
enim cito labitur. quia faciliter a
mittitur. et hec non calefacit. qui
a diuinum amorem non inducit p̄
mo frequenter oppoſitum ¶ Vnde
Apoſtolus dicebat. Si adhuc homi
nibus placerem criſti ſeruus non
eſſem et cetera ¶ Sed aqua cadēs
ab alto eſt gratia veniens a deo.
Et hec eſt aqua que velociter deſcē
dit. quia neſcit tarda molimīa ſpi
ritus ſancti gratia. ſicut dicit Glo
ſa Iheronimi ſuper illud Actuum.
Et factus eſt de celo repente ſonꝰ
et cetera. Vnde hec etiam eſt aqua
que caritatis igne animam calefa
cit ¶ Itē ipſa gratia diuina ſuper
habundās facit in quocunqꝫ homi
ne ceſſare temptationes dyaboli.
ſicut in multa pluuia ceſſant vēti.
eo ꝙ vapor ſiccus qui eſt materia
venti impeditur. et non eleuatur ā
plius ventus. et hoc habundante
ſuo contrario. cū contrariū magis
forte īpedit cōtrariū minus forte

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

Quaſi ergo multa pluuia in terra
eſt habundantia gratie in anima ĩ
qua ceſſant venti malarum tẽpta
tionum Eo ꝙ vapor id ẽ appetitus
peccati non eleuatur in corde ſuo
contrario ſcilicet dei gratia ibidem
habundante ¶ Item gratia dei aſſi
milatur fluuio de padiſo egredien
ti qui diuiditur in quatuor capita
id eſt in quatuor flumina · Geneſ
ſecundo Hec enim in diuerſis qua
tuor habet modos Eſt enim ĩ peni
tentibus turbida Et hec gratia aſſi
milatur Geon id eſt nilo qui ẽ flu
uius meſopotamie ſemp turbidus
et circuit terram ethyopie id ẽ mẽ
tes hominum denigratorum Ethi
opes enim nigri ſunt · et deſcendit
per egiptũ id eſt p corda ſuperbor̃
que ſũt tenebroſa lumine vero ſa
pientie carentia Egiptus enim int̃
ptatur tenebra · cuius planiciem
id ẽ humilẽ cognitionem nilus id
eſt gratia penitẽtie irrigat · cumu
lis arenarum id eſt memoris pec
catorum claudentibus hoſtia eius
Naz peccatorum memoria ſuperbã
mẽtez humiliat · et ipſa humilitas
gratiam retinet ne defluat · Hic flu
uius habz cocodrillos id eſt demo
nes infeſtantes Sed beſtiola que
dam que dicitur enoros luto ſe in
uoluens intrat per os in ventrem
eius et rapit omnia interiora eius
eumq; occidit · hec beſtiola humili
tatem criſti ſignificat que luto car
nis noſtre ſe veſtiens dyabolicum
ventrem id eſt virtutem diſrupit
et quos ſibi ĩcorporauerat extrax
it eiuſq; virtutem extinxit ¶ Secũ
do gratia criſti eſt in obedientib9
plurima · et hec aſſimilatur phyſõ
qui circuit terram euilath id ẽ in
diam Nam India in ſcriptura in
terpretatur nutus l' dilucidus q;

ſcilicet vir obediens nutu alter9
ſcilicet ſuperioris ſibi dilucidato .i.
oſtenſo mouetur Et dicitur phyſõ
grece decem latine eo ꝙ decez in ſe
recipit flumina id eſt obſeruantiã
et impletionem decem preceptorũ
legis Hic fluuius habundat arenu
lis aureis et gemmis precioſis et ĩ
eius etiam littore creſcunt aroma
tice et medicinales herbe Arenule
auree ſũt exempla ſpecioſa · gem
me p̃cioſe ſũt merita copioſa · me
dicinales herbe ſunt viciorum re
media virtuoſa · que omnia habũ
danter inueniuntur in vere obed i
entibus ¶ Tertio gratia criſti ĩ pa
tiẽtib9 ẽ ſbita ſiue feſtĩa Vñ aſſil'a
t̃ fluuio tigris q̃ ad iſtar tigris aĩa
lis velociſſime currit ad modum ſa
gitte · vt dicit Joſeph9 · quia ſcilicz
paſſiones et tribulationes p̃ſẽtes
faciunt nos ad deũ currere velocit̃
Pſalmiſta · Multiplicate ſũt infir
imitates eorum poſtea accelerauer
uerũt · ſicut equus calcaribus per
cuſſus velocius currit · Hic per
git contra aſſirios · qui interpre
tantur deprimentes · quia ſcilicet
patientia contra perſecutiones et
depreſſiones hominem inuictũ red
dit ¶ Item poſt multos circuitus
intrat mare rubrum · quia qñdoq;
poſt multas paſſiones perducit ad
martirium · quod propter rubedi
nem effuſi ſanguinis per mare ru
brum deſignatur ¶ Quarto criſti
gratia eſt fructifera in diligentib9
Et hec aſſimilatur eufrati · qui int̃
pretatur frugifer · Nullus enim eſt
fructus operis ſine gratia dilectio
nis · Hic eſt fluuius meſopotamie
que ĩterpretatur altitudo cuiuſdã
vocationis · quia ſcilicet altitudo
xpiane vocationis ꝯſiſtit ĩ dilectio
ne caritatis Hic ẽ copioſus ĩ gẽmis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

quia caritas habūdat in operibꝰ v̄
tuoſis et meritorijs ¶ Item grati
a dei aſſimilatur quibuſdam fonti
bus mirabilibꝰ qui inueniunt̄ in q̄
buſdam prouincijs ſcd̄m · v · dr̄as
que ſunt in effectibus grē · Refert
eīm Augꝰ · et etiam Yſido · ꝙ ſunt
duo fontes in boecia quorū vnꝰ me
moriā et alter obliuionem inducit
Et hec ē prima cōtrarietas in effec
tibus ḡtie · quia gratia facit obliui
onē tpaliuz · et memoriā ſpūaliuz
Et hec fuit i apoſtolo dicente · Que
retro ſunt obliuiſcēs ſcz tpalia · ad
ea vero que ſunt priora extendens
me ſcz ad ſpūalia Phil' · iij ¶ Secū
do refert Augꝰ · ꝙ eſt quidam fōs
in egipto in quo faces extinguant̄
accenſe et accendant̄ extincte · Et
hec eſt ſecunda contrarietas grati
e · quia extinguit vicia et accendit
virtutes · Rom · xiij · Abiciamus o
pa tenebraꝝ et īduamur arma lu
cis ¶ Tercio dicitur quidā eſſe fōs
apud garramātes · qui fons eſt tā
algens de die vt non bibatur · taz
calidus de nocte vt nō tangat̄ · Et
hec eſt tercia differētia ḡtie · Quia
gratia in die proſperitatis facit al
gidum id eſt humilē ita nou biba
tur ſiuē abſorbeatur a ſupbia · Et
in nocte aduerſitatis facit calidū
id eſt feruentem ꝗ deuotum ita vt
non tangatur ab impatientia · ¶
Quarto leguntur duo fontes fuiſ
ſe in ſicilia · quoruz vnus ſterilez fa
ciebat · alter vero fecunditatem in
ducebat · Et hec eſt quarta differē
tia gratie · quia facit aliquos ſteri
les in carnalibus ſcilicet per conti
nentiam · et fecundos in ſpirituali
bus ſcilicet per doctrinam et bona
opera ¶ Quinto legitur fuiſſe qui
dam fōs in ydumea · qui tribꝰ mē
ſibus anni eſt turbidus · tribꝰ ſan
guineus · tribus viridis · et tribus
limpidus · Et hec eſt vera differen
tia gratie · que in quibuſdam ē tur
bulēta · vt in t̄bulatis ſiue actiuis ·
qui frequenter turbātur · ſicut do
minus dixit Marthe · Turbaris er
ga plurima · In quibuſdam vero
limpida ſicut in contemplatiuis ·
In quibuſdam vero ſanguinea ſi
cut in martiribus · Et in quibuſdā
viridis ſicut in virginibus ¶ Itez
grā ſpūs ſancti aſſimilat̄ aque pu
teali Primo rōne ſaporis · qꝛ a t̄ra
circūſtāte ſaporē attr̄hit · Vn̄ nūc
ſalſā nūc dulcē ſe oñdit Ita grati
a ſpūs ſācti ꝙ diu aīa t̄reno corpo
re circūdat̄ nō vniformit̄ ſed varie
in aīa ſentit̄ Nam nunc eſt ſalſa in
aīa penitentis · nūc dulcis in aīa cō
templantis ¶ Scd̄o rōe laboris Ad
hoc eīm vt aq̄ puteal' melioret̄ opor
tet vt ſepiꝰ vacuet̄ vel hauriat̄ Vn̄
quāto frequētiꝰ in extr̄hēdo eā de
puteo labōat̄ tāto melior ex motu
efficit̄ Haurit̄ eīm aq̄ ex puteo ꝓfū
de bōitatis dīne orōnis aſſiduitate
Et ideo quanto crebriꝰ orat̄ tanto
magis gratia īpetrat̄ · per quā aīa
ꝓficiens melioratur ¶ Tercio rōne
dulcoris · qꝛ tanto aq̄ putealis eſt
dulcior quāto eſt t̄re viue vicinior
Terra autē viuētium dī vita btā
Ps · Porcio mea ac̄ Huic t̄re quā
to magis aīā appinq̄t p ꝯtēplatio
nē vel affectioēz tanto grāz pcipit
dulciorem · et etiam carnis l' mūdi
intnſecꝰ r̄frigerationē ¶ Quarto
rōne caloris · qꝛ puteꝰ nūꝙ de leui
in hyeme congelatur · eo ꝙ calor a
ſuo contrario ad interiora putei re
pellit̄ Vn̄ non ſolum nō congelatur
id eſt non coartatur a frigore ym
mo magis tunc ferueſcit et inflam
matur · Et ita etiam ſimili modo ē
de anima que per gratiā in hyeme

tribulationis magis in amorē dei
caleſcit et accenditur.
¶ Capitulū. xxxiiij.

Gratie gratis datē aſſimi
lantūr circulis celeſtis ſpē
de quib⁹ meīmit. Salomō
Eccleſiaſtici .i. vbi dicit Luſtrās v
niuerſa in circuitu pergit ſpiritus
et in circulos ſuos reuertit̄. Nam
gratie gratis date ſunt ille quas e
numerat Apoſtolus .i. Co. xij. Alij
datur p ſpiritum ſermo ſciētie. alij
autem ſapientie ſecūdū eūdē ſpū3
Alij gratia ſanitatis ī vno ſpū alij
operatio virtutum. Alij ꝓphetia. a
lij diſcretio ſpūum. alij genera lin
guarū. alij ītpretatio ſermonū3
Prima igitur eſt ſermo ſapientie
Et hec aſſimilatur celeſti circulo q̄
dicitur ſolſticialis eſtiualis Sermo
enim ſapienter loquentis ad tria
tendit que nobis ille circulus rep̄
ſentat ¶ Primo ad inſtruendum
intellectu3 ſpecialiter de diuinis a
ſpiritualibus circa quē proprie eſt
ſapientia Tunc autem intellectus
inſtruitur dū aliq̄s ſic clare loquit̄
ꝙ doceat Et hoc repreſentat circu
lus ille ſolſticialis qui ideo ſolſticia
lis eſtiualis dicitur quia ſole ibi ex
iſtente fit ſolſticiū eſtiuale. vbi au
tem exiſtit ſol preſens omnia clarē
et lucide videntur. ſic qui loquēdo
īſtruere deſiderat neceſſe ē vt ea q̄
loquitur clare et lucide oſtendat.
Et talibus dicitur ex perſona Sapi
entie. Eccleſiaſtici decimoquarto.
Qui elucidant me vitam eternam
habebūt ¶ Secundo qui ſapien
t̄ loquit̄ ītēdit ad mouēdū affectū
vt ſc3 libēter audiāt verbū dei. ſed
ille q̄ vult delectare oportz ꝙ loq̄t̄
tꝑate .i. nō nimis ꝓlixe qꝛ prolixa
locutio non delectat. ſed attediat
Et ſi vult mouere affectū oportz ꝙ
loquatur feruēter. verba enim in
flāmare nequeunt que frigido cor
de ꝓferuntur vt dicit Grego⁹. Et
hoc ſignificat circulus ſolſticialis e
ſtiualis. quia eſt quaſi cōiunctiu⁹
noſtre habitabilis et torride zone.
In noſtra habitabili eſt temperies
aeris. ī torrida vero exceſſus feruo
ris. Vnde in ſermone predicantis
debent hec duo coniungi. ſcilic3 tē
peramentum locutionis ſci3 a pro
lixitate. et feruor pronūciationis.
vt ſcilicet per primu3 placeat. per
ſecundum moueat ¶ Tercio ſmo
ſapiēter predicantis tendit ad fle
ctendum ad actum .i. ad hoc vt au
ditor amet ea que ipſe predicans
dicit a ipſa implere velit. quod fit
dum ſic aliquis loquitur ꝙ audito
rem flectit. Ad quod quidem ſpiri
tus ſanctus vtitur lingua hōminis
quaſi quodam inſtrumēto Ipſe au
tem eſt qui perficit operatione3 in
terius Vnde Greg⁹. dicit in Ome
lia penthe. Niſi corda audientium
ſpiritus ſanctus r̄pleat ad ardore3
amoris vox dicentium incaſſum ſo
nat. Et hoc etiam oſtendit circul⁹
ſolſticialis eſtiualis ex eo ꝙ iſte cir
culus tangit zodiacum in cancro.
Na3 zodiacus dicitur a zoda quod
eſt vita. quia viuificatiuus eſt ſpi
ritus ſanctus. quia ſpiritus ē qui
viuificat vt dicit Saluator ¶ Vnde
tunc eſtiuali coniungitur zodiac⁹
quando ipſius predicatoris ſermō
ni adiungitur ſpiritus ſancti virt⁹
Que ꝯiūctio fit in cancro vbi ſol r̄
flectit̄ et retrocedit. Nam in. vij.
gradu cancri ſol retrogradationē
facit. qꝛ ſol intm̄ extollit̄ verſus tu
morē ſpere ſc3 noſtrā habitabilē a
ſitū ī t̄ra ꝙ nō pt pl⁹ extolli. a tūc
r̄trogdit̄ deſcēdēdo p ſigna iferioꝛa
Tūc ergo zodiacum ſolſticialis in

cancro tangit· quando ſermo pre
dicatoris v̓tute ſpūs ſācti adiūcta
ſupbū cor pccōis ad humilitatē pe
nitentie flectit et reducit · Secūda
gratia gratis data eſt ſermo ſcien
tie .i. gratia loquendi efficaciter de
inferioribus· et ſpecialiter de hūa
nis · Et hec aſſimilatur alteri ĉculo
ſolſticiali hyemali· Nam ille q̄ vult
docere hōminē ſcientiam nō vanaꝫ
ſed ſalutiferam debet intēdere ad
tria· Primo ad inſtruendū· ſciꝫ vt
minuatur tenebra ignorātie et cre
ſcat lumen ſcientie· Et hoc ſignifi
cat ſolſticialis hyemalis · quia ſciꝫ
ſole in eo exiſtēte fit ſolſticium hye
male· poſtq̄ incipiūt creſcere dies
et noctes decreſcere Rō· xiij· Abi
ciamus opera tenebrarum et indu
amur arma lucis ſicut in die ac̄·
¶ Secundo debet intendere ad af
ficiendū ſcꝫ timore ſupplicij et amo
re p̄mij· Et hoc ſignificat ſolſticial'
hyemalis · quia eſt ex pte torride
et alterius habitabilis· Naꝫ in tor
rida vbi eſt exceſſꝰ ardoris intelli
ge ſupplicium inferni In alia habi
tabili vbi temperies et amenitas ē
aeris· intellige ſuauitatē celi Quo
rum primum eſt timendū· reliquū
appetendum ¶ Tercio debet intē
dere ad ꝓmouendū· ſciliꝫ vt hōmo
per ſcientiā humanorū etiam prac
tice proficiat aſcendēdo de virtute
in virtutem· Quod iterū oñdit cir
culus ſtolſticialis hyemalis q̄a tan
git zodiacum in Capricorno · Cap̄
em̄ eſt animal cornibꝰ ſuperiora pe
tens· Vnde dicitur Capricornꝰ· q̄a
ſol ibi exiſtēs poſt ſolſticiuꝫ hiema
le incipit aſcendere per ſigna verſꝰ
ſuperioreꝫ arieteꝫ et verſus cancꝝ·
vnde aſcenſuꝫ ſignificat hominis p
profectum virtutum· ¶ Tercia ḡ
tia gratis data dicitur fides Et hec
aſſimilatur circulo galaxie ꝓpter q̄
tuor· Primo propter puritateꝫ· q̄
a galaxia dicitur via lactea· i qua
ſignificatur nitor puritatis quam
fides facit· ſcḋm illud dictū Pet· A
ctuū· xv· Fide purificans corda eo
rum ¶ Secundo propter firmita
tem· quia galaxia ſemper ſtat ī eo
dem loco celi· vt dicit Phūs· Nō ī
telligitur quantum ad apparentiā
propter tardiſſimum motum· q̄ꝛ
in rei veritate expertum eſt ꝙ ga
laxia mouetur in centum annis ḡ
du vno· Fides autem prout grati
a gratis data accipitur pro aliqua
fidei excellētia ſicut pro conſtantia
fidei vt dicit gloſa· Vnde fides dici
tur ſbſtantia ꝓpt firmitatē Heb·
xi· ¶ Tercio ꝓpter claritatem Nā
galaxie circulus tūc eſt clarior quā
do aura nocturna fuerit frigidior
et ſerenior· quia ſciliꝫ conſtantia fi
dei tanto amplius clareſcit q̄to au
ra perſecutionis vel frigus mundi
tenebroſi magis contra eaꝫ excre
ſcit ¶ Quarto ꝓpter vtilitatē Nā
galaxia ꝓpter ſuā claritatem et ſe
renitatem dirigit nauigantes et i
tinerātes de nocte· Similiter fides
vera et conſtās dirigit nauigantes
per mare mundi · Vnde dicitur de
filijs Iſrahel ad Hebre· xi · ꝙ fide
tranſierunt mare rubrum tāq̄ per
aridā trā· Et etiā ē fides viatorū di
rectio ne in tenebris ignorātie vel
īfidelitatis exorbitando pereant·
Vnde dicitut ad Hebreos· x· Ini
ciauit nobis viam nouam et poſt
eum accendamus cum vero corde
in plenitudine fidei· ¶ Quarta ḡ
tia gratis data eſt gratia ſanitatū
Et hec aſſimilatur circulo paralello
ſeptētonali q̄ ē diuiſio nrē habita
bilis et frigide· Dicit em̄ Paralellꝰ
.i. eque diſtās a para qd eſt iuxta

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

et ſele qd eſt diſtās· equaliter eim̄ ȝ
diſtat ab alio auſtrali ſiue antarti
co paralello· hoc autem cōpetit gra
tie ſanitatum quia omnis infirmi
tatis eſt equaliter et indifferenter
curatiua et non videlicet minꝰ vni
us ꝙ̄ alteriꝰ· quia innititur diuine
virtuti cui nichil eſt impoſſibile vel
difficile · non ſic autem de virtute
medicine create que aliquas infir
mitates curare poteſt et aliquas nō
Et rurſus curabilium infirmitatuȝ
quaſdaȝ tardius et quaſdam citius
curat ¶ Item iſte paralellus dicit̄
ſeptentrionalis· ſeptentrio deno
minat̄ de ſtellis arturi que circa po
lū articū vertuntur Vnde iſte circu
lus· vij· ſtellarū ſignificat ſeptem
modos quibus gratia ſanitatis cor
poralis in euāgelio legitur eſſe cō
ceſſa· in quibꝰ etiā ſignificātur· vij
modi quibꝰ infirmitates ſpūales
curātur ¶ Primo enim legitur fu
iſſe cōceſſa gratia corporalis ſanita
tis diſcipulorū oratione ſicut habe
tur Lu· iiij· de ſocru petri febricitā
te ꝙ diſcipuli rogauerūt illū pro
ea· et ſequit̄· ꝙ ſtans ſup illā impe
rauit febri et c̄· Et ſimiliter ab infir
mitate peccati curat̄ homo per ora
tiōes iuſtorū Ja· v· Oratio fidei ſal
uabit īfirmū et alleuabit euȝ domi
nꝰ et ſi in peccatis ſit dimittentur
ei ¶ Secūdo poteſtatis cōceſſione ſi
cut Luce· x· Dominus mittēs diſci
pulos ad p̄dicāduȝ· dedit eis poteſ
tatē vt lāguores curarēt ſignificās
ꝙ verbo predicatiōis curatur īfir
mitas peccatoris Sapiē· xvi· Ser
mo tuꝰ domiē ſanat oīa ¶ Tercio
precepti expreſſioē ſicut dixit Cen
turio Math· octauo Dic tantū ver
bo ſcilicȝ precipiendo et ſanabi tur
puer meus· in quo ſignificatuȝ eſt
ꝙ obediētia ſanat morbos ſpūales

ſpēaliter ſuperbie et negligētie ſi
cut infirmus obediens medico cu
ratur ¶ Quarto appropinquatioē
quia qui ſic appropinquabant criſ
to vt eum tangerēt ſanabantur·
Math· ſexto Quotquot tāgebāt
eū ſalui fiebant Iſte tactꝰ pertinȝ
ad actiuos vl̄ ad imitatores operū
criſti qui etiam ſanantur ſpirituali
ter ¶ Quinto manuū impoſitione
Luce· iiij· At ille ſingulis manus
imponēs curabat eos Iſta manu
um impoſitio eſt per penitentie ab
ſolutionem Vel tactus manuum
criſti eſt flagellatio dei que etiā ex
pellit īfirmitatē peccati Sexto aq̄
lotione· ſiue ſit infirmitas cecita
tis ſicut dominus miſit cecū a nati
uitate vt lauaretur ad natatoria
ſyloe et abijt et lauit et vidit Jo·
nono· ſignās ꝙ cecitas ignoranti
e tollitur per aquam ſapientie Si
ue ſit infirmitas lepre ſicut dom
nus introduxit de naaman lepro
ſo curato in lotione aque ¶ Jorda
nis· Luce quarto Nam lepra naa
man principis milicie Syrie ē cor
ruptio in prelato. que curatur in
deſcenſu humilitatis· Jordanis enī
interpretatur deſcenſus Siue ſic q̄
cumqȝ alia infirmitas ſicut ſanaba
tur vnus qui primo deſcendebat ī
piſcinam· Johānis quinto Et iſta
eſt lotio baptiſmi vel penitentie
que omne peccatum purgat ¶
Septimo vulnerum alligatione ſi
cut patet de ſamaritano qui cura
uit vulneratum vulnera eius alli
gando vinum et oleum infunden
do· Luce decimo Hec alligatio eſt
iuſtitie adhibitio per correptionē·
in qua debet eſſe vinum mordēs et
oleum leniēs qꝛ miſcenda ē lenitas
cū ſeueritate et miſericordia cū iuſ
ticia vt dicit Gre· Itez circulꝰ ille

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

paralellꝰ diuidit noſtram habita
bileꝫ a frigida Habitabilis autem
ſiue habitatio anime eſt in corpore
Frigus autē eſt qualitas mortifica
tiua Vnde per gratiaꝫ ſanitatū ha
bitabilis noſtra .i. corporis noſtri
natura diuiditur a frigida .i. ſepara
tur et liberatur etiaꝫ a morte quia
ſcilicet habentes hanc gratiaꝫ mor
tuos ſuſcitant ¶ Quita gratia gra
tis data ē operatio virtutū .i. ſigno
rū vel miraculorū Vnde hec aſſimi
latur Zodiaco circulo qui dicitur
eē circulus ſignorum Nam miracu
la que facultateꝫ nature excedūt
vocātur virtutes Quia vero ſunt
ad manifeſtādum aliquid ſuperna
turale vocantur ſigna · ꝓpter excel
lentiam autē dicuntur portēta vł
ꝓdigia q̄ſi procul aliq̄d oſtēdētia
¶ Sexta gratia gratis data eſt pro
phetia Et hec aſſimilatꝰ illi circulo
celeſtis ſpere qui dicitꝰ Colurus ſol
ſticialis qui incipit a polo ſeptētri
onali · et per Cancruꝫ et Capricor
num circulariter procedēs iterum
redit ad ſuum principium Nam ꝓ
phecia vt dicit Gregorius quādo
qꝫ icipit a preteritis · ſicut de ꝓphe
cia Moyſi patꝫ qui ꝓphetauerat de
principio creationis rerū · quando
qꝫ vero eſt de preſēti occulto · quā
doqꝫ de futuro · et quandoqꝫ a futu
ris redit ad preterita ſicut expreſſe
patet in libris ꝓphetaꝝ Dicitur au
tē colurus a colō vri .i. menbrū ſil
ueſtris bouis Colō enim eſt mēbrū
vrꝰ vero bos ſilueſtris dicitꝰ .i. cau
da ſcꝫ bouis ſilueſtris qui erigens
caudam circulū facit impfectū Vn̄
colurus quaſi circulus imperfectus
Nam ſicut dicit apoſtolus .i. Cori
xiii Ex pte cognoſcimꝰ et ex pte ꝓphe
tamꝰ Vnde ꝓphecia imperfectionē
habet ¶ Septima gratia gratis da
ta eſt diſcretio ſpirituum · et hec
aſſimilatur circulo orizontis qui ſci
licet diuidit duo emiſperia · hec au
tem emiſperia ſcilicet inferiꝰ et ſu
periꝰ ſunt duo ſpiritus ſcilicet cre
ator et creatus Qui autem habēt
hanc gratiaꝫ diuidūt et diſcernūt
quādo id qđ ſuggeritur vel inſpi
ratur eſt a ſpiritu creatore id eſt a
ſpiritu ſancto · vel a creato id eſt a
ſpiritu ꝓprio vł maligno · vident e
tiam ea que dicuntur quo ſpiritu di
cātur Vnde dicitur .i. Jo · iiii · Pro
bate ſpiritus ſi ex deo ſint Et ibi
dem Nolite omni ſpiritui credere
¶ Octaua eſt gratia linguaruꝫ Et
hec aſſimilatur alteri circulo para
lello ſcilicet auſtrali Nam paralel
lus vt dictū eſt dicitur eque diſtās
quia ſcilicet habētes donū lingua
ruꝫ omnes linguas quantumcūqꝫ
diſtantes ſiue differentes equalitꝰ
loquebātur · ſicut patet de apoſtolꝭ
Actuum ſecundo Sed hoc qđ dixi e
qualiter intelligēdum eſt quantū
ad ea que pertinebant ad fidei doc
trinam In quibus diuina gratia
nulla linguarum diſtātia fuit apo
ſtolis ignota · ſed quantum ad e
a que ſupra adduntur humana ar
te ad ornatum et eloquentiam lo
cutionis quilibet apoſtolꝰ inſtruc
tus erat in ſua ligua non autem a
liena Vnde apoſtolus maiori facū
dia vſus ē in epiſtola ad hebreos
quam ſcripſit in propria lingua q̄
in aliis quas greco ſermone cōpo
ſuit Sicut etiaꝫ in ſapientia et ſci
entia fuerunt ſufficienter inſtructi
quam requirebant in doctrina fi
dei · nō aūt q̄tū ad oīa que p ſciāꝫ
acq̄ſitā cognoſcūtꝰ · puta de cōcluſioi
bus ariſmetrice vel geometrie ꝛc̄ ·
Nona grā ē interpretatio ſermonū
Et iſta aſſimilatur alteri coluro ſcꝫ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

equinoctiali qui per libram in a
rietem procedens iterum redit ad
ſuum punctuz· Aſſimilatur autem
interpretatio ſermonuz coluro qꝛ
ĩpfectionẽ habet ſicut et propheti
a Nam qui ſcit interpretari vnum
neſcit quãdoqꝫ interpretari aliud
Sicut Daniel ĩterp̄tat⁹ ẽ viſionez
ſiue ſompnium nabuchodonoſor
et tunc in alia viſione quam ipſẽ
met habuit dixit Ego audiui ⁊ nõ
intellexi Danielis duodecimo Et i
deo interpretatio ſermonum re
ducit̃ ad ꝓphetiã · in quãtũ ſcꝫ mẽs
illuiat̃ ad intelligẽdũ et exponẽdũ
que ſũt in ſermonib⁹ obſcura · ſiue
ꝓpt̃ difficultatẽ rez ſignificatarũ ſi
ue etiã ꝓpt̃ ipſas voces ignotas q̄
ꝓferũtur ſiue ꝓpter ſilitudines re
rũ adhibitas · ſecũdum illd Da · v ·
Audiui de te qꝛ poſſis obſcura ĩter
pretari et ligata ſoluere ·

¶ Capitulũ · xxxv ·

Hereticorum vita aſſimilat̃
antris terre ꝓpter quinqꝫ
Primo quia antrũ eſt lati
bulꝫ tenebroſitatis · Vnde dicitur
antꝝ ab atro eo qꝛ atris tenebris
ſic infuſum ¶ Sic hereticorum vita
cũ ſit aĩalis et tenebroſa latet ta
men ſb ſpecie pietatis Vñ Math ·
vij · Attendite a falſis ꝓphetis qui
veniũt ad vos in veſtimẽtis ouiũ
⁊c̃ · i · Reguz · xiij · Abſconderũt ſe
in ſpeluncis et in abdicis in petris
quoqꝫ ⁊ ĩ antris ⁊ ĩ cyſternis · hec
em̃ diuerſa loca diuerſi modi ſunt
quibus heretici ſe occultãt ſub ſpe
cie pietatis ¶ Secũdo quia antruꝫ
habet intuitum rapacitatis Vnde
antrum dicitur ſpecus ad ſpeculã
duꝫ quia in ſuas predas animalia
ſpeculantũr vt dicit Yſid · Sic here
tici ĩ ſcripturis malicioſas et ſophiſ
ticas ſb̃tilitates ſpeculãtur quib⁹
ſimpliciũ animas rapere et peruer
terẽ poſſint Job · xxxix · Quãdo cu
bant in antris et in ſpecubus inſi
diantur ¶ Tercio quia antrum ha
bet intẽperamẽtum cõtrarietatis
Nã antrum eſt in eſtate valde frigi
duꝫ et in hyeme valde calidum · ſic
heretici ĩ operibus caritatis ſũt val
de frigidi ſed in opib⁹ iniq̃tatis ſũt
valde calidi i · feruentes et ſolliciti
Vñ ĩ eis ĩplet̃ illud Math · xxiiij ·
¶ Quoniam ſuperhabundabit ini
quitas tua · refrigeſcꝫ caritas mul
torũ Job · xxvij · Ingredietur beſ
tia latibulum ſuum et in antro ſuo
morabitur · ab antẽriorib⁹ egredie
tur tẽpeſtas et ab arcturo frigus ·
¶ Quarto quia habet nutrimen
tũm vilitatis Nam antrum eſt feti
bus beſtiarum nutriendis aptum
Sic heretici nutriunt filios beſtia
les et carnales cõcedendo eis liber
tatem operum carnis dicentes for
nicationem non eſſe peccatum et
multa alia ſimilia Judith ſexto Fe
cerunt ſibi antra et ſpeluncas in
montibus · id eſt opiniones corrup
tãs et carnales · in mõtibus id eſt
in exemplis et doctrinis ſuorum
maiorum ¶ Quinto quia eſt habi
taculum infirmitatis Nam antruꝫ
ex vaporibus et ſudoribus anima
lium ſepe eſt fetidum et corruptuꝫ
et ideo in eo habitare volentibus
eſt infirmũ · ſic verbis et exemplis
peſtiferis et corruptis ipſorum he
reticorum cohabitantes et coherẽ
tes eis inficiuntur et infirmantũr
in fide et bonis morib⁹ Ps̄ · Corrup
ti ſunt ⁊ abhominabiles facti ſunt
et cetera · ij · Thim · tercio Errãtes
et in errorem mittentes ¶ Item
hereticoruꝫ doctrina aſſimilat̃ allu
uioni ¶ Primo rati oẽ ĩundationis
quia alluuio dicitur latens et lata

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

inūdatio aq̄ꝝ Doctrina aūt heretı
ca ſb ſpecie pietatis et colorate ve
ritatis quaſi per omnes ptes orbis
hactenus inūdauit et ſe dilatauit
¶ Secūdo ratione cōſūptionis Dici
tur enim alluuio ab abluēdo quia
terrā p q̄ trāſit abluit et abluēdo
cōſumit Sic hereticoꝝ doctrina li
cet videatur exterius mundiciam
quādā pretēdere · tamē finaliter
cōſuit · dū aīe ōnē bonā diſpoſitio
nē tollit Job · xiiij · Alluuione pau
latim terra cōſumitur Paulatim e
nim heretici decipiūt · incipiendo a
bonis et trahendo ad mala ¶ Ter
cio ratione diſſolutiōis · nam quā
to per abſconditas riparū concaui
tates maiori ſe fluxu alluuio diffū
dit tāto piculoſius litoris ſoliditā
tem diſſoluit Sic hereticorum doc
trina quanto occultius mētibꝫ ſim
plicium infunditur tanto periculo
ſius vite vel fidei in eis ſoliditatē
diſſoluit ¶ Quarto ratione decepti
onis Quia ripe ſuperficies exteriꝰ
ſolida videtur · ſed cōſumptio inte
rius occultatur Et ideo pes calcan
tis ripam facile labitur · quia inte
riori ſoliditate conſumpta latens
vacuitas non videtur · vt dicit Gre
goriꝰ Sic etiam faciliter ſimplices
ab hereticis ſeducuntur ⁊ ī hereſim
eorum labūtur · quia falſitas eorū
et prauitas ſub quadam veritatis
ſpecie et verborū dulcedine occul
tatur · ſecūda Thimo · tercio Habē
tes quidē ſpeciem pietatis virtu
tem autem eius abnegātes

Capitulum · xxxvi ·

Humilitatis gradus aſſimi
lari poſſunt circulis plane
tarum Nam vt ptolome
us dicit Plaētis aſſignantur tres
circuli ſcilicet deferens equans et
epycicluſ Deferēs ē circulꝰ planete
per cuius circumferentiam ſemper
mouetur epyciclus ipſius planete ·
dictus ideo deferēs quia defert cir
culū epycicli huic aſſimilatur priꝰ
humilitatis gradus qui ē ſubdere
ſe maiori · non ſolū quia maiori de
ferendum eſt · ſed etiam quia ſecū
dum eius imperium et obedientiā
ſubditus moueri et incedere debet
in omnibꝰ · vt ſic ſecundum circū
ferentiam huius circuli id eſt ſecun
dum diſpoſitionem prelati defera
tur circulus epycicli id eſt vita et
voluntas ſubditi · exemplo ſcilicet
criſti qui dicit Johannis ſexto Deſ
cendi de celo non vt faciam volun
tatem meam · ſed voluntatē eius
qui miſit me ¶ Secundus circulus
vocatur equans ſcilicet ſuper cuiꝰ
centrum mouetur deferens quia ī
illo tenet vniformiter planeta cur
ſum ſuū Et huic aſſimilatur ſecun
dus humilitatis gradus qui eſt nō
preferre ſe equali · ⁊ ille eſt equās
qua ſcilicet equalitatem ſue mēſu
re homo non excedit Eccleſiaſtici
xxxi · Noli extolli ſed eſto in eis q̄
ſi vnus ex illis ¶ Terciꝰ autē qui
vocatur epyciclus eſt quidam par
uus circulus quem deſcribit plane
ta motu corporis ſui p cuius circū
ferētiā mouetur corpus planete
Vnde in ſuperiori parte ſui epyci
cli mouetur ab occidente in oriens
In inferiori vero parte mouetur
ab oriente in occidens · et huic aſſi
milatur tercius gradꝰ humilitatis
qui eſt minorē nō ſpernere ſed ei
ſe conformare Et ille eſt vt circulꝰ
minor epycicli cum homo ſe parui
ficat obſequēdo vel condeſcēdēdo
minori ſicut xp̄ꝰ qui dixit apoſto
lis luce viceſimo ſecundo capitulo

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

Quis maior eſt qui recumbit an q̄
miniſtrat: et poſtea ſubdidit Ego
autem in medio veſtꝛũ ſum qua
ſi qui miniſtrat. hunc circulum et
gradum humilitatis deſcribit nob
motus corporis noſtri qui ſcilicet
docet vt nos ſuperbire in nullo de
beamus. Et hic motus eſt duplex
vnus in morte et hic eſt ab occidē
te in orientem inq̄ꝫtũ corpus p mor
tem redigitur in priſtinā ſuam ori
ginē Geneſis tercio Donec reuer
taris in terram de qua ſumpt⁹ es
Secundus eſt in vita qui continu
e tendit ab oriente in occidentē. i.
a natiuitate ad mortem Eccleſiaſti
ci p̄mo Oritur ſol et occidit id eſt
homo primo naſcitur poſtea morit
Sapientie quinto Nos nati ↄtinuo
deſinim⁹ eē et poſtea erim⁹ q̄ſi nō
fuerim⁹ Itē aſſimilatur aeri prop
ter quinq; ¶ Primo quia aer ex
ſui natura eſt perſpicuus. ſic humi
lis eſt perſpicuus per ſapientie ſuſ
ceptibilitatē que ē lux ſpiritualis
Pro. xviij. ¶ Vbi humilitas ibi ſa
piētia ¶ Secundo quia eſt ſui in ō
nē ptē extēſiu⁹ ſic humilis per ſui
ad omnem ſtatum coactionem Nā
ſicut dictū ē humilis hō maioribus
obedit equalibus ſeruit minorib⁹
ↄdeſcēdit. et ſic ad omnē partem
humilitas ſe extendit Gloſa tñ di
cit Math. iij. ſuper illo verbo decꝫ
nos implere omnem iuſticiā q͛ hu
militas habet tres grad⁹ ¶ Prim⁹
eſt ſubdere ſe maiori et non prefer
re ſe equalib⁹. et hec eſt humilitas
ſufficiens Secūdus eſt ſubdere ſe e
quali et non preferre ſe m̄iori et
hec eſt humilitas proficiens Terci
us ē ſubdere ſe minori. et hec ē per
ficiens quia ī hac humilitate terci
a eſt perfecta iuſticia. Tercio qꝛ a
er eſt celeſtis influentie receptiu⁹.

q̄uia humilis eſt ad diuinam gra
am recipiendaꝫ diſpoſitus. Jacobi
quarto Deus ſuperbis reſiſtit. hu
milibus autem dat gratiaꝫ. Quar
to quia aer eſt virtutis r̄ſpirandi
amminiſtratiu⁹ per quā reſpiratio
nem conſeruatur vita corporalis.
vnde et aer per reſpirationē actrac
tus ſpiritus vocatur. ſecundū ill̄ d
Pſ. Os meum aperui et attraxi
ſpiritum. Sic etiā p humilitateꝫ at
trahitur ſpiritus ſāctus p quem ē
et conſeruatur in anima ſpiritua
lis vita Vnde Yſa. lxvi. ſecundum
aliam tranſlationeꝫ Super quē re
quieſcit ſpiritus me⁹ niſi ſuper hu
milem et quietum trementem ſer
mones meos. Quinto quia aer ē
volatilium locus. locus autē eſt lo
cati cōſeruatiu⁹. quia humilitas ē
hominū ſpiritualiū et cōtēplatiuo
rū cōſeruatiua Vnde ſicut aues in
aere volant ſic viri virtutuꝫ in hu
militate ambulant Nā qui ceteras
virtutes ſine humilitate cōgregat
q̄ſi puluerē ī ventum portat ſicut di
cit Gre ¶ Iteꝫ humilis aſſimila
tur tēre quia quāuis ſit infima tñ
celeſtis influentie ē maxime recep
tiua Cum em̄ ſit celi cētrum in ōni
ſui pte ab ipſo influētie ſue capit
effectū Et ideo int̄ oīa mūdi corpo
ra ē fecūdiſſima et rerū multarum
in eſſe ꝓductiua Similit̄ et anima
humilis maxime receptiua ē īflux⁹
gratie celeſtis. et qꝛ ↄfluit aq̄ gra
tie ad ↄcauitatē tēre. i. humilitatē a
nime ad cui⁹ ſcilicꝫ habundātiam
ſequitur fecunditas vite per opera
meritoria v̄tutum. ſicut ī plātis ad
habundātiam humorum ſequitur
fecunditas fructuū Pſ. Erit tanq̄
lignum q̄d plantatum eſt ſecus de
curſus aquarum quod fructum ſu
ū dabit ī tēpore ſuo. et iterū Pſ.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

Terra noſtra.i. humilis anima da
bit fructum ſuum. ¶ Item humi
les aſſimilantur vallibus. Primo
quidē quia valles ſunt aquoſe. Cū
enim vallis ſit terra decliuis et de
preſſa inter medium mōtium col
locata oportet ꝙ aquaruꝫ deſuper
fluentium ſit receptiua. Et talis ē
anima humilis q̄ dum ſe volūtarie
inclinat et deprimit. int̄ duos mō
tes.i. modos ſuperbie. quoꝝ vnus
eſt extolli de ſpiritualibus. aliꝰ ex
tolli de temporalibꝰ. ab vtroqꝫ de
clinans quaſi media tranſit. et id
circo ſupernarum gratiarum īflux
uꝫ copioſiſſime recipit Pſalmiſta.
Inter medium montium pertrā
ſibunt aque. Habūdat etiā in val
libus id eſt in humilibus aqua lac̄
marum Pſalmiſta Aſcenſiones in
corde ſuo diſpoſuit in valle lacma
rum. ¶ Secundo quia valles ſunt
fructuoſe. Nam ꝓpter humoris co
piam in herbis et floribus et fructi
bus fecundātur. et frondiuꝫ et flo
rum decore citius adornantur. Ita
in humilibus habundant herbe v̄
tutum fruges operum frondes ver
borum flores affectionū Pſalmiſt.
Valles habundabunt frumento .i.
humiles vite merito ¶ Tercio ꝙ
valles ſūt vmbroſe. quia ſcꝫ a mō
tibus et collibus obumbrātur. Et
ſic in humilibus ſunt vmbre mon
tium.i. exempla ſanctorum Zach.
xiiij. Fugietis ad valleꝫ montium
meorū ¶ Quarto quia ſunt eſtuo
ſe. quia ſcꝫ ſit in eis maior ſolariuꝫ
radiorum cōcurſus. Qui dum ibi
multiplicātur et detinētur. nec vl
tra eis dilatāi cōcedit maior ibi
ꝙ̄ in montibus calor generat̄. Vn
de in eis niues citius diſſoluuntur
ex quarum r̄ſolutione loca circum
adiacentia humectantur. Similit̄

in humilibus diuine conſolationes
et inſpirationes et gratie quaſi ra
dij in vallibus multiplicantur q̄bꝫ
mentes eorum ad amorem ſupne
patrie inflāmantur ¶ Vnde omne
frigus accidie vel peccati citius q̄ſi
nix r̄ſoluta repellitur. ſcd̄a Mach.
i. Acceptum ignem de altari abſcō
derunt in valle. Ignis altaris eſt
amor ſpiritualis qui abſcōditur et
ſeruatur in valle id eſt ī humilitate
mentis ¶ Quinto quia valles ſūt
quiete. Nam edificia in vallibꝰ cō
ſtituta minꝰ ventorum impulſioni
bus agitantur ꝙ̄ que montibꝰ col
locantur. Nam montium obiectu
a procellarum inundantiū impetu
valles defendūtur. et terremotibꝰ
incole vallium rarius moleſtātur.
eo ꝙ ptes terre in vallibꝰ magis
inter ſe comprimuntur. quia venti
illas ptes difficulter ſubintrāt. ꝗ
ergo minime ſūt poroſe a v̄tis mo
dicum agitantur ſic dicit Phūs.
Similiter etiam humiles ſunt ma
gis quieti et tuti et a v̄tis perſecu
tionum et a motibꝰ temptationuꝫ
Vnde ſic dicitur Judicū primo. Iu
das qui habitatores montium ob
tinuit habitatores vallis delere nō
potuit.

¶ Capitulum. xxxvij.

Incarnatio filij dei aſſimila
tur rori ſiue rorationi. ſecū
dum illud Yſaie vndecio.
Rorate celi deſuper et nubes pluāt
iuſtum. Hec autem ſimilitudo at
tenditur quo ad quinqꝫ. Nam fili
us dei incarnatus eſt vt mundum
malignitate inflammatum refrige
raret. Ros enim calorem tempāt
et refrigeria preſtat ¶ Ita ille ros
temperauit eſtum concupiſcentie
Eccī. q̄oragesimotcio. Ros obui
ans ardori veniēti hūilē efficiet eū

Et adducet refrigeriũ gratie. Da
nielis tercio. Fecit medium forna
cis quaſi ventum roris flantem.
Secundo incarnatus eſt vt mũdũ
aridũ impinguaret. Nos em̃ quoſ
dam piſces maris impinguat. Et
in aliquibus regionibꝰ oues rore
paſcuntur et impinguãtur. ſic ille
ros mundum aridũ impinguauit.
Geneſis vicesimo ſeptiõ In ping
uedine terre et rore celi deſuper e
rit benedictio tua. Impinguamur
enim in criſto ex conſideratione ſu
e humanitatis et hec eſt pinguedo
terre. et etiam ex contemplatione
ſue diuinitatis et hec eſt pinguedo
roris. Tercio vt mundum ſteri
lẽ fecundaret. locꝰ em̃ vbi ros nõ
deſcendit ſterilis exiſtit. Sic mũdꝰ
erat ſterilis a bona operatione. ſed
deſcẽdit ros ille in ipſum et germi
nare fecit. Oſee decimoquarto. Ego
quaſi ros et iſrl̃ germinabit quaſi
lilium. Quarto vt mundum fa
melicũ paſceret. Numeri xi. Cumq̃
deſcẽderet nocte ſuper caſtra ros.
deſcendebat pariter et mãna. Iſto
tamen rore nõ paſcuntur homĩes
coruini id ẽ per peccatum denigra
ti ſed paruuli id ẽ homines mãſue
ti p̃ puritatẽ albi. Nã pulli coruorũ
q̃ diu habent pilos albos a paren
tibus relinquuntur et tunc eleuan
tes capita et aperientes roſtra ce
leſti rore paſcuntur. Unde in Pš.
Qui dat iumentis eſcam ipſorum
et pullis coruorum inuocantibus
eum. Quando autem nigreſcere in
cipiunt a parentibus ſuis nutriun
tur. Quinto vt poteſtatez demo
num coherceret. Nos enim noctur
no tempore cadens venenoſa ani
malia arcet. et ideo venenum eorũ
non tm̃ nocet denocte q̃tũ de die
ſecũdũ Phũm. Nam etiam pungũt
ſerpẽtes quã diu ſtant iter herbas
roridas. Sic ille ros celeſtis ad nos
veniẽs maliciã demonis refrenauit.
Pſa. xxvi. Ros lucis ros tuus. et
terram gigantũ id eſt ſuperborum
demonum detrahes in ruinam.

Capitulũ. xxxviii.

Inconſtãs homo aſſimilat̃
mercurio q̃ q̃uis ſit de ſe
tẽprate nature et diurnus
tñ frequẽtiꝰ variat̃ q̃ mõ maſculi
nꝰ modo feminꝰ inenit̃. Cito em̃
ſe vertit ad naturã illius planete
cui cõiungitur. vt cũ bonis bonꝰ
et cũ mal̃ malꝰ cũ mediocribꝰ me
diocris vel malicioſus ſtatim effici
at̃. Et talis eſt incontinens ſiue in
conſtans homo ſm̃ Pš. Cũ ſanc
to ſanctus eris et cum viro innocẽ
te innocens eris et cum electo elec
tus eris et cũ peruerſo peruerteris.
Item inconſtãs homo aſſimilatur
aeri in tribus. Primo quia aer
eſt ſubſtãcialiter leuis et ſic homo
inconſtans eſt leuis in credendo.
Eccleſiaſtici decimonono. Qui cito
credit leuis eſt corde. p̃ma Io. iiij.
Nolite omni ſpiritui credere. Her.
vtrumq̃ vicium ẽ et omnibus cre
dere et nulli. Secundo quia aer ẽ
faciliter mobilis. Sic homo incon
ſtans ẽ mobilis in operando quia
ſcz non perdurat in opere incepto
ſed facilit̃ dimittit vnũ et incipit
aliud. Ia. i. Vir duplex aĩo incon
ſtãs ẽ i oĩbꝰ viis ſuis. Tercio q̃
aer ẽ multiplicit̃ alterabilis et vari
abilis etiã in oppoſitas qualitates.
Unde ex fetidis cito corrũpitur dũ
ei vapor peſtiferus admiſcetur. et
ex odoriferis ſanus et redolens in
uenitur. ſic incõſtans homo altera
tur in conuiuendo ex bonis exem
plis aliorum vel ex malis. et ex peſ
tifera ſocietate inficitur et ex bona

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

fami   liaritate dirigitur Vnde con
grue aſſimilatur aeri qui ad omnē
ventum vel nubium vaporem alte
ratur Job·xxxvij·Subito aer cō
gregat͛ i nubes ⁊ ventus tranſiēs
fugabit eas

¶ Capitulum·xxxix·

IGnorantia vel error rati
onis inducit peccatū ſicut
eclipſis ſolis inducit terre
motum Eſt enim eclipſis ſolis cau
ſa et ſignum terremotus eo ꝙ in
terra ad quā conuertitur vmbra e
clipſis itēdit͛ frigiditas poros tre
ꝯſtrigēs et reflectēs vaporē i ſeip
ſum Et veriꝰ ſignū in cauda ꝙ̄ in
capite draconis et tāto veriꝰ ꝙ̄to
maior fuerit ⁊ vbi ſpiſſior fuerit vm
bra Similiter quāto maior et craſ
ſior eſt error et ignorantia mentē
obſcurans tanto magis mouetur
anima inordinate ad peccandū Et
precipue ſi ē eclipſis i cauda draco
nis.i. ſi eſt error vel etiā ignorātia
finis qui prior ē in itentiōe Vnde
tunc opus ſequens eſt inordinatū
Mathei·vi·Si oculꝰ tuus .i. inten
tio neq̄ꝙ fuerit totū corpꝰ .i. proceſ
ſus opis tenebroſum erit Nā qua
lis eſt intentio que precedit tale ē
omne opꝰ qd̓ ſequit͛ vt dicit Gre
gorius et intelligitur de intentione
finis ¶ Item ignorantia aſſimilat͛
tenebre Primo qꝛ tenebra eſt vi
ſus impeditiua· vñ dicit͛ tenebra
a tenendo qꝛ ligantur et tenentur
oculi ne lumē videant Sic ignorā
tia tenet oculos mentis ne videāt
lumē veritatis Thobie·v·In tene
bris ſedeo et lumen celi non video
¶ Secundo qꝛ ē greſſus ꝓhibitiua
Nō enim tutum ē in tenebris ābu
lare·Jo·xij·Qui ambulat i tene
bris neſcit quo vadit ¶ Tercio qꝛ
eſt caſus inductiua Naꝫ qui ambu
lat i tenebris faciliter ⁊ frequēter
cadit precipue vbi lubricum eſſet
Sic etiam ignorantia boni inducit
caſū peccati Prouerbioꝝ·iiij·Vi
a impioꝝ tenebroſa neſciunt vbi
corruāt Frequētior autē eſt caſus
vbi eſt tenebra ignorātie cū lubri
co ꝯcupiſcētie Ps̄·Fiant vie eoruꝫ
tenebre et lubricū Et frequenter
vnus ignorans facit errare alium
Mathei·xv·Si cecus ceco ducatuꝫ
preſtet ābo in foueā cadūt ¶ Quar
to quia eſt timoris icuſſiua· timet
enim homo in tenebris · ſecunduꝫ
illud Ps̄ · Timor ⁊ tremor venerūt
ſup me et cōtexerunt me tenebre
Similiter ignorantia timorē indu
cit Sicut enim ignorantes artem
bellandi timēt frequēt͛ que nō ſūt
timenda vt fragorem armoruꝫ et
ſimilia Similiter ignorantes viaꝫ
dei timent frequenter que nō ſunt
timenda Ps̄·Illic trepidauerunt
timorē vbi nō erat timor ¶ Quin
to qꝛ ē verecūdie diminutiua·Vñ
qui volūt turpia facere tenebras
querunt vt verecūdiaꝫ fugiāt·ſecū
dum illud·Eccī·xxiij Omīs homo
qui tranſgreditur lectum ſuum cō
tēpnens in animam ſuā et dicēs·
quis me videt? tenebre circūdant
me et parietes cooperiunt me et
nemo circumſpicit me queꝫ vereor
Sic etiaꝫ ignorantia culpe minuit
vel tollit ruborem penitentie·Je·
vi·Confuſione nō ſunt confuſi et
erubeſcere neſcierunt

¶ Caplm·xl·

Ira dei quāta ſup peccato
res in fine apparebit Nam
feruor ſolis ſub nube tegi
tur· ſed quando diſcoopitur quā
ti ſit ardoris oſtenditur Sic xp̄us
qui nūc eſt quaſi ſub nube miſeri
cordie quante ſit iuſtitie et potētie

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

maifeſtabit in fine Pſ. Cognoſce
tur dominꝰ iudicia faciens. ¶ Itē
ira dei aſſimilatur iridi ſiue arcui
lune ¶ Primo ratione ſignificati
oīs. Differt em̄ ſignificatio iridis ſo
lis et lune. Quia arcus ſolis vt ſa
cra ſcriptura trādit Gen̄. ix. apparꝫ
in ſignū diuine clemētie. Vnde e
tiam apd grecos dicebaꝰ arcꝰ dep
monis. i. ſapienti e. Quia phodiſte
qui omnia naturalia attribuebant
dījs dicebant. ꝙ arcus ille ē ſignuꝫ
clemētie. quia calor mixtus ex aq̄
et ignē ſignū eſt ꝙ neqꝫ per aquā
neqꝫ per ignē eueniet periculū dep
mone. i. ſapientia ꝓuidente. Vnde
ante tempꝰ iudicij qn̄ nos igne cō
flagrādi finem mūdi expectamꝰ ve
turum. dicūt quidam doctores ca
tholici ꝙ per. xl. ānos arcus nō ap
parebit. vt oſtēdat diuinā clemē
tiam a mūdo amotā diuini iudicij
ira appinquāte Arcus autem lune
ſignificat ſcd̄m Phōs tēpeſtatem
longā et auram ſtabilē. Et magis
diuina ira aſſimilatur ei q̄ꝫ clemē
tia Pſ. Ignis exardeſcet in cōſpe
ctu eius et in circuitu eiꝰ tēpeſtas
valida ¶ Secūdo ratiōe coloratio
nis Quia vt dicit Ariſt. color luna
ris yridis eſt albꝰ eo ꝙ lumē in no
cte videtur albū vt dicit. qd eſt qꝛ
frigus noctis cōdēſans nubē nō ſi
nit radiuꝫ lune cū ſit debilis pene
trare in ꝓfundū eiꝰ. ideo tātum in
ſupficie illuſtratur nubes. ⁊ ideo p
dn̄s nō generatꝰ niſi albedo que in
ſola ſupficie habet fieri. Naꝫ rube
do cōſtituitꝰ ex īmutatione lucis in
ꝓfundꝫ humidi fumoſi. et viridi
tas ex lūie penetrāte in humidum
aqueū. Albedo ergo yridis lune ſi
gnificat claritatē et trāquillitateꝫ
ire diuine. Non em̄ eo modo ira ē
in deo ſicut in hōie ſciliꝫ vt ſit ex eo

paſſio perturbans et obfuſcās ſiue
obſcurans iudiciū rationis. Eſt er
go ira dei alba .i. clara et trāquilla
in nullo mētem eiꝰ obfuſcans Pſ.
Deus iudex iuſtus et fortis et pati
ens nūq̄ꝫ iraſcetꝰ per ſingulos dies
Et ideo vt dicūt doctores non eſt ī
deo ira que eſt paſſio afficiens ſed
ſolū ira efficiens vt ſcꝫ ip̄a pena il
lata a deo puniēte ira dei vocetur.
¶ Tercio ratione apparitionis. q̄a
cū arcus ſolis frequētꝰ appareat ar
cus tamē lune rariſſime apparet.
Nam vt dicit Ariſtotiles ī. l. annis
non videtur niſi bis Et ideo hoc po
teſt eſſe. qꝛ arcus talis nō apparet
ſi luna. xiiij. et cū fuerit in ortu vl'
occaſu ſuo. Luna ergo exiſtens in
ſignis aq̄lonaribꝰ nec ad aquiloēꝫ
nec ad meridiē habet illam oppoſi
tionē que req̄ritur ad yridē. Si au
tē eſt in ſignis meridionalibꝰ et ē
plena. ſequitꝰ ꝙ ſol eſt in aq̄lonari
bus ⁊ ideo tūc vix ſunt nubes in a
q̄lone que ſint ſemē yridis. Si aūt
luna. xiiij. ſit ī ortu vl' occaſu ſcꝫ ſe
ro vel mane patꝫ ꝙ ſol eſt ei oppo
ſitus. ideo licet oppoſitio recta ſit q̄
r̄quiritur. tanta ſit diſgregatio a
eris ꝙ vix ibi poteſt eſſe nubes in
tanta denſitate et continuitate q̄n
tam requirit. niſi hoc faciat aliqua
ſpecialis ſtella que forte non eſt in
tali diſpoſitione in . l. annis niſi
bis. Et ideo forte hoc dicit Phūs.
licet quidā dicāt eū hoc dixiſſe tan
tum r̄ferendo nō aſſerēdo Nd ẻgo
arcꝰ ſolis qui ē ſignuꝫ clemētie fre
quētiꝰ apparet. Arcus vero lune q̄
eſt tēpeſtatis p̄ſagiū apparet rariſ
ſime ſignificat ꝙ deus ꝓnior eſt ad
miaꝫ q̄ꝫ ad irā et p̄ſtabilior ad par
cēdū q̄ꝫ ad puniendū Ezechiel' deci
mooctauo. Non eſt voluntatis me
e mors impij. Et Iohelis ſecundo.

Con uertimini ad dominũ deum ve
ſtrum qm̃ miſericors eſt et p̄ſtabil̄
ſup malicia.

Capitulũ. xli.

Ira hũana duplex ē. Vna
que rōnē a rectitudine cō
trahit. et hec eſt ira per vi
cium Alia qua appetitus ſēſitiu9 cō
tra vicia et mala mouetur ſcd̄m or
dinē rōnis. Et hec eſt eſt ira p zelũ
put Greg9. diſtinguit i. v. Mor.
Pria ira ſimilis eſt ſtelle que cani
cula nuncupat̄ Et hoc oñdunt tria
Prio canicule eff ctus. Eſt eniz il
la ſtella in effectu feruētiſſima. qd
competit ire inordinate et furie De
q̃ Phũs dicit. q̄ eſt accēſio ſāgui
nis circa cor Vnde q̃ ad iram alios
puocant dicunt̄ eſſe incendiariȝ di
aboli. de q̄bus in Ps̄. Incenderunt
igni ſanctuarium tuuz. i. cor. qd de
bet eſſe deo dicatũ. Secūdo hoc
oſtendit canicule ortus. Nam ſcd̄z
Albumaſar canicula oritur in. xix
gradu cācri. In cuius ortu fit mag
na turbatio in aere. Ita etiā dum
ira exſurgit et excandeſcit fit mag
na turbatio in homine Et hec ptur
batio primo fit interius in corde.
Quia ſicut dicit Greg9. in Mora.
Cũ tranquillitatez mentis ira diũ
berat dilaniataz qdāmodo ſciſſāqȝ
perturbat. Vnde per irā ſapiētia p
ditur vt q̄d quo ve ordine agendũ
ſit omnino neſciat̄. ſicut ſcriptum
eſt. Ira in ſinu ſtulti r̄quieſcit. q̄a
nimiz intelligentie lucem ſurripit
cũ mentē cōmouendo confundit. I
tem fit pturbatio in ope ſicut ſcrip
tum eſt Ira perdit etiaz prudētes.
quia ſcȝ cōfuſus anim9 neq̄q̄ exple
re etiaz ſi quid intelligit prudēter
valet. Item fit per irā turbatio in
corpe. quia ſicut dicit ibidē Greg9.
Dũ ire ſue ſtimulis accenſũ cor pal
pitat. corp9 tremit. lingua ſe ip̄e
dit. facies igneſcit. exaſperantur
oculi. et nequaq̄ recognoſcũtur noti.
notis quidem ore clamorē format.
ſed ſenſus quid loquitur ignorat.
In quo itaqȝ iſte arrepticius longe
eſt qui actiōis ſue conſcius nō eſt.
Item fit per irā turbatio in cōuerſa
tione. quia p eā ſicut Grego9. di
cit. grā vite ſocialis amittit̄. ſicut
ſcriptum eſt. Noli eſſe aſſiduus cũ
hoīe iracũdo ne diſcas ſemitas ei9
et ſumas ſcādalum aīe tue. Quia
qui ſe ex hũana rōne nō tēpat ne
ceſſe eſt vt beſtialiter ſolus viuat
Item fit per iram turbatio in con
gregatioē. Quia ſicut dicit Gre9.
per iram cōcordia rumpitur. ſicut
ſcriptum eſt. Vir animoſus parat
rixas. et vir iracũdus effundit pec
cata. Peccata quippe effundit. q̄a
etiam malos quos ad diſcordiaz p
uocat peiores facit. Tercio decla
rat dictam ſimilitudinē canicule tē
pus. Ab hac enim ſtella dicũtur di
es caniculares. in quibus ſangui
nem minuere vel medicinam acci
pere eſt valde periculoſum propter
exceſſum diſtemprantie aeris ī ca
lore. Vnde ypocras dicit in Ampho
riſmis. q̄ ante canem et poſt canē
et ſub cane moleſte ſunt purgatio
nes et farmacie Et ibi dicitur in cō
mento. q̄ ante ortum et in ortu et
poſt ortum illius ſtatim dare potio
nem laxatiuam periculoſuz eſt. q̄a
tunc aer eſt calidus et ſiccus. ſcili
cet a calido ſigno et a calida ſtella
ſcȝ licet ſole et leone cum canicula
exiſtente. Vnde ex modica medici
na ſumpta corpus fieret nimis ca
lidum et ſiccum. et febris forſitan
ſequeretur. Medicina etiā iſto mo
do ſumpta euaporaret et nimis e
tiā oparetur. cum corporis pori tūc

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

ex calore aeris ſint apti. Dicit eniꝫ
ibidem Galienꝰ quod calor extraneꝰ
vires extrahit medicine Unde aq̄
calida repugnat ſolutioni. ſed ca
lor aeris tūc eſt fortis. ꝓpterea vir
tus interior tunc eſt debilior et per
potionē vel minutionē plus debili
tatur. Sicut ergo ſub feruore cani
cule exhibenda non eſt potio medi
cine. Sic etiam in feruore ire exhi
benda nō eſt correptio diſcipline.
Quia nec a furioſo correptio ē mode
ſte vel ordinate porrigitur. nec ab
irato peccatore patiēt vel vtiliter
ſumitur. ꝓpter quod et ira viri iuſ
ticiaꝫ dei nō operatur. vt dicit Jac.
.i. Nam dum perturbata mēs iudi
cium ſue rationis exaſperat omē
qđ furor ſuggerit rectum putat. ſic
dicit Gregꝰ. ¶ Item impetus ire
diſſipat animā ſicut pluuia īpetu
oſa deſtruit plātā. frigiditas enī q̄
tunc maior eſt in pluuia eſt q̄litas
mortificatiua. Quando vero pluui
a eſt ſuauis cum humido aereo et
terreſtri ſicco fecundatur t̄ra. Ita
etiam ira impetuoſa rationis iudi
cium ledit et ad refrenandum ſeip
ſum lentum et frigidū reddit. Sed
ſuauitas manſuetudinis gratiā dei
recipit qua noſtre anime t̄ra fecū
da fit et pingueſcit. ſm illđ Prou.
iij. Manſuetis dabit gratiam ¶
Item ira aſſimilatur aq̄ torrentis.
Primo quia talis aqua eſt īpetuoſa
Torrens enī eſt aq̄ cū īpetu veniēs
et recedēs. Unde dicitur torrēs. quia
īpetu creſcit. ſed ſiccitate torreſcit
et areſcit. Talis eſt ira eoꝝ qui ſbi
ito et multum accedunt et cito re
uertūt. Unde tales vocātur īpetuo
ſi Pſa. xxxiij. Cōuertētur torren
tes eiꝰ in picē ſcꝫ ꝓpter ſbitā iflam
mationē ire ¶ Secundo quia talis a
qua ē dāpnoſa. Nā vias deſtruit. ē

ram corrodit. et vicina loca ſbmer
git. Sic ira nimia deſtruit vias ra
tionis. corrodit vires corpis. et in
terdū ſibi ꝓpinquos iratꝰ inuadit
et ledit. Unde de hmōi furioſo poſſꝫ
etiam illud dici Pſa. xxx. Spiritꝰ
eiꝰ velud torrens inundās vſqꝫ ad
medium collis ad ꝑdendas gentes
in nichilū. ¶ Tercio quia talis aq̄ ē
periculoſa. Nā quia cū impetu venit
ōnia ſibi obuiātia diluit q̄ cum im
petu ſequūtur. Hec etiam lapillos
et paleas coaceruās poſt ſe veſtigia
derelinquit. et ſic in mare deſcendit
vbi ōnis fluuiꝰ nomē et dulcedinē
ꝑdit Sic etiā ira cū impetu creſcit.
ſibi obuiātes .i. reſiſtētes ſi pōt ꝓſter
nit. et cū īpetu alios ſibi vnitos ſe
cum ad periculū trahit. lapillos et
paleas id ē paruas et leues iniuri
as ante oculos mentis coaceruan
do id ē reminiſcendo reducit. poſt ſe
veſtigia rationis et manſuetudinis
per obliuioneꝫ dimittit. Et hec ira
eſt torrens iniquitatis que animā
per odium turbat Pſalmiſta Tor
rentes iniquitatis conturbauerunt
me ¶ Secunda ē ira et indignatio
ſanctorū contra mala que ē ſecun
dum rationem. et q̄ dicitur ira per
zelum non eſt contempnenda ſed
valde timenda. vtpote cuius v̄ba
et maledictiones effectum inueni
untur habentia. Et hoc apparet p
exēplū in montibus Gelboe quos
iratus Dauid de cede populi in ipis
facta maledixiſſe legitur. ſecundo
Regum primo. Gelboe eniꝫ vt di
cit Jheronimus erant montes alie
nigenarum in quibus Saul cum fi
lijs ſuis corruit. propter quod in
dignatus Dauid eis maledixit et
maledicendo eos in ſterilitatē per
petuam commutauit. Et ideo vt
gloſa ibidem dicit ¶ Hij montes

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

ante maledictionē vberes fuerūt
quos maledictioni poſtea ſubiace
re teſtatur· eo ꝙ nunꝙ̄ ibi pluere
vel rorem deſcendere reperiat̄·

¶ Capl̄m· xlii·

IVſticie equalitatem ſerua
re docꝫ nos t̄ra· que ſcđꝫ
Phūm eſt eque librata in
medio ꝓpriis ponderibus Quelibet
enim ſuarum partium ſuo pondere
nititur ad mundi medium· ⁊ in de
clinatione ſuarum ꝑtium ſingularꝫ
tota eq̄ librata ſuſpēditur circa cē
trū· ꝓpter qđ eq̄liter in medio imo
bilis retinetur· Ex quib⁹ patet ꝙ
in terra eſt de ſui natura ꝑtium eq̄
litas loci medietas· ⁊ quietis ſtabi
litas· Eſt enꝫ in ſuis ꝑtibus eque
librata· in medio mundi locata· ⁊
in eodem ſitu perpetuo ſtabilita·
Hec autꝫ tria virtus iuſticie req̄rē
videt̄ Nā primo v̄tus iuſticie req̄rit
eq̄litatꝫ· qđ ipſū nomē demōſtrāt
Dicūtur eñ ea q̄ adeq̄nt̄ iuſtificari
Vñ Cōſtātin⁹ iuriſconſultus dicit·
ꝙ ius ē ars boni et eq̄· Jus autꝫ
eſt quo cognoſcitur qđ ſit iuſtū ¶
Secūdo ꝑtinet ad iuſticiā mediꝫ
tenere· Vnde Phūs· v· Ethicorꝫ
aſſignat medium iuſticie ſcđm pro
porcionabilitatem ariſmetricam
quod eſt medium rei· Aliis eñ vir
tutibus moralib⁹ aſſignatur medi
um ratiōis tantum· ſed iuſticie me
dium rei· Nam alie virtutes mora
les conſiſtunt pꝛīcipalit̄ circa paſſi
ōnes· quarum rectificatio nō attē
ditur niſi ſcđm ꝯparationem ad ipſū
hominem cui⁹ ſunt paſſiones· ſecū
dum qđ iraſcitur et concupiſcit ꝑ
ut debet ſcđm diuerſas circūſtan
tias· et ideo medium talium v̄tu
tum nō accipit̄ ſcđm ꝓportionꝫ v
nius rei ad alteram· ſed ſoluꝫ ſecū
dum ꝯparationem ad ipſum hominē
virtuoſum· et ꝓpter hoc in ipſis ē
medium ſolū ſcđꝫ rōnē quo ad nos
Sed materia iuſticie eſt exterior o
peratio ſcđm qđ ipſa vel res cuius
eſt vſus debitā ꝓportioēꝫ habꝫ ad
aliā perſonā· Et ideo mediū iuſticie
ꝯſiſtit in q̄dam ꝓportiōis equalita
te rei exterioris ad perſonā exteri
orē· Eq̄le autē eſt realit̄ medium i
ter mai⁹ et minus· vt dicit̄· x· Me
tha· et ideo iuſticia habet mediꝫ
rei· Sed hoc mediū rei eſt etiaꝫ me
dium rōnis· et ideo in iuſticia ſal
uat̄ etiam rō virtutis moralis· ¶
Tercio iuſticia requirit ſtabilitatē
et firmitatē· ⁊ ideo diffinit̄ a viris
peritis· ꝙ iuſticia eſt conſtans et ꝑ
petua volūtas ius ſuū vnicuiqꝫ tri
buens· Ex qua diffinitiōe habetur
ꝙ ille iuſt⁹ eſt· qui eſt in operādo
volūtari⁹· firm⁹· diuturnus et rect⁹
Vnde in hac diffinitiōe ponitur pri
mo voluntas ad oñdendū ꝙ actus
iuſticie debet eſſe voluntari⁹ Pš·
Exultent et letentur qui volunt iu
ſticiam meam ¶ Secūdo additur ꝯ
ſtans· ad deſignandum firmitatꝫ
ꝓpoſiti· ſcilꝫ vt in ꝓpoſito faciendi
iuſticiam firmiter perſeueret Job·
xvii· Tenebit iuſtus viam ſuam ⁊
mūdis manib⁹ addet fortitudinꝫ
Tercio additur ꝑpetua ad oñdēdū
perſeuerātiā ſiue diuturnitatꝫ· Vbi
nota ꝙ volūtas poteſt dici ꝑpetua
dupliciter· Vno mō ex ꝑte ipſius
actus iuſti qui perpetuo durat· et
ſic ſolius dei voluntas eſt ꝑpetua A
lio modo ex ꝑte obiecti· quia ſcꝫ a
liq̄s vult perpetuo facere aliquid·
et hoc requiritur ad rōnē iuſticie·
ꝙ nō ſufficit ad rationꝫ iuſticie vt
aliquis velit ad horaꝫ in aliquo ne
gocio ſeruare iuſticiam· quia vix i
uenitur aliquis qui velit iuſte i ō
mibus agere· Sed pcipue req̄rit̄ ꝙ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

homo habeat voluntatem ꝑpetuo
et in ōmibus iuſtitiā ſeruandi Pſ·
Beati qui cuſtodiūt iudiciuꝫ et fa
ciunt iuſticiā in ōni tpe· Nō autē
vltimo ſubditur ius ſuū vnicuiqꝫ t̄
buens· ponit̄ ibi actus iuſticie pro
habitu qui per actū ſpecificatur J
tem habit⁹ reducitur ad actū· Vn
de ſi quis vellet hanc deſcriptioneꝫ
ad debitā formā diffinitionis ꝛ̄du
cere diceret ſic· Juſticia eſt habit⁹
ſcd̄m quē aliq̄s conſtanti et ꝑpetu
a volūtate ius ſuum vnicuiqꝫ t̄bu
it· et quaſi eſt eadem diffinitio cuꝫ
ea quā Phūs ponit in· v· Ethicoꝝ
dicens ꝙ iuſticia eſt habitus ſcd̄m
quē aliquis dicit̄ operatiuus iuſti
Nota etiaꝫ ꝙ vnicuiqꝫ reddere ius
ſuum nō ſoluū ꝑtinet ad iudiceꝫ vl̄
ad principē· ſicut ad dirigentē vel
operantē qd̄ iuſtū eſt· quia iudex
eſt iuſtum aīatum et princeps eſt
cuſtos iuſti· vt dicitur· v· Ethicoꝝ
Sed etiam ad ſubditos ſicut ad ex
equētes· Hec eſt igit̄ forma iuſtici
e quā repſentat nobis vt dictum
eſt ipſum elemētū terre Jheremie
xxiij· Faciet iuſticiam in terra·

Capitulum· xliij·

Lacrimarum cōpūctio aſſi
imilatur aque ꝓpter ſeptē
Primo quidē· ꝙ aqua eſt
ſordiū lauatiua· Nā videm⁹ ꝙ ea q̄
ſordidātur ꝑ lotionē aque mūdāt̄
Vnde pānus line⁹ videtur eſſe ſor
didus dū eſt a tela ſuccifus· aq̄s ſe
pe lotus efficitur valde alb⁹· Oues
etiā anq̄ᵜ tōdantur ꝓus in aqua la
uātur· Jta aq̄ lacrimaꝝ eſt ōnium
peccatoꝝ abſterſiua· mūdificatiua
et dealbatiua Job· ix· Si lotus fue
ro aq̄s niuis et fulſerit velut mun
diſſime man⁹ mee Nā q̄ſi aque flu
ētes ex reſolutiōe niuiū ſūt aq̄ fluē
tes ex ꝛcordatiōe pcc̄oꝝ et hee ſūt
maxīe ablutiue· Et hāc aqꝛ virtu
teꝫ cognoſcūt etiā aīalia· et hmōi
lotionis manifeſta nob̄ prebēt ex
empla· Nā leena dū adulteriuꝫ cō
mittit cū pdo tanq̄ᵜ malefecerit vi
rūqꝫ offenderit ad ipſū nullatenus
redit niſi pri⁹ lota fuerit aquis Si
milit̄ ciconia dū cum alio maſculo
ꝯcūbit niſi pri⁹ ſe lauerit ad cōpeꝫ
nō redit· Cign⁹ alba eſt auis non
ſolum adulteriū refugit ſed et ſi cū
ꝯiuge coierit tāq̄ᵜ rem turpē et feti
dā fecerit niſi ꝓus ſe lauerit nunq̄ᵜ
cibū ſumit· Et tamen multi miſeri
multis adulterijs et ſcelerib⁹ fedati
ſine lotione penitentie ad corpus
xp̄i accedere nō verentur Elephas
cum multo rubore ad vxorem acce
dit· latebras q̄rit· videri r̄fugit tā
q̄ᵜ turpe et deteſtādūꝫ q̄d fecerit· n̄
prius ſe aq̄s lauerit ad ſocios nūq̄ᵜ
redit· Et habent elephātes hoc ꝓp
um ꝙ ſemper in luna noua turma
tim ad aquas accedūt et ab ōmib⁹
ſordib⁹ in aqua ſe abluūt· ꝛ filios
quos ante ſe ire faciunt ſemper ſi
imilia facere inſtruūt Sed multi mi
ſeri relicta aqua munda penitentie
ad modum porcorum querūt aquā
lutoſā luxurie Ezech· xvi· Non eſt
preciſus vmbilic⁹ tuus et aqua nō
es lota in ſalutem Secūdo quia
aq̄ eſt viuificatiua· Vnde arbores
que videntur in hyeme mortue ex
defectu humiditatis aquee aſcēden
te humore iterum ſiunt viue· Jta
anima in peccatis mortua viuifica
tur penitentie lacrima· Et ſicut eti
ā piſcis abſqꝫ aqua nō viuit ſed re
motus ab aquis moritur et putre
ſcit· Jta etiam peccator ſine lacri
mis viuere ſpiritualiter nequit Y
ſaie quīq̄geſimo· Computreſcant
piſces ſine aqua. i. penitētes ſine la
crima et morientur in ſiti· Nam et

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

piſcis quidã qui allec dicitur ex ſo
la aqua viuẽ perhibetur· ſicut tal
pa ex terra· cameleon ex aere· et
ſalamandra ex igne viuere referũ
tur· q̃uis ſapiẽtiores dicãt q̧ nul
lũ animal nutriat vel viuat ex pu
ro aliquo elemẽto· Dicitur em̃ eſſe
vnũ genus plante qd quãtumcũq̧
aridum fuerit in aqua miſſum ꝓti
nus reuiuiſcit· Vnde etiam anima
mortua ſi in lacrimarꝫ aquis fuerit
balneata ex mortua fit viua· Et q̃
dã auicule que miro modo ex qui
buſdam arboribus generantur et
loco fructuum in eis naſcuntur· q̃
diu tamen ad arborẽ ſuſpendũtur
nũq̃ viuificant· Sed quando rup
tis tenaculis in aquaꝫ cadunt aĩaꝫ
cũ vita recipiunt· Et ẽ notandum
q̧ hee auicule modicũ valde habẽt
de carne et minus de ſãguine· qua
re ad eſum nõ ſunt apte· Sed que
ẽ arbor ꝓducens has aues? niſi mũ
dus producens homines· et quid
ẽ non viuificari in arbore ſed in a
qua? Niſi quia non ſpiritualiter vi
uimus q̃ diu mundo vel peccato i
heremus· Sed dum a mũdo recedi
mus et aquas deuotionis attingi9
tunc deo viuere incipimus· Tales
em̃ qui mundo adherent ſunt car
ne multi et ſanguine pleni· Sed q̃
aquis penitentialibus ſunt attriti
ſunt carne et ſanguine quaſi nul
li· quia nõ ſequũtur que carnis ſũt
ſed que dei· Ap9. i. Corin· xv· Caro
et ſanguis regnum dei nõ poſſide
bit· ¶ Tercio quia aqua ẽ impin
guatiua et fecundatiua Dixerunt e
nim Phi· q̧ ſi terra fuerit nimiuꝫ
indurata· nec aquis balneata ſemẽ
non recipit· et receptum nõ ꝑmit
tit erũpere et germinare· ſed vome
re ſepe confracta ſemina nutrit· et
per aquam pluuie remollita quan
dam in ſe pinguedineꝫ colligit quã
receptam et in ſe decoctam radici
b9 ad ꝓductionẽ ſeminis fũdit Sic ꝓ
oĩa corda dura nulli ſũt fructui ap
ta· Sed vomere pnĩe ↄmollita ⁊ ꝑ
fuſa deuotionis aq̃ fiunt pinguia et
fructifera· xp̃c qd ẽ quidam lapis
p̃cioſus qui dr̃ emidros· qui ad nõ
ſtrũ exẽplũ de ſe perpetuas ſtillat
guttas Vide9 etiã q̧ nulla eſt terra
adeo bona de ſe cui ſubtrahit̃ aqua
niſi fiat infecũda ⁊ vana· nec alicui
vſui apta· qui poti9 rẽſoluta in pul
uerem vertitur· Et ecõtra tra dũe
mentib9 tpib9 rẽcipiẽs in ſe aq̃m fit
mollis arabilis ad ſerẽdũ apta et
valde fecũda Hoc patꝫ in tra egip
ti· q̃ nĩ irrigat̃ pluuia· ſꝫ creſcẽte nili
fluminis aq̃ trã irrigat· et creſcẽte
riparꝫ ſuarũ flumĩe irrigat vniũſa
fit q̧ꝫ ibi ſterilitas mag̃ et reruꝫ ꝑe
nuria· qñ ex aliq̃ cauſa nõ aſcẽderit
ipſa aqua· Tempore etiam Helie
quando non fuerunt pluuie perie
runt pre ſiccitate omnia· Sed cum
oraret vt deſcenderet aqua· redijt
rerum habundantia· Que etiam ẽ
arbor tam fertilis et amata que nõ
protinus ſterileſcat et ex viridi ſic
ca fiat ſi humor aqueus ei deficiat·
Ita etiã ſine lacrimarũ irrigatione
nullus eſſe poteſt fructus penitẽtie
Job· xij· Si ↄtinuerit aquas omnia
ſiccabuntur· Quarto quia aqua ẽ
laſſorum ↄfortatiua Nam et oues ⁊
oĩa aĩalia dũ calorẽ eſtuant in eſta
te· ſi aquã coacte vl̃ ſpõte trãſeũt
mox ſe excutiũt· et rẽſumptis virib9
auidi9 cibũ ſumunt· et fortiora ad
opera redeunt· Cerui etiam q̃ticũ
q̧ꝫ laſſi a canibus fatigati ſi poſſũt
aquas intrare et flumina trãſnata
re mox priſtinas vires ſumunt· ⁊
ſpretis canibus ſiluas petunt Ita
etiaꝫ lacrime mirabili modo laſſos

et laborantes cōfortāt et vires ꝑdi-
ditas reparāt. Vnde anima cōptum-
cūq; demiſſa vl' debilitata miro mo-
do confortatur hijs aquis balnea-
ta. ¶ Quinto quia aqua eſt durorū
emollitiua. Nā panis bis coctus q
eſt natura duriſſimus in aqua poſi-
tus mollis efficitur. Ita lacrima cō-
puncti deuote orantis dei ſeuerita-
tē emollit et ad parcendum et mi-
ſerandū flectit Io. v Mouebat aq
et ſanbaatut vn9. ¶ Sexto quia eſt
ſitis ſedatiua. Naz ſitis eſt appetit9
frigidi et humidi. Vnde cum aqua
de natura ſua frigida ſit et humida
recte ſitis eſt extinctiua ¶ Ita lacri-
me penitentie extīguūt ardorē culpe
Eccli. iij. Ignē ardentē extinguit a-
qua. i. ardorē culpe cōpūctionis lacri-
ma Septio quia aq ē caſtroꝝ for-
tificatiua. Nā babilonia fortiſſima
dicitur fuiſſe. nō tātū quia murus al-
tiſſimus et fortiſſim9. ſed quia inſup
vndiq; fluuijs vallaetur. Null9 em
locus poteſt eſſe fortis vbi aq defi-
cit ſicut patz de Bethulia i Iudith
Ita lacrime penitētiū mirabilit ꝓ-
tegūt cōtra ipet9 tēptationuz et ꝑ-
ſecutionū Exo. xiiij. Erat aq quaſi
murus a dextra eorū et leua Inta-
li em aqua egiptij. i. hoſtes ꝑſequē-
tes ſubmergunt. et capita drconū
i. demonū tēptātiū vires confrigū-
t Ps. Tu contribulaſti capita dra-
conū in aquis. Item lacrimaꝝ cō-
pūctio aſſimilat pluuie ꝓpt qu iq;
Primo quidē quia pluuia caloē ſolis diſ-
ſoluit. Eſt em naturale quod quāto i
nube pl9 eſt de materia pluuie tan-
to fit radioꝝ ſolariū fortior impſſio
ſup nubē ꝓpt aque ad ſolez cōtrari-
etatez. In tali igit nube duz calor
fortiſſim9 gñat nubes in pluuiam
fortē diſſoluit. Ita ergo ſilit i aīa
quāto pl9 eſt de lacrimaꝝ materia

tāto diuini caloris fit fortior īpſſio
ſuper eam. donec tota reſoluatur i
lacrimas ſiue cōpūctionē totaliter
lacrimoſā Iudi. v. Nubes ſtillaue-
runt aquas. i. penitētes lacrimas.
Vnde poſt acutiſſimuz ſolis caloreȝ
videm9 ſequi in aere pluuiaȝ vehe-
mētē. quia dū cor diuino amore cale-
ſcit amaris et deuotis lacrimis īge-
miſcit. Vñ Beda dicit. quod qñ fit ca-
loris exaggatio circa hmōi nubem
ex aduſtione vaporis fit nubes ru-
bea quaſi ſāguis ita vt ſāguis plu-
ere videatur. Et ſic anima deuota
duz diuino calore ſuccenditur tota
in amoris rubedinem transformat
¶ Quinto quia pluuia terre aliquā-
do quidem plane. aliquādo vero i-
petuoſe infūditur. Nam quāto nu-
bes ex qua generatur pluuia eſt a
terra remotior et celo vicinior tan-
to ſuaui9 terram petit. et guttis g-
ciliorib9 ad yma deſcendit. et quā-
to ecōtra eſt a celo remotior et ter-
re proximior tāto cum grauiorib9
ſtillis et magis impetuoſis terram
petere conſueuit Et hoc eſt quia quā-
to anima eſt perfectior et deo prox-
imior tāto ſuauiores et ſecretiores
lacrimas emittit. Quanto vero fu-
iſſe per peccatum a deo ſe remotio-
rem et terre per affectum coniun-
ctiorem anima reſpicit tanto grauio-
res et vberiores lacrimas effundit
¶ Tercio quia ex pluuia aer ſere-
natur. Ita ſerenatur cōſcientia ex
compūctione lacrimoſa Tho. iij.
Poſt tempeſtatem trāquillum fa-
cis. et poſt lacrimationē et fletum
exultationem infūdis. Hec em ex-
ultatio eſt ex ſerenatione conſcien-
tie ¶ Quarto quia ex pluuia ter-
ra impinguatur. precipue ex illa
que cum tonitruo cadit. eo quod toni-
truum ſuo motu vaporem diſcutit

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

a ſic aquam̃ ſubtiliando puriorem̃
reddit Ita lacrime impinguant a
fecundant animã et reddunt eam
aptam ad fructus bonorum operũ·
et maxime ſi ſint cum tonitruo .i.
cum timore diuini iudicij· Hoc enĩ
eſt tonitruum quod animaꝫ maxi
me cõcutit terrore ſui· et maxime
eam ſubtiliat ad diſcuſſioneꝫ pecca
ti· Vnde hoc eſt tonitruum in quo
ſiunt fulgura id eſt conſideratioẽs
minantes et terrentes· ex quibus
ſequuntur pluuie.i.lacrime animã
fecundantes Pſalmiſta· Fulgura
in pluuiam fecit· ¶ Quinto quia
ex pluuia ventus quietatur Solet
enim dici ꝙ ad puam pluuiaꝫ acci
dit magnus ventus Et ita modica
lacrima magnam temptationẽ ex
tinguit· Flammam enim ſuggeſti
onum cito extinguit vnda lacrima
rum· ¶ Item compũctio lacrima
rum aſſimilatur mari rubro· quod
aliquando habuit magnam habũ
dantiam aquarum· et aliquando
habuit aquã non multam ſed pau
cam· Vnde primo propter aquaꝝ
habundantiam vocatum eſt mare
viride· Inuenitur enim ꝙ aliquan
do tota egiptus fuit cooperta ma
ri· a pus ꝙ cooperiretur habebat a
liud nomen ꝙ nunc· Tunc ergo il
lud mare viride vocabatur· ſcilicꝫ
propt̃ reſiſtentiam reſiſtentis calo
ri ſolis adurenti· ſicut folia planta
rum ſũt viridia ꝙ diu ex humidita
te reſiſtunt calori Poſtmodum au
tem propter paucitatem aque di
minute vocatuꝫ eſt mare rubrum.
quia propter paucitatem aque ad
uritur fundus eius· et arena fit ru
bea· Vnde mõ forte propter pau
citatẽ aq̃ poſſũt fieri foſſata in ma
ri in quibus eſſet nauigatio tutior
que volunt quidam reges facere·

Sed geometrice ꝓbatum eſt eis ꝙ
ibi erat intantum altior terra ꝙ õ
nia flumina fuiſſent facta ſalſa ꝓpter
mare quod omnia flumina viciſſet·
Sicut ergo illud mare aliquãdo ha
buit habundantiaꝫ aquarum aliq̃n
paucitatem· Ita quoqꝫ ſancti viri
aliquãdo habent copiã aliquando
penuriam lacrimaruꝫ· ꝓpter quod
debẽt dari lac̃me ad mẽſuraꝫ · ſm̃
illud Pſ· Potum dabis nobis in
lacrimis in menſura· ¶ Item lac̃
me feruide compunctionis prouẽi
unt ex intimo cordis deſiderio pat̃
e celeſtis· Cuius exemplum apparꝫ
in eleuatiõe aque ad oſtia fluminũ
et fontium· quia vapor ex motu a
calore corp̃m celeſtiũ gñatus · et ĩ
t̃ra incluſus nõ valẽs exalare calꝫ
et ſua caliditate attrahit aquas ad
ↄcauitates t̃re· et ibi retẽtus apit
t̃ram actione ſua et eleuat aquã·
Et ideo aq̃ ſcaturit ſaltando et bu
liendo ſicut olla· ſicut patꝫ ĩ oſtijs
fluminũ vel fontiũ· a exiret actu ca
lida niſi frigus expulſũ a calido ĩte
riori ad cruſtã t̃re exteriorẽ infrigi
daret eã ſtatiꝫ· Ita deſideriũ vl' affe
ctus gñatus ĩ cordibꝰ ſcõꝝ ex amo
re et ↄtẽplatione celeſtiũ dũ fortit̃
interius incaleſcit aq̃s lacrimaruꝫ
ad concauitates oculoruꝫ attrahit
et velut olla buliens eas exterius
effundit· Vnde Pſ dicit· Sitiuit a
nima mea ad deum fontẽ viuũ q̃n
veniaꝫ et apparebo ante faciem dei
mei ac̃· ¶ Item lacrimarum ↄpun
ctio purificat et fortificat et clariſi
catꝫ oculos noſtruꝫ· Cuius ẽ exemplum
quando in fundo fluminum inuẽi
tur gallum album· quia ibi t̃ra vi
cit aquaꝫ in commixtione· et illic
lapis leuit̃ fit calx· et induratur for
titer propter ſuam aduſtionem· a
de ſe emittit ſplendorẽ q̃ſi criſtall9

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

eo ꝙ in eo miſcetur terreſtre cum
aqua· ergo in aqua fluminuꝫ inue
nitur gallū albuꝫ durum et luciduꝫ
Quia in aqua lacrimatuꝫ coꝛ peni
tentis efficitur album.i.mundū ad
operandum· durum ad tolerandū
et lucidum ad contemplandum·
¶ Sed notandum ꝙ compūctionis
lacrimas equaliter ſancti viri nō
habent· ſed aliquādo quidē habēt
aliquādo vero carēt· quibuſdā fō
tib⁹ ſimiles qui quādoqꝫ aqua ſūt
pleni quādoqꝫ totalit̄ vacui· ſicut
narrat Seneca in libro de naturali
b⁹ queſtioībꝫ· ꝙ ſunt quidā fōtes
alicubi qui ſenis hoꝛis ſūt pleni et
ſenis hoꝛis vacui· Cuius cauſa eſt
ꝓportio vapoꝛis aquas eleuātis et
ipſius aque que eleuatur· quia ſi
vapoꝛ qui eleuat fuerit foꝛtioꝛ vin
cens aquam tunc cito eleuat aquā
iam congregatam· Sed ad hoc vt
iterū eleuet oportet intercidere tē
pus aliqđ quo aqua iteruꝫ congre
getur et ſic interrumpitur fluxus
Si autem vapoꝛ eleuās fuerit debi
lioꝛ eleuabit aliquam ꝑteꝫ aque ſi
bi virtuti ꝓpoꝛcionatam· ⁊ tunc defi
ciet donec ipſe vapoꝛ repetur et ꝯ
foꝛtetur ex radys celeſtiuꝫ coꝛpoꝝ
Similit̄ ſcđm quātitatem interioꝛis
affectionis et ſcđm habundātiam
lacrimabilis humoꝛis eſt vel non
eſt in homine fletus coꝛporalis Ihe
remie· ix· Quis dabit capiti meo
aquā et oculis meis fōteꝫ lacrimaꝝ·

¶ Capitulum· xliiij·

Laſciu⁹ homo ſimilis eſt cā
po· Eſt enī campus plan⁹
et incultus· nec vomere ſul
catus· nec ſimo impinguat⁹· ſed de
ambulationi et luſib⁹ iuxta ciuita
tuꝫ habitacula deputatus Sic quo
qꝫ laſciuus homo vomere penitētie
non ſulcatur Deut· xxi· Tollent vi
tulam de armento que non traxit
iugū nec terrā ſcidit vomere et du
cent eam ad vallem aſperam atqꝫ
ſaxoſam que nūqꝫ arata eſt nec ſe
mentem recepit· et cedent in ea cer
uices vitule Hec vitula eſt anima
vana et laſciua· quā nec iugū obe
dientie domat nec aratrū peniten
tie fatigat· Hanc ergo finaliter de
mones de armento trahūt· et ad a
ſperam et ſaxoſā valleꝫ ducūt qn̄
eam de coꝛpoꝛe vel mundo educen
tes ad penā eternā deferūt· que di
citur vallis ratione pꝛofunditatis·
aſpera ratione acerbitatis et ſaxo
ſa ratione eternitatis· qꝛ ſaxa val
de durabilia ſunt· et ideo ibi eius
ceruices.i.laſciuie ceruicoſitates pe
nitus deponūtur· ¶ Item laſciuus
homo ad modū campi ſimo.i. recog
nitione ꝓprie vilitatis nō reſpergi
tur· et ideo ad fructū penitētie nō
impinguat̄· Sed econtra hō prudēs di
cit de cōſciētia ſua· ſcđm illud Luce
xiij· Fodiā circa illā et mittaꝫ ſter
coꝛa· Ille terram cōſciētie fodit q̄ eā
diſcutiēdo reuoluit· ſed ille ſtercoꝛā
mittit q̄ ſuoꝝ peccatoꝛuꝫ vilitates
attēdit et recognoſcit· Et p hoc aīa
diuine mīe ſusceptiōe impinguat̄ et
ad fructū penitētie diſponit̄ et ad
aptat̄· Iteꝫ laſciu⁹ hō velut cāpus
diſcurſib⁹ circa publica loca iugit̄
imoꝛat̄· Vn̄ de muliere laſciua dici
t̄ Pꝛo· vij· Garrula et vaga q̄etis
impatiēs nec valēs i domo ꝯſiſtē pe
dib⁹ ſuis nūc foꝛis nūc i plateis ac̄

¶ Caplm· xlv·

Lingua maledica ē cā diui
ſiois aīcicie· ſicut tremot⁹
ē cā ſciſſionis tre· ſepe enī
fit tremotus p diuiſionē tre a tra
ſicut narrat Seneca de naturalib⁹
queſtionib⁹· ꝙ ſicilia qn̄qꝫ adheſit
apulie· et p tremotū diuiſa eſt et

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

mare ſluxit i mediũ. Sic mõ hiſpa
nia adheſit affrice Ita ligua maledi
ca dmouet corda et iducit int̃ ami
cos et diunctos aliquãdo diſcordi
am. et ponit inter eos mare id eſt
amaritudinẽ rancoris et odij ¶ Vñ
hoc eſt vnũ de ſeptem qđ deus pl9
deteſtari dicitur Prouer. vi. Vir
qui ſeminat inter fratres diſcordi
as Talis etiã eſt lingua tercia de q̃
Eccĩ. xxviij. Lingua t̃cia multos d
mouit ⁊ diſperſit illos de gente in
gentẽ ⁊c̃. Sed econtra lingua dul
cis et mollis frangit iram et durici
am cordis. ſicut aer q̃uis ſit mol
lis et tenuis. tamẽ in tonitruo ſci
dit ligna et lapides. et multo ma
gis hoc facit vapor qui eſt groſſior
aere. Hoc autem nõ eſt a fortitudi
ne corporis ſed motus. Sicut ergo
mollis aer vel vapor ſcindit lignũ
et frangit petrã. Ita mollis et dul
cis reſponſio ſiue lingua placat et
frangit iraʒ. Sermo dur9 ſuſcitat
furorem Eccĩ. xxv. Lingua mollis
dfrigit duriciã ¶ Capitulũ. xlvi.

Loca diuerſa adaptant hoĩ
nes ad diuerſas operatio
nes. Cuius exemplum vl̃
ſimilitudo apparet in planetis. ex
quorũ coniunctione ſequũtur diũ
ſi effectus ſcđm diuerſitateʒ locoꝝ
.i. ſignoꝝ in quibus cõiungũt̃ Ver
bi gratia ſi plures cõiuncti fuerint
in ſignis aquaticis. ſcilicet in ſcor
pione cancro vel piſce in reuoluti
one ãni ſequitur multitudo pluui
arum. Si vero fuerint diuncti in ſi
gnis igñeis. ſcʒ ariete leone vel ſa
gittario ſignat ſb̃tilitatẽ et igneuʒ
exceſſũ caloris et ſiccitatis. Si aũt
in ſignis aereis. ſciliʒ geminis libra
vel aquario ſignat multitudinem
ṽtoꝝ. ſed ſi in frigidis ſiue t̃reis ſi
gnis. ſcʒ tauro v̓gine et ca͞pcorno

ſignat ꝯuitatẽ frigoris et tempera
mẽtum caloris Ita quãtũ ad ſpũa
lia opa videmus ꝙ etiam loca mul
tũ adaptant hoĩes et qđãmõ diſpo
nunt ad illa. ſicut ſolitudo ad con
tẽplandũ. eccia ad orãdũ. cella ad
ſtudendũ ⁊c̃. Poſſem9 etiã moralit̃
dicere. ꝙ in ſignis aq̃ticis dueniũt
incipiẽtes. i. penitẽtes qui viuũt in
aquis lacrimarum Et hec lacrima
ꝝ dpunctio. vel eſt in ſcorpione q̃
cauda pungit. i. in cõſideratiõe mor
tis vel ſupplicij quib9 eſt cauda id ẽ
finis peccati. q̃a ſtipendia peccati ẽ
mors. Ro. vi. Vel in cancro qui r̃
trograditur. i. in dſideratiõe vite p̃
terite. vel in piſce. i. in ãguſtia imi
nentis tribulationis. q̃a piſcis mo
ratur in aq̃. per aquaʒ intelligit̃ tri
bulatio. Vnde oẽs hij ꝓducunt ha
bundantiam lacrimaꝝ. In ſignis
vero aereis dueniunt ꝓficientes.
quorũ ꝓfectus eſt in geĩnis. i. in ge
minata dilectione. dei et proximi.
et in geminata vita. ſcʒ actiua et
contemplatiua. vel in gemino ſtu
dio. ſcʒ ſcientie et virtutis. Item ĩ
libra. i. in pondere iuſticie. vel in põ
dere lingue. De quo Eccĩ. xxi. Ver
ba ſapientis ſtatera ponderabunt̃
Item in aquario id eſt in lacrimis
deuotionis vel doctrina ſapientie.
De quo Eccĩ. xv. Aqua ſapiẽtie ſa
lutaris potauit eum. ¶ Iſti tamẽ
ſic proficientes patiũtur tempeſta
tem ventorum id eſt perſecutionẽ
demonũ. qui quãto hominem ma
gis proficere cõſpiciunt tanto for
tius contra ipſum inſurgunt. In
ſignis vero igneis conueniunt per
fecti in caritate feruentes. De quo
rum numero fuit Helias Eccĩaſti
ci. xlviij. Surrexit helias q̃ſi ignis
Vnde quidam talium ſunt in arie
te. qui eſt dux gregis id eſt ĩ ſtatu

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

platiõis· ſicut petr9 Apoſto· Qui
dam vero ĩ leone id eſt in vigoꝛe
vel actu maxime foꝛtitudinis ſcilicz
in martirio pro defẽſione fidei ſiue
veritatis· ſicut fuit Johannes bap
tiſta qui fuit lucerna ardens et lu
cens Jo· quinto Quidaz vero in ſa
gittario id ẽ ĩ officio predicationis
Nam predicatores ex arcu ſcriptu
re emittunt ſagittas acutas verbo
rum penetrantiuz corda auditoꝝ
Omnes etiam iſti debent eſſe ſubti
les in ɔtẽplatione· et ignei in dile
ctione· et ſicci per abſtinentiam in
carnis afflictione ¶ In ſignis au
tem frigidis et terreis ſunt deficiẽ
tes· id eſt peccatores terreni per
auariciam et frigidi per maliciaz·
et iſti vel ſunt in thauro qui terrã
vertit et arat id eſt in cupiditate a
uaricie· vel ĩ virgine id eſt in ſteri
litate luxurie· vbi luxuria deſigna
t in vgine nõ ratiõe incoꝛruptibili
tatis ſz ratiõe ſterilitatis Naz dũ ſol
ẽ in ſigno vginis tra efficit ſterilis
q2 tũc fructus nõ producit Sic duz
luxuria viget in carne fit ſpiritua
lium fructuũ. i. operuz ſterilitas in
hoĩe· Quia ſicut dicit Job de luxu
ria Ignis ẽ vſqz ad ɔſumptionẽ de
uorãs et õnia eradicãs genimina
Job· xxxi· Vel ſunt peccatores in
capricoꝛno. i. in aſcẽſu ſupbie· Et õ
nes iſti habẽt grauitatem frigoꝛis. i.
exceſſũ iniquitatis et carentiã calo
ris. i. defectũ caritatis Math· xxiiij
Quoniaz habũdabit ĩiqtas refrige
ſcet caritas multoꝛum·

¶ Capitulũ· xlvij·

Luxuria aſſilat igni Nã ig
nis ferrũ durũ et frigidũ i
mutat et q̃ſi ignem efficit
Sic mentes ferreas libido domat
Jero9· Flãmigero igne pcutit muli
er ɔſciẽtiam ¶ Itẽ ex duobus lapi
dibus ſi inuicẽ colliduntᷣ exit ignis
Et q̃d mirũ ſi ex cõtactu ipudico vi
ri et mulieris exit ignis concupiſcẽ
tie et luxurie ¶ Item ſi murus nõ
cõburatur a cãdela appoſita tamẽ
denigratur Jheronimus Si cũ vi
ris femine habitant viſcarium dy
aboli non deerit ¶ Itẽ nix licz frigi
da tamẽ iuxta ignẽ liqueſcit· Sic v
ginitas familiaritate et colloquiis
mulierum deperit ¶ Item luxuria
aſſimilatur fouee ¶ Primo ppter
principiũ· fouea enĩ a fodiẽdo eſt
dicta eo q2 fit ĩ tra fodientium ma
nu pfundata· ſic vicium luxurie
eſt profundatum et radicatum in
terra id ẽ ĩ carne humana· et preci
pue ex coꝛrupto et peſſimo igenio
hominũ adiuemẽtiũ diuerſos mõs
delectationis et coꝛruptiõis h9 mõi
vicij. de quib9 in Pſ· dicitᷣ Ibũt in
adinuẽtionib9 ſuis Pro· xxiij· Fo
uea pfũda eſt meretrix ¶ Secũdo
ppt augmentũ q2 in fodiẽdo quã
to plus tra in ſua ſupficie cumula
tim erigitur tanto ampli9 interi9
pfundatᷣ· ſic luxurioſus quãto ma
gis viſũ et ĩtẽtionẽ dirigit et erigit
ad ſupficiẽ tre. i. ad pellẽ et pulchri
tudinẽ carnis tãto magis interi9
in appetitu profundatur et creſcit
ardoꝛ libidinis· et ideo Job dicebat
Pepigi fedus cum oculis meis vt
nec cogitarem quidem de virgine
Job triceſimo primo Patet autẽ
q̃d dictuz eſt in holoferne et dauid
¶ Tercio propter periculum quia
quãto fouea fit profũdioꝛ tãto ei9
tranſitus eſt periculoſioꝛ et ideo a
principio eſt repellenda Vñ Pſid·
dicit Calca ſerpentis caput· Calca
praue cogitatiõis iniciuz· ſcz ante
q̃ fiat fouea profũda vſqz ad ɔſen
ſuz Je· xviij· Foderunt foueaz aĩe
mee ¶ Quarto quãtũ ad exitũ Nã

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

ſicut Gregori⁹ dicit Foueā hõio
cadēdo facile ingreditur · ſed poſt
caſum non facile egreditur Et licꝫ
ſic ſit de omni peccato tamen ſpe
cialiter ſic eſt de ipſo peccato luxu
rie tum ꝓpter corruptionē fomitis
et concupiſcencie carnis quam hõ
fert ſecum ſemp tum ꝓpter fomen
torum ꝑparationē · quia tota die
cõcurrunt pre oculis luxurie fomē
ta · ſicut aſpectus mulierum et col
loqũ et repletio vētris ⁊ huiuſmoi

¶ Capitulum · xlviij ·

Maria mater domini aſſimi
latur ſoli Primo qꝛ ſol ha
bet nobilitatē in ortu O
ritur enim ex alto et cum ſplēdore
multo Sic beatiſſima virgo maria
orta eſt ex alta ꝓgenie qꝛ ſcilicet ex
regali ſtirpe et nata cum ſãctitatis
ſplēdore · Nõ enim nata eſt infecta
originali peccato ſicut alij ꝯmunit̄
naſcunt̄ Vnde ē qꝛ eccleſia feſtat de
ei⁹ natiuitate Eccleſiaſtici · xxvij ·
Sicut ſol oriens mũdo in altiſſimis
dei · ſic mulieris bone ſpēs ⁊c̄ ¶ Secū
do qꝛ ſol habet ſublimitatē i ſitu
Quia videlicet ſol eſt poſitus i me
dio planetarum · habens tres ſup
ſe · ⁊ tres infra ſe Sic beata mariā
exaltata et ſublimata ē i gloria i ſu
a aſſumptiōe · ſcilicꝫ vt ſupra ſe ha
beat tres pſõnas diuinas · infra ſe
ſiue ſub ſe tres āgelorū iherarchias
et p ꝯſequēs totā eēntiā hoim bea
toꝝ Quia hoies in celo nõ faciēt or
dinē per ſe vt dicit Aug⁹ · ſed aſſu
mēdi ſūt ad ordines angeloꝝ Pſ ·
Tronus ei⁹ ſicut ſol in ꝯſpcū meo
¶ Tercio qꝛ ſol habꝫ velocitatē in
motu Vñ et ſatis cito pficit ſuū cir
culū q̄ tamē ē valde magn⁹ · ꝯtinu
e em̄ ſol mouet̄ velocius q̄ ſagitta
licꝫ in aſpcū noſtro q̄ nõ moueri
videat̄ Pre nimia enim claritatis
intēſiōe ſicut et ei⁹ quãtitas ſic et
ei⁹ velocitas ſubterfugit viſū noſtrū
Similit̄ beata vgo maria velocita
tē habuit i motu obie · qꝛ diuinē vo
lūtati p āgelū ſibi expoſite cito cõ
ſēſit dicēs Ecce ācilla dm̄ ⁊c̄ · Itē in
motu beniuolentie qꝛ ſtatim aſcē
dit in mõtana cū feſtinatione ⁊ ſa
lutauit eliſabet In quo dedit exē
plū ꝯſcēdēdi ad ſupiora p ꝓfectuꝫ
vtutū ſine negligētie tarditate Itē
in motu pñie qꝛ dolēt et ſollicite fi
liū ſuū reqſiuit quē ex aliq̄ forte
ſui negligentia ſe pdidiſſe timuit
Luce pmo Ecce pat̄ tu⁹ ⁊ ego dolē
tes q̄rebam⁹ te Quarto qꝛ ſol ha
bꝫ pulchritudinē in aſpcū ⁊ ꝓpter
hoc ē ocul' valde delcābilis ad vidē
dū ſcđꝫ illđ Eccĩ · xi · Delectabile ē o
cul' vid ē ſolē Nã ſol ſicut dicit Am
broſi⁹ i examorō ē ocul⁹ mūdi io
cūditas diei pulchritudo celi mēſu
ra tpm virt⁹ et vigor oim naſcēti
ū · dñs planetaꝝ decor et pfectio o
mīū ſtellaꝝ Et ideo in fabula cum
pennatis veſtigijs ſol depingitur
et facie puerili · propt̄ quod etiam
phebus id eſt pulcher dictus ē Sic
et beata vgo maria plenā pulchri
tudine fuit · Vnde Cañ · iiij · Tota
pulchra es amica mea et macula
nõ eſt in te Et dicit tota ſcꝫ intus
et extra ad differentiam ypocrita
rum qui habēt ſolū extra in appa
rentia pulchritudinē ſanctitatis ·
ſed ipſa pulchra fuit intus per pu
ritatem extra per virginitatē Et
ideo etiam ſignificatur per archam
que intus et extra erat deaurata
¶ Quinto quia ſol habet efficaciā
in effectu · habet em̄ virtutem cale
factiuā ⁊ inflāmatiuā Nam ex mo
tu radiorum et eorum confractio
ne et multiplicatione calor genera
tur in obiecti corporis ſupficie · et

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

maxime ſi corpus obiectum fuerit
ſpeculare ſicut dicit' i perſpectiua·
quare ſi circa ſpeculum concauum
ſtuppa ponatur a calore generato
incenditur Sic quoqꝫ beata virgo
mentes puras et ſibi deuotas que
ſūt vt ſpecula munda inflāmat ad
dei dilectionem· Vnde ipſa dicitur
mat' pulchre dilectiōis Eccleſiaſti
ci viceſimoquarto· Et hec eſt inflā
matio amoris que areſecit fenū cō
cupiſcētie carnalis Ja.i. Exortus ē
ſol cū ardore ⁊ areſecit fenū ¶ Itē
ſol habet v̄tutē fecundatiuā· Om
nia enim hec inferiora fecundat· ⁊
generatiuam eorū potentiam ex
citat adiuuat et ꝯfortat Vnde vide
mꝰ ad ſenſum ꝙ nichil fructificat
neqꝫ creſcit vbi ſolaris radiꝰ non
attingit Illō qō aūt facit animam
bonis operibus fecundam eſt timor
dei· Vn̄ dicitur Eccī·xv· Qui timꝫ
deū faciet bona· Sed beata virgo
maria etiā dicitur eſſe mater timo
ris Eccī·xxi· Quia ſcꝫ ſibi deuotos
ad deū timēdū īducit ⁊ eis ſuis me
ritis donū timoris acquirit ex quo
eos i bonis operibꝰ fecūdos efficit·
ſed oportet eam ꝑuenire per deuo
tionē ſi quis vult impetrare ſue gr̄
tie benedictionē Sapie·xvi· Opor
tet ꝑuenīre ſolē ad benedictiōeꝫ tu
ā et ad ortū lucis te adorare ¶ Itē
ſol habꝫ virtutē diſcretiuā qꝛ ꝑ eiꝰ
lucē oīa detegētē nunc colores oēs
diſcernimus· ⁊ nigrum de albo diſ
tinguimꝰ· Silr̄ ipſa ē que mētibꝰ
ſibi deuotis acquirit lumeꝫ diſtre
tionis et veram cognitionem vici
orum atqꝫ virtutum Vnde dicitur
mater agnitionis· Hoc lumine ca
rent illi miſeri qui reuerentiam nō
habent ad eam ſed potius cō tra
eā infelices ſuas linguas relaxāt
blaſphemātes· q̄ vere poſſūt dicē

Sapiē·v· Juſticie lumen nō luxit
nobis· et ſol iuſticie non eſt ortus
nobis· Et illō Eccleſiaſtes·vi· Nō
vidit ſolē nec cognouit diſtantiam
boni et mali· Item ſol habꝫ v̄tuteꝫ
fortificatiuā· Vnde videmꝰ ꝙ in eiꝰ
aſcenſu ſuper noſtrū orizontē virtu
tes aīalīū roborant et fortiores effi
ciunt· et vſqꝫ ad diem mediā aug
mētant· et quādo ſol ad occaſum
declinat debilitant· et ideo in ſop
nū aīalia reſoluuntur· Vnde etiaꝫ
flores in ortu ſolis aperiūt qui in
occaſu claudūt Ita btā virgo ma
ria ſibi deuotos ꝯfortat et roborat
dum eis ſubueniendo ad ſpem et
fiduciam ſui mentes eorū ſubleuat
Vn̄ ipſa dicitur eſſe mater ſpei ſā
cte Eccī·xxiiii· Propter omnes er
go dictas proprietates dicitur eē
electa vt ſol· Cāt·vi· Et mulier a
micta ſole Apoc·xii· ¶ Item beata
virgo maria aſſimilatur lune ꝓpter
ſeptem· Nam luna ſcd̄m Baſilium
in ſuo libro examerō· eſt decor noc
tis· mr̄ roris· miniſtra humoris· do
minatrix maris· menſura tēporis·
emulatrix ſolis· imutatrix aeris·
Que omnia bene ꝯpetunt ſanctiſſi
me matri criſti· ¶ Primo ergo lu
na eſt decor noctis· nō ſolum quia
noctem illuminat· ſed etiam quia
in nocte decor ipſius apparet· preci
pue tūc cum eſt plena ¶ Ita beata
virgo maria in nocte.i. i obſcurita
te preſentis vite exiſtens fuit pleā
luce ſiue luce gratie diuine· ſicut an
gelꝰ dixit· Aue gratia plena ⁊c· Si
ue luce diue pn̄tie. ꝓpter quod ſub
dixit· Dn̄s tecum· Dn̄s ſcꝫ pr̄ te de
ſpōſās· dn̄s filiꝰ te ipregnās· dn̄s
ſpūs ſāctꝰ te ſātificās Vn̄ ipa fuit
totiꝰ trīitatis nobile triclīniū· ſiue lu
ce v̄ginal' mūdicie· que cādorē lu
cis et̄ne et ſpeculum ſine macula·

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

vt dicit̃ · Sapien̄ · vij · Propter quā
lucem addidit angel9 Benedicta
tū in mulieribus Siquidem ante e
am mulieres ī virginitate ꝑmanē
tes ꝓpter ſterilitatem erant male
dictiōī legis obnoxie · Sꝫ iſta ī mu
lieribus etiā virginib9 benedicta
ex eo ꝙ quanꝗ̄ virgo non tamen
ſterilis ſ; diuinitus fecūda · et ideo
mater itacta · et ſic patꝫ ꝙ beatiſſi
ma virgo maria quaſi luna plena
in diebus ſuis lucet Eccleſiaſtici · l
Sed eſt notandū ꝙ luna plena nō
tantum habet pulchritudinem lu
cis · ſed etiam pfectionem figure
circularis quia tūc eſt tota rotūda
et ideo magis pulchra Quod etiaꝫ
beate virgī ꝯgruit Et ideo in Ps̄ ·
vocatur luna pfecta ineternū Hec
eſt perfectio ſue caritatis ꝑ quā ad
modum figure rotunde fuit mobi
liſſima id eſt ꝓmptiſſima ad bene
operādū Capaciſſimma et ampliſſi
ma ad omnes ſuſcipiendum Eccle
ſiaſtici · xxiiij · Tranſite ad me om
nes qui cōcupiſcitis me ꝛc̄ · Item
ſine carēs id eſt indeficiētiſſima ad
ꝑſeuerādū Vnde ibidē Vſqꝫ ad fu
turum ſeculum non deſinā Et ide
o etiā dicitur pfecta ineternū Luā
enim quando plena eſt lucet per
totam nocteꝫ · ſed quando non eſt
plenā quandoqꝫ lucet in principio
noctis Et ſignificat bn̄ incipiētes
et cito deficientes · quādoqꝫ in fine
noctis et ſignificat bene finientes
Sed beata maria velut luā plena
fulſit in ſuo principio qꝛ in vtero
ſāctificata · in medio quia filio de
illuſtrata ⁊ ſācte et innocēter con
uerſata · in ſuo vltimo qꝛ aīa ⁊ cor
pore glorificata. per noctē etiā ſig
nificat̃ tribulacio et tēptatio Qui
dā ergo ſācti adiuuāt in principio
tēptatiōis q̄dam in medio q̄daꝫ in
fine · ipſa autē adiuuat ſēper Et in
principio dādo audaciā et in medi
o ꝯferendo pſeuerātiam et in fine
dando coronā Hec eſt etiā luna q̄
noctē .i. peccatoꝝ tenebroſitatē lu
mine ſue grē ſiue mīe nō deſinit il
luſtrare Vn̄ ⁊ ipā ſicut luna vocat̃
regina celi Ie̊ · xliiij · Dicit̃ enī luna
regīa celi qꝛ de nocte abſēte ſole in
t̃ ſydera ꝑmatū tenꝫ et tāꝗ̄ abſēte
rege .i. ſole vt regina regnuꝫ gub̃
nat Similr̃ qn̄ rex xp̄9 ex aliq̄ cau
ſa faciē ſuā alicui abſcōdit tūc ma
ria maxīe mīaꝫ ſuā on̄dit · et fulgꝫ
ei luce mīe qui prius erat in tene
nebris culpe Et ſic pꝫ qm̄ vͦgo be
ata nō ſolū ē elcā vt ſol ſ; etiaꝫ pul
chra vt luā ſicut dicitur Can̄ · iiij ·
¶ Secūdo btā virgo aſſilatur lune
qꝛ luā ē mater roris Nā vi ſue hu
miditatis aerī īp̄mit et aerē ſb̄tilit̃
alteās ⁊ īmutās ī ipī9 ſupficie rorē
gignit Vn̄ maīfeſte videm9 ꝙ eſti
uali tp̄e quāto luā ē ſerenioꝛ tāto
habūdatioꝛ ros ſup grāmia ſe oſtē
dit Rori autē aſſilat̃ fili9 dei incar
nat9 ꝓpt̃ ipī9 roris gn̄ationē Nam
ros gn̄at̃ in inſ̄ticio medio aeris
⁊ tp̄ate calido ⁊ tp̄ate frigido Tri
a āt iſ̄ticia ſūt celū mūd9 īfern9 ·
Hec ergo irroratio .i. filij dei incar
natio · non eſt facta in ſupremo in
terſticio id ē in celo quia naturaꝫ
angelicam non aſſumpſit · nec infi
mo ſcꝫ in īferno qꝛ demoēs non rē
demit · ſ; ī medio .i. ī mūdo qꝛ natu
re humane ſe vniuit Oſee · xiiij · E
ro quaſi ros · ¶ Hui9 roris mater
fuit beata maria quia inter ei9 vir
ginea viſcera ros iſte celeſtis deſcē
dēs noſtre ſe carnī vniuit Eſt enī
quoddam gen9 piſcis qui coclea
vocatur · qui tēpoē roris ad litus
procedēs et ibi ſe aperiens roreꝫ
celeſtem intra viſcera ſuſcipit ⁊ ſe

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

claudēs margaritam gignit. Iſta
coclea eſt beata virgo que rore ce
leſti pfuſa generauit de ſuis viſce
ribus margaritam precioſam de q̄
Math. decimo tercio. Inuēta aūt
vna precioſā margarita abijt et
vendidit. hec margarita criſt9 eſt
ꝓpter quē debemus omnia vēdere
que habemus ſcilicet terrenam ſb
ſtātiam. voluntatē propriam. et
conuerſationem mundanā et eā e
mere. Iſtum rorem de9 totum pa
fuit in vterum virginis. et inde
procedens totum mundū irriga
uit. Bernard9 Rigaturus aerem
deus celeſti rore totum vellus ꝑus
infudit Redempturus etiam gen9
humanū precium contulit in ma
riam ¶ Tercio q̄ꝛ luna ē miniſtra
humoris. Nam in augmento lune
humores creſcūt ī corpore Creſcūt
enim et humeſcunt in capitibus ce
rebella. in oſſib9 medulle. et breui
ter in corporib9 omnis humoralis
ſubſtantia Et ſimiliter ī ei9 diminu
tione oīa diminuuntur. Ob hanc
cauſaʒ meli9 ē minuē ī luē augmē
to q̄ꝫ in eius decremento Sed lig
na pro edificijs incidere. et arbores
inſerere vel plantare. ē melius in
decremento q̄ꝫ in augmento Cui9
ratio eſt quia cū in augmento cre
ſcunt humores Si tunc arboreʒ in
ſereres vel plātares humor nimi9
qui in planta habundaret. quia a
natura bene regi non poſſet. fruc
tus faceret vermiculoſos. ligna eti
am tunc inciſa edificijs non ſunt
apta. Quia propter humiditateʒ
incluſam ad putredinem ſunt pa
ta. a vermibus nichilominus facili
ter corrodenda et deturpāda Bea
ta autem virgo humoris miniſtra
fuit quia ſcilicet ſuis filijs triplicē
humorē infundit ſcilicʒ ɔceptiois
nutritiōnis et deuotionis Concep
tionis humorē amminiſtrauit ſpiri
tui ſācto. ſed nutritionis amminiſ
trauit criſto. humorem auteʒ gra
tie et deuotionis cuilibet ſuo filio
adoptiuo. Siquidem in conceptio
ne criſti beata virgo maria ex pu
riſſimo humoē ſanguinis ſui mate
riaʒ miniſtrauit in conceptioē cor
poris criſti. Sed ſanct9 ſpiritus ip
ſuʒ corp9 organizauit et formauit
Vnde beata virgo vera mater cri
ſti fuit. quia hoc ſolum ſecundum
Phūm pertinet ad rationē matris
vt materiā det ɔceptui Vn̄ Math
.i. Cū eēt deſpōſata maī ihū maria
Itē dedit filio humoreʒ nutrimēta
lē ſcʒ quando eū lactauit vbere de
celo pleō. propē qd Lu. xi. dicit
Beat9 vēt qui te portauit et vbēa
q̄ ſuxiſti. Sunt etiā duo vbera qui
b9 lactat beata v̄go filios ſuos ad
optiuos ſcʒ ex vno infūdēs humo
rē gratie iuſtis. ex alio humorē mi
ſericordie peccatoribus Et ideo ab
eccleſia vocaē maria maē ḡtie maē
miſericordie ¶ Quarto q̄ꝛ luā ē do
minatrix maris. Nā ſicut adamas
trahit ferrū p9ſe. ſic luna mouet et
trahit p9ſe oceanū. Vn̄ ī ſuo ortu
ītumeſcit mare et creſcit ex pte o
rietali. et decreſcit ex pte occidēta
li. et ecōtra qn̄ ē ī occaſu. Sm aūt q̄ꝛ
luā plus vel minus ꝑficit in lumiē
ita plus vel minus ſe extendit vl
retrahit ipſum mare. Et ſicut dicit
Maur9 ī libro Cyceroīs Occean9
īcremēto luē retinʒ modū iſtū.
Primo em̄ die creſcētis lune fit co
pioſior ſolito et habūdat in ſūmo. ſ
ſecūdo minuiē et ſic decreſcit vſqꝫ
ad dieʒ. vij. deīn iterum creſcit per
ſeptem dies. Ita q̄ꝛ ī decimaquar
ta die iteꝝ eſt plen9 ī ſūmo. Vnde
ī nouilunio mare eſt ſumme plen9

et in plenilunio Mare autez mora
liter accipitur tribus modis Nam
vnomō dicit̄ mare hui⁹ vite ama
ritudo ꝛ ſup illd mare btā v̄go hēt
virtutem ſcilicet quia eius pietas
oſtenditur ſuper illos qui ſunt ī tri
bulationis amaritudine poſiti Naz
venti et mare obediunt ei Mathei
viij · Venti ſūt aduerſitates exteri
ores · mare ſunt interiores amari
tudines Vel venti ſūt violētie tēp
tationum · mare perturbatio tribu
lationū Secūdo modo mare voca
tur peccatorum inq̄etudo · Yſaie
lvij · Impij quaſi mare feruēs qd
quieſcere non poteſt · ſed quando
iſta luna oritur peccatorib⁹ eos lu
ce ſue miſericordie illuſtrādo · tunc
creſcit ex pte orientis et decreſcit
ex parte occidētis · quia ſcilicet ei⁹
auxilio oritur et creſcit in ipſis pec
catoribus lux gratie et aqua miſe
ricordie · et deficit caſus culpe Sed
ecōtra ſi iſta luā occiderez peccato
ribus ſcilicet vt eis per ſuam grati
am non adeēt · tunc creſcerez ex p
te occidētis et deficeret ex parte o
rientis id eſt deficeret lux gratie ꝛ
creſceret caſus culpe ¶ Tercio vo
catur mare mūdi viciſſitudo ſiue
mutabilitas Sicut autem oſtenſū
eſt mare virtute lune habet q̄dru
plicem mutabilitatē · Vna ē reple
tionis et illa ē in nouilunio · Secū
da diminutiōis et illa ē vſq ad ſep
timum lune Tercia augmentatio
nis per alios ſeptem dies ſiue ſex
Quarta iterate repletionis · et hec
in plenilunio Similiter virtute et
auxilio beate virginis peccatores
ī mundo exiſtētes replētur aq̄ pei
tēcie et decreſcit in eis mare culpe
et augetur ꝑfectus gratie et tādez
peruenitur ad plenitudinez glorie
¶ Quinto q luna eſt menſura tēpo
ris · q ſecūdū motū lune accipiūt̄
anni lunares qui apud iudeos ob
ſeruabātur Vñ Eccleſiaſtici · xliij ·
Luna in omnib⁹ ī tpe ſuo oſtēſio
tpis et ſignum eui Et cōtinet ān⁹
lunaris · ccc · liiij · dies Vnde patz
q annus ſolaris ſupat lunarez in
xi · diebus Vnde hebrei et arabes
ānum ſeruant minorē q ſit noſter
xi · diebus pret̄ quadrātem vnius
diei ¶ Item ſecundum lunā diſtin
guūtur menſes lunares Vnde mē
ſis dicitur a mene qd eſt luna eo q
hebrei ex curſu lune menſes voca
bant Et accipitur menſis lunaris
apud iudeos et arabes ſecundum
curſuz lune in toto zodiaco donec
ſolem attingat · qd facit in vigin
tinouē diebus cū dimidio vt aſtro
logi dicunt Dies autem lunares ſe
cundum arabes incipiunt de ſero
ab occaſu ſolis · eo q ortus lune ſit
tempore occaſus ſol̄ · et ſic ſecūdū
eos nox precedit diem Sed greci
et Romani et alie gentes que non
vtuntur in menſibus ſuis viſione
noue lune computant diem ab or
tu ſolis cum nocte vſq ad ortuz ſe
quentis diei et ſic ſecundum eos di
es p̄cedit noctez vt dicit ¶ Alfraga
nus differētia prima Patet ergo
q luna habet dies menſes ꝛ ānos
ſed tamen menſes et annos habet
breuiores Quia ſcilicet beata v̄go
habet plenitudinem gratiarum ꝛ
virtutum et donorum ſicut ꝛ xp̄⁹
qui ſoli aſſimilatur · tamē in mino
ri gradu licet excelſerit omnes ali
os ſāctos Eccleſiaſtici tricesimotci
o Quare dies diem ſuperat et ān⁹
ānū ¶ Sexto beata virgo aſſilatur
lune · quia luna ē emulatrix ſolis
Nam aliquando ipſi ſoli eſt ante a
liquando retro aliqñ ſuper aliqñ
ſubter Vñde luna aut eſt cum ſole

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

in cõniunctione qñ̃do aſcendit ꝰ
aut a latere vt quando a ſole rece
dit vel quando ad ſolez reuertitur·
aut in plena oppoſitione quão ſci
licet totalit̃ ſoli opponitur̃ Sic be
ata virgo ante criſtum qui etiam
eſt ſol iuſtitie fuit quantum ad eta
tem carnis ſicut mater ante filiũ·
et hoc quantum ad humanitatez·
quia quantum ad diuinitatem Cri
ſtus fuit ante eam· ſecundum illud
Poſt me venturus eſt· qui ãte me
factus eſt· Item fuit poſt criſtum
quantum ad mortem quia criſtus
ante eam mortuus fuit· Nam vt q̃
dam dicũt ſuperuixit filio vndecim
annis Erat em̃ vt dicunt quando
criſtum cõcepit decem et quatuor
annorum et manſit cum eo annis
xxxiij· et poſt mortem criſti ſuper
uixit vndecim annis · et ſecunduz
hoc quando obijt erat annorum
quinquagintaocto ¶ Item ipſa
fuit ſuper criſtũ materna auctorita
te· Cui criſtus in puericia humilit̃
ſe ſubiecit et reuerẽter obediuit· ſe
cũdũ illud Luce ſexto Deſcendit cũ
eis et venit nazarech ſcilicet cum
virgine et Ioſeph et erat ſubditꝰ il
lis ¶ Item ipſa fuit ſub criſto nõ
ſolum dignitate ſed etiam ſitus lo
calitate cuz eſſet in cruce ſuſpẽſus
Tunc enim ipſa ſtetit inferiꝰ ſb̃ eo
iuxta crucem· Iohãnis decimo no
no· Sed notandum ꝙ quando luã
ẽ ſub ſole ita ꝙ recto dyametro in
ter nos et ſolem ſit interpoſita ſo
let eſſe eclipſis id eſt defectus ſolis
cõcauſatiue Et hoc fuit in paſſione
criſti quia beata mater ſb̃ ipſo me
rens ſtetit et tunc ipſa eclipſis ſo
lis id eſt mortis criſti pro tãto cau
ſatiua fuit· in quantum naturam
qua pati et mori poſſet ex ipſa criſ
tus aſſũpſit Sed notãdũ ꝙ eclipſis
ſolis accidere non poteſt ſecũdum
naturã niſi in cõiunctione ſolis et
lune quando de nouo accenditur·
et dũ ipſa ↄiunctio in linea eclipti
ca celebratur· et hoc eſt ſẽper quã
do ſol eſt in capite draconis· et lu
na in cauda vł econuerſo· Vnde di
cit Albumaſar ĩ libro de motu pla
netarum Si luna inter nos et ſolẽ
obuiat defectum radiorum nob̃ fa
cit in capite vel cauda draconis ¶
Quid autez ſit caput et cauda dra
conis· dicetur in capitulo ſexageſi
mo ſecundo Et ſimiliter beata vir
go dupliciter ipſum ſolem criſtum
quodãmodo obſcurauit ¶ Primo
quando ipſum concepit· et carne
veſtiuit· tunc enim minoratus eſt
paulominus ab angelis· quia exĩ
aniuit ſeipſum formã ſerui accipi
ens· Vnde hoc fuit quaſi in capite
draconis id eſt in muliere vel hũa
na carne· que fuit caput id eſt pri
cipium peccati Item in cauda id ẽ
in morte criſti· vbi fuit quodãmo
do finis peccati· vbi draco inferna
lis ſuum dominium perdidit et ter
minauit ¶ Nota etiam ꝙ quando
luna eſt ſub ſole q̃uis lumen ꝑdat
ex parte terre· non tamen perdit
ex parte celi ¶ Vnde quando luna
ipſi ſoli coniungitur nichil omniõ
luminis ad terram dirigitur ¶ Sed
tamen ex parte celi in plena illũia
tione permanet et inſiſtit ¶ Et ita
ſimiliter beata virgo· q̃uis ĩ paſſi
one videretur ex parte corporis e
clipſata et obſcurata per triſticie
immenſibilitatem· tamẽ ex parte
anime ſemper fulgorem tenuit per
fidei firmitatem Vnde licet alia lu
minaria mundi ſcilicet apoſtoli fue
runt eclipſata tunc fidem perden
do ipſa tamez ſemper luxit fidei lu
mẽ ſeruando· ¶ Item iſta noſtra

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

luſtra tūc fuit in coniunctiōne cum
ſole quādo immixa ſup dilectū fi-
um ad celum aſſumpta fuit Item
ipſi ſoli a latere ſtetit qꝛ in celo iux
ta tronū filij locatus eſt tronꝰ ma
tris ſicut legit̄ i figura tercio Regū
ij. de matre ſalomonis Fuit autē
oppoſita ſoli in ānuntiatione quia
tūc ꝙ̄to ſol .i. deus vel āgelꝰ annū
tians plus ipām commendabat et
magnificabat dicēs Aue grā . tāto
ipa ecō uerſo ſe humiliauit dicens
Ecce ācilla . Vnde qꝛ humilitatem
deus ācille ſue reſpexit . ideo eā ſu
o lumine repleuit ſicut luna imple
tur lumine quādo eſt ſoli oppoſita

¶ Septimo beata virgo aſſimilat̄
lune quia luna ē immutatrix aeris
et mediante aere maxime īmutat
corpora humana Vnde Ypocꝰs . in
principio ꝓnoſticoruꝫ de luna lo
quēs ait Eſt quoddaꝫ celeſte ſidus in
quo oportet medicum ꝓuidere cꝰ
ꝓuidentia eſt mirabilis et ſtupen
da Et galienus in cōmento de die
bus creticis dicit Rem certam que
non fallit intendat medicus quaꝫ
docuerunt aſtrologi egiptioruꝫ ꝙ
per coniunctionem corporis luna
ris cum ſtellis fortuitis fiunt egri
tudines terminabiles ad bonū Cū
contrarijs vero cōtrarie ſcilicꝫ ad
malū Et ideo cautus et ꝑfectꝰ me
dicꝰ ſm doctrinā ypocꝰtis aſpicere
debet primam lunam et quādo ē
plena lumine . quia tūc creſcūt hu
mores in omnibus vt dictum eſt
Quando ergo in febres aliquis ca
dit multum neceſſe eſt videre vtrū
luna tūc exeat de cōiūctiōe Tūc
enim creſcit infirmitas quouſqꝫ ve
niat ad oppoſitionis gradū ſcilicꝫ i
plenilunio . et tūc ſi fuerit cū malo
plaēta aut ī malo ſigno ꝛ aſpexit
dominū domus mortis q̄ eſt ſignū
occultum ſcilicet ſcorpionis Vel ſi
aſpexerit mortē que dicitur domꝰ
ſigni ſcorpionis tūc de morte timē
dum eſt Si vero fuerit cū bono pla
neta et in bona domo ſiue ſigno ꝛ
aſpexerit dominū domꝰ vite ſcilicꝫ
mercurium vel venerē que ē domꝰ
arietis ſiue ꝓmi ſigni tūc de vi a
ſperandū eſt ꝛ ſic de alijs vtꝫ in li
bro Ypocratis quē dicit̄ cōpoſuiſſe
de iudicijs infirmitatis ſm lunam
Sic ergo luna habꝫ dominiū ſuper
infirmitates corporales Sic etiam
domina noſtra habꝫ dominiū ſup
morbos taꝫ corporales ꝙ̄ ſpiritua
les . vt faciat eos eē ad vitā vel ad
mortem ſm hominum merita et de
uotionem ad ipſam Naꝫ eam reue
rentes vitali aſpectu aſpicit et cu
rat Ipſam vero blaſphemantes ꝟ
contempnentes niſi per penitētiā
redeant mortali aſpectu aſpicit et
necat ¶ Itē beata virgo vocatur
ab eccīa ſtella maris ex eo ꝙ illa
celeſtis q̄ dicit̄ ſtella maris ē ꝓrima
quo ad ſitū altiſſima Similit̄ ꝟgo
beata altiſſima eſt per glorie dig
nitatē ſcilicet ſuper omnes choros
ſanctorum et angelorum iuxta fili
um in gloria ſublimata Eccleſiaſti
ci viceſimoquarto Ego ī altiſſimis
habito Item illa ſtella eſt quo ad
motuꝫ velociſſima Licet eñ ſtella
maris que vulgo dicitur tramon
tana a loco ſuo moueri nō videat̄
tamen in ſpere ſue circulo circula
riter circumuoluitur . ſed quia cir
culum habet breuiſſimū quaſi nō
moueri videtur Sic beata ꝟgo ma
ria ꝙuis in ſtatu gratie immobili
ter permanſerit et ab ipſo per mo
tum alicuius criminis nūꝙ̄ receſ
ſerit motu tamen dilectionis diui
ne velociſſime cucurrit Dicit enim
Bernardus ꝙ q̄ amat vehemēcius

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

currit velocius ⁊ puenit citius Ip
ſa pre omnibus ſanctis plenius ⁊
feruentiꝰ dilexit Vñ ipſa dicit ma
ter pulchre dilectionis. Eccleſiaſti
ci decimo quarto. Fuit autem amor
ſuus per modum circulationis quia
motus circularis eſt ab eodem in i
dem. qꝛ ipſa deum ſic diligebat ꝙ õ
nia alia non niſi ꝓpter ipſum ama
bat. et ſic omnis amor eius a deo i
cipiebat et in deum redibat. Eccle
ſiaſtici viceſimoquarto. Girum celi
id eſt celeſtis amoris circuiui ſola.
Et dicit ſola quia nullius ſancti a
mor fuit ita in deum totaliter direc
tus ſicut beate virginis. Vnde et
breuiſſimum circulum habebat qꝛ
poſt contemplationem omnia que
occurrebãt ſtatim referebat i deũ
Ideo dicit Auguſtinꝰ de ipſa Vnũ
ſcimus procerto ꝙ omnis marie
vita et actio intẽta fuit ſẽper in do
mino. Item huiuſmodi ſtella quo
ad aſpectum noſtrum eſt minima ꝙ̃
uis i ſe ſit valde magna. Similiter
beata virgo exterius exhibuit ſe
minimã per humilitatem ꝙ̃uis eẽt
valde magna per ſanctitatem. Vñ
dixit Luce. i. Quia reſpexit humili
tatem ancille ſue ecce enim ex hoc
beatã me dicẽt õnes generatioẽs
Itẽ ſtella illa ẽ quo ad effectũ vtiliſ
ſima ꝓpterea ꝙ ipſa ẽ nauigantiũ
directiua ⁊ ideo vocatur ſtella ma
ris. Nam ꝓpter ſitus ſui immobilita
tẽ. homiẽs ad ipſã aſpiciẽtes max
ime certificat. ſic beata virgo na
uigãtes ꝑ mare mũdi dirigit. qbꝰ
ſcilicet lucem ſue miſericordie nũꝙ̃
ſbtrahit vl' abſcõdit Vnde illa ſtel
la vocatur polꝰ quia ſemp nob pol
let ⁊ nũꝙ̃ occidit ſed ſemper ſuper
nos exiſtit Vnde polꝰ a pollẽdo ẽ
dictus quia continue mũdo pollet
Item iſta ſtella eſt ratione ſui ſitus
meon tocius celi oſtẽſiua. Medium
autem celi eſt filius dei qui media
tor eſt dei et hominum. hunc nobis
iſta ſtella oſtendit quia eum nobis
viſibilem genuit Ad hanc etiã ſtel
lam aſtrologi potiſſime recurrũt.
quia per eius ſitum diſcernũtur.
minī et ſitus aliorum ſyderum et ce
leſtium circulorũ. Sic ſãcti qui ſũt
viri aſtrologi celeſtia cõtẽplantes
potiſſime ad eã rcurrũt ⁊ attẽdũt.
quia ſitus ſyderum id eſt manſioẽs
beatorum quas habent in celo. ⁊
termini celeſtium circulorum .i.
perfectiones angelorum per ipſam
diſcernuntur tamꝙ̃ per ipſorum õ
nium dominam et reginam. ⁊ per
ipſam etiam tamꝙ̃ per celi portam
omnes qui ſaluãtur illuc introdu
cuntur. Item illa ſtella per gyrũ
arturi ſibi propinqui ab alijs ſtel
lis eſt diſtincta. a cuius vicinitate
polus articus ẽ vocata vt dicit Be
da Arturus enim eſt ſeptem ſtella
rum curſus. que iſtam ſtellam circu
eunt. facientes ei quaſi circulum
et coronam Quia ſcilicet beata vir
go õnium ſãctorum coronis qui ad. vij
gradus ptinent coronatẽ et decoratur
Nã. Primꝰ gradus ẽ ãgelorũ. ſecũ
dus ẽ patriarcharum. terciꝰ ẽ prophe
tarũ. quartus apoſtolorum. quintus
martirum. ſextus ꝯfeſſorum. ſepti
mus virginum. Notandũ etiã ꝙ iſ
ta ſtella ſiue polus eſt axis celi ex v
na parte receptiua ſiue terminatiua
Axis enim vocatur linea quedam
ymaginata que ab illo polo antar
tico vſqꝫ ad iſtum polum articum
recto dyametro ſicut linea a pũcto
vſqꝫ ad punctum eſſet tracta. Ax
is ergo iſte dolor paſſionis criſti q̃
ab vno polo ſcilicet a filio cruci af
fixo vſqꝫ ad alium ſcilicet vſqꝫ ad
cor ipſiꝰ matris immobile a fide et

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

gratia pertranſyt ſicut ei Simeō̈n
ꝑdixerat Luce ſecūdo Tuā ipſiꝰ a
nimam pertrāſibit gladius .i. dolor
paſſionis xpi ¶ Itē beata maria
aſſimilatur luci ꝓpter .vij. ¶ Prio
ꝙ lux tenebras pellit Jo. i. Lux in
tenebris lucȝ ſcȝ tenebras expel
lēdo Damaſceñ. Aufer lucē et om
nia in tenebris omnia icognita re
manebūt Sic beata virgo dum ve
rum lumen mundo effudit. cecita
tis et infidelitatis tenebras effuga
uit Unde Maria interpretatur illu
minatrix Ipā etiā eſt illa lux de q̄
dicitur .ij. Regū. xxiij. Lux auro
re oriēte ſole mane abſqȝ nubibus
rutilat Ipſa nāqȝ peccatores pur
gat a tenebris peccatoruȝ lumine
gratie ſue Et ideo dicitur lux auro
re ꝙ expellit tenebras culpe et in
troducit lucēȝ grē Ipſa frigidos
accendit calore caritatis ſue. et ide
o aſſimilatur luci ſolis oriētis quia
lux ſolis calefacit Item ipſa eſtuȝ
cōcupiſcētie refrigerat et a nubibȝ
carnalium paſſionuȝ aīas ſerenat
Et ideo aſſimilatur luci matutine q̄
eſt cum refrigerio. ⁊ luci etiaȝ ſere
ne ſcilicet que ē abſqȝ nubibꝰ ¶ Se
cundo lux merores diſſoluit et hoc
eſt inq̄ꝫtum habet aſpectū letifica
tiuū. dulce enim ē lumē et delecta
bile oculis videre ſolem vt dicitur
Eccleſiaſtici. xi. Hoc autēȝ compe
tit beate virgini que ſcilicet eſt me
rentium cōſolatrix Nā ſpirituales
cōſolationēs et gaudia deuotis ſibi
mētibus frequēter infūdit Heſter
viij Noua lux oriri viſa ē gaudiū
et honor et tripudiuȝ Eſt em̄ gau
dioſa incipiētibus quibus ſpiritua
les cōſolationes impendit. honora
bilis ꝓficiētibus quos ab omnibꝰ
īpugnationibus ꝓtegit. tripudio
ſa eſt ꝑuenientibus quos in celeſte

gaudiū introducit ¶ Tercio quia
lux inſidias ꝓdit Nam latebras il
luſtrat et patefacit in quibus inſi
die abſcondūtur Sic beata virgo i
ſidias dyaboli deuotis ſuis patefa
cit ne ab ipſis decipiantur Et ideo
dyabolus iſtā lucem multuȝ timet
Jo. iij. Non venit ad lucem vt nō
arguātur opera eius ¶ Quarto ꝙ
lux ſecuritatē parit Unde homiēs
qui de nocte paueſcūt in die ſecuri
vadūt. ⁊ hoc eſt ꝙ non timēt offē
diculū Jo. xi. Qui ambulat in die
nō offēdit ꝙ lucem huiꝰ mundi vi
det Non enim timēt qui in die va
dūt aut pedis offēdiculū aut hoſtis
latentis incurſum vel fantaſmatis
terrētis aſpectū Sic qui beatā ma
riam ſequuntur ⁊ ei per deuotionē
adherent illuminātur et ꝓtegūtur
ab ea vt neqȝ peccādo cadāt nec e
os demones fallāt nec ipſos fātaſ
mata terreāt Roꝫ. xiij. Induamur
arma lucis ſic vt in die honeſte am
bulemꝰ Arma lucis ſunt exempla
beate virginis que quicumqȝ idu
tus fuerit eā ſcilicet ſequēdo tutus
erit ab omnibus predictis ¶ Quin
to quia lux viſuȝ paſcit et hoc ꝓpt
ſuam pulchritudinēȝ in cuiꝰ aſpecū
anima delectatur Prou̅. xv. Lux
oculorum letificat animā. ſic ſpūa
lis pulchritudo beate virginis cō
ſiderata viſuȝ aīe letificat ⁊ paſcit
Eccī. xliij. Pulchritudinē enim de
coris eiꝰ ammirabitur oculus Si q̄
dem cādor eiꝰ āmirabilis fuit tam
in interiori puritate q̄ꝫ in exterio
ri virginitate Sap. vij. Candor eſt
lucis eterne ſcilicȝ q̄ꝫtuȝ ad puritatē
mētis et ſpeculū ſine macula q̄ꝫtuȝ
ad honeſtateȝ carnis In hoc ſpecu
lo q̄libet poterat ſecure reſpicere
quia tāta erat lux honeſtatis que
emicabat in facie v̄gis ꝙ vt dicit

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

Jeronim9 · quicumq; reſpiciebat
in faciem virginis hui9 · omnis tur
pis tẽptatio extinguebatur in eo
Job · xxix · Lux vultus mei nõ ca
debat in terram ¶ Sexto quia lux
celeſtium corpoꝝ virtutes ad nos
vehit Vnde ſecundũ auicennã lux
eſt vehiculum ꝟtutum celeſtium ·
quia ſcilicet celeſtia luminaria me
diante luce agunt et mouent iſta
inferiora Sed ſciẽdum ſecundum
quoſdã ꝙ lux habet cauſare effec
tus naturales inquãtum motus
ſibi adiungitur · nõ ꝙ in motu ſit
virt9 cauſatiua pricipalit̃ effectu
um naturalium ſicut eſt in luce · ſ
quia per motum determinatur vir
tus ſolis inquãtum corpus agit in
corpus per cõtactũ et ꝯcretionẽ a
eris moti Et ideo ceſſãte motu qđ
erit in fine mundi lux non cauſa
bit effectus naturales · ſed ſoluꝫ in
tẽcionales · dando eſſe colorib9 et
ſe diffundẽdo in medio abſq; eo ꝙ
cauſet aliquem effectum naturaleꝫ
Habet enim corpus celeſte inquãtũ
corp9 ꝙ agat per motum · hoc em̃
eſt ꝓprium corporis vt motuꝫ mo
ueat Et ex hac ꝑte hẽt vt moueat
ad trãſmutationẽ nature · Sꝫ hoc
per lucem habet vlterius ꝙ ſolum
cauſet eſſe ſpirituale inquantuꝫ at
tingit ad ordinem ſubſtantiarum
ſeperatarum et ꝑticipat aliquid de
modo ipſarum Vnde ſi motus au
feratur lux habebit ſolum ſe multi
plicare in medio et cauſare effect9
ſpirituales in corporib9 · et ex ꝑte
hac habet lux aliquã ſimilitudinẽ
cuꝫ forma intẽtionali · maxime cũ
fiat in medio et tollatur ad preſen
tiam et abſentiam lumĩaris ꝓpter
qđ nõ habet eſſe fixum et ratum
ſicut forma naturalis Vnde ratioẽ
debilis eſſe qđ lux habet in medio
et ratione effect9 intẽtionalis quẽ
ſolum cauſabit motu ceſſante poſ
ſet forte aliquo modo tolerari dic
tum eorum qui dicunt ꝙ lux habꝫ
in medio eſſe intentionale Sicut er
go median te luce deuenit ad inferi
ora virtus celi ita mediante virgi
ne deuenit ad nos virtus dei id eſt
fili9 dei de quo Luce · i · dixit angel9
virgini Virtus altiſſimi obumbra
bit tibi · ſed hoc factum non ẽ niſi
addito motu fidei ſcilicet per virgi
nis conſenſum dicentis Ecce ancil
la domini ꝛc̃ · Mediante etiam iſta
luce celeſtis gratia nobis infundi
tur et deueniũt ad nos diuine mi
ſeratioẽs Vnde Eccleſiaſtici · xxvi
Miſerere noſtri deus omniũ ⁊ oſtẽ
de nobis luceꝫ miſerationum tuaꝝ
¶ Septimo quia lux diuerſas res
gignit · Dicit em̃ Dyoniſi9 quarto
capitulo de diuinis nominibus ꝙ
lux omnibus corporibus generati
onẽ confert Sic beata virgo genu
it illum qui multos filios adduxit
ſecum in gloriam quos non cõtẽp
nit vocare fratres vt dicit Apoſto
l9 ad hebre · ij · Omẽs aũt qui xpi
frẽs ſũt pñt dici filij ſpũales beate
ꝟginis q̃ mater xpi ẽ natural' Vñ
ipã dicit Ecc̃i · xxiiij · A generationi
bus meis implemini Et ideo õnes
xpiani ſunt filij hui9 lucis Jo · xij ·
Credite in lucẽ vt filij lucis ſitis ¶
Iteꝫ maria mater dñi aſſĩlat̃ auro
re ꝓpter · iiij · ¶ Primo qꝛ ẽ noctis
ac diei mediatiua · ẽ enim termin9
noctis et inicium diei · et ideo ali
quid habet de obſcuritate et aliq̃d
de claritate Et talis fuit beata vir
go in vtero matris Quia enim in
ipſa terminari debebat nox culpe
et iniciari dies gratie ſecundum il
lud Romanorũ decimotercio Nox
preceſſit Dies autẽ appropinquabit

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

Jdeo ipſā tanq̄ vera aurora in ip
ſo ſuo principio aliquid tenuit de
nocte culpe. quia fuit in originali
peccato concepta. et aliquid de di
e gratie. quia fuit in vtero ſanctifi
cata. et per gratiā ſanctificationis
ab ipſo peccato purgata. Vn̄ Job
iij. dicitur de die originalis peccati
qui incepit quando aperti ſunt ocu
li adam et eue. Obtenebrētur ſtel
le caligine eius. expectz lucem et
non videat nec ortū ſurgentis auro
re Stelle em̄.i.ſancti illo die ſūt ob
tenebrati. quia fuerunt cū origina
li peccato ɔcepti et cuz originali na
ti. Sed iſta dies culpe non vidit lu
cez.i.xp̄m. quia nec in ſuo ɔceptu
nec in ortu originale habuit pecc̄m
iō dicit expectet lucem et nō vide
at. Auroram autem.i. beatam v̄gi
nem non vidit ſciz quantum ad or
tum. quia non eſt nata cū origina
li. licet viderit quantum ad cōcep
tūm. Et ideo signāter dixit nec or
tum ſurgentis aurore. ¶ Secundo
quia aurora eſt latronum expulſi
ua. Nā latrones qui de nocte in te
nebris exeunt aurora.i. aduenīēte
die fugiunt et ſe abſcondunt. Job
xxiiij. Si ſubito apparuerit aurora
arbitrantur vmbrā mortis Jta de
mones tanq̄ inſani et extriti fugi
ūt cum noſtrā aurorā.i. virginem
glorioſam in corde alicuius per de
uotionem fulgere cognoſcunt. ¶
Tercio quia aurora eſt roris infuſi
ua. Vnde dicitur auroā quaſi aura
rorans. Jta beata virgo maria di
uine gratie rorem nobis habundā
ter infundit. Quod ſignificatū eſt
Gene. xxxij. in lucta iacob cum ā
gelo. Nam cum ei dixiſſet angelus
dimitte me quia aurora ē. Reſpō
dit non te dimittam niſi benedixe
ris michi. et poſtea ſequitur. quia
benedixit ei in eodez loco. Hec em̄
eſt benedictio de qua dicitur Ge.
xxvij. Jn rore celi deſuper erit be
nedictio tua Et hic eſt ros ſupne ḡ
tie quem nobis hec aurora infūdit
Et iſte ros aurore eſt decoratiuus
et refrigeratiuꝰ et dulcoratiuꝰ. De
coratiuꝰ. quia dicitur ꝙ conche ma
rine vt ſupra tactum eſt in aurora
ſe aperiunt et rorē ſuſcipiēt es mar
garitas concipiunt que ſcz in orna
mentis ponuntur. Et ſic anime de
uote dum ſe iſti aurore.i. beate vir
gini per affectum deuotionis aperi
unt rorem ḡtie ſuperne ſuſcipiunt
per quam margaritas candidas.i.
affectiones puriſſimas concipiunt
que ſunt anime ornamēta. Et ideo
iſti aurore dicitur Ros lucis ros tu
us.i.affectiōes tu generas lucidas
et mundas Jtem iſte ros aurore ē
dulcoratiuus. Exodi. xvi. dicitur.
ꝙ in aurora colligebāt mānā Man
na quidem eſt intene dulcedinis ḡ
tia quaz hijs qui tribulato ſūt cor
de īfūndit hec aurora. Jtez iſte ros
eſt refrigeratiuꝰ ſcz ardoris feruē
tis concupiſcentie. ſcd̄m illud Eccī
xliij. Ros obuians ardori venienti
humilem efficit eum. et ideo auro
ra eſt caloris temperatiua ¶ Quar
to quia aurora eſt lucis a ſole impe
tratiua. Vnde dr̄. ij Re. xxiij. Lux
aurore oriēte ſole mane abſq̄ nu
bibus rutilat. Sic iſta aurora ſcz v̄
go beata impetrat lumen diuine
ɔgnitionis et inſpirationis. Nota
ꝙ iſta lux aurore q̄ ē mane oriente
ſole multa bona opat̄. Eſt em̄ infir
morum confortatiua. auiū letifica
tiua. florum de nocte clauſorū aper
tiua. herbarum de nocte depreſſa
rum erectiua. Que omnia hec iam
p̄dicta facit in nobis beata virgo
maria Eſt em̄ ipſa auroā q̄ debiles

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

confortat· ſiquidem infirmi confor
tantur in aurora· ex eo ꝙ ſāguis
in aurora dominatur· et ideo ſōp
nus dulcioꝛ eſt in aurora· Item qꝛ
tunc virtutes animales coroboran
tur· Unde ſcđm medicos meliꝰ ſe
habent infirmi· Et ideo dicitur au
rora quaſi aurea hoā .i. optima Ita
ſimiliter per beatam v̓ginem infir
mi ſpiritualiť recipiūt ſanitatē·
vires anime recipiūt vigorem· ſā
guis dulcedinis et deuotionis reci
pit augmentationeʒ· Item in au
rora aues letificanť· et ideo ad can
tandum excitantur· Unde dicitur
aurora quaſi auium hora· quia ſcʒ
beata v̓go eſt que deuotos excitat
ad dei laudem· Ipſa enim eſt que
flores clauſos .i. mentes humilium
aperit ad bene operandū vt odorē
boni exempli vndiqʒ circumfūdant
Ipā etiam eſt que depreſſos ꝑ me
rorem erigit per ſpem et conſolati
onem· Iteʒ beata Maria aſſimi
latur nubi ꝓpter ſeptem· Prio
quia nubes eſt omniuʒ impſſionū
celeſtiuʒ de facili ſuſceptiua· Quia
ſcʒ domina noſtra receptaculuʒ fu
it omniū celeſtium gratiarum Nā
ceteris ſanctis per ptes marie au
tē totā ſe infudit gratie plenitudo
ſicut Ieroꝰ dicit· Vn̄ angelus dix
it ei Aue gratia plena· Et ideo pre
ceteris ſanctis extitit glorioſa Ex
odi· xvi· Gloria domini apparuit
in nube· Secūdo quia nubes eſt
ſua leuitate ſurſū aſcenſiua Quia
ſcʒ virgo beata contēpnens terre
na ſēpeʒ erat ad celeſtia eleuata Y
ſaie· xix· Aſcendet dominus ſuper
nubem leuē .i. v̓ginē a fomite amo
re alleuiatā et celeſti calore ſbtilia
tā· et ingredieť egiptū .i. munduʒ·
Tercio qꝛ nubes ē ſolaris radijs
incorporatiua· ſed tamē radiꝰ qui
in ipſā nube incorporať ipſā penē
trans nō eā ſcīdit nec ipſa nubes
diuidiť· Ita ipſa dn̄a nr̄a filiū dei ī
ſe recepit et carne veſtiuit et ſine
ſui corruptione etiā mūdo peperit·
Ezech· xxxij· Solē nube tegā Act·
.i. Nubes ſuſcepit eū Quarto q̄a
eſt caloris mitigatiua et vmbr̄tiua
Quia ſcilicet virgo maria eſt om
nium maloruʒ noſtrorum mitigati
ua Pſalmiſta Expandit nubem in
ꝓtectionē eoruʒ Mať· decimoocta
uo· Nubes lucida obūbrauit eos·
Quinto quia nubes eſt laborā
tiū recreatiua et ſiti eſtuātiū r̄frige
ratiua· qꝛ ſcʒ dn̄a nr̄a eſt oīs nr̄i la
boris conſolatiua et refrigeratiua·
Eccleſiaſtici· xxxv· Specioſa miſeri
cordia dn̄i in tp̄e t̄bulatiois q̄ſi nu
bes pluuie in tp̄e ſiccitatis· ip̄a em̄
eſt regina mīe Sexto qꝛ nubes
reſoluta ī pluuiā ē t̄re fecūdatiua
ac ſeminū nutritiua· impinguatiua·
augmentatiua et multiplicatiua·
Quia ſcʒ domina noſtra per impe
trationem gratie terraʒ anime no
ſtre fecundat· bonas affectiones in
nobis nutrit et impinguat· et ope
ra noſtra augmentat et multipli
cat Pſa· decimooctauo· Nubes ro
ris in die meſſis· Nam ipſa infūdē
do diuine ḡtie roreʒ facit nos mul
tip licare bonorum operum meſſeʒ·
Septimo quia nubes eſt amari
dinis in dulcedinem mutatiua Nā
ex marinis aquis generata ī altuʒ
tamen ſublimata et contra ſolem
ſuſpenſa ſolis beneficio amaritudi
ne depoſita fit in dulcedinem tota
conuerſa· Ita etiam domina nr̄a
licet amare v̓t dictum eſt fuerit in
originali peccato geneāta· tamen
a ſpiritu ſancto ſanctificata· et a
ſole iuſticie grauidata facta ē pre
dulciſſima et mater pia· iiij· Reguʒ

xviij. Ecce nubecula parua quaſi ve
ſtigiũ hominis aſcendebat de mari
etc. Et dicitur beata virgo nubecu
la parua quãtitate humilitatis. le
uitate ſanctitatis. quia ſcz ab omi pec
cato immunis. et ſubtilitate paup
tatis ¶ Itẽ beata maria aſſimilat
mari. Primo quia mare continet amari
tudinis poculũ .i. aquã amarã Cuius
amaritudinis cauſa eſt ſcdz Phũm
Quia in mari ſunt duo vapores ſcz
humidus et ſiccus. ſiue ſubtilis et
groſſus. per calorẽ ergo ſolis et mo
tũ a mari reſoluitur pars ſubtilior et
remanet groſſior. que nimis cale
facta fit ſalſa. et aduſta efficit ama
ra. Et ita in beata maria fuerũt du
o vapores .i. amores ſciz ad filium.
Vnus naturalis ad illius humani
tatẽ qui erat vt vapor groſſior. A
lius ſpiritualis ad illius diuinitatez.
Et ſcdm hoc habebat de ipſo duas
cõſolationes. Vnam ſecundum ſen
ſualitatẽ que erat vt pars groſſior.
Aliã ſcdm rõnẽ que erat vt pars ſubtilior
In paſſione autez filij ſui propter ca
lorem ſolis .i. propter feruorem pena
rum et dolorum criſti et motũ mor
tis eius exalauit pars ſubtilior. id
eſt remiſſa eſt in ea conſolatio rati
onis. et habũdauit vapor groſſior
id eſt affectio naturalis. propter quaz
intantuz calefacta et aduſta eſt do
lore quod tota facta eſt amara. Vnde
maria interpretatur amaruz mare
Job. xl. Ferueſcere faciet ſicut ol
lam profundum maris id eſt cor vir
ginis. quod quantum feruebat amo
re vrebatur dolore Et ideo ipſa ad
modum olle bullientis extra effun
dit aquam lacrimaruz Ruth. i. Vo
cate me maria hoc eſt amaram. quia
amaritudine repleuit me omnipo
tens ¶ Scdo mare eſt fluminũ ho
ſpiciũ Nã oĩa fluiña intrãt mare vt
dicitur Eccleſiaſtes. i. Et ita omnia
dona ſpiritualia et omnium grati
arum cariſmata influxerunt in be
atam mariam Eccleſiaſtici. xxiiij.
In me gratia omis vite etc. ¶ Ter
tio quia mare eſt omnium aquarum
principium. Nam mare eſt ſui dif
fuſiuum. Vnde tam fluminibus quam
fontibus ſcdm Jheronimum eſt a
que miniſtratiuum. Hoc etiam p
bat Seneca in nono libro naturali
um queſtionum. ſcz quod mare eſt pri
cipium omnium fluminum et fonti
um. Sed Ariſtoteles et Auicenna et
Algazel et comuniter peripatetici vo
lunt quod fontium et fluminuz pluui
a ſit cauſa. Et huic ſentencie videt
atteſtari quod creſcente pluuia vt in
hyeme creſcunt flumina. et ecõtra
rio in eſtate contingit. Sed poſitio
prima magis videt cõuenire ſcrip
ture Eccleſiaſtes. i. Ad locum vnde
exeunt flumina reuertunt etc. Po
teſt tamen dici quod quantum ad conti
nuationez attractionis aque ad ali
quam vaſtam voraginem que eſt
principium fluminis verius videt
dictum Senece. ſciz quod mare ſit prici
piũ. eo quod pluuia nõ videt ſufficere
poſſe ad indeficientẽ exitũ fluminis a
liquius Sed quantum ad facilitatẽ attra
ctionis et congregationis aque ve
rius eſt ſcdm. eo quod terra ſpongio
ſior eſt in loco deſcenſus pluuie quam
alibi in profundo. et ideo magis attra
ctiua eſt. et aqua pluuialis ſubtilior eſt.
et ab alto cadẽs. ideo penetrat cum i
uenit poros terre ad hoc aptos. et ita
vtraque ſẽtẽcia de facili ſuſtinetur.
Sed licz terra attrahat ab vtroque
ſcz a pluuia et a mari. quia ex oi parte
attrahit tñ nõ videt copioſius attrahẽ.
Vñ continue attrahit ſciz a mari. prci
pue cuz aqua pluuial eo quod pauca eſt
et raro cadẽs nec tota nec ſemper

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

peruemat ad locum vnde flumē ori
tur. Et huiuſmodi congregatio aq̄
non fit ſolum ex attractione ad
vnum locum ſed ex concurſu pluri
um venatum ſiue per naturā ſiue
per artem. quo modo aggregatur
vene artificialiter cum putei fodiū
tur. Et ſic patet ꝙ aqua fluminū
et fontium et eſt a nubibus ꝑ plu
uiaȝ. et eſt a mari per attractiōeȝ
continuam. ſed magis continue et
habunde a mari. Vnde etiaȝ Ariſt.
dicit in libro Meth. ꝙ mare ocea
num eſt continue principium om
nium fluminū. Ita ſimiliter ꝗuis
a nubibus que ſunt in aere .i. a ſā
ctis qui ſunt in celo. et fluminibꝰ
et fontibus qui ſunt in terra .i. vi
ris et mulieribus eos orantibus in
eccleſia infūdatur .i. impetret a deo
frequenter gratie pluuia. tamē a
mari pleniſſimo .i. a beata virgine
magis continue et habūde attrahi
tur aq̄ gratie. Ipſa enim vt dicit
Bern̄. ſinum pietatis ſue omnibꝰ
aperit vt de plenitudine eiꝰ accipi
ant vniuerſi. Vnde gratie alioꝝ
ſanctorū minime ſunt reſpectu grā
tiaruȝ eius Eccī. xviij. Quaſi gutte
aq̄ maris deputati ſūt. Quarto
quia mare eſt in neceſſitatibꝰ refū
gium. Ita beata virgo eſt refugiū
miſerorum in tribulatione poſitoꝝ
Vnde ipſa eſt ſpes ōnium miſeroꝝ
in terra habitantium Pſ. Spes ō
nium finium terre et in mari lōge.
Quinto quia mare eſt itinēis com
pendium. Ita ſimiliter ſiue ad ſta
tum gratie ſiue ad portū glorie be
ate virginis auxilio citiꝰ ꝑuenitur
Pſ. In mari via tua. Sexto q̄a
mare eſt laboris lucrum. Vnde ne
gociatores ipſum maxime frequē
tant. Ita qui volūt celeſtis gratie
theſauris ditari ad beatam v̉ginē

ſepius ire debent. ſiue ad conſtem
plandum eius exempla. ſiue ad ſa
lutandū et cōmendandum eius ꝑ
conia. ſiue ad impetrandū et obti
nendum eiꝰ ſuffragia. In cuiꝰ figu
ram dicitur Jo. vi. ꝙ precerūt di
ſcipuli eiꝰ ad mare. Septimo q̄z
mare eſt vndaꝝ ꝓpulſiuū et equali
tatis et tranquillitatis reductiuū
Vnde mare vocatur pelagus. quia
pellit vndam. Et vocat̄ etiā equor
ab equalitate. quia etſi fluctꝰ eius
velut montes erigūtur ſedatis ta
men tempeſtatibus adequantur.
vt dicit Yſido. Ita beata maria a
ſibi deuotis et amicis vndas temp
tationū repellit. et fluctꝰ .i. furores
perſequētium. et tempeſtates .i. i
petus aduerſātium ad equalitateȝ
pacis et tranquillitatem reducit.
Quod figuratum eſt Jone .i. vbi di
citur ꝙ tulerūt Jonam et miſerūt
in mare et ſtetit mare a feruore ſu
o. Per Jonam intellige orationeȝ
puram et deuotā. que tūc in mare
mittitur qn̄ beate v̉gini porrigit̄.
et tunc mare .i. mūdus ſeuiens ceſ
ſat a feruore ſuo .i. ꝑſecutiōis furoē
Item beata maria aſſimilat̄ t̄re
ꝑꝑt̄. xiij. Nā t̄ra ſcd̄m Baſiliū. eſt
corpꝰ infimū. orbis mediū. celi cen
trū. elemētū maxie corpulētū. mū
di fūdamētū. naturalit̄ frigiduȝ et
ſiccū. q̄ntitate minimū. q̄litate ob
ſcurū. figura ſphericum. aque gluti
no māſiuū. ſcd̄m ſe totū q̄etū. licet
in ꝑtibꝰ ſuſcipiat ſepe motū. ōmū
viuētiū r̄ceptaculū. et pedū dei ſca
bellū. Primo igit̄ btā v̉go aſſimilat̄
t̄re. q̄z t̄ra eſt corpꝰ infimū ſcȝ int̄
q̄tuor elemēta ſm̄ ordinē naturalē
elemētoꝝ. ſicut celū ē ſupmū in or
dine corpoꝝ Pro. xxv. Celū ſurſū
et t̄ra deorſū. Ita btā v̉go fuit in
fima ōmū ſāctoꝝ ꝑ ſui r̄putatiōeȝ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

Vnde et appellauit ſe viliſſimo et i
fimo noīe ſeiaꝝ ſcꝫ ancillam. Ecce
inq̄t ācilla dn̄i. Lu. i. ¶ Secundo qꝛ
terra eſt orbis mediū. qꝛ ſcꝫ beata
v̓go eſt media. i. mediatrix nr̄a
per recōſiliatioēꝫ Pſ. Operatus ē ſa
lutē in medio tre. ¶ Tercio quia t̄
ra eſt celi centrū. Tale aūt centrū
celi habet ſtabilitatem et fixionēꝫ
Et ſic beata virgo ex dono dei ha
buit ſtabilitatem et fixionem in ḡ
tia et fide Pſ. Firmauit orbeꝫ tre
qui nō cō. ¶ Quarto qꝛ terra eſt
elemētū maxīe corpulentū Ita be
ata virgo fuit corpulentiſſima per
ꝓuilegiationem. Quia corpus vir
gineum poſſedit in mūdo. corpus
diuinū portauit in vtero. et corpꝰ
glorioſum poſſidet in celo. i. Para.
iiij. Inuenerunt terram latiſſimaꝫ
quietam et fertilem Corpus enim
beate virginis fuit terra quieta a
paſſionibꝰ. fertilis per ꝓlis fecūdi
tatem. latiſſima per glorie imorta
litatem. ¶ Quinto quia terra eſt
mūdi fūdamentū. ſcꝫ ꝓpter imobili
tatē. qꝛ quaſi oīa corpora mouent̄
circa eā. ſcꝫ celū ignis aer et aqua
Sed ipſa ſtat ſicut fūdamētū imo
bile Eccleſ. i. Terra autē ineternuꝫ
ſtat Ita beata maria tanq̄ fidei fū
damentū fuit ſemper ſtabilis in ea
apl'is ab illa recedentibꝰ tp̄e paſſi
onis. Item ipſa ſtat ꝓ mūdo pec
catoribus ſemꝑ aſſiſtens et nunq̄
eis deficiēs Eccī. xxiiij. Vſq; ad fu
turum ſeculū nō deſinā. i. vſq; poſt
diem iudicij peccatoribus aſſiſtere
nō ceſſabo ¶ Sexto qꝛ tra ē elemē
tū naturalit̄ frigidū et ſiccū. Et ita
beata maria fuit frigida et ſicca ꝑ
carnis incorruptionē. qꝛ caruit hu
more luxurie et ardore ↄcupiſcētie
Jud. i. Terram arētē dediſti michi
Et Deut. xxiij ¶ Terrā quaꝫ calcas

ferrea eſt. ferrum enī eſt frigidū et
ſiccū. ¶ Septimo quia terra ē quā
titate minima. Et ita beata virgo
fuit per paupertatis extenuationē
minimū hn̄s de mūdo Ge. xli. Cre
ſcere me fecit deꝰ in tra paupt̄atis
mee Je. iiij. Aſpexi trā et ecce va
cua erat ¶ Octauo qa tra eſt q̄lita
te obſcura. Ita beata virgo obſcu
rata et turbata eſt in filij ſui paſſi
one Yſa. lx. Ecce tenebre ſcꝫ affli
ctioīs et doloris operiēt trā. i. btā
v̓ginē. Et in eodē. xxxiij. Luxit et
elāguit tra. ¶ Nono tra ē figura
ſperica. Et btā v̓go fuit figurē ſpēi
ce. inq̄ntū habuit plenitudineꝫ gra
tie. Nā ſicut figura ſperica ꝓbatur
a Phō eſſe pfeciſſima figuraꝝ. et
ipſa fuit pfectiſſima feiāꝝ Iſtud au
tē qd phi vocant ſperaꝫ tre ſacra
ſcriptura vocat orbem tre ¶ Vnde
eadem eſt figura ſperica et orbicu
laris. De qua in Pſalmo dicitur.
Orbem tre et plenitudinem eiꝰ tu
fūdaſti. ¶ Decimo quia tra eſt a
que glutino manſiua. Quia ſcilicꝫ
ꝓpt̄ humiditatē aque tenent ſe ad
inuicem partes tre. Et ſic beata v̓
go aque glutino. i. diuine ḡtie do
no conſtans et firma fuit. Vnde ip
ſa fuit tra rore celeſtis gratie ma
dens. vt habetur Judicum. vi. ¶
Vndecimo quia tra ſecundūꝫ ſe to
tā eſt quieta. Et ita etiaꝫ ſimilit̄ to
ta quieta fuit beata virgo maria
per mentis abſtractionem. et a di
ſcurſibus vacationem. Vnde et ei
attribuitur ſabbatum quod eſt di
es quietis Leuitici. xxv. Sabbatū
erit tre ¶ Duodecimo quia tra eſt
oīm viuentium receptaculuꝫ. Ita
et btā maria oēs recipit ad ſe ↄfu
giētes. ymo ipſa īuitat dicēs. Trā
ſite ad me oēs q̄ ↄcupiſcitis me et c.
Eccī. xxiiij. Et hoc ē quia ipſa eſt

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

plena miſericordie·ſcd̄m illud Pſ̄·
Miſericordia domini plena eſt t̄ra
Et ideo ipſa data eſt in refugium
Pſ̄·Terram autē dedit filijs hoim̄
¶ Decimotercio quia terra dicitur
pedū dei ſcabellū·Et ſic fuit beata
virgo per filij dei ſuſceptionē Qua
ſi em̄ pedes dei quibus mediantibꝫ
ſtetit in eius vtero fuerunt corpus
et anima xp̄i·Vn̄ Yſai·lxvi·Ter
ra ſcabellū pedū meorum ¶·Item
beata virgo Maria aſſimilatˀ mon
ti Synai ꝓpter octo·Primo quia
mons ille fuit mons miſericordie
et ꝓmiſſionis·Eſt enim mons ſy
nai in ꝓuincia Madian·cuius ps
eſt Oreb·vbi apparuit dominus
Moyſi in rubo compatiens afflic
tioni populi ſui·et ꝓmiſit liberarē
eum a ſeruitute egiptiorum p ma
nū eius vt habetur Exod·iij·Ita
beata virgo Maria tāq̄ miſericor
die regina fuit ꝓmiſſa et p̄figura
ta in illo eodem rubo in quo dn̄s
moyſi apparuit·ſicut Eccia dicit·
Rubū quē videratˀ Moiſes ꝛc̄ Et in
alijs ꝓphetijs multis et expreſſis·
Et in ea implete ſunt ꝓmiſſiones
facte de liberatione hūani generis
a ſeruitute dyaboli·Nā in eā deſcē
dit filiꝰ dei et carnem nr̄ām aſſūp
ſit ꝓ noſtra liberatione Exod xix·
Deſcendit dominꝰ ſuper montem
ſynai ꝛc̄·¶ Secūdo quia mōs ille
fuit mōs angelice frequētationis·
Ibi em̄ frequēter angelꝰ ex pſona
domini apparuit et locutus eſt mo
yſi·Vnde dicitˀ Actuū·vij·q̄ appa
ruit ei in deſerto montis ſyna in
igne flāme rubi ꝛc̄ Et in eodē capi
tulo dicitur etiam de Moyſe·Hic ē
q̄ fuit in eccleſia in ſolitudine cuꝫ
āgelo·qui loquebatˀ in mōte ſyn̄a
et cuꝫ patribꝰ noſtris qui accepit
verba dare nobis·Ita ſimiliter be

ata maria fuit ab āngelo viſitata·
ſalutata·et de verbo vite edocta·
ſicut patet Luce·i·¶ Tercio quia
ſynai fuit luminis mōs et inflāma
tionis·vt cū apparuit ibi dominꝰ
in flāma rubi Exo·iij·Et iteꝝ Exo
di xix·dicitur·q̄ mons ſynai fumi
gabat eo q̄ deſcendiſſet dominus
ſuper eū in igne et aſcēderet fumꝰ
ex eo quaſi de fornace Et hoc factū
eſt de beata virgine·quādo ſcilicꝫ
ſpiritus ſanctꝰ in eam ſupuenit·
qui eſt ignis·i·amor diuinꝰ·et eā
eſtuanti deſiderio fumigare fecit et
mentem totam ipſius illuminauit
et inflāmauit Luce·i·Spiritus ſan
ctus ſuperueniet in te ꝛc̄ ¶ Quar
to quia fuit mons pluuie et roris
Et ſic fuit virgo maria in filij dei ↄ
ceptione Pſ̄·Deſcendet ſicut plu
uia in vellus ꝛc̄·Hanc pluuiam ſi
ue rorem celeſtem meruit beata v̄
go ſuſcipere·quia humillima fuit·
Nā a ſuperbis et elatis fugit·ij·Re
gum·i·Montes gelboe nec ros nec
pluuia veniat ſuper vos·¶ Quin
to quia ſyna fuit mons diuine ha
bitationis·Nā ſcd̄m Joſephū erat
opinio hominū habitare ibi deum·
propter quod nō paſcebant ibi o
ues·nec paſtores cōmuniter appr
imare audebāt Ita ſimiliter btā v̄
go fuit habitaculum dei Pſalmiſta
Mons in quo beneplacitum eſt de
o habitare in eo·Et iteꝝ Pſalmiſ
ſta·Dominus in eis in ſyna ꝛc̄·¶
Sexto quia fuit mons ſapientie et
eruditionis·Ibi enim data eſt po
pulo lex per manum moyſi Leuiti
ci viceſimoſexto·Hec ſunt precep
ta atq̄ iudicia et leges quas dedit
dominus inter ſe et filios Iſrahel
in monte ſynai per manū Moyſi·
Ita ſimiliter beata virgo illū mun
do peperit q̄ eſt verbū et ſapientia

patris qui eſt dux ⁊ legiſfer noſter
per quem reges regnant et legum
conditores iuſta decernunt. ¶ Sep
timo quia eſt mons iuſticie et com
minationis. Naz beatiſſima virgo
maria ſicut ſibi deuotis ⁊ eā reuerē
tibus eſt ſalutis refugiuz. ita et cō
tempnentibus et blaſphemantibꝰ
erit ad mortis et perditionis iudiciū
Vn̄ Exo. xix. dixit Moyſes de mō
te Synai. Cauete ne aſcendatis in
montem nec tangatis fines illius
Omnis qui tetigerit montem mor
te morietur. ¶ Octauo quia erat
mons paſcue et refectionis. Vnde
dicit Joſephꝰ. ꝙ eſt mons excelſꝰ
ad paſtua egregius. q̄uis in aliq̄
pte eius vt dictuz eſt. paſtores an
te Moyſem ꝓpter reuerentiam nō
auderent paſcere oues. Sed Moy
ſes dum approximauit rubum ar
dere ſine combuſtione vidit et deū
ſibi loquentem .i. angelū ſibi loquē
tem preſētialit̄ ex perſona dei audi
uit vt habetur Exod. iij. Vnde dici
tur ibi. ꝙ cū minaſſet gregem ad
interiora deſerti venit ad montem
oreb. apparuitq̄ ei dominus in flā
ma de medio rubi. Jta beata virgo
in aſſumptiōe fuit quādo peruenit
ad paſcua eterne beatitudinis. ad
que etiam gregem fidelium ad eaz
confugientiuz exēplo et auxilio iu
giter introducit.

¶ Capitulū. xlix.

Miſerie et tribulatiōes pre
ſentis vite aſſimilantur a
quis. de quibꝰ in Ps. Sal
uū me fac deus quoniam intraue
runt aque vſq̄ ad animam meam
Iſte aque ſunt tranſeunde auxilio
ſcz diuine gratie Ipſe enī deus dix
it Yſa. xliij. Cū trāſieris p aquas
tecū ero. Sed iſte tranſitus poteſt
fieri multipliciter. Primo calcādo
per fidem. ſicut de beato Petro le
gitur Mat. xiiij. Itē tranſeundo p
fortitudinē. quēadmodū legit̄. iiij.
Re. xxix. vbi dr̄. ſemei cuz mille vi
ris de benyamin irrūpentes Jorda
nē. qd fuit per fortitudinē ante re
gem .i. criſtū tranſierūt vada miſe
riaꝝ preſentiū Itez natando qd fit
per prudentiam. Quicūq̄ enī nata
re vult neceſſe eſt ꝙ habeat natan
di prudentiā. et hoc ſignificatum ē
Actu. xxviij. vbi dicitur. ꝙ centu
rio iuſſit eos q̄ poſſent natare mit
tere ſe in mare. Item nauigando.
qd fit per penitentiaz. Nauis enī pe
nitētia eſt Exod. xiiij. Tranſeūtes
mare per ratē liberati ſunt. Item
aquas diuidendo. qd fit per v̓gaz
diuine iuſticie Exod. xiiij. Eleua v̓
gam tuam et extende manum ſup
mare et diuide illud. Itē ſaltando
in baculo diuini adiutorij per cōtem
platioēz. qd ſignificat Geñ. xxxij.
vbi dixit iacob In baculo tranſiui
iſtū Jacob contemplatiuus eſt qui
iordanē miſeriaꝝ pn̄tiū debet trāſi
re appodiando ſe baculo diui adiui
torij. Itē miſeria et tribulationes
licet de ſe nō ſint hoi grate vel pla
cite. poſſunt tn̄ effici faciles et q̄ſi
dulces ad ſuſtinendū. Qd patz ex
emplo aq̄rū. Nam de ſe nullum ha
bet aqua ſaporē. acq̄rit tamen ſa
porē vel per colationē quā habet in
poris t̄re. vel p calorē ſolis qui dul
cedinez facit in aqua eleuando ſub
tilius eius et permiſcendo humidū
aereū qd pingueſcit et dulcorat Et
ſalſedinē inducit comburendo terre
ſtre quod remanet. Ex hijs colligū
tur tres modi q̄bus aqua tribula
tionis efficitur aīe ſapida. vnꝰ eſt
p paſſiōis xp̄i iſpectionē. Hec enī
ē colatio aq̄ in poris t̄re. Fuit emz
corpus xp̄i carneuz et t̄reſtre ſicut

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

corpora noſtra· et ideo per poros
terre vulneā corporis xp̄i poſſum⁹
accipere· in quibus tunc aquam no
ſtrarum tribulationū colam⁹· quā
do nichil eſſe quod patimur reſpe
ctu doloris eius quē ipſe ꝑ nobis
pertulit iudicamus· Et ſic dulce et
leue nob̄ ſit ſi ꝑ illo pua q̄ ꝑ nob̄
maxima ptulit patiamur Heb· xij
Recogitate eum qui talez ſuſtinu
it adūſus ſemetipſuz a peccatoribꝫ
contradictionez vt nō fatigemini
animis veſtris deficientes Greg⁹·
Si paſſio xp̄i ad memoriam reuoce
tur nichil eſt adeo durum quod nō
equo animo toleretur· ¶ Secūd⁹
modus eſt per contemplationis e
leuationē· Et hec eſt caloris ſolaris
in ſublime ſubleuatio et impingua
tio· Nam calor ſolis.i. feruor diuini
amoris id quod ſubtili⁹ eſt hominis
ſcꝫ mentem eleuat ad contemplan
dum celeſtia· et tunc anima ping
ueſcit aereo humore ſciꝫ ſpirituali
deuotione que ei omnem tribulati
onē dulcorat· Vnde habet̄ Exod·
xvi· ꝙ dū incaleſceret ſol liqueſa
ciebat māna· Eſt em̄ vt calor ſolis
feruor diuini amoris q̄ māna lique
facit dū mentē afflictaz in deuotio
nis dulcedinē reſoluit· Terci⁹ mo
dus eſt ꝑ vrētem ɔtritionē· Et hec
eſt treſtris vaporis aduſtio· Quia
ſcꝫ feruens ɔtritio adurit et conſu
mit omnem trenū affectū· Et aqua t̄
bulationis que erat peccāti inſipi
da ſit homini ɔpūcto ſapida· nō q̄
dem ſapore dulci ſed ſalſo· Eſt em̄
tribulatio homini ɔpūcto ex vna p
te ſapida.i. grata ſciꝫ vt a peccato
purget̄ ſed eſt ei ſalſa ratiōe cauſe
quia ſcꝫ diſplicet ei cōmiſiſſe v̄nde
patiatur· Vnde hoc eſt mare deſer
ti.i. penitētie qd eſt mare ſalſiſſimū
vt dicitur Joſue· xij·

¶ Capitulum·I·

Mortis memoria repſētat̄ i
cinere triplici rōe· Primo
qꝛ cinis terrā fecūdat· Ita
memoria mortis ad bene opandū
ſollicitat Greg⁹ Valde ſe ſollicitat i
bono ope q̄ cogitat de extreō vite
¶ Secūdo qꝛ ignis ꝑ cinerē conſer
uat̄ et maxīe ſi cinis eſt calidus qꝛ
ſi frigidus ignē extinguit· Ita me
moria mortis feruent̄ impreſſa gr̄
tiā ſpūs ſācti ɔſeruat· ſunt tamē q̄
frigidā iſtā memoriā habent vt illi
qui aīaz cū corpe morituā credūt
talis memoria poti⁹ extinguit gra
tiam ꝙ conſeruet· ¶ Tercio quia
cinis maculas lauat· et ſimilit̄ me
moria mortis abluit oīm peccatorū
maculas Ecci· viij· Memorare no
uiſſima tua et in et̄nū nō peccabis
Lauat em̄ maculas luxurie ſi quis
ɔſideret q̄le futur̄ ē qd diligit Gre
gori⁹· Nichil ſic ad domādū carnis
deſideria valet ꝙ ꝙ vnuſq̄ſqꝫ hoc
qd diligit q̄le ſit mortuū ꝑſeet· Itē
lauat peccatū ſupbie ſi ɔſideret ꝙ
ipſe ē moritur⁹ qui ſe eleuat Ecci·
x· Quid ſupbit t̄ra et cinis? lauat
peccatū auaritie ſi ɔſideret q̄d ſina
lit̄ de mūdo portat Job· xvij· Sac
cū meū ɔſui ſup cutē meā et operui
cinere carnē meā·

¶ Capl̄m· II·

Mund⁹ ē loc⁹ obſcur⁹ qm̄a
obſcurat̄ ad modum aeris
fumo vanitatis· puluē cu
piditatis· et nebula carnalitatis·
.i. Jo· ij· Omne qd eſt in mūdo ɔcu
piſcētia carnis ē et ɔcupiſcētia ocu
lorū et ſupbia vite· Itez aer vt di
cit Iſid vehemēti⁹ ɔcitatus ventos
tonitrua et choruſcatiōes efficit· ɔ
tractus nubila gignit· cōſpiſſat⁹
pluuias facit· ɔgelat⁹ niues et grā
dines introducit· Sed rarefact us

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

ſerenitatem adducit Mūdus autē
aliquādo ꝯcitatur per ſuperbiā· et
tūc generat ventos pſecutionū· to
nitrua ꝯminationū· et choruſcatio
nes ſiue fulgura percuſſionū Aliqn̄
vero cōtrahitur per auariciā· ⁊ tūc
obnubilatur et obſcurat· quia ſicut
dicit Greg⁹· Tenebra aīe eſt diui
tiaꝝ cupido Aliquādo vero ꝯſpiſſa
tur et īpinguat per gulā· ⁊ tūc plu
uias facit.i. fluxuꝫ luxurie· ꝓxima
em̄ ſibi ſunt vt dicit Greg⁹· vent
et genitalia· Aliqn̄ vero congela
tur per accidiā· et tūc ſi faciat ope
ra que videat alba.i.pura vel bona
ſunt tn̄ frigida et cito deſtructibilia
Nūqꝫ vero rareſcit.i. ſubtiliat per
penitentiā· ⁊ tunc ſerenatur per gr̄
tiam ¶ Item mūdus aſſimilat ma
ri Primo quia mare eſt multorū pe
riculorū ꝯtentiuū Eſt em̄ mare peri
culoſū· Primo ꝓpt motū Mat· viij·
Motus magnus factus eſt in mari
ꝓpt quē motū mare eſt tempeſtuo
ſū ꝓcelloſuꝫ et tumultuoſū· Et ita
mare mūdi eſt tēpeſtuoſū ex guer
ra· ꝓcelloſū ex infortuniis· tumul
tuoſuꝫ ex iniquitatibus et viciis· ij
Corin· xi· Periculis in mari ¶ Se
do ꝓpter ventum· Eſt in mari īpul
ſio contrariorum ventorū· Danie·
vij· Quatuor venti pugnabant in
mari· Nā vt ventus auſter eſt pn̄s
ꝓſperitas· vt aquilo aduſitas Ori
entalis inſpiratio grē· Occidental
ſuggeſtio malicie· ¶ Tercio eſt pe
riculoſū ꝓpt defectū tam ſtiꝫ nauis
ꝙ naute.i. gubernantis Nauis em̄
ſiue lignuꝫ cū quo habem⁹ tranſirē
hoc mare eſt hoc corpus qđ eſt vas
fragile ꝓpt paſſibilitatē· graue ꝓp
ter peccati oneroſitatē· et multis
foraminib⁹ penetrabile ꝓpt ſenſu
um ſuſceptibilitatē Sunt em̄ ſēſus
vt foramina quedam per que mul

ta mala ingrediuntur. Item ē fre
quēter defectus naute piti.i. rōis
prudenter regentis· Omnia hec peri
cula ſētiūt hoīes piti in mari hui⁹
mūdi Eccī· xliij. Qui nauigāt ma
re narrant picula eius· ¶ Secūdo
mare eſt animatiū et multiplicīuꝫ
monſtrorū ꝓductiuū· Unde ſcđm
Rabanū plura mōſtra ꝓducit ma
re ꝙ terra Pſ· Hoc mare magnum
et ſpacioſum manibus· illic reptili
a quorū nō eſt numer⁹· Ita in ma
ri mūdi ſunt aīantia diuerſa ⁊ mō
ſtruoſa multa· nō tantū corporali
ter ſed etiā ſpūalit· Sūt em̄ in mū
do hoīes aīales .i. ſenſuales ad mo
dum piſciū· ſcđm illud· Facies ho
mines ſicut piſces maris· et dicun
tur aīales .i. ſenſuales nō ſapien
tes illa que dei ſūt· quia aīalis ho
mo nō percipit ea que ſūt ſpiritus
dei vt dicitur.i. Corin· ij ¶ Itē ſūt
monſtruoſi velut ille belue· de qui
bus habetur Daniel· vij· ꝙ ſurge
bant de mari· Nam ꝓma que erat
ſimilis leoni ſignat ſuperbiā vite·
ſcđa que erat ſimil' vrſo ſignat vo
luptatē carnalis ꝯcupiſcentie· ter
cia que ērat ſimilis pardo ſignat cu
piditatem auaricie· quarta que ha
bebat dentes ferreos terribiles ſig
nat crudelitatē malicie· ¶ Tercio
quia mare eſt nubium et nebule ⁊
ventorum generatiuum· Et ſimili
ter etiā mundus generat nebulas
errorum· nubes viciorum· ventos
perſecutionum ſiue temptationū·
ꝓpter quas precipitantur et ſuffo
cant̄ mlti Mat· v· Grex precipita
tus eſt in mare· ⁊ fuit grex porco
rum id eſt hominum carnaliter vi
uentium ¶ Quarto quia mare eſt
lune imitatiuum· Dicit em̄ Phūs
in libro de ꝓprietatib⁹ elemētorū·
ꝙ mare imitat̄ naturam lune· Nā

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

ſicut ad amantem ſequitur ferrum
ſic mare ſequitur lune curſum ¶ Vn
de ſemper eſt mare in ſummo aug
mento et vigore quando luna eſt
plena lumine ſiue verſus celū vt in
nouilunio. ſiue verſus terram vt i
plenilunio Et ſicut luā i ſuo lumē
plus ꝓficit vel deficit ſic mare cre
ſcit amplius vel decreſcit vt ſupra
dictū eſt capitulo. xlviij. Sed ſicut
mare ipſū imitat̄ lunā. Ita mūdꝰ
ſequitur fortunam. Vnde ſicut cre
ſcit vel minuitur fortuna alicuius
ita multum vel parum eūꝫ apprecia
tur mundus Vnde metrice dicitur
Cum fueris felix multos numerab̄
amicos Tempora ſi fuerint nubila
ſolus eris ¶ Item mundus aſſimi
latur deſerto ¶ Primo quia deſer
tuꝫ eſt locus infructuoſus Non em̄
colitur nec ſeritur. ſic mūdus id ē
mundanī homines nō ſcinduntur
aratro penitētie. nec recipiūt ſemi
na doctrīe ita vt eis applicet̄. nec
ſemē diuine gratie. ⁊ ideo nec fruc
tꝰ operū producūt meritorios eter
ne glorie Iē. decimo ſeptimo Erit
quaſi mirice in deſerto que ſcilicet
ſunt infructuoſe ¶ Secundo quia
deſertū eſt locꝰ ſpinoſus id eſt ſpi
nis et vepribus plenus Et ſic etiaꝫ
in mundo habundant ſpine id eſt
ſollicitudines tēporaliū que mētē
inquietāt. vl' ſpine. i. pūctioēs tri
bulationū que cor vl' corpꝰ cruciāt.
vel ſpine. i. inordinationes peccato
rū que cōſciētiā pungūt ⁊ lacerant
Iud. viij. Conterā carnes veſtras
cū ſpinis tribuliſqꝫ deſerti. ¶ Ter
cio quia deſertū ē locus periculoſus
Eſt em̄ venenoſorū aīaliū domicili
ū. ferarū latibulū. et latronū habi
taculū. Sic in deſerto mundi ſunt
aīalia venenoſa ꝑ luxuriā Mala.
i. Poſui hereditatē eiꝰ i dracones

deſ̄ti Itē ſunt fere. i. feri per ſuꝑbiā
Vnde ſuperbo regi Nabuchodono
ſor dictū eſt. Eicient te ab hoībꝰ et
cū beſtijs feriſqꝫ erit habitatio tua
Itē ſunt in deſerto mūdi latrones
ꝑ auariciā Qui em̄ pauꝑes vſuris
⁊ exactioibꝰ et alijs tributis ſpoli
āt mūdi latroēs vocāt̄. i. Corin. xi.
Periculis latronū. ¶ Quarto q꜡
deſertū ē locus defectuoſus. q꜡ eſt
locus ſitis ⁊ ariditatis ſcꝫ aq̄ carēs
Ps̄ In t̄ra deſerta īuia ⁊ īaquoſa.
Ita in hoībꝰ mūdanis eſt ariditas
et ſitis inordinati appetitus et inſa
tiabilis circa peccata et t̄palia Ps̄
Eſurientes et ſitientes aīa eorū i ip
ſis defecit. Et hoc ē quia deficit eis
aqua ſcꝫ gratie que hanc ſitim ior
dinatā extinguit Io. iiij. Si q̄s bi
berit ex aqua quā ego dabo ei non
ſitiet ineternum. Vbi ergo hec aq̄
deficit eſt ſitis inſaciabilis Pſal. A
nima mea ſicut t̄ra ſine aqua tibi.
¶ Quinto quia deſertum eſt locꝰ
eſtuoſus. ſcilicet ardoribꝰ ſolis ex
poſitus. Habent enim mundani
ꝯtinuum ardorem ſolis ſcilicet ior
dinatum amorem proſperitatis.
Iohelis. i. Ignis comedit ſpecioſa
deſerti. Et vocat ignem ardentiſſi
mum ardorem ſolis qui eſt inordi
natus affectus cupiditatis De quo
in Pſalmo. Per diem ſol non vrꝫ
te neqꝫ luna per noctēꝫ. ¶ Sexto
quia deſertum eſt locꝰ meticuloſus
quia eſt locꝰ horroris et vaſte ſoli
tudinis. Eſt em̄ mūdꝰ illa ſolitudo
deſerti. De qua dicitur Deut. viij.
Ductor tuus fuit in ſolitudine ma
gna atqꝫ terribili. in qua erat ſer
pens flatu adurēs et ſcorpio ⁊ dip
ſas. Serpens flatu adurens eſt ip
ſe mundꝰ qui flatu ſue cupiditatis
inficit Scorpio in facie blandiens
⁊ t̄tro pūgēs ē caro ſiue voluptas

corporis dipſas autem latenter in
terficiens eſt dyabolus et hec timo
rem debent incutere et horrorē
Septimo q͛ deſertuꝫ eſt locus deui
us · locus enim eſt deſertum deuij
et erroris Vnde Pſ̄ · Errauerunt
in ſolitudine in inaquoſo · viam ci
uitatis habitaculi non inuenerunt
Sunt enim in deſerto vie deuie fru
ticibus plene arenoſe lapidoſe pul
uerulente fetulente et alijs incom
modis oneroſe Similiter in mūdo
ſunt vie deuie iracundorum · quia
precipue ira facit a ratione deuia
re Sed fruticibus et vepribꝰ plenē
ſunt vie pigrorum · ſecūdum illud
Prouerbiorum · xxiiij · Per agruꝫ
pigri hominis tranſiui et per vine
am viri ſtulti et ecce totum repleue
rāt vrtice · operuerant ſuperficiem
eius ſpine ac · Oſee · vij · Sepiam
viam tuam ſpinis Vie autē areno
ſe ſunt vie auarorum qui aurum
querunt Omne enim aurum tam
quā arena ē exigua vt dicitur Sapi
ētie · vij · Sed lapidoſe et ſcandalo
ſe ſunt vie ſuperborum Eccleſiaſti
ci · xxi ¶ Via peccantium complan
tata lapidibus Sed vie puluerulē
te ſunt vie guloſorum qui nutriūt
puluerem id eſt corpꝰ in puluerē
reuerſuruꝫ Eccleſiaſtici · xij · Reuer
tatur puluis in terram ſuā · Fetu
lente autem ſunt vie luxurioſoꝝ
qui fetent per carnis corruptioneꝫ
Omnis quippe caro corruperat viā
ſuam Geneſis · vi · De cadaueribꝰ
eorum aſcēdet fetor Yſaie · xxxiiij
Vie autem oneroſe et difficiles ſūt
vie inuidorū qui ex multis torquē
tur Sapiētie · quinto Laſſati ſumꝰ
in via iniquitatis et perditionis · am
bulauimus vias difficiles Omnis
ergo peccatorum via eſt ſicut via
deſerti de qua dicitur · ij · Regū · iij

Abierūt per viā deſerti tota nocte
¶ Item mundus eſt ſimilis ſpelū
ce Eſt enim ſpelunca fouea ſubter
ranea a ſpeculādo dicta · habet enī
ex parte lucis introitum latū · ſed
terminum habet arctum Vnde lo
cus eſt lucidꝰ in ingreſſu · obſcurꝰ
in progreſſu · ſed arctus et inſipidꝰ
in egreſſu · ſi tamē inueniat egreſ
ſus vt dicit Damaſcenꝰ · Sic homo
mūdum ingrediēs habet introitū
lucidum dum in vita naſcitur · qui
a vita erat lux hominū · ſꝫ habet ꝓ
greſſum obſcurum quia ſcilicet in
mundo viuēdo multis tenebris ig
norantie et peccatoruꝫ inuoluitur
Sed habet egreſſum artum et inſi
pidum dum moritur Nichilominꝰ
tamen mundus eſt locus ad ſpecu
landuꝫ Apoꝰ · prima Cori · xiij · Vi
demꝰ nūc ꝑ ſpeculū in enigmate

¶ Capl̄m · iij ·

Mutatur hō ſex modis ſpiri
tualiter ſecundum qđ ſex
modis mutātur res corpo
raliter Sex ſūt enim ſecūdū Phm̄
ſpecies mutationis que competūt
vite ſpūali ſcilicet corruptio · gene
ratio · augmētum · diminutio · alte
ratio · et loci mutatio Corruptio fit
ſalubriter in homine penitēte per
peccati deſtructionē Apoꝰ · Ro · vi ·
Deſtruatur corpꝰ peccati vt vltra
non ſeruiamꝰ peccato Geñ · xxxv
Mūdamini ac mutate veſtimenta
veſtra · ipā enī peccati deſtructio ē
mētis mūdacio Gñatio vero fit in
penitētie ꝑ grē renouacōneꝫ qua
ſcꝫ cōfert̄ hoī nouū eē gratuitū · i ·
Pet · ij · Quaſi mō geniti infantes
rōnabiles ſine dolo lac concupiſcite
Sꝫ q͛ talis grā pendet ex deō grati
am infundente dicitur in Pſ̄ · Mu
tabis eos et mutabūtur Augmen
tū fit i ꝓficiēte ꝑ vtutū extēſioneꝫ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

Pro. quarto Juſtorum ſemita qua
ſi lux ſpl endens procedit et creſcit
vſq; ad perfectum diem Et quia ta
lis profectus eſt per gradus . vij .
virtutum vel . vij . don orum dicitur
Danielis. iiij . Septem tempora mu
tabunt̃ ſuper te ¶ Diminutio fit in
prudẽte p humilitatis reputationẽ
ſecundum illud Apoſto. i. Co. xv. E
go ſum minim9 apoſtolorũ qui nõ ſu
dignus vocari apoſtol9 ¶ Alterati
o vero debet fieri in preſidente per
morum mutationẽ. Nam precipue
ad prelationem aſſumptus mutarẽ
et corrigẽ debz mores iordinatos ſic
dictũ fuit ſauli .i. Regũ. x. Muta
beris i viꝝ alterũ Loci mutatio fit
in ſapiente per diuerſorũ cõtẽpla
tionem Eſt enim triplex motus lo
calis Rect9 circularis et obliquus
Hũc em̃ triplicẽ motũ beat9 Dyo.
attribuit aĩe. iiij . capitulo de diui
nis nominibus ſic Nã quia motus
circularis ẽ ſecundũ quẽ mouetur ali
quid vniformit̃ circa idẽ centꝝ. ide
o operatio intelligibilis que ſimpli
citer habet vniformitatem dicitur
eẽ circularis et hoc ẽ quãdo aĩa re
lictis exterioribus ad ſeipſã regreſ
ſa ceſſãte diſcurſu figit intuitũ ſuũ
in cõtẽplationẽ vni9 ſimplicis veri
tatis Et tãdẽ pretermiſſis omnib9
in ſola dei cõtemplatione perſiſtit
Talis enim aĩe motus dicitur vni
formis quia remouet̃ triplici diffor
mitate ¶ Primo a difformitate re
rum exteriorum per hoc ꝙ illis reli
ctis anima redit ad ſeipſã. Et iſte
erat motus ſiue circulus ſanctorũ
animaliũ Eze .i. Animalia inquit
ibant ad exteriora conſideranda . et
reuertebantur ad interiora cõtem
planda ¶ Secundo a difformitate
diſcurſuum interiorum ſcilicet ex
hoc ꝙ relicto diſcurſu ratiõis figit
intuitum in ſuum in contemplatiõẽ
vnius ſimplicis veritatis Vnde hec
ẽ vniformitas de qua dominus dix
it marthe Lu. xi. Porro vnum eſt
neceſſariũ ¶ Tercio remouet̃ diffor
mitas intellectus cũ pretermiſſis õ
nibus in ſola dei contemplatione
perſiſtit et hãc vniformitatez appe
tebat philippus dicẽs Jo. decimo
quarto Domine oſtende nobis pa
trez et ſufficit nobis. Motui autez
recto aſſignat beatus Dyo. illam
operatiõez intelligibilem qua pro
ceditur de vno in aliud . ſicut quã
do aĩa procedit ab exteriorib9 ſen
ſibilibus ad intelligibilem cogniti
onẽ Motui autẽ obliquo qui cõpoſi
tus eſt ex recto et circulari aſſimilat̃
illa operatio intellectus que habet
aliquid vniformitatis ſimul cum pro
ceſſu ad diuerſa prout ſcz anima
illuminationib9 diuinis ratiotinã
do vtit̃. ¶ Capitulum . liij .

Negocia ſecularia aſſimilãt̃ re
ceptaculis aquarum et hyati
bus ingẽtib9 que ſunt i cor
pore tre i quibus vt dicit Theofra
ſt9 et Seneca refert generãt̃ aĩalia
informia et tardi motus et ceca vt
plurimũ ſicut ſunt talpe Piſces etiã
pinguiſſimi vt dicit generãt̃ i illis
flumĩb9 de quib9 quõdã cõmederũt et
mortui ſunt. Sic qui negociis ſecula
rib9 iplicãt̃ efficiũt̃ aĩales p cõcupi
ſcẽtiã Jude ſecundo Hii ſunt q̃ ſegre
gãt ſemetipſos animales ſpiritum
nõ habẽtes. Itẽ iformes p malici
ã Contra quos dicit Ap9. Ro. xii.
Nolite cõformari huic ſeculo ſ; reſor
mami. Tardi mot9 p negligẽtiaz
Pro. xx. dicit piger leo ẽ i via Itẽ
ceci p ignorãtiã. Math. xv. Simi
te illos ceci ſunt. Item cõmedẽtes de
talib9 eos imitando vel eis ſe cõfor
mãdo ſpũalit̃ moriũtur. et ꝓptea

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

dicitur · ij · ad Thimo · ij · ꝙ nemo
militans deo implicat ſe negocijs
ſecularibus vt ei placeat cui ſe pro
bauit Vbi oſtēdit apoſtolus ꝙ ne
gocia ſecularia tria mala faciūt hoī
¶ Primū eſt ꝙ impediunt dei mi
liciam Vn de dicit · nemo militans
deo Et figuratum eſt in dauid pri
mo Regum · xvij · qui indutus ar
mis ſaulis non poterat ire ad pug
nam contra philiſteuʒ quouſqꝫ ex
uit illa Saulis enim arma ſūt ſecu
li negocia quibꝰ impeditur miles
dei ne pugnare valeat contra dy
abolum Vnde talia arma impediūt
nō defendunt qꝛ arma militie nr̄e
non carnalia ſed ſpūalia ſūt vt di
Jhero · in epiſtola ad paulinum
Secūdum malum quia implicant
humanam vitam Vnde ſubdit im
plicat ſe negotijs ſecularibꝰ Nego
cia enim ſeculi hominem implicant
et inuoluunt et inuoluendo deti
nēt vt non poſſit ab eis cum vult
exire Faciliter enim tales a mun
do ſuperantur · ſecunda Petr̄ ſecun
do Hijs rurſus implicati ſuperātur
Jtem negotia ſecularia implicant
et inuoluunt hominem ita vt faci
ant eum in multa peccata cadere
Et ꝓpter hoc dicitur Eccī · xxxiiij ·
Qui implicatus ē habūdabit mali
cia ¶ Tercium malum eſt quia im
pediunt diuinam gratiaʒ per quaʒ
homo deo ē acceptus · et ideo ſub
dit vt ei placeat cui ſe ꝓbauit · q̄
ſi dicat · ſi ſe iplicaret nō ei placerꝫ
Et ratio eſt qꝛ ſubtrahunt hoīeʒ a
ſpiritualibus Hebre · x · Si ſb̄trax
erit ſe non placebit anime mee

¶ Capitulum · liiij ·

Obedire ſuperioris manda
tō et cōſentire prudētioris
cōſilio debet homo celerit̄
Sed ꝓprio ſenſui credere vel ꝓpriū
appetitum implere tardius eum o
portet Cuiꝰ exemplum apparet ī
motibꝰ planetarum · qui motu ſu
perioris orbis ſcʒ firmamenti qui ē
ab oriente in occidentem mouent̄
velocius ſcilicet in vna die Nā rap
tu firmamēti ſingulis diebus ab or
tu ad occaſum rapiūtur · motu au
tē ſuo quo mouētur econuerſo ab
occidente in oriētē tardiori tēpore
perficiunt curſum ſuum Nam ſecū
dum cōputationem aſtrologoruʒ
vnuſquiſqꝫ tanto mouetur tardiꝰ
q̄nto magis diſtans eſt a cētro Vn
de ſecundum eos motui lune depu
tatur tēpus vnius mēſis Soli mer
curio et veneri deputatur tē pus v
nius anni Marti autē dantur duo
āni Joui · xij · Saturno · xxx · Stel
lis autēʒ fixis · xxxvi · milia anno
ruʒ Et ſic patet ꝙ planeta ſeu ſtel
la quanto alcior tanto in ſuo motu
tardior Quia quāto aliquis ē ma
ior vel ſapiētior tāto debʒ eſſe in ſē
ſu ſuo humilior et in facto ſuo ma
turior et cōſultior Nō enī tarde fit
qd bn̄ fit · ſicut Octauianꝰ īpator
legit̄ dixiſſe ſcʒ ſb̄ alijs v̄bis Satis
inq̄t cito fit quicq̄d bn̄ fit · Prou ·
xix · Qui feſtiꝰ ē pedibꝰ offēditur

¶ Capitulum · lv ·

Ordo fratrū predicatorum
ſimilis eſt mōti lybani Vn̄
in honorem patroni eiꝰ ſci
licet beati dominici legitur Euāge
liū Mat · v · vbi dicit̄ Nō pt ciuitas
abſcōdi ſup̄ mōtem poſita Nā Ciui
tas iſtū mōtē ꝓtegēs et decorās ē
ſpē · ergo ordo eiꝰ ꝯgrue mōti lyba
ni aſſimilatur ¶ Primo ꝓpter cul
men eminentie Eſt enim lybanus
mōs fenicis altiſſimus qui omnes
montes illius regionis excedit Et
ſic ordo fratrum predicatoruʒ om
nes alios videtur excedere q̄dāmō

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

ordines ex ipſa ſua origine ⁊ nomi
ne· ex eo ꝙ maxime aſſimilatur re
ligioni criſti et apoſtolorum· ipſe e
nim criſtꝰ apoſtolos ſuos principa
liter elegit et religionem eorum i
ſtituit ad officium predicandi Vn
de ait Jo· xv· Ego elegi vos vt ea
tis et fructum afferatis ſcilicet ani
marum ⁊c̄· Nulla autem eſt hodie
alia religio que a ſuo principio fu
it inſtituta ad hoc officium niſi or
do fratrum predicatorum· Vnde
fundatori ipſius ordinis ſcilicet be
ato dominico dictum eſt per viſio
nem ab apoſtolis petro et paulo
quorum vnus ſibi baculum et alt̄
librum obtulit Vade et p̄dica quo
niaʒ a deo ad hoc miniſterium es e
lectus· qđ et ipſuʒ nomen declarat
ꝙ ordo predicatorum vocatur Et
ideo merito de hoc monte .i. ordine
intelligi poteſt illud Yſa· ij· Erit
mons domꝰ domini in vertice mō
tium ⁊c̄ ¶ Secundo ꝓpter libameʒ
obediētie vel reuerētie· Dicit̄ enim
libanus a thure qđ ibi naſcit̄ ex eo
ꝙ thus deo libatur et cultui eius
offert̄· Sil'iter in ordine frm̄ predi
catoruʒ precipue reperitur libamē
obedientie per quā ſeipſos deo offe
runt in odorem ſuauitatis· eo mo
do quo dicebat apoſtolus· ij· Thi
quarto Ego enim iam delibor Can
ticorum quarto Vadam ad mōteʒ
mirre et ad collem thuris ¶ Ter
cio propter candorem cōtinētie
Nam libanus candidus interpre
tat̄ quia perpetuis niuibus decora
t̄· Hic cādor ē in ordine predicato
rum propter obſeruantiam perpe
tue caſtitatis que ē vt quidam cā
dor carnis Je· decimo octauo Nū
q̄d de petra agri deficiet nix libaī·
quaſi dicat non deficiet Ps· Niue
dealbuntur in ſelmō mōs dei mōs
pinguis ¶ Quarto ꝓpter emanati
onē ſapiētie Eſt eñ lybanus mōs
aque indeficiētis· Vñ ibi erāt putei
viuētiū aquaruʒ que ip̄etu fluebāt
de lybano· vt dicit̄ Cant· iiij· Itē
eſt lybanus fons et origo fluuiorū
Ex cuiꝰ radice oriūt̄ duo fōtes ſcʒ
Jor et Dan qui ſimul iuncti Jorda
nis nomē efficiūt vt Jhero· dicit·
Ita in ordine predicatorum eſt pu
teus aque viuentis et indeficientis
.i. profunditas ſapientie ſalutaris
Vñ emanāt fluīa doctrine ſp̄ualis
Sed duo eius precipui fontes fue
runt duo eius eximij doctores· ſcʒ
frater albertus ⁊ frater thomas· q
ſiml' iūcti nō ſoluʒ tp̄e ſed etiā opi
nionum concordia mirabilem flu
uium ſapientie ꝑfuderunt regioni
iſrahelitaruʒ id eſt eccleſie fideliuʒ·
prout in eorum libris qui ſunt qua
ſi innumerabiles euidentius claʒ
Plures etiam alij putei viuentis
aque id eſt doctores profūdiſſimi
pleni aquis ſalutaris ſcientie i hoc
ordine fuerunt et ſunt · in quibus
aqua ſapientie huius ordinis inde
ficiens perſeuerat · Joſue quarto
Steterunt aque in loco vno et ad
inſtar montis et cetera ¶ Quin
to propter ſuauitatem redolentie
Eſt enim mons lybanus mons re
dolētie et aromaticitatis· propter
qđ dicitur Eccleſiaſtici· tricēſiō no
no ¶ Quaſi lybanus odorem ſuaui
tatis habete et cetera· Ibi eñʒ ſūt
arbores thurifere et herbe odorifē
re plurime creſcunt ibi· Et ita etiā
ſimili modo in ordine predicatoruʒ
ſūt arbores thurifere .i. plurimi fra
tres magne deuotionis et multe o
rationis· Nam thura ſiue incenſa ſi
gnant orationes ſanctorum· vt ha
bet̄ Apoc̄· viij· Item ſunt ibi herbe
odorifē .i. q̄̄ plurimi fratres magne

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

opinionis odorē bōne fame vndiq̧
diffundentes Eccī. xxiiij. Quaſi li
banus non inciſus odor meus Vn
de inter mōtes aromaticos iſrł id
eſt inter religiones ſanctorum ſeu
ordines ordo iſte beati dominici p̄
cipuū locum tenet Et de hys aro
maticis mōtibus dicitur Cañ. octa
uo Fuge dilecte mi aſſimilaē capre
e hinnulō q̧ ceruoꝝ ſup montes
aromatuꝫ ¶ Sexto ꝑpter fertilita
tem gratie Nam ꝑpter roris habū
dantiam et pluuiarum frequentiā
herbis habundat precipuis. paſcu
is vberrimis et fructibus optimis
Sic in ordine predicatorum habū
dat ros diuine gratie pluuia ſpiri
tualis doctrine Et ideo ſunt ibi her
be virtutum paſcua ſcripturarum
et optimi fruct us animarum Oſee
xiiij. Erumpet radix ei⁹ vt lybani
ibūt rami eius. et erit quaſi oliua
gloria eius. et odor eius vt lybani
Conuertentes ſedentes in vmbra
eius viuēt tritico. et germinabūt
q̄ſi vinea memoriale eius q̄ſi vinū
libani Vñ iſte int̄ montes fructifē
ros ſiue herbiferos i. ordines ſaluti
feros. de quibus dicit̄ in Ps̄. Qui
producit in montib⁹ fenum et her
bam ꝛc̄. piguiſſimus et fertiliſſim⁹
exiſtit. et ideo eſt mōs eius piguis
vt ſupra allegatum ē ¶ Septimo
ꝑpter quietem confidentie Nam ē
mons cōfidentie et ſecuritatis quia
qui ibi deueniunt a venenoſis om
nib⁹ tuti ſūt que aromaticitate ſu
a fugē cogūt Ita in hoc venerabi
li ordine confident̄ requieſcit eccle
ſia tuta ſcilicet ab omnib⁹ veneno
ſis id eſt vniuerſis hereticis quos
p̄cipue iſte ordo fugauit ſua ſapi
entia et virtute Vnde iſte eſt mōs
firmiſſimus et ſecurus de quo dici
tur Exodi. xv. Introduces eos et
plātabis in monte hereditatis tue
firmiſſimo habitaculo tuo q̄d opa
tus es domine ¶ Octauo ꝑpter pul
chritudinem et amenitatem appatē
tie ſcilicet ꝑpter virentiam arborū
Et ſic ordo predicatorum etiam in
apparentia exterioris habitus pul
chritudinem et decentiaꝫ habꝫ. et
hec repreſentat pulchritudinē ſpi
ritualem que debet eſſe in eis qui
talem habitum portant ſcilicet et
albedo mundicie et nigredo penitē
cie Yſaie. xxv. Gloria lybani da
ta eſt ei decor carmeli ꝛc̄. Yſa. lij.
Quam pulchri ſunt montes ꝛc̄ ¶
Nono ꝑpter medicamē prudentie
Sunt enim in hoc monte ſpecies et
herbe aromatice contra diuerſa ge
nera morborum Cāticoꝝ quarto
Nardus et crocus et fiſtulas et cy
namomum cum vniuerſ lignis ly
bani Sic in ordine predicatorū ſūt
prudentiſſimi confeſſores et conſili
atores ſcientes contra omnes ani
marum morbos debita conſilia et
remedia adhibere. ꝑpt̄ q̄d de iſto
monte dicitur Geneſis decimono
no In monte te ſaluum fac ne et
tu ſimul pereas

¶ Caplm̄. lvi.

Paſſio xpī aſſimilatur mon
ti moriam ¶ Primo ratiōe
immolationis Nam hic fu
it ille mōs in quo Abraham yſaac
filium ſuum ſuper aram poſuit ad
immolandum Et ſimiliter criſtus ī
paſſiōe ſuit poſit⁹ ī ara crucis vt
immolaretur pro nobis Vnde dici
tur Geneſis duodecimo Cum col
ligaſſet yſaac filium ſuum poſuit
eum in altari ſup ſtruem liguoꝝ.
extēditq̧ manum et arripuit gla
dium vt immolaret filium ſuū Si
quidē yſaac criſtū dei p̄figurauit

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

qui fuit pro nob ligatus · a patre
etiā pro nobis paſſioni expoſitus ·
in altari id ē in alto aere ſuper lig
nū crucis affixus · et vehemētiſſimi
doloris et paſſionis gladio cōfoſſ9
et pro noſtris peccatis deo patri i
molatus Et totum hoc fuit ī mōte
predicto .i. in altitudine diuine diſ
poſitiōis pordinatū Ge · xxij · Tol
le filium tuum vnigenitum quem
diligis · atq̧ in holocauſtum offer
eum ſuper vnum montium quem
mōſtrauero tibi ¶ Secūdo ratione
mortis Nam fuit ille mons in quo
Jacob dormiuit et ſcalaz porrectā
vſq̧ ad celum conſpexit · Geneſis
viceſimo octauo Dormitio autē Ja
cob in monte fuit mors criſti in cru
ce · et q̄ vidit ſchalam ad celum o
ſtendit q̄ per humilitatem mortis
in cruce meruit gloriam aſcenſiōis
in celum · ſecundum illud Luce vlti
mo Nonne oportuit pati criſtum ·
¶ Item per hoc idem oſtendit q̄
per paſſionem crucis aperta eſt ia
nua regni celeſtis ¶ Tercio ratiōe
redemptionis Nam hic eſt mons ḡ
tie quem monente angelo dum po
pulus cedēt dauid ab ornan iebu
ſeo iuſto precio emit · vbi altare in
ſtituit et hoſtias īmolauit ſicq̧ pla
cato deo populi plaga ceſſauit .i.
Paralipomenō viceſimo pmo In
quo prefigurata eſt et humani ge
neris iuſto precio ſanguinis criſti
redemptio · et ipſa criſti immolatio
et dei placatio ſiue rcōſiliatio et elec
torum liberatio ¶ Quarto ratione
orationis Nam ibi Salomō domū
orationis id eſt templuz edificauit
tercio regum ſexto Jta edificauit
criſtus multiplicium orationum
genera in paſſione ſ cruce · ſiue p
calicis tranſlatione Luce viceſimo
ſecūdo · Siue pro inimicorum com
punctione Lu · viceſimo tertio · ſi
ue pro ſpiritus ſui ſuſceptione · in
eodem Et in ōmibus exauditus eſt
pro ſua reuerētia vt dicit Apoſto
lus Hebre · quinto ¶ Item paſſio
nis criſti frequēs meditatio eleuat
animam a terrenis Nam teſta oui
pleā rore bene clauſa ī calore for
ti poſita iuxta haſtam aſcend[illegible] a
terra per haſtaz · Oui teſta eſt mēs
deuota que rore plena eſt quando
eſt ad lacrimas per compunctionē
parata · ſed tunc ē bene clauſa qn̄
ſtat ſub humilitatis cuſtodia · Tūc
autem iuxta haſtam ponitur quā
do iuxta crucem locatur · et ſi ſit ī
forti calore id eſt feruēti paſſio[illegible]is
criſti meditatiōe · vel ferueriti cri
ſti amore · ſcilicet vt bene cont[illegible]n
pletur et ſentiat. q̄ꝫ vehementem a
ineffabilem amorem ī cruce nobis
criſtus oſtendit · tunc mirabiliter
eleuabitur et rapietur a terrenis ·
Vnde criſtus dixit · Johis duodeci
mo Ego ſi exaltatus fuero a terra
omnia trahā ad me ipſum · Nam ſi
calor ſolis attrahit vaporem mul
to fortius amor et virtus criſti at
trahit mentem.

¶ Capitulū · lvij ·

Patienter ſuſtinere grauia
et non perturbari ex eis ·
docet nos terra · Que ſecū
dum Yſidorum ideo vocatur ſoluz
quia eſt elementum ſolidum cuiuſ
libet ponderoſi corporis ſuſtinens
totam molem · propter quod que
libet grauia ſurſuz mota quouſq̧
ſtabilem tangant terram manent
penitus inquieta · et continuant
motum ſuum quo inceperunt mo
ueri · ſed quietantur cum peruene
rint ad eam · Similiter fortis et pa
tiens ſolidum habet animum ad q̄
libet oneroſa et grauia equanimiter

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

tolerāda · nec generat grauis res
aliqua perturbationem vel inquie
tudinem in eo qui etiam inter inq̄
etudines ſolus quietus manet et
firmus Sed iſtam ſoliditatem ⁊ fir
mitatem caritas operatur in ani
ma quia caritas patiens eſt ⁊ oīa
a ſuffert vt dicit̄ .i. Cori · xiij · Nec
vera ſufferētia eſt que ſine carita
te eſt quia vera patiētia eſt que ip
ſum amat quem portat Nam tole
rare et odiſſe non eſt virtus man
ſuetudinis · ſed velamen furoris
ſicut Gregorius dicit Sed notan
dum eſt q̄ terra licet ſit ſū me ſta
bilis quo ad ſitum ē tamē ſumme
paſſibilis per effectum Et ſimiliter
homo patiens licet de ꝓpria non ir
ritetur iniuria nec tribulatiōe tur
betur tamē aliene miſerie valde ⁊
ex corde cōpatitur Vnde apoſtolꝰ
q̄ de ſua infirmitate cōmotus nō fu
it aiebat · ij · Cori · xi · Quis īfirma
tur et ego nō infirmor ⁊c̄ ·

Capitulum · lviij ·

Peccatum aſſimilatur ig
ni triplici ratione Prio
ratione ardoris · eſt enim
aliquis ignis qui maxime excedit
in ardore ſcilicet infernal' · aliquis
excedit in fetore ſcilicet ſulphuris
aliquis vero in terrore vt ignis ful
guris Primus ignis infernalis eſt
ignis luxurie Eze · viij · Ab aſpectu
lumboꝝ eius deorſum ignis A lum
bis enim deorſum ſunt inſtrumēta
luxurie · hic autē ignis eſt denigrāti
uus Vnde infernales nigri pingū
tur ꝓpter obſcuritatem culpe et pe
ne Ignis autem luxurie denigrat
perfumum infamie Iohelis · ij ·
Dabo prodigia in terra deorſū ſan
guinē ignem ⁊ vaporē fumi Ter
ra deorſum eſt caro de terra ſump
ta · que ē pars hominis infima · ex
cuius videlicet luxuria plurimū ſe
quit̄ ſanguis .i. ſanguinis effuſio · ⁊
ignis id eſt cōcupiſcencie inflāma
tio et etiam vapor fumi .i. fame de
nigratio Item iſte eſt ignis cōſup
tiuus · Iob · xxxi · Ignis ē vſq ad
conſumptionem deuorās deuorat
enim luxuria vſq ad cōſumptionē
anime per gratie expulſionē · vſq
ad conſumptionez vite per humo
ris reſolutionez · et vſq ad cōſup
tionem temporalis ſubſtantie per
diuiciarum effuſionem Luce · xv ·
Diſſipauit ſubſtantiaz ſuam viuē
do luxurioſe Itez iſte ignis eſt de
tentiuus · nō enī ex igne inferni
poteſt aliquis erui niſi diuino mi
raculo · ſicut erutꝰ dicitur Lazarꝰ
reſuſcitatꝰ a criſto Vnde dicitur q̄
poſtea nunq̄ riſit ex horrore illaꝝ
penaruz inferni quem conceperat
Sic etiam ex igne luxurie non po
teſt aliquis liberari niſi diuino mi
raculo ⁊ gratie ipſiꝰ ſuffragio Sa
pientie octauo Non poſſum eſſe cō
tinens niſi deꝰ det Vnde neceſſari
a eſt ſanctorum oratio ad talem grā
tiam impetrandam Numeri · xi · O
rauit moyſes ⁊ abſortus eſt ignis
Item iſte ignis luxurie eſt fomen
torum ſuſceptiuus Siquidem hunc
ignem luxurie nutriunt et fouent
iuuenum laſciuie Pſalmiſta Iuue
nes eorum comedit ignis ſcilicet
luxurie Itē diuitiaruz cōpie Pſal
miſta Exarſerunt ſicut ignis in ſpi
nis Spine enim dicuntur diuitie ꝓp
ter punctionē ſollicitudinum · que
multum tamen luxurie prebent o
portuuitatem Item deliciaꝝ afflu
entie Iob · xxix · Terra de qua ori
ebatur panis ſcilicet deliciarum in
loco ſuo igne ſubuerſa eſt Itez or
namentorum pompe que homines
alliciunt et appetitum accendunt

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

Yſa·xi· Gloria eiꝰ ſuccenſa dabit
ignem et vermes·ignem id eſt ar
dorē concupiſcentie et vermes id ē
corruptionem luxurie vel vermes
id eſt remorſus conſciētie ¶ Secun
dus ignis ſcilicet ignis ſulphureꝰ
ē ignis auaricie· qui videlicꝫ ignis
eſt inſaciabilis Prouerbiorꝫ·xxx
Ignis nunq̄ dicit ſufficit· Eccleſi
aſtici quinto Auaricia nō implebit
pecunia· Item eſt inextinguibilis
Yſaie·lxvi· Ignis eorum non ex
tinguetur Et propterea aſſimilat
igni ſulphureo Dicitur enī ꝙ que
dam cauerne ſunt in mōte ethne
que ſemper ardent et hoc propter
habūdātiaꝫ ſulphuris· cuiꝰ propri
etatem tenet auaricia que ſemper
ardet Pſ̄· Pluit ſuper peccatores
laqueos ignis ſulphur ⁊c̄· Et dicit
laqueos ignis quia per auariciaꝫ
multi illaqueātur a dyabolo· p̄mo
Thi·vi· Qui volūt diuites fieri in
cidunt ī tēptationē et in laqueum
dyaboli· Item iſte ignis ſemp eſt
augmentabilis quia creſcente pe
cunia creſcit etiam amor nummi·
Sic etiam augmentatis lignis creſ
cit ignis Tercius ignis ſcꝫ fulguris
ē ſupbie Eze·i· De igne fulgur egre
diēs· hic eſt ignis deſcēdēs ſiue ru
ens p deiectionē Nam licet ſuper
bus primo aſcendat per eleuatiō
neꝫ tamē poſtea ruit p deiectioneꝫ
Iob·i· Ignis cecidit de celo· hic ig
nis de celo cadens fuit ſuperbia ā
gelorꝫ qui de celo ceciderunt p ſup
biaꝫ· Sicut enī vapor fulguris pri
mo aſcēdit nube incluſus ſed poſt
ea cū impetu deſcēdit a ſuo contra
rio expulſus Ita accidit primo an
gelo ſupbienti Vn̄ dn̄s dixit Vide
bā ſathanā ſicut fulgur cadētē ⁊c̄·
Item hic ignis eſt ardens per am
bitionē Pſ̄· Exarſit ignis in ſina
goga eorū Item hic ignis ē ſumo
ſcēs per oſtētationem Exodi·xix·
Mons ſynay fumigabat Mons ſy
nay altitudo ſuperbie· Iteꝫ eſt no
cēs oculis per obfuſcationem· Apo
calipſis·ix· Dicit ꝙ de fumo egre
diente de puteo obſcuratus eſt a
er et ſol· ¶ Item peccatum aſſimi
latur nubi propter ſex· ¶ Primo
nubes ad modum ſpongie tota ē
cauernoſa vana ⁊ vacua nulla ſta
bilitate ſuffulta. ſed a ventis hinc
inde deducta Quia homo qui ī pec
cato exiſtit omni bono eſt vacuus
totus in operibꝰ eſt inanis· in nul
lo bono proprio ſitu firmꝰ· ſed ma
gis a vento id eſt temptatione dy
aboli vel vanitate mundi ad ōnia
mala deductus· Vnde in epiſtola
iude· hy ſūt nubes ſine aqua que
a ventis circumferuntur· ¶ Secun
do quia nubes eſt ex groſſis ⁊ ter
reſtribus vaporibus generata· qd
competit ſpecialiter auaricie que
eſt ex terrenis et metallicis de ſide
rijs cauſata· Ieremie quinq̄geſīo
primo Qui leuat nubes ab extre
mo terre ¶ Tercio quia nubes a
liquādo eſt obſcura et ideo ſolariū
radiorꝫ occultatiua· quia peccatū
dum aīam obtenebrat et obſcurat
videre nō ſinit irradiationes diui
nas Exodi·xiiij· Erat nubes tene
broſa ¶ Quarto quia nubes ſicut
reſoluta in pluuiam eſt valde profi
cua ſic reſoluta ī ventum eſt valde
nociua· Quia tempeſtatis ē in ma
ri ⁊ ī terra generatiua· et ex colli
ſione ſua aeris inflammatiua· et cor
ruptionis et tonitrui cauſatiua·
et maxime illa que ex vaporibus
fetidis et putridis generata valde
eſt infectiua et corruptiua Hec au
tem precipue cōpetunt vicio ſuper
bie que omnia perturbat· rixas

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

generat· corda ad mala inflāmat ⁊
cõturbat et tonitrua timoris et mo
rtis corruptionē cauſat· iiij· Regum·
xviij· Celi obtenebrati ſunt et nu
bes et ventus· Et Eze xxxviij· Aſcē
dens quaſi tempeſtas venies et qua
ſi nubes et operies terram· Et i Ps·
Nubes tranſierūt grando et carbo
nes ignis· Et iterum in Ps· Vocem de
derūt nubes ſcʒ tonitrui· ſcdm illud
Vox tonitrui tui i rota Exo· xix·
Ceperūt audiri tonitrua et micare
fulgura et nubes denſiſſima operu
it montem· ¶ Quinto quia nubes
eſt hominū deceptiua· quia cum ſu
erit nubes ex ſiccis vaporibus gene
rata pretendit aquam eſſe futurā·
ſed in fine cauſatiua venti et turbi
nis ē pſolutiua· Ita peccatum mor
tale omnes homines decipit· quia
dum ſuauia et ſaporoſa pmittit in
fine nichil aliud q̄ penam inferni
perſoluit Pro· xxv· Nubes et ven
tus et pluuia nō ſequens· Vir glo
rioſus et pmiſſa nō ɔplens ¶ Sex
to quia ſi nubes vna ſit alteri con
traria tēpeſtatis eſt cauſatiua· q̄a
hominis ad hominem diſcordia om
nium malorum inductiua Ezechi·
xxx· Dies nub̄ tempus gentiū erit
et veniet gladius in egiptū· ¶ Itē
peccatum aſſimilatur tonitruo ꝓp
ter q̄tuor· Primo quia tonitruū om
nia conquaſſat Eccī· xl· Subſtanti
e iniuſtorum ſicut fluuius ſiccabūtur
et ſic tonitruū magnū in pluuia p
ſonabūt· ¶ Secūdo quia tonitruum
cerebrū pturbat· quia ſcʒ peccatū
rationem obfuſcat Pſal· Fulgura
multiplicauit et cōtbauit eos Ful
gura cū tonitruis pcedūt Apoc· iiij
Procedebāt fulgura et voces et to
nitrua· ¶ Tercio quia tonitruum
timorem generat Ps· A voce toni
trui tui formidabūt· Et ſimilit̄ pec
catū pauorem cauſat Prou· x· Pa
uor his q̄ operātur malū ¶ Quar
to quia tonitruum vinum in dolijs
mutat· Ita peccatū mutat vinum
caritatis in vinum corruptum ini
quitatis Vnde fit per peccatū peſſi
ma mutatio anime de ſtatu gratie
ad ſtatum culpe· et a ſpe glorie ad
reatum gehenne Yſa· xxix· Viſita
buntur in tonitruo et ɔmotione t̄
re· ¶ Item peccatum aſſimilatur
mari ¶ Primo quia eſt timoris in
cuſſiuum· Et hoc pertinet ad pecca
tum auaritie· quia auarus ſi nō ha
bet ſemp eſt in ſollicitudine lucrā
di· ſed ſi habʒ ſemper eſt in timore
pdendi Oſee· xi· Formidabunt filij
maris ¶ Secundo quia mare eſt a
maritudine ſua dulcedinum flumi
nū et fontium abſorptiuū· Ita lux
uria amaritudine ſua abſorbet dul
cedinem precedentiū delectationum
Prou· v· Nouiſſima illius amara q̄
ſi abſinthium Apoc· viij· Multi ho
mines mortui ſunt de aq̄s q̄a ama
re facte ſunt Boecius Voluptates
triſtes habere exitus quiſquis libi
dinū ſuarum recordari volet intelli
get ¶ Tercio quia mare eſt appe
titus cibi et potus ablatiuū Hoc fa
cit ſacietas et delicioſitas gule· q̄a
viuentes in delicijs pdunt appeti
tū corporalem et ſpiritualem· Vn
de et ſapientia que a ſapore dicitur
quia facit ſuperna ſapere· ſcdm illud
Apoſ· Col· iij· Que ſurſū ſūt ſapi
te· dicitur non eſſe cū mari neq̄ in
t̄ delicioſos reperiri Iob· xxviij· Sa
pientia vbi inuenitur et quis eſt lo
cus intelligentie? Neſcit homo preci
um eius nec inuenitur i t̄ra ſuauit̄
viuentium Abiſſus dicit· nō eſt in
me· et mare loquitur· nō eſt mecū
¶ Quarto quia mare cū nebulas
et nubes generat eſt caliginis et

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

obſcuritatis in aere inductiuū Hoc
ꝯpetit ſupbie qꝛ ꝓpter ābitiōes ho
norum et dignitatū obfuſcat intel
lectum et ratione̅ · vt ſcʒ ꝓpriaʒ me̅
ſuram homo non videat nec atten
dat · Et ideo ſuperbus aſſimilatur
dormie̅ti qui habet ſenſus vapore
ſo̅pni ligatos et obfuſcatos Pro ·
xxiij · Eris ſicut dormie̅s in medio
mari · ¶ Quinto qꝛ mare eſt radi
orū ſolis intemptiuū Et hoc compe
tit inuidie que radios ſolis .i. grati
as datas a deo impedi͛e et intercipe
re conatur · Et ideo inuidi qui alio
rū gratiā obfuſcare conantur et a
liquādo hic ꝯfūdūtur et tandem ad
eternas tenebr̄s pducūtur · Vnde
dicit͛ in Ep̄ Jude · Hij ſūt fluctus fe
ri maris deſpumātes ſuas confuſi
ones · ſydera errātia quibus pcella
tenebraꝝ conſeruata eſt in et͛nuʒ ·
Sexto quia mare eſt ſui coloris im
mutatiuū · Et hoc cōpetit ire · quia
dū homo iraſcitur mutat facieʒ et
coloreʒ Ezech .i. Apparuit rota vna
iuxta aīalia habe̅s quatuor facies
et aſpect⁹ rotaꝝ et opus eaꝝ qua
ſi viſio maris · Talis rota e̅ homo
iratus q̇ ſtride̅do et clamādo vadit
et mouet͛ · et p ipetū ire ſeq̇t͛ aīalia
bruta qꝛ efficit͛ ſimilis feris crudeli
bus et ipetuoſis Et habʒ q̄tuor faci
es et gradus · vnā ꝓut ira eſt i cor
de · aliā ꝓut effūdit͛ ore ſcʒ in verb̄
clamoroſis et ꝯtumelioſis · terciam
ꝓut ꝓdit͛ p aliq̄d aliud ſignū ſiue
oris ſiue digitorū · ſicut italici inter
cludūt pollice̅ int͛ duos digitos col
laterales q̄d vocāt facere ficū ſiue
ſilbectū vt gramatici dicūt vel alio
ſigno ꝯſimili · q̄rta cū ope pficitur
percutiendo vel occide̅do · et aſpect⁹
vult⁹ variatur et mutat͛ ſicut mar͛
ij · Macha · iij · Facies et color imu
tatus declarabat internum animi
dolorem · ¶ Septimo quia mare e̅
caloris ſolaris repreſſiuum · Et hoc
competit accidie que ſua frigidita
te reprimit calorem ſolareʒ .i. amo
ris ſpūalis feruorem · et aliquādo
accidia ipſum ſpūalem et vitalem
calorem .i. amorem totaliter in ani
ma extinguit et morteʒ ſpiritualeʒ
inducit Apoca · xvi · Omnis anima
viuens mortua eſt in mari ¶ Ite̅
peccatū aſſimilatur lacui ¶ Primo
ratione retentionis · quia ſcd̄m Y
ſidorum Lacus dicitur quaſi locus
aque · quia ſtat et non fluit · Nam
aquas recipit alijs nō effundit · Et
ideo ꝓpter quietem eſt aquis cete
ris groſſior et ad potandum peior ·
Et hoc competit peccato auaricie ·
quia auarus bona que recipit et ꝯ
gregat ſibi ſoli retinere conatur a
alijs non infūdit vel cōmunicat lar
giendo · vnde vult ſemper recipere
et nūq̄ꝫ tribuere · Hec ſcʒ auaritia
vel cupiditas eſt q̄dāmodo ceteris
aquis det͛ior · quia ſicut Ap⁹ · dicit
Radix omniū malorum eſt cupidi
tas · Auari e͛go et cupidi quia inte̅
dunt ſolum ad cōgregandūʒ et cu
mulandum diuitias mundi cōgre
gabuntur ipſi et colligabūt͛ ſimul
in lacu .i. penis inferni · vt ſicut pro
fūdati ſunt in lacū auaritie ita pfū
det͛ur in lacū miſerie Pſal · xxiij ·
Cōgregabūtur ꝯgregatione vnius
faſcis in lacuʒ et claudentur ibi in
carcere · Et tāgit duplice̅ penā que
reſpōdebit duplici culpe · Naʒ qꝛ fu
erūt auidi ad ꝯgregādū ideo ꝯgre
gabūtur ꝯgregatione vni⁹ faſcis
in lacum · qꝛ vero manū habuerūt
ad largiendū clauſā ideo claude̅t͛
ibi in carcere ¶ Secundo ratione
indurationis · Naʒ in reatinis palu
dibus et lacu dicūtur iume̅torum
vngule indurari Quaſi aūt vngule

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

iumentorū ſunt mentes peccatorū
que maxīe per ſuperbiam indurāt
Danie· vi· Miſerunt eū in lacuꝫ le
onū· Quaſi em̄ lacus leonū eſt ma
licia et crudelitas ſuperborū · et ta
lis crudelitas ꝛ feritas indurat cor
ſuperbi Job· xl· Cor eius indurabi
tur quaſi lapis· ¶ Tercio ratione
ſubmerſiōis Nam in pſide eſt lac⁹
in quo nihil natat ſed oīa ſubmer
gūtur· et hoc pertinet ad viciū gu
le· quod primos parētes noſtros
cum tota poſteritate ſubmerſit Et
multi ſūmerguntur hodie in aquis
deliciarum· Vnde guloſus ſimilis ē
dauid qui deſiderauit aquam de la
cu .i. ſuauitatem et delicioſitatē gu
le· ij· Re· xxiij· Deſiderauit dauid
aquam de lacu ⁊c· ¶ Quarto rati
one ebrietatis· Nam in italia dicit̄
eſſe lacus qui bibentibus tediū fa
cit· Hoc pertinet ad iraꝫ· que quā
do exereſcit nimis quaſi vinum in
ebriat et rationem abſorbet · ꝛ ideo
o homo iracund⁹ eſt etiam ſoens a
amicis in tedium et grauamē Qui
a em̄ homo iratus quaſi cec⁹ in ho
mines impingit · ex eo ꝙ rationis
et veritatis cōſiliū ſeu iudiciuꝫ nō
expectat Pſ· Non expectabunt q̄
deſcendunt in lacum veritatē tuaꝫ
¶ Quinto ratione ꝓfundationis
Nam in quodam lacu iudee ſeu pa
leſtine nichil viuum vel habēs ani
mam poteſt mergi vel profundari
Et hoc pertinet ad vicium accidie
quo non abſorbetur vel mergitur
qui habet animā viuentem per ca
ritatem· q̄a caritas qua anima ſpi
ritualiter viuificatur nunꝙ̄ eſt oci
oſa ſeu accidioſa· Vnde quando ꝑ
eminet in anima non ſinit animaꝫ
cadere in lacum accidie· Et ſi aliqs
labit̄ i viciuꝫ accidie ſicut creſcit ac
cidia· ita labitur ꝛ poit̄ ipſa ſpūal̄
vita Tren· iij· Lapſa eſt i lacū vita
mea· Sexto ratione variatiōis· q̄a
in tra comidite ē lac⁹ ter in die dul
cis et tociens amar⁹ vt dicit yſid·
Hoc aūt ꝯpetit īuidie· que quotiēs
ex vna pte dulcorat et delectat to
tiens ex altera ꝯtraria amaricat ꝛ
ꝯtriſtat. Letatur em̄ inuid⁹ et ex
ultat de dampno ꝓximi triplicit̄ ·
ſcilꝫ de dampno perſone· de damp
no ſubſtātie · et de dampno fame
ſiue honoris et glorie· Sed ecōtra
rio triplicit̄ amaricat̄· ſcꝫ de ꝓſpe
ritate pſone· de augmentatiōe ſb
ſtātie· et de exaltatiōe fame ꝛ glo
rie Et ex tali varietate et triſticia
inuidia eſt quedā miſeria Vere em̄
miſer eſt qui de aliq̄ miſeria let⁹ ē
Sed adhuc miſerabilior cēſet̄ q̄ de al
teri⁹ felicitate torq̄t̄ Vn̄ de lacu hui⁹
miſerie ſe eductū a deo letabat̄ ꝓphā
dicens· Exaudiuit p̄ces meas et e
duxit me de lacu miſerie ¶ Septimo
rōne gn̄atiōis· ꝙ lac⁹ zodomorum
dr̄ mare mortuū Mare ꝓpt̄ ſuā ma
gnitudinē· mortuuꝫ ꝙ nichil gn̄at
viuū Vn̄ nec piſces habꝫ nec volu
cres· et ideo illud r̄fert̄ ad vicium
luxurie· ꝑcipue zodomiticū c⁹ act⁹
nō ordinat̄ ad gn̄ationē ſ ſolū ad
delectationē· Et ideo vocatur viciū
cōtra naturā· ex eo ꝙ natura actū
carnis ordinauit ad gn̄ationē ꝓlis
Et ideo eſt viciū magnū ꝓuocans
irā dei Apoc· xiiij· Miſit i lacū ire
dei magnū et calcatus eſt lac⁹ · ¶
Itē pecm̄ aſſilat̄ fōti ꝓpt̄ tria Prio
ꝓpt̄ occupatiōnē auaricie· q̄ ēca tre
na itēdit Ge· ij· Fōs aſcēdebat de
tra irrigās ⁊c· ¶ Scdo ꝓpt̄ ardorē
luxurie Ecci· xxvi Sic viator ſitiēs
ad fōtē os apit ꝛ loquit̄ de mulie
luxurioſa· Tercio ꝓpt̄ corruptionē
ſocietatis pue· q̄ rūpit̄ p malū exē
plū Pro· xxv· Fōs t̄bat⁹ et vena

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

cōrupta. Itez peccatū in conſciēti
a clauſū eſt cauſa timoris a pericu
li ſicut vapor ſiccus ſiue ventus in
cluſus in viſceribꝰ tre et coartatꝰ
aliquo ꝯſimili ſupueniēte et ꝯpme
te ipſū et nō valēs exſpirare ꝓpter
ꝓfūditatē terre et ſoliditatez ꝯcu
tit terrā ſibi obuiantē et obſtātez
et ſic cauſat tremotū et facit traz
tremē. et aliqn̄ eſt cauſā magno
rum piculorū. quia quādoqꝫ facit
diluuia et effuſiones aquarū et hi
atuū. et qn̄qꝫ ſcindit trām et euītit
eā et ſupius fit inferiꝰ. Ita ſimilit
peccatū in ꝯſciētia clauſū et retētū
eſt cauſa tremotꝰ .i. timoris Mat.
xxvij. Viſo tremotu et hys que fi
ebāt timuerūt valde Senec. Nichil
timidū facit animū niſi reprehēſibil
vite ꝯſciētia Eſt etiā periculoſū. tū
quia peccatū qd p penitētiaz nō de
letur mox ſuo pondere ad aliud tr̄
hit. et ſic eſt cā cadendi ſicut terre
motus facit cadere domos Apoc.
xi. Terremotus factꝰ ē magnꝰ et
q̄rta ps ciuitatis cecidit. tū etiā qꝛ
dū homo diutiꝰ in peccato manz de
us eū ſbito puttit et ſbuertit. ſicut
qn̄qꝫ tremotus ſbito fit q̄ cōmouet
et ſbuertit Act. xvi. Subito terre
motus factꝰ eſt magnꝰ ita vt mo
uerent̄ ſūdamēta rc̄. Et ideo bene
ꝯſulitur Eccī. v. Ne tardes ꝯuerti
ad dn̄m et ne differas de die in diē
ſbito em̄ veniet ira illiꝰ et in tēpe
vindicte diſperdet te.

Capitulum. lix.

Peccator aſſilat̄ lune ꝓpt̄ q̄
tuor. Prio qꝛ luna eſt ſol' e
clipſatiua ſiue obſcuātiua
īt nos et ſolē interpoſita qn̄ ꝯcurrūt
ſil' in eadē linea ecliptica. et de hoc
dictū eſt ſup̄ ca. xlviij. Ita ſil' it pec
catū eclipſat et obſcurat in aīa lu
mē rōnis. vel qꝛ interpoīt ſe pccm̄ in
ter nos et deū tollit aīe lumen grē
ꝓpt̄ qd vie pccōꝝ vocāt̄ tenebroſe
ſcdm illd Pro. iiij. Via impioꝝ te
nebroſa. Et Ap' dicit Ro. i. Obſcu
ratū ē īſipiēs cor eoꝝ Iohe. ij. Sol
ꝯūtet̄ in tenebras et luna in ſāgui
nē. Secūdo qꝛ luna eſt oculoruz
viciatiua. Nā ſcdm Ptho. luā efficit
hoīez male diſpoſitū in oculis et in
ordinatū. Efficit em̄ in hoīe vnū o
culū maiorē altēo ā ſtrabonez ſiue
orbū in vno oculorū Et ſubdit. ho
aūt in cuiꝰ ꝯplexiōe lune ꝯſtellatio
dn̄iū habuerit vicio in oculo nō ca
rebit. Ita ſil' it pccōres in ocul' mē
tis p̄ue ſūt diſpoſiti. qꝛ oculuz hn̄t
magnū. ſ ad ſpūalia puū. Et ſilit̄
ypocrite q̄ videt feſtucā i oculo fra
tris ſui trabē aūt in oculo ſuo nō
videt. hn̄t oculuz ad videdū ſe puū
t ad videdū alios magnū. Speciali
ter inuidie viciū vel ire videt̄ facē
hoīez in ocul' p̄ue diſpoſitū. Vn̄ de
ſaule hoſte Dauid dr̄ .i. Re. xviij.
qꝫ iā nō nō rectis ocul' reſpiciebat
ſaul Dauid. Se o talē aſpectū inui
die auferūt iuſticia et pax. Nā pax
remouet odium iuſticia rectificat
aſpectum et actum. Vnde in Pſal
mo Orietur in diebus eius iuſticia
et habundantia pacis donec auferā
tur luna. Tercio quia luna eſt
temporalium euētuum indicatiua
Eccleſiaſtici quadrageſimotercio.
Luna in omnibus in tempore ſuo
oſtenſio tempis et ſignum eui. Lu
na em̄ vt dicit Beda ſi in principi
o rubeat vt aurum ventos oſtēdit
Si in ſūmo eiꝰ corniculo maculis q̄
buſdā nigreſcit pluuioſum mēſis
pretendit exordium Si vero nigre
ſcit in medio plenilunium ſerenū
pretendit. Cum vero in doctrina
nauigationis ſcintillat ad remos.
in breui tēpeſtas futura erit. Quē

oĩa peccatoribꝰ ꝯpetũnt· quoꝝ q̃
dã ſunt rubentes per ignita deſide
ria· quidã nigreſcentes per turpia
opa· et aliqui ſcintillantes per p̃
ua eloquia· Item quidã ſunt ven
toſi per ſuperbiam· quidam pluui
oſi ſiue aquoſi per luxuriã. quidam
vero ſereni videri volunt per vanã
gloriam· quidam tempeſtuoſi et in
quieti ſunt per cupiditateꝫ et aua
riciam· Quarto qꝛ luna ē ſui ſta
tus mutatiua nec vnq̃ȝ in eodē ſta
tu permãſiua· et eſt luna nõ ſoluꝫ
in ſe mutabilis ſed etiã in effectu·
Nã vt dicit Ptho· luna efficit hoīeꝫ
inſtabilē et mutabilē de loco ad lo
cũ diſcurrēdo Eſt etiam in homibꝰ
q̃druplex mutatio · que adhuc de
ſignatur in luna Prima eſt natu
re ſm qd hō variat̃ p q̃tuor etates
Prima eſt augmentatiua ſcꝫ in iu
uentute. ſcđa eſt ſtatiua· que ſcꝫ di
citur virilis· tercia dicitur diminu
tiua ſcꝫ virtutis· ⁊ hec eſt ſenectꝰ·
quarta ē decrepita ſiue ſeniũ· que
minuit ſbſtantiam et virtutē· Hec
mutatio etatũ ſcđꝫ Ptho· in alma
geſti accipitur ſcđm circulũ lune·
que q̃druplicit̃ variat̃· Nam pmo
luna creſcens quouſqꝫ efficiat̃ dimi
dia eſt in effectu ſuo calida et humi
da· et talis eſt prima etas· deinde
luna vſqꝫ ad pleniluniuꝫ eſt calida
et ſicca· et talis eſt ſecũda etas· in
qua hoīs ꝯplexio calido paulatim
humidũ ꝯſumēte efficitur calida ⁊
ſicca· tercio luna cadens a plenilu
nio quouſqꝫ redeat ad medietateꝫ
eſt frigida et ſicca· et talis ē etas
tercia in qua ꝯplexio quia cũ humi
do egrediente deficit caliduꝫ effici
tur frigida et ſicca· quarto luna a
medio vſqꝫ ad defectum eſt frigida
et humida· et talis eſt etas quar
ta· in q̃ ꝯplexio quia frigiditate in

ualeſcente inducit̃ humiduꝫ extra
neum nõ nutriens nec augēs ſꝫ hu
mectans extrinſecꝰ qd eſt humidũ
flecmaticũ efficitur frigida per ſe et
humida per accidens· Secunda
mutatio eſt fortune· prout homo
variatur ſcđꝫ diuerſos euentus bo
nos et malos quos etiã luna ſig̃t·
Nam luna vt dicũt Ptho· et Albu
maſar aliqñ ſignificat ⁊ efficit euē
tus malos· aliqñ vero bonos· Naꝫ
in ſcđo ſigno exiſtens poſt aſcēdēs
merorē deſignat et triſticiam et ab
lationē ſubſtantie per fures· Et eti
ã i q̃rto quinto et ·viij· rixã fugã
et mutabilitatē· In ipſo etiã ſig̃t
ꝙ qui tũc icipit regnare cito depo
netur· In ·xij· aũt ipedimentũ rix
ã duriciã ⁊ carcerē ex pte amicoꝝ
In oībus alijs domibus ſiue ſignis
bonuꝫ efficit et ptendit· Tercia
mutatio eſt culpe quam etiã ſacra
ſcriptura mutabilitati lune aſſig̃t
Eccĩ· xxvij· Stultus auteꝫ vt luna
mutatur· Nam luna pmo apparet
pua et corniculata· et tunc dicitur
monoydes· quãdoqꝫ vero apparet
quaſi per mediũ ſecta ſcꝫ qñ eſt oc
taua· vnde dicit̃ dycothomos· quã
doqꝫ vero nõ apparet oīno plena·
ſcꝫ qñ eſt ·xi· vnde dicit̃ ãphitrcos
quaſi de ſua plena rotũditate dubi
a· qñqꝫ vero appareꝫ tota plena ſcꝫ
qñ eſt ·xiiij· vnde dr̃ grece panſile
nos Ita peccatũ puũ eſt quãdo in
cogitatu cõcipit̃ · mediũ cũ ꝯſenſu
ſtatuit̃ · itegrũ cũ ope agit̃· ſed to
talit̃ plenũ cũ in ꝯſuetudinē ducit̃·
Quarta eſt mutatio miſerie ſm
corpis defectuꝫ. de q̃ Iob· xiiij· Ho
mo natus de muliere breui viuēs
tempore repletur m̃ltis miſerijs·
qui quaſi flos egreditur et conteri
tur· et fugit velut vmbra· ⁊ nũq̃ȝ
in eodeꝫ ſtatu permanet ⁊c̃· et hãc

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

etiā luna oſtēdit dum īminuit ca
dens a plenilunio in defectuz Eccī·
xliij· A luna ſignū diei feſti lumina
re qd imnuitur in conſūmatione·
Unde ſignificat vitam humanaz q̄
incipit a feſto .i. a gaudio· quia le
te ſuſcipitur homo cum naſcit· ſm
illud Johis·xvi· Jam nō meminit
preſſure ꝓpter gaudium· quia na
tus eſt homo in mundū· ſed tandē
vita humana continue diminuta
conſūmitur· Sed hec mutatio et di
minutio ceſſabit ī futuro poſt ᵛſur
rectionem Yſaie·xl· Luna tua nō
imnuetur quia dominus erit tibi ī
lucem ſempiternam et complebun
tur dies luctus tui· ¶ Item pecca
tor aſſimilatur Marti· Nam Mars
eſt planeta in effectu calidus ⁊ ſic
cus maſculin9 et nocturn9 Ita pec
cator eſt calidus qn̄ ferueſcit p ira
cūdiam Eccī·xxiij· Anima calida
quaſi ignis ardens non extinguit
donec aliquid glutiat· Et homo ne
quā in ore carnis ſue nō deſinz do
nec īcendat ignē ſcz ire in alijs vel
in ſe· Item peccator eſt ſiccus duz
marceſcit per inuidiam· Naz ſicut
dicit poeta Inuidus alterius reb9
marceſſit opimis· Inuidia ſicut di
cit Phūs· eſt triſtitia in alienis bō
nis Et ſicut dicitur Pro·iiij· Spūs
triſtis exſiccat oſſa· Itez eſt maſcu
lus cū reſoluitur per luxuriā· et p̄
cipue per vicium contra naturaz·
Ap9 ad Ro·i· Maſculi relicto natu
rali vſū femine exarſerūt in deſide
rijs ſuis inuicez· maſculi in maſcu
los turpedinē operantes ⁊c̄· Itez
eſt nocturnus p auaritiaz que ani
mā precipue obtenebrat· Itē q̄a
fures quos facit cupiditas p̄cipue
de nocte et in tenebris furantur .i.
Theſſa·v· Sicut fur ita in nocte ve
niet ¶ Itē peccatorū vita aſſimila

tur aq̄· Primo qꝛ eſt turbida per af
fectū cupiditatis Jhe·ij· Quid tibi
in via egipti vt bibas aquā turbi
daz· Via egipti via ſollicitudinis·
Aqua t̄bida anxietas tꝑalium. ¶
Secundo qꝛ eſt imūda q̄tum ad
laſciuiam carnis Exo·iiij· Ad per
cuſſionez virge moyſi verſa eſt aq̄
in ſanguinem· Unde Pſ̄· Conuer
tit aquas eorū in ſāguinē Moyſes
xp̄s· cuius virga dyabol9· de qua
Yſa·x· Ve aſſur virga furoris mei
qui cū temptat percutit· ſed aqua c
uertitur in ſanguinez cum anima
conſētit ad carnis laſciuiam· Exo·
xxviij· Vidi te conculcari in ſan
guine tuo· ¶ Tercio quia eſt ſteri
lis per accidiam·iiij· Re·xx· habe
tur de aq̄s Jhericho· qꝛ ſteriles erāt
Et ideo vitaz peccatoris ſignificāt
accidioſi qui ſterilis eſt a fructu bo
ne operationis· ¶ Quarto quia ē
frigida per inuidie maliciaz· ardo
ris caritatis extinctiua Jhe·vi· Si
cut ciſterna frigidam facit aquam
ſuam· ſic frigidam facit maliciaz ſu
am ¶ Quinto quia infidelis p pre
ſumptionem Jhere·xv· Plaga mea
deſperabilis renuit curari· facta
eſt michi in mendacium aquaꝝ in
fidelium ſcz foueas et herbas occul
tantiuz· ¶ Sexto quia eſt ꝯgelata
p obſtīatioēz Eccī·xxiiij· Vētus a
q̄lo flauit et gelauit criſtall9 ab aq̄
Vētus aq̄lo ē dyabolica ſuggeſtio
Criſtall9 eſt aqua ſūme ꝯgelata· et
ſignificat aīaz obſtinatā et indura
tā· ¶ Septimo qꝛ ē amara p irā A
poc̄·viij· Stella ardēs cecidit ī t̄ciā
ꝑtem fluminū et ī fōtes aq̄ꝝ ⁊c̄ et
multi hoīes mortui ſūt de aq̄s q̄a a
mare facte ſūt Aq̄ amara aīa pecca
trix· ſtella ardēs ira· q̄ cū cadit ī a
quā amaritudinē generat .i. ranco
rē ¶ Octauo quia ē maledicta per

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

deſperatione͂ Nume·v· Ingrediat̃
aq̄ maledicte in ventre͂ tuū et vtero
tuo timeſcente putreſcat femur·
Vent̃ cōſcientia eſt·aq̄ maledicte
fluxibilitates peccatoꝝ aīaꝝ deſpe
rare facientes· ⁊ ex hoc ſeq̄tur diſ
ruptio vteri q̄ ſignat vehemētiā do
loris ōmis iterioris ↄſcientiā corro
dentis· et putredo femoris in qua
ſignificat̃ priuatio ſpei·eo ꝙ in fe
more eſt vis gn̄atiua· ¶ Nono q̄a
mortua eſt ꝑ pene ipſi⁹ illationem
Ioſue·iij· Aq̄ inferiores.i. peccato
res ad infima peccatoꝝ deſcēdētes
deſcēderūt in mare mortuū.i.ī ama
ritudīne͂ mortis et̃ne· Sed nota ꝙ
hee aq̄.i. peccōꝝ fluxibilitates ſūt q̄
drupliciť diuidende· Primo per donū
fortitudīs· qd ſignat̃ Ge.i. vbi dr̃
Fiat firmamētū in medio aq̄rū et
diuidat aq̄s ab aq̄s· Firmamentū
eſt donū fortitudīs·ꝑ quā diuidūt̃
aq̄ culpe ab aq̄s gratie· Secūdo per
v̓gā pn̄e·qd ſignat̃ Exo.xiiij· vbi
ꝑ v̓gā moyſi diuiſe ſūt aq̄ maris·
Et erat aq̄ q̄ſi murus a dextris et
a ſiniſtris· Virga eſt pn̄ia· et aq̄ a
ſiniſtris vita peccōꝝ q̄ ſiniſtra q̄rūt
.i.tp̄alia·aq̄ a dextris vita ſāctoꝝ
qui querunt et̃na· Tercio ꝑ archā
grē Ioſue·iij·vbi dr̄·ꝙ cū portare
tur archa ꝑ fluuiū Iordanis aq̄ di
uiſe ſunt· q2 inferiores decurrebāt
ī mare mortuū· ⁊ aq̄ ſupiores cre
ſcebant·archa eſt gratia·aq̄ inferi
ores peccōres ad yma peccōꝝ deflue͂
tes quouſq3 veniāt ad mare mortu
ū.i.amaritudīne͂ mortis et̃ne Aq̄ ve
ro ſupiores ſūt viri ſcī q̄ ſēper ī me
rito creſcūt· Quarto ꝑ palliū cari
tatis· ſic habet̃·iiij· Re·ij· ꝙ diui
ſe ſūt aq̄ per palliū helye ¶ Itē pec
catoris cor aſſilat̃ glebe tre· quia
gleba ſi nimiū fuerit idurata ſemē
nō recipit et receptū in germē ꝓru
pere nō permittit Sed vomere ſepe
ↄfracta ſemē tegit et nutrit· et per
pluuiā remollita q̄ndā ī ſe pingue
dinē colligit quā ad ſemis ꝓducti
onē radicib⁹ circumfūdit· vt dicit
Greg⁹· Sic ꝙ͂ cor hoīs ſi fuerit per
peccati ↄſuetudinē induratu3 ſemē
ſpūalis doctrine vel inſpirationis
pn̄ie·aut nō recipit aut ſi recipit fru
ctū ſiue germē opis nō ꝓducit Et
ſi vomere penitētie ſeu lingue ↄfitē
tis peccatū ſepe fuerit ↄfractū tunc
ſemen huiuſmōi in eo recipitur et nu
tritur Iob·xxxix· Confringet gle
bas valliū poſt te· Glebe vallium
ſunt corda humiliť penitentiū·que
dum ↄfringuntur aratro penitētie
ſuſcipiunt ſemen ſpiritualis doctri
ne·ita ꝙ auxilio pluuie.i.diuine gr̃a
tie circūfuſa radices affectionū mit
tunt Iheremie·xvij· Ad humorem
mittit radices· Item in germen o
peris ꝓrumpit Ezech·xvij· Plāta
bo illam et erumpet in germen et
dignum fructu3 penitentie pariet
Yſa·xxvij· Iſte eſt omnis fructus
vt auferatur peccatum ¶ Aſſimilā
tur etiam peccatores finibus tre·
ſecundum illud Prouerb·xvij· O
culi ſtultorum in finibus tre Reſpi
ciunt enī homines ſtulti magis ad
fines tre q̄ͣ ad mediu3 .i.magis ad
extrema viciorum q̄ͣ ad mediu3 vir
tutū· Vnde magis eis placent opa
peccatorum q̄ͣ exempla iuſtorum
Vocantur ergo peccatores fines t̃
re· Primo quia terre fines ſunt a
medio remoti· Et ita etiam ſimiliť
peccatores ā medio ſalutis. de quo
in Pſ· Operatus eſt ſalutē in me
dio tre Itē quia ſūt mari ↄiuncti·
q2 ſc3 peccōres ſunt amaritudi eter
ne dampnatiōis vicini· Item quia
fines ſunt vltimi.i. viles et deſpec
ti· Ite3 peccatoris aīa aſſimilatur

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

deſerto ꝙ deſertũ eſt locus ineptꝰ
habitationi humane. ſm illud Job
xxxviij. Abſꝫ hoīe in deſerto vbi
nullus mortalium commoratur. J
ta anima peccatoris eſt inepta ha
bitationi ſapientie diuine. i. filij dei
Sapi. i. In maliuolam animã nõ in
trabit ſapiẽtia nec habitabit ĩ cor
pore ſubdito peccatis Sapiẽtie. xi.
Iter fecerunt per deſerta que non
inhabitantur. Hec autez ineptitu
do habitãdi accidit ĩ deſerto. Pri
mo ꝓpter terre vilitatem. Ita ani
ma efficit̃ vilis ꝓpter peccati abho
minationem Ezech. xxix. Proici
am te in deſertuz ⁊c̃. Et dicit ꝓici
am tanꝙ̃ rem vilem et abhomina
bilem. maxime autez vilificat ani
maz peccati reiteratio Jhe. ij. Quã
vilis facta es nimis iterans vias
tuas. ¶ Secundo ꝓpter loci ſterili
tatez quia ſterilitas accidit anime
ꝑ meritorum euacuationez. ſũt eñ
peccatorũ opera a fructu meriti va
cua Jhere. xvij. Erit quaſi mirice ĩ
deſerto. mirice eñ infructuoſe ſunt
¶ Tercio ꝓpter aeris intemperiez
que intemperies accidit anime ꝓp
ter concupiſcentie inflãmationem
Johelis. i. Ignis ſcꝫ concupiſcentie
comedit ſpecioſa deſerti. Et Eccĩ.
xliij. Exurget deſertũ et extinguꝫ
viride ſicut ignem. ¶ Quarto ꝓp
ter aquarum defectibilitatem. q̃a
ſcꝫ in peccatoribꝰ deficit tam aqua
gratie ꝙ̃ aqua ſapiẽtie Jhe. xxix.
Arefacta ſũt arua deſerti. ¶ Quin
to ꝓpter hoſtium vaſtitatem. quia
patiuntur peccatores demonũ eos
vaſtantium frequentez intorſionẽ
Treñ. iiij. In deſerto inſidiati ſũt
ſcꝫ demones in peccato. i. Corin. x.
Proſtrati ſũt ĩ deſerto. ¶ Ca. lx.

P Enitẽtia aſſimilat̃ tonitru
o ꝓpter ſeptem que ſunt ĩ
generatione ipſiꝰ tonitrui. ¶ Prĩo
eſt vaporis incluſio. Eſt eñ mate
ria tonitrui ſcd̃m Phm̃ vapor ſic
cus valde et calidꝰ incluſus ĩ nube
aquoſa et concaua. Talis eniz va
por de facili totus incenditur. et ĩ
forti calore ambo ſimul vapores e
leuantur ſcꝫ vapor humidꝰ nubis
et vapor ſiccus tonitrui. et quia
vapor terreſtris nõ eſt adeo dilata
bilis vt aqueus conſtringit̃ in me
dio eiꝰ et vapor humidꝰ expandit̃
ſicut coriũ c̃ca ipm̃. Huic itaꝫ ele
uationi vaporis aſſimilat̃ cõpũctio
cordis. Nã tũc vapor t̃reſtris ſurſũ
eleuat̃ qñ peccatũ comiſſum ad me
moriã reuocat̃. ſed tũc clauditur ĩ
nube aquoſa qñ pcc̃i memoriã ſeq̃
tur cõpũctio lacrimoſa Eccĩ. xxxv
Sicut nubes pluuie in tp̄e ſiccita
tis. ¶ Secũdũ eſt incluſi vaporis ĩ
flãmatio. Nã ꝙ contrariũ contrariũ fu
git. interior vapor ſiccꝰ fugit exte
riorem humidũ in ꝓfũdũ nubis ex
terioris. exterior etiã vapor nubis
loci frigiditate contrahitur et ampliꝰ
interiorem exagitat. et interior ex
agitatus cõfricat ptẽ ad ptem ad la
tera exterioris. ⁊ ex ipo motu et cõ
fricatione cõtingit ipm̃ igniri. Tal̃
autem vaporis inflãmatio ẽ feruẽs
peccati deteſtatio et ad ipm̃ deſtru
endũ accenſio. Nã dum peccata ſu
a homo cõſiderat et peccatorũ delec
tamenta que iã trãſierũt cõparat
ad maxia dãpna que reliq̃rũt. quaſi
q̃dã cõfricatio fit vniꝰ ad alid̃. ex q̃
mẽs exagitata incẽdit̃ et ad pcc̃i
reatum tollendum vehemẽtiꝰ igni
t̃ Eccleſiaſtici. tricеſimooctauo. Va
por ignis vrit carnes id eſt feruor
contritionis conſumit peccata car
nis. Sed attendendum eſt ꝙ quan
doꝫ vapor incluſꝰ deficit et de nu
be egreditur ita ꝙ tonitruum non

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

Facit. Et iſta egreſſio quãdoq; eſt
ante inflãmationem. qñ; poſt inflã
mationẽ. Ante inflãmationẽ quidẽ
quãdoq; incipit ꝯpmi in ꝓfundu;
acumẽ ſui. eo ꝙ ſiccus ẽ et penetrãt
nubẽ et egreditur ad aerem. et ip
ſum cõmouet fortiꝰ vel debiliter
ſcḋm diuerſitatem ſue virtutis Et
mͣ eſt ꝙ ante tonitrua vẽti ſunt va
lidi et fortes. Sic quando memori
a peccati eſt ſicca ſine lacrimarum
compunctione. ⁊ non inflammata
peccati dolorẽ. egreditur cito de nu
be.i.corde. ita ꝙ non generat toni
truum.i.confeſſionis ſonum ſed po
tius tẽptationis ventum In inflam
matione autẽ accidit egreſſio va
poris quãdo vterq; vapor rarꝰ eſt
et debilis. ⁊ tunc quia nõ inuenit
reſiſtens egreditur ſine ſono vl' vẽ
to qui ad noſtrum auditum perue
niat. ſicut in eſtate ĩ ſerotinis par
uis choruſcationibꝰ. Sic quãdo tã
peccati recordatio ꝙ̃ ipſa cordis ꝯ
pũctio debilis eſt et rara et nõ fer
uens ſed quaſi tepida etiã multo
tiens deficit ⁊ perit ipſa contritio.
ita vt nõ ſequatur tonitruum.i.de
bita peccati confeſeſſio. poſt inflam
mationẽ autem fit. eo ꝙ vapor ꝓ
uus exiſtens pulſando latera pa
rum facit ſoni. ſed anteq̃ ptranſe
at extinguitur. ⁊ tunc auditur ſo
nus ſine chorucatione. Sic ſimiliꝰ
eſt quãdo aliquis puam ꝯtritionẽ
habens cõfitetur. quia bona volũ
tas etiam extinguitur et non ptm̃
fit ad ſatiſfactionem. Tercium
eſt nubꝭ aquoſe ſciſſio. Poſtq̃ enĩ
ignitus eſt vapor in nube expelliꝰ
a contrario frigido nubis aquoſe.
et tunc vis ignis ſcindit nubem a
quoſam Sciſſio autẽ nubis aquo
ſe eſt apertio mentis ꝯpuncte per
actum confeſſionis. Sed hec ſciſſio

primo debet eſſe interius per ꝓpo
ſitum confitendi. Et tunc ſi aliquo
impedimẽto legitimo interuenien
te non poſſet quis ſacerdoti alicui
confiteri. puta morte preuentus.
vel alias omnino impeditus. ſuffi
ceret contritio cum ipſo confiten
di ꝓpoſito ad peccati remiſſionem.
ſcḋm illud Pſalmiſte. Dixi ſcilicet
in ꝓpoſito cordis confitebor aduer
ſum me iniuſticiã meam domino
et tu remiſiſti impietatem peccati
mei Quartum eſt ſciſſe nubis ſo
natio. que quidem ſonatio tanta ẽ
ꝙ vſq; ad nos terribiliꝰ venit. nec
mirandum cum pannus violenter
ſciſſus ſic ſtrideat. et veſica vento
plena q̃uis ſit parua tamen fortiꝰ
ſtricta et confracta maxim ſonitũ
faciat. Hic ſonus eſt ꝯfeſſio oris fa
cta ſacerdoti. ĩ q̃ nubes aquoſa .i.
mẽs ꝯpuncta de peccõ ſalubriꝰ api
tur et peſtifer vapor pcci exterius
expelliꝰ. Sed nota ꝙ ſonꝰ tonitrui
hab; ꝯplicitꝰ fieri. Nã qñq; fit violẽ
ta expulſio vnĩꝰ vaporis ab alio. ⁊
tũc ꝓpẽ nubis ſciſſurã fit in eadẽ
nube fortiſſimꝰ ſonꝰ tonitrui. Et
ſic qñ vapor ꝯpũctiõis expellit va
porẽ criminis fit ſonus ꝯfeſſiõis. et
ſic violentia ꝯpunctiõis ꝓducit ſo
nũ ꝯfeſſionis Job. xxxviij. Quis
dedit vehementiſſimo ymbri curſũ
et viam ſonantis tonitrui? Quan
doq; vero fit iſte ſonꝰ ex colliſiõe
alicuius nubis alterĩꝰ. quia vapor
paulatim ſcindens nubẽ ſuam in
qua eſt euolans inuenit aliam nu
bem ſiccam conſtrictam et ſpiſſã.
et impingit in illam. et ex colliſio
ne facit ſonum. Et hic ſonus fit cũ
chorucatione interdum. quando
q; ſine chorucatione Pſ. Vocem
dederunt nubes. Sic etiã ſunt qui
dam qui dũ confitentur incipiunt

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

q̄dem tepide dicere facta ſua. ſz oc
currente materia interſerūt aliēa
et ibi colliduntur et ſonuz faciunt.
quia plus aliena et extranea fac
ta q̄ ꝓpria confitētur peccata. Vn
de nō deberet dicere ſacerdos Ab
ſoluo te ſed abſoluo eos. Quando
ꝙ̄ vero egreditur vapor pu9 rar9
et inflāmatus ex nube tenui et nō
multum aquoſa. et tunc videtur il
le ignis ſicut alba flāma per multū
fumuz. et nō facit ſonum in ꝓpa
nube. ſed obuiat ei alia nubes val
de aquoſa et ſpiſſa. et quia debilis
eſt flāma extinguit̄ in illa aquoſa
nube poti9 ſuſurrādo q̄ ſonādo. ſic
ſuſurrat ferrū ignitum candens in
aq̄. Talis ē ſuſurronuz ꝯfeſſio ma
ligna. qui nō vadunt ad ꝯfeſſionē
vt dicant peccata ꝓpria ſed potius
vt reuelēt peccata aliēa. et vt ma
lam opinionem generent in ꝯfeſſo
re vel prelato de aliena perſona.
vel ꝓpter aliquā aliam violentiaz.
et talis ꝯfeſſio poti9 eſt excuſatio.

¶ Quintum eſt vaporis egredien
tis choruſcatio Nam dū vapor igni
tus et inflāmatus egreditur de nu
be apparet choruſcatio. et fiunt
tūc ſimul tempoē choruſcatio et ſo
nus ſed non ſimul deꝑhendu ntur.
quia viſus velocior eſt q̄ auditus
Vnde licet nubes prius ſcindatur
q̄ emittitur ignis. et ideo tonitru
um prius fit naturaliter q̄ fit cho
ruſcatio. tamē choruſcatio pri9 at
tingit ſenſū viſus. eo ꝙ viſibile ſpi
ritualius eſt in aere ſcz per eſſe ma
gis ſpirituale et intentionale. et i
deo ſtatim fit in aere. Audibile au
tem in aere eſt vt in ꝓpria materi
a. quia materia cauſe ſoni non eſt
niſi in aere. licet intentio ſoni et nō
eſſe recipit in aere. et ideo ſon9 nō
fit in aere ſubito ſed ſucceſſiue. ſi
cut cum mulier lauat pānos. eni
nus homo prius videt percuſſionez
q̄ audiat ſonum. et ita eſt in toni
truo et choruſcatiōe Eccī. xlij. Ac
celerat choruſcationes emittē. De
bet igit̄ eē ī penitente nō tantū ſo
nus ꝯfeſſionis. ſed etiam choruſca
tio bone ꝯuerſationis. de qua dn̄s
dixit Mat. v. Sic luceat lux veſtra
coram hominibus vt videant opeā
veſtra ꝛc̄. Debet etiam penitēs eui
dent̄ vitam ſuam in melius muta
re. Et hec eſt choruſcatio que quā
to eſt rubicundior et magis ignea
.i. caritate feruidior tanto eſt poti
or et efficatior Sūt enī tres colores
choruſcationis ſcz rubeus clar9. et
albus flāmeus. et ruſus quaſi vino
ſus. Primus eſt ex vapore nō mul
tum ſicco. humidum eniz dat ei co
lorem rubeum. ſicut eſt flāma viri
dium lignorum. et eſt timendus
color ille. quia humidum continet
materiam ita ꝙ non ſpergitur. et
ideo facilius et fortius incendit. Flā
ma autem albi coloris eſt vaporis
valde ſicci. ſicut eſt flāma ſiccorum
lignorum. et ideo ſpergitur et nō
ledit n̄ facile cremabilia. vt ſtuppā
et hmoi. Ruſus autez color penetrā
bilior eſt. eo ꝙ ille eſt vaporis con
glutinati valde ťreſtris. et multuz
frequent̄ ſimul incendit et ſcindit
Ex hijs igitur colligit̄. ꝙ vbi plus
habundat humor compunctionis
et rubor id eſt feruor amoris ibi ē
efficatior choruſcatio boni operis.

¶ Sextuz eſt in tonitruo fulminis
percuſſio. Fulmen autem tonitrui
extinguit venenum animalis per
cuſſi. Nam percutiens ſerpentē vel
aliq̄d aliud venenoſum extinguit
in eo humidum naturale quod eſt
in eo venenum licet non ei. Vnde
hmōi cadauer fulminati ꝯmiculat

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

quod non fieret ſi eſſ; venenum·
q₂ venenū inde ꝓhiberet naſci ver
mes et ex eo cibari· Similiter peni
tentie virtus extinguit in peccato
ribus nequitiam et venenu; pecca
ti· et producit vermes .i. remorſus
conſcientie magnos· quia multu;
remordetur et dol; de peccatis p̄te
ritis conſcientia confitentis· ſed ta
men plures vermes nō eam fedāt
ſed purgant ¶ Septimū eſt nubis
aquoſe in pluuia; reſolutio· q̄a ſc;
poſt tonitruum nubes in pluuiā r̄
ſoluitur terram fecūdantem et plā
tas nutriētem· Et hec eſt ſatiſfacti
o per elemoſinas per quas paupe
res nutriuntur· ¶ Item in pluen
do aer reddit terre per nubiu; re
ſolutionem q̄d acceperat p euapoā
tionem· in quo reſtitutio deſignat̄
male ablatoꝝ· que etiam eſt pars
ſatiſfactionis· Nō em̄ remittit̄ pec
catum niſi reſtituat̄ ablatu;· vt di
cit Aug⁹· Et hec duo bene ſimul ꝯ
ueniunt ſc; fulgur et choruſcatio bo
ne conuerſationis· et pluuia ſatiſ
factionis· vt ſc; ipſa penitētis ope
ra· et ſint choruſcantia ad edifica
tionem ꝓximorum· et pluentia ad
ablutionē peccatorū Ps̄. Fulgura
in pluuiam fecit· ¶ Item peniten
tia aſſimilatur niui ꝓpter ſeptem·
Primum eſt ꝙ nix eſt malaꝝ her
baꝝ mortificatiua Et ſic p penniten
tiam mala viciorū intentiua extin
guūtur que ex terra noſtre carnis
oriuntur Prouerb· xxvi· Nix in e
ſtate et pluuia i meſſe· ſicut em̄ fri
gus niuis in eſtate temperat incē
dium eſtus· ita penitentia ſi eſt in
pectore temperat incendium culpe
¶ Secūdo quia nix eſt terre impī
guatiua· Nam dum ſuper terrā mo
ratur poros terre claudit ſua frigi
ditate· et calore reuocato interius
fit humoru; attractio ad radices·
vnde terra caleſcit et per ꝯſequēs
impingueſcit Yſaie· quinquageſi
mo quinto· Deſcendit nix de celo
et inebriat terram et infundit eā
Et ita etiam ſimiliter penitentia ꝙ̄
uis corpus attenuat animā tamē
impinguat· quia dum poros t̄re .i.
carnis appetitus ꝯ̄ſtringit· calor a
moris et humor gratie in radice id
ē in corde interius vberius excre
ſcit· ¶ Tercio quia nix ē fetidorū
locoru; cooptiua ſiue occultatiua·
Et ita m̄lti qui primo p peccatorū
infamiam fetebant p penitentiam
quam poſtea fecerunt infamiam ſu
am coopuerūt et famā recuperāt· ſic
pat; de magdal̄· Tegit et p̄mā pec
cata quecunqꝫ fetida· vt ſc; ea nō
videat deus ad puniendum Pſal·
Beti quorū remiſſe ſunt iniq̄tates·
et quorum tecta ſunt peccata ¶
Quarto· quia nix ſuꝑfiſius diffuſi
ua ē et ſup terram nō cum ſtrepitu
ſed plane applicatiua· quia ſcilicet
p̄niam ſuam homo vociferare nō
debet vel inaniter iactare ſeu publi
care ad oſtentationem Mathe· v·
Attendite ne iuſticiam veſtram fa
ciatis cora; hominibus vt videamini
ab eis et cetera ¶ Quinto q̄a nix
ꝓpt̄ ſui pulchritudinē ē oculorū at
tractiua Sic peitentia aſpicientes e
dificat et attrahit p exēplū ad imi
tatione; Interdū tamē nix oculos
aſpicientiu; diſgregat Et ſimiliter
etiā quandoqꝫ aliquos male diſpo
ſitos quorundam penitentia ſcāda
liſat Vnde clamant eos ypocritas
ſicut criſtus dixit de iudeis et Iohā
ne Mathei vndecimo· Venit iohā
nes neqꝫ manducans neqꝫ bibens
et dicunt· demoniu; habet ¶ Sex
to ratione ꝑſpicuitatis· quia nix ca
lore ſoluta eſt terre valde ꝑſpicua·

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

quia ſcilicʒ eaʒ remollit ⁊ inebriat
quã prius frigiditate ſua forti idu
rabat vt dicit Gre. Sic ſi aliquan
do penitẽtie rigor fratne caritatis
amore nõ gule vel corporis delecta
tione ſoluatur vel recreetur diſcre
te non obẽ aĩe ymmo prodeſt. Nã
nimia rigiditas quandoqꝫ cor indu
rat. ſed ipſuʒ caritatiua et diſcre
ta remiſſio ſiue recreacõ remollit.
Vñ dñs cũ publicanis et peccatori
bꝰ mãducauit et bibit Luce. vij.
Septimo quia nix eſt alpium ſiue
montium dealbatiua Ps. Niue de
albuntur in ſelmon mons dei. ⁊c̃
Sicut magni peccatores denigrati
per culpam purgantur et dealbã
tur per veram penitentiam Ps.
Lauabis me et ſuper niuem deal
babor. Yſaie primo Si peccata ve
ſtra fuerint vt coccinum quaſi nix
dealbabuntur ¶ Item penitentia
aſſimilatur mari. primo quideʒ qꝛ
mare eſt nauſee ⁊ vomitus ciborũ
prouocatiuũ. Et ita ſimiliter peni
tentia generat peccati abhomina
tionem Nam qd primo peccatori
videbatur precioſum ⁊ delectabile
videtur penitenti ignominioſum ⁊
abhominabile Vñ Abacuc ſecũdo
Vomitus ignorantie ſuper gloriã
tuam Eze. viceſiõſexto Turbabun
tur inſule in mari. .i. mentes peni
tentium per peccati deteſtationem
et abhominationem ¶ Secundo
quia maꝛe ẽ doloris capitis inducti
uum. ſic penitẽtia facit cõſciẽtie re
morſionem. Nam dolor capitis eſt
triſtitia mentis ex peccati recordati
one proueniens Ps. Conuertetur
dolor eius in caput eius. ex tali e
nim dolore mens penitentis ama
ricata vehementer ſibi ipſi idigna
tur Abbacuc tercio In mari indi
gnatio tua ¶ Tercio quia mare ẽ

ſordium reiectiuũ ⁊ ſui purgatiuũ.
quia nichil retinet immundum. ⁊
hoc fit p penitentis confeſſioneʒ p
quam peccata mortalia extra con
ſciẽtiam abiciuntur ſicut mare p
icit mortuoruʒ cadauera Apocalip.
xx. Dedit maꝛe mortuos ſuos qui i
eo erant ¶ Quarto quia mare eſt
duriſſimorum et precioſorum gene
ratiuũ. Nã quuis mare eſt liquidum
generat tamen duriſſima. vt patꝫ
in piſcibus qui ſunt dure teſte et i
gẽmis et in lapidibus quos produ
cit. Et hoc eſt quia penitens licet
ſit mollis et liquidus in lacrimaꝝ
cõpunctione. tamen duriſſima to
lerat i ſatiſfactione vt ieiunando
⁊ ſeſe affligando Vnde etiã produ
cit gẽmas et lapides precioſos id ẽ
opera ſalutifera et deo grata q̃ ſũt
quedaʒ diuitie ipſius penitentis.
Nauʒ tercio Aque i circuitu eius.
cuius diuicie maꝛe. aque muri eiꝰ.
Quinto qꝛ mare non eſt vltra ſua
littora progreſſiuũ. quia licet ſit
liquidum qd p ſe non bene tmina
tur et ſiſtitur tamen bene tminat
p aliud Sic penitẽs facit qñ ñ trãſ
greditꝛ pcepta diue legis l limites
a diſcreto cõfeſſore ſibi ipoſitos vel
etiam ſue ꝓprie ratiõis Job. xxxix.
Circũdedi mare tminis meis ⁊ po
ſui vectem et oſtia ⁊ dixi. huc vſqꝫ
venies et non procedes amplius et
hic cõfriges tumẽtes fluctus tuos
¶ Sexto quia mare eſt piſcium
nutritiuũ et conſeruatiuum qꝛ ſcꝫ
pñia ñ ſolũ peccatores purgat ſe
tiam deuotos et ſpũales nutrit et
conſeruat Quia licʒ habeãt amari
tudieʒ exterius habẽt tamẽ dulce
dinem interiꝰ Vnde etiaʒ hoĩes de
aqua maris ſuſcipiũt dulces cibos
piſcium ſiue auium q̈bus reficiũtꝛ
Sapie decimonono Poſtulauerũt

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

eſcas epulationis et in allocutione
deſiderij aſcēdit illis de mari ortigo
metra ¶ Septimo quia eſt de ama
ritudine ſiue ſalſedine ī dulcedinē
conuerſiuum Dicit enim Phūs in
libro metheororꝝ · ꝙ ab aqua ma
ris poteſt remoueri ſalſedo · quia ſi
quis accipiat vas terreum nouuꝫ
et crudum et clauſerit bene eius
orificiū · et ipſum in mare eiecerit
vacuuꝫ · et dimiſerit ipſum ꝑ vnū
diem naturaleꝫ aquam dulcem in
ueniet intra ipſum Hoc ergo vas
eſt cor penitentis · qd ſi fuerit terreū
per humilitatem · nouū per purita
teꝫ · crudum id eſt non coctum ꝑ
libidinum igneitateꝫ · ⁊ bene clau
ſum per cuſtodie ſedulitateꝫ · ⁊ va
cuū a peccati feditate quātumcūqꝫ
circumdetur exterius quacumqꝫ a
maritudine · īplebitur tamē interi
us īeffabili dulcedine · quia ſcilicꝫ
illuminabitur anima in cōtempla
tione diuinorum operum · que con
templatio ipſam totam dulcorat
Pš Qui deſcendunt mare in naui
bus facientes operationem in aq̄s
multis · ipſi viderunt opera dei et
mirabilia eius in ꝓfundo ¶ Item
penitentie onus aſſimilatur arene
ꝓpt̄ q̄tuor Primo quia arena ha
bet virtutem reſtrictiuam Nam a
renarum multitudine maris impe
tus ſiſtitur · et ad eius cumulos ſe
conſtringens ne vltra aſſignatos
a deo terminos effluat impedit̄ vt
dicit Theo9 · ſup illud Ie̊ · v · Po
ſui arenam terminuꝫ mari Similit̄
penitentia coherceꝫ ⁊ reſtringit im
petum tēptationum et fluxum pec
cati ne tranſgrediatur homo man
data dei Pš · Terminū poſuiſti quē
non tranſgredientur · neqꝫ cōuer
tentur operire terram ¶ Secundo
quia arena habet virtutem purifi
catiuam · purificatur enim aqua ꝑ
arenam cōlata Et penitentia ani
mā purificat et mūdat Et ad hanc
purificationem hortatur Jacobus
dicens Emūdate man9 peccatores
et purificate corda Jacobi · iiij · ¶
Tertio ꝙ arena habet virtutem
dulcoratiuā Nā aqua etiam ſalſa ꝑ
arenam colata nō ſolū efficitur pu
rior · ſed etiā dulcior Qd etiaꝫ peni
tētie ꝯgruit · ꝙ amaritudo et triſti
cia penitentiū finaliter cōuertetur
in dulcedinē et gaudium Mat · v ·
Beati qui lugēt quoniam ipſi con
ſolabuntur Vnde populo in deſer
to penitētie aque amare dulcorate
ſunt Exodi · xv · Judith · v · Egreſ
ſis mare rubrū deſerta ſyna mon
tis occurrerūt · ⁊ p9 illic fōtes ama
ri obdulcati ſūt eis ¶ Quarto quia
aliqua arena habꝫ virtutē tumoris
expulſiuā Dicit enī Cōſtātin9 me
dicus ꝙ arena ex fabrili lapide re
ſoluta ē metallorꝫ purgatiua et eti
am repercuſſiua deopilatiua et tu
moris expulſiua Que ōnia penitē
tie cōpetunt · que purgat culpā · de
opilat id eſt ad ꝯfeſſionē aperit ꝯ
ſciētiā · repercutit preſumptionis
audaciā et repellit tumētem ſuper
biam Primū patet per exēplum
in magdalena in qua feruens peni
tētia multa purgauit facinora · ſe
cundū illud Luce · vij · Remittūt̄ ei
peccata multa quoniā dilexit mul
tū Secundū patet in dauid · cuius
cor dum penitētia tetigit ꝓtinus ſe
peccaſſe cōfeſſ9 fuit dicēs Peccaui
domino Tertiuꝫ quoqꝫ patuit per
exēplū in publicano qui penitētia
humiliatus non audebat oculos le
uare ad celū · ſed percutiebat pectus
ſuū dicens ⁊c̄ · Luce · viij · Quartū
pꝫ ī paulo · cui9 cor ſupbia ꝑus tu
midū ⁊ ꝯtra xpi diſcipl'os ſeuicia

pleſſum expulſo tumore ſupbie p
humilitatem penitentie paratum
ſe criſto obtulit dicẽs · domĩe quid
me vis facere ? mutata eſt ſeuicia
lupi in mititatem ⁊ manſuetudinẽ
agni Actuū · ix · ¶ Item penitẽtia
aſſimilatur terremotui et hanc ſi
militudinẽ declarãt modus tẽpus
⁊ locus tremotus · Modi em̄ terre
motus ſecundū Ariſt · duo ſunt ꝙ
aliquis tremotus ẽ ſicut tremor ⁊
hoc ẽ qn̄ vetus ſiue vapor incluſus
ẽ modicꝰ · Quidaʒ vero tremotus
ẽ ſicut ſonꝰ corporum ꝯfricãtiū ſe ⁊
hic ſẽp ẽ cū ruptuꝛ̃ occulta vel mani
feſta · Poſſidomius aūt dicit ꝙ tre
motꝰ ẽ qn̄qꝫ tãtum ſurſū et deorſū
quandoqꝫ vero ẽ inclinatio ad al
terã ptem i modum nauis Et iſte
motus ẽ piculoſus ꝙ ſignuʒ eſt ꝙ
cauerna latꝫ i q̃ t̃ra declinat Ideo
ſi tremotus tales ſūt in aliqua ci
uitate tutius eſt habitationem di
mittere · pꝛecipue ſi aqua ẽ ibi ꝓpe
que alluuione aliqua cauernaʒ au
geat · quia tūc diſpoſitus eſt locꝰ
ad voraginem · Concomitatur aūt
terremotuʒ ſepius ſonus qui quã
doqꝫ nõ quieſcit donec t̃ra ſit ſciſſa
Vn̄ iuxta chorinthū in quadã inſu
la fuit terremotus eleuans locum
in altitudinem collis · ⁊ cum ventus
ſubterraneꝰ nõ ceſſaret · ſed ſem
p multiplicaretur · collis fuit rup
tus et exiuit inde ventus fortis qui
tãtū cineris exſufflauit de colle ſu
p ciuitatẽ illã ꝙ deſtruxit eã et op
preſſit · Et an̄ tremotuʒ audiebãt
ſonꝰ ex colliſioẽ vẽtoꝝ in cauernis
t̃re ad ſolida corpora Cinis autem
fuit ex hoc ꝙ calor frigiditate ma
ris ꝯcluſus ⁊ cõfortatꝰ icineraūit
loca circa cauernas · et ſi fuiſſʒ ibi
ſulphur et hmõi feciſſet icendium
Iſti aūt ſoni ſūt diuerſi i principio

in medio et in fine · licet non õnes
ſint in quolibet terremotu Patet
ergo ex omnibus predictis ꝙ in t̃
remotibꝰ cõtingūt · vi · ſcilicet tre
mor ſciſſio ſonꝰ motꝰ vẽtus et cinis
Sic penitens debet tremere timore
Ps̃ · Timor et tremor venerũt ſup
me · Itẽ debʒ ſcindi dolore Iohel ·
ij · Scindite corda veſtra ⁊c̃ ¶ Iteʒ
debet ſonare i confeſſione Ps̃ · In
voce exultationis ⁊ confeſſionis ſo
nus epulantis · Iteʒ debet moueri
in bona operatione ſiue ſurſū in cõ
ſideratioẽ celeſtis premij · ſiue deor
ſum ex conſideratione infernalis
ſupplicij ſiue i partẽ alterã · i · i oppo
ſitum vicij · Nam baculus curuꝰ nõ
dirigitur niſi in partem contrariã
flectat̃ et omnis cura ſit p õ ꝓpoſi
tum Apoꝰ Rom · vi · Sicut exhibui
ſtis membra veſtra ſeruire immun
dicie et iniquitati ad iniquitatem
Ita nūc exhibete mẽbra veſtra ſer
uire iuſticie in ſanctificationeʒ · O
portet em̄ penitentem ſuſtinẽ ven
tum temptationis · Vnde Eccĩ · ij ·
Fili accedens ad ſeruituteʒ dei · ſta
in iuſticia ⁊ timore et prepara aĩaʒ
tuã ad temptationem · Sed tamen
ꝓpter hunc ventuʒ nõ debet homo
dittẽ bonū · ꝙ vt dĩ Eccĩ · xi · Qui
obſuãt ventū nõ ſemiat · Debʒ etiã
penitẽs icineraĩ · i · humiliaĩ ex mor
tis memoria Eccĩ ix · Quid ſupbit
t̃ra ⁊ cinis ? Scd̃o ſilat̃ pnĩa tremo
tui quo ad tẽpꝰ · Nã tẽpora apta t̃
remotui ſūt illa i q̃bꝰ vicit humidi
tas ſine frigiditate ſic̃ ẽ ver · l̃ in q̃
bus vincit ſiccitas ſine caliditate ·
vt eſt autumpnus quãdo ſiccitas
multiplicat materiaʒ vaporis ſicci
humiditas vero nõ permittit exire
In eſtate autem calor fortis et do
minans conſumit vaporem · i hye
me vero frigꝰ dñans euaporatioẽʒ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

prohibet Si tamen iſtā tēpora ſcʒ
hyemale et eſtiuū ex aliquo accidē
te ſint vt vernalia ł autūpnalia ni
chil ꝓhibʒ in eis fieri terremotū.
ymmo ſi tūc cōtingat erit magn⁹
et diuturnus Similiť homines ſūt
ad penitentiā apti in quibus habū
dat humiditas .i. lacrime. ita tamē
ꝙ ſint ſine frigiditate accidie ¶ Et
talis fuit magdalena Similiter in
quibus viget ſiccitas abſtinentie
ſine calore cōcupiſcentie Vbi autē
vincit calor eſtatis .i. feruor concu
piſcētie carnalis. ł frigus hyemis
id ē accidie torpor ibi terremotus
non fit qꝛ in talib⁹ penitētia ꝑit
Niſi forte contingat ꝙ tales ex dei
virtute tangantur et ad temperā
tiam debitam reducantur ¶ Item
nota ꝙ tremotus magis fit in nō
cte ꝙ̄ i die. quia in die ſol euocat
calorem terre exteri⁹. et ideo non
eleuat vaporē In nocte vero clau
ditur. et vaporem intus multipli
cat qui multiplicatus con primit a
lium ante ſe eleuatum. et fit mo
tus terre Similiter in nocte id eſt
tēpore aduerſitatis magis conuer
tūtur homines ad penitentiam ꝙ̄
in die ꝓſperitatis Nam mala que
nos hic premūt ad deum nos ire
cōpellunt Reuocat enim aduerſi
tas hominem interius ad ſe ipſum
et multiplicat in eo vapores .i. cō
pūctiones ¶ Tercio pmā aſſiḡat t̄
remotui quo ad locum Nam loca t̄
re motui apta ſūt loca cauernoſa
quia in cauernoſis vapor cōgrega
tur. et ex alio ſuperueniente coar
tatur Vnde in locis mōtuoſis ſepi
us fit. quia ſub montibus ſunt ca
uerne. et loca mōtuoſa vniuerſa
liter ſunt poroſa Item ſunt apta
terremotui locā mundationibus a
licuius aque ꝓpīq̄. qꝛ ipā aqua vn
dis percutiens eſt in talibus locis
cauſa cōgregationis vaporis et co
artationis Vnde loca mari propin
qua etiam ſi nō ſunt cauernoſa nō
tamen ſunt a terre motibus libe
ra vt dicit Caleſteñes. quia licʒ ex
raritate loci vapor liberum exituʒ
habeat tamē ex percuſſione vndā
rum vnus vapor impellens alium
replet locum. et ideo etiam in pla
no loco ſi tangitur mari vel monti
bus ſiunt terremotus vt in lūbar
dia In cuius multis ciuitatib⁹ fuit
quandoqʒ terremotus magnus et
diuturnus Et ſimiliter in piſtoria
que eſt ciuitas tuſcie Et tempore
etiā Bonifacij pape octaui fuerūt
terremotus magni in ciuitate be
ate marie qui pluribus diebus du
rauerunt. exiſtēte curia romana i
bidē. que tamen ciuitas in plano
ſita eſt aquis plena et lacui vicina
et montibus propinqua Item ſūt
apta tremotui loca q̄ habēt molli
a latera qꝛ mollicies opilat poros
et coartat eos ¶ Patʒ ergo ex hiis
ꝙ loca terremotuū ſūt loca cauer
noſa et loca vndis aq̄ꝝ percuſſa et
loca que habēt mollia latera Per
loca ergo cauernoſa et ꝯcaua itel
lige humiliū corda que ſepe penitē
tie tremorib⁹ cōmouēt̄ Per loca
ab vndis ꝑcuſſa intellige homines
in aduerſitatib⁹ poſitos. quos dū
impetus tribulationū percutiunt ꝯ
mouent ad compūctionē et ad pe
nitentiam feſtinare cō pellūt Per
loca autē que habent mollia late
ra intellige homines pios et proxi
mis qui circa eos ſunt cōpaſſiuos
quos pietatis mollicies etiā ſi potē
tes ſint ad penitētie commotionē
et vite mutationem diſponit et ꝑ
ducit Sicut patet Actuū quinto
Cornelij cēturionis exemplo. quē

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

pietas et elemoſine ſue ad fidem et
ad baptiſmum perduxerunt. Et
nota q̄ ſunt quedam loca in qui
bus raro vel nunq̄ fit terremotus
vt egyptus que nunq̄ vel modicū
tremuit. Quod eſt ſecundum pin
darum quia egiptus quandoq̄ to
ta cooperta fuit aquis ſicut etiam
Ariſtoteles dicit. ideo limus paula
tim aggregatus eſt et ita creuit t̄
ra quaſi tota limoſa et mollis et
bene contiuuata ī partibus. ideo
vapor non habꝫ vbi coartetur In
quo ſignificatur q̄ illi qui ſunt co
operti aq̄s id eſt qui molles ſunt
et aſſueti delicijs difficulter et ra
ro ad penitentiam commouentur
Nam penitentia non inuenitur in
terra ſuauiter viuentium. Vnde
Mat̄ vndecimo. Quid exiſtis ī deſ
tum videre hominem mollibus ve
ſtitum? Ecce qui mollibus veſtiun
tur in domibus regum ſunt et non
in deſerto penitentie ¶ Item peni
tencia ypocrite hominis eſt exteri
us in corpore. non autem in toto
quia non interius in mente. et ide
o aſſimilatur etiam terre motui q̄
nunq̄ commouet totam terram
ſed ſolum partem Nam ſecundum
Senecam. non occupat ſimul locū
vltra centuꝫ paſſꝰ. q̄d eſt. quia va
por expellit ab vno loco ad alium
ideo non poteſt terra ſimul treme
re. Sed contra talem penitentiam
dicitur Johel ſecundo. Conuertimi
ni ad me in toto corde et c̄.

¶ Capitulū. lxi.

Penitētes aſſimilantur pla
netis Nam planete in ſuis
circulis aliquando videnť
retrogradi quandoq̄ ſtationarij
quādoq̄ vero directi Directus di
citur Planeta quando directe mo

uet̄ a principio ſigni verſus finem
Retrogradus vero qn̄ econuerſo
tendere videtur a fine ſigni verſus
principium. Stacionarius autem
quando ſtare videtur quaſi in me
dio Ita q̄ neq̄ ad principium vi
detur accedere neq̄ ad finem. Fit
autē directio planete ſemper in
parte epycicli ſuperiori ¶ Retro
gradatio ſemper in parte inferiori
Statio fit in medio Similiter in pe
nitentia ſunt quaſi retrogradi ad
peccatorum vilitatem redeūtes.
de quibus dicitur ſecunda Petri
ſecundo. Melius erat eis nō cogno
ſcere viam iuſticie q̄ post cognitio
nem retro conuerti ab eo quod ill̄
traditū ē ſancto mandato. contin
git enim eis illud. vi. Prouerbio.
Canis reuerſus eſt ad ſuum vomi
tum. et ſus lota in volutabro lu
ti. Et Luce nono. Nemo mittēs ma
num ſuam ad aratrum et aſpiciēs
retro aptus eſt r̄gno dei. Stationa
rij vero ſunt in penitentia perſeue
rantes Apoſtolꝰ Philippen̄. quar
to. State ī domino kariſſimi. Hec
ſtatio magnam cautelam et circū
ſpectioneꝫ requirit. Vnde Apoſto
lus primo Corintheorum decimo
Qui ſe exiſtimat ſtare videat ne ca
dat. Sed quaſi directi ī curſu ſunt
feruenter proficientes. ſecundum
illud Apꝰ. ad Philippēſes tercio
Que retro ſunt obliuiſcens ad ea
que ſunt priora extendens me ip
ſum ad deſtinatum perſequor ad
brauium ſuperne vocationis. et c̄.
¶ Item adhuc penitētis purgatio
eſt vt purgatio maris Mare enim
ſe purgat quia vapor eleuatur de
fūdo eius v̄tute luē. qui facit efflu
ere aquā ſuper littus. hec violenti
a proicit cadauera et ſordes ad li
tus. Sic etiam vapor contritionis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

exurgens de fundo cordis virtute
lune .i. diuine gratie facit efflue
re aq̄ lacrimoſe cōpūctionis · et ca
dauera .i. maculas peccatoꝝ carna
liū et ſordes pccōꝝ ſpiritualiū ꝓi
cit extra ad litus cōfeſſionis et ita
cōſciētia remanet mūda interius
Jacobi primo Abicientes omnem
imundiciam et habundātiam ma
licie ꝛc̄ · Jtem penitēs aſſimilatur
terre Pſ̄ · Humilias autem pecca
tores vſqꝫ ad terram id ē vſqꝫ hu
militatem penitentie Nam penitē
tes ad modum terre primo terun
tur āguſtijs Dicitur enim terra eo
ꝙ teratur Jtē humectātur lacrimis
Vn̄ terra vocatur hum9 a mari humi
do cui coniūgitur Jtem habūdāt
fructibus id eſt opibus bonis Vn̄
terra vocatur tellus quia tollim9
fruct9 ei9 Jtē extenuātur ieiunijs
Vn̄ t̄ra vocat̄ arida ex eo ꝙ ab a
qua ſit ꝓpria ſiccitate diſtincta · q̄z
ſcilicet caro penitētis ab aquis de
liciarum ſeparatur et abſtinētie te
nuitate ſiccatur ¶ Jtem penitens
aſſilat̄ agris ꝓpt̄ tria ¶ Primo ꝓpt̄
laborioſitatē Nam ager cum labore
excolit̄ · quia vomere aperitur · li
gone foditur et euertit̄ · ſemine ſe
ritur · raſtro tegitur · ymbre per
funditur · ſepibus cingitur Simili
ter cor penitētis aperitur vomere
contritionis · foditur et euertitur
ligone confeſſionis id eſt lingua ꝯ
fitētis · ſeritur ſemine id eſt elemo
ſinis · tegitur raſtro aſpero id ē
abſtinentia et ieiunijs · ꝑfunditur
ymbre id eſt fletu et lacrimis Jtē
debet vallari ſepe .i. diligēti cuſto
dia ſenſuum · ſecundum illud Eccī ·
xxviij · Sepi aures tuas ſpinis ꝛc̄
Hec eſt ergo agricultura que per
ſuadetur Proū · xxxiiij · Prepara
foris opus tuum et diligēter exer
ce agrum tuum et poſtea edifices
domum tuam ¶ Secundo ꝓpter va
rietatem Nā ager gelu hyemali cō
ſtringitur · vernali tēpore veſtitur ·
calore eſtiuali aduritur Similiter
anima penitentis quādoqꝫ tangit̄
frigore accidie · quādoqꝫ anguſtiat̄
feruore cōcupiſcentie · quādoqꝫ de
corat̄ virore diuine grē Luce · xij ·
Fenum qd hodie in agro eſt cras i
clibanum mittitur Sic enim varia
tur penitens · quia nunc viret hu
more deuotiōis · nūc vritur feruoē
temptationis ¶ Tertio ꝓpter con
tinuitatem viciſſitudinis Nā ager
in Autūpno collectis frugibus ite
rato preſcindit̄ · et ſic alternatis
laboribus continue laceſſitur Sic
homo penitēs ꝙ diu viuit deb꞉ cō
tinuare et eſſe in labore penitentie
et nō ceſſar̄ a bonis operib9 Eccī ·
xi · Mane ſemina ſemen tuū et veſ
pere non ceſſet manus tua ¶ Jtē
penitens aſſimilatur monti oliueti
quia debet in eo plantari oliuetū
penitētie Cuius oleum ſicut dicit
Jheronimus ex radice amaritudi
nis ſurgit in pabulum luminis · in
medicamen vulneris · et in refecti
onem eſurientis Nam penitētia ab
amaritudine cōtritionis īcipit · lu
mē diuine gratie ī anima nutrit ·
peccati vuln9 ſanat et obſtruit · et
animam pane lacrimarū et paupē
elemoſinaꝝ reficit et nutrit Vnde
merito ī hoc mōte piguedinis dn̄t
firmari pedes .i. affectus penitentis
Zach · xiiij · Stabūt pedes ei9 ſup
mōtē oliuaꝝ

¶ Caplm · li ·

Perſeuerētiā in bono īcepto
nō tenētes aſſilant̄ duab9
ſtellis q̄ dicūt̄ caput et cau
da draconis q̄ ſcꝫ mouent̄ cū firma
mēto et cōſecutiur curſū ſuū Vnde
a leone trāſeunt in cancrum et a

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

cācro in geminos · et ſic deinceps Et ſi caput draconis eſt in aliquo ſigno ſemper in oppoſito eſt cauda et venter in quarto · vt ſi caput fu erit in cancro venter erit in ariete et cauda in capricorno et ſic de alijs Et ſic propter aſpectuꝫ oppoſitum cauda eſt totaliter venenoſa Similiter illi qui bene inceperunt et poſtea retrocedunt tranſeunt a leone ī cancrum Naꝫ leonis animalis a quo illud ſignum denominatur virtus et fortitudo eſt in anterioribus vt in pectore collo et pedibꝰ āterioribꝰ · et ideo ſigt̄ fortit̄ ichoātes · ſꝫ cācer ē aīal retrogdū ꝛ ideo ſignat retrocedentes Vn̄ q̄ſi a leone in cācruꝫ trāſeunt qui fortit̄ ī incepta relinquūt · Sed idē trāſeūt ī geminos q̄ retrocedētes ꝛ recidiuātes efficiūt duplo peiores q̄ꝫ ꝑmo fuiſſēt dicēte criſto Fiunt nouiſſima hoīs illius peiora ꝑoribus Math · xij · Tales ergo hoīes habēt caudā oppoſitā capiti ſcꝫ principium bonū et finē malū Et tales erāt illi quibꝰ dixit apoſtolꝰ Cum ſpiritu ceperitis nunc carne conſumamini Gal' tercio ·

Capitulum · lxiij ·

Prelatus pfectus debet habē cdiciōes iouis quo ad iiij · Primo quo ad effectū Nam iupiter eſt ī effectu ſuo beniuolus calidus humidus diurnus ꝛ in ſuis qualitatibus tpatus · Similiter prelatus debꝫ eſſe beniuolꝰ in affectione · calidꝰ in dilectione · humidus in compaſſione · diurnus in conuerſatiōe · ſecūdū illud Ro · xiij Sicut ī die honeſte ābulemꝰ · ꝛ itēꝝ tpatus in ōni recreatiōe vl' in ōni correptione ¶ Secūdo quo ad aſpectū Nā iupit̄ ī colore ē argēteus cādidꝰ clarꝰ · ſic ꝑlatꝰ dꝫ eē argētēꝰ .i. ſonās p eloquētiā candidꝰ p mūdiciaꝫ clarꝰ p famā ¶ Tercio quo ad ſitum quia iupit̄ quādo in ſuperiori parte circuli ſui circulo ſaturni cōiungit̄ boītate ſua tēperat maliciā ſaturni · Sic prelatus habꝫ reſiſtere et reprimere malicias lupoꝝ gregē corrūpētiuꝫ vel diſſipātiū vt hereticorū vel tyrānoꝝ l' aliorꝫ malorū hominū ¶ Quarto quo ad iudiciuꝫ qꝛ in iudicijs ſecūdū aſtrologos ſignat ſapiāꝫ et ratiōnē et ē veridicus Expedit em̄ prelato ſapiēt agere rationabilit̄ viuere veracit̄ loqui et docere · Itē iupit̄ quādo apparet in aſcendente ſignat ſm aſtrologos reuerētiā ꝛ honeſtateꝫ fidē ac diſciplinā · que etiā prelatū exornant ſcꝫ reuerentia ſbditoꝝ · honeſtas moꝝ · fides cōmiſſoꝝ · ꝛ diſciplina correptionū ¶ Iteꝫ plati debēt eſſe ſimiles mōtibꝰ · Primo qꝛ mōtes ſūt ad ſpeculādū apti ſcꝫ ꝓpt̄ altitudinē · qꝛ ſcꝫ plati debēt eē eleuati per contemplationē · ꝛ ſpeculatiui per cōſiderationē Ps · Aſcēdunt mōtes .i. cōtēplatiui · et deſcēdūt cāpi .i. actiui · Illi em̄ aſcēdūt ad cōſiderationē eternorū · Iſti vero deſcendūt ad ſbuentionē pximoꝝ ¶ Scdo qꝛ mōtes ſūt ad defēſādū tuti · Vn̄ quia ſunt fortes et ſolidi ſunt apti caſtroꝝ edificatiōi · Nam ꝓpt̄ ſuā duriciā nō de facili pn̄t ſuffodi · ꝛ ꝓpt̄ altitudinē nō facile pn̄t adiri · Et plati debēt eē cōſtātes et firmi ad defendendum Iudith · ſeptimo Filij iſrahel non in lancea nec in ſagitta confidunt ſed mōtes defendunt illos et cetera · ¶ Tercio qꝛ montes ſūt ad paſcēdū fecundi Sūt enim in mōtibus g̃mina puriora et nutrimenta animalium meliora · q̃uis in vallibꝰ ſunt genēaliter pinguiora · Humor enim quo

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

gramīna nutriuntur ſubtilior eſt ī
montibus et purior ꝙ̄ qui contine
tur in vallibꝰ propter hoc ꝙ calor
celeſtis illum humorem facilius di
gerit et in ſubſtantiam grāminū
commutat perfectius et conuertit
tum propter illius ſubtilita tem·
tum ꝓpter aeris ibidem puritatē
Sic etiam prelati debent ſubditos
ſollicite paſcere puris exēplis ſpi
ritualibus verbis et pijs et largis
elemoſinis Job·xxxix· Circūſpi
cit montes paſcue ſue ¶ Quarto
quia montes ſunt prius ꝙ̄ valles
celeſtiū ymbriū ſuſceptiui Unde
aque a montibus deriuantˀ ad val
les et non ecōtrario Sic prelati de
bent celeſti doctrina inferiores ſb
ditos irrigare Job·xxvij· Quos
ymbres montium irrigant ꝛc̄· ¶
Item qualis debeat eē vita prela
torum oſtenditur per exemplum
montis tabor in quo dominus qua
tuor fecit per que deſignantur qua
tuor opera ſiue officia prelatorum
Nam in hoc mōte ſpiritualiˀ docu
it· in hoc mōte orationis gratia ꝑ
noctauit· in hoc monte aliquādo
turbas pauit In huiꝰ etiam ſuper
cilio montis ſe trāſfigurauit corā
diſcipulis ſuis et futuram gloriam
ſuam reuelauit In quibꝰ ſcilicet ī
ſtruuntur prelati ꝙ eorum officiū
eſt ſpiritualiˀ docere· inſtanter o
rare· indigētibus ꝓuidere et futu
rā gloriā nō preſentem querere
¶ Capitulum·lxiiij·

Perſeuatˀ anima a pecca
ti corruptiōe ſicut corpora
preſeruātur a putrefactio
ne Sunt enim quatuor accidentia
putrefactionem ꝓhibentia ſcilicet
caliditas· frigiditas· mobilitas· et
continuitas ¶ Primum ergo eſt ca
liditas precipue intēſa Res enim
multū calide non putreſcunt preci
pue cum ſiccantur· vt piper galā
ga· gingiber autē putreſcit ꝓpter
innatum humidum Similiˀ aqua ī
quātum feruet nō putreſcit quia
calor ignis in ea maior eſt ꝙ̄ calor
aeris ideo nō vicitur ſed vincit Si
militer ꝓſeruatur anima a corrup
tione peccati· et a temptatione per
feruētem orationē Unde dominꝰ
hortabatur diſcipulos Luce·xxij·
Orate ne intretis in temptationē
¶ Secundum eſt frigiditas ſiue fit
ab extrinſeco Nam ſi eſt frigus ex
trinſecū precipue ē impediēs qꝛ ꝑ
ſe repugnat calido alieno et extri
ſeco Unde in hyeme ꝛ vniuerſaliˀ
in aere frigido ꝯſeruatur corpus a
putredine· qꝛ calidū extrinſecū ē
paucū et frigus ſibi ꝯtrariū ē mul
tū· nec in talibꝰ apparꝫ motus pu
trefactionis niſi recedente frigore
Si aūt ē frigus intrīſecum ſic impe
dit putrefactiōē qꝛ coagulat hu
mīdū nec ꝑmittit illud exalare ſicut
ē in oībꝰ metallis ꝛ alijs frigido co
agulatis· in q̄bus frigus claudit po
ros· ꝛ vincit calidū extrinſecū ne
de humido aliquid exhauriat n̄ pa
rū vt quādo generatur rubigo· Ī
deo in auro nō eſt rubigo et maior
eſt in eo duratio quia eiꝰ humidū
naturale magis conſtat Tamquā
ergo frigus extrinſecum eſt tribu
latio mūdi ſiue afflictio carnis· que
calorem extraneum id eſt ardorem
concupiſcētie ſiue luxurie per quē
extraneam carnē concupiſcit mi
tigat et extinguit Nam malicia v
nius hore obliuionē facit luxurie
ſicut dicitur Eccī·xi· Sed tamquā
intrinſecum refrigerium eſt contē
platio celeſtium Hec enim eſt que
poros id eſt corporis ſēſus claudit
Hec eſt que deuotionis humorem

coagulat nec exalaē pmittit· hec ī
ſuper eſt que extraneum calorem
.i. amorez mundi ſuperat et vincit
Quia anima ſicut dicit Gregorius
quāto maiori ſtudio exercetur ad
ſumma tanto maiori faſtidio frige
ſcit ad infima ¶ Tercium eſt mobi
litas Nam aqua vel vinum qd mo
uetur impedit putrefieri· eo qȝ ca
lor naturalis exſiccatur a motu et
non preualet ei calor extrinſecus
Vnde vinum potens efficitur meli
us ex motu qȝ calor naturalis ma
gis digerit ſubtile humidū· ex quo
etiam ſapor melioratꝫ· et pendulū
vinū et motū etiā ſi ſit corruptū
quandoqȝ reuertitur et reparatur
Et econtra vinum non motum et
precipue ſoli expoſitum corrumpi
tur et conuertitur in acetum· quia
dum calor exterior exhaurit calidū
interius· et humidum ſubtile exa
lat cum ipſo et perit vinū Simili
ter mobilitas obediētie vel motus
frequens operum bonorum pſeruat
a peccati putredine ad quam pigri
cia et ocium inducit Eccle· xxxiii·
Mitte illum ī operationem ne va
cet· multā enim maliciam docuit o
cioſitas ¶ Quartū putrefactionē
impediens eſt continuitas Nam ma
re totum non putreſcit ſed diuiſū
per partes paludales putreſcit· in
naturalibus enim multiplicato ſu
iecto multiplicatur qualitas et vir
tus· et ideo totū ſimul plus poteſt
ptinere qȝ calor aeris poteſt diſſol
uere· ſi tamen ipſe partes ſint in
toto continue alias nō· Quia vide
mus qȝ grana multa ꝟ ſēmiā vel ger
mina ſimul adunata citius putre
ſcunt qȝ pauca· propter hoc qȝ illa
grana non ſunt ptinua· et cum ſint
parua egre dicitur naturale calidū
ab vnoquoqȝ eorū· et trahit ſecū

humidum· et calidum exiens ſit
alienum· et cum exeat a multis cō
fortatur et corrumpit· Similiter p
tinuitas et perſeuerantia boni o
peris preſeuerat a corruptione pec
cati Vnde potes colligere ex predi
ctis qȝ preſeruant animam a putre
factione peccati caliditas carita
tis que excludit putredinem inui
die· de qua putrediē dicitur Pro·
xiiii· Putredo oſſium inuidia· hanc
enim putredinem caritas excludit
quia caritas nō emulatur vt dicitꝫ
pma Co· xiii· Item frigiditas caſti
tatis que excludit putredinem lux
urie· de qua dicitur· Johelis primo
Computruerunt iumenta ī ſterco
re ſuo· id eſt homines carnales et
beſtiales in fetore luxurie Sed hāc
putredinem excludit caſtitas con
cupiſcētie ardoribus velut quoddā
frigus reſiſtēs Vnde de predicta ca
liditate caritatis· et hac frigidita
te caſtitatis dicitꝫ Apoc· iii· Vtinā
frigidus eēs aut calidus· Itē mobili
tas obediētie excludit putrediēm
ſupbie de q̄ dicitꝫ Johel· ii· Aſcēdit
putredo eius qȝ ſupbe egit· Itē pti
nuitas pſeuerātie excludit peccatū
accidie de qua Job· xl· Quaſi lig
nū putridum es· lignū em̄ putridū
nullū pducit fructū· talis ē accidi
oſus et q̄ nō pſeuerat qȝ nō puenit
ad fructū operis ſui· eſt enim fructus
vltimū qd expectatꝫ ex arbore· et
ideo ſignat meritū ſiue pmiū o pis
qd accidioſus et īpſeuerās amittit
Eſt em̄ ptinuitas grē per quā mē
bra criſti adinuicem colligūtur et
continuantur et excludunt putre
dinem omnis peccati

¶ Capitulū· lxv·

Principatus ſecularis dnīi ſi
mil debꝫ eē ordi quo ad· v
In qbꝫ ſigut· v· pprietates ſ

cōdiciones que debent eſſe in bono principie Et primū eſt patientia aduerſorūꝫ et hanc deſignat orionis ortus Nam orion eſt aſtruꝫ tēpore hyemali exortum · aquarūꝫ et tēpeſtatuꝫ excitatiuū Hyemps enim qđ ē tēpus acuti frigoris eſt ſtatus vite ſecularis · in quo frigꝰ malicie habūdat Cui videlicet malicie dū creatus princeps ad obuiādum vel reſiſtēdum ſe per iuſticiaꝫ preparat · ſibimet tēpeſtates et impetus .i. pſecucioēs et ſcādala ſuſcitat · qꝛ ſcilicꝫ ſupborū nequicia dū tangitur irritat et q̄ſi modo ignis dum flatum iuſticie ſentit p impatiētiā excādeſcit Vnde iuſtus princeps neceſſe eſt vt ſe pmo p patiētiam muniat vt xp̄t inſurgētium malorum impetus a iuſticie rectitudine non cadat Scriptum ē Mat· v· Beati qui pſecutionem paciuntur xp̄t iuſticiā Vnde notabile eſt ꝙ orion in ortu ſuo tēpeſtatem ſignificat · ſed poſt ſerenitatem · qꝛ nimirum iuſto pricipi poſt tēpeſtatē aduerſitatis ſequitur ſerenitas pacis Secūdū qđ ē neceſſariū iuſto principi eſt potētia armorum qua ſcilicet poſſit cōtueri ſubditos ⁊ expugnare aduerſarios · et hāc deſignat orionis aſpectus Nā ſicut Yſidorꝰ dicit Gladiati militis ⁊ accicti etiam ſtellarum ordine faciē pretendit Vnde modo armati militis pedes et brachia extendētis diſponitur Et ideo etiam in ſigno thauri qđ in terra ē animal ferox ⁊ cornibus armatum orion maxime fulget Eſt ergo neceſſariū pricipi vt iniq̄tates quas benignitate repellere nequit violētia et coactioē dirumpat Vnde dicit̄ Eccli· vii · Noli querē fieri iudex niſi valeas virtute diſrūpere iniquitates Terciū neceſſarium principi eſt iuſticia reſpectu ſubditorum id eſt ꝙ in ſuis ſubiectis iuſticiā bene ſeruet · ⁊ hoc deſignat orionis ſitus Nā orion ab ariete vſq; ad geminos ſe extēdit et totum illorum trium ſignorūꝫ ſupficiem · ſcilicet arietis · thauri · ⁊ geminorum fulgoris ſui plenitudine clariorē reddit Hic ergo fulgor orionis eſt iuſticia principis Et ſicut dicit Tulius in libro de officiis In iuſticia ſplēdor eſt maximꝰ ex qua boni viri nominātur Sed ſplēdor orionis per tria ſigna extendit̄ quia ſcilicet virtus iuſticie per tria diuiditur Naꝫ ē iuſticia iudicatiua in punitionibus · et debꝫ eſſe in ariete id eſt in equalitate ſcilicꝫ vt ſecundum moduꝫ delicti ſit et plagarum modus Aries enim eſt ſignūꝫ equalitatis in quo equinoctiuꝫ fit Itē eſt iuſticia diſtributiua i diſpēſationibus que vnicuiq; qđ ſuum eſt tribuit · et hoc eſt in ſigno thauri · qꝛ dū ſol eſt in thauro tre ſulcātur · vt videlicꝫ vnicuiq; culture debitum ſemē mittatur Itē eſt iuſticia cōmutatiua i mercationibꝰ · ſcilicet in emptionibꝰ ⁊ venditionibꝰ · et hec deſignatur in geminis ex eo ꝙ cōmutatio talis fit int̄ duas partes Quartum neceſſarium principi eſt prudētia agēdorꝫ · et hāc deſignat orionis virtus Nam exiſtente ſole i ſigno orionis ſcilicꝫ i thauro et geminis omnia oriunt̄ et germinānt que nutrimētum recipiunt ex aq̄s et aere · vt marcꝰ celſus dicit · et opatur etiam ad terre fecūditatem Tunc autem ſol exiſtit in ſignis orionis quādo inuenit̄ prudentia in operibꝰ principis · ⁊ ſub tali pricipe oīa bona germinant omnia neceſſaria habūdant Et eſt notabile ꝙ ſplēdor orionis vt idē

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

Macrus dicit eſt ſignum future ſe
renitatis. Et ecōtrario eiꝰ obſcuri
tas future eſt preſagiū tēpeſtatis.
Quia ſciliꝫ prudentia principis eſt
cauſa et ſignum ſerenitatis pacis.
Et econtrario eiꝰ obſcuritas .i. ſtul
ticia ſignum et cauſa eſt ſciſſure et
tempeſtatis. ſicut patet de ſalomo
ne et Roboam filio ſuo. de quibus
dicitur Eccl. xlviij. Salomō regna
uit in diebꝰ pacis cui ſubiecit deus
omēs hoſtes. vt condēt domuꝫ in
nomine eius q̄ ueadmodum erudi
tus eſt ī iuuētute ſua. et impletus
eſt quaſi phyſon ſapientia. et ita
finem habuit ſalomon cum patribꝰ
ſuis. et dereliquit poſt ſe de ſemine
ſuo gentis ſtulticiam et imminutuꝫ
prudentia Roboam qui auertit gē
tem conſilio ſuo ⁊c̄. Eſt etiaꝫ ſatis
notabile ꝙ ſole exiſtente in Thau
ro orion ſb̄ eius radijs quaſi ſe ab
ſcondit. nec tunc ſuam manifeſtat
inferioribus claritatem. Quia ſciꝫ
prudēs princeps quādo clariora et
fortiora exterius opera facit tunc
ſe ante dei conſpectum intus ꝑ hu
militatem abſcōdit. et in ipſa ſolꝭ
preſentia ſuam claritatem ab infe
rioribus retrahit. quia in conſpec
tu dn̄i iudicij q̄cq̄d ſplendoris vel
glorie apud hoīes optiniꝫ ꝓuipēdit
Omnem ſuam iuſticiam quandaꝫ
tenebram reputat dum ſubtilita
tem dn̄i iudicij trepida mēte pen
ſat Vn̄ dauid q̄ teſte ſcriptura pri
ceps ſapientiſſimus fuit ſub huiꝰ
ſolis radijs obfuſcatꝰ dicebat Nō
intres in iudicium cum ſeruo tuo
domine quia non iuſtificabitur in
conſpectu tuo omnis viuens. ¶
Quintum neceſſarium principi ē
diligentia vel cautela contra inui
dos. Et hoc deſignat orionis emu
lus. Quia ſcilicet conſtellationem
orionis ſequitur quedaꝫ ſtella que
canicula dicitur. que ſcilicet ab a
ſtrologis maliuola et nociua eſſe
iudicatur. Sed non eſt illa canicu
la que oritur in leone. de qua deno
minantur dies caniculares. ſed eſt
alia ſtella de complexione martis.
Hec ergo canicula eſt inuidorum
maliuolentia. qui principum clari
tati et glorie inuidētes eos multis
modis et vijs ſubuertere moliun
tur Vn̄ neceſſaria valde eſt princi
pibus contra tales magna diligē
tia et cautela ¶ Item princeps eti
am dulcis et benignus quādoqꝫ a
malo conſiliario et ſuggeſtore ſibi
coniuncto ad iram inflāmatur et
peſtilens et periculoſus efficitᷣ. Cu
ius exemplum apparet in Ioue q̄
de ſe quidem eſt planeta beniuolꝰ
Sed Marti coniunctus efficitur pe
ſtilens et maliuolus. Antiqui eniꝫ
poete Ioui attribuunt tonare. q̄a
illius ſtelle eſt eleuare vaporeꝫ ter
reſtrem. precipue cum iungitᷣ mar
ti in ſignis aquilonaribꝰ in eſtate
Tunc eniꝫ certiſſime poteſt dici ꝙ
erūt multe ſcintillationes tonitrui
et peſtilentes. quia Iupiter cuꝫ ſō
le vapores eleuant. Mars vero in
cendit eos. et ſic efficitur aer peſti
lentialis. et ita Martis inordinata
caliditas Iouis temperiem ad ma
liciam et peſtilentiam trahit ¶ Ita
ſimiliter malignus conſultor men
tem benigni pricipis aliquādo ad
furorem accendit et ad nequiciam
operis et nocendi peſtilentiam tra
hit. Sicut patet de Aman et Aſſue
ro. Vnde dicitur Heſt. xvi. Mul
ti aures principuꝫ ſimplices et ex
ſui natura alios extimātes callida
fraude decipiunt Que res et ex ve
teribus ꝓbatur hiſtorijs et hijs q̄
gerūtᷣ cottidie. ꝙ ex malꝭ quorūdaꝫ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

ſuggeſtioībus regū ſtudia de p̄uert̄

¶ Capitulū .lxvi.

Proſperitas mūdi aſſimila
tur fumo. Primo quidem
quia fumus eſt domorum
denigratiuꝰ. Et ſimilit̄ ꝓſperitas
mūdi mltis pccis aīas deformat
et denigrat Yſai. vi. Domꝰ imple
ta eſt fumo. Et dixi ve michi quia
vir pollutus labijs ego ſū. Nā quā
do domus eccleſie cepit repleri fu
mo mūdane ꝓſperitatis tūc cepit
magis habundare ve et pollutio in
iquitatis ¶ Secundo quia fumus
nō eſt diu duratiuꝰ. Subito em̄ a
ſcendit ſed cito deficit. Et talis ē ꝓ
ſperitas peccatorū Pſ. Mox vt ho
norificati fuerint et exaltati deficiē
tes queadmodū fumꝰ deficient ¶
Tercio quia ē oculorū leſiuꝰ Pro.
x. Acetum dentibus et fumꝰ oculis
ac̄. Nam fumꝰ ex materie ſue groſ
ſicie amaritudinē ɔtrahit. ex cuiꝰ
acumine oculos ledit. Similiter ꝓ
ſperitas nimia cecat oculos mētis
vt nō ɔſideret neqꝫ videat quid ſe
quatur Lu. xix. Nūc quidē in hac
die tua que ad pacē tibi ſed abſcō
dita ſūt ab oculis tuis ac̄. ¶ Quar
to quia fumꝰ eſt cerebri ſiue capi
tis grauatiuus. Nam fumus cere
brum penetrat et ſpūm aīalem ḡ
uat. Similiter tempalis ꝓſperitas
caput ratiōis ḡuat et deprimit ad
infima per auariciam Amos. ix. A
uaricia in caput omniū Apoc̄. xv.
Impletū eſt templū dei fumo. Tē
plū dei eſt mens humana. que tūc
replet̄ fumo. qn̄ repletur terrena
ꝓſperitate ¶ Quinto fumus can
dele extincte eſt mulierum p̄gnan
tium aborſiuus vt dicit Phūs in li
bro de aīalibꝰ Quaſi em̄ mulieres
p̄gnātes ſunt ipe aīe bonū ꝓpoſitū
ɔcipiētes. qđ tn̄ ɔceptū mūdi ꝓſpe
ritas deſtruit anqꝫ veniat ad cōple
mētū opis. Unde ſicut talis fumꝰ
extinguit ɔceptos fetꝰ. ita etiā ꝓ
ſpēitas mūdi extinguit bonos affe
ctꝰ Iudi. ix. Factū eſt vt fumo et
igne necarent̄. viri pit̄ ⁊ mulieres
.i. fortiores et debiliores affectꝰ. Itē
ē qđ Greꝰ. dicit ꝙ ſic īpoſſibile ē ꝓ
mo difficile ficulneā iuxta viā poſi
tā vſqꝫ ad maturitatē pducē groſ
ſos ſuos. ita hoīez in ſclo ꝑmanētē
vſqꝫ ad finē boni pueīre. ¶ Sexto
ꝙ fumꝰ ē angulorꝫ petitiuꝰ. Sic ꝓ
ſperitas mūdi detrahit ad āgulos
.i. ad ſordes luxurie. In angul' em̄
vt dicit Ber. ſordes ɔggregāt Uñ
ē ꝓſperitas mūdi qſi q̄dā fumꝰ in
cendij. quo ſciz incendit in aīa pri
mo ignis cōcupiſcentie et tandem
ignis gehēne Apoca. xviij. Flebūt
et plāgent ſe ſuper illam reges ter
re qui cum illa fornicati ſunt et in
delicijs vixerint cū viderint fumū
incendij eius. Septimo quia fumus
eſt fetorum delatiuus. ſicut quādo
res fetida et corrupta fumat. Et ſi
militer ꝓſperitas mūdi dū vitā cor
rumpit fetorem infamie inducit.
Unde iſto fetenti fumo obſcuratur
claritas ſolis et aeris .i. claritas ra
tionis et gloria hominis Apocalip.
ix. Obſcuratus eſt ſol et aer de fu
mo putei ¶ Item proſperitas tē
poralis in homine peccatore ſignū
eſt future calamitatis Cuius exem
plum eſt quia tranquillitas aeris
eo tempore et loco quando et vbi
deberet cauſari ventus ſignum eſt
futuri terremotus Quod eſt. quia
tunc vapor ingreditur in cauernā ⁊
nō exſpirat extra. Sic qn̄ hō pccōr
qui eſſet dignꝰ vento aduerſitatis ⁊
pene male agendo habet trāqllita
tē ꝓſperitatis ſignū ē venture cala
mitatis Unde Bo. dicit ꝙ fortuna

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

ē q̄d̄ ā future calamitatis indiciuꝫ

Capitulum . lxvij .

Prudens homo aſſimilatur
monti oliueti · qui mons e
rat ad ptem orientaleꝫ tē
pli · et ideo mane ſole oriente illūi
nabatur · veſpere vero et nocte ex
lumine templi illuſtrabatur · ꝓptē
quod mōs tū luminū dicebatur ·
tū quia ſol ipſum illuminabat · tūꝫ
ꝙ lux tēpli ipſūꝫ de nocte illuſtra
bat · tū quia materiaꝫ lumīs . i . oleuꝫ
miniſtrabat · Similiter homo pru
dēs debet hoc triplici lumine illuſtrā
ri · ſcꝫ lumine veſpertino p memo
riam preteritorum · Lumen enim
veſpertinum ſequitur poſt diem p̄
teritum Item lumine matutino
ſolis · et hoc eſt per ꝓuidentiam fu
turorū · quia lumē ſolis matutinuꝫ
futurum diem inchoat et reſpicit
Debet etiam eſſe lucidus prudens
homo in diſpoſitione p̄ſentiuꝫ · Et
hec eſt prudentia que a tulio voca
ē intelligentia · Et hec deſignatur
in oleo quod eſt materia luminis ·
quia preſentia que ſenſibus ſubia
cent matēia ⁊ origo ſūt intellectu
alis cognitionis . Vn̄ de hoc tripli
ci lumine prudentis loquit̄ Sene ·
dicens · Si prudens eſt animus tu
us trib⁹ tēpibus diſpenſetur · p̄ntia
ordina · futura ꝓuide · p̄terita rcor
dare . Eſt ergo prudēti neceſſariuꝫ
hrē p̄teitorū memoriā ex eo ꝙ pru
dentia eſt rca ꝯtingentia agibilia ī
q̄bus oportet dirigi ex hijs q̄ vt in
pluribus ꝯtingūt · Hec aūt p mul
tā experientiaꝫ accipi oportꝫ · expe
rimētū aūt ex pluribus memorijs
bene habetur ſcd̄m Phm̄ in princi
pio Metha · Vnde maxīe prudētia
regit̄ p̄teritorū meōria Deut . xxxij
Memēto dieꝝ ātiquoꝝ cogita ge
nerationes ſingulas · Itē neceſſari
a eſt ei p̄ntiū intelligentia Cogniti
o em̄ p̄ntiū ſiue neceſſariorū ſiue ꝯ
tingentiū dicit̄ intelligētia ſiue ītel
lect⁹ · Et accipit̄ ꝓ recta eſtimatio
ne et acceptione finis · Omnis em̄
deductio rōnis ab aliquo ītellectu
ꝓcedit · Prudētia aūt eſt recta rō
agibilium ſic̄ Phūs eam diffinit in
vi · Ethi · Et eſt rcio ſibi neceſſaria
ꝓuidētia futurorū · ſcꝫ vt ordinꝫ ali
q̄d ad ꝯmodū et expediēs ad finē ·
īportat em̄ ꝓuidētia reſpectū quē
dā alic⁹ diſtātis ad q̄d ea que in p̄
ſenti ſūt ordināda ꝯcurrūt · Prudē
tia aūt ꝓprie eſt circa ꝯtingētia agi
bilia · c⁹modi ſūt ꝓprie futura · q̄a
p̄ntia et p̄terita neceſſitatē quādā
hn̄t · Et ideo p̄cipue ad prudētiā pti
net ꝓuiſio futuroruꝫ Deut̄ · xxxij ·
Vtinaꝫ ſaperēt et intelligerent ac
nouiſſima ꝓuiderēt ·

Caplm̄ · lxviij ·

Religio aſſimilat̄ cauernē ·
p̄mo diuerſe cau̅ne diuer
ſe ſunt religiones · Primo
quia cauerne ſūt paueſcentium p̄
ſidium · Nam ad cauernas arboruꝫ
vel petrarum fugiunt volucres ſcꝫ
columbe vel turtures quādo aqui
lam vel accipitrem timent Cantico
rum · ij · Columba mea in foramini
bus petre et in cauerna macerie ·
Similiter herinacij · cuniculi · lepo
res fugiūt ad cauernoſos lapides
quando ſentiūt canuꝫ voces Pſal
miſta Petra refugium herinacijs
Prouerbiorum · triceſimo · Lepuſ
culus plebs inualida qui collocat
in petra cubile ſuum · Ita ſimiliter
homines qui volunt eſſe tuti ab aq̄
la regina auium id eſt a ſuperbia
regina vitiorum · vel accipitre id ē
ab auaricia que rapit et accipit a
liena · vel a cane id eſt a canis im
mundicia que eſt luxuria · ſeculum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

relinquūt et ad r̄ligionē tanq̄ ad
tutiſſimas cauernas ↄfugiūt Yſa.
ij. In die illa piciet homo ydola ar
genti ſui. que fecerat ſibi vt adora
ret talpas et veſpertiliones. et in
gredietur ſciſſuras petraꝝ et cauͤ
nas ſaxorū. per ydola argenti aua
rorū diuitie ſignantur. quia auari
cia eſt idolorū ſeruitus ſcd̄m Ap̄ꝰ.
per talpas que cecitatē oculorū ha
bere dicuntur ītelliguntur carnis
illecebre. que cecitatem mentis in
ducunt Sed per veſpertiliones que
in tenebris ī alto volant intelligūt
dignitates et glorie ſupborū qui in
tenebris huius vite volunt ambu
lare in magnis. Sed iſta oīa pice
re iubetur qui cauernā religioīs
ingreditur ¶ Secundo quia cauer
ne ſunt fructificantiū hoſpiciuꝫ Nā
in cauernis arborū vel petraꝝ mel
lificant apes et nidificant aues Y
ſaie. vij. Sibilabat domīꝰ api que
eſt in t̄ra aſſur et venient et requie
ſcent omnes in torrentibus valli
um ⁊ cauernis petraꝝ et ī frutectis
et in vniuerſis foraminibus Sic in
r̄ligione fructificant actiui qui ſūt
vt apes breues p humilitatem. ſolli
citi p opoſitateꝫ. mellifici p benig
nitatem. ingenioſi p diſcretionis
ſagacitatē. Item pficiunt ibi con
templatiui qui ſunt vt aues leues
p pauptatē. pēnate p virtutū mul
tiplicitatē. veloces p caritatē. alte
volantes p contemplatioīs ſblimi
tatē. qui tamē poſt contemplatio
nis volatum ad cauernas ſeu fene
ſtras ſuas redeūt dū ad regulares
obſeruantias humiliter ſe reducūt
Vnde Yſaie. lx. Qui ſunt iſti qui
vt nubes volant et quaſi columbe
ad feneſtras ſuas? Ihere. xlviij. E
ſtote vt colūba nidificans in ſūmo
ore foraminis Sūmum em̄ os forami

nis eſt ſūmum votum religionis.
ſcꝫ obediencie. in qua potiſſime ni
dificat et fructificat columba. i. ſpi
ritualis et pura perſona ¶ Tercio
quia cauerne ſūt nocentium anima
lium latibulum Nam ſepe in cauer
nis latitant mures Iudith. xiiij. E
greſſi mures de cauernis ſuis auſi
ſunt puocare nos ad prelium Itē
vermes et ſerpentes Yſa. xi. In ca
uerna reguli qui ablactatus fuerit
manum ſuam mittet ⁊c̄. Item in
cauernis quādoq̄ ſubintrant ven
ti et includuntur vapores ⁊ faciūt
t̄remotum Vnde terra cauernoſa
ſepe patitur t̄remotum. Sic ſunt q̄
dam religiones diſſipate et diſſolu
te in quibus habitant ſb̄ habitu re
ligioīs. mures. i. detractores alios
corrodētes. et vermes. i. carnales
alios corrumpentes. et ſerpentes
. i. inſidioſi et inuidi latenter leden
tes. et interdum t̄remotus. i. am
bicioſi vel tiranni collegium vel or
dinē periculoſe cōmouentes ⁊ plu
rimum perturbantes Iob xix. In
deſertis habitant torrentium vel in
cauernis t̄re.

¶ Capitulū. lxix.

Sancti viri aſſimilantur ce
lis quo ad quinq̄. ¶ Pri
mo q̄ ad ſubſtantiā. Naꝫ
celum habet in ſubſtantia ſimplici
tatem. quia non eſt ex contrariis.
Vnde nullam habet ↄtrarietatē.
licꝫ em̄ ponatur cōmuniter ex ma
teria et forma ↄpoſitum. tamē ma
teria talis tota eſt ſue forme ſubie
cta et ab ea totalit̄ comprehenſa.
Et ideo in celo non eſt diſcordia. ſi
cut Empedocles dixit ſed ſolum ↄ
cordia. Similiter ſancti viri in ſe ↄ
trarietatem non habēt Quia licet
ſit in eis materia ⁊ forma id ē caro

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

et ſpiritus. tamē ipſam carnez ſb
iecuint ſpiritui. ſcdm illud Apoſ. i.
Corin. ix. Caſtigo corpus meuz et
in ſeruitutem redigo ⁊c̄. Nō etiam
ipi habent cum alijs diſcordiā. ſed
oīmodā quantū poſſunt tam in ſe
ꝙ cum alijs. diuina fauēte gratia.
ↄcordiā habere nitūtur. Job. xxv.
Facit ↄcordiam in ſublimibus ſuis
Luce. xix. Pax in celo. i. in homine
celeſti et ſancto. et gloria in excel
ſis ſcȝ in beatis. Item habet celū
in ſubſtantia imutabilitatē. quia
i celo nō eſt generatio nec corrup
tio. nec in toto nec in pte. Et hoc
ↄpetit ſpiritualiter v̓ginibus et ill'
ſanctis qui ↄtinent̄ viuunt. q̄ nec
carne per luxuriam. nec ſpiritu p
aliquam mortalem culpaȝ corrum
punt̄. nec eſt in eis generatio car
nalium filiorum. Sed licet celū nō
ſit i ſe generabile aut corruptibile
In inferioribus tamen eſt genera
tionis et corruptionis eorum prin
cipium effectiuū et regulatiuū Qđ
quibuſdam ſanctis aliqualiter ↄpe
tit. qui licet ipſi per ſe generatiōi
filiorum carnaliū vel matrimonio
nō intendant tamē circa hoc alios
fideles monēt et ordināt. Sicut pa
tet de apoſtolo paulo. qui licȝ ipſe
in ſe eſſet virgo tamen alijs dice
bat. i. Corin. vij. Vxori vir debituȝ
reddat ſimiliter et vxor viro. Et
iterū. i. Thimo. v. Volo autē iuni
ores nubere et filios procreare ⁊c̄.
Non enim ſancti viri etiam ↄtinen
tes matrimonium dampnant in a
lijs ſed approbant et cōmendant.
licet virginitatis mundiciam nup
tijs et matrimonio pferant. Item
in celo non eſt augmentū vel dimi
nutio Et ſancti ad hoc ſūme ſtudēt
vt nō eueniat in eis vel augmentū
culpe vel diminutio gratie. ¶ Secū

do ſancti viri aſſimilantur celi cir
cularitati. Nā figura ſperica eſt ca
paciſſima. q2 vndiqȝ eq̄liter ↄcaua
⁊ ideo valde ↄpetit celo qđ eſt ōniū
corpoꝝ ↄtētiuū. Vnde dicit̄ Weſt.
xiij. Tu enim feciſti celum et traȝ
et q̄dq̄d celi ambitu cōtinet̄ Ita ſi
militer ſācti viri per humilitatem
ſunt vndiqȝ ↄcaui et ōmino diuine
gratie capaciſſimi. Itē figura ſpe
rica ē deitati ↄformis et ſimillima q̄
et principio et fine caret. et ideo
ↄpetit celo qđ eſt nobiliſſimū corpo
rum vt ſic ſui opificis pfectioni cō
forme et eiꝰ etnitatē glorie repn̄tȝ
Ps̄. Celi enarrant gloriā dei Ita ſi
milit̄ ſancti viri etiā in hoc mundo
dinā pfectionē imitari conant̄ et
ei quātū poſſunt ſimilari ⁊ ↄforma
ri. ꝫpt qđ dicit̄. i. Corin. xv. Qual'
celeſtis tales et celeſtes. Itē figuā
ſperica eſt ad motū habiliſſima et
aptiſſima. q2 nō habet angulū im
pedientem ſe et detinentem. Et ide
o bene competit celo cuius motus
eſt circularis et continuus et maxi
me neceſſarius. quia eſt vt vita q̄
dam natura exiſtentibꝰ omnibꝰ.
ſicut Phūs dicit in octauo Phiſi.
Ita ſimiliter ſancti viri ad motuȝ
bone operationis et ad exitum pre
ſentis peregrinationis ſtudent quā
tum poſſunt eſſe habiles et expedi
ti. Vnde ab impedientibꝰ quātum
poſſunt ſe abſtinēt et reſtringunt
ſcdm illud. i. Pet. ij. Obſecro vos
tāq̄ aduenas et pegrinos abſtine
vos a carnalibus deſiderijs que mi
litant aduerſus animam ¶ Tercio
ſancti viri aſſimilātur celo quo ad
ſitum. habȝ enim celum altitudinē
ſitus. quia ſicut nobilitate ita et
localitate preeminet omnibus cor
poribus Eccleſiaſtici primo. Altitu
dinem celi et latitudinem terre et

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

ꝓfundū abiſſi quis dimenſus eſt?
Hanc altitudinē habent ſancti vi
ri in ↄuerſatione · ſcđm illud Phi.
iij · Noſtra conuerſatio in celis eſt
Item in cōtemplatioē ſiue in ora
tione ſcđȝ illud Treñ · iij · Leuem⁹
corda noſtra cū manib⁹ in celū
Itē ī itentione · ſcđȝ illud Mat · vi ·
Theſaurizate vobis theſauros ī ce
lo · Nam vt ibidem ſubdit · Vbi eſt
theſaurus tuus ibi eſt et cor tuū . i .
intentio ¶ Quarto ſancti viri aſſi
milantur celo quo ad motum · q̄a
motus celi eſt naturalis circularis
et inceſſabilis · licet eñ motus celi
ſit effectiue a motore ſepato . i . ab
intelligentia ſpirituali que nō inhe
ret celo vt forma · ſ ſolū vt motor
et mouet ipſum impio voluntatis
quia ſicut dicit Aug⁹ · iij · de trini
tate · materia corpalis q̄tū ad mo
tum localē obedit angelis ad nutū
Sicut etiam in nobis apparet in q̄
bus ſtatim ad imperiuȝ voluntatis
et imaginatioīs ſequitur mot⁹ cor
poraliū mēbroruȝ · Et adhuc in mo
tu celi vt dicunt aliqui ſupra volū
tatis imperium additur etiā influx
io virtutis illius · Tamē motus ce
li dicitur naturalis q̄tuȝ ad hoc ꝙ
hēt natualē aptitudinē vt tali mo
tu ꝛ nō alio moueatur Vnde ſic ex
ſe non habȝ aliquid impediens ta
lem motū · et ideo etiam eſt figure
circularis · Dicit etiam Philoſoph⁹
xij · Methaphi · ꝙ primum mouēs
mouet celum ſicut concupitum et
deſideratum · Quod quidem intelli
gi poſſet nō ſicut concupitum ꝛ de
ſideratum a celo ſed ab intelligen
tia mouente celum · que ideo mouȝ
celum vt aſſimilentur in cauſād o
deo Et ſic prio colligit̄ ꝙ ī motu ce
li eſt obedientia mouentis itelligē
tie · cuius ſcilicet imperio celum ob
edit · Item aliquā influentia virtu
tis motiue · Et tercio deſiderium aſ
ſimilatioīs prime cauſe · ꝛ quarto
ex pte celi aptitudo nature ꝓprie ·
Et ſimiliter iſta ſunt quib⁹ ſancti
ad bene opandū mouētur inceſſā
ter ſcȝ influentia celeſtis gratie et
caritatis ꝛ obedientia diuine volū
tati · que ſcȝ manifeſtatur in obſer
uantia p̄ceptorum ꝛ impletione di
uine legis quibus diuina volūtas
nobis innoteſcit Item eſt in eis de
ſiderium et amor eterne felicitatis
in qua cum ipſe deus apparuerit ſi
miles ei erimus · vt dicitur . i . Joh ·
tercio · Eſt etiam in eis aptitudo ꝓ
prie voluntatis · et liberi arbitrij
coactio ad diuinaȝ voluntatem im
plendam . ſcđm illud Ps̄ · Vt face
rē volūtatē tuā de⁹ meus ꝛc̄ Vnde
in oratione dominica petere doce
mur · Fiat voluntas tua ſicut in ce
lo et in terra . i . vt impletur in homi
ne celeſti atq; ſancto · ſic etiam im
pleatur in peccatore terreno ¶ I
teȝ motus celi eſt circularis · Circu
laris eñ motus eſt ab eodem ī idē
Et hunc motum habent ſancti · q̄a
ſpiritum quem a deo habēt p cre
ationem ſtudent in ipſum r̄educere
per finalem inheſionem · ſecunduȝ
illud Eccl · xij · Reuertatur puluis
in terram ſuam vnde erat et ſpiri
tus redeat ad dominum qui dedit
illum Eccleſiaſtici viceſimo quarto
Girum celi circuiui ꝛc̄ ¶ Itē mo
tus celi eſt inceſſabilis et infatiga
bilis propter hoc ꝙ ſubſtantia mo
uens ipſum eſt infinite virtutis ¶
Quelibȝ enim virtus ſuperioris or
dinis licet ſit finita in ſe ꝛ reſpectu
ſuperioris ſui eſt tamen infinita re
ſpectu inferiorum ſuorum · ſicut eti
am virtus ſolis eſt īfinita ad r̄ſpe
ctum oīm inferiorū generabilium

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

et corruptibilium. per quorum productionem etiam ſi infinita eſſent nõ minoraretur. et ſimiliter virtus intellectus ẽ infinita reſpectu formarum ſenſibilium. Ita et virtus ſubſtãtie ſpiritualis qua mouetur celum infinita eſt reſpectu motus corporalis vnde nõ ſequitur fatigatio. Similiter ſancti viri ſunt in motu bene viuendi et bene operandi inceſſabiles et infatigabiles. ſcðm illud Apoſ. Gal. vi. Bonum facientes non deficiamus Et ad Hebre. xii. Non fatigemini animis veſtris deficientes Et hoc habent ſancti viri ex virtute dei confortantis et impellentis cuius virtus omnipotens et indeficiens eſt. Vñ Phili. iiii. Omnia poſſum in eo qui me cõfortat.

¶ Quinto ſancti viri aſſimilãtur celis quo ad numerum. Sunt enim decem celi ſiue ſpere mobiles ſcðm modernos aſtrologos. Quarum prima eſt incipiendo ab inferiori orbis Lune. ſecũda orbis Mercurii. tercia orbis Veneris. quarta Solis. quinta Martis. ſexta Iouis. ſeptima Saturni. octaua celum ſtellatũ. nona celum criſtallinum ſiue aqueũ. decima eſt primũ mobile ſcðm poſitionem quorundam. Hic autẽ denarius numerus competit ſanctis viris per obſeruationem decem preceptorum decalogi quibus inceſſanter mouentur curſu ſuo in deum. ſcðm illud Ps. Viam mãdatorum tuorum cucurri. Sed ſicut ſuper has ſperas ſiue celos predictos ſcðm Theologos eſt celum empyreum ſiue igneum .i. ſplendidiſſimũ quod eſt omnium continentiuum. ita ſuper õnia iſta precepta eſt preceptũ caritatis õnia alia precepta continens et includens. vt patet per Apoſ. Iſti ergo ſũt celi ad quos nos peccatores currere debe-

mus vt eorum beneficio diuinam miſericordiam impetremus. Quia ipſe deus dicit Oſee. ii. Exaudiam celos et ipſi exaudient terram ¶ Item ſancti viri aſſimilantur ſtellis. quia ſicut ſtelle ornant celũ ita ipſi ornãt eccleſiã Eccli. xliii. Species celi gloria ſtellarum Nam primo ſtelle ſũt natura puriſſime. licet enim dicatur Job. xxv. quod ſtelle non ſint munde in conſpectu eius. tamẽ hoc dicitur per reſpectum ad puritatem diuinam reſpectu cuius omnis creatura eſt permixta et impurã. Vnde ſignificãter dixit in conſpectu eius .i. in comparatione eius qui eſt actus purus. ſed tamẽ in ſe ſtelle vel per cõparationem ad alia corpora mundiſſime ſunt naturе Ita ſimiliter viri ſancti ſunt puri nulla peccati feditate turbati. Vnde de eis dicitur Mat. v. Beati mũdo corde etc. ¶ Secundo ſtelle ſunt ſimpliciſſime nõ ex cõtrariis compoſite Ita ſimiliter viri ſancti ſũt ſimplices per intentionem et non duplici corde Pro. x. Simplicitas iuſtorũ diriget eos. Tercio ſtelle ſũt incorrupte. Et ſimiliter ſancti per virginitatem vel mentis et corporis integritatẽ Talibus dicebat Apoſ. ii. Corin. vii. In omnibus exhibuiſtis vos incõtaminatos. ¶ Quarto ſtelle ſũt lũinoſe et radioſe Yſa. xiii. Stelle celi et ſplẽdor earum expãdent lumẽ ſuũ. Et ſimiliter ſancti ſpũales illuminant alios per radios doctrine et per fulgores .i. exempla honeſte vite Mat. v. Sic luceat lux vrã corã hoĩbus etc. ¶ Quinto ſtelle ſũt figure ſperice. Et ſimiliter ſãcti per paupertatẽ et contẽptũ temporaliũ. quia ad modũ ſpere nõ attingũt terrã niſi in puncto .i. per ſolã vite ſuſtẽtationem Apoſ. i. ad Thim. vi. Habentes alimẽta et quibus tegamur his contẽti ſumus ¶ Sexto ſũt ſtelle quo

ad ſubſtantiã ſolide nõ poroſe. ſic
et ſancti viri ſunt clauſi nullis va
nis aperti per aliquã vanitatẽ vel
curioſitatez. ſed habent mentis ſta
bilitatem verã Iud. v. Stelle ma
nentes in ordine et curſu ſuo ꝛc̃.
Septimo ſtelle ſunt quo ad ſuperfi
ciem plane nõ anguloſe non aſpe
re. Similiter ſancti viri ſunt plani
per mentis trãquillitatẽ ꝛ pacez.
nõ anguloſi per ſingularitatẽ. nec
aſperi per inordinataz rigiditatem
ſed mites et dulces per lenitatẽ ¶
Octauo ſtelle ſunt ſitu altiſſime. a
corruptione eleuate. Similiter ſan
cti ſunt eleuati per animi magnitu
dinem vel conuerſationem celeſtẽ
¶ Nono ſtelle ſunt motu velociſſi
me. Sic ſunt ſãcti velociſſimi et
ꝓmptiſſimi ꝑ obediẽdi velocitatez
Baruth. iiij. Stelle vocate ſũt. et
dixerunt aſſumus. et luxerunt ei
cũ iocunditate ¶ Decimo ſtelle ſũt
aſpectu ꝑue q̃uis in veritate ſint
maxime. ſed pṽitas apparet ratio
ne diſtantie. Similiter ſancti appa
rent ꝑui per humilitatem et ſunt
altiſſimi per ſanctitatem ſiue grati
e ſublimitatẽ Ecc. xliiij. Dedit illi ſi
cut ſtellas exaltare ſemẽ eius ſcilicet
xpi. ex cuiꝰ ſemine. i. doctrina ſiue
gratia ſancti regnãti ſunt. ſecundũ
illud. i. Pet. i. Renati non ex ſemi
ne corruptibili ¶ Vndecimo ſtelle
ſũt nobis innumere ſoli deo note q̃
numerat multitudinẽ ſtellarum ꝛ
eis noĩa vocat. Sic etiam ſoli deo
cognitus eſt numerꝰ electorum in
ſuperna felicitate locandus ¶ Du
odecimo ſtelle ſũt poteſtate maxĩe
Et hoc patet ex multis effectibus.
Nam ſũt ſtelle inferiorum gñatiue
Qđ ꝯpetit ſanctis ꝯiugatis vel pre
dicatoribus qui gñant filios ſpũa
les deo. ſcđ3 illud Apoſ. i. Cori. iiij.
Xpo enĩ ihẽſu per euangelium ego
vos genui. Itez ſunt tpm̃ imutati
ue. Sic ſancti eorum orationibus
q̃nq3 tpa mutant. ſicut patet ĩ Io
ſue qui ſolẽ ſtare fecit et diẽ ad bel
landũ ꝓlongauit. Et in ezechia q̃
dies vite orando et flendo augmẽ
tauit. ꝛ in helya qui tempꝰ ſiccita
tis ſua oratione in pluuiã mutauit
Vnde Iaco. v. Helyas homo erat
ſimilis nob paſſibilis ꝛ oratione o
rauit ꝛc̃. ¶ Item ſunt ꝯſeruatiue
Qđ ꝯpetit ſpẽalit̃ ſanctis p̄latis q̄
rum ſpẽalit̃ eſt gregẽ ſubditorum
cuſtodire et ꝯſeruare in bono Ba.
iiij. Stelle dederũt lucẽ in cuſtodijs
ſuis ꝛc̃. ¶ Item ſunt radiorum e
miſſiue. et hoc ꝯpetit ſanctis docto
ribus qui emittunt radios doctri
ne Danie. xij. Qui ad iuſticiaz eru
diunt m̃ltos erunt ſicut ſtelle. Itẽ
ſunt noctis illuminatiue. q2 ſancti
ſuis exẽplis illumĩat in nocte pec
cati exiſtentes. Sapien. x. Fuit il
lis in lucem ſtellaz per noctem ¶
Item ſunt ſui luminis occultatiue
Et hoc ꝯpetit ſanctis cũ ꝑ humilita
tẽ occultãt vitã ſuã Iohel. ij. Stel
le retraxerunt ſplendorẽ ſuũ Itez
ſunt aeris purgatiue Et hoc ꝯpetit
nõ ſolũ doctoribꝰ q̃ purgãt eccl'iaz
ab erroribꝰ ſ3 etiã ſacerdotib3 q̃ ꝑ ſac̃
mẽtũ baptiſmi vel pñie purgant a
nimas ¶ Item ſunt ſerenitatis cau
ſatiue. Et ita etiam ſimiliter ſãcti
turbationes et ſcandala remouen
do et ad ſerenitatem pacis et con
cordie reducendo ¶ Item ſunt na
uigantium directiue. Quia ſcilicet
ſancti ſuis conſilijs dirigunt fluctu
antes et dubitantes ¶ Item ſũt
ſui luminis communicatiue. Quia
ſcilicet per pietatem et caritatem
communicat ſe et ſua. ¶ Item et
ſtelle ſunt in ſuis circulis ordinate

ꝓgreſſiue Quia ſcꝫ quilibet ſãctꝰ
in ſuo gradu vel ſtatu ordinate vi
uere ſtudet Iħe·xxxi·Dat ordinē
ſtellaꝝ in lūie noctis· ¶ Item ſã
cti viri aſſimilantur nubibꝰ· Nam
nubium quedam ſunt albe· et hoc
eſt quãdo vapor nubis eſt ſubtilis
ita ꝙ nō ſpiſſatur· Tunc enī reci
pit lumen ſupiorū in ꝓfundo ⁊ ſic
ſit nubes alba que ſi reprimit̃ ad
terraꝫ ex aliquo frigore ſit inde ne
bula alba· Talibus ergo nubibus
albis aſſimilantur innocentes qui
et lumen gratie interius et cando
rem ꝯtinētie exterius conſeruant
Apoč·xiiij· Vidi nubem candidaꝫ
et ſuper nubem ſedentem ſimilem
filio hominis Hec enī nubes candi
da eſt innocentium vita qui cum
xp̄o p̄ſident et ei inherent Pſ̃· In
nocentes et recti adheſerunt michi
Aliquando vero ſunt nubes nigre
et hoc eſt quando calor circumſtãs
expellit frigus ad iteriora nubis et
per conſequens inſpiſſat et aufert
ꝑſpicuitatem luminis receptam ⁊
ſit nubes nigra· Et hijs nubibꝰ ni
gris aſſimilantur penitentes ·qui
calore contritionis caleſcentes fri
gus malicie ſue introrſus ad men
tis conſiderationem trahunt· ⁊ dū
ſe ꝑ humilitatem diuine gratie lūi
ne indignos aſpiciunt· ſeip̄os etiã
exterius deſpiciendo in oculis alio
rum nigreſcunt Exo·xiiij· Erat nu
bes tenebroſa illuminãs· Nam pe
nitentium humilitas licꝫ videatur
obſcura et deſpecta exterius eſt il
luminans interius· Aliquando ve
ro ſunt nubes rubee vel purpure
e· Et hoc eſt quãdo humidū nubis
ſbtile eſt admixtū aduſto terreſtri
Tūc enī recipiendo lumē ſuperius
ſit rubea· Sed ſi tūc vapor humi
dus ſit inferius iam ꝑparatus et

ductus a ſole in mane vel ſero ẽit
nubes purpurea et figurat pluui
am eodem die· Et talibus nubibꝰ
aſſimilantur patiẽtes· et precipue
martires q̃ fuerunt rubenti ſagui
ne cruentati Yſai·lxiij· Quare ru
brum eſt indumentum tuum? Sed
tã꜡ nubes purpuree ſūt amici dei
feruentes amoꝛe qui et nitent puri
tate et rubent caritate Cantič·v·
Dilectus meus cãdidꝰ et rubicūdꝰ
Et Pro·xxxi· Biſſus et purpura
indumẽtum eius· i biſſo cãdoꝛ pu
ritatis· in purpura feruoꝛ carita
tis accipitur Quãdoq꜡ autẽ ſūt nu
bes virides· qđ eſt ſi nubes ſit iaꝫ
rorans et cōuertens ſe in pluuiam
ꝓpt̃ frigus ꝯuertens eam in aquã·
q꜡ ſi tunc recipit lumen a ſuperiori
ſit viridis· Et talibus nubibꝰ aſſi
milãt̃ virgines ſiue ꝯtinẽtes· eſt e
nīꝫ v̾ginitas in carne velut viridi
tas in aq̃ ſiue aquoſa nube Ecci·
xl Sup omnē aquã viriditas Hoc
enī erit in reſurrectione· q꜡ in omi
carne glorificata incorruptio erit
caſtitatis ¶ Itē ſãcti viri aſſimilãt̃
p̃tis· Nã p̃ta aq̃s creſcẽtibꝰ irrigãt̃
herƀ et floribus diuerſi generis de
corant̃ bene et ridere dicūt̃· Prata
ſuo viroꝛe delectant viſū· ſuo odo
re afficiunt olfactum· g̃minum ſa
pore delectant guſtum· Ita ſimilit̃
ſancti viri irrigãtur aquis g̃tiaꝝ·
decorant̃ herbis et floribus.i.habiti
bus et actibus virtutū diuerſaꝝ·
delectant viſuꝫ pulcrhitudīe moꝝ·
afficiunt olfactū odoꝛe exẽploꝛuꝫ·
guſtū aīe ſapoꝛe et dulcedīe v̾boꝛū
Pro·xxvij· Apta ſūt p̃ta et appa
ruerūt herbe virentes ¶ Item ſan
ctorum vita aſſimilatur arcui cele
ſti q̃ dicitur yris ꝓpt̃ quinq꜡· Prio
ꝓpter eius generationē· quia ſcilꝫ
arcus celeſtis gñatur de reflexione

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

radiȷ ſolaris in nubem concauā lu
cidam et aquoſam ſiue roridam· ſi
cut nos videmus ꝙ radiis fulgēs
in aqua relucet ad parietem· et ſe
cundum hunc moduꝫ fit in anima
bus ſanctorum infuſio gratie· Qui
a ſunt vt nubes concaue per hum
litatem· lucide per conſcientie puri
tatē· ⁊ aquoſe ſiue roride ꝑ lacma
ꝝ irriguitatē· ⁊ ideo ſunt ſuſcepti
ue radiȷ diuine grē· et ita efficiūt ar
cus dei Eccleſiaſtici· xliij· Vide arcū
et benedic qui fecit illum· ¶ Secū
do propter colorationem· Nam ar
cus ille vt Beda dicit· ex quatuor
elementis contrahit quatuor colo
res· quia ex igne contrahit rubeū
in ſumo· ex t̄ra viride in īfimo· ex
aere iacinctinum · ex aqua cerule
um· Scd̄m autē Ariſtotelē in libro
methe· ꝑmus color ſcꝫ rubeus vel
vinoſ9 ex radio fit tāgēte ſupficiē
rotunditatis nubis· hūc ſequit̄ co
lor mixtus ſcꝫ glaucus vel ceruleꝰ
ſcd̄m q̄litatē dn̄antez in medio nu
bis· Tandē apparet color viridis·
vbi vapor magis eſt t̄reſtris· ⁊ in
ter iſtos colores ſenſim diſtīguere
eſt īpoſſibile· qꝛ ſcꝫ per nullā lineā
poteſt diſtingui vnus ab alio· et ī
deo nullus pictor vt ipſe Ariſto· di
cit p̄t colores arcus depingere· qꝛ
ſemp picta per lineas diſtinguunt̄
Redeūdo aūt ad quatuor dictos co
lores quos Beda accipit diſtīguē
do mediū in duos ꝑut ↄtingit ipſū
mediū variari ſcd̄m duas diſtincti
ones· Dicendū eſt ꝙ ſancti viri ha
bēt ad modū arcus ruborē ex inflā
matione caritatis· nitorē ex mūdi
ficatione ſanctitatis· virorē ex con
ſeruatione caſtitatis ſiue virginita
tis· hn̄t etiā et colorē ceruleū ex cō
paſſiōe pietatis· ſcd̄m illd̄ Ps· Fa
ctū eſt cor meū tanq̄ cera liq̄ſcens
in medio ventris mei· Ex iſtis ergo
virtutibus r̄fulgēt ſancti ad modū
celeſtis arcus· ſecūdum illud Eccle
ſiaſtici· q̄drageſimo quinto· Quaſi
arcus r̄fulgens inter nebulas glo
rie· ¶ Tertio propter figurationē
Habꝫ enim iris figuram ſemicircu
li ideſt arcualem· Quamuis etiam
ſol cuius imago ē iris ſit rotūdus
qꝛ tamen longe eſt altior nubibus
ſuperiorē ꝑtem nubis tangēs ī pri
mit ei figurā arcualē· Vnde quan
to ſol ē ortui vel occaſui ꝓpinquior
tanto in ꝑte oppoſita apparet arcꝰ
maior Apparēt ergo q̄tuor in huiꝰ
moi arcus figura q̄ habet ſtāct oꝝ
vita· Nam habet mediū ↄuexum
⁊ eleuatuꝫ ſupius· habet extrema
.i. cornua īclinata inferius Nec eſt
etiam extēſus· ꝙ non apparet cum
corda· nec etiā eſt ſagittarius· q̄a
nulla ē ibi ſagitta· Similiter ſācti
viri habēt medium .i. cor eleuatū
ſēper ſuperius ad deū· extrema ſi
ue cornua īclinata inferius ad ꝓx
imū Quaſi em̄ duo cornua ſunt du
o ſtudia eoꝝ quibus inſeruiūt ꝓxi
mis· vnū circa ſalutē aīārum qd̄ ī
clinatur ad ꝓximū per elemoſinas
ſpirituales q̄ ſunt docere· ꝓ eis o
rare· cōſulere et huiuſmoī· Aliud
circa ſalutem corporis· ⁊ hoc incli
natur ꝓximo per elemoſinas corp
ales· que ſūt paſcere famelicos·
veſtire nudos· et huiuſmoī· Sunt
etiam non extenſi .i. ſine tenſionē
⁊ corda· nimie rigiditatis ⁊ crude
litatis· neqꝫ ſuis ſagittis percutiūt
tirannice prauitatis Sunt eniꝫ be
nigni ac mites plus erga alios q̄
etiam erga ſeipſos· Hec eſt ergo
figura arcus que apparet in nubi
bꝰ celi .i. in ſanctis ⁊ celeſtibꝰ viris
Gene· ix· Arcum meum ponam in
nubibus celi· ¶ Quarto propter

ſignificatione̅·ſc3 illud Ps̅·Dediſti metuentibus te ſignificatione3 vt fugiant a facie arcus Nam arc⁹ iſte celeſtis q̅nq3 ſignificat pluuie inundationem· et hoc eſt quando apparet in meridie·quandoq3 ve̊o nubium tonatione3· ⁊ hoc eſt quan̄do appar3 circa occaſum· quia tu̅c ſignificat ꝙ tonabit ⁊ leuit̉ pluet Aliquando vero ſig̊t aeris ſerenationem· ⁊ hoc eſt quando apparet in oriente vel circa· Sic etiam viri ſa̅cti q̅n apparent ſeq̊t̉ pluuia.i. habu̅dantia doctrine· et tonitruu̅.i. teror dine iuſticie· et ſerenitas aı̅e per purgatione̅ ꝯſcı̅e ſc3 p penitentiam· hec ſtudent ſancti viri peccatorib⁹ aſſidue impende̅ ¶ Quinto ꝓpt̉ opatione̅·q̅a ſc3 arcus celeſtis ſua int̉poſitione ſolis calorem temperat· Quia ſancti viri ſe in t̉po ne̅do inter deum et pecco̅res ira3 eius mitigant·ſc̅dm illud Ps̅· Dixit vt diſperder3 eos ſi no̅ moyſes elect⁹ eius ſtetiſſet in ꝯfractioe̅ in co̅ſpcu̅ eius vt au̅teret ira̅ eius ac̅ ¶ Ite̅ arcus p ſui r̉ſolutione̅ in pluuias inferiora fecundat· Et ſimilit̉ ſa̅cti p alijs orando et ſe in lac̉mas r̉ſoluendo g̊ciam eius i̅petra̅t qua aı̅a fecu̅dat ad fruct⁹ bonoru̅ opeꝝ pdu̅cedos· ¶ Ite̅ arcus per ſua̅ ſpecie̅ ſupiora pulchrificat Vn̄ Ecc̅i·xliij dicitur de ipſo· ꝙ valde ſpecioſ⁹ e̅ ſple̅dore ſuo· Et ſimilit̉ ſancti ſple̅dent no̅ ſolum mu̅do.i. hoı̅bus ſed etia̅ celo.i. deo et angelis. Ipſi etia̅ ſu̅t ſupior ſpecioſior ⁊ illuſtrior porcio gregis criſti· ¶ Ite̅ arc⁹ aerem inhumidat· Vnde ſc̅dm Bedam p xl· annos ante iudiciu̅ non apparebit arc⁹ q̉d erit ſignum deſiccationis eleme̅torum Similit̉ ſancti viri aere3 ſuis lacrimis molliunt· quia frequenter et vbertime plorant·

ſiue p r̉atu̅ culpe·ſiue p i̅colatu̅ imſe̅ie·ſiue p timore iuſticie·ſiue p dilatione patrie· ¶ Ite̅ arc⁹ pacem inter deum et mu̅dum denunciat· Et ſimiliter ſancti viri dum mu̅du̅ et peccatores deo reconſilia̅t Ecc̅i·xliiij· In t̉pe iracundie factus eſt reconſiliatio ¶ Item ſanct⁹ homo aſſimilatur materie vaporali· q̅a idem corpus dicitur vapor ether et fumus· Nam ſc̅dm ꝙ habet co̅tinuans d̅r vapor· ſc̅dm vero ꝙ habet ſb̅tile aereu3 infla̅mabile d̅r ether· ſc̅dm vero ꝙ habet in ſe calidu̅ adurens ptes dicitur fum⁹· et ideo e̅ niger· Similiter ſanctus vir p̉mo eſt aqueus in lacrimali compunctione· ſecu̅do ſb̅tilis et aereus in ſpiritualium contemplatione· tercio calidus et fumans in feruenti dilectione Sapien·vij· Vapor eſt enim virtus dei·

¶ Capitulu̅·lxx·

Sapientia ſanctoru3 aſſimilatur luci ꝓpter quatuor· Primo ꝓpt̉ mu̅dicia3 vite Lux em̅ puriſſima eſt et incoinquinabilis· Vnde per ſordes tranſie̅s non inquinatur Hoc bene co̅petit celeſti ſapie̅tie qua ſancti illumina̅tur· De qua d̅r Sapie̅·vij·ꝙ nichil inquinatum in illam incurrit Candor eſt em̅ lucis et̉ne et ſpeculu3 ſine macula· et ideo celeſtis ſapientia mu̅dicia̅ p̄ſuppomit Vn̄ d̅r Sap·.i.ꝙ in maliuola̅ aı̅a3 no̅ i̅trabit ſapientia nec habitabit in corpe ſb̅dito peccatis· Et idem dicit Greg⁹· nazanzenus·ꝙ pma ſapientia eſt vita laudabil̉· et apd̉ deu̅ me̅s pura· per qua3 puri puro iunguntur et ſancti ſancto ſociantur· ¶ Secu̅do ꝓpt̉ excreſcentia̅ noticie Habet

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

enim lux in medio ſeipſam multi
plicare et augmentare · ſecūduȝ il
lud ꝓuerbioꝝ · iiij Lux ſplendens
procedit et creſcit vſqȝ ad perfectū
diem Similiter ſapientia ſanctorū
in vita iſta ſemper augmētabilis
ē quo vſqȝ perueniant ad perfectuȝ
diem · id eſt ad perfectaȝ et claraȝ
dei viſionē · ꝓpter qd dicitur Eccli ·
vi · ¶ Vſqȝ ad canos inuenies ſapi
ētiam Et ideo dicebat Gre · nazan
zen⁹ Dicta et facta que ad ꝓprieta
tem ptinent ſemper diſcere potius
ignorans malo ꝙ docere ¶ Opta
bile enim michi eſt et ꝑcaruȝ vſqȝ
ad vltimā diſcere ſenectutem qm̄
nulla etas ad diſcendū ſufficere po
teſt Tercio ꝓpter euidentiā iuſti
tie Videm⁹ enim ꝙ lux eſt radio
rū emiſſiua et diffuſiua ſicut patet
de luce ſolis Sic et quādo ē lux ve
re ſapiētie interius emittit et ꝓdu
cit radios nō ſolum verborū bono
rum · ſed etiam bonorum exēplorū
exterius · ſecunduȝ illud Mat · v ·
Sic luceat lux veſtra coram homini
b⁹ vt videant opera bona vrā ⁊c̄ ·
Vñ dicit Jacobi · iij · ꝙ ſapiētia q̄
deſurſū ē · eſt plena miſericordia et
fructib⁹ bonis Et idcirco etiā dicit
Gre · ſupradcūs · Jlle īquit ſapiēs
michi videt qui de virtutibus ani
me pauca quidē ꝯmonet ⁊ ꝓloqui
tur · plura aūt in ſuis factis ⁊ mori
b⁹ oñdit et fidē vbi operꝝ ſuoruȝ a
ſtipulatiōe ꝯfirmat Clara em̄ ſa
piētia ē illa nō que verbis volat · ſ
que in virtutib⁹ cōſtat ¶ Quarto
ꝓpt efficatiā doctrine Naȝ ſicut lu
cis ē aliis ſplēdere ita ſapiētis eſt
alios docere et ſapiētes efficē Vñ
dicitur de ſapiēte Thob · xiij · Luce
ſplēdida fulgebis Hic ē ſplendor
doctrine ꝓcedens a luce ſapientie
Eccli · vi · Sapiētia doctrine ſecūdū

nomen eſt eius · Habet autē doc
trinā ſapientie multos effectus lu
cis Nam lux eſt contrariorum con
ciliatiua · ſic ſapiētes et ſācti viri
ſtudent diſcordes pacificare et fede
re pacis eos tam deo ꝙ inter ſeip
ſos vnire Pſa · xlij · Dedi te in fed⁹
populi et in lucem gentiū ¶ Jtem
lux ē debilium confortatiua vnde
multi ꝯfortāt infirmi dū audiunt
diem fieri Sic et ſapiētie ꝓprium ē
confortare Vnde Eccs · vij · Sapiē
tia cōfortauit ſapientem ſuper de
ceȝ principes ciuitatis Et ideo ſapi
entibus dicitur illud Pſa · xxxvi ·
Cōfortate manus diſſolutas et ge
nua debilia roborate ¶ Jtem lux
eſt groſſorum ſubtiliatiā · ſubtiliat
enim lux aerem non ſolum de die
ſed eciaȝ de nocte vnde Ypocs · dix
it ꝙ niſi ſtillaret lux de nocte et ſb
tiliaret aeris dēſitatem deſtrueret
omne corpus animatum Similiter
ſubtiliat ſapientia mentes hominū
ſimplicium ad omnia recte diuidi
cādum Sapientie · vij · Omnium
artifex docuit me ſapiētia Eſt em̄
in illa ſpirit⁹ itelligentie ſanctus
ſimplex vnicus ſubtilis ¶ Jteȝ lux
eſt durorum liquefactiua ſicut pa
tet in cera et aqua congelata que
liqueſcunt ad calorem lucis ſolaris
vnde Exodi decimoſexto Cum in
caluiſſet ſol liquefiebat māna Sic
verba ſapientie liquefaciūt corda
dura Pſ · Emittet verbū ſuum et
liquefaciet ea Judith decimoſex
to Petre ſicut cera liqueſcent Jtē
lux eſt abſconditorum manifeſta
tiua Sic per doctrinā ſapiētiū ma
nifeſtantur nobis abſcōdita ſcrip
turarum ſecundum illud Job trice
ſimotertio Profūda fluuiorū ſcru
tatus eſt et abſcondita produxit
in lucem ¶ Jtem eſt corpalis vite

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

regitiua Sic per ſapientiā presidē
tium regitur vita plebium. Vnde
ſecundo Paralipo. ca. primo. Salo
mon orauit deum dicens. Feciſti
me regem ſuper populum tuū mul
tum qui tā innumerabilis eſt qua
ſi puluis terre. Da michi ſapientiam
et intelligentiam vt ingrediar et
egrediar coram populo tuo. ¶ J
tem lux eſt dormientiū excitatiua
et ſollicitatiua. Nam qui de nocte
dormiunt adueniente diei luce ex
citantur et ſurgunt Ps. Ad te de
luce vigilo. Sic ſapientia ſollicitat
dormientes i peccatis excitans eos
ſtimulo timoris vt a lecto peccati
ſurgant. Vnde. Ps. Initium ſapi
entie timor domini. Timor enim
domini expellit peccatū vt dicitur
Eccī. i. ¶ Itē ſapientia ſacre ſcrip
ture aſſimilatur aque propter. vij.
¶ Primo quia ipſa eſt facierum re
preſentatiua. Apoc. xxviij. Oſten
dit michi dominus fluuium aque vi
ue ſplendidum tamquam criſtallū.
In aqua enim viua et ſplendida
facies intuentium tamquam i ſpe
culo oſtenduntur Prouerb. xxvij.
In aquis reſplendent vultus pro
ſpicientium. et talis eſt ſacra ſcrip
tura Greg. ij. Mor. Scriptura ſa
cra mentis oculis quaſi quoddam
ſpeculum opponitur vt ibi interna
facies noſtra videatur. Ibi enim fe
da. ibi pulchra noſtra cōſpicimus.
ibi ſentimus quantum proficimus.
quantum a profectu longe diſtamus
¶ Secundo quia eſt ſordium mun
dificatiua Eze. xxxvi. Effundam ſu
per vos aquam mundam et mun
dabimini Jo. xv. Iā vos mūdi eſtis
propter ſermonē quē locutus ſū vobis. Ter
cio quia ē ſterilium fecundatiua Yſa.
xliiij. Effūdā aquas ſup ſitientē et fluē
ta ſup aridā. ſupple vt fecundetur.

per aridam intellige aīam in ſuis
naturalibus conſideratam Numeri.
xi. Anima noſtra arida eſt. ſed per
ſitientes intellige phiſicas doctri
nas. que ſine aqua iſtius ſapienti
e non proficerent. Quarto quia ē
frigidorū calefactiua Gen. xxxvi
Ana inuenit aquas calidas in ſoli
tudine. hee aque calide ſunt ſacre
ſcripture verba. ſiue documenta i
gnita Pſalmiſta. Ignitum eloqui
um tuum vehementer. Quinto quia
eſt promiſſorum impletiua Yſaie.
xxxiij. Panis ei datus eſt aque eius
fideles. Panis enim reficiens aīam
eſt doctrina ſacra. cuius aque. i. pro
miſſiones ſunt fideles ſine fraude et
deceptione. Dicuntur enim aque fi
deles vbi non ſunt fouee vel herbe
latentes. per quas fraudes et decep
tiones verborum ſignantur. a quibus
ſacre ſcripture doctrina penitus ē
munda. Sexto quia ab amaritudine
dulcoratiua. Nā ipſa cōtinet lignū
quod fuit poſitum in aquas marach
Exodi. xv. Oſtendit ei lignum quod
cum miſiſſet in aquas in dulcedinē
verſe ſunt. hoc eſt ſignum crucis.
Pſalmiſta. Quā dulcia faucibus
meis eloquia tua ¶ Septimo quia
eſt inferiorum eleuatiua Joh. xvij
Aqua quam ego dabo ei. fiet in eo
fons aque ſalientis in vitam eter
nam. Item ſapientia humana in
iſta vita. ſiue naturalis. ſiue fidei ē
iperfecta. Et ideo aſſimilatur aque
ratione iperfecte figure. quia aqua
non habet ſperam completam.
Non enim aque ſpera vndique circū
dat terram. quia ſcilicet terra eſt
in parte diſcooperta. Et dicunt Phi
illud naturaliter eſſe. quia aqua cū
non ſit corpus ita naturale ſicut ignis
et aer. ſed ſit valde materiale minus
habet de loco et de figura ſperica

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

ꝙ aer et ignis · et ideo nō poteſt i
plere concauū alicui⁹ ſpere · cū hu
midum eius fluat in ſeipſuꝫ et ita
partes eius contrahātur · ideo nō
habet figuram ſpericam ſed circu
larem et quaſi ſemicircularem Vn
de dicit alpetragius ꝙ ignis veloci
ter et vniformiter imitatur circu
larem motum celi et per cōſequēs
locū Aer vero imitat̄ ſed nō vnifor
miter Aqua vero nec vniformiter
nec cōplete ſed ſemicircularit̄ Ter
ra vero in nullo imitatur ſed ſperi
cam figuraꝫ complet non imitan
do celum ſed recedendo a celo · per
hoc ꝙ partes ſua grauitate cōpri
muntur ad centrū Locus ergo na
turalis aque non eſt tota ſuperfici
es t̄re ſed ſuperficies aeris · ſcilicꝫ
illa que magis habundat in quali
tatibus conſimilibus aque ſcilicet
in frigido et in humido · ⁊ ſuperfici
es terre ſibi ſimilis Hec aūt eſt tā
tum in aquilone Vbi ē puriſſim⁹
locus aque quo ad generationeꝫ ·
in meridie autem non eſt aqua ni
ſi quia illuc fluit ab aquiloue Nec
eſt contra theologos dicentes ꝙ
terra non apparebat in principio
quia tūc aqua erat in circuitu t̄re
vaporaliter quia nonduꝫ habebat
ꝓpriū locū et diſtinctionē Sicut er
go terra eſt tantum ex pte cooper
ta aqua · ita nos ī vita iſta ſiue no
ticia naturali ſiue fidei tātū ex par
te cognoſcim⁹ Ex pte eīm ꝯgnoſci
mus · et ex pte ꝓphetam⁹ vt dicit̄
.i. Cori · xiij · Vnde ſciētia noſtra ē
impfecta ſicut et aque figura Pſa ·
xi · Repleta eſt terra ſciētia domini
et quaſi aque maris opiētes ſcilicꝫ
nō ex toto ſed ex pte Sed ſcientia
beatoꝝ aſſimilatur igni Pſa · x · E
rit lumē iſrl' in igne Iſrl' interpre
tat̄ vidēs deuꝫ et ſignificat beatos
qui dei viſione fruūt̄ quoꝝ lumen
.i. ſciētia igni aſſimilatur qꝛ ē velox
et vniformis Velox eīm eſt qꝛ ſine
diſcurſu Nō enim vt dicit Aug⁹ · e
rūt in patria volubiles cogitatiōes
noſtre ab alijs ī alia eūtes atqꝫ re
deūtes · ſed totā ſciētiā noſtrā vno
ſimul cōſpcū videbimus · et ſic non
ſolū velox ſed etiā vniformis · quia
vnico reali medio ſiue forma oīa
cognoſcūt beati · que ad eoruꝫ bea
titudinē faciunt ſcꝫ diuina eſſentia
Sciētia aūt āgelica naturalis licet
ſit cōpleta qꝛ oīm creaturaꝝ habēt
plenā noticiā non tamē vniformis
qꝛ nō p vnā ſpēm ſiue formaꝫ ſed
per multas cognoſcūt Vnde dicit̄
in libro de cauſis ꝙ ītelligētia eſt
plena formis · ⁊ ideo ſimilis aeri q̄
nō vniformit̄ imitatur celū · ⁊ ita
nec ipī ſapiētiam habent diuinam
quia que deus cognoſcit vniformi
ter ipſi vt ita dicam cognoſcūt mł
tiformiter Sed ſcientia hominis vi
atoris eſt vt dixi ſimilis aque · qui
a nec perfecta nec vniformis ſꝫ va
ria et multiformis Illi vero qui ce
leſtem ſapientiā fugiunt qui dicūt
deo Recede a nobis · ſcientiam via
rum tuarū nolumus · ſimiles ſunt
terre que recedēdo a celo comple
tam facit ſperam · quia recedēdo a
celeſti ſapiētia completā quandā
accipiūt nequicie figuram que po
tius eſt tenebra ꝙ lumen · Pſaie
lx · Ecce tenebre operient terram
Nā ſapiētia hui⁹ mūdi ſtulticia ē a
pud deū

¶ Capitulū · lxxi ·

SOlitaria et heremitica vi
ta aſſimilat̄ heremo ſiue ſo
litudini Nam habet quatu
or ſpiritualiter que habet herem⁹
corporaliter ¶ Primo libertatem
quia ibi fere ſilueſtres liberius e
uagantur Sic etiam anima a curis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

et tumultib9 ſeculi ſepata ē liberi
or ad cōtēplandū. Treñ. iij. Sede
bit ſolitarius et tacebit et leuabit
ſe ſupra ſe. Vñ ibi liberius pcipit
diuinas reuelationes Oſee. ij. Du
cam eam in ſolitudinem et loquar
ad cor eius Ibi ergo petra criſtus
anime oranti et ſitienti ſe aperit et
aquam ſapientie ſalutaris vberi9
infundit. Ps. Interrupit petram
in heremo et adaquauit eos velut
in abyſſo multa ¶ Secundo quia
habet dubietatem vel deceptibili
tatem. Nam propter ſilueſtres fe
ras que in heremo commorātur lo
ca talia a venatoribus frequentan
tur. et laquei ibi et retia occultan
tur. Et ſic etiam ſolitarij maxime
moleſtantur et temptantur a de
monibus. qui ſunt venatores ani
marum diuerſas deceptiones inue
mentes. Et hinc eſt φ dyabol9 cri
ſtum in deſerto temptauit. Vnde
multo magis temptat et venatur
ibi ſimplices homies Eccī. xiij. Ve
natio leonis. onagri i heremo Leo
ē̄m eſt dyabolus. onagri vero ſim
plices heremite. ¶ Tercio habet
difficultatem ſiue aſperitatem Nā
talium locorum habitatores pluri
bus laboribus exponuntur. ⁊ nūc
gelu nunc frigore cōſtringuntur.
nunc eſtu exurunt̄. nunc rore. nūc
pruina. nunc niuibus pfundūtur
Sic etiam ſpiritualiter ſolitarij di
uerſorum viciorum moleſtijs fati
gantur. quia quandoq3 rigeſcunt
gelu accidie. quādoq3 feruēſcunt e
ſtu concupiſcentie. Sed ſi viriliter
reſiſtunt pfunduntur rore gratie ſi
ue conſolationis diuine Vnde de9
quandoq3 ad horaȝ videtur eis ira
tus. ſcȝ quādo tot viciorum tēpta
tionibus cōmouentur. ſed ſtatim
videtur placatus. quia ſcilicȝ poſt
temptationum victoriam magne
dulcedinis cōſolationibus perfun
duntur. Vnde dicitur Sapie. xviij
Tetigit auteȝ et iuſtos temptatio
mortis. et cōmotio facta eſt multi
tudinis ſed non diu permanſit ira
tua ⁊c̄. ¶ Quarto habet tranquil
litatem. Nam φuis talis locus mľ
tū habeat afflictionis multū tamē
habet quietis. quia ibi habitātes
raro niſi a latronibus moleſtātur.
Similiter ſolitarij homies habent
ſolum pugnam latronū. i. demonū
Sunt ē̄m vt dicit Anthoni9 a trib3
bellis erepti. viſus auditus et locu
tionis. ſed remanet eis pugna cor
dis ꝑpter demones infeſtantes. Et
ſic licet hec vita ex vna pte videa
tur aſpera et terribilis. tamē ex p
tibus multis eſt ſecura ⁊ pertranſi
bilis Deutro. i. Tranſiuimus p he
remum tribilem et ſolitudinē ma
gnam.

¶ Capitulū. lxxij.

Spiritus maligñ9 aſſimilať
vento aquilonari. Primo
quia aquilo eſt ventus fri
gidus. et hoc habet ex loco ſui exi
tus. Et ſimiliter ſpiritus malign9
eſt frigidus feruorem mentis extin
guendo Ecc̄. xliij. Frigidus ventus
aquilo flauit et gelauit criſtall9 ab
aqua ¶ Secundo quia ventus ſic
cus. ⁊ hoc ſimiliter habet ex loco
exitus ſui. Similiter ſpirit9 malig
nus ſiccus eſt. i. deſiccatiuus humo
rem deuotionis conſumendo. Vn
de Prouerbiorum xxv. Ventus a
quilo diſſipat pluuias. i. deuotioē3
lacrimarum. Et Eccī. quadrageſi
mo tercio dicitur. φ ventus aqui
lo flauit ⁊c̄. Et poſtea ſequitur. φ
deuorabit mōtes ⁊ exuret deſertuȝ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

et extinguet viride ſicut ignem ſci
licet deſiccādo deuotionis humorē
¶ Tercio quia eſt ventus ſubtilis
et hoc habꝫ quia aquilo ꝓpter ni
miaꝫ ↄgelationem minime vapoꝛā
tur et ideo nō ingroſſatur ex vapo
ribus humidis · Similiter malig
nus ſpiritus ſubtilis .i. aſtutus eſt
in fraudulentꝰ decipiendo · et ideo
temptatio eius ꝓpter ſubtilitateꝫ
et obſcuritatem aſſimilatur fumo
ſecundum illud Yſaie · xiiij · Ab a
quilone fumus veniet et non eſt
qui effugiat ¶ Quarto quia aqui
lo eſt ventus vehemens: et hoc ꝙꝛ
exit a locis frigidiſſimis et monti
bus ſub quibus continetur multꝰ
vapor terreus Eccī · xliij · Tēpeſtas
aquilonis et cōgregatio ſpūs ⁊c̄ ·
Similiter malignus ſpiritus eſt ve
hemens ⁊ violentus crudelitꝰ perſe
quēndo Job .i. Vētus vehemens
venit a regione deſerti et concuſſit
quatuoꝛ angulos domus ⁊c̄ Eze .i.
Vētus turbinis veniebat ab aqui
lonē ¶ Notandum ꝙ ſpiritus ma
lignus et ſpiritus ſanctus contra
rio modo operantur Ille quideꝫ in
hominibus peccatoribus et hic in
iuſtis · ſicut accidit de vento aquilo
nari et auſtrali · Nā auſter congre
gat et inſpiſſat vapores in nubes
et rorem eo ꝙ aperit ꝓpter calidi
tatem ſuā et etiā congregat ꝓpter
ſuam tortuoſitatem Sed aquilo ē
contrario diſſipat et diſpergit om
nem vaporem · In corintho tamē
cōtingit oppoſitum ſcilicet ꝙ aqui
lo inducit ibi vapores ⁊ auſter diſ
ſipat · qđ eſt quia illa ciuitas habꝫ
ad auſtrum terram arenoſam et
deſertam cuius ſiccitate minimus
vapor reſoluitur · ecōtra habꝫ ad
aquilonem paludes et maria ex q̄
bus ventus aquilo ingroſſatur et
accipit tortuoſitatem et generat
ibi pluuias et alios vapores Simi
liter in mentibus ſanctorū auſter
id eſt ſpiritus ſanctus de quo dici
tur Abacuc · iij · Deus ab auſtro ve
niet · inducit ſiue cōgregat nubes
et vapores id ē ſanctas cogitatio
nes ⁊ affectiones quas aquilo id ē
malignus ſpūs diſſipare et diſper
gē conatꝰ Sed i peccatoribꝰ ecōtra
dyabolꝰ tāq̄ aquilo in corintho in
ducit et ↄgregat vapores .i. malas
et terrenas vel carnales affectiones
Sꝫ auſter .i. ſpūs ſcūs eas diſſipat
et diſpergit dū ad puritateꝫ redu
cendo malas affectiones ab eis re
pellit Et ꝓpterea aquilonē odiēs et
auſtrū diligens ſponſa in canticis
dicit Surge aquilo et veni auſter
perfla ortum meum et fluant aro
mata illius Canticorum · iiij · ¶
Item malignus ſpiritus quādoq̄
vt deuotos et ſpirituales viros de
cipiat transfigurat ſe in angelum
lucis · ⁊ tūc eius ſimulatio ē ſimilis
ſpelūce · quia ſpelunca ex parte lu
cis habet introitum latum ſed ter
minum artum Vnde locus lucidus
eſt in ingreſſu · obſcurꝰ in ꝓgreſſu
Sed artus et hiſpidꝰ in egreſſu · ſi
tamē inueniatur egreſſus vt dicit
Damaſcenus Sic etiam quandoq̄
dyabolus apparens in forma boni
angeli vt dicit Beda · i principio
dat ſplendorem et ſtuporem · in ꝓ
greſſu dat timorem · ſed in exitu di
mittit errorē Et ꝓpterea dicit Pſ̄
ꝙ inſidiatꝰ q̄ſi leo in ſpeluūca ſua

¶ Capitulum · lxxiij ·

Spūs ſanctus aſſimilatꝰ igni
Actuū · ij · Apparuerūt illis
diſpartite lingue tāq̄ ig
nis ſeditq̄ ſupra ſingulos eoꝝ ſpi
ritus ſāctus ¶ Primo ꝓpt̄ grāꝫ ſeꝫ
donoꝝ · hēt enī ignis · vij · ꝟtutes

deſignantes ſeptiformē gratiā ſep
tem donorū ſpūs ſancti· Nam ſpūs
ſanctus ad modū ignis alta humi
liat p donū timoris · emollit dura
p donuȝ pietatis · illuminat obſcu
ra per ſcientiam · reſtringit fluida
per conſilium · conſolidat mollia p
fortitudinem · clarificat metalla tol
lendo rubiginem · p donum intelle
ctus furſum tendit · per donum ſa
pientie altiſſima comprehendit ¶
Secundo aſſilat̃ ſpūs ſanctus igni
propter excellentiam Ignis enim
excedit omnia elementa in trib9 ·
ſcȝ in ſpecie · in ordine et virtute
In ſpecie quidē .i. in pulchritudine
ratione lucis in aſpectu · In ordīe
ratione ſublimitatis in ſitu · In vir
tute ratione vigoris in actu · Simili
ter ſpūs ſcūs in hijs oīa excedit · p̄
mo ī pulchritudīe lucis Job · xxvij
Spiritus eius ornauit celos Orna
mentū enim celorum eſt pulchritu
do lucis Ps̃ · Expādit ignem vt lu
ceret eis per noctem · Item in alti
tudine originis Treñ .i. De excelſo
miſit ignem in oſſibus meis ⁊ eru
diuit me · Item in multitudine vir
tutis Ps̃ · Spū oris eius omnis vir
tus eoꝝ Heb · xij · De9 noſter ignis
conſumens eſt · Tercio propt̃ vio
lentiam ¶ Nā ignis ex violētia ſua
habet alta inclinare grauia eleuaē
et fluida coadunare · Et hec ita fa
cit ſpūs ſanctus · quia iclinat excel
ſos ad humilitatē · eleuat infimos
per ſupernorum auiditatem · co
adunat inuicem diuiſos per morū
vniformitatem ¶ Quarto propt̃
munificentiam · Eſt enim munifi
cus · ⁊ vt ita dicam liberalis com
municando ſe et ſua · Naȝ commu
nicat ſuam formam id eſt igneita
tem · ⁊ ſic ſpiritus ſanctus per gra
tiam quodammō communicat ſuā

deitateȝ · Nam qui ſpiritu dei agun
tur hij filij dei ſunt · ſicut dicit̃ Ro ·
viij · Item cōmunicat ſuam poten
tiam .i. caliditatem que eſt eius vir
tus actiua · Et ſic ſpiritus ſanctus
ſuam caritatem per quaȝ operatur
magna Apoſt · Roman · v · Caritas
dei diffuſa eſt in cordib9 noſtris per
ſpirituȝ ſanctum qui datus eſt no
bis · Item ↄmunicat ſuam efficaciā
.i. opationē que multiplex eſt · Et
ſic ſpiritus ſanctus ↄmunicat ſuas
opationes que multe ſunt ſcđm d
uerſas grās ḡtis datas Nā alij dai
tur p ſpūm ſermo ſapientie ac̃ · vt
dicit̃ .i. Corin · xij · Et poſtea ſubdit̃
ꝙ hec oīa opatur vnus atq̨ idem
ſpūs Et ſpūs ſancti opationes aſſi
milantur opatioībus ignis · Nam
ignis habet alterare ſcȝ calefaciē
do · deſiccando · et denigrando · et
multis alijs modis tranſmutando
per ſuam virtutem actiuā · Et ſimi
liter ſpūs ſanct9 in diuerſas q̃lita
tes ſiue v̓tutes eos ī quos venit alte
rat et tranſmutat · Vnde .i. Re · x ·
dictū fuit ſauli · Inſiliet in te ſpiri
tus dn̄i et ꝓphābis mutaberiſq̨ in
virū alteꝝ · ¶ Scđo ignis hēt rno
uare Eſt em̄ ignis vt dicit Dyo · vl
timo caplo celeſtis ihrarchie ſui re
nouatiu9 in materia ſciliȝ aliena ſe
gnādo vt p nouas gnatioēs ſeipȝ
extra ſperā ſuā ↄſeruet · Nā extra
ſperā ſuā ignis ſe renouādo meli9
cuſtodit ⁊ ↄſeruat naturā ſuā ī ma
teria aliena ꝙ faceret ibi in mate
ria ꝓpa · qꝛ materia groſſa tardi9
euellit̃ p actionē ↄtrarij · Sic ſpūs
ſanct9 ꝗuis in ſpera ſua .i. in natuā
ſua ꝓpa nō rnouet̃ vel imutet̃ · tn̄
in nob exiſtens quodāmō renoua
t̃ p nouos effcūs grē quos efficit
in quib9 opat̃ · Vnde propheta pe
tebat dicens · Spūm rcm̄ inoua in

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

viſceribus meis Et eze.xxxvi. Ec
ce dabo vobis cor nouum ⁊c̄. Ipē
ergo renouari dicitur dum nos ꝑ
ipſius gratiam innouamur Pſ. E
mitte ſpiritum tuum et creabunť
et renouabis faciem terre ¶ Ter
cio ignis habet augmētari dicit e
nim Dyoniſius ꝙ ignis eſt latenť
augmētatiuus ſuiipſiꝰ. ⁊ alia trāſ
latio dicit. creſcēs a ſeipō.i.a ꝓpri
a virtute actiua. non ꝙ in ipſo ſit
materia ſui cremēti. et ideo nō cre
ſcit niſi addito ꝯbuſtibili Et ſimiliť
ſpiritus ſāctus quāq̄ꝫ ex ſe naturā
non habeat vt creſcat vel minuať
tamē in nobis creſcere diciť quia
creſcere nos facit in gratia Vnde
dicitur de Johāne baptiſtā Luce.i.
capitulo ꝙ puer creſcebat ⁊ cōfor
tabatur ſpū Sic etiaꝫ multiplicari
dicitur. qꝛ in nobis ſua dona mul
tiplicat Vn̄ Sapiētie.vii. dicitur
Spiritus multiplex Et helias dupli
cem ſpiritū.i.duplex donū ſiue du
plicem gratiā dicitur habuiſſe ſcili
cet ad ꝓphetādum et miracula faci
endū.iiii. Regū.ii. ¶ Quarto ig
nis habet ſegregare Vnde Dyoniſi
us dicit ꝙ ignis ē diſcretiuꝰ Segre
gat enim ignis et diſcernit in me
tallis puꝝ ab īpuro et groſſū a ſb
tili vt plūbū ab argēto Aſſumit e
nim ſbtilia ſimilia ſibi ⁊ reicit groſ
ſiora. ꝓpť qđ dicitur cōgregare ho
mogeia ſibi Vnde patꝫ ꝙ ignis hꝫ
ꝯgregare et ſegregare Habet eni͞m
cōgregare ſimilia ⁊ diſſimilia diſ
gregare Vtraqꝫ autē opatio attri
buiť ſpūi ſancto. ſegregat enim
ab aliis illos quos ſibi elegit ad ali
qđ ſpāle Vn̄ ⁊ Actuū.xiii. dixit ſpi
ritus ſcūs Segregate michi paulū
et barnabaꝫ in opus miniſterii ad
qđ aſſūpſi eos Itē ei attribuiť bo
norum ꝯgrēgatio Ecc̄i.xliii. Tēpeſ
tas aquilonis ⁊ cōgregatio ſpūs
Tēpeſtas eni͞m aquilonis ē ꝯgregati
o ſupboꝝ qꝛ eſt ꝯgregatio illius q̄
dixit Yſa.xiiii. Sedebā in monte
teſtamēti in lateribꝰ aquilonis ſcꝫ
dyaboli. ſed ꝯgregatio ſpūs ē ꝯgre
gatio humiliū ¶ Quinto ignis habꝫ
penetrare Vn̄ Dyoꝰ. dicit ꝙ ignis
ē acute pergēs Illud eni͞m qđ ē acu
tum ꝑgit penetrādo Ipē enim ſpi
ritus ſāctꝰ amoꝛ ē Amoꝛ autē facit
penetrare amātē ad itima amati ⁊
eiꝰ ſecreta pſcrutari Vn̄ Apꝰ. di
cit.i.Cori.ii. ꝙ ſpūs ſāctꝰ oīa ſcru
tať etiā ꝓfūda dei Et ideo etiā mē
tes diligētiū deū perducit ad ſecre
toꝝ dei ꝯtēplationē Notādū etiā ꝙ
ignis acute ꝑgit in quātū ē in ma
teria aliena. quā ſucceſſiue ꝯuertit
et ideo ꝯuertēdo quālibet ptē pꝰ
ptem ſemper in acutum vadit Si
enim ſimul cōuerteret moueretur
in rotūdum vel in latum Vnde ꝙ
Phūs in.iii. celi et mūdi negat ig
nē eē acutoꝝ āguloꝝ ſicut q̄daꝫ po
ſuerūt qꝛ nō dāt elemētis ſcđꝫ na
turā aliquā figurā niſi forte rotun
dam qđ intelligitur de elemētis ſe
cundum qđ ſtatuūtur in propriis
ſperis ſuis. intelligit etiā ꝙ ignis
non habet angulos permanētes.
qđ q̄deꝫ veꝝ ē qꝛ ſēp variatur Sic
qꝛ ſpūs ſāctus mētē hoīs nō ſtati
totaliť pficit. ſꝫ paulatim ꝓficē fa
cit Vn̄ Gre. dicit ꝙ neō repēte fit
ſumꝰ. ſꝫ i bō ꝯuerſatiōe a minimis
quis ichoat vt ad maiora perueniat
Ideo quāto plus homo per ſpiritū
ꝓficit tanto ab exterioribus āpli
us ſe reſtrīgit ſicut accidit de celo
qđ acute figure exiſtit quia ſem
per verſus cuſpidem ſtrictius fit
¶ Sexto ignis habꝫ ſe aliis incoꝛ
porare ſiue alia ſibi vnire q̄ſi vt ita
dicā ſiť materia vniť forme ſiť pꝫ

in ferro ignito et carbone inflāma
to · in quibus ignis ſcd̄m oēs ptes
ſuas ſic ptibꝰ carbonis ſiue ferri cō
iungitur · ꝙ inter vniꝰ et alterius
diſtantiam ſenſibilis differentia nō
habet · Unde et corpora talia debēt
eſſe ignis materia vt dicitur in q̄r
to Methe. Quia ſpiritus ſanctus
quos per ſuam gratiā ad ſe trahit
ſecum qd̄āmodo vnum facit · Un
de dicitur .i. Corin · vi · ꝙ qui adhēt
deo vnus ſpiritus eſt cū eo ¶ Sep
timo ignis habet eleuare Unde di
oniſiꝰ dicit · ꝙ ignis eſt ſurſū ferēs
ſcʒ alia · et hoc impetum cogit alia
in quibus habet victoriam ſeq̄ mo
tum ſuū · quia ſicut pticipāt de for
ma eius ita et de motu · Sic etiam
ſpiritus ſanctus quibus formā ſu
e gratie tribuit leuat et poſt ſe tra
hit Eze .i. Quocūqʒ ibat ſpiritus il
luc euntē ſpiritū et rote piter leua
bantur ſequentes eum · Spiritꝰ em̄
vite erat in rotis · cum euntibus i
bant et cum ſtantibus ſtabant et
cum eleuatis a t̄ra parit̄ eleuaban
tur et rote ſequētes eum · quia ſcʒ
ſpiritus vite eāt in rotis · vbi attē
de ꝙ ſpiritus ſanctus facit ire pfici
endo · ſtare pſeuerando · et eleuari
a terra celeſtia contemplando vel
t̄rena contempnendo ¶ Item ſpi
ritus ſanctus aſſimilatur nubi Pri
mo quia nubes a t̄ra vl̄ mari eleuā
tur · iij · Re · xviij · Ecce nubecula p
ua aſcendebat de mari Quia ſcʒ ſpi
ritus ſanctus quos replet eleuat a
t̄renis per ipſorū t̄renorum cōtēp
tum Eze · viij · Eleuauit me ſpiritꝰ
inter celum et t̄rā ¶ Secūdo quia
ex nube refrigeriuʒ pſtatur · quia
ſcʒ ſpiritus ſanctus refrigerat etiā
incentiua viciorum · Unde angelꝰ
dixit virgini marie Lu .i. Spiritus
ſanctꝰ ſupueniet in te et v̄tus altiſ

ſimi obūmbrabit tibi .i. te ab omni
eſtu viciorum refrigerabit Math ·
xxvij · Nubes lucida obumbrabat
eos · Tercio · quia ex nube pluuia
generat̄ Eccī · xxxv · Quaſi nubes
pluuie in tpe ſiccitatis · Quia ſcilicʒ
ſpiritus ſanctus r̄ſoluit aiaʒ in ha
bundantiam lacrimaꝝ ſiue in com
punctione ſiue in oratione · Unde
dicit Apoꝰ ad Roma · viij · ꝙ ſpūs
poſtulat ꝓ noƀ .i. poſtulare nos fa
cit gemitibus inenarrabilibus ¶
Item ſpiritus ſanctus aſſimilatur
vento · Primo quia ventus habet
originē occultā · Et iſta ſimilitudo
tangitur Joh · iij · vbi dn̄s dixit ni
codemo · Spiritus vbi vult ſpirat ·
et vocē eius audis ſed non ſcis vn
de veniat aut q̊ vadat · Sic eſt om
nis qui natus eſt ex ſpiritu · Quod
Criſoſtomꝰ · exponit de vento qui
etiam in Pſ̄ · dr̄ · ſpiritus ꝓcellarū
Et tangit dn̄s ꝑmo eius ptātem ·
quia vbi vult ſpirat .i. ventus quo
vult flat · Et ſi dicas v̄etus non ha
bet voluntatē · Dicēduʒ eſt ꝙ volū
tas ſumit̄ ꝓ appetitu naturali · qui
nichil aliud ē q̄ꝫ inclinatio natura
lis · de q̄ dr̄ Job · xxxviij · Qui cre
auit pondus ventis ¶ Secūdo tā
gitur venti iudicium · qꝛ vocē eius
audis .i. ſonitum eius ex pcuſſione
ad aliqd̄ corpus · Sic em̄ dicitur in
Pſ̄ · Vox tonitrui tui in rota · ¶
Tercio ponit venti originē que oc
culta eſt · quia nō ſcis vnde veniat
aut quo vadat · Sed diceꝛʒ aliquis
vtiqʒ ſcitur vnde veīat aut quo va
dat · Nam auſter venit a meridie et
vadit ad aquilonem · Boreas vero
ventus venit a contrario ab aqui
lone et vadit ad meridiem · Reſpō
deri poteſt · ꝙ principium venti po
teſt ſciri dupliciter · Uno modo in
gn̄ali · eo modo ſcit̄ ꝙ auſter venit

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

a meridie et vadit ad aquilonem
Alio modo in ſpeciali et hoc mō
neſcitur vnde veniat id ē a qua pla
ga determinate incipiat ꝛ quo va
dat .i. ad quā plagā determinate ter̄mi
netur Sic eſt omnis qui natus eſt
ex ſpū Quaſi dicat · ſi ventus qui
ē corporeus habet ſic occultam o
riginem et ꝓceſſum vt ſciri nō poſ
ſit vnde veniat aut quo vadat mul
tomagis eſt occulta origo et ꝓceſ
ſus regeneratiōis ſpūal̄ et adhuc
multo amplius origo et proceſſus
ipſius ſpiritus ſācti ¶ Secundo ꝙ
ventus habet īpulſionē inquietā·
eſt enim ventus mobilis et totus
inq̄et9 Quod quidē ſpiritui ſācto
cōpetit per effectum · in quātum
mouet ad bonū et nō ꝑmittit nos
quieſcere p ocium Iſaie · vij · Com
motum eſt cor ei9 ꝛ ꝓpl'i eius ſicut
ligna ſiluaꝝ ante faciē venti Gre·
Mētē quā ſpiritus ſanctus replet
in amaritudinē tēporaliū ꝛ delecta
tionem eternoꝝ commouet Et notā
dum ꝙ ad modū venti ſpiritus ſāc
tus multipliciter cōmouet Nā mo
do venti mare id eſt cor peccōris ꝑ
turbat ad penitentiam delictoꝝ·
aerem cōdēſat id ē peccatorē ad
ſe reſtringit · et reſoluit in pluuiā
id ē in habūdantiam lacrimaꝝ·
ignem .i. amātem inflāmat per de
ſiderium eternoꝝ · montes .i. ſuper
bos concutit et apit per deiectionem
et humiliationē ipōꝝ · poros cor
poris apit et exterius caloreꝫ eua
porando educit quia oculos mētis
apit et calorē id ē amoreꝫ caritatis
extrahit .i. extra ꝓpalari facit ad
obſequium ꝓximorum Et nota ꝙ
Sapiētie · vij · ſpiritus eſſe dicit̄ mo
bilis et ſtabilis Quia videlicet ſpi
ritus ſanct9 cōmouet ad bene op
andum · et etiā ſtabilitat ad pſeue
randum · vel facit mobilem ad bo
num et ſtabilem contra malum
Tercio ꝙ vētus habet opationem
fructuoſam Sunt enim diuerſi vē
ti ſcilicet in vniuerſo · xij · Quoruꝫ
quilibet habꝫ aliquid vtilitatis fa
cere ī mūdo ꝓpt̄ qđ de thezauris di
uine ꝓuidētie exire vel ꝓduci dicā
tur ſecundū illud Pš · Qui ꝓducit
ventos de thezauris ſuis Vnde pn̄t
xij · ventis fruct9 ſpūs ſācti quos
eſſe facit in nobis ɔgrue adaptari
Nam licet ſpiritus ſanctus vn9 ſit
in ſe ē tamē multiplex in effcū Vn
de et Sapiētie · vij · dicitur ſpiritus
multiplex Adaptātur ergo fruct9
ſpiritus vētis ¶ Primo in genera
li quo ad numerum Sunt enim vē
ti in numero · xij · ſecūdū phōꝝ
doctrinā Licet em̄ ſacra ſcriptura
quatuor tantum ventos celi nomi
net et ponat Zacharie q̄rto In q̄
tuor vētis celi diſperſi vos dicit do
min9 Et iteꝝ Daniel · vij · ꝛ · viij · ꝛ
Zach · vi · et Apocalipſ · vij · quatu
or venti tantum ſimplicit̄ nominā
tur qui ſcilicet ſunt pr̄incipales a
quatuor mūdi ꝑtibus venientes que
ſunt Oriens Occidens Meridies ꝛ
Septētrio Et ſumūt̄ ꝓut tradunt
Phi ſecundum coniugationē qua
tuor qualitatum Tamen quilibet
quatuor ventoꝝ principalium du
os alios habet vētos hinc inde col
laterales Nā ſubſolanus qui ē pri
cipalis veniens ab oriēte habet a
dextris vētū q̄ dicit̄ vulturn9 et a
ſiniſtris euꝝ Auſter vero qui ē pri
cipalis a meridie habet a dextris
affricum et a ſiniſtris nothū Aqui
lo vero qui eſt principalis a Septē
trione habet a dexteris choꝝ et a
ſiniſtris boream Fauonius vero ab
occidente habet zephyrū a dextris
et a ſiniſtris circiū · et ſic ſūt venti

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

in vniuerſo · xij · quorum numerum
quidam ſcdm numerum ſignorum
celi ſiue domorū · xij · accipiunt Di
cit enī Ariſto · q aſtronomia altera
ps eſt Phiſice · et Ptho · dicit q o
portet in hmōi ꝯſideratiōe celi phi
ſicū eſſe · Domus autē celi · xij · hoc
modo ſumuntur · quia planeta di
citur ſignū aſcendēs ſeu emergēs
ab oriente ſuper orizontem · Int̄ qd
et quartū qd eſt in angulo ſb medi
o terre oppoſitū medio celi ſunt du
o ſcilicet ſecundum et terciū · Simi
liter inter illud quartum et ſignū
occidens quod opponitur aſcendē
ti ſunt duo ſcilicet quintum et ſex
tum Eodem modo inter ſeptimum
et illud quod eſt in medio celi ſup
terram quod eſt ab aſcendēte ſūt
duo ſcilicet vndecimum et duode
cimum · Hec enim ſigna licet ſcdm
Ptholomeum cauſalitatem habe
ant ſuper omnia que oriuntur in
mūdo · tamē precipue cauſant vē
tos · et in nullo ita cito deprehendit̄
motus celi ſic in vētis · Et ita patet
q hec ſigna vel domus ita ſunt di
ſpoſite ſicut venti · Aliqui tamē ſūt
qui numerum ventorū accipiunt
ſcdm diuerſos ortus et occaſus ſo
lis · Eſt enī ortus equinoctialis vt
cum ſol eſt in ariete et libra · et hic
facit in vere ſubſolanum · Item cō
tra hūc ſūt duo ortus · ſcilicet duo
ſolſticiales · et ſic ſūt ab oriēte vt
dictū eſt tres Oppoſita ratione ſūt
ab occidente alij tres · A ſeptētriōe
vero ſunt tres ſcdm medium et ex
trema · quia aquilo eſt medius · col
laterales vero boreas et circius ·
vel ſcdm alios medius eſt ſeptent
o · collaterales vero aquilo et circi
us · ſimiliter eſt a meridie · Sed Se
neca et varro ſumunt · xij · ventos
ſcdm · xij · circulos quibus tendet to

tidē diſcrimina in aere · Nā duo co
luri eqnoctiales cū duobus tropicis
cū ſint quinq · interſecant ab orizon
te · et ſic intercepti faciunt decem p
tes ſcz quinq ab oriente et quinq ab
occidente · Meridianus vero circulus
duas ptes adicit duū ſimilit̄ in duo
ſecatur · et ita ſūt · xij · Et ſimilit̄ ip
ſi venti · Et licet in hac deſcriptione
Sene · et Varro ꝯueniāt differunt
tamē in mō ponendi circulos et ſec
tiones eorū · Sed qdqd ſit de eis · o
mes tamē cōit̄ aſſerunt xij · eſſe vē
tos · et in eodē etiā numero ſcz du
odenario Apus · Gal · v · fructus ſpi
ritus ꝯmemorat dicens · Fructus aūt
ſpiritus ē caritas gaudiū pax pati
entia longanimitas benignitas bo
nitas māſuetudo fides modeſtia ꝯ
tinētia caſtitas · ¶ Secundo magis
in ſpeciali pūt predicti venti fructi
bus ſpūs adaptari ſcdm ꝓprietates
aliquas ſingulorū · Nā ſubſolanus qui
eſt principalis ab oriente veniēs et
et ſbſolanus nominatur · q naſcit̄
ſb radijs ſolis et ꝯpetit prio fructui
ſpūs ſācti ſcz caritati Quaſi enī ra
dius qui a ſole et eius luce emittit̄
ſpūs eſt q ex patre filioq procedit ·
ſub quo et a quo caritas in nobis
exorit̄ · Romano · l · Caritas dei dif
fuſa eſt in cordibus nr̄is · p ſpūm ſā
ctū qui datus eſt nobis · Hic tamē
ſubſolanus vētus quāuis a calidiſ
ſima venit regione · temperatus ta
men ad nos pertingit · Ita ſimilit̄
quāuis caritas a ſpiritu ſācto pro
cedit qui eſt amor increatus et im
menſus · tamen ipſa que nobis in
funditur qualitas quedā eſt creata et
limitata · licet q diu ſumus in via ſē
per poſſit augeri caritas intenſiue
¶ Secundus autem ventus a dextris
ſubſolani qui dicitur vulturnus eo q
alte tonat · Vnde Lucrecius poeta

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

Altitonās vulcān9 ⁊ auſter fulmīe
pollēs · ꝯpetit caſtitati q̄ ardua eſt
ad ſeruandum · quia in carne pret
carnem viuere angelicum eſt non
humanum Hic ventus habet deſic
care aeris humorem · quia caſtitas
conſtringit humorem .i. lubricitatē
carnalis concupiſcentie ¶ Terci9
ventus a ſiniſtris ſubſolani qui di
citur eurus quaſi ab eo ruens ſcilꝫ
ab oriente cōpetit fidei que a xp̄o
introducta eſt qui viſitauit nos o
riens ex alto · De quo dicit̄ Zach·
vi· Ecce vir oriens nomē eius Iſte
etiam ventus generat nubes que
lumen ſolis obumbrant · quia per
ipſam fidem nō omnino claram ⁊
apertam ſed vmbraticam et obſcu
ram de deo cognitionem habemus
¶ Quartus ventus ſcꝫ principalis
veniens ab occidente dicitur fauo
nius · eo ꝙ faueat eis que naſcunt̄
in t̄ra et foueat ea · ⁊ hoc ꝯpetit cō
tinentie · qua caro noſtra de terra
ſumpta fouetur et conſeruatur in
mundiciam et ſanctitatem Hic eti
am ventus facit nubila · ſed in indi
a ſerena · Similiter continentia ꝗ̄
uis carnem mortalem que per mor
tem occidit reſtringendo vel refrē
nando quaſi ꝑturbet tamē anime
ſerenitatem t̄buit ¶ Quintus vē
tus a dextris fauonij verſus meri
diem qui dicitur zephirus · quia ſcꝫ
flores et germina eius flatu viuifi
cantur Zai enim idem eſt qđ vita
et zoe viuē · ꝯpetit gaudio qđ vitaꝫ
conſeruat et ꝓlongat · ſicut contra
rio a triſticia feſtinat mors · Item i
ſte ventus producit flores · quia ſciꝫ
anim9 gaudens etatem floridaꝫ fa
cit · vt dicitur Pro · xvij · ¶ Sext9
ventus qui eſt a ſiniſtris fauonij v̄
ſus aquilonem dicitur circi9 · eo ꝙ
choro ſit coniunctus · Hoc cōpetit
patientie · per quaꝫ homo in r̄gno
celorum choro angeloruꝫ iungetur
Mat · v. Beati qui perſecutionem
patiuntur ꝓpter iuſticiam quoniā
ipſorum eſt regnū ⁊c̄ Vn̄ dixit ab
bas Effrem · patiens homo conſor
tium merebitur angelorū Sub hoc
vento fiunt pluuie et fulgura et to
nitrua · Vnde iſte ventus purgat
pluendo · illuſtrat fulgurando · ter
ret et excitat tonando · que omni
a tribulatio facit anime ſi ſit patiē
ter portata · quia videlicet eā pur
gat et illuminat et excitat ad t̄ro
rem · ¶ Septim9 ventus principa
lis a meridie veniens dr̄ auſter · ꝗ
ſcꝫ aquas haurit Et hoc ꝯpetit boni
tati · que ſcꝫ aquas gratiarū quas
a deo hauſit alijs habundanter cō
municat et effundit · Nam bonum
ſcđm Dyo · eſt diffuſiuū ſui · Vn̄ au
ſter gignit flumina et prebet plu
uias largas ¶ Octauus ventus q̄ ē
a dext̄s v̄ſus oriētē dr̄ affric9 · ſciꝫ
eo ꝙ frequent̄ in affrica iniciū acci
pit flandi Hoc cōpetit benignitati
Nam hic ventus eſt calidus et eſt
a dextris auſtri In calore igitur de
ſignatur amor · in dext̄s vero amo
ris rectitudo figuratur · Vnde ſigt̄
affricus rectum amorem erga ꝓxi
mū · et talis amor ē qui benignuꝫ
facit · Dicitur enī benignus qui eſt
bene ignitus ſcꝫ bono igne amoris
ad bene faciendū ꝓximo ¶ Quar
t9 ventus qui ꝓcedit a ſiniſtris au
ſtri verſus occidentem dicit̄ noth9
qui licet ſit temperans · tamen ali
quando peſtilentias īducit · Et hoc
competit manſuetudini · cuius ſciꝫ
eſt iras temperare refrenare et co
hibere · Nichilomin9 tamen aliquā
do māſuetus prelatus zelo iuſtici
e coactus percuſſiones et correpti
ones exercet cuꝫ digna ſeueritate

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

Vnde Moyſes qui erat vir mitiſſi
mus ꝓpter peccatum populi qui vi
tulum adorauerant zelo iuſticie ac
cenſꝰ occidit vna die xxiij · milia de
populo · vt habetur Exo · xxxij ¶
Decimus ventus qui eſt principa
lis veniens a ſeptentrione vocatur
aquilo · quia ſcʒ aquas ligat ⁊ ſtri
git · Et hoc competit longanimita
ti .i. pſeuerantie · que ligatas et con
firmatas tenet aquas gratiarū et
virtutum in anima · ¶ Vndecimꝰ
ventus qui eſt a dextris aquilonis
dicitur chorus · qui circulū ventoꝝ
quaſi claudit et ad ſe trahit · Hoc er
go competit paci · que ōnes per ap
petitum ſui trahit ad ſe · quia omi
a pacem exoptant Vnde dicit Au
gꝰ · xix · de ciuitate dei · Et Dioniſiꝰ
ix · Capi · de diuinis nominibꝰ Hec
etiam velut finis claudit circulum
omnium virtutum et affectionum
anime · Vnde Pſalmiſta Poſuit fi
nes tuos pacem · Hic etiam vetus
infrigidat · quia pax iracundie ac
cenſiones reprimit · et ita cordi re
frigerium tribuit ¶ Duodecimus
ventus qui ꝓcedit a ſiniſtris aqui
lonis dicitur boreas quia procedit
ab yperboreis mōtibus · Et hoc com
petit modeſtie · hic eniʒ generat ni
uem que candoreʒ pulcritudinis
habet · ſcd̄m illud Ecci · xliij · Pul
chritudine decoris eius ammirabit
oculus · et per modeſtiam exterio
rum motuum hominum ↄuerſatio
redditur pulchra et grata oculis i
tuentium · ſcʒ quādo aliquis exteri
ores moēs ſuos ſiue motus ordiat
et moderatur ſcd̄m congruentiaʒ
ſuam et negociorum et locorum et
aliarum perſonaruʒ · Vnde Ambro
ſiꝰ in primo libro de officijs dicit
Hec eſt pulcritudo viuēdi bene
congruentia vniuſcuiuſqʒ ſexui et per
ſone reddere · hic ordo geſtoꝝ op
timus · hic ornatus ad omnem acti
onem accōmodus · Sunt tamē qui
dam philoſophi qui ordinem iſtoꝝ
ventorum aliter aſſignant · Dicunt
enim ꝙ fauonius qui eſt principa
lis ad occidentem habet a dextris
zephirum · qui ſcd̄m eos eſt idē qd
affricus · a ſiniſtris vero habet cho
rum · Item auſter qui eſt principa
lis a meridie · ⁊ ſcd̄m eos idem eſt
qd nothus habet a dextris euroau
ſtrum · et a ſiniſtris auſtrum affri
cum · qui ſic dicitur eo ꝙ coniunctꝰ
ſit auſtro et affrico · ¶ Item a ſep
tentrione eſt ventus principalis q̄
vocatur ſeptentrionalis habens a
dextris aquilonē · et a ſiniſtris cir
cium qui etiam dicitur boreas · In
ventis autem qui veniūt ab orien
te non differunt a primis · Sed hec
differentia parum vel nichil refert
ꝙ tū ad moralez doctrinā ſiue ſimi
litudinem quā ex eis principaliter
querimus · et generaliter intendi
mus de omnibꝰ in hoc libro · Quia
vero in ſacra ſcriptura ſepius ſpi
ritus ſanctus ſecundum expoſitio
nem doctorum aſſimilatur auſtra
li vēto ꝙ alijs ventis predictis · Si
cut econtrario malignus ſpiritus
principaliter aquiloni · vt patuit
in precedente capitulo · Eſt notan
dum ꝙ iſta ſimilitudo eſt congru
a propt̄ tres qualitates quas ha
bet ventus auſtralis · Prima eſt ꝙ
ventus eſt calidus · et hoc non ha
bet ex natura ſua · cum omnis vē
tus ſit ex vapore terreo ⁊ frigido ·
ſed habet caliditatē ex loco exitus
ſui · quia procedit de locis calidis ·
Et hoc ↄpetit ſpūi ſancto inquātuʒ
mentem accēdit ad amorē celeſtis
p̄mij · Vnde Job · xxvij · Nunqd ve
ſtimenta tua calida ſunt cuʒ pflata

ſuerit t̃ra auſtro? Veſtimẽta em̄
calida anime ſūt eius affectiones
feruentes ab auſtro .i. ſpiritu ſãc
to inflãmante ¶ Secunda ē q̄ eſt
ventus turbidus. q̄ ſciƺ aerē facit
turbidū et nubiloſum Et hoc cōpe
tit ſpiritui ſancto in quãtum men
tem pturbat in cognitioē defect9
ꝓpriȷ ſiue peccati ſui Zach. ix. Do
minus deus in tuba canet et vadet
in turbine auſtri. Tunc ſpiritus
ſanctus canit tuba i corde hōis. qn̄
immittit ei timorem iudicij . q̄ do
minus in iuſſu ⁊ in voce archange
li ⁊ in tuba dei deſcendet de celo ſci
liƺ veniēs ad iudiciū vt dicit Ap9.
.i. Theſal. iiij. Sed tūc in turbine
vadit qn̄ mentem ipſam timore cō
cuſſam perturbat ad pimam et ad
conſiderationē peccati ſui ¶. Ter
tia ē q̄ ē nubiloſus ſiue pluuioſ9.
licet enim vapor huius vēti i locis
calidis vnde oritur nō fit multum
humidus cum ibi ꝓpter ſiccitatem
nimiaƺ ſit huīditas modica. poſte
a tamē paulatim appinquādo ad
aquilonē fit humidus. eo q̄ ſuo ca
lore aperiendo humidum inuentū
ſibi attrahit. et ideo etiam ſemper
creſcit et fit nubiloſus et pluuioſ9
Et hoc competit ſpiritui ſancto in
q̄tum facit flere et lacrimari ex ↄ
ſideratione preſentis exiliȷ Ps. Cō
uerte domīe captiuitatem noſtrã
ſicut torrēs in auſtro Gloſa. quã
do flat calidus ventus auſtri ſoluū
tur glacies et implentur et fluunt
torrentes. Similiter aſpirante ſpi
ritu ſancto ſoluūt mētes frigide ⁊
implentur oculi aquis et fluxibus
lacrimaꝝ.

¶ Capitulū. lxxiiij.

Status hominis in vita ſpi
rituali diſtiguit ad modū
anni Annus em̄ pⁱcipalit
diſtinguitur per quatuor t̄pa. Ha
bet enim hyemeƺ in quo eſt frigo
ris aſperitas. ⁊ ver in quo eſt pul
lulationis arborū nouitas. eſtateƺ
in qua ſolis caliditas. Autumpnū
in quo fructuum maturitas ¶ Igit̃
per hyemē accipit̃ aſperitas tribu
lationis. per ver nouitas conuerſi
onis. per eſtateƺ feruor dilectiōis.
pes autūpnum maturitas perfecti
onis ¶ Primo igit̃ per hyemē re
preſentat̃ ſtatus tribulationis. p
quã icipit hō a malis r̄ſipiſcē et ad
bona diſponi Et iſta ſimilitudo pa
tet quadrupliciter ¶ Primo quia
in hyeme fit in homine augmenta
tio flecmatici humoris. Humor au
tem flecmaticus eſt frigidus et hu
midus. Quia videlicet in tribula
tione refrigeſcit ardor carnaliū deſi
deriorū. et habundat fletus et hu
mor lacrimaꝝ ¶ Secūdo quia t̃pe
hyemis varia eſt habitudo humaē
cōplexionis. quia ſcƺ in hoc tēpore
melius ſe habent colerici peius flec
matici melius iuuenes peius decre
piti. Vn̄ in tali t̃pe ꝓxima eſt infir
mitas q̄ fit ex flecmate vt febris co
tidiana. min9 autē illa que ex cole
ra vt t̃ciana Iuuenes et colerici ca
lidi ſunt et ſicci. flecmatici et decre
piti frigidi ſunt et humidi. Qui au
tem adhuc peccata ſua deflent nec
tamen adhuc vllo amore celeſti fer
uent iſti ſunt vt flecmatici. q̄ t̃pe
hyemis .i. tribulationis ſiue tēptati
onis corruptioni mentis facilīt ſb
iacent. Sed illi qui ſpiritu feruent
et carnis humore carent. iſti tēpo
re tribulationis vel temptationis
ſimiles iuuenibus et colericis meli
us ſe habēt. ꝓxima autē eſt infir
mitas que ꝓuenit ex flecmate .i. ex
ꝓpria mentis corruptione. Ex ꝓꝑa
em̄ mētis corruptioē ꝓueit ↄtinu9

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

ardor carnis quaſi ex corruptione
flecmatis cotidiana febris ¶ Ter
tio quia in hoc tempore neceſſaria
eſt diſcretio ci bationis · quia in hy
eme vtendum eſt calidis et ſiccis ·
vt ſcilicet amore eternorũ tempo
re tribulationis ſint opera ſãcti ſpi
ritus ardore ſuccenſa et ab humo
re deſideriorum carnalium penitus
arefacta ¶ Quarto quia in hoc tẽ
pore eſt intenſio frigoris · quod ac
cidit ex ſolis nimia remotione · tũc
enĩ capricornuz ſol intrat · quod di
citur eſſe inferius ſignuz · Notem9
ergo animal vnde ſignum hoc nõ
men accepit · quia capra ſimilitu
dinem delinquẽtiuz tenet · quia ex
conſuetudine peccandi peccator vt
capra fetet · que tamen in altis ru
pibus paſcitur · dum peccator ver
bis et exemplis ſublimium virorũ
delectatur ¶ In hoc ergo tempore
ſol capricornium intrat · dũ ſcilicet
ſol iuſticie peccatorem ſancti ſpiri
tus radijs illuſtrat · poſt capcornũ
vero intrat aquarium · vt fetorem
carnis abluat lacrimis · Aſcendit e
tiam vſqꝫ ad piſcem quod eſt tciũ
ſignum et optinet finem hyemis ·
vt quaſi piſcis ſub aquis · ſic pecca
tor viuat in lacrimis · ¶ Secũdus
ſtatus anime eſt in nouitate cõuer
ſionis · et ille ſignificatur ĩ vere · in
quo eſt renouatio arborum et plan
tarum · Nam primo in hoc tempoꝛe
fit augmentatio ſãguinis · quia cũ
aliquis de nouo conuertitur ſpũa
li dulcedine multiplicius delecta
tur · Item in hoc tempore mala eſt
infirmitas que fit ex melãcolia vt
quartana · peſſĩa que fit ex ſãgui
ne vt ſinocha · Ita ĩ inicio cõuſiõis
dum delectatur animus contẽplã
tis ſcilicet ex habundãtia boni ope
ris quaſi ex inũdatione ſanguinis
naſcitur tumor elationis · tũ ſic qͣſi
ex corruptiõe ſanguinis naſcitur
ſynocha febris · et ↄtingit vt ſãguis
qui eſt amicus nature fiat inimic9
vite · Dicunt eniz phiſici ſynochos
eſſe mortis amicos · Item in hoc tẽ
pore melius ſe habent ſenes · pei9
iuuenes · melius decrepiti · pei9 pu
eri · quia ex natura conſimilis tem
poris augmentatur materia infir
mitatis · ſicut in contrario tempoꝛe
cum infirmitas contraria tempori
naſcitur · dolor cõtrarie infirmita
tis leuiatur · quia contraria contrꝰ
rijs curantur · Similiter etiam con
uerſionis tempore maiori tempta
tionis feruore impugnantur · quia
ſenes et pueri moleſtius ferunt ie
iunia et labores Itẽ in vere vtẽdũ
ẽ frigidis et ſiccis Ne enĩ p deſideriũ
vane glorie feruor ſãguinis ebulli
at neceſſe eſt vt anim9 frigus tẽp
tationis et ſterilitatez ſiccitatis ad
memoriam reducat · Vtatur ergo
hmõi beneficio diete vt ſanior ſit ĩ
vere ne in inicio conuerſionis appe
tatur amor laudis · Nota etiã ꝙ in
vere ex calore et humore tpis ap̃i
untur pori tre · pcreant̃ diuerſi co
loris herbaꝝ et arboꝝ flores · et ſic
in aĩa penitentis cõuerſi ad deuz di
uerſi generis virtutes oriunt̃ · et fit
qͣſi nouũ ver interius in mẽte ¶ Vñ
in Ps̃ · Ver et eſtatez tu plaſmaſti
ea · in vere intellige nouit̃ ↄuerſos
mãſuetudine tẽpatos · in eſtate ꝑ
ſectiores igne caritatis feruentes
In hoc etiã tpe ſol aſcendens tria ſi
gna dicitur optinꝛ̃ arietem in ini
cio · cancruz in medio · geminos in
fine · Attende ergo in ariete duca
tum · in thauro iugum · in geminis
conſortium · ducatum prelationis ·
iugum ſubiectionis · conſortium
cohabitationis · vt ſcias preeſſe ·

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

ſubeſſe et roeſſe· Solz etiaz hoc tē
pus inconſtans eſſe· modo pluuio
ſum ex vicinitate hyemis· modo
ſiccum ex vicinitate eſtatis· modo
eadem ratione frigidū· modo cali
dū· et ideo homines citius infirmā
tur in martio· quia cuz corpora hu
mana aperta ſint ex calore ſtatim
corrumpunt̄ ex ſbito frigore· Sic
nouiter ſiquidē conuerſi incōſtan
tie motu ſolent agitari· et licz cor
da eorum ſint aperta calore dilecti
onis· tamē corrumpunt̄ quādoq̄
ſubito frigore īprouiſe ſuggeſtiōis
Et modo inundatione precedentiū
delictorū q̄ſi pluuijs humectātur·
modo vero deſiderio celeſtiū quaſi
ſolis radio deſiccant̄· Prouidēduz
ē aūt ne īfirmitas q̄ ī frigore hyeīs
orta fuerat in martio id ē in inicio
conuerſionis redeat et occidat
Tercius ſtatus hominis eſt ſb feruo
re dilectiōis· et iſtum ſtatum mē
tis ſignat tempus eſtatis· Primo
eīn in hoc tpe fit augmētatio calo
ris· per quā ſcz deſignat̄ ira contrā
peccatū· Na quāto plus habūdat
caritas tanto plus odio habet̄ ini
q̄tas· Itez in hoc tpe melius ſe hn̄t
flecmatici peius colerici· melius decrepi
ti peius iuuenes Senes eīn et flecma
tici frigidi ſūt et hūidi· ideo iſti me
lius ſe hn̄t ſi īfirmāt̄ in eſtate· i· ī ctrā
o tpe· citius eīn pn̄t curāi q̄r ctrāia
ctrīs curāt̄· Sz iuuēs et colerici qui
ſūt calidi et ſicci ex cſili tpe peius
hn̄t· videlz ſi nimis alta ſapiant ſi
nimis p̄latiōis deſiderio ſuccenſi ca
lēt· Vn̄ in hoc tpe peſſia ē īfirmitas
q̄ venit ex colēa· minus mala q̄ ē ex flec
mate· q̄a augmētat̄ materia infir
mitatis ex cſili natuā tpis· In hoc
igit̄ tpe vtile ē vti frigidis et hūidis
Vtat̄ ergo frigidis· i· cōſiderationibus
timorē inducentibus ad repmēduz

nimium calorem· i· nimiam preſūp
tionem indiſcreti feruoris· Vtēduz
etiam eſt humidis· i· cſiderationibus
ad fletum inducentibus cōtra ari
ditatē ſuperbie que ſcz quandoq̄
puenit ex nimia cſidentia ſui· Vnde
ad hoc valet cſiderare caſus et lap
ſus ſāctorū virorum· et etiā humili
tatem et lacrimas eoruz· vt dauid
et petri ap̄li et aliorum ſimilium·
Itē in hoc tempore aſcendit ſol vſq̄
ad Cancrum et fit ibi eſtiuale ſol
ſticium· Solſticium aūt ſolis eſt in
via caritatis ſummus gradus amo
ris· ſcz vt nichil vltra deū ſiue ſup̄
diligatur· Vocat̄ etiam Cancer tro
picum ſignum id eſt conuerſiuuz
vt ab amore dei cuertaris ad amo
rem p̄ximi· Hic eſt enim r̄greſſus
a Cancro ad virginem· a feruenti
amore dei vſq̄ ad caſtum amorem
p̄ximi· Sol aūt in eadem eſtate tri
a ſigna dicitur optinere· in princi
pio Cācrū· in medio Leonē· i fine
Virginē· vt habeat̄ caritas· ī Can
cro ad proximū in cuerſione com
paſſiōis· in leone in vigilātia circū
ſpectionis· in v̄gine in puritate di
lectiōis· Cancer vero retrogredit̄
Leo dormiens aptos oculos habet
Virgo eſt que carnalez cmixtiōez
adhuc ignorat· Huius etiam tēpo
ris p̄prium eſt radices herbaruz et
arborum ſiccare· Sicca eniz ē ſpes
huius mundi· et ſiccātur herbarū
et arborum radices dum nullo ter
rene delectationis humorē nutriūt̄
fideles· Quartus ſtatus anime ē
ſub maturitate diſcretiōis ſiue per
fectionis quam deſignat tempus
autumpni· Nam primo in autūp
no creſcit melancolia· per quam ſi
gnificat̄ triſticia de peccatis· quia
quanto plus accedis ad maturita
tem ſenſus et etatis ītantū magis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

debet creſcere immenſitas doloris
de defectib9 et peccatis. Vn̄ Eccl.
.i. Qui addit ſcientiam addit dolo
rem. Item in hoc tempore melius
habent ſanguinei peius melancoli
ci. peius ſenes. melius pueri. habu
iſti per ſanguinem dulcedinem cā
ritatis. habes nunc pec coleraz ma
gnam triſticiaz de peccatis. ¶ In ve
vite nouitatem. in autūpno matu
ritatem vt temperetur maturitas
vite nouitate. vite nouitas conſi
lii maturitate. vt nouiter conuer
ſus puericie deſideret ad maturita
tem perfectionis. ſenex recogitz q̄
feruens fuerit in inicio cōuerſiōis
Si ergo ſic in vere et in autūpno e
tates humores altn̄ando ↄſideras
in contrariis temporib9 vtroru̅q̄
naturas incolumes ſeruas. Item
oportet in hoc tempoꝛe vti calidis
et humidis. Non em̄ ſufficit ad cō
ſeruanduz anime ſanitatem ſicca
ri ab humore voluptatum. refrige
rari ab eſtu viciorum. niſi etiam in
fundaris ſuperne contemplatio̅is
rore. et ſancti ſpiritus ſimul accen
daris amore. Item ſolet in autūp
no ſol tria ſigna optinere. libram
videlicet in principio. ſcorpionem
in medio. ſagittariū in fine. libra
in q̄ ſol exiſtens equinoctiū facit
equali lance ponderat dies et no
ctes. et tu equali lance ponderes
bonas et malas opationes. ſcorpi
o vero cauda minatur. aculeo̅ pun
git. acule9 in cauda dolor eſt in fi
ne. Cū aūt ad maturitatē etatis p
ueneris time piculū mortis. ſagit
tarius autē ex duabus naturis cō
ſtat. ferina ſcz et hūana. ſupior ve
ro hoi̅. inferior vero aſſimilat̄ aiali
Qui vero ro̅nabilit̄ viuunt digni
ſunt celo. qui vero beſtialit̄ digni
ſunt inferno. arcuz tenet .i. ſagittā
iacit. Eſt autem iuſtoruz arcus ſpi
ritualis intelligentia. corda doctri
na. ſagitta verba doctrine. phare
tra vero memoria. Nūc arcū tetē
dit dn̄s et parauit illum. Arcum em̄
nobis parat domin9 cuz nobis ſa
cre ſcripture intelligentiam expla
nat. Ex hoc arcu mittūtur ſagitte
potentis acute. que ſic vulnerant
vt corda tran̄ſfigant. Nouit em̄ do
min9 vt dicit beatus Aug9 ſagitta
re ad amorem. Hac ſagitta vulne
ratur cor hominis deuoti. vt dicat
Vulneraſti cor meū ꝛc̄ Can. iiii.
Vtinam percuſſus per hec iacula mo
rerer mundo.

¶ Capitulum .lxxv.

SVperbia eſt ſimilis marti
Mars ſc̄dm Ptholomeum
diſponit naturā ad mobili
tē. et animi leuitatē. irā. et aioſi
tatē. que oīa ↄpetunt ſuperbie Nā
facit hominē mobilē .i. iconſtantē
Eſt em̄ ſc̄dm Aug9. ſupbia pueſe
celſitudinis appetitus. et ideo eſt ſi
cut quidam ventus qui excelſas ſū
mitates arborum .i. elatas mentes
hominum ↄmouet. et eas firmas
et quietas nūq̄ eſſe pmittit. Itē
facit animū leuem. Nā ſicut ligna
deſiccata ab humore aque efficiun
tūr leuia. Ita per ſuperbiam ↄſūp
to humore gratie efficitur mens le
uiſſima. et eſt ſuperbus animus ve
lut vter vento plenus Iob .xxiiii
Leuis erit ſuper faciem aque. Itē
facit hominem iratum et animoſū
ſciz vt nimis audeat et nichil ſuffe
rat. ꝓpter quod dicitur Pro. xiii
q̄ inter ſuperbos ſēper ſunt iurgia
¶ Itez ſuperbia aſſimilat̄ comete
ꝓpt̄ q̄tuor. Prio ꝓpt̄ aſcenſū. q2 co
meta ſiue cometes nichil ē alid q̄
vapor terreus et groſſus. c9 ptes
ſibi multū coniacent. q2 ſcz ē bene

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

ↄmixtus et viſcoſus aſcendēs pau
latiꝫ ab inferiori pte aeris ad ſupe
riorem · ſcꝫ vltra mediū frigide rgi
onis aeris ad illam ptē ſcꝫ vbi aer
ↄcauitatem ignis contingit que di
citur regio eſtus · ⁊ ibi talis vapor
diffundit̃ et inflāmatur · et in me
dio remanet ſuperſpiſſ9 · ⁊ ibi etiaꝫ
ↄtinue nutrit̃ de theſauro ſuo qui
ſub eo eſt · ſcꝫ de ipſo fumo paulatī
aſcendente · ⁊ ideo eſt in medio flā
ma alba valde et ſpiſſa · Illud aūt
qꝫ diſtat a medio diffuſum eſt ad
latus alterum et eſt tenue · ⁊ ideo
habet flāmam tenuem ad moduꝫ
nubis albe · et hec vocatur coma ·
Et hoc Conſtantinus dicit ſuper li
bro Methe · concordans ſcꝫ cū Aui
cēna et Algazele · Ex hys aūt habe
tur · ꝙ Cometa eſt ex vapore tre
ſtri multū exaltato · igne īflamma
to · continue eleuato · et comato ſi
ue caudato · Et talis eſt ſupbia ho
minis que in altum ſe erigit · vehe
mēter incenditur · continue aſcēſū
petit ⁊ caudam poſt ſe trahit · Pri
mū ē contra naturam · qa homo ē
nature terreſtris tam origine ꝙ re
ſolutione · quia de tra eſt et in traꝫ
redit · tre autem cuꝫ ſit grauis nō
eſt aſcendere ſed deſcendere · Ex q
patet ꝙ non ē hoīs ſuperbire ſed
poti9 ſe deiciendo humiliare ⁊c̃ · Et
ideo Eccī · x · exprobādo dicitur ei ·
Quid ſuperbit tra et cinis? Scd̃m
aūt ſcꝫ igniri · qa homo ſuperb9 fre
quenter ⁊ faciliter et ꝓ modico in
dignatur et excandeſcit in irā · hoc
inquā ineſt ei pter naturā · Nō em̄
ex natura ꝓpria vapor habꝫ calidi
tatē ſed potius frigiditatē · cuꝫ tra
ſit elementuꝫ naturalit̃ frigidum ·
Ineſt ergo illi incenſio ex loco ad
quē eleuatur · Sic homini eſt pret̃
naturam ꝙ ferueſcat in irā nimiā ·
cū homo ſit aīal manſuetū naturā ·
Ineſt ergo inflāmatio iracūdie ex
ipſa elatione ſuperbie Eccī · x · Nō
eſt creata a deo hoīb9 ſupbia · nec i
racundia nationi mulierꝝ · Eſt ⁊ ſu
pbie ꝓpriū expetē in hoīb9 ↄtinuuꝫ
incrementū · et ideo nūꝙ̃ quieſcit
quia ſēper petit aſcenſum · ſcd̃m il
lud Ps̃ · Superbia eorū qui te ode
rūt aſcendit ſēper · Patet etiam ꝙ
ſuperbia dū ſemp vult pire aliorꝫ
ſequelā expetit tāꝙ̃ caudā l' comaꝫ
habere Nullū em̄ vult ſe p̄cedē ſed
ōnes retro venire Vn̄ Romanorꝝ
ſiue tuſcorū vulgare ꝓuerbiū dicit
Ad hō arrogante nullo dn̄ante · Ad
hō arrogāte la teda tranāte · Et i
deo dr̃ Apoc̃ · xij · ꝙ cauda dracōis
trahebat terciā partē ſtellarū celi ·
¶ Scd̃o ſupbia aſſilat̃ comete ꝓpt̃
aſpectū · qꝛ cometes de die nō appa
ret ſed ſolū de nocte cōſpicit̃ · quia
ſcꝫ hō ſuperbus dū lucē gratie amit
tit tenebras ignorantie neceſſario
incurrit Iob · xxxvij · Immanibus
abſcondit lucē · i · ſupbis · Vn̄ gloſa
dicit ibi · ꝙ īmanes ſunt q̄ ſe elatis
cogitatioīb9 extollūt · q̄bus lux ab
ſcondit̃ qꝛ veritatis eis ↄgnitio de
negat̃ · ¶ Tercio ꝓpt̃ motū · qa co
mete rotant̃ ad modū ſtellarꝝ et ſe
quūt̃ eas quouſqꝫ abſcondantur ·
Et p hoc alpetragi9 i aſtrologia ſu
a noua probat ignem moueri c̃cu
larit̃ · quia ſcilicet iſte vapor incen
ſus ei adherens in circuitu rotatur
Vnde et Ptholomeus in centiloq̃o
propoſitione tercia vocat cometas
ſecundas ſtellas ſecundum expoſi
onem Hali et Abraham et Buga
fari · Sic etiā ſuperborū ē ꝓprium i
uolutiones et circuitus q̄rē · ſcd̃m
illud Ps̃ · In circuitu impij ambu
lant · quia dum interiora non appē
tūt in exteriore labore fatigantur ·

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

¶ Quarto ꝓpter ſignū. quia come
te ſignant mortē magnorū. deſtru
ctionē regnorū. et concitationem
bellorū. Unde recitat Sene. in ter
cio libro de naturalibus q̄ſtionibꝫ.
ꝙ p⁹ mortē demetrij regis parꝫ āte
bellū achaycū cometa fulſit nō mi
nor ſole ſcđm apparentiā. Similiť
ante aduentum caroli comitis pui
cie et fratris regis francie qui erat
per papā vrbanū factus rex ſicili
e. et vocatus ab eo vt veniret in r̄
gnū. qđ ſcꝫ fuit Anno dn̄i. M. cc.
lxiij. ſequenti āno domini. M. cc.
lxiiij. apparuit cometa maxim⁹ in
menſe auguſti iuxta ſignū cancri
paulatim ꝓcedens verſus meridiē
donec ad ſtellationē orientis app
pinq̃uit. et nūc ad vnā partē nūc
ad aliam dirigebat comā. durauit
qꝫ per plures menſes. cuius coma
ſe extendebat in longitudinē per
quartā partē noſtri emiſperij. Et
ſequenti anno ſcꝫ anno dn̄i. M. cc
lxv. debellatus eſt mā̄fredus cum
exercitu ſuo per dictum regē caro
lū apud beneuentū. vbi ipſe man
fredus occubuit cū magna ſtrage
gentis ſue ¶ Ratio autem predicte
ſignificationis comete eſt. quia co
mete ſunt de cōplexione martis. ⁊
ſunt ab ipſo vt a pmo efficiente
licet coniunctio eius cum ioue au
geat hoc dominiū autē martis ſig
nat mortē violētā. qua magis mo
riuntur magni ꝙ̄ parui. Et quia
mars eſt inclinans ad iram ꝯcitat
calorē regentium populos cuius ꝯ
motio fortior eſt in magnis ꝙ̄ i p
uis. Hec omnia ſignata per come
tas ſuperbiā ſequūtur. ſcilꝫ occiſio
magnorū dum vnus contra alium
inſurgit ex ſupbia. Et ideo dicitur
Yſa. xiiij. de rege caldeorū ſuperbo
Tu vulneratus es ſicꝫ nos ⁊ noſtri
ſimilis effectus es. detracta eſt ad
īferos ſuperbia tua. cōcidit cadau
tuum. Item deſtructio regnorum.
quia ſcꝫ per ſuperbiā diuidunť gē
tes et regna. et omne regnū in ſe
diuiſū deſolabitur. vt dicit Lu. xi.
Itē concitatio bellorum. Vn̄ Pro.
xxij. Arma et gladius in manu ſu
perbi ¶ Item ſuperbia aſſimilatur
tonitruo. Primo ꝙ tonitruū oua
auiū pullificātiū ledit. Et ſimiliter
ſupbia opa ſpūaliū virorū deſtru
it Aug⁹. Superbia bonis opib⁹ in
ſidiatur vt pereat. Et ideo Greg⁹
dicit. ꝙ perit omne qđ agitur ſi nō
in humilitate ſollicite cuſtodiť Pſ̄
Fulgura choruſcationes et diſſipa
bis eos. Fulgur enim et choruſcatio
fit in tonitruo. ſcđꝫ illud Pſ̄. Vox
tonitrui tui ī rota. illuxerūt choru
ſcationes ⁊c̄. Supbi em̄ ſpirituaľ
diſſipantur. q̄a tonant ſeipſos ma
gnificando. fulgurant alios deſpi
ciendo. choruſcant opa ſua oſtēdē
do. Et nota ꝙ vox tonitrui. i. ſup
bi dicit eſſe ī rota. quia quidquid
etiam de aliis dicit in laudem ꝓpriā
reflectit ¶ Secundo ꝙ tonitruum
p̄gnantes abortire facit. Et ſimili
ter ſuperbia bona ꝓpoſita in corde
p̄cōcepta ne pariantur. i. ne opere
compleantur efficit. vnde moneť
hō Eccī. xxxij. Age conceptiones
tuas non in delictis et verbo ſupbo
¶ Tertio ꝙ tonitruum turrēs al
tas cōcutit. et aliqn̄ deicit. Quia
ſcꝫ ſupbia pfectiſſimos viros inua
dit. ⁊ aliā etiam eos vincit. Ipſa
em̄ deiecit āgelos de celo. et hoīeꝫ
de padiſo Sap. xiiij Abiicio cuꝫ pi
rent ſupbi gygātes ⁊c̄. Sunt em̄
q̄i gygātes oēs viri virtutib⁹ emi
nētes. quos dū elatio ſupbie vicit.
ꝓtinus perire facit Vn̄. Apo. xvi.
dꝛ̄ ꝙ facta ſūt tonitrua Et poſtea

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

ſubditur ꝙ ciuitates gentium ceci
derunt. Quaſi em̄ quedā tonitrua
ſunt hominum ſuperbientium e or
da. que tamē ciuitates deiciunt q̄r
ipſa munimēta virtutū ānichilāt
et deſtruunt ¶ Quarto quia toni
truum arbores euellit. Quia ſcilȝ
ſuperbie vicium etiam homines ac
tiuos et fructuoſos ſbuertit Eccl.
x. Radices gentium ſuperborū are
fecit deus. Nam ſicut perit fructus
arboris areſcente radice. ita perit
virtus boni opeꝛis ſuperbiente cor
de. ¶ Quinto quia tonitruuȝ ma
gis in altis locis q̄ꝫ in infimis ledē
conſueuit. quia videlicet elationis
temptatio magis eos qui ſunt i ſb
limi q̄ꝫ eos qui ſunt in humili inua
dere conſueuit Yſa. xxviij. Ve co
rone ſuperbie. ſiue accipias de coro
na clericoruȝ ſeu prelatorum. ſiue
de corona dominorum et regū ¶
Sexto quia tonitruum diuerſimo
de ledit et percutit. Et ponuntur p̄
cipue quinqꝫ modi percuſſionis et
fulminationis tonitrui q̄ ſatis con
grue ſuperbis et tirānis hominibꝰ
adaptāt. ¶ Primus eſt. quia ex
tonitruo quādoqꝫ egreditur ſagit
ta que dicitur tela tonitrui. et de
huiuſmodi ſagittis dicitur in Pſ.
Etenim ſagitte tue trāſeunt. vox
tonitrui tui ꝛc. Hec autem ſagit
ta ſcindit et incendit q̄dquid inue
nit. Generatur enim talis ſagitta
in nube viridi profunda ex vapoꝛē
ſicco ibi inflāmato hoc modo. quia
vaporalis cōmixtio t̄reſtris vapo
ris incenditur. et cū tāgit viridem
nubem in qua eſt incluſus. que
eſt iaȝ in cōuerſione ad aquā. cōglu
tinatur vt farina in paſta. fortiſſi
ma aūt incenſio obuiat. ita ꝙ hu
more nubis non extinguitur et ſic
cōglutinatus vapor fit humidꝰ. et

ideo in inferiori pte acuitūr vbi p̄
mo incipit diſtillare. et eſt groſſꝰ
in pte. et ſic poſtea induratur in la
pidē qui ſcȝ eſt rubeꝰ. et ad modū
ſagitte inflāmatus egrediens ſcin
dit et incendit q̄dq̄d inuenit Qua
ſi ergo ſagitta lapidea in reſolubi
li nube eſt cor tirānicū et ſupbum
in mortali carne. Hec ſagitta eſt
lapidea ignea acuta et noxia. et ta
lia ſunt ſuperborum et tirannoruȝ
corda et opera ſcīȝ lapidea per duri
tiā crudelitatis. ignea p ābitioēȝ di
gnitatis. acuta p aſtutiā maligni
tatis. et noxia per violētiā poteſta
tis. et ideo non imerito tonitruuȝ
ſupbie formidatur tales ſagittas
emittens. Vnde in Pſ. A voce to
nitrui formidabunt ꝛc. ¶ Secūdꝰ
modus percuſſionis tonitrui ē qn̄
talis vapor terreſtris eſt minꝰ con
glutinatus et in nube minꝰ aquo
ſa. tunc em̄ nō cōtinuatur ſed incen
ſus ibi egreditur cum īpetu. et ſci
dit iteruȝ et incendit. ſed non ſcin
dit niſi ligna. et nō lapides niſi ra
ro. ſcindit autē ex impulſu et incē
dit ex inflāmatione Et huic aſſimi
latur illorum ſuperbia qui impulſi
faſtu glorie vel malorum ſuggeſti
one et inflāmati impetu ire. nō la
pides duros. i. non ſibi reſiſtere va
lentes. ſed ligna mollia. i. impoten
tiores et ſibi reſiſtere nō valentes i
uadunt Pſ. Dum ſupbit impius
incenditur pauper. ¶ Terciꝰ mo
dus eſt qui ſcindit corpora ſolida
ſed nō rara. et hic eſt vapor rubeꝰ
clarus qui nūq̄ꝫ facit lapidem. et
ſua flāma nūq̄ꝫ ſepatur a vapore.
et hic nūq̄ꝫ ſcindit niſi ſint valde cō
pacta corpora que ſunt magne qn̄
titatis. quia hec reſiſtunt ei. et hic
interficit homines. et apparet i eis
odor cōbuſtionis et nō videt̄ vulnꝰ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

Quia cū vapor ſit ſbtil̄ intrat ſine
vulnere· ⁊ ſi inuenit aurū in burſa
comminuit aurum ⁊ non ledit bur
ſaȝ· quia burſa vt rarum corpus
dans locuȝ ptranſitur de facili Au
rū autem vt compactum reſiſtit·
et ideo quādoqȝ minuitur in ptes
quādoqȝ in puluerē· vnde aliquan
do accidit ꝙ perforauit gladiuȝ et
non leſit vaginam Huic autē aſſi
milatur ſuperbia eorum qui ſoluȝ
magnis et potētibus ſe opponūt·
ſubiectis autem et impotentibꝰ ſē
opponere dedignāt̄· ſicut dicitur
de leone ꝙ fortia animalia inuadit
ſed vilibus ſubiectis ignoſcit Ta
lis ſicut dicit auguſtinus fuit anti
quitꝰ ſupbia populi romani· qui
ſcilicȝ ſibi voluit per poetaȝ in lau
dem ſuā aſcribi· qđ noſtra ſcriptu
ra ſacra attribuit ſoli deo· ſcȝ ſibi
ꝓpriū eē pcere ſbiectis et debellaē
ſupertos· qđ ſcilicȝ Jacobi· iiij· at
tribuitur ipſi deo Deus inquit ſu
pbis reſiſtit humilibꝰ aūt dat ḡti
am Eſt etiam eiuſdem vaporis a
lius quidem modus cum ex minꝰ
aquea nube egreditur quia ſubin
trat et non ledit diuidendo vel ap
te incendēdo· ſed eſt choruſcatio ru
bea valde nociua et illa nocȝ vine
is ſicut dicūt vinitores· ⁊ precipu
ē botris illis qui ſunt multis folijs
cooperti· cū per aliqđ foramē pro
icit choruſcatio illuc vaporem cuȝ
radio ſuo· eo ꝙ ille vne leſe euapo
rare nō poſſunt Et hec choruſca
tio nō adeo eſt nociua corporibus
cum directe cadit· ſed ſuus radius
ei quē attingit eſt nociuus· qꝛ cor
rumpit ipſum eo ꝙ hoc ſit de natu
ra illiꝰ vaporis Vnde hac de cauſa
quidam aſpiciētes inflati ſunt ī fa
cie et quidam excecati in oculis
Huic ergo aſſimilatur ſuperbia et

malicia quorūdam ꝓditorum qui
minus habent de nube aquea id ē
de humanitate et pietate· ⁊ habēt
choruſcationem rubeam i. aſtutiaȝ
malignam: ⁊ idcirco nō manifeſte
ſed occulte et ꝓditorie ledūt· ⁊ bo
norum opera que per fructus vine
e ſignificātur per aliqđ foramē .i.
per aliquem maliciosum moduȝ ca
lūpniare impedire et diſſipare co
nātur· et non ſoluȝ ſuos aduerſa
rios directe ſibi oppoſitos tales le
dūt· ſed etiam ſibi adherentes fre
quēter ledunt et decipiunt fraudu
lēter qđ ē quaſi eos excecare Naȝ
latenter alium fraudare eſt lumen
ei agnitionis ſubtrahere Quartꝰ
modus eſt vaporis albi qui egredi
tur in flāma ſicca nō coadunata ⁊
ideo ſpargitur in aere· ſed tamen̄
egreditur magno impetu ꝓpt̄ nu
bem profundam in qua eſt· que
eſt aquoſa multum· et ideo ſcindit
et ſcindendo extinguitur· ita ꝙ e
a que ſcindit videntur alba et non
apparent in eis ſigna cobuſtionis· ⁊
quādoqȝ interficit quādo eſt bene
fortis impulſus· et quādoqȝ ꝓpter
ſuā diſgregationeȝ percutit in loco
vno et non ledit ſocium iuxta euȝ
ſtantem· ſed percutit eum qui ſtat
remote· quādoqȝ etiam reflexus a
pariete vno ꝓgreditur ad aliū et
percutit illū Et huic aſſimilatur ſu
pbia eorū qui ꝙꝙ videntur albi .i.
manſueti et pacifici tamen̄ habēt
ſpiritum in naribus latentem· et
ideo quādocūqȝ reputāt ſe inhono
ratos ſubito accenduntur· et cum
magno valde impetu ꝓſiliūt ad no
cendum· et quādoqȝ ad occidendū
cum forciori ira impellūtur· ⁊ quia
ira tollit eis diſcretioneȝ quādoqȝ
non diſcernētes qđ faciunt modo
proſiliunt ad ledēdum vnū modo

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

aliū · et quandoq; talem q̄ eſt ab
offēdente remotus et ſine culpa ·
Sed quādoq; taliū ira cito poſt fa
ctū extinguit̄ tunc dolent de eo qđ
fecerūt ¶ Sed notādum eſt ꝙ ali
qñ talis vapor fulminis tam debil̄
eſt ꝙ pertigēs ad hominē cōſumit
veſtem vel aliqđ huiuſmoi et extin
guitur ⁊ ceſſat eius violētia ⁊ non
ledit · Sicut ego vidi quēdam in t̄
ra originis mee ſcilʒ in caſtro ſancti
geminiani quod ē in partibꝰ tuſcie
ꝓpe ciuitatē florētie ad viginti milia
ria · q̄ de ſeipſo referebat ꝙ a fulmiē
tonitrui ſubito percuſſus in terrā
corruit ſtupidus · ⁊ cū poſt lōgam
moram ad ſeipſum rediſſet lūbare
brachiꝝ ſuaruʒ quod ſcilʒ de corio
fuerat totalit̄ cōſumptuʒ ſiue exuſ
tū reppererit · i carne vero ſua vl̄ cor
pore nullā leſionē inuenit · cuius e
go rationē vel cauſā exiſtimo exti
tiſſe · qꝛ vapor ille fulmineus ꝓpter
debilitateʒ ſue aduſtionis altēauit
q̄dē ſiccuʒ qđ ſibi priꝰ occurrit ſcilʒ
ipm̄ corium · humidū autem poſt
ipm̄ inuentum vt erat caro vel ſā
guis non fuit ſufficiens vel potens
altēare · niſi forte ꝙ pilos circūſtā
tes inſenſibiliter incēdit quia pili
ſunt valde inflāmabiles ¶ Huic
ergo vapori debili aſſimilātur eoꝝ
ſuperbia qui ſicut cito indignātur
ita cito reuocantur ⁊ ideo ex eorū
īdignatione vel elatione parua vel
nulla dampna ſecuntur · Sic dauid
prouocatus contra nabal carme
li cum cogitaſſet eum extinguere
et non derelinquere ex eius fami
lia vſq; ad mingenteʒ ad parietē ·
per vxorem eius abygayl ſubito ē
placatus ita ꝙ nullum dampnum
eidem poſtea fecit. i. Regum · xxv ·
¶ Quintus modus eſt eiuſdē va
poris ex nube debilitata ⁊ ille nichil
nocet · quia ſtatim ad tactuʒ aeris
extinguitur ⁊ retūditur · ita ꝙ ceſ
ſat incendiū eius et violentia īpul
ſus · et huic aſſimilatur ſuperbia e
orū qui libenter nocerēt ſi poſſēt ·
ſed debilitati pauꝑtate vel aliquo
timore quieſcunt · dimittunt ⁊ nul
lum nocumentū inferētes · Itē ſu
perbia aſſilatur vento Primo quia
vētus eſt aeris ꝯcitatiuus turbati
uus et obſcuratiuꝰ ſiue īſpiſſatiuꝰ
Nā ſuperbia intelligētias mētis ob
ſcurat · corda ad malum incitat · ⁊
hominū pacem perturbat Ezech. i.
Ventus turbinis veiebat ab aqui
lone · id eſt ſuperbia perturbās ve
nit et orta ē a demone ¶ Secundo
quia ventus eſt in mari tēpeſtatis
generatiuus · vndarum eleuatiuꝰ ·
et per conſequens maris īflatiuꝰ ·
et in partes cōtrarias extenſiuꝰ ·
et ideo nauigantium ſubmerſiuus
Quia ſuperbia in mundo bella et
rixas concitat · vndas id affectiōes
humanas extollendo eleuat · mē
etiam cordis inflat · et in partes ꝯ
trarias ſeparat · donec nauigātes
in naui penitentie omnino ſubmer
gat Johannis ſexto · Mare vento
magis flāte exſurgebat Mathei de
cimo quarto Nauicula i medio ma
ri iactabatur fluctibus · erat enim
ventus contrarius ¶ Tercio quia
ventus eſt montium concuſſiuꝰ ⁊
diruptiuus · domorum ſubuerſiuꝰ
et arborum impulſiuus et eradica
tiuus · Videlʒ quia ſuperbia etiam
viros eminētes ſpiritu pulſat tēp
tando et ſubuertit aſſētiendo · in ·
Regum · xix · Spiritus grādis ⁊ for
tis ſubuertens mōtes domos diru
it et collegia diuidendo Mat · vii ·
Flauerunt venti et irruerunt i do
mum illam · ⁊ facta eſt ruina eius
magna Prouerbiorū decio quīto

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

Domus ſuperborū demolietur dn̄s
Arbores .i. homines fructuoſos et
multis gratiis ditatos aliquando
eradicat deſtruēdo ⁊ deiciēdo Sapi
ē. iiij. Si i ramis i tēpore germina
uerint īfirmiter poſita a vento cō
mouebūtur et a nimietate vētorū
eradicabūt̄. cōfri gētur rami incō
ſūmati. ⁊ fruct⁹ illorū inutiles et
acerbi ad mādūcandū. et ad nichi
lū apti Eccī. xxi. Subſtātia ſupbi
eradicabit̄ ¶ Quarto vētus ē ſpu
me i aqua generatiuus. veſice īfla
tiuus. et extēſiuus. palearū ⁊ pul
uerꝫ leuatiuus Quia ſuperbia quē
aduerſitate nō deicit in ſpumā va
nitatis ſi pt̄ adducit. ⁊ p vanā glori
ā īflādo ⁊ eleuādo ſbmergit Sapi.
v. Spes ipīj quaſi lanugo ē q̄ a vē
to tollit̄. ⁊ tanq̄ ſpuma ḡcilis que
a ꝓcella diſpergit̄ Apo⁹. ij. Corin.
xij. Timeo ne inflationes et ſediti
oēs ſint int̄ vos Deut. i. Tumētes
ſuperbia aſcēdiſtis ⁊c̄ Job. xxi. E
rūt ſicut palee an̄ faciem venti.
Quinto quia vent⁹ eſt in aq̄ diſſi
militudinis et īequalitatis inducti
uus. et multaꝝ egritudinū cauſa
tiuus. qn̄ ſcilicꝫ in corpore gn̄at̄ vel
ibi īcludit̄. ſcilꝫ quia ſuperbia diſſi
militudīes voluntatū ⁊ inequalita
tes reꝝ ꝓcurat Vnde multas egri
tudīes in anima geneāt Eccī. iij.
Synagoge ſupboꝝ nō erit ſanitas
Eccī. v. Miſerabil̄ ꝑſus īfirmitas
quomō venit ſic rūtet̄. Quid ergo
ꝓdeſt ei q̄ laborauit i ventū.

¶ Capitulū. lxxvi.

Superbi aſſīlantur mōtib⁹
Primo quidē quia ſūt tu
midi. Mons em̄ ſecundū
phdorū eſt tumor terre. Superbi e
nī de t̄renis diuitijs ꝑcipue itume
ſcunt Deut. i. Tumētes ſuperbia a
ſcēdiſtis i montē ¶ Secūdo q2 ſunt
elati Nam mōtes ſe i altum erigūt
Vnde ſecundum yſid. dicitur mō
tes quaſi eminentes. Superbi em̄
per elationem mentis erigunt ſe
in altum. Job. vndecimo. Vir va
nus in ſuperbiā erigitur ⁊c̄ ⁊ Ps.
Aſcēdunt mōtes ſciꝫ per ſuperbiā
ſe extollēdo ¶ Tercio q2 ſūt t̄rem
.i. de t̄renis cupidi Mons em̄ pede
ſolū t̄ram tāgit. q2 ſuperbi affectū
ſuū ſolū in t̄renis ponūt. ſunt em̄
velut anime pedes ipſi⁹ affectiones
Ps. Nō veniat michi pes ſuperbie
Jere. iij. Nolite eleuari. q2 dn̄s lo
cutus. Date dn̄o deo veſtro gloriā
anteq̄ offēdant pedes veſtri ad mō
tes caliginoſos. expectabitis lucē
et ponet eā in vmbram mortis et
caliginē. qd ſi hec nō audieritis i ab
ſcondito plorabit aīa mea a facie
ſuperbie. ¶ Quarto quia montes
ſunt nubiū generatiui et per cōſe
quēs aeris obſcuratiui Exo. xxiij
Operuit nubes mōtē Quaſi enim
nubes in mōtibus ſunt t̄rena deſi
deria vel appetit⁹ dominādi in ſup
boꝝ cordibus. ⁊ ex hijs aer obſcuā
tur. i. mēs et ratio errat ⁊ obfuſcat̄
Exo. xxiij. Erat nubes tenebroſa
¶ Quinto q2 ſunt t̄binū et vento
ꝝ et fluminū plus q̄ valles paſſiui
Quia ſciꝫ ſuperbi turbatioēs percuſ
ſioēs violētias et deiectioēs frequē
tius patiūt̄. ⁊ ideo cōtriōnibus et
dolorib⁹ implētur Abacuc. iij. Cō
triti ſunt mōtes ſeculi. Et in eodē
Doluerūt mōtes Exo. xix. Ceperūt
audiri tonitrua ac micare fulgura
et nubes dēſiſſima operuit mōtem
¶ Sexto q2 mōtes ſunt niuiū diuti
us ſeruati. Quia ſcilicꝫ ſuperbi ſūt
niuis id eſt frigoris malicie et pec
cati diutius retentiui. Vnde in hoc

frigore malicie dyabolus hominem
ſupbum ad eternum interitū tra
hit Quod figuratū ē .i. Paral. x.
Vbi banayas interfecit leonē tēpo
re niuis. Leo ſignificat ſuperbum
quē ī tempore niuis id eſt in frigo
re malicie dyabol9 extinguit ¶ Vn
de in hys montib9 frigidis ſupbie
multi pereūt eterna morte .ij. Regū
.i. Incliti iſrł ſuper montes tuos in
terfecti ſunt ¶ Item ſuperbientes
de pl'chritudine ſiue fortitudie cor
poris aſſimilātur collibus Nā collis
eſt tumor terre breuis. vnde et di
citur tumul9 quaſi tumēs tell9 Nā
ſupbi tales de vaſtitate intumeſ
cunt quia de terra .i. de corpore. et
cito vaſtātur. quia breues dies ho
minis ſūt. et ideo mors ſequēs hāc
ſupbiā collium in puluerē redigit
Yſaie .xli. Colles quaſi puluerem
pones. et ideo talis ſupbia multū
decipit et fallit gloriātes et cōfiden
tes in ea Jē. iij. Vere mendaces
colles fuerunt Fallax enim gratia
et vana eſt pulcritudo. vt dicitur
Prouerbiorum vltimo. et ſimile eſt
de fortitudine Vn̄ Jē. ix. Non glo
rietur fortis in fortitudine ſua ¶
Item ſuperbi aſſimilantur fluctib9
maris ¶ Primo quia fluct9 ſe mu
tuo collidunt. et ſimiliter ſuperbi
mutuo ſe inuadūt et ledūt. et hoc
eſt de diuina ſentētia vt ſuperbi ſe
inuicem deiciant et expellāt Eccli.
xxix. Cōmouit illos q̄ſi fluctus ma
ris viros potētes gygātes migr̄e
fecit et vagati ſunt in gētibus ali
enis ¶ Secundo quia fluctus nunc
ſurſum nūc deorſum mutuo ſe im
pellunt Similit' ſuperbi nunc extol
luntur nunc deiciunt' Vnde aliquā
do ſuperbi ſūt in exaltatione Ps.
Exaltati ſut fluctus eius. quādoq3
vero ī fractione ſiue deiectiōe Job

xxxviij. Confringes tumētes fluc
tus tuos Quaſi enim mare tumē
tes fluctus ſuos confringit cuz mū
dus ipſe ſeuiens potētes et ſuper
bos opprimit ¶ Tercio quia fluct9
ſpumam et ventum gignunt Simi
liter ſuperbia gignit ſpumam ini
quitatis et ventum vanitatis Vn
de dicitur ī epiſtola Jude ¶ Vn ſūt
fluctus feri maris deſpumantes ſu
as confuſiones Jacobi .i. Similis ē
fluctui maris qui a vēto ſcz vanita
tis mouet' et circūfert' Quarto q2
fluctus arenulas inuoluūt et ſupe
rius ſecum ferūt. ſic ſuperbi inuol
uūt alios mitiores ſecum id eſt ad
conſenſum ſue ſuperbie trahunt ſi
cut lucifer traxit alios angelos ¶
Exo. xiiij. Inuoluit eos domin9
id ē inuolui pmiſit in medijs flucti
bus ¶ Quinto quia fluctus piſces
alliduūt. quia ſuperbi alios quos
inueniunt molles et impotentes p
ſequuntur et opprimūt Vnde Job
xxx. in perſona ſic oppreſſi conq̄
ritur dicens. pedes meos ſubuerte
runt et oppreſſerunt quaſi fluctib9
ſemitis ſuis diſſipauerunt itinera
mea. inſidiati ſunt michi et preua
luerunt. et nō fuit qui ferret auxi
liū ¶ Sexto quia fluctus maris na
ues in periculo ponūt Per naues
intelligūtur eccleſie quas ſuperbi
pſecūt' et deſtruē moliūt' Mat. iiij.
Vēti et fluct9 in naui Vēti tēptatio
nes demonū et fluctus id ē perſecu
tiones ſuperborū in naui .i. in eccle
ſia xpianorū ¶ Septimo quia fluc
tus ſemper in motu ſunt et quieſcē
non poſſunt. ſed vel omnino defici
unt. vel ſe agitant et ꝯpellūt. ſimi
liter ſuperbi ſemper ſūt inquieti in
ſe et etiam in alijs quouſq3 vel ipſi
deficiant. vel alios vnde volunt ꝯ
pellant Yſa. lvij. Impij q̄ſi mare

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

feruens quoq3 quieſcere nõ poſſit·
et redũdant fluctus eius in ꝯculca
tionẽ ⁊ lutum· et non eſt pax dicit
dominus deꝰ ipſis ¶ Itẽ ſupborũ
ſcientia ſicut inflat eos in corde ita
reddit eos tumidos in locutiõe· et
ideo aſſimilatur aq̄ montane Aqua
enim mõtana q̄ extra ebullit cũ di
u bibitur facit gulas ſtrumoſas· ⁊
propter nimiam frigiditatem mul
tiplicat flecma groſſũ in gutture·
Aqua enim montium ē ſcientia ſu
perborũ q̄ ſtrumoſitatem facit in
gutture .i. tumorem in voce ſiue lo
cutione Nam facit eos verba fatu
oſa ⁊ ampulloſa proferre· ſecũdũ
illud Oracij Proicit ampullas et
ſexquipedalia verba· ⁊ ideo ſupbo
rum faſtuoſe locutiones ſũt aquis
ſonantibꝰ ſimiles· quia magnum
ſonitũ faciunt et nichil diſtinctum
ſeu rationabile proferunt Pſ· So
nuerunt et turbate ſunt aq̄ eorũ
Job· xxxiiij· Verba illius non ſo
nant diſciplinam

¶ Capitlm· lxxvj·

Temperantia aſſimilat̃ mer
curio ꝓpter tria· Primo ꝓpt̃
domũ· quia mercuriꝰ dicit̃
aquis dñari Vnde Lucaꝰ loquens
de mercurio ait· Quē deꝰ aquarũ
ꝑcuſſit· Similiter tẽperantia aquis
ꝯcupiſcentie dñatur· ⁊ fluxum car
nis .i. luxurie lubricitatẽ reſtrĩgit·
Vñ ſine tꝑamento virtutis huius
murus ꝯtinẽtie ruit Eze· xiij· Dic
ad eos qui liniũt abſq3 temperatu
ra ꝙ caſurus ſit Illi enĩ abſq3 tem
peratura liniũt q̄ carnē3 ſuã innu
meris delicijs nutriunt· et ꝙ non
eis adē tꝑantie modꝰ cadit ꝑtinꝰ ꝯ
tinẽtie murꝰ ¶ Secundo ꝓpt̃ effectũ
ꝙ ſciz mercurius ꝯceptũ vel natũ
ſb̃ dñio ſuo diſponit ad ſapientiaz
Vñ a ſapientibus deus eloquentie
dictus eſt· Et ideo gẽtiles Actuum
xiiij· vocauerũt paulũ mercurium
quia ipſe erat dux verbi· Similit̃
tꝑantia tam ciborũ ꝙ̃ venereorũ
diſponit ad ſapientiam Nõ ſigno
nature oſtenditur ſeu creationis·
Nã deus corpꝰ hõis q̄ ꝑ ceteris aĩa
libꝰ ſapiẽa pollet in maxĩo tꝑamẽ
to ꝯſtituit ⁊ ad equalitatem ꝯplex
ionis int̃ oĩa corpa maxĩe reduxit
.i. Cori· xij· Deꝰ tꝑauit corpꝰ ac̃· Et
idcirco nos ipſũ a ſuperfluis et inho
neſtis tꝑare debemꝰ· Dicit̃ etiam
mercuriꝰ fuiſſe deꝰ paleſtrie ſcđm ꝑ
ſid· eo ꝙ cũ ſole luctat̃ volēs eũ ſu
pare· ſẽp enĩ iuxta ſolē ĝdit̃ nũꝙ̃
plꝰ diſtans ab eo ꝙ̃ ꝑ tres ĝdus·
Vñ raro videt̃ ꝙ fere ſẽp ſb̃ radijs
ſolaribus occultat̃ Hec luctatio cũ
ſole ē pugna carnis cũ rõe volẽtis
eã ſupare· hãc luctã caro excitat·
ſed tꝑantia ſedat ipſã carnē rõni
ſbiciẽs vt eã ſeq̄t̃ ⁊ iuxta eã vadat
ſic mercuriꝰ iuxta ſolē· ¶ Tercio
ꝓpt̃ pñcipatũ· Nã ſcđm Ptholo· ſb̃
mercurio ſũt gemini· regnat in v̾
gine· ſed in piſcibꝰ regnũ eiꝰ abſce
dit Sic tꝑantie ſb̃ ſũt geĩi .i. ſēſus
corporis· q̄ ſunt geĩati· vtpote quia
due ſũt aures duo oculi· due naẽs
id eſt duo foramina narium· et
ſic de alijs ¶ Habet enĩ tꝑantia ſen
ſus corporis refrenare et caſtifica
re· regnat in virgine quia potiſſia
temperãtie ſpẽs eſt virginitas· ſed
deficit in piſcibꝰ id ē in hijs qui vi
uunt in aquis deliciarum· Perit e
nim caſtitas in delicijs ſicut Ber·
dicit·

¶ Caplm· lxxviij·

Temptat̃ fortius et frequẽ
tius penitẽs ꝙ̃ peccatores
Et hoc appar3 per ſimilitu
dinem venti· Nam ſicut Seneca in
iiij· libro de naturalibus q̄ſtionibꝰ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

dicit · circa auroram ſit ventus qui
a tunc vapor ventuꝫ faciens eſt col
lectus et radius ſolis appinquans
percutit gelidum aerem Sed in pri
ma parte noctis raro ſit ventus qꝛ
ille vapor non eſt copioſe collectꝰ
Per auroram ergo intellige peni
tentis conuerſionem per quã nox
peccati expellitur et dies gratie il
luceſcit · et tunc dyabolꝰ maxime
temptationis ventum ſuſcitare co
natur · Sed exiſtente homine in te
nebris ſeu nocte peccati raro ſit ve
tꝰ qꝛ parꝝ tẽptat dyabolꝰ Et ideo
ſuper illud Eccĩ · ij · Fili accedẽs ad
ſeruitutem dei ſta in iuſticia ꝛ timo
re et prepara animã tuam ad tẽp
tationẽ notat Gre · dicens Non a
it ad requiem ſed ad tẽptationẽ qꝛ
hoſtis nr̃ nos adhuc in hac vita po
ſitos quãto magis ſibi rebellaꝛ̃e cõ
ſpicit tãto amplius expugnare cõ
tẽdit Illos enim pulſare negligit
quos quieto iure poſſidere ſe ſẽtit
Contra nos vero vehemẽtius inci
tatur cuꝫ ex corde noſtro quaſi ex
iure ꝓprie habitationis expellitur
Item deficiẽte eſtu tẽptationis ha
bũdãt lacrime cõpũctionis Nam i
autũpno precipue circa ſiuẽ habũ
dant pluuie eo qꝛ calor eſtatis qui
cõſumebat vapores remiſſus ẽ et
plus eleuat q̃ꝫ cõſumit Eſt enim q̃
ſi calor eſtatis feruor tẽptationis ·
quo deficiẽte et temꝑie ſubſequẽ
te ſequũtur pluuie .i. habũdantes
cõpũctionis lacrime Ie · viij · Fini
ta ẽ eſtas · et ita ſubditur · quis da
bit capiti meo aquã · et oculis me
is fontem lacrimarum?

Capitulũ · lxxix ·

Timere debẽt ſancti viri q̃ꝫ
diu ſunt in carne quãtũcũ
qꝫ videãtur ſpũ feruentes
Primo ꝓpt ipſiꝰ carnis fragili
tateꝫ Sũt enim ſimiles terre que ſi
cet per naturãꝫ ſit ſolida igñeis ta
men partibꝰ cũ aereis eſt permix
ta Sic etiam ſãcti viri licet habeãt
ex parte ſpiritus ſoliditatem ſanc
titatis et igneitatẽ id eſt feruidita
tem caritatis tamen immixtã et
coniunctã aeri id eſt fragili et paſ
ſibili carni Unde dicitur Mathei
xxvi · Spiritus prõptus eſt caro
autẽ infirma Unde apoſtolꝰ · ij · Co
rintheorũ · iiij · Habemus theſaurꝝ
in vaſis fictilibꝰ Secundo timẽt
ſãcti ꝓpter ſuorum defectuum mul
tiplicitatem · terra enĩ interius eſt
cauernoſa ꝛ ſpõgioſa Sancti enim
cum ſe introrſus ad ſemetipſos re
ducunt videtur eis vita ſua multis
defectibꝰ plena non ſolum paruis
ſed etiã magnis · Sunt enĩ defectꝰ
vite velut cõcauitates t̃re Cauer
ne autẽ ſunt concauitates magne
ſignificãtes defectus maiores Sed
velud ſpõgioſitates pue ſũt culpe
et defectꝰ leuiores · Dum ergo ſãc
ti in cõſpcũ diuini iudicij vitã ſuã
intrinſecꝰ reuoluũt velut terrã cõ
cauitatibus ſic vitã ſuã defectibus
plenã eẽ recognoſcũt · de quibꝰ a
pud iudicẽ vehemẽter iudicari me
tuũt vñ Ps̃ · dicebat Nõ itres i iu
diciũ cũ ſeruo tuo dñe Similit̃ Ie ·
ſb t̃re ſilitudĩe defcũs humane vi
te ꝯſiderãs dicebat Aſpexi t̃raꝫ et
ecce vacua erat Ie · iiij · Tercio
timẽt ſãcti ſuarũ cogitationum et
affectionũ ipuritatẽ ꝛ tẽptationuꝫ
ipetuoſitatẽ Nã ſic t̃ra i ſuis ꝯcaui
tatibus ẽ diuerſoꝝ vapoꝝ ſuſcepti
ua et etiã ventoꝝ quoꝝ violẽtia ali
qñ ꝯcutiẽ rupiẽ ꝛ t̃re motꝰ maximi
itdũ gñant Sic etiã ſãcti viri qñqꝫ
ex ſuis defectibꝰ vapores malaꝝ co
gitationũ ꝉ imũdaꝝ affectionũ ſẽti
ũt et ventos ſbitrãtes .i. tẽptatiões

vehēmentes per quas cōcutiuntur
et interdū per cōſenſum rumpun
tur· ⁊ ita fit t̄re mot9. i. anime mo
t9 i peccatū Weſt· xi · Apparuerūt
terre motus ⁊ turbatio ſuper terrā
¶ Timor mūdanorū aſſimilat̄ ter
re motui q̄ ſemper fit ad latus et p
modū tremoris non ſurſū neq̧ de
orſū Sic enim vapor ille mouetur
qui terre motum facit · Surſum e
nim dicitur deus eſſe deorſum infer
nus· ſed quaſi ad lat9 ē nobis mū
dus· mouetur ergo ſurſum qui ti
met dominum· deorſum qui timet
infernuz ·ſed quaſi ad latus mouē
tur et tremunt qui timent mundū
et tranſitorias penas· Sed frequē
ter peccatores timentes et fugien
tes penas tranſitorias incurrūt pe
nas eternas Ps̄· Cadent a latere
tuo ⁊c̄

¶ Capitulū lxxx·

Tribulationes ⁊ amaritudi
nes et quecūq̧ cōcuſſioēs
amicos dei nō diſſoluūt· ſꝫ
fortiores faciūt· Vnde ſūt ſimiles t̄
re· que vt dicit Beda vndiq̧ ma
ri cingit̄· vndiq̧ q̄titur· et tamen
non diſſoluitur ſed potius ſolidat̄·
qꝛ dū eius ſiccitas maris beneficio
humectatur partes t̄re coadunāt̄
que alias in puluerē verterentur·
Sic ex t̄bulationum et amaritudi
nū circumdatiōe ſtillat̄ mētib9 ele
ctorū humor ꝯſolationis inēne qua
aīa roboratur ꝯſolidat̄· ⁊ ſic in ſeip
ſā tota coadunatur· vt p iraz vel i
patiētiā minime diſpergat̄ Pſal·
Firmauit orbē t̄re qui nō ꝯmouē
bit· Itē t̄bulationis amaritudo tu
tiores reddit ſanctos viros q̄ꝫ ꝯſo
latiōis dulcedo· Sicut nauis tutior
fertur et natat in amara ſiue ſalſa
q̄ꝫ in dulci aqua· ex eo qꝛ aq̄ amara
ſiue ſalſa groſſior ⁊ grauior ē dulci

Vnde in ea natat ouum recens· ⁊
in mari paleſtine mortuo nichil vi
uū imergitur Ideo nauis vt dictū
eſt tuti9 fert̄ ⁊ natat in amara aq̄
q̄ꝫ dulci Sic anima ſi habet amarā
aquam tribulatiōis tuta eſſe poteſt
Quia aut eſt ei ad purgationē aut
ad augmentum meriti· Sed in aq̄
dulci conſolationum dubitat ne p
eas aut reſoluatur aut forte in eis
principaliter p̄imet̄ ſi quid feciſſet
boni· Vnde Ps̄· Renuit conſola
ri anima mea Et iterum Sapien·
xiiij· Tranſeuntes mare per rateꝫ
ſcꝫ patiētie libéati ſūt· ¶ Item tri
bulatio aſſimilatur mari· ¶ Primo
quia licet mare nō ſit potabile vel
dulce quo ad guſtuz· eſt tamē quo
ad multa vtile et proficuum· Nam
multaꝝ infirmitatum eſt curatiuū
Sanat enī ydropicos vlcerosos ⁊
ſcabioſos· Ita etiaz tribulatio licꝫ
non ſit delectabilis ſed penalis car
ni in ſenſualitate· eſt tamen vtilis
et proficua ſpiritui· videlicet quia
ſanat infirmitates mentis· Curat
enim ydropicos. i. auaros· vlcero
ſos. i. ſuperbos· ſcabioſos. i. luxurio
ſos qui habēt pruritū carnis· quia
tribulatio caſtigat· Vnde Michee·
vij· Proiciet in p̄fundū maris om
nia peccata ¶ Secundo qꝛ mare q̄ꝫ
uis ex ſe ſit ſalſum et amaꝝ p dul
cedie tamē venaꝝ p quas facit tñ
ſitum eſt ſui ſaporis variatiuum·
Similiter tribulatio licet videatur
amara vt in preſenti· tamen prop
ter dulcedinē et patientiam eoruꝫ
qui eam t̄paliter et tranſitorie ſu
ſtinēt mutabitur in eterni premij
dulcorem Iudith· v· Fōtes amari
obdulcati ſunt eis ad bibenduꝫ ¶
Tercio qꝛ mare licet ſit inq̄etū ē tñ
ꝑpē ꝯtinuum motum ſue ſb̄ſtantie
a ſua corruptione conſeruatiuum·

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

Sic tribulatio licet inquietet men
tem vel carnem tamen conſeruat
eā a corruptione luxurie Ecci ·xi·
Malicia vni9 hore obliuionē facit
luxurie Job·xiiij · Recedant aque
de mari et fluui9 vacuefactus areſ
cat Aque enim id eſt concupiſcen
tie carnis recedunt de mari id ē de
amaritudine tribulationū · ꝛ tunc
vacuefactus fit fluuius id eſt luxu
rie fluxus Item tribulatio feruē
tem ſpiritum compunctionis gig
nit · et ventum vanitatis excludit
Cui9 exemplū eſt ꝙ tempore eſta
tis in parte ſeptentrionali genera
tur ſpiritus multus · ꝛ vapor coar
tatur qui facit terram tremere I
bi enim iuxta mare quaſi cotidie t̄
ra tremit · et tam fortis eſt ibi mo
tus equi ł hominis ita ꝙ vaſā ple
na liquoribus effundunt̄ur Vnde
quidam perforauit terram ſeptē
trionalem lancea longa · et exiuit
ventus tātus ꝙ fere diruit magnā
domum Per terram ſeptētrionis
intelligitur anima peccatoris frigi
da a colore caritatis Eſt enim ſub
iacens ſeptem capitalib9 vicijs · q̄
tamē eſtate caritatis caleſcente cō
cipit ſpiritū multum cōtritionis ·
vaporē compūctionis · et tremorē
humiliacōnis · ita ꝙ vas cordis ple
nū liquore peccati euacuetur effuſi
one cōfeſſionis · et interdū dū tra
.i. corpus pforatur lācea longa at
tractione diuturne maceratonis
et afflictionis · excludit̄ et exit ab
homine vetus oīs pcci ꝛ vanitatis

Capitulum lxxxi

Trinitas diuinarum perſō
narum in vnitate eſſentie
repreſentatur generalit̄ i
omnibus creaturis Et hec repreſē
tatio in creaturis irrationalib9 veſ
tigium appellatur Quelibet enim
creatura ſbſiſtit in ſuo eſſe et hab3
formam per quā determinatur ad
ſpeciem · et habet ordinē ad aliqͦ
aliud · Per primū repreſentat pa
trem · per ſecūdum filium · per t̄ciū
ſpiritum ſanctum Item in mag
nitudine creaturarum cognoſcitur
potētia patris · in diſpoſitione filij
ſapiētia · in ornatu bonitas ſpirit9
ſācti Item in quolibet indiuiduo
inuenies vnitatem ſpeciem ꝛ vtili
tatem · quorum primū cōuenit pa
tri · ſecundū filio · tercium ſpiritui
ſancto Item ſcriptura dicit ꝙ ō
nia cōſtituit deus in numero pōde
re ꝛ mēſura Sapi · xi · In omni em
creatura eſt vnitas veritas et boni
tas · ſiue mod9 ſpecies et ordo · vt
ſic in omni creatura quo vna oſtē
deret̄ principij vnitas et quo tri
na pſonarum trinitas Itē inue
nit̄ in ōni creatura qd ē qd diſcer
nit et qd cōgruit Sed omnes iſte
diſtictiones ſiue aſſignationes veſ
tigij ad pſonar̄ trinitatē reducūt̄
vt p ſe eſt manifeſtū Itē appar3
repreſentatio trinitatis in omnib9
ſubſtātijs Naz in omni ſubſtantia
creata ſecundū dyoniſiū inuenitur
eſſentia virtus et opatio · quorum
pmū ꝯuenit pri · ſecūdū filio · t̄ciū
ſpūi ſācto Spēalit̄ aūt reperit̄ ſāc
te trinitatis repn̄tatio in ſbſtātijs
incorporeis et immaterialib9 ſcʒ in
aīabus et in āgelis Generalit̄ aūt
aīa i tres diuidit̄ ſpēs · que ſūt ve
getabił que ē in plātis · ſēſibilis q̄
ē i brutis · et rationalis que eſt in
hoibus Sʒ oibus trib9 cōpetit vna
ratio aīe cōis Et in vna cōi aīe ra
tiōe repn̄tat̄ vnitas eſſētie · ſʒ in tri
plici aīe diſtictiōe repn̄tat̄ pſonar̄
diſtictio Sʒ excellētior ad huc repn̄
tatio trinitatis ē in anima rationa
li ſcilicet ꝓpter modum ymaginis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

ꝓpter quam dicitur· ꝙ homo ad y
maginē dei factus eſt· Nam ſicut
ſunt in vnitate eſſētie diuine tres
pſone· ita in vna eſſētia rationalꝭ a
nime tres potentie ſūt· ſciȝ memo
ria· intelligētia· et volūtas· yma
go em̄ trinitatis diuine nō inueni
tur in homine niſi ſecundum mētē
In aliis vero ꝑtibus oſtenditur i
bi repreſētatio ſolum ꝑ modū veſti
gij· Sed ad huc trinitatis ymago at
tenditur in mente· et magis ſecū
dum actus dictarum potētiarum
qͣ ſecundum potētias ipſas Prop
terea ꝙ pſone diuine diſtinguūt ſm ꝓ
ceſſionē vbi a dicente et ꝓceſſionē
amoris vtrūqȝ connectentis· Verbū
autē in anima ſine actuali cogniti
one nō pt eſſe· vt Aug9 dicit· Vn̄
principaliter attenditur imago tri
nitatis in mente ſecundum actus
prout ſciłȝ ex noticia rei quā habe
mus cogitando interi9 verbum con
cipimus· et ex hoc in amorem prorū
pimus ¶ Sed quia principia actu
um ſunt habitus et potentie· vnū
quodqȝ autem eſt virtualiter i ſuo
principio· ſecundario et quaſi ex con
ſequenti imago trinitatis poteſt at
tendi in anima ſecundum potenti
as et habitus prout in eis actus
virtute exiſtunt ¶ Sed ad huc at
tende ꝙ imago non attenditur in
noticia· vel in amore ſui· vel alteri
us rei· ſed per reſpectū ad hoc qđ
eſt deus· quia ſciȝ mens poteſt me
miniſſe intelligere et amare deum
a quo facta eſt· vt dicit Aug9 Qui
a vt dictum ē diuine perſone diſti
guuntur ſecundum proceſſionem
verbi a dicente et proceſſionem a
moris· Verbum autē dei naſcitur
de deo ſecundū noticiam ſuiipſius·
et amor procedit ſecundum ꝙ ſe
ipſum amat· et manifeſtum eſt ꝙ
diuerſitas obiectorum diuerſificat
ſpeciē verbi et amoris· quia non eſt
idē verbū de lapide et equo conceptū
Vnde attēdit diuina ymago ſcđm ver
bū conceptū de dei noticia· et ſcđm a
morē exinde deriuatū· Ipſa em̄ ra
tionalis aīa tribus theologicis virtu
tibus pficitur· ſciȝ fide ſpe et carita
te i via· Ipſa aūt i patria trib9 dotib9
dotabitur· que ſūt viſio ſuccedens fi
dei· inheſio ſuccedēs ſpei· et fruitio
correſpondens caritati Vnde patȝ
ꝙ in aīa rationali eſt ſanctiſſime re
preſentatio trinitatis· et ſcđm eſſe
nature et ſcđȝ perfectionē gratie et ſe
cundū ſtatū glorie· Adhuc aūt expꝛeſ
ſior et nobilior repreſētatio· trinita
tis ē que in āgelis reperitur Vn̄ ſcđȝ
Greg· Angelus dicitur ſignaculū ſi
militudinis· quia in eo ſimilitudo diuine
imaginis illuminatur expreſſa· et
hec ſimilitudo inuenitur in quolibȝ
angelo· Repreſentant etiam āgeli
ſanctiſſimam trinitatem in cōmu
ni· quia diſtinguuntur oēs ꝑ tres ierar
chias· et quelibet yerarchia adhuc
tres ordies continet Vn̄ deus ē i thro
nis vt maieſtas· i cherubin vt veri
tas· i ſeraphī vt caritas ꝑ q̄ notatur
trinitas perſonarū· et ſimiliter inuenitur in
aliis yerarchiis Itē apparet repꝛſenta
tio trinitatis i ſubſtantiis corporeis et
materialib9 Nā in ōni corpore ſecū
dū Phōs tres dimēſiones exiſtūt·
ſciȝ lōgitudo i linea· latitudo in ſup
ficie· ſpiſſitudo ſiue ꝓfunditas dicitur
eſſe in corpore· quia eſt eius dimēſio
ꝓprie ꝓpria· linea eſt tantū ꝓ du
cens· et ideo competit pri q̄ ē pncipiū
nō de pncipio Linea em̄ ſm Phm
dicitur ēē producēs· quia ē pncipiū a q̊ ſup
ficies fluit: ſ dicitur ēē nō ꝓducta Quia
licet dicatur fluere a pūcto vſqȝ ad pū
ctū qđ nō ē i continuo nō lineā duceret
tamē non poteſt habere a puncto

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

aliquã quãtitatem cum punctũ ſit
indiuiſibile Vnde linea put conti
nua nõ diuiditur in pũcta ſed in p
tes cõtinuas Et ideo phiſic9 nõ cõ
ſiderat pũcta cum iſte dimẽſiones
non fluant a puncto ſed a materia
Corp9 ẽ do tm̃ ponctũ · qꝛ pfũdũ
qđ eſt ꝓpriũ corpori fluit a ſupfici
e Alioquin idem pducer̃etur a ſe
ipſo ſi in plano eſſent plures ſuper
ficies · ſed tamen dicitur corp9 nõ
eſſe pducens quia nõ eſt intelligi
bilis vltra corp9 alia ſpecies mag
nitudinis differens ab iſtis Vnde
pfunditas ſiue corpus ꝯgruit ſpi
ritui ſancto quia ab aliquo pcedit
principio ſcilicet patre et filio · ſed
nulla alia diuina pſona pcedit ab
ipſo De quo etiaʒ dicit Apoſtol9 .i.
Cori · ij · qꝛ ſcrutatᷣ pfũda dei Sup
ficies autẽ pducens et pducta ẽ ·
pducitur em̃ a linea et ipſa ſimul
cum linea pducit ipſum corpus ſi
ue pfũditateʒ · et ideo cõpetit filio
qui naſcitur ex patre et ab eo ſimꝉ
et patre ſpiritus ſãctus pcedit ¶
Item beata trinitas repreſentatᷣ
in naturis Competit enim ternari
us numerus omnibus rebus natu
ralibus Et quia ſecundũ pytago
ram eſſe completũ in natura habʒ
principium medium et finem Ide
o pytagoras docuit deum natu
re ꝓprietatibus eminentem cole
re ter ĩ die Quia ipſa ꝯgnitio q̃ de
poſſibili ẽ perficitur tribus ſcilicet
ſẽſu quo manuducimur · ymagina
tione qua idagamus veruʒ ex hys
que nõs manuducũt · et intellec
tu quo conſpicim9 inuentum · Ideo
etiam honoramus deum ter ſecun
dum termegiſtum ſecundum tria
puncta emiſperij id eſt mane meri
die et veſpere Vnde lex pytagori
corum et xpianorũ adorat ad ori
entem Lex termegiſti et mahume
ti ad meridiem · lex moyſi ad occidẽ
tem ¶ Item poſitã ſunt a philoſo
phis magnis ĩ cultu dei tria · ſcilicꝫ
adoratio ꝓpter reuerentiam · thus
ꝓpẽ diſtributionem ſuauiſſime cog
nitionis diuine et virtutum celeſti
ũ et terreſtriũ · ymn9 ſcđʒ pytago
ram ꝓpter cõcentum celi ¶ Item ẽ
repreſentatio trinitatis in celis .i.
in corporibus celeſtibus Computã
tur enim ab apoſtolo tres celi · qꝛ
dicit ſe raptum ad tertium celum
ꝓpterea quia in ſperis celorum tri
plex eſt differentia Quia eſt aliqđ
celũ mobile et ſtellatũ ſicut firma
mẽtum cum quo etiam computan
ẽ ſeptẽ planetaꝝ orbes q̃ ſũt ſub eo
Aliqđ vero ẽ mobile ſꝫ non ſtellatũ
ſicut criſtallinũ · vel ſi qđ aliud ſupꝫ
ipſũ qđ ſit primũ mobile ſecũdum
aſtrologos Tertiũ aũt qđ nec ẽ mo
bile nec ſtellatum ſicut empyreuʒ
qđ eſt beatorum locus In celo etiã
relato ad terraʒ inuenitur triplex
dimẽſio · ſunt enim tres vie cõtinu
e ſcilicet longitudo a ſurſum in de
orſum vel ecõuerſo · latitudo a dex
tro ad ſiniſtrum Altitudo ab ante
ad retro Igitur in celo ad terrã re
lato · relatio circumferentie ad cen
trũ cauſat lõgitudinẽ aſcẽdẽdo et
deſcẽdẽdo Ordo vero ſignorũ in cir
culo obliquo facit altitudinẽ qꝛ ab
occidente in orientem facit ante ·
ſed retro eſt ab oriente in occiden
te Alius vero motus facit latitudi
nem .i. dextrum ad ſiniſtrũ ¶ Iteꝫ
repreſentatio ſãcte trinitatis ĩ pla
netis ẽ Aſſignatᷣ em̃ eis triplex cir
culus ſcilicet deferens · equãs · et e
pyciclus ¶ Item in eoꝝ curſu dici
tur eẽ triplex gradus Quia quan
doqꝫ planeta eſt retrograd9 · quã
doqꝫ direct9 · quãdoqꝫ ſtationari9

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

Nam quaſi ſtationarius pat̃ a nul
lo eſt p̃cedens · ſed quaſi retrogra
dus eſt filius carnẽ aſſumens · tũc
em̃ ſol ꝛ̃tͦcedit vſqꝫ ad decimã li
neã · vt figuratũ eſt Yſa · xxxviij ·
.i. vſqꝫ ad humanam naturaꝫ · que
quaſi decima eſt poſt nouẽ ordines
angelorum · et in decima dragma
figurata Luce · xv · Sed quaſi direc
tus eſt ſpiritus ſanctus · qui miſſ9
eſt ad directionem fidelium · Vnde
Ps̃ · Spiritus tuus bonus deducet
me ꝛc̃ · Sed p̃cipue ſancta trini
tas repñtatur in ſole · qui eſt max
imus planetarum · In eodem ſole
ſcd̃m Aug9 · tria hec conſideramus
ꝙ eſt · ꝙ lucet · ꝙ calet · Primum
ꝯpetit patri · a quo filius habet eẽ
et ſpiritus ſanct9 · ſcd̃m filio ꝛ̃ciuꝫ
ſpiritui ſancto ¶ Item eſt rep̃ſen
tatio trinitatis in locis · Eſt em̃ tri
plex locus deputatus creatuꝛ̃e rati
onali · ſcꝫ locus ſũmus .i. celum · vbi
ſola leticia · et eſt infimus ſcꝫ infer
nus · vbi ſola triſtitia · et eſt medi
us hoc eſt mũdus in quo ſunt ſum
ma ſperãda · et infima timẽda Vñ
Phil · ij · In nomine ihesu dñe ge
nu flectatur celeſtium ꝛ̃reſtriũ et i
fernorũ · In nomine ihesu vt dicit
Ambro · tota trinitas repreſenta
tur · qꝛ ihesus int̃pretat̃ vnctus · in
quo intelligit̃ vngens · et vnctio ·
et ipſe vnct9 · vngens pat̃ · vnct9
fili9 · et vnctio ſpũs ſanct9 Et ideo
in nomine ihesu olim in apoſtoloꝝ
t̃pibus credẽtes baptiſabantur in
nomine trinitatis · ¶ Item repre
ſentatur trinitas in elemẽtis · que
diſtinguũtur ſcd̃m Phm̃ t̃plicit̃ ·
qꝛ ſũt ſimplicit̃ leuia vt ẽ ignis · vl̃
ſimplicit̃ g̃uia vt eſt ꝛ̃ra · vel medi
a g̃uia et leuia ſicut aer · qui eſt g̃
uis reſpectu ignis · leuis aũt ꝛ̃ſpe
ctu aq̃ · et aqua q̃ eſt leuis ꝛ̃ſpectu
t̃re g̃uis aũt reſpectu aeris · Item
in elemẽtis inuenit̃ q̃daꝫ alia trini
tas reſpectu loci · qꝛ ſolum tria ele
menta ſe contingunt in loco gñati
onis · ſcꝫ aer · aq̃ · t̃ra · Aer em̃ non
plus habꝫ de natura g̃uis ꝙ̃ aqua
de natura leuis · Specialit̃ autem
ignis repñtat ſanctam trinitateꝫ ·
quia ignis apparet triplicit̃ · in flã
ma · luce · et carbone · Item quia
ignis habet triplex eſſe · eſt enim
ignis pur9 in ꝓpria ſpẽa · ignis cõ
iunctus rei combuſtibili ſcꝫ in alie
na materia · et ẽ ignis mixtus ſciꝫ
in re elemẽtata · in q̃ ſcd̃m quoſdaꝫ
ignis et etiã alia elemẽta ſũt actu
Nõ quo ad eſſe p̃mũ ſcꝫ formaꝝ ſb̃
ſtãtialiũ · ſed quo ad eſſe ſcd̃m · ſcꝫ
q̃litatũ ſuaꝝ q̃ ſunt reducte ad me
dium · et ideo ſũt ibi ſicut extrema
in medijs · ſed ſcd̃m aliquos nullo
mõ ſũt ibi actu ſed ſũt ibi v̓tute ¶
Repñtatur etiã trinitas beata i a
ere q̃ diſtinguit̃ p tria int̃ſticia · ſu
p̃mũ q̃d dr̃ etherẽũ et mediũ · ac in
fimũ q̃d dr̃ aereũ · In ſup̃mo eſt ca
lor et lux ꝓpt̃ ignis et ſolis ꝓpiq̃ta
tem · Similit̃ i infimo ꝓpt̃ repcuſſi
onẽ radioꝝ a t̃ra In medio aũt ad
q̃d nõ p̃t ptingẽ reflexio radioꝝ ẽ
frigiditas et obſcuritas · Aq̃ etiã re
p̃ntat pſonas t̃nitatis · qꝛ iuenit̃ aq̃
t̃plex · ſcꝫ ꝯdẽſata vt i nube · l̓ ꝯge
lata vt i glacie · vl̃ liq̃da vt i fonte
vel fluie · Eſt em̃ aq̃ vnũ ex ill̃ tribꝫ
que teſtimoniũ dãt in t̃ra ipi trini
tati beatiſſime Jo · v · Tres ſunt q̃
teſtimoniũ dãt in t̃ra · ſpũs · aq̃ · et
ſãguis · ſpũs inq̃ ſctificationis · a
q̃ ablutionis · ſãguis redẽptiois
Terra q̃ꝫ repreſentat beataꝫ trini
tatem · Dicitur enim Yſai · q̃drage
ſimo · Quis appẽdit tribus digitis
moleꝫ terre? per quos tres digitos
intelligi poſſunt tres perſone dine

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

in orbe t̃re repreſẽtate ¶ Vnde et t̃
ra q̃ inhabitatur triphariẽ a ſapiẽ
tibus eſt diuiſa Vnde vña dr̃ aſya·
altera europa·t̃cia affrica eſt Et ẽ
aſya mũdi totiꝰ pars media a meri
die per orientẽ vſqꝫ ad aquilonem
ꝯtenſa a quadaꝫ muliere ſic voca
ta. que apud antiquos regnuꝫ te
nuit oriẽtis vt dicit yſid. Europa
vero a ſeptentrione vſqꝫ ad occidẽ
tem eſt extenſa·que ſic vocata eſt
ab europa filia regis libie· quã iu
pit̃ rapiens ab affrica duxit in cre
tam·hanc t̃ciam partẽ orbis voca
uit europam·Et ſic in europa·liij
gentes ſunt vt dicit criſoſtimꝰ·Af
frica vero ab occidente vſqꝫ ad me
ridiẽ eſt ꝯtenſa ſiue porrecta· et
ſcd̃m quoſdam dicta affrica quaſi
ap̃ca· eo ꝙ ſoli omnino ſit aperta
et nulli quaſi frigori ſit ſubiecta vt
dicit yſid· Aliqui autem dicunt ab
afer filio abraham ex certa cauſa
eſſe dictam qui verſus libiam dici
tur duxiſſe exercitum et ibi victis
hoſtibus cõſediſſe· et affrica cũ eu
ropa ẽ totius orbis medietas Qui
dam vero dicunt ꝙ has mũdi tres
ꝑtes tres filij noe diuiſerũt poſtꝙ̃
egreſſi ſũt de archa·ita vt ſem cuꝫ
ſua poſteritate futura occuparet a
ſyam· yaphet europam· et cham
poſſideret affricaꝫ ſicut dicit gloſa
Gene·x· et idem dicunt criſoſtimꝰ
et yſid·plinius et alij plures cõcor
dant cum eis. ¶ Item beata trini
tas repreſentatur in motibus. Eſt
eñ motus ſcd̃m locum triformis·
rectus circularis et obliquus· Iteꝫ
diſtinguitur motus ſcd̃m aliquos
in naturalem· cuius principium ẽ
natura· et violentum cuius princi
pium eſt ab extra· et animaleꝫ cu
ius principium ab intra· quia ab
anima que mouet multiplicit· Itẽ
in numeris eſt repreſẽtatio trini
tatis Nam primum imp eſt terna
rius numerꝰ·in quo ꝑfectio primi
repreſẽtatur ſciꝫ dei qui trinꝰ ẽ et
vnus· Ideo õnis res q̃ habet iſta
tria ſcilicet principium medium et
finem dicitur eſſe perfecta ·vtpotẽ
quia in ternario numero finis con
formatur principio· et ideo ſic dicit
Philoſophus primo celi et mundi
ſecundum tranſlationem arabicã
Per hunc numerum ſcilicet terna
riuꝫ adhibuimus noſmetipſos ma
gnificare vnum deum eminentem
ꝓprietatibus eorum que ſunt cre
ata· Vnde et hermes trimegiſtus
ponit mundum perfici in tribꝰ ꝑmã
mene· qđ eſt ĩpulſio vel implexio
cauſaruꝫ· neceſſitate que eſt exeq̃
tio cauſaꝝ per motum ad eſſe· et
ordine qui eſt diſtributio cuiuſlibꝫ
producti in locum et officium ſuũ
¶ Item numerus diuiditur in tri
a· quia numerorũ ſecundũ yſidoꝝ
alius linealis·alius ſuperficialis·a
lius vero ſolidꝰ̃· Linealis eſt qui
ab vnitate incipiens ordinate pro
cedit·vt vnꝰ duo tres· et ſic in ĩfini
tum· Superfitialis vero numerus
eſt ductus in ſe vel in alium ſemel
vt bis duo·bis tria· Solidus autẽ
eſt qui ducitur in ſe vł in alium ſẽ
mel· et poſtea ſemel ducitur in to
tum· vt cum dicitur bis duo bis·
ter tria ter· et ſic de alijs Vel alia
diſtictio numeri per tria eſt· quia
numeroruꝫ alius digitus·alius ar
ticulus et alius compoſitus Digitꝰ
eñ cõtinet numeros ſimplices ab
vnitate vſqꝫ ad decem· Articulus
cõtinet decem et alios denarios·
vt viginti·triginta quadraginta·
et ſic de ſingulis Compoſitus vero
vtrumqꝫ complectitur· vt vnde
cim·duodecim·tredecim· et cetera

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

Jtez repn̄tatur trinitas in figuris
Nā prima figura dicitur rectilinea
Hec eſt triangulus habens tres ā
gulos equales duobus rectis. Cui
compatur anima vegetabilis. que
habet tres vires nutritiuam aug
mentatiuam. et generatiuaz. Eſt
ergo triangulus trib9 lineis inclu
ſus in tribus angulis extenſus. et
per tres ſpecies diuiſus. qui ſunt
ſecundum Philoſophum equilate
rus. qui habet omnia latera equa
lia. Yſocheles qui habet duo latēa
tantum equalia. et gradaiuz qui
habet latera inequalia. Figura cir
cularis repreſentat trinitatem. q̄a
deus eſt circulo ſimilis. Dicit enim
hermes ſupdict9 ꝙ monas gignit
monadem. et in ſe ſuum reflectit a
morem. Quod quo ad noſtrum in
tellectum trahētes dicimus ꝙ pat
vnus vnicum generat ⁊ genuit fi
lium ab eterno. cuz quo etiā ſimul
ab eterno ſpirat ſpiritū ſanctū. q̄
eſt nexus et amor amborum Nam
deus pater ab eterno ſe perfecte i
telligit et ītelligēdo ſe diligit. quā
dilectionem extra ſe ad alium nō
extendit ſed in ſe r̄flectit. quia ad
intelligentem et intellectuz ad pa
trem et filium a quibus ꝓcedit ip
ſa dilectio ad modum circuli in ſe
ipſum reflectit. Vnde omnino de9
in eſſentia vnus pater intelligens
et intelligendo filium gignens. et
amor ab vtroqꝫ ꝓcedens et ī vtrū
qꝫ ſe referens et reflectens. Propt̄
q8 trimegiſt9 fuit interogatus q̄d
eſſet deus reſpondit. deus eſt ſpe
ra intelligibilis. cuius centrū eſt v̄
biqꝫ. circumferentia vēo nuſq̄. Nā
quia deus corpus non eſt nec etiaz
eſſe poteſt. eo ꝙ ſūme ſimplex eſt
quia omne perfectiſſimum opoꝛtz
eſſe ſimpliciſſimum. eo ꝙ poſteri9
componentibus ſit omne compoſi
tum. ideo ad differentiaz ſpere cor
poralis dicit ꝙ eſt ſpēa intelligibi
lis. Vnde in centro q8 eſt quid mi
nimum et ſimpliciſſimum circumfe
rentie compatum diuinam ſimpli
citatem intellige. ſed per circumfē
rentiam que eſt maxima immēſita
tem diuinam accipe. Eſt ergo ſen
ſus deſcriptionis ꝑdcē. deus eſt ſpe
ra. i. principio carens ⁊ fine multo
magis q̄ circulus ſiue ſpera. vt ſic
eius notetur eternitas. intelligibi
lis vt notetur eius immaterialitas
Cuius centrū . i. indiuiſibilis et ſim
plex eſſētia vbiqꝫ tota eſt. ſed cir
cumferentia eius. i. eius īmenſitas
nuſq̄ eſt. quia a loco comprehēdi
non poteſt. ſic etiam circumferētia
primi celi dicitur minime loco con
tineri. quia ſi primum celum eſſet
in loco cum locus ſit terminus cor
poris continentis vt Phūs in Phi
ſicis dicit extra celum aliud corp9
eſſet q8 celum includeret. et ſic ſe
queretur queſtio de illo alio corpo
re et ſic de alijs. et ita ꝓcederetur
in infinitum quod eſt incōueniēs.
Vnde ſecundum Alexandrum vlti
ma ſpera nullomodo eſt in loco.
ſed Auerrois dicit. ꝙ licet vltimū
celum non ſit in loco per ſe id eſt
ſecundum circumferentiam. eſt ta
mē in loco per accidens ratione cē
tri ͨca quod mouetur ꝙ ipſuz cen
trum habet fixionem in loco. Sed
rationabilius videtur dictum The
miſtij ſcz ꝙ vltima ſpera etiam ſe
cūdum circumferentiam dicit̄ eſſe ī
loco rōne ꝑtium. q2 ꝑtes mutāt lo
cū ſbſtātia et rōne. licz nō actu ſed
potētia tm̄ cū nō ſit ꝑs actu diuiſā
Si enim eſſet pars celi actu diuiſā
tunc eſſet actu in toto ſicut in loco
Vnde quia ali quid dicitur de toto

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

ratione ptium· inq̄tum ptes vlti
me ſpere ſunt in loco in potentia·
tota vltima ſpēa eſt in loco p acci
dens ratione partiuz ·quod ſufficit
ad motum circularem· Quid autē
ſit de ſpera corporali· de deo tamē
qui eſt ſine quantitate imenſus et
omnino indiuiſibilis· hoc eſt veruz
q nullo apprehendatur loco Sic er
go deus dr̄ ſpera ꝓpter ſuam eter
nitatem· intelligibilis ꝓpter ſuam
immaterialitatem et dicitur habe
re centrum ꝓpter ſuam ſimplicita
tē· vbiq3 totus ꝓpter ſuā indiuiſibi
litatem· et dicitur eſſe nuſq̄ id eſt
a nullo loco comprehenſus propt̄
ſuam immenſitatem· ¶ Item rep̄
ſentatur trinitas in conſonantijs
muſicis· Sunt enim muſice tres p
tes· ſcilicet armonica richmica et
metrica· Item armonica fit ſ̄plici
ter· Nam ſecundum yſidorū omnis
ſonus armonicus aut voce editur
ſcilicet per fauces· aut flatu ſcilicet
p fiſtulas· à pulſu ſicut p timpana
pſalterium et citharam et huiꝰmo
di· Pulſus importat potentiam pa
tris· vox refertur ad ſapientiam fi
lij· flatus ad bonitatem viuificati
uam ſpiritus ſancti· Sic patet q
beatiſſima trinitas in ōmbus licet
vario modo repreſentatur ſuis ef
fectibus· q deus omnium actor ē
non ſolum vt vnus ſed etiam vt t̄
nus· ex quo omnia· per quē omni
a· in quo omnia· cui ſēp ſit honor
et gloria et erit in ſecula·

¶ Capitulū· lxxxij·

Verbū dei aſſimilatur lumī
iuxta illd Ps· Lucerna pe
dibꝰ meis verbum tuum et lumen
ſemitis meis· et hec ſimilitudo attē
ditur quantum ad ſeptē· Pmo q
lumē eſt diuerſorum corporum di
uerſimode penetratiuuz· Vn̄ actor
pſpectiue dicit q lumē eſt t̄plex·
ſc; reflexū fractū et directū Reflex
um ſic a ſpeculo et alijs politis cor
poribus q̄ lumē a ſe receptū reiciūt
Et tales ſunt qui verbū dei audiūt
ſed ipm auditū reiciūt· l' cōtradicē
do l' ɔtra faciendo· ſm illud Job·
xxxiij· Ipſi fuerunt rbelles lūini·
vel reiciunt illd obliuiſcendo· ſm
illud Ja·i· Cōpabit̄ viro conſiderā
ti vultū natiuitatis ſue in ſpeculo
Ps· Proieciſti ſermones meos re
troꝛſū· ſed Lu·x· dr̄· Beati qui au
diunt v̄bū dei et cuſtodiunt illud
Aliud eſt lumen fractū· ſicut quan
do lumen venit ad corpus aliquan
tulū dēſū vel durū· Tale em̄ corpus
lumē in ſe recipit· ſ ꝓpt̄ materiā q
ōmino nō obedit vt tranſire lumē
poſſit lumē nō recte incedit ſ ab i
ceſſu r̄cto diuertit· et tal' inceſſꝰ di
fractio radij· Sic frangit̄ v̄bū dei in
hijs qui audiēdo ipſū ſuſcipiūt ſed
nō obediūt faciēdo Vn̄ nec r̄cte ip
ſū ſuſcipiūt· et ideo dr̄ Ja·i· Eſtote
factores v̄bi et non auditores tm̄
fallētes voſmetipos Mat·vi· Vide
ne lumē qd in te ē tenebre ſit· Naz
res quā radiꝰ nō penetrt̄ licet ex v
na pte vbi lumē recipit ſit illuiata
ex alia tn̄ ad quā nō tñſit remanz
tenebroſa· Vnde tales licet illumi
nentur in eo quod audiunt· tamē
tenebroſi ſunt in eo quod non faci
unt· Tercium lumen dicitur dire
ctum quando non repellit̄ nec ma
teriam inobedientem reperit· ſed
libere tranſit· et operationes pfe
ctas facit· Sic ſimili modo etiaz ver
bum dei eſt cum diligenter et pfe
cte auditur ac deuote· quia tūc me
moriter retinetur et obedienter ac
ſollicite impletur Vnde tunc perfe
ctam operationem facit· quia ad e
ternam beatitudinem perducit·

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

ſcḋm illud Jacobi.i. Si quis pſpex
erit in lege perfecte libertatis. nō
auditor obliuioſus factus ſed fac
tor operis vel verbi. hic beatus in
facto ſuo erit Pſalmiſta. Deducꝫ q̄
ſi lumen iuſticiam tuaꝫ. Nā lumen
huiuſmodi trāſeundo deducit a pri
cipio ad mediuꝫ et de medio ad ex
tremuꝫ. Sic verbum dei quādo au
ditur aure. retinetur corde. perfici
tur opere. tunc iuſtificat hominēꝫ
et dignum reddit eterne beatitudi
nis ¶ Secundo quia lumen eſt for
marum vel figurarum declaratiuū
et manifeſtatiuū. ſic verbuꝫ dei ma
nifeſtat nobis formas ⁊ figuras vi
cioruꝫ et virtutum Ephe. v. Omne
quod manifeſtat̄ lumen eſt ¶ Ter
cio quia lumen eſt oculorū letificati
uū Eccl. xi. Dulce lumē et delecta
bile eſt oculis videre ſolem. Sic v̄
ba dei interiores oculos anime illu
minant ipſamq̄ꝫ letificant et delec
tant Pro. xv. Lux oculorum letifi
cat animaꝫ ¶ Quarto quia lumē
eſt egris oculis odioſuꝫ et moleſti
e illatiuum. Similiter verba dei in
hominibꝰ praue diſpoſitis ſūt mo
leſta Jo. iij. Dilexerūt hōīes ma
gis tenebras q̄ꝫ lucem. erāt enim
eorū opera mala. ¶ Quinto quia
eſt pigricie excitatiuū. Nam lumē
dei adueniens excitat mētēꝫ ad ſur
gendum a lecto peccati et etiam ad
bene operandum Yſai. lx. Surge
illuminare iheruſalem ⁊c̄. ſunt em̄
verba bona quaſi ſtimuli Eccl. xij.
Verba ſapientū quaſi ſtimuli ¶
Sexto quia lumē eſt formaruꝫ et
ſpecierum in ſuperficie ſpeculi vel
alterius corporis politi impreſſiuū
Nā lumē polite materie ſuꝑficieꝫ ꝑ
tingens in āgulis equalibus ſe re
flectit. et ōmū ſubiectoruꝫ formas
impͥmit. Vnde qḋ eſt extra ſubſtā

tiā in ſuperficie collocat ſpeculi per
ymaginem et figuram. Sic etiaꝫ ꝑ
verba dei impͥmūtur mentibus hoī
nū diuerſe cogitationes et affectio
nes quaſi diuerſe ymagines. Nam
quandoq̄ꝫ verbum dei auditum mē
tes audientium eleuat in ꝯtempla
tionem et amorem celeſtium. quā
doq̄ꝫ etiam impͥmit timorem ſuppli
ciorum infernaliū. quādoq̄ꝫ etiam
contemptum et deſpectum ōmium
mūdanorum. quādoq̄ꝫ fugam et o
dium omnium viciorum ¶ Et hec
precipue facit verbum dei in menti
bus politis et a peccatoruꝫ rubigi
ne terſis Vnde hoc eſt lumen ſapi
entie qḋ mentes multiplicit̄ infor
mat Sapien. vi. Diligite lumen ſa
pientie ¶ Septimo quia lumē ſecū
dum diſpoſitionem materie quaꝫ
ſbītrat eſt variationis ſuſceptiuū
Naꝫ eius claritas intenditur ī ma
teria perſpicua et pura et remittit̄
in materia feculenta. Sic verbum
dei in mente pura et terſa a vicijs
lumen ſapiētie plurimum inducit
Sed in mente impura et feculenta
peccatis lumen ſapientie vel grati
e non imittit. Jtēꝫ in diafana ma
teria quia obſtaculū non inuenit.
ideo per eam irradians ꝯprios ful
gores exprimit et oſtendit. vt Dio
niſius dicit. et quanto perfectius
in illa profundatur tanto latiꝰ ex
ea refuſa ad alia deriuatur ¶ Dum
autem lumen materie groſſe infū
ditur imperfecte ab ea r̄cipitur Vn
de ſolum ſe diffundit extrinſecus.
Sic verbuꝫ dei in mente peruia nō
habente opacitatem vel groſſicieꝫ
materialis amoris fulget vel ſplē
det. ſecunduꝫ illud Thob. xiij. Lu
ce ſplendida fulgebis. ideſt non ſo
lum in te ſplendida eris ſed etiam
alijs per doctrinā vel bonorū opꝫ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

exempla fulgebis · ſecundum illud
Mathei · quinto · Sic luceat lux ve
ſtra coram hominibus vt videant
opera vrã ⁊c̃ · Vnde de talibus di
citur Baruth · iij · Stelle dederunt
lumen in cuſtodijs ſuis · Stelle em̃
ſunt mundiſſime ſubſtãtie · ⁊ lumẽ
a ſole pcipiunt quod a'ijs refũdũt
Sed in mẽte vbi eſt denſitas amo
ris materialis et temporalis lumẽ
diuini verbi ſolum exterius in au
ditu percipitur · et ſi aliquo modo
ad cor tranſeat non ibi figitur vel
aliquid operatur · ſed citius a con
trario facti ſiue affectus repellitur
Sic lumen a groſſis vel compactis
corporibus repulſam patitur · nec
ad interiora admittitur etiam ſi in
ſuperficie eſſe videtur ¶ Item ver
bum dei aſſimilatur ipi radio ſola
ri · ex cuius reflexione generatur
flamma ignis · vt dicit̃ · ij · Math ·
.i. Sol refulſit qui prius erat ĩ nu
bilo · ⁊ accenſus eſt ignis magn9
⁊c̃ Ita frequenter diuinum verbũ
generat in mente hominis mirabi
lem flammam amoris Pſalmiſta ·
Eloquium domini inflãmauit euz ·
Et nota ꝙ radius inflãmationem
cauſans oportꝫ ꝙ ſit a corpore ter
minato ſolido et firmo .i. pmanen
te. Vnde radius ſolis in aqua fluẽ
te inflammationez vel ignitionem
cauſare non poteſt · ex eo ꝙ huiuſ
modi aqua non eſt ſolida nec per
manens nec etiam t̃minata · ⁊ ide
o nullam formam retinens · poſſet
tamen fieri in aqna contenta in a
liquo vaſe valde rotundo et ſolido
⁊ t̃minãte et q̃ſcente · puta in am
pulla vl' hmõi · Et ita ſimilit̃ etiam
ad hoc vt ex verbis diuinis cor ho
minis inflãmetur oportet ꝙ ſit ter
minatum per inquirendi ſobrietã
tem · ſcilicet vt non plus velit ſape

re q̃ꝫ oportet · ſed ſapere ad ſobrie
tatem · ¶ Item oportet ꝙ ſit ſoli
dum id eſt non confractuz ſiue ob
liuioſum. vt ſcilicet quod ex vna
parte recipit ex alia parte effun
dit · Vnde dicitur Eccleſiaſtici · vice
ſimo primo · Cor fatui quaſi vas ↄ
fractum omnem ſapientiam non
tenebit · Vel debet eſſe ſolidum .i.
non molle · quia quodcunqꝫ molle
eſt ſicut faciliter impreſſionem re
cipit · ita faciliter amittit · Et talis
eſt qui ſicut faciliter ad verbuz dei
accenditur ita faciliter extingui
tur · ¶ Item oportet ꝙ ſit perma
nens · vt non ad tempus credat ⁊
in tempore temptatiõis recedat ·
ſecundum illud Johannis · quinto
Si mãſeritis in ſermone meo vere
diſcipuli mei eritis ⁊c̃ · Cor ergo
quod habet ſtabilitatem et ſolidi
tatem vehementer inflãmatur et
incenditur per diuini eloquij id eſt
ſacre ſcripture radium Luce · vice
ſimo quarto · Cor noſtrum ardens
erat in nobis dum loqueretur no
bis in via et cetera ¶ Item verba
dei frequenter predicata aſſimilan
tur ſcintillis ¶ Primo quia ſcintil
le habent igneitatem · Nam ſcintil
la eſt modica ignis pticula ex ma
teria ignita caloris impetu reſolu
ta · Quia ſcilicet ex mente celeſtis
deſiderij vel superni zeli igne accẽ
ſa · verbum deuote p̄dicantis egre
ditur cuz impetu feruoris · quo mẽ
tes audientium ſuccenduntur ⁊ in
flãmãt̃ · ẜm illđ Eze .i. Scintille q̃ſi a
ſpect9 eris candentis · Nã ad modũ
eris candentis vt dicit Gregori9 vi
ta predicantium ſonat ⁊ ardet · ex
quo ſcintille prodeunt id eſt verba
ignita ¶ Secundo verba dei frequẽ
ter audita aſſimilãtur ſcintillis ra
tiõe mobilitatis · q̄ hñt mobilitatẽ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

quia ſcintilla mox vt reſoluitur ſur
ſum mouet̃ · ſed dũ ex partib9 ter
reſtribus grauatur ad centruz itẽ
rum reclinatur · et ideo ſcintille di
ſcurrunt nunc aſcendẽdo nunc de
ſcendendo Sapien · iij · Tanq̃ ſcin
tille in arundineto diſcurrent · Sic
ſancti predicatores nituntur p ſu
um verbum corda audientium ad
celeſtia eleuare · et tunc eorum ver
ba ſunt vt ſcintille aſcendentes · ſꝫ
interduz ꝓpt̃ auditorũ ĩbecillitatẽ
coguntur ipſa verba que predicãt
temperaꝛe · et ea potius auditorum
fragilitati q̃ ſue auiditati cõcorda
re · et tũc eorum verba ſunt quaſi
ſcintille deſcendentes · ſic faciebat
Apoſtolus Roma · octauo · Huma
num dico propter infirmitatẽ car
nis veſtre · Interdum etiam ea tẽ
pera nt propter infirmitatem pro
priam · ſecũdũ illud Corinthio · xij ·
Parco autem ne quis exiſtimet a
liquid eſſe ſupra id quod videt in
me aut audit ex me · ¶ Tercio q̃
ſcintille habent luminoſitatem · ſic
ſanctorum predicatorum verba il
luminant audientium corda ad cõ
ſiderandũ dei opera Ecci · xlij · Con
ſiderabilia omnia opera eius et tã
q̃ ſcintilla que eſt conſiderare · ¶
Quarto quia ſcintille habent vir
tuoſitatem · ¶ Ex modica enim ſcin
tilla fit ſepe maximus ignis · Ita ſi
militer ex breui predicatione ymo
aliquãdo ex breui ſermone ſequi
tur magnus fructus Eccleſiaſtici ·
xi · Ab ſcintilla vna augetur ignis
Vnde Actu · x · dicitur · q̃ predican
te Petro cecidit ſpiritus ſanctus
ſuper omnes qui audiebãt verbuz
dei Sapientie ij · Sermo ſcintille ad
cõmouendũz cor noſtrum · ¶ Itez
verba dei aſſimilantur guttis et ſtil
lis roris et pluuie · Vnde Deutro ·
xxxij · Cõcreſcat vt pluuia doctri
na mea · fluat vt ros eloquiuz me
um quaſi ymber ſuper herbaz · et
q̃ſi ſtille ſup gramina Eccleſiaſtici
.i. Guttas pluuie id eſt verba doc
trine celeſtis q̃s dinumerauit? Nã
ſicut ſapientie eius non eſt nume
rus ita nec verborum eius · Gutte
etiam ſiue ſtille terram humectãt ·
radices ĩgroſſant · ſemĩa fecũdãt ·
plantas et arbores vegetãt · piſces
ĩ mari recreãt · oſtreas ĩpinguãt ·
ac in eis margaritas generant · in
ſuper etiam lapides cauant · Ita ſi
militer etiam verba diuina audita
deuote vel lecta animaz humectãt
deuotione · radices cordis · id eſt
cogitationes et affectiones ingroſ
ſant augmẽtatione · ſemina id eſt
bona propoſita fecundant operati
one · plantas et arboꝛ̃s id eſt noui
ter conuerſos et penitentes qui de
bent fructus dignos penitentie fa
cere · vegetant id eſt confortãt ſpi
rituali refectione · piſces in mari .i.
poſitos in amaritudine et tribula
tione recreant interiori conſolatio
ne · oſtreas id eſt clauſtrales et in
cluſos impinguant r̃ligionis obſer
uatione · ac in eis margaritas puri
tatis generant ſollicita caſtificatio
ne et emendatione ¶ Item lapides
id eſt lapidea et dura ſeculariuz cor
da et pccõruz emolliunt et cauãt
id eſt ad compunctionem et peni
tentiam diſponunt frequenti audi
tione · ſicut gutta cauat lapidez nõ
vi ſed ſepe cadendo ·

Capitulum · lxxxiij ·

Virginum ſanctarum per
fectio aſſimilatur circulo
galaxie propter quatuor ·
Primo ꝓpt decorẽ et pulchritudinez

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

Nam galaxia ē circulus celeſtis ce
teris circulis pulchrior · Et ſimilit̄
de virginitate dicit Ciprianus · ꝙ
ē flos eccleſiaſtici germinis · decus
atq̄ ornamentum gratie ſpiritua
lis · ⁊ illuſtrior portio gregis criſti
Et ambroſius de ipſa dicit ī libro
de virginitate · pulchritudinē quis
poteſt eſtimare maiorem decore
virginitatis? Que amatur a rege ·
probatur a iudice · dedicatur a do
mino · cōſecratur deo · ſemper ſpon
ſa · ſemper innupta · Vn̄ nec amor
fratrem habet nec dampnum pu
dor · Secundo propter honorem ·
Eſt enim virginitas tanto honora
bilior q̄nto ſublimior · Cuius autē ſu
blimitatē oſtēdit galaxie ſitꝰ · q̄ me
dium tenet inter duas partes celi
inequales · virginitas ſimiliter me
dium celi tenet Namq̄ angelis de
betur et hominibus · inter quos
quaſi media eſt virginitas habens
cū hominibus cōmunem carnis fra
gilitatem Sed cū angelis habet cō
munem et quaſi ſupra homines in
corruptionis integritatem ¶ Prop
ter qđ dicit · Jero ꝙ in carne pre
ter carnem viuere angelicum eſt
non humanum · Damaſcenꝰ dicit
ꝙ abſtinentia a nuptiis eſt ange
lorum imitatio · Dicit enī Ptholo ·
in almageſti libro octauo ca · ii · ꝙ
circulus galaxie duplex eſt · Vnus
quaſi intra alium · ⁊ ille qui eſt in
tra continuus videtur · incipiens a
pedibus geminorū · et regirans in
geminos per pricipium ſagittarii ·
Et alter eſt ſupra illum non vbiq̄
coniunctus ei · ſed in aliquibus p
tibus coniunctus ei · et in aliquibꝫ
diſtinctus ab eo · et iterum ille ex
terior circulus non videtur ōnino
continuꝰ ab aliquo puncto in pū
ctum idem · ſed in multis locis vide

tur interſectus · Similiter etiā du
plex eſt perfectio ſiue īcorruptio v̄
ginalis · Vna interior in propoſito
mentis · et hec continua et perpetu
a debet eſſe Alia eſt extra virgini
tas ſcilicet carnis · ⁊ hec interrum
pitur ſeu corrumpitur per violen
tiam abſq̄ ↄſenſu mentis · et tunc
nō amittit meritū v̄ginitatis · ſic
dixit ſancta lucia · Si me inuitā fe
ceris violari caſtitas michi dupli
cabitur ad coronam · Hee autē du
e integritates in quibuſdam inue
niuntur coniuncte · quia vtramq̄
habent · in quibuſdam diſiuncte · i ·
integritas carnis ſine integritate
mentis vel econuerſo · ¶ Tercio v̄
ginitas aſſimilatur galaxie ꝓpt cā
dorem · Nam galaxia quendam cā
dorem habet · et ideo vocatur via
lactea ſiue circulus lacteus · et iſte
candor competit virginitati · que ē
candor lucis eterne · vt dicitur Sa
pientie · vii · Quedam ſunt que ha
bent lucem et incorruptibilitatem
eternam id eſt interminabilem vt
ſol et ſtelle · et ſic habebunt corpo
ra ſanctorum poſt reſurrectionem
que erunt ſicut ſtelle in perpetuas
eternitates · vt dicitur Danie · xii ·
Huius autem eterne lucis ⁊ incor
ruptibilitatis eſt quidam candor
virginitas carnis in qua nichil co
inquinatum incurrit · vt habetur
Sapientie ſeptimo · Eſt enī in car
ne corruptibili perpetue incorrupti
onis meditatio vt dicit Auguſtiꝰ
Eccleſiaſtici · quadrageſimo tercio
Pulchritudinem decoris eius am
mirabitur oculus ¶ Quarto prop
ter ſplendorem · Nam galaxia int̄
omnes circulos celeſtes meliorem
habet claritatem · In locis enim il
lis vbi videtur galaxia ſunt ſtelle
multe parue quaſi cōtigue in qbꝰ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

diffunditur lumen̄ ſolis omnino lu
minoſe· et magis refulget fulgor
ille · et ibi materialis eſt pars orbꝭ
id eſt ſpiſſior· et ideo aptior ad te
nendum lumen et terminandum
viſuꝫ· et ideo apparꝫ locus iſte ma
gis radioſus · Similiter virgines
in celo habent ſingularem ſplēdo
rem glorie· Nam virginitati debe
tur aureola Vnde corpus virgine
um eſt in celo ſicut circulus ſplēdi
diſſimarum ſtellarum · Pſa ·xiij·
Stelle celi ſplendor earum· Qui
to propter fixionem· Naꝫ galaxia
vt dicit Phūs in libro· Methe· nō
r̄cedit ab vno loco orbis · qd intel
ligitur quantum ad apparentiam
propter motū tardiſſimum · quia
ī rei veritate compertum eſt· ꝙ ga
laxia mouetur motu ſtellarum fix
arum· ſcilicet ī centum annis vno
gradu· Et hec immobilitas compe
tit virginibus ſacris· que ita inhe
ſerunt criſto ꝙ nunq̄ȝ ab eo potue
runt ſepari Apoſtolꝰ ad Roma·
viij· Quis nos ſepabit a caritate
criſti?

Capitulū ·lxxxiiij·

Virtutum perfectio ſimilis
eſt arcturo. de quo dicitur
Job·ix· Qui facit arcturꝫ
et orionas ⁊c̄ Nam arcturus a ſep
tem ſtellis in axe fixis et in ſe reuo
lutis conſtituitur vt dicit yſi· Hoc
ergo ſignum ſeptem ſtellarū ſigni
ficat in anima perfectionem ſeptē
virtutum propter quinqȝ· Primo
ꝓpt̄ numerum· quia vt ſeptē ſunt
ſtelle illud ſignum decorātes· ita
ſunt ſeptem virtutes animam per
ficientes · ſcilicet ſecundum ſeptē
que in nobis regenda ſūt· tria ex
parte anime· et quatuor ex parte
corporis· Alia enim conſtat ex tri
bꝰ potentijs· corpus vero ex quatu
or elementis Nam ex parte anime
prima eſt vis rationalis· que illuſ
tratur fide ad cognoſcendum verū
Secunda eſt vis iraſcibilis· que e
rigitur ſpe ad malum declinandū·
Tercia eſt vis concupiſcibilis· que
incenditur caritate ad diligēdum
bonum Sed quo ad quatuor elemē
ta ex quibus conſtituitur corpus·
primo in igne fulgente accipe iuſ
ticiam· de qua dicit Philoſophꝰ in
ſecundo· Ethico· ꝙ eſt preclariſſi
ma virtutum · Et ſicut ignis pur
gat feces metallorum· ita iuſticia
purgat vicia malefactorum· In a
ere vero illuſtrante et viam qua e
undum eſt oſtendēte accipe prudē
tiam dirigen̄tem· In aqua ardorē
refrigerante et terram ne diſſolua
tur in puluerem ſuo humore conti
nente accipe temperātiā· ardorem
concupiſcentie reſtringen̄tem · et
carnis continentiam conſeruantē
In terra percuſſa vndiqȝ aquis
et tamen immobiliter permanen
te accipe fortitudinem in periculis
roborantem· Iſte ergo girus arctu
ri eſt quem nulla hominum poteſt
violentia diſſipare Job ·xxxviij·
Nūquid girum arcturi poteris diſ
ſipare? Secūdo reputat̄ haruꝫ v̄
tutum perfectio ꝓpt̄ ſitū· Nā ſcd̄m
Gre· int̄ ōnes circulos ſuperiores
alcior eſt circulꝰ arcturi· et polo et
ſtellis altiſſimis ſtelle eius ſunt vi
cine Et nos per altitudinem dicta
rum virtutum maxime approxima
mus deo et angelis beatis qui ſūt
in celo· Tercio propter aſpectū
Apparent enī ſtelle ille radioſe et
rutilantis forme· Quaruꝫ quatuor
anteriores ī modum quadranguli
alternis lateribus ordinant̄ Tres
vero ſequentes ſtelle in modum ſe
micirculi ordinantur et diſponunt̄

Similiť et hee virtutes quando in
homine ſunt euidētium operum ra
dijs ſe oſtendūt. Sed prime q̄tuor
quadrangulares ſunt q̄tuor cardi
nales virtutes quibus humana vi
ta ex quatuor lateribus ordinatur
et roboratur. Nam prudentia diri
gitur in eligendis. temperātia di
ſponitur in vtēdis. fortitudine ro
boratur in ſuſtinendis. iuſticia ve
ro in diſtribuendis Alie vero tres
que quaſi ſemicirculuz faciunt ſūt
tres v̄tutes theologice. que nos ī
preſēti vita reſpectu perfectionis
patrie non ex toto ſed ex p̄te per
ficiunt. et ideo non totum circulū
ſed quaſi ſemicirculū faciunt. Nā
ex p̄te fide cognoſcimus. ſpem ip
fecte tenemꝰ. caritatē diminute di
ligimus. ¶ Quarto ꝓpter motum
Nam ille ſtelle ſub polo circa axez
locate ſemper ſicut dicit Gregori
us vertuntur circa axem ſicut vrſa
circa ſtipitem ¶ Et hinc eſt ꝙ ille
circulus vocatur vrſa maior ſic ma
crobius dicit. Itez ſicut dicit Gre
gorius ille circulꝰ ſemper vertitur
et nunq̄ ad yma dimergit. Et qñ
tres ſtellas eleuat q̄tuor ad yma
declinat Et econuerſo cum quatu
or ſurſū erigit tres alias ad yma
ſubmittit ¶ Quia videlicet hee vir
tutes ſemper circa rectuz ſe vertūt
et nūq̄ ab eo recedere vel ad yma
ſeu obliqua vitiorum ruere permit
tunt Et quia. iij. ad contemplatio
nē ſcz theologice. quatuor vero car
dinales ad actiuam vitam p̄tinēt
cum ille dimittuntur iſte leuantur
et econuerſo. Quia quāto magis
cōtēplatiue inſiſtimus tanto ma
gis ēmittimur in actiua. ꝓpter qđ
dicit Beda. ꝙ contemplatiua eſt
eſt ab omni actione quieſcere. ¶
Quinto virtutes aſſimilātur artu

ro ꝓpter effectum. Nam arcturꝰ di
citur ab artando. quia ſuo frigore
artat et conſtringit trā. Vnde dicit
Iob. xxxvij. Ab interioribus egre
ditur tēpeſtas et ab arcturo frigꝰ
Ipſa em̄ p̄te ſurgit frigus ꝓpter e
lōgantiam a calore ſolis. frigore ve
ro pori artantur. Similiter etiaz q̄
in iſtis virtutibꝰ eſt perfectus tota
liter refrigeſcit contra terrena. et
coartat quātuz poteſt poros terre
.i. neceſſitates corporis. ſcđm illud
Apꝰ. i. Thi. vi. Habētes alimenta
et quibus tegamur hijs contēti ſi
mus ¶ Item ſeptem virtutes aſſi
milantur ſeptem planetis. Nā Lu
na que eſt primus planeta verſus
trā. et p̄tim vmbroſa noctis tamē
illuminatiua et roris generatiua r̄
preſentatur fides. que eſt omniuz
virtutū prima. Et licet ſit enigma
tica. eſt tamen intellectus ab erro
ris tenebris purgatiua. et roris. i.
doctrine celeſtis adminiſtratiua. vl
roris. i. diuine gratie īpetratiua ¶ Ve
neri aūt qui p̄cedit ſolē et etiā diē
et ex diei approximatiōe habz egros
erigere: aſſimilatur ſpes. que nūc
precedit verum ſolē et eternū diez
et ꝯfortat animū deficiētē quouſq̄
pueīamꝰ ad patā. ¶ Soli autez in
flāmanti et ōmia decorāti aſſimilat
caritas. qua corda inflāmantur. et
opera deo deuota et accepta effici
ūtur. ¶ Mercurio cꝰ dicitur eſſe a
nimam diſponere ad ſapientiaz et
eloquentiam aſſimilatur prudenti
a. ¶ Marti cuius dicitur eſſe ad a
nimoſitatem diſponere. et ſic ani
mam deiectam erigere et ad bella
p̄parare aſſimilatur fortitudo. cꝰ eſt
temptationes ꝯſtāt et viriliť ferre
¶ Ioui cꝰ eſt ōmibus ꝓuidere aſſi
milatur iuſticia que omnibus pro
deſt. dum bonos defēdit. et malos

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

corrigit· et refrenat a noxijs Sa
turno autem qui eſt planeta frigi
diſſimus· et cuius eſt calorē firma
menti vel ſolis in iſtis inferioribus
temperare· aſſimilatur temperāti
a· que habet eſtuātes paſſiones et
cōplexiones in corpore humano
temperare ¶ Item de quatuor vir
tutibus cardinalib9 ſiue de vſu ip
ſarum inſtruit nos tempus Nam
primo quidem inſtruit nos temp9
de vſu prudentie Eſt enim homini
prudentia tripliciter neceſſaria ¶
Primo in agendo quia ſicut dicit
Phūs· vi· Ethicorum Prudētia eſt
recta ratio agibilium Pertinz igi
tur ad prudentiam ea que agit mē
ſurare ſecundū menſuram debite
rōnis· et de hoc nos īſtruit tēp9 ſi
cut dicit Alkind9 in libro de quiqz
eſſentijs· quia eſt mēſura rerū mu
tabilium ¶ Vnde qz omnis actio ho
minis eſt cum tempore et mēſura·
debet prudens in actionib9 ſuis ſē
tempori cōformare· vt ſcilicet om
nia faciat cum debita mēſura Itez
docet nos tempus ordinate opari
vnum poſt aliud· quia tempus ſicut
dicit Phūs i· iiij· Phiſicoꝝ eſt nu
merus motus ſecundum prius et
poſterius· et hoc ad prudentiam p
tinet ſcilicet non omnia ſimul vel
le agere· ſed ordinate vnum poſt a
liud Vnde Eccī· xi· Fili ne in mltis
ſint actus tui Et ideo metrice dici
tur Pluribus intētus minor eſt ad
ſingula ſenſus ¶ Secundo neceſſari
a eſt prudētia in diſponēdo Et hāc
docent nos habere tres ptes tēpo
ris· quibus tres ptes prudētie ad
aptantur Diuiditur enim tempus
in preſens preteritum et futurum
Et ſecūdū hoc aſſignat tulli9 tres
ptes prudētie ſcilicet memoriam i
recordatione preteritoꝝ Intelligē

tiam in ordinatione preſentium· et
puidentiā in puiſione futurorum
De quibus deut· xxxij· Vtinam ſa
perent ſcilicet preterita· et intelli
gerrēt preſētia· ac nouiſſima pui
derēt· i· futura ¶ Tertio neceſſaria
eſt prudentia in cauendo ſcilicet fu
tura picula· et ad hoc ſollicitat nos
temporis alterabilitas Naz tēpore
nichil alterabilius· et ideo corpori
nichil eſt periculoſius Quia dicit
Ypocras Mutationes tēporū max
ime generant morbos Subita enī
mutatio caliditatis in frigiditatem
corpa alterat et mutat Et ideo qui
a natura nō patitur repētinas mu
tatiōes· ſubita mutatio temporis
eſt cauſa infirmitatis Sūt enim p
cipue q̄tuor tēporis q̄litates Qua
ruz diſtēperātia cauſa eſt ſuo mō
tā corporalis q̄ ſpiritualis infirmi
tatis: a quibus quia moderna tem
pora precipue habūdare videntur
ſumme debet cauere homo ſapiēs
videlicz calidū frigidū huidū ſiccuz
Que q̄a hijs modernis tēporibus
exēplariter loquēdo oīa ſimul inor
dinate habūdant· videntur adeſſe
tempora de quib9 predixit Apoſto
lus Inſtabūt tēpora piculoſa Eſtu
at enim temp9 nūc ardore inordi
nato· i· deſiderio peccādi Pſa· ix·
Succēſa eſt q̄ſi ignis impietas Itē
habundat frigiditas malicie et ini
quitatis ex defectu caloris vitalis
et ordinati ſcilicet caritatis Mat·
xxiiij· Habundabit iniquitas· re
frigeſcet caritas multoꝝ· ij· Thi·
iij· Erūt homines ſeipſos amātes·
vix hodie amatur aliq̄d ꝓpt deum
ſed ꝓpt ꝓprium commoduz Vnde
omnis amor eſt recipꝛcus i ſeipſū·
et ideo oportet vt remittatur i px
imū et in deum· Item eſt ſuphabū
dātia ſiccitatis q̄ fit p īgtitudinem

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

que deſiccat humorez vitalē in mū
do Vnde ſcd̄m Bern. Ingratitu
do eſt ventus vrens rorem gratie
fluēta miſericordie. venas pietatis
exſiccans. ij. Thimo. iij. Erunt ho
mi nes igrati ſceleſti ſine affectiōe
Et ideo mūdus eſt hodie ī pede ſta
tue vbi coniungebatur ferrū teſte.
Danie. ij. Quia ſcz circa finem mū
di erunt homines ſine federe et ſic
ci ab humore gratie ¶ Itez eſt itē
perantia noxij humoris voluptatū
carnaliuz. in quibus homines pro
poſſe habundant. ij. Thimo. iij. E
runt hoīes magis amatores volup
tatum q̄ꝫ dei ¶ Secundo tempus ī
ducit nos ad iuſticiam. cuius eſt ꝯ
munitatē ſeruare ſine pſonaꝝ ac
ceptione. Hanc cōmunitatē iuſtici
e tēpus p̄cipue ſeruat. quia nichil
eſt eo cōmuniꝰ et omnibꝰ equalit̄
eſt cōmune. Vnde nequiſſimi ſunt
vſurariȷ. qui eo quod deus fecit cō
mune vtuntur vſurarie dum tps
alijs vendunt. Sunt autē q̄ nichil
cōmune eſſe vellent vt cupidi Alij
vero q̄ et ſi quandoqꝫ cōmunia di
ſtribuant. tamen amore pecunie ꝟ
pſone diſtributionis et iuſticie eq̄
litatem nō ſeruant. quos omnes
redarguit temporis cōmunitas ⁊
equalitas. ¶ Tercio tempus īdu
cit nos ad fortitudinem. Pertinet
enim ad virum fortem non ocio vl̄
ignauia torpeſcere. nec ꝓpter diffi
cultatem aliquam ab opere virtu
tis deſiſtere Sed ſi aliquando remit
ti contingat continuo reuiuiſcere.
que omnia tempus docet. Naz tē
pus nunq̄ꝫ quieſcit et viciſſim cur
ſum peragit. In quo ſcilicet docet
nos pigriciam et ocioſitatem vita
re. Ad quod inſup ſollicitat nos ip
ſiꝰ tpis p̄cioſitas. Nā ſic dicit Au
gꝰ. nichil eſt tpe p̄cioſiꝰ. Quia de
di poſſeſſione ſimul duo haberi pn̄t
ſed duo momēta ſimul haberi nō
poſſunt. Vn̄ tps recupationē non
recipit. et ideo ꝑdi a nobis ꝑ ociū
n ō debꝫ Sollicitat em̄ nos tēporis
breuitas. Quia licet tēpus ſit lon
gū nobis tamē eſt curtū Quia per
exiguū et cū tedio eſt tēpꝰ vite no
ſtre. et ideo ſollicite et nō pigre o
perandū ē. Ad hoc qꝫ ſollicitat nos
tpis īcertitudo ⁊ īperceptibilitas.
quia vt dicit yſido. tempus per ſe
non dinoſcit̄ ſ ſolū per actus hūa
nos Itē vbi deficit ibi incipit. quia
nūc qd eſt finis p̄teriti eſt iniciū fu
turi. vt hō dicat ſēper illud Ps. E
go dixi nunc cepi. Itē tēpus ſi ī hy
eme ſeneſcit in vere reuiuiſcit. vt
ſi hō qn̄qꝫ remittit̄ ꝯtinuo renouet̄
¶ Quarto inducit nos tēpꝰ ad tē
perātiā. q̄ maxie neceſſaria ē ad ꝯſ
uationē ſanitatis et gratie ſpūalis
Qd etiā tēpꝰ īdicat. qꝛ moderato
tpe in ſuis q̄litatibꝰ tpato corpori
nichil ſalubrius Vn̄ dicit Ypocras
in aphoriſmis de tpibꝰ moderatis
Si tpa tpalit̄ ſe habuerit boni erūt
ſtatꝰ. et maxie bone enūciationis
ſiunt egritudines. et hoc tpalit̄ ⁊
ſpūalit̄ accidit de medio et tpamē
to delectationū. qꝛ ꝯfert tpātia ſa
lutē corpis et aīe.

¶ Capitulū lxxxv.

Virtuoſi aſſimilantur ſtel
lis quo ad tria. ¶ Primo
quo ad ſtellarum eſſentiaz
Nam ſtelle ſecundum ſuam eſſenti
tiam ſunt pure. ſunt alte. ſunt ſpe
rice. Quia v̄tuoſi viri ſunt puri ꝑ
continentiam. alti per patientiam.
et ſunt ſperici per obedientiam ¶
Secundo quo ad ſtellarum perma
nentiam. Quia ſtelle ſūt īcorrupti
biles. īfatigabiles et īeclipſabiles

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

Sic virtuoſi viri ſunt incorruptibi
les per tolerantiam· infatigabiles
per conſtantiam· ineclipſabiles p
perſeuerantiam Tercio quo ad ap
parentiaꝫ· quia ſtelle ſunt parue·
ſunt pulchre· ſunt proxime· Et v̓
tuoſi viri ſunt parui per humilita
tē· pulchri per honeſtateꝫ· proximi
per amoris vnitatem ſiue caritateꝫ
¶ Quarto quo ad influentiam· qꝛ
ſtelle ſunt virtuoſe· opoſe· ⁊ lumi
noſe Similiter viri virtutum ſunt
virtuoſi per gratiaꝫ Eccī· ***lxiiij***· Ho
mines diuites in virtute pulchritu
dinis ſtudium habentes· ¶ Item
opoſi per iuſticiam Heb· xi· Sācti
per fideꝫ vicerunt regna· opati ſūt
iuſticiam ¶ Item ſunt luminoſi p
doctrinam Mat· v· Vos eſtis lux
mundi ⁊c̄·

¶ Capitulū· lxxxvi·

Vita hominis naturalis ſeu
corporalis aſſimilatur vm
bre· Primo ꝓpter cauſam
Quia vmbra ſicut dicit Greḡ· ex
lumine formatur ⁊ corpore· Eſt em̄
obiectio corporis opaci ad lumino
ſum· Sic vita humana cauſatur ex
coniunctione anime intellectiue ⁊
corporis humani· Aīa aūt intellec
tiua put intellectualis eſt lumini cō
pat· Vn̄ et Phūs· iij· li· de aīa· In
tellectū agentem qui ē in aīa dicit
eſſe vt lumen· et de hoc etiā lumīe
dicitur in Pſ̄· ¶ In luīe tuo videbi
m⁹ lumē· Itē ſignatū eſt ſup nos
lumen vultus tui dn̄e Et ideo vita
humana ex vna pte habet nobili
tatem ſcꝫ ex pte luminis .i. aīe itel
lectiue a qua orit̓ Joh .i. Vita erat
lux hoim· Ex alia vero vilitatē ſcꝫ
ex pte corpis qđ viuificatur· De cu
ius origine dr̄ Ge· ij· Formauit de
us hominem de limo terre· Et hec
duo tangit Pſ̄· quaſi ammirās tā
diſparium coniunctionem· Domi
ne inquit· Quid eſt homo quia in
notuiſti ei· aut filius hois quia re
putas eum ſcꝫ quantuꝫ ad animā
Nam quātum ad corpus ibi ſubdi
tur· Homo vanitati ſimilis factus
eſt· dies eius ſicut vmbra ꝑtereūt
¶ Secundo humana vita aſſimila
tur vmbre propter figuram· Quā
doqꝫ enim vmbra habet figuram
latā· quādoqꝫ rotundā· quandoqꝫ
acutā· Nā ſi corpus luminoſuꝫ mi
nus ſit q̃ corpus obiectum tūc fa
cit vmbrā tendentē in latū ad mo
dum calathi· Et tali vmbre aſſimi
lat̓ vita peccātiū que eſt vita vicio
ſa. Hec eſt lata porta ⁊ ſpacioſa vi
a que ducit ad perditionē vt dicit̓
Mat· vij· Et hoc accidit· qꝛ luīare
eſt minus q̃ corpus obiectū· qꝛ ſcꝫ
minus poteſt in talib⁹ aīa q̃ corp⁹
Vn̄ caro in eis dn̄atur· Si vero cor
pus luminoſuꝫ corpi obiecto eſt e
quale facit vmbram equaleꝫ et ro
tundā· Talis vita eſt perfectoruꝫ
q̄ eſt vita v̓tuoſa et pfecta Vn̄ aſſi
milatur vmbre rotunde ꝓpt̓ pfecti
onē figure rotunde ſiue figure ċcu
lāis q̄ ſm Phūꝫ ē pfectiſſīa figuāꝝ
Tal̓ vita ē eorū in q̄b⁹ luīare pari
ficat̓ corpi obiecto .i. in q̄bus caro
ſpūi ↄformat̓ vt ālo pit̓ ſeruiāt iu
ſticie et v̓tuti Si vero luīare ſit ma
i⁹ corpe obiecto tūc facit vmbraꝫ
tēdentē ī acutū Vn̄ cū ſol maior ſit
t̓ra facit vmbrā pyramidaleꝫ· Et
huic vmbre q̄ incipit a lato et ten
dit in ſtrictuꝫ aſſilat̓ vita hoim im
pfectorū q̄ adhuc ſūt ī pugna· ⁊ li
cꝫ aliq̄o ſētiāt de latitudīe vicioruꝫ
tamē pugne nō ſuccūbunt· qꝛ ſcilꝫ
ſe coartāt per pniaꝫ ſcientes q̄ ar
ta via eſt que ducit ad vitā Mat·
vij· ¶ Tercio aſſimilatur vmbre
ꝓpt̓ fugā· ſm illḋ· Job· xiiij· Fugit

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

velut vmbra et nunq̃ in eodẽ ſtatu permanet Nam vmbra ad motum corporis mutatur ſimiliter et ipſa vita. Nam nõ eſt eadem ſanitas corporis mane ⁊ veſpere. ⁊ hoc propter varietatez humorum. in quorum adequatione ſanitas conſiſtit Eſt autem ſciendum q̇ vmbra eſt corporum inſequentiũ fugitiua fugientium inſecutiua. Quia pluri mi qui plus vitam ſuam diligunt: citius eam perdunt Et de talibus erat qui dicebat ¶ Preciſa eſt velut a texẽte vita mea ⁊ cetẽa Yſa ie. xxxviij ¶ Econuerſo etiam plurimum accidit. q̇ qui plus cupiũt mori: illi diutius viuunt Et de talibꝰ erat qui dicebat. Heu michi q꞉ incolatus meus prolongatus ē ⁊c̃ Ps̃ ¶ Quarto aſſimilatur vmbre propter menſuram Quia quanto dies eſt maior tanto vmbra eſt minor Quod fit. quia tũnc ſol eſt in celo altior et capitibus noſtris ꝓximior Vnde corpus minus lumini opponitur. et ita fit vmbra minor Et ideo ſi ſol directe ſup nos eſſet nulla ſuper nos vmbra appareret Econtra q̃to dies eſt minor. tãto vmbra fit maior. q̇d ē. q̃a tũc ſol a nob̄ eſt remotior. ſic̃ q̃n eſt in occidente vel oriente. Sic etiaz accidit in hominibꝰ Quia quanto dies ꝓſperitatis eſt altior tanto vite vmbra fit breuior. ſecunduz illud Eccleſiaſtici. x. ¶ Omnis potentatus breuis vita ¶ Quod accidit vel ex inuidia quia plures inuident magnis q̃ paruis. et idcirco frequentius occiduntur ab emulis Vel qui a ĩmoderatius delicijs vtuntur et ideo quantocius infirmantur et moriuntur Vel hoc etiam prouenit ex diuina prouidẽtia vt oſtendat diuitias ⁊ potentias humanas eſſe

contempnendas. Sicut petrus rauẽnenſis dixit de vita ſũmorũ põtificum. reddens rationem quare parum viuunt cõmuniter cum ſummo gradu dignitatis Econtrario autem quibus deficit tẽporalis ꝓſperitas prolixior vita videtur. et talis erat ille qui dicebat Tedet animam meam ⁊c̃ Job. x. ¶ Item vita hominis aſſimilat̃ fauille ꝓpt̃ tria. ¶ Primo ꝓpter principium. Nam fauilla vt dicit Yſid. eſt cinis modicus ex extinctione ſcintillaris materie derelictus. Tanq̃ em̃ ſcintille fulgentes fuerunt pimi parentes. ex quorũ matẽia ꝓpagata ſũt noſtra cinerea corpoã. Sed ex eorũ extinctione ſcz peccati tranſgreſſione relicta eſt nobis fauilla modica .i. breuis vita. Quia per vnũ hominem intrauit peccatum in mundum. et per peccatũ mors. vt dicit Apoſ Ro. v. Job. xxxiij. Aſſimilatus ſũ fauille et cineri ¶ Secundo ꝓpter effectũ. Nam fauilla inherẽs carboni ignito fulgorez eius occultat. Tãq̃ autem carbo igneus eſt ſpũs purꝰ. q̃ ex fauilla et cinẽ .i. ex corpee vite neceſſitate minorat̃ primo in ↄceptione Sapi. ix. Hõ infirmꝰ et exigui tp̄is minorat intellectũ. Itẽ in opatiõe. q꞉ ſpũs ꝓmptꝰ eſt caro aũt ĩfirma Mat. xx. Yſa. ij. Erit fortitudo noſtra vt fauilla ſtuppe. et opꝰ nrm̃ q̃ſi ſcintilla ¶ Tercio ꝓpt̃ motũ. Repũtat em̃ ſcintilla tplicẽ motũ Prio motũ nature. q꞉ fauilla vt dicit Greꝰ. ad modicũ vẽtũ diſpergit̃. q̃ diſperſa puluis nũq̃ colligit̃. Ita hũana vita a modico ↄtrãio deſtruit̃ et in puluerẽ mortis diſpergit̃. ſ tñ mortuꝰ hõ vix ad vitã reducit̃ Job xxi. Erũt ſicut palee ante faciem venti. et ſicut fauilla quam turbo diſpergit.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

Secūdo motum culpe· quia fauilla
de facili inflāmatur· ſed ſbito ꝓpť
defectum nutrimenti extinguitur
Sic hō viuēs ī carne luxurie ł auāi
cie igne· vel cui⁹cūqꝫ peccati ardo
re de facili īflāmatur· ſed cito labē
te materia cum viciis vita finitur
Pſa· ij· Erit ſicut fauilla pertranſi
ens multitudo eorum· Tercio mo
tū gratie· q̄a fauilla dū eſt ignita
venti raptu ſurſū tendit Sed dere
licta ꝓprio pondere tendit ad yma
Sic aīa hominis in hac vita poſita
calore caritatis inflāmata vel flatu
ſpiritus ſancti eleuata ſurſū ad ce
leſtia tendit· Sed ſibi relicta ꝓprio
ꝓnitatis pōdere ⁊ corruptibilis cor
poris mole aggrauata ſēper ad y
ma deſcēdit· Vel quandoqꝫ anima
ſurſū aſcendit per oratione͂ feruen
tē· et qn̄qꝫ ad yma deſcendit ꝑ pe
nitentiā humilem Job· xij· Me re
prehendo ⁊ ago penitentiam in fa
uilla et cinere ¶ Item vita huma
na aſſimilatur vapori ꝓpť quatuor
Prio ratione eleuatiōis· Sicut em̄
ꝓbatur ī li· de crepuſculis· vapoēs
in aere non aſcendunt longius tri
bus miliaribus· Vel ſaltem diſtin
guntur tres regiones aeris in qui
bus eleuantur vapores· Quarū v
na eſt calidiſſima ſciz ſuprema ꝓpť
ignis vicinitatē· Alia frigidiſſima
ſcz media· Tercia temperata ſciliz
infima· Tales etiam ſunt tres eta
tes quib⁹ humana vita deducitur
Prima eſt augmentatiua· que ſciz
durat vſqꝫ ad viginti vnū annum
ſecundum augmentum longitudi
nis· vel vſqꝫ ad· xxv· et hec ſecun
dū quoſdam eſt etas calidiſſima·
Secunda autē etas ſtatiua· et hec
ē a· xxi· vel· xxv· vſqꝫ ad· xl· ſi ſit
homo bone complexionis Et hec ſe
cundū aliquos eſt magis tēperata
etas q̄ ꝓma· quāq̄ alij contrariū
dicant· Tercia defectiua eſt· ⁊ hec
eſt vſqꝫ ad fine͂· et hec etas ē frigi
da· Sed ſicut quidam vapores rēſol
uunť aliquādo in principio ſue ele
uationis· ſciz in primo aeris inſti
cio· ſicut patet in nebulis et alijs
vaporibus humidis· Quandoqꝫ in
medio ſicut patet in nubib⁹· Quā
doqꝫ vero in ſupremo· ſicut patet
de vaporibus ſiccis· Ita etiaꝫ de ho
minibus accidit· quia quidam mo
riunť in adoleſcentia ſiue iuuentu
te· quidam in media etate· quidā
in ſenectute· Vnde mors etati non
parcit Et ideo Beatus Ambroſius
dicit· q̄ mors eſt ſenibus in ianu
is· et iuuenibus in ſolijs· Et ideo
ſtultus eſt qui perpetuitatem de vi
ta confidit ¶ Secundo aſſimilať
vapori ratione diſtinctionis· Diſti
guitur enim triplex vapor ſcilicet
ſiccus ſiue terreus· ⁊ humidus ſiue
aq̄us· et tercius ex vtroqꝫ mixt⁹
Solū em̄ aq̄ ⁊ terra ſūt vaporabili
a elementa· In hijs ergo trib⁹ va
poribus tres modos accipere poſſu
mus hominum male viuentium·
Quorum videlicet quidam ſunt t
rem per auariciam· Quidam vero
aquei per luxuriam· et quidam ex
vtroqꝫ mixti per ſuperbiam· Nam
multi ſunt ſuperbi· qui idcirco ſta
tus altos et dignitates querunt ⁊
vt terrena poſſideant· et vt volup
tatibus affluant. i. Johā· ij· Omne
quod eſt in mundo aut eſt cōcupi
ſcentia carnis· aut concupiſcentia
oculorū· aut ſupbia vite ¶ Tercio
aſſimilatur hūana vita vapori ra
tione durationis quia vapores du
rant parū in aere et cito reſoluunť
Sic hoīes paruo tpe viuunt in cor
pe ⁊ cito moriūť Ja· iiij· Que ē vi
ta nrā? vapor ē ad modicū parens

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

Dicitur em̄ꝫ decurtatꝰ humane vi
te decurſus ſecūdum augmentum
peccati Nā a principio mūdi qn̄ nō
erat peccatū adhuc multiplicatū ⁊
homines viuebant diutiꝰ ſicut pa
tet de prima etate que fuit ante di
luuium · ī qua homines diutiſſime
viuebant vel vixerunt · Nam adā
vixit nōgētis triginta ānis · Seth
eius filius nongentis xij annis · cu
ius filius enos nōgentisquinqꝫ an
nis · et cayn eius filius vixit non
gentis annis et · x · et ſic de alijs ·
vt patet Gen̄ · v · Poſtmodū vero
multiplicato vehementer peccato
tempore noe · induxit deus diluui
um · et abbreuiari voluit deus dei
ceps tempꝰ humane vite · dicens
ad noe · Non permanebit ſpiritus
meus in homine ineternum · quia
caro eſt · Eruntqꝫ dies illius centū
xx · annorum · Quamuis Auguſti
nus hoc verbum exponit · quia tā
tum tempus fuit abinde · ꝙ hec de
us dixit noe · vſqꝫ ad diluuium Vn
de erunt dies illius ſcilicꝫ ad peni
tentiam indulti ſi quis redire volu
erit centum ⁊ viginti annorum ſci
licet anteꝙ̄ inducam diluuiū Pri
mus tamen ſenſus adhuc ſatis po
teſt tolerari · quia certum eſt ꝙ pꝰ
diluuium homines minus vixerūt
Adhuc autem vlteriꝰ · quia a tem
pore diluuij ſemp inualeſcente pec
cato ampliꝰ decurtata eſt vita in
tantum · vt dauid dicat in Pſ̄ · Di
es ānoꝝ noſtroꝝ in ipſis · lxx · āni
Si aūt in potētatibus · lxxx · anni
ampliꝰ eoꝝ labor ⁊ dolor ¶ Quar
to racione reſolutionis · qꝛ ſcꝫ diuer
ſi vapores diuerſimode reſoluūt ·
⁊ ſic diuerſi hoīes a diuerſis vitijs
abſorbent̄ Nam quidam vapores
ſunt qui r̄ſoluūtur ſiue ꝯuertūtur
in ignē ſicut illi qui aſcēdūt ſurſuꝫ
ad ſuprēmā aeris regionēꝫ que di
citur regio eſtus · vbi incendūtur
et in ignem cōuertuntur Et tales
ſunt multi ad ſtatum dignitatis e
leuati · Qui vel incenduntur igne
iracūdie et ſeuicie ſicut nero q̄ fuit
crudeliſſimus et iracundus · Vel a
uaricie ſicut de rege antigono ſene
ca dicit ꝙ fuit rex auariſſimꝰ · vel
igne concupiſcentie et luxurie · Si
cut de ſardonapalo refert oroſiꝰ ·
qui fuit rex aſſiriorum luxurioſiſſi
mus · Quidam vero vapores ſunt
qui reſoluuntur in aerem ſiue ven
tum · et iſte ventus quādoqꝫ eleua
tur in altum · et generat in aere ꝟ
in mari tempeſtatem · et talis eſt
vita quorundā inquietorum · qui
ſēp in iurgijs litigijs ⁊ ſedicionibꝰ
delectantur · et pacem videtur odi
o habere · Sicut dicitur ꝙ Alexādeꝛ
cuidam querenti quare mundum
ita infeſtaret et in pace ſtare non
poſſet : reſpondit · Quoniā pax ei
eſſet guerra ſi adeſſet Quādoqꝫ ve
ro ventus per cauernas et forami
na terre ingreſſus facit terremo
tus qui faciunt terram tremere ·
Et ſic quorundam vita ita tiranni
ca eſt et terribilis ꝙ faciunt alios
tremere et ſe timere et ī hoc quaſi
ponunt beatitudinem ſuam vt po
tētes reputētur necnō terrori ha
beātur Sicut dicit Seneca de alex
ādro in libro de bn̄ficijs ducebat
ſummū bonū terrori eſſe · ignorans ꝙ
ignaua queqꝫ animalia timentur
ob virus malū · ſicut ſcorpiōes et
ſerpētes et hmōi ¶ Alij aūt ſūt va
pores q̄ ī altū eleuati efficiūtur nu
bes Et talibus aſſimilat̄ vita iuſtoꝝ
q̄ a terrenis p affectū eleuati ſūt a
ſegregati · et ideo ad velociter eun
dū ad dominum parati et expediti
Et ideo dicitur Yſaie · lx · Qui ſūt

iſti qui vt nubes volant ꝛc̄. Vnde
ſicut ex nubibus ſūt pluuie ·fulgu
ra ſiue ſagitte et tonitrua · ita ex
talibus ſunt doctrine ·correctioēs.
aſpere · ⁊ quandoqȝ manifeſta mi
racula Tales nubes habent intus
igneum vaporem.i.feruorem ſpūs
ex quo proueniunt talia Et eſt ſci
endum ꝙ tales vapores nubium
quandoqȝ eleuantur et trahunt a
liquando ſecum paleas·pilos · li
gnā· vel lapides · ꝓpter qđ poſtea
quandoqȝ talia pluūt. ⁊ non ē hoc
quia talia fuerunt i nubibus gn̄a
ta.ſed cum eis eleuata·Et ſic ſunt
quidam cupidi qui volunt ōmia ra
pere et ſecū trahere·Sed ſicut nubi
bus reſolutis omnia talia cadunt
Sic quando huiuſmodi homines ꝑ
mortem reſoluuntur . neceſſe ē hec
omnia deſcendere et hic remanere
Job·xxij ·Diues cum dormierit ni
chil ſecum affert. Itez vita huma
na aſſimilatur aque fluuij propt̄
ſeptem·¶ Primo quia fluuius ha
bet ꝯtinuitatē in fluxu· Vnde a flu
endo dictus eſt·Non eſt eñ vt di
cit Yſidorus aliud fluuius ꝙ̄ perhē
nis et continuus aque fluxus · et
nos ad modum fluuialis aque fluē
do ꝯtinue labimur ad mortem ten
dētes·Juxta illud Ouidij· Preter
eunt anni more fluentis aque · ſe
cundo Regū decimo quarto· Om
nes morimur et quaſi aque dilabi
mur in terram et cetera ¶ Secun
do habet amaritudinem in ortu ⁊
in exitu · quia a mari omnes fluuij
oriuntur et ad mare reuertuntur·
Sic etiam humana vita· et a plan
ctu incipit· et in luctu finitur· Plo
rando enim homines naſcuntur· ⁊
plorādo moriuntur Eccī.i. Ad locū
vn̄ exeūt flumina reuertunt̄· Tercio
hēt volubilitatē ꝑpetuā i rotatu ⁊
velocitatem in curſu vel motu· Et
quid eſt omnis vita noſtra ꝙ̄ qui
dam fluxus in rota·in qua ſemper
rotata et nunꝙ̄ ad modicū manēs
fixa vita continuo diminuta· et ſē
per de ea aliquo ſbtracto ad mortē
currimus curſu velociori ꝙ̄ fluuius
abſqȝ mora Johelis·ij· Fluuius cir
cumdedit me· Inter omnes enim
motus motus vtiqȝ celi eſt veloci
ſimus·ex quo cauſatur omnis ali
us motus· Vnde fluuij rotatus illi
motui comparatus eſt quaſi nullꝰ
Sed vita enim noſtra in fluxu mo
tum celi ſequitur · Vnde omni die
de vita noſtra minuitur·ergo mľ
to fortius ꝙ̄ fluuius ad mare vita
noſtra currit ad mortem·¶ Quar
to rōne ꝓfūditatis ⁊ pulchritudis·
hēt eñ aq̄ profūditatem in ſitu· ⁊
pulchritudinem in aſpectu· Quia
vita noſtra etſi nunc apparet pul
chra ⁊ aſpectu venuſta· tāꝙ̄ tamē
in ymo ſiue profūdo ſtatus vaniſſi
mi conſtituta vana tota eſt ſic̄ ſpu
ma· et ſicut via nauis in aqua· et
auis per aera· cuius poſt tranſitū
nulla eſt apparentia ¶ Quinto ha
bet dulcedinem in tranſitu ex pro
greſſu· quia ſcilicet vita hominis i
medio ſuo eſſe videtur dulcis dum
homo eſt ſanus ⁊ iuuenis ¶ Sed ꝙ
medium non concordat cum extre
mis ideo nec recta conſiſtit· Rectū
enim vt dicit Philoſophus eſt· cu
ius medium non exit ab extremis
Quare ſi vita noſtra eſſet recta q̄
lis eſt in ortu et exitu talis deberet
eſſe in trāſitu ſcȝ luctuoſa ¶ Sexto
ratione circulationis· Flumē enī
habet circularitatē in motu· dum
a mari exit multa circuit· ⁊ ad ma
re vltimo redit· Sic ſimili modo e
tiam vita noſtra a doloribꝰ īcipit·
dolores decurrit· ⁊ doloribꝰ deſinit

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

¶ Septimo habet virtuoſitatem
in impetu · quia fortit in omne re
ſiſtens ipingit · omnia frangit · ni
hil ei reſiſtit · ſed dū ad mare redit ·
penitus nomē perdit · Sic et homo
omnia in mundo diſponit · omni
a voluit · omnia rumpit ⁊ frangit ·
nullum interdū reſiſtens inuenit ·
ſed ad mortez dum venit omne ſu
perbie nomen amittit · Pſa · lxx ·
Quaſi fluuius violētus quem ſpi
ritus domini cogit ¶ Itez vita hu
mana aſſimilatur vento propter
quatuor ¶ Primo ꝓpter infimū or
tū quia oritꝰ materialiter ex vapoꝛē
terreſtri ſcilicet ſicco · et huius ſig
num eſt ꝙ venti fortes precipue
ſunt in autumpno ſole exiſtēte cir
ca equinoctiuz hyemale · quia tūc
ſol comburendo exſiccauit elemē
ta · ⁊ ideo vapor tunc eleuatus ma
gis eſt ſiccus ⁊ terreus · ꝓpter qđ
in autumpno dominatur cōplexi
o terre ſcilicz frigida et ſicca · Sicut
igitur eſt ventus materialiter ex
fumo terre · ſic etiam eſt homo ma
terialiter ex terre limo · Geneſis
primo Fecit deus hominez de limo
terre · Nec obſtat ꝙ corpus huma
num dicitur eſſe compoſitum ex q̄
tuor elementis · qꝛ fit denominatio
a predominante elemento Vnde
dicitur homo · quaſi ab humo id eſt
t̄ra Apparet ergo ſimilitudo aque
in humoribꝰ · virtus ignis in calo
re naturali · ꝯnaturalitas aeris in
reſpiratiōe · ſoliditas et grauitas
terre in carnibꝰ et oſſibꝰ · Ex quo
patet ꝙ in cōpoſitione humani cor
poris multuz poſuit deꝰ de t̄ra · et pa
rum de alijs elemētis · Parum qui
dem de igne poſuit · vt homo parū
haberet de ardore cōcupiſcētie · et
de incēſione ire · et de vredine aua
ritie · Paruz de aere · vt homo parz
haberet de eleuatione ſupbie · Pa
rū de aqua · vt parz haberet de mo
bilitate inconſtātie · Multum autē
poſuit illi de terra · que habet frigi
ditatem contra eſtum auaricie In
fimitatem cōtra elationē ſupbie · ⁊
ſtabilitatē cōtra motū inconſtātie
¶ Notādū eſt autē · ꝙ vapor ſiccꝰ
nō poteſt ventum cauſare niſi ele
uetur a ſole · Nā calor ſolis eleuās
vaporem ſiccum t̄reſtrem et non
conſumens ipſum · eſt etiam cauſa
venti · Calor igitur ſolis eſt vigor
anime rationalis · que ipſum huma
num corpus quamꝗ̄ graue et ter
reſtre viuificat et erigit ſurſū · Vn
de ſolus homo eſt recte ſtature ca
put habēs ſurſum · Vnde Auguſti
nꝰ de hoc loquens ait · Beluas ꝓ
ſtratas in faciem deꝰ fecit paſtum
querētes de terra · te autem in du
os pedes erexit de terra · faciem tu
am ſurſum haberi voluit · nō ergo
diſcrepet cor tuum a facie tua · vt
facies tua ſit ſurſum · et cor tuum
ſit deorſum ¶ Secundo humana vi
ta aſſimilatur vento propter obli
quū motum · Non enim talis ē va
por venti qui habet motum rectū
ſed obliquū ⁊ tortuoſum · nunc ſci
licet deſcendendo · nunc aſcenden
do · Cuius ratio eſt · Quia talis va
por terreſtris et ſiccus eleuatur a
calore ſolis ad mediam aeris regio
nem · que ſcilicet eſt maximi frigo
ris · Vnde cum talis vapor ſit per
naturam frigidus et grauis · obui
ans ei frigus loci · qđ etiam ipſum
inſpiſſat ⁊ grauat · facit ipſū deſcē
dere aliquantulum · ſed calor ſolis
qui eſt in ipſo · cum non ſit ab ipſo
facile ſeparabilis quia magis con
ſeruatur in ſicco terreſtri ꝗ̄ in va
pore humido · iterum releuat ipſuz
et inde fit inuoluta impulſio aeris

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

que ventus vocatur. Nam ſuperior
pars vaporis cum ſit grauis de ſe.
et inſpiſſata ex frigiditate loci de
primitur valde vehementer. et cum
ſit latiſſimus vapor ꝛ inſpiſſatus a
frigore multum agitat aerem. et
dat flatum donec deſcendat conuer
ſio ſuperioris extremitatis ipſius ſu
per inferiorem fere. deinde reſurgit
calor ex radio. et interim calido
radio ſicco iterum eleuante iterum
ipſum et ſubminiſtrante materiam
ex eleuatione pluris vaporis in ip
ſum. et ideo confortando iterum
iterum dat aſcendendo alium flatum
fortiorem. Fortior autem eſt flatus
deſcenſionis venti quam aſcenſionis.
propter hoc quod ſuperior extremitas in
ſpiſſata a frigore loci deſcendit. et
ſpiſſum fortius impellit aerem quam ra
rum. Patet ergo quod motus venti
non eſt rectus ſed tortuoſus ſcilicet
per medium deſcenſus. Nam vna fla
tio deſcendit et alia aſcendit. ꝛ quia
non eſt motus continuus ſed inter
ruptus Nam in omni motu reflex
o oportet intercidere quietem. vt
probat Philoſophus in libro phi.
Item patet quod vna flatio debilior
eſt altera. ſcilicet aſcendens quam deſcen
dens. Et hec omnia competunt hu
mane vite. Nam homo in corpore
viuens nunc aſcendit per augmen
tum ſcilicet in iuuentute. nunc de
ſcendit per decrementum nature ꝛ
virtutis ſcilicet in ſenectute. et pro
lixius eſt tempus ſenectutis quam iuuen
tutis. et ideo maior eſt deſcenſus quam
aſcenſus. nec vnum tempus conti
nuatur alteri. quia etas ſtatiua .i.
virilis eſt intermedia Item homo
in corpore viuens nunc aſcendit per
proſperitatem. nunc deſcendit per
aduerſitatem. nunc aſcendit per ſu
perbiam et gloriam. nunc deſcen
dit per confuſionem et ignominiam
Item nunc aſcendit viuens. nunc
deſcendit moriens ¶ Tercio aſſimi
latur vento propter incertum ter
minum. Nam ventus parum durat
nec ſcit homo quando flat. vbi vel
quando quieſcere debeat. ſecundum
illud Joha. iij. Spiritus vbi vult
ſpirat. ꝛ non ſcis vnde veniat aut
quo vadat. Hoc enim ſecundum Cri
ſoſtomum criſtus dixit de vento. cu
ius inicium et finis nobis occulta
ſunt. Similiter vita hominis parum
durat Job. vij. Memento mei do
mine quia ventus eſt vita mea Ne
ſcit enim homo vbi vel quando fini
atur. ſecundum illud Eccleſiaſtici.
ix. Nam nichil eſt certius morte. ꝛ
nichil incertius hora mortis ¶ Vult
enim deus ſicut dicit Gregorius. quod
hora mortis ſit nobis incerta. et ſem
per ſit nobis ſuſpecta. ſecundum il
lud Math. xxv. Vigilate quia ne
ſcitis diem neque horam. ¶ Notandum
tamen quod ſunt tres cauſe abſciſionis
que etiam ſuo modo abſcindunt vi
tam humanam. Prima eſt intenſum
frigus quod terram vehementer conſtrin
gens vaporem venti eleuari non ſi
nit. Secunda eſt intenſus calor. quod
vaporem eleuatum conſumit. Ter
cia eſt magna pluuia. que aerem in
frigidans vaporem grauat. et itaque tan
tum deſcendere facit quod non poteſt
ſubito a calido eleuari. Item terram
et vaporem ſuperficiei conſtringit
vt non poſſit alius vapor eleuari ad
augendum materiam venti. et omnis
vapor cito deficit niſi continue ali
quid generetur In iſtis etiam ſignantur
tres cauſe mortis humane. Quia in
intenſo frigore intelligitur malicia
tranſgreſſionis. quia frigus ſignat
maliciam peccati. malicia enim animam
frigeſcere facit dum calorem caritatis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

extinguit. Unde dicitur Ihe. ſex
to Sicut ciſterna frigidam facit a
quam. ita frigidam facit maliciã
ſuam Hoc ergo frigus eſt ſcilicet
peccatũm qđ mortẽ introduxit. ſe
cundum illud Apoſtoli Ro. v. Per
vnum hominem intrauit peccatũ
in mũdum. et ꝑ peccatuꝫ mors In
intenſõ vero calore accipitur diſtẽ
perantia complexionis que ẽ natu
ralis cauſa humane infirmitatis et
mortis. vt patet precipue in febri
bus Sed p pluuiam ſupcadentẽ in
telligitur iuſticia diuine ordinatio
nis. per quaꝫ ſicut dicit Apoſtolus
ad heb. ix. Statutũm eſt hõibus ſe
mel mori Vel per pluuiam ſupue
nientem intellige occiſionem hõis
violentam. dum vnus per aliuꝫ ꝑ
cutitur et occiditur. Quarto aſſi
milatꝛ humana vita vẽto ꝫpt flatio
nis ſonitũ Eſt enĩ ſonitus venti per
modum vndarum cõfringentium
ſeſe. eo ꝙ vna inundacio vincit ali
am. et extendit ſe ſuper eam Ven
tus ergo dum pflat fortitꝛ ſonat.
ſed ſonãdo tranſit. et nullum ſui
poſt ſonitum veſtigiuꝫ derelinquit
Sic quãtumcũqꝫ homines in mun
do viuẽtes magnum ſonitum fa
ciũt. ſiue magnas dignitates adi
piſcendo ſiue bellorum victorias
aſſequendo. ſiue magnas diuitias
cumulando. ſiue magne ſapientie
nomẽ habẽdo. omnia tamẽ cito ꝑ
tereũt. ſicut et ſonitus venti Et pꝰ
hec ita ſiũt. ac ſi q̃ſi nũqꝫ fuiſſet Vñ
dicit Ps. Periit memoria eorum
cum ſonitu .:.

Capitulum lxxxvii

Vita hominis moralis ſiue
bone ſiue male diſpoſitio
nis fit. ſicut aqua fit boni
et mali ſaporis Variatur enim ſa
por aquaruꝫ ſecũdũ Senecã i libro
de naturalibus queſtionibus ex q̃
tuor ſcilicet ex principio. ex loco.
ex cõſorcio et ex ſpiritu. i. aere in a
quã traſſormato Variatur enim a
q̃ ex originali principio. i. ex re a
qua oritꝛ vt aqua roſacea ex roſis.
et ſic de ſimilibus Et ſic etiã homo
ex origine ſecundum Phm̃ contra
hit diſpões quaſdã ad quaſdã paſ
ſiões et vicia Unde narrat in. vii.
Ethicorũ ꝙ ex patre iracũdo naſci
tur etiam interdum filius iracundus
Et ſimilitꝛ ſecundũ fidem catholicã
nos omnes ex primo parente pec
catum originale cõtraximus. ꝫpt
qđ Apoſtolus dicit Eph. ii. ꝙ era
mus filii ire natura. Secũdo vari
atꝛ ex loco ſcꝫ vnde ipã aqua traſit
vt patet in aquis ſulphureis. et in
ſicilia inuenitur aqua habens ſapo
rem aceti. qua vtuntur incole pro
aceto. Similiter etiã ſecunduꝫ loca
et regiones varias in quibus ho
mines habitãt. videmus variari e
tiam mores eorum. Unde etiam i
ſacra ſcriptura viri iuſti a locis ma
lorum hoĩm et infectarũ regionuꝫ
recedere iubẽtur Sicut iuſſus eſt a
braham de vr caldeorum exire. et
de regione ſodomorum loth deſcẽ
dere Gen. xix. Ne ſtes inquit an
gelꝰ in oĩ circa rgiõe. Et loca que
dam ſolitaria ad diuinas reuelati
ones diſponere vel adaptare vidẽ
tur. ſecũdum illud Oſee. ii. Ducam
eã in ſolitudinem ⁊c. Tercio va
riatꝛ ex vicioſo cõſortio. i. ex vicio
ſa natura quã acquirit ex re vicina
vel ex mala vicinia. etiã ſi nõ admiſ
ceatur ſibi. vt aqua poſita iuxta ã
phoram ſapit de amphora licet nõ
tetigerit eam. Similiter ex familia
ritate et cõſortio bono vl̃ malo effi
ciũtur multi mali vel boni. Mores
enĩ ſecũdũ Tuliũ formãtꝛ ex conuictu

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

Prouerbiorum·xiij· Qui cum ſapiē
tib9 graditur ſapiens erit· amic9
autē ſtultorum efficiet̄ ſimilis illis
Pſ̄·Cū electo electus eris· ⁊ cum
peruerſo peruerteris ¶ Quarto va
riatur ſicut ibidez Seneca dicit· ex
ſpiritu in aquam transformato id
eſt ex diuerſitate aeris immutātis
Vnde dicit ꝙ ſunt aque q̄dam ita
venenoſe ex ſpirituali matēia mi
nerali· et ideo magis actiue ꝙ ſta
tim bibite interficiunt Et in mace
donia ſunt aq̄· q̄ ab auibus bibite
faciunt eas albas Iſte ſpiritus ſi
ue aer ē doctrina moralis ſiue ſpi
ritualis qūa aliquis informatur q̄
ſi bona eſt bonū facit recipientem
Si vero praua genēat prauos mo
res Vnde doctrina hēticorū vene
noſa ſtatim animam credentis oc
cidit Apoſtolus·i· Thi·ij· Sermo
eorū vt cancer ſerpit·

¶ Capitulum·lxxxviij·

Vita hominis ſpiritualis aſ
ſimilatur vento· Primo ra
tione augmentabilitatis·
Nā oīs ventus eſt a principio debi
lis ſed poſtea fortificatur· ſcd̄m q̄d
materia eius creſcit· et ſecūdū q̄d
fortiori frigido repcutit̄ Silr̄ i vita
ſpirituali primo homo eſt debilis
et imperfect9· poſtea efficit̄ fortis
et perfectus·ij· Corintheorum·xv·
Primū q̄d animale· poſtea quod
ſpirituale· Creſcit autē hō in ſpiri
tu ſecundum augmentum materie
id eſt bonorum operum Et iterum
repercuſſio frigoris id eſt tribulati
onis et aduerſitatis eſt etiam ſanc
tis viris cauſā creſcendi et ꝓficien
di· quia v̾tus in infirmitate perfici
tur·ij·Cori·xij ¶ Secundo ratio
ne obliquitatis Quia ſicut omnis
vētus mouetur oblique ſiue tortu
oſe, ita omnis homo viuit defectu
oſe Tunc enim homo habet tortu
oſū motū quando declinat ad pec
catum Pſ̄ Omnes declinauerūt ſi
mul inutiles facti ſūt ¶ Eſt autem
triplex ratio q̄re omnis ventus mo
uetur tortuoſe ¶ Prima ē quia vē
tus imitatur corpa celeſtia ſicut ef
fectus cauſam Iupiter em̄ ſpecia
liter mouz vētos aquilonares· ſol
oriētales· luna occidentales· mars
auſtrales· Ideo etiam aries leo ſa
gittari9 dicuntur triplicitas ignea
q̄ mouēt ventos orientales· et il
la ſigna ſūt calida et ſicca Thaur9
vero virgo et capricornus frigida
et ſicca que mouēt auſtrales Alia
vero calida ⁊ humida dicūt̄ tripli
citas aerea q̄ mouent occidētales
Alia frigida et humida que mouēt
aquilonares Sicut ergo celeſtis vir
tus cauſat in vētis motum tortuo
ſū· ita celeſtis ſpiritus id ē dyabo
lus q̄ de celo cecidit cauſat in homi
ne peccatū Propter q̄d Sap̄·ij· di
ꝙ inuidia dyaboli mors itroiuit in
orbē terrarum Ipſe ē qui ſuis temp
tationib9 mouet hominē ad peccā
dū ſiue iflāmādo ad auariciā ſiue i
ram vel ad luxuriā que eſt triplici
tas ignea vel aerea· ſiue infrigidā
do p inuidiā accidiā et puſillanimi
tatem que ē triplicitas t̄rea vel aq̄
a ⁊ ſic de alijs Scd̄a cauſa ſiue rati
o obliquitatis vēti ē ex loco ſue ge
nerationis Nā vētus inferius hab3
calorē q̄ expellit ab eo frig9 Simili
ter ſupius ē eſt9 idem faciens Vn̄
cū ventus agitetur a frigore · opor
tet ꝙ agitet̄ a loco frigoris circula
rit̄ vt ſupra et īfra claudatur vt di
cunt q̄dā Silr̄ hoīes a loco ſue ge
nerationis ·i· a mūdo tēptātur et
alliciūtur ad peccandū l' ad peccatū
vt ſcilicz non recte ābulēt neq3 vi
uāt Nā mūd9 ſupi9 ꝓſperitatib9

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

inferius vero aduerſitatibꝰ nos ob
ſidet et includit. Tercia cauſa ē qꝛ
ipſe vapor terrenꝰ qui ē materia vē
ti inferius īpellitur a calore eleuāte
ſuperius vero a frigore inſpiſſante
Iſte igiť vapor terrenꝰ ſigt carnem
que aut calore ɔcupiſcētie. aut fri
gore ſiue torpore accidie et triſticie
hoīem ad peccatū īpellit. Ergo iſte
ſūt tres cauſe quare hoīes nō recte
ābulāt. ſcȝ dyabolus caro et mun
dus. que ſuis tēptatioībꝰ hoīes ad
vniuerſa vitia impellūt. Tercio aſ
ſimilatur vēto vita ſpūalis ratiōe
diſcōtinuitatis. qꝛ ventus nō ē cōti
nuus vel ɔtinui flatus. ſed vna ex
ſufflatio ē poſt aliā. qꝛ frigꝰ nō ɔti
nue repellit. ſed cū ſemel deꝑmitur
tūc ɔfortatur calore loci inferioris.
et aſſumptiōe pluris materie. et
eleuať iterū. ⁊ iterū ſcdo repcutiť.
et ſic alterādo vices aſcēdendo et
reflectēdo paulatī deficit Siľr vita
ſpūaľ nō ē ſēper vniformiť ɔtinua
ſed aliqn̄ ſci viri eleuātur ad ɔtem
platiōnē. aliqn̄ deprimunť ad acti
onē. et ſic vices altnādo ɔtinuāt.
donec moriēdo deficiāt Quarto ra
tiōe ieqlitatis. qꝛ vētus nō ē equa
lis ſufflationis. cū frigiditas reper
cutiēs ſit maior et minor. et vapor
īequaliť ſpiſſus ⁊ rarus. Inter du
os etiam flatus fortes ſunt multi de
biles. Siľr ſci viri ſūt diuerſis tpi
bꝰ magis et minus deuoti. qɫtū ad
deuotiōnē actualē. fortius ⁊ debiliꝰ
operantes quantum ad vitam acti
uam. vel aliquando debiliores. ali
liquādo fortiores ad tolerāda adū
ſa. Item aliquando frequentiꝰ. ali
qn̄ rarius aliq̄ opanť. Itē vita ho
minis ſpūaľ diuiť ꝑer actiuā et ɔ
tēplatiuā Et vtraqȝ repreſentatur
in aere. quia aer habet ptē ſui. ſicť
dicit Beda q̄ ɔmunicat cū natura
celeſti. Eſt em̄ pura quieta et cla
ra. et ideo repn̄tat vitam contem
platiuam. Eſt em̄ aer ſupior purꝰ
quia nullis terrenis exalationibus
eſt infectus. Similiter vir cōtem
platiuus ad celeſtia eleuatus. terre
nis affectionibꝰ nō inficiť. ſm illō
Col. iij. Que ſurſū ſunt ſapite. nō
q̄ ſuper trām. Et Gre. ſuper Eze.
dicit. ꝙ vita cōtemplatiua ad qn̄
dam mētis libertatē tranſit tpali
a bona non cogitans ſed eterna.
Itē ille aer eſt quietus .i. nullo vē
to cōmotus. Sic vir contēplatiuꝰ
ventis .i. cōmotionibus curarꝝ ſecu
larium nō impelliť. Vnde xp̄us de
Io. baptiſta dixit. ꝙ nō erat arun
do vento agitata. Et ideo Gregꝰ
dicit etiam ſup Eze. ꝙ vita cōtem
platiua calcatis curis omnibus ad
videndū faciē creatoris ſui inardē
ſcit Ps̄. Vacate et videte. vacate
ſcȝ a curis ⁊ actionibꝰ exterioribus
ceſſando. videte ſcȝ cōtēplādo Nā
ſicut dicit Augꝰ. de ciuitate dei. O
cium ſanctū q̄rit caritas veritatis.
Itē ille aer eſt clarus. quia celeſti
luīe perfuſus. Sic vir cōtēplatiuꝰ
celeſtis inſpiratiōis luīe frequēter
perfūdiť. Vn̄ vt idē Gre. dicit ſup
Eze. Cōtēplatiua vita amabiľ val
de dulcedo ē. q̄ ſup ſemetipſā aiaȝ
trahit. celeſtia apit. et ſpūalia mē
tis oculis patefacit. Alia vero vt ī
dē Beda dicit. ē ps aeris inferior q̄
ɔpiqͣt ad naturā terreſtrē. et iō eſt
groſſa. tbulēta. et terreis vaporibȝ
plena. mľtarꝝ tn̄ rerꝝ gn̄atiua. vt
pluuie. grandinis. et huiuſmodi.
Et huic aſſimilatur vita actiua Vi
ta em̄ actiua ē groſſa. qꝛ mentē in
groſſat ⁊ hebetat erca intelligibilia
Vn̄ Gre. ſup eze. dicit. ꝙ lya q̄ ac
tiuā vitā deſignat lippa ē ⁊ fecūda.
qꝛ dū occupať in ope minus vidȝ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

Item actiuã vita eſt turbulenta·
quia ſcꝫ perturbatur circa agibili
a· Vnde marthe que vitam actiuaꝫ
deſignat dixit dominꝰ Luce·x·Sol
licita es et turbaris erga plurima
Iteꝫ actiua vita eſt terrenis vapo
ribus.i.ſollicitudinibus plena· qꝛa
occupat animam circa terrena mi
niſteria· Et ideo dicitur Luce·x·ꝙ
martha que ſcꝫ vitam actiuam ele
gerat ſatagebat circa frequẽs mi
niſterium· Item eſt vita multorũ
meritorum generatiua ſiue acqui
ſitiua Et ideo vt dictuꝫ eſt deſigna
ta eſt per lyam ·que multos filios
peperit· Vnde etiam Gregꝰ ·dicit
ſuper eze· ꝙ magna ſunt vite acti
ue merita· ¶Ca·lxxxix·

Vicia capitalia que ſũt ſep
tem aſſimilantur ſeptẽ pla
netis· Nam primo in ſole
precèteris glorioſiꝰ incedente nota
ſuperbiam que ſemper appetit glo
rioſa Pſ̃· Per diem ſcꝫ pſperita
tis ſol ſcꝫ ſuperbie nõ vret te· Se
cũdo in mercurio qui eſt coloꝛ̃ ar
genteus et ſemper iuxta ſolem in
cedit accipe auariciam· que argen
tum querit et ſemper ſuperbiam ſe
quitur · Quia dum ſuperbus appe
tit glorioſa non poteſt aſſequi niſi
habundet metallina materia aure
a vel argentea· et ideo ſe totũ dat
ad acquirendam pecuniam· Simili
ter et auari diuitijs pleni ſemp vt
in pluribꝰ ſũt ſuperbi· et querunt
ab alijs honorari ¶Vñ Apꝰ.i.Thi·
vi· Diuitibꝰ huius ſeculi pcipue nõ
ſblime ſapere Augꝰ· Vermis diui
tũ ſuperbia· ¶Tercio in luna ĩſpiſ
ſante aerẽ et quãdã ſemp vmbrã
ſiue obſcuritatẽ in ſe hñte intellige
accidiã· q̃ menti ingeit q̃ndã nigre
dinẽ· p quã ĩſpiſſat et ↄturbat aĩe
rõnem· Hec precipue cauenda eſt
in nocte aduerſitatis Pſ̃ Neqꝫ luã
per noctem.i.accidia per tempꝰ ad
uerſitatis vret te ſupple· ¶Quar
to p martẽ ſãguinẽ circa coꝛ accẽ
dentẽ accipe irã· q̃ eſt accenſio ſan
guinis circa coꝛ vt dicit Phũs ¶
Quinto in ioue· q̃ quãtuꝫ in ſe eſt
ꝓdeſt cũ ſit planeta beniuolꝰ acci
pe gulã· q̃ de ſe neceſſaria eſt oĩbꝰ
rõne vite· nec vlli inueniꝉ obeſſe
ſi eã ſciuerit debite cohibẽ· Sed ſi
cut iupiꝉ ex ↄiunctione cũ alio effi
citur noxius· ſic etiã qñ neceſſitati
voluptas ↄiungiꝉ vicium gule in
curritur qđ obeſt· ¶Sexto q̃dẽ in
venere q̃ ad luxuriaꝫ diſponit pec
catũ carnis intellige· ¶Septimo
in ſaturno qui eſt ſtella coloꝛe plũ
beo ſiue liuido accipe inuidiã· que
eſt q̃dam liuoꝛ de bono ꝓximi plũ
beã et grauẽ faciẽs aĩaꝫ ¶Iteꝫ vi
cia aſſimilantur arene ꝓpꝉ ſepteꝫ·
Primo ꝓpꝉ ariditatẽ Nã arena ab
ariditate eſt dicta· et hoc ptinꝫ ad
ſuperbiã Supbia em̃ dũ pluuiã ſeu
roꝛẽ diñe gratie impedit· qꝛ deꝰ ſu
pbis reſiſtit· aĩe ariditatẽ inducit
Hanc ariditatẽ patiebãtur q̃ dice
bant Nume·xi· Aĩa noſtra arida ẽ
Et ſicut arena ſi manu pſſa fuẽit
p̃ nimia ſiccitatẽ vl' ariditate ſtrido
rẽ facit Similiꝉ ſupbus q̃liꝉcũqꝫ p̃ſ
ſus vel tactus ſtridoꝛẽ quẽdã impa
ciẽtie ſtatĩ ꝓducit Ecci·xxv· Aſcẽ
ſus arenoſꝰ in pedibꝰ.i.affectibꝰ ve
teãni.i.adã qñ audiuit ẽitis vt dij
ac̃· ¶Scđo ꝓpꝉ ꝑ̃oderoſitatẽ· Na a
rena ẽ ꝑ̃odẽ g̃uiſſima· et hec ꝑ̃ode
roſitas referꝉ ad irã· p quã hõ effi
ciꝉ alijs ĩportabil' Pro·xxvij· Gr̃
ue ſaxũ et oneroſa ẽ arena· ſed ira
ſtulti vtroqꝫ g̃uioꝛ ¶Tercio ꝓpꝉ a
q̃ vicinitatẽ q̃ ꝛ̃ferꝉ ad incõtinẽtiaꝫ
Inueniꝉ em̃ arena ſb aq̃s· ſic in flu
uijs· q̃ iuxta aq̃s ſicut in litoribus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

maris. Sic ſunt incōtinētes quo
rum quidam ſub aquis volupta
tum et fluxu peccatorum carnali
um viuunt ⁊ imorātur. vt fornica
rij adulteri et huiuſmodi. Quidā
vero ad modum arene que eſt in li
tore maris. etſi aqua non inunda
tur tamen ea aliquando fluctuāte
infundūtur. Et tales ſunt coniu
gati. qui licet matrimonio licite
poſſunt vti tamen inundante ī eis
concupiſcentia in ipſo carnali ope
quandoqꝫ ſordidantur. ¶ Quarto
ꝓpter partium diſcōtinuitatē. Nō
enī arena habꝫ ptes q̄ poſſīt cōgluti
nari ⁊ continuari Et hinc ē ꝙ ex a
rena non fit lapis. Nam arena in
aquis maris ab omni lutea viſcoſi
tate abſoluitur Vnde vincens in e
a ſiccitas in lapidem coagulari nō
patitur. vt dicit ariſtotiles in libro
de ꝓprietatibꝰ elemētorū Et ſicut
dicit in libro Methe. Terra pura
nō fit lapis. qꝛ ſiccitas vincens nō
facit ptiū terre cōtinuationē. ſed
potius diſſolutionē ꝓpter qđ nō v̓ti
tur in lapidē. Et multo fortius hoc
eſt in arena. cū ſit terra naturaliť
⁊ ſbſtātialiť ſiccior et durior. Hec
autem diuiſio ⁊ diſcōtinuatio arē
narum ptium ad inuidiam perti
net. q̄ glutinū caritatis excludens
tenꝫ homines ab inuicem diuiſos
vt etiam lapidi angulari criſto in
corpari non poſſit Quīto ꝓpter
ſterilitatem. Eſt enī arena ſterilis
et infecunda. tum ꝓpter defectuꝫ
caloris et humoris. tum ꝓpter do
minīū ſiccitatis et frigoris. Vn̄ ym
bre ſuperueniente non diffundiť
nec diſſoluitur. ſed magis compri
mitur et induratur. Hec ſterilitas
pertinet ad accidiam. q̄ calorem ca
ritatis et humorem deuotionis ex
cludens ariditatem mentis et frigi

ditatem inducens aīam ſterilem ⁊
infecūdam reddit. vt fructū bono
rū operum non ꝓducat ¶ Sexto ꝓp
ter mineralitatē Habet enī arena
v̓tutem mineralē vł ſaltem ei ſimi
lem. Vn̄ inter arenas fluuiales et
marinas inueniuntur arene auree
⁊ lapides politi ⁊ gēme p̄cioſe Hec
aūt ptinet ad auariciā. que circa
metalla aurū ſcꝫ et argentū ⁊ hu
iuſmoī īſudat Sapi. vij. Omne au
rū tanꝙ̄ arena ē exigua. ¶ Septi
mo ꝓpter obſtātiam. Obſtāt enī a
rene quoqꝫ fluuiis ne intrent mare
Nam cumulate arene et in maris
oſtijs ſiue fluuij adunate ꝙ̄uis ſint
pue. qꝛ tamen ſunt multe. flumen
impediunt et retardant ne intret
mare. ⁊ iō faciūt flumē interdū re
tro redire. ⁊ p cāpos ſpargere. ſi
cut patet de nilo. qui hoc modo ir
rigat totam t̄rā egipti. ſicut dicit
The. ſup Amos. viij. Hoc autē pti
net ad vitium gule Naꝫ gula flumē
plenū aquis .i. peccatorē mollē et
aſſuetū delicijs detinet et retardat
ne intret mare penitentie et religi
onis. Et aliquādo etiam ſi ingre
diatur ipſum retroire .i. ꝙ̄ cito fa
cit exire et redire ad ſeculum. Fi
dorus tamen dicit ꝙ nilus aquilo
nis flatibus ī̓percuſſꝰ aquis retro
luctātibus intumeſcit ⁊ inundatio
nem facit egipti ſcꝫ a medio augu
ſti vſqꝫ ad mediū ſeptembris. Alij
vero dicunt inundationem fieri v̓
tute ſtellarum. Sicut etiam virtu
te ſtellarum fit. vt ī egipto nūꝙ̄
pluat ſicut dicit Plato in Thimeo
Et ſicut videꝰ etiā ꝙ v̓tute ſtellaꝝ
c̄tis tpibꝰ vbiqꝫ tēpeſtates ſiūt in
mari. vt circa feſtum oīum ſācto
rum. Vnde naute tunc maxime
portum querunt Aliqui vero attri
buunt diuīe v̓tuti. ex quo talis di

poſicio data eſt ſpecialiť illi regioni
ſicut etiaȝ impetū maris. Ambro.
eniȝ attribuit diuine virtuti ſic di
ſponenti in prima creatione.

Capitulum. lxxxx.

Voluptuoſus homo ſimilis
eſt ſaturno. Nam ſaturnꝰ
a ſaturando eſt dictus vt
dicit Yſid. Cuiꝰ vxor ops dicta eſt
ab opulētia quā tribuit mortalibꝰ
In ſaturno eñ delectatio gutturis
In vxorē delectatio ſignificatur car
nis. in quibꝰ delectationibꝰ corpo
ris voluptas conſiſtit. Sed adhuc
oſtendunt voluptuoſum hominez
eſſe ſaturno ſimilem voluptatum
exitus effectus tempus et affectꝰ
Exitus quidem quia ſaturnus pin
gebatur olim meſtiſſimus. Cuius
cauſam aſſignant fabule. q̄a a fili
o ſuo ioue fingitur fuiſſe caſtratꝰ.
q̄d ꝓpterea forte dicitur. qꝛ plane
ta iupiter impedit et tēperat mali
ciam ſaturni. Sed verior cauſa triſ
ticie eſt. quia vt dicit Ptholo. in li
bro de iudicijs aſtroꝝ ſaturnꝰ dat
hoīem ſb̄ eius dn̄io natum vel con
ceptū eſſe triſtem. raro hilarē vel
ridentē Vnde etiam in iudicijs me
rorē et triſticiaȝ deſignat. Hec au
tē triſticia ꝯpetit fini voluptatis.
q̄a vt dicit Boe. Voluptas triſtes
hēt exitus. ſcd̄ȝ ill̄d Pro. v. Nouiſ
ſima illiꝰ amara quaſi abſinthiuȝ.
Secūdo ſi ꝯſideretur effectus Nā
ſaturnꝰ eſt effectu frigidus et ſiccꝰ
et ponderoſus. et ſic etiā in fabul̄
pingiť. Que oīa cōgruunt volup
tati que infrigidat ſpūalis affectio
nis calorē extinguēdo. deſiccat hu
morē deuotionis ꝯſumēdo. et grauat
mētē ad iferiora deprimēdo. Ter
cio quātum ad tēpus. Nam ſatꝰnꝰ
dicitur planeta nocturnꝰ. quia vo
luptas carnis querit tenebras no
ctis Job. xxiiij. Oculꝰ adulterí ob
ſeruat caliginem Quarto tenet
ſimilitūdinem ſi cōſideretur volup
tuoſi affectꝰ Nā ſicut dicit Ptholo
meus Nati ſub ſaturno turpia et
immunda non abhorrent veſtimē
ta. et alia etiā diligunt fetida Qd̄
totum moraliter competit luxuri
oſis qui non abhorrēt notā īfami
e exteriorem Inſuper diligūt ope
ra fetida et īmūda Item volup
tas generat tēptationes carnis. ſi
cut pluuia ſuauis generat vermes
Nam quando pluuia eſt ſuauis miſ
cetur cū humido aereo et terreſtri
ſicco ex quo formatur corpus aq̄ti
cum. cui ſtatim virtute ſtellaꝝ datꝛ
anima Humidū eñ bene ꝯmixtū
cū terreſtri ex ipſo aere fit viſcoſū
Et fit ſicut pellis ī qua cōtinue pul
ſās calidū facit ſpiritum. cui tāqꝫ
ꝓprio ſubiecto datur anima ſenſibi
lis Quaſi autem ſuauitas pluuie
ē voluptas delicioſe vite. que ver
mes in terra generat. qꝛ in carne
temptationes ſuſcitat Item vo
luptas et habūdātia diuitiaruȝ et
deliciarum ē pedica et laqueꝰ dya
boli q̄ hominē quem pſequitur ca
pit Vnde labā perſequens iacob ī
monte galaad eū comprehendit.
Geñ. xxxi. Mōs enim galaad fer
tiliſſimus et delicioſiſſimus eſſe dici
tur in paſcuis frugibus et fontibꝰ
In monte ergo galaad a laban ia
cob capiť Quia ī fertilitate et ha
bundantia deliciarum homo a dya
bolo temptatur et illaqueatur

Capitulum. xci.

Chriſtus aſſimilať ſoli. Qui
a ſol excedit oīa luminari
a celeſtia corporea ī quatu
or. Prio ī q̄ntitate Nā ſcd̄ȝ tr̄ dicōeȝ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

Alphragani dñã · xxij · ĩ fine Sol di
citur maior oĩbus corporibus · P9
illum · xv · ſtelle que in prima mag
nitudine int̃ ſtellas fixas ponũtur
ab ipſo · tercio iupiter · quarto ſat̃
nus · quinto omnes ſtelle fixe ſuis
ordinibus poſite · q̃s Ptholomeus ĩ
ſeptima diſtinctione almageſti · et
Alphraganus differentia · xix ĩ ſex
gradus magnitudinis diuidunt ·
ſexto loco mars · ſeptimo t̃ra · octa
uo venus · nono luna · decimo mer
curius Sicut autẽ dyoni · dicit In
hijs q̃ nõ mole ſũt magna · idem eſt
magnũ eſſe quod bonum · et idem
maius quod melius Vnde ſicut ſol
excedit omnia alia corpora in mag
nitudine quantitatis · ita xp̃us ex
ceſſit omnes ſanctos in magnitu
dine bonitatis · nõ inq̃ntum deus ẽ
etiam inq̃ntum homo · quia ipſe ha
buit plenitudinem gratie pre om
nibus ſanctis ¶ Vnde dicitur habu
iſſe ſpiritum non ad menſuram .i.
totaliter nõ particulariter quãtuʒ
ad omnes gratie effectus · Vel nõ
ad menſuram ſuper omnem ꝑpor
tionem reſpectu aliorum hominuʒ
¶ Secundo ſol excedit in claritate
qꝛ in alijs eſt luĩs principium vt di
cit Ariſt · in libro de ꝓprietatibus e
lemẽtoꝝ · et cũ eo ↄcordat Auice ·
et Ptho · et meſſalach dicunt enĩʒ
ꝙ ſicut oĩm calidorũ eſt vna ꝑma
cauſa ſcʒ ignis · ita oportet ꝙ om
nium lũioſorũ ſit vnũ principium
Et hoc nõ erit niſi ſol · ⁊ idcirco vo
catur ſol .i. ſolus lucens · Sic etiã in
hoĩe qui eſt vt minor mũdus vnũ
mẽbꝝ influit omnib9 ſcʒ cor · Opor
tet ergo ꝙ ſol cuʒ ſit principiuʒ lu
minis plus habeat de lumine q̃ꝫ a
liqđ aliud corpus · ſicut ignis plus
habet de calore · et cor de vitali v̓
tute · Similiter ergo xp̃us qui eſt
principium vite ſpũalis vel lumis
ſapie · de q̊ Io .i. Erat lux vera ⁊c̃ · ⁊
Ecc̃i .i. Fons ſapiẽtie v̓bũ dei · opor
tuit vt pre oĩb9 alijs ſapiẽtie ſplẽ
dore fulgeret Ecc̃i · xvij · Quid luci
dius ſole .i. quid ſapienti9 xp̃o · de
quo dicit Ap9 · Col · ij · ꝙ ĩ ipſo ſũt
omnes theſauri ſapiẽtie et ſcientie
abſconditi ¶ Tercio ſol excedit in
dignitate · Vñ ſol dꝛ eſſe vas ãmĩrã
bile · ſcđm illđ Ecc̃i · xliij · Sol in a
ſpectu ãnũtians in exitu vas ãmĩrã
bile · opus excelſi in meridiano
exurit terraʒ · et in cõſpectu ardo
ris eius q̃s poterit ſuſtinere? Simi
liter et xp̃us excedit etiam in dig
nitate · quia inq̃ntum deus eſt equa
lis patri in dignitate nature · inq̃tũ
homo excedit oẽs ſanctos in dig
nitate glorie Joh .i. Vidimus glõ
riam eius ⁊c̃ · Et ad Heb .i. Sedet
ad dexteraʒ maieſtatis in excelſis ·
tãto melior angelis ⁊c̃ ¶ Quarto
ſol excedit in poteſtate · Naʒ maio
ris virtutis eſt · et plus influit in i
feriora · ymo ſol habet quandã po
teſtatẽ et v̓tutẽ ſup omnia corpa ·
dũ oĩa illũiat et ſupiora et inferio
ra · Vñ oĩa reſpicere dꝛ Ecc̃i · xlij ·
Sol illũians per oĩa reſpexit · Sic et
xp̃us dixit Math · xxviij · Data eſt
michi oĩs ptãs in celo ⁊ in t̃ra Spe
cialit̃ aũt ſol habet v̓tutẽ illumina
tiuã · Et ipe xp̃s dixit Jo · viij · Ego
ſũ lux mũdi · Itẽ v̓tutẽ inflãmati
uã Ecc̃i · xliij · Tripliciť ſol exurẽs
mõtes radios igneos exſufflãs · ⁊
de xp̃o dictũ eſt Lu · vltimo · Nõne
cor nrm̃ ardẽs erat in nobis ⁊c̃ · I
tem renouatiuã · quia dum poros
terre aperit virtutem latentem in
radicibus ad actum producit · et
quod mortuum videbatur reuiui
ſcit · et renouatur quod vetuſtate
tabuit Et ita ſimiliter per criſtum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

renouamur et regeneramur in no
uam vitam · ſecundū illud Ephe·
iiij · Renouamini ſpū mētis vrē · et
induite nouum hominem rc̄ · Dic
enim nouus homo criſtus eſt ¶ J
tem virtutē purgatiuā Nam tene
bras fugit · et fetores cōſumendo
purgat Sic xp̄s purgat tenebras
ignorātie et feditates peccatorum
Heb · i · Purgationē peccatorꝝ fa
ciēs ¶ Itē virtutē nutritiuā Quia
dū ſuo calore terre humiditatē re
ſoluit · vi ſua attractiua quod radi
cibus eſt ſibi de illa attrahit · et ī
terre naſcentium nutrimentum
conuertit Sic criſtus nutritor fide
lium dixit Ego ſum paſtor bonus
Qui calore amoris reſolutꝰ i mor
tem · corpꝰ ſuum nobis ſimile tra
didit in cibum · ⁊ ſanguinem in po
tum Et ideo ipē dicit · Caro mea ve
re eſt cibus et cetera Joh · vi · ¶
Jtem ſol habet virtutem cōſiliati
uā Vnde virtute ſua cōſiliat in cor
poribus animalium quatuor elem̄
ta Sic criſtus reconſiliauit nos de
o per mortem ſuam · ſecūdum illd
Ro · v · Reconſiliati ſumus deo per
mortem filij ſui ¶ Jtem ſol habet
virtutē immutatiuā Nā ſecūdum
qd aſcendit et deſcendit p zodiaci
ſigna · ſic variat ⁊ immutat tempo
ra Nam exiſtens in noſtro emiſpe
rio diem facit · exiſtens in alio no
ctem inducit Similiť criſtꝰ exiſtēs
p gratiam in anima illuminat eam
et diem ibi facit Sed recedens ab
ea per culpam tenebroſam et no
cturnā dimittit ¶ Jtem ſol habet
virtutē diſtinctiuā Quia ſecūdum
iiij · verſiones diſtinguit · iiij · tpa
ām Quia exiſtens in ariete ver fa
cit · aſcēdēs ad cācrū eſtatē efficit ·
ad librā autūpnū ɔſtituit · ſed duz
ad ſcorpionez hyemen introducit

Vnde Eccī · i · Oriť ſol ⁊ occidit rc̄
Qd ſecundū hugonē de ſācto victo
re ſic exponiť Oriť quādo ſcilicet p
vernale eq̄noctium ingrediens ad
noſtrū polū ɔſurgit Occidit quan
do p autūpnale exiēs ad inferiora
deſcēdit Girat p meridiē · qn̄ i hy
emalibꝰ ſignis ɔmorať Flectiť ad a
quilonez · qn̄ in eſtiuis ſignis que
polo boreali viciniora ſunt circum
fertur Similiť ſol ſpiritualis criſtꝰ
ortus eſt per incarnationez · Ps̄ ·
Ortus ē ſol et cōgregati ſunt Occi
dit per paſſionē Vn̄ Ps̄ · Sol cog
nouit occaſum ſuum Ad locum re
uertitur per aſcenſionē Vnde Aba
cuc · iij · Sol et luna id ē criſtꝰ ⁊ tri
umphās eccleſia ſteterūt in taber
naculo ſuo ſcilicet in celo · Flectitur
ad aquilonē p ſuam ad iudicāduz
reuerſionē Jē · i · Ab aq̄lone pande
tur omne malū ſup omnes habita
tores terre quātum ad peccatores
Jn iudicio ſtabit xp̄us ſicut ſol in
medio celi Joſue · x · Stetit ſol i me
dio celi · et dicit ſtetit · quia nō plꝰ
flectetur · nec p̄ce · nec p̄cio ¶ Jtē
xp̄s aſſilať luci · Quia lux ē altiſſi
ma in ortu · velociſſima i motu · ſpe
cioſiſſima i aſpectu · et efficaciſſima
in effectu ¶ Prio dico ꝙ lux eſt al
tiſſima in ortu · quia cauſať et oriť
de celo ſciz a ſole et ſtellis q̄ ſunt al
tiſſima corpa ſitu et dignitate Eccī ·
xxiiij · Ego feci i celis vt orieť lumē
indeficiēs Nā ſicut calor eſt q̄litas
actiua conſeq̄nēs formā ſubſtanti
alem ignis ¶ Jta lux eſt q̄litas acti
ua cōſequēns formam ſbſtantialez
ſolis vel cuiuſcūq alteriꝰ corpis a ſe lu
centis ſi aliqd tale eſt Cuius ſignū
eſt Quia radij diuerſarum ſtellarꝝ
hn̄t diūſos effectꝰ ſcd̄m diūſas na
turas corpm · Sed ſicut lux oriť de
ſbſtātia ſolis vel corporis a ſe lucez

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

Sic cri'ſtus filius dei genitus eſt de
ſubſtantia altiſſimi ſcilꝫ dei patris
Eccl·i·xxiiij· Ego ex ore altiſſi ꝓdij
.i. de ſubſtātia patris· Nā ſicut vbū
ſapientie noſtre ſpūaliter ſiue in
uiſibiliter ꝓcedit ab ore·ita filiꝰ a
pr̄e Vn̄ ſicut lux eſt coeterna ⁊ co
eua ſoli·quia q̄cito fuit ſol fuit lux
ſua · ita ꝙ ſi ſol fuiſſet ab eterno·
fuiſſet etiam lux ab eterno·ita fili
us eſt coeternꝰ pr̄i vt dicit Augꝰ.
Nec obſtat ꝙ Gene .i. dicit̄ fuiſſe
ꝓducta lux ·poſtea ſol quāto die·
qꝛ ſecundū beatū dioniſiū quarto
capitulo de diuinis nominibꝰ Illa
lux p̄mo die creata fuit lux ſol̄ ſ; i
formis · q̄tū ad hoc ꝙ iam erāt ſb
ſtātia ſol'· ⁊ habebat illuminatiuā v̄
tutē i cōmuni· ſ; poſtmođ data ē ei
ſpecial' ⁊ det̄minata v̄tus ad parti
culares effectꝰ ¶ Secundo filiꝰ de
i aſſil'atur luci· quia lux ē velociſſi
ma in motu Videꝰ em̄ ꝙ ſole appa
rēte in pūcto orientis·fit illumina
tio totius emiſperij noſtri vſq; ad
pūctū oppoſituꝫ· Ex quo patet ꝙ
lux nō ē corpꝰ·qꝛ ſi lux eēt corpus
illuīatio eēt motus local'·Nullꝰ aūt
motꝰ local' corpis alicuiꝰ pt eē in i
ſtāti· qꝛ omē qđ mouetur localit̄
neceſſe ē vt p̄us veniat ad mediuꝫ
magnitudinis q̄ ad extremū· Illu
minatio aūt fit in iſtanti · quia qn̄
ſbm alicꝰ forme ſuſceptm̄ ē i vltia
diſpōne· tūc forma itroducit̄ i iſtā
ti·ſi aūt ſbm eſſet idiſpoſitū tūc q̄
dē reqrēt tp̄s nō q̄dē ex parte for
me itroducēde· ſ; ex pte ſbiecti ſuſ
ceptiui· ſ; aer ipſtū dyaphanꝰ ē in
vltima diſpoē ad lumē· ⁊ ideo illu
minatio fit in iſtāti Itē qꝛ illuīatio
nō eſt tm̄ motus ſ; terminꝰ Termi
nꝰ autē motus localis ⁊ cuiuſcūq;
motus ſemp eſt in inſtāti·ſicut ge
neratio q̄ eſt terminꝰ altationis fit
in inſtānti· Hoc autem cōpetit fi
lio dei per quē omnia creata ſunt·
Creatio enim eſt productio inſtan
tanea Vnde ſicut a luce in inſtanti
fit aeris illuminatio· ita a filio dei
eſt in inſtanti facta rei create pro
ductio Jo.i. Erat lux vera que illu
natāc Vel per ſubitā icorpatioēꝫ l'
receptionē luminis in aere poſſūꝰ
intelligere ipſam incarnationē ver
bi· Que quātū ad hoc fuit in inſtā
ti·qꝛ ipſū corpus criſti fuit in ipſo
ſue conceptionis exordio in inſtā
ti formatum et organizatum· Non
enim erat conueniens ꝙ filius dei
corpus aſſumeret niſi formatum·
Si autem ante perfectam formatio
neꝫ tempus aliquod conceptionis
preceſſiſſet · non poſſet tota con
ceptio attribui filio dei q̄ non attri
buitur ei niſi ratione aſſūptionis·
et per hoc filius dei conceptus dici
tur · quod aliter dici non poſſet·
Et ideo ipſa diſtinctio membrorū
⁊ formatio in iſtanti facta eſt ꝓpt̄
infinitam virtutem agentis et for
mantis Vnde Gregoriꝰ dicit ꝙ ā
gelo nunciante· et ſpiritu ſancto
ſuperueniente·mox verbum in vte
ro·mox intra vterum verbū caro
Localis tamen motus ſanguinis
ad locuꝫ generationis qui concep
tionem precedit·non fuit in inſtā
ti·nec etiam augmentum corpori
ſe conformans quod ſequitur con
ceptionē Quia hoc ē cōtra rationē
motꝰ local' ⁊ augmēti qđ etiā n̄ fit
ſine motu locali ſcꝫ ꝙ fiat i iſtāti·
Nota igit̄ ꝙ filiꝰ dei aliquādo voca
tur lux ſcḋm illđ Jo·viij Ego ſū lux
mūdi· aliquādo vero ſplēdor Heb
ij· Qui cū ſit ſplēdor glīe Aliqn̄ lu
mē· ſcḋm illđ Jo.i. Nō erat ille lux ſ;
vt teſtimoniū phiberet de luīe ·Lux
aūt ꝓprie dicit̄ put eſt in ſole·lumen

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

ꝓut recipitur in aere· ſed ſplēdor
ꝓut reſultat ex polito et terſo cor
pore· ſcd̄z illd̄ Machab vi· Refulſit
ſol in clipeos aureos et reſplēdue
rūt montes ab eis Sic͛ filius dei
ꝓprie dicitur lux ꝓut eſt in patre
.i. Thi· vi· Lucem habitat ac͛· Sed
lumen ꝓut eſt in carne Yſaie· lx·
Surge illuminare iheruſalem quia
venit lumen tuū· Sed ſplendor ap
pellatur ꝓut exiuit de v̄gine Pſa·
xlij· Donec egrediatur vt ſplēdor
iuſtus eius· Scriptura tamen vari
e et diuerſimode hijs interduz vti
tur nominib⁹ ¶ Tercio filius dei
aſſimilatur luci· quia eſt ſpecioſiſſi
ma in aſpectu p̄mo etiam ſine luce
nil apparet plenum· Vnde Amb·
dicit ꝙ lux eſt plenitudo ōnis cre
ature viſibilis· Cuius eſt maxima
gratia ꝙ in ſuo conſpectu omnia
mūdi corpora laudib⁹ facit digna
Sic etiā fili⁹ dei de quo dicitur Sapi
entie· vij· ſpecioſior eſt ſole et ſup
omnem ſtellarum diſpoſitionem
Eſt pulchritudo et ornamētū ōnis
creature· nō tantū viſibilis ſed eti
am inuiſibilis· Et ideo nota ꝙ ſm
Dioniſiū iiij· ca· de diuinis nomini
bus filius qui et verbuz dei dicitur
habet pulchritudinem ſubſtātiuaz
causatiuam et exceſſiuam· Primo
filius dei nō habet pulchritudinez
accidentalem ſed ſubſtātiuam et eſ
ſencialem· Nam pulchritudo ei⁹ nō
eſt ab alia re cauſata vel ꝑticipata
Et ideo dicimus ipſum nō tantum
pulchrum ſed et pulchritudinē· In
creaturis em̄ differūt pulchritudo
et pulchruz ſicut cauſa et cauſatū
et ſicut ꝑticipans et ꝑticipatuz· qꝛ
pulchrū dicitur quod ꝑticipat pul
chritudinem· pulchritudo eniz crea
ture eſt q̄daz ꝑticipacio cauſe oīa
pulchrificantis· et ideo creatuā dr̄
pulchra ſed nō pulchritudo· ſ; de⁹
qui eſt eſſēcialiť pulcher et non ꝑ
ꝑticipationē alicui⁹ alterius dicit͛
pulchritudo· ¶ Secūdo habet pul
chritudinem exceſſiuā· Dicit͛ eniz
verbū dei pulchruz ſicut pulcherri
mū et ſuperpulchrum vt dicit Dio
niſi⁹· q̄a pulchritudo ſua excedit ī
pluribus omnē pulchritudinem ¶
Primo in veritate· q̄a non eſt pul
chritudo eius ficta vl̄ artificiata ſed
naturalis et vera· Item in ꝑpetui
tate· quia nūꝗ̄ deſtruit͛· nec ipe de
ſtitui us aliq̄n ſua pulchritudine deſtitui
tur· Item in vniformitate· q̄a pul
chritudo ſua nō auget͛ nec diminu
itur· Item in totalitate ſiue vniū
ſalitate. quia nō vno reſpectu pul
cher ⁊ alio turpis· neqꝫ hic pulcher
et illic nō· neqꝫ aliquibus pulcher
et quibuſdā non pulcher· ſed ſicut
ipſe ſcd̄m ſeipm̄ cuz ſeipſo ſemper
exiſtens vniformiter pulcher· et ſi
cut preſens in ſemetipſo excedens
formā et pulchritudinē omnis pul
chri· ¶ Tercio pulchritudo ſua ē
pulchritudo cauſatiua omnis pul
chritudinis tripliciter· Primo effi
cienter· quia ſcꝫ pulchrificat omī
a exiſtentia ſcd̄m ipſorum ꝓpriam
ꝓportionem· et cauſat vniuerſalē
armoniam et claritatē iuxta ſigni
ficationem ſolaris luminis cum ful
gorez emittit· et vniuerſitatem re
rerum pulchrificans diſtributiōe
ſui fontani radij ¶ Vnde iſtud pul
chrum eſt ſicut principium effecti
uum omnis pulchritudinis ¶ Secū
do exēplarit͛· Omnis em̄ pulchritu
do ⁊ ōne pulchrū vniformit͛ ⁊ cau
ſalit͛ p̄exiſtit ī ſimplici ⁊ ſupnatuā
li natuā oīm pulchrorū· et ip̄a eſt
cā exēplaris oīm ī v̄bo· qꝛ ſm ipſū
oīa denoīant͛· ꝓpt͛ qd̄ Boe· dicit de
deo· iij· de ꝯſolatione· Mūdū mēte

gerens ſimiliqꝫ potētia formans. pulchrū pulcherrimꝰ ipſe. ¶ Itē tercio finaliter. Quia ſcꝫ finis eſt eſt omniū pulchrorꝫ. omnia enim ſūt cauſa pulchri. et ꝓpter hoc pulchrū idē eſt qđ bonum quia omnia deſiderāt pulchrū et bonū ¶ Quarto criſtus aſſimilatur luci ex eo ꝙ lux eſt efficaciſſima in effectu. Vnde Dyoꝰ dicit. ꝙ lux omnibꝰ corporibꝰ cognitionem cōfert et vitam et motū. Et qđ qđ in iſtis inferioribus cātur. mediāte luce ꝓducitur. Et hoc etiam dicit Auicēna Ex quo etiam cōcluditur et arguitꝰ. ꝙ lux nō habet in aere tantū eſſe intentionale ſꝫ etiam reale. ex eo ꝙ intentiones nō cāant tñ mutationes naturales. Nec obſtat ꝙ nimia albedo vt in niue oculum trāſmutat. et ita videtur ꝙ intentio ſi fortis ſit. poſſit tranſmutare realiter Dicendum ꝙ albedo q̄ntumcūqꝫ magna nō habet oculuꝫ realiter trāſmutare rōe qua color. vel rōe qua intētionē ſuā multiplicat in medio. ſed ea rōe q̄ aerem facit lucidiorem ſiue lucē adauget. ꝓpter qđ reddit viſui obiectū imꝓporcionatū rōe nimie claritatis. et aer ſic fortiꝰ illuminatus oculū cōtingit realit. et ita ipſum trāſmutare poteſt ratione excellentis lucidi et non ratiōe intentionis colorate. Poſſumꝰ ergo effectꝰ lucis filio dei adaptare. cuius exiſtere ī carne humana nō fuit intētionale et fantaſticum vel ymaginarium. ſed verum et reale ſicut et lucis eſſe eſt reale in aere. Fuit enim verus deus et verus homo. Et ideo ipſe eſt ſimilis luci ¶ Primo quia lux eſt rerū generatiua. quod quidem habet lux in q̄ntū inſtrumentaliter agit in ꝟtute corporum celeſtium ad producendas formas ſubſtantiales. Ita etiam ſimiliter per ipſuꝫ verbum .i. per filium dei omnia producta ſunt. ſecūdum illud Iohannis .i. Omnia per ipſum facta ſunt .i. creata. et ſine ipſo factum eſt nichil. Sed intelligendum per ipſum nō ſicut per inſtrumentum. Vnde in hoc non eſt ſimile de luce. ſed intelligendum ē omnia eſſe facta per verbuꝫ. ſicut artificiatā dicuntur eſſe facta ꝑ artificem .i. per rationem artis precōceptā. Nunq̄ enim aliquis faceret aliquid niſi preexiſteret actualis preconceptio ſue ſapiētie. que eſt forma et ratio rei facte. ſicut forma arche in mente artificis precōcepta eſt ratio arche faciēde. Et ſilr deus pater nichil operatur niſi per conceptum ſui intellectus qui eſt ſapientia ab eterno concepta ſcꝫ dei verbum et dei filius. et ideo impoſſibile ē ꝙ aliquid faciat niſi ꝑ filium. Et ideo Auguſtinꝰ dicit ꝙ verbum eſt ars plena rationuꝫ viuentiū. Dicit etiā patrē per filium oīa feciſſe in q̄ntuꝫ filiꝰ ab ipſo prē hab; ꝙ ſit cauſa oīm factorū. et iō nō ſeqꝉ ꝙ ſit vt inſtrumētū vel miniſter pr̄is. qꝛ eandē numero et eq̄lē ꝟtutē quā pr̄ hēt et filiꝰ ab ipſo hēt ꝑ quā opat ¶ Scđo qꝛ lux ē ſui ſuis oibꝰ cōicatiua Ita xp̄us q̄ntū in ſe ē. lumē grē vel mīe ſue cōicat vniūſis. Io. i. Illuīat oēꝫ hominē venientem in hunc mundū. Criſo. dicit ꝙ illuminat q̄ntum de ſe eſt ōnem hominem. quia ex parte ſua nulli deeſt. ymo vult omnes homines ſaluos fieri. et ad agnitionem veritatis venire .i. Thimo. ij. Vnde ſi quis nō illuminatur nō eſt ex ꝑte dei ſed ex pte hominis auertētis ſe a lumine illuminante. Sicut etiā hō nō illuminatur a ſole. vel q̄n in

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

domo tenebroſa ſe icludit · vel q̄n
oculos claudit · vel quando obſta
culū iterponit · Sic etiaȝ ſpūaliter
nō illuminatur a xp̄o · vel qui in te
nebris igni orātie volūtarie ſe clau
dit Iob · xxiiij · Ipſi fuerunt rebel
les luminí · vel qui oculos anime
intellectū ſcȝ ꝛ voluntatem deo nō
aperit Danie · xiij · Declinauerūt o
culos ſuos vt nō viderent celū · ne
q̄ꝫ recordarentur iudiciorū iuſtorū
Vel qui peccati mortalis obſtaculū
interponit Pſ̄ · Supercecidit ignis
et nō viderunt ſolem ¶ Tercio q̄a
lux eſt errantium ſiue deuiantium
directiua · et xp̄us eſt dux et dire
ctor quē ſequentes errare nō p̄nt ·
Io · viij · Ego ſum lux mundi · qui
ſequitur me nō ābulat in tenebris
ſcilȝ deuij vel erroris · Non enim ſe
quens criſtū ambulat in tenebris
ignorantie · quia ipſe ē veritas · ne
q̄ꝫ in tenebris culpe · quia ipſe ē vi
a · neq̄ꝫ in tenebris dampnationis
eterne · quia ipſe eſt vita ¶ Quar
to quia lux eſt occultorū maīfeſta
tiua Hoc autem criſt⁹ faciet in vl
timo iudicio qn̄do illuminabit ab
ſcondi a tenebrarum · ꝛ manifeſta
bit cōſilia cordium · i · Corin · iiij · ¶
Item criſtus ſimilis fuit monti oli
po · qui eſt mons Macedonie ita
excelſus vt nubes ſub eo eſſe dicā
tur · Tante eñ altitudinis eſt ꝙ ō
nes aeris turbines ꝛ impreſſiones
excedit · queȝ Phi aſcendentes vt
curſus ſtellaꝝ inſpicerent ibi viue
re non poterant niſi ſpongias ple
nas aqua portarent · vt ſic ꝑ aque
attractionem aerem groſſiorē hau
rirēt vt dicitur in hiſtoria · Hec au
tem omnia criſto cōpetunt qui om
nes nubes · i · ſanctos exceſſit altitu
dine vite · omnes turbines paſſio
nū vel tribulationuȝ altitudine ſa

pientie · omnes Phōs altitudine ſa
pientie · nec altitudineȝ ſue diuini
tatis Phi cōtingere potuerūt · niſi
cū ſpongijs · i · creaturis plenis aq̄
ipſius celeſtis ſapientie · Omnes ē
nim creature vt ꝓus dictū eſt di
uinam ſapientiam repreſentant ·
Dominus enim illam effudit ſupᷓ
omnia opera ſua · vt dicitur Eccī · i ·
Et ipſi Phi non cognouerunt deū
niſi ex creaturis Roma · i · Inuiſibi
lia dei a creatura mundi per ea que
facta ſunt intellecta conſpiciunt ·
ſempiterna quoq̄ꝫ virtus eius et
diuinitas ·

¶ Capitulum · xciij ·

Criſtiani iudei et ſarraceni
differunt ad moduȝ plane
taꝝ · Nam planete aliqui
ſunt boni qui nulli nocent · ſed taȝ
ſuos quorum natiuitati dominanť
ꝙ non ſuos adiuuare dicūtur · Ta
les ergo dicunť criſtiani · q̄b⁹ Ap⁹ ·
dicit · Nemini dantes vllam offen
ſionem · Vnde tam ſuis ꝙ non ſuis
benefacere iubentur · Luce · vi · Di
ligite inimicos veſtros · benefacite
hijs qui oderunt vos · Quidam ve
ro planete ſūt mali vt mars et ſa
turnus · qui non ſuis obſūt ſuis ta
mē proſunt Tales ſūt hodie iudei ·
q̄ licet ſuis nō fenorenť · tamē feno
ranť nō ſuis vt xp̄ianis et alijs na
tionib⁹ · Item dicunt ſe ſcḋm legem
ſuā ad diligēdū amicos teneri · et
ad odiendum inimicos Vn̄ ad illď
p̄ceptū Diliges amicū ł p̄ximū tuū
addiderūt i ſuis tradicioīb⁹ · ꝛ odi
o habeb̄ inimicū · q̄m additionē cor
rexit dn̄s Mat · v · Quidā planete
vero mediocres ſūt · vt ſol luā mer
curi⁹ · Nam ſuis bona ingerunt · nō
ſuis modo bona modo mala · Ta
les aūt videnť eſſe ſarraceni · Quia
nō ſoluȝ inter ſe ſūt miſericordes ·

ſed etiã interdum criſtianis miſe
ricordiã impendunt licz eos tamẽ
frequẽter impugnẽt In hoc tamẽ
ſuut minus mali ſarraceni q̃ iudei
q2 criſtum reuerẽtur quem iudei
blaſphemãt. Cõſitentur eñ ſarra
ceni criſtum ex maria virgine ſine
viri ſemine natum Hoc eſt certũz
et ego qui inter eos fui. frequẽter
hoc audiui ab eis. et a ſuis ſacha
rijs qui religioſi ſunt dicti apud e
os. et muſchetis .i. qui eorũz eſcas
officiant Vnde in libro qui dicitur
alcoran id eſt lex quam condidit
mahumeth ꝓponit̃ queſtio vna ſic
Que femina de maſculo tantum. et
quis maſculus de femina tantum?
Et reſpondit Eua ex adam. criſtꝰ
ex marie virgine. Item querit. q̃
ſunt tria que ſine ſeminis commix
tione edita fuerunt? Reſpondet.
Adam Aries abrahe et Criſtus ¶
Item confitentur ſarraceni beatã
mariam fuiſſe per angelos commẽ
datam. et de criſto naſcituro fuiſſe
edoctam et certificatam Et in eo
dem libro primo ſic dicitur Ange
li mariã alloquẽtes inquiũt O ma
ria omnibꝰ viris et mulieribꝰ ſplẽ
didior. mundior atq3 letior. ſoli de
o perſeuerãter ſtudens. ipſi cum
humilibus genibꝰ deo ſe flectẽtibus
adorãs. et nequaq̃ in terenas ſor
des ꝓiciẽtibꝰ et curã agẽtibꝰ. quis
marie cuſtos efficeret. Hec archa
na ſecretiſſima cõmitto ãgel' dicen
tibꝰ O maria cui ſũmi nũcij gaudi
ũ cũ verbo dei cuius nomen eſt ihe
ſus criſtꝰ filius marie. q̃ eſt facies
omniũ gẽtiũ i hoc ſeculo et futuro
Senes et infãtulos cunabula ſeruã
tes cõueniens. preſẽs ſapiẽs vir
optimus ab vniuerſitatis creato
re mittitur Reſpondet illa O deus
cũ virũ nõ tetigerim quomõ ꝯcipi
am? Reſpondet angeli deo nichil
occurrit ĩpoſſibile oĩa ꝓut vult o
panti Cuiꝰ mãdatũ omne. ſuũ pla
cere perficit. ipſeq3 filium ſuũ cum
diuina virtute remĩtẽt. librũ legiſ
rum omniſq3 magiſterij peritiam et
teſtimoniũ ac euãgeliũ mãdatũq3
filijs iſrl' edocebit Ille nãq3 formis
volatilium luteis ac ꝯpoſitis inſuf
flãs. volare faciet Cecos et mutos
curãbit. morpheaticos et leꝓſos mũ
dabit. mortuos creatore coopan
te viuificabit. q̃q̃d coniecturis q̃o
re diſputatione deputatũ ſit ꝓpa
labit. ſimilit̃ cũcta q̃ in deum credẽ
tibus mirabilia cenſentur ¶ Item
cõfitetur eadẽz lex ſarracenorum
criſtũ fuiſſe ſũmũ omniũ ꝓphetarũ
apud deũ Vnde in eodẽ libro mahu
meth ĩtroducit deum loquẽtem et
dicẽtẽ. Omĩ ꝓphetarũ alio ſup aliũ
p me ſublimato. et eorũ q̃buſdã cũ
deo locutis. criſto marie filio aĩaz
nrãz ꝓprie ꝯferẽtes vi atq3 vtutẽ
pre ceteris prebuimꝰ ¶ Item con
fitẽtur criſtũ eſſe verbũ et virtutẽ
dei et ideo ibidẽ dicit̃ q̃ qñ deus iu
dicabit mũdũ. clamabũt hoĩes ad
eũ et dicẽt Iheſu criſte ſpiritus et
verbũ dei et virtus dei. moueat te
pietas tua intercede pro nobis Et
tũc dicet eis. Eſuriui ⁊c̃. ſicut ẽ in
euãgelio p oĩa ¶ Item cõmendat
idem liber legem et euangelium
criſti. et dicit tres leges eſſe a deo
in quibus recte vie traduntur. ſci
licet legem moyſi et euãgelium
et ſuum alcoranum. Et ideo dicit̃
in .i. libro. Deꝰ pius et miſericors
viuus et altiſſimus. qui prius teſ
tamentũz. deinde euangelium rec
tã viã hominibus tradidit. poſtre
mum librum veraciſſimum alcorã
deſuper prebuit. ¶ Item in eodẽ
introducit deum ſibi loquentem et

dicentem ſibi precepta legum et
mores. ſicut noe et abrahe et moy
ſi et criſto tradidimus Itē confitet̄
eadem lex ꝙ in reſurrectione gn̄a
li omnes perfecti ī forma xp̄i rſur
gent Unde dicit. perfecti ōnes in
ſtatu ade et forma xp̄i reſurgent.
nūq̄ incrementū ā decremētū pati
ētes Itē eadem lex vſurarios dete
ſtatur. Unde ibidez dī. Homi viri
deum timete et fenorari pretermit
tite. De fenore enim homīes viuē
tes non niſi quaſi demoniaci reſur
gēt. Hec omnia magnifica de xp̄o
euangelio et virgine ſcripta ſunt
in alchoran .i. in lege ſarracenoruz
quā eis mahumeth dedit Que licz
multa falſa contineat ⁊ īmunda.
tn̄ etiam multa teſtimonia perhi
bet noſtre fidei veritati. vt ſup̄ pa
tuit. Que ōnia introduxi ad exag
gerandum infidelitatem iudeoruz
xp̄m blaſphemantium. cum tamē
ſcripture eoruz teſtimonia perhibu
erunt xp̄o ſicut dixit eis Scrutami
ni ſcripturas. quia ille teſtimoniū
ꝑhibent de me. ⁊ tamē ceci negāt
quez ſarraceni ignorantes ſcriptu
ras venerantur et adorant.

Capitulū. xciij.

Zelus dei aſſimilatur aeri. q̄
habz tres regiones. quaꝝ
ſuprema que igni coniuncta
eſt rara eſt et vehementer calida
propter vicinitatem ignis. et ꝓp
ter radios ſtellaꝝ et lumē. que ſi
bi ſunt viciniora. ⁊ illa pars eſt lo
cus inflāmatiōis per ſe. et dicitur
regio eſtus. Huic ſimiles ſunt qui
magno zeli ardore ferueſcunt Ps
Zelꝰ domꝰ tue comedit me Glo
ſa Zelus eſt bonus feruor animi.
quo mens pro defenſione veritatis
accenditur. eo ꝙ quelibet praua
que videz corrigere ſatagit. ſi neq̄t
tolerat et gemit Iſte zelus cauſā
tur in ſanctis ex inflammatione i
gnis ſpiritus ſācti vel caritatis di
uine. et ex radijs ſtellaruz .i. exem
plis ſanctorum patrum. ſicut phi
nees helie et aliorum. qui multum
zelauerunt ꝓ deo ⁊ lege eius. prio
Machab. ij. Phynees pat̄ noſter
zelando zelum dei accepit teſtamē
tū ſacerdotij eterni. et helias dix
it. iij. Re. xix. Zelo zelatus ſuz ꝓ
domino Secunda r̄gio aeris ſiue
media zona ē locꝰ frigoris. q̄a illa n̄
habet calorē ex vicino igne ſicut r̄
gio ſuperior. nec ex reflexione radio
ꝝ ſicut regio iferior. eo ꝙ radij nō
reflectuntur ad trāſparēs ſiue per
uium. aut ad multum dyaphanū.
ſed tantuz ad ſolidū planū. ⁊ plꝰ
ſi fuerit terſū. vt eſt aque ſuperfici
es vel ſpeculi l' alio modo politum
vel planū. Huic aeri ſimiles ſunt
qui ſunt totalit̄ frigidi. ita vt nec
zelo dei tangant̄. quia nec igne di
uini amoris incendunt̄. nec radijs
.i. exēplis ſanctorū tanguntur. et
ideo aufert ab eis dyabolꝰ zelū bo
nū. Tales ſunt p̄lati mali q̄ de gre
gis ſui diſſipatione nō curāt Yſa.
xi. Auferetur zelus effraym. Effra
ym interp̄tatur augmētum vl' fer
tilitas. ⁊ ſignat prelatos qui cogi
tant de temporaliū augmētatione
et nichil de animaꝝ perditione
Tercia r̄gio aeris eſt tepida vel tē
perata ſuſcipiēs aliq̄d de ſuperiori
et aliquid ab inferiori. eſt tamē in
tpate calida ſcd̄m q̄d vincitur ab i
ferioribꝰ q̄buſdā temporibus. et i
tpate frigida ſcd̄z q̄d vincitur a ſu
perioribus quibuſdam temporibꝰ
alijs. Huic ſiles ſūt qui zelū dei ha
bent tepidum vel inordinatum Na
aliquando vincuntur ab inferiori
bus paſſioībꝰ ira vel odio. et tunc

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

nimis incandeſcūt. Quādoqȝ vero ſupioꝝ vel potentiorū timore pterriti omnino a zelo tepeſcūt ⁊ frigeſcunt Tales habent zelum. ſed nō ſcd̄m ſcientiam. i. diſcretioneȝ Ro. x. Patet ergo ꝙ zelus frigidꝰ cuȝ ſit nullus eſt dampnabilis. tepidꝰ reprehenſibilis. feruidus et caritatiuus laudabilis qui mētur celeſte p̄mium. i. Machab. ij. Helias duȝ zelat zelum legis receptus eſt in celum Ad quod nos perducat xp̄s q̄ eſt benedictus Amen.

Explicit liber p̄mꝰ de ſimilitudinibus reꝝ.

Incipiunt capitula libri ſecundi ſc̄d̄m ordinē alphabeti.

De amatoribꝰ dei .i.
De anima ij.
De auaricia iij.
De bonis viris iiij.
De caritate v.
De contemplatione vi.
De continentia vij.
De correptiōe viij.
De dilectione ix.
De eloquētia x.
De euchariſtia xi.
De fide xij.
De gratia dei xiij.
De humilitate xiiij.
De humilibus xv.
De igne gehēne xvi.
De ypocritis xvij.
De iuſticia xviij.
De iuſtis xix.
De luxuria xx.
De maria matre dn̄i xxi.
De miſericordia xxij.
De ope bono xxiij.
De pacientia xxiiij.
De penitentia xxv.
De penitentibus xxvi.
De predicatoribus xxvij.
De prudentia xxviij.
De purificatione cordis et purificatione peccati xxix.
De querendo xp̄m xxx.
De ſanctis xxxi.
De ſapientia xxxij.
De ſciētia l' ſapiētia hūana. xxxiij.
De ſobrietate xxxiiij.
De ſuperbia xxxv.
De temperantia xxxvi.
De timore dei xxxvij.
De tribulatione xxxviij.
De virginitate xxxix.
De virtutibus xl.
De xp̄o xli.

Expliciunt capitula ſecūdi libri.

Incipit tabula exēplorum ſecundi libri nō ſecundum ordinem alphabeti ſed ſecundum ordinem ipſarum rerum.

De ſeptem ſpeciebus metallorum xl.
De auro xxiiij.
De auro obriſo xxxij.
De auricalco xvij.
De auripigmento xxv.
De argento xxvij.
De argento viuo xxxv.
De electro xix.
De ſtanno xxxvi.
De plumbo xxxviij. et xl.
De ere x.
De calibē vij.
De ferro xviij. et xxix.
De ferri purgatione eodē
De lapidibus .i. et in phemio
De petris xli
De marmoribus iiij.
De alabaſtro xiij.
De gēmis precioſis xxxi.
De origine gēmaꝝ eodem
De diſcretione gēmaꝝ eodem

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

De virtuoſitate gēmaꝝ	eodē
De adamāte	xxvi.
De achate	xxxiij.
De ametiſto	xxxvi.
De berillo	xxxvij
De calcedonio	xxi.
De carbunculo	xij.
De criſolyto	xli.
De criſopaſſo	xxiij.
De criſtallo	xxv.
De iacincto	xxviij.
De iaſpide	xiij.
De ligurio	xxv.
De margaritis	vij.
De onichino	iij. et xxiij
De ſaphiro	vi. xiij. et xxv.
De ſardio	v.
De ſardonico	xxi
De ſinaragdo	eodē
De topaſio	xxx.
De aſbeſto	xvi.
De abitiſto	xxvi.
De aſſabandina	xxij.
De allectoria	xiiij.
De almatanſica	xxvi
De amiathon	xij.
De argarite	xxv.
De aſterite	xxxix.
De aſtrione	xxvij.
De celidonio	xv.
De tacamo	xxvi.
De corallo	xxix.
De cornecolo	xxxij.
De cote	viij.
De criſolenio	xvij
De dyaclote	xi.
De dyonio	xxxiiij.
De eſchite	xi.
De yride	xxij.
De magnete	xiiij. et xxxv.
De reſten	xxxi.
De ſignite	viij.
De ſymech	vi.
De terameo	eodē
De nitro	xiij. et xxv
De ſale	xiij.
De ſalgēma	eodem
De ſulphure	xx.
De tartaro	ix.
De vitro	ij.
De bitumine	v.
De calce	ix.

Explicit tabľa exēploꝝ libri ſecūdi

Incipit ꝓlogus libri ſecūdi de metallis atqꝫ lapidibus.

HAb; argē tū venarū ſuaꝝ principia. et auro locꝰ eſt in quo cōflatur. ferꝝ de tra tollitur. et lapis calore ſolutus in es cōuertit. Job. xxvij. Diuine prudētie largitas. a q̄ quecūqꝫ creata ſunt cōnexionis mirabilis ordine gubnāt. rōnali creature. i. hoī ſic corpa īferiora ſbiecit. vt ei in ſbſidiū adeēnt īfirmitatis. et documētū inſup porrigēnt veritatis. et in exēplū illiſcerēt etiā bonitatis. Nā ex vſu vario ſēſibiliū corpm humani corpis labilitati ſuccurrit. qđ ex eiſdeꝫ ex quibꝰ cōſtat corpibꝰ enutrit. ex eorꝫdem quoqꝫ corporum ſpeciebus informant ſēſus. et rō eruditur. vt ſic humana condicio a ſēſu ſumat iniciū. et nō p ſe res ſenſibiles. i. p ſuas ſbas et eēntias ſed tantu; per ſuas ſpēs aīe illabunt. ex qbꝰ hūana rō dū hinc inīi iueſtigando diſcurrit. rōes format q̄ plurimas. ex q̄bꝰ intelligibiles elicit varietates. non ſolum de rebus infimis ſed etiam de ſupremis. Sic enim inuiſibilia dei a creatura mūdi per ea que facta ſūt intellecta conſpiciutur.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

Quia vero opus nature eſt opꝰ in
telligentie. ex eo ꝙ corporalia me
diantibus angelis a deo gubernan
tur. etiam ex ipſis corpibus huma
na dirigitur ratio. ex motibꝰ eoruꝫ
et ordine exempla ſumens et regu
las ſuaꝝ actionum. nõ tantũ artifi
cialuꝫ in quibꝰ ars imitatur natu
rã. ſed etiam moralium operum di
rectiua Et quoniã inter cetera ta
lia potiſſime mineralia corpora. vt
ſunt ferrum vel argentũ vel auruꝫ
et alia quecũqꝫ metalla. et cuꝫ eis
etiam lapides hũane neceſſitati de
ſeruiũt. ſcriptura ſacra diuinitus in
ſpirata. in qua teſtãte Apꝰ. Que
cũqꝫ ſcripta ſunt ad noſtraꝫ doctri
nã ſcripta ſunt. de eis frequẽtiꝰ le
gitur. vt nõ tantũ ad cõmoduꝫ cor
poris illa conceſſa putemus. ſed e
tiam ad moruꝫ exemplum inſpice
re ſtudeamus. Quapropter Job diuĩ
ſas metallorum origines in verbis
p̃miſſis declarat ſiue deſcribit. Ex
quibus beatus Gregꝰ. in libro ſu
o moralium perutiles moralitates
aſſumit. Ait eniꝫ beatus Job. Ha
bet argentum venarum ſuarũ ec̃.
In quibus verbis penſandum eſt
ꝙ nequaq̃ taꝫ ſanctiſſimꝰ vir aut
de minera argenti aut de loco cõfla
tiõis auri. aut de ferri origine. aut
de ſolutione lapidis. et de eris for
matione tam ſerioſe tractaſſet. ſi
talia ad nrãꝫ doctriãꝫ ꝓficẽ nõ no
uiſſet. Et ideo beatus Greꝰ. dicit
per argentuꝫ ſignificari predicato
rum doctrinam. cuius venarũ pri
cipium eſt ſacre ſcripture pagina
Nam qui advere predicationis ver
ba ſe preparant neceſſe eſt vt ini
ciũ a ſacre ſcripturẽ pagina ſumãt
In auro vero ſignificatur martirũ
paciencia. cuius conflationis id eſt
probationis locus catholica eſt
eccleſia. Quia non niſi in catholi
ca eccleſia veri martires ſũt. ex eo
ꝙ ſine fide ſpe et caritate quibus
membra iunguntur eccleſie nõ ha
bet paſſio meritum. ſicut in hereti
cis patet. Vnde Apoꝰ. dicit prima
Corintheo. xiij. Si tradidero corpꝰ
meum ita vt ardeam caritatem au
tem nõ habeam nichil michi ꝓdeſt
In ferro autem accipitur bonuꝫ o
perandi potentia. ſeu fortitudo ſã
ctorum. quod ferrum de terra tolli
tur. quia fortiores viri a terrena
quã prius tenuerant actione ſepa
rantur. et pugnatores ipſius eccle
ſie ac pugiles deputantur. In lapi
de vero ſignificatur interior cordis
duricia. et in ere caritatis cõſtan
tia. Vnde tũc lapis calore ſoluitur
quãdo cor duruꝫ et a diuini amoris
igne frigidum feruore ſpiritus tã
gitur et ad amorẽ mollitur. et tũc
in es conuertitur quãdo caritate
ſolidatum ad bona opera roboratᷓ.
vt ſicut prius durꝰ fuerat in amo
re ſeculi ita ſe poſtmodum fortem
exhibeat in amoreꝫ dei. Et quia de
alijs hꝰmodi talibus metallis ſeu
lapidibus de quibꝰ in ſcriptura le
gitur frequenter et in pluribus lo
cis eſt idem eſtimandũ videlicet ꝙ
ad noſtram cõferant diſciplinam.
Eſt noſtre intentiõis ꝓpoſituꝫ pꝰ
exempla ſimplicium corporuꝫ que
iam ſunt in primo libro adducta.
In hoc ſcdo libro de metallis atqꝫ
lapidibus. tam precioſis q̃ cõmu
nibus. et de alijs mineralibus exẽ
pla introducere varia et moribus
adaptare. eũdẽ ſeruando ordinem
quẽ ſcꝫ in principio tenuimus. tã
in capitulorum materijs q̃ i exem
plis.

Explicit ꝓlogus libri ſecũdi.

¶ Incipit liber ſecūdus de exemplis
et ſimilitudinibus rerum.

¶ Capitulum .i.

Amatores dei aſſimilantur
lapidibus ꝓpter octo.
Primo quidē. quia lapides
ſūt naturalit̄ frigidi ⁊ ſicci. eo ꝙ ex
ptibus t̄re ſolidis et compactis la
pidis ſubſtātia gn̄atur Ver est ta
mē vt dicit Ariſt. in q̄rto Methe.
ex ſola t̄ra nō fit lapis. ꝗ vincens
in ea ſiccitas nō pmittit vt in lapi
dē coagulari poſſit. Sed ex cōmixti
one t̄re et aque fit lutū. qd̄ inter t̄
ram et petrā eſt mediū. qd̄ dū per
partiū ſuaꝝ fortiter coagulationē
conſtringit̄ in lapidē mutat̄ Vnde
tali trāſmutationi lutū vnctuoſū ē
aptius. Habet ergo lapis ex t̄ra
ſiccitatē. et ex aq̄ ſimul et t̄ra frigi
ditatē. Vn̄ ē naturaliter ſic̄ dictuꝫ
eſt frigidus et ſiccus. Et iſta cōpe
tūt ſpūaliter amicis dei. quos cari
tas facit frigidos ab īſatiabili aua
ricia. Caritas em̄ non q̄rit que ſua
ſunt. ſic̄ dr̄. i. Corin. xiij. Itē facit e
os ſiccos a fluxu cōcupiſcentie. qꝛ
v̓tus diui amoris reſtringit lubri
cū carnis. ſicut patet in magdale
na. Et tales ſunt lapides ſancti q̄
ſunt ſine affectione carnis et mun
di Zach. ix. Lapides ſācti eleuan
tur ſuper t̄ram eius ¶ Secundo la
pides ſunt ſbſtantialiter compacti
Quia ſancti ſunt in ſeipſis coagu
lati vinculo ſiue coagulo dilectiōis
et gratie Vnde caritas dicitur eſſe
vinculum perfectionis Col̄. iij. ¶
Tercio quoqꝫ lapides ſunt mirabi
ter duri. et amici dei ſunt duri per
ſoliditateꝫ patientie. quia caritas
patiens eſt. Vnde ſicut lapis a ſua
duricia ex aque infuſione nō ſolui
tur. Sic amicus dei ex tribulatiōis
percuſſiōe a ſua patientia nō mouet̄
Job. xli. Cor eius indurabitur q̄
ſi lapis ac̄ ¶ Item ſancti ſibiipis
duri ſunt per auſteritatem pnitē
tie Itē quandoqꝫ duri ſunt alijs p
correctionē ⁊ ſeueritatē iuſtitie. q̄
tanꝙ v̓ga ferrea alios regunt Deu
tro. viij. Cuius lapides ferꝝ ſunt
¶ Quarto quia lapides ſūt ḡuiter
ponderoſi. Sic amici dei ſūt graues
et ṗoderoſi per grauitatē morū ⁊
delibeꝛationē prudentie. ſiue i fac
tis ſiue in dictis. ſcd̄m illud Eccl̄i.
xxi. Verba ſapientū ſtatera ṗode
rabuntur. ⁊ taliū opa vel v̓ba ſūt
magis ḡta bonis Ps̄. Placuerunt
ſeruis tuis lapides eius ¶ Quinto
qꝛ lapides ſūt v̓tualit̄ igniti. q̄uis
em̄ lapis ex ſe ſit frigidus ignē tn̄
emittit ſi fortiter ſit percuſſus. Nā
ex forti et violenta aeris colliſiōe
in ſuperficie ferri et lapidis ſubito
aer alliſus ignit̄ et ſcintillando de
lapide egredit̄. Sic ⁊ amatores dei
q̄nꝙ ſint frigidi ab eſtu amoris mū
dani. cuꝫ tn̄ ab ipſo mūdo fortiter
alliduntur. tūc diuino amore fortius
igniuntur Vnde precipue in tribu
lationibus et perſecutionibus poſi
ti ignitis ſcintillis emicant vel ope
rum vel verborum. et talium opa
ſunt ſacrificia deo accepta. ſecūdo
Machabeorū. x. De ignitis lapidi
bus igne concepto ſacrificium ob
tulerunt ¶ Sexto quia lapides ſūt
infimi loci petitiui. Quia amici dei
infima petunt per humilitateꝫ Lu
ce. xiiij. Recumbe in nouiſſimo lo
co. i. Corint̄ iij. Miniſtratio mortis
deformata in lapidibus fuit ī glo
ria. Hec miniſtratio lapidum ē hu
miliuꝫ abiectio. cuius eſt miniſtra
re obſeq̄a. mortificare vicia. defor
mare eoruꝫ corpora. quia humiles
nec corpora eorum ornāt nec colūt

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

Vnde apparēt in corpōe deſpecti ·
et ideo ſignatur per lapides impoli
tos Joſue · xiij · Edificāt altare id
eſt altitudinē ecclesie de lapidibꝰ
impolitis id eſt de hominibꝰ deſpec
tis et incultis Item eius eſt glorifi
care Prouerbiorū · xxix · Humilē
ſpiritu ſuſcipiet gloria Septimo
quia lapides ſunt terre compreſſi
ui quia ſcilicet amici dei terrā cor
poris ſui comprimūt et domant p
laborem pn̄e et abſtinentie · ſecun
dum illud .i. Cori · ix · Caſtigo cor
pus meū et in ſeruitutē redigo ac̄
Eccl̄i · xiiij · Lapides grandes deſup
irruentes Sūt enim amatores dei
lapides grandes quo ad ſpiritū · de
ſuper iruētes per corpis dominiū
quia ſpiritus ī eis carnē ſibi ſubiu
gat potenter et violenter Octa
uo quia lapides ſunt diuerſatum
partium terre ne dilabant̄ vniti ui
Vn̄ Ambroſiꝰ dicit ꝙ lapides ſunt
oſſa terre · quia hoc in terra pban
tur facere q̄d faciunt oſſa in corpo
re Similit̄ amici dei dum homines
terrenos adinuicē diſcordes ad cō
cordiam et pacē reducūt quaſi qui
dā lapides medij diuerſas partes
terre adinuicem coniungunt Im
mo etiā ſicut in muro mediāte cal
ce lapides cōnectūtur · ita etiam a
matores dei mediante caritate in
uicem ciūgūt̄ · i · Machabeorū · x ·
Jonathas dixit facientibꝰ extrui
re muros ī mōte ſyō a ī circuitu de
lapidibꝰ q̄drātis Iſti lapides q̄drati
ſūt amici dei q̄ deū q̄druplicit̄ dili
gūt ſcʒ ex toto corde ex tota aīa et
ex tota mēte et ex oībꝰ viribꝰ ſic̄
dr̄ Luce · x · Et ē ītelligēdū ex toto
corde .i. ex tota intētiōe vt ſcʒ tota
nr̄a ītētio ferāt̄ ī deū · ex tota mēte
.i. intellectu ſcʒ vt intellectus ei to
taliter ſbdatur · ex tota aīa id eſt

ſolūtate ſcilicet vt appetitꝰ ſecun
dū ipſā reguletur Ex omnibꝰ viri
bus ſcilicet ꝙ omnis actus noſter
īterior ei obediat et ꝓpter ipſū fiat
Capitulū · ij ·
Anima debʒ aſſimilari vitrō
Primo quia vitrū eſt ſum
me perſpicuū Nam in ali
is vaſis metallicis q̄dq̄d intus poni
t̄ viſui occultat̄ In vitro autē q̄li
bet liquor poſitꝰ q̄lis eſt intus tal̄
exterius oculis repreſētatur vt di
cit Phil̄ · Hec pſpicuitas fit in aīa
penitētis · q̄n̄ q̄dq̄d ē ītus ī conſcia
extra per confeſſionem proditur
iudicio ſacerdotis Mat · viij · Va
de et oſtēde te ſacerdoti Prouerbi ·
xxiij · Splendet in vitro color eius
ſcilicet vini et ſimiliter cuiuſlibet
alteriꝰ liquoris īmiſſi Secūdo q̄
vitrum ē totalit̄ luminī peruiū Nā
maſſa vitrea q̄ nūc fit ex cineribꝰ
arborū et herbarū p fortiſſimā ig
nis ꝯflagrationē ex quibus cineri
bus fit vitrū ſicut cū nūc vtrumq̄
admiſcetur cū īfornace fuerit liq̄
facta et pfecte depurata cōtrahit
ſibe puritatē et pſpicuitatē ꝓpter
quā totaliter a lumine penetratur
Similit̄ anima per mūdiciam puri
tatis et pſpicuitatē ſimplicitatis ef
ficit̄ lucis diuine gracie pleniſſime
ſuſceptiua Apoc̄ · xxv · Platee ciui
tatis aurū mundū et tāq̄ vitrum
pluciduū Tercio q̄ vitrū eſt yma
ginū et vmbrarū repreſētatīm Nul
la enī alia materia ē ſic ſpecularis
vt iſta Vn̄ de vitro p̄cipue ꝯficiūt̄
ſpecula Hec aūt repn̄tatio aīe cō
uenit tripliciter Vno mō ſecūdum
naturā q̄ ſcilicʒ īt omnes naturas
ſiue formas matēie vnitas magis
repn̄tat ipā aīa ī ſe ymaginē trini
tatis · licʒ hec repn̄tatio ſit ſcdʒ ptē
intellectualē que nō ē actꝰ materie

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

alie⁹ inq̄tū hmōi· Vñ dr̄ Gene·ȷ
Faciam⁹ hominē ad ymaginez et
ſimilitudinē noſtrā Sed adhuc aīa
ſm naturā eſt repn̄tatiua alicui⁹
vmbre· qꝛ vt dicunt Phi· creata
eſt in vmbra ītelligentie· Alio mo
do competit hec repn̄tatio aīe ſecū
dū noticiā· qꝛ aīa ɔgnoſcit res exte
riores· non quidē ꝙ ipſe res ſint in
aīa. ſed per ipſarū reꝝ ymagines
ſiue ſimilitudines q̄s ipſa aīā reci
pit ab eis· prio quidez in ſenſu· po
ſtea in itellectu · per abſtractionē
ītellc̄us agentis a fantaſinatibus
Vñ Phūs dicit in t̄cio de aīa· ꝙ la
pis nō eſt in ītellectu ſed ei⁹ ſpēs·
Vñ quaſi ad modū ſpeculi vitrei ē
ymaginū ſiue ſpēꝝ ſuo mō recep
tiua· licet alit̄ ſit in ſenſu et aliter ī
intellectu· et per ɔ̄ns eſt ipſaꝝ re
rū repn̄tatiua ⁊ ɔgnoſcitiua· ē etiā
repn̄tatiua vmbraꝝ.i.naturaꝝ ſpūa
liū· q̄s nō niſi per naturas ſēſibiles
et fantaſinata capit q̄dāmō inum
bratas· ¶ Tercio hec repreſenta
tio ymaginum cōpetit anime ſecū
dū gratiā· Quia ſcꝫ aīa per memo
riā debet ſibi ſepe repn̄tare ymagi
nē.i.exēpla v̓tutū et vmbras vici
orū ſiue ꝓpriorum defectuum ad de
ſerendū· ſiue alienorū ad compati
endū vel corrigendū vel vitanduꝫ
¶ Quarto quia vitꝝ eſt ſūme du
ctile ſicut liquiduꝫ· Tantā em̄ reci
pit ductibilitatē ꝙ facile ad flatū
artificis ī formas varias ⁊ figuras
cōtrarias ſubito trāſformetur· Ali
quando etiam corio tegit̄· aliquan
do argenti more ſculpit̄ ſicut yſid·
dicit· Sic aīa debet fieri ductibilis
per obedientiaꝫ· vt per flatum.i. ad
inſtinctum· vel per mandatum dei
vel ſuperioris ſui moueatur et trāſ
mutetur et velociter obſequatur·
Et ſi diuerſa et varia iniungātur et

alterius voluntate potius q̄ꝫ ꝓpria
tanq̄ꝫ corio circumducatur· ⁊ argē
ti more quamlibet ſculpturām ſibi
impreſſam.i. quodlibet iuxta nor
mam ſibi traditam iuſſum ſuſcipi
at et firmiter teneat ¶ Quinto qꝛ
vitrum ſūme frangibile eſt cuꝫ eſt
frigidum· Sic anima per peccatum
calore caritatis extincto frigeſcit ⁊
a quibuſlibet temptationibus faci
liter frangitur ¶ Sexto· quia vi
truꝫ non eſt reparabile niſi fuerit
iterum liquefactum. q̄ꝫuis antiqui
tus dicatur aliquem ſciuiſſe vitrū
fractum repare per malleationem
Vnde fialam tali de vitro factam
Tiberio ceſare ipſe artifex in t̄raꝫ
proiecit· quā nō ruptam ſed malle
o plicatam emendauit· queꝫ ceſar
decollari fecit· ɔſiderās ꝙ ſi tale ſic
repabile fabricetur aurum pro lu
to haberetur· et ideo precium ali
orum metalloruꝫ omnino peret̄·
et hoc eſt cōmune dictum· Quidā
tamen alchimiſte dicunt· ꝙ poteſt
etiam hodie fieri vitrum malleabi
le et flexibile cuꝫ puluere baſiliſci
ſi aſpergatur ſuper ipſum quando
liqueſcat in fornace· quod vtrum
verum ſit ignoro· ſed ſecundum ꝯ
muꝫ dictum quod eſt magis cōmu
ne dicimus· ꝙ ſicut hodie vitrum
fractuꝫ nō eſt reparabile niſi iteꝝ
liqueſcat· ita anima per peccatum
fracta non eſt r̄parabilis ad grati
am niſi liq̄ſcat per pn̄iaꝫ ¶ Septi
mo quia vitrum eſt omnium colo
rum ſuſceptiuum· Omni em̄ colo
re tingitur · vt iacincťino vel ſina
ragdo· ⁊ omnes lapides imitatur
ſcꝫ in colore licꝫ nō ī valor̄ Et ideo
dicit Auicenna· ꝙ vitruꝫ eſt inter
lapides ſicut ſtultus iter hoīes· De
clinat em̄ ad oēꝫ ticturā· Sic aīa
ad oēꝫ fortunāꝫ l̄ ſtatū quē de⁹ vult

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

dare debet ſe humiliter inclinare·
et ſanctorū colores .i. virtutes imi
tari · nec curaē ſi hic ad ſtulticiã ṙ
putatur · quia qd ſtultum eſt dei ſa
pientius eſt hominibus · deridetur
em̄ iuſti ſimplicitas ab hominibus
ſed non deridetur a deo·

Caplm · iij ·

Auaricia aſſimilatur onichi
no. Primo per aſpectum·
Nam onichin9 indicus ha
bet aſpectum et ſimilitudinem vn
guis· Et ideo vocatur onix ſiue o
nichinus · quia greci vnguē onicē
dicunt ſicut dicit Yſid · Habet eniȝ
colorem permixtuȝ ad ſimilitudinē
hūani vnguis · In hoc ergo ꝙ oni
chin9 habet ſimilitudineȝ vnguis
deſignatur auarorū rapacitas · q̃a
aues vngue predam rapiunt · Et i
deo que ſūt rapaces habēt nigros
vngues · Sed onichinus arabicus
eſt nigri coloris cuȝ candidis zonis
Qd competit diuitū auaricie · quia
diuites auari licet tingantur exte
rius zonis albis .i. honoribus et ꝓ
ſperitatib9 mundi · interius tamē
habent nigredinem et deformitatē
peccati · ꝓpter qd domin9 dixit eis
Luce · vi · Ve vobis diuitibus qui ha
betis ꝯſolatioēȝ vrãȝ in hoc mūdo ·
Secundo ꝓpter effectum · Nam
ſcd̄m diaſ · onichini zona collo vel
manu portata triſticiam excitat · ti
mores multiplicat · animos ꝯmouȝ
ad lites et rixas · Sic etiam ꝓſperi
tas mundi quã appetūt auari ſi in
collo geſtetur hoc eſt ad pectus pē
dens ſiue manu .i. ſiue habeatur in
affectu cordis · qꝛ cor īfra pectus cō
cludit̄ ſiue ī effcū opis qd ē geſtaē
manu · vtroqꝫ mō excitat t̄ſticiaȝ ·
Et ideo Gene · xiiij · dicit̄ · ꝙ lapis o
nichinus īuenitur in terra euilath
qd interpretatur dolens · Nā mun
di ſubſtãtia nō habita ſicut in cupi
dis generat triſticiam ſi acquiri nō
poſſit ſcȝ ire · quia ipſe nō aſſequit̄ ·
Ita et triſticiam inuidie qua triſta
tur ide ſi aliquis aſſequatur · Si au
tem actu habeatur · vt eſt in diuiti
bus auaris · adhuc excitat triſticiã
ire ſi perdatur vel minuatur · et in
uidie ſi ab alio ſuperetur vel parifice
tur In vtriſqꝫ multiplicat timores
quia cupidi timent ne eis lucrū im
pediatur Auari timent ne eis id qd
habent auferatur · Item animos ꝯ
mouet ad lites · Quia cupidus liti
gat vt accipiat · auarus autem vt
teneat · Vnde auaricia ſiue cupidi
tas mater eſt litium et cauſarū et
queſtionum · Item rixe et bella ex
cupiditate et auaricia vt plurimū
oriuntur · ꝓpter hoc Sene · dicit · ꝙ
quietiſſime viuerēt homines ſi hec
duo ꝓnoīa ſcȝ meum et tuū de me
dio tollerentur · Meuȝ enim et tuū
omnes q̃ſtiones et lites generant
auarorum · Tercio ꝓpter reme
dium Nem onichinus in preſentia
ſardij nocere nō poteſt · Naȝ ſardi
us qui mentem acuit cum flāmei ſi
ue rubei eſt coloris · deſignat amo
rem criſti · qui mentem acuit ad et
na conſideranda · et etiam inflāmat
ad ea deſideranda · et ideo facit vi
leſcere omnia temporalia · Nam ſic
Greg9 · dicit · Vileſcunt tpalia cū
deſiderantur et̄na · ꝙ ergo onichi
nus non nocet in preſentia ſardij
eſt · quia illum auaricia nō inficit i
quo eſt amor dei · q̃a vbi eſt amor
dei nō habet locum amor mundi ·
et econuerſo .i. Jo · ij · Si quis dili
git mundum nō eſt caritas dei i eo

Capitulū · iiij ·

Boni viri aſſimilatur mar
moribus · quia marmor a
lijs lapidibus eſt ſolidius

cōpactius · vtilius · et pulchrius
Boni em̄ viri ſunt ſolidi per patiē
tiam ſiue fortitudinem · bene ɔpac
ti per tēperantiaꝫ · pulchri per pru
dentiam et vtiles per iuſticiam Vn
de ipſi ſūt colūpne marmoree id ē
virtuoſe perſone quibus tentoria
per curiam regis . i . eccie xpi fulciūt
Heſt . i . Aſſimilant̄ ergo primo bo
ni et virtuoſi viri marmoribus ra
tiōe ſoliditatis · Marmor em̄ ſolidū
eſt · Nam ꝓpter ſui ſoliditatem dif
ficile rumpitur · Similiter boni vi
ri ſunt ſolidi . i . fortes ꝛ conſtantes
ita vt aduerſitatibus nō cedant ·
et ſculpturas . i . impreſſiões violē
tas et iniurioſas · que ſunt odium
ira triſticia et hmōi nō faciliꝰ ſuſci
piūt Notādū ē de ſoliditate mārmo
ris ꝙ mirabiliſſimū accidit ꝙ mar
morei lapides nec calibe nec ferro
vel ſerra vel malleo per violentiaꝫ
edomantur · ſed per laminam plū
beam aſſeribus mollibꝰ interſertā
Plumbo em̄ et non ferro lapides
marmorei diuiduntur et ſecantur
inter aſſeres et equantur · Similiꝰ
fortitudo quorundā · nec calibe for
tis inuaſionis · nec ferro dure ꝑcuſ
ſionis · nec ſerra dentata dentibus
detractionis · nec malleo violente
percuſſionis · nec violentia cꝰuiꝗꝫ
tribulationis frangitur nec vinciꝰ
Et tamē plūbum . i . vita voluptuo
ſa que in aquis ɔcupiſcētie ſbmer
gitur · ſcđm illđ Exod · xv · Sbmer
ſi ſunt quaſi plumbuꝫ in aquis ve
hemētibus · inter aſſeres molliſſi
mos carnis · omnem duriciaꝫ mar
moris frangit . i . omnēꝫ mentis for
titudinem eneruat et deſtruit · Vn
de ꝓbiſſimi viri et fortiſſimi bella
tores qui nūꝗ̄ vinci potuerūt bel
li aſperitate · victi tamē et debilita
ti ſunt luxurie voluptate · ſicut pa
ret de ſāpſōne dauid et de multis
alijs · ¶ Secūdo boni viri aſſimilā
tur marmori rōne ɔpactionis · ſūt
em̄ marmorea valde ɔpacta corpa
quoruꝫ ꝑtes ſunt ad inuicem colli
gate vel ɔglutinate vel ɔſtricte Et
hanc ɔpactioneꝫ facit eſſe in bono
viro v̄tus temperātie · Hec em̄ eſt
que efficit vt caro ſpiritui · et ſēſu
alitas rationi ɔcordet et cōfederet̄ ·
qua ſcꝫ temperantia remota valde
ſibi inuicem aduerſarent̄ et mutu
o diuiderētur Vnde tempārantia eſt
que tenet has partes hominis ad
inuicem concordes et conformes ·
que ſciꝫ concordia et conformitas
eſt vt quedam ſalubris compacti
ō que eſt in bonis viris · ¶ Tercio
boni viri aſſimilantur marmori ra
tione ſpecioſitatis ſiue pulchritudi
nis · Inueniūtur em̄ marmora pul
cherrima diuerſoꝝ coloruꝫ et gene
rum ſicut dicitur . i . Para · xxix · Di
uerſoꝝ coloruꝫ omnem lapidem ꝑ
cioſum et marmor parij habunda
tiſſime · Hec autem pulchritudo ꝛ
varietas cōpetit prudētie · ꝙ ōniū
prudētiū opa ḡta videt̄ et pulchra
Diuerſa aūt generā et colores mar
morū ſunt diuerſe ꝑtes prudētie et
diuerſi modi prudentie · Inueniūt̄
em̄ marmora ɔmuniť octo colorū ·
Quia inueniť marmor albū nigrū
et rubeum et variū ſiue ſerꝑetinū
Et hoc quiꝗꝫ modorū qđdaꝫ molle
candidum et nigrum · quoddā du
ruꝫ quod dicitur purpuretes eo ꝙ
vt purpura rubeuꝫ eſt candidis ta
mē interuenientibus punctis · et
hoc eſt ex egipto Eſt alıđ corallicū
in aſia repertum non habens vltra
duōs cubitos in dimēſione ac mē
ſura · ꝛ tale marmor eſt candidum
ſicut ebur · tamen habet quaſdam
maculas quadaꝫ ꝓportione diuiſas

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

et nigras Eſt ⁊ aliud gen⁹ thebay
cum aureis guttis tinctum · eſt et
cariſteum viride optimum · quod
valde gratum habēt qui gemmas
ſculpunt · eo ꝙ eius viriditas ocu
los reficiat · Et etiā ſimiliter aſſig
nantur a doctoribus octo ptes in
tegrales prudentie · quarū quedā
ad prudentiam pertinent ſm ꝙ eſt
cognoſcitiua agibiliū · ⁊ quedam
ſecundū ꝙ eſt opatiua · ſecundum
enī ꝙ cognoſcitiua ē ſi cōſideratur
ipſa ɔgnitio · aut ē pteritoꝝ · ⁊ ſic ē
a tullio vna pars prudētie pteito
rū memoria · aut eſt ɔgnitiō pñtiū
ſine neccioꝝ ſine ɔtigētiū · ⁊ hec eſt
alia pars prudentie q̄ ab eodē intel
lect⁹ vocatur ſiue intelligentia · Si
vero ɔſideraẗ ɔgnitiōis acq̄ſitio · q̄
fit per diſciplinam · ⁊ ſic eſt tercia
ps prudentie · q̄ a macrobio ſuper
ſnias plonis pletini vocatur doci
litas · aut fit p inuētionē · ⁊ ſic eſt
quarta ps quā ariſtotiles ī ſepti o
ethicoꝝ vocat euſtochiā .i. bonā cō
iecturationē · cui⁹ ps vt dr̄ ī eodē ē
ſollertia · q̄ ē vera cōiecturatio me
dij vt dicitur in .i. poſterioꝝ · Si ve
ro cōſideratur cognitionis vſus ſe
cundū ſcꝫ ꝙ ex cognitione aliquis
ꝓdit ad alia cognoſcenda vel iudi
canda · ſic ptinꝫ ad aliam ptē pru
dentie q̄ vocatur ratio p macrobiū
¶ Secundū vero ꝙ prudētia eſt op
atiua ſiue opis preceptiua ¶ Pri
mo neceſſariuꝫ eſt vt ordinet ad cō
modū vt ad finē · ⁊ hoc ptinet ad
aliā partē prudentie quā tuli⁹ pro
uidentiam vocat ¶ Secundo vt at
tēdat circūſtātias negocij · qd per
tinet ad aliam ptem prudētie quā
macrobi⁹ vocat circūſpectionem
¶ Tertio ꝙ vitet impedimēta qd
ptinet ad octauam ptem prudētie
quā vocat macrobi⁹ cautioēꝫ · Sūt

ergo octo partes prudentie dicte
ſciꝫ · memoria · intelligentia · docili
tas · ſollertia · ratio · ꝓuidentia · cir
cumſpectio ⁊ cautio ¶ Quarto bo
ni viri aſſimilātur marmori ratioē
vtilitatis · Naꝫ marmor ꝓpter ſuā
frigiditatem et vngentorum aro
maticorum conſeruationem vtiliſſi
mum inuenitur · Et hanc vtilitatē
boni viri faciunt per iuſticiam · Na
quaſi vngenta fouentia ⁊ recreanti
a ſunt bona opera in quibus vnus
homo alteri comunicat · ad que rec
te facienda et conſeruanda ordina
tur homo per virtutem iuſticie Cu
i inter alias virtutes proprium ē
vt ordinet hominē in hijs que ſūt
ad alterum · Importat enim iuſti
ci a equalitatem quandam vt ipſū
nomen demōſtrat Dicuntur enim
vulgariter ea que adequantur iuſ
tari · equalitas autem ad alterum
eſt · Alie autem morales virtutes
perficiunt hominem in hijs que ei
conueniunt ſecundum ſeipſū · Et
hec ergo ſunt illa marmora · ſcilicꝫ
ſancti viri quibus pauimentuꝫ tē
pli · id eſt īferior eccleſia ſcilicet mi
litās ſternitur .ij. Paral' · iij ·

Capitulū . v .

Caritas aſſimilatūr bitumi
ni Primo ratione igneita
tis · quia bitumen eſt ſecū
dum yſidorum quedam terra glu
tinoſa iuxta lacum mortuū · cuius
natura eſt ardens ⁊ ignita · Sic ca
ritas eſt quedam virtus ɔglutina
tiua ⁊ vnitiua · cuius quaſi locus ē
proprius cor mortuum ⁊ mortifica
tum peccato ⁊ mūdo · quia ſi quis
diligit mundum non eſt caritas pa
tris in eo vt dicitur .i. Jo · ij · Hec e
tiā v̄tus ſpūaliter ardens ab igne
ſancti ſpirit⁹ eſt deriuata, ſecundū

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

illud Canticorū. viij. Lampades e
ius lāpades ignis atq; flammarū
Lampades enī dei ſunt mentes ho
minum. et pure ſancti ſpiritus cō
templatiōe et flāmis caītatis ſuccē
ſe Gene. xiiij. Vallis ſilueſtris ha
bebat multos puteos bituminis
Vallis eſt mens humilis. que ſi eſt
ſilueſtris. et a tumultu mundi et
affectu remota habet multos pu
teos bituminis id eſt multos et p
fundos ſiue altos affect9 caritatis
¶ Secundo ratione tenacitatis Nā
bitumē eſt tāte tenacitatis vt nec
aq̄ nec ferro diſſolui poſſit ſed ſan
guine mēſtruali. Sic caritatis glu
tinum tam tenax eſt vt nec aqu a
tribulationis. nec gladio percuſſio
nis ſoluat̄ Cāticoꝝ. viij. Aque mul
te non poterunt extinguere cari
tatem Et ideo archa noe vt eſſz for
tis contra aquas diluuij bitumine
liniri eam deus precepit Geñ. vi.
Bitumine linies intrinſecus et ex
trinſecus Archa enī noe. i. mens iu
ſti debet contra aquas diluuij id ē
cōtra tribulationes mūdi. bitumi
ne. i. caritate liniri intrinſecus quo
ad deum. extrinſecus quo ad prox
imum. Ferrum ſiue gladius perſe
cutionis caritatis bitumen ſeparare
non poteſt. ſecūdū illud Apo9. ad
Roma. viij. Quis nos ſuperabit a
caritate criſti. an āguſtia. an nudi
tas. an fames. an gladius ac̄? Sol
uitur tamē et tollitur bitumen ca
ritatis ſanguine menſtruali. i. pec
cato mortali qđ ab intimo fluit ad
modū ſanguinis. et ad modū mē
ſtrui et abhominabile et infectiuū
exiſtit. ¶ Tercio ratione vtilitatis
Eſt enī bitumen vtile ad multa. qꝛ
multiplicem habet effectum. Naz
habet virtutem ꝯpaginandi lapi
des. Vnde lapides viui. i. viri iuſti

hoc glutinō ꝯpaginātur ad inuicē;
in fabricam eccleſie. et etiam late
res. i. peccatores ad deum conuer
ſi et igne doloris ſeu contritionis
excocti hoc glutino ꝯiungunt̄ Ge.
xi. Faciamus lateres et coquamus
eos igni. habuerunt lateres p ſax
is et bitumē p cemento. Similit̄ li
gna et tabule nauiuz alicubi bitu
mie ꝯpaginant̄. per q̄s naues alio
rum onera portātes intelliguntur
prelati. quib9 ne diſſoluantur aq̄s
ꝯcupiſcentiarum et vn̄dis tribula
tionum neceſſarium eſt glutinum
et iuuamen caritatis. ¶ Item ha
bet bitumen virtutem attrahendi
ꝯſumendi et ꝯſolidandi ſi puluere
tur et ſup vulnus ponatur. ſi etiaꝫ
fumus naribus attrahatur multū
reuma in capite ꝯſumitur vt dicit
Plato Ita caritas ad deū attrahit
ſcđm illđ Eze. xi. In funiculis adā
trahā te in vinculis caritatis. Iteꝫ
malos humores. i. malas affectiōes
Et reuma capitis. i. fluxū mētis ſcꝫ
malarum cogitationum conſumit
Item ipſam mentis molliciem cō
ſolidat dum timorē ſeruilem foras
mittit. Nam perfecta caritas foris
timorē mittit. ſicut dicit̄. i. Io. iiij.
¶ Item caritas aſſimilatur lapidi
ſardio. qui ſicut dicit Yſi. vocatur
ſardi9. quia in ſardis fuit primo
inuentus. qꝛ hec ſimilitudo eſt ꝯpe
tēs. Primo rōne coloris. qꝛ ſcꝫ ſar
di9 ē rubei coloris. Rube9 autē co
lor eſt ſicut igneus color. et pretē
dit dominiū calidi in pmixto. et at
tribuitur amori et precipue carita
tis q̄ ē vt q̄dā ignis diu9 mentē fer
uē faciēs et rubē Cant. v. Dilectus
me9 cādid9 et rubicūd9. Cādid9 ꝓpt̄
puritatē carnis. rubicūd9 ꝓpt̄ infla
mationem mētis Apoc̄. iiij. Qui ſe
debat ſimilis erat aſpectui lapidis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

iaſpidis viridis intellige virginita
tē carnis· Eſt eniꝫ lapis viridis co
loris· ſed in rubore ſardinis intelli
ge amorem caritatis quo mens ig
nita rubet· ¶ Secundo racione v
tuoſe operationis· quia vt dicit Di
aſc· Hic lapis gaudium accēdit·
timorem pellit· audacē facit· ⁊ mē
tem acuit· ⁊ ſe geſtantem ab incā
tationibus ⁊ maleficijs tutum red
dit· que omnia ſuo modo cōpetunt
caritati· Hec enī eſt q̄ de preſentia
amati ſcilicet dei in anima gaudiū
generat Gala. v· Fructus ſpiritꝰ
ſunt caritas gaudium ⁊c̄· Quia ſi
cut caritas eſt a ſpiritu ſancto· ita
gaudium a caritate deriuatur Itē
hec eſt que timorē pellit et per cōſe
quens fortem et audacē facit. i. Io
hā. iiij· Timor nō eſt in caritate I
tē hec eſt que mēteꝫ acuit ad cele
ſtia contemplanda· et ideo eſt ſi
milis igni qui habet figuram pyrā
midis ſuperiꝰ acutaꝫ· Vnde mens
hoc igne flāmeſcens ingreditur in
ipſum. i. Ioh· iiij· Qui manet ī ca
ritate in deo manet ⁊c̄· Hec eſt eti
ā que demonū incātationibꝰ. i. blā
dis temptationibus ⁊ maleficijs e
orū reſiſtit· quia fortis eſt vt mors
dilectio Cant· viij ¶ Tercio rati
one reſiſtentie et vigoris· quia tan
ti vigoris eſt hic lapis ꝙ onix eo p̄
ſente ledere nō poteſt· In onice e
nim qui dicitur triſticiam excitarē
poteſt intelligi qđcumqꝫ aduerſuꝫ
Onix ergo ſardio preſente nō ob
eſt· quia vbi caritas adē nulla ad
uerſitas nocet· Nam diligentibus
deum omnia cooperantur in bonū
ſicut dr̄ Ro· viij· ¶ Capitulū· vi·

Contemplatio aſſimilatur
ſaphiro Primo ꝓpter aſpe
ctū coloris Eſt enī ſaphirꝰ
gēma cerulea· celo ſereno in colo
re ſimillima· Similiter cōtemplati
ui viri habent colorē. i. conuerſati
onē ſerenam et celeſtem· ſcđm illđ
Phil· iij· Noſtra conuerſatio in ce
lis eſt Eze. i. Supra firmamentum
qđ erat iminens capiti eorum qua
ſi aſpectus lapidis ſaphiri ¶ Secū
do ꝓpter excellum valoris· quia ſa
phirus inter gēmas eſt ſūme pre
cioſa· ⁊ reguꝫ digitis magis apta·
et inter omnēs melior eſt indicac
maxime quādo habet quoſdā pul
ueres aureos intmixtos· Similit
et inter vitas vita ꝯtemplatiua ē
precioſiſſima· Eſt enī maioris meri
ti dulcioris exercitij· q̄etioris animi
Vnde maria optimā partē dicitur
elegiſſe· Hoc maxime cōpetit regi
bus. i. prelatis et rectoribus· vt ſic
alijs preeminent honoris dignita
te· ita etiam alijs preemineāt mē
tis ſublimitate· Eſt autē ꝯtempla
tio optima que ſic mentē eleuat ad
celeſtiū eminentiam ꝙ tamē ei nō
tollat ꝓprie fragilitatis memoriaꝫ·
vt ſcilicet cōtemplatiui animus ⁊
ſit per cōtēplationē ſublimis· ⁊ p
ſui ꝯgnitioēꝫ ſēp remaneat huil' Et
tal' ē ſaphirꝰ q̄ hēt pulueres aure
os ītmixtos· Eſt enī ꝓp̄e fragilita
tis l' mortis ītuitꝰ velđ q̄dā puluis
aureꝰ· puluis p huilitatē· aureꝰ p
vtilitateꝫ· q̄ ſeruat aīaꝫ ne a pcco
corrūpat· ſicut auꝝ dr̄ cōſeruare a
lepre corruptioē ſi eiꝰ puluis l' lima
tuā ſumat ī cibo l' potu l' medicina
vt dicit Pl'o· Iob· xxviij· Locꝰ ſa
phiri lapides eius et glebe illiꝰ ⁊c̄
Eccl'i· vij· Memorare nouiſſia ⁊c̄·
¶ Tercio ꝓpt̄ defectū fulgoris· Eſt
enī ſaphirꝰ depſſꝰ n̄ plucidꝰ vt dicit
phđ· Sic ꝯtēplatio p̄ntis vite n̄ ē lu
cida ſ; obſcura· q̄ videꝰ nūc p ſpe
culum ⁊ in enigmate Eze· x· Vidi
et ecce in firmamēto qđ erat ſup̄

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

caput cherubim q̃ſi lapis ſaphirꝰ.
per firmamētum intelligitur firmi
tas ⁊ ſtabilitas glorie celeſtis. que
dicitur ſuper caput cherubim. quia
ſciliʒ omnem mentem et ſcientiam
tranſcēdit. et eſt quaſi lapis ſaphi
rus. quia ſcʒ contemplationis eiꝰ i
tuitus in hac preſenti vita quātū
cūq̈ ſit nob̄ delectabilis et g̃tꝰ no
bis tamē non eſt purus et clarꝰ. ſi
cut ſaphirus eſt aſpectui quidem
gratus. ſed tamen condenſus non
lucidꝰ. Et ideo ph̄us dicit de ꝯprie
tatibus aīalium ꝙ de diuinis in vi
ta iſta parum poſſumꝰ contemplā
do ꝯſpicere Tamen illud modicū
nō eſt negligendū. q̄a delectabiliꝰ
eſt adhuc q̃ꝫ aliqua alia oīa q̄ apud
nos ſūt. ¶ Itē ꝯtemplatio celeſtiū
aſſimilatur zimethi. i. vene t̃re de q̃
fit lazurium. Primo rōne coloris
Quia lapis hic eſt tāto melior quā
to colori celeſti ſimilior. Et habet q̄
dā corpuſcula q̃ſi aurea inſerta. I
ta ꝯtēplatiui viri tanto ſunt meli
ores quāto celeſtibꝰ ciuibus ſunt ī
ꝯtemplatione et ꝯuerſatiōe ſimili
ores. Unde v̓ginitas ꝯiugio p̄fert̄
quia īcorruptioni vite celeſtis ſimi
lius ꝯformat̄ Lu. xx. In r̃ſurectiōe
neq̈ nubēt neq̈ nubēt̄ ſed erūt ſic
angeli dei in celo. Secūdo rōne cō
munionis. Nam hic lapis ſi ē tra
valet ꝯtr̃ ſincopī. ſed nūq̃ꝫ patiēti
dat̄ n̄ ſbtiliſſime ꝯteratur ⁊ multo
tiens abluat̄. et eſt ſignū perfecte
ablutiōis. qn̄ aq̃ in q̄ abluit̄ parꝝ ā
nichil colorat̄. nec debet dari cū de
coctiōe. qꝛ deſcenderet ad fūdū ſed
ante vel poſt det̄ et hoc cū ſero. vt
dicitur in lapidario Nota ꝙ ſerum
eſt liquor q̄ fluit de recēti caſeo cū
p̄mit̄ vt dicit catholicō. In q̃bus ſi
gnificat̄ ꝙ ea q̄ ſancti viri ꝑ altitu
dinē ꝯtēplatiōis ꝑcipiunt. hec vt

iferioribus ꝯſint debēt eis ꝯmuni
caē lucide Unde oportʒ ꝙ ſbtiliſſime
conterant̄. i. diligent̄ exponantur
Item diſcrete. Un̄ nō cū decoctio
ne. i. nō cū illo feruore cum quo ab
eis recipiuntur. ſed ſcd̄m ꝯuenien
tiā inferioris auditoris. Itēʒ mūde
ſine ām̄iniſtratiōe fantaſiaꝝ ſiue
errorū. et ideo oportet vt frequēt̄
abluant̄ Itē ſic dari debēt vt poſſit
q̄ accipit facilit̄ capere. et ideo cūʒ
ſero qđ eſt lacteū ⁊ facile ad deglu
tiendum. Apoꝰ. i. Corin. iij. Tanq̃ꝫ
puulis in xp̄o lac vobis dedi ⁊c̃. ¶
Tercio rōne curationis. Valʒ enīʒ
miro mō talis puluis ſiue potio ad
ſoluendūʒ ⁊ curādū q̃rtanā. q̄a ea
que ſancti viri ex celeſtiūʒ cōtēpla
tione ꝑcipiunt aliis vt dictum eſt
debito modo data. i. ꝯmunicata ſol
uunt ab eis quartanam. i. accidiaʒ
Nā quartana ex putredine humo
ris frigidi et melancolici ꝓuenit q̄
etiam ad accidiam diſponit. ſed v̓
ba celeſtia audita mentē frigidam
accendunt et ſic accidie frigus r̃pel
lūt. Hec requies et dulcedo ꝯtem
platiōis habet̄ poſt certamīa labō
ꝝ et ſbiugationem paſſionū Un̄ vi
ta ꝯtēplatiua aſſimilat̄ terāneo. q̃
eſt lapis criſtallo ſimilis ceruleo co
lore infectus vel r̃fertꝰ. et hic apđ
germaniam eſt. Aliꝰ eſt hiſpanicꝰ
rutilans ſicut flāma. Un̄ ꝑ primuʒ
qui ē criſtallo ſimilis deſignat̄ cor
dis puritas. ꝑ ſcd̄m q̄d ē flāmeū de
ſignat̄ feruēs caritas. Et hec duo
maxie ad ꝯtēplatiōeʒ diſponunt.
Sed notandum ꝙ vtriuſq̈ virtus
dicitur eſſe ad prelia et cauſas vi
cendas. et valent etiaʒ ad dulces
ſōpnos ſic ī lapidario dr̄. In quo ſi
gnificat̄ ꝙ pꝰ p̄lia ſupata laboꝝ et
tēptationū. pꝰ cauſas deuictas etī
ā paſſionū in q̃bus caro ſb̄ iudicio

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

rōnis aduerſus ſpūm ɔtendit ſeq̄
tur dulcis ſōpn9 .i. requies cōtem
plationis.

¶ Capl'm. vij.

Continentes et precipue v̄
gines aſſimilant̄ margari
tis. Primo ratione genitu
re ſiuē generationis. quia marga
rita gn̄atur ex celeſti rore. quē cer
to tempore anni conche hauriunt
Et dr̄ margarita. q2 in cōchis ma
ris inuenitur. Et dr̄ in lapidario.
q̄ quādo margarita generatur ex
rore quāto rorantis aeris hauſtuʒ
plus fuerit tanto roratio maiorem
generat margaritaʒ. Et dr̄ q̄ cum
margarita incipit gn̄ari. ſi choru
ſcatio vel tonitruuʒ ſuperueniat et
concha claudat̄ q̄ ſic aborſum pa
titur. q̄ ergo margarita ex celeſti
rore generat̄ ſignificat q̄ continē
tia carnis ex dono celeſtis grē poſſi
det̄. Vnde dr̄ Sapi. viij. Nō poſſum
eſſe ɔtinens niſi de9 det. Et ideo di
cebat Aug9. deo in libro ɔfeſſionū
Da q̄d iubes et iube q̄d vis impe
rans nobis ɔtinentiam. Et ideo q̄n
to pl9 hauritur de gratia tāto ma
ior et purior eſt ɔtinētia. ſic quāto
plus hauritur de rore tanto maior
generatur margarita. q̄ autēʒ in
conchis maris īuenitur ſignificat
q̄ ɔtinētia nō in delicijs repitur. ſe
cūdū illud Job. xxviij. Non inueni
tur in t̄ra ſuauiter viuentiū. Ber
nard9. Humilitas perit in diuitijs
et caſtitas in delicijs. ſed in cōchis
repitur. i. in duris et amaris poti9
ɔſeruat̄. q̄ autē tonitruo et choru
ſcationi ſe claudēs abortit. ſignat
q̄ ɔtinens niſi diuine magnitudīs
timori ſeu inſpirationi que in toni
truo deſignatur ſe per humilitateʒ
aperiat. interior margarita. i. intēi
or puritas non inteḡ ſeruatur ſed
perditur. Vnde Eccl'i. xvi. Niſi in ti
more dei tenueris te inſtant̄ cito ſb
uertetur dom9 tua. ¶ Secundo rō
ne excellētie. q2 quedā margarite
ſūt alijs excellētiores. Quedā eniʒ
vniones vocant̄. eo q̄ tantū vna et
nō plures ſimul reperiant̄. Et in
hijs deſignatur prerogatiua ɔtinē
tie ſiue virginitatis xp̄i et matris ſue
Quia xp̄s tantū vn9 inter hoīes et
mr̄ ei9 tm̄ vna int̄ mulieres et ve
ra et perfectiſſima margarita ꝓpter
ſingularē et pfectiſſimā ɔtinētie pu
ritatē. Vn̄ Mat. xiij. Inuēta vna
p̄cioſa margarita et c̄. Cōit autem
int̄ margaritas ſūt meliores cādi
de q̄ q̄ aliq̄ mō ſunt flaue Nā illas
iuuēt9 ā matutini roris ɔceptio fa
cit claras. has vero ſēnect9 vl' ros
veſpertin9 reddit obſcuras. vt di
cit yſid. Margarite ergo candide
ſūt v̄gines. q̄ſi autē flaue ſūt vidu
e ɔtinētes. ſed melior et clarior eſt
ɔtinētia v̄ginalis que ab ipſa iuuē
tute q̄uaſi matutino rore. i. tēpeſti
ua gratia decorata v̄gitatis decorē
retinuit q̄ que in ſenectute q̄ qua
ſi veſpertino rore. i. tāda grā pfu
ſa ɔtinentiā incepit. Inueniūtur
quedā naturaliter pforate. et ille
adhuc meliores ſunt alijs. et tales
ſunt v̄gīes fideles. q̄ ſcilʒ v̄bo fidei
pforatū hn̄t auditū. Nā fides eſt ex
auditu. et audit9 per verbū dei. q̄d
penetrabilius eſt omni gladio an
cipiti. Sunt ergo ille margarite p̄
alijs eligēde q̄ ſunt albe clare ſpecu
lares et rotunde. Quia ille ɔtinen
tes ſunt alijs meliores q̄ ſunt albe
p carnis v̄gitatē. clare p meritis
puritatē. ſpeculares p couerſatio
nis ſinceritatē. et rotūde. i. mobiles
p opoſitatē. q2 corpus rotundum
motui eſt aptum. Non enī oportet
virgīes manere ocioſas Prouer.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

vltimo. Panem ocioſa nõ comedit
¶ Tercio ratione apparẽtie. videt̃
enĩ et ſunt margarite pue in q̃nti
tate vt nec vltra ſeminucẽ creſcẽ
vnq̃ꝑ putẽtur ꝰ tamen ſũt magne
in valore Sic virgines et cõtinẽtes
decz eſſe puas per apparẽtiã humili
tatis exẽplo illo ſũme virginis que
dixit Quia reſpexit humilitatem
ãcille ſue ↄc̃ .ꝰ tamẽ debẽt eẽ ma
gne ꝑ exiſtẽtiã et valorẽ ꝟtutis ¶
Quarto ratione efficacie qꝫ habet
virtutẽ malorũ humorum abſterſi
uã. fluxus vẽtris et ſãguinis veſtri
ctiuã et etiã cordis ↄfortatiuã. vñ
valẽt cõtra cardiacã et ſincopim.
Sic virgines et cõtinentes debẽt i
ſeipſis malos humores id ẽ malas
affectioẽs ſiue imũdas cogitatioẽs
expellere. fluxuꝫ carnis et ſangui
nis id ẽ peccati ꝑ abſtinẽtiam et ho
neſtatem reſtrigere. et ſpirituali
bus et pijs operibꝰ ſcilicz orationi
bus et elemoſinis ſui cordis debili
tatez cõfortare ne puſillanimitate
deficiant ex aliq̃ tribulatiõe vl̃ tẽp
tatiõe. ¶ Item ↄtinẽs aſſimilat̃
calibi. Primo quia calibs eſt ſub
ſtantia purior ferro quia ferrũ eſt
magis terrenũ in ſubſtantia. ⁊ ha
bet terreſtre lutulentũ et nõ purũ
Et econtrario calibs habet minus
de terreno nec ita lutulentuꝫ eſt ꝰ
magis puꝝ Tanq̃ꝑ ferrum ergo im
puꝝ homo incõtinẽs eſt habens lu
tulẽtiã carnalis imũdicie. ſed tan
q̃ꝑ calibs eſt homo cõtinẽs. habẽs
parum de terreſtri. i. de ↄcupiſcen
tia carnis. et ſine lutulẽtia. i. carna
li imundicia. ¶ Secundo qꝫ calibs
eſt ferro ↄpactior et ideo etiam ſoli
dior. Similiter etiam ↄtinẽs eſt be
ne ↄpactus. i. bene ↄpoſitus i mori
bꝰ. et ſolidior. i. ſtabilior. Sed ecõ
tra incontinẽs incõpactus eſt. i. in
ↄpoſitus. ſed mollis magis ad cedẽ
dũ tẽptationibꝰ. ſicut ferrũ faciliꝰ
mollificat̃ ab igne ¶ Tercio q̃a eſt
durabilior. qꝫ ferrũ ꝓpt̃ ipuritateꝫ
citiꝰ rubiginẽ ↄtrahit q̃ ipſum ↄſu
mit. Similit̃ homo incõtinens citiꝰ
ſenectutẽ incurrit q̃ ipſũ corporalit̃
debilitat et ↄſumit. ſed homo conti
nẽs diutiꝰ viuit qꝫ nõ cito ſeneſcit
Quarto q̃a ignis citiꝰ adurit ferrũ
q̃a minꝰ ↄpactũ citiꝰ penetrat Tã
q̃ꝑ ergo ignis adurẽs eſt mulieris
pulchre ↄſortiũ vel ↄuictus q̃ cor ho
minis icõtinẽtis cito penetrat et i
flãmat Ihero. Flãmigero igne peru
rit mulier ↄſcientiã et inflãmat. Sꝫ
ↄtinẽs eſt ſicut calibs in quẽ ardor
carnalis amoris nõ facilit̃ intrat.

¶ Capitulũ. viii.

Correptio delinquentis debꝫ
eſſe ſimilis lapidi qui dici
tur cos. Dicit̃ eniꝫ ſic eo qꝫ
ad incidendum ferrũ acuat Cotis e
ni grece iciſio latine dicit̃ Quia ſcꝫ
correptio debito modo facta etiaꝫ
a mente ferrea et dura. non tãtuꝫ
vicia amputat et incidit. ſed ad bo
na eã aptat ⁊ acuit. Sed quedam
cos eſt vt dicit Yſidorus que ad a
cuendum indiget oleo. quedam a
q̃. Quia videlicet diſcreta correpti
o quandoqꝫ indiget oleo lenitatis
ſecundum illud Gal̃. vi. Si pre oc
cupatꝰ fuerit homo in aliquo delic
to. vos qui ſpirituales eſtis corri
pite huiuſmodi i ſpiritu lenitatis
Etiam q̃nqꝫ indiget aqua auſtẽita
tis. Nam ſicut idem Yſidorꝰ dicit.
Oleum coti additum lenem. aqua
verõ acrimam aciem reddit. Hoc
autẽ agendo cos proprium habet
qꝫ dum acuẽdo alteri ſeruit ſe pau
latim conſumit. vt Gregorius di
cit. Et talis eſt prelatus malus vel
predicator qui dũ alijs predicãdo

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

vel corrigendo pħ:it. ſeipſum ma le viuendo vel ſe nõ emendãdo ã pluꝰ ꝯdempnat et deſtruit. Debꝫ ergo eſſe vt cos iuſticia vel zelꝰ re ctoris. qui dũ linguã vł manũ mo uet ad corrigendũ vicia delinquen tis q̃ſi ferꝝ acuit ad inciſionẽ vlce ris. Corrigere volens delicta debet intendere ad extirpandũ viciorꝫ radices. i. illa principalia vicia cohi bere. ex quibꝰ quaſi oĩa delicta p̄ci pue oriuntur. ſicut ſũt ſupbia aua ricia luxuria. Et ideo correctoꝛ vici orũ debet eſſe ſimilis lapidi zigmti Zigmites enĩ dicitur lapis quaſi vitrei coloris eſſe. q ui geſtatus ad collũ ſicut dicit Dyaſc' ſanguinem ſtringit. mentis alienationẽ expel lit. et applicatus ligno ardenti flã mã eius extinguit Fluxꝰ ſãguinis refertur ad luxuriã. ꝓxima enĩ ſi bi ſunt ſcd̃m naturam ſanguis et ſemẽ. mẽtis alienatio ĩfert̃ ad ſup biam. q̃ quis a vera ſui ꝯgnitione alienatus eſtimat de ſe qđ nõ eſt. Sed flãma ligni deſignat cupidita tẽ et ardentẽ auariciã animi Vnde cũ iſta refrenant̃ omnia vicia cum eis cohibentur.

Capitulũ ix.

Dilectio vere amicitie aſſiſa tur calci. Primo ratione igneitatis. Nã ſcd̃m yſid. ꝓpter hoc calx viua dicitur. ꝙ quã uis actu ſit frigida occultũ tamen in ſe ꝯtinet ignem Vnde ſi aqua p fuſa fuerit mox igneſcit. Et quod dam valde mirabile accidit vt Au guſtinus dicit in libro de ciuitate dei. quia calx ex aqua incendit̃ ex qua omnis ignis extinguitur. ole o vero extinguitur quo oĩs ignis nutritur. Similiter vera amicitia et ſi aliquando quantum ad exterio res actus videatur frigida. i. ꝙ nõ operetur vel oſtendatur exteriori ſigno. ſiue ꝓpter occupationis ali cuius impedimentuꝫ. ſiue quia nõ ſit oportunum. tamẽ ſemper ignẽ viui amoris ſeruat in intimis cor dis. Et propter hoc dicitur Prou. xvii. ꝙ omni tempore diligit qui amicus eſt. Sed ſuperueniente aq̃ alicuius tribulationis ſeu anguſtie vel neceſſitatis tũc ſtatim ille ignis interior. i. amor erumpit et exteriꝰ in opere ſe oſtendit. et ideo Salo mon ibidem ſubdit. ꝙ frater in an guſtia comprobatur. Vnde ignis vere dilectionis in aqua. i. tribula tione et aduerſitate magis accẽdi tur. propter quod dicit Valerius maximus. ꝙ ſincere fidei amici pre cipue in aduerſis ꝯgnoſcuntur. Sꝫ ex oleo cõſolationis et proſperita tis calx dilectionis quaſi extingui videtur. ſiue quia proſperitas mũ di quãdoq; extinguit et tollit dile ctionem dei. ſiue quia homini in ꝓ ſperitate poſito nõ eſt neceſſariuꝫ magna ſigna vel obſequia dilectio nis oſtendere. Quia ſicut dicit idẽ Valerius. proſpera fortuna cum diuina largitione foueatur huma na minus indiget. Non decet enĩ hominem amico in proſperitate po ſito magna ſigna dilectiõis vel ob ſequia oſtendere. ne forte eſtimet̃ ꝙ propter illius ꝓſperitatem et propriam vtilitatem eum diligat Vnde Philoſophus dicit in Ethi. ꝙ ad amicum in aduerſitate poſitũ eundũ eſt cito et ſepe. ſed ad amicũ poſitum in proſperitate raro et tar de. Secundo dilectio vere amicitie aſſimilat̃ calci ratione vnitatis. quia lapis lapidi nõ bene coniun gitur niſi ei calce media vniatur. Nam ex calce cum admixtione are ne et aque fit cementũ quo lapides

adinuicē ſtrictiꝰ vniuntur. Ita ho
mo homini nō vere ſociatur niſi ei
dilectione animi imediate vniatꝰ.
que ſcꝫ dilectio ſi cū arena patien
tie que ſub aquis tribulationū mo
ratur. ſiue ſit arena que abſtrahatꝰ
a fluuio vel ſalteꝫ pedibus teratur.
ſiue ſit que fodiatur a terra. quorū
vtrūqꝫ patientia toleratur. et ite
rum cū aqua ſapientie miſceatur.
cementū .i. glutinuꝫ faciet pfecte
vnitatis. Naꝫ inter quos caritatis
dilectio cuꝫ paciencia et ſapientia
viget ibi pfecta vnio et iocūda ſo
cietas adeſt. de qua dicitꝰ in Pſ. Ec
ce q̃ꝫ bonū et q̃ꝫ iocūdū habitarꝰ fra
tres in vnum. ¶ Tercio rōne vti
litatis et bonitatis. qꝛ ſicut dicit Y
ſidorꝰ. Jlla calx eſt melioꝛ et vtili
oꝛ que ex lapide albo et duro gene
ratur. Et ſic illa inuenitur vera et
vtilis amicitia que ex animo puro
et vero generatur. Vnde Phūs p
bat in Ethi. q̃ꝫ prauoꝛuꝫ amicitia q̃
nō ſe puro animo diligunt nō eſt
amicitia vera. Et ſcdm Augꝰ. ami
citia que deſeri potuit nūq̃ꝫ amicitia
vera fuit. Vnde vera amicitia debꝫ
eſſe pura et firma ¶ Item dilecti
o pximi aſſimilatur tartaro. Pꝛio
ratione terreſtreitatis. Nā tartarū
eſt vini feculētia et treſtreitas. q̄ ad
modū terre vel mollis lapidis cir
ca ptes dolij induratur. et vulga
riter apud tuſchos dicitur grōma
Vino autē aſſimilatur caritas. Cu
ius ps ſbtilioꝛ et purioꝛ dilectio dei
eſt. ſed feculentioꝛ ps et terreſtrioꝛ
eſt dilectio pximi. que tamen ī do
lio cordis debꝫ circunquaqꝫ diffun
di et firmari. ſecundum illud. Ro.
v. Caritas dei diffuſa eſt in cordibꝫ
noſtris ¶ Secundo ratione quali
tatis quia talis vini cruſta calida
eſt et ſicca in tercio gradu. Quia
ſcꝫ dilectio proximi calefecit coꝛ p
cōpaſſionē. ſecundum illud. ij. Cori
xi. Quis ſcandalizatur et ego nō v
roꝛ? et deſiccat omneꝫ inoꝛdinatuꝫ
humoꝛē .i. omnem prauam affecti
onem erga proximum. Eſt etiam
in tercio gradu. quia pmus gradꝰ
eſt dilectio dei. ſecūdꝰ dilectio ſui.
tercius dilectio proximi. ꝓpt quod
dicitur. Mat. xij. Diliges pximū
tuum ſicut teipſum. ¶ Tercio rati
one vtilitatis. quia tartaruꝫ ſicut
dicitur in ꝑloe extenuat. et mun
dificat. et ꝯſumit. et ideo valet ꝯ
tra ſcabiem et ſerpiginē et prurigi
nem. et contra capitis imūdicias
Similiter dilectio pximi extenuat
ſubſtantiam ſiue diuitias hominis
quādo facit largiri ſuperflua. ſcdꝫ
illud Luce. xi. Quod ſupereſt date
elemoſinam. Sed tūc magis conſu
mit qn̄ facit largiri neceſſaria Job
xxxi. Si comedi bucellā meam ſolꝰ
Et tunc mūdat imūdicias capitis.
hoc eſt impuritates mentis hōis e
lemoſinas largiendo. ſecūduꝫ illud
Lu. xi. Date elemoſinā et ecce oīa
vobꝫ mūda ſūt. ¶ Ca. x.

Eloquētia aſſimilatur eri.
Pꝛio rōne gn̄ationis qꝛ es
ſiue cupꝛ gn̄atꝰ ſicut cetea
metalla ex ſulphuꝛē et argēto viuo.
ſed hoc accidit qn̄ plꝰ ē de ſulphure
q̃ꝫ de argēto viuo. et ſulphur eſt tꝰ
reū uō pure rubeuꝫ hn̄s calorē adu
rētē. Argētū vēo viuū ē mediocre
nec nimis groſſū nec nimis ſbtile.
Ex tali em̄ ꝯmixtiōe es gn̄atꝰ Siliꝰ
eloquētia ꝯpoītꝰ ex duobꝰ ſcꝫ ex me
ditatiōe itēiori q̄ ſulphuri aſſilatꝰ qꝛ
in iferioribꝰ venis gn̄atꝰ tre Itē ex
pnūciatiōe extēiori q̄ ꝓpt labioꝛū et
lingue motū argēto viuo aſſilatur
qd ſcꝫ multū ē mobile et ꝓpt motū
vt dicit Plinꝰ viuum appellatur.

Sed debet hoc eſſe mediocre ſcz in
t groſſuz et ſubtile · qr nec nimis ru
dia v̓ba nec etiam nimis ſbtilia .i.
difficilia · ſed apta et medioc̄a audi
entib9 cōueniētia · ſūt accepta i e
locutione vel pronunciatione vul
gari · Et de tali eloquentia dicitur
Ihē · xlviij · Cor meum ad moab q̄
ſi tibia eris ſonabit · et nominat p̄
mo cor quia in locutione debz pre
cedere meditatio et deliberatio cor
dis · Pſ̄ · Os iuſti meditabitur ſa
pientiam .i. meditatam ſapientiaz
loquetur · ſecundo nominat tibiaz
eris in qua attendit̄ armonia ſiue
ꝓporcio et mediocritas q̄dā ſoni q̄
pertinet ad eloquētiam et pronūci
ationis ſuauitatez ¶ Secundo rōe
diſtictionis Sicut em̄ yſid · dicit es
ſi mixtū fuerit alijs metallis colorē
et virtutem cōmutat · Vnde qddā
eſt albū ad modū argēti · quoddā
fuluum ad modū auri eſt · Et aliud
eſt gen9 eris quod ex ductibili ere
attenuatū in laminas · et felle thau
ri vnctum ſpeciem auri p̄tēdit · et
poni cōſueuerat in hyſtrionuz co
ronis · propter qd coronarium eſt
vocatum · Similiter eſt triplex elo
quentia · Quedā ſpūalis ſicut pre
dicatorum · et hec precipue intēdit
ad animarū purgationē et dealbati
onem · Vnde aſſimilatur eri qd eſt
album ad modum argenti · Pſ̄ · E
loquia dn̄i eloquia caſta argentū
igne examinatū Pro · x · Argētum
electū lingua iuſti · Alia vero ē elo
quentia ſecularis ſicut rethoꝝ et a
liorū prolocutorū ſeculariuz · q̄ vt
plurimum ordinatur ad lucrū auri
vel cōmodum alicuius tp̄alis rei
auro appreciabilis · Vnde nō incō
grue aſſimilat̄ illi eri quod fuluum
eſt ad modū auri · ¶ Tercia vero ē
eloquentia iocularis q̄ ē ad delectā
dū et ſolaciandū · ſicut poete hacte
nus faciebant · et hec aſſimilat̄ illi
eri qd ponitur in hiſtrionū corōis ·
Quocūqz ergo modo ſit eloquens
habet aſpectū ſiue ſimilitudinē eris
ſcd̄m illud Eze · xl · Cui9 erat ſpēs
q̄ſi ſpēs eris ¶ Tercio ratione cor
ruptionis · qr es cito rubiginat̄ niſi
oleo perfūdat̄ · Vaſa em̄ erea ſiunt
rubiginoſa niſi confricent̄ arena ·
Ex quo accipit̄ · qr oīs eloquēs et
linguoſus ɔtrahit et tenet peccati
rubiginez Iob · xl · Eſt q̄ſi lignum
putridū es n̄i preſeruet̄ gratie ſiue
caritatis vnctiōe · ꝓpter qd dicebat
Ap9 .i. Corin · x · Si linguis hominū
loq̄r et angelorū caritatē autē nō
habeā factus ſum velut es et c̄ · Vel
niſi ab hac rubigine purget̄ aſp̄ci
tate pn̄ie · Et idcirco vt Ihero · di
cit melius ē habere ruſticitatē ſcāz
q̄ eloquētiā peccatricē ¶ Quarto
ratione ſonationis · qr es maxime
ɔuenit officio cāpanaꝝ et tubaruz
ꝓpter ſonoritatē · Quaſi autē cāpa
ne optime ſonantes et a remotis p̄
tibus audibiles fuerūt ſancti apl̄i ·
qr in omnē t̄ram exiuit ſon9 eoruz
et in fines orbis t̄re verba eorū · vt
dr̄ in Pſ̄ · Sed q̄ſi tube eree ſūt do
ctores et predicatores alij · Predi
catori em̄ dr̄ yſaie · lviij · Clama ne
ceſſes et q̄ſi tuba exalta vocē tuam
Ihe · xlvi · Vox ei9 q̄ſi eris ſonabit
¶ Quinto rōne curationis · q̄a es
contra infirmitates multas virtu
tē habet · Nā ſicut dicit Plini9 et
etiā dyaſc · es exuſtū et pulueriſatū
habet v̓tutē diſſoluēdi et ɔſumen
di · extenuādi et purgandi noxios
hūores · vulnēa ſanat · caligiēz ocu
loruz purgat · ſupfluas carnes cor
rodit et vltra creſcere nō p̄mittit
Sic eloquētia et lingua predicato
ris ſi fuerit aduſta id ē igne ſpirit9

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

ſancti ignita et inflāmata · ⁊ pulue
riſata .i. humilitate fundata · vł pul
ueriſata .i. diligent̄ ⁊ ſbtilit̄ declara
ta · qꝛ q̄ſi es duꝝ ↄteritur dum ver
bū difficile vel obſcuꝝ diligent̄ ex
ponit̄ · Talis inq̄ eloquentia habꝫ
virtutē diſſoluēdi duriciā cordis ·
et ↄſumēdi humorē carnis .i. luxuri
ā · extenuandi plenitudinē diuitū
dū eos mouet ad diuitiaꝝ largitio
nē et mūdi ↄtemptū · Itē purgan
di noxios hūores .i. noxios affectꝰ
hoīm peccatorū · ſanat etiam pluri
mū vulnera .i. vicia temptationū ·
purgat caliginem erroꝝ · Corro
dit ſupfluas carnes .i. ingluuedinē
guloſoꝝ · et etiā eas retinet ne cre
ſcant p abſtinētie et temperantie
remediū · Omnia em̄ hec ſancti p̄di
catores opant̄ frequent̄ in ↄuerſi
one peccōꝝ · Et iō ipſi ſūt inſtrumē
ta curationis et ablutionis peccōꝝ
Exo · xxx · Precepit dn̄s fieri labꝝ
eneū ad lauādum · per qd labꝝ elo
quētia ſignatur ſeu doctrina p̄di
catorū · que ablutiua ⁊ mundifica
tiua ē viciorū et ſordiuꝫ hoīm pec
catorū ·

Capitulꝫ · xi ·

Eucariſtie ſacramētū aſſimi
latur lapidi qui dicitur dy
aclotes qui eſt pallidꝰ lu
cens vt berillꝰ · Qui vt dꝛ in lapi
dario ſi mortuo applicetur ſtatiꝫ ſo
litas pdit vires · Sanctus em̄ hic la
pis eſt et quē mors ſternit abhorꝛꝫ
Sic eucharistie ſacramētū abhorꝛꝫ
eū qui eſt ī peccato mortali · a quo
ſi aſſumatur nō ei pdeſt ſed obeſt
Nō em̄ iſte cibus eſt cibus mortuo
ꝝ ſed viuorū Io · vi · Qui mandu
cat me et ipſe viuet · ¶ Item xp̄s
ſub cibo ſacramētali contētus ſimi
lis ē illi lapidi q̄ dicitur eſchites ·
Qui inuenit̄ in nidis aquilaꝝ · de quo
dicitur · ꝙ ſi de veneni fraude aliq̄s
ſuſpectus fuerit ſi reus fuerit ⁊ hic
lapis ſub cibo poſitus fuerit cibū eū
deglutire nō ſinit · ſ; ſi ſbtrēctus fue
rit lapis mox eū deglutiet · Sic xp̄s
qui inueitur in nidis aquilaꝝ .i. in
cordibꝰ ↄtēplatiuorū viroꝝ · poſi
tus .i. ↄtētꝰ ſb cibo ſacramētali · reū
veneni .i. peccati mortalis glutire
nō ſinit · vel reū fraudis .i. ypocritā
vel fictum ipſum cibum deglutire
nō ſinit ſcilicet ſpiritualiter · Nam
licet fictus vel in peccato mortali
exiſtens manducet ipſum ſacramē
taliter · non tamen ſpiritualit̄ vt
ſacramēti ipſius pcipiat effectum ·
Vnde ſpiritualit̄ quo ad animam
ipſum nō deglutit · Et ideo ſicut A
poꝰ .i. Corinthe · xi · dicit · Probet ſe
homo vnuſquiſq; · et ſic de pane il
lo edat ⁊c̄

Caplm · xii ·

Fides criſtiana aſſimilatur
lapidi carbunculo · Prio
ratione fulgoris · Dicitur e
nim carbunculꝰ · qꝛ videt̄ q̄ſi carbo
ignitus nō ardore ſed ſplendore ·
Cuiꝰ fulgor eſt tantus ꝙ nec noc
te vincitur · Lucet eniꝫ in tenebris
adeo vt flāmas ad oculos vibret ·
Sic fulgor fidei criſtiane tantꝰ eſt
ꝙ nocte .i. tenebroſitate hereticorū
vel obſcuritate pſecutionum vel ca
ligine peccatorum vinci vel extin
gui non poteſt · Nam in omnibus
huiuſmodi tenebris ſic fides catho
lica fulget vt flāmas interdū exce
cantes · interdū vero illuminātes ·
ad oculos interiorum mentium vi
bret · Naꝫ de lumine fidei aliqui ex
cecantur · ſcilicet non recte creden
tes · vel quod credunt non tamen
facientes · Quidam vero illuminā
tur vt veri ⁊ viui fideles qui habēt
fidem per dilectionem operantem

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

Ecci. xxxij. Gemula carbũculi in
ornamẽto auri ꝛc. Nã p ornamẽtũ
aureũ intelligitur caritas. per gẽ
mam vero carbũculi fides. Vñ car
bũculus ponitur in auro cum fides
catholica caritatiue operatur ꝛ hec
est que vere illuminat et ad salutẽ
operat. Secũdo ratione distictio
nis Sunt eñ. xij. genẽa carbũculi
fulgẽtis et radios ad modũ ignis
emittẽtis et candida zona p̃cincti
Vt dicit Ysid In q̃bus. xij. signifi
cãtur articuli q̃bus ipsa fides disti
guitur De quorũ distinctiõe dictũ
ẽ sup̃ in p̃mo libro capitulo. xxv
Qui articuli oẽs. xij. mirabilibus
radijs vere cognitionis eorũ q̃ ad
nostrã salutẽ ptinẽt nos illuminãt
Sed quasi zona alba est simplex fi
dei veritas. q̃ intellect9 credentis
astringitur vt vnicuiqꝫ articulo fir
mit̃ inhereat etiã si ratione nõ vide
at. Tercio ratione variationis qꝛ
carbũculi ꝓprium est ꝙ ꝓiectus in
ignẽ velut inter mortuos carbones
extinguitur. sed aq̃ perfusus exar
descit Sic fides quasi ĩ ignẽ ꝓicitur
qñ fidelis quisqꝫ in peccatũ morta
le ꝓlabitur. qꝛ peccatũ ꝑpetratũ
appetitũ peccãdi nõ extinguit sed
ãplius accendit. sicut lignũ apposi
tum igni Et ꝓpter hoc peccatũ assi
milatur igni. quod duz opera fidei
cessare facit. ipsã fidem mortificat
et extinguit. qꝛ fides sine operib9
mortua ẽ vt dicitur Ja. ij. Sed tũc
carbũcul9 aq̃ pfũdit̃ et quasi revi
uiscit qñ fidelis mens ad penitẽtiã
revertit̃ ꝛ lacrimaꝝ aqua perfũdit̃
Tunc eñ redeũte diuina gratia et
reparata cãitate amissa ẽstituitur
etiam fidei vita id est vigor operã
di. qꝛ fides per dilectionem opera
tur vt dicitur Gal. v. Quarto
ratione valoris vel comparatiõis

Quia est quedã species carbũculi.
in qua inter lucidos ignes apparẽt
quedam gutte auree. et hec gẽma
respectu aliarum est quasi precij i
comparabilis Quasi autem gutta
carbũculi aurea in lucido igne est
patientia fidelis hominis in tribula
tione sua ꝛ psecutione quã patitur
precipue pro ipsa fide. ꝛ hec vocat̃
ꝓbatio fidei que ẽ q̃si incõpabilis
precij secũdum illud. i. Petri. i. Vt
probatio fidei vestre multo precio
sior sit auro Quinto ratione vi
goris. qꝛ carbũculus sculpturis et
simulachris resistit siue ydoloꝝ.
qꝛ fides ydolatriã horret. siue aua
rorũ quia auaricia ẽ ydolorũ serui
t9 vt dicit̃ Gala. v. Itẽ fides sã
ctorũ assĩlat̃ lapidi q̃ dicit̃ amiathõ
A quo vt dicit Ysid. si vestis tacta
fuerit cõtra ignẽ resistit. et si sup̃
ignẽ posueris nõ ardebit ß splẽdore
accepto nitidior erit. hic oib9 male
ficijs magoꝝ resistit Nam fides sã
ctorũ ẽ q̃ igni. i. psecutionis feruo
ri siue psequẽtiũ furori a principio
ecclesie resistit ꝛ finalit̃ ipsũ supãs
vicit. secũdũ illud Hebre. xi. Sãcti
p fidẽ vicerũt regna. et ita extin
xerunt ĩpetum ignis Et hec ẽ etiã
que splendorem miraculorũ acce
pit. et que p ꝓcessũ tpis nitidior ꝛ
purior apparuit. et hec ĩsuper est q̃
omnia magoꝝ prestigia et male
ficia repulit et dãpnauit. quibus
totus mundus erat fere plenus

Capitulum. xiij.

Gratia dei assimilatur iaspi
di Primo ratione grati
ositatis. quia iaspis est la
pis viridis smaragdo similis. sed
ẽ grossioris coloris. Color aũt viri
dis super oẽs colores est gratior o
culis. vñde dicit̃ Ecci. xl. Gratiã ꝛ
speciẽ desiderabit oculus. ß sup hec

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

omnia viridem Et ſimiliter gratia
dei ſuper omnia facit aiaꝫ magis gra
tam et placidam et plucidam corā ocul' dei
et ideo vocatur gratia quaſi gratū
faciēs Unde ſicut iaſpidis aſpectꝰ
ē gratꝰ oculo hūano. ſic aſpectus
hoīs ī quo ē gratia gratꝰ ē oculo
diuino Apoc̄. iiij. Qui ſedebat ſimi
lis erat aſpectui lapidis iaſpidis.
Secūdo ratiōe diuerſitatis. ha
bet enī iaſpis diuerſitatē ſpēr. qr
ſicut dicit. Phūs ſunt xviij. ſpēs iaſ
pidis Itē habꝫ diuerſitatē colorū.
qr q̄uis pcipuus color eius ſit viri
dis multos tñ habet alios colores
intermixtos. Sic gratia dei habꝫ mlt
tos modos. et varios ī hominibus
facit affectꝰ. i. Pet. iiij. Sic boni diſ
penſatores multiformis gratie dei.
Et Apꝰ. i. Corin. xij. Diuiſiones g̃
tiarꝫ ſunt etc̄. Tercio ratione vti
litatis. quia valet ad multa. Nam
primo iaſpis febrem refrenat. Et
ſimiliter gratia dei repmit morbuꝫ
febrilem. i. morīatuꝫ cupiditatis
ardorem qui eſt vt febris aīe dās
ei ſitim īſatiabilem. quā tamē diui
na gratia repꝛimit et extinguit.
Item iaſpis ydropiſim iuuat quā
do defertur a pacientibus caſte Si
militer gratia dei valet contra ſup
biam que eſt ydropiſis quedā id ē
inflatio animi. prebens cōtra eam
medicinā humilitatis. que pcipu
e eſt neceſſaria virginibus et cōti
nēter viuentibus. ne per ſupbiā
virginitatis perdant eminentiam.
Nam quīqꝫ ſicut dicit Gregorꝰ pu
nit occultā mētis ſuperbiam p ma
nifeſtā carnis ruinaꝫ Itē iaſpis
inter pericula facit hominem tutuꝫ
Iuuat etiā parientē. q etiā ꝯpetit
grē ꝯtra vicium accidie. Quia fre
quēt accidioſus et piger bona ꝯfu
git timens difficultatem et piculuꝫ
vbi nō oportet Prouer. xx. Dicit
piger. Leo eſt in via etc̄ Sed hunc
timorem gratia dei expellit. et ideo
facit hominem tutuꝫ et ſollicitum.
Quandoqꝫ etiam homo piger et ac
cidioſus licet bonum opus ꝯcipiat
i. facere ꝓponat. tamē ipſū nimis
tardat. et ideo ſimilis eſt mulieri q̄
concipit quidē ſed tempore debito
nō parit. Contra qd̄ gratia dei mō
iaſpidis iuuat ad pariendum. i. ad
bonum ꝓpoſitum opere complēdū
Item iaſpis interiorē ardorem
refrigerat. quia gratia dei mitigat
iram que interius accēdit et vrit.
Itē iaſpis luxuriam coartat. et
multo magis hoc agit gratia a qua
ꝯtinentie donum manat. ſcd̄m illd̄
Sapi. viij. Non poſſum eſſe conti
nens et c̄. Itē iaſpis pulueriſa
tus et cum lacte datus vlcera inue
terata ſanat. Vlcera autē inuetera
ta ſūt gule vicia ſiue dampna. q̄
in ipſo mūdi exordio i noſtris pri
mis parentibus inceperunt et nun
qm̄ plene ſanari potuerunt. Hoc e
tiā gule viciū ſiue vlcus cum quo
libet homine ab infantia naſcitur.
et ſemp cum eo creſcit et nutritur
Vnde nec hoc vlcus ſic inueteratū
ſanatur niſi per gratiā dei. Itē
iaſpis ſordes oculorū purgat Ocu
lorū autē ſordes pertinent ad iuidi
ā. qr neqꝫ eſt oculus inuidi vt dici
t Eccli. xiiij. Etiā iuidēti et murmu
ranti de gratia alijs facta dictuꝫ ē
Mat. xx. a prefamilias. An oculꝰ
tuꝰ neqꝫ eſt qr ego bonꝰ ſū et c̄ Hāc
ergo neqciā et īpuritatē oculorum
purgat diuina gratia. qr inuidiā ex
pellit. dū q nō emulat caritatem in
fūdit. Et ſic patet qr mutus virtu
tū ꝓtegens ab inſultu oīm viciorū
ex grā dei ꝯſtituitur. et ideo ꝯgru
e vt dictum eſt iaſpidi aſſimilatur

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

De quo dicitur Apoc· xxi· Structu
ra muri eius ſcilicet ciuitatis aīe
ex lapide iaſpide Vñ in ea oportet
principalit̄ animā eſſe fundataꝫ ſi
vult euadere viciorū ruinā Apoc·
xxi· Fundamentum primū iaſpis
¶ Itē gratia dei aſſimilatur ſaphi
ro qꝛ generat in nobis ſeptē virtu
tes ſecūdū ſeptē ꝯdiciones ſaphiri
Primo qꝛ ſaphir9 hēt ſcītillā relucē
tē· p cui9 relucentiā iudicat̄ ꝟtus
ei9 Similit̄ aīa exiſtēs i gratia dei
habet verā relucētiā fidei qꝛ in pec
catoribus gratia dei carētib9 fides
eſt non verū lumen ſ mortuū vel
extinctum ¶ Vñ fides tal' ē ſine ope
ribus meritorijs et gratuitis· et fi
des ſine operib9 mortua ē· vt dicit̄
Jacobi· ij· Secūdo dicitur ſaphir9
habere ꝟtutē firmādi animū in bo
nis Et hoc ꝯpetit gratie que ī nob̄
cauſāt ſpē futuꝛe vite qu ā Apoſto
l9 Hebreo· vi· aſſimilat āchore·
qꝛ aīam firmā tenet in mari pme
et ꝓpter hāc firmitatem dicit̄ fūda
mētū Apo· xxi· Secūdū fūdamētuꝫ
ſaphir9 Et dicitur ſpes ſecūdū fū
damētū r̄ſpectu fidei que ē prim ū
¶ Tercio dicit̄ habere ꝟtutē timo
rē expellēdi q8 ꝯpetit etiam gratie
ī quātū in nobis generat ꝛ pficit
caritatē cui beatus iohānes attri
buit expelleꝛe timorē.i. Jo· iiij· vñ ī
hac aīa firmatur et ſolidatur ꝯtra
mūdanū timorē Jō dicitur Eze·
x· Ecce ī firmamēto q8 erat ſuper
caput cherubin quaſi lapis ſaphi
rus In firmamēto hoc eſt in deo ī
quo omnia ſtabilita ſūt ꝛ firmata
ſūt· q8 caput cherubī id eſt omnē
ſciētie ſubtilitatē tranſcēdit ·ē q̄ſi
ſaphir9 lapis· quia ſcilicet in ipſo
deo nos collocat ꝛ firmat ḡratia ca
ritatis et quaſi ei ſimiles per firmi
tatem et fortitudinē facit .i. Jo·
iiij· Qui manet in caritate in deo
manet ꝛ deus in eo Et ideo in tam
tuto loco poſit9 nichil timē p̄t ſeu
debet ¶ Quarto ſaphirus habet
vim vulnerum ſanatiuam ſi pulue
riſatus et lacti admixtus ſuperpo
natur· Quod etiam cōpetit gratie
ꝓpt̄ zelū correctionis iuſticie qua
vulnera viciorum dū puniunt̄ pur
gātur et curantur· Sed etiaꝫ debꝫ
rigor iuſticie lactis ſuauitati miſce
ri.i. miſericordie ſeu lenitatis dulce
dini· quia miſericordia ſupexaltat
iudiciū· vt dicit̄ Ja· ij· ¶ Quinto
qꝛ ſaphirus vegetat ꝛ ītegra mē
bra pſeruat· Q8 etiam ꝯpetit gra
tie in q̄ꝰtum in nobis generat tem
perantiā· p quā nō ſolū anima ſed
corpus vegetatur et in ſanitatis ō
nium mēbrorū integritate ſeruat̄·
Can· v· Venter tuus eburneus di
ſtinctus ſaphiris· Sūt em̄ quaſi di
ſtincti ſaphiri in ventre· diuerſe p
tes tempantie in carne· vt ſobrie
tas abſtinētia ꝛ caſtitas ac̄ ¶ Sex
to ſaphirus audacem et victorem
facit· q8 etiam facit gratia in q̄ꝰtū
in nobis fortitudinē generat· que
contra pericula facit audere et ſal
tem aīo vincere· ¶ Septimo quia
qñqꝫ ſaphirus inuenitur in venis
minerarū in q̄bus īuenitur lazuriū
In q̄b9 etiā venis q̄ſi ī medio ſicut
in quodam ventre quedā ſpecies
carbunculi inuenitur· vñ a multis
ſaphirus mater carbunculi credi
tur eo qꝙ in eius venis generetur·
Sic gratia ī nobis generat carbū
culum fulgentem id eſt prudentiaꝫ
nos in agibilibus dirigentem et il
luminantem· Hee autem predicte
virtutes que ſaphiri cōdicionib9
congruunt ſunt velut fundamen
tum in quibus fabrica mentis eri
git̄ Yſa· liiij· Fūdabo te ī ſaphiris

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

Itē ipſe eedē ſūt lapides ex quibꝰ
domus dei conſtruit̄. Job. xxviij.
Locus ſaphiri lapides eius Thob.
xiij. Porte iheruſalem ex ſaphiro
Itē gratia dei aſſimilatur onichi
no. Prīo rōe coloris Onichinꝰ eñ
arabicus eſt nigri coloris cum can
didis zonis. quia gratia dei licet deni
gret p aſpectū humilitatis tamē
circumcingit zonis puritatis. Naz
vna zona alba eſt continentia car
nis. alia puritas mentis Cant. i.
Nolite me conſiderare ꝙ fuſca ſim
quia decolorauit me ſol. et in eodē
Nigra ſum ſed formoſa. nigra per
humilitatez. formoſa per puritatē
Secundo ratione virtutis. quia
onichinus arabicus ſecundum op
aſc. triſticiā excitat. timores mul
tiplicat. animos cōmouet ad lites
et ad rixas Similiter diuina gra
tia excitat triſticiam penitentie in
homine. multiplicat timores mor
tis iudicij et gehenne. aīos cōmo
uet ad lites et rixas iuſticie Ex diui
na enim eſt gratia. cum homo peni
tens cum ſeipſo rixatur et litigat.
vt de ſeipſo iuſticiaz faciat Apoſto
lus. i. Corintheoruz. xi. Si noſmet
ipſos diiudicaremus nō vtiq; a do
mino iudicaremur Et hinc eſt ꝙ in
rationali poſiti ſunt lapides onichi
ni. quia dum hominis mens ratio
nalis diuine gratie radijs perfun
ditur ad ſeipſuz diiudicandum vł
puniendum protinus excitatur.
Exodi. xxv. Accipere debetis lapi
des onichinos ad ornanduz ephot
et rationale Tam enim ex gra
tia preueniente ꝙ̄ ex ſubſequente
rationale hominis id ē mens homi
nis ſeu anima rationalis ornatur.
Item gratia dei conſeruatur in
corde ſicut vnguentū in alabaſtro
Nam ex alabaſtro ſiunt vngenta
tia vaſa eō ꝙ ſeruet vngēta omni
tempore incorrupta Vnde Ma
thei. xxvi. dicitur. ꝙ acceſſit ad ihe
ſum mulier habēs alabaſtrum vn
genti precioſi. Eſt enim alabaſtrū
ſolidum frigidum candidum et va
rijs coloribus tinctum. Et tale de
bz eſſe cor hominis vt ſit gratie di
uine conſeruatiuum. ſcilicet candi
dum per mundiciam. ſolidum per
patientiam. frigidum per continē
tiā et varijs coloribꝰ tīctū p bonaꝝ
cogitationum ſiue affectionum co
piam. Item gratia dei aſſimilat
nitro. de quo Salomon loquitur
Prouerbiorum. xxv. dicens. ace
tum in nitro ac̄. Nam nitrum ſe
cundum. Plini. et Diaſc. mundifi
cat ſaniē ſtomachi et inteſtinorū
ex apoſtemate procedentem. ſani
ē etiam capitis detergit. ſpuma e
ius corroſionibꝰ et inflāmationibꝰ
ſubuenit Vnde etiā ydropicis pfi
cit. et cum melle mixtū caliginem
oculorū detergit. venenū ēpellit. et
paliſim lingue potenter diſſoluit.
Similiter diuina gratia mūdificat
saniē ſtomachi et īteſtinorū. i. viciū
gule. Itē ēgit ſaniē capitis. i. ſup
biam mentis expellit Itē nitri ſpu
ma. i. gratie dei feruor corroſionibꝰ
et inflammationibus ire ſbuenit. y
dropicis. i. hijs in quibꝰ exuberat
fluxus inordinatus humoris aquo
ſi. i. libidum luxurie pficit. ſed mix
ta cū melle. i. cum amoris dulcedie
caliginē oculoꝝ abſtergit. i. cecita
tē mētis quā īducit inuidia ſiꝫ lūo o
pa videēi mala et venenū cāitatis. i.
cupiditatis ēpellit Dicit eñ Augꝰ.
ꝙ venenū cāitatis ē cupiditas Itē
paliſim lingue. i. impedimētū ꝯfeſſi
oīs tollit Item gratia dei aſſimi
latur ſali propter multas virtutes
ſalis q̄s Auicenna ponit Primo

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

quia ſal habet virtutem diſſoluen
di · quia ſcilicz diuina gracia plerū
qȝ diſſoluit duriciā hominū auaro
rū et ad pietatez et compaſſionez
emollit corda eorū ¶ Secūdo quia
habz virtutē mūdādi qꝛ ſcilicz gra
tia purificat imūdiciā luxurioſorū
Habz em̄ ſal virtutē putridas car
nes corrodēdi maxīe qn̄ ē exuſtū ·
et hoc eſt quia gratia remouet pu
tredinē luxurie Tercio quia habz
virtutem vētoſitatez extenuādi
et diuidēdi maxime ſi pulueriſatū
et coctum et calidū ſup ſtomachi
orificium ſaccelletur Aqua etiā ſali
naria tumores et inflationes et y
dropicas paſſiones ſoluit · Quia
diuina gratia vane glorioſorū vē
toſitates extenuat eos humiliādo
et tumiditates et iflationes etiam
ſupborū ſoluit aqua ſalinata id eſt
tribulatione · morte etiā aſpera e
os iplēdo ¶ Quarto qꝛ habet vir
tutē hnmores putridos et corrup
tos ꝯſumendi · quia ſcilicet diuina
gratia putridos et corruptos affec
tꝰ ꝯſumit iuidorū Dicit em̄ Pro ·
xiiij · ꝙ putredo oſſium inuidia ¶
Quinto qꝛ habz virtutē humidita
tē naturalē coadunādi ⁊ ſeruādi ⁊
inaturalē reſoluēdi et abſtergēdi
Quaſi autē virtꝰ naturalꝭ ē virtus
māſuetudinis quia homo ē animal
māſuetū natura · ecōtra aūt inatu
ralꝭ ē homini iracūdia que māſuetu
dini oppōitur · vn̄ diuina gratia q̄
ē nature cōpletiua māſuetudinem
hominis coadunat vt eā diuerſa ꝑ
turbātia nō diſpergāt · et ꝯſeruat
eā ne ſupetur ab ira Ecōtra aūt i
ordinatam irā que humane nature
non congruit reſoluit cor humiliā
do et abſtergit per pacientiaz et
ꝯtitiā ⁊ ipetū ire refrenādo · vel re
ſoluit .i. annichilat irā in corde et
abſtergit ne creſcat vel impleat
in opere ¶ Sexto quia habet virtu
tē vētrē remolliendi et ſupfluitatē
educēdi · ⁊ maxīe ſalgēma qd cla
rū eſt ſicut gēma · Hoc aūt cōpetit
diuine grē in ꝙtū remouz viciū gu
le a q̄ eſt viciū et ſupfluitas vētris
¶ Septimo quia ſal habet v̇tutez
venenoſo humori reſiſtendi Vn̄ ſal
cū melle et cū pane ſanat antracē
vt Auicē · dicit Quaſi ēgo veneno
ſus humor ſua frigiditate calorē cor
dis extinguens ē viciū accidie · qd
ſua frigiditate .i. puſillaīmitate vi
gorē et calorē cordis qui ē ex car
tate extiguit Sed hoc accidie vene
nū · ſal .i. dīna gratia · cū melle .i. cū
dulcedine ꝯtemplationis · et cū pa
nē doctrine ſpūalis ſiue cum pane
lacrimoſe ꝯpūctiōis penitus expel
lit : ꝓpt̄ ōnia ꝑdicta dicit Lu · xiiij ·
Bonū eſt ſal ⁊c̄ · Col · iiij · Sermo
veſter grē ſit ſemp ſale ꝯditus ·

¶ Caplm · xiiij ·

Humilitas aſſimilatur ma
gneti · Primo qꝛ magnes
habet v̇tutē attractiuam
Nā adeo attrahit ferrū ſcdz Augꝰ ·
vt cathenā faciat amoueri · Et vt
idem dicit tāta ē eiꝰ vis ꝙ ſi q̄s eū
dē magnetē ſb̄ aureo vl̄ eneo vaſe
tenuerit ferrūqȝ deſup poſuerit ad
motū deſubtē lapidis ferrū deſuper
mouebitur · Sic etiā ē tanta humi
litatis v̇tus vt etiā mētes ferreas
⁊ diuiſas aliqn̄ moueat et ꝑlacz ⁊
attrahat ad dulcedinē et unitatez
Sic etiā hūilitas et benignitas dei
ſuſtinētis cor peccatoris etiaz durū
deberet mouere et ad penitētiā at
trahere · Ro · ij · An ignoras ꝙ be
nignitas dei te ad penitētiaz adou
cit? Et ſi vas aureū id eſt cor ſapi
ēs vel vas eneum .i. os eloquens ſe
medium interponat tunc maxime

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

magnes .i. humilitas viſa mouebit
mentē durā. Unde humilis vita p̄
dicantis adiūcta ei ſapiētia cordis
eloquentia oris quaſi omue ferrū
.i. omne cor durum mouebit. Sed
notandū ꝙ in ethiopia ē alia ſpeci
es magnetis que ferruꝫ non attra
hit. ſed fugit et reſpuit. ſicut et apd
nos videmus ꝙ aliquando idem
magnes ī vno angulo ferꝝ attra
hit et in alio a ſe pellit. Ex quibꝰ ac
cipitur ꝙ hoīes ſuperbos expedit
qn̄qꝫ humilit̄ et dulciter attrahē. qn̄
qꝫ vero expedit eos ſagaciter fuge
re et declinare. quandoqꝫ expedit
eos violenter expellere et fugare.
¶ Secundo quia magnes habꝫ v̉
tutem recōciliatiuam. Quia ſcdm
dyſc. recōciliat maritos vxoribꝰ.
quod ſiue verū ſit ſiue non de mag
nete. de humilitate plerumqꝫ veriſ
ſimum eſſe contingit. qꝛ per humi
les reſponſiones vl' blanda verba
mulier maritum ſuum durum vel
iratum frequentius emollit et pla
cat. Sic aīa peccatrix ſponſū ſuum
criſtum ꝓ pccīs offenſuꝫ per humi
les lacrimas placat. et caro aduer
ſa ſpiritui per humiles abſtinenti
as ipſū ſibi humiliter cōfederat. ¶
Tercio quia magnes hꝫt v̉tuteꝫ ḡ
tiā et pulchritudinē ī ſermone. qd
q̄dē de humilitate veriſſimū eſſe ɔ
ſtat. quia humilitas predicantis
auget ei gratiā ſermonis. Nam de
us ſupbis reſiſtit ac̄. vt dr̄ Ja. iiij
¶ Quarto ꝙ magnes hꝫt v̉tuteꝫ
curatiuā. Nā cū mulſa valet ad cu
randū ydropiſim ſplenē et allopi
ciam. Sic humilitas curat ydropi
ſim .i. inflationē ſupbie. et ſplenē
.i. diſſolutioneꝫ inepte leticie. quia
dicitur ꝙ ſplene ridemꝰ ſicut felle
iraſcimur. et allopiciaꝫ q̄ capillos
cadere facit ſiue fluere ex capite .i.
caſum ſiue fluxum ſpiritualiuꝫ vir
tutuꝫ ex mente. quia humilitas v̉
tutes conſeruat in mente. propter
qd dicit Gregorius. ꝙ qui virtu
tes ceteras ſine humilitate cōgre
gat quaſi puluerem in ventū por
tat. ¶ Item prelatorum humilitas
aſſimilatur cuidam gēme que dici
tur allectoria. Eſt em̄ lapis qui in
uenitur ī vētriculis gallinacys. cꝰ
magnitudo eſt ad fabe quantita
tem. Hic vt dyaſco. dicit venenū
excitat. ḡtū facit. et ɔſtātē. victorē
diſcretū et oātorē. aīcos ꝯformat.
et ſitim mitigat Hec autem de illo
lapide ſiue vera ſint ſiue nō. tamē
humilitati veriſſime ɔpetunt. Hec
em̄ ſcilicet humilitas inuenitur in
ventriculis gallinacys .i. in cordibꝫ
prelatorum et imitantium criſtuꝫ
qui ſe galline ɔparauit. vt dicitur
Mat. xxiij. Quotiens volui ɔgre
gare filios tuos quēadmodum gal
lina cōgregat pullos ſuos ſb̄ alas
ac̄. Hec ing̃ꝓ licet parue ſit quanti
tatis per reputationem. tamē eſt
curatiue v̉tutis. que licꝫ venenū
excitet demonum vl' etiam inuido
rum. tamē facit prelatum gratum
in cōuerſatione. conſtantem in ꝑ
ſecutione. victoreꝫ in temptatiōe.
diſcretum in correptione. oratorē
.i. facunduꝫ et gratioſum in exhor
tatione. amicabilem in reconcili
atione. et mitigat etiam ſitim idē
appetitum ambitioſum dominandi
Hec omnia facit humilitas vera ī
bono prelato.

¶ Capitulū .xv.

Humiles hoīes aſſil'āt celidō
nys. Nā huīles pleꝝqꝫ q̄n
to in apparētia videnē mio
res tanto ſunt in virtutibus excel
lentiores et in operibus efficaciores

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

Sic em̄ accidit de celidoniis q̄ ſunt
lapilli de ventre yrūdinis extracti·
quorum vnus eſt niger ⁊ alter ru
fus qui licʒ ſint parui et deformes
in virtutib⁹ tamē multis aliis ſūt
maiores· Nam rufus valet contra
lunaticam paſſionē contra inſani
am et contra antiquū languorem
et facit hominem facūdum placen
tē et gratū Niger vero valet ↄtra
noxios humores·rixas ⁊ febres·
et lotus aq̄ ſonat oculos vt dicit̄ i
lapidario Vnde ī illis duob⁹ lapil
lis duplex humilitas repreſētat̄ ¶
Primo ſapiētiū quia ſicut dicit̄ .i.
Prouerbiorū·xvi·Vbi humilitas
ibi ſapiētia Vnde Ptholome⁹ dixit
ꝙ inter ſapientes ſapientior eſt q̄
humilior exiſtit Hec ē ergo que va
let cōtra lunaticā paſſionē id ē mu
tabilitatem ſtulticie· quia ſicut ſtul
ticia facit mētem inſtabilem et va
riabilem ad modum lune ita ſapiā
facit hominē ſtabilem ad modū ſo
lis qui ſēp eſt in ſe vniformiter lu
cid⁹ Et ideo dicit̄ Eccī·xxvi·ꝙ hō
ſanct⁹ ī ſapientia ſua manet ſicut
ſol ſtult⁹ vero ſicut luna mutatur
Item valʒ cōtra inſaniā id eſt cō
tra furorem iracūdie· qꝛ homo dū
ſapiēter reſpōdet et humiliat ſe
furēti et humiliter cedit ei frangit
furorē ire ei⁹ vel ſaltē euadit Item
valet humilitas cōtra antiquū lan
guorē.i.ↄtra īueteratū odiū·qꝛ fre
quenter ſapientes humili et dulci
lingua vel opere antiqua etiam odi
a conſiliant· Hec etiam eſt ſcilicet
ſapientis humilitas qui ſicut facit
verbum facundum ſic etiam ⁊ gra
tum ¶ Secundo autem celidonius
qui eſt niger repreſētat humilita
tem penitentium Hec ē enim que
noxios humores id eſt nociuas af
fectiones purgat iras frenat et fe

bres id ē carnis calores refrigerat
et etiā oculos mētis a cecitate ſup
bie ſanat

¶ Capitulum·xvi·

Ignem gehēne inextingui
bilē et ſemper durabilem
eſſe nō eſt incredibile et p̄
cipue p diuinam potentiā. cū legat̄
ſcd̄m naturam albeſtō qui eſt lapis
archadie ferrei coloris ⁊ ab igne ſic
dictus · quia ſemel accenſus nūq̄
extigui poteſt· Vn̄ ī quodā tēplo
dyane erat lucerna ex hm̄oi lapide
ſemp ardens ita vt nulla tēpeſtate
nullo ymbre extingui poſſet ſicut
Yſid refert· Vnde pagani maxim
ſue dyane miraculū eſſe arbitrbā
t· Ergo ſi hoc fieri poteſt v̾tute na
ture in materia lapidea· ita vt nō
ampli⁹ ignis ſuccendatur nec vn
q̄ extinguatur · quāto magis hoc
fieri poteſt v̾tute dei in alia q̄cūq̄
materia vt ſcʒ ignis inextinguibi
lis ppetuo ↄſeruetur· Vnde Greg⁹·
dicit in libro Mor· exponens illud
Job·xx· Deuorabit eū ignis Ignis
corporeus qui nūc ſuccendit̄ vt vl
tr̄ corporeis idigeat fomētis· nec
valʒ niſi ſuccenſus eē et niſi r̄fotus
ſbſiſtere·ac cōtra gehēne ignis cum
ſit corporeus et in ſemetipſo r̄pro
bos corpalit̄ exurat nec ſtudio hūa
no ſuccēdit̄ nec lignis nutr̄·ſed da
tus ſemel durat inextinguibil̄ et
ſuccenſione nō indigʒ et ardore nō
caret · Sed h⁹ diuerſitatis eſt quia
ignis iſte qui apd nos eſt q̄ lignis
nutrit̄ et ab hoīe ſuccendit̄ eſt arti
ficialit̄ et p violentiā in alienā ma
teriā introductus · ſed ignis ille li
gnis nō idigʒ q̄b⁹ foueat̄ vel qꝛ ē i
materia ꝓpa exiſtēs vel in materia
aliena nō p violentiā ſ; p naturā a
pricipio intrinſeco·ſic etiā accidit
in ſulphure· Vnde nō eſt accenſus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

ab hōīe ſed a deo qui illam naturā
inſtituit. et hoc eſt qd dr̄ Pſa. xxx
Flat9 dnī ſic̄ torrēs ſulphuris ac
cēdens eā

¶ Capitulū. xvii.

Ipocrita aſſimilat̄ aurical
co Pr̄io quia auricalcū eſt
alieni coloris oſtentatiuū.
Habet em̄ auro ſimilē colorem ſed
eius nō habet valorem. Similiter
homo ypocrita habet quidem exte
rius apparentiam ſanctitatis. ſed
tamē nō h̄et interius exiſtentiā ve
ritatis Vnde dicitur ypocrita ab y
pos quod eſt ſub. et criſis qd ē au
rū quaſi aliqd h̄ns ſb auro. i. ſb appa
rentia auri. ſciz ſb apparentia ſācti
tatis maliciam iniquitatis Math.
xxiii. Vos quidem a foris appare
tis hominibus iuſti. interius autē
pleni eſtis ypocriſi et iniqtate. Ta
les habūdabūt ī fine mūdi ī eccīa.
qn̄ multi etiam deſcendēt et declina
bunt a vera ſanctitate ad fictā re
ligionem. Vn̄ legit̄. iii. Regū. vii.
q vaſa que fecit yraz de auricalco
erant. Yraz em̄ interpretatur ciui
tas deſcendens. et ſignat ſtatū ec
cleſie in fine deſcendētis et declinā
tis a celeſtibus ad terrena. cui9 va
ſa erunt de auricalco ſcz clerici et r̄
ligioſi ypocrite ficti ¶ Secundo qr
auricalcū interiorū eſt infectiuum
Nā cibaria nimis diu in vaſis de au
ricalco ſeruata vicio eorū ſaporem
horribilem contrahunt et odorem
Et ſic deſideria et verba iniq̄ q̄ diu
ypocrite in cordibus abſcōdita te
nuerunt. qn̄ ea pducere et opere ex
equi poſſunt inueniunt̄ horribilia.
et hoc eſt q ypocriſis interiores af
fect9 corrumpit Apoc̄. i. Pedes ei9
.i. affectus ſimiles auricalco. quia
ſc3 ſūt per ypocriſim infecti et ſimu
lati ¶ Tercio quia auricalcum eſt
ſuē vilitatis paulatim detectiuum
Nā vaſa ex auricalco facta in ſui
nouitate ſunt tā pulchra vt videā
t̄ aurea. ſ3 paulatī a fulgore pmo
hebetant̄ et q̄ſi rubiginat̄. et ſic ſē
p quaſi in peius tā odore q̄ colore
cupā ſuā originē ptestāt. Aurical
cū em̄ fit ex cupro. ſed ex cōmixtio
ne eris et ſtanni et auripigmenti a
quibuſdā alijs mediantibus pduci
tur ī igne ad colorē auri vt dicit Y
ſid. Sic ypocrita cū ſit vere mal9 in
quibuſdā fictionib9 et conatib9 p̄
tendit q̄ndā exterius ſpeciez ſan
ctitatis. ita vt pmo qn̄ ab aliq̄ no
uit̄ videt̄ vel de nouo īcipit īter ali
quos conuerſari videat̄ eis ſanctiſ
ſim9. ſed quia nichil fictū eſt dura
bile ſi diu ibidē pmaneat paulati3
ex ɔtrarijs opib9 ſeipſū maīfeſtat
Et ideo dn̄s dixit Mat. vii. A fruc
tib9 eorū cognoſcetis eos. Quidā
tamē ita coopti ſunt vt vix vel nū
q̄ cognoſci poſſint. et tales cū ſint
auricalcū frequent̄ recipiunt̄ p au
ro. ecōtra autē illi qui ſunt vt ve
rum aurum ab ipſis reputantur
vt auricalcum qui dicūt eos eſſe y
pocritas Eccī. xlvii. Collegiſti q̄ſi
auricalcū aur̄. ¶ Item homo ypo
crita aſſimilatur lapidi criſolenio.
qui eſt ſpecies quedaz lapidis cri
ſoliti. Hic ſcz criſolenius eſt color̄
aureus. ſed de mane ē pulchrioris
aſpectus poſtea hebetatur. et eſt
ignis capaciſſimus Vnde ſi igni ap
pximatur citius inflāmatur vt di
cit yſid. Similiter ypocrita colore
eſt aureus. quia ſāctitatem pretē
dit. et de mane apparet pulchrior
quia feruenter incipit. ſed poſtea
hebetatur quia pſequēdo deficit.
ignis eſt capaciſſim9 quia inflāma
tiones temptationū facillime et de
lectanter recipit.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

¶ Capitulum xviij.

IVſticia bene regentiū aſſi
milatur ferro ¶ Primo ꝓp
ter duritiam Ferrū enim
vt dicit Yſidorus dictum eſt a ferien
do quia ſcilicet duricia ſua feriēdo
domat omnia genera metallorū
Et iuſticia regētis domare ⁊ ferire
debꝫ omnia genera rebelliū et ſu
pbotum . ⁊ rei publice pacem tur
bātium Pſ Reges eos ī virga fer
rea et tanꝗ̄ vas ⁊c̄. Pro.xx Rex
q̄ ſedꝫ ī ſolio iudicij diſſipat omne
malū intuitu ſuo Secundo ꝓpter
tempiem Nam ferramenta mos ē
cum oleo tēpare ne frigiditate aq̄
nimiū indurētur vt dicit Yſid Sic
et plerūq̄ȝ tempāda eſt ſeueritas
iuſticie cum oleo miſericordie Vn̄
Samaritanus Luce.x. ſauciati vul
neribus oleū infudit et vinū Vinū
autē mordens ſignificat ſeueritatē
iuſticie ſed oleū leniens ſuauitatē
miſericordie Et in archa moyſi que
gerit typum regiminis nō tātum
fuit virga ꝑcutiens ſed et manna
dulceſcens vt per virgā rigor iuſti
tie per manna vero dulcedo miſeri
cordie ſignificaret Ecci.xxxix. In
itiū neceſſarie rei vite hominum aq̄
ignis ferrū et lac et cetera In a
qua accipe mollicié miſericordie . in
igne feruorem iuſticie . ī ferro cor
reptionis aſperitatem . in lacte re
miſſionis ſuauitatē . que omnia ne
ceſſaria ſūt regētibus vt ſbditorū
vita pacifice gubernetur ¶ Ter
cio ꝓpter rubiginē . rubigo em̄ vt
dicit Yſid . eſt vicium rodēs ferrū .
et hoc accidit ſibi ex ſue ſubſtantie
impuritate . ſiue ex terre ꝯtactu et
vicinitate . ſiue ex ſāguinis vl̄ cuiꝰ
libet infecti vaporis q̄litate Et ad
dit ad hec Yſid ꝙ a ferro ſe huma
nus ſanguis vlciſcitur . quia nulliꝰ

alterius rubigine ſic ferrum conſu
mitur ſicut qn̄ humano ſanguine
maculat̄ Simili quoq̄ȝ modo iuſti
cia preſidētis rubiginatur id ē cor
rūpit̄ et maculatur . qn̄q̄ȝ quidem
ex malicia ⁊ impuritate regentis .
q̄ nō habet puram intētionem in
facto ſcilicꝫ nō itendēs ad bonum
rei publice ſ; potiꝰ ad aliq̄d ꝓpriū .
quādoq̄ȝ vero ex cōtactu t̄re id eſt
acceptione l̄ ſpe alicuius muneris
terreni ⁊ lucri temporalis . qn̄q̄ȝ ve
ro ex īfectione ſāguinis vl̄ alicuiꝰ
vaporis id eſt ex ira l̄ odio vel alia
īordinata paſſione ſiue affectiōe .
ſed nulla deterior ē l̄ maior corrup
tio iuſticie ꝙ̄ ſi ꝑuerſo iudicis iudi
cio ſāguis fundatur innoxiꝰ Nū .
xxv . Si quis ꝑcuſſerit ferro et mor
tuus fuerit qui percuſſus eſt . reus e
rit homicidij et ipſe moriet̄ ¶ Quar
to ꝓpter vtilitatem multiplicem .
Nam vſus ferri magis eſt vtilis et
magis neceſſarius ꝙ̄ vſus auri lic;
aurum amplius ab auaris diligat̄
Naȝ ſine ferro res publica tute nō
agitur nō acquiritur nec ſecuē ſer
uatur . nec ſine ferro ab hoſte defē
ditur . ferro regitur omnis poten
tia . defenditur innocētia . tuta ſūt
regna et reprimitur malorū ſuper
bia . Item ſine ferro nulluȝ mecha
nicum opus quaſi perficit̄ . nullum
quaſi opus vel edificiū erigitur . a
gricultura nō exercetur . veſtis nō
inciditur . panis nō editur . et bre
uit̄ q̄ſi in humanis rebꝰ ſine ferreo
nichil ad perfectionem adducitur
Omnia autē hec magis ꝯpetunt iu
ſticie ꝙ̄ ferro . q̄ hoꝝ non pt̄ eē pfe
ctio vbi iuſticia nō ſeruat̄ Nā neq̄ȝ
rei publice neq̄ȝ communi potentie
neq̄ȝ bonoꝝ īnocentie neq̄ȝ regno
ſeu patrie ibi poteſt eē tutela vbi n̄
vigꝫ iuſticia . Neq̄ȝ em̄ ſine iuſticia

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

aut malorū ꝑteruie reꝑmūtur· ꝗ
artes mechaīce libē exercent̄· aut
ab agricolis t̄re vtilit̄ excoluntur
quia vbi nō ſeruatur iuſticia ibi ō
nia bona pereūt et oīa vigēt mala

Capitulū· xix·

IVſtorū vitā aſſimilatur e
lectro· Primo rōne diſtin
ctionis· Sūt em̄ t̄a genera
electri· vnū qd de piro fluit arboē
qd dr̄ ficuz· Nam ꝑmo qn̄ fluit de
arbore eſt gūmi liq̄dū· poſtea indu
rat̄ calore ac frigore in duriciā lapi
dis ꝑſpicui vt criſtalli· Naz p9 mi
nuit̄ humidū opatiōe calidi· quia
cū humiditas indigeſta expellitur
ab arbore tūc calor ɔtinue reſoluit
humidū ſubtile et ita viſcoſa effici
tur· et poſtea humidū paucū r̄ma
nens extra ꝑmitur frigido et ſic co
agulatio eius ɔpletur frigore Huic
ergo aſſimilāt̄ iuſti incipiētes ſicut
penitentes· qui a pricipio qn̄ de ar
bore.i.de mūdo vel peccato exeunt
ſūt molles et teneri timore· ſed po
ſtea paulatī calore caritatis creſcē
te mollicies timoris excludit̄· et re
frigerio ab eſtu carnis ſupueniēte
ſolidantur in fortitudine ſp̄ūs maā
bilit̄ velut lapis· et efficiunt̄ ꝑſpi
cui in cōſcientie mūdicia et vite ſin
ceritate Eze· viij· Deorſum ignis a
lumbis eius· et ſurſum quaſi aſpe
ctus ſplendoris et viſio electri In
quo oſtenditur ꝙ viri ſancti et iu
ſti inferius ardent vt ignis in dile
ctione ꝓximi ſuperius ſplendēt vt
electrum in contemplatione dei ¶
Secundum genus electri metallū
dicitur quod ī precio melius inue
nitur et habetur· et hoc cuz ſit ma
gis ſerenoſum ꝙ̄ primuz competit
proficientibus et in ſoliditate et in
gratia doctrine· ¶ Tercium autē
ſit de tribus pecijs auri· et vna ar

genti· Et huic aſſimilantur perfec
ti· In auro em̄ ſignificatur anima
in qua eſt ſācte trinitatis ymago
Vnde tres ptes auri in electro po
nuntur· Sed minima pars que eſt
argenti corpus repſentat· qd licet
ſit vilī9 tamen auro iungitur id ē
anime rationali Quod ergo in ele
ctro multū de auro ponitur et pa
rum de argento ſignificat ꝙ perfe
cte iuſti multum de anima curant·
de corpore vero parum· Secundo
ratione oſtenſionis· Electrum em̄
vt dicit Yſid· in conuiuio clarius
cunctis metallis fulget et venenū
prodit ſi aſſit· ſtridorem facit· et i
colores varios ad modum celeſtis
arcus mutare ſe ſubito conſueuit
Sic anima iuſti eſt fulgida per gra
tiam · et ſi aliquādo venenum pec
cati adeſt· ſiue in pugna temptati
onis· ſiue in lapſu operationis ſta
tim ſtridore luctus et confeſſionis
prodit ipſum· et in varios colores
ſcȝ confuſionis ruborē· timoris pal
lorez ſe mutat· vel varij colores ad
modum arcus ſunt varie compun
ctiones· que ſunt quatuor quaſi q̄
tuor yridis.i. arcus celeſtis colores
Primus de perpetratione culpe vl'
protractione· ſecundus de incurſi
one miſerie· tercius de reatu pene·
quartus de amiſſione glorie· ¶
Tercio ratione commixtionis· Di
cit enim Gregorius ſuper Eze· ꝙ
in electro aurum cum argento mi
ſcetur· argentuz quidē ad auri cla
ritatem excreſcit · auruz vero cum
claritate argenti temperatur· ſuaz
virtutem non perdit· ſed a decore
ex admixtione argenti aliquantu
lum expalleſcit· Ita ſimiliter in vi
ro iuſto ſenſualitas rationi coniūc
ta velut argentuz auro in electro
ad claritatem auri excreſcit· quia

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

ſcilʒ per ꝑticipationem efficitur rati
onalis · vt dicit Philoſophus in .i.
ethicorū ꝫ · Et dicitᷣ ſēſualitas ratio
na lis · qꝛ eius paſſiones ⁊ motus rē
gulantur ⁊ modificantur · et tunc
ipſa ratio velut aurū ex tali cōmixti
one ſenſualitatis in ſua cōtemplati
one renitēti videtur · non tamē ſue
virtutis detrimētū ꝫ patitur · quia p
ipſas vtutes morales modificatas
ad contemplandum amplius adap
tatᷣ ¶ Quarto ratione attractiōis ·
quia electrū ꝫ verum ſi manu tene
atur · vt a digitis calorem recipit
rapit ad ſe omnia folia ⁊ paleas ⁊
veſtimentorū ꝫ fimbrias vt dicit y
ſid · Sic vir iuſtus per bona opa de
ſiderio proficiendi calefactus quicquid
videt vel audit ad ſuum profectū ꝫ
aſſumit · ſiue folia .i. vba · ſiue pale
as .i. etiā ꝫ leuia bona exempla dum
modo ipſum iflammare poſſint · ſi
ue ſūt fimbrie veſtimētorū .i. extre
ma opera virtutum Eze .i. Et de me
dio eius quaſi ſpecies electri ·

¶ Capitulū · xx ·

Luxuria aſſimilatᷣ ſulphuri
Primo ratiōe ardoris · Nā
ſulphur eſt vena terre adi
tatis ⁊ igneitatis multum habēs in
compoſitione · Vnde ſulphur dicitᷣ
quaſi ſolū vrens vt dicit yſid · Vrere
enim ignis dicitur · Vnde ſulphur
ſecundum auicennam eſt calidum
et ſiccum in quarto gradu · ⁊ eſt ē
ra partibus aqueis et terreſtribus
in igneas tranſeuntibus i naturā
ſulphuris tranſmutata · Eius autē
ignea virtus ab aquis feruentibus
ſentitur · Sicut autem ſulphur eſt ve
na terre ita luxuria eſt carnis ter
reſtris vicium ⁊ corruptela · que quī
dem multum habʒ igneitatis · quia
multum corpus calefacit et appeti

tum delectationis incendit · ita vt
tam partes aque ſcilicet humores
corporis quam etiam terreſtres par
tes ſcilicet caro et membra videan
tur tranſire in igneas .i. vehementᷣ
accendi · ⁊ eſt in quarto gradu calo
ris · quia luxuria eſt quartū ꝫ vici
um cui ardor ⁊ calor appropriatur
Nam primus gradus eſt ardor aua
ritie · que mundi appetitum inſatia
biliter incendit ¶ Vnde ipſa eſt i
gnis qui nunquam dicit ſufficit Prouer
biorum · xxx · Boecius de conſolati
one libro ſecundo metro quinto ·
Sed ſeuior ignibus ethne feruens
amor ardet habendi ¶ Secundus
eſt ardor ire quē ſecundū philoſophū
ē accēſio ſāguinis circa cor ¶ Ter
cius ē gule cui attribuitur ardor · tū ꝫ
qꝛ delectatio cibi ⁊ potus appetitū ac
cēdit ⁊ acuit · i cuius delectationis
iordinata cōcupiā viciū ꝫ gule cōſi
ſtit · tū quia gule ſacietas libidīnē
inflāmat · Vnde Iheronimus · dicit quod ſine
cerere friget venus .i. p abſtinenti
ā cibi et potus refrigeſcit luxuria ·
¶ Quartus gradus ardoris et ca
loris ē ignis cōſumptionis oīm vi
tiorum Pᷤ · Ignis ſulphur ac · ignis
ſcʒ auaricie · ſulphur luxurie · ⁊ ſpi
ritus ſuperbie ¶ Secundo ratione
fetoris · Nam aque p venas ſulphu
reas tranſeūtes ex vi ignea ſulphu
ris contrahunt calorē ſaporē effica
ciā ⁊ fetorem · Aque autē ſulphure
e .i. perſone luxurioſe cōtrahunt ca
lorē in cogitatione · ſaporem in de
lectatione · efficaciā ꝫ .i. affectum in
operatione · fetorē plerūqꝫ infamie
in publicatione Ideo de luxurioſis
dicitur Yſaie · xxxiiij · De cadaueri
bus eorum aſcendet fetor · ¶ Ter
cio ratione coloris · Nam ſulphur a
liquando eſt album · purum · clarū
et cum hoc ſubtile · Aliquādo vero

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

eſt feculentum groſſum et craſſuz
Quādoq; vero mediocre. Op9 em̄
carnale cum intra limites matrmo
nij et rationis ɔtinetur tūc ē albuz
q famā nō denigrat. puꝝ qa men
tem nō defedat. clarum qa rōnem
nō obfuſcat. et ſubtile quia ratio
carnē regulat vt nō ſequatur appe
titū delectationis ſed ſinceritatē in
tentionis. Sed ſi fiat extra matrmo
nium tunc eſt feculentū per imun
dam opationē. craſſum per inordi
natam delectationē. groſſum ſiue
ſpiſſuz per nimiā frequētationem
vel mentis hebetationē. Quādo ve
ro fit inter ɔiuges ſed nō cuz debi
to modo vel debita moderatione.
tunc quaſi mediocre pticipat de v
troq;. Nam inquātū infra matrmo
niuz fit ſic eſt excuſabile tamē ma
gis vel min9 ſcȝ q pl9 vel min9 rē
cedit ab ordine rōnis.

Caplm .xxi.

Maria mater domini aſſimi
latur calcedonio. Prio rō
ne gnatiōis. quia calcedo
nius vt dicit Yſid. diuturno pbre
gnatur. Sic beata virgo fuit gene
rata pbre .i. gratie diuine opatione
ſcȝ per miraculum ex parentibus
ſterilibus. ſicut legitur de eius na
tiuitate Apoc. xxi. Fundamētum
tercium calcedoni9. Tria em̄ ſunt
humane pductiōis principia ſeu
fundamēta. Primum eſt gratia ſi
cut in hijs qui pducti ſunt imedia
te a deo vt adam per creationeȝ et
eua per miraculum de coſta. quod
fuit de gratia liberali. Secundum
principium ſiue fundamētū eſt na
tura. ſicut in hijs que pducuntur
per viam generationis abſq; mira
culo ſicut ſeth et chayn et ſequētes
Tercium eſt mixtum ex gratia et
natura. ſic hij qui pducuntur ex vi
ro et muliere tn̄ ſterilib9. et ideo p
tim per naturam et ptim per mira
culi gratiam ſterilitatem remouen
tem. ſicut fuit ɔcepta beata virgo
maria. et ideo ipſa fuit calcedoni
us habens tercium fundamētum

Secūdo ratione inuentionis. q
calcedonius vt idem Yſid dicit. ad
repcuſſum lune plene iuenit. Qua
ſi em̄ plenitudo lune eſt plenitudo
temporis gratie in quo beata vgo
eſt nata et mater ſaluatoris inuen
ta. pter quod dicit Apo9. Gala.
iiij. q quādo venit plenitudo tem
poris miſit deus filium ſuum factū
de muliere.

Tercio rōne colora
tionis. quia calcedonius pallido co
lore eſt coloratus. Pallor autem ɔ
uenit timenti. quia timentes palle
ſcunt. et etiam multum ɔuenit ab
ſtinēti. pter quod dicit abbas Y
ſaac in libro ſuo de vita ſolitaria ſi
ue monaſtica. q decor monachi ē
pallor et macies. Quod dicit qa mo
nachus debet eſſe abſtinēs. et ma
cies et pallor ex abſtinentia cauſā
tur. vtrūq; pallorem .i. palloris cau
ſam habuit beata maria. ſcȝ timo
rē domini Eccl. xxiiij. Ego mater
pulchre dilectiōis et agnitiōis et
timoris ac. et etiā abſtinentie quia
ipſa nō vacauit delicijs.

Quarto
rōne vigoris. q hic lapis ſculpturē
reſiſtit. Nā tāte ſoliditatis ē vt nō
ſit inciſionis et extranee ipſſionis
ſuſceptiu9. Similit btā vgo maria
nulli9 carnalis ipſſiōis ſeu corrup
tiōis ſuſceptiua fuit. q ſcȝ vgo an
te ptū et poſt ptū Itē dicit Diaſc.
q hic lapis tāte vigoris ē et effic a
cie q pforat9 ad collū ligat9 facit
vicē cauſā. et ɔtra illuſiōes de mo
nū adiuuat. et vtutē ɔſeruat Hec
autē ſiue vera ſint ſiue nō de calce
donij vtute veriſſime tamē ɔpetūt

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

beate marie · quia ipſa eſt aduoca
ta noſtra · et ideo apud ſũmum iu
dicem ꝓ cauſis noſtris aſſiſtit · Ip
ſa ē noſtra ꝓtectrix et ideo ab illu
ſionibus demonum nos frequent̄
defendit Ipſa etiam eſt mater noſ
tra · et ideo p̄ e filios ſuos virtute
et bonitate cuſtodit ¶ Itē beata
maria aſſimilat̄ ſmaragdo · ¶ Pri
mo ratione coloris · Nam ſmarag
dus vt dicit yſidorus gēmarū om
niū viridium optinꝫ principatum ·
Nulli em̄ gēme vel herbe maior inē
viriditas q̄ȝ ſmaragdo Vn̄ viridita
te ſua virides herbas ſupat · Quaſi
aūt gēme vl' herbe virides ſunt ſa
cratiſſime virgines q̄ carnis virorē
ſēper cōſeruāt int̄ quas beatiſſias
beata v̓go maria optinet principa
tū ¶ Vn̄ Ps̄ Adducētur regi virgi
nes poſt eā · dicit non tm̄ de ordine
ſ; etiā de dignitate · qꝛ ſcꝫ v̓ginitati
eiꝰ nullus vnq̄ȝ potuit coeq̄ri · dece
bat nimiꝝ v̓ginā v̓ginū vt tāta pu
ritate niteret q̄ maior ſb̄ deo nec̄t
inueniri vt dicit anſelmꝰ · Vnde eiꝰ
virginitas ⁊ humilitas ita deo gra
te extiterunt qꝛ fuerunt q̄ſi due por
te per quas xp̄us in eā intrauit ſci
licꝫ virginitas ſũma in carne humi
litas ꝓfunda in mēte · Et ideo dici
t̄ Thob · xiij · Porte iheruſalē ex
ſaphiro et ſmaragdo edificantur ·
Nam p ſaphirū qui habet timorē
ſedare intelligitur eius humilitas ·
qꝛ v̓tus humilitatis ſoluit tumorē
elationis · ſ; p ſmaragduꝫ viridis
coloris v̓ginitatē intellige carnis ·
¶ Secūdo ratione nitoris qꝛ tātꝰ
eſt nitor ſmaragdi qꝛ nec in ſole ali
quo modo obūbrat̄ · Et ſimilit̄ tan
tus fuit nitor virginitatis et nitor
puritatis v̓gis marie qꝛ ſolē iuſtici
e criſtū gignēdo vl' piendo in nul
lo eiꝰ itegritas vl' v̓gitas ſiue vir
ginitatis nitiditas fuit diminuta ¶
Tertio ratione generationis qꝛ ſcꝫ
corpꝰ ſmaragdi ſi extērſū fuerit ⁊
politū ad modū ſpeculi ymagines
reddit Itē ſmaragdus ex ſe gene
rat radiū q̄ ſuo nitore tingit aerem
circūfuſū Beata autē v̓go primo
hūit corpus ſuum ab originali pec
cato politū ſciꝫ i vtero matris i ſu
a ſanctificatione Secūdo habuit ip
ſum politum a ſpiritu ſancto ſciꝫ i
filij cōceptione · qꝛ tūc ſpiritus ſāc
tus ſupueniit et virtꝰ altiſſimi obū
brauit ei · vt āgelꝰ dei predixerat
Luc̄ · i · Et ideo ad modum ſpeculi y
maginē reddidit diuinā ⁊ hūanā ·
qꝛ verbuꝫ īcarnatū genuit · qd̄ in
q̄ȝ verbū ē ymago patris et figura
ſpiritus eiꝰ · et ſecundū carnē ſiue
humanitatē ē vt ita dicaꝫ ymago
matris ſcꝫ homo ex homine i ſimili
tudinem hominuꝫ factus ⁊ habitu
inuentꝰ vt homo · vel beata virgo
q̄ fuit ſpeculū politū ⁊ terſū p ſuaꝫ
maximaꝫ puritatē repn̄tat nobis
ymagines ōniū v̓tutuꝫ vt eas imi
temur Itē genuit ex ſe radiū ſcilicꝫ
dei filiū · qꝛ ſic ſidꝰ radiū ꝓtulit vir
go filiū pari forma · qꝛ neq; ſidꝰ ra
dio · neq; mat̄ filio fuit corrupta ·
quo filio ſua viriditate · i · ſua virgi
nali carne qua ipſum veſtiuit non
tantū circumſtātes ⁊ ꝓximos ei iu
deos ſed etiā totū munduꝫ tīxit tic
tura baptiſmali · Nā xp̄s tactu ſue
mūdiſſime carnis quā ſcꝫ de virgīe
traxit vī regeneratiaꝫ ꝯtulit aq̄s · q̄
bꝰ ſcꝫ fideles tīgunt̄ · i · baptizāt̄ ¶
Quarto rōe virtuoſe opationis Nā
ſmaragdꝰ vt dicit Diaſc · opes aug
mtat ſic btā v̓go ſpūales opes ſiue
diuitias nob augmtat dū grās mł
tiplices impetrat vl' cū nos ad bn̄ o
perandum et merita cumulanduꝫ
iuuat Itē ſmaragdꝰ collo ſuſpēſꝰ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

morbū caducum ſanat Hoc beata
virgo nobis facit nō tantū p auxi
lium ſed etiam per exēplū ſcʒ ſue v̄
ginitatis et honeſtatis. Item ſma
ragdus valet ɔtra illuſiones et fā
taſmata demonū. qd de beata vir
gine magis eſt certum. Item ſma
ragdus memoriam pditam repat
Sic beata virgo que ɔſeruabat fa
cta ſancta et verba puericie criſti
conferens vniuerſa ī corde ſuo. et
poſtea creditur ſāctis euangeliſtis
et precipue beato Luce plurima e
narraſſe que ipſi de xpo ſcripſerūt
Videlicet de eius deſpōſatiōe. ānū
ciatiōe. purificatiōe. xpi natiuita
te. et magorum adoratione. ⁊ mul
tis alijs quibus nec ipſi euangeli
ſte p ſe interfuerant. nec etiam p
hiſtoriarum ſcripturas. vel forte p
aliam pſonam q̄ȝ per beatam mari
am virginem ſcire tunc temporis
poterant. Item ſmaragdus viſuʒ
confortat. Similiter beata virgo
ſpiritualem viſum noſtrum cōfor
tauit pducendo veram lucem xpm
qui illuminat totum mūdum vel ō
nem hominem venientem in hunc
mundum ¶ Item ſmaragdus tē
peſtatibus reſiſtit Et ſic ipſa cōtra
mundi tēpeſtates ſeu aduerſitates
benigne auxilium impendit Vnde
etiam ab eccleſia vocatur ſtella ma
ris. quia nos in huius maris mun
di ſcʒ tēpeſtatibus ſeu fluctibus di
rigit et defendit. ¶ Item dicit̄ ma
ria. i. dominatrix maris. quia velut
pia domina in omni caſu amaritu
dinis nobis inuocantibus eam de
uote impetrat remedium iocunde
conſolationis. Vnde dicitur Eccī.
xxxij. Sicut in fabricatione auri ſi
gnū eſt ſmaragdi. ſic numerus mu
ſicorum in iocundo et moderato ɔ
uiuio Quaſi enī in auro ſignū ſma

ragdi eſt beata virgo maria reful
gens vt gēma in gloria celeſti. De
quo etiam ſigno dicitur Apoc̄. xij.
Signuʒ magnum apparuit in celo
mulier amicta ſole ⁊c̄ Ex quo vide
licet ſigno ꝓuenit ꝙ nobis in arti
tudinibus poſitis infūditur aliquā
do muſicalis iocunditas modulati
onis. Et hoc eſt quādo per vocem
ſeu per ſonum alicuius exhortatio
nis ea pcurāte infunditur nobꝫ dul
cedo alicuius cōſolationis. Aliquā
do vero ꝓpinatur nobis iocūditas
p eam intne refectiōis. puta quā
do ea impetrante infunditur cordi
noſtro gratia interne īſpiātionis
ſeu alicuius dulcedinis animā cōſo
lantis et reficientis. et hoc eſt con
uiuium iocundum q̄dem ſed tamē
moderatum ¶ Itē beata maria aſ
ſimilatur lapidi ſardonico Primo
ratione colorationis. Nā ſardonix
vt dicit Yſid. ex ſardio ⁊ onice no
men ſuſcepit. Conſtat enī ex t̄bus
coloribus. Nā niger eſt pmo. cādi
dꝰ in medio. et rubeus quaſi vinū
in ſupremo. Sic beata virgo mari
a fuit nigra in pmo per humilitatē
ſcdm illud Can. i. Nigra ſum ſꝫ for
moſa ⁊c̄. Sed cādida in medio p pu
ritatē mētis et virginitatē carnis
Eccī. xxvij. Pulchritudinē cādo
ris eiꝰ āmirabit̄ oculꝰ Itē rubea in
ſupmō p feruentē caritatē Prouꝰ
vltimo Purpura indumētū eius.
purpurā enī rubeū habꝫ colorē. Se
cūdo rōne ſigillationis. qꝛ hec ē ſola
gēma in ſigillatiōe de ſbſtātia cere
nichil euellit. Et ſic ſola btā maria
gn̄ando de corruptione carnis vel
pcci nichil accepit. Tercio rōne v̄
tuoſe actiōis ꝓpt̄ quā iſte pcioſiſſi
mꝰ appellat̄ Iob. xxviij. Nec lapidi
ſardoīco ⁊c̄ Nam hic lapis luxuriā
repellere dicitur. humilez efficit et

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

pudiciam. Sic dña noſtra deuo tos
ſuos docet eſſe caſtos in corpib9.
humiles in cordibus. et etiaȝ pudi
cos in morib9. Capituluȝ. xxij.

Miſericordia aſſimilatur illi
lapidi qui vocatur yris
Primo ratione figure. q̄a
hic lapis ē ex ſex angulis. vt dicit
yſid. qui ſex anguli ↄpetūt ſex ope
ribus mie. que xp̄s enumerat Ma
thei. xxv. Eſuriui et dediſtis michi
manducare ac̄. Secundo ratiōe
tincture ſiue reſplēdentie. ꝑpterea
em̄ dicit̄ yris. q꞉ ſub tecto poſit9 et
ſole percuſſus colores yridis. i. cele
ſtis arcus in ꝑximos parietes rep̄
ſentat. Similiter homo miſericors
ſub tecto. i. ſb̄ tegumento humilita
tis poſitus. et ſole. i. luce diuine ḡ
tie perfuſus. colores arcus celeſtis
. i. affectus ſiue effectus criſti in ꝑx
imos ſibi paupes repreſentat.
Tercio ratione efficacie. q꞉ hic la
pis coopatur parientī vt citi9 pari
at. vel vt ſaltē dolores ptus facili
us ferat. et nō tātū de piculo time
at. Conſimili mō miſericordia ſiue
mie opatio coopatur penitenti vt
citius ſatiſfaciat. vel ſaltem vt āgu
ſtiam et laborem penitentie facili9
ferat. et de temptationū picul0 mi
nus timeat. ꝑpt̄ primū dr̄ Daniel.
iiij. Peccā tua elēoſis redime et ini
quitates tuas miſericordijs paupe
rū. ꝑpter ſcdm dicitur in Ps̄. Be
atus qui intelligit ſup egenum ⁊
pauperȝ. ⁊ poſtea. Dn̄s opem ferat
illi ſup lectum doloris eius. ꝑpter
tercium dicit̄ Eccī. xxix. Conclude
elemoſinā in ſinu pauperis. et hec
ꝓ te orabit ab omni malo. Et po
ſtea. Sup ſcutū potētis ⁊ ſup lāceā
aduerſus inimicū pugnabit.

Capitulum. xxiij.

Opus bonum aſſimilat̄ illi
lapidi qui dr̄ alabandina
De quo dicit Dyaſc. q꞉ eſt
gēma clara et ſubruſa vt ſardis.
cuius eſt virtus ſanguinē augmē
tare et ꝓuocare. Similiter op9 bo
nū debet eſſe clarꝝ. i. factum cū cla
ritate. hoc eſt cū mundicia ↄſcienti
e et intentionis puritate Prouer.
xxi. Qui mūdus eſt rectum ē op9
eius Greg9 Incaſſū exterius op9
agitur ſi nō pro eo interius inocē
tie victima in ara cordis imoletur
Unde econtrario opa cuȝ imunda
conſtientia vel nō recta intentione
facta erūt opa tenebroſa. De qui
b9 Ro. xiij. Abiciam9 opa tenebra
rꝝ Item debȝ eſſe ſubruſū. ⁊ hoc p
feruorem dilectionis Eccī. ix. Bibe
cū gaudio vinum tuum. quia deo
placent opa tua. vbi innuit q꞉ tūc
deo grata ſunt opa noſtra quādo
cum vino caritatis et gaudio deuo
tionis ſiunt. i. Corin. iij. Cuiuſcum
q꞉ opus quale ſit ignis ꝓbabit.
Tunc eſt em̄ opus ꝓbatum quādo
eſt igne caritatis inflāmatuȝ. Sed
ad litterā exponat̄ de igne purga
torij. Item debet eſſe ſanguinis ꝓ
uocatiuum et augmētatiuū. i. deuo
tionis. Sanguis em̄ humor eſt cali
dus et humidus. Quia ſcȝ deuotio
boni opis in mēte augȝ caliditatē
. i. ſpūalem feruoreȝ. ſicut nutritio
olei auget ignem. et auget etiam
humorē. i. lacrimaꝝ ↄpūctionē ſic o
patiois vehemētia ꝓducit ſudoreȝ.

Capitulū. xxiiij.

Pacientia aſſi:lat̄ auro. Prio
rōe ſoliditatis. q꞉ auro q̄
ad ſbam nichil ſolidi9 aut
ↄpactius. Vn̄ in igne poſitū nec e
uaporat nec in pondere minuitur
neq꞉ cōſumit̄. ſed quādo vi caloris

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

diſſoluitur ſi qͦd habet impuritatis
admixtum depurgatur. et tūc ful
gidi9 inuenitur. Similiter vere pa
tiens tantam habet mentis ſolidi
tatē ꝙ in igne tribulatiōis poſitus
neqꝫ euaporat per iraꝫ. neqꝫ in pō
dere virtutis minuitur ꝑ diffiden
tiam. neqꝫ cōſumitur per accidiā.
ſed potius depuratur per pene tole
rantiam. et fulget per v̄tutis euidē
tiā Eccl.i. Quaſi vas auri ſolidū.i.
Pet.i. Modicū nunc ſi oportet cōn
triſtari in varijs tribulationib9 vt
fides veſtra multo precioſior ſit au
ro qd per ignem tranſit. ¶ Secun
do ratiōe ductibilitatis. quia auro
nichil ductibilius. Nam tam ducti
bile eſt ꝙ inter incudem et malle
um ſine diuiſione. ſine interruptio
ne ꝑtium in tenuiſſimas laminas
dilatatur. Eodē modo perfecte pa
tiēs pſecutioni nō rēſiſtit. ſed ſe du
ci et malleari ꝑmittit ita vt non rū
patur per incōſtantiā. nec diuidat̄
etiam a pſequente per maliuolenti
am. et ideo dilatatur in caritate ꝑ
patientiam. Vnde de tali auro fiūt
vaſa domini. de quib9 Exod. xxv.
Vniuerſa ductilia de auro puriſſi
mo facies. Tale em̄ fuit aurum cā
delabri.i. patientia xp̄i. Vnde in eo
dem dicitur Facies candelabrū du
ctile de auro puriſſimo ſcꝫ xp̄m q̄
tanq̄ ouis ad occiſionem ductus ē
¶ Tercio ratiōe trāquillitatis Nā
auro inter metalla nichil quietius
quia percuſſum nō r̄ſonat ſicut fa
cit es vel argentum Et cōſimili mo
do homo patiens nō reſonat. nec
murmurādo. nec maledicendo. de
trahendo. vel cōtra ꝯtumacem lin
guam rixādo. ſicut de xp̄o legitur
.i. Pet. ii. Qui cū malediceretur
nō maledicebat. cum pateret̄ non
ꝯminabat̄ ⁊c̄. Talis etiam fuit mar

tirū patientia qui percuſſi et morti
ficati tota die per patientiā nō r̄ſo
nabant aut reſiſtebant. Vnde ipi
erāt quaſi mortariola templi. de q̄
bus.i. Paral. iiii Facta ſunt morta
riola a mortificatione tuſionum.i.
paſſionū Ps̄. Propter te mortifi
camur tota die ¶ Item patientia
aſſimilatur lapidi criſopaſſo qui ē
lapis ethiopicus. que lux celat et
obſcuritas manifeſtat. de nocte em̄
igneus de die vero apparet aureus
vt Ysid. In die em̄ vt ipſe dicit eſt
euaneſcens et ſplendorem amittēs
velut aurum expalleſcit. Similiter
patiētia cordis i luce ꝓſꝑitatis ab
ſcōdit̄. Vnde Greg9 dicit. ꝙ iprou
dus miles eſt qui ſe fortē in pace
gloriatur. q̄a ſcꝫ fortitudo vera nō
oſtēditur tp̄e pacis. nec etiam tp̄e
ꝓſperitatis patientia. Et ideo pati
ētia in tenebris aduerſitatis agno
ſcitur. quia qualis quiſqꝫ apud ſe
lateat illata contumelia ꝓbat vt i
bidem Gregori9 dicit Ps̄. Nox ſcꝫ
aduerſitatis illuminatio mea. Naꝫ
ibi illuminatur anima vt ꝯgnoſcat
qualis ſit ¶ Item ſi eſt vera pati
ētia in nocte aduerſitatis efficitur
ignea.i. in amore diuino magis fer
uida et lucida. ſed in die ꝓſperita
tis palleſcit.i. efficitur timida. Nam
viri perfecti in aduerſitate per pati
entiam feruent. de proſperitate ti
mēt Ps̄. Ab altitudine diei timebo
.i. ꝓſperitatis.

¶ Capitulū. xxv.

Penitentia eſt omnium vicio
rum capitaliū que ſūt ſep
tē expulſiua. ⁊ ideo aſſimi
lantur ſaphiro eius virtutes Naꝫ
primo ſaphirus vt dicit Diaſcori.
habet virtutem ſudoris et ſangui
nis reſtrictiuam Et hoc cōuenit pe
nitētie iquātū r̄ſtrigit viciū gule.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

ex qua prouenit ſuperfluitas ſan
guinis et ſudoris ¶ Secundo hab3
virtutem caſtitatis amatiuam Nã
omnes autores cõſentiũt ꝙ hec gẽ
ma amatrix ẽ caſtitatis · ⁊ iõ ne eꝰ
virtus ꝑ immundiciam portantis
impediatur oportet eam portantẽ
caſte viuere · Hoc etiam competit
penitentie inquantum tollit v ciũ
luxurie · et caſtitatem ſeu continẽ
tiã diligit ⁊ reqͥrit · ꝙuis aliã in cõ
iugatis · aliam in viduis · aliam in
virginibus ¶ Tertio habet virtu
tem tumoris ⁊ inflature ſedatiuam
Vnde et apoſtemata reprimit ſi ĩ
pricipio noxie collectionis cito ap
poſitus fuerit · Et hoc competit pe
nitentie in quantum expellit tumo
rem ⁊ inflaturaz ſuperbie · ⁊ maxi
me ſi ĩ principio anteꝙ̃ ſuperbia ĩ
ueteraſcat ad humilitatem piten
tie omnino cõuertatur ¶ Quarto
habet virtutem caloris febrilis re
preſſiuã · ſi iuxta venas cordis pul
ſatiles ſuſpendatur Eſt autem aua
ritia mo dinatus ardor velut qui
dam febrilis calor qui quietẽ om
nium tollit et ſitim ĩextinguibilez
gignit · Hunc calorem penitentia
mirabiliter extinguit · vt patet in
euangeliſta matheo · quem fecit rẽ
linquere propria q̃ rapere ſolebat
aliena vt dicit beda ¶ Quinto ha
bet virtutem venenoſitatis et an
tracis expulſiuã et ideo veneno cõ
trariam habet virtutem · et virtu
tis eius penitus extinctiuã · Vnde
ſi araneam in pixidem poſueris et
verum ſaphirum ſuper eius orifici
um aliquantulum tenueris · eius v̾
tute aranea ſubito morietur vt di
cit Diaſcorides · Similiter penitenti
a expellit et extinguit venenum in
uidie q̃ facit hominẽ venenoſum ⁊
calorẽ caritatis extiguit ¶ Sexto
dicit diaſcorides ꝙ habet virtutẽ
diſcordium reconſiliatiuuam · Nã
plurimum dicitur valere eius pre
ſentia ad pacem inter aliquos re
formandam Quod quidem compe
tit penitentie · non ſolũ inꝙ̃tum a
nimam reconciliat deo ſed in quan
tum de cordibus penitentium iram
et odium fugat · ⁊ ad remittendũ
offenſas receptas et per cõſequẽs
ad pacem inclinat · Vnde etiam di
citur ad litteram ꝙ ſaphirus ſe por
tantem reddit benignum et mitẽ
Quod de penitentia magis certũ
eſt ꝙ̃ de ſaphiro ¶ Hec enim fu
it que lupum ſeuiſſimum .i. paulũ
contra criſtianos ferociſſimum mu
tauit in manſuetiſſimum agnum
¶ Septimo ſaphirus habet virtu
tem cordis letificatiuam et confor
tatiuam Vnde valet contra cardi
acam ⁊ melancolicã paſſionem Et
illud penitentie competit in quan
tum expellit accidiam que animaz
reddit triſtem et grauem Vnde e
a expulſa anima letificatur et alle
uiatur · ¶ Item penitentia aſſimi
latur ligurio · ¶ Primo ratione
generationis Notandũ eſt enim ꝙ
pleruncꝫ mala naſcũtur ex bonis
ſicut de proſperitate naſcitur inui
dia · ⁊ de virtute naſcitur ſuperbia
Quandocꝫ econuerſo de malis na
ſcunt̾ bona ſicut de tribulatiõe pa
tiẽtia · et de pccõ penitẽtia · et hec
eſt qđ repreſẽtat generatio ligurii
ſcꝫ originem penitẽtie ex corruptio
ne culpe · Nã ligurius ſic dicit yſido
rus qui ĩ colore ẽ electro ſilis ſic vo
tus ẽ a lice beſtia qꝫ ſciz ex eiꝰ vrina
int̾ arenulas generat̾ · Sic ergo li
gurius ꝙuis ſit gẽma p̃cioſiſſia ge
nerat̾ tñ ex viliſſia matia ſciz ex a
nial' vria Ita pnia ꝙuis ſit p̃cioſiſ
ſia tñ orit̾ ⁊ cãt̾ ex corrupta matia

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

ſcilicet ex hoīmis culpa Nam niſi
pceſſiſſet culpa non ſequeret penitē
tia ¶ Secūdo ratione vtutis qꝛ ligu
rius vt dicit Dya· paleas attrahit· ſē
dat dolorē· fluxū vētris reſtrīgit·
pditū colorē reſtituit Sic ad peni
tētiā attrahūtur palee.i. pauperes
qui exonerati a diuitiarū mundi
ſarcina leuiores ſūt ad motū cōuer
ſionis Diuites eñ ad patriam rari
us et difficilius cōuertūtur Lu· xviij
Quā difficile qui pecuniaꝫ habent
in regnū dei intrabunt· Item peni
tētia dolorem vētris.i. remorſum cō
ſcientie qui eſt ex rcordatione pec
cati ſedat dum ipſum peccatū tollit
et purgat· Item penitentia fluxum
.i. pnitatem et labilitatem peccan
di reſtringit· quia facit preterita
peccata plangere et plangēda nō
cōmittere· Colorē.i. gratiam et me
ritum in quibus cōſiſtit anime pul
chritudo pdita per peccatuꝫ reſtitu
it· ¶ Item penitētia aſſimilatur cri
ſtallo· Primo per aſpectum· Nam
criſtallus eſt clarus et ita purus qꝫ lit
terarū oīm que ſub eo ſunt ē mani
feſtatiuus· Hec ergo claritas fit in
penitēte p cōfeſſionis mūdiciaꝫ· Nā
duꝫ penitētia que in cōſtientia late
bant peccata maīfeſtat ipſā miro
mō purificat et clarificat· ¶ Item
criſtallus eſt luminis ſuſceptiuus·
quia anima per penitētiā luminis
gratie fit ſuſceptiua Item eſt colo
re aqueus· ſic penitens eſt plorati
uus et lacrimoſus Apo· xxij· Oſtē
dit michi flumen aque viue ſplen
didū tanq̄ criſtallum ¶ Secundo
pter generationis modū· Gene
ratur eñ criſtallus ex aqua q̄ p mul
ta ānorum ſpacia in criſtalli duri
ciam vertitur Vñ vt Greg· dicit
habet ex aqua fluxibilitatem· ſꝫ p
frigoris virtutem in criſtalli verti

tur firmitateꝫ Ecci· xliij· Gelauit
criſtallus ab aqua· Nō tamē vt di
cit diaſc· ſola vi frigoris ſed etiam
ratione terree ſiccitatis Sic peniten
tes licet ſint a principio molles et
fluxibiles et pni ad relabendū· p
ter quod oportꝫ qꝫ ſemp ſint paui
di· tamē poſtea per perfectam pſe
uerantiam in penitētia efficiuntur
fortes et ſolidi· Vnde dicit Greg·
qꝫ in via dei a timore icipitur vt ad
fortitudinem perueniatur.i. Cor· ix·
xv· Prius qd animale eſt deinde
qd ſpūale· Hec eñ ſoliditas preci
pue fit vi frigiditatis.i. cōtinentie q̄
refrigerat ardorem libidinis et re
ſtringit fluxibilitatem carnis Iteꝫ
fit vtute terree ſiccitatis.i. abſtinē
tie corporalis que deſiccat humorē
venereū ¶ Tercio pter vtutis effe
ctū Nā criſtallus habꝫ vtutē iflāmati
uā repletiuā· ſitis extictiuā· et do
lorum viſcerū expulſiuā Inflāmati
uā qdē qꝛ ſi exponatur radijs ſol' ade
o flāmā rapit vt fungus aridus ſiue
ſtipula ibi poſita incendatur vt di
cit Yſid· Sic et cor penitentis radi
is ſolis.i. xpi exēplis vel verbis vl'
inſpirationibus ſic aliquādo incē
ditur vt aliquos ſibi per exēplum
pximos ſibi incendat· Repletiuaꝫ
virtutem habet· qꝛ ſi tritus bibatur
vbera lacte replet vt dicit Diaſco·
Similiter vbera mentis ſcꝫ intelle
ctū et affectū penitētis gratia peni
tētie adimplet lacte dulcedinis et
conſolationis Vnde de Aug· ad pe
nitētiam cōuerſo legitur· qꝫ nō ſa
ciabatur illis diebus pre dulcedine
mirabili cōſiderare altitudinem cō
ſilij ſuper ſaluteꝫ generis humani
Item habet etiam criſtallus ſitim
ſedare vt Diaſc· Sic penitētia ſitiꝫ
extiguit iordinati appetitus viciorū
Item criſtallus valet etiā portatus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

contra colicam ⁊ viſcerum̃ paſſio
nẽ ſi nõ aſſit cõſtipatio Similiter pe
nitentia remorſum ⁊ amaritudinẽ
interiorẽ cõſcientie expellit poſtq̃
ipſum pccm̃ purgauit. ñ aſſit cõſti
patio id ẽ duricia et dilatio ſatiſfa
ctionis ¶ Itẽ pnia aſſimilat᷑ nitro
Nitꝝ em̃ ſcd̄m dyaſc. eſt q̃ſi lapis
ſubalbidus et pſpicuus. cui9 ṽtus
eſt diſſolutiua et attractiua ac ab
ſterſiua et humoris ſupflui cõſump
tiua. Et ſimiliter pnia duriciã pcci
diſſoluit. gratiã dei attrẽhit. ſordes
cõſcientie abſtergit. ⁊ ſupfluos hu
mores in abſtinentia cõſumit. Itez
ſcd̄m plinĩu nitꝝ eſt vena tre. ⁊ ẽ
calidum et ſiccuz. leue. rubeũ et al
bũ vel citrinũ. Que etiã omnia pe
nitentie cõpetunt per effectũ Quia
pnia mẽtẽ inflãmat. et iõ calida.
corpus extenuat ⁊ iõ ſicca. cõſcien
tiã exonẽat et iõ leuis. verecũdiam
cauſat et iõ rubea. Cõſcientiã mũ
dat et iõ alba. vultũ deformat. ⁊ a
liqñ etiam ad litterã citñat p ieiu
niũ. q᷑ ieiunare in eſtate ſm medi
cos inter alia que facit ẽ q̄ vultuz
citrinat. et iõ citña ¶ Itẽ penitẽ
tia aſſimilatur auripigmẽto. Prĩo
q᷑ auripigmẽtũ habet virtutez de
albatiuã. Habet em̃ vt dicit Dya
ſc. fulguris naturã. ſcz calefactiuã
et deſiccatiuã. Vnde ſi aliqd metal
lũ apponatur ipſum ſua virtute in
albuz tranſmutat. Similiter pnia
dũ cor calefacit per offẽſe medita
tionẽ. ſcd̄m illud Ps. Cõcaluit cor
meũ intra me. et in meditatione
exardeſcz ignis Et deſiccat per tri
ſticie cõſũptionẽ. q̃a ſpũs triſtis ex
ſiccat oſſa. vt dĩ Prouẽ. xvij. Deal
bat cõſcientiã p culpe purgationez
Yſa. i. Si fuerit peccata vrã vt coc
cinũ velut lana alba erunt ¶ Secũ
do q᷑ habet ṽtutẽ curatiuã. Nam

auripigmẽtũ vt dicit plini9 conue
nit medicine. Habet em̃ ṽtutem
diſſoluendi attrahendi et mundifi
cãdi. Vnde valet malũ ãhelitũ hñ
tibus ſi fumus eius capite inclina
to accipiatur ¶ Sic etiã pnia curat
peccõꝝ infirmitates. diſſoluit corda
dura. ⁊ attrẽhit ea ad bona opera.
mundificat aĩe intima. Et ſi quis
inclinato capite. i. mẽte humili et
deuota. fumũ ei9. i. penã ſatiſfacto
riã iniunctã ſibi recipiat. ãhelituz
malũ. i. malã vitã vel malũ peccãdi
vſum corrigit et rectificat ¶ Ter
cio q᷑ habz virtutẽ depilatiuã. Nã
ex auripigmẽto fit vngentuz depi
latoriũ quãdo cuz calce et vino de
coquit᷑. Similit᷑ penitentia cũ calce
.i. cũ feruore et puritate Quia calx
eſt alba et feruorẽ ignis in ſe cõtinz
Et cũ vino cõpunctionis lacrimoſe
De quo in Ps. Potaſti nos vino
cõpunctionis. aufert pilos. i. deſide
ria carnis extinguit. Pili enim ex
carne pcedentes deſignãt appetit9
carnales ¶ Quarto. quia vĩ habz
vnguiũ renouatiuã Habet em̃ au
ripigmentũ naturã inciſiuaz et cor
roſiuã. Vnde et vngues facit cade
re deformes vt creſcant meliores.
Quaſi autez vngues deformes ſũt
inordinati mores q̃ ex vſu q̃ſi inſe
pabilit᷑ inherẽt peccõri. ſic̃ vngues
tenacit᷑ inherent carni. Sed tanta
eſt vere pnie virtus q̄ vngues ve
teres. i. priſtinos mores deformes
facit derelinq̃re ⁊ in meliores imu
tare. ſcd̄m illud Ro. vi. In noui
tate vite ambulemus. ¶ Item pe
nitentia aſſilatur illi gẽme que dĩ
argarites. q̃ eſt argẽto ſimilis. Ha
bz em̃ ſtigmata aurea. cui9 forma
q̃drangulata ẽ. ⁊ habz fortitudinẽ
adamãtis. et putat vulg9 tale no
mẽ ſibi ipoſitũ. eo q᷑ frenet iras et

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

impetus aiorum. Sic homo peītēs de
bet eſſe argenteus per conſcientie cla
ritatē. ſed ſtigmata tribulationuz
habere aurea p patiētie precioſita
tē. formā quadrangulatam p ope
rationū pluralitatē. Habet enim
penitentia q̄tuor angulos .i. quatu
or opera exteriora. ſciz confiteri ieiu
nare orare et elemoſinas dare Itē
debet fortitudinē habere .i. cōſtanti
e firmitatē. Et talis penitentia eſt
que frenat et placat iram dei et im
petum furoris ſcz iudicij ſui.

Capl'm. xxvi.

Penitens debet aſſimilari a
damanti Primo ratione p
uitatis. quia eſt lapis par
uus et modicus. Nunq̄ enī in ma
gnitudine nuclei auelani inueītur.
Sic penitens debet eſſe puus p hu
militatem. ſcz reputatione ſui ſe p
uificando Math. xviij. Niſi conuerſi
fueritis et efficiamini ſicut puuli nō
intrabitis in regnum celorum.
Secundo ratioē claritatis. Nā ada
mas licet habeat colorē ferrugine
ū tamē habet ſplendorem criſtalli
nū. Sic homo penitens licet ſit de
ſpectus in colore .i. in apparētia ex
teriori. habet tamen mūdicie inte'i
oris et gratie ſplendorem. ¶ Ter
cio ratione ſoliditatis. Nam tante
ſoliditatis eſt q̄ nulli violentie ce
dit. quia nec ferro frangitur nec i
gne ſoluit̄. ymo nec vnq̄ caleſcit.
Et cū ſit inuictus ignis ferriq̄ cōtēp
tor rūpit̄ ſanguine hirci calido et
recenti. Sic penitēs debz eſſe ita cō
ſtās vt nec ferro .i. violētia frāgat̄
aduſitatis. nec igne .i. calore pſpe
ritatis ſoluat̄. tn̄ ſāguis hirci .i. xpi
p peccō mūdi imolati Etenī hirc9
in lege p peccō imolabat̄. dū recēt̄
et feruent̄ ad memoriā rēducit̄. de
bet cor̄ penitentis calefacē et in la
c̄mas deuotionis ſeu cōpaſſioīs di
ſoluere. vel hoc ſignat. q̄ virtute
ſanguinis criſti ſoluit̄ duricia pec
cati in peccōre penitēte. ¶ Quarto
ratione cōtrarietatis. Habz enī iſte
lapis cōtrarietatē quandā ad mag
nietē. quia poſit9 iuxta ferrū nō pa
tit̄ attrahi a magnete. ymo iā at
tractum quadam violētia retrahit
Sic penitens ētrahit aīaz ne attra
hatur a peccato. et iam attractaz
adhuc habet virtutē retrahendi et
reducendi ad gratiam ¶ Quinto
ratioē vtilitatis. quia adamas vt
dicit yſid. dicitur venena ēpmere.
metus expellere. magicis artibus rē
ſiſtere. et ſcd̄m dyaſc. habet etiā
ſepata cōnectere. Eſt enī gēma vt
ipſe dicit Dyaſc. recōſiliatioīs et a
moris. Et ideo dicit. q̄ ſi vxor fue
rit viro odioſa vel ab eo ſeparata
per virtutem adamantis in eius g̃
tiam faciliter reuocatur Sic penitē
tia venenum peccati deprehendit et
abicit. timorē etiā humanū quo q̄s
timet aſpera pati expellit. q2 volū
tarie homo penitens aſpera aſſuit
Item aīa per peccatuz a criſto ſpō
ſo ſuo ſepata virtute pn̄ie ad eius
amorem et gratiā reuocat̄. Habet
etiam magicis artibus .i. dyabolicis
temptatioībus quas dyabol9 qua
dam fallaci arte ingerit reſiſtere et
obuiare. ¶ Itē penitens debet eſ
ſe ſimilis lapidi abſitos qui eſt gē
ma nigra ponderoſa venis ruben
tibus diſtincta. que igne calefacta
ſeptem diebus calorem ſeruat. vt
dicit yſidorus. Sic anima peniten
tis debet eſſe nigra p penitentiā.
ponderoſa p prudentiam. venis ru
bentibus diſtincta p amoris et ca
ritatis flammam. et ſeptem diebz
calorem amoris ignituz ſeruare p

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

perſeuerantiã. per ſeptem em̄ dies
ſeptiane totū tēp9 vite preſētis di
uoluitur. vnde vite preſētis ſeptē
diebus calorem ſeruat qui ſcilicet
ī dei amore omni tempe pſeuerat
¶ Item penitens aſſimilatur qbuſ
dam metallis quorū quedam ſūt
que nūq̄ fundunt ſicut lapides qd
ē ꝓpter dominium terrei ⁊ defectū
humidi aquei Et hys aſſimilantur
homines obſtinati qui numq̄ per
penitentiam emolleſcunt Job. xli.
Cor ei9 indurabit̄ q̄ſi lapis Quedā
vero totaliter fūduntur vt metal
la. et hys aſſimilat̄ veri penitentes
q̄ toto corde ad deum cōuertūtu r
ſecundum illud Johel. ij. Conuerti
mi ad me ī toto corde veſtro Que
dam vero ptim fundūtur et ptim
non. vt almacraſia que eſt lapis
qui calore ſolutus ī es cōuertit̄ eo
ꝙ habeat in ſe venas minerales.
Huic aſſimilat̄ hȳ q̄ ptim penitēt
et ptiꝫ nō. ſcilicꝫ qui de vno pecca
to penitēt et de alio nō. vel q̄ plan
gunt preteritū non vitant futurū
Ferruꝫ aūt molleſcit ad ignem ſed
non funditur niſi per aliqd ſibi ad
iunctum vt arſenicum Et huic aſſi
milantur qui per tribulationeꝫ im
mutātur. ſed nō tamē vt peccata
dimittāt. ſicut faciebat pharao. q̄
īminēte plaga populū dimittere
ꝓmittebat. ſ ea ceſſāte retinebat
Sed ſi arſenicum .i. virtus diuine
gratie infunditur. tūc oīno cordis
duricia ſoluitur et mundatur.

¶ Capitulum. xxvij.

Predicator debꝫ eſſe ſimi lis
argento Nā argētū eſt pu
rum. clarum. duruꝫ. ſono
rū igne liquefactibile Sic p̄dicator
vbi dei debꝫ eē pur9 quo ad ꝯſciāꝫ
Mala tercio Sedebit conflans et
emūdās argētū Debꝫ em̄ p̄dicator
ꝯflare alijs ex verbis ſacre ſcriptu
re ſalutifera documenta. et emūda
re ꝯſcientiam ꝓpria abiciendo pec
cata Apoſtol9 i. Thi. iiij. Attende
tibi et doctrine Itē debꝫ eſſe dur9
p pacientiā Iſa. vi. Pro ferro af
ferā argentū. p duritiaꝫ ferri forti
tudo ſecularium p ſo liditatē argē
ti cōſtātia predicātiū ītelligi poteſt
Item debet eſſe clarus per ſapien
tiā precipue per ſapiētiā diuinoꝝ
eloquiorū de quib9 Ps. Eloquia
domini eloquia caſta argētū igne
examinatū ꝓbatū terre purgatū
ſeptuplū Iteꝫ debꝫ eſſe ſonorus p
doctrinā Pro. x. Argētum electū
ligua iuſti Itē debꝫ eē liq̄factibilis
per ꝯpaſſionē ⁊ miſericordiā Zach
xiij. Noſtrū es ſicut argētum vrit̄
Argētū em̄ dū vritur liq̄tur Sicut
vrebat̄ et liquebat̄ ille predicator
paul9 cū dicebat Quis infirmatur
et ego nō īfirmor. q̄s ſcādalizatur
et ego nō vror. Itē debet eſſe duc
tilis per obedientiam Numeri. x.
Fac tibi duas tubas argēteas duc
tiles Tubas p ſonū doctrīe Argen
teas p munditiā vite Ductiles per
motū obediē ¶ Itē argētum ē bal
ſami ꝯſeruatiuū ⁊ ꝟtutis ī iaſpide
cuſtoditiuū. Vn̄ maiorē ꝟtutē ha
bꝫ iaſpis ī anulo argēteo q̄ꝫ in au
reo In quo ſignat̄ precipue ꝙ pre
dicator debꝫ ītēdere ad ꝯſeruādū o
dorē bone fame ⁊ honeſtatē vite.
Nam virtus iaſpidis eſt honeſtas
hominis vel cōtinentia carnis. et o
dor balſami ſuauitas boni exempli
et nominis ¶ Item argentum ex
tactu terre rubiginem contrahit
ſed ex cōfricatione ſalis et arene
pſtinum colorem reſumit Similit̄
predicator quandoq̄ꝫ cogitando l
tractando terrena contrahit rub
ginem alicuius cupiditatis Sed ex

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

ↄfricatione ſalis .i. cōtemplatione
ſiue ſtudio ſapientie que eternorū
nobis ſaporem repūtat· cuiusↄpa
tione tpalia vileſcunt· et etiā ex
cōfricatione arene .i. ex mundatio
ne penitentie· que ratione ḡuedi
nis arene aſſimilatur· ad priſtinā
reſtituit puritatē affectionis· Itē
qui digne vult exequi officium p̄
dicādi deb; effici ſilis cuidā gēme
q̄ dicitur aſtrion· q̄ eſt criſtallo ꝓpi
qua· et in centro lucet vt ſtella ful
gore plene lune· Vnde ſic eſt dicta
ab aſtris· eo ꝙ fulgorē eorum in ſe
rapit vt dicit yſid· Sic predicator
criſtallo debet eſſe ſimilis p cōſcien
tie puritatem· lucere in cētro id ē
in corde per ſapientie claritatem·
Aſtrorū .i. ſanctorum et pfectorum
fulgorē ſcȝ doctrine vel vite i ſe ra
pe per ſtudium et viuendi ↄformi
tatē Danie· xij· Qui ad iuſticiā eru
diunt plurimos erunt velut ſtelle

¶ Capitulū· xxviij·

Prudentia aſſimilatur iaci
ncto· Primo ꝓpt fulgoris me
diocritatē· Nam iacinctus
qui eſt ſaphirei coloris ille eſt opti
mus· ſicut ille qui i ethiopia inue
nitur· nec nimis eſt clarus nec ni
mis obſcurus· ſed mediocrit fulgi
dus· Similit̄ prudentia hominis re
q̄rit menſurā quandā mediocrita
tis Prouer· xxiij· Prudentie tue po
ne modū ſcilȝ vt neqȝ plus ſapias
ꝙ oportet· nec plus ignores ꝙ qđ
ſcire nō debes Quāuis alij dicāt ꝙ
hoc ſalomonis dictum nō eſt ſic in
telligendū· ꝙ ipſā prudentia ſit in
ſe moderāda· Sed quia ſm pruden
tiam eſt aliis modus imponendus
Opus enim prudentis ſic mediuȝ
tenet recte rationis· vt neqȝ exce
dat qđ ē nimis ſapere vl' fulgere·
vel deficiat qđ eſt quaſi ignorāe vl'
obſcure eſſe Cant· v· Manus illius
tornatiles auree plene iacinctis·
Hee manus ſunt opera prudentie·
que ſunt plena iacinctis .i. modera
tionibus debite rationis· ¶ Secun
do ꝓpter ſculpture ſuſceptibilitatē
Quia licet iacinctus ſit ad ſculpen
dum duriſſimus nō tamē eſt inuic
tus. quia ab adamāte ſculpitur et
ſignatur· Similiter homo prudens
licet nō ſit faciliter ad credendum
omni verbo et omni dicenti indu
cendus. ſed ad multa credenda ſit
durus· ita vt nō a quolibet infor
metur· tamē veraciter et rationabi
liter loquenti ſiue corripienti etiam
ſi dura dicat nichilominus credit
et eius impreſſiones humiliter ſu
ſcipit· Et talis impreſſio eſt ſicut a
damantis· Nam adamas eſt lapis
duriſſim9 qui nullo metallo cedit
Talis debet eſſe facies predicātis
ſeu corripiētis Eze· iij· Vt adamā
tem et ſilicem dedi faciem tuam ¶
Tercio ꝓpter aeris ↄformitatē Nā
ſicut dicit Dyaſco· iacinctus aeri ſe
maxime conformat· vt ſit in nubi
lo nubiloſus et in ſereno ſerenus
Similiter homo prudens cōformat
ſe decēt ſtatui aliorū cū qb9 habȝ ↄ
uiuē ſcȝ vt ſciat gaudē prudēt cū
gaudētib9 et flē cū flētib9 Hoc em̄
dicebat Ap9 .i. Cor· ix· Oib9 oīa fa
ct9 ſū Sed ſic dicit qdā gloſa· Pru
dens et din9 apl's ita oib9 ceſſit ꝙ
formā vē honeſtatis nūꝙ̄ exceſſit
Quarto ꝓpt effect9 vtilitatē· Eſt
em̄ iacīct9 efficax et vtilis ad m'ta
Nā iacinctus vt dicit Dyaſc· habȝ
letificare· qđ ↄuenit prudenti inq̄
tū vitat inuidiā q̄ ē triſticia i bonis a
lienis vt dicit Phūs· Sȝ prudēs de
alienis bonis e contrario letatur· Item
iacinct9 hēt melācolicā qualitateȝ
fugare· et hoc competit prudenti·

in quantū vitat accidiam· que ad
modū melācolici humoris īfrigidat
caritatis feruorem ⁊ deſiccat deuo
tionis humorem Melācolia enim ē
frigida et ſicca Sed ecōtra homo ve
re prudens conatur eſſe feruens ⁊
deuotus ¶ Item dicitur ꝙ iacinctꝰ
facit ſuſpiciones vitare · et hoc
cōpetit prudēti inquantū vitat ſu
perbiam · Superbus enim ſuſpicio
ſus ē quia cū pax eſt et ſecuritas ille
ſuper inſidias ſuſpicatur ¶ Itē Ia
cinctus habet diuerſis peſtilenti
is aeris obuiare · ⁊ hoc cōpetit pru
denti inquātum vitat iram que fa
cit hominē multipliciter peſtilentē
¶ Item iacinctus habet membra
vigorarē ⁊ neruos vegetare Et hoc
cōpetit prudēti iquātū vitat viciū
gule et intēperantie · que mēbra fa
ciūt ecōtrario debilitari atq̃ infir
mari In quātū etiā vitat vini ebri
etatem que neruos ſpecialiter le
dit ⁊ etiā leſos eneruat ¶ Item ia
cinctus habꝫ dulcem et ſalutiferum
ſaporē dare · et hoc ꝯpetit prudēti i
quātū vitat luxuriā · que licꝫ videa
tur dare ſaporē .i. delectationē · ta
mē ille ſapor ſiue delectatio nō eſt
ſalutiferus · ſed dāpnabilis et fina
liter ſētiē nō dulcis ſed amarus · ſe
cūdū illud Pro · v · Nouiſſima illiꝰ
amara quaſi abſinthium ¶ Item
iacinctꝰ qui eſt bene ſimilis ſaphi
ro habet venenum expurgare · Et
hoc competit prudenti inquantum
vitat cupiditatem et auariciam ·
Nam ſicut dicit Augꝰ · Venenum
caritatis eſt cupiditas

¶ Caplm · xxix ·

Purificatio cordis aſſimilatꝰ
Corallo Primo ratione ge
nerationis · quia Corallus
naſcitur et generatur in mari max
ime in rubro Similiē purgatio pec
cati maxime ī mari rubro .i. ī ama
tudine ꝯtritionis et rubore confeſſi
onis reperitur ¶ Secūdo ratiōe trāſ
mutationis · quia Corallꝰ ꝙ diu te
gitur ſub aquis lignuꝫ eſt ſiue her
ba habens ramos cādidos et mol
les Et ſtatim dū abſtrāhiē de aquis
et aere tangiē in lapidem indura
ē · vnde tunc rami eiꝰ rubeſcūt ⁊ du
reſcunt Ita penitēs ꝙ diu manet
ſub aquis penitētie vel tribulationū
eſt vt lignuꝫ ramiferū per operoſi
tatē · et cādidū per cordis et opis
puritatē · et molle ꝑ flexibilitateꝫ
.i. ad bonū flexibile Si aūt ab hmōi
aquis extrāhatur ſtatim tegitur ru
bedine peccati ⁊ īfectione Vnde di
citur Yſaie .i. Si fuerint peccata ve
ſtra quaſi vermiculꝰ rubra ⁊c̄ Item
induratur ꝑ peccati obſtinationeꝫ
¶ Tercio ratione diſtinctionis quia
Corallꝰ duplex eſt · rubeꝰ et albꝰ ·
poſſumus em̄ Coralli rubedineꝫ in
flectere in bonam partem · vt ſcilꝫ
Corallꝰ albꝰ repn̄tet puritateꝫ in
nocentie Rubeꝰ vero ruboreꝫ peni
tentie ſiue ꝯfeſſionis Pnīa em̄ quā
to magis ē verecūda tāto valídior
quia erubeſcētia cum ſit pena eſt ma
gna ps ſatiſfactionis ſm̄ Auguſt ·
Vtrūq̃ autē Corallū dr̄ magis va
lē ꝯtra fulmē eiq̃ reſiſtē Quia ſcꝫ
vtrūq̃ dictorū ſcꝫ puritas innocen
tie ⁊ purgatio pnīe valꝫ ꝯtā fulmē
.i. ꝯtra īpetū ire dei ſiue peſtilentie
Nā de puritate īnocētie patꝫ in ſo
domitis quia dn̄s aſſeruit Abrahe · quia
ſi fuiſſēt iē eos decem tm̄ īnocētes i
uēti pepciſſꝫ oībꝫ illis Ge · xviij · De
purgatione penitentie patet in ni
niuitis quibꝰ deus pepercit penitē
tia a plaga quam per Ionam ꝓphe
tā predixerat quia penitentiā ege
rūt ad ꝑdicationem illiꝰ Ione · iij ·

Quarto ratione ṽtuoſe ỏpatiõ
nis. Nã corall9 et maxĩe ruf9 va
lꝫ cõtra oẽꝫ fluxũ ſanguis. cõtra
epyleſiã. cõtra dyabolica mõſtra
fructus multiplicat. fines ⁊ prin
cipia negociorũ abbreuiat. Que ſi
ue vera de corallo ſint ſiue nõ. pur
gationi tamen penitẽtie competũt
veriſſime. ꝙ ipſa ↄ̃ſtringit fluxũ ſã
guinis. i. refrenat odia ⁊ rixas q̃ ſũt
cauſa effuſionis ſanguis Ipſa va
let contra epylenſiã ſiue morbum
caducuꝫ. ꝙ a caſu peccati p̄ſeruat.
ipſa diabolica monſtra. i. dyaboli
cas illuſiones ſiue deceptiones fu
gat. fructꝰ ipa meitorũ mltiplicat.
Ipſa principiũ vite ſpiritualis et
finem q̃ ẽ gloria eterna abbꝛ̃iat.
ꝙ ſciꝫ breuis penitentia et inocen
tiam reſtituit et gloriam eternam
acq̃rit Itẽ purgatur homo a pecca
to ſicut ferrũ a rubigine ſcilicet p
ignis decoctionem. vel per lime
corroſioneꝫ. vel per lapidis duri ⁊
aſperſionis arene confricationem
Ignis decoquẽs ẽ dilectio feruida
Luc. vij. Remittuntur ei peccata
multa quoniã ⁊ c̃. Grego. Tãto ã
pli9 peccati rubigo conſumit̃ quã
to peccatoris cor magno caritatis
igne crematur. Lima corrodẽs cor
reptio aſpera Pro. xx. Liuor vul
neris abſtergit mala criminis. La
pis aũt eſt tribulatio dura. Her.
Qd facit fornax auro hoc facit tri
bulatio iuſto ſcilicet quia purgat.
ſed grauis arena eſt penitentia.
Act. iij. Penitemini ⁊ cõuertimi
ni vt deleãtur pccã vrã

Capitulũ. iiij.

Querendus eſt criſtus ſicut
topazius ſiue topaziõ. Nã
traditur ꝙ in tracomitide
dum incole loci fame maxima labo
rarent et radices herbarum euelle
rent gẽmã effoderũt quã in lingua
ſua topaſion vocauerunt. qd ſonat
idem quod querere. quia eam mul
ti querunt. ex eo ꝙ eſt omniũ gẽ
marum maxime preclariſſima. licꝫ
in effectu variabiliſſima. et eſt eti
am vtiliſſima. ꝓpter que omnia q̃
rendus eſt criſtus. Primo ergo
querendus eſt criſtus multo ãpli9
q̃ꝫ topaſius ꝓpter ſuam maieſtatẽ
Dicit enĩ plini9 hanc gẽmam ſciliꝫ
topaſion tãte magnitudinis fuiſſe
repertam vt ex ea philadelfi face
rent ſtatuam q̃tuor cubitorũ. Hec
autẽ magnitudo cõpetit etiã criſto
homini qui omnium hominũ maxi
mus fuit ſcilicet ſanctitate et pote
ſtate dignitate et felicitate. Unde
criſtiani merito de ipſo faciunt ſta
tuam et eius adorant ymaginem
crucifixi. quia per crucem maxime
oſtenſa eſt virtus eius. Et hec eſt
ſtatua q̃tuor cubitorum. ꝑmo poti9
fuit quatuor lignorum. ex eo ꝙ ṽ
tus eius per mũdi quatuor ptes ſe
diffundit. ſcilicet orientem occiden
tem meridiem et ſeptentrionẽ.
Secundo querendus eſt criſtus ꝓ
ter ſuam claritatem Nã topaſi9 eſt
gẽma preclariſſima. eo ꝙ ex viren
ti genere omniqꝫ colore eſt reſplẽ
dens. Unde ſic lucet quando tãgi
tur radijs ſolis vt omnium gẽma
rum aliarum ſuperet claritatem.
Hanc ſi polis eam obſcuriorem fa
cis. ſed ſi ſue nature relinquis cla
riorem. Similiter autem et criſtus
ex genere virenti. i. ex carne virgi
nali eſt progenitus. et omni colo
re. i. omni gratia ſiue virtute ſplẽ
duit. Et tactu ſolaris radij id ẽ ex
vnione ad verbum tanta claritatẽ
et ſplendore gratie ⁊ ſapientie ple
nus fuit vt omniũ gẽmaꝝ. i. omniũ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

electorũ claritatem excelleꝛit · ſiue
in miraculis ſiue in virtutibꝰ · ſiue
in meritis · ſiue in doctrinis · Hic
paſſionibus penarum expoſitꝰ ſci
licet in morte in cordibꝰ apoſtolo
rum et oculis iudeorum obſcurioꝛ
factus eſt In cuius ſignũ tunc ob
ſcuratus eſt ſol · ſed ſue nature di
uine relictus per reſurrectionem
clarioꝛ eſt effectus ¶ Tercio querẽ
dus eſt criſtus quẽadmoduꝫ topa
zius ꝓpter preciositateꝫ · eſt enim
topazius gemma precioſiſſima ꝙꝛ
nichil ea in thezauris regum pre
cioſius inuenitur · eo autem preci
oſioꝛ quo rarioꝛ Et habet duos co
lores ſcilicꝫ ex auro et ex aerea cla
ritate · ⁊ ẽ tante perſpicuitatis ꝙ
gẽmarum ſibi obiectarum in ſe re
cipit claritatem · Sic criſto ī theſau
ris regum ī ſpiritualibus diuitꝭs
id eſt hominũ bene ſeipſos in hoc
mundo regẽtiũ ſiue premns ī celo
iam r̃gnãtiũ nichil precioſiꝰ nichil
rarius poſſidetur Vñ ſancti vt iſtũ
tanti lucrifaciant oĩa alia vt ſter
coꝛa reputant · Et merito quia ī ip
ſo ſunt omnes thezauri ſapientie
et ſcientie dei abſconditi · vnde iſte
eſt thezaurus de quo dicitur Mat ·
xiij · Simile eſt regnũ celorum the
zauro abſcondito in agro · quẽ q̃
īuenit homo abſcõdit Hic eſt etiã
thezaurus rarus ymmo ſingularis
et ſolus cui ſimilis nullus alius in
uenitur Pſ̃ · Sigularit̃ ſum ego doñ
Eccĩ · vij · Virũ de mille vnum rep
pi · id eſt criſtum qui fuit vnꝰ id ẽ
ſingularis in perfectione quam mil
lenarius ſignat numerꝰ Hic etiã
habet duos colores ſcilicꝫ aureum
deitatis et aereum mũdiſſime huã
nitatis · hic aliarum gẽmarum cla
ritatẽ ī ſe recipit · ꝙꝛ que alijs ſuis
mẽbris ſiue fidelibus ſunt ſibi ipſi
aſſcribit Math · xxv · Quod vni ex
minimis meis feciſtis michi feciſtis
Vel in ſe eoruꝫ claritatem recipit
quia ſcilꝫ eorum meritis ſeipſũ in
premiũ tribuit Geñ · xv · Ego mer
ces tua magna nimis ¶ Notandũ
eſt autem ꝙ licꝫ topazius ſit gem
ma precioſiſſima · eſt tamen a lu
na paſſiua · ſentit enim motum luẽ
et curſum Vnde dicit̃ valere cõtra
lunaticam paſſionẽ Sed maiorem
dicit̃ habere effectũ ſecũdũ ꝙ luna
r̃cipit incremẽtũ Per lune motũ ſi
ue curſũ accipe huãne nature paſſi
bilitatẽ et motũ quẽ criſtus ī ſe ſẽ
ſit dũ noſtraꝫ mortalitateꝫ et pena
les paſſiones aſſumpſit · Aſſũpſit
eniꝫ paſſiones pene et abſtulit paſ
ſiones culpe Et iſto modo topaziꝰ
valet cõtra paſſiones luãticas id ẽ
contra peccatum ipſum ſcilicet a
nobis tollendo · ſecundũ illud Jo ·
· i · Ecce q̃ tollit peccata mundi Sed
virtus eius ſecũdum augmentum
gratie dicitur dupliciter · vno mõ
quia criſtꝰ natura mutabili aſſũp
ta que per lunam deſignatur ſecun
dũ incrementa etatis plus et plus
alijs de ſua virtute oſtẽdit ſecũdũ
illud Luce · ij · Jheſus autem ꝓficie
bat ſapientia et etate ⁊ gratia Eta
te etiam creſcebat ſecũdum verita
tem · ſed ſapiẽtia et gratia ſecũdũ
oſtenſionẽ licet etiam in veritate
ꝓfecerit in ſapiã expimẽtali Alio
modo ſecũdũ augmẽtũ lune v̓tus
eiꝰ creuit · vt ꝑ lune mobilitateꝫ
eiꝰ paſſibilitas exp̃mat̃ · ꝙꝛ quãto
paſſꝰ fuit tãto plꝰ nob̃ meruit tã
to plꝰ exaltatꝰ fuit Phil̃ · ij · Criſtꝰ
factꝰ ẽ ꝓ nob̃ obediẽs vſqꝫ ad mor
tẽ · mortẽ aũt crucis ꝓpt̃ qđ et deꝰ
exaltauit illũ ¶ Quarto q̃rẽdus ẽ
criſtus quẽadmodũ topazius ꝓpt̃
vtilitatẽ · Naꝫ topazius eſt gẽma

vtiliſſima. Hec eſt enim vt dr̄ in
lapidario que feruentes vndas cō
peſcit ebullire. Sic criſtus feruētes
perſecutiones contra ſuos fideles
extinxit. et eas contra eos preua
lere non permiſit. In cuius ſignū
dicitur Mathei. viij. Impauit ve
tis et mari et facta eſt trāquillitas
Hic eſt qui fluxum ſanguinis .i.
lapſū peccati reſtringit dicens Va
de et amplius noli peccare Jo. vij
Et nō ſolum hoc facit per documē
tū ſed etiā p auxilium dando ↄtra
peccata et peccandi ꝓnitatē reme
dia oportuna. Hec eſt etiam gēma
que ſecundū dyaſc. irā ſedat. Sed
quis ſic irā ſedat vt criſt9? qui ait
Mat. x. Ego autē dico vobis quia
omnis qui iraſcitur fratri ſuo re9
erit et c̄. Item hec eſt gēma que tri
ſticiam fugat. qꝛ et xp̄s ait Math.
vi. Nolite fieri ſic̄ ypocrite triſtes.
Itē eſt que noxios motus ſedat.
quia criſtus nō tantū act9 peccato
ꝝ exteriores. ſed etiā motus inte
riores condemnat dicēs. Omnis
qui viderit mulierem ad ↄcupiſcē
dū eā iā mechatus eſt et c̄ Mat. v.
Itē hec eſt que freneſim curat. qa
xp̄s ſtultā et inutilē locutionē ſicut
eſt freneticorū vel inſipiētum ſolet
reprimere. dū etiam de ocioſo ſmo
ne .i. inutili iudicandos eſſe hoīes
dicit Math. xij. De omni verbo oci
oſo qd fuerint locuti homines red
dent de eo in die iudicij rationem.
Hec etiam vt dicitur mortē ſubita
neā vitat. qd etiam ſi quis nō eſſe
verū vel poſſibile de lapide hoc cre
deret. tamen de xp̄o verum eſſe pa
tet. quia nos ad vigilandum et
mortē preueniendū ſollicitat dicēs
Vigilate quia neſcitis diē neqꝫ ho
ram et c̄. Mathei. xxv. Et hoc dicit
ne ſit nr̄a mors ſubitanea et ipro

uiſa. Patet ergo qꝛ xp̄s eſt quere
d9. quia ſicut topaſiō res maxia.
res pulcherrima. res p̄cioſiſſima.
res vtiliſſima Ideo ait Ps. Dilexi
mandata tua ſuper aurū et topaſiō
Sed ſi certe ſua mādata multo ma
gis mandātem diligere debemus
.i. criſtum. q̄ dicit Mādatum nouū
do vobis vt diligatis vos inuicem
Jo. xij.

Caplm̄. xxxi.

Sancti viri aſſimilantur gē
mis Primo ratione nōis.
quia vocantur gēme preci
oſe ſiue lapides precioſi. Dicuntur
em̄ precioſe. qꝛ rare. Qd em̄ rarum
eſt dicitur precioſum. ſicut dicitur
.i. Re. iij. Sermo dn̄i erat precio
ſus .i. rarus. Vn̄ ſancti et electi ſūt
precioſi. quia ſancti et electi pauci
ſunt et rari. Nam arta via eſt que
ducit nos ad vitam. et pauci ſunt
qui ambulant in ea vt dr̄ Mat. vij
Via em̄ iſta ſancta eſt. et vir pollu
tus nō tranſibit per eam. vt dicit̄
Yſa. xxxviij. Seq̄tur qꝛ ſancti pau
ci ſunt et rari. Dicuntur etiā gēme
precioſe .i. virtuoſe vt in lapidario
dicitur. Vnde yſid. dicit. Nulli eſſe
debet dubium quin ſit ſua virt9
diuinitus inſita gēmis. Et ī lapida
rio dr̄. Ingens ē herbis virtus et
maxima gēmis. q̄ virtutib9 habū
dāt ꝯtuitis et diuītus ſibi collatis
Nā vt9 vt dicit Aug9 ē bona q̄litas
mētis q̄ recte viuitur q̄ nemo male
vtitur quā in nob dn̄s opat̄. Tali
b9 v̓tutib9 ſci hoīes habūdāt et di
tes ſūt ſm illud Eccī. xliij. Hoīes
v̓tutis in v̓tute ſtudiū hn̄tes.
Scdo rōe origīs Nā gēmaꝝ p̄cioſa
ꝝ quedā tātū ex venis t̄re cū me
tallis effodiuntur. quedā vero ex
ꝓfundo maris ad littora ꝓiciūtur.
q̄dā vero ex corpibus aīaliū r̄ptiliū

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

extrahuntur Et in hiis tribus oſtē
ditur triplex origo virtutū que in
diuerſis ſanctis reperitur ſcilicet ho
minib9 . prima ē ex nature aptitu
dine ſecunda ex gratie plenitudiē
tercia ex pfectorum ſimilitudine .
Sunt enī varie aptitudines ad vir
tutes ſicut vene terre ad pcioſos la
pides Vnde ſicut diuerſe minē ſiue
vene terrarū ſūt diuerſe cōplexiōes
corpū Et ideo ſicut diuerſe vene
generant diuerſas gemmas et
pcioſos lapides . ita diuerſe cōplex
ones bone que diuerſas cōſtellatio
nes ſequūtur adaptāt ſiue diſpo
nunt ad v̄tutes diuerſas ſicut ꝯ
trario diuerſe ꝯplexiōes male icli
nāt ad diūſa vicia Et ſignāt dico
ꝙ cōplexio nature bone ad v̄tutes
aptat . non autē ꝙ per ſe virtuoſū
efficiat . Quia ſicut ꝓbat Philo .
ij . ethico . virtutes nec totaliter a
natura in nobis ſunt nec pret na
turā . eſt enī i nobis quedā natura
lis aptitudo ⁊ diſpoſitio ad ſuſcipi
endum et acquirendū virtutes .
eaꝝ autem perfectio fit ꝯpleta ex
cōſuetudine . et loquitur de virtuti
bus moralibus . hec tamen aptitu
do de qua loquit̄ non tantum pen
det ex anima ſed etiā ex corpore .
tum ꝙ anima ſequit̄ i pluribus cō
plexionē corporis . tum quia opera
virtutū ſcilicet ex quibus taliū ha
bitus generat̄ in nobis cōmuniter
p corp9 explent̄ ¶ Quarto origo
v̄tutū ē ex gratie plenitudiē . que
manifeſtior apparet i cōuerſiōe pni
tētiū . per quā plurimum videmus
ſceleratiſſimos peccatores effici v̄
tuoſiſſimos hōies . vn̄ ipi ſūt velut
lapides q̄ de ꝓfundo maris id ē de
profūdo viciorꝝ virtute lune .i. ce
leſtis gratie mouētis et apientis e
uomuntur et ad littora penitentie
ſolitudinis vel ſoliditatis deducunt̄
ſcilicet vite . et inter precioſiſſimos
lapides colliguntur ¶ Tercio ori
go virtutū ſiue virtuoſorū eſt ex p
fectorū ſimilitudine Nam ſepe per
exempla vel verba ſanctorum a p
fectorū virorum que vt quedam y
magines et repreſētatiōes ſūt inte
ne pfectionis eorū . alij ad v̄tutes
accedunt̄ . ⁊ virtuoſi et ſancti ſimi
liter efficiunt̄ Et iſti ſunt lapides
pcioſi qui de animaliū corporibus ſci
licȝ reptiliū et volatilium extrahū
tur . ſiue quātū ad vitā actiuā que
ē reptiliū vel alium greſſibiliū ſup
terrā quia ſcilicet actiui terrenis
rebus diſpenſandis inſiſtunt . ſiue
ꝗtū ad cōtemplatiuam que ptinꝫ
ad volucres celi id eſt ad hōies me
ditantes celeſtia ¶ Tercio ſancti vi
ri aſſimilantur gemmis ratione in
certitudinis Quia ſicut dicit Yſid.
In quibuſdam gemmarum ſimili
tudinib9 aut generib9 veras a fal
ſis diſcernere ē magna difficultas
Eo ꝙ ſepe que falſe ſunt et ſophiſ
tice veris videntur ſimiles . Quia
vt ipſe dicit quidam pro ſmarag
do vitrum arte inficiunt ⁊ oculos
videntium fallunt Fallit enim ſepe
mortales ſimilitudo rerum . Quia
enim inter ſanctos viros qui habēt
veras v̄tutes . ſepe ſunt admixti y
pocrite qui habent ſolas virtutū y
magines . valde difficile eſt p ſimi
litudinem morum exteriorum inte
vtroſqȝ cognoſcere . eo ꝙ frequent̄
ypocrite ſimilia vel maiora ſigna ex
teriora ſanctitatis et deuotionis ſā
ctis viris oſtendunt . ꝓpter qđ fre
quēter fallitur hominū iudicium ⁊
precipue ſimplicium circa tales Et
ideo dn̄s dixit Mat . vij . Attēdite
a falſis ꝓphetis qui veniunt ad vos
in veſtimentis ouium . intrinſecus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

autē ſunt lupi rapaces. Sicut igit
de lapidibus hmōi non eſt ad ocu
lū iudicandum. Quia plus virtu
tis eſt ſepe in puo adamāte ferrugi
neo ⁊ obſcuro ꝙ̄ vitro lucidiſſiōꝛ
et in pua margarita ꝙ̄ berillo Sic
etiā de hominibus non eſt iudican
dū. ſicut dominus dixit Johā. vij.
Nolite iudicare ſecūdum apparenti
ā exteriorem. ſed iuſtum iudiciuꝫ
iudicate. ¶ Item viri ſancti aſſimi
lantur lapidi reſten. qui ſcdꝫ Aui
cen. eſt lapis iuentus in capite cā
cri. Et hec ſimilitudo attendit̄ pri
mo ratione coloris. quia aliquādo
albus. et aliquando flauus. Simili
ter ſancti viri aliquādo ſunt albi
per innocentiam interius. exteri9
autē flaui per temperātiā. Nā ſm
Auicen; color flauus generatur in
materia temperata. ſcilicet reſpec
tu coloris viridis Vnde folia arbo
rum que primo quando multū ha
bundat humiditas ſūt viridia. In
autumpno diminuta ⁊ temperata
humiditate ſcilicet a calore eleuan
te ſed nō totalit̄ aſſumpta. efficiun
tur glauca ſiue flaua Et ita humor
et vigor carnis per temperantiam
quidem minuitur. ſed nō funditus
extiguitur. quo diminuto cāo mā
ſueſcit ſpiritui et ei humiliatur. ¶
Secūdo ratione humoris. quia hic
lapis reſten eſt frigidus ⁊ humid9
Et ſimiliter viri ſancti ſunt frigidi
a mūdi amore et humidi in lacīma
rum deuotione. ¶ Tercio ratione
vigoris. quia dicitur valere hic la
pis cōtra morſum ſcorpionum et
muſtele. ſi contritus more empla
ſtri ſuperponatur. et etiam cōtra
morſum canis rabidi ſi puluis ei9
bibatur. Per ſcorpioēs qui retro
pungunt intellige occulte detrahē
tes. per muſtelam aperte maledi
centēs. ſed per canes rabidos tirā
nice perſequentes. Contra quos
omnes valet vti emplaſtris. i. ſan
ctorum exemplis. et puluere. i. eo
rum humilitate qui contra detrac
tores vſi ſūt lingue placabilitate.
contra maledicentes loquele taci
turnitate. cōtra tirannos vere pa
tientie firmitate.

¶ Capitulū xxxij.

Sapientia aſſimilatur auro
quadruplici ratione. Prio
ratione claritatis. Habet
enīꝫ aurum inter alia metalla ma
iorem claritatē et ſplendorem Vn
de aurum dicitur obriſū. eo ꝙ ſplē
dore radiet et fulgore Similiter ſa
pientia preclaros homines et pful
gidos reddit. nō ſolum apud ſeip
ſos ſed apud alios Vnde dicitur de
ſapientia. Habebo ꝓpter hanc cla
ritatem ad turbas. in multitudine
videbor bonus. Sapie. viij. De hoc
auro dicitur Danielis. x. Ecce vir
vnus veſtitus lineis. et renes eius
accincti ſunt auro obriſo. ⁊ corp9
eius quaſi criſolitus ⁊ c̄. Et nota.
ꝙ aurum amplius fulget luce alia
re percuſſum. et hoc naturale eſt ō
nibus metallis. i. Machabe. vi. Re
fulſit ſol in clipeos aureos et r̄ſplē
duerunt montes ⁊ c̄. Similiter ho
mo ſapiens ſapientior efficitur Ali
quando ſapientes audiendo. ſecū
dum illud Prouerbiorum. primo.
Audiens ſapiens ſapiētior erit ⁊ c̄
Et tunc ſapiens aliena luce reper
titur quando contra dicta ſua ſub
tiliter obicitur. et tunc lucem ſue
ſapientie magis oſtendere cogitur
Prouerbiorum. nono. Da occaſio
nem ſapienti et addetur ei ſapien
tia ¶ Secundo ſapientia aſſimilat̄
auro et hoc ratione ponderoſitatis
Eſt enī aurum ꝑ̄derosius argēto.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

Et huius ratio eſt Quia ſicut dicit
Phūs · ī fine libri metheo · Aurum
ſicut et cetēa metalla procreat̄ ma
terialiter ex ſulphure ſbtili et rube
o · ⁊ ex viuo argento ſbtili et albo
Plus tamē cōcurrit ad eius ꝯpoſi
tioēȝ de ſoliditate ſulphuris ꝙ̄ de a
ereo aquoſo viui argēti · ⁊ ideo au
rū ē ſolidius et pōderoſius ꝙ̄ argē
tū · Quia ī auro plus eſt de ſulphu
re ꝙ̄ de argento viuo · In argento
ꝯtrario ē · Sicut ergo aurū multā
habet ponderoſitatē ſic homo ſapi
ens habet pōdꝰ grauitatis et ma
turitatis Nō enim ſine pondere loq̄
tur nec ſine pondere graditur nec
ſine pondere debito aliquid operat̄
¶ Tercio ratione vtilitatis · Nam
iter metalla nichil efficaciꝰ ē auro
Habȝ enim aurum vt dicit Pliniꝰ
virtutem ꝯfortatiuā Vnde etiam
aurum comeſtum cōfortat omnia
mēbra · ꝙ̄uis non nutriat illa · hoc
enim facit ſua aſpēitate ea purgā
do et a ſupfluis abſtergendo · vn
de etiā habȝ virtutē ſupfluitatum
corporū corroſiuā ſiue exterſiuaȝ ·
et ideo valere dicitur plurimū con
tra leprā ¶ Item aurū calefactū
poſitū ſupra mēbrum pilos ab eo
tollit et vltra creſcere non permit
tit Et ſiſr ſapiētia habet virtutem
ꝯfortatiuam Vnde dicit̄ Ecci · vij ·
Sapiētia cōfortat ſapiētem ſuper
x · principes ciuitatis ¶ Item eſt
ſuperfluitatū remotiua ꝓpter qd
dicitur Sapie · vij · ꝙ ſapientia ſo
brietatē docet Item eſt lepre id ē
infectionis peccati impeditiua Qui
a ſicut dicit̄ Prouerbio · xiij · Sapi
ens timet et declinat a malo Ipſa
etiam remouet pilos .i. opera car
nis quia pili in carne et ex carne
naſcūtur · Vn̄ dicitur Prouerbi ·
vij · Dic ſapientie ſoror mea es · et

prudentiā voca amicam tuam · vt
cuſtodiat te a muliere extranea ·
Ex q̄bus patet ꝙ ſapiā vtilior eſt
auro qꝛ qd aurum facit corporalit̄
vtilius ſapiā facit ſpiritualiter Et
ideo dicit̄ Prouerbioꝝ · xvi · Poſſi
de ſapiētiā que auro melior eſt ¶
Quarto ratione incorpabilitatis ·
Nam aurum ꝙ̄ꝙ̄ melius et nobili
us tamen ē ſociabile et incorpabi
le argēto Sic ſapiēs cū ſit humilis
n̄ dedignat̄ ꝯdeſcēdē puul' ⁊ ſimpli
cibȝ et quādoqȝ ſociare ſe eis Sȝ no
tādum ꝙ argentū per malleatioēȝ
non poteſt incorpari auro niſi pēa
ueatur a tribus ſcilicet a puluere ·
vento et humore Nam qdcūqȝ ſe i
terponat non poteſt fieri vnio · Ex
quo accipit̄ ꝙ ſimplex non poteſt
fieri ſapiens · nec poteſt quis ſapi
enti vera amicicia vel cōformitatē
vniri · niſi remoueatur puluis aua
ritie · ventus ſuperbie · ⁊ humor lux
urie · vnde amicicia que eſt int̄ aua
ros vel ſuperbos vel luxurioſos nō
eſt ſapiētiū amicicia nec aīcicia verā
Item ſapientia aſſimilatur lapidi
corneolo · De quo in lapidario dicit̄
ꝙ collo ſuſpenſus vel in digito poſi
tatus in diſputando ꝓficit · ſurgen
tes mitigat iras · ⁊ ſāguinis fluxū
ex quolibet mēbro ſiſtit maxime
in mulieribꝰ Que quidē ſiue vera
ſint ſiue nō de corneolo tamen de
ſapientia veriſſima ſunt Nam ſapi
entia ad omnem veritatis diſputa
tionem ꝓficit Quia ſapientis eſt
ſcire omnia et difficilia per certitu
dinem et cauſas vt Philo · dicit . i .
Methaphi · Et ideo q́ talis eſt ſcit
de omni veritate diſſerere Item ſa
pientia iras comprimit Secundū
em̄ ſtoycos nulla ire perturbatio
cadit in ſapientem Sed ſecundum
Ariſtoti · cadit quidē ira ī ſapiētē

ſed nō inordinata. Unde dicit in e
thicis. ꝙ non iraſci quādo oportet
et ſicut oportet inſipientis eſſe vi
detur. Ex quo patet. ꝙ ſapientia
iras totaliter nō euellit. ſed ſb̄ ra
tionis moderamīe cohibet ⁊ reſtri
git. et hoc pertinet ad virtutē mā
ſuetudinis. Item ſapientia fluxuz
ſanguinis .i. peccandi voluntatem
ſiue promtitatē ſiſtit et īpedit Eccī.
iȷ. Sapiens cor et intelligibile ab
ſtinebit ſe a pccīs et in operib⁹ iu
ſticie ſucceſſus habebit.

Capitulum. xxxiiȷ.

Sapientia vel ſciētia huma
na aſſimilatur lapidi ſiue
gēme que dicitur achates
Quia hec gēma ſcd̄m dyaſco. tri
plicis generis reperitur. Nam que
dam eſt que eſt nigra habens ve
nas albas. et hec creditur valere
magicis artibus. quia cuz ipſa tor
rentes conuertunt et ſiſtunt vt di
citur. et ſcd̄m dyaſco. valet etiam
ad r̄gum formas ⁊ ſimulachra mō
ſtranda ſompniorum. Talis ergo
repreſentat ſuperſticioſam ſcienti
am nigromanticorum. que ad mo
dum huius lapidis nigra eſt defor
mitate ⁊ obſcuritate pccī. ex eo ꝙ
ſemp eſt cum aliqua demonum re
uerentia expreſſa vel occulta vt di
cit Aug⁹. Habet tamen venas al
bas. quia in quibuſdam nigromā
ticis actibus ad decipiendum homi
nes quedā obſeruātie fiunt vel ie
iuniorū vel orationum. ⁊ huiuſmo
di. que videntur pretēdere quādā
albedinē .i. quandam puritatē illi⁹
artis. et ſic quādam ſpeciem ſan
ctitatis. ſicut fit in arte notoria et
multis alijs nigromāticis opib⁹.
ſiue ſint circa quedam aquaruz et
fluuiorum et aliorum corporuz que
mirabiles apparent. ſiue circa di
uinatiōnes per ſompnia. vel alios
modos varios qui pertinent ad di
uinos. Secundū genus achatis
eſt cuz venis carneis. Et hoc gen⁹
ſcd̄m dyaſc. vitat picula. et placē
tē et perſuaſorem et facundum fa
cit. et vires ꝯfert. Et hec gēma ſi
gnat ſcientiam fructuoſam eorum
qui venas quidem carneas habēt
.i. neceſſitates ſiue īfirmitates cor
porales. ſed tamē ſecundum carnē
non militant quin ſciant picula vi
ciorum in ſerenitate ⁊ tranquillita
te conſcientie p penitentiam ł cau
telaz vitare. deo p omnia placere.
alios facunde et vtiliter dirigere.
et bona queqꝫ opa conſtanter et
viriliter agere. Tercium gen⁹
achatis eſt cum guttis ſanguineis
varium. quod viſum fouet. cōtra
ſitim prodeſt. et accenſio eius odo
rifera eſt. Et talis eſt quorundam
ſcientia delicioſa. quaz beatus Au
g⁹ in libro de quantitate anime vo
cat miſerandā ſiue miſerabilez. Di
ſtinguit enī ibi triplicem ſcientiaz
ſcz ſuꝑſticioſam. et vtilē. ⁊ miſera
bilē. Et hec vltima eſt que mirabi
li ſagacitate diſcernit cibos ot ore
Unde ſcientia ſiue pitia hec illos ci
bos et potus approbat et cōmēdat
qui viſum refouent colore. et ſitiz
ſeu famem mulcent ſapore. ⁊ cere
brum ſiue olfactum r̄creāt odore.
et talem ſcientiam Apoſtol⁹ vocat
prudentiam carnis. Ro. viiȷ. dicēs
Prudentia carnis mors eſt ſcilicet
anime.

Capitulū. xxxiiiȷ.

Sobritas potus aſſimilatur
lapidi qui dicitur diomi⁹.
qui vt dicit yſid. eſt niger
ſiue rufus. rubeis venis aſperſus.
qui aque mixt⁹ vt vinū fragrat.
tamen quod mirum eſt ebrietati

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

reſiſtit. Et ſic patz qꝫ iſte lapis ad
mixtionē aque requirit. o dorē rō
dit et ebrietati reſiſtit. Nõ etiam
competit ſobrietati ¶ Nec enim in
vino potenti aque temperamentū
exigit. maxime in eo qui habet de
bile cerebrum. et etiam in viro re
ligioſo. in quo etiam deformior eſt
nota ebrietatis. Et ideo ipſi preci
pue debent vti temperamento vi
ni et in qualitate et quātitate Vn
de dicit Benedictus in regula ſua
Legimus vinuꝫ non eſſe monacho
rum. ſed quia monachis noſtri tē
poris hoc perſuaderi nõ poteſt ſal
tem ſic in hoc conſentiamus vt nõ
vſqꝫ ad ſaturitatem bibāt. Item
ſobrietas odorem. i. honorem non
impedit. Eſt em̄ ſobrietas honora
bilis ſicut ebrietas vituperabilis.
Et ideo ſobrietas et abſtinētia vini
indicitur hiis q̄ in gradu honoris et
dignitatis exiſtūt ſcilꝫ epiſcopali
prima. Thim. iij. Oportet epiſco
pū irreprehēſibilē eſſe. vni9 vxoris
virum. ſobriū prudentem et c̄. Itē
regib9 Pro. xxxi. Nolite regib9
dare vinū. Itē ſobritas ebrietatē
impedit qꝛ ei contrariatur. vt pa
tꝫ ab eis nominib9 Etenim ebetas
dicitur ab e qd ē extra et bria qd ē
mēſurā. ſcꝫ qꝛ ebri9 bibit extra mē
ſurā debitā. ſed ſobrietas dicit̄ q̄ſi
briā. i. mēſurā ſeruās Vn̄ Eph. v.
Nolite inebriari vino i q̊ ē luxuria

¶ Capitulū. xxxv.

Superbia aſſimilat̄ argēto
viuo. ¶ Primo qꝛ argen
tū viuū nõ eſt adheſibile
Eſt em̄ argētum viuū ex ſubſtātia
aq̄a ſubtili terreo mixta mixtione
forti et indiſſolubili. et hoc habet
ex magna ſiccitate terrea. nec ad
heret tangenti ſicut illud qd ē liq̄
dū. Similit̄ homo ſupbus ex mag
ſiccitate. i. ex magna incōſideratiōe
ſue vilitatis nõ cōſiderās ſe eē trāſ
et cinerē. nõ liq̄ſcit i ſupficie plana
. i. nõ vult ſe cōiungē vl̄ cōformare
ſcꝫ viliori vl̄ minori pſone. nec in
her et tāgēti. i. nõ ē cōſociabil̄ con
ciui vl̄ cohabitāti tali Cū eniꝫ pre
ferat ſe ceteris. eos ſocios habere
contēpnit. ¶ Secūdo qꝛ argētum
viuū non ē coagulabile. hoc em̄ p
prium ē ei qꝫ non coagulatur per
ſe niſi cū ſulphure et plūbi ſubſtā
tia coaguletur. ꝓpter qd argētum
viuū cum ſulphure eſt materia ō
niū metallorū ſicut dicit Philo. in
libro Meth. Similiter homo ſup
bus non ē p ſe coagulabil̄ coagu
lo vnitatis. Non em̄ diligit vnita
tis pacem ſed poci9 diſcordiā et di
uiſionē. ſicut patꝫ de ſuperbiētib9
angelis. qui ſe ab āgelorū ſocieta
te diuiſerūt. ꝓpter qd Pro. xiij. di
citur qꝫ inter ſuperbos ſemper ſūt
iurgia. Si tamē ſupbie ſqualor cū
ſulphure. i. caritatis amore. qꝛ ſul
phur ē inflāmabile qd cōpetit cari
tati. et cum plūbo. i. humilitate. qꝛ
plūbū ē coloris cinerei et cōpetit hu
militati qua q̄s ſe i plūbum. i. in ci
nerē et i puluerem redigendum
cognoſcit coagulet̄. tūc ē homo co
agulabilis. i. ad vnitatē reducibilis
¶ Tercio qꝛ argētū viuū nõ ē ad
miſcibile. Nā ē tāta coherētia ei9
et fortitudo qꝫ nulli rei poteſt admi
ſceri niſi p̄mitus extinguat̄. extin
guitur aūt cum ſaliua qn̄ cū ea fri
catur et maxīe cū cinis ſaliue addi
tur et p̄cipue qn̄ cinis oſſis pſpie
p̄dcis aſſociat̄ Similit̄ nõ ē ſupb9
cōmiſcibil̄ aliis. i. apt9 ad cōuiuēdū a
liis. n̄ ei9 p̄mo ſupbia extiguat̄.
ad quā extiguēdā vꝫ cōfricatio ſali
ue. i. redargutio ſapiē ſcilꝫ qꝫ hō ſup
b9 ſapienter redarguatur et ad ſui

ñō ticiaꝫ reducatꝛ · ⁊ precipue ſi ad
datur cinis.i. memoria mortis vel
proprie vilitatis · ſicut dicit Eccīa ·
Memento ꝙ cinis es ⁊ in cinerem
reuerteris · ⁊ p̄cipue ad hoc valet
cinis oſſis pſipie.i. viſio vel conſide
ratio mortis alicuius potētis vel a
licuius notabil' viri ¶ Quarto qꝛ
argētuꝫ viuum eſt citō euaporabi
le · cui9 fum9 multū nocꝫ aſtātibus
eo ꝙ paraliſim et tremorem indu
cit relaxando neruos et remollien
do · Similiter homo ſuperbus cito
vaporat per iram et impatientiam
cū aliquid fit vel dicitꝛ i eius diſpli
centiā Vnde Pſ̄ · Tange montes
et fumigabūt.i. ſuperbos · et eorū
ira quandoqꝫ terret aſtantes faci
ens eos tremere ⁊ ſtupere · ¶ Qui
to argētum viuum ſemp eſt mobi
le ymo q̄ſi nūq̄ quieſcit · et propt
ea vocatꝛ viuū · ſicut Plini9 dicit ·
qꝛ a ſeipſo et circularitꝛ mouetꝛ · ex
eo ꝙ humidum nititur aſcendere
ſup terreū ſtabile qd retinet ipm
Similitꝛ homo ſupbus leuis ⁊ icon
ſtans eſt et ſemp inquiet9 · qꝛ ap
petitus dominādi ſemp impellit ip
ſū ad aſcenſū · ⁊ cōtra īpugnātes
ſibi cōmouetur ⁊ iquietatꝛ · ¶ Sex
to qꝛ argētum viuū ē ad penetran
dū ſubtile Eſt em̄ argentū viuū ca
lidū et humiduꝫ i quarto gradu · ꝙ
uis aliqui cōtrariū dicāt · nō recte
Quia ꝙ ſit calidum pbatur per e
i9 effectū · eo ꝙ penetrat · diſſoluit
⁊ icidit · ⁊ maxie in vitreis ſeruatꝛ
vaſis · qꝛ alias materias penetrat
⁊ incidit · Sicut ergo argētū viuū
penetrat corpora ita ſupbie viciū
ſubtiliter intrat corda ſicut inſidia
tor malignus · Nam bonis ſpiritua
lib9 īſidiatur vt pereant ſicut dicit
Aug9 i regula ¶ Quinto qꝛ argē
tū viuum nō eſt ſbſtabile nec etiā
rei p̄ōderoſe Tāte eſt em̄ v̓tutis ꝙ
ſi ſup ſextariū argēti viui cētū ſax
a ſupponas ſtatī reſilit Sic ſupb9
tāte eſt ſupbie vt nichil ſibi graue
ſuſtinere velit · Et ideo ſtatī reſilit
et ſe grauāti reſiſtē nititur vel ſal
tem eū effugere · ¶ Itē ſupbia aſ
ſimilatur magneti ꝓpter tria · Pri
mo qꝛ magnes eleuat grauia · Nā
ſi magnes quātitatis eq̄lis ſurſū te
neatur eleuabit attrahēdo ferruꝫ
quod erit inferius · Vnde dicit Au
guſtinus ꝙ in quodam templo ſi
mulachrum erat de ferro ita ſtans
per ſeipſum ſuſpenſum vt in aere
p̄dere videretur · et hoc propter
teſtudineꝫ de magnete que ipſum
circumſtabat · Ferrea naqꝫ ſimula
chra ſunt auarorum corda ¶ Nam
auaricia ſecundum apoſtolum eſt
ſimulachrorum ſeruitus · Ferrea e
nim ſunt qꝛ grauia et dura · gra
uia quidem eſſe oſtenduntur dum
ima petunt per affectum cupidita
tis · ſed dura dum non molleſcūt p
aliquam penitentiam · vel per affec
tuꝫ pietatis · Hec ergo ſimulachra
ferrea licꝫ auaricie grauitas deor
ſum premat · ſuperbie tamen vani
tas ſurſū leuat ¶ Secundo qꝛ mag
nes inuoluit cerebrū · quia ſi arſura
pulueris ei9 p quatuor angulos do
mus aſpergatꝛ ſup carbones · exiſ
tentibus in domo videtꝛ ſbito do
mus ruere ex cerebri v̓tigine ⁊ cō
motione · Quaſi ergo arſura mag
netis q̄ eſt reliquia ignis eſt cogi
tatio ⁊ exiſtimatio q̄ relinquitꝛ ex o
pibus ſuperbie · Hee enim r̄liq̄e p
quatuor angulos.i.p quatuor mo
dos ſup carbones.i. ſup ardētes ap
petitus et ābitioēs que in eis ſunt
aſperguntur Naꝫ ſicut dicit Gre ·
quatuor ſūt ſpecies quib9 arrogāti
b9 oīs tumor ſupbie demoſtratur

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

Cum bonum a ſemetipſis habere
ſe exiſtimant. Aut ſi hoc datuʒ de
ſup credunt pro ſuis ſe meritis ac
cepiſſe putant. Aut certe cum iac
tant ſe habere qd non habēt. Aut
ceteris deſpectis ſingulariter vide
ri appetunt habere qd habēt. Sic
ergo p hos quatuor āgulos aſper
ſos in domo mentis ſuperbia ſen
ſum peruertit ⁊ decipit. vt videat
id eſſe qd nō eſt. ⁊ timeat ne vide
atur eſſe qd eſt. et timeat qd nō
eſt timendū ¶ Tercio q magnes
diſſoluit nauigia. Naʒ ex hoc lapi
de montes in mari ſunt qui naues
ad ſe trahunt ⁊ diſſoluunt. et a ſe
amplius ſeparari non ſinunt. Sic
in mari penitentie quandoq ſunt
mōtes magnetum id eſt tumores
et eleuationes ſuperbie. qui naues
.i. penitentium opera quibus ad
portum gratie vel glorie tendant
ad ſe trahunt. ſcʒ vt non fiant ad
deletionem culpe ſed ad denunciati
onem ſuperbie ⁊ lucruʒ laudis hu
mane. eo q ad modum nauis diſ
ſipantur. et vanitati ac iactantie
inſeparabiliter ſociantur. ſcilʒ vt
nichil tale fiat niſi ad vanitatem
et iactātiam. ¶ Capitulū xxxvi.

Temperantia aſſimilat̄ ſtā
no ¶ Primo ratione com
poſitionis. Nam ſtamum
ſecundum Ariſtotileʒ componitur
ex argento viuo bono. et ſulphu
re malo Et hec duo non ſunt bene
mixta. ſed tanq̄ perprave compo
ſita. propter qd ſecundum colorē
imitatur argentum. ſed non eius
ſoliditatem. Similiter temperan
tia componitur ex argento viuo
bono .i. ex moderatione et vigore
rationis regulantis. et ſulphure
malo id eſt delectatione et volun
tate carnis. Vnde Tulius dicit in

rethorica ſua. q temperantia eſt
rationis in libidinem atq in ali
os non rectos impetus firma ⁊ mo
derata cohibitio. Nam temperan
tia principaliter pertinet ad impe
tus animi in delectationem luxu
rie ⁊ gule. que dicuntur delectatio
nes tactus. vt ratione regulētur.
ſecūdario etiam aliarum concupi
ſcentiarum ſcʒ impetus ſiue motus
habet moderare Sed quia rationis
et ſenſualitatis non ſit perfecta cō
mixtio. quando ſemper ſit ibi aliq
diſſenſio. ideo licet temperantia p
ticipationem habeat rationis ſicut
ſtamum colorem argenti. ad per
fectam tamen puritatem rationis
non pertingit. ſicut nec ſtamū ad
ſoliditatem et puritatem argenti
Nec enim reſeruatur homini in re
ſurrectione beata vbi ſtamuʒ effi
cietur argentum .i. corpus anima
le reſurget ſpirituale. quia erit to
taliter ſubiectum ſpiritui. et erit
ſenſualitas totaliter rationi cōfor
mis. ¶ Secundo ratione fractionis
Vn̄ dicit Hermes ī libro Alchimie
q ſtānū ōnia metalla ⁊ corpa fran
git qbus admixtū fuerit. Et hoc pp
t nimiam ſiccitatē q̄ ductibilem
naturā ī eis deſtruit. Sic tpātia ⁊
abſtinentia continuata frāgit ſup
biā ⁊ rbellioēs ōnes corpis Vn̄ Ec
cleſia dicit ī ymno Carnis terat ſup
biā potus cibi q parcitas ¶ Tercio
rōe tēpiei pfectionis ⁊ pfcōis. Nam
ex ſtāno ſpecula tpātur. ⁊ ceruſa fit
ex plūbo ex eo cōficit̄ vt dicit Phi.
Ex q̄bus ſignatur q tēpantia cor
pis valʒ ⁊ adiuuat ad ſpeculatioēʒ
ſapiē .i. cōtēplationē mētis. et q
ētiā in contemplatiōe ⁊ ſpeculatiōe
de ſapiē oportʒ habē quādā ſobrieta
tē tēpātie ſecūdū illud Apo Nō plus
ſapē q̄ oportʒ ſʒ ſape ad ſobrietateʒ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

Itẽ quia valet ad conſeruationē
innocētie et puritatis · qd̾ in ceru
ſa alba ſignificatur ¶ Quarto rati
one corruptionis. quia ſi quis argē
tum viuum cum ſtanno miſcuerit
ſtridorem eius tollit et albeſcit · ſ
poſtmodum ad nigredinem ducit
et corrumpit · Poteſt autem ī hoc
loco aſſimilari ypocriſi · que licz ex
apparentia ſanctitatis videatur ar
gentea id eſt preclara et pura · ta
men in veritate adhuc viuit in pec
cato immundo ¶ Vnde eſt ypocri
ta argentum ratione apparentie ·
ſed viuum id eſt non mortificatū
ratione culpe · Hoc igitur quod eſt
ypocriſis ſi miſceatur ſtanno ſcilicz
temperantie ſiue abſtinentie vt ſci
licet ex ypocriſi aliquis ſe temperet
et ieiunet · et finaliter tamē deni
grat et corrumpit ipſum ieiuniū
.i. tollit ieiunij ſanctitatem et meri
tū · Vnde dicitur Mathei · vi · Cum
ieiunatis nolite fieri ſicut ypocrite
triſtes · de quibus poſtea ſubdit · A
men dico vobis receperunt merce
dem ſuam .i. perdiderunt · ¶ Item
temperantia aſſimilatur ametiſto ·
quod patet ex colore · et ex diſtin
ctione · et valore · Eſt enim bonus
ametiſtus duplicis coloris mixtiōe
ornatus · quia eſt colore purpureo
et violaceo pmixtus quaſi roſa ni
tens et leuiter fundens quaſcunq̄
flammas et emittens vt dicit yſido
rus ¶ Et ſic etiam ſimili modo tem
perantia ad hoc vt ſit hominibus
proficua oportet ꝙ ſit duobus co
loribus id eſt duabus virtutibꝰ or
nata ſcilicet caritate · que deſigna
tur in colore purpureo · et humili
tate que deſignatur in colore vio
laceo · Nam hec virtus temperanti
e ſiue abſtinentie ſine caritate et
humilitate modicum valet · quia

corporalis exercitatio ad modicū v
tilis ē ſicut Apꝰ · dicit · Sed caritas ē
que facit · vt qd̾ homo ſibi per tem
perantiam ſubtrahit alteri largiat̃ ·
et humilitas facit ne de ſua abſti
nentia vel continentia in ſupbiam
eleuetur ¶ Secundo patet hec ſi
militudo ex diſtinctiōe · quia yſido
rus dicit ꝙ quinq̧ ſunt ſpecies a
metiſti quibus ſciz deſignant̃ quin
q̧ ptes tpātie pricipales Quarꝫ p̄
ma eſt circa cibum .i. cibi moderati
onem ſciz abſtinentia · ſecunda eſt
circa potū ſciz ſobrietas · tercia cir
ca actum verecundie pricipalit̃ cir
ca coitū vt caſtitas · quarta circa
delectatiōes circumſtantes puta q̄
ſūt i obſcuris tactibꝰ et amplexibꝫ
et huiuſmōi · vt pudicicia · quīta au
tē circa alios motus et corpales ac
tus moderationem facit et vocatur
modeſtia · ¶ Tercio ex efficacia et
valore ꝙ vtꝰ ametiſti ſcz purpurei
qui eſt omnibꝰ nobilior eſt efficax
ad · v · vt tpaſt · dicit Primo cōtr̄
ebrietatē et hoc competit ſobrietati
q̄ eſt temperātia ſpiritualit̃ cōtra
potū non quēcūq̧ · ſed euꝫ q̄ ſua fu
moſitate natus ē caput p turbare
ſicut vinum et ōne qd̾ inebriat vel
inebriare poteſt · cuiꝰ ſcz vſus mo
deratus multum cōfert · et modicus
exceſſus multum ledit ꝙ impedit
vſū rationis et etiam exceſſus cibi ·
Vnde dicitur Eccī · iij · ꝯſanitas eſt
aīe et corpis cibꝰ ſobriꝰ et potus ·
¶ Secūda vtus ametiſti ē ꝙ dicit̃
facere vigilē · et hoc competit abſti
nētie q̄ dulcibos ſubtrahit fumoſitates
capitis et p cōſeqns ſopnū minu
it et vigilātiā creſcere facit ¶ Ter
cio dicit̃ ametiſtꝰ malam ymagīa
tionē ſeu cogitationē tollē · quod
ſiue veruꝫ ſit ſiue non competit tn̄
tēperātie vere que duꝫ impudicos

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

fugit tactus et aſpectus malas p
conſequens ymaginationes et co
gitationes auertit. ſecundū illud
Job. xxxi. Pepegi fedꝰ cum ocul'
meis vt nec cogitarem quidē de v̄
gine. ¶ Quarto dicit̄ habē diſpo
ſitionē ametiſtus ad bonum intelle
ctū. Et hoc competit ſpiritualiter
ſāctitati caſtitatis. ex eo ꝙ actꝰ ve
nerius et eiꝰ dilectio vehemens in
tantū rationē abſorbet ꝙ impoſſi
eſt aliqd ītelligē in ipſo. vt Phi.
dicit in. vij. Ethicoꝝ. Et Jheromi. e
tiam dicit ꝙ illo actu etiam matri
monialiter facto ſāctus ſpiritus
nō tangebat corda prophetarū.
Ex quo arguit̄ ꝙ caſtitas multū
confert ecōtrario ¶ Quinto dicit̄
ametiſtꝰ mollis ad ſculpēdum. Et
hoc cōpetit modeſtie q̄ reddit homi
nē mollem .i. facilē et accōmodum
ad ōnem pulchram ſcripturā. i. ad
omnē bonam informationē et dpo
ſitionem ſeu actionem. Vnde Am
broſius dicit in libro de officijs ꝙ
in modeſtia conſiſtit pulchritudo
viuendi et ornatꝰ ad omnem actio
nem accōmodus.

¶ Caplm. xxxvij.

Timēs deū aſſimilatur be
rillo. ¶ Primo ratione co
loris. quia licet berillus
lapis viridis ī viriditate ſua ſma
ragdo ſit ſimilis Tamen de eē ſunt
genera eiꝰ vt dicit Diaſcoꝛ. et ꝙ
inter berillos qui magis pallꝫ me
lioꝛ eſt Et quia homines timore ſb
ito percuſſi palleſcere cōſueuerūt
Jdeo ſignificatur ꝙ ſicut inter be
rillos ille eſt melioꝛ q̄ magis pallet
Sic inter bonos homines ille ē me
lioꝛ qui magis timet deum ſcilꝫ ti
more filiali qui eſt timoꝛ reuerēti
e. ¶ Secundo rōe vigoris quia v̄
tus berilli ē vt dicit Diaſcoꝛi. ꝙ cō
tra pericula hoſtium inuictū red
dit hominem et eū facit mitē. Sic
timoꝛ domini erga bonos homines
reddit hominē mitem. Sed contra
ſpirituales hoſtes facit eum īuictū
et terribilem. Timoꝛ enim ſecun
dum Gregoꝛ. ſecūdum viam ſecu
li facit hominem debilem. ſed ſecū
dum viam dei facit hominem foꝛ
tem. ¶ Tercio ratione agnitionis
quia berillus facit bonum ingeni
ū. qd cōpetit timori domini qui di
citur eē inicium ſapientie Ps. Ini
cium ſapientie timoꝛ dn̄i ¶ Quar
to ratione humoris. quia berillꝰ
ſanat oculos humidos Humoꝛ em̄
oculos cecans eſt peccatū ſiue pec
candi affectus. quē timoꝛ domini
expellit Eccī. i. Timoꝛ dn̄i expellit
peccatum ¶ Quinto ratione calo
ris. quia berillꝰ manū geſtātis ex
urit ſi radio ſolis opponatur. Sic
timoꝛ dn̄i cū radio ſolis. i. cū amo
re criſti incaleſcit. ¶ Vn̄ ſi ſit timoꝛ
dn̄i cum amoꝛe manū geſtātis ex
urit. ſic ꝙ facit eū feruētiſſie ope
rāi. ita vt nihil negligat Eccī. vij.
Qui timꝫ deum nichil negligit ¶
Sexto ratione honoris. quia beril
lꝰ vt dicitur hominem magnificat
Nō de timore dn̄i veriꝰ puto ꝙ̄ de
berillo. qꝛ q̄ timet deū alia timent
eū. Eccī. xlv. Magnificauit eū in
timore inimicoꝝ et c̄. ¶ Septimo ra
tione amoris Maxīe em̄ berillꝰ di
ligere et fouere dicit̄ copla; coniu
galeꝫ. qꝛ timoꝛ dn̄i neceſſariꝰ eſt 9
iugatis Pro. xxxi. Mulier timens
deū ipſa laudabit̄ Tobie. vi. Acci
pies v̄ginē cū timore dei. et amore
filioꝝ magis ꝙ̄ libidinis ductꝰ.

¶ Capitulū. xxxviij.

Tribulatio grauis aſſimi
lat̄ plumbo ¶ Primo rōe ge
nitē. qꝛ aliqn̄ plūbū ſine

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

matˀia eius gignit̄ ⁊ inuenit̄ cum
auro · quādoq̄ cū argēto · quādo
q̄ per ſe ſolum in ſuo loco proprio
.i. vena · Nam in aurifodis cum ma
teria auri quidā lapilli nigri inue
niuntur qui ab auro per ſe ſepara
tim conflantur · et in plumbum to
talit̄ p ſe reſoluūtur · Et ide eſt ſecū
dum pſiſ · q̄ tanta eſt pōderoſitas
auri vt plumbi · plumbū vero qđ
eſt nigrum aut ex ſola vena fundi
tur · aut cum argēto naſcitur mix
timq̄ ꝯflatur Et in illa conflatione
primo procedit ſtānum · deinde ar
gentum · tercio vero quod remanz
per conflationem eſt plumbum ni
grum · Tunc autem ſpiritualiter
inuenitur plumbum cū auro quā
do grauis eſt tribulatio · et portat̄
cum quodā gaudio · Hoc eñ facit
ſola caritas que auro aſſimulatur ·
cuius ꝓprium eſt letificare cor Et
huius ſignū eſt cū ex iniuria quā
patitur cōtra inferentem non irri
tat̄ nec euz diligere deſerit · Et hec
duo ſimul iūcta ſcilꝫ iniurie paſſio
⁊ iniuriantis dilectio que ſunt in
coniūctione auri ⁊ plūbi perfectaz
patientiam faciunt · Vnde pfecta
pacientia eſt q̄ ⁊ ipſum amat quez
portat · Nam tolerare ⁊ odire non
eſt virtus manſuetudinis · ſed ve
lamētum furoris · Vnde caritas ſē
cūdū Aplm non ſolum patiēs eſt
ſed etiam benigna Sed plumbū in
uenitur cum argento · quādo ipſa
t̄bulatio portat̄ ſapiēt̄ · Nā argētū
claritate ſapiētiā ſignat De qua di
cit̄ · Sap · vi · q̄ clara eſt q̄ nunq̄
marceſcit ſapiētia · Sapiētis enim
eſt conſtanter ferre aduerſa · ⁊ nō
deficere animo in eis Tunc autem
inuenitur plumbum per ſe ſolum
⁊ in vena ſua quando ipſa totalit̄
grauis eſt in peccatore q̄ deſtitutꝰ
eſt omni honore vel virtute · et tūc
ipſa tribulatio portatur inſipiēt̄ ·
et eſt in vena ſua q̄r vena et cau
ſa tribulationum cōmuniter ē pec
catū Roma · ij · Tribulatio ⁊ anguſ
tia in omnem animam operantis
malū · Prima ergo t̄bulatio ē ſan
ctorū q̄ ſcꝫ portat̄ letāt̄ Secūda ſuit
phōꝝ quorū quidā t̄bulatioēs por
tauerūt valde ſapiēt̄ Tercia ē pec
catorꝝ que portat̄ inſipiēt̄ .i. im pati
ēt̄ · ¶ Secūdo rōe timctuē q̄m plū
bū aliquando albeſcit quādoq̄ ru
beſcit q̄ndoq̄ nigreſcit Albeſcit q̄
dem · q̄r ſicut dicit Hermes in libro
ſexto alchimie · ſi plūbū ſup acetū
effūdas cōdēſat ipſum Nam acetū
eiꝰ penetrabit ſbam ⁊ i puluerem
cōuertet et i colorē albū ipſū ceru
ſe cōmutabit · ſed ſi ſuper ipſū plū
bum acetū fuderis albeſcit · ⁊ tunc
acetum deſtruitur Tunc autē ſup
acetum plūbuz effunditur · quādo
grauis t̄bulatio quā quis patit̄ ab
ipſo patienter pro peītētia peccati
ſui ſuſcipitur et portatur ſcilꝫ vt ē
putet ⁊ acceptet ſe pro peccato ſu
o pati Nam ſicut per plumbuz gra
uis tribulatio ſic per acetum fortis
et compunctiua penitētia deſigna
tur Et talis penitentia q̄ tribulatio
nem amplectitur plumbum cōuer
tit in puluerem .i. ipſam tribulatio
nē in anime humilitatez · ⁊ in albe
dinem ceruſe .i. in purificationez et
claritatē conſcientie vel anime cla
ritatē Sed tūc ecōtrario ſuper plū
bū effunditur acetum quādo ipſa
penitētia pro tribulatiōe reputat̄ ·
ſic ē i accidioſis q̄bꝰ penitētie onꝰ
graue eſt ⁊ penoſum · Vn̄ penitētia
videt̄ eis mag̃ t̄blō ⁊ tediū Et ideo
tunc virtus aceti deſtruitur q̄r tal̄
penitentia in angaria portata inu
tilis efficitur · Tunc autem plūbuz

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

bene rubeſcit quando igne incen
dit· Nam plumbum aduſtū colorē
vermileū et obſcurū generat Tūc
autē plumbum aduritur quando
patientis cor diuino amore incen
ditur· et tūc ipſū plumbū geneāt
colorē vermileum ⁊ feruorem igne
uz· quia feruētior ⁊ inflāmatior ex
ipſa tribulatione efficitur· ꝙuis i
ſte feruor proptē ſēſualitatis penā
ſemper aliquid obſcuritatis habe
at admixtum · Tūc autem nigre
ſcit plumbum quando in ſua vena
generatur · Nam ſecundū Ariſto
tilem in quarto Metēo· plumbuz
generatur ex ſulphure groſſo nō
depurato ſed feculento et argēto
viuo non puro · Vn̄ ex immundi
tia ſulphuris cōtrahit nigredinez·
et quandaz humiditatem· ex cuiꝰ
cōtactu manꝰ tangentis inficitur
Et hec īmunditia ad horam per ab
ſterſionez aliquātulū a plūbo rēmo
uēri poteſt· ſed ex toto remouēri nō
poteſt Quia quātūcūꝗ plumbū
abſtergatur· vt etiā argentum eſ
ſe videatur· naturā tamē eiꝰ qđ ē
plumbum non immutat· Plūbuz
autem in ſua vena eſt· quādo pec
cator tribulatur ꝓpter ſua peccata
Et hoc eſt ex ſulphure feculēto id
eſt ex immūditia peccatorū ſuoruz
carnaliū· ⁊ argēto viuo .i. ſuorum
peccatorum ſpiritualium· vt ſuper
bia inuidia ⁊ vana gloria ⁊ huiuſ
modi· in quibus ipſe peccator tri
bulatus perſiſtit· tunc plumbum
ipſum denigrat et inficit· quia ip
ſa tribulatio quē omni o ad penitē
tiam non mutat ampliꝰ corrūpit
⁊ fedat· quia dato ꝙ pena occupa
tus ab actu peccati deſiſtat ·tamē
temptatione et euaſione pene ha
bita ſtatim redit ad priſtina et ad
huc ad deteriora· ❡ Tercio ratiōe

efficatie· Nam plmbum habet pri
mo virtutem diſſolutiuam· Dicit ē
nim · Hermes ꝙ plumbū in ſua e
bullitione omniū corporum ſolido
rum duritiam ſoluit etiam adamā
tis· Sic tribulatio feruens frequē
ter dura corda emollit etiam ma
gnorū peccatorum Item habet v̄
tutem refrigeratiuam Vnde ſecun
dum Auguſt· Contra vſtionem i
gnis et apoſtema calidū miro mo
do valet· Quaſi aūt vſtura ignis
incenſa eſt concupiſcentia carna
lis· et quaſi apoſtema calidum eſt
feruens delectatio carnis· cōtra q̄
tribulatio grauis miro modo eſt
efficax et vtilis· Nam malitia viriꝰ
hore obliuionē facit luxurie maxi
me vt dicit Eccī· ij· Itē plumbuz
habet virtutem conſeruatiuaz ⁊
purificatiuaz· quia ſicut dicit Her
mes plumbū quibꝰ miſcetur par
tes omogenias congregat ⁊ ethe
rogenias ſeparat et mūdificat Et
ideo cum argēto ponitur in forna
ce· vt argentum facilius mundifi
cetur Partes enim argenteas a
conſumptione preſeruat· ⁊ ſua ꝯ
ſumptione argentuz purgat Hoc
idem dicit Ihero· ſuper illud Ihē·
v· Conſumptū eſt plūbū ⁊ c̄· Simi
liter tribulatio patienter portata
animā ad ſe ipſam colligit et con
gregat· mala deſideria ab ea ſepa
rat· ipſam ꝗ a malo purgat ⁊ i lo
no cōſeruat· ❡ Capitulū· xxxix·

Virginitas aſſimilatur la
pidi illi qui vocatur aſtei
tes. Hec gēma iclusā i ſe
ꝯtinēs lucē ſic ſtellā itꝰ ābulātē ro
dit radios cādidātes· Similit v̄gi
nitas exteriꝰ ē cādida p carnis i
corruptionē lucida p grē ſplēdorē
Vn̄ itꝰ i mēte ē vt ſtella que habz
icorruptibilitatē ⁊ luīoſitatez ⁊

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

mobilitatem. Similiter mens inte
rior virginum debet eſſe incorrup
tibilis per virginitatis amorez. qz
virginitas eſt in carne corruptibi
li perpetue incorruptionis medita
tio. ⁊ fulgens per fidei agnitionē.
et mobilis per orationis frequēta
tionē. Mouetur enim mens et aſcē
dit p orationem in deum ſecunduz
damaſcenum. Item radios. i. ꝯſide
rationes ⁊ ꝯtemplatioēs rationis
debet facere candidos. i. mundos.
Virginitas enim multum cōfert
ad ꝯtemplationis puritatem. vel
v̄go carne debet habere interi9 lu
mē diuine gr̄e in mente. quod red
dat eam vt ſtellam in ſe ī corruptā
p caſtitatem. fulgidam alijs p mo
rum honeſtatem. ⁊ mobilem ad o
pandum. i. ad bonorum operuz ſtu
dioſitatem. ſcilicet vt ocio non re
ſoluatur.

Capitulū. xl.

Virtutes ſeptem aſſimilan
tur ſeptem ſpeciebus me
tallicis. Primo enim ar
gento viuo. qd eſt elementuz ſcḋm
phŏz ſiue materia oīm metallorū.
aſſimilatur fides. quia ſecundum
Apoſtolum. fides eſt ſubſtantia id
eſt fundamentum omnium virtu
tū. que tūc eſt vt viuum argentū
quando bonorum operum habet ꝯ
tinuum motum. Fides enim ſine o
pibus mortua eſt. Secundo eri
aſſimilatur ſpes ratione duricie ſi
ue ſoliditatis. Eſt em̄ ꝓpter ſuam
duriciam et ſoliditatē maxime du
rabile. Lapis enim qui per decocti
onem educitur maxime duricie eē
probat̄ Sed es interdum per deco
ctionem maximi caloris ꝓducitur.
Nam lapis ſolutus calore in es cō
uertitur vt dr̄ Iob. xxviij. Quis es
ꝯmuniter frigido coaguletur. nec
es de facili frangitur. Hanc ſolidi
tatem facit eſſe in homine ſpes ce
leſtiuz p̄miorū. vt tribulationib9
⁊ perſecutionib9 minime frāgat̄.
propter qd dicitur Iob xxxvij. qz
celi. i. celeſtiuz p̄miorū ſpem certā
habētes q̄ſi ere ſolidiſſimo diffuſi
ſunt. Tercio caritas aſſimilatur
auro q̄ preeminet alijs virtutibus
ſicut aurum ceteris metallis Nam
inter metalla nichil eſt pulchrius
⁊ precioſius vel in virtute efficaci
us auro. ſic etiaz caritatē prefert
Ap9 ceteris virtūtibus. quia dicit̄
. i. Cor. xiij. Nunc autem manēt fi
des ſpes caritas tria hec. maior au
tem horum ē caritas. Et ſi preemi
net virtutibus theologicis multo
magis alijs. Quarto argento
ſolido aſſimilatur iuſticia ratione
claritatis. quia argētum album ē
et clarum. eſt enim poſt aurum ō
nium metallorūz clarius Quod be
ne iuſticie cōpetit de qua philoſo
phus dicit in quīto Ethicorū. qz ē
preclariſſima virtūtū. qz neqz luci
fer. neqz heſperus eſt ita clarus
Itē argentuz q̄uis ſit durum ē ta
men liquabile ⁊ ductibile. Sic eſt
homo iuſtus qui q̄uis ſit rigidus
tn̄ per correctionem eſt flexibilis ⁊
ductibilis per compaſſionem. Naz
ſecūdū Gregoriū vera iuſticia com
paſſionē habz falſa vero dedignati
onē. Quīto ſtāno aſſilatur pru
dentia. quia ſtannum eſt inter me
talla ſepatm̄ ⁊ diſcretiuum Ab au
ro em̄ ⁊ argēto es diuidit ⁊ plūbū
diſcernit Sic em̄ prudētia habz di
ſtīguē vel diſcernē q̄ ſūt magis vel
minus bona aut ꝯferentia ā vtilia
Itē prudētie diſcretio oēs v̄tutes
alias dirigit et cuſtodit. quia om
nis virtus ſine diſcretione perit et
ſicut etiam ſtannum alia metalla

ab igne defendit. Unde cum natu
ra eris et ferri ſit duriſſima ſi tamē
abſqȝ ſtamio igni apponātur vrū
tur et cremantur. Unde ſi ſtamo
vaſa erea ſuperſtamantūr maliti
a eorum compeſcitur. et cibus ī eis
gratioſior efficitur. Similiter omni
a opera efficiuntur grata cum ſūt
prudenter et diſcrete facta. ¶ Sex
to ferro aſſimilatur fortitudo. Nā
ferrum a feriēdo dicitur. quia ſua
fortitudine et durita ferien do do
mat omnia metalla. Sic vir fortis
vbi expedit ſuo vigoē aggreditur
et vincit omnia genera periculorū
¶ Septimo temperantia aſſimila
tur plumbo. Nam plumbum ſecū
dum conſtantinū cum ſit humiduȝ
et frigidum in ſecundo gradu. ve
nerem prohibet ſi plumbi lamīa
duobus lumbis apponatur. Et ide
o frater Ambro. de ſenis de ordine
predicatorum ſingulari gratia pre
ditus apud omnes. et ad cuius
ſanctitatem et merita declaranda
multa poſt mortem eius dominus
miracula oſtendit. inuentus fuit
portaſſe in morte lumbare de plū
bo. omni enim ingenio viſus ē ad
ſuam virginitatem domino cōſer
uandam Nec ſuo fraudatus eſt vo
to. quia precut eius cōfeſſores te
ſtati ſunt integram et illibatam
cordis virginitateȝ. ac virginita
teȝ carnis ſue ōni tpe cuſtodiuit
Quia igitur ad temperantiam per
tinet libidinem et venerem prohi
bere. vñ caſtitas eſt ps temperāti
e. patet ꝙ non incongrue tempe
rantia plumbo aſſimilatur. Item
ſecundū eūde Con ſtātinū ict9 ſcor
pionum et draconum mitigat Et
ſic tēperātia carnis etiā demois tē
ptationes mitigat et eas ſupare fa
cit.

¶ Capitulū. lxi.

Chriſtus aſſimilatur petre
ſecundum illud Apoſto. i.
Cor. x. Petra aūt erat cri
ſt9 Nā in petris cōſideratur ſubſtā
tie ſoliditas. matie puritas. figure
diuerſitas. v̄tutis ſpecioſitas et
multiplex vtilitas. Que omnia cō
petūt criſto. quia ipſe fuit ſolid9
per patientiam. purus per innocē
tiam. v̄tuoſus per efficaciam pre
cipue miraculoruȝ. ſpecioſus per
apparentiaȝ. diuerſas figuras ha
buit diuinaȝ et humanam Hebre.
x. Cuȝ ſit ſplendor glorie et figura
ſubſtantie eius ¶ Item multipli
citer vtilis per vitam et doctrinā
Sunt enim petre vtiles ī edificijs
conſtruendis. in plateis ſternen
dis. in pontibus faciendis. i hoſti
bus expugnandis. in lupis et cani
bus effugādis. pro infirmitatib9
varijs ſanādis. pro turrib9 regis
ampliandis. pro caſtris et ciuitati
bus muniēdis. ꝓ hoſtib9 feriēdis
et ſe defendendis. Que omnia cri
ſtus fecit Ipſe enim in mundum
veniens ſpiritualis eccleſie edifici
um conſtruxit. cuius ipſemet an
gularis lapis et fundamentum fu
it ¶ Ipſe etiam plateas id eſt lati
tudines populorum. vel humiles
et planas mentes fidelium diuer
ſis lapidibus id eſt donis vel vir
tutibus ſtrauit Ipſe quoqȝ ponteȝ
penitentie ad flumen peccati per
tranſeundum fecit Ipſe hoſtes ſpi
rituales pro nobis expugnauit.
Ipſe lupos id eſt hereticos et canes
id eſt perſecutores effugauit ¶ Ip
ſe autē infirmitates varias tā car
nales ꝙ̄ ſpirituales ſanauit. Ipſe
turres regis id eſt potentias bene
regentium ampliauit ¶ Ipſe etiam

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

ciuitates et caſtra .i. fideliū habita
cula angelo⁊ ſcilicet cuſtodia mu
niuit. Ipſe etiam a demonibus et
quibuſlibz temptationib9 nos prote
git et defēdit. ¶ Xpūs etiā aſſimi
latur criſolito. qui ē lapis egipcia
cus vt au⁊ lucens. ſicut ignis ſcin
tillans. et mari ſimilis ad virorez
declinās. Ita domin9 nī ihūs xp̄s
fuit ſicut au⁊ lucens per ſapientie
ſplendorez. ſcintillans p doctrine
feruorē. mari ſimilis per paſſionis
dolorē. ad virorem incorruptionis
tendens per carnis reſurrectionē
Item dicit dyaſc. q criſolitus i au
ro poſitus et in ſiniſtro lacerto por
tatus terrē et fugare demones dr̄.
et cōtra timores nocturnos iuuat.
et melancoliam euacuat. Que ſiue
vera ſint ſiue nō. tamē per ſimilitu
dinem veriſſime xp̄o competunt.
Qui tūc ponitur in auro qn̄ pre cū
ctis diligitur. quia ſicut au⁊ prece
dit omnia metalla. ita amor xp̄i de
bet excedere omnes alios amores
Sed tunc in ſiniſtro lacerto portat
qn̄ aduerſitas et tribulatio pro eo
patienter ſuſtinetur. Vel qn̄ in tri
bulatiōe eius exēplum p̄ oculis ha
betur vel ipſius auxilium inuocat
Ipſe enim deuote īuocatus fugat
demones. i. tēptatiōes manifeſtas.
et timores nocturnos. i. temptatio
nes occultas. que magis ſūt timē
de. et euacuat melancoliam. i. tri
ſticias et accidias ſcilicet conſolati
ones infundendo ¶ Ipſe enim ele
ctos ſuos hic refouet per gratie ꝯ
ſolationem. ſed in futuro rplebit
eos perfecta conſolatione eterne
glorie ¶ In qua ipſe cum patre et
ſancto ſpiritu viuit et regnat de9
et nunc et ſemper in ſecula ſeculo
rum. Amen.

¶ Explicit liber ſcd9 de ſilitudib9 vīg

¶ Incipiunt capitula libri tercij ſecū
dum ordinem alphabeti.

De abdicatiōne tpaliū .i.
De abiectis a mundo ij.
De abſtinentia iij.
De aduerſitate iiij.
De amore dei v.
De auaricia vi.
De bonis hoibus vij.
De bonorum et malorum differētia.
viij.
De caritate ix.
De carne humana x.
De caſtitate xi.
De contemplatione ſiue de vita cō
templatiua xij.
De corde xiij.
De correptiōne aſpera xiiij.
De cupiditate xv.
De deuotiōne xvi.
De dignitate tpali xvij.
De diuitijs xviij.
De doctrina ſacre ſcripture xix.
De elemoſina xx.
De eloquentia ſapientū xxi.
De exhortatiōe ad bonum xxij.
De feruore xxiij.
De fide xxiiij.
De filijs et parentibus xxv.
De fortuna xxvi.
De gratia xxvij.
De gula xxviij.
De humilitate xxix.
De inconſtantia ſiue imperſeueran
tia xxx.
De intentione xxxi.
De ypocrita xxxij.
De iuſtis xxxiij.
De lacrimis xxxiiij.
De malis hominibus xxxv.
De manſuetis et iracundis. capi.
xxxvi.
De maria mr̄e dn̄i xxxvij.
De martirib9 xxxviij.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

De miſericordia xxxix.
De morte corporali xl.
De mortuis mundo xli.
De operibus bonis xlij.
De operibus penitentiū xliij.
De operib9 ꝓficientiū xliiij.
De operibus contemplantiū xlv.
De operibus docentiū xlvi.
De oratione xlvij.
De operibus malis xlviij.
De paſſione xp̄i xlix.
De patientia l.
De paupertate ſpūs li.
De peccatoribus lij.
De peccatis liij.
De pena inferni liiij.
De penitentibus lv.
De penitentia lvi.
De penitentie partibus lvij.
De penitentie operibus lviij.
De pfectione boni ꝓpoſiti lix.
De perfectis viris lx.
De perſeuerantia lxi.
De prelatis lxij.
De ꝓfcū īpfectorū et peītētū. lxiij.
De ꝓſperitate tpali lxiiij.
De pulchritudine aīe lxv.
De religione lxvi.
De religioſis lxvij.
De ſalute ꝓpria et vtilitate et de ordine caritatis lxviij.
De ſanguine xp̄i lxix.
De ſanctis viris lxx.
De ſapientia lxxi.
De ſcientia lxxij.
De ſcriptura ſac̄ lxxiij
De ſocietate bona lxxiiij.
De ſpūali homine lxxv.
De tactu impudico lxxvi.
De timore dei lxxvij.
De tribulatione lxxviij
De verbo dei lxxix.
De virginitate lxxx.
De virtutib9 lxxxi.
De virtuoſis lxxxij.
De vicijs lxxxiij.
De vita hūana lxxxiiij.
De xp̄o lxxxv.
De zelo carnali lxxxvi.

Expliciunt capitula libri tercij.

Incipit tabula exēplorꝝ libri tercij

De plantis in gñali. et de anima q̄ eſt in plātis lvi.
De quinqꝫ modis generationis plātarꝝ eodem
De plantis gñatis ex bono vel malo ſemine viij.
De q̄tuor q̄ ſunt neceſſaria ad gñatione et nutritionē plātarꝝ. eodem
De q̄tuor locis ī qb9 plāte naſcuntur eodeꝫ
De duplici digeſtione humoris que fit in planta lxv.
De germinatione plātarꝝ x lij.
De radicib9 plātarꝝ ix. xxxi et lxxxi
De arborib9 et earꝝ plātatione vij et xviij.
De tranſplantatione arborꝝ vij.
De inſertione arborꝝ eodeꝫ
De putatione arborꝝ .i. et vij.
De augmēto arborꝝ lxij.
De arborib9 maſcul̄ et femīs lxxxij
De arborib9 ortenſib9 et ſilueſtrib9 capitulo lxvij.
De diſtinctione ptiū arborꝝ lvj.
De diūſitatib9 ptiū ī arborib9 lviij.
De radicib9 arborꝝ. ix. xiij. xv. et lxxviij.
De ꝓceritate arborꝝ et pulchritudine earꝝ lxv.
De diuerſis figuris arborꝝ eodeꝫ
De ramoſitate arborꝝ lxij.
De floritione arborꝝ viij.
De v̄tutib9 quorūdā florū ſcꝫ florūꝫ malagñatorꝝ q̄ dicūt̄ balauſtie ij. et lxxxvij
De frōdoſitate arborꝝ xij.
De folijs arborꝝ et de cauſa diūſitatis arborꝝ viij.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

De viriditate arboꝝ lxv·
De virgis xxxvij·
De flagellis arboꝝ xvij·
De fructificatione arboꝝ· vij et lvi·
De tribus que ↄferūt ad fructifica
tionem arboꝝ viij·de hoc habet̄
etiam ſup̄ exēplo.i.
De fecunditate arboꝝ xlij·
De q̄druplici cauſa infecunditatis
et paucitatis fructuū i arborib9 vij
De q̄tuor modis q̄bus arbores īfru
ctuoſe et male efficiuntur fructuo
ſe et bone·vij· De hoc habetur ſu
pra exēplo·x·de tranſplantatiōe
arborum·
De fructib9 arboꝝ i gn̄ali xlij·
De hūore vn̄ fruct9 gn̄atur eodē
De tenaculis fructuum xliij·
De operculis fructuū xlij· De hoc
habetur ſup̄ exēplo·xxxi·de fecun
ditate arboꝝ·
De ptib9 arboꝝ vbi naſcūt̄·xlvi·
De figuris fructuū xliiij·
De coloribus fructuū xliij·
De maturatioē fructuū·xlij·et xlv
De corruptioē fructuū xlviij·
De ſapore fructuū xliij·
De dulcedie fructuū·eodē·De hoc
hēt exēplo·xxix·de fructificatione
De malicia fructuū· xlviij
De fructib9 quarūdā arboꝝ i ſpe
ciali de dactilis lxvi·
De fructu pini eodem
De prunis lviij·
De caricis et ficubus ſiccis ix·
De nucibus lvi et lxxiij·
De auellanis lxxiij·
De piris ortenſib9 et ſilueſtribus·
iiij·v·vij·et liij·
De caſtaneis xxiiij·
De oliuis xij·xxxvij·xliij·lix·et lx
De glandibus fagi lxxiij·
De q̄buſdā arborib9 in ſpeāli·et
p̄mo de amigdalo xxxiiij·
De ficu cōmuni et de ficu egipciaca
xxij·xxix·et lxxv·et de egipciaca
lxxviij·
De caprifico.i.ficu ſilueſtri xij·
De malo lxij·
De moro xlix·
De ſicomoro xxx·
De nutribilitate fructuū xliij·
De nuce xxxij
De vite et vino xxxvij·
De palmitibus lxx·
De ꝓpaginib9 lxvi·
De oliua et oleo xvi·xxvij·et
xxxix·
De caſtanea xxiiij·
De quercu et ylice xxviij·et l·
De fago lxxiij·
De arborib9 aromaticis et medici
nalibus in gn̄ali·lv
De eiſdē in ſpeāli·et p̄mo de balſa
mo·xxxvij·et lxix·
De aloes arbore lvi·
De bdellio et ei9 liquore xxix·
De mirra et eius gūmi·q̄d etiā vo
catur mirra lvi·
De cinamomo et ei9 aromatica ſpe
cie xi·et xxxvij·
De pipere et ei9 ſpēe xlix·et lx·
De arbore caſſie fiſtule et ipō fructu
De nuce muſcata·xij·et lx· Cix·
De arboē gutte et de ipa gutta xlvi
De gariofolis lxx·
De zinzibere quod eſt radix cuius
dam herbe v·
De caſſia xxix·
De thure ſiue incenſo xlvij·
De agno caſto iij·
De cedro xxxvij·et lxxx·
De cipreſſo ix·xxxvij·
De palma xxxiij·xxxvij·xxxviij
De malogranatis lv·
De pomo·iij·xxiij·xxvij·xxxiiij·
et xli·
De lauro lxi·
De arborib9 quibuſdam non fructi
feris·et primo de abiete lij

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

De buxo lxxi.
De fraxino xxix.
De hebeno lxxi
De oleaſtro lxxiiij
De platano xxxvij.
De taxo et eius ſucco x.
De arbore ſiue ligno ſpinoſo xxxiij
De ſpinis xviij et liij.
De lignis tinis lxx.
De rampno liij. liiij. et lxxviij.
De iunipero v.
De ſambuco lv.
De ſalice liij.
De harundine xxxij.
De herbis et primo de herba feni capitulo. x. xvij. et xxvi.
De quibuſdam herbis in ſpeciali et primo de caule lvi.
De beta eodem
De aneto xxix.
De lactuca xxx.
De lactuca caprina liij.
De lactuca que dicitur erachea lxxviij.
De malua xxxvi.
De vrtica lxxvi.
De menta ix.
De calamento eodem
De cucurbita lvi.
De colloquintida xl.
De ruta xlvij. et lxxviij.
De abſinthio liij. et lvi.
De fumo terre lxxij.
De yſopo xxix.
De elleboro lvi.
De amomo lxxi.
De cappari l.
De petroſilino v.
De carduo xiiij.
De aloe herba et eius ſucco xxxiiij.
De paliuro lvi.
De appio xix.
De celidonia lxxviij.
De centaurea lvi.
De dyptamno xxvij.
De dracontea lxxxv.
De elitropia xxix.
De iuſquiamo vi.
De edera liij. lvi. et lxiij.
De geneſta liij.
De mandragora xij.
De nardo xxxvij.
De ſeminibus herbarum in generali. xlij. et lxxix.
De bonitate ſeminis xx.
De quiſdam ſeminibus in ſpeciali. et primo de aniſo lxvij.
De feniculo lxxvij.
De pſillio xxix.
De cimino lvi.
De coriandro xxviij.
De cardamomo xx.
De ſinapi xxiiij.
De milio xxvij.
De frumento eodem
De ordeo lxxx.
De faba lxiiij. et lxxxi.
De lente xi. et lij.
De lupinis xxxiiij.
De git lx.
De zizanijs xxxv.
De quiſquilijs xxij.
De floribus in generali iiij. lxx. lxxxiiij. et lxxxvi.
De quibuſdam floribus in ſpeciali et primo de croco vij.
De roſa et ſemine eius xiij. xxv. lxvi. lxvij. et lxxx.
De viola lxxx.
De lilio eodem
De fructibus quarundam herbarum et agreſtibus et primo de cucumeribus xxvij.
De cucurbitis lvi.
De cepis vi. xxvij. et lxxxvi.
De porris liij. et lxviij.
De ſuccopori xxxiij.
De alleis lxxxi. et capitulo. lxxxiij.

Explicit tabula exemplorum libri tercij

Incipit plogus libri tercii.

VIDETE FICVLneã et oẽs arboꝛẽs
cũ pducunt iã ex
ſe fructũ ſcitis qm̃
ꝓpe eſt eſtas. ita
et vos cũ videritis
hec fieri ſcitote qm̃ ꝓpe eſt regnum
dei Lu. xxi Verbũ eterni patris et
dei vnigenitus filius nr̃e pditioni
compatiens et prouidens ſaluti ſic
nobis ſimilis fieri voluit ĩ natuꝛã.
quia ſcilicet exinaniuit ſemetipſũ
foꝛmã ſerui accipiẽs in ſimilitudi
nẽ hoĩm factus. et habitu inuẽtus
vt homo. ita etiã nob̃ ſe confoꝛma
uit in doctrina. Nã ſicut verbũ ca
ro factũ eſt. et verus hõ eſt. ſic ho
minũ doctoꝛ effectus ẽ. et mõ hũa
no nos docuit. Naturalis namqꝫ
modus eſt hoĩm. quoꝛũ itellectiua
cognitio a ſenſu ſumit inicium. ex
ſenſibus intelligibilia capere. et p
viſibilium ſimilitudines coꝛpoꝛum
etiã in inuiſibilium et ſpũaliũ noti
ciã deuenire. Quem modũ factoꝛ
hominũ vt hoĩes inſtrueret tenẽs
cuꝫ nos de ſpiritualibus docere vo
luit. frequentiſſime de coꝛpoꝛalib9
rebus tam naturalib9 q̃ꝫ pollliticis
methaphoꝛas introduxit. ſicut in
euangelijs patet. Has autẽ ſimi
litudines rerum criſtus tanto mo
deramne tradidit. vt in eis nõ tã
tum rudes facillime infoꝛmaret. ſꝫ
et quoꝛumcunqꝫ excelſa ingenia ſĩ
militer exerceret. Quapropter in
verbis pꝛopoſitis plantaruꝫ ſeu ar
boꝛum exemplum introduxit ad rẽ
gni dei tempoꝛa deſignanda. Vi
dete inquit ficulneam et omnes ar
boꝛes ac̃. Vbi non ocioſe domin9
inter omnes generaliter arboꝛes
de ficulnea ſolum curauit facẽ mẽ
tionem. vtpote de cuius ſingularis
folijs leguntur pꝛimi noſtri paren
tes poſt tranſgreſſionem precepti
nuditatis ſue ignominiam contex
iſſe. Nam Gene. iij dicitur. Aper
ti ſunt oculi amboꝛum. ſcilicet ade
et eue Cumqꝫ cognouiſſent ſe eſſe
nudos conſuerunt folia ficus et fe
cerunt ſibi periſomata Vult ergo
nõ incongrue dominus. q̃ ſicut
ficulnea in mundi pꝛincipio huma
ne tranſgreſſionis pꝛimum extitit
tegumentum. ita quoqꝫ in mundi
termino fiat vicine humane refoꝛ
mationis ĩdicium. Cum pꝛoducũt
inquit ex ſe fructum. ſcitis quoni
am pꝛope eſt eſtas. Vbi nota. q̃
non incongrue dñs per fructi
ficationem communiter arboꝛum
que tempoꝛe fit eſtatis regni dei et
iudicij vltimi preſentiã deſignauit
Quia cum illud iudicium venerit
bonitas dei apparebit in ſanctis.
Nam virtus radicum in hyeme nõ
videtur. quia ramos vacuos folijs
et fructibus dimittit. que tamen ĩ
eſtate apparet cum eaſdem videlꝫ
arboꝛes fructibus et frondibus re
plet. Similiter in communi iudi
cio bonitas virtutis dei in ſanctis
apparebit. cuꝫ eos omni infirmita
te et penuria depoſita decoꝛabit. I
ta inquit cum vos videritis hec fie
ri ſcitote quoniaꝫ pꝛope eſt regnũ
celoꝛum. Regnum vtiqꝫ de quo di
cet. Venite benedicti patris mei
percipite regnum ac̃ Mathei. xxv
Hoc quippe regnum in quo cõfoꝛ
mabit ſaluatoꝛ coꝛp9 humilitatis
noſtre configuratum coꝛpoꝛi clari
tatis ſue. ita vt regnum dei etiam
intra nos ſit. Sed quia nos geneꝛã
liter dominus ad omnes arboꝛes
conſiderandas inducit. Videte in
quit non ſolum ficulneam ſed et õ
nes arboꝛes et cetera. vt hac ipi9

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

doctrinā melius nos implere poſſimus. In hoc tercio huius operis libro expletis mineralibus. de plantis et arboribus ac de ipſarum ꝑtibus et variis ꝓprietatibus earundē ītroducemus exempla. quibꝰ non de vltimis tēporibus tantū vt ītroducit in verbis prefatis dominus īſtruamur. ſed in noſtris magis actibus et moribꝰ dirigāmur.

¶ Explicit ꝓlogus libri tercij.

¶ Capitulū .i.

Abdicatio temporalium aſſimilatur putationi arborꝫ Primo quia putatio arboris facit arborem magis creſcere. Videmꝰ enim ꝙ arbor amputatis inferioribus ramis circumſtantibꝰ eam magis creſcit in directum ſuperius. quia humor qui tendebat ad ramorum nutrimentum totus conuertitur in arboris augmentū Sic etiam ſimili modo amputatis temporalibus curis per aſſumptionē videlicet voluntarie paupertatis dum totus animus ad ſpiritualia trahitur. miro modo in ſpirituali gratia ꝓficit et augetur. Unde Geneſis .xli. dicitur. Creſcere me fecit deus in terra paupertatis mee. ¶ Secundo putatio arboris facit eam magis vireſcere. Videꝰ enim ꝙ arbores interdum dū multum veteraſcunt efficiuntur aride et ſuam viriditatem amittunt. ex eo ꝙ poſtꝙ plāta ſenuit decreſcit cortex eius. et ex frigiditate claudūtur pori radicis eiꝰ. ita ꝙ humorē qui plantā nutrit ingredi prohibet. et ſic ipſa arbor areſcit. ſed ſi tunc preſcinduntur et putantur rami arefacti ſuperius. et ſimdatur radix inferius. multo firmius trahit ſuccum per lignum radicis. et non per corticem. et ſic īcipit emittere ſurculos et ramos virentes. Sic etiam ſimili modo ſollicitudo et occupatio temporaliū velut quodam anime ſenium corticem arboris id eſt exercitium extrinſecum viri ſpiritualis facit decreſcere. ꝗ tāto minꝰ exercitatur quis in ſpiritualibus quanto plus occupatur in temporalibus. ¶ Item radicem cordis infrigidat. et poros eius .i. affectus claudit Quia quanto plꝰ cure temporalium creſcunt tanto ſpirituales affectiones in mēte frigeſcunt et deficiunt. Eſt ergo neceſſaria vt arbor reuiuiſcat amputatio ramorū. id eſt abdicatio tēporalium occupationum Et poſtꝙ radix cordis cultello compūctiōis ſe deo multis ſciſſuris ideſt conſiderationibus et affectionibꝰ deuotis aperuerit. fiet noua pullulatio gratie. et apparebit noua viriditas .i. noua conuerſatio plante. hoc eſt ſpiritualis pſone Et de hac inouatione viriditatis loquit̄ Apoſtolꝰ ad Epheſi. iiij. dicēs. Renouami ſpiritu mentis veſtre et induite nouum hominem et cetera. ¶ Tercio quia putatio arboris facit eam magis fructeſcere. ex eo ꝙ per putationem purgatur a ſuperfluo humore aquoſo qui impedit humorē vnctuoſum ex quo fructus producuntur. Nam humor vnctuoſus ē materia fructuum ex qua producūtur fructus. ſicut humor aquoſus eſt materia foliorum. Unde Iohā. decimo quinto dicitur Omnem palmitem qui fert fructum purgabit eum vt fructum plus afferat. Ita etiā ſimiliter āputatis et abdicatis tēporalibus curis humor aquoſus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

deficit.i.mundan9 amor. qui ē ma
teria foliorum.i.vanitatum et leui
tatum. et humor vnctuoſus id eſt
amor gratuitus ⁊ ſpiritualis profi
cit. qui fruct9 bonorum operum fa
cit habundare Col.i. Ambuletis di
gne deo p omnia placentes et om
ni opere bono fructificantes et cre
ſcentes in ſcientia dei.

¶Capitulum.ij.

Abiecti a mundo recolligū
tur a deo. Cuius exemplū
apparet in balauſtia que
eſt flos malogranate. que dum ca
dit ab arbore ſiue ramo recolligit
a medico. Eſt enī hic flos frigidus
et ſiccus. et habet virtutem ſ̄ſtri
gendi et deſiccandi humorem. Vn
de valet contra diſſenteriaz et ſan
guineum fluxum v̄etris. vomituz
etiam colericum ſtringit ſi coctus
in aceto ſup furculam pectoris ap
ponatur. Illi autem quaſi de arbo
re cadunt qui de mundo deſpiciūt
et abiciuntur. Sicut pauperes qui
ſunt frigidi ab eſtu auaricie. et cō
tinentes qui ſunt ſicci ab humorē
et fluxu luxurie. ⁊ mites qui ſ̄ſtri
gunt vomitum colere.i. impetum
ire. Nam pauperes deſpiciunt ab
auaris tanꝗ homines inutiles. cō
tinentes deſpiciuntur a carnalib9
tanꝗ homines ſteriles ⁊ agreſtes
Mites vero deſpiciuntur a ſuperb
tanꝗ homines puſillanimes. Sed
licet tales eiciantur ab arbore id ē
a mundo tanꝗ inutiles. tamen ꝯ
colliguntur a medico. id eſt a cri
ſto tanꝗ precioſiſſimi flores. Vn
de Apoſtolus dicit.i. Corintheorum
.i. Que ſtulta ſunt mundi elegit de
us vt cōfundat ſapiētes. ⁊ īfirma
mūdi elegit de9 vt ꝯfūdat fortia. ⁊
ignobilia mūdi ⁊ ꝯtemptibilia ele
git deus. et ea que non ſunt vt ea
que ſunt destrueret. vt non glorie
tur omnis caro in conſpectu eius.
Vnde patet ꝙ hec abiectio mundi
bona eſt. propt̄ quod dicebat Ps.
Elegi abiect9 eſſe in domo dei mei
magis ꝗ habitare in tabnacul' pec
catorum. ¶Caplm.iij.

Abſtinentia aſſimilatur ar
bori que dicitur agnus ca
ſtus. Que ſcilicet eſt arbor
calida et ſicca. Vnde flos eius ſiue
ſemen poros corporis aperiēdo. ſpi
ritus euaporando. humiditatē na
turalem conſumendo caſtitatem ī
ducit. Et ideo flos eius maxime
agnus caſt9 dicitur. quia ſuo odo
re et vſu. vt dicit Dyaſcorides hoi
nes caſtos reddit. Similiter etiaz
abſtinentia ⁊ afflictio carnis certū
eſt ꝙ caſtitatem inducit ⁊ etiam cu
ſtodit. tum quia vigorem carnis
minuit. tum quia materiam luxu
rie ſcilicet humorem ſeminalem q̄
ex cibo cauſatur ſubtrahit. ¶Nota
ergo. ꝙ agnus caſtus tria facit ſi
ne quibus abſtinentia parum va
let. Primum eſt quia poros apit.
Quaſi autem pori anime ſunt ſen
ſus corporis qui ad ſpiritualia et
vtilia debent aperiri. ſcilicet oculi
ad videndum vtilia. ad plorandū
peccata. et ad legendum ſpiritua
lia documenta ¶Item nares ad at
trahendum odores id eſt bonorum
exempla Et os ad confitenduz pec
cata. ⁊ ad inſtruendum proximū.
ad laudandum deum. ad percipiē
dum cibum ſacramentalem ¶Se
cundum eſt. quia agn9 caſtus ſpi
ritus euaporādo educit Sic ſimilit̄
ab anima ieiunātis euaporari ſpi
ritus debent. hoc eſt progredi ſpi
rituales meditatiōes. ſpirituales
affectiones. ⁊ ſpirituales oratiōes
Tercio rōe minutionis. ꝙ agnus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

caſtus humorem nutrimentalem
minuit ſiue conſumit Hic eſt huōꝛ
cibalis ex quo luxurie materia flu
it· quem dum abſtinens ſubtrahē
do minuit luxurie fluxum cōſuit·
propter quod dicit Jheronimus·
ꝙ ſine cerere et bacho id eſt ſine ci
bō et potu friget venus· Et reddit
homo ita per abſtinentiam corpore
caſtus et ſpiritu manſuetus vt rec
te agnus caſtus dicatur· ¶ Jtem
abſtinentia a delicijs corpalib9 p̄
ſeruat ſpiritum a viciorum paſſiō
nibus· Cuius exemplum apparet
in pino· Nam pinus diu durat ſi a
ſuis corticib9 fuerit ſpoliata· eo ꝙ
inter lignū et corticem vmes ſūt
que lignum corrodunt Quaſi enī
exteriores cortices arboris ſunt ex
teriores delicie carnis· ex quib9 in
ter carnem ⁊ ſpiritum ſcilicet in ſē
ſualitate vermes id eſt carnalium
deſideriorū paſſiones generātur·
quibus ſpiritus vehementer corrō
ditur id eſt moleſtatur et diſſipat
Sed corticib9 id eſt delicijs amotis
huiuſmodi vermes id ē carnis paſ
ſiones pereunt et ceſſant· ⁊ tūc ſpi
ritus quaſi liber a carnis corrupte
la incorruptibilis conſeruatur Apo
ſtolus ad Colloceñ· iij· Expolian
tes veterem hominem cum actib9
ſuis·

¶ Caplm· iiij·

Aduerſitas mundi plerūq̄ hominem ad ſeipſum re
ducit· ſicut proſperitas ea
uerſo educit hominem a ſeipſo· Cu
ius exemplum apparet in florib9·
qui frigore noctis contrahuntur ⁊
calore diei foras euocantur· Quaſi
enim frigus noctis eſt rigoꝛ aduer
ſitatis· hic florem contrahit dū ho
minem tangit· ad ſeipſum redire ſe
q̄ recognoſcere cogit· Sed q̄ſi diei
calor eſt proſperitas fauoris· qua
dum homo inaniter extollitur ex
tra ſeipſum vagatur· Jtem aduer
ſitas ſeculi ſicut homini habenti grā
am dei prodeſt· ſic non eam haben
ti nocet· Cuius exemplum apparet
in piro· quia pirum poſt cibum co
meſtum prodeſt ex eo ꝙ laxatiuum
eſt· Nam comprimit cibaria ad lo
cū decoctionis et neruos orificij ſto
machi confortat· Sed ante prandi
um ſumptum conſtipat Et ſi quis
multa et ſepe ex eis comedat· ver
mes in ventre generant· et colicā
paſſionem duram et incurabilem
prouocāt· Cibus autē et nutrimē
tum anime eſt gratia dei· Nam ſic
dicit Philoſophus ex eiſdem nutri
mur ex quibus ſum9 ⁊c̄· Sumus
enim ſpiritualiter per gratiā dei·
ſecundum illud Apoſto. i. Corinthe·
xv· Gratia dei ſum id quod ſum·
ergo ex gratia dei nutrimur Si q̄s
ergo ex hoc cibo ſiue nutrimento r̄
fectus ſit ſcilicet ꝙ gratiam dei ha
beat in ſe vtiliter pirum ſumit· q̄a
non obeſt ſed prodeſt ſi tribulatio
nē incurrit· Quia licet tribulatio
grauis ſit ad portādum· tamē lax
at id eſt purgat peccatum· et con
fortāt etiam animā ac roborat in
bonum· Nā virtus in infirmitate
perficitur· ſicut Apoſt· dicit· ij· Co
rinth· xij· Sed ſi quis eſſet ab hoc
nutrimento vacuus et ieiunus ſcꝫ
gratiā non habens· tunc ei tribula
tio nocet· ex eo ꝙ generat ei plerū
q̄ aut conſtipationē. i. duriciā mē
tis et deſperationem· aut vermē. i.
īpatientie inquietationē· aut coli
cam. i. īplacabilē iracūdie paſſionē

¶ Capitulū· v·

Amoris diuini ignis conſer
uatur in aſperitate carnis
et in humilitate mentis·

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

cuius exemplum apparet i iunipe
ro que eſt arbor aſpera et aculea
ta habens folia ſignans aſperita
tem penitentie. Iuniperus etiam i
gnem cōſeruat. qꝛ ſi accendit vix
extinguitur. intantum vt ſi prunc
eius ſb cineribus operiantur vſqꝫ
ad annum vt dicitur minime extin
guantur. vt dicit Yſidorꝰ. In aſpe
ritate ergo iuniperi accipe aſperita
tem carnis. in cineribus vero eiuſ
dem intellige humilitatem mētis.
in quibus diutius perſeuerat dimi
feruor amoris. Item amor carita
tis etiam mala conuertit in bona.
Nā ſicut dicit Apoſ. Ro. viij. Dili
gentibus deum omnia cooperātur
in bonū Huius exēplum apparet i
piro. qꝛ pira imatura que ſunt pō
tica et dura et groſſa et ad eſum
mala per decoctionem ignis effici
untur bona. Sic p decoctionē et vi
gorem ignis caritatis etiaꝫ magne
et groſſe aduerſitates cedunt hoi
ni in bonum ſalteāie per patientiā
quā caritas generat. Nā patiens
eſt caritas ſicut dicit Apoſ. i. Cori.
xiij. ¶ Item amor caritatis aſſimi
latur zinziberi qd radix eſt herbe
calidum et humidum. et valet cō
tra frigidas cauſas pectoris et pul
monis. ſtomachi dolorem et inteſti
norum mitigat. ventoſitates exte
nuat. Quanto autem eſt albiꝰ et
recentius tāto acutius et melius.
Sicut zinziber igitur radix eſt her
be. ſic caitas ē radix iuſticie et ſani
tatis aīe Eph. iij. In caritate radi
cati et fūdati Ipſa etiā cū ſit ignis
ſpiritualis eſt calida. qa facit mē
tem feruere. et nihilominus eſt hu
mida faciēs lacrimas fundere Pſ.
Tranſiuimus per ignem et aquaꝫ
et eduxiſti in refrigerium. Ignis
eſt caritatis feruor. aqua lacrima

rum humor. Ex quibus duobus in
anima refrigerium magnum relin
quitur. Hec eſt que repellit frigus
accidie cauſantis in pectore id eſt
in intellectu frigidas cogitatioēs.
et in pulmone id eſt in voluntate
frigidas affectiones. Hec eſt etiaꝫ
que mitigat dolores interiores im
patientie vel ire. et extenuat ven
toſitates et inflationes vane glori
e et ſuperbie. i. Corintheorum. viij.
Scientia inflat. caritas edificat ¶
Similiter eſt amor dei etiam tanto
melior et acutior quanto albior id
eſt mundior et recentior. id eſt fer
uentior ne ſciliꝫ vetuſtate tepeſcat
¶ Iteꝫ caritatis amor aſſimilatur
petroſelino. ¶ Primo propter ori
ginem. quia maxime in petris et in
locis petroſis oritur. et propterea
dicitur petroſelinum. Loca auteꝫ
petroſa ſunt corda imitatorum cri
ſti. De quo dicit Apoſtolus. prima
Corintheorum. x. qꝫ petra erat cri
ſtus. Et in talibus inuenitur verꝰ
caritatis amor. Vnde ipſe dixit.
Hoc eſt preceptum meum vt dili
gatis inuicem ſicut dilexi vos ¶
Scdo ꝓpt odorē. Nā petroſelinū ē
odoriferū. quia ſtꝫ amatores dei e
tiam proximos per bonorum opeꝝ
recreant odorē. ſicut Apoſt. dicit
ij. Cori. ij. Criſti bonus odor ſumꝰ
¶ Tercio propter calorem. quia
petroſilinuꝫ ē herba calida et ſicca.
diuretica et aptiua. diuiſiua et cō
ſumptiua. ſtomachi cōfortatiua et
appetitꝰ excitatiua. Similit carita
tis amor mentē calefaciendo et in
flammando habet virtutem aper
tiuam. quia cor deo aperit. et diui
ſiuā. quia a mundo p contemptū
diuidit Itē ꝯſumptiuā. qꝛ humorē
.i. amorē pcci ꝯſumit. Itē ꝯfortati
uā. qꝛ confortat ad bn̄ opandum.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

et appetitū extinctiuā· quia ſciliꝫ
mentem excitat ad celeſtia appetē
dum.

Capitulū· vi·

Auaricia aſſimilatur cepi·
Primo propt̄ cōplexiōis
frigiditatē· quia cepe ſecū
dum Dyaſco· eſt frigide et viſcoſe
nature· maxime qd eſt oblonguꝫ·
et illud qd eſt rufum· et illud qd ē
crudum· Similiter auaricia et inor
dinatus amor temporalium animā
infrigidat calorē caritatis exclude
do· Item inuiſcat eā fortiter capi
endo et tenendo· et precipue ſi ſit
oblonga.i.diuturna ſcilicet in hoī
ne inueterata. quia tūc ſemp cre
ſcit· Item ſi rufa.i.inflammata ex
pauptatis neceſſitate· Item ſi cru
da.i. nō cocta tribulatiōis igne·
qui aliquando purgat animaꝫ vel
ſaltem minuit amoreꝫ mūdi. Se
cundo ꝑpter nutrimenti modicita
tem· quia cepe crudum modicum
ymo nullum quaſi nutrimētuꝫ cor
pori tribuit vt dicit Dyaſc· Simili
ter acumulatio auri modicum nu
trimentum frequenter confert eti
am eius auari corpori· quia multi
ꝑpter auariciam etiam ſecūdū cor
pus miſere et tenuiter viuunt Sꝫ
anime penitus nullum· quia vtilit̄
ꝓ anima ſua auarus ſua bona non
tribuit. Secundo ꝑpter nocumē
ti multiplicitatem· Naꝫ cepe crudū
et comeſtum colericos offendit· q̄
videlicet auaricia iram ad quaꝫ co
lera inclinat incendit· Item hmōi
cepe inflationem gignit· quia diui
tiarum habūdantia quam auarici
a colligit inflationē ſuperbie indu
cit· Item acumine ſuo caput percu
tit· et nimis comeſtum inſaniam
facit· et terribilia ſompnia oſten
dit· Sic nimia ꝓſperitas diuitiarū
quā auari habent facit eos infatu
ari· Item ad litteram habent quā
doq̄ꝫ auari ſompnia terribilia ſōp
niantes latrones et predones· vl
quia poſt ſompnum mortis facili
ter eoruꝫ diuitie tanq̄ꝫ vana ſomp
nia euaneſcunt Job· xxvij· Diues
cum dormierit nichil ſecum affert·
aperiet oculos ſuos et nichil inuei
et· Item ſuo odore facit lacrimari·
Quia frequenter auaricia eſt cau
ſa fletus et doloris· quia quādo a
uarus perdit que diligit· cruciatu
ſuo et dolore cogitur lacrimari·
Item auaricia aſſimilatur iuſquia
mo que eſt herba venenoſa et morti
fera· propter quod dicitur inſania
Et hec vt dicit Dyaſc· habet virtu
tem conſtringendi et ſompnum ꝓ
uocādi· Similiter auaricia veneno
cupiditatis extinguit vitalē calorē
caritatis· et ita ē cauſa mortis ſpi
ritualis.i. Johā· ij· Si quis diligit
mundum non eſt caritas patris in
eo· Item cōſtringit cor auari ad nō
ſubueniendū paupi et burſā ad nō
reſtituendum· Hec etiam eſt que
cauſat circa ſpiritualia pigriciem
et negligentie ſompnum Ps· Dor
mierunt ſompnū ſuum ac̄·

Capituluꝫ· vij·

Bonꝰ homo aſſimilatur ar
bori bone· Bona em̄ arbor
illa iudicat· in qua eſt fru
ctuum maturitas· fructuum plu
ralitas· et fructuuꝫ ſuauitas· Et hec
tria tanguntur Mat· vi· Bona ar
bor fructus bonos facit· In eo q̄ꝺ di
cit facit fructus tangit fructuū matu
ritas· Sed in eo q̄ꝺ dicit fructus in
plurali tangitur fructuum copioſi
tas· In eo q̄ꝺ dicit bonos intelligi
tur fructuum ſuauitas· Quedā er
go arbores ſunt ex quibꝰ nullꝰ na
ſcitur fructꝰ ꝑpt̄ defectū humoris·

et ſunt homines ocioſi et inertes.
qui propt̄ defectum amoris nichil
boni operantur. Unde arbores h9
modi ne ocioſe terā occupent exci
dentur et in ignē mittentur. Que
dam vero faciunt fructuꝫ ſed pau
cū. qđ eſt propt̄ paucitatē hūoris
et caloris. Et tales ſunt in quibus
eſt modicus humor cōpunctioīs.
et modicus calor dilectionis inueī
tur ſine frequentia bone operatio
nis Sunt etiam quatuor cauſe alie
quāe ſcilicet arbores alique ſūt fru
ctum modicū facientes. ¶ Prima
eſt quando ſunt nimis frondoſe.
quia humor qui deberet trāſire ad
fructus conuertitur ad folia. Et ta
les ſunt qui delectantur tantuꝫ in
folijs v̄borum. Unde aſſimilant̄ fi
culnee. cui domin9 maledixit Ma
thei. xi. ¶ Secūda cauſa eſt qn̄ ni
mis ſunt ꝑcere. Humor em̄ a radi
ce aſcendens ꝑ arboris altitudineꝫ
et latitudinē late ſe diffūdit. ⁊ ad
ramos tranſiens paulatim euane
ſcit. Magni em̄ viri ⁊ prelati aliqn̄
ſunt infructuoſi. q2 ea que deberēt
dare pauperibus expendūt in ſuis
vanitatibus Ambroſi9 dicit. Auis
ſe ſociat auibus. ⁊ pecus pecoribꝫ.
piſcis piſcibus. ſolus tu homo con
ſortem excludis. feras īcludis. pa
rietem veſtis auro. et pauperē nu
das veſtimento Panem petit pau
per et non accipit. equus tuus au
rum ſub dentibus mandit ¶ Ter
cia cauſa eſt quādo ſunt nimis ve
tuſte. quia tūc vt dictum eſt ſupra
capitulo primo radix induratur.
et frigiditate conſtringuntur pori
radicis. ita q humor ingredi non
poteſt quo planta nutriatur ⁊ fru
ctificeꝫ. Sed ſi perforetur radix aut
ſcindatur ⁊ illi ſciſſure immittatur
lapis tunc trahitur ſuccus ꝑ lignū

radicis ⁊ purificat̄ et fertilior effici
tur. ſicut dicit Philoſophus de A
migdalo antiqua ſi pforetur radix
eius Qn̄ igitur aliquis eſt vetulus
ī peccato tria foramina ſiue ſciſſu
ras ī corde ſuo oportꝫ facē. primū
ꝑ dolorē ꝯtricioīs. ſecūduꝫ per pu
dorē cōfeſſioīs. t̄cium ꝑ laboreꝫ ſa
tiſfactioīs ¶ Quarta cauſa ē quā
do arbor nō āputat̄. q2 tūc humor
q̄ cōuerte̅tur ī fructū. cōuertit̄ in
ramuſculos ſuperfluos et inutiles.
Unde arbor meli9 fructificat ſi ho
mo ab eo ſupflua remoueat. eo q
humor q̄ tranſit in nutrimentū ſu
pfluorū illis amotis trāſit ī fructū
Jo. xv. Omnē q̄ facit fructum pur
gabit eū vt fructū pl9 afferat Et i
deo purgatiōi plātarꝫ ī vere ē inſiſ
tendū. Similiter ſi homo reſecat a
ſe ſupfluitates cibi potus et ſōpni
⁊ aliorꝫ huiuſmōi efficit̄ apt9 ad
magis habūdādū ī ſpūalib9 fructi
b9 et pme opib9. Et nota q rami
arborū q̄nto plus ſūt onuſti fructi
b9 tātomagis iclināt̄ q2 ſci viri qn̄
to pl9 habūdāt bonis opib9 tāto
magis humiliantur ¶ Quedaꝫ au
tem arbores ſunt que licet fruct9
multos habeant. non tamen faci
unt eos bonos Mathei. vij. Mala
arbor fructus malos facit. Quan
doqꝫ tamen contingit q arbor ma
la a ſua malitia trāſmutat̄ ī arboreꝫ
bonā. ⁊ q bonos fruct9 ꝓducēs effi
citur. Sed ad hanc trāſmutationē
arboris ſunt quatuor neceſſaria ¶
Primo labor Nam ſicut ariſtotiles
dicit Arbores ſilueſtres per debitā
culturam efficiuntur ortēſes. ⁊ po
nit exemplū de amigdalo. que ſi ē
amara per culturam efficitur dul
cis. Sic homo debet cor ſuum cole
re et purgare et tunc bonos fruc
tus faciet ¶ Secundo neceſſarius

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

eſt locus Dicit enim Philoſo· ꝙ q̄
dam plāte ī vno loco faciunt fru
ctū perniciosū· q̄ trāſplātate faci
ūt fructū bonū Et ponit exēplū de
Juſqamo· qꝛ qđ in pſia ē natū trāſ
latū ī egiptū ē pniciosū· ſed ī ihe
ruſalē trāſſatū fit cōeſtibile et bo
nū Similiꝰ animꝰ hominis ꝑ trāſ
latonē penitētie de malo ſtatu in
bonū cōuertiꝰ· Vnde ī egipto.i.in
tenebris pcci poſitꝰ ē pniciosus ⁊
malꝰ ſed ī iheruſalē.i.ī pace iuſtici
e ⁊ cōſciētie p penitētiā trāſplāta
tus efficitur bonꝰ et ſalutiferus No
ta tamē ꝙ peccatori nō ꝓdeſt trāſ
mutatio loci ſine mutatiōe animi
Nam ſicut dicit Ber· Nec lucifero
ꝓfuit locus celi· nec ade locus para
diſi· nec loth locꝰ montis excelſi
nec filiȷs iſrahel locꝰ deſerti· Vnde
interrogatꝰ ſocrates a quodā cur
locorum mutatio nichil ꝓdeſſet ad
mutationem viciorū Reſpōdit Nō
eſt mirū ſi mutādo locum nō mu
tas viciū· qꝛ circūfers ſemp teipſ
ſū ¶ Tercio neceſſariū eſt tempꝰ
Dicit enim Ariſto· ꝙ plures plāte
plātantur in vere ī autūpno pau
ce· pauciores ī hyeme· pauciſſime
in eſtate· Plātatio ergo ſpiritu
alis cōueniēciꝰ fit ī vere.i.ī tēpore
iuuentutis q̄ in autūpno mature
etatis· vel ī hyeme ſenectutis· vł ī
eſtate.i.ī feruore male cōſuetudis
vbi totus humor deuotionis ⁊ grē
deſiccatur· ¶ Quarto neceſſarius
ē ſurculus q̄ trūco inſertus totā e
ius virtutem trahit ad ſuam qua
litatem Et ſignificaꝰ vbū dei qđ a
nimā ſic immutat ꝙ q̄ primo facie
bat fructꝰ amaos et noxios poſte
a facit fructus dulces ⁊ ſalutiferos
Jaco.i. In manſuetudine ſuſcipite
inſitum vbum qđ poteſt ſaluare
animas veſtras· ¶ Item nota ꝙ

bonus homo malo aſſociatus non
nunq̄ eius maliciam impedit aut
tollit Cuius exemplum appꝫ in
piris· qꝛ hoc habent pira ꝓprium
maxime ſilueſtria. ꝙ cum fungis
mał accepta omnē ab eis auferūt
leſionē. puluis etiā pyri ſilueſtris
bibitus valet ſimiliter contra fū
gos· Quid autem per ſilueſtre pi
rū niſi hominē intelligimꝰ bonū a
malorū hominū q̄ꝺe ꝯſortio ⁊ ꝯtagi
o ſemotū ⁊ oātionū ſolitudini dedi
tū· vł in ſēpe pme poſitū Huius ta
men ſocietas et penitētia fungi
malitiam .i. hominis mali nequici
ā ſuis plerumq̄ꝫ aut exemplis aut
monitis vel meritis impedit vel tol
lit· eiꝰ etiā puluis.i.hūilitas viſa·
vel puluis.i.mors eiꝰ corpus icine
rans ⁊ aīam glorificans etiā q̄nq̄ꝫ
maliciā peccoꝝ inuitat Nam etiā
poſt mortē ſancti nōnūq̄ peccato
res conuertunt et euellunt ¶ Itē
nota ꝙ bonus homo aſſimilaꝰ cro
co In quo primo poſſumꝰ notare
bonitatis indiciū Quia crocum ē
optimum quod eſt recens· odoris
boni· longū· purum· albū· inte
grū· in ſpiramine bonum· ⁊ cum
tangitur tingit manum· et leniꝰ
eſt acutum Similiter ille eſt inter
bonos et ſanctos viros optimus
qui eſt recens ⁊ feruens in opere·
odoriferus id eſt redolens in ho
minum opinione· Item longus
id eſt perſeuerans in bona conuer
ſatiōe· albꝰ.i.purꝰ ī itētiōe· integer
.i.caſtꝰ ſine carnis corruptiōe· et
bonus in ſpiramine.i.in ꝯuerſatio
ne ſiue exhortatione· coloratiuus
manus tāgētis.i. impreſſiuus ſue
vtutis in ſui adheſione Ille enī ma
num tangentis ſe ſuo colore tigit
qui ſibi adherentem ad imitatio
nem ſuorū operū vł ſuarū virtutū

trahit· vel ille manū tangētis ſe ſu
o colore tingit qui ſe ledenti benefi
cium porrigit quod pertinꝫ ad vi
ros perfectos· ¶ Item qui eſt acu
tus leniter in aliorū correctione ſi
ue increpatione debet enim eſſe a
cutus in pūgendo · ſed lenis in p
cutiendo Eſt enim neceſſarium in
correptione delinquentis acumē ſe
ueritatis cum dulcore lenitatis · ¶
Secundo notam9 ĩ croco natiuita
tis locū Nam ſicut dicit dyaſc· Ori
ental' melior ē ꝙ occidētalis· quia
ſcīz ɔtēplatiu9 melior eſt ꝙ actiu9
ex eo ꝙ ɔtemplatiu9 ē calore ſolis
.i.amore criſti magis calefact9· ⁊
ſplēdore.i.ſapientia ei9 magis illu
ſtrat9 ſicut pars oriētalis excedit
ĩ calore ⁊ ſplēdore ¶ Tertio nota
m9 in croco flor:etatis aſpectuꝫ· ꝓ
ducit em̄ crocū florē caput habētē
ad viole modū · ⁊ ĩ medio tres ra
mulos Quaſi aūt flos croci ē ɔuer
ſatio viri boni q̄ debet eſſe purpu
rea p caritatē· violacea p humilita
tē· ⁊ triplicata p fructificationem
ſcīz vt fructificet deo ſibi et ꝓximo
Vel ſic dicit Ber. vt viuat humi
liter deo· ordinate ſibi· ⁊ ſocialiť
ꝓximo ¶ Quarto notam9 ĩ croco
ɔplexiōis tpamētū· eſt em̄ calidū
⁊ ſiccū ĩ p̄mo gradu ⁊ ĩ ſuis q̄litati
b9 tpatū Sic etiaꝫ bon9 homo et
prudēs ⁊ in caliditate.i.ſp̄uali fer
uore ⁊ ĩ ſiccitate .i. ĩ abſtinētie ex
tenuactione tēpe̊at9 ē ſm̄ debituꝫ
g̃dū.i. diſcretiōis modū· ¶ Quito
nota9 ĩ croco vtilitatis effcm̄ Naꝫ
crocū multū ē ɔfortatiuuꝫ et valꝫ
ɔtra debilitatem ſtomachi et ɔtra
cordis defectū · quia boni multum
alios confortant · debiles.i.trepi
dos· et corde deficiētes.i. puſillani
mes vigorādo ſuis conſilijs exhor
tacioib9 ⁊ exēplis

¶ Capitulum · viij ·

Omīa malis vel etiam inť
ſe inuiceꝫ differūt moraliť
ſicut differunt inter ſe plā
te naturaliter differunt enim plā
te vel arbores a ſe inuicem· Primo
in ſe mīnib9 · quia q̄dam earum ex
ſemine bono generantur quedam
vero ex malo· Et dicit albuma· ꝙ
ex malo ſemine non perueniūt de
facili bone plante ·nec ex bono
de facili male · q̄uis ĩ animalibus
et potiſſime in hominibus ſepe vi
deatur contrarium· Cuius ratio ē
vt idem dicit · quia planta eſt ter
affixa propter quod vniforme a ť
ra recipit nutrimentum· animali
a vero non ſic · tum propter vari
etatem complexionis · tum prop
ter volubilitatem voluntatis Simi
liter ergo inter homines illi homi
nes ex malo ſemine naſcuntur · q̄
malorum exempla imitātur · Sed
qui bonorum imitātur veſtigia illi
ex bono ſemine oriuntur· Malum
enim ſemen eſt ſemen viciorꝫ q̄d
ſeminauit diabolus· Nam ſuperbi
am ſeminauit in adam· inuidiam
in caym· incōtinentiam ĩ lamech ·
gulam in eſau · Auariciam in bala
am Iram in ſaul· accidiam in achi
tofel · Vnde qui ĩ huiuſmodi vicijs
illos imitantur hij ſunt qui ex ma
lo ſemine naſcuntur Vnde dicitur
in Epiſtola iude. Ve illis qui in vi
am Caym abierūt· et errore bala
am ſeducti ſunt Bonum autem ſe
men eſt quod ſeminauit criſtus ſci
licet humilitatem in matre· fidem
in centurione· abſtinentiam ĩ Jo
hāne baptiſta · cōtinentiam virgi
nitatis in Johanne euangeliſta· ⁊
ſic de alijs v̊tutib9 · ĩ q̄b9 q̄ eos imi
tātur ex optimo ſemine naſcūtur
Nota tamen ꝙ arbor ſiue planta

ex malo ſcīe nata bō effici poteſt
auxilio culture Vnde dicit Ariſt.
in libro de vegetabilib9 et plātis.
ꝙ ſi ſcindat̄ radix ārboris et illi ſciſ
ſure immittatur lapis fecūda fiet
ſi erat ſterilis. Cui9 ratio ē ſecun
dum albumaſar. qꝛ per ſciſſuram
fit groſſi ⁊ noxij humoris euapoꝛā
tio ⁊ caloris aeris circūſtātis attra
ctio. cuius virtute fit illius mali
humoris cōſūptio et quedam plā
te innouatio. Ipſe etiā Philoſo.
dicit ꝙ malogn̄ata ſtercore por
cino fimata. et aqua dulci rigata
melioꝛat̄. Sic ergo de malitia mu
tatur in bonitatē auxilio culture.
Ita malus homo efficitur bon9 au
xilio penitētie. Sed debet fieri ſciſ
ſio .i. apertio radicis .i. cordis per
contritionem. et oris per confeſſio
neꝫ. ⁊ immitti lapis id eſt perſeue
rantie firmitas vel conſtantie ſo
liditas apponi. ⁊ fim9 humilitatis
cum aqua compunctionis vel do
ctrine ſpiritualis que dulcis eſt.
vel aqua hec apponenda eſt elemo
ſina. quia ignem ardentem extin
guit aqua ⁊ elemoſina reſiſtit pec
catis Eccī. iij. ¶ Secundo differūt
plante ſiue arbores quo ad locum
ſiue ſitum. ſecundum que inueniūt
in eis triplex differētia. vna ē quo
ad habundantiam humoris. quia
quedam plante naſcūtur in t̄ra.
quedam in aqua. quedaꝫ ī petra.
non tamē omnino ſine terra. que
dam vero in arena Sed q̄ in petra
paruꝫ creſcūt. qꝛ humor ē paucus
et cito areſcūt. niſi per appoſitiōeꝫ
humoris et terre ab hominib9 ad
iuuentur. Sic qdam homines ſpi
rituales ſunt plantati in terra .i.
humilitate fūdati. Terra enī eſt
elemētū īfimū ⁊ ſtabile. ⁊ ideo de
ſignat humiles. et bene ꝓficiūt. qꝛ
ōnis qui ſe humiliat exaltabit̄ Lu
ce. xiiij. Quidā vero plātati ſūt i
aqua gratie vel penitētie vel ſapiē
tie. ⁊ iſti etiā creſcūt vel proficiūt
Pſ. Erit tanq̄ lignū qd plātatū
ē ſec9 decurſus aq̄rū ⁊c̄ Quidā ve
ro in petra .i. ī corde duro et parū
deuoto. ⁊ iſti cito deficiunt. Nam
petra ē dura ⁊ parū humoroſa Lu
ce. viij. Aliud cecidit ſupra petrā ⁊
exortū aruit qꝛ nō habebat humo
rē Quidā ſūt plātati in arena. iq
bus ſcꝫ null9 ē humor grē diuine.
Nā arena dicit̄ ab ariditate. ¶ Iſti
ſūt peccatores quoruꝫ fruct9 vani
⁊ inutiles ſūt Nota ergo ſicut dicit
Ariſt. ꝙ plāte que naſcūtur in lo
cis aridis ſunt parue quātitatis ꝓp
ter paucitatem humoris ¶ Que ve
ro in locis humidis fluuialibus et
maritimis ſūt maioris quātitatis.
ꝓpt̄ habūdātiā hūoris ¶ Ille tamē
q̄ creſcūt iuxta ripas mariū ſalſo
ruꝫ nō multū creſcūt propter are
narum multitudinem et attracti
humoris ſiccitatē. Sed ſic idē Phi.
dicit iuxta mare rubrū hoc fallit
vbi arbores magne ſūt ꝓpter ha
būdātiam humoris et caloris. Ex
qbus patꝫ ꝙ ī hoībus ſicut ī arbo
rib9 tāto magis fit augmētū ¶ In
arborib9 q̄dē corporale ī hoīb9 vero
ſpirituale. quāto magis habūdat
calor ⁊ humor. ſcꝫ ī hominib9 calor
dilectionis ⁊ humor deuotionis Scꝫ
cauēdū ē ne ſit humor ſalſus .i. de
uotio triſtis ⁊ ſicca. ſic ypocritarꝫ
de quibus domin9 dixit Mat. vi.
Nolite fieri ſicut ypocrite triſtes.
Sed debet eſſe deuotio leta et dul
cis. niſi eſſet forſitan triſticia pro
ueniens. vel ex penitētia. hoc eſt
peccati r̄cordatione. vel ex paſſio
nis criſti compaſſiōe. que quidē ā
bo per mare rubrum deſignantur

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

Quia vtraqꝫ compunctio ſeu deuo
tio licet ſalſa vel amara ſit. tamē
animam impinguat et auget. ¶
Secunda differentia localis atten
ditur in plantis reſpectu caloris ſo
laris. Nam plante que ſite ſunt v
ſus orientem citius dualeſcunt ꝓp
ter aſpectum ſolis et ſufficientiam
caloris. Sed verſus occidentem cō
trario ſe habent propter defectū ca
loris ſolis. vt dicit Ariſtoteles. Ex
quo habetur ꝙ aīa citius dualeſcit
in ſpiritu. ſi ſit in ea aſpectus ſolis
.i. diſcretio rationis. et ſufficientia
caloris. i. debita menſura dilectiōis
De qua dr̄ Diliges dominum deum
ex toto corde tuo ac̄. ¶ Tercia dif
ferentia localis attendit̄ in plātis.
ſcd̄m temperiē aeris. Nam ſicut di
cit albumaſar. ſi aer vbi naſcit̄ plā
ta fuerit nimis calidus. poris aper
tis calor naturalis euaporabit. et
ita planta ſiccabitur. Si vero frigi
dus nimis plantaꝫ ſuffocabit. ſed
tēperies eius nutriet et ꝯſeruabit
Sic plantationē penitentie in hoīe
ardor luxurie vel gule euacuat. fri
gus accidie diſſipat. Sed tēperata
abſtinentia nutrit et ꝯſeruat. Nota
ergo ꝙ ſcd̄m Ariſt. planta quatuor
indiget. ſciꝫ ſemine terminato et in
ſua ſpecie pfecto. maturo. et a pu
tredine ſeruato. Itē loco plāte cō
gruo ¶ Tercio humore modrāto.
et dico moderato. q̄a ex humoris
tēperie magis ſeruatur plante nut̄
mentū. Quia ſi huīditas fuerit ni
mia. pororū opilatio fit p quos nu
trimentū tranſit ad incrementum
arboris Et eodem modo ſiccitas ſi
ſuperhabundauerit. pororum et vi
arum conſtrictio erit. et ſic vtroqꝫ
modo impediet nutritio arboris.
Sed ſi ꝯtemperatio fuerit caloris et
humoris erit proceſſus plante ordi
natūs et vtilis ¶ Quarto indiget
planta vt dictum eſt aere mediocri
ter temperato. Eodē modo aīa pe
nitentis idiget ſemine ſpiritualis
doctrine. De quo Luce. vi. Semen
eſt verbum dei. et iſtud ſemen de
bet eſſe terminatū et menſuratuꝫ
ſecundum capacitatē audientiū. et
ſm regulas fidei catholice. Item ſe
mine elemoſine De quo Apoſtolus
Qui ſeminat in benedictionib9 ac̄
ij. Corinth. ix. et hoc ſemen debet
eſſe in ſua ſpecie perfectum per cāi
tatem ſcilicet vt elemoſina in cari
tate fiat. dico in ſua ſpecie. qꝛ plu
res ſunt elemoſinarum ſpecies et
modi ſiue corporalium ſiue ſpiritu
alium. Item indiget ſemine opa
tionis bone. de quo Eccli. xi. Mane
ſemina ſemen tuum. et veſpere ne
ceſſet manus tua .i. bona opa opa
ri ne deſinas et in mane iuuētutis
et in veſpere ſenectutis Hoc ſemē
debet eſſe maturꝫ ad diſcretionem
vt ſcilicet cū debita maturitate et
diſcretione bonum opus fiat. Itē
ſemie diuine grē ſine quo alia nihil
valerēt Et de hoc ſemine dr̄. i. Io.
iij. Semen eius. i. grā in eo manet
hoc ſemē debet ꝯſeruari a putredi
ne peccati cū q̄ eſſe nō pt̄. Secūdo
indiget plantatio pnīe loco ſibi ꝯ
gruo. Nā ali9 loc9 ꝯpetit ploranti
vel oranti ſcꝫ ſecretus. ali9 elemoſi
nā facienti. qꝛ publicus vbi ſint vl̄
duenīant paupes ſ nō public9 ad
oſtentationē Sic ēt alia loca ꝯpetūt
actiuis et alia ꝯtēplatiuis ¶ Terci
o indigꝫ hūore ſcꝫ nutmētali et cibo
tpato vt ſit q̄dā abſtinētia. ſed tn̄
diſcreta. ¶ Quarto indiget ae
mediocriter tpato. In aere enim
qui multarum varietatum ē ſuſcep
tiuus penitentis intelligitur ſp̄us
qui tpatus eſſe mediocriter debet

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

Quia nec nimis calid9 · vt aliq̄d ſi
bi ſupra vires aſſumat tanq̄ꝑ pre
ſūptuoſus · nec nimis frigidus vt
ſcꝫ ſpiritualia et ſibi congruentia
negligat tanq̄ꝑ ſit accidioſus · ſed
debet eſſe per diſcretionē ordina
te temperatus ¶ Tercio differūt
arbores ī ptibus ſcꝫ partium ſua
rum multitudine ⁊ paucitate · ma
gnitudine et puitate · fortitudine
⁊ debilitate Cui9 diuerſitatis cau
ſa eſt diuerſitas humoris · qui ī a
liq̄bus eſt lacte9 vt in ficub9 · ⁊ ta
lis in latum ⁊ in longū ē ad ſe diſ
fundendū ydone9 In q̄buſdā vero
ē viſcoſus vñ nec ad extēſionē ap
t9 In quib9dā vero eſt acut9 q̄ ex
ſua fortitudine ad multā extēſiōeꝫ
ē aptus · Et raritas arboris accidit
propter inſufficientiam humoris ·
ſpiſſitudo vero ꝓpt̄ ſufficiētiā calo
ris ad cōdēſationē humoris Quaſi
autem humor lacte9 quo paruuli
.i. īcipientes nutriuntur ē deuotio
actiuorū · Sed quaſi humor acut9
et ſubtilior eſt contemplatiuorū
in quibus etiam eſt caloris carita
tis habundantia · Et ideo tales ha
bent partes id eſt ramos operum
plures per frequentiam · maiores
id eſt longiores propter pſeuerāti
am · ⁊ fortiores propter conſtanti
am ſiue patientiam · Sed quaſi hu
mor viſcoſus eſt amor propriuis a
uarorū · qui ab eis non ſeparatur
nec faciliter ad alios extenditur ·
Vnde deficit in eis calor caritatis ·
quia caritas nō querit que ſua ſūt
Et ideo eorum partes et rami id ē
opera ſiue dona ſunt pauciora mi
nora et debiliora ¶ Quarto diffe
runt arbores in frondibus Et pri
mo in frondium variatione · quia
quedam arbores ſiue plāte habēt
folia aſpa ꝓpter dniū t̄reſtreitatis
et ſiccitatis Quedam v̄o habent
folia lenia propter equalitatem a
que humectantis ⁊ proportionem
debitam caliditatis · Sic ſuperbi
in quibus dominatur amor terre
ſtris et ſiccitas · quia carēt humo
re pietatis habent folia id eſt ver
ba aſpera · hoc eſt cōtumelioſa ⁊
alios aſperantia Sed illi qui hume
ctantur aqua diuine ſapientie in
quibus exiſtit debita caliditas ca
ritatis ⁊ beniuolentie hy habēt fo
lia .i. verba lenia et dulcia ¶ Itē
differunt arbores in foliorum du
ratione · quia quibuſdā arborib9
folia cito cadunt propter humorē
rarum non vnctuoſum et cito ſic
cabilem · In quibuſdam vero per
manent diu propter cauſam con
trariam · Similiter in illis quibus
deeſt vnctuoſus humor gratie et
deuotionis cito cadunt folia · q2 ci
to deſerunt promiſſa Nam ſicut fa
ciliter verbis promittunt · ita faci
liter et cito a promiſſis deficiunt ·
Sed illi ī quibus ecōtrario ē gra
tia et deuotio firmi ſunt in promiſ
ſis · et iſti ſūt ſic̄ arbores ex q̄bus
folia non cadunt Ps̄ Et folium
eius nō defluet · Vnde tunc folium
defluit qñ facit cōtrariū eius qđ
alijs dicit ¶ Itē folia arborū diſ
ferunt ī figuratione Quia quarun
dā arborū ſūt folia ſtricta q̄rundā
lata · q̄rūdam acuta · q̄rūdaꝫ rotū
da · q̄rundam ſciſſa · quarundā ſoli
da · que omnia variātur ſecundū
varietateꝫ humoris magis vel mi
nus terreſtris vel viſcoſi · et ꝓp
ter calorē equaliter vel inequali
humorem extendentem ¶ In hoc
autem ſignificat̄ q2 v̄ba ſiue corri
gētium ſiue docentium ſiue conſu
lentiū nō ſēper debent eſſe vniſor
mia · ſꝫ diuerſificari debēt nō ſoluꝫ

in ſubſtãtia ſed etiam in modo ꝓ
ferẽdi. ſecũdum exigẽtiam pſona
rum negotiorum locorũ ⁊ tempuȝ
¶ Quinto differunt arbores in flo
ribus Quia q̃dam arbores florent
q8 eſt ꝓpter puri et ſubtilis humo
ris exiſtentiam in medulla Quedã
vero ſunt que non florent propter
nimiam viſcoſitatem humoris . eo
ꝙ ſubtiliari non poſſit. nec propt̃
ſuam vnctuoſitatem in ſubtileȝ flo
rum ſubſtantiam dilatari vt pateȝ
in ficu. Quedam etiam non habẽt
flores propter liquiditatẽ que nõ
poteſt in florũ ſubſtantiam coagu
lari vt patet in palma ⁊ ſimilibus
de quibus exẽplificat philoſoph9
Per flores ergo qui ex ſubtili ⁊ pu
ro generantur liquore intelligunt̃
ſubtiles meditationes ⁊ pure. ⁊ cõ
ſiderationes contemplantium que
requirunt puritatem affectus et
ſubtilitatem ĩtellectus Vñ nõ ĩ õi
bus arboribus .i. in omnibus homi
nibus etiaȝ bonis hec ĩueniuntur .
ex eo ꝙ in quibuſdam licet ſit hu
mor vnctuoſ9 deuotiõis ⁊ grẽ tñ ẽ
groſſ9 Quia licet quidam habeãt
mentẽ deuotam tamen habẽt eaȝ
ſimplicem ⁊ groſſam. et ideo non
aptã ad ſubtiliora cõtemplanda .
et licet non habeant flores tamen
poſſũt habere dulces fruct9 .i. opa
ſicut habent iſte arbores ficus et
palma. ¶ Illi aũt in quib9 habũ
dat liquidus ⁊ fluidus humor car
nis .i. amor carnalis multo minus
apti ſũt ad flores cõtemplationis
habẽdos Sexta differẽtia ẽ ĩ fructi
b9 Quia q̃dã arbores ſũt ĩfructuo
ſe que fructus non producunt. ſed
folia tantũ emittunt Et talibus aſ
ſimilantur mali criſtiani qui ver
ba confeſſionis fidei habent ſed
opa fidei non habent Apoſt. Thi .i.

Confitentũr ſe noſſe deum . factis
autem negant. ¶ Itẽ mali docto
res et prelati qui ſoluȝ habent ver
ba doctrine ſed nõ opera vite. Ma
the. xxi. Dicunt enim et non faciũt
¶ Item illi qui verbis promittũt
vel vouent. ſed facto promiſſa vel
vota non implent De quibus dic
tur Eccleſiaſtici. quinto. Melius ẽ
vouere ꝙ̃ poſt promiſſa vota non
reddere. Diſplicet enim deo infide
lis et ſtulta promiſſio. ¶ Quedaȝ
vero arbores ſunt fructuoſe. Circa
quod notandum ꝙ arbor ad fructi
ficandum indiget triplici exterio
ri fomento. ſcilicet humore t̃re nu
triente. Nam ſecunduȝ Phũm ter
ra eſt mater plantaꝝ. eo ꝙ ſuo hu
more plantam more matris nutri
at. ex quo etiam nutrimento ⁊ hu
more fructus producitur. Indiget
etiam ſole humorem ipſum in me
dulla digerente et preparante. q̃a
humor nutrimentalis non poteſt ĩ
planta tranſire ad materiam fruc
tuum niſi ꝓus calore ipſius plãte
adiuncto calore ſolis decoquatur ⁊
digeratur. et ad locum emiſſiõis
fructus attrahatur. Et hinc eſt ꝙ
in vere quando calor ſolis incipit
augeri plante folia et fructus inci
piunt emitterẽ. quia ſol ſuo calorẽ
partes plante et humores ſtrictos
a frigore precedente reſoluit et di
gerit. et ad loca debita attrahit et
deducit. Et hinc eſt etiam ꝙ in lo
cis multum a ſole remotis plante
pauce ſunt et non fructificant . vt
dicit Ariſtoteles. Cuius ratio eſt
ſecundum Albumaſar. quia illi q̃
ſunt directe ſb̃ ſeptentrione diem
habent per dimidium annum con
tinue. et per alium dimidium an
num habent noctẽ. In eſtate igit̃
non poteſt ibi creſcere planta ꝓpt̃

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

immium̄ calorem · nec in hyeme ꝓ
ter maximam frigoris continuati
onem · propter̄ qđ ſicut dicit Ari ·
planta ibi generata non habet vi
res ad fructus producendos defici
ēte cauſa · Nam calor qui eſt cau
ſa plantarum ⁊ fructuuꝫ in vna p
te anni omnino modum excedit ·
In alia vero pte omnino deficit ·
¶ Tercio indiget planta tēpore ·
Indiget em̄ hyeme ad humoris ſe
minalis aggregationē · ⁊ vere ad
humoris emiſſionē · tūc em̄ non ē
frigus vehemens humorē compri
mens · nec calor vehement adurēs
vel humorem cōſumēs · Indigꝫ
etiam eſtate ad fructuuꝫ maturati
onem · ⁊ autūpno ad fructuuꝫ re
pletionem et collectionem ¶ Sicut
ergo plāta hijs tribus indiget ad
fructificandum · ſic etiam homo ad
benē operandum · ⁊ p̄cipue in ope
ribus actiue vite ſciliꝫ calore cari
tatis cum humore pietatis · et diſ
cretione ſiue oportunitate tempo
ris · Omni em̄ operi ſiue rei temp⁹
eſt vt dicitur Eccl̄i · viij · Vel ad
fructificandum per opera peniten
tie indiget homo hys tribus · ſcili
cet humore compunctionis · qui
ſcilicet eſt plante .i. anime plangē
tis quoddā nutrimentum · ſcilicet
humor lacrimarum · ſcđꝫ illud Ps̄
Fuerūt michi lacrime mee panes
die ac nocte ¶ Item feruore dile
ctionis per quē mēs que primo fu
erat peccato cōſtricta reſoluitur ·
humor deuotionis attrahit̄ et coq̄
tur · dum feruēs efficitur ad bono
rum operum ꝓductionem pducit̄
Sed attende ꝙ feruor penitētis vt
bene fructificet debꝫ eſſe tempera
tus .i. diſcretus · vt etiam dictum ē
ſuperi⁹ · ita vt neqꝫ deficiat per ac
cidie frigorem neqꝫ excedat per in
diſcretionem · Indiget em̄ hyeme
id eſt tempore ſuo quo ſe ab exte
rioribus ad interiora recolligat · ⁊
vere id eſt tempore quo habundā
ter humoreꝫ pietatis per opera mi
ſericordie emittat · Item eſtate in
qua per contemplationis medita
tionem vel orationem ſeipſum ad
feruoreꝫ accēdat · vt ſic fruct⁹ ma
turos id eſt opera perfecta exhibe
at · quouſqꝫ finaliter ſequatur au
tūpnus id eſt mortis tempus · quo
ſuē vite et totius temporis fruct⁹
id eſt premia colligat

¶ Capl̄m · ix ·

Caritas aſſimilatur radici ·
Primo ratione originis ·
Quia ex humore de terra
accōmodato et caloris celeſtis be
neficio radix generatur · ⁊ a calo
re celeſti tota penetratur nutritur
et conſeruatur · Similiter ex hu
more deuotiōis attracto per feruo
rem orationis · ⁊ beneficio celeſtis
caloris .i. ſupēmi et īcreati amoris
qui eſt ſpiritus ſanctus · generat
id ē diffūditur radix caritatis · ⁊
ab ipſo calore celeſti id eſt ſpiritu
ſancto nutritur ⁊ cōſeruatur Vn
de Apoſtoli īoratione vnanimiter
perſeuerantes et cum deuotiōe ex
pectātes ſpiritū ſcm̄ acceperūt · p
quem caritas diffuſa eſt cordibus
eorum ⁊ nutrita ⁊ cōſeruata Iher ·
xvij · Ad humorem mittit radices
¶ Secūdo ratione firmitatis ſiue
profunditatis · quia quanto mat
ri terre profundius ſe īfigit tāto
fortius arboris ſolidius et firmius
fundamentum exiſtit Sic quanto
caritatis amor ineſt cordi profū
dius et īfixius tanto ſpiritualis
homo firmi⁹ eſt et ſolidi⁹ fundat⁹
Vn̄ Apoſt · Eph̄e · iij · In caritate

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

radicati et fundati ¶ Tercio ratio
ne virtutis · quia ꝙuis radix ſit in
ſubſtantia mollis . tamen fortiſſios
lapides vi caloris penetrat et effo
dit · Sic caritatis amor ꝙuis ꝑ pa
tientiam ſit mollis · Nam molle nō
reſiſtit tangenti · et ſic perfect⁹ nō
reſiſtit ledenti · ſcilicet iniuriam ꝓ
iniuria reddendo · ſed potius ei par
cit · Item ꝙuis ſit per manſuetudi
nem dulcis · quia caritas patiens ē
et benigna eſt · tamen fortiſſimos
lapides . i . immaniſſimas perſecutio
nes ſeu cruciatus virtute ſpiritus
ſancti ſuperat et vincit · ꝓmo radi
ces dīni amoris in petris duris ma
gis condenſantur Qua ſcilicet ca
ritatis affect⁹ et effectus in duris
et aſperis paſſionibus magis mul
tiplicantur Job · viij · Sup aceruū
petrarum radices eius denſabunt
¶ Quarto ratione actualitatis · qꝛ
caritas omni tempore agit et cre
ſcit · Nam radix . tempore hyemali
calorem et humorem in ſe colligit
quē vernali tpe foras effundit Sic
caritas tpe aduerſitatis in ſemꝫ ip
ſa pingueſcit Sed ꝓſperitatis tpe
alijs ſe effundit et per vigorē opis
ꝓximis reuiuiſcit Oſee · ix · Erūpet
radix eius vt libani Aug⁹ Radix
omnium bonorum eſt caritas · Ra
dix oīm malorū eſt cupiditas · ¶
Quinto rōe viroris · qꝛ ſcꝫ ſicut ex
radice eſt viror arboris · ita ex cari
tate meritū opis · Vnde Gre⁹ · di
cit in omelia · ꝙ ſicut mlti arboris
rami ex vna radice ꝓdeūt · ſic vtu
tes multe ex vna caritate generā
tur · Nec habet aliquid viriditatis
ramus boni operis ſi non manet in
radice caritatis Jheremie · xij · Plan
taſti eos et radicem miſerunt · ꝓ
ficiunt et faciunt fructum Grego
rius · Quiſquis in caritatis radice

ſe īſert nec a viriditate deficit · nec
a fructu maneſcit ¶ Item caritas
aſſimilatur cipreſſo · ¶ Primo ra
tione ſubſtantie Eſt enī in ſubſtan
tia ſimilis cedro · quia ſua ſubſtan
tia eſt imputribilis · et ſemper ī ſu
a permanet firmitate · Videm⁹ au
tem ꝙ ligna putrefiunt ex humo
re aqueo ſuperhabundante ¶ Sed
hoc modo caritas putrefieri ꝉ cor
rumpi non poteſt · quia aquoſitas
id eſt vehementia tribulationis nō
preualet contra eam Canticorum
viij · Aque multe non poterunt ex
tinguere caritatem ¶ Secūdo ca
ritas aſſimilatur cipreſſo et hoc ra
tione figure · quia cipreſſus ī rotū
dum eius ſe erigit Vnde etiam ei⁹
fructus figuram imitatur · Et ideo
cipreſſi coniferi appellantur · Rotun
ditas autem figure perfectionē ca
ritatis ſignificat · Quia figura ro
tunda ſiue circularis ſecundū Phi
loſophum eſt perfectiſſima figura
rum · Vnde rotunditas cipreſſi eſt
perfectio caritatis · Et idō ſecūdū A
poſtolum · Colloceñ · iij · Caritas ē
vinculum perfectionis · Hec enim
virtus eſt que mentem deo ligat et
iungit et coniungendo perficit ¶
Qd autem figura cipreſſi ſurſum
tendit ſignat ꝙ caritas ſurſuꝫ tra
hit Eccleſiaſtici · quinquageſimo ·
Quaſi cipreſſus in altitudinem ſe
tollens · Qd autem figura cipreſſi
in conum ſe ſtringit et acuit ſigni
ficat ꝙ diligentes deū quanto pl⁹
in caritate ꝓficiunt ſemper magis
ſe īſtringunt · ſcilicet ab illicitis · a
ſuperfluis · et etiam a neceſſarijs .
Sic ergo ex figura cipreſſi oſtendi
tur ꝙ caritas hominem perficit . ꝑ
ficiendo erigit · et erigendo ſtrin
git et vnit ¶ Tercio rōne redolētie
Eſt enī cipreſſi lignum ſm Yſido ·

ſuauiſſimum in odore · vnde folia
habet licet amara tamen odore vi
nolenta vt dicit Plini9 Similiter
odor caritatis tam ſuauis eſt deo
vt ſine ipſo nichil redoleat Nã ne
qꝫ eloquentia · neqꝫ elemoſina · ne
qꝫ ſcientia · neqꝫ fides · neqꝫ prophe
tia · neqꝫ quodcumqꝫ op9 ſiue do
nũ habꝫ caritate deficiente meritũ
apud deum · Sicut expreſſe expli
cando per ſingula. i. Cor · xiij · Apo
ſto oñdit · dicẽs · Si ſiquis hoĩm lo
quar et angelorum caritatem aũt
non habeam factus ſum velut es
ſonans ⁊c̃ Auguſtinus Caritas ẽ
ſine qua nichil valet omnia · ⁊ q̃ v
bicũqꝫ fuerit ad ſe trahit õmia · Ca
ritas ergo tota ẽ odorifera. ita vt
eius folia. i. verba licet amara et
aſpera videantur interdum eſſe i
delinquentium correptione · tamẽ
odorifera ſunt in corripientis intẽ
tione. ⁊ medicinalia ſũt incorrep
ti emendatione · Et ideo Prouer ·
xvij · dicitur ꝙ meliora ſunt vulne
ra diligentis q̃ꝫ fraudulenta oſcu
la odientis · Nam diligẽs non vul
nerat niſi vt medicus · qui ſolũmo
do vt ſanet egrotum incidit et p
cutit vlcus Vel ꝙ cipreſſus habet
folia amara ſed odorifera · ſignifi
cat ꝙ ille qui ex caritate diligit ⁊
debet delinquentem amaricare ad
penitentiam inducendo · ⁊ puſilla
nimem odore recreare benigne cõ
ſolãdo ¶ Quarto ratione vmbre ·
q̃ꝫ cypreſſus vt dicit Plini9 habet
vmbram multum gratioſam · hec
vmbra gratioſa ad quieſcendum
eſt gratioſa mors et requies deum
diligentium · de qua dicit Pſalmi
ſta Cum dederit dilectis ſuis ſomp
num et c̃ ¶ Vel hec vmbra cipreſſi
eſt refrigerium anime · in quo per
caritatem extincto viciorum ⁊ paſ

ſionum eſtu dulciter quieſcit ani
ma in ſui dilecti fiducia Cãticorũ ·
ij · Sub vmbra illius quem deſidera
bã ſedi Vel vmbra caritatis eſt p
tectio diuina quam dilectio dei et
proximi que ſunt quaſi ale carita
tis acq̃rũt Pſ̃ · Sub vmbra alarũ
tuarũ ꝓtege me ¶ Itẽ caritas aſ
ſimilat̃ caſſiefiſtule ¶ Primo ra
tiõe ꝓductiõis · q2 ſcꝫ fructus ẽ ex
arbore productus Arbor igitur eſt
ſpiritus ſanctus Ipſe enim eſt ar
bor vite ĩ medio paradiſi id ẽ me
dia ĩ trinitate pſona · cuius ẽ per g̃
tiam viuificare animam · ſecundũ
illud Johannis · vi · Spiritus eſt q̃
viuificat Huius arboris fructus ẽ
caritas Gal̃. ſexto Fructus autẽ
ſpirituſs eſt caritas gaudium ⁊c̃ ·
¶ Secundo ratione augmentatio
nis · quia ſcilicꝫ caſſiafiſtula produ
ducit longa ſemina · que ingroſſã
tur in actione caloris · exteri9 con
denſantur · medulla interius exi
ſtente nigra dulci et humida · ⁊ ad
modum faui mellis interius diſti
cta · Sic quoqꝫ etiaꝫ caritas produ
cit longa ſemina id eſt diuturna
et vſqꝫ in finem continuata opera
Que etiam ingroſſãtur p̃ augmẽtũ
deuotionis · ⁊ cõdenſãtur dum fer
uenter frequẽtãtur · ſic ingroſſan
tur mẽbra cũ p pigũedinẽ augen
tur interi9 · ⁊ illa dicũtur eſſe con
denſa vbi ſũt multa ⁊ frequẽtia ·
ſicut dicit̃ cõdenſa ſilua vbi ſũt mĺ
ta et frequẽtia ligua · Ex medulla
iterior. i. ĩtẽtio et mẽs ex caritate o
perãtis debet eẽ nig̃ p humilitatẽ
Nã nigrũ ẽ qd paru oſtẽdit de cla
ritate Quia bona ĩtẽtio opãtis nõ
debet eſſe ad ſui oſtentationẽ etiã
ſi opus ſit publicum · ſicut nigrũ
etiã ad lucẽ deductũ nõ pretendit
claritatem ſed obſcuritatẽ Vnde

vt dicit Gre. Sic opus ſit in publi
co vt itentio ſemper maneat in oc
culto. Item debet eſſe dulcis p be
nignitatē. quia caritas eſt benig
na. vt dicit Apoſto. Item debꝫ eſ
ſe humida per pietatem ſcilicet vt
ſit interius compaſſibilis. et exte
rius faciliter effuſibilis ad ſubue
niendum. Quia humidum eſt paſ
ſibile et ad exteriora faciliter fluxi
bile. Item caritas debet eſſe diſti
cta et ordinata. precipue in elemo
ſinis dandis Can. ij. Ordinauit i
me caritatē. Tercio ratione ele
ctionis. quia illa caſſiafiſtula eſt e
ligēda que eſt groſſa. quia ſignat
multam humiditatē ſibi ineſſe. Vn
de leuis et ſonora dicitur. quia va
na eſſe dicitur. Eodem modo vera
eſt et probata caritas que eſt groſ
ſa per patientiam. Nam id quod ē
groſſum non reſonat. ſed ſubtile.
groſſum eſt metallū et ferrum. Et
ſic caritatem habēs licet patiatur.
non tamen reſonat alicuius impa
tientie ſonum vel vocem reddēdo.
Item que eſt ponderoſa. i. firma p
conſtantiam Nam vera caritas eſt
patiens et conſtans. Quarto ra
tione operationis. quia caſſiafiſtu
la multa operatur. Nam habet v̄
tutem mollificandi. et hoc compe
tit caritati. que ínꝙ̄ emollit dura
et crudelia ſuperborum corda. Vn
de aſſimilatur etiaꝫ igni. cuius car
bones ſunt beneficia eius inimico
duro et ſuperbo īpenſa. ſcd̄m illud
Ro. xij. Si eſurierit inimicꝰ tuꝰ ci
ba illum. ſi ſitit potum da illi. hec
enim faciens carbones ignis con
geres ſup caput eius. i. hec erunt
ſuper caput eius. hoc eſt mentem
eius duram tanꝙ̄ carbones ignis
ad molliendum eius duriciam.
Item caſſiafiſtula habet virtuteꝫ
mūdificandi. quia caritas cor emū
dat a rubigine peccati. et precipu
e auaricie Gregorius. Tanto āpli
us peccati rubigo cōſumitur quan
to peccatoris mēſis magno carita
tis igne crematur Item habet v̄
tutem feruorem ſanguinis mitigā
di. quia caritas iram mitigat que
eſt feruor ſanguinis circa cor ſcd̄m
Phūm. Nam caritas non irritatᷣ.
Item habet virtutem coleram e
tiam purgandi. quia caritas luxu
riam purgat quam calor colere in
citat et inflammat. Item habet
virtuteꝫ gule apoſtemata diſſoluē
di. quia caritas gule delectamen
tum diſſoluit et abicit. Item ha
bet virtutem ſanguinis purifican
di. Quaſi enīꝫ ipurus ſanguis eſt
ſanguis inuidorum qui ſemper cō
tra proximum maliuoli et turbu
lēti ſūt. Vn̄ per hoc ſignificatur ꝙ
caritas inuidiam purgat. Nam ca
ritas non emulatur. Vel quia ſan
guis impurus et grauis et turbu
lentus eſt ſanguis melancolicus.
Per hoc ꝙ purgat ſanguinem im
purum ſignificatur ꝙ purgat acci
diam et triſticiam et grauedinem
ſpiritus. et facit eum leuem et ſol
licitum. Item caritas aſſimilatᷣ
calamento. quod eſt quedam her
ba mente. et hanc ſimilitudinem
declarat primo eius gradus. quia
eſt calamentum calidum et ſiccuꝫ
in tercio gradu. Et ſic ſimili modo
etiam a ſacris doctoribꝰ caritatis
gradus tres eſſe ponuntur. Quia
eſt caritas incipientium et profici
entium et perfectorum. et in quoli
bet gradu licet non vniformiter.
tamen aliquo modo eſt calida et
ſicca in effectu. quia calefacit mē
tem. et deſiccat carnem id eſt car
nales fluxus. Secundo declarat

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

illam eius virtus quia calamentū
habet virtutem diſſoluendi et con
ſumendi. Similiter ⁊ caritas diſſol
uit mētis duritiam ad bonuȝ ſuſci
piendum. conſumit humoris mol
liciem ideſt fluxibilitatem ad malū
Vnde per caritatem efficitur mēs
humana mollis et facilis ad bona.
et dura ⁊ difficilis ad mala ¶ Ter
cio hoc oſtendit eius effectus. Naȝ
calamentum ſuperfluitates humi
das in corpore deſiccat. et hoc com
petit caritati in quantum excludit
vicium gule ¶ Item calamentum
libidinem frenat. quod multo ma
gis competit caritati. que caſtitatē
diligit et libidinem odit. ¶ Item
inteſtinorum et ſtomachi doloreȝ
ſanat qđ competit caritati ī qnātū
ſedat vicium irē qđ eſt cū inteiori
dolore ¶ Item morſus reptilium cu
rat. quod competit caritati inquā
tum reſiſtit morſibus inuidorum
⁊ detractorū. Item contra reuma
ticas et frigidas cauſas iuuat. qđ
competit caritati in quantum ex
pellit ab anima humana frigꝰ acci
die. Item contra lepram iuuat.
hec lepra eſt auaricia que fere om
nia membra eccleſie inficit Nam a
minori uſqȝ ad maiorem omnes a
uaricie ſtudēt. ⁊ hoc eſt ex defectu
caritatis. quia qui diligit mundū
nō eſt caritas patris in eo vt dicit
.i. Io. ij. Item calamentum vene
num ad exteriora euocat. quod cō
petit caritati que venenum nociuū
ſuperbie de corde extrahit ⁊ abicit
¶ Item caritas aſſimilatur carice
que eſt ficus ſicca a copia ſic voca
ta. ¶ Primo qꝛ carica confert ſeni
bus. Nam carice a ſenibus in cibuȝ
ſumpte dicuntur eos defendere ne
rugetur eorum cutis. Ratio huius
ē quia rugoſitas accidit in ſenibꝰ.

quia membra a naturali humido
deſiccata intrinſecus contrahūtur
et obrigeſcunt. et pellis corrugatᷣ
frigore et induratur. Sed carica
humida eſt et calida. ⁊ propter hu
miditatem non permittit membra
contrahi. et propter caliditatē nō
permittit a frigore oſtringēte corru
gari ¶ Per ſenes autem intelligun
tur illi qui diu peccata cōtinuant.
in hijs deſtituti ab hūore deuotiōis
et habundante in eis frigore iniq
tatis ſcȝ propter defectum caloris
caritatis. non ſolum interius con
trahūtur membra p retractioneȝ
a bonis. ſed etiā pellis. i. cōuerſatio
exterior corrugatur deformatᷣ et
immutatur Sed caritas repellēdo
frigꝰ malicie et replēdo animaȝ de
uotionis pinguedine prohibet cō
tractum membrorū. i. retractioneȝ
a bonis ⁊ rugoſitateȝ pellis. i. defor
mitatem exterioris cōuerſationis
¶ Secundo quia carica confert de
bilibus. habet enim debiles cōfor
tare ⁊ ratione ſaporis quia eſt int
fructus dulcior. et ratione cōplex
ionis bone quia calida et humida.
Sic caritas inter omnes virtutes
plus debilitatem anime roborat ⁊
confortat Et ipſa etiaȝ enumeratᷣ
ab Apoſt. inter. xij. fructus ſpiri
tꝰ Gal. v. Inter omnes illos dul
cior reperitᷣ Ipſa etiaȝ eſt calida per
inflāmationem et humida per com
paſſionem vel lacrimarum deuotio
nem ¶ Tercio qꝛ carica confert te
nuibꝰ. i. macilētis. quia ficus ſicce
multum ſaguinem groſſum gene
rant et multum impinguant. Si
militer caritas multum ſaguineȝ
. i. multum meritum generat. i. adi
cit anime. Vnde et multuȝ impin
guat eam Quia diligentibus deū
omnia cooperantur inbonum vt

dicitur Romanorum. viij. Quarto cõ
fert vocibus. quia carica pect9 mũ
dificat. tuſſim ſedat. et vocem cla
rificat. Similiter caritas pectus .i.
cor mundificat. et tuſſim ſpiritua
lem ſedat. ⁊ vocem clarificat. ſiue
in cõfeſſione peccati. ſiue in laude
dei. ſiue in exhortatione ꝓximi.
Item caritas aſſimilatur mente.
que licet frigida ſit et ſicca tamẽ
habet virtutem diſſoluendi. cõfor
tandi. et appetitum promouendi.
Similiter caritas frigida eſt in q̃n
tum extinguit ardorem auaricie.
et ſicca inquantum deſiccat humo
rem luxurie. Vnde habet virtutẽ
diſſoluendi ſcilicet amoris mundi
vincula. et confortandi corda de
bilia. ⁊ promouendi deſideria ſan
cta. Item menta cocta in aceto
fetores minuit. purgat gingiuas
putridas. matricem mũdificat et
confortat. Item decocta in vino
dolorem viſcerum et renũ placat.
Dicit enim Yſaac. ꝙ abhominatio
nem amputat. ⁊ ſingultuz ſedat.
Que etiam omnia cõgruunt cari
tati. que tollit fetorem oris. i. viciũ
gule. et mundat matricem. i. vici
um luxurie. et placat dolorem vi
ſcerum. i. vicium ire. et amputat
abhominationem. i. viciuz accidie.
que ſpirituales delicias abhomina
tur et faſtidit. Item ſedat ſingul
tum. i. vicium inuidie. Nam ille cui
aliquis inuidet dicitur ei eſſe i ſin
gultum. i. in diſplicentiam ⁊ i ſcan
dalum. Ps. Pax multa diligenti
bus legem tuaz et non eſt illis ſcã
dalum.

Capitulum. x.

Caro huãna aſſimilatur fe
no. ſcd̄m illd Yſa. xl. Om
nis caro fenum ⁊ c̄. Dicit
ibidem gloſa ꝙ fenum naſcendo
habet viriditatem. creſcendo habet
decorem. et habet vltimo florem.
ſed tandẽ ſiccatum ſolis ardore redi
gitur in puluerẽ. Item preciſũ
et ſiccũ nutrimento eſt aliquãdo
deputatum. Similiter humana ca
ro naſcendo habet virorem vite.
creſcẽdo decorẽ forme. et poſt aug
mentuz quandoqꝫ florem fortune
et tpalis glorie. Sed ſolis ardore
i. grauis tribulationis vel infirmi
tatis feruore ſiccata. i. exhauſta re
digitur in puluerẽ. vel mortis vel i
fime deiectionis. Item hoc fenum
i. corpus per mortem preciſũ ⁊ per
totalem priuationẽ vite preſentis
ſiccatum. ſicut qñ eſt in ſepulchro
clauſum vel humatũ ipm efficitur
nutrimentum animaliũ. i. eſca ver
mium Eccl. x. Cum morietur homo
hereditabit ſerpentes beſtias ⁊ ver
mes. Vnde verſificator q̃dam dicit
Poſt hominez vermis poſt vermẽ
fetor et horror. ſic in nõ hoiẽz vertit
omnis hõ. Bern. ſuper Canti. Cur
carnem p̃cioſis rebus ipinguas ⁊
adornas quaz poſt paucos dies v
mes deuorabũt i ſepulchro. et ani
mã tuam bonis operibus non ador
nas. que etiam deo et angelis pre
ſentanda ẽ in iudicio. Cur animã
tuã vilipendis et ei carnẽ p̃ponis.
dominã ancillari et ancillam dñari
magna eſt abuſio. Item caro
aſſimilatur taxo. que taxus eſt ar
bor venenata. ex cuius ſucco fiunt
venena. ⁊ cuius vmbra dormientĩ
bus ſub ea eſt mortifera. Dicit enĩ
Dyaſcorides. ꝙ lignum hoc ſi ignẽ
arripiat. inextinguibilem ignem
ſeruat. Habet enim taxus princi
paliter hec tria. ſcilicet venenoſuz
ſuccum. mortiferum vmbraculuz.
et inflãmabile lignum Succ9 taxi
eſt carnis delectatio que animam

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

veneniat· ſed vmbra taxi eſt carna
lis vita ſiue conuerſatio que aīam
necat· ſecundū illud Ro· viij· Si ſe
cundū carnem vixeritis moriemī·
Sed ignitio taxi eſt ↄcupiſcentie ꝟ
fomitis inflāmatio que in ꝑpetuū
durat· Poteſt enim in hac vita fo
mes peccati mitigari ſed nō extin
gui· dum ſciꝫ homo ē in carne cor
ruptibili· Licet in beata vgine ex
ꝑuilegio gratie· primo quidē ī ſua
ſanctificatione ſciꝫ in vtero matꝛs
ſue fomes dicatur fuiſſe non ſcd̄m
eſſentiam extinctꝰ· ſed manſiſſe li
gatus· Deinde in conceptione filij
credendū ſit ꝙ totaliter fuit extin
ctus· In alijs tamē hoībꝰ ↄmuniť
ſemp viget· ꝓpter qđ ſēper eſt in
eis aliq̄ ꝛpugnantia carnis ad ſpi
ritū· Et ideo dicebat Apꝰ· ad Ro·
vij· Inuenio aliam legē in mēbris
meis repugnantē legi mentis mee
Ihero· in q̄dā ep̄· Nos geſtamꝰ la
queū nobiſcum· circumferimꝰ ini
micū· carnem noſtram loquor de
peccato nutritam corruptaꝫ nimis
ipſa origine· ſed multo amplius ꝑ
ua conſuetudine viciatam· Hic ē
ꝙ tā acriť adūſꝰ ſpūꝫ ↄcupiſcit· ꝙ
aſſidue murmurat et īpatiens eſt
diſciplinē· ꝙ illicita ſuggēit· ꝙ nec
rationi obtpat· nec vllo timore in
hibetur·

¶ Capitulum· xi·

Caſtitas ↄtinentie aſſimilať
cinamomo· ¶ Primo ꝓpť
genituram· Nam cinamo
mum venit inter arbores et tribulo
rum vepres et rupes denſas gigni
tur· et ideo cū magna difficultate
colligitur· In quo ſignificatur· ꝙ
continentia carnis non in mollicie
delicioſe vite gignitur vel ſeruatur
ſed in aſperitate penitentie ⁊ in au
ſteritate abſtinentie Vnde dicebat
Apoſt. i. Corint· ix· Caſtigo corpus
meum ⁊ in ſeruitutē redigo ⁊c̄· Y
ſidorꝰ libro ſecundo de ſūmo bono
Sex ſunt que incorruptā ſeruāt ca
ſtitatem· ſcilicet ſobrietas· opera
tio· aſpēitas cultus· cohibitio ſen
ſuū cauta· ſermonis honeſtas· eui
tatio oportunitatis ¶ Vnde patꝫ ꝙ
cum magna difficultate continenti
a conſeruatur vel habetur· Nam ſi
cut dicit Auguſtꝰ libro tercio ꝟmo
nū ſuper Mathe· Inter omnia cer
tamina criſtianorum duriora ſunt
prelia caſtitatis Nam ibi continua
p ugna et rara victoria· Vnde do
minus Mathei· xix· cum diſcipuli
dixiſſent ei· Si ita eſt homini cum
vxore non expedit nubere· Non ō
nes capiunt verbum iſtud ſed qui
bus datum eſt· In quo arduitateꝫ
continentie dn̄s oſtendit· quia ab
eius conſecutione deficit hominum
virtus cōmunis· ¶ Secūdo prop
ter ſtaturam· quia cinamomū eſt
virgultum in īdia vel ethiopia tā
tūmodo duorum cubitorum· Sub
tiles enim et replicatos habet cul
mos crocei vel nigri coloris duo
ergo cubiti cinamo ſignant duos
gradus continentie· vnus eſt cōti
nere ſe ab illicito qui omnibus cō
petit etiam coniugatis· Alius ē ab
ſtinere a licito· ſcilicet etiam a cōiu
gio vel coniugali vſu· et iſta conti
nentia non eſt omnium ſed pauco
rum· vt patet ex verbo domini ſu
pradicto· quia non omnes capiūt
verbum iſtud· Culmi autē cinamo
mi ſubtiles et replicati qui ſūt cro
cei vel nigri· et terminatio arbo
ris et ramorum ſunt per fectiones
continentium· Conſiſtunt ergo ꝑ
fectioēs ↄtinētiū in ſbtilitate ↄtem
plationis in replicatione dilectio
nis· vt ſcꝫ habeāt dilectionē dei et

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

P̄ximi· ita vt amor p̄ximi inde re
flectatur in deū. quod eſt cum ipſe
p̄ximus propter deū diligit̄· ⁊ ite
r̄ amor dei in p̄ximū rependatur·
ſcilicet vt qui diligit deum diligat
et fratrem ſuū· Itez nigredine hu
militatis· quia ſcilicz niger color v̄
tutem habet viſum cōgregandi·
quod reſpectu aliarum virtutum
cōpetit humilitati· Quia qui cete
ras virtutes ſine humilitate ↄgre
gat quaſi puluerez in ventum por
tat· vt dicit Gre. Sed precipue hu
militas debet caſtitati adeſſe· q̄a ſi
cut Gre· in Mora· dicit· Nulla eſt
caſtitas carnis quā nō cōmendat
humilitas mētis In croceitate fer
uor deuotionis ſignificatur. ex eo
ꝙ color croceus intenſionem calo
ris demonſtrat Vnde aues que ca
lidiſſime complexionis ſunt extre
ma habent crocea· vt pedes atq̄
roſtra· quod accidit ex habundan
tia humoris ſicci et calidi quem na
tura eicit ad extrema. ⁊ ꝓpter hoc
ſic colorātur. Et ſimiliter color cro
ceus interius ſignat intenſionem
caloris ex diſtēperantia ſanguinis
in epate Ergo moraliter illi habēt
colorem croceū· qui habent feruo
rē intenſū ſcz ad deum et ad proxi
mū· et hic eſt caritatis color· ſine
quo nichil caſtitas valet· Nam ſicͭ
dicit Bern· caſtitas ſine caritate ē
lampas ſine oleo. ſubtrahe oleum
lampas nō lucet· tolle caritatē ca
ſtitas non placet· Ex omnibus er
go colligitur· ꝙ illorum continen
tia eſt perfecta qui ſunt caſti in car
ne· ſubtiles in contēplatione. rēpli
cati in dilectione· nigri et deſpecti
in ſui humiliatione. et feruidi ī de
uotione· ¶ Tercio ꝓpter fracturā
Quia q̄n cinamomū frangit̄ q̄d ā
de eo ſpiramen ad modum nebule
emittitur· Vnde culmi eius fracti
reddunt viſibile ſpiramentū· Fra
ctio autez cinamomi. i. caſtitatis ē
peccatum luxurie· in quo eſt ſpiā
mentū ſenſibile· q̄a ſcilicet in actu
luxurie euaporat ſenſibiliter de cor
pore multū de ſpiritu et naturali
calore· ⁊ ideo coitus debilitat cor
pus vt Phiſici dicunt· Sed multo
magis ab anima dum per peccatū
luxurie caſtitas frangitur· euapo
rat ab anima et perditur ſpiritua
lis gratia et calor caritatis Et ide
o poſt peccatum anima remanz de
bilis· ita vt temptationib9 carnis
poſtea ſuperuenientibus reſiſtere
nō poſſit ¶ Quarto propter ſicca
turam· quia ſcilicet cinamomū nō
redolet niſi ſiccum· Vnde oportet
ꝙ areſcat ad hoc vt odorez reddat
vt dicit Plinius. Similiter niſi ca
ro areſcat per abſtinentiam ab hu
more luxurie· nō reddit deo odorē
continentie· De hoc odore dr̄ Eccī·
xxiiij· Sicut cinamomū ⁊ balſamū
aromatiſans odorē dedi Balſamū
enim coniungitur cinamomo· q̄a
ſicut per cinamomum cōtinentia·
ita per balſamuz abſtinentia ſig̃ē
Nam balſamum corpora mortua ī
corrupta ſeruat· quia quantuz diſ
ſoluit tantum conſumit· ⁊ ideo ab
ſtinentiam recte ſignat· que a mul
tiplici corruptione taz infirmitatū
q̄ ſuperfluitatum corpora mortali
ā conſeruat· et quantum reſoluit
de humore pinguedinis tantum cō
ſumit de humore ⁊ vigore libidinis
Vnde cinamomo balſamuz ſbiun
gitur. quia caſtitati abſtinentia ob
ſequitur ¶ Quinto ꝓpter collectu
ram· quia cinamomuz cuz magna
difficultate colligitur· Ante enim
ſolis ortum vel poſt ſolis occaſum
nulla licētia colligēdi admittit̄ nec

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

datur Vnde non colligitur ī nocte
ſed ſolum in die Collectum autem
cum fuerit · ſacerdos metam diui
dit et partem deo deponit reliquaꝫ
mercator emit · Quod autem cina
monum non de nocte ſed tantum
de die colligitur ſignificat ꝙ conti
nentiam diligens non amat latibu
la tenebroſitatis quia hec luxuria
querit Job xxiiij · Oculus adulteri
obſeruat caliginem Nam ſicut ha
bet caliginoſum animum ita que
rit tenebroſuꝫ locum Sed continēs
diligit diem honeſtatis ſecūdum il
lud Roma · xiij · Abiciamus opera
tenebrarū · ⁊ induamur arma lucis
vt ſicut in die honeſte ambulemꝰ
Sexto ꝓpter mēſuram Attendi
ē eñ in cinamomo duplex mēſurā
ſciliꝫ quātitatis ⁊ qualitatis Quā
titatis quidē · ꝙ ſūma bonitas eſt ī
ſummi tate virgultorum ad longi
tudinem vnius palm · qđ autē du
orū eſt modicuꝫ valet · quia modi
cū habet corticis in quo bonitas e
ius conſiſtit. Similiter ſumma bo
nitas et perfectio cōtinentie ē in ſū
mitate virgultorum .i. in virginū
puritate · quia virginitas tenet in
carne ſūmitatem .i. extremitatem
Eſt enim quaſi radix coniugium ·
mediū viduitas · ſ extremū ⁊ ſum
mū v̓ginitas Vnde hec extremitas
eſt tātum vnius palmi ad differē
tiaꝫ cōiugij qđ eſt quaſi duorū pal
morum quod ſciłꝫ in vtroqꝫ coniu
ge menſurā exigit debite honeſta
tis · Item viduitas eſt duoruꝫ pal
morum Quaſi enim vnū palmum
habuit dum in coniugio fuit · aliū
vero oportet ꝙ habuerit dum vi
dua remanſit Nam in vtroqꝫ ſta
tu debita quedam menſura rͦquiri
tur habēde honeſtatis · quanqꝫ ali
ter et aliter Sed virginitas vnum

ſolum habet · quia videlicet hone
ſtatis menſuram in ſummo ſēper
vniformiter tenet · Alia ē cinamo
mi menſura in q̄litate duplici quā
habet · quia cinamomum vt dicit
plato eſt calidum in tercio gradu
⁊ ſiccum in ſecundo Similiter in cō
tinentibus vt ſe conſeruare poſſint
oportet eſſe triplicem gradum ca
liditatis .i. triplicem amoris · Nam
tres latrones theſauruꝫ quē habe
mus in vaſis fictilibꝰ ideſt in fragi
libus corporibus tollere moliunt̄ ·
ſcilicet mundus qui perſequitur ·
caro ideſt carnis appetitus qui blā
ditur · et diabolus qui latenter de
cipere et inuiſcare nititur Sed cō
tra hec omnia defendit amor dei ſi
tamē vt dicit bernardus ſit amor
fortis vt ſciłꝫ non frangatur a mū
do perſequente · Iteꝫ amor dulcis
vt non attrahatur a carne blandi
ente · Item amor ſapiens vt non
decipiatur a diabolo inſidiante ·
Et eſt triplex gradus caliditatis ci
namomi · ſed ad huc neceſſarius ē
duplex gradus ſiccitatis ideſt du
plex modꝰ abſtinentie corpꝰ deſic
cantis · vnꝰ q̄ deſiccet carnis humo
rem ſubtrahendo ei cibum ſcilicet
ieiunium · alius ſubtrahendo ſiue
temperando potum ⁊ hic eſt ſobri
etas Nam luxurioſa res eſt vinū ·
et ideo ſubtrahendū ſicut dicit Va
lerius maximꝰ · ꝙ vini vſus roma
nis feminis olim īcognitus fuit · ne
ſcilicet ī aliquid deterius prolabe
rentur · Proximus enim intempe
rantie gradus a libero patre ad in
conceſſaꝫ venereꝫ eſſe conſueuit ·
vel ſaltem eſt temperandus ſecun
dum illud Apoſtoli .i. Thimothe ·
quinto · Modico vino vtere prop
ē ſtomachū Septimo ꝓpē electu
rā. Nā illđ cinamomū ē eligenduꝫ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

q̄d eſt ſubtile. et acutū habens ſa
porem dulcedini intermixtum. cū
multa aromaticitate. et colore ſb
rufum. In quibus ſignificatur. ꝙ
electorum continentia eſt cum ſb
tilitate abſtinētie. cū acumine pru
dentie. cū ſapore et dulcedine deuo
tionis iterne. cū aromaticitate ⁊ o
dore mūdicie. et cū rubedine cari
tatis inflāmate. ¶ Item quia caſti
tas amat tenuitatem cibi et ſobri
etatem potus aſſimilatur lenti que
amat terrā tenuem magis q̄ꝫ pin
guem. et aerem siccū magis q̄ꝫ hu
midū. Similiter enī caſtitas magis
diligit victus tenuitatem q̄ꝫ delici
arꝫ pīguedinē. quia perit caſtitas
in delicijs ſicut Bern. dicit. ¶ Itē
potius ſobrietatem pot9 q̄ꝫ nimiaꝫ
vini humiditatem vt dictū eſt ſup̄.
Et ideo nazarei dn̄o cōſecrati non
ſolū mente ſed carne vinuꝫ neq̄q̄ꝫ
bibebant.

¶ Capl̄m. xij.

Contēplationis et oratiōis
ꝯtinuatio aīaꝫ in melius ꝓ
uehit ⁊ a caſu pcc̄i ꝓtegit
Cuius exēplum apparet in oliuis.
de quibus dicit Plinius. ꝙ q̄ꝫ diu
ſunt in arbore nō pereūt. ſed quan
to diuti9 ibi ſunt tanto meliores ſi
unt. Semper enī vt dicit nouas vi
res reſumūt et difficilius inī cadūt
Quaſi autē oliua ſuſpēſa in arboē
eſt anima leuata in contēplatioē ⁊
oratione. que quāto diutius ibi p̄t
ꝑſiſtere tanto manifeſti9 eſt eam
magis in deo ꝓficere. quātoq̄ꝫ ibi
melior ſit tāto difficili9 cadit ī pec
catum. vel quāto aliquis continu
at q̄etem ꝯtēplationis tanto diffi
cilius inde cadit .i. tanto moleſti9
recedit. ¶ Itē ꝯtēplatio aſſimilat
mandragore ¶ Primo ꝓpter ſua
uitatem odoris. Mādragora enī
ſic eſt dicta. eo ꝙ mala .i. poma ha
beat mire redolentia Cantico. vij.
Mandragore dederunt odorem ſu
um in portis noſtris. Hanc herbā
quidam ſingūt habere radicem hu
mane perſone ſimilem. ſed contra
rium dicitur ī Platone. Quaſi au
tem poma mandragore ſunt ſtudi
a contēplatiue vite que multum r̄
dolent deo. Et ideo Gen. xxx. Ra
chel que contēplatiuā vitam ſiḡt.
mandragoras a Lya accepit et ſibi
viri thorū et filiorum partum con
ceſſit. Quia ſcilicꝫ vita actiua que
per lyam ſignatur. viro ſuo id eſt
deo in laboribus et doloribus pre
ſentis vite fructificat. qui per par
tum filiorum ſignificantur. pro q̄
bus Rachel mādragoras optinꝫ.
quia ſcilicet contemplatiua vita ſu
auia deo ⁊ grata valde ſtudia poſſi
det. Et ideo dicit Proſper in libro
.i. de vita contemplatiua. Actiua
vita habet ſollicitum curſum. con
templatiua gaudium ſempiternū
In hac acquiritur regnum. in iſta
percipitur. Hec facit pulſare bono
rum operum velut quibuſdam ma
nibus ianuā. iſta vocat cōſuman
dos in patriam. In hac contemp
nitur mūd9. ī illa videbit de9. ¶ Se
cundo propter inſenſibilitateꝫ ſa
poris. quia huius herbe cortex vi
no immixtus et potatus hominem
inſenſibilem facit. Unde illis quo
rum corpus incidendum eſt datur
ne dolor ſentiatur. Naꝫ ſicut dicit
Dyaſcorides. iſta potata vt dictuꝫ
eſt ita dormire facit ꝙ omnes dolo
res compeſcit. ita vt nec ferri. nec
temporis ſentire doloreꝫ quis poſ
ſit. Sic continue contemplationis
intuitus cum vino etiam diuini a
moris atq̄ꝫ eterne cōſolationis.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

admixt⁹ abſtrahit aīaȝ quādoqȝ a
ſenſibilibus. ſicut ſecundum Augu
ſtinuȝ fuit abſtractus Paulus in
raptu. Et ideo dixit. ſecunda. Co
rintheorū. duodecimo. Siue in cor
pore ſiue extra corpus neſcio. de⁹
ſcit. Unde ipſa contemplatio eſt q̄
ſanctos martires dum ſecarentur
et vrerent̄ et moribus afficerētur
varijs ita inſēſibiles fecit vt nichil
de illis penis curārent tamēꝫ ſi eas
nullatenus ſentirēt. Aſpiciebant
enim per contemplationem deum
remuneratorem. Tercio contē
platiua vita aſſil'at mādragoē ꝓp
ter fecūditatem prolis. quia ſecun
dum Conſtantinum et Plinīū mā
dragora dr̄ p̄bē feminis virtutem
ad concipiendum. et hoc ſi ex nimi
o calore matrix ſit impetita. quia
cum hec herba frigida ſit et ſicca ma
tricem ad conueniētiam reducit
et ſic ad conceptum diſponit. ꝓpt̄
quod mulieres frigidas non iuua
ret ſed potius impediret. Sic cōtē
platio celeſtis premij dum ad bn̄ o
pandum ſollicitat ipſam animam
fructibus meritorum fecundat. ſi
tamen non ſit in contemplante a
nima per accidiam vel negligenti
am frigida. Item contemplati
ua vita actiue addita fecundiorem
eam facit ſcilicet in opibus bonis
et facit etiam eam pfectius opari
Cuius exemplum eſt in ficu. quia
ficus ſicut yſi. dicit. remedio cuiuſ
dam arboris que vocatur capfic⁹
dicit̄ fecūdari. Eſt em̄ capficus fic⁹
nunqꝫ matureſcens. ſed quod in ſe
non habet alijs tribuit. Nam ſi ca
prifici ſurculus cortici ficus infix⁹
fuerit eam, fecūdam effic't et citius
matureſcere facit. Caprificus ergo
ſiue ficus ſilueſtris eſt contempla
tiua vita que ſiluas et ſolitudines

diligit. Sed velut ficus domeſtica
que ad manus hominum exiſtit et
nutrimentū fructus tribuit homo
actiuus eſt. qui per miſericordie o
pera tribuit pauperibus vite nut̄
menta. et in frequentia et multitu
dine hoīm eſt eius habitatio et vi
ta. Sȝ ſi radici ei⁹ .i. cordi. ſurcul⁹
caprifici .i. contemplationis affect⁹
et ſancte orationis ſtudium inſera
tur ad fructus bonorum operuȝ ꝓ
ducendos fecundior et maturior ef
ficitur id eſt perfectior. quia plura
et magis completa operatur. Naȝ
fructus eſt completus quando eſt
maturus. Sed adhuc notandum ē
ꝙ contemplatiui cuſtodiendi ſunt
maxīe ab accidie frigore. Et in hoc
iterum aſſimilantur arbori fici. qr
ficus eſt arbor tenera et delicata.
et ideo facile a frigiditate leditur.
precipue quando incipit germina
re. propter quod verſus aquilonē
raro vel minus proficiunt et citi⁹
areſcunt timentes aquilonaria fri
gora. Sic quia cōtemplatiua vita
facit cor tenerum per affectioneȝ a
moris et delicatum ex nutrimento
celeſtis conſolationis facile ledit̄
a frigore aquilonis id ē ab accidia.
quam malignus ſpiritus immittit
qui dixit Sedebo in mōte teſtamē
ti in lateribus aquilonis. Hec em̄
vbi cor ſubintrauerit rigiduȝ et fri
gidum facit. Rigidum quidem id
eſt inflexibile ad compaſſionem.
et frigidum ad operationem etc̄.
Item contemplatiua vita aſſi
milatur nuci muſcate. Primo
propter cōtinentiam. Quia eſt cir
cumdata quadam pellicula tenuiſ
ſima. infra quam eius continet̄ ſb
ſtantia. Sic ſimili modo etiam vi
ta ac mens contemplatiua oportȝ
ꝙ captiuetur et includatur in fide

id eſt noticia · que tamen tenuiſſie
attingit ad diuina et ſuperna · et
ideo eſt tenuiſſima pellicula id ē te
nuiſſima noticia diuinorum · ſed ni
chilominus eſt ſufficiens ad ſaluā
dam nucis medullam. i. ad ſaluan
dam animam ¶ Secundo propter
excellentiaz · quia nux muſcata tā
to eſt melior quanto eſt ponderoſi
or. et in odore ſuauior · et ſapore a
cutior · Sic contemplatiuus homo
tanto eſt melior quanto eſt pōde
roſior per mentis ſtabilitatem · q̄a
grauia et ponderoſa difficulter mo
uentur et firmius ſtabiliuntur · et
quanto odore ſuauior per cōuerſa
tionis ſanctitatem · et quanto ſapo
re acutior per ſapientie ſubtilitatē
Tercio propter efficaciam · qr nux
muſcata habet virtutem calefaci
endi · et ſtomachum cōfortandi ·
ventoſitates extenuandi · dolorem
capitis auferendi · Similiter cōtē
platio inflāmat amantem · confor
tat operantem · expellit ventum. i.
vanitatē · et aufert dolorē exteriorē
infundendo interiorē conſolationē
Juxta illud Ps̄ · Scdm multitudi
nē dolor̄ i corde meo ꝯſolatiōes tu
e letificauerunt aiaz meā ·

Cor hominis ſpiritualis de
bet aſſimilari radici · Nam
radix vt arborem nutat
debet eſſe viua fixa ſolida et humi
da · Similiter cor hominis vt ipſū
ſpiritualiter nutriat debet eſſe vi
uum per fidem · quia iuſtus ex fide
viuit vt dicitur Heb · x. Vnde dici
tur Prouerb · iiij · Omni cuſtodia
cuſtodi cor tuum · quoniam ex ip
ſo vita procedit · ¶ Secūdo debet
eſſe fixum per ſpem Ps̄ · Paratū
ē cor eius ſperare in dn̄o et c̄ · Jtez
debet eſſe ſolidum per caritatez A
po9 · Eph · iij · Jn caritate radicati
et fundati Stulti autez peccatores
extra caritatem exiſtentes habēt
cor confractum Eccli · xxi. Cor fatu
i quaſi vas confractum et c̄ · ſed ca
ritas exigit integrum et ſolidum.
Luce · x · Diliges dominum deuz tu
um ex toto corde tuo · ex tota ani
ma tua · et ex oīb9 viribus tuis Jtē
vt ſit humidum per deuotionem vl
pietatis compaſſionem Jhe · xvij ·
Ad humorem mittit radices ſuas ·
Yſaie. i. Omne cor virens et c̄ · Jtez
cor ſerui dei debet eſſe ſicut ſemen
roſe · Nam in medio roſe eſt ſemē
minutum croceum et valde odori
ferum · Hoc ſemen in medio roſe
eſt gratia dei in corde · quod eſt mi
nutum per humilitatem Mathei ·
xi. Diſcite a me quia mitis ſum et
humilis corde Gregorius Semper
conſcientia ſecūdum deum humil
et triſtis debet eſſe · vt ſcilicet per
humilitatem non ſuperbiat. et p
vtilem merorem cor ad laſciuiā nō
diſſoluat · Jtem debet eſſe croceū
per caritatez Deutro · xx. Circum
cidet dominus cor tuum et cor ſemi
nis tui vt diligas eum ex toto cor
de tuo et c̄ · Jtem debet eſſe valde o
doriferum per orationis et deuotio
nis ſuauitatem Apoca · v · Haben
tes phialas plenas odoramentorū
que ſunt orationes ſanctorum Pſi
8 · Oratio cordis ē nō labiorum tā
tū · Jſte fumus ſiue odor orationis
procedens ex feruore cordis mira
biliter virtutem demonis confrin
git Thob · vi · Cordis ei9 particulā ſi
ſup carbones poſueris fumus eius
extricat omne genus demoniorū

¶ Capitulum · xiiij ·

Correctio ſeuera peccati aſ
ſimilatur carduo · ¶ Pri
mo ratione figure · qr car
du9 herba ē aculeatas hn̄s haſtas

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

et in ſumo capitella habens ſpino
ſa Per haſtas aculeatas intellige
correctionem grauiorem et flagel
lorum et huiuſmodi. Sed per capi
tella ſpinoſa intellige correptionē
aſperorum verborum. ſcilicet pun
gitiuorum que ſcilicet mentem de
linquentis excitando ad proprium ſe
ſum reducit Eccī. xxij. Qui pūgit
cor profert ſenſum. Item Eccs.
xij. Verba ſapientum ſicut ſtimu
li et quaſi claui in altum defixi ⁊ c̄
Gre. in regiſt. Clauis atq; ſtimulꝰ
verba ſapientum comparantur. q̄a
culpas delinquentiū neſciunt pal
pare ſed pungere. ¶ Secūdo ratio
ne efficacie. quia ſuccus cardui ca
pillorum fluxū curat. Similiter ſe
uera correctio capillos capitis .i.
virtutes mentis conſeruat et cōfir
mat. Nam dum vnius vicium ſe
uere corrigitur alī ne defluat timo
re ſeruatur. Idemq; qui flagellatꝰ
dum de vno vicio corrigitur ab ali
o preſeruatur Iob. x. Viſitatio tu
a cuſtodiuit ſpiritum meum ⁊ c̄ ¶
Tercio ratione medicine. Etenim
cardui ſunt matrici perutiles. quia
ſcilicet correctio aſpera ad penitẽ
tie gratiam reuocat. que ſcilicet eſt
vt matrix in qua peccator penitēs
iterato concipitur et formatꝰ in eē
ſpirituali. Item carduus muliēs
plurimum iuuat. et ad litteram
correctio aſpera neceſſaria eſt om
nino mulieribus infirmitis. Et ad
huc talis correctio neceſſaria ē mu
lieribus .i. mentibꝰ que nimis mol
les et fragiles ſunt ad peccandū
Nam ſicut dicit Caſſiodorꝰ. iniqui
tas mortalium ſine fine vagaretꝰ.
ſi eam medicinalis increpatio mi
nime reſecaret. Et ideo ſicut idem
Caſſiodorus ſuper Ps. xxxviij. di
cit. Occurrendum eſt ne tractu tē

poris inueterata malicia conualeſcat
et vires iniquitati diſſimulatio vel
indulgentior gratia ſubminiſtret
Sed clarius audita correctio doce
at imperitiam et compeſcat audaci
am.

¶ Capitulū. xv.

Cupiditas aſſimilatur radi
ci. Primo quia per radicem
arbor terre inheret. ⁊ ab ea
humorem accipit quo nutritꝰ. Vn
de ſecundum Philoſophum radix
habet oris officium. quia per eam
planta ſuſcipit nutrimentum ſicut a
nimal per os. Similiter per cupidi
tatem anima inheret terrenis. Et
ſicut planta mediāte radice nutri
tur terre humido. ſic cor hominis me
diāte cupiditate paſcitur terreno lu
cro. ¶ Vnde cupiditas eſt os cordis
inſatiabile Prouē. xxx. Tria ſunt i
ſatiabilia. Infernus ⁊ os vulue ⁊ c̄
Sene. xxv. epiſtola Vidiſti aliquā
do canem fruſta panis apto ore
captantem. quicquid acceperit proti
nus integrum deuorat. et ſemper
ad ſpem futuri hiat. Idem euenit
nobis quicquid exſpectantibus for
tuna proiecit id ſine vlla volunta
te dimittimus. ſtatim ad rapinam
alterius erecti et attoniti in epula
rorum iſtud chaos incidimus. quod
inane et ſine termino eſt. ¶ Secū
do quia radix ſequitꝰ complexionē
terre in qua naſcitꝰ. et ſic cupiditas
ſequitur condicionem hominis in
cuius corde concipitur Vnde diuer
ſa eſt in diuerſis. Nam auarus eſt
cupidus de diuitijs. ſuperbus cupi
dus de dominijs. curioſus de rebus
vanis. et ſic de alijs Nam in omni
peccatore eſt cupiditas immodera
ta alicuius rei. et iſto modo conſi
derando cupiditatē ſiue maliciam
eſt quod dā viciū gnāle quod includit

in omnibꝰ viciis. Et ideo dicit Au
guſtinꝰ i libro de libero arbitrio. ꝙ
auaricia q̄ grece philargyria dici
t᷑ nō ſolum i argēto vel nummis. ſꝫ
in oībus rebus q̄ imoderate appe
tūt intelligēda ē Et Gregorius di
cit i q̄da omelia ꝙ auaricia n̄ ſolū
pecunie ſed etiā ſciencie ⁊ altitudis
ē cū ſupra modū ſublimitas ambit
¶ Tercio ꝙ radix eſt cauſa diuer
ſarū pullulationum. Naꝫ v̓tute ra
dicis pullulant ſtipes rami frondes
flores et fructus. Nichil em̄ eſt in
arbore qd̓ ꝑus nō fuerit in radice.
Eodem modo m̄lta ſūt mala q̄ pul
lulāt ex radice cupiditatis Apoſt.
.i. Thi. vi. Radix omniū malorū ē
cupiditas. Sup q̊ v̓bo dicit i ome
lia Baſiꝰ. ꝙ cupiditas ē trāſgreſſi
ois mat̓. magiſtra nocēdi. ꝑimpi
laria iniq̄tatis. auriga malicie. ſi
caria v̓tutū. ſeditiois origo. fouea
ſcandalorū Dicitur ergo cupiditas
pecuniarum ⁊ diuiciarū. de qua ꝓ
prie Apoſtolus loquitur ſicut patꝫ
ex eo quod p̄miſerat. Qui volunt
diuites fieri ⁊c̄. Idcirco dicitur eē
radix omniū malorum. non quia
ōnia mala ex cupiditate ſēp oriāt᷑.
ſed quia nulluꝫ malū eſt quod nō
interduꝫ ex auaricia ſiue cupiditate
naſcatur Nam ſicut dicit Innocēci
us. hec eſt q̄ ſacrilegia cōmittit.
⁊ furta ⁊ rapinas exerceꝫ ⁊ p̄das.
et bella gerit et homicidia. ſimoni
ace vendit et emit. inique petit ⁊
recipit Iniuſte negociatur ⁊ feno
ratur Inſtat dolis. imminet frau
dibus. diſſoluit pactum. ⁊ violat
iuramentum. corrumpit teſtimo
nium. et peruertit iudicium.

¶ Capituluꝫ. xvi.

Deuotio aſſimilatur oleo
Primo quia oleū habet v̓
tutē illuminatiuā. et ideo
infūdit in luminaribus. et ꝓpt̓ hoc
ſignificat deuotionē in puritate ⁊
claritate ꝯſciencie. Et hoc eſt oleuꝫ
qd̓ precipitur offerri Exo. xxv. ad
luminaria ꝯtinuāda. ꝙ deuotio puri
tatis et claritatis ꝯſciencie nutrit
in nob̄ reuelationes diuinas ¶ Secū
do ꝙ oleum habet virtutē alleuia
tiuā. et ideo medetur doloribus.
Vnde oleum deſignat deuotionē in
tolerantia p̄ntis miſerie. Deuotio e
tiam paſſionis criſti ꝯſideratione a
lleuiat nobis preſentes t̓bulatio
nes Canticorum. i. Oleum effuſum
nomē tuuꝫ adoleſcētule dilexerūt
te nimis. i. feruēter vt expoīt ber.
¶ Tercio habet oleum virtutem
enatatiuaꝫ. ⁊ ideo ſuperfertur liquo
ribꝰ. propterea ſignat deuotionē
expregustatiōe celeſtis glorie Pſ.
Dilexiſti iuſticiam et odiſti iniquita
teꝫ. propterea vnxit te deus oleo
leticie pre conſortibus tuis. Et eſt
notādū ꝙ oleuꝫ idcirco alijs liquo
ribꝰ ſuperfertur videlicet quia mo
dicū habꝫ t̓reſtritatis. multū aeri
tatis. i. aeree leuitatis. Et ſic deuo
tio i t̓na tāto magis aīaꝫ eleuat ad
celeſtia deguſtāda quanto minus
habꝫ de t̓rēa cupiditate ⁊ plꝰ habū
dat in aerea leuitate. i. diuina cari
tate Nam caritas amor eſt q̄ ani
mā alleuiat ⁊ ſurſū leuat Vn̄ dicit
Auguſt. ſup Pſ. lxxxv. Nō putre
ſcit cor ſi leuetur ad deū Frumentū
tuum ſi haberes in iferioribus ne
putreſceret leuares illud ad ſupi
ora Frumento tuo immutare que
ris locum. ⁊ cor permittis in terra
putreſcere. frumentuꝫ leuares ad
ſuperiora. cor leua i celum Et vnde
inquit poſſum. qui funes. que ma
chine que ſcale opus ſunt Gradꝰ
affectus eſt. iter tuum voluntas
tua eſt amādo aſcēdis. negligēdo

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

deſcendis · ſtans in terra in celo es
ſi diligis deū ¶ Capitulū · xvij ·

Dignitatis ſtatus quanto
altior tanto aduerſitatib9
et moleſtijs plenior Vnde
i dignitatib9 poſiti aſſimilāt arbo
ri · Flagella enī vt dicit Pſi · dicun
t vitiū et arborū ſūmitates eo ꝙ ſe
pe vētis et turbinib9 flagellātur ·
Sunt autem quaſi ſummitates ar
boꝝ altitudines dignitatū · i qui
b9 q ſublimati ſūt mltarū aduerſi
tatū; vētis · frequētiū anxietatū t
binib9 flagellant Et ideo non incō
grue de ſtatu dignitatis poſſ; ſug
gēi illud ꝓūbiū · ij · Macha · in Si
quē habes hoſtē et t mitte illuc et r
cipies flagellatū Tuli9 · Quo celſi
or es eo magis te ſollicitū et anxiū
eſſe oportet Vnde Pſalmiſta Ab
altitudine diei timebo id eſt ab al
titudine temporalis dignitatis Itē
ad dignitatis gradū ambicioſ9 ho
mo quandoqꝫ paulatim exaltatur
ſed ſubito deicitur. ſicut arbor cū
difficultate eleuatur ſed ſubito vi
vētorum deicitur Vnde dicit Gre
gorius Paulatim aſcēdiſti ſed nō
paul atim deſcēdes ſed tāꝙ fulgur
et ſicut ſathan · Item dignitatis
altitudo quanto minus eſt in hu
militate fundata. tāto minus cre
ſcit et minus durat · Cuius exem
plum patet in feno de quo dicitur
i Pſ · Fiāt ſicut fenum tectorū qd
priuſꝙ euellatur exaruit · vbi di
cit Gloſa ꝙ quāto fenū alti9 ſtat
et min9 ꝓfunde radices ei9 inferi
us deꝑmit tāto min9 creſcit et ci
ti9 areſcit · Sic homo quāto ē in al
tiori ſtatu ſi radices cordis nō ꝓfū
dant i humilitate .i. ſui humili co
gnitiōe et cuſtodie ſedulitate paꝝ
proficit et cito deficit Pſ · Vidi im
pium .i. ſuperbum ſuperexaltatū

et eleuatū ſicut cedros libani et trā
ſiui et ecce nō erat et c ·
¶ Capitulum · xviij ·

Diuitie aſſimilantur ſpinis
Primo quidem quia ſpie
etiam ſub flore ſunt ſe car
pentium pungitiue · Et ſimiliter di
uitie etiam in flore mundane glori
e ſe aſſequentes pungunt puncti
one laboris in acquirēdo · timoris
in poſſidendo · et doloris in perdēdo
Vnde Petrus Rauenēn. dicit i q
dā ſermone · Auri cuſtos ſeruator
argenti ſecuritatem nō habet · ne
ſcit quietē; · et cui deeſt ſecuritas ·
quies perit · pena diues eſt ille nō
cenſu · Innocentius dicit · Diues
in ſuperfluitate reſoluitur · iactan
tia effrenatur · currit ad libidinē; ·
et corruit ad illicitū · et ſiunt ei in
ſtrumenta penaruꝫ que fuerūt ob
lectamenta culparum · labor in ac
quirendo · timor in poſſidendo · do
lor in amittendo mentem eius ſem
per fatigat ſollicitat et affligit Se
cundo quia ſpine ſunt veſtium lacerā
tiue · Sic diuitie lacerant interiores
veſtes virtutū · Vn̄ Gre · in ome ·
xx · ſup illud Exijt qui ſeiāt dicit ·
Diuitie ſpine ſunt · quia cogitationū
ſuaꝝ punctionib9 mentē hūanam
lacerant · et cū vſqꝫ ad pccm̄ ꝑtrā
hūt q̄ſi inflicto vulnē cruentāt
Tercio quia ſunt ſerpētū cōmunicati
tiue ſcꝫ occultatiue · ꝑpt qd Eccī · x
dī · ꝙ q̄ diſſipat ſepē mordebit eū
colub ſcꝫ q̄ latitat int ſpinas · Sic
diuitie latibulū ſūt ſerpentiū infer
naliū .i. Thi · vi . Qui volunt dites
fieri incidūt in tēptationē et i laqū
dyaboli et i deſideria mlta et inutili
a q̄ mergūt hoīeꝫ i interitū · Quāto
quia ſpine ſūt ſui inuicē ꝯplexiue Sic
enī ſe mutuo ꝯplectūt ꝙ facili9 fa
ſciculꝰ ſpiaꝝ excutit ꝙ ꝑtes ſepēt

Sic diuitie habite difficulter bene
diſpenſantur. et ideo cōſultius ē
totum ſimul onus deponere. ſcdm il
lud Mat. xix. Vende ōnia que ha
bes et da pauperibus. ¶ Quinto
q2 ſpine ſūt ignis incētiue. Diuitie
enī ſunt materia ignis cupiditatis
in preſenti Ps. Exarſerunt ſicut i
gnis in ſpinis. et ignis infernalis
in futuro Yſai. xxxiij. Spine con
gregate igni conburentur. ¶ Sex
to quia ſpine ſunt ſeminū ſuffoca
tiue Nam ꝓpter ſuam denſitatez ra
dios ſolis intercipiunt. et roriſluas
celi guttas ad ea que ſub eis ſunt
deſcendere nō permittunt. et ideo
que iuxta ſpinas vel infra ſeminā
tur non de facili conualeſcūt Unde
Luce. octauo. Aliud ſemē cecidit i
t' ſpinas et ſimul exorte ſpine ſuf
focauerūt illd. Sic et ditie ſuffocāt
ſua ſollicitudine fructum ſeminis v'
bi dei Et ideo dr ibidem Luce. viij
Quod aūt in ſpinis cecidit hij ſūt
qui audierūt et a ſollicitudinibus
diuitijs et voluptatibus vite ſuffo
cantur et non referunt fructum.
¶ Item diuites quando habūdāt
diuitijs viſitantur et frequentan
tur. quando vero ſiunt paupes c
temnuntur et abiciuntur. ſicut ar
bor que diligēter ſeruatur et cuſto
dit qn̄ fructus eſt in ea. ſed ablato
fructu negligitur et exponitur. vt
patet in vineis que clauduntur et
cuſtodiuntur tempore fruct9. ſed
poſtea exponuntur Prouerbiorū
ix. Diuitie addūt aīcos plurimos.
a paupere autez et hij quos habuit
ſeparantur.

¶ Capitulum. xix.

Doctrina ſacre ſcripture aſ
ſimilatur appio ¶ Primo
quia appium eſt herba que
ſplenis et epatis opilationes id eſt
vias opilatas aperit Per epat au
tem et ſplenem que ſunt duo mē
bra intrinſeca et multū vtilia corpi
intelligimus duas intimas et vtiliſ
ſimas potentias anime ſcilicet itel
lectum et affectum Et ſicut ſplen
attrahit nutrimentum ab epate
ſcilicet humorem quo nutritur. ſic
voluntas ab intellectu trahit pre
ſens obiectum a quo mouetur Nā
bonum apprehenſum in intellectu
eſt voluntatis obiectum et mouēs
ipſam. vtriuſq3 autem potētie vi
as aperit doctrina ſacre ſcripture.
quia intellectui aperit viaz ad deū
cognoſcendum. et voluntati ad
deum diligendum De quibus vijs
dicitur Prouerbiorū iij. Vie eius
vie pulchre et cetera. ¶ Secundo
quia appij vis ſemen et radix mor
ſibus venenatis ſuccurrit. vt dicit
Diaſcorides. Morſus venenoſi ſūt
temptationes diaboli quib9 verba
ſacre doctrine optime docet homi
nem obuiare. Unde domin9 Ma
thei. iiij. a dyabolo i deſerto temp
tatus ſacre ſcripture verba i q̄libet
temptatione oppoſuit Induxit eti
ā ꝯtra euz tria teſtimoīa de lege q̄
b9 ipm vicit et repulit. ſicut figu
ratum fuerat. i. Regū. xvij. in da
uid qui goliaz ꝓſtrauit tribus la
pidibus de torrēte. et ſic criſtus di
abolū ſupauit trib9 teſtimonijs de
lege vt dicit in gloſa Quo exem
plo etiaz nos docemur ſacre ſcrip
ture verbis repellere tēptatorē Nā ſi
temptat te de ſupbia et appetitu ho
norum reſpōde ei. ſcriptū ē Eccli.
ix Quid ſuperbit terra et cinis? et
iterum Eccli. vij. Noli querē ab hoīe
ducatū neq3 a rege cathedrā hono
ris Si tēptat de appetitu diuitiarū
rn̄de. ſcriptū eſt. i. Thi. vi Nichil in
tulim9 i hūc mūdū. haud dubium

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

quia ńec auferre q̄d poſſum⁹. Et i
terum. Qui volunt diuites fieri in
cidunt in temptationem dyaboli.
Itē ſi tēptat de appetitu deliciarū
carnaliū Reſpōde ei .i. Cor. xv. Ca
ro et ſāguis regnuꝫ dei nō poſſide
bunt Gloſa Per carnē et ſāguinē
venꝰ et libido .i. pccā carnalia deſi
gnantur ¶ Tercio quia appium tri
ſticiam expellit et leticiam inducit
Nam eſt quoddā gen⁹ appij q̄d di
citur appiuꝫ riſus. eo ꝙ humoris
melancolici ſit purgatiuū triſticie
expulſiuum et leticie inductiuū. y
mo dicitur ꝙ ſi quis ipſum in ma
gna quantitate reciperet ridēdo e
ū occideret Sic doctrina ſacre ſcrip
ture melancoliā .i. tedium expellit
Vn̄ Sapiē. viij. Nō habet amaritu
dinē cōuerſatio illius nec tedium
conuict⁹ ipſi⁹. Itē triſticiā in̄ducit
cit Mathe. vi. Nolite fieri triſtes.
Itē ad leticiā inducit Pſ. Seruite
dn̄o in leticia. Vn̄ libri ſacre ſcrip
ture magnū ſolatiū prebēt contra
huius miſerie incolatū .i. Macha.
xiij. Habentes ſolatio libros ſan
ctos.

¶ Capl̄m. xx.

Elemoſina aſſimilatur car
damomo ¶ Primo ratio
ne originis. q̄a cardamo
mū eſt ſemē arboris q̄ qualdaꝫ tu
moroſitates facit i quib⁹ ſemē cō
tinetur. Arbor ergo ē penitētia q̄
in itimis cordis radicata in t̄ra .i.
i corꝑe nr̄o pficere et fructificare de
bet Vel i t̄ra hec arbor fructificare
debet. quia ſupra terraꝫ .i. in celo.
vel etiā ſub terra .i. i iferno penitē
tia locum nō habet. Nā in celo nō
eſt loc⁹ penitudīs vbi nullū angit
cōſciētia criminis In iferno vero nō
habet pnīa fructū vbi nō p̄t expi
ari delictuꝫ. Ex hac ergo penitētie
arbore pducit ſemē elemoſine Eſt
em̄ elemoſina op⁹ ſatiſfactiōis q̄d
q̄dem ad pniaꝫ pertinet. Sed ideo
ſemē vocatur ꝙ in aliena t̄ra ſcꝫ i
digētis pximi carne ſeīnata mira
biles fruct⁹ affert. Hoc aūt ſemē
elemoſine ab arbore .i. a pnia i q̄b⁹
dā tuōroſitatib⁹ .i. cordis cōpaſſioi
bus pducitur. ꝙ tota v̄tus elemo
ſine ē ex cordis cōpaſſiōe Aug In
affectu cordis pēſāda ē elemoſina
tribuētis Et idcirco vt i Mor. beat⁹
Gregori⁹ dicit. Ille pfecte t̄buit
q̄ cum eo q̄d afflicto t̄buit afflicti
quoqꝫ aīm i ſe ſumit. vt pri⁹ in ſe
dolētis paſſionē trāfferat et tūc cō
tra dolorē ipſi⁹ p miniſteria occur
rat ¶ Secūdo ratiōe coloris. ꝙ il
lud cardamomi ſemē ē meli⁹ q̄d
ſubruffū ē aliquātulū. Rubedo etiā
elemoſine ē ex dilectiōis feruore.
nec dubiū qui tanto melior ſit ele
moſina quāto pl⁹ rubet ex carita
tis flāma. Vn̄ ſine caritate etiā eſt
ōmino infructuoſa Apoſtolo dicēte
.i. Cor. xiij. Si diſtribuero in cibos
pauperū omnes facultates meas
cāitatē aūt nō hēaꝫ nihil michi p
deſt ¶ Tercio ratiōe ſaporis ꝙ il
lud etiā ē meli⁹ q̄d ē acutū et dulce
dini in̄mixtū. Debꝫ em̄ dari elia
cū acumine .i. cū ſbtilitatate diſcre
tiōis. et cū dulcedie allocutiōis ꝙ i
tdū verbū ē meli⁹ ꝙ̄ datū Aug⁹
in Ep̄. ad quendā comitē Caue p
uidens diſcretionem elemoſine ita
vt vtriuſqꝫ datis et accipientis ſit
ſolatium ¶ Quarto ratione virtu
tis. quia habet virtutem confor
tandi cor cerebrum et ſtomachuꝫ
In corde q̄dē ē dilectio. i cerebro
ſeſificatio. i ſtomacho vero nutrīcō
ꝙ ſcilꝫ ex elemoſina prouocat re
cipientis dilcō In ea etiā demon
ſtratur largiētis ſenſ⁹ et diſcretio

Ex ea etiã ꝓuenit vtriuſq₃ paꝝ
tis nutricio · qꝛ dantis cordem per meri
tum elemoſinę refouet ſpũs · & reci
pientis ꝑ oportunũ auxiliuz refocil
lat corpꝰ Itẽ elemoſina aſſimilat ſe
mini · qꝛ bonitas ſeminis ſcḋm Plini ·
ↄſideratur ex tribꝰ · Primo ex tpe
qꝛ illud ſemẽ ẽ bonũ ad ſeminãduz
qḋ eſt bimũ vel trimũ Quedã ẽ ele
moſina q̃ diſponit hominẽ ad vnũ
ſcȝ ad hoc vt liberet a culpa ſicut e
lemoſina peccatoris Dan · iiij · Pec
cata tua elemoſinis redime · Et
iſta eſt q̃ſi ſemẽ anniculũ id ẽ vniꝰ
anni tãtũ Quedaȝ vero elemoſina
valȝ ad duo ſcȝ ad ſatiſfactiõeȝ cul
pe ⁊ redẽptionẽ pene vt elemoſina
penitẽtis Thob · iiij . Elemoſina li
berat a morte ſcȝ culpe · ⁊ nõ patit
animam ire in tenebras ſcȝ pene ·
et iſta eſt vt ſemen bimũ · Quedã
autẽ valet ad tria ſcȝ ad preſeruã
dum a culpa · ad euadendũ ſupplici
a · et ad intrandum p̃mia · ſicut ele
moſina iuſti et eſt quaſi ſemẽ t̃mũ
Secundo conſideratur bonitas
ſeminis ex pondere · qꝛ illud eſt op
timum quod eſt grauiſſimum · põ
dus autem elemoſine ⁊ cuiuſlibet
boni opis eſt ex caritatis affectu ·
qꝛ tanto elemoſina plꝰ valet dãti
quanto cũ maiori caritate dat̃ ·
Tercio cõſideꝛat̃ ex colore · qꝛ illud
ſemen melius eſt qḋ magis albuȝ
interius eſt Sed quaſi medulla al
ba eſt intentio pura Vnde illa ele
moſina eſt bona que datur cum in
tentione pura Mathe · v · Te aũt
faciente elemoſinã neſciat ſiniſtra
tua q̃d facit dextera tua ·

Capitulũ · xxi ·

Eloquẽtia ſapiẽtum aſſimilat̃
frõdoſitati arboꝝ · Pri
mo rõe frõſitatis · qꝛ viri
ditas et copioſitas folioꝝ reddit
arborẽ g̃tioſã aſpiciẽtibꝰ · Similit̃
efficatia ⁊ affluẽtia verboꝝ reddit
ſapiẽtẽ g̃tioſũ audiẽtibꝰ Ps · Diffu
ſa ẽ g̃tia i labijs tuis . Sȝ nota hic
ꝙ ad g̃cõſam eloquẽtiã plura req̃
rũt Naȝ ſcḋm Valeriũ maximuȝ
Doctrine ⁊ eloquẽtie ornamẽta et
ꝓnũciatiõe apta et ↄueniẽti corpo
ris geſtu cõſiſtũt · Quibus q̃ ſe in
ſtruxerit tribus mõis hoĩes aggre
ditur Aures penetrãdo · oculos de
mulcẽdo · ⁊ aĩos inuadẽdo · ſic eti
am Sene · i epl̃a dicit · De apta au
tẽ ꝓnuntiatione verboꝝ loquitur
Caſſio ſup Ps · lxxiij · Eloquẽs igr̃
eſt ille qui ſcit parua ſũmiſſe · me
dia tpate · magna grãdit dicere ·
qui ſcit inuenire ꝑclare · enũciare
magnifice · diſponẽ apte · figurare
varie · Idem etiam dicit · ꝙ bonus
doctor ꝓhẽiat apte · narrat apte ·
arguit acrit̃ · colligit fortit̃ · ornat
excelſe · docet · delectat et afficit
Secundo rõe vtilitatis · qꝛ folia te
nellos fructꝰ a vẽtis pluuijs et cau
matibꝰ muniunt · ⁊ ꝑ eis tanq̃ ſcu
tum ictus recipiunt · Sic ſapientũ
ṽba tenellos hoĩes .i. ſpũ debiles
ſiue puſillanimes a ventis pſecuti
onum · et a pluuijs .i. impetu mũdã
tium tribulationuȝ ⁊ a caumatibꝰ
internarum temptationum · cõfor
tando inſtruẽdo minando · muni
unt et defendunt Et interdum
etiã ſapientes et eloquentes viri
ꝓ patria ſeu ciuibꝰ ſuis ſiue aduer
ſãtibus contradicẽdo ſiue ſalubri
ter cõſulendo · ſiue verſucias ⁊ ne
quicias detegendo inuidẽtium vel
hoſtiũ ictibꝰ .i. odijs ⁊ pſecutiõibꝰ
ſe exponũt pſa · xliij · Poſuit os me
um dominꝰ quaſi gladium acutuȝ
Vñ cõtra eos q̃ hoc nõ faciũt di
citur Eze · xiij · Nõ oppoſuiſtis vos
muꝝ ꝓ domo iſrl̃ Tuliꝰ i Retho

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

Qui ita ſe armat eloquētia nō vt
oppugnet commoda patrie: ſꝫ vt
ꝓ hijs pugnare poſſit is michi vi
detur et ſuis et publicis rebus vti
liſſimus atqꝫ amantiſſim9 ſuis.
Tercio ratiōe firmitatis. qꝛ folia
cito a vēto mouētur. ⁊ hinc inde q̄ſ
ſantur. ſed ꝓpter habundātiā hu
moris non facile ab arbore diuidū
tur. Similiter g̃ꝛioſi in verbis licꝫ a
vēto vane laudis et fauoris hoīm
plerūqꝫ agitētur. tamē ſi habent
habūdātiā hūoris. i. diuini amoris
ſiue īterne deuotiōis nō facilit̄ ab
arbore criſto vł ab arbore virtuo
ſe vite ꝑ elationē vł vanā gloriaꝫ
ſepantur Ps. Foliū ei9 nō defluet
et ōmia quecūqꝫ faciet ꝓſperabū
tur. Vł tūc folia ꝓpter vētum ab
arboribus cadūt: quando viri elo
quētes ꝓpter metum obmuteſcūt
Sed hoc amicis dei non accidit. qꝛ
eos intimi amoris virtus ab omni
timore defēdit Actuū. iiij. Petr9
et Johānes hoc huōre. i. amore ſpi
ritus confortati pricipib9 ſacerdo
tum prohibentibus ne docerent
in noīe iheſu rn̄derūt Nō poſſum9
q̄ audiuim9 ⁊ vidim9 nō loq̄ Quar
to rōne fructuoſitatis. quia fruct9
ſub folijs ſūt ꝑmo virētes. tādēꝫ
matureſcūt. et calore ſolis dulces fi
ūt q̄ ꝑus amari fuerūt. Sic ſapiē
tes viri ſub folijs verborū ꝓducunt
fructū operū. q̄ fruct9 apparet vi
rides. i. g̃ꝛioſi aſpiciētibus. et maturi
. i. diſcreti diſcutiētib9. ⁊ dulces. i.
ſapidi ſuſcipiētib9 Faciūt enī viri
ſapiētes opa g̃ꝛioſa diſcreta ⁊ fru
ctuoſa. vel eorum fructus id eſt a
ctus ſunt virides per fidem maturi
per ſpem dulces per caritatem Et
hec eſt calor ſolis id eſt amor criſti
qui omnia facit dulceſcere etiam
amara queqꝫ Canticorum. viceſimo

Fructus eius dulcis gutturi meo
Et attende ꝙ ſicut modici precij ē
in arbore frōdoſitas ſine fructib9.
ita modici valoris verboſitas ſine
operibus. ꝓpter quod dicit Gre.
in. vi libro Mora. ꝙ ille bn̄ loquē
di facundiaꝫ percipit qui ſinuꝫ cordꝭ
ꝑ recte viuendi ſtudia extēdit. nec
loquētē ꝯſciētia ꝓꝑedit. cū linguā
vita anteçedit Quinto rōe mutabili
tatis. qꝛ q̄ꝛdā arborꝫ folia ī eſtate
viridia et decora ſunt. in autump
no palleſcunt. ſed in hyeme cadūt
et in terra putreſcunt Sic eloquē
tia ſapientum ſeculi. in eſtate. i. i
tempore fauoris vireſcit per vigo
rem. ſed in autumpno ſole decre
ſcente. i. deficiente humano fauore
palleſcit. i. debilitatur per timorem
In hyeme autem. i. ꝑſecutionis tē
pore cadit. i. penitus deficit per ob
mutitionē. et aliquādo ī terra pu
treſcit per mali cōmendationem ⁊
approbationē ſiue fauorationē. Et
tūc dicendū eſt eis illud Yſaie. v.
Ve vobis qui dicitis bonum malū
et malū bonū.

Caplm. xxij.

Exhortatio ad bene facien
dum vel ad malum dimit
tendum diuerſimode fieri
debet ſecundum diuerſam qualita
tem eorum quos hortari oportet.
Cuius exemplum apparet in ficu.
Nam ficus ſterileſcit aliquando ob
defectum humoris. aliquādo vero
ꝓpter nimiam habundantiam huō
ris. ſꝫ ſi accidit ob defectū humoris
ſubuenitur ei per conuenientem fi
mū et aquam dulcem. ſed ſi ſuper
habundat humor arborem clauis
perforāt. et ſic humorem euacuāt
Illi autem homines ſterileſcunt. i.
a fructu bonorum operum deficiūt
et hoc eſt propter defectum huōris

io eſt propter defectum vigoris qui
vicio ſbiecti ſūt puſillamimitatis ⁊
timoris. ⁊ iſti iuuandi ſunt cum ſi
mo qui plantā calefacit id eſt cū
doctrina vel exhortatione inflāmā
te ⁊ accendente ad bonum. et cum
aqua dulci. i. cum dulcedine doctri
ne et verborum. vt attrahātur ex
ipſa dulcedie exhortatiois ad amo
rem bonitatis. Nam ſi cōtra tales
puſillamimes quis vteretur aſpe
ritate verborum potius deſperarēt
q̄ proficerent. ⁊ ideo qui talis eſt
ſicut dicit Proſp. in libro ſecundo
de vita contemplatiā. leniter caſti
gatus reuerentiam exhibet caſti
ganti. Aſperitate autem nimie in
crepationis offēſ9 nec correctionē
recipit nec ſalutem. Patet ergo
q̄ in exhortatione taliū ſi appare
at calor amoris impellens et dulce
do v̄borū demulcēs ſequitur bono
rum operū fecunditas creſcens. Il
li aūt ad modum ficus ſterile ſcūt
ꝓpter humiditatis exceſſuz. qui bo
na opa ex ſuperbia dimittūt. vel
ex nimia habundātia tēporalium
que inducit ad ſuperbiā ⁊ contēp
tum ſpiritualium. ⁊ tales perforā
di ſunt clauis. i. terribilib9 et aſpe
ris verbis Eccl̄s. xij. Verba ſapien
tum ſicut ſtimuli et quaſi claui i al
tum defixi.

¶ Capitulum. xxiij.

Feruor diuini amoris auge
t̄ ex afflictione carnis. et
habūdātia deuotionis. cu
ius exemplum apparet i pino Nā
pin9 q̄ exteri9 habet durū ⁊ groſſū
corticez. ſed interius multū humo
rem pinguē. de facili et multum in
flāmatur ſi igni aliquo caſu ap
plicat̄. Ille ergo exterius h̄et durā
corticem et aſperū qui carnē ſuaz
ſuam per duram abſtinentiam vel
aſperos labores affligit. Ille iter
ius habet multum pinguedinis q̄
multā habet deuotionē mētis. et
hic per diuinum amorem faciliter
⁊ fortius inflāmatur. dum alicui
igniti. i. affectuoſe rei applicat̄. ſiue
affectuoſa verba audiendo Pſ. E
loquium domini inflāmauit eum
Siue deuotas ſcripturas intelligē
do Luce vltimo. Nōne cor noſtrū
ardens erat i nobis dum loqueretur
tur in via et aperiret nob̄ ſcripturas
Siue de paſſione ihū criſti meditā
do. quia ibi oſtenſus ē ſingularis
amor ſaluatoris ſcꝫ in ope noſtre
redēptionis. ⁊ ideo maxime debet
in nobis accēdere ignē amoris Vn̄
Ber. ſup Cañ. ſmōe xx. dicit. Di
lexit nos d̄s dulciter ſapiēter ⁊ for
tit̄ Dulciter nēpe dixerim q̄ carnez
induit. ſapiēter q̄ culpaz vitauit
fortit̄ q̄ mortez ſuſtinuit. ſup oīa
reddit te michi amabilē. bone ihū
calix quē bibiſti opus nrē redēpti
onis. hoc eñ oīno amorē noſtrum
vendicat ſibi. hoc inq̄ noſtrā deuo
tionem bládi9 allicit. iuſti9 erigit
artius ſtrīgit. ⁊ vehemēti9 afficit.

¶ Capitulū. xxiiij.

Fides aſſimilatur amigda
lo. quia amigdalus eſt an
te omnes arbores floritiua
Omnibus eñ arborib9 prior ſe flo
ribus veſtit. ⁊ ad fructū ante cete
ras arbores ſe diſponit. Similiter
virtus fidei debet i corde hominis ā
te omnes virtutes florē. Nā fides
eſt ſicut diſpoſitio mentis ad cari
tatem et ad alias virtutes. Vnde
ſicut flos eſt diſpoſitio ad fructuz.
ita actus fidei qui eſt credere eſt
diſpoſitio ad act9 caritatis et cete
rarum virtutū Ex quā re patet
q̄ dum fides credēdo preuenit añ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

õnes virtutes floreſcãt ⁊ ad fructꝰ
virtutũ .i. opa ſe ante ipſas diſpo
nit. Vnde Apo. Heb. xj. Fides inqͣt
eſt ſpãdarũ ſubſtãtia rerũ ⁊c̃. Nã
ſicut ſubſtãtia natura antecedit ⁊
accidẽtia cõſequũtur quodã ordine
ſubſtãtiam. ita fides ãtecedit ſpẽ
et ceteras virtutes Et ideo ipſa fi
des a ſanctis fundamẽtũ vocatur
virtutũ tã infuſarũ q̃ acquiſitarũ
ſup qđ cõſtruit᷑ totũ edificiũ ſpi
tualiũ virtutũ Et etiã aſſimilatur
radici ex q̃ tota arbor exurgit. Et
ideo Auguſt. dicit ſup Joh. Sicut
in radice arboris nulla prorſus ap
paret pulchritudinis ſpẽs et tamen
q̃cquid eſt in arbore pulchritudĩs
vel decoris ex illa procedit Sic ex
fidei humilitate q̃dq̃d meriti q̃dq̃d
beatitudinis anima ſuſceptia ẽ ex
fidei fũdamento ꝓcedit. ¶ Secũ
do qꝛ amigdalꝰ ẽ culte expoſcitiua
Nã vt dicit Ariſto. hec arbor culta
indigꝫ maxime cũ ãtiqua ẽ. ⁊ plꝰ
fructificat ãtiqua q̃ nouella p̄cipu
e ſi ſit bñ culta Vñ vt poſſit magis
eſſe fructifera clauis eſt in radice
perforanda. Similiter fides indigꝫ
cultu et cuſtodia boni operis. Alio
quin ẽ infructuoſa ⁊ vt arbor mor
tua vt patet Jaco. ij. Fides aũt q̃
nouella fuit in patribus ãtiquis q̃
fuerũt ãte criſti aduẽtũ Et ideo mi
nꝰ fructifera. Sꝫ nũc in nobis qui
ſumus in quos fines ſeculorũ deue
nerũt eſt quaſi ãtiqua. ⁊ tamẽ no
ſtra fides poſt criſtũ ſi ſtudioſis o
peribus fuerit culta ẽ meritorum
fructibus magis copioſa. ſed ẽ in
radice cordis clauis timoris et amo
ris pforãda. vt timore excitetur ⁊
amore operetur. quia fides ꝑ dile
ctionem operatur vt dicit Gal. v.
Augꝰ. Cum dilectione fides criſti
ani. ſine dilectione fides demonis

Qui autẽ nõ credunt peiores ſũt
q̃ demones et tardiores ¶ Tercio
quia amigdalus eſt morborum cu
ratiua. Dicit enim Dyaſcori. q̄ to
ta arbor amigdalorum eſt medici
nal. Habꝫ enĩ medicinale ſolidum
.i. radicem. quia radix eius elixa
ta et trita maculas vultus purgat
Sic fides elixata caritatis calore ⁊
trita tribulationũ perpeſſiõe pur
gat maculas faciei id eſt conſciẽtie
Actuũ. xv. Fide purificans corda
eorum ¶ Item habet medicinaleꝗ
comam id eſt corticem ⁊ frondes.
quia cortex eius et folia ſunt eti
am mũdificatiua et ſanatiua. Cor
tex autem et folia fidei ſunt verba
confeſſionis fidei quibus interior
fides exterius oſtenditur. ⁊ hec e
tiam ſũt ſanatiua. quia ſicut dicit
Apoſt. Roma. x. Corde creditur
ad iuſticiam. ore autem confeſſio
fit ad ſalutem. ¶ Itẽ habet amig
dalus medicinale oleum. quia ole
um de amigdalis contra multas
valet infirmitates Nam õmes et
lumbricos ĩ corpore necat. mẽſtru
a purgat. contra ſurditatem effi
catiť iuuat. ⁊ aurĩũ ſaniẽ mũdat
ſi auri tepidũ inſtilletur. Flores e
tiam eius decocti in oleo caducos
⁊ litargicos curãt. cum melle tri
ti morſibus obuiant et vlcera ſa
nant Oleum autem fidei eſt oleũ
ſacramentale ſcilicet vnctionis ex
treme. quod etiam in virtute fi
dei valet contra infirmitates cor
porales et ſpirituales. Vnde dici
tur Jacobi quinto. Infirmatur
quis ex vobis inducat preſbiteros
eccleſie et orent ſuper eum vngẽ
tes eum oleo in nomine domini ⁊
et oratio fidei ſaluabit infirmũ.
et alleuabit eum dominus. ⁊ ſi in
peccatis ſit remittẽt᷑ ei ¶ Itẽ habꝫ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

medicinalem fructum · Nã fruct9
amigdali homini ꝓficit · qꝛ de dul
ci amigdalo dicit Diaſcorides φ ſi
recens cum ſuo folio comedatur
ſtomachum confortat ⁊ ebrietati rẽ
ſiſtit Et tamen dicit φ ſi vulpes a
migdala comederit morieť · Quia
ſepe quod eſt medicina homini eſt
venenuz alteri animali ⁊ ecõuerſo
Similiter fructus .i. opa fidei oſtẽ
ſa et folia .i. verba fidei audita ſto
machum .i. appetitum hominis ſciz
fidelis ⁊ deuote recipiẽtis cõfortãt
⁊ accen. dũt ad bonũ · et ebrietati
.i. ſtulticie ⁊ deuiationi heretice pra
uitatis reſiſtũt · vulpes .i. fraudulẽ
tus heretic9 inde moriť Quia dum
ex verbis fidei vel exemplis occaſi
onẽ et fomentum erroris aſſumit
vnde fidelis vitã accipit ipſe mor
tẽ incurrit · ¶ Item fides aſſimila
caſtanee ¶ Primo ratione edifica
tionis · qꝛ ex hac arbore ſumuntur
ligna ſolida et fortia ad domos ꝯ
ſtruẽdas Hec ligna fuerũt Apoſto
li et eorũ diſcipuli ſolidi per vitã ·
fortes per paciẽtiam · vel ſolidi in
ſuſtinẽdo · fortes in operando ex q̃
bus domus dei .i. eccleſie p̃imitus ꝯ
ſtructe fuerũt · ¶ Secundo ratione
pullulationis · quia hec arbor vt
dicit Yſidorus · vt exciſa fuerit ttã
φ ſilua pullulare cõſueuit Sic acci
dit beatis martiribus · quia quan
to magis opprimebãt eos hoſtes
tanto magis creſcebant ¶ Tercio
ratione caſtrationis · Dicit enim
caſtanea a caſtrãdo · eo φ fructib9
eius dum aſſantur caſtrari eſt ne
ceſſarium In fide autem criſti mul
ti ſũt q̃ vt diuino amoꝛe magis i flã
mentur · et vt ad regnum celorũ
introducãtur ſemetipſos caſtrãt ·
non ferri violentia ſed voluntaria
cõtinẽtia · ſicut criſt9 dixit Mat ·
xix · Sũt et eunuchi qui ſemetipſos
caſtrauerunt propter regnum ce
lorum ¶ Quarto fides aſſimilatur
caſtanee ratione amminiſtratiõis
Quia caſtanea amminiſtrat nob
primo ex ſuo ligno carbones ardẽ
tes · quibus fabri vtũtur ad emol
liendum ferrum Iſti carbones ſũt
fidei exempla feruentia · quibus eti
am peccatorum corda dura et fer
rea inflãmantur ⁊ emolliuntur ad
bonum Item ex ſuo fructu dat no
bis alitus dulces. Et iſta ſunt doc
torum ſanctorum fidei dulcia v̈ba
que mentes audientium delectabi
liter nutriunt · ¶ Item ex ſuo cor
tice ſiue folijs habemus medicina
les virtutes · Nam cum ſale trita ⁊
cum melle temperata morſus cãis
rabidi ſanat · Hec ſunt fidei ſacra
mẽta quibus morſus canis rabidi
.i. mors peccati quã dyabolus ex i
uidia in hominem impreſſit curať ·
¶ Item fides aſſimilatur ſinapi ·
ſecundum illud Luce · xvij · Si ha
bueritis fidẽ ſicut granum ſinapis
⁊ c̃ ¶ Et primo ratione complexio
nis · quia eſt calida ⁊ ſicca in q̃rto
gradu · Quia ſcilicet fides debet q̃
druplicíter caleſcere et feruere · p
mo in corde aſſentiendo Romañ ·
x · Corde creditur ad iuſticiam Itẽ
in ore predicando Romanorum ·
decimo · Ore autez confeſſio fit ad
ſalutem · Item in opere ſe maniſe
ſtando Ja. ij · Oſtendam tibi ex o
peribus fidem meam · Item oratio
ne non heſitando Jacobi · primo ·
Poſtulet autem in fide nichil heſi
tans · ¶ Secundo ratione purgati
onis · quia comeſta ad cerebrum
fumat · et ipſũ mirabiliter purgat
Vnde Auguſtin9 p̃io de trinitate
Mẽtis humane acies inualida in tã
excellenti luce nõ figiť n̄ p iuſticiaȝ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

fidei emundetur. ¶ Tercio ratiōe
curatiōis. qꝛ dicit̄ valere cōtra mł
tas infirmitates. Valz em̄ ydropi
cis. epyleticis. litargicis ꝛ paliticis
Nam poros apit. et humores ner
uos opilantes diſſoluit Sed fides
multomagis valz ad ōnem īfirmi
tatē tam corpalez q̄ spiritualē ſa
nādaz Mathe. ix. Fides tua te ſal
uā fecit. ¶ Quarto ratiōe młtipli
cationis. qꝛ ex minio g̃no ſinapis
młta g̃na producuntur. q fronde flo
re et ſemine in imēſum dilat ātur
Et ita etiā hec herba ſe młtiplicat.
vt vbi ſemel ſeminat̄ vix loc9 ide
vlterius liberat̄. Simili t̄ fides xp̄i
q̄uis fuerit a pricipio pua per hu
militatem et i paucis ſeiata tamē
poſtea ē in imenſū augmētata et
dilatata in fidelib9 et m p redicati
ombus ꝛ in v̄tutib9.

¶ Caplm. xxv.

Filii9 licz ſit a p̄re ſecūduꝫ
naturā nō tn̄ debz imitā i
eius malitiā. cui9 exēpluz
apparz i roſis q ex ſpina dura ori
ūtur. ſed naturā ſpinarū nō ſecut̄
Nā ſpina nō ē odorifeā nec pulchra
nec ē mollis ȝ aſpera. nec etiā ad
medicinā ēpit̄ valida. Sz ecōtrā i
o roſa ſuo odoē olfcm̄ afficit. ſuo
decoē viſū paſcit. ſuauitatis molli
cie tactū lenit. Sz v̄tute ſua młtis
lāguorib9 roſa ſuccurrit. Sic fili9
ſi habuit patrē ꝑ infamiā fetentē
debz ipe ſtudē vt hēat famam re
dolētē Et ſi habuit patrē morib9
diſplicētē. debet ipſe ſtudē vt ha
beat morū pulchritudiem compla
centem. Item ſi habuit patrem
aſperum et peſtilentē debz ipſe co
nari vt habeat cōuerſationem mi
tē et lenem Itē ſi habuit p̄rez lin
gua vulnerantem. debet ipſe co
nari vt habeat linguam medentē

Vnde patet q̄ pentes in eo q̄ ma
li ſunt a filys ſequendi non ſunt.
nec etiam diligendi. quia in quan
tum mali ſunt ſummo patri contra
ry ſunt. et ſicut dicit Auguſti9. A
mandus eſt generator. ſed preꝑo
nendus eſt creator Heb. xij. Pa
tres carnis habuimus eruditores
et reuerebamur eos. Non multo
magis obtemꝑabimus patri ſpiri
tuum et viuemus.

¶ Caplm. xxvi.

Fortuna aſſimilatur ſeno.
Fenum em̄ q̄ diu viret et
frondet montes et prata
veſtit et ornat. et ſua venuſtate in
tuentium oculos reficit et delectat
Sed feruente ſole humiditas eius
conſumitur. et herba que florendo
ridere videbatur a ſua gloria tota
liter ſpoliatur. et pabulum ignis
efficitur. Similiter fortuna hoīs
viret quando eſt cum corporis in
columitate. vel venuſtate frondet
quando eſt cū vbertate diuitiarū.
vel quando eſt cū conſanguineoꝝ
ſeu amicorū circumſtantiū plurali
tate. Sed tunc montes veſtit quan
do eſt cū honore et dignitatum ſu
blimitate. Tunc em̄ veſtit p̄ta. qn̄ ē
cū fame dilatatione et claritate.
Talē aūt fortune venuſtatez omiū
ſorum oculi cuz āmiratione intuen
tur. in ei9 intuitu amici reficiūt̄ et
delectantur. Sed feruente ſole .i.
forti perſecutione deficiente vel adu
ſitate deprimente. vel vehementi i
firmitate cōſumente. humiditas e
ius .i. nature ł fortune conſumit̄ vi
gor. et a ſua gloria per ꝑuationez
honoris. vel per ruinam mortis to
talit̄ ſpoliat̄. et pabulū ignis .i. fu
roris pſequētis. vel gehenne aluꝑ
nus infernalis efficit̄ Ja. i. Exort9
eſt ſol cum ardore et areſecit fenū

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

et flos eius decidit. et decoꝛ vult9
eius deperijt Sene. in quadaȝ ep̃.
Wanc ymaginem animo tuo ꝓpo
ne ludos facere foꝛtunã. et etiam
hanc moꝛtalium curaȝ. honoꝛes di
uitias. gratiam excutere. quoꝛum
alia inter cumpentium man9 ſciſſa
ſunt. alia infida ſocietate diuiſa.
alia magno detrimento eoꝛum in
quos deuenerũt ꝑtenſa.

¶ Capitulum. xxvij.

Gratia dei aſſimilat oleo.
Pꝛimo ratione cõſeruati
onis. qꝛ diuiſiue et penetr̃
tiue eſt v̓tutis. et ideo in vaſis vi
treis vel vitreatis meli9 q̃ꝫ i ligne
is ↄſeruatur. Vaſa namqꝫ lignea
poꝛoſa ſunt. et difficilius mundan
tur a ſoꝛdib9 q̃ꝫ vitrea que ſunt õ
nino ſolida. Sic gratia dei in vaſis
vitreis .i. i coꝛdibus mũdis et ſoli
dis eſſe habet. Reqrit em̃ animaȝ
mundã per innocentiã. l' ſaltem p
penitẽtiã. et ſolidam per ſapienti
am. qꝛ coꝛ fatui quaſi vas ↄfractũ
vt dicitur Eccli. xxi. ¶ Secundo ra
tiõe effuſiois. Nã ſi in aq̃ ſe q̃s im
ſerit et oleũ in oꝛe poſuerit. ipſuqꝫ
in aq̃s effuderit aquas adeo clãſfa
cit. vt ea que ſunt in fundo videri
poſſint. Sic hoi in aqua tribulatio
nis poſito. oleum diue gratie ipſã
aquã .i. tribulationẽ ei clarã facit.
vt ſciȝ ex ea illuminetur ad ſui cog
nitionẽ vel dei cõtẽplationẽ. ¶ Poſ
ſet etiam hoc referri ad gratiaȝ do
ctrine que eſt in ſanctis pꝛedicato
rib9. qui oleo ex oꝛe effuſo .i. grati
a et dulcedine ſermonis ſiue doct̃
ne aquam ſapiẽtie ſalutaris igno
rantibus vel errantibus dilucidãt
et declarant. Vnde talib9 ipſa ſapi
entia pꝛemiũ ꝓmittit dicens Eccli.
xxiiij. Qui elucidant me vitã eter
nam habebunt. ¶ Tercio ratioẽ
vnctionis. Eſt em̃ multiplex vncti
o olei diuerſos effectus vel modos
gratie repꝛeſentãs. Eſt em̃ quedã
vnctio dignitatis. ſicut eſt vnctio
regum. de qua dicitur. iij. Reg. i.
Aſſumpſit ſadoch ſacerdos coꝛnu
olei de tabernaculo et vnxit Salo
monem ꝛc. cecinerũt buccina. ꝛ dix
it omnis populus. viuat rex Salo
mon. Hec eſt ergo vnctio gratie q̃
ad illos pertinet qui ſe vel alios p
iuſticiam bñ regunt. Yſaie. xxxij.
Ecce in iuſticia regnabit rex. Itẽ
eſt quedã vnctio ſagacitatis. ſicut
erat olim vnctio pugilum. que fie
bat ad cautelã. ad quã referri poſſȝ
vnctio que habetur .i. Reguȝ. xvi.
Quia ſamuel vnxit dauid i medi
o fratrum et directus eſt ſp̃us dei
in eo in die illa Hec eſt illa vnctio
gratie que ptinet ad omnes qui
p aſtutam pugnam vincunt alios
Item eſt quedam vnctio iocundi
tatis. et hec vnctio eſt mulieruȝ q̃
ſe ad iocunditatem et pulchritudi
nem vngunt Daniel. xvi. Dixit ſu
ſãna. Afferte michi oleum et ſmi
gmata ꝛc̈. Et hec eſt vnctio ſpiritu
alis leticie que pertinet ad nitoꝛeȝ
et decoꝛem conſcientie ¶ Item eſt
vnctio ſanctitatis ſicut ſacerdotũ
De qua dicitur Exodi. xxxvij. Cõ
poſuit ꝛ oleũ ad ſanctificationis vn
gentum ꝛc̈. Et hec eſt vnctio deuo
te oꝛationis. que competit nõ tan
tum ſacerdotibus. ſed omnib9 de
uote oꝛantibus ¶ Item eſt vnctio
credulitatis id ẽ fidei. ſicut vnctio
baptiſatoꝛũ. que ẽ ad fidei ſuſcepti
onem. de qua vnctione dicit Raba
nus. In vnctione baptiſmi deſcen
dit ſpiritus ſanctus ad habitatio
nem deo conſecratam. Hoc igitur
pertinet ad omnes illos qui fidem

ſuſceptam bene conſeruant Item
eſt vnctio firmitatis ·ſicut vnctio
confirmatorum· vt dicit epſ. Con
ſigno te ſigno crucis· confirmo te
criſmate ſalutis. Hec pertinet ad
omnes qui ſunt confirmati et ſoli
dati per caritatem. Item eſt vncti
o ſanitatis ſicut eſt extrema vncti
o infirmorum de qua Jac. v. Vn
gentes eum oleo ſancto rc. Hec p
tinet ad omnes qui ſe infirmos p
humilitatem reputant. Item gra
tia dei conſeruatur in aſperitate r
in humilitate. Vnde aſſimilat̃ fru
mento. Cuius ꝓprium eſt includi
et conſeruari in thecis aſperis ha
bentibus in ſũmitate ſpicas pũgẽ
tes contra incurſum auium muni
entes. Vnde ab illis ſpiculis ſpicã
defendentibꝰ ſpica dicitur· quibuſ
daꝫ quoqꝫ folijs ſeu varijs culmis
ãbitur et fulcitur. ne fructꝰ ponde
re incuruetur. Quaſi enim ſpice a
ſpere vel quaſi ſpine pungentes
ſunt aduerſitates et tribulatiões
preſentes. in quibus per patienti
am grã conſeruatur· ne ab auicul'
.i. temptationibus dyabolicis aufe
ratur. vel ſpice r ariſte aſpere ſũt
opa penalia pnĩe in q̃bus etiã grã
ꝯſeruatur· vagina aũt includens r
tenẽs g̃nũ ſeminis ne cadat ẽ hũi
litas cordis ſine qua gratie ſemen
minime ſeruaretur ¶ Iteꝫ grã dei
aſſĩlatur cepi· Pⁱo q̃a cepe come
ſtũ ſcd̃m dyaſc· venenũ educit· et
hoc ↄpetit dĩne gratie inq̃ʒtũ de cor
de hominis extrãhit venenũ cupidi
tatis· Nam cupiditas reꝝ tpaliuꝫ
ſcd̃m Augꝰ eſt venenum caritatis
¶ Secundo quia ſuccus eius caligi
nem oculorum detegit· Hec caligo
eſt cecitas ſiue obſcuritas ſuperbo
ꝝ qui euaneſcunt in cogitatiõibꝫ·
et obſcurat̃ inſipiens cor eorum;

Sed hanc caliginẽ cepis ſuccus .i.
diuine gratie virtus ſiue lux dete
git et expellit. ¶ Tercio quia cepe
comeſtum faſtidium tollit· Quod
ↄpetit dĩne gratie inq̃ʒtũ excludit
accidiam que faſtidium ſpũaliuꝫ
deliciaꝝ inducit· ¶ Quarto q̃a ce
pe comeſtum p̃cipue coctũ oris fe
torem minuit· vẽtrẽ mollit· et ci
bos condit Que õnia cõpetũt gra
tie inquãtum ẽfrenat viciuꝫ gule·
quia guloſitas facit os fetidũ ꝓpt
cibi ſupflui i ſtomacho corruptiõeꝫ
Item quandoqꝫ facit vẽtrem duꝝ
ꝓpter ſuperflui cibi indigeſtionem
Item cibum facit inſipidum ꝓpter
nimiam ſaturationem· quia aĩa ſa
turata calcabit fauũ· vt dⁱ Prouꝰ
xxij· Vnde gratia iſta remouet et
inducit ↄ trariũ dum gulam exclu
dit· quia per cibum parcũ r tpatũ
nec os fetet. nec vẽter induratur·
nec cibus deſipit ſed ſapit· r max
ime condimento famis qḋ abſtinẽti
a inmittit ¶ Quinto quia cepe ↄme
ſtum viſcoſos hũores incidit Qua
ſi enim viſcoſi humores ſunt luxuri
oſi amores quos dĩna gratia preci
dit et tollit ¶ Sexto quia ſuccꝰ ce
pis auribꝫ iſtillatꝰ cũ lacte mulieris
eius dolorem minuit· Quia ſciliꝫ
diuina gratia mitigat doloreꝫ ire·
que precipue generatur in auribꝰ
.i. in auditu verborũ diſplicentiũ·
ſed ad hoc etiam adiuuat lac muli
eris .i. dulcedo lingue excuſãtis et
ſatiſfacientis auribus inſtillata ira
ti ¶ Septimo quia morſum canis
rabidi extinguit et curat Morſus
enim canis rabidi eſt detractio ho
minis inuidi· quem gratia diuina
extinguit· inuidiam expellendo l'
ſaltem contempnendo. ¶ Item
gratie diuine habundantia eleuat
ad contemplandum· r corroborat

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

ad patiendum. cōfortificat ad per
ferendum. Cuius exēplū apparet i
pino. que eſt arbor valde habūdās
in pinguedine humoris. creſcit ta
men in locis mōtuoſis valde aridis
et lapidoſis. Et item nullo caloꝛe
vel frigore tacta deponit virorem ſ
folia. Ille autez habundat in pin
guedine. in quo eſt habundantia
gratie. ſicut patefecit Pſ. ad deuz
dicens. Sicut adipe et pinguedine
repleatur anima mea. Et talis in
monte. i. in altitudine ꝯtēplationis
creſcit. et loca aſpera et lapidoſa
diligit. i. aduerſa non refugit. et vi
rorē virtutū. nec calore ꝓſperitatis
nec frigoꝛe aduſitatis deponit. Itē
gratia dei aſſimilatur cucumeri.
Primo quia cucumer habet virtu
tem refrigeratiuam. Eſt enim humo
roſus et frigidus natura Vnde da
tur febricitantibus. Sic gratia dei
refrigerat animam ab inordinato
ardore viciorum. ſiue auaricie ſiue
ire. ſiue cuiuſcumqꝫ inordinati ap
petitus. Secundo quia habet vir
tutem purgatiuaz. ex eo qꝛ ſoluit
ventrem. et per ꝯſequens purgat
Sic gratia dei ſoluit mentem pecca
toris. et purgat per fluxum com
punctionis. i. per lacrimas peniten
tie. Tercio quia habet virtutez
ſanatiuam Nam folia cucumeris ſi
fricentur medētur vulneribus que
impreſſit caninus morſus Canin9
enīz morſus temptatio prima fuit
dyaboli inuidentis. qui nobis in ꝓ
mis parētibus impreſſit vt Beda
dicit quatuor vulnera. ſcilicz igno
rantiam concupiſcentiam infirmi
tatem et maliciam. Sed hec vulne
ra folia cucumeris. i. ſacramēta gr̄
tie remouent atqꝫ curant. Nam cō
tra ignorantiam eſt ſacramentuz
ordinis. cuius vna clauis eſt ſcien
tia diſcernendi Contra concupiſcē
tiam eſt ſacramentū cōiugij. con
tra infirmitatē valet confirmatio
Contra maliciā vero valet eucari
ſtia. que eſt ſacmentum caritatis.
que per ſe opponitur malicie. Va
lent enim hec folia grē ad ſanādū
gnāliter oīm peccatorū vulnera.
quia ab originali ſanat baptiſm9 et
ab actuali mortali pnīa. a veniali
extrema vnctio Apoca. xxij. Foli
a ligni ad ſanitatē. Quarto qꝛ
cucumer habet vtutem confortan
di. quibus ai9 deficit odore ſuccur
rit. Sic grā deficientibus in tēpta
tione vel tribulatione ſuccurrit.
Hec enī eſt que trib9 pueris in ca
mino ardenti poſitis fecit medium
fornacis quaſi ventuz roris. qui ip
ſius flāme calorem repreſſit. vt ha
bet Danie. iij Vnde Ap9. Fidelis
eſt deus qui nō patiet vos tēptari
ſupra id qd poteſtis. ſed faciet etiā
cū temptatione prouentū vt poſſi
tis ſuſtinere. Item gratia dei aſ
ſimilatur dyptanno que eſt herba
eiciens partum. ꝯſumens venenū.
et excutiens ferrum. Nam primo
quidem dyptann9 habet virtutē
diſſoluendi. attrahendi. et conſu
mendi venenū. Item hanc herbaz
primo cerue oſtenderūt. Nam eaz
māducant vt facili9 pariāt. et ſi
ſagitta fuerint percuſſe qrūt dyp
tannū quo ferrum in vulnere infi
ctū excutiāt. ſicut Baſi. et Amb.
dicūt. Similiter gratia dei ꝯſumit
venenum auaricie. Hec enī eſt ve
nenum vt ſupra dictum eſt qd ſua
frigiditate calorem cordis. i. carita
tem extinguit. Item educit ptum
. i. expellit luxurie peccatū quia par
tus concipitur ex opere luxurie.
Item excutit ferrum . i. duriciaz ſu
perbie.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

¶ Capitulū. xxviij.

Quale delicias non itroduxit natura ſꝫ voluptatis cul
pa. Cuius exemplū appa
ret in quercu. quia quercꝰ dicitur
a querendo. eo ꝙ antiqui ad eſum
glandes quercus querebāt. Et ſic
ieiunium non carnibꝰ aut delicijs
ſed ſola glande ſoluebant. vt dicit
Boeciꝰ in libro de ꝯſolatione. Vn
de humanum genus in tota prima
etate fuit ſine carnibus et delicijs
varijs ciborum. et ideo mirandū
eſt quomodo voluptas tantū cre
uit que a tanta pcitate inchoauit.
Eccī. xxix. Inicū vite hominis pa
nis et aqua. et tamē hodie ſicut In
nocentius dicit de vilitate conditio
nis humane guloſis nō ſufficit fru
ctus arborum. nō gn̄a leguminū.
non etiā radices herbarum. nō pi
ſces maris. nō beſtie t̄re. nō aues
celi. ſed queruntur pigmenta. pa
rantur aromata et nutriuntur alti
lia. capiuntur obeſa que ſtudioſe
parantur ante cocos. que laute ꝑ
parantur officio miniſtrorū. Alius
tundit et colat. alius confundit et
conficit. ſubſtantiam conuertit in
accidens. naturam mutat in famē
vt ſaturitas tranſeat in eſuriem.
reuocat appetitū ad irritandū gu
lam nō ad ſuſtentandū naturam.
non ad neceſſitatē ſupplendam ſed
ad auiditatē explendam ¶ Item
gule vicium aſſimilatur coriādro
propter quinqꝫ. Primo quia eius
ſemen quod eſt minutum et cādi
dum in vino dulci datum homiēs
ad luxuriam promiores facit. Simi
liter gula per ſplendidum cibum
et dulcem potum inclinat ad luxu
rie actum Ieronimꝰ in quodam ſ
mone. Semp ſaturitati iuncta la
ſciuia eſt. vicina ſunt ſibi venter et
genitalia ꝑ mēbrorꝫ ordīe ordo vici
orū ¶ Secūdo quia ſi quis de cori
andro nimis accipit amentiam et
freneſim incurrit. Similiter per ſu
perfluitatem gule. et precipue q̄n
tum ad potum homo per ebrietatē
efficitur velut amens et freneticꝰ.
Nā ſicut dicit Petrus rauen̄ in q
dā ſermone. vbi regnat ebrietas
ratio exulat. intellectꝰ obtundit.
conſilia deuiant. iudicia ſubuertū
tur. ¶ Tercio quia hec herba cum
ſuo ſemine canibus venenoſa exi
ſtit. Canes enim contra lupos la
trantes et linguam medicinalem
habentes predicatores ſunt quibꝰ
gule vicium precipue eſt nociuū
Vnde dicebat Apoſt. i. Corintheo.
ix. Caſtigo corpus meum et in ſer
uitutem redigo. ne forte cum alijs
predicauero ipſe reprobus efficiar
¶ Quarto quia coriandrū in cibo
ſumptum calefacit et ſompnum in
ducit. Similiter gule vicium indu
cit ſompnum corporis. et ſompno
lentiam id ē pigriciam mentis. in
He. xix. Comedit et bibit et rurſū
obdormiuit. ¶ Quinto quia hec
herba licet integra ſit odorifera ta
mē fricata manibus fetida ſit. Sic
etiam gule materia. ſcilicet cibus
q̄uis primo odoriferꝰ et optime ſit
paratus. poſtea tamen eiicitur fe
tidus in exitu de ventre. Et ideo ſi
cut dicit Algazel. Cuiuſcunqꝫ cura
vel ſollicitudo verſatur circa id qđ
v̄trem ingreditur. eius valoris ē
quod inde egreditur.

¶ Capitulum. xxix.

Humilis homo et dulcis fero
citatē mitigat hominis ſu
perbi et crudelis Cuius ex
emplum apparꝫ in ficu. quia ſi tau
ri ferociſſimi ad arborem fici ligen
tur protinus ac repēte manſueſcē

cōpꝛobantur. Per ficuz enim que
habet interius lacteum humoꝛē et
vnctuoſum. et exterius ꝓducit dul
cem fructum. itellige hominē qui
intus habet mentē humilē. extra
vero conuerſationem mitem. ſicut
criſtus dixit Mat. xi. Diſcite a me
quoniam mitis ſum et humilis coꝛ
de. Nam lacteitas interioꝛis humo
ris deſignat humilitatez mentis.
ex eo ꝙ lac eſſe conſueuit cibus p
uulorum. qui gerunt typum humi
lium. ſed dulcedo et mititas fructꝰ
exterioꝛis manſuetudinem ſignat
opis et conuerſationis Et hec duo
bene inuicem ꝯueniūt. quia ſicut di
cit Hugo de ſancto victoꝛe libro. in
de clauſtro anime Coniungi opoꝛtz
mel humilitatis cum dulcedine mā
ſuetudinis. ꝙ ſic mel ꝯcoꝛdat i ꝯfecti
onibꝰ medicine cū omnibꝰ diuer
ſitatibꝰ ſpēꝝ. ſic et humilitatis dul
cedine cōdiuntur oīa genera vir
tutum. Sed vnctuoſitas humoꝛis
ſignat affectionez pietatis. Et ita
patet. ꝙ ficus rꝑreſentat hominē
puꝛz rꝑutatione. pium in affecti
one. mitē et dulcē in ꝯuerſatione.
Sed per taurum accipe hominē ela
tum et ferocem. cui dicitur Eccleſi
aſtici. vi. Non te extollas i cogita
tione anime tue velut thaurus et c̄.
Nā ergo manſueſcit thaurꝰ ferox
ad arboꝛez fici ligatus. ſignat ꝙ ſu
perbus humili aſſociatus mitigat
Nā eius humilitas vicit illius fer
ocitatem. eius pietas confundit
illius crudelitatez. ſed eius mititas
lenificat illius aſperitatem Vnde
Caſſiodoꝛus dicit ſuper illud Ps.
Humiliatus ſum vſqꝫquaqꝫ. Per
humilitatem membra criſti ſciunt
dyaboli viciſſe ſuperbiam. Per hāc
fideles ſupꝛa rēgna proficiunt. per
hanc ſuperbi tirānici ſuperantur.

per hanc deiecti et infimi exaltātur.
per hanc ieternum martires coro
nantur. nec poteſt dici perfectus q̄
hac virtute eſt priuatus. Item hu
militas in aſperitatibus et tribula
tionibus magis excreſcit et demo
nibus maxime inimica exiſtit Vn
de aſſimilatur fraxino. que eſt ar
boꝛ alta et rotunda vt pinea in lo
cis altis et montanis creſcēs. cuiꝰ
arboꝛis tanta eſt vis vt ſerpentes
eius vmbram matutinam vel ve
ſpertinam attingere non audeant
Vnde ſi inter ignez et folia fraxini
ponatur prius ad ignē ꝙ̄ ad folia
fugere compꝛobatur. Tanqꝫ igit̄
loca montana et aſpera ſunt adū
ſitatum et trbulationum cōtingē
tium diſcrimina. in quibus creſcit
fraxinꝰ. i. humilitatis virtus. quia
tribulationes magis mentem hūi
liant. et ideo tribulatio et deiectio
humiliatio vocatur. Vnde Bern.
i epiſtola. Tribulatio via eſt ad hu
militatem. ſicut patientia ad man
ſuetudinem. ſicut lectio ad ſcienti
am. Si lucē appetis humilitatis viā
non refugias humiliationis ¶ Vm
bra autez fraxini matutina eſt hu
militas peītentis in iuuenili etate.
ſed quaſi veſpertina eſt humilitas
penitentis tardioꝛi etate. et vtrā
qꝫ infernales ſerpētes id ē demōes
odiunt et deteſtantur Vmbra etiā
matutina poteſt dici humilitas in
pꝛoſperitate. ſed vmbra in veſpe
re eſt humilitas in aduerſitate ¶
Quamlibet autem humilitatem
ſerpens id eſt dyabolus tantum o
dit ꝙ ipſe pꝛo ſe potiꝰ vult eterno
igne gehenne cruciari. ꝙ̄ ipſe ele
gerit penitendo humiliari ¶ Vnde
ipſe dixit beato machario. ꝙ in re
nulla alia ſuperabat eum niſi i hu
militate. quā nullo mō poteāt hrē

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

Item humilitas aſſimilatur bdel
lio. Primo ratione coloris. quia ſe
cundum Plinium bdellium eſt ar
bor nobiliſſima. nigra in folijs. et
ligno oliue ſimillima Similiter hu
militas penitentis profert folia id
eſt verba de ſe quidem nigra. id ē
ſui deſpectiua et accuſatiua. Nam
iuſtus. i. humil' prior eſt accuſator ſui
Prouerbiorū. xviij. Nomine eniꝫ
iuſti ſiue iuſticie quandoqꝫ ſignifi
catur humilitas. ſecūduꝫ illud Ma
thei. xxx. Decet nos implere ōneꝫ
iuſticiam. i. omnem humilitatem.
¶ Secundo ratione humoris. quia
bdellij lacrima ſiue gutta eſt trāſ
lucida. guſtu amara. bene odorife
ra. ſed maxime aromatica quādo
eſt vino infuſa. Sic lacrima humili
ter penitentis eſt amara. quia mē
tem perturbat. eſt etiam lucidiſſi
ma. quia mentem ſerenat. eſt odo
rifera quia deum delectat. eſt aro
matica et medicinalis. ꝗa morbos
viciorum ſanat. ¶ Tercio ratione
vigoris. Vigent enim in tali gum
mi bdellij mirabiles virtutes. Nā
valet contra apoſtemata. tā etiā
interiora ꝗ̄ exteriora ſi fuerint ex
eo peruncta. Habet etiam ſubſtan
tiā glutinoſam conſtrictiuam ⁊ at
tractiuā. et ideo multum ſtringit
diſſenteriam ex acuta materia fac
tam. ⁊ etiam fluxum ex fortiſſima
farmacia. morſibus etiam reptiliū
occurrit. Sic humilitas penitentis
apoſtemata interiora. i. peccata cor
dis. et exteriora. i. peccata carnis
curat. et purgat fluxum diſſenteri
e et farmacie. i. ꝓnitatem peccādi
ſiue ſit ex ꝓpria īclinatione ſiue ex
exteriore timore refrenat ¶ Item
morſus reptilium id eſt detractorū
verba curat ¶ Item humilitas aſ
ſimilatur caſſie. Pimro ꝓpter locū

generationis. quia naſcitur caſſia
in locis aquoſis vbi multū creſcit.
⁊ bonū odorem reddit. Sic humili
tas naſcitur in cordibus eorum in
quibus eſt aqua vere ſapiētie. Di
citur enim Prouerb. xvi. Vbi hu
militas ibi ſapiētia. vel quia naſci
tur humilitas ī aqua tribulatioīs.
et creſcit in aqua cōpunctionis. ⁊
reddit etiam deo bonum odorem.
Vnde multum eſt deo grata Can.
. i. Nardus mea dedit odorem ſuuꝫ
Nard⁹ enim que eſt herba breuis
adhuc humilitatem ſignat Ihero.
Nichil eſt qđ nos ita hominibus ḡ
tos ⁊ deo facit ꝗ̄ ſi vite merito ma
gni humilitate vero infimi ſimus.
Gloſa tamen ſuper. Ps̄. dicit. ꝗ
caſſia que creſcit in aquis eſt fides
que creſcit in baptizatis. ¶ Secū
do deſignatur humilitas in caſſia.
ꝓpter ſucceſſum varij coloris Dicit
enim plinius ꝗ caſſia primo cane
ſcit. ſecundo rubeſcit. tercio nigre
ſcit Sic humilis caneſcit per prudē
tiā. quia ſenes ⁊ cani ꝓpter experi
entiam longi temporis cōſueuerūt
eſſe prudentes. Item rubeſcit per
penitentiam. et nigreſcit per com
paſſionis triſticiam que eſt quedā
mentis nigredo et obumbratio ¶
Tercio ꝓpter modum ꝓbationis.
quia bona caſſia ꝓbatur p odorē.
per colorē. et p vigorē. Nā caſſia
nobilis ē ſꝫ dulcis ⁊ acuti ſaporis.
et iocundi odoris. ⁊ ſubnigri colo
ris. et ponderis grauioris. ⁊ max
ime laudatur que de facili nō fran
git᷑. ſed ꝓmo flectitur. Similiter ꝗ
vere humilis eſt habet dulcedineꝫ
in conuerſatione. odoreꝫ iocundū
in fama et opinione. et ſꝫ nigrum
colorem in ſua deſpectione. Quia
claritatem ſuam non oſtendit ſed
abſcōdit. Nec frangit᷑ tribulatione

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

quãcunqꝫ ſed flectitur ↄpaſſione et
diſcretione. ¶ Quarto per effectũ
curationis. quia caſſia reuma pur
gat. cerebrum qꝫ capitis cõfortat.
et fetorem oris amputat. Sic hũi
litas pñie reuma .i. peccati fluxum
purgat. cerebrum .i. ſenſum cõfor
tat. quia humilitas reddit hominẽ
magis ſenſatum .i. ſapientẽ. Iteꝫ
fetorem oris .i. iactantiã ſermonis
amputat. quam homo diſcretus o
dit ſicut naris fetorem. eo ꝙ laus
in ꝓprio ore ſordeſcit. et ideo odor
fame perditur p iactantiã commẽ
dationis ꝓprie. ſicut narrat Vale.
maximus de Mario. ꝙ cum multa
feciſſet vña ſui iactatione gloriam
fame perdit. et quia ſibi preſump
ſit aſſcribere quod ex ore alieno de
buerat captare. publice commen
dationis vota demeruit. ¶ Itẽ hu
militatis clauſura dꝫ ſe homo mu
nire poſtꝙ̃ diuinas conſolationes
recepit. Cuius exemplũ eſt in eli
tropia. que ſcilicet eſt herba que
in ſolſticio eſtiuali florere incipit.
Vnde ſolſequium vocata eſt a lati
nis. eo ꝙ ſole oriente flores ſuos a
perit. ſed ipſo occidente iterum ſe
recludit Tunc enim ſol criſtus ãĩe
alicui oritur quando ſcilicet ei cõſo
lationis ſue lumen infundit. et tũc
debet homo ꝙ̃tum poteſt flores ſu
os .i. affectus deo aperire Tunc au
tem ſol ei occidit quando ipſa cõ
ſolatio tranſit. et tunc debet ſe hõ
mo ſb cuſtodia humilitatis claude
re. ne latro .i. vana gloria ſubitꝫ
Vnde dominꝰ Mat. xvij. poſt trã
figurationem deſcendens de mõte
mandauit diſcipulis dicens. Nemi
ni dixeritis viſionem. ¶ Item hu
militas ſicut dicit Caſſiodorus aſſi
milatur yſopo. Primo ratione ſta
ture. q̃a eſt herba breuis et modi
ca. quia videlicet humilis eſt modi
cꝰ in ſui reputatione Vnde Gre.
dicit. ꝙ humilitas vera eſt qua q̃s
de ſe parua eſtimat et bona alterĩꝰ
ſine inuidia et liuore cõmendat. I
tem homo humilis eſt breuis in lo
cutione Vnde ſcđm beatum Bene.
in regula ſua. Vnus de .xij. ĝdibꝰ
hũilitatis eſt pauca et rationabili
a verba loqui et non in clamoſa vo
ce. ¶ Secũdo ratione inherentie.
quia yſópus in t̃ra petroſa creſcit
in radicibus petre ſolide ſe infigẽs
Similiter humilitas creſcit ĩ terra
petroſa .i. in aĩa amore criſti ſolida
ta. Vnde humilis homo mediante
caritatis radice ſolide petre .i. xp̃o ĩ
heret et .ij. Re. xxij. Dominus petra
mea et robur meum. ¶ Tercio ra
tione efficacie. quia pulmonem et
omnia vicia pectoris ex cauſa frigi
da purgat. ſi ſcilicet cũ ficubus ſic
cis in vino coquatur. In pulmo
ne ſicut dicit caſſiodorus ſunt infla
tiones ſuperbie quã purgat humi
litas. et purgat pectus. quia cohi
bet inflãmatiões ire. p̃cipue ſocia
ta cũ vino caritatis. et ficu dulci ſeꝫ
manſuetudinis Ps. Aſperges me
domine yſopo et mundabor ¶ Itẽ
humilitas aſſimilatur aneto. Pri
mo quõ ad partium pluralitatem
Nam anetũ eſt herba hñs radicem
ſemeñ et herbã. In quibus triplex
hũilitas deſignatur. Naꝫ radix eſt
humilitas cordis. herba humilitas
oris. ſemẽ humilitas opis. ¶ Secũ
do quo ad virtutis multiplicitatẽ.
Habet enim radix aneti viridis v̾
tutẽ apertiuam. ventoſitatis et inflã
tionis extenuatiuam. et tortionis
ventris mitigatiuam. Simili etiaꝫ
modo humilitas cordis que eſt ve
radix deo mentem aperit. et ad e
ius gratie ſuſceptionem p̃parat et

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

diſponit· ventoſitatem vane glo
rie et inflationem ſupbie expellit·
et torſionē ventris .i. turbationē et
indignationem mentis excludit·
¶ Tercio quo ad valoris varieta
tem. quia radix aneti viridis alicu
ius eſt valoris· eo ꝙ cōpacta diui
dit· calculum frangit· et ſingultū
ex plenitudine abſcindit· Sed poſt
ꝙ fuerit radix aneti ſiccata nullius
eſt ponderis· Tunc autem radix a
neti .i. humilitas cordis eſt viridis
quando nutritur et fouetur humo
re diuini amoris· et tunc timor dei
mentem humilians cor frigore pec
cati cōpactum per cōpunctionem di
uidit· calculum .i. duritiam peccati
frangit· et ſingultum .i. indignati
onē ſuperbam et turbationē repel
lit Sȝ recēta viriditate diui timoris
tunc ſiccatur .i. euacuatur humilitas
mentis. ita vt nullius ſit valoris vel
virtutis ¶ Item humilitas cōtinet
grām ne defluat ſic pſillium dr̄ cōti
nere vinum· Nam ſi pſillium miſce
atur vino calor vini pellit frigiditatē
pſillij ad ſuperficiē· et viſcoſitas eius
pellit viſcoſitatē eius in circuitu· et
nō exibit vinum etiam ſine vaſe·
Similiter humilitas reddit hoīē
circumſpectum vt non effundatur
gratia eius per aliquā fatuitatē·
propter quod dicit Gregorius· Qui
ceteras virtutes ſine humilitate cō
gregat quaſi puluerem in ventū
portat·

¶ Capitulum· xxx·

INconſtans homo aſſimila
tur ſicomoro ¶ Sicomorus
enim eſt fatua ficus· in fo
lijs moro ſimilis· Et dicitur a ſicos
quod eſt ficus et moros quod eſt fa
tuus quaſi fatua ficus. De qua di
cit Dyaſcorides· ꝙ fructus facit ſꝫ
dulces· ſed nunꝙ ad maturitatem
venientes Quaſi autem fatua ficus
eſt hominis inſtabilis animus Vn
de Eccleſiaſtici· xxvij· dicitur Stul
tus autem vt luna mutatur. Hic
licet aliquos fructus .i. bona opera
facere incipiat · in eis tamen vſqꝫ
ad maturitatē .i. vſqꝫ ad finem de
bitum non perſeuerat· ¶ Item in
conſtantes et imperſeuerantes qui
bona incepta non continuant aſſi
milantur lactuce. Nā lactuca quā
do eſt tenera et iuuenis habꝫ mul
tas et magnas virtutes· quia cum
ſit frigida et humida temperate et
ſubtilis ſubſtantie et facile digeſti
bilis· ſtomachi calorem ſedat· ſan
guinem bullientē refrigerat· inſōp
neitatem placat· capitis dolorem
ex fumo colerico ſanat· In maſcu
lis veneris motum refrenat· lac in
mulieribus multiplicat· et ſāgui
nem augmentat· et in qualitate
perfecta bonum ſanguinem gene
rat· Sed quando antiquatur et in
durantur humiditas nimium amari
catur. Quare ex eius vſu ſanguis
peſſimus generatur· et virtus ex
ea viſiua debilitatur· Nam ex ſua
ponticitate ſenſum animalem mor
tificat· et naturalem ſpiritum ſuf
focat· Vnde talis lactuca generat
volentibus plurimum eſt nociua·
Hec omnia dicit Yſaac in dietis p
ticularibus· Eodem modo quidā
a principio ſue conuerſationis vel
in iuuentute ſunt optimi · et viden
tur magnas vtutes habere et mul
tas· qui poſtea in proceſſu in ſene
ctute efficiuntur peſſimi· et indurā
tur in malis· vt efficiantur pleni
multis et magnis vicijs Apoſtolus
ad Gala· iij· Cum ſpiritu ceperitis
nunc carne conſumamini·

¶ Caplm. xxxi.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

INtentiō aſſimilatur radici
Primo quia radix eſt toti
us herbe vel arboris princi
pium. Et ſic intentio eſt principi
um totius verbi vel operis. ¶ Intē
tio enim eſt ipſius finis. Finis enī
licet ſit vltimuʒ in opere. eſt tamē
principium in intentione. quia fi
nis mouet agētem vt dicit Phūs
Vnde finis ſcdm euʒ dicitur cauſa
cauſarum ¶ Secundo quia radix
expetit latibulum Naʒ radix q̄ diu
ſub terra latuerit nutritur et profi
cit. Sed ſi euulſa fuerit moritur et
areſcit. Ita intentio ſi cum humili
tate latuerit opus bonum nutrit et
creſcit. Sed ſi per oſtentationem e
uulſa fuerit ab humilitate extigui
tur et deficit. Vnde Gregorius di
cit. Sic opus ſit in publico vt ſem
per intentio maneat in occulto ¶
Tercio ratione effect9. quia radix
eſt inicium bonitatis et malicie ar
boris cauſatiuū. Naʒ bonitas et ma
licia radicis ad ramos aſcendit. et
ſepe apparet i fructu et flore qualis
eſt humor i radice. quia nō poteſt
alium humorem ramis infūdere
q̄ in ſe habet. Sic etiam bonitas et
malicia operis ex intentione proce
dit Apoſto ¶ Si radix ſancta et ra
mi ſancti. Roman. xi. Luce. xij. dn̄
Si oculus tuus .i. itentio fuerit ſim
plex. totum corpus tuum id eſt o
pus lucidum erit. et ſi oculus tu9
neq̄ fuerit etiā corpus tuum tene
broſum erit. Ambro. Intentio tu
a operi tuo nomen imponit Gre.
.i. Mora. Si ſemel cor itentione cor
rumpitur ſequentis actionis medi
etas et terminus ab hoſte callido
ſecure poſſidetur. quoniam totam
arborem ſibi fructus ferre cōſpicit
quam venenī dente in radice vicia
uit ¶ Caplm. xxxij.

YPocrita aſſimilatur arun
dini. Primo quia arundo
in arena radicat᷑. quia ſcʒ
ypocrita radicem amoris habet in
terrenis. Illud enim qđ in arena
plantatum eſt vel fundatum tria
timet. ſcilicet ventum pluuiam et
flumen. vt habetur Mat. vi. Per
ventum qui ab aere procedit et ve
nit intelligitur temptatio demoīs.
qui in aere cōmoratur. per pluuiā
que de celo deſcendit itelligitur ad
uerſitas que a deo venit. per flumē
quoq̄ quod per terram fluit intel
ligitur perſecutio quam tirann9 in
fligit. Ex quo patet q̄ ille eſt vt a
rundo in arena fūdata. qui vel vē
to temptationis frāgitur vel i plu
uia aduerſitatis per impatientiaʒ
corrumpitur. vel flumine mūdane
perſecutionis eradicatur. que oīa
contingunt ypocritis. ¶ Secundo
quia arundo a vento agitat᷑ Ma.
xi. Sed quid exiſtis videre arundi
nē vento agitatā. Sed ypocrita eſt
inconſtans. q̄ modo vento aduer
ſitatis inclinatur ad iracundiam᷑
modo vento pſperitatis erigitur i
ſuperbiā Ja. i. Vir duplex animo i
conſtans ē in oībus vijs ¶ Tercio
q̄ arundo medulle plenitudine nō
ſolidatur Vn̄ eſt exterius pulchra
et interius vacua Sic ypocrita nō
habet ſoliditat et plenitudinem
interioris gratie. ſed ſolū pulchri
tudinē exterioris apparentie ¶ Vn̄
dn̄s dixit Mat. xxiij Ve vob̄ ſcribe
et phariſei ypocrite. et p9. vos qui
dem a foris petis hominibus iuſti.
Gregorius in Mora. Quid eſt vi
ta ypocrite niſi quedaʒ viſio fantaſ
matis que hoc oſtendit in ymagīe
qđ non habʒ in veritate ¶ Quar
to quia arundinis viriditas breui
tēpore terminatur. Nā cito creſcit

et cito areſcit· Nam arundo ab ari
ditate nomen accepit· Sic ypocri
te gloria parum durat· Cito enim
creſcit et cito decreſcit Job·xx·
Gaudium ypocrite ad inſtar pun
cti· Quinto quia arundini man9
innitentis perforatur· quia ſcilicet
ypocrita decipit et ledit adherentē
ſibi Yſaie·xxxvi· Ecce confidis ſu
per baculum arundineum confrac
tū ⁊c̄· Item ypocritaꝝ peniten
tia aſſimilatur umbre nucis· Nux
enim facit umbram in apparentia
gratam· ſed in exiſtentia ⁊ effectu
nociuam Unde nux a nocendo eſt
dicta· q̄a rebus nocet eius umbra
Unde ipſa eſt dormientibus ſb ea
nociua et multarum infirmitatū
generatiua. Similiter ypocritarū
penitentia licet in apparentia exte
riori videatur pulchra· tamē intus
ſecus eſt mala et multorum vicio
rum in homine generatiua Math·
vij· Veniunt ad vos in veſtimētis
ouium· intrinſecus autem ſūt lupi ra
paces Vñ ypocriſis eſt umbra mor
tifera· de qua Lu· pmo In umbra
mortis ſedent

Capitulū·xxxiij·

Juſtus aſſimilatur palme·
Primo quidē quia palma
in radice inferius habet a
ſperitatem Et ſimiliter iuſti hñt
aſperitatem laboris Apoſt·ij·Co·
xi· In laboribus plurimis ⁊c̄·
Secūdo q̄a ſuperius in coma habꝫ
venuſtatem· ſcilicet quia iuſti ſup
ius in celo habent venuſtatem et
pulchritudinem glorie immortalis
Ps· Juſt9 vt palma florebit in do
mo domini· Tercio ꝙ palma ī fru
ctu habet tarditatem· Nam cū dif
ficultate et tarditate puenitur ad
eius fructum· Nō enim ante centū
annos fructum facit· et tunc pᵉo
pfecte vires accipit vt fructificare
poſſit· Unde quanto palma eſt an
noſior tanto eius fructus eſt meli
or· Hoc autē ſignificat· quia iuſti
viri poſt diuturnitatem laboris p
ueniunt ad fructum conſolationis
Ja·v· Ecce agricola expectat preci
oſum fructum ⁊c̄· et quanto diu
tius expectant tanto copioſorez re
cipiunt fructū mercedis·

Capitulū·xxxiiij·

Lacrima penitentis aſſimila
tur ſucco aloe· Primo
ratione materie· Dicitur e
nim aloes ſuccus· qui ex q̄uadā
herba exprimitur· ad ignez decoq
tur· et poſtmodum ad ſolem depo
nitur vt ſiccetur· Hic ſuccus eſt la
crima pñitentis· que ex amara her
ba .i. compunctione exprimitur· ⁊
ad ignem interioris doloris decoq
tur· ſed ſol' calore .i. caritatis ardo
re ſiccatur· quia cū timor eſt in a
morem xp̄i ꝯuerſus· iam lacrime
timoris et doloris ſiccātur .i. ceſſāt
et reſtringuntur· quia in quadā
ſecuritatis fiducia anima ſolidat·
Et hm̄oi lacrimas ſignificauit Jo·
ij· aqua in vinum cōuerſa· Unde
Bern· dicit ſuper Can· Illas lacri
mas vere in vinum mutari dixeriꝫ
que fraterne ꝯpaſſionis affectu in
feruorem prodeūt caritatis· ꝓ qua
etiam ad horam tuiipſius immemor
ſobria quadam ebrietate videris·
Unde patꝫ ꝙ aqua in vinum ꝯuer
titur· quādo ſiue timor de ſeipſo ſi
ue dolor et luctus de proximo pro
dit in caritatis affectum· Secun
do ratione excellentie· quia tanto
de ſui natura penitētis lacrima de
bet eſſe amarior quanto pl9 habet
de fetore peccati· Et ideo ſimpliciter
loquendo lacrima penitentis tanto
dulcior et melior eſt quanto minus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

amara ⁊ fetida. i. quãto minus ha
bet de amaritudinis matẽia ſiue
cauſa. i. de fetore peccati. ¶ Tercio
ratione efficacie Nam lacrima peni
tentis omne peccatuꝫ abluit. qđ ſi
gnificat efficacia aloe quia aloes
licet ſit amarum tamen eſt multi
pliciter ſalutiferuꝫ Primo quia vi
ſum clarificat. qđ cõpetit lacrimis
penitentie inquãtum purgãt viciũ
auaritie. que mẽtis viſũ obſcurat
ſicut puluis terre oculos corpis.
Ps̄ Repleti ſunt qui obſcurati ſũt
terre. i. ex effectu terrenorũ ¶ Itẽ
aloe ab ydropiſi pſeruat et in prin
cipio curat. qđ competit lacrimis
penitẽtie inquãtum mẽtem humi
liant ⁊ tumorem ſiue inflationẽ ſu
perbie curant ¶ Item aloe melã
coliã mũdificat. qđ cõpetit lacrĩis
pñie inq̃tũ purgant viciũ accidie.
Item aloe caput a dolore ẽleuat.
qđ competit lacrimis penitentie in
quantum expellũt viciuꝫ ĩuidie. q̄
cauſat capitis dolorẽ. i. mẽtis triſti
ciam. qꝛ inuidia eſt triſticia in alie
nis bonis vt dicit Phũs Item aloe
colerã purgat. et hoc copetit pñie
inquantum mitigat vitium ire ad
quod valde colera inclinat. Item
aloe membroruꝫ genitalium vlce
ra ſanat ſi eius puluis cum melle
fumatur. quod lacrime penitẽtis
preſtãt dum vitium luxurie curãt
Item idem puluis aloe cum mel
le vermes ventris necat. Et ſimilr̃
lacrima humilis penitentis cũ dul
cedine deuotionis necat vermes
ventris. duꝫ gule inordinatos mo
tus ſiue appetitus reſtringit. Om
nia namqꝫ iſta apparent in penitẽ
te poſtq̃ bene ablutus ẽ lacrimis
penitentie Et ideo. Caſſiodorus di
cit ſuper Pſalmos. Fuerunt michi
lacime mee panes die ac nocte duꝫ
dr̄ per michi ſigulos dies vbi ⁊c̄.
q̄ fletus eſt cibus animarum. cor
roboratio ſenſuuꝫ. abſolutio pecca
torum. refectio mentiuꝫ. lauachrũ
culparum ¶ Item lacrime penitẽ
tis amaritudinem conſcientie con
uertunt in dulcedinem gratie. cu
ius exemplum eſt in lupinis. que
cum ſint legumina amara per ma
defactionem in aqua efficiunt̃ dul
cia ſicut dicit Yſaac. Similr̃ aqua la
crimarũ amaritudinẽ peccati con
uertit in dulcedinẽ gaudij Ps̄ Eũ
tes ibant ⁊ flebant mittentes ſeiã
ſua. venientes autẽ veniẽt cum ex
ultatione ⁊c̄ Ber. ſuper. Cañ. La
crime penitentium vinũ ſunt ãge
loruꝫ. quia ĩ illis odor vite. ſapor
gratie ⁊ guſt9 ĩdulgẽtie. ſanitas r̄
deũtis inocẽtie. recõciliationis iocũ
ditas. ⁊ ſerenate ꝯſciẽtie ſuauitas
Itẽ lacrima ꝯpũctiõis cauſat effe
ctũ dilectiõis ⁊ patiẽtiã tribl'atio
nis. cui9 exẽplũ apparet in pino Nã
arbor pini ẽ per ſudorẽ ſiue lacrimã
picis generatiua Et iterũ de pino
in germaĩa gignitur lacrima que
dũ fluit calore vel frigore ĩdureſcit
⁊ gẽmã facit. quã eſſe electrũ Y
ſid dicit Sic lacrima ꝯpũctiõis dũ
mentem ⁊ affectuꝫ accendit gene
rat picẽ. i. glutinuꝫ dilectionis. ⁊
dũ amor lacrimaꝫ emittit ipſa aĩa
ampli9 inflãmatur calore amoris
diuini ⁊ frigeſcit ab amore mũdi.
⁊ ſic ſolidatur ⁊ firmatur ⁊ vertit̃
lacrima amoris ĩ gẽmã patiẽtie et
fortitudĩs ¶ Itẽ lacrima veri peni
tẽtis aĩaꝫ a mal' opibus r̃frenat ⁊
in boĩs opib9 fecũdat Cui9 exẽpũ
apparet ĩ porro. cui9 ſuccus vt di
cit ipſe Diaſcorides et etiam Ma
cer. valet contra vomitũ ſãguĩs
Vnde hunc ſolum Ypocs. dediſſe
dicit̃ cuidã ſãguinẽ vomẽti. Valꝫ

etiam contra ſterilitatem ſi a pu
ellis ſepi9 coēdatur. Quaſi ergo
porri ſucc9 ē peītētis flet9. q̄ ſāgui
nis vomitū .i. pcc̄i fluxū reſtrīgit.
et ſepi9 a penitēte fuſ9 aīam a bo
nis operib9 ſterilē ad eorum fecun
ditatem reducit.

¶ Caplm̄. xxxv.

Alii homines aſſimilātur zi
zaniis ¶ Primo p aſpec
tū deceptiuū. qr zizania .i.
loliū que ē feminini generis ī ſin
gulari. ſ; neutri in plurali vt dicit
Yſido. īter triticū naſcitur. nec q̄
diu in herba eſt a tritico plene di
ſcernit̄ Et ideo decipit aſpiciētes
vt putetur eſſe triticū cum ſit loli
um Vnde ei aſſimilantur ypocrite
qui inter bonos cōuerſātes et bo
nitatis et ſanctitatis ſpeciem extri
ſecus oſtēdentes credūtur eſſe bo
ni cū ſint mali Vnde q̄ diu ſic viuūt
zizania in herba ſimilis tritico ſe o
ſtendūt. ¶ Secundo ꝓpter conſor
tium infectiuū. quia zizania triti
co mixta aliquādo ipſum ſuffocat
niſi ab eo cauti9 ſepetur. Et ſimili
ter plerūq; ypocrite in bonorū col
legio incogniti commorantes infi
ciunt quoſdam ſimplices. et ad ſu
as eos nequicias occulte ſeducen
do pertrahentes ſpiritualiter eos
ſuffocant. ¶ Tercio ꝓpter iudicii
dilationem. quia enī ꝓpter ſimilitu
dinē quā habere zizania cū tritico
videt̄. ſepe dū zizania euelli credi
tur triticum ꝑ ea euellit̄. eſt ſepati
o prorogāda q̄ diu ſunt ita ſimili
a vt cognoſci nō poſſit. et tpe meſ
ſis zizania colligūt̄ p faſciculos ꝯpo
nūtur et igni tradūtur. triticū au
tem in horreum reconditur. vt ha
bet Mat. xiii. Ex quo hēt q̄ mali
tolerantur q̄ diu ſunt occulti vel q̄
diu extirpari nō poſſūt ſine piculo
tritici .i. ſine ſcādalo bonorū et dāp
no. Sed aduenīēte meſſe diuini iudi
cii. tūc fiet vniuerſal' ſepatio ma
lorū a bonis. et ad modū zizaniorū
mali alligabūtur faſcicul' ad cōbu
rēdū igni. qr ſcz in ignē gehenne ſi
miles aſſociabūtur ſimilib9. vt ea
dem eos rtineat pena quos ſimilis
tenuit culpa. Sed triticū .i. bonorū
collegium recondetur in horreo ce
li. ¶ Quarto ꝓpter effectū nociuū
Nam zizania hab; vim acutā quo
dāmodo venenoſam inflatiuā et ve
toſam. Vnde ebrietatem inducit.
mentem puertit et caput ledit. pa
nem cui admiſcetur inficit De quo
ſi quis comedat in magna quan
titate nō ſolū eū grauiter ledit. ſ;
etiā occidit. Igitur in quātū hab;
vim acutam repreſentat vicium a
ritie. qr auari ſunt valde acuti ad
decipiēdum Vnde Ps. Sicut noua
cula acuta feciſti dolum. In quan
tum vero habet vim venenoſam ſi
gnificat luxuriam que eſt venenū
aſpidū inſanabile vt dicitur Deu
teo. xxxii. Inquantum vero hab;
vim ventoſam et inflatiuam ſigni
ficat vanam gloriam ſiue ſuperbi
ā Pro. x. Qui innititur mendaciis
hic paſcit ventos. Inquantum ve
ro ebrietatem īducit ſignificat vi
cium gule. Cōtra qd dicitur ad E
phe. v. Nolite inebriari vino ꝛc̄. Sʒ
inquantum mētem ledit et caput
percutit ſignificat iram que caput
rationis perturbat et claritatem
mentis obfuſcat Inquantum aūt
panem inficit ſignificat accidiam.
que guſtum anime ledit et ſpiritu
alem panem verbi inſipidum red
dit Sed inquātū grauiter ledit et oc
cidit ſignificat inuidiā. q̄ inuidētē;
corpalit̄ et ſpiritualit̄ occidit Iob
v. Paruulū occidit inuidia

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

Capitulum. xxxvi.

Manſuetus non̄ probatur.
cui nulla iniuria dicti vel fa
cti irrogatur. Arbor enim
que nullo vento flante agitatur n̄
ppterea immobilis reputatur. Sic
nec lignum quod non arderet ab
ſente igne diceretur incōbuſtibile
Eodem modo nō debet homo man
ſuetus appellari dum nulla iniuria
fit ei. Vnde Ber. dicit. Sunt qui
dam mites dum nichil fit eis vel di
citur niſi pro eoruz arbitrio. Pate
bit autem quia longe ſunt a man
ſuetudine ſi leuis oriatur occaſio.
Item mitis homo et deuotus lin
guas maledicorum pungētiū non
formidat Cuius exemplum eſt. qr
malue ſuccus oleo admixtus tāte
virtutis eſſe dicitur. vt ſi quis eo
peruncus fuerit a puncturis apuz
et aranearum et ſcorpionū tutus
fiat. ſicut dicit Plin9. Malua em̄
que eſt herba mollis manſuetudi
nē ſignat. Vnde malue ſuccus eſt
manſuetudinis v̓tus. cui ſi admix
tū fuerit deuotionis oleum. ita cor
hōis lumēdo corroborat. vt neq3 a
pum. i. pūgitiuoruz qui aculeos fi
gunt. neq3 aranearꝝ. i. īpoſtorum q̄
tela texunt et venenum ferūt. neq3
ſcorpionum. i. detractorū qui retro
percuciūt puncturas linguarꝝ for
midet. Vnde Gregorius ſup Eze.
dicit. Cū lingue detrahētiuz vel ob
pbria irrogantium corrigi nequūt
equanimiter per ōnia tolerande.
nec obtrectationis ſermo timēdus
eſt. ne dū peruerſorum lingua me
tuitur recti operis via deſeratur.
Iracundus autez homo ſimilis
eſt ligno ſpinoſo quod pungit am
plectentem ſe. Nam licet homo a
met omnes arbores que ſunt ī or
to ſuo. ſpinoſas tamē declinat et
fugit ne lacerent eum. Sic licet ō
nes hōmines ſunt amandi. famili
aritas tamen iracūdorum declinā
da eſt Prouerbiorꝝ. xxii. Noli eſſe
amicus homini iracundo.

Capitulū. xxxvii.

Maria mater domini aſſimi
latur cedro Eccī. xxiiii.
Quaſi cedrus exaltata ſū
in libano. Sunt enim duo genera
cedrorum. quia ſunt cedri que na
ſcuntur in libano que ſunt valde
procere et odorifere. quaruz odor
fugat ſerpentes. et interficit ver
mes. Lybanus autem vbi naſcun
tur candidatio interpretatur. Ali
e ſunt cedri maritime. que ſūt par
ue ſed fructuoſe. quarum poma ce
drina triplicem habent ſubſtantiā
Prima eſt calida. media tempera
ta. vltima frigida. Per vtraniq3 ce
drum beata maria ſignificatur. Ip
ſa enim inſtar prime cedri fugat ſ
pentes. i. demones. extinguit ver
mes. i. prauas cogitationes. et red
dit candidas mentes. Similiter in
ſtar ſecunde cedri fructum protulit
benedictum ſcilicet criſtuz. in quo
fuerunt tres ſubſtantie. ſcilicet dei
tas aīa et caro. Pria ſcz deitas eſt
valde calida. quia oīm viciorū con
ſumptiua. et oīm ſāctorū cordiū ī
flāmatiua Heb. xii. De9 n̄r ignis c
ſumens eſt. Media ſcz aīa fuit val
de temperata. qr omnes v̓tutes in
ea ſuū mediū tenuerūt. et illa nū
q̄ declinauit ad aliquod extremū
Vltima ſcilicet caro fuit frigida. qr
fuit ab omni cōcupiſcentia penit9
aliena. Itē aſſimilatur cipreſſo
Eccī. xxiiii. Quaſi cipreſſ9 in mon
te ſion. Nam cipreſſus dicitur eſſe
arbor tota medicinalis. ſcilicet in
cortice folijs et fructu. Quia quic
quid in v̓gine extitit totū v̓tuoſuȝ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

et medicinale fuit. et cortex .i. ex
terior conuerſatio ſancta. et folia
.i. v̄ba ſuauia. et fruct9 .i. opera vti
lia ¶ Item aſſimilatur cynamomo
Eccli. xxiiij. Sicut cynamomum
aromatizans odorem dedi. Nā hec
plāta eſt ſicca calida et aromatica
Ipſa em̄ beata virgo fuit ſicca in
carne per temperātiam et parcita
teȝ Calida ī anima per feruorēm et
caritatem. et aromatizans ī vtro
qȝ per munditiam et puritatem.
¶ Item aſſimilatur nardo Can. i.
Nardus mea dedit odoreȝ ſuū. qḋ
dicit eccl̄ia de beata v̄gine. Quia
nardus eſt herba modica et calida
odorifera et ſpicoſa. Similiter ma
ria fuit modica per humilitatem et
cum dixit. Ecce ancilla domini et c̄
calida per caritatem. odorifera p̄
puritatem. et ſpicoſa per fecundi
tatem Nam ſpica quam produxit
iſta nardus fuit domin9 ihesus cri
ſtus Spica enim nardi vt dicit Dy
aſcor. habet virtutem confortādi
cerebrum ſcȝ naribus applicata I
tem confortandi ſtomachum. qui
a valet contra ſtomachi debilita
tem. Item confortat cor. quia va
let contra cordis defectum. In ce
rebro eſt ſēſus. in ſtomacho appe
titus. ſed in corde amoris affectus
Criſtus ergo quaſi ſpica nardi ſen
ſum noſtrum confortauit per fidē.
appetitum excitauit per ſpeȝ. affe
ctum inflammauit per caritatem.
docuit enim nos cognoſcere diui
na. appetere ſuperna. diligere et
na. vel quia docuit nos in deuȝ cre
dere. de deo confidere. et deum di
ligere ¶ Item nota ꝙ nardus ſi
ue ſpica eius maſticata humorem
lingue deſiccat Item ſurditatem
aurium ſedat. et quia eſt inciſiua
et diuiſiua vſqȝ ad intima penetrat

Vnde et lapidem frangit. Et hoc ↄ
petit beate marie. q̄ ſuo exemplo
nos docuit linguam ↄtinē. aures
deo aperire. et gladio doloris aīaȝ
penetrare. Siquideȝ ipſa pauca et
rationabilia verba dixit. aures an̄
gelo diligenter aperuit. et tp̄e paſ
ſionis filij ſui eius animam gladi
us doloris ptrāſijt. In primo do
cuit nos humoreȝ lingue deſiccare
.i. lubricitatem loquacitatis ↄfrena
re. In ſecundo circa dei verba auri
um cordis ſurditatem fugare. ne
forte dicatur nobis. Aures habēt
et non audient Sed in tercio docu
it nos gladio verbi dei vel dolore ↄ
tritionis animam perforare. ita vt
lapis .i. vt cordis duricia frangatur.
¶ Item aſſimilatur oliue. ſcd̄m il
lud Eccli. xxiiij. Quaſi oliua ſpeci
oſa in campis. Primo quia oliua
in arbore ſiue ligno habet ſolidita
tem. Nam lignum oliue eſt cōpa
cte ſoliditatis. imputribilis purita
tis. et in medulla multe humoroſi
tatis. Nam beata virgo fuit cōpa
cta et ſolida in fide. imputribilis et
puriſſima in carne. et plena humo
re gratie in mente. ſcd̄m illud Lu.
.i. Aue gratia plena et c̄. ¶ Secūdo
quia oliua habet in frōde viridita
tē Nā folia oliue ſēper virēt Sic fo
lia marie ſēper fuerunt viridia .i. v̄
tuoſa. In oī em̄ verbo ſuo vigor v̄
tutis apparuit. ſiue v̄tutis prudētie
e in iq̄rendo. ſicut qn̄ dixit āgelo.
Quō fiet iſtud et c̄ Lu. i. ſiue hūilita
tis in ↄſentiendo. vt cū dixit. Ecce
ancilla dn̄i et c̄. ſiue deuotionis ī lau
dando. vt cū dixit. Magnificat a
nima mea dn̄m et c̄. ſiue dilectiōis
in cōq̄rendo. vt cuȝ dixit. Fili qd̄
feciſti nob̄. ſic ſiue pietatis ī ↄpatiē
do. vt cuȝ dixit ¶ Vinū nō habent
et c̄. ¶ Tercio quia oliua habet in

flore ſuauitatem · Nam eius flores
ſuauiter redolēt Flores marie ſue
rūt ⁊ eius mores qui odore honeſta
tis plurimum redolebant · Naʒ tā
ta pollebat beata maria morum
honeſtate · vt ſolū in eius aſpectu
omnis ab aſpiciente temptatio · ſi
cut teſtatur Jheronimus fugaret
¶ Quarto q̄ oliua habet ī fructu
vnctuoſitatem · Et nota q̄ oliue
quanto ſunt nigriores exteri9 tan
to et ipſe ſunt maturiores interi
us · et ad exprimendum ab eis
oleum ſūt aptiores · Similit̄ fruct9
.i. operationes marie q̄uis eſſent
exterius nigre .i. per apparentiam
humiles · tamē interius vnctione
deuotionis et gratie erant plene
Vnde marie v̄ginis opera fuerūt
nigra per humilitateʒ · ⁊ vnctuoſa
per pietatem · ¶ Quinto quia oli
ua in liquore habet vtilitatem Nā
liquor oliue eſt oleum Cuius vſus
eſt multum vtilis mortalibus Nā
oleum vt dicit Yſidor9 ē in pabulū
luminis in medelam vulneris · et
in refectionem eſurientis Nam ī lu
cerna ponitur ad ignē nutriendū ·
languidis membris apponitur ad
medelam · et cibis addit̄ ad come
dendum Oleum ergo oliue eſt miſe
ricordia ⁊ pietas marie Nam ipſa
illuminat tenebroſos hoīes ī dei a
gnitiōe Vn̄ mater agnitiōis vocat̄
Eccī · xxiiij · Ipſa curat languidos
ſolidādo ī dei timore · Nā timor dn̄i
expellit peccatū quod ē lāguor ani
me · Vnde etiā ipſa dicitur mat̄ ti
moris · Itē ipſa etiā cibat et nut̄t
ſibi deuotos multiplici ↄſolatione ·
Vnde ipſa īuitat eos Eccī · xxiiij ·
Tranſite ad me ōnes q̄ ↄcupiſcitis
me ⁊ a gn̄ationib9 meis implemi
¶ Item beata maria aſſimilatur
palme Can̄ · vij · Statura tua aſſi
milata ē palme · Primo q̄ palma
habet radicis ꝓfunditatem Habʒ
enim palma radicem in terra mul
tū defixam · Sic beata maria habu
it radicis ꝓfunditatem .i. cordis
profundaʒ humilitatē Luce .i. Qui
a reſpexit humilitatē ancille ſue ·
¶ Secundo quia habet ſtipitis fir
mitatem · Eſt enī truncus eius im
re ⁊ imputribil' firmitatis · Sic trū
cus v̄ginis .i. corp9 viginis habuit
imputribilem firmitatem .i. incor
ruptibilem virginitatē · quia vir
go ante ꝑtuʒ et virgo poſt partū
¶ Tercio quia palma habet viro
ris perpetuitatem Nam diuturnis
veſtitur folijs ſine vlla ſucceſſiōe e
a conſeruans tempore hyemis et
eſtatis Similiter beata maria viro
rem fidei ſemper tenuit · et eam nū
q̄ amiſit · non ſolum tp̄e eſtatis .i.
ꝓſperitatis · ſed etiā tempore hye
mis .i. aduerſitatis ſciʒ paſſiōis qn̄
diſcipuli ⁊ alij fideles eaʒ ꝑdiderūt
¶ Quarto quia palma habet cul
minis ſublimitatem quia eſt arbor
magne proceritatis ⁊ altitudinis ·
ſed cedri altitudinem n̄ pertingit ·
quia beata virgo licet magnā ha
buerit altitudinem meritorum ⁊ e
tiam p̄miorum · Vnde Eccleſiaſti ·
xxiiij · Ego in altiſſimis habitaui ·
non tamen ſicut criſtus · ⁊ ideo nō
peruenit ad altitudinem cedri id ē
c̄riſti Eccī · xxiiij · Quaſi palma exal
tata ſum in cades ¶ Quinto quia
palma habet fructus ſuauitatem
ſcilicet dactili · cuius fructus tanto
dulcior et ſapidior eſſe probatur ·
quanto imediati9 ſolis radijs ex
ponitur Canticorum · vij · Aſcendā
in palmam et apprehendam fruct9
eius · Suauiſſimus autem fructus
marie v̄ginis ille ē de quo Elizabet
ei dixit · Bn̄dictus fructus ventris

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

Iſte fructus fuit dulciſſimus et ſa
pidiſſimus. quia radijs ſolis .i. di
uinis ſplendoribus immediate cō
iunctꝰ. ymo ipſe eſt ſplendor glo
rie et figura ſubſtantie diuine.
Item beata maria aſſimilať pla
tano ſecūdū illud Eccī. xxiiij Qua
ſi platanꝰ exaltata ſum iuxta aq̄
¶ Primo ratiōe dilatationis Eſt
enim arbor latitudine foliorum ſic
dicta eo ꝙ patl'a et ampla ⁊ plana
Nam platos greci vocant planū
vt dicit Pli Folia autem marie fu
erunt eius virtutes quibus orn̄a
ta fuit eius vita Et hec folia fue
runt patula per exemplum. ⁊ am
pla per meritum. ⁊ tamē plana .i.
humilia per deſpectum. quia quā
tumcūq̄ eſſet gratia ⁊ virtutibus
plena tamē ſemper ſe humiliabat
⁊ deſpiciebat ancillam dei ſe vocās
¶ Secundo ratione complexiōis
q2 platanꝰ eſt arbor frigida et ſic
ca. Quia beata maria fuit ab om
ni feruoꝛ auaritie frigida. ⁊ ab hu
more concupiſcētie ſicca. q2 terre
na toto corde deſpexit ⁊ michil ī ſe
concupiſcentie habuit. ¶ Tercio
ratione curatiōis Nā folia platani
ad curandū cauſas calidas et huī
das īfirmitatū ſūt valde vtilia. q2
humorem deſiccāt et calorem tem
perāt. Reuma reſtrīgūt et contra
tumorem calidum oculorū iuuāt.
Nam folia marie fuerūt non tātū
eius exempla. ſed etiam verba. q̄
quādoq̄ ardorē auaritie tēpant.
ſic quādo dicit ī ſuo cantico. Eſuri
ētes iple uit ⁊c̄. quādoq̄ vero hūo
rem luxurie deſiccant ſicut quādo
dixit Angelo. quoniam virū non
cognoſco. quandoq̄ vero fluxꝰ reu
matum .i. cogitationū coartāt Nā
velut reuma capitis ad inferiora
fluēs ē cogitatio mētis ad īferiora
tendens. quā beata virgo ſuo ver
bo et exēplo ad ſuperiora reuocat
et reſtringit dicens. Magnificat
anima mea dominum. Et exulta
uit ſpiritus meꝰ ī deo ſalutari me
o. in deo non in mundo Itez con
tra tumorē .i. ſuperbiam adiuuat
cum dicit Fecit potentiam in bra
chio ſuo ⁊c̄. ¶ Item beata maria
aſſimilatur virge ¶ Primo ratiōe
nominis quia virga dicitur a vir
tute Nam virtus que latet in radi
ce ſe prodit in vigore virge Vnde
beata virgo recte virge aſſimila
tur ī qua omnis virtutis perfecti
o reperitur Eccī. xxiiij. In me om
nis ſpes vite et virtutis. In eius
etiam vigore ac fructu refulſit om
nis virtus radicis Radix enim ex
qua hec virga eſt producta. fue
runt patriarche. in quibꝰ quicq̄d
gratie ⁊ virtutis fuit. totum in be
ata virgine eminentius apparuit
Vnde ī eius natiuitate cantat ec
cleſia euangelium beati Mathei.
in quo ſcribuntur genealogie pa
triarcharum Nota etiam ꝙ in vir
ga inuenitur triplex vͦtus. ſecun
dum ꝙ virga componitur ex tri
plici ſubſtan̄tia. ſcilꝫ cortice ligno
et medulla Mediante ergo medul
la nutritur. mediāte ligno ſurſum
erigitur. ⁊ mediāte cortice contra
omnes exteriores iniurias defēſať
In beata igitur vͦgine tāq̄ medul
la nutriens fuit eius īterior gratia
de qua angelus dixit ei Luce .i. Aue
gratia plena Sed lignum erigens
ꝯtēplatio aſſidua Cañ. iij. Que ē
iſta q̄ aſcēdit q̄ſi vͦgula ⁊c̄. Et no
ta ꝙ vͦgula ex quo aſcēdit ſēp ſur
ſū tēdit. et ſuā ſūmitatē verſus ce
lum dirigit. et quāto a terra rece
dit et ſurſum tendit tāto ſemper
ſbtilior fit Similiť beata vͦgo ſurſū

tēdebat intentione et affectione
Vnde Odilio cluni· in quodā ſmo
ne. Vnū quippe ſcim9 pro certo q
omnis marie vita et actio ſemp fu
it in domino· Item ſumitatem.i.
mentem ad celum dirigebat ſcilicz
in oratione et contemplatione. et
quanto a terra per deſpectionem
recedebat tanto ſubtilior in ɔtem
plando erat· Tanq̄ cortex defen
ſans exterius fuit ī beata virgine
diligens ſui cuſtodia· ꝓpter quam
Cantico.iiij. vocatur ortus conclu
ſus· Igitur ipſa fuit vt virga vir
tuoſa· de qua Ps̄. Virgam virtu
tis tue emittet dominus ex ſion·
¶ Secūdo aſſimilatur virge rōne
germinis. Naſcitur eni ſiue germi
natur ex virga flos· et flos ipē de
virga egrediens virgam non vio
lat ſed fecundat· Virga em̄ nō ac
cipit fecunditatis gratiaz nec ger
minādi potentiam ex aliq̄ ſeminis
cōmixtione· ſed ſolum a calore ſol'
et celeſti rore. Similiter ex virga
noſtra.i. v̓gine beata egreſſus eſt
flos cꝛiſt9· incarnando et naſcēdo
ſine vteri eius aliq̄ violatione Vn
de ſic eſt fecundata q tamē nō vi
olata· Nam et ante partum v̓go
extitit· et poſt partum virgo per
manſit Neqꝫ em̄ ex materiali ſemi
ne habuit gn̄andi potentiam· ſed
ex rore celeſtis gratie· et ex ſolis
calore.i. ſpūs ſancti opore Luce.i.
Spūs ſāct9 ſupueniet in te· et vt9
altiſſimi obūbrabit tibi Yſaie·xi·
Egredietur v̓ga de radice yeſſe· et
flos de radice eius aſcendet· et re
quieſcet ſuper eū ſpūs domini ¶
Tercio aſſimilatur v̓ge rōe culmi
nis· Vtunt̄ eniz virga p̄cipue qui
ſunt poſiti in culmine dignitatis· l'
alicuius officij· ſicut reges et domi
ni· Vnde nota q vſus virge eſt ad
quatuor· Primo ad dominij oſten
ſionē· et ſic v̓ga vtunt̄ reges et
p̄ncipes· Et hoc modo beata mari
a dr̄ v̓ga· quia data eſt nobis tan
q̄ domina et regina· et ideo mari
a interpretatur dominatrix· Ps̄·
Virga directionis v̓ga regni tui·
Secundo ad defenſionē ſiue percuſ
ſionez· et ſic vtuntur v̓ga bellato
res· Et hoc modo beata v̓go data
eſt nobis ad percutienduz et repel
lēdū hoſtes ſpūales ſciz demones·
Nume·xxiiij· Conſurget v̓ga de
iſrahel et pcutiet duces moab Ter
cio ad reginē et directionē· ſicut
vtunt̄ paſtores· Sic deus per beatā
v̓ginē nos dirigit et ad paſcua vi
te pducit Mich·v· Paſce populuz
tuū in v̓ga tua vt ſit verbuz pat's
ad filiū.i. virga tua.i.ī virgie Quā
to ad ſuſtentationem· ſicut vtunt̄
virga ſiue baculo infirmi et debi
les· Sic ſimiliter etiā nobis beata
virgo data eſt ad fulcimētuz Ps̄·
Virga tua et baculus tu9 ipſa me
cōſolata ſunt· Ipſa em̄ eſt vt vir
ga ad expellendum demones· Ip
ſa quoqꝫ eſt vt baculus ad ſuſten
tādum meſtos et debiles ¶ Item
aſſimilatur viti· Prīo ī radice Nā
vitis vt fructificet bonum liquorez
debet eſſe plantata et radicata in
loco vbi ſit calor ſolis· puritas ae
ris· et dulcedo humoris Calor eniz
ſolis viti neceſſari9 eſt. quia quāto
directi9 et diuturnius reſpicit ſolez
tanto exhibet fructum dulciorem
Item vitis dicitur diligere aerem
purum et clarum et odire nebulo
ſu· Item dulcem et non amaram
diligit terram Vnde in collibus bn̄
altis ſoli expoſitis· rōe dulcis hūo
ris et fortis caloris· vineis loc9 ap
t9 exiſtit· In cuiuſmōi loco hec no
ſtra vitis id eſt beata v̓go maria

habuit radicem cordis ſciliꝫ in fer
uore caritatis. in nitore puritatis.
et in dulcore benignitatis ¶ Ipſa
enim habuit feruorem caritatis in
mēte. nitorem puritatis in carne.
et dulcorē benignitatis in conuer
ſatione. ¶ Secundo fuit ſimilis
viti in ſtipite. Stipes enim ſiue li
gnum vitis inter arbores creſcit
multū. Unde ſuper domos et arbo
res et circa villas circumduci po
teſt Sic beata virgo ſuper omnes
ſanctos et ſanctas magis creuit i
merito et in gratie cumulo Prou.
xxxi. Multe filie congregauerūt
diuitias tu ſupergreſſa es vniuer
ſas. ¶ Tercio fuit ſimilis viti in
palmite Palmes enim vitis ē na
tura flexibilis Et illud quod appre
hendit quibuſdam capreolis qua
ſi quibuſdam brachijs cōſtringit
quorum āmiculo in alta ſe erigit.
et a ventis et a pluuijs tutus con
ſiſtit Sic animus etiam beate vir
gis fuit ꝑ fidem ad cōſentiēdū flex
ibilis cum dixit āgelo. Ecce ācilla
dni ꝛc̄. Item criſtū filium ſuū nō
ſolū brachijs carnis dulciter ſtrin
xit et tenuit. ſ etiā brachijs aīe ſcꝫ
ītellectu ꝑ fidē. ꝛ aff̄cū per carita
tē. ita ꝙ criſtū nūꝙ̄ dimiſit Can̄.
iij. Tenui illum nec dimittā. Un̄
nec vento pſecutionis nec pluuia
temptationis ab eius fide et dilec
tione receſſit. ¶ Quarto eſt simil'
viti i fronde Frondes em̄ ſiue foli
a vitis vulnera mundant et ipſa
mundata ſanant Sūt igitur ſicut
folia vitis verba beate virginis. q̄
vulnera viciorum mundant et ſa
nant. Nam vt iam ſupra tactum
eſt mundare volens vuln⁹ ſuper
bie dixit. Depoſuit potētes de ſede
et exaltauit humiles Sed vulnus
auaritie volens curare ait dicens.

Eſurientes impleuit bonis et diui
tes dimiſit inanes Item vt mūda
ret vulnus luxurie dixit. quoniā
virum non cognoſco et ſic de alijs
¶ Quinto fuit ſimilis viti in flore
In eſtate enim vitis flos et odor
florentis vitis omne venenoſuꝫ ex
pellit Unde fugiunt ſerpentes dū
vinea floret Tanꝙ̄ igitur flores vi
tis fuerūt mores beate marie. qui
tanti odoris. i. tante honeſtatis fue
runt. ꝙ omnes ſerpētes. i. veneno
ſas temptationes a cordibus aſpi
cientium effugabant Dicitur enī
ꝙ eius facies tanta pudicitia ꝛ ſā
ctitate pollebat. vt quiſquis eam
temptatus aſpiceret mox omnis
ab ipſo temptatio fugaretur Eccī.
xxiiij. Ego quaſi vitis fructificaui
ſuauitatē odoris. et flores mei fru
ctus honoris et honeſtatis. ¶ Sex
to aſſimilatur viti i liquore Habe
tur enim ex vite primo liquor aq̄.
quia vite putata ꝛ abſciſa exit ad
modum lacrime. Nam cum vitis
vulneratur tp̄e veris lacrimam de
ſe emittit Fuit autem btā virgo
in paſſione filij vulnerata. quan
do ſuam ipſius animam gladius ꝑ
tranſiuit. ꝛ tunc lacrimas emiſit.
que tante fuerunt ꝙ ad compaſſi
onem filium ſuum inclinauerunt.
Unde eam ex compaſſione diſcipu
lo recōmendauit. dicens in cruce
Fili Ecce mater tua Item ex vite
habetur liquor vini. qui cum ſobꝛi
tate ſumptus plus corpora omni li
quore cōfortat. cor letificat. mor
bos euacuat. et nutrimentum cor
pori ꝑſtat. Que omnia beata ma
ria facit ſuis deuotis. quia ꝯfortat
deficientes. letificat merentes. cu
rat languentes. ꝛ nutrit deuotos
et feruentes. ¶ Item beata v̾go
maria aſſimilatur balſamo Eccī.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

xxxiij. Sicut cynamomū et balſa
mū ⁊c̄. ſicut dicit gloſa. ſuper illud
Cant̄. iij. Botrus cipri dilect9 me
us michi ⁊c̄. Olim balſamum ī en
gadi naſcebatur. et iſtar vinee co
lebatur. ſcꝫ in duobus regijs ortis
quoꝝ maior viginti iugerū erat. Sꝫ
ſicut legitur ī quadā hyſtoria Cle
opatra regina illas vites in egip
tum tranſtulit. et in quodaꝫ cāpo
iuxta. vij. fontes illas plantauit.
In quorum fontium vno. virgo dū
in egyptum fugeret dicitur pueꝝ
balneaſſe Vnde dicuntur ille vites
non ferre fructuꝫ niſi a xp̄ianis ſo
lummodo excolātur. Sicut aūt di
cit gloſa ſup verbo preallegato eti
am Qr̄a que in balſamo ſūt virtu
oſa ſunt. Per lignum nāqꝫ intelli
gitur eius corpus virgineum. per
corticē eius ↄuerſatio exterior. per
ſemen eius anima benedicta in t̄
ra munda. i. in carne virginea ſei
nata. per liquorem vero qui dicit̄
opobalſamū intelligitur eius fili9
precioſus. que ōnia plena fuerūt
celeſti virtute et odore Eccī. xxiij
Quaſi balſamum nō mixtuꝫ odor
meus.

¶ Capitulū. xxxviij.

Martires aſſimilant̄ palmis
Primo ꝓpter ſignum. q̄a
palma eſt ſignum victori
e Eſt em̄ arbor victorialis ſic dicta
Quia manus victorum ſe palmis
ornabant. vel quia ſimilis eſt in fo
lijs palme manus. Vnde recte pti
nent ad martires qui fu erunt glo
rioſiſſimi victores. Apoc̄. i. Palme
in manibus eorum. Palmas etiā
manuum ſuarum frequētiſſime et
largiſſime ad paupes extenderūt.
ſicut patet de beato Laurentio et
multis alijs Prouerbiorum. xxxi.
Manum ſuam apuit inopi. ⁊ pal
mas ſuas extēdit ad pauperem
Secundo ꝓpter fructum. refert em̄
palma ſuauiſſimos fructus. quos
appellāt dactylos ſic dictos quaſi
ad ſimilitudinē digitorū manus ho
minis. qui ſūt ſaporis dulciſſimi ⁊
puriſſimi. Vnde ſignificāt merita
martirū ex pugna vāriorū tormēto
rū acquiſita. de quibus ī Pſ̄. Qui
docet man9 meas ad preliū et di
gitos meos ad belliū Man9 eccleſie
pugnātis fuerūt ſancti martires.
In quibus fuerūt diuerſi digiti. i.
diuerſoruꝫ ſuppliciorū modi quib9
diuerſas victorias ⁊ gloſas ↄſecu
ti ſunt coronas. ¶ Tercio ꝓpter
ſexū. ſunt enim palme ⁊ mares et
femine. de quibꝫ dicit Ariſto. ꝙ fe
mina non fructificat ſine maſculo
n̄ ſit ita ꝓpinqua vt mediante ven
to ſaltem odore maſculi perfunda
tur. Quandoqꝫ vero ex cōiunctis
ſimul ſeminibus eoꝝ maſculus ſi
mul et femina generātur. qui tan
dem ſibi mutuo coherentes quaſi
ad modum retium miro nature ar
tificio ſe connectunt. In hoc autē
ſignificatur. ꝙ ad martirij palmā
et gloriam non tantum viri ſed e
tiam femine pueneꝛunt. Sed tamē
ipſe femine ad tantam fortitudinē
et cōſtantiam minime peruenīſſēt
niſi fragilitati femine virileꝫ ⁊ ma
ſculinum animum cōiunxiſſent Et
ſicut dicitur. ij. Machab. vij. De il
la ſancta matre ſeptem fratꝝ ma
chabeorum ꝙ repleta ſapientia ⁊
feminee cogitationi maſculinum i
ſerens aīm dixit ad eos ⁊c̄.

¶ Capitulum. iij.

Miſericordia aſſimulatur o
leo tripliciter Nam primo
aſſimilatur olei exp̄ſſioni.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

Primō quidem quia quanto oleū
de torculari egreditur et exprimit̄
citius tanto iudicatur melius · I
tem tanto nobilius quanto recen
tius · quia per vetuſtatez viciatur
vt dicit Plini · In quibus duobꝰ
ſignificatur ꝙ opus miſericordie
ſcilꝫ elemoſine requirit cel'itatem
dationis Tempore enim indigētie
tāto elemoſiña melior efficit̄ · quā
to indigēti citiꝰ porrigitur · Et qua
ſi recens oleū eſt acceleratū donū
Sed quaſi antiquuz oleum eſt diu
detētum datum vel · illud qd datur
frequētius poſtulatum · qd non ita
iudicatur gratum et acceptum ¶
Item ſecundo vt idem Pli · dicit ·
melius in torcularibus oleum eliq̄
tur ſi oliua prius aqua calida per
fundatur ¶ Ex quo accipitur ꝙ in
opere miſericordie ſcilꝫ in elemoſi
na debet precedere affectuoſitas
compaſſionis · quia q̄ſi aqua cali
da eſt cordis compaſſio feruida ·
que tūc oliue .i. elemoſine ſuperfū
ditur quando ipſa elemoſina cum
magna compaſſione datur ¶ Itē
tercio oleum tanto pinguius et ſu
auius eſt quanto cum terreſtrita
te admiſcetur minus Ex quo acci
pitur ꝙ in miſericordie opere ſiue
elemoſina requiritur puritas intē
tionis · vt nō admiſceatur intenti
o terrena · ſcꝫ vt non detur elemo
ſina ītuitu alicuiꝰ t̄rene retributio
nis · Vnde el'ia tanto eſt pinguior
.i. celeſti merito plenior et deo ſua
uior quanto eſt a terrena intenti
one remotior Mat · v · Te autē fa
ciente el'iam · neſciat ſiniſtra tua
q̄d faciat dextra tua Nā p dextrā
celeſtis intentio · p ſiniſtram vero
terrena ſignificatur intentio · ¶
Secundo aſſimilatur el'ia olei effu
ſioni · qꝛ cum oleum effunditur qui

ētē ⁊ non cum ſonitu cadit ſicut a
qua vel vinū · et hoc ratione aere
e leuitatis · propter quam etiam ō
ni liquori ſuperfertur ⁊ ſubeē alijs
dedignatur · In hoc autem inſtrui
mur ꝙ opera miſericordie ſcilꝫ ele
moſine fieri debēt nō cū ſonitu va
ne oſtenſionis · ſed cum ſilētio hūi
lis intētionis Vnde Mathe · v · Cū
facis el'iam noli tuba canē ante te
Quod autem oleum ſuperfertur ō
nibus liquoribus oſtendit · ꝙ ſi
cut dicit Apoſto · i · Thi · iiii · pietas
ad ōnia vtilis ē · ꝓmiſſionē habēs
vite q̄ nūc ē ⁊ future · quaſi pietas
ſeu miſericordia quādā poteſtatez
⁊ excellentiam habeat in omnibꝰ
bonis ſcilꝫ preſentibus et fut'is ¶
Vel refertur hoc ad miſericordias
dei · quia miſerationes eius ſuper
omnia opera eius · vt dicit̄ i Pſ ·
Tercio miſericordia aſſimilatur o
lei operatioi · habet em̄ oleuz mul
tiplicem operationem · Nam oleuz
contractos relaxat · Quaſi cōtra
cti ſe iuuarē nō valētes ſunt exiſtē
tes in purgatorio · Sed opera miſe
ricordie ꝓ eis hic facta eos relax
ant et liberant a pena · ¶ Item o
leum apoſtemata dura mollificat
Quaſi em̄ dura apoſtemata corda
ſunt in peccato indurata · q̄ tamē
aſſiduitate el'iarū emolliūt̄ et ad
pniā diſponūt̄ ¶ Item oleū corpa
laſſa confortat · qꝛ el'ia confortat
corpus recipiētis et animā dātis ·
et etiam īpugnātis dyaboli viēs ꝓ
hibꝫ · Itē oleū purū ferrū politꝫ
a rubugine ſeruat · Et ſi fuerit cor
ruptū et aquoſum cū fece mixtū ip
ſum corrumpit vt Plinius dicit ·
Similiter elemoſina cuꝫ pura intē
tione facta anime munditiam con
ſeruat Vnde dominus dixit iudeis
Luce · ſecundo · Date elemoſinam

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

et ecce omnia munda ſunt vobis.
Sed ſi fiat elemoſina cum intentio
ne corrupta. vel cum fece peccati.
puta de rapina vel ſimonia vel h⁹
modi tunc amplius fedat et corrū
pit Auguſt. de verbis domini. De
iuſtis laboribus facite elemoſinas
Non enim corrupturi eſtis iudicē
criſtū vt nō vos audiat cum pau
perib⁹ q̄b⁹ tollitis. Nolite velle ele
moſinas facere de fenore et vſuris

Capitulum. xl.

Mors hominis aſſimilat̄ col
loquintide que ē agreſtis
cucurbita. Primo ratione
amaritudinis. Eſt enim hec herba
amara ymo quaſi amarior ōni her
ba et ſimpliciter amariſſima. Simi
liter mors eſt per ſui memoriam a
mara diuiti et auaro Eccī. xli. O
mors q̄ amara eſt memoria tua ho
mini diuiti. Item eſt amarior p ſui
experientiā homini luxurioſo Eccs.
vij. Inueni amariorem morte mu
lierem ¶ Hec mulier eſt voluptas
carnis que mortem amiorē red
dit. Et ſi ducit hominem ad mortē
gehenne eſt amarior morte natuē
Itē mors eſt amariſſima propter
conſequentiam homini ſuperbo et
impio. cui ſcilicet erit durī⁹ iudici
um. et terribilis occurſus demonū
et profundior vorago penarū Deu
tron. xxxij. Deuorabunt eos aues
morſu amariſſimo. Hic morſus eſt
mors que partem tollit ſcilicet ani
mam: et partem in terram dimit
tit ſcilicet cadauer. ſicut mordet po
mum Ratione ergo amaritudinis
maxime mors aſſimilat̄ colloquin
tide. Vnde. iiij. Reg. iiij. Filij ꝓphe
tarū ꝓpter colloquintidas miſſas
in ollam cum guſtaſſent et cibum
amariſſimū inueniſſent clamauē
runt ad Heliſeū. Mors in olla vir
dei. ¶ Secundo ratione latitudīs.
quia colloquintida quaſi ad modū
vitis iuxta terram ramos expādit
Vñ. iiij. Reg. iiij. dicitur. q̄ egreſ
ſus eſt vnus in agrum vt colligēt
herbas agreſtes. inuenitq̄ vitem
agreſtem et collegit ex ea colloq̄n
tidas. Rami colloquintide ſunt vi
res mortis ſiue mōi moriēdi quos
ita ſuper terram expandit vt null⁹
eam effugere poſſit. Omnes enim
morimur et quaſi aqua in terrā ꝛc.
¶ Tercio ratione ſolitudinis. q: ſi
cut dicit Dyaſcori. ſi herba hec īue
nitur ſola venenoſa ē et mortifera.
ſicut cepe marinum. ſed cū multis
inuenta nō ita per omnia eſt noci
ua. eius autem medulla in medici
na eſt optima. Manifeſtum eſt au
tem q̄ ſi homo moriens ſolus ſine
ſocio eſſet q̄ corporaliter male mo
reretur Et multo magis male mo
ritur. cuius mortem debita conſor
tia non comitantur. Si enim mors
ſit ſola. vt non comitetur eam vel
pura conſcientia vel vera peniten
tia. et alia etiam debita eccleſie ſa
cramenta mors vertitur homini in
deterius q̄ venenum. ſcilicet in eter
num ſupplicium. Sed ſi hec morien
ti aſſiſtant mortis maliciā mitigāt
vt animam ſaltem nō perdat ¶
Colloquintide autem medulla eſt
ipſius mortis memoria ſeu medita
tio intima. que viuēti homini plu
rimum eſt proficua Eccī. vij. Me
morare nouiſſima tua et ineternū
non peccabis ¶ Quarto mors ho
minis aſſimilatur colloquintide ra
tione bonitatis. quia illa colloq̄nti
da eſt bona et laudabilis que eſt al
ba. et cui ſunt ſemina ſcꝫ Macer
bū inſerta Sed parꝝ eſt attēdenda

que cũm cocuitur multũ ſonat Si
militer mors eſt melior et laudabi
lior que eſt albior.i.mũdior· et cla
rior.i.in qua ipſe moriens purior et
mundior recedit· et cui ſemina bo
norum operũ ſunt magis inſerta·
Apoc̃·xiiij· Opera em̃ illorũ ſequũ
tur illos ·Illorum autem mors in
quorum obitu vel ſepultura mul
te cãpane vel voces reſonant pa
rum eſt attendenda·q̃a pereũt me
moria eorũ cũ ſonitu ¶ Quinto ra
tione valitudinis et virtutis·quia
colloquintida valet ad multa· Nã
ab amaritudine habet virtutẽ diſ
ſoluendi et cõſumendi· et ex ſub
tilitate ſubſtantie diuidẽdi· et mul
tas alias habet virtutes· Similit
ipſa mors diſſoluit naturalẽ colli
gationẽ ſcilicet anime et corporis·
et conſumit corporalẽ perfectionẽ·
ſiue fortitudĩs· ſiue pulchritudĩs.
ſiue valitudinis· Item diuidit.i.ſe
parat ab homine tpalem poſſeſſio
nem ·ſiue poſſideat honores ſiue a
micos ſiue diuitias ſiue delicias· õ
nia ab eo in morte diuiduntur et
ſeparantur Pſ· Homo cum intẽi
erit nõ ſumet omnia· neq̃ deſcen
det cum eo gloria eius·

¶ Capitulũ·xli·

Mortuus mũdõ et in humili
tate fundatus tribulatio
nes et aduerſitates ñ me
tuit. q̃ ei non nocent. cuius exem
plum apparet in pino· Nam pin9
ſub t̃ra profunde coptus·etiam ſi
aqua ſit merſus in duriciem cõuer
titur et imunis a corruptione ſua
tur· Sed ſi ſuper terram ponitur et
pluuie exponitur cito corrumpit̃·
Ille ergo eſt ſub terra ꝓfundat9
q̃ eſt õmino mũdo mortu9 · q̃ mor
tui ſb̃ t̃ra abſcondunt̃ Ap9. Col.
iij· Mortui em̃ eſtis et vita veſtra

abſcondita et c̃· Talis eſt qui ẽ cor
de et ꝓfunde humilis vt non curꝫ
eſſe abiectus. Talis inq̃ in quan
dam duriciam verſus aquã tribu
lationis nõ timꝫ quantũcũq̃ ſit in
ipſa imerſ9 ·ſed ab omni corrupti
one peccati manet penitus illeſus·
Sed ille qui ſuper terram exiſtit.i.
qui adhuc mundo viuit et ſup ter
ram exaltari querit a pluuia t̃bu
lationis ſupueniente faciliter cor
rũpitur et deficit Et ideo Yſaias ↄ
ſulit dicens Yſai·ij· Ingredere pe
trã.i.criſtum· et abſcondere in foſ
ſa humo.i.ꝓfunda humilitate mũ
do mortẽ·

¶ Capitulũ·xlij·

Opera bona nõ ſunt oñdẽ
da ſed poti9 occultãda Nã
ſeĩa que nõ ſunt opta hu
mo tollunt aues et ↄmedũt Sic di
abolus tollit bona opa Lu·viij· A
ues celi ↄmederũt illđ ſciꝫ ſemẽ qđ
cecidit in via Gre· Depdari deſide
rat q̃ theſaurꝫ publice ĩ via portat
Phđ· de ↄflictu viciorũ· Occulta qđ
agis inq̃tũ vales qđ ex toto non
vales·ſit in aĩo occultãdi volũtas
et non erit de oſtentatione vlla te
meritas· Notandum etiam q̃ ope
ra humilia tunc precipue efficiun
tur vtilia quando ſunt feruenter et
affectuoſe facta· Quod apparet in
ſeminibus milij· Naꝫ milij ſemina
licet ſint valde minuta et de ſe paꝝ
nutritiua· q̃ frigida ſunt et ſicca·
aſſata tamen et igne calefacta tor
tionem ventris ſedant· Quaſi ẽgo
milium aſſatum et igne calefactũ
eſt opus humile cum feruore et de
uotione factum· quod fugat tortio
nem ventris· quia expellit triſtici
am ſiue accidiam nr̃e mẽtis ¶ Itẽ
ſunt hoĩm bona opa velut quedaꝫ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

plantarum germina Primo ratio
ne continentie· quia germen plan
te multum calorem ⁊ humorem ↄ
tinet in ſe Unde ſcdm yſidorū ger
men eſt pregnās ſurculus a gignē
do vel a gerendo dictus· Continet
enim germen in ſe tria inuicem cō
iuncta· quia eſt in eo humor nutri
mentalis et humor ſeminalis· et
viget in eo calor naturalis Quaſi
em̄ humor nutrimentalis eſt deuo
tio fidei· quia iuſtus ex fide viuit·
vt dicitur ad Hebre·x· ſicut plāta
vel germen viuit ex nutrimento hu
moris Sed quaſi humor ſeminalis
eſt motus ſpei· q̄ ille qui ſeminat
ſeminat in ſpe fructus· et alias ſe
men non ꝓiceret· Sed quaſi calor
naturalis eſt caritas Ubi ergo ſūt
iſta tria ſcilicet fidei vigor· ſpes p̄
mij· feruor amoris ſequitur germi
natio fecunda boni operis· Vel no
ta q̄ humor nutmental' eſt lacima
penitentis ſcdm illud Pſ̄· Fuerūt
michi lacime mee panes die ac no
cte· Humor aūt ſeminalis eſt grati
a· de qua ·i· Jo· iij· Semen ipſius ī
eo manet·i· gratia· vt exponit glo
ſa· ſed quaſi calor naturalis eſt ca
ritas Et vbi concurrunt iſta tria ſcꝫ
diuina gratia· compunctio lacimo
ſa ⁊ caritas feruidā copioſa ſequi
tur et fecunda penitentie germiā·
¶ Secundo opera bona ſunt velut
plantaꝝ gm̄ia rōne ↄſequētie Sūt
enim in germinantibꝰ plura ſe ſuc
ceſſiue conſequentia. Prima enīꝫ
eſt radix ex qua erumpit ipſū ger
men· ex germine ſtipes· ex ſtipite
flos· ex flore fructus Radix ergo ē
gratia· germē eſt virtus precipue
caritatis· ſtipes eſt itentio finis·
flos actus· fructus meritum opis
Igitur ex radice gratie procedunt
germina virtutum· et ex germīs
caritatis procedit ſtipes recte intē
tionis· et ex rectitudine intētiōis
procedit flos ·i· puritas et ſuauitas
operis· et ex opere puro prouenit
mercedis pulchritudo Eccī· li· ¶ O
pamini opꝰ veſtrum ante tempus
et dabit vobis mercedem veſtr aꝫ
in tempore ſuo ¶ Tercio ratione p
ſeuerantie et cōtinuitatis et profe
ctus bene operandi qui eſt ex ex g̃
tia dei· Nam calor celeſtis penetrās
ad medullam radicis partes liqui
diores et vnctuoſiores et puriores
ſuperius ad ſe trahit· eaſq̄ꝫ coagu
lat et coniungit· et coagulatas p
terre poros inducit· et in ſubſtan
tiam germinum eas conuertē nō
deſiſtit· Similiter gratia celeſtis pe
netrans ad medullam cordis cogi
tationes ⁊ affectiones liquidiores
·i· magis compunctas ad flēdum·
⁊ vnctuoſiores idē magis deuotas
ad inflāmanduꝫ· et puriores ad ex
equenduꝫ trahit ſuperius ad deū·
⁊ coagulat ⁊ coniungit eas coagu
lo et vinculo caritatis· ſcilicet duꝫ
diſponit homo ſuas bonas cogita
tiones ſiue affectiones implere ꝓp
ter amorem dei et vtilitatem prox
imi· et ſic eas per poros terre id ē
per ſenſus vel membra corporis in
ducit· et in ſubſtantiam germinū
nō deſiſtit conuertere· dum eas o
pere perficere perſeueranter nō de
ſinit· Nam quia non ceſſat attra
ctionis humoris continuatio in ra
dice nō ceſſat augmentum in ger
mine quouſq̄ꝫ ad debitum perueni
at ·i· ad perfectaꝫ quietē beatitudi
nis eterne· ¶ Quarto ratiōe rdū
dantie· Nam confortato calore in
medulla incluſo radicis humorem
attrahit neceſſarium ſibi radix ex
v̄tute ipiꝰ caloris Nō autē de hūo
re neceſſariū n̄ exiſtit a ſe exterius

repellit· quod autem ex calore īclu
ſo ſurſum leuatur in materiaꝫ ger
minis tranſmittitur· Sic ex calore
caritatis incluſo in corde homo de
bonis que habet humorem .i. nutri
mentū corporis ſibi neceſſarium ſu
mit· qđ vero neceſſariū nō ē ſed ſu
perfluū ad nutritiones exteriorum
germinū .i. paupꝰ per pias elemo
ſinas mittit· qđ ꝑtinet ad redūdā
tiā pietatis et caritatis de qua dī
Lu· xi· Qđ ſup ē date elemoſinaꝫ
¶ Quinto rōe cuſtodie· qꝛ germē
ꝑmo emittit frōdes mutuoſe nectē
tes· qđ natuā facit īnati caloris ad
ꝯtuitionē germinis· Nam cū tenēā
ſit eiꝰ ſbā ab aere frigido facile le
ditur niſi tutela frondium munire
tur· Ubꝫ aūt nō ſolū a frigore· ſed
a grandine et a vento et a noxio
rore ſiccaret̄ faciliter· Sic germen
boni opis vaſtaret̄ faciliter· ſiue a
frigore accidie· ſiue a grādine ſup
bie· ſiue a vēto vane glorie· ſiue a
noxio rore fraudis et deceptiōis di
abolice· niſi debitis circūſtātiys vn
diqꝫ veſtiret̄· et cautel' et cuſtodiys
vndiqꝫ muniret̄. ¶ Sexto ratione
efficacie· Naꝫ ꝗuis germen ſit mo
dice ꝗtitatis eſt tamē maxime vir
tutis· Nā virtus radicis trāſit ī ſb
ſtantiam germinis· et ideo herbe
ꝗdiu ſunt in germine et viget in
eis humor trāſfuſus a radice maxi
me conueniunt medicine· Similꝛ
ꝗuis opera que ſancti viri faciūt
videantur eis modica propter hu
militatem· tamē maxime virtutis
ſunt apud alios per exemplum· et
apud deum per meritum Nam vir
tus radicis id eſt caritatis· de qua
dicit Apoſtolus ad Ephe· quinto·
In caritate radicati et fūdati· trā
ſit in ſubſtantiam germinis id eſt
in ſoliditatem et bonitatem operis

Et propter hoc huiuſmodi opera
ꝗ diu manet in ipſis humor de
uotionis et affectionis tranſfuſus
ſcꝫ a radice caritatis· medicinalia
ſunt non ſolū ipſi operanti quē ꝑ
ungūt· ſed etiā peccatori intuenti
quem ad iuſticiā prouocant· ¶ I
tem opera bona aſſimilātur fructi
bus bonis· ¶ Primo ratione gene
rationis· generatur enim fructus
ex humore arboris et calor̄ ſolis·
et generatur fructus bonus ex no
biliore humore qui ſit in arbore·
Similiter opera bona ex timore et
amore generātur· Nā timor ad be
ne operandum ſollicitat Eccī· xv·
Qui timet deum faciet bona· Et ꝑ
cipue timor reuerētie ſiue filialis·
quia iſte eſt nobilior timor q̄ poſſit
eſſe in homine Amor vero ad bene
operandum fructificat· ita vt nun
quam ſit ocioſus· ſicut Gregoriꝰ
dicit ¶ Secūdo ratione defenſiōis·
quia fructus generatus coopculo
foliorū defenditur Hoc cooperculuꝫ
ē humilitas q̄ bonorū operū fructū
interdum abſcondendo cōſeruat·
propter quod dominus dixit Ma
thei· v· Attendite ne iuſticiam ve
ſtrā faciatis coraꝫ hominibus vt
videamini ab eis Nota etiā ꝙ fruc
tus omnes generaliter in ſicco ſic
co melius conſeruantur· et in
humido citius corrumpuntur· Si
militer in humido .i. in mollicie de
liciaꝝ bona opera corrūpūtur duꝫ
hoīes in delicijs reſoluūt̄ et carna
les efficiūt̄ In ſicco vero abſtinētie
meliꝰ cōſeruātur ¶ Tercio ratiōe
maturatiōis· maturatio enī fructꝰ
a calore eſt· Nam calore exteriore i
teriorem confortante et humorem
terreum diſſoluente et digerente
fructus crudi ſiunt maturi· Sic ca
lor amoris interior aīe confortatus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

ab exteriori calore· vł aliciuis vbi
auditi· vel alicuius exempli viſi· ł
alicuius huiuſmodi taliuꝫ. diſſolu
to ſiue expulſo timore vel amore
terreno producit fructus operum
ad maturitatē.i.ad complementū
Et nota ꝙ illi fructus citius matu
reſcunt qui altius in ramorum ſū
mitatibus creſcunt. eo ꝙ radiis di
recti9 ſe opponūt Sūmitates em̄ ra
morum ſunt affectiones contēpla
tiuoruꝫ· qui quanto ſolis calore .i.
criſti amore directius accendūtur
tanto bona opera ſollicitius et per
fectius operantur ¶ Item ñ ota ꝙ
ſignū maturitatis fructuum ē mu
tatio coloris viridis in pallidum ł
rubeum· et mutatio ſaporis inſipi
di vel amari in dulcem et guſtui ſu
auem Ipſe etiam tactus diſcernit
aliquando inter fructus et illuꝫ iu
dicat maturū quem digitis compſ
ſum cedere invenit et qui mollē ſe
eſſe oſtendit vt dicit Yſaac in die
tis particularibus Ex quibus colli
gitur ꝙ illi fructus maturi ſunt.i.
opera completa et pfecta· que ſūt
pallida id ē cum timore facta Iob
ix· Verebar omnia opa mea Iteꝫ
que ſunt rubea.i.cuꝫ amoris feruo
re Itē que ſunt ſapida et dulcia.i.
cū devotione et delectatione· nō cū
accidia et aggrauatione Iteꝫ que
ſunt mitia ſiue mollia.i.cum māſue
tudine facta Eccī·iii· In manſuetu
dine opera tua pfice Et nota pro
ut dicit yſaac ibidem· ꝙ fruct9 dul
ces ſunt in quatuor qualitatibus a
lios excedentes· Sunt enim tempe
ratiores calidiores ſuauiores et nu
tribiliores Ex quibus collige· ꝙ o
pera noſtra tanto ſunt deo dulcio
ra quanto ſunt magis temperata
per diſcretionem· calida per dilecti
onem· ſuauia per devotionem· et
nutribilia per confortationem ¶
Quarto opera bona aſſimilantur
fructibus ratione multiplicationis
Nam quedam plante paucos que
dam vero multos fructus faciunt
Et iſta multitudo diuerſificatᷓ· qa
quedam fructificant tantum ſemel
in anno· quedam vero pluries· ſed
nō maturantur fructus vltimi ſed
remanēt crudi· eo ꝙ vicinitate fri
goris hyemalis calor ad digeren
dum non ſufficit Vnde ſemel fructi
ficare perfecte magis vtile eſt et ↄ
ſonum plus nature· ¶ Item que
dam arbores ſunt fertiles omni an
no per mł'ta tempora. propter ha
bundantiam caloris et vnctuoſi hu
moris ſicut ficus Et quedam fructi
ficant vno et quieſcunt alio vt oli
ue Cuius ratio eſt· quia in anno q̃
ētis priſtinum humorem perdituꝫ
reparant quem in anno fructifica
tionis perdiderunt· et ſic ad fructi
ficandum ſe ĩnouant· vt tempoᷓ
quietis et ſue refectionis multos
producāt ramos et folia· licet mo
dicum fructum Qđ ergo quedam
plante paucos· quedam multos
fructus faciunt· ſignat ꝙ quidam
homines multa bona opera faciūt
et multa merita acquirūt· quidaꝫ
vero pauca Qđ vero quedam plu
ries in anno ſed imperfectiores· q̄
dam vero ſemel in anno tantum ſꝫ
perfectiores fructus producunt ſi
gnat· ꝙ melius eſt faceᷓ opera pau
ciora ſed perfectiora· q̃ plura et de
fectiua· precipue ſi defectus ſit in
fine operis· ſicut eſt in fructib9 vl
timis qui non maturantur Qđ au
tem quedam aliquo tempore fructi
ficant et aliquo tempore quieſcūt
a fructificatione ſignat· ꝙ quies et
intermiſſio laboris cōtinui nec nō
recreatio moderata ab operibus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

Precipue exterioribus ē vtilis et ne
ceſſaria. Sed ꝙ plante etiā tpe q̄
quieſcunt a fructu non ſunt ꝓptea
ōmino ocioſe. qꝛ ꝓducūt ramos et
folia. ſignificat ꝙ requies ſanctorū
virorū ab exterioribus et corporali
bus opibus non eſt ꝓpter hoc ocio
ſa a ſpūalibus operibus Vacat igi
tur in eorū operibus corpus ſed nō
eſt anim9 ocioſus. Vnde Sene. di
cit Nō ſemp in actu ſis. ſed iterdū
animo tuo requiē dato. ſed ipſa rē
quies plena ſit ſapientia et bonis
cogitationibus Item quedam
arbores ſunt in iuuentute fecūdio
res. eo ꝙ plus habūdant in calidi
tate et ſiccitate. Quedam vero ſūt
magis fecunde in ſenectute q̄ꝫ in iu
uentute. Quia dum in iuuentute
nimis habundāt in humiditate ca
lor naturalis non poteſt eam dige
rē. ſed ī ſenectute minorata huīdi
tate fit bū digeſtibilis p calorē Et
hoc in amigdal' et piris patet. ſic
exēplificat Ariſto. Sic et quidā hoī
nes ad litterā in iuuenili etate me
liores ſunt et bona opera plura fa
ciunt q̄ꝫ in ſenectute. quidaꝫ vero
ecōuerſo. Vel in iuuētute. i. in ꝑn
cipio ꝯuerſionis quidaꝫ feruentio
res et in bonis operib9 ſollicitiores
ſūt q̄ꝫ in ſenectute. i. in ꝓgreſſu et
ꝯſūmatiōe. quidā aūt econuerſo. qꝛ
in ꝑncipio debiliores. in fine vero
fortiores ſunt. Itē nota ꝙ vna plā
ta iuuat aliā ad fructificādū ſi ſit ei
vicina. ſic ſilueſtres vt dicit Ariſ.
iuuant ortenſes ſi eis ex oppoſito ꝯ
plātent. Siliter malogn̄ate oliuis
ꝯferūt ſi plātent̄ cū eis. eo ꝙ habū
dant in calore nature oliuaꝝ ꝯuenī
ente. Ex hoc aūt īſtruimur ꝙ vn9
homo debet iuuare alium ſibi ꝓx
imū in bene operando. et ꝙ vtile
eſt conſociare et vicinarē ſe bonis.

ſiue viris ſpiritualib9 et contēpla
tiuis qui deſignantur per arbores
ſilueſtres. ſiue actiuis qui deſignā
tūr in malogranatis Item dicit
Ariſtoti. ꝙ arbores que fructificāt
omni anno fiunt cito ſenes. et que
nimium faciunt fructuꝫ cito deſic
cantur. eo ꝙ humor q̄ deberet nu
trire plantam tranſit in fructum.
In quo oſtenditur q̄ꝫ nimia exer
citatio et laſſitudo ī extēriorib9 labo
ribus eſt aliquando cauſa debilita
tis. non tantum corporis ſed ſpiri
tus. et quandoqꝫ inducit accidiā
que deſiccat humiditatē deuotiōis
interne.

Capitulū. xliij.

Opera penitentium aſſimi
lātur fructibus arborum.
Primo quo ad fructuūꝫ ꝓ
ductionem. Producuntur enim et
naſcuntur fructus ex arboribus q̄
buſdam retinaculis alligati. et h9
modi retinaculo mediante fruct9
natus arbori adheret. ſicut fetus p
vmbilicum cum matrice ſe tenet.
et hoc retinaculum primo eſt debi
le et laxum Vnde tunc de facili fru
ctus excutitūr ſi fortiores venti im
pulſu feriatur. ſed paulatim calorē
humorem deſiccāte retinaculum
primo debile īduratur Vn̄ tūc frēs
de facili non vincitur. Hoc retina
culum quo mediante. fructus id ē
meritum boni operis. ab arbore. i.
a penitente retinetur eſt amor ca
ritatis. ſine quo nec meritorium
opus agitur. nec etiam facti opis
meritum retinetur. Vnde caritate
perdita omnia cum ea perduntur
preteritorum operum merita Hoc
ergo amoris retinaculum in princi
pio penitentie adhuc eſt laxum et

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

debile· quia ſcilicet imperfectuꝫ· q̄
timorem ſeruilez habet admixtū·
Et ideo a vento fortioris tēptatio
nis nouicii p̄nie ⁊ religionis facili
ter franguntur. Et ideo cōſangui
neis vel occaſionibus peccatorum
ſeu temptationum nō ſunt facilit̄
exponendi. ſed diligenter cuſtodi
ēdi· poſtmodum aūt calore carita
tis proficiente· ⁊ humorē .i. timoris
molliciem deſiccante .i. depellente·
etenī perfecta caritas foras mittit
timorem fortificatur et ſolidatur·
¶ Secundo quo ad fructuū colora
tionē· Sunt enim fructus diuerſo
rum colorum· ſcꝫ quidam albi qui
dam nigri quidam rubei· Nam ſe
cundum Ariſt. ex humore frigido t̄
reſtri et melancolico nigreſcunt.
ex humido et frigido albeſcunt· ex
calido rubeſcunt· vt dicit Albuma
ſar· Talia debent eē oꝑa peniten
tium· ſcꝫ nigra per triſticie obſcuri
tatem. alba per conſcientie purita
tē· rubea per caritatis feruiditatē
Vel fructus albi ſunt opera inno
centium· nigra vero opera peccan
tiū· rubea opera penitentiū qui de
culpa perpetrata erubeſcunt. ¶
Tercio quo ad fructuum nutritio
nē Licet eñ generaliter dicat Ga
lienus· ꝙ herbe et fructus parꝝ nu
triunt· tamen ſpecialiter quidā ſūt
fructus qui minus nutriunt ꝙ alii
Nam quemadmodum experientia do
cet ⁊ auctores tradūt plāte aroma
tice ſiue medicinales ad veſcendū
ſunt minus delectabiles. et ad di
gerendū fructibꝰ aliis duriores·
⁊ hoc propter vehementem coagu
lationē p calorē agētē in huīdita
tē· Unde ſcdm Ariſto· fructꝰ tales
nō ſunt multum nutribiles Unde
etiam dicit Albumaſar· ꝙ planta
quāto magis eſt medicinalis tan
to minus nutrit· ¶ Plante igitur
medicinales ſunt penitentie ptes
ſcilicet contritio confeſſio ⁊ ſatiſfa
ctio· quibus animarum noſtrarū
morbi curantur· horum fructus id
eſt opera et precipue ſatiſfactiōis
nō ſunt delectabilia neqꝫ facilia· ſꝫ
dura et difficilia ad faciendum· Un
de plus ordinātur in peccatore ad
tollendum morbi effectum · id eſt
peccati reatum .i. ad ſatiſfactionē
debiti ꝙ nutrimentum vel augmē
tū meriti ¶ Quarto quo ad ſapo
ris mutationem. Nam aliquando
fructus primo ſunt pontici vel ama
ri et poſtea efficiuntur dulces· qd
eſt ꝓpter humoris p̄mo attrācti groſ
ſiciem et terreſtreitatem· quaſi ꝓp
ter indigeſtionem nō poſſit habe
re dulcedinem· Sed tempore ꝓce
dente cōfortato calore et augmēta
to humor digeritur ⁊ in dulcedinē
conuertitur Unde ⁊ iterum Ariſto
teles dicit· ꝙ amarum et acerbuꝫ
miſſum in igneꝫ dulceſcit· ſicut pa
tet in piris acerbis in aq̄ elixatis Ali
qui vero fructꝰ primo ſunt dulces
et poſtea efficiuntur amari vel pō
tici propter nimiam aduſtionem
ſuperuenientem· ſicut ſunt mirabo
lani ¶ Cuius cauſa eſt vt Philoſo
phus dicit magna caritas fructus
Unde hora digeſtionis cum meatꝰ
ſint magni ſubītrat calor ſuffiiciēs
et humorem digerit et dulcem effi
cit· ſed poſt calor humorem conſu
mit et ſiccitatem inducit· et ſic po
ros cōſtringit vt calor vel humor
ad fructum peruenire nō poſſit· ⁊
ſic iterum fructum in ponticitatē
cōuertit ꝓpter dominiū ſiccitatis
Sed tandem calor innatus vigorat
et ad locum fructus eleuatur a ca
lore ſolis auctus Unde frigiditatē
vincit· et immenſam caliditatem

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

et ſiccitatem inducit. et ſic fructꝰ
in amaritudinem vertit Primis
igitur fructibus qui primo ſunt a
mari poſtea dulces aſſimilantur o
pera penitentium que icipiunt ab
amaritudine luctus. et terminant̄
in dulcedinem gaudij. ſecundū il
lud Mathei. v. Beati qui lugent.
quoniam ipſi conſolabuntur. Ite
tales ſunt dolores vel labores pati
entium. qui primo habēt amaritu
dinem pene. ſed pariunt vltimo. p̄
mium glorie Johan. xvi. Triſticia
veſtra vertetur in gaudium. et hoc
totum eſt ex virtute caloris. i. diui
ni amoris. Illis autem fructibꝰ
qui primo ſunt dulces et poſtea a
mari aſſimilātur opera peccantiū.
que in actu dum fiunt habent dul
cedinem miſere delectationis. ſed
poſt factum inducunt amaritudinē
conſcientie vel ſequentis punitio
nis. Item aſſimilantur talibꝰ fru
ctibus conſolationes gaudentium
et ꝓſperantium in mundo. que li
cet nunc dulces ſint. poſtea tamē
ad infernalem amaritudinem per
ducunt. ſicut patet Luce. xvi. de
diuite epulone. Et hoc totum con
tingit. vel ꝓpter cōſtrictionem aua
ricie. vel ꝓpter nimiam intentionem
concupiſcentie. Item penitentie o
pera ſi debito modo fiant ſunt val
de proficua Cuius exemplum appa
ret in oliuis. Nam ſicut dicit Pla
ce. oliue cum ſint rubee nō bene
mature ſi cum aceto vel aqua ſalſa
fuerint preparate ſunt comeſtē val
de confortatiue cōſtrictiue et appe
titus excitatiue. licet ſint ad digerē
dum dure. Similiter penitētium o
pa ſi ſint rubea p caritatis feruorē.
nondū matura. i. nō diu dilata vel
tardata. et fuerit ꝑparata cū aceto
cōpunctionis et lacrimarū ſalſedīe
que ſūt vt aqua ſalſa. etiā ſi talia
opa videātur ad faciendū dura. i.
difficilia ſūt tamē valde vtilia. que
confortant ad faciendum bona. re
ſtringunt vt non fiant mala. et
excitant appetitum ad habendum
celeſtia.

Capitulum. xliiij.

Opera pficiētiū in vita ſpi
rituali aſſimilantur fructi
bꝰ habētibus pyramidalē
figurā. Inueniūt em̄ fructꝰ diuer
ſarū figurarū. Nam quidā fructꝰ
ſūt pyramidati. quidā rotūdati. q̄
dā angulati Pyramidales fructꝰ
duorū ſunt modorū. quia quidā pyra
midati ex vna pte tātum ſcilicet ex par
te iferiori. quidam ex vtraque parte
habent conū et ī medio dilatātur.
Nā ſi pori plāte ī principio humo
ris ampli et rari fuerint. ſed poſtea
frigiditate aut ſiccitate cōſtrigūt
fructꝰ et folia ingroſſabūtur ſupiꝰ
et inferius gracilabūtur et pyrami
dabūtur. ſi vero virtute caloris et ra
ritate humoris ſuperior particula le
uiatur. et ex parte inferiori calidi
tate exiſtēte humor ī medio diffū
ditur. fructꝰ et folia in medio di
latantur. et ꝓpter dominiū caloris
in vtraque extremitate in conū du
cuntur et ſubtiliantur et ſic in pyra
midem transformātur Primis er
go fructibus qui ex parte īferiori
tantum pyramidantur et ſuperiꝰ
dilatātur aſſimilantur opera gra
datim proficientium. que quidem in
principio ſūt gracilia. i. debiliter in
cepta ſed poſtea vſque in finē creſcūt
et dilatantur proficiendo Grego
riꝰ Nemo repente fit ſummus. ſed
in bona conuerſatione a minimis
quis inchoat vt ad maiora perue
niat. Secundis autem fructibus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

qui ex vtraqꝫ parte pyramidant̃
et in medio tantūmodo dilatant̃.
aſſimilantur opera quorūdaz que
tam in principio q̄ꝫ in fine ſūt gra
cilia et parua. licet aliquādo ī me
dio viſa ſint dilatari et ꝓſperari.
Quidam vero fructus ſunt qui ro
tundam habent figuram ꝑpter eq̄
lem materiā humoris et eq̄lē actio
nē virtutis ⁊ caloris. per quā medi
e partes extenduntur equaliter.
et a medio vſqꝫ ad circumferentiā
vniformiter protendūtur. Hec i
gitur figura ꝑpter equalitatez et
vniformitatem extenſionis vndi
qꝫ competit operibus iuſticie. que
exigit vt omnibus ſine perſonarū
acceptione equaliter et vniformit̃
reddatur quod ſuum eſt vnicuiqꝫ
Et dico equaliter nō ſcd̄m equali
tatem q̄ntitatis ſed ꝓporcionis. A
lij autem fructus ſunt qui angula
res ſunt ex cōtraria cauſa. i. prop
ter inequalem extenſionem mate
rie. Et ideo ſignificant opera iniu
ſticie que ſcꝫ inequaliter ſiunt. et
cum perſonarū acceptione. Et hec
opa hoīez nō proficere ſed potius
deficere faciunt. Vn̄ Ps̄. petebat
dicens. Nō dn̄et̃ mei oīs iuſticia.

¶ Capitulum. xlv.

Opera contemplantium ⁊
perſeuerantium aſſimilan
tur fructibus maturis. Di
cit enīz Ariſtoteles. q̄ꝫ in terra mō
tuoſa. q̄ꝛ dulcis eſt et dulcē ɔtinet
huorē fructus citius maturantur.
et ſapidiores et ſalubriores inueī
ūtur Hec ergo terra mōtuoſa eſt
vita contemplatiua. que montuo
ſa dicitur ꝑpter aſcendendi difficul
tatem. et propter celeſtium veri
tatem. et propter quietis ſecurita

tem. ibi quoqꝫ īperitur humor dul
cis interne conſolationis. Vnde ⁊
fructus id eſt opera contemplanti
um citius matureſcunt. id eſt citiꝰ
complentur propter caritatis ca
lorem. que facit opus accelerare
et conſūmare Item magis ſapiūt
quia ſupernis conſolationibus ad
miſcentur. Sunt etiam huiuſmodi
fructus id eſt opera ſaniora. quia
magis a ventis remota. Et nota q̄ꝫ
maturationem fructuuz habet p̄n
cipalit̃ plāta a calore igneo natali
et interiori. et etiam ab aere coo
perante exterius. Nam ſicut dicit
Philoſophus in libro de vegetabi
libus et plantis. plāta habet tres
vies. q̄ꝛ a terra habꝫ fixionē. ab a
qua coadunationem. ab igne con
ſolidationem et partium termina
tionem. fructuum completionez.
et maturationem. ⁊ hoc propter
aeris cooperationem. Sic ſimli eti
am modo anima habet fixionem.
id eſt firmitatem in deo. a terra. i.
a fide. quia ſicut terra eſt immobi
lis. et alijs quietem et ſtabilitatē
tribuit et concedit. ſic etiam veri
tas fidei et in ſe manet immobilis
et animam ſtabilem reddit Vnde
Dyoniſius dicit in libro de diuinis
nominibus. q̄ꝫ fides eſt pfecta cre
dentium ſtabilitas. que eos ſtabi
lit in veritate. Sed coadunationez
habet ab aqua id eſt a ſpe. ¶ Quia
ſicut omnis aqua recolligitur ⁊ co
adunatur in mari. ita diuina ſpes
debet recolligi et collocari in deo.
Ps̄. Sperate in domino omnis cō
gregatio populi. Sed ſoliditatem
patientie habet ab igne et aere. i.
ab amore dei ⁊ proximi. quia cari
tas patiens eſt. Nā q̄ſi calor ignis
interior eſt amor dei. i. diuinus. ſ
vt calor aeris exterior ē dilcō et

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

amor ꝓximi. Similiter a caritate
tam dei q̄ ꝓximi eſt perſeuerantia
boni operis. ſcilicet vſqꝫ ad imple
tionē maturitatis .i. vſqꝫ ad cōple
mētū finis.

Capitulū. xlvi.

Opera docentium aſſimilā
tur ſituationibus fructuū
in arbore. Fructus enim in
diuerſis arboribus habent diuer
ſam ſituationem ſiue poſitionem.
Quia vt dicit Ariſto. quedam ar
bores ſūtque ꝓducūt fructꝰ ſuper
folia. et hoc accidit per fortitudinē
fructus et indigentiā ſolaris calo
ris humorem digerentis. Quedam
vero habent fructus ſub folijs. et
hoc ꝓpter debilitatem fructus ne a
calore nimio vel frigore corrum
pātur. Quedam vero alie ſūt que
habēt fructus ad ſtipitem ſuſpen
ſos. quod accidit ꝓpter inſufficien
tiam humoris et caloris ipſum ad
extremitates expellere non valen
tis. Illi ergo habent fructus ſuper
folia qui plus curant factis oſtēde
re q̄ verbis docere. Unde ſuperat
in eis cura faciendi ſtudium loquē
di. et hec eſt ſapientis doctoris ꝓ
prietas. Unde Gregꝰ nazanzenus
dicit. Ille videtur michi ſapiens q̄
de virtutibus anime pauca quidē
ꝯmonet et proloquitur. plura au
tem in ſuis factis atqꝫ operibus o
perata oſtendit. et fidem verbi o
perum ſuorum aſtipulatione cōfir
mat. Clara eſt illa ſapiētia nō que
in verbis volat ſed in virtutibus ꝯ
ſtat. Illi vero habent fructus ſb fo
lijs quorum verba ſuperant facta
Siquidem in folijs v̄ba. in fructibꝫ
opera deſignantur. De talibus aūt
dicit Bern. q̄ monſtruoſa res eſt
lingua magniloqua et manus oci
oſa. Illi autem habent fructus in
ſtipite ſine folijs. q̄ hñt opa ſine v̄
bis ſcꝫ q̄ faciunt et nō dicunt. Vel no
ta q̄ illi qui ſunt ſpiritu fortes nō
indigent propter timorē vane glo
rie abſcondere opera ſua. Et iſti ſūt
fructus qui non ſunt ſb folijs vl' in
ter ramos abſconditi. ſed ſuper fo
lia .i. in manifeſto. Illi vero q̄ ſunt
debilioris v̄tutis et timent ne eoꝝ
opa l' frigore pſecutionis inuidoꝝ.
vel fauoris et glorie proprie calorē
corrumpātur. abſcondunt ea. Et
iſti ſūt fructꝰ ſb folijs vl' ad ſtipitē
abſconditi.

Capitulū. xlvij.

Oratio aſſimilatur gutte.
Primo ratiōe natiuitatis
Eſt enī gutta lacrima cuiꝰ
dam arboris ſiue herbe. cuius ra
muſculi diebus eſtiuis ab incolis
inciduntur. et lac̄ma que egredi
tur gutta ſiue armoniacum appel
latur. Iſta ergo gutta arboris eſt
lacrima orationis ſiue oratio lacri
mantis. que produci debet eſtiuo
tempore .i. in cordis feruore. Et iu
ſte vocatur armoniacum. quia in
oratione vocali debet eſſe quedam
armonia .i. quedam cōſonātia et
ꝯcordia ſcilicet cordis et vocis per
attentionem. ꝓut dicit Auguſtiꝰ
in regula. Ymnis et pſalmis cum
oratis ad deum. hoc verſetur in cor
de quod profertur in ore. Item cō
ſonantia vocis et manus per opa
tionem. ſcꝫ vt cum aliquis orat de
um voce ſtudeat ipſum etiam mu
nere placare .i. elemoſine largitio
ne vel bono opere. Et hic eſt q̄ orā
tes manus etiam leuant ad celum
Sic ergo in eo q̄ gutta eſt lac̄ma
arboris ſignat. q̄ oratio debet eſſe
lac̄moſa. Unde Augꝰ. ad Dyoſcho
rum dicit. Plerumqꝫ hoc negociū
ſcꝫ orationis plꝰ gemitibꝰ q̄ ſmoibꝰ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

agitur pl⁹ fletu ꝙ̄ affatu ¶ Item
in eo ꝙ gutta egreditur in calido
tempore eſtatis ſignat ꝙ debet eē
affectuoſa et feruida · Naꝫ feruid⁹
affectus orantis eſt quaſi thus ēdo
lens in diebus eſtatis Eccī · l. Sed
ratione nominis · quia vocatur ar
moniacum ſignificat ꝙ debet eſſe
attenta et operoſa · Et ideo Caſſio
dorus dicit ſuper Ps̄ · c · Ipſa ē ſu
auiſſima v̓tus armoie quādo vox
ꝯgnoſcitur operibus cōſonare · Nā
ſi hee res diſcrepabili ſibi vāietate
diſſentiant nequaꝙ̄ poſſunt pſal
modie efficere cantilenam · nec ad
aures domini veniet qḋ ſe mutua
ꝯtrarietate ꝯfundit ¶ Secundo ra
tione puritatis · quia illa gutta eſt
nobilior que eſt purior et feculētie
impermixtior · et que in pinguedi
ne et candore thuri eſt ſimilior · Sꝫ
Dyaſcorides et Plinius dicūt · ꝙ
illa eſt melior que habet odoreꝫ ca
ſtorio ſimilē · ⁊ ſubamaruꝫ ſaporē
Similiter oratio tanto melior eſt
quanto purior et feculētie peccati
impermixtior · Vnde Auguſtin⁹ ſu
per Ps̄ · Orationis pure magna ē
virtus et velut fidelis nuncius mā
datum peragit et penetrat quo nō
peruenit · Et in vitiſpatrum dicit ·
ꝙ oratio ſi mūda et caſta fuerit ce
los penetrans vacua non redibit
Item illa eſt melior que pinguior
eſt · i · deuotior · et q̄ candidior · i · cuꝫ
mūdiori intentione · Debet enim
eſſe nō puritas tantum in orantis
affectione · ſed etiā candor mundi
cie in ei⁹ intentione Vl' puritas de
bꝫ eē in affectu · et cādor · i · claritas
fidei in itellectu Ja · i · Poſtulet in fi
de nichil heſitans Item illa eſt meli
or que odore caſtorij ⁊ amare ꝯpū
ctionis eſt plenior · Nam ꝯpunctio
licet oranti videatur amara · tamē
deo eſt odorifera Vnde beat⁹ Gre
gorius dicit ꝙ veraciter orare eſt
amaros in compunctione gemitus
et non compoſita verba reſonare
Et ita patet ꝙ ī oratione perfecta
debet eſſe puritas affectionis · pin
guedo deuotionis · candor id eſt
claritas intentionis · ⁊ odor id eſt
amaritudo compūctionis · ¶ Ter
tio ratione vtilitatis · quia gutta
habet virtutem diſſoluendi necnō
relaxādi · vt dicitur in pſone · ⁊ ī
flationes ſedādi Similiter lacrimo
ſa et deuota oratio diſſoluit pecca
ti vīcula · relaxat debita · ⁊ ſedat
tumida · q̓ expellit tumorē ſuꝑbie
Vnde ⁊ gloſa dicit ſuper illud Mir
ra ⁊ gutta · ꝙ gutta ē humilitas
que ad modum gutte expellit om
nes īflationes ſuperbie · qḋ maxīe
facit hūmilitas ī oratione · q̓ ſicut
dicit Hugo de ſācto victorē Oratio
eſt pie mētis ⁊ humilis conuerſio
fide ſpe et caritate ſubnixa · ¶ Iteꝫ
oratio aſſimilatᷣ rute ¶ Primo rati
one complexionis · Eſt enim ruta
nature feruentiſſime et plus agrē
ſtis ꝙ̄ domeſtica · Vn̄ dicit · Plini
us ꝙ habet virtutem muſcate ca
lidam et ſiccam Sic oratio oportet
ꝙ ſit feruida per deuotionē vt mē
tem calefaciat et inflammet ad di
lectionē · ⁊ deſiccet humorē · i · fluxū
cogitationuꝫ · ¶ Secundo rationē
nutritionis · quia ruta gaudet ſicci
tate ⁊ vult nutriri cinere vt erucis
poſſit carere · Amicicia magna eſt
ſibi cum ficu · Vnde nunꝙ̄ ſic con
ualeſcit ſicut ſub ficu iuxta ficum
facit Similiter gaudet oratio abſti
nentie ſiccitate et nutritur humili
tatis cinere · propter primum di
cit beat⁹ Gregorius ſuper Mathe
uꝫ · ꝙ antiq̄ patres quotiēs orarē
voluerunt ieiunium cum oratione

iunxerunt Vnde Thobi. xij. Bo
na eſt oratio cuȝ ieiunio. Propter
ſecundum dicitur Eccl. xxxv. ꝙ ora
tio humilitatis nubes penetrat ac
diligit etiam ſocietatem fici .i. ele
moſine. quia ficus eſt fructus mi
tis ⁊ dulcis. ⁊ ideo ſignificat elemo
ſinam que dari debet cum manſue
tudine ⁊ dulcedine pietatis Grego
rius ſuper Mathei. Infirma eſt ora
tio que elimoſinaruȝ largitate nō
eſt munita ¶ Tercio ratione mu
nitionis. quia ruta munit et defen
dit cōtra animalia venenoſa. Vn
de ſicut dicit Yſid. Rutam contra
viāi venenis muſtela primo docuit
Nam quando bellatura eſt cuȝ ſer
pente primo rutam comedit. ⁊ eiꝰ
odore et virtute contra venenum
ſe munit. ⁊ ſic ad bellum ſecura ꝓ
cedit. ymo vt dicunt Dyaſc. Plini.
et Conſta. Tanta eſt vis rute ꝙ
poſt eius eſum muſtela etiam baſi
liſcum ſecura inuadit et eum occi
dit. Muſtela que pugnat cum ſer
pēte ē anima temptata a demōe.
que ſi vult ſecure euadere munit
ſe feruenti oratione Mathe. xxvi.
Orate vt non intretis in temptati
onem. Eſt enim oratio deuota qua
ſi flagellum quo temptator percu
titur Vnde Auguſtiꝰ dicit in quo
dam ſermone ꝙ oratio eſt oranti
ſubſidium. deo ſacrificiuȝ. demōi
bus flagellum Baſiliſcus autem
qui viſu interficit eſt luxuria quā
etiam extinguit oratio deuota Vn
de ſicut dicit Mathe. xvij. Hoc ge
nus demoniorū ſciȝ de luxuria tēp
tantium nō eicitur niſi in oratiōe
et ieiunio Ihe. in quadā ep̄la Ie
iunio peſtes corporis oratione vero
peſtes ſanande ſunt mentis Et ge
neraliter valet oratio cōtra ōnem
tēptationē. ſicut dr̄ ruta valē cōtra
omnem punctionem. Dicit enī Pli
nius ꝙ ſucco rute inuncti a ſcorpio
nibus araneis veſpis et apibus n̄
pūgūtur Quaſi enī punctio ſcorpi
onis qui non ante ſed retro pūgit
dici poteſt temptatio carnis. que
primo delectat ſed poſtea cruciat.
Sed punctiones aranearū que mu
ſcas inſidioſe capiunt ſūt tempta
tiones demonū qui inſidioſe capi
unt animas. Puncture vero veſpa
rum et apum ſunt impugnatiōes
mūdi. ſiue per aduerſitates quas
deſignant veſpe. ſiue per proſperi
tates quas ſignāt apes que mel fa
ciunt et aculeum infigunt. a q̄bus
omnibus defenditur anima deuota
per ſtudium aſſidue orationis Vn
de Ihero. in epiſtola dicens hortat
Egredientes de hoſpicio armet ora
tio. regredientibus de platea occur
rat ante ꝙ̄ ſeſſio. nec prius corpu
ſculum requieſcat ꝙ̄ animam ora
tio paſcat ¶ Item oratio aſſimila
tur incenſo ſiue thuri Ps. Dirigat
oratio mea ſicut incenſum in cōſpe
ctu tuo. Incenſum enim ſiue thꝰ
bonum probatur candore ⁊ carbo
ne. Candore quia illud incenſuȝ ſi
ue thus eſt optimum. quod eſt al
bum et mundum ¶ Carbone vero
probatur ſi ſtatim ardeat ⁊ flāmas
emittat. Similiter oratio illa ē va
lida que fit cum candore puritatis
Ambroſius in libro de officijs Sit
oratio tua pura et ſimplex. dilu
cida atq̄ manifeſta. plena grauita
tis et ponderis. nō affectata elegā
tia ſed non intermiſſa gratia. Dici
tur enim ꝙ arabes vbi thus naſci
tur nolunt huiuſmodi recolligi ni
ſi a perſonis religioſis ⁊ mundis .i.
mulieribus non pollutis ¶ Vnde ⁊
ſi mundiciam requirit collectio thu
ris multo magis deuotio orationis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

Et ideo etiam de cantu et oratiōne
vocali clericorū imūdoruz dicit Au
guſtinus · q̄ pl9 placz deo latrat9
canum · mugit9 boum · grunit9
porcorū · q̄ȝ cantus clericorū luxuri
antium ¶ Item valida oratio eſt
que cūz ardore id eſt feruore fit ca
ritatis Hec enim eſt ignis qui fu
mum thuris id eſt affectum orati
onis dirigit ad deū Ecci. v · Quaſi
ignis effulgēs et quaſi thus ardēs
in igne ·

¶ Capitulū · xliij ·

Opera mala aſſilāt malis
et illaudabilibus fructib9
Sunt em̄ pleriq; fructus i
ſipidi vel amari vel pontici indige
ſti vel frigidi crudi et duri · et qui
dam etiaz corrupti vel putridi · Vn̄
tales fructus moraliter ad diuerſa
vicia referūtur Nam fructus inſipi
di minus cūctis valent · quia ſto
machum non confortāt quia in e
is dominatur humiditas aquoſa ·
et ideo abhominationem generāt
Unde iſipidi fruct9 ad luxurioſos
referunt. inquibus aquoſitas id ē
carnalitas habūdat · et quib9 ſpi
ritualia inſipida et abhominabilia
ſunt · vnde Apoſt · dicit ij · Cori · ij ·
q̄ animalis .i. carnalis homo non
p̄cipit ea qui ſunt ſpiritus dei · Et
Ps̄ · Omnem eſcam abhominata ē
anima eorū · Et ideo fructus carna
lium hominum .i. opera eorū ſunt
inſipida per affectum · quia faciūt
ſpirituales delicias tanq̄ iſipidas
et abhominabiles eos faſtidire ·
¶ Secūdo fructib9 amaris aſſimi
lantur opera inuidorū · quia inuidi
habēt zeluz amarū de quo Ia · iij ·
q̄ ſi zeluz amarū habetis iter vos
In cuius ſignum iudei qui per iui
diam criſtum tradiderunt fellis a
maritudine euz potauerunt Ps̄ ·
dederunt i eſcaz meam fel et cetera
¶ Tercio fructus pontici referunt
ad iracundos · quia ira cor pungit
et alios frequenter pungere facit
ſicut pōtica et acetoſa pungunt ·
¶ Item fructus pontici ſunt duri
ſtiptici et oſtrictiui. ſed ſtomachi
cōfortatiui et appetitus excitatiui
Similiter iracundorum quidā ſūt
ſtiptici qui fecem de ventre non e
mittūnt. i. iniuriaz de memoria vel
corde non expellunt. Vnde ſtiptici
ſunt qui ſūt difficiles ad iniurias
obliuiſcendum · Quidam vero ſūt
duri ad dimittendum et oſtrictiui
ad vindicandum nūq̄ relaxātes of
feſas · Sūt etiā oēs motus ire exci
tati appetit9 ad vīdicādū Sz nota
q̄ ſi fuerint fruct9 acetoſi modico
terreſtri oppoſiti acumē colere exti
guūt · quia ſi fuerint in homine of
fenſo aquoſū pietatis et terreſtre
humilitatis extinguitur acumen i
re et cito ad tranquillitatem debi
tam reducitur talis homo ¶ Quar
to fructus indigeſti referuntur ad
guloſos · quia frequēter indigeſtio
puenit ex gule ſuperfluitate · Itē
cibus indigeſtus eſt impur9 · quia
per digeſtionem cibus purus ab
impuro ſeparatur Et ſimiliter gu
la immundiciam et impuritatem
generat corpis et anime · ¶ Qui
to fructus frigidi referūtur ad acci
diam · que animam reddit frigidā
in dei dilectione · et pigram in bo
na operatione Prouerbioruz · xx ·
Propter frig9 piger arare noluit
¶ Sexto fructus crudi referuntur
ad auaros · qui ſunt crudi id ē cru
deles et feroces et incōpaſſibiles er
ga paupes · Et nota q̄ fruct9 cru
di ſunt malorum humorum nutri
tiui · Similiter auaritie opera ma
los humores id ē malas affectiōes

interiores ſiue deſideria nutriunt. qꝛ ſicut dicit Apoſt. i. Thi. vi. Qui volūt diuites fieri icidūt i tēptatione᷑ ⁊ i laqū dyaboli et in deſideria mala et inutilia et cͤ. Itē motus auaritie corrumpūt guſtū anime. vt nō ſapiant auaris ſpiritualia. Vnde amor temporaliuꝫ excludit amorem ſpiritualium. Iteꝫ debilibus ⁊ imperfectis maxime nocent occupationes temporalium quas auaritia multiplicat. Septimo fructꝰ duri referūtur ad ſuperbos quorum corda propter defectum pluuie et roris. i. propter defectuꝫ pietatis et gratie arida ſunt et dura. Supbis enim ſub typo montiū dicit. ij. Re. i. Montes gelboe nec ros nec pluuia veniat ſuper vos. Item peccatorū opera aſſimilātur fructibus corruptis. Quidā enim fructus nō conſeruantur. ſed quā doqꝫ anteq̄ꝫ compleantur corrumpuntur et efficiūtur v̓miculoſi. ⁊ hoc aliquando accidit ex vitio plā tationis arboris qꝛ ſcꝫ nō fuit congruo tempore plātata. Naꝫ in plātatione arboris multum obſeruāda eſt etas lune. qꝛ ille plāte que in recto plenilunio inſerūtur ſiue plantātur non conualeſcunt et ſi ꝯualuerit vermiculoſum faciūt fructum. et tales fructꝰ citiꝰ computreſcunt ꝓpter humorem nimium qui ad lune preſentiā in omnibus augmentatur. Vnde etiaꝫ arbores que tali tempore p̄ciduntur minus durabiles eſſe probātur. et citius a vermibꝰ corrodūtur vt dicit Cōſtan. Per lunam autem que ē ſēper mutabilis et variabilis mens itelligitur peccatoris qui p peccati inquietudineꝫ inſtabilis et vāiabilis ſit. ſecundum illud Treñ. i. Peccatū peccauit iherusalē ꝓptea inſtabilis facta eſt. Plenilunium ergo ſignificat ipſiꝰ plenitudineꝫ peccati que eſt in conſenſu: vbi ratio peccati moralis impletur et perficitur. Si ergo planta. i. voluntas et propoſitum alicuius boni opis faciendi in plenilunio plantetur. i. duꝫ ipſa mēs eſt in peccato mortali. vel in conſēſu et in voluntate peccandi. tūc talis plāta īficitur. et fructꝰ. i. opus corruptū ⁊ v̓miculoſum. i. vicioſū ꝓducitur ita vt ſit a merito vacuū. Vnde in peccatorum operibus vel inuenitur v̓mis auaritie. vel luxurie. vel ſuperbie. vel inuidie. vel alicuius alteriꝰ vicij ſeu defectus. qui fructꝰ medullā corrodit et corrumpit. i. qui boni opis ſbſtātiale meritū tollit.

Caplm. xlix.

Paſſiois criſti meditatiō fēs quida remouet diuini amoris impedimēta. Cuius exemplum apparet in pipere. Nam ſiluas piperis que dicūtur eſſe caucaſi moutis ſerpētes ibidem cuſtodiunt. Sed incole cum ſilue maturescunt eas incendunt et ſic ſerpētes iterimūt vel expellūt. ⁊ ex hac combuſtione pipis grana que ſūt naturaliter alba efficiūtur nigra. Sic ergo patꝫ ꝙ combuſtio ignis expellit ſerpētes vel extinguit. q̄ īpediūt ne colligat̄ fructꝰ pipis. pip autem qd̄ ē calidū ⁊ ſiccū i q̄rto g̃du ſignificat caritatē q̄ q̃tuor gradꝰ r̄q̄rit i diligēdo deū. ſcꝫ vt diligat̄ ex toto corde ⁊ ex tota mēte et ex tota aīa et ex tota fortitudie. Sꝫ hoc pip ne a nob̄ habeat̄ ſerpētes. i. demōes nos īpediunt vel pccā q̃ntū poſſunt. Sed cōbuſtio ignis. i. paſſionis criſti feruens meditatio de qua dicit Pſalmiſta. In meditatione mea exardeſcꝫ ignis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

ipſos ſerpentes.i.demones et eorū
tēptationes fugat· et ad amandū
criſtum vehementer mentem inflā
mat Auguſtinus ſuper Johā· Fra
tres vt a peccato ſanemur criſtuz
intueamur· quoniā qui intueban
tur ſerpentem eneum in deſerto nō
peribāt morſibus ſerpentum· Sic
qui intuentur fide criſti mortez ſa
nantur a morſibus peccatorum
Item crux criſti aſſimilatur moro
Primo ratione fructuum Fructus
enim mori fuit corp9 criſti cruci af
fixum· Quia fructus mori vt dicit
Ambro· pmo albet· deinde viret·
tercio rubet· vltimo nigreſcit et lu
cet· Sic corpus criſti fuit album.i.
purum et candidum in conceptiōe·
quia de ſpiritu ſancto conceptuz· p9
viride.i.vtuoſum in conuerſatione
vſqз ad paſſionem· poſtea rubruz
.i.ſanguine rubricatuz in paſſioē·
poſtea nigrum in morte· lucidum
autem fuit in reſurrectione Et no
ta qꝫ ex fructu mori vt dicit Raba
nus fit potus nobilis· quē elephā
tes potantes fiunt animoſiores ad
bellum· Vnde dr̄.i. Machab· vi· qꝫ
oſtenderunt elephantis ſanguinē
vue et mori ad acuendū eos in pre
lium· Iſte potus eſt ſanguis criſti
qui per modum potus in sacrmēto
ſumitur ad ipſam paſſionem reme
morandū· Vnde iſte ſanguis ſiue
rememoratio debet multū accende
re cor noſtrū· et animare ad bellā
dum contra vicia et ad tolerandū
quecumqз picula· Secūdo rōne
ſeminū· qr ſcdm Dyaſc· ſeminum
mori ſūt tres virtutes· ſolutiua ſcz
et purgatiua et fecundatiua Semi
na mori.i.paſſionis criſti nobis re
licta ſunt eccleſie ſacramenta· qa
ſic virtus mori remanet et ſuatur
in ſemibus· ita vtus paſſionis xp̄i
remāſit et ſeruatur in ſacramētis
Vnde ſacramēta oīa operantur in
virtute paſſionis xp̄i· Et iſta ſunt
ſemina ex quibus plante ſpiritua
les.i.filij dei regenerantur· ſicut p̄
cipue patet in ſanctis Oīaqз hec ſe
mina.i.ſacramenta habent vtutē
purgatiuā mētis· quia oīa cōferūt
gratiā· et gratia ſanctificat aīāz
Sed aliquod ſacramentum ſpecia
liter purgat ab originali vt baptiſ
mus· aliqd ab actuali mortali vt
penitentia· oīa alia purgant a veni
ali· licet etiā habeant maiores ali
os effectus· Tercio ratione frō
dium· Nā ſicut dicit Ambro· folia
mori ſuperiecta ſerpēti ipſuz interi
munt· Folia mori ſunt exēpla cru
cifixi que omnem ſerpentē.i.dyabo
li ſuggeſtionem interimūt· Naz ſi
temptat de auaricia conſidera xp̄i
crucifixi pauptatē et nuditatē· Si
de ſuperbia obice eius humilitatē·
Si de luxuria pēſa penaꝝ corpis e9
acerbitatem· et ſic extinguetur ō
nis temptatio· Et hoc figuratū fu
it in ſerpente eneo in deſerto exal
tato· c9 aſpcūs a venenoſis ſerpē
tū morſib9 libeābat vt hēt Nūi· xxi

Capitulum· l·

Patientia aſſimilatur cappa
ri· Primo quia capparis
vt dicit Dyaſco· eſt herba
ſpinoſa· Et hoc competit patienti
e ratione materie Naz materia pa
tientie ſunt ſpine.i.punctiones tri
bulationum et aduerſitatum Ro
manorum· v· Tribulatio patienti
am operatur· Secundo quia eſt
herba frondoſa ſuper terraz expaſ
ſa· Hoc cōpetit patiē q̄ nō eſt i celo
vbi nulla moleſtia· nec ſb tra.i.in
iferno vbi pena iuolūtaria et ifruc
tuoſa· ſ tm̄ ſup trā vbi tbl'atioēs
habūdāt vires ſuas extēdit· qr tm̄

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

ſuper terram tribulationes ſunt
ad virtutis exercitiū· et ad laboris
premiū· et hoc eſt p patiētiā ſine
qua tribulationes nec ad virtutē
nec ad meritum pertinēt· Et ideo
Bernar· dicit ī quodā ſermoē In
hoc mūdo quaſi ī cāpo certaminis
poſiti ſumus· et qui ibi dolores et
plagas ā tribulatioēs nō ſuſcepērit
in ſuco in glorioſ9 appebit Et Pe
trus rauen̄ dicit in quadam epl̄a·
q̄ oīs cordis et corporis virtus ci
tra meritum et fructū ſalutis ē ſine
condimēto patiētie· ¶ Tercio q̄
eſt herba vnctuoſa· Eſt enī vncti
one plena Quod competit patiēti
e ꝓpter vnctionē grē quā cōtinz
qua omne durum mollitur· Vnde
etiam vnctio capparis dicitur vtu
tem ſplenis ſua vtute ſup oīa iu
uare Item hac vnctio ē oīs dolor
leuigatur· In cui9 exēplum Cap
pis dolorē dentiū dr̄ mitigare· Hec
etiā eſt q̄ inuidorū detrahentiū et
mordētiū neq̄ciā dicitur ſedare In
cuius ſignū ſucc9 capparis aurium
vermes necat· Hec etiam eſt vt9
ſcz patiētia ex qua cibus anime et
medicia preparatur· Medicina enī
eſt q̄ animi affectus purgatur et
rectificatur· Nam flores capparis
poſtq̄ ſūt aperti habēt virtutē di
gerēdi humorem in ore ſtomachi
exiſtētem· quia ſcilicet tribulatio
nes pn̄tes virtute patiētie humo
rem .i. affectum mūdanū digerūt
et in affectū dei cōuertūt· Itē ip
ſa ē cib9 vel ſalſa quo guſt9 mētis
cōfortatur et excitatur ad appetitū
ſpiritualium et celeſtium bonorū·
In cuius ſignū hec flores habēt v
tutem appetitum excitādi· vt di
citur in platone Et hic eſt q̄ deſide
ria ſanctorū in ipſis tribulatioib9
creſcunt· et eorum appetit9 magis
accenditur circa eterrena quando
eos atterūt tpalia flagella. Et iō
Gre. dicit in · xxvi· libro Mora·
q̄ electorū mētes eternitatis pmi
a preſtolantes vires ex aduſitati
b9 ſumūt· q̄ creſcente pugna glo
rioſiorē ſibi non ambigūt manē vi
ctoriā. Electorū ergo deſideria dū
pmūtē aduſitate pficiunt· ſicut i
gnis flatu pmit vt creſcat· et vnde
q̄ſi extingui creditur inde roborat
¶ Itē patiētia aſſimilat ylici · Et
pmo rōe radicalitatis· Nā ylex eſt
ſpēs quercus que eſt arbor groſſe
et profunde radicis· Hec radix et
groſſa et pfunda patientie eſt cāi
tas· Vnde dicit Apoſto· q̄ caritas
patiens eſt quia patientē efficit ¶
Et ideo ſicut arbor contra ventū
firmatur per radicem· ita patienti
a cōtra iniurie ipetū firmat p ca
ritatem· Et ꝓpterea dicebat Ap9
Ephe· iii· In caritate radicati et fū
dati · Vnde non eſt patientia ſine
caritate· ſicut nec arbor ſine radi
ce· Gre· ſup Eze· omelia · vii· Pa
tientia vera eſt que et ipſū amat
quē portat· Nam tolerare et odiſſe
nō ē vtus māſuetudīs ſed velamē
tū furoris ¶ Secūdo rōne fecūdita
tis· Eſt enī arbor glādifera· et h9
arboris fructū antiq̄ habuerūt in ci
bū anq̄ haberēt frumenti vſū· Sic
patiētia multū ē fructuoſa et mag
ni meriti· et multū viguit in anti
q̄s· vt patet in Job et Thob· et
multis aliis· Vn̄ Jude· viii· Omēs
q̄ placuerūt deo p mltas tbulatio
nes trāſierūt fideles ¶ Tercio rōe
vmbroſitatis· q̄ ylex hēt vmbrā
iocundam· Similiter patientia gra
tam vmbram id eſt refrigerium i
eſtu tribulationum preſtat· ꝓpter
quod dicitur Eccī· li ¶ In medio i
gnis nō ſum eſtuatus Caſſiodor9

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

ſuper Pſ. Patientiā religioſi viri
eſt laborū ac dolorū omniū ſpe fu
turarum rerum et amore domini
grata tolerātia. ¶ Quarto ratio
ne ſoliditatis quia ylex eſt ſolidiſ
ſimi ligni ⁊ duriſſimi corticis. Vñ
in aquis lignum eius eſt multum
durabile ⁊ quaſi imputribile. et i
deo duꝫ ꝓfunde ſub aquis ponitur
quaſi in lapidis ſoliditatē conuer
titur. Et quāto per tempora lōgi
ora in locis humidis immorat̃ tan
to amplius induratur. Vñ et Tu
lius dicit ꝙ patiētia eſt honeſtatis
⁊ vtilitatis cauſa rerū ⁊ arduarū
et difficilium volūtaria ac diuturna
perpeſſio. Et ideo poſſet ad patien
tē referri qđ dicitur Job. xli. Cor e
ius indurabitur quaſi lapis ⁊ con
ſtringetur quaſi malleatoris incus

¶ Capitulum. li.

Pauper ſpū aſſimilat̃ abie
ti. ¶ Primo q2 abies ipa
ſublimit̃ augmētatur Vñ
ſecundum Yſid. dicitur abies ab e
undo. eo ꝙ pre ceteris arboribus
in altū eūdo porrigit̃ Eſt enī expſ
terreſtris humoris et ideo arbor ē
leuis. Vnde ſecūdū Ariſtotilem q2
arbor ē ſubtilis humoris ideo calor
eius naturalis fortificatꝰ a calore
ſolis humiditatē illā ſurſū trahit.
et conuertēs illam in ſubſtantiam
arboris arborem altam facit. Simi
liter ille qui ē paup ſpiritu expſ
terreni amoris qui animā grauat
efficitur ſpiritualit̃ leuis ad aſcen
dendū ⁊ ſubtilis ad contēplādum.
Vnde diuino amore ꝯfortatus et
ſurſuꝫ tractꝰ miro modo creſcit ⁊
exurgit in altū Geñ. xlij. Creſcē
me fecit deus in terra paupertatis
Pertingit enī paupertas ſpiritus
vſqꝫ ad regnū celorum Mathe. v.
Beati pauperes ſpiritu quoniam
ipſorū eſt regnū celorum Yſa. lv.
Pro ſaliūca aſcēdet abies Secūdo
quia rectilinealiter eleuatur. Eſt
enī arbor nichil quaſi habens tortu
oſitatis. ⁊ hoc propter virtutē calo
ris attrahentis et humoris obediē
tis. Similiter qui pauper eſt ſpiri
tu recto itinere ad celū ſcandit ita
ꝙ in nullā partem retorq̃tur. ſciꝫ
neqꝫ ad dexterā ꝓſperitatis. neqꝫ
ad ſiniſtraꝫ aduerſitatis. quia ex
quo mūdum contempnit nec eius
aduerſa metuit. nec ꝓſpera q̃rit.
Nam calor diuini amoris eum ad
ſuperna trahit. cuius attractioni
animus eius per terrenū affectum
non reſiſtit ymmo ſequitur et obe
dit. et ideo directo ſpiritu ſurſum
tēdit Vñ Criſo. dicit ſup ep̃ ad He
b. ſermone. xviij. ꝙ paupertas ē
manuductrix quedā i via que du
cit ad celū. vnctio autētica exercita
tio quedam magna et āmirabilis
et portus tranquillus. ¶ Tercio
quia abies eſt faciliter inflāmabil̃
Nam quia eius humiditas vnctu
oſa eſt igni applicata facile inflam
matur. Sic quoqꝫ pauper ſpiritu
habet humiditatē vnctuoſā id eſt
affectionem mētis deuotā. Et ideo
igni diuini eloquij vel ipſiꝰ ſpiritꝰ
ſancti applicatus ſtatim inflāmat̃
ſecūdum illud Pſ. Eloquiū dn̄i in
flammauit eum.

¶ Capitulū. lij.

Peccator ē per naturā bonꝰ
ſed per culpam malus Vñ
aſſimilatur lēti que ſicut
dicit yſaac in medulla eſt bona ſed
in cortice mala. Nam ſine cortice
comeſta valet ydropicis. et cali
dis ⁊ etiā humidis aliquando pro
deſt ex eo ꝙ ipſa calida ⁊ ſicca ſit.
vt idē yſaac dicit Sed in cortice ha
bet acumen cuius virtute vētrē

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

ſoluit· torſioēs geneāt· ſtomachū
grauat· meatus corꝑis opilat· ce
rebri ſubſtantiam deſiccat· humi
ditatem oculorum diſtpat· et peſſi
mas paſſiones ī corpore geneāt·
maxime ſi quis eam cotidie come
derit· ¶ Quaſi ergo medulla len
tis eſt natura hominis peccatoris·
que cum a deo ſit creata bona eſt
Auguſt· Quia deus bonus eſt cuiꝰ
factura ſumus et in quātū ſumus
boni ſumus Sed quaſi cortex mala
eſt ipſa hominis culpa Auguſt· in
ſent· proſperi Peccatum non eſt
natura ſed vicium nature appetē
tis qđ non eſt ſui ordinis· et hec cor
tex .i. culpa ſeu vitiū ſoluit ve ntrē
in luxurioſo· torſiones generat ī i
racūdo. ſtomachum ğuat in gulo
ſo· opilationem facit in auaro· de
ſiccat per triſtitiam in accidioſo qꝛ
ſpiritus triſtis exſiccat oſſa· ocl'os
mētis diſtemperat in ſuperbo· peſ
ſimas paſſiones corpis generat in
iracundo. Nam ſicut Ihero· dicit
ſuper Job. Eſt ira que iuſticiam
dei nō operatur· et furori proxima
mentem impotentē facit in tantū
vt labia tremant· dentes dcrepēt
vultus qꝫ pallore mutetur. Et Gre
go· dicit in libro .v. Mor· Ire ſue
ſtimulis accēſum cor palpitat· cor
pus tremit· lingua ſe ꝑpedit· faci
es igneſcit· exarſperantur oculi·
et nequaꝗ recognoſcūt noti·

¶ Capitulū liiij·

Peccatū aſſimilatur abſin
thio· ¶ Primo quidem ra
tiōe amaritudinis· primo
qꝛ abſinthiū ſua amaritudīe ledit
guſtū Guſtus anime eſt ītellectu
alis appetitus· qui ita ex peccato ī
ficitur vt ei dulcia et ſuauia ſciꝫ ſpi
rituales delicie que de ſe ſunt dul
ciſſime amare videantur et aſpere·
ſicut guſtui carnis abſinthij amāi
tudine infecto etiam dulcia que
poſtea guſtat amara eſſe videtur
Yſaie· quinto· Ve vobis qui dici
tis bonū malum ponentes dulce
in amarum· ¶ Secundo quia ab
ſinthium ſuo forti odore offendit
olfactum· Et ſic peccatum non o
dore ſed potius fetore mali exem
pli offendit olfactum proximi in
teriorem· ſcilicet quia ſcādiliꝫat e
um Exodi quinto· Fetere feciſti o
dorem noſtrum et cetēa ¶ Tercio
quia in amaritudinem redigit lac
et vinum· et omne dulce cui fuerit
admixtum Vnde apes que frequē
tant abſinthium faciunt mel ama
rum vt dicit Dyaſcorides· Simili
ter peccatum amarum reꝫ delecta
bilem cui admiſcetur vertit tandē
in amaritudinem ſcilicet conſcien
tie remordentis vel pene affligen
tis· ſicut patet in luxuria et volup
tate carnis que maxime videntur
delectabiles· Vnde Pro· I· Fauus
diſtillās labia meretricis et nitidi
us oleo guttur eius· Nouiſſima
autē illius amara quaſi abſinthi
ū. ¶ Item peccatum aſſimilatur
hedere ¶ Primo ratione frigidita
tis qꝛ hedera cū frigide ſit nature t
rā vbi creſcit frigidā eē īdicat. Si
milit' pccm̄ frigide nat'e eſt ita vt
calorē diuini amoris excludat· et
vbi pccm̄ creſcit certiſſimū indici
ū eſt ꝙ ibi calor diuini amoris nō
ſit· ſed ꝙ talis anima ſit frigida et
diuino amore penitus deſtituta ¶
Secundo ratione contrarietatis
quia vmbra eius eſt noxia et tamē
ſerpenti eſt gratiſſima Sic peccatū
ꝗuis homini ſit ſumme noxium
et dāpnoſū tamē ſerpenti infernali

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

id eſt dyabolo eſt gratiſſimū Et ide
o vbi talis ē vmbra peccati libēt
requeſcit Job·xli· Sub vmbra dor
mit ⁊c̄· ¶ Tercio ratione ſepabi
litatis·ſepat em̄ vinum ab aqua·
Nam ſicut dicit Plini⁹· Mira ē he
dere natura frigida ad expiandum
vina· Nam vinum ex vaſe fluere·
et aquā ſi qua vino mixta fuerit r̄
manere certum eſt· Similiter pec
catum trahit de vaſe cordis vinuꝫ
diuine conſolationis et relinquit
ibi aquā tribulationis· et ideo de
peccatoribus vere poteſt dici illud
Jo·iij· Vinum nō habent ſcꝫ cōſo
lationis interne· ¶ Item peccatū
aſſimilatur geneſte· quia geneſta
creſcit in locis incultis et ſaxoſis·
Loca auteꝫ inculta ſunt peccatorū
corda que pnīe ſtudio vel labore n̄
excoluntur· ⁊ ſaxoſa loca ſūt cor
da dura que nullo compunctionis
humore molliuntur· et in talibus
peccatum multiplicatur et creſcit
Item geneſta eſt ſignum ſterilita
tis Et ſimiliter peccatū ſterilitatis
fructuum ſcꝫ meritorū nō ſoluꝫ eſt
ſignificatiuū ſed etiam cauſatiuuꝫ
Item geneſta ē ſaporis amari· q̄a
ſcilicet peccatū ꝯſcientiā amaricat
et inſup vt dictum eſt īducit ama
ritudinē pene ſequentis· Item ge
neſta eſt nigri ſeminis· quia pleꝝ
ꝗꝫ peccm̄ inducit et relinquit infa
mie denigrationē· Vel nigra ſemi
na ſūt exēpla deformia ex quibus
alij nigri ⁊ deformes peccōres gn̄ā
tur· ¶ Item peccatū mortale i cor
de generatū extinguit omnia mēi
ta et omnes v̄tutes formatas Vn̄
aſſimilatur cuidā lactuce ſpōte na
ſcenti que dicitur caprina· de qua
dicit plini⁹· ꝙ ſi in mare ꝓiciatur
omnes piſces qui in vicino ſunt
moriunt̄· Mare eſt autem cor hu
manū· in qd ſi peccatū igreditur ō
mia merita et virtutes occidit Vn̄
Jacobi·i· Peccatū cum conſūmatū
fuerit generat mortem ſcilicet vir
tutum anime Item licꝫ peccatū ani
me habeat in ſe quandam tranſi
toriam dulcedinem· tamen multa
mala in anima facit Cuius exem
pluꝫ apparet ī piro maturo qd ha
bet in guſtu quādam aquoſā dul
cedinem· tamen eius ſubſtātia eſt
frigida et ſicca ⁊ ſtiptica· ſic peccm̄
habet ducedineꝫ aquoſā·i·delecta
tionem tranſitoriam Aquoſū em̄
et humidum cito fluit et faciliter
trāſit· tn̄ poſtea peccatū īfrigidat
in anima calorē caritatis extinguē
do· deſiccat humorē gratie vel de
uotioīs ꝯſumēdo· ⁊ ꝯſtipat ſordes
conſciētie detinēdo· vt ſcilicet pec
catum inductū nec faciliter de cor
de per penitētiā emittat̄· ¶ Item
peccatuꝫ aſſimilat̄ porro· quia por
rū nimis ſepe ꝯmeſtū vt dicit Pli
nius īflationes generat· qd ptinꝫ
ad ſupbiam q̄ animos tumidos
facit· Item ſiti generat· qd ptinꝫ
ad auaritiam q̄ ſitim·i·ardorē habē
di iextīguibilē gignit· Itē ſōpnū
ꝓuocat qd ptinet ad accidiam· q̄
pigros ⁊ ſōpnolētos reddit· Iteꝫ
acies oculorū hebetat qd ptinꝫ ad
inuidiā Eccī·i· Neq̄ꝫ oculus inuidi·
Itē ſāguinem īflāmat qd pertinꝫ
ad irā q̄ ſāguinē circa cor accēdit
vt dicit Dama· Itē venēm ſtimu
lat·i·luxuriam excitat ¶ Item ven
trem mollificat· qd poteſt referri
ad gulam· qꝛ guloſi circa v̄trem
īſiſtūt ⁊ ſibi mollia ⁊ delicata q̄rūt
Iteꝫ peccatū aſſimilatur rapno q̄
ē herba a pīcipio mollis· ſed quā
to pl⁹ creſcit tanto durior fit ⁊ in
acutiorem aculeum indureſcit Sic
peccatū a pīcipio videt̄ ſuaue· ſed

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

poſtea quanto plus creſcit plus in
eo induratur. et in fine p illud acu
leus eterne punctionis inducitur
Item rampnus vt dicit Joſephꝰ
proprium habet ignē ex ſe pro
ferre. Nam eius folia poſtq̄ ca
dunt ⁊ deſiccantur multe ſiccitatis
et cuiuſdam virtuoſitatis eſſe di
cuntur. ¶ Ideo quando adeſt for
tis impreſſio caloris ſolaris ramp
nus facile inflammatur Cuius oc
caſione vicina ſepe nemora incen
duntur. Similiter peccatum pro
fert ex ſe ignē id eſt inordinatum
ardorē. ita q̄ folia eius .i. cogitati
ones vel delectatiōes peccati poſt
q̄ ceciderunt in conſenſum operis
tūc deſiccantur ab humore gratie.
et efficiuntur vnctuoſe id eſt lubri
ce. quia vnctuoſa lubrica ſunt. ita
q̄ ad fortem impreſſionem ſiue fer
uorem temptationis facile appeti
tus hōis inflammatur et omnes vi
res anime incenduntur. et etiam
omnes corporis ptes Judi. nono
Egrediatur ignis de rāpno ⁊ deuo
ret cedros libani. ¶ Itē peccatū
aſſimilatur ſalici. primo ratiōe au
gmēti q2 cito creſcit. Vn̄ dicitur
ſecūdum Yſido. quia cito in altū
ſalit. Sic peccatū hōis breui tem
pore multū creſcit. q2 ſecūdū Gre.
peccatū qd per penitētiā nō diluit̄
mox ſuo pondere ad aliud trahit.
ſicut ex crapula naſcit̄ luxuria et
cetera ¶ Secundo ratione ligamen
ti quia ſalicibus vtuntur homines
ad ligandū vites. ſic peccata ligāt
mentem Yſaie quinto. Quaſi vin
culum plauſtri peccatum. ¶ Ter
cio ratione impedimēti quia ſemē
ſalicis dicitur hāc virtutem habē
vt ſi quis illud in poculo hauſerit
generare nō poterit vt idē Yſid.
dicit Sic peccatū īpedit ne opera
meritoria homo gignere .i. facē poſ
ſit. Sumus autem nos principia
noſtrorū operum. quēadmodū na
torum .i. filiorum. ſicut dicit Phūs
in Ethi. et ideo opera noſtra filijs
cōparantur. ¶ Quarto ratione fū
damenti. quia omnis ſalix tanto
eſt in ramis fecundior quāto eſt t̄
re propinquior Itē ſalices ſi binis
pedibus a t̄ra putent̄ coarcentur
ne in altum creſcant ſed ī latitudi
nē ſe diffundant Sic pccōr quāto
magis rebus terrenis appinquat
p affectionem et occupationē tan
to magis in pccīs habundat. Itē
quaſi ſalix duorū pedū eſt peccatū
opis vſq3 ad delectatiōis cōſenſū.
puta cū homo conſentit īmorari in
ipſa delectatione cogitatiōis Tūc
tn̄ licet nō aſcendat vlterius p cō
ſenſum opis. tn̄ dum per moroſe
cogitatiōis cōſenſū in ipſa delectati
ōis latitudine ſe diffundit peccatū
mortale cōmittit ¶ Quīto rōne det̄
menti. q2 ſalix ex āntiquitate tpis
patit̄ detrimentū putredinis Nam
poſtq̄ antiqua fit cito putreſcit ⁊
a medulla putreſcere incipit Vn
de ſepe dum exterius viridis vide
t̄ et pulchra interius eſt vacua ca
ua et putrida. in cuius concauita
te ſepe latent animalia venenoſa
Vnde iuxta ſalices dormire res ē
periculoſa Sic cum aliquis diu cō
tinuat permanens in peccato. pu
treſcit per omnimodam corruptio
nem malicie. quā licet ypocrita cō
netur exterius cooperire. tamen
ab interioribus eam nō curat abi
cere Et ideo licet exterius ipſe a
liquando appareat iuſtus. interiꝰ
tamen eſt vacuus a v̄tute. cauꝰ cu
piditate. et putridus malignita
te .i. malicia corruptus Vnde ī eius
cōcauitate .i. cordis cupiditate. ſūt

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

animalia venenoſa.i. conceptioēs
et deſideria fraudulenta ⁊ periculo
ſa. ꝓpter que periculoſuȝ eſt iuxta
eos dormire.i. de eis confidere vel
eis adherere. ¶ Item peccatū aſſi
milatur ſpine. quia qn̄ ſpina caro
vulneratur nō recedit dolor q̄ diu
ſpina totaliter nō extrahitur Sic
quando eſt anima peccato vulne
rata ſemper mordetur et cruciatur
q̄ diu ipſum peccatum in ꝯſcientia
detinetur. Et ideo neceſſe eſt vt p
niaȝ extrahatur

¶ Capl̄m. liiij.

Pena īferni aſſimilatur rap
no. vt dicit gloſa ſup Pſ̄
qꝛ rapnus eſt herba multū
durā nodoſa ramoſa et ſpinoſa.
Nam folia habet aculeata. ſpinis
acutiſſimis in lateribus conſita Si
militer pena inferni eſt dura ꝓpter
ſuam acerbitatem. nodoſa ꝓpter
ſuam indiſſolubilitatem. Nam no
dus fortis ligni eſt quaſi indiſſolu
bilis. Vnde ſignat illam penam in
diſſolubilem et interminabileȝ. qꝛ
dampnatus ſicut nunq̄ abſoluitur
a culpa ſic nec a pena. ¶ Item eſt
ramoſa ꝓpter penarum multiplici
tatē. et ſpinoſa ſiue aculeata per
ſubtilitatē. quia ſicut ſpine ſbtiles
et aculeate penetrant. ſic ille pene
penetrant intima aīe Sed miſer il
le peccator dum eſt ſub ſpinis pec
cati anteq̄ aduertat q̄ ducant eū
ad duriores ⁊ maiores aculeos rap
ni.i. pene inferni permittit ſe a pec
cato totaliter abſorberi. ſecundū
illud Pſ̄. Priuſq̄ intelligerēt ſpi
ne veſtre rampnum ſicut viuētes
ſic in ira abſorbet eos.

¶ Capitulum. lv

Penitentes aſſimilātur ar
boribus medicinalibus ſi
ue aromaticis Et eſt cauſa aroma
ticitatis in arboribus vt dicit albu
maſar terreum ſubtile ꝯmixtum a
queo ſubtili Tanq̄ ergo arbores a
romatice ⁊ medicinales ſunt homi
nes penitentes. quia penitētia ha
bet medicinales virtutes ad curā
dum animaruȝ languores.i. viciū.
⁊ in iſtis eſt ſubtile terreum.i. atte
nuatio carnis. bene cōmixtum ſb
tili aqueo.i. compunctioni cordis.
Illi autem in quibus hec deficiunt
ſcilicet maceratio carnis et cōpun
ctio cordis. nō ſunt aromatici.i. ve
re penitentes Et nota q̄ arbor aro
matica aliquando habet aromati
citatem in cortice. aliquando ī flo
re. aliqn̄ in fructu vt patet in cina
momo qd eſt cortex. et in macer q̄
eſt flos. et in muſcata que eſt fru
ctus. Sic penitentiam quidam hn̄t
tantum in cortice.i. in exteriori o
ſtenſione. quidam tantum in flore
.i. in mentis affectione. quidaȝ in
fructu.i. opis executione ¶ Itē pe
nitentes aſſimilantur malograna
te. Primo propter augmentum.
Nam malogranata ſciliȝ arbor pl9
in latum q̄ in altum ſe diffundit.
Sic penitens debet eſſe humilis. n̄
vt querat creſcere in altitudinem
dignitatis. ſed in latitudine carita
tis. Pſ̄. Ambulabā in latitudine.
¶ Secundo propter impedimētū.
quia maxime impeditur a frigore.
Eſt enim arbor frigoris impatiens
Vnde in pruina cito pereunt flores
eius ¶ Similiter homini penitenti
maxime nocet frigus accidie. Et i
deo pruina.i. negligentia deſtruit
flores eius.i. bonas affectiones. ¶
Tercio penitētes aſſimilantur ma
logranate ꝓpter fructum. qꝛ q̄daȝ
faciūt poma dulcia. q̄dā. acetoſa.
acetoſa ſunt frigida ⁊ ſicca. dulcia

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

vero calida et humida Et ideo dul
cia magis conueniũt medicine vt
dicit yſaac ⁊ etiam Diaſc. Quaſi au
tẽ poma acetoſa ſunt opera penitẽ
tis facta ex timore. ſed quaſi dulci
a ſunt opera facta ex amore. ⁊ iſta
magis proſunt ad ſanitatem ani
me. Vel acetoſa ſunt opera ypocri
tarũ. dulcia vero ſunt opera veraci
ter penitentium Dicit em̃ yſido. ꝙ
negant medici corpora noſtra ma
li punici cibo nutriri. Et dicunt ꝙ
plus congruunt medicine ꝙ̃ corpo
ris alimento. In quo ſignificatur
ꝙ penitens debet intendere ad ſa
nandũ mentẽ. et nõ ad īplenduꝫ
vel īpinguandũ ventrẽ. ¶ Iteꝫ pe
nitentiuꝫ afflictio aſſimilatur ſam
buco. de quo dicunt Plato Dia
ſco. ⁊ Plini⁹. ꝙ ſi cortex eius me
dius radatur verſus ſuperius pur
gat ventrẽ per ptem ſupiorẽ Si ve
ro radatur verſus inferi⁹ purgat
p ptem inferiorẽ. Tunc autẽ ſam
buci cortex verſus inferius radit
qñ penitentis caro timore inferna
lꝰ ſupplicij affligitur. qui timor dũ
a peccatis reuocat q̃ſi a pte inferio
ri purgat. ſed tunc verſus ſupius
raditur. qñ ſpe vl' deſiderio premij
maceratur. ⁊ dum ſic carnẽ mace
rãdo abſtergit peĩtens ſordes pec
cati q̃ſi a ſe purgat a pte ſupiori.

¶ Capl'm. lvi.

Penitẽtia aſſimilat arbori.
Primo ꝓpter arboris gene
rationẽ. Sũt em̃ ſecunduꝫ
Ariſto. in libro de vegetabilib⁹ ⁊
plãtis quinqꝫ ſpẽs ſiue modi gña
tionis arboris ſiue plãte. Vn⁹ eſt
ex ſemine. ali⁹ ex putredine. tci⁹
ex aque humore. quartus ex plan
tatione. quint⁹ ex inſertione ¶ In
hijs deſignant quinqꝫ q̄ ſūme va
lent ad generationem pnie. id eſt
ad conuerſionẽ peccatoris Primũ
eſt verborũ dei auditio. et hoc deſi
gnatur in ſemine. quia ſemen eſt
verbũ dei. vt dicitur Mat. xiij. Se
cũduꝫ eſt mortis meditatio. ⁊ hoc
deſignatur in putredine. quia per
mortẽ corpus in putredinem ẽſol
uit Job. xvij. Putredini dixi pat
meus es. Tercium eſt elemoſina
ꝝ largitio. et hoc deſignat in aque
humore. quia vt dicitur Eccĩ. xxx
Ignem ardentẽ extinguit aqua et
elemoſina reſiſtit peccatis. Quar
tum eſt religionis ingreſſio. ⁊ hoc
deſignatur in plantatione. q̄ maxi
me ꝯpetit iuuenib⁹ Pſ. Quoruꝫ fi
lij ſicut nouelle plantationes a iu
uentute ſua Quintum eſt bonorũ
ſocietas et conuerſatio Nã quãdo
ꝙ peccator iuſto adiunctus trahit
ab eo et conuertitur. et hoc deſig
natur in inſertione Apo⁹. Ro. xi.
Tu aũt cum oleaſter eſſes inſert⁹
es in illis et ſoci⁹ pinguedinis ⁊ ra
dicis oliue factus es. ¶ Secundo
ꝓpter radicis infixionem. Nam ar
bor vt dicit yſi. ab aruis nomẽ ac
cepit. eo ꝙ fixis radicibus t̃re ihe
rere ꝯſueuit. Oportet ergo ad hoc
ꝙ arbor ſit firma vt radices eius i
t̃ra ꝓfundent. et quanto arbor ra
dicẽ profundi⁹ figit tãto attrahit
plus humoris. et ſi fructificatura
ſit plus habũdat in folijs fructib⁹
atqꝫ ramis Itẽ oportꝫ ꝙ radices ar
boris ipi t̃re cohereãt et ꝯglutinẽt
Vñ dicit Ariſt. ꝙ lutum vnctuoſũ
et tenax cito ꝓducit plantã. et fa
cit eam eſſe durabilẽ ¶ Sicut ergo
arbor īmobilit per radicẽ eſt īfixa
terre. ita penitẽtia per humilitateꝫ
et caritatẽ oportet ꝙ ſit īmobilit
īfixa aĩe ſiue cordi et pſeuerant
ita vt penitens p̃terita mala plan
gat. et iteꝝ plãgẽda nõ ꝯmittat.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

Profundatur aut̃ radix pñie ĩ cor
de p humilitatem · in q̃ quãto pfũ
dius deſcendit tanto de humore g̃
tie plus attrahit · et p eã maiorem
copiam bonorũ operũ et meritorũ
pducit · ſed cõglutinatur pñie ra
dix cordi p caritatem que eſt glu
tinum vnctuoſum · per quã cito pe
nitentia augetur pficit et ↄſeruat
Unde Apoſto · Ephe · iij · In carita
te radicati et fundati · ¶ Tercio pp
ter aĩe vegetabilis informationẽ ·
Nam ſcd̃m Phũm in ſupradicto li
bro · In arboribus et plantis non
eſt aĩa ſenſibilis ſicut in brutis · pp
ter qd arbores et plante ſenſibilibꝫ
paſſionibus nõ afficiuntur · quia
nec pcuſſe ſẽtiunt nec ſciſſe dolẽt ·
nec quando cibantur delectãtur ·
nec ſpirant nec reſpirãt · nec dor
miunt vel vigilant · nec alijs paſſi
onibus ſubiacent que ſunt anime
ſenſitiue ¶ Eſt ergo in ipſis arbori
bus et plantis informatio ſoli9 ve
getabilis anime · ſcd̃m quã eſt in
eis generatio cibatio augmentati
o et renouatio · que omnia compe
tunt ſuo modo pñie · Naꝫ pmo ne
ceſſarium ẽ penitenti vt paſſioẽs
ſenſitiuas vicioſas ſcilicet et inordi
natas a ſe omnino remoueat · ſciꝫ
vt pcuſſus iniurias non ſentiat p
impatientiam · et ſciſſus vel lacerã
tus verbis nõ doleat p iracundiã
que ſcilicet eum ad odium ſiue vi
dictam inclinet · nec etiam quãdo
cibatur in cibo delectationẽ volup
tatis · ſed ſolum ſuſtentationeꝫ ne
ceſſitatis querat Aug9 in libro · x
ↄfeſſio · Hoc me docuiſti domine ·
vt quẽadmoduꝫ medicamẽta ita
et alimenta ſumptur9 accedã Itẽ
nõ debet ſpirare nec reſpirare · i · ꝉ
in ſe indignationẽ attrahere vꝉ ex
ſe furorẽ emittẽ eo modo ſcꝫ quo
dr̃ de ſaulo Actuũ ix · Saul9 adhuc
ſpirans minarꝫ et cedis in diſcipu
los dñi ꝛc̃ · Item nõ debet dormiẽ
p negligentiam · nec etiaꝫ vigil eſ
ſe ad cogitandã vel explendã ma
liciam · Sed debet in penitentibus
eſſe gñatio virtutũ ſiue bonoruꝫ o
perum · cibatio lacrimarꝫ · vel diui
norũ verborꝫ · augmentum laborũ
et meritorũ · et etiam renouatio ↄ
uerſatioĩs et morum ¶ Quarto pp
ter fructuũ defectionẽ · Sunt em̃ q̃
dam arbores ſcꝫ que habent ſoluꝫ
folia et nõ fructus · qd accidit pptẽ
habundantiam hũoris aquoſi qui
eſt materia foliorũ · et ppter defec
tum humoris vnctuoſi qui eſt ma
teria fructuũ · Hys ergo aſſimilan
tur falſi peĩtentes · qui habent ſo
lũ apparentiam frondium · i · extẽi
orũ morꝫ : ſed nõ vtilitatẽ fructuũ
· i · verorũ operum · Poſſent etiam
talibus aſſimilari qui hñt ſoluꝫ fo
lia · i · verba · et nõ fructus · i · opera ·
ſicut doctores mali qui habẽt do
ctrinã ſine vita · qd eſt ppter habũ
dantiam amoris mundani · et defe
ctũ amoris diuini ¶ Quedam vero
arbores ſunt que faciunt fructũ ã
te folia · qd accidit ſic dicit phũs pp
ẽ habũdantiã hũoris vnctuoſi · quẽ
cũ calor natalis digeſſerit cuꝫ auxi
lio caloris ſolãis cito ad maturati
onẽ adducit · Vñ talis hũor vnctu
oſus habundans phibet hũorem
aquoſũ q̃ ẽ foliorꝫ materia ne aſcẽ
dat añ fructũ in tali planta · Iſtis
ſunt ſimiles illi qui ſtudent bona o
pa facẽ p9 q̃ bona v̄ba docẽ · ita
vt bona vita precedat bonã doctri
nam · Vel illi qui prius intendunt
operibus actiue vite q̃ refrigerio
vel decori vite comtemplatiue · ſi
quidem contemplatiuorum inter
ne meditationes animã decorant ·

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

et vmbre refrigerium preſtāt ſic
et plantarꝫ folia Opa autē actiue
vite laborioſa quidem ſunt · ſed tñ
fructuoſa · Vnde actiue vite meri
ta fructibus comparantur · Et ide
o tales ſi habeant habundātiā hu
moris vnctuoſi .i. compaſſionis ⁊ pi
etatis · et caloris naturalis .i. amo
ris proximi · ad quem etiam natu
ra inclinat · extūc a calore ſolis .i.
amore criſti citius efficiuntur in vi
ta actiua perfecti per fructus bono
rum operum · et ideo poſtea cōgru
entius producunt folia verborum ·
Quedam tamen arbores ſunt q̄ ſi
mul producunt fructus et folia · ſi
cut ille que predictos humores ha
bēt ꝓporcionabiles · quibꝰ ſimiles
ſunt illi q̄ in humore mentis deuo
te ⁊ in humore aquoſo ſalubris ſci
entie poſiti habūdātes ſimul dicūt
et faciunt Act .i. Cepit iheſus face
re et docere · Sunt etiam et alie
quedam arbores que citius produ
cunt folia q̄ꝫ fructus · et hoc ꝓpter
habundantiam humoris aquei et
defectum humoris vnctuoſi · q̄a ca
lor humorem aqueum citius attra
hit ad locum ꝓductionis foliorū q̄ꝫ
vnctuoſum ad productionem fru
ctuum · Similiter illi qui habēt mlꝫ
tam ſcientiam et paruā deuotionē
facilius et citius dicunt verba q̄ꝫ ꝓ
ducant opera · Item pn̄ia interi
or ſi ſit cum debita preparatione ⁊
moderatione et exercitatione pur
gat et ſanat aīaꝫ · cuius exemplꝫ
apparet in elleboro · q̄ a fluuio vbi
naſcitur ſic eſt dictus · q2 dicit hr̄e
virtutem meritem motā reducēdi
ad ſanitatē · Itē purgat corpꝰ · q2
lignum qd radices habꝫ albas hu
mores flecmaticos purgat . lignuꝫ
vero qd radices habet nigras pur
gat colerā nigrā · ſed tamē nullus
debet eo vti niſi prius matēia dige
ſta ſit et ꝑpata · et tunc etiā cū cau
tela · q2 virtus eiꝰ nimis eſt inten
ſa · et precipue radix alba multiꝫ
laxat ſuperius et inferius Vnde ſe
pe nimia virtus ellebori eſt mortis
inductiua · Itē debꝫ qui accepit el
leborum ſe mouere ⁊ a ſompno ab
ſtinē · Vnde Ypo · dicit · Si vis elle
borū ducere moue corpꝰ ne ſōpnꝰ
accedat · Similiter pn̄ia ad hoc vt
aīaꝫ in peccato deſipientē et inſani
entē ad debitum ſenſū reducat et
purget a corruptis ⁊ ſuperfluis hu
moribus .i. affectionibꝰ · oportet p̄
cedere interiorem digeſtioneꝫ et p̄
parationem in feruenti contritiōe
ſine qua penitentia exterior nō eſt
valida · Item oportet in exteriori
penitentia vti cautela et moderati
one · Debet enim atteri ſed nō oc
cidi per immoderatam afflictionē ·
Item oportet mouere corpus ī bo
norum operum exercitatione et a
ſompno negligentie ⁊ ocij abſtine
re · Item penitentia aſſimilatur
mirre · Primo ratione eminētie · q2
mirra eſt arbor in arabia vt dicit
Yſidorus quinqꝫ cubitis alta · in q̄
bus accipere poſſumus quinqꝫ pēi
tentie gradus · primus eſt in con
tritione · ſecundus in confeſſione ·
tercius in oratiōe · quartus in ele
moſinarum largitione · quintus ī
ieiunij afflictione · Et iſti tres vlti
mi gradus pertinent ad ſatiſfacti
onem · Secundo ratione effluen
tie · quia de arborē mirre effluit gut
ta amara multum aromatica · et
iſta vocatur mirra · ⁊ vt dicit Pli
nius · illa gutta que per ſe manat
non expreſſa magis eſt precioſa ·
et minus vtiqꝫ valꝫ illa que de cor
tice preciſo eſt abſtracta · Hec er
go amara gutta eſt compūctiōis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

Lacrima ex cõtritiõis amaritudi
ne procedens Hec eſt deo multũ o
dorifera ſecundũ illud Eccⁱ. xxiiij.
Quaſi mirra electa dedi ſuauitatẽ
odoris. Item eſt multum aromati
ca .i. medicinalis Exo. xxx. Sume
tibi aromatica mirre prime. Habꝫ
enĩ hec mirra virtutem diſſoluẽdi
et conſumendi quaſi equaliter. et
etiam confortandi. Et ſimiliter pe
nitẽtis lacrima amara diſſoluit pec
cata. ꝯſumit mala deſideria. et ꝯfor
tat corda debilia. ſed illa eſt per ſe
expreſſa que eſt voluntaria et nõ
coacta. et talis penitentia eſt vali
da. nõ autem illa quã ſolꝰ metus
ſeu coactio cauſat. ¶ Tercio ratio
ne efficacie. quia mirra habet vir
tutem conſeruandi corpora mortu
a ex ea peruncta imputrida et icor
rupta Similiter pñia mortificatos
corpore. ſed ſpiritu viuificatos cõ
ſeruat a corruptione et putredine
peccati. Vnde in huius ſignum ve
nit Nichodemꝰ ad corpꝰ criſti mor
tuum ferens mixturam mirre et c̃.
Jo. xviij. ¶ Item pñia aſſimilat̃
nuci. que quidem exteriꝰ habet du
rum et amarꝫ corticem. et interiꝰ
habet nucleum dulcem et vtilem.
Vnde hijs qui temperate cõplexio
nis ſunt et nucibus temperate vtũ
tur proficiunt. quia omnibus cib̃
venenoſis obſiſtunt. Et ſimiliter ẽ
de penitentia. quia q̃uis eius opã
exteriora videantur dura et peno
ſa. vt ieiunia et hꝰmodi. et interi
us etiam requirat amaritudinem
contritionis. tamen conſcientia p
ipſam purgata inuenitur fructus
eius dulciſſimus et efficaciſſimꝰ ad
reſiſtendum omni cibo venenoſo .i.
peccato. dũmodo exterioribus ope
ribus penitentie vt abſtinentia et
hꝰmodi penitentes vtantur tpate
.i. diſcrete. ¶ Item pñia aſſimilat̃
cauli ¶ Primo ratione tranſplãta
tionis. quia oportet caules tñſplã
tari vt poſſint in ſuo eẽ perfici Sic
peccatorẽ oportet transferri de ſta
tu culpe ad ſtatum iuſticie per trãſ
plantationen penitentie. vt poſſit
ſpiritualiter perfici ¶ Secundo ra
tione decoctionis. Oportet enĩ cau
les coqui et elixari ¶ In qua deco
ctione licet materia .i. caulium ſub
ſtantia ſit minus bona cum ſit groſ
ſa et dura ad digerẽdum. Jus tñ
ipſorum caulium eſt colatiuũ ven
tris humectatiuum et laxatiuum.
ſed ſubſtãtia ſine iure eſt conſtipa
tiua. Sed multum de ipſorũ malici
a tollitur ſi illa aqua ꝓiciatur et in
alia decoquantur. et optime pin
guedine condiantur vt dicitur in
dietis. Sic etiam in pñia neceſſari
um eſt decoctionẽ peccõꝝ fieri per ꝯ
tritionis feruorem. Et quantũcũqꝫ
peccã de ſe groſſa ſint et dura. ius
tamen id eſt compunctio ipſoruꝫ
peccatorum lacrimoſa et feruida
eſt mentis laxatiuum et purgatiuũ
Vnde caulis ſubſtantia ſine iure .i.
memoria peccati ſine compunctio
ne. potius eſt conſtipatiua .i. indu
ratiua ad peccatũ retinendũ q̃ ad
emittendũ p ꝯfeſſionẽ Et ſicut ad
tollendum caulium maliciã ſit du
plex elixatio. ita ꝙ aq̃ prime elixa
ture ꝓicitur. ita ad tollendũ mali
ciam peccõꝝ duplex ſit in penitẽte
ꝯpũctio. quia prima prouenit ex
timore pene. ſecunda aũt ex amoẽ
iuſtitie. et hec eſt perfectior. Vnde
adueniente ſcd̃a ꝑma ꝓicitur. q̃a
perfecta caritas foras mittit timo
rem. vt dicitur .i. Johannis. iiij.
ſed debet addi optima pinguedo.
ſcilicet contẽplationis et oratiõis
deuotio ¶ Tercio rõe electiõis. qꝛ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

caules debẽt eligi et accipi magiſ
tener' · et meliores efficiuntur quã
do a pruina primitus decoquũtur.
quia dum calor ad cauliuz intima
reuocatur melius ſubſtantia eoruz
digeritur et mollior et ſapidior īue
nitur · Similiter illi penitentes ſũt
magis electi qui ſunt magis tenẽi
.i. molliores ad flendum · vel ad a
mandum · vl' compatiendum · Me
liores etiam et feruentiores efficiũ
tur . qui primo a pruina id eſt ab
aduerſitate mũdana et a tribulati
onum vehementia ſunt tacti et ex
cocti · q̃a mala que nos hic p̄munt
ad deum nos ire compellunt. vt di
cit Gregorius ¶ Item penitenti
a quanto aſperior tãto magis va
let ad frangendum corda dura et
ad expellendum venenoſa dyaboli
temptamenta ¶ Cuius exemplum
apparet in paliuro · qui quã uis ſit
crudus aſperrimus et ſpinoſus ·
tamen habet quedã capitella ſpi
noſa in quibus ſunt ſemina ad cal
culum frangendum · et cõtra mor
ſus venenatos val[illegible]ia vt dicit Dy
aſcorides ¶ Item penitentia eſt ſi
milis arbori aloes · que eſt arbor a
romatica in india naſcens vt dicit
Papias ¶ Primo em̃ aloes eſt ar
bor guſtus amaricatiua · q2 lignuz
ei9 licet ſit aromaticuz. tñ guſt9 ei9
eſt ſbamari ſaporis · Hoc aũt pnie
2petit ratione 2tritioīs q̃ amaricat
guſtũ aīe ex ipſa recognitione cul
pe Yſaie · xxxviij · Recogitaui tibi
omnes annos meos in amaritudi
ne aīe mee Pro · vij · Aſperſi cubi
le meum mirra et aloe · Hoc cubile
eſt conſcientia quod eſt aſpergen
dum mirra .i. amaritudine ex me
moria culpe · et aloe id eſt amaritu
dine ex conſideratione offen'ſe ·
Secundo aloes ore maſticata ẽ ce

rebri immutatiua · Nam odor eius
tũc maxie ſẽtitur cũ ore maſticat̃
quia tunc odor aromaticus ſtatim
cerebrum tangere videtur · Tunc
autem peccatum per penitentiam
maſticatur quando oris confeſſio
ne diligẽter et apte narratur · et
tunc ipſius confeſſionis odore et vi
gore cerebrum immutatur dũ ex e
ius reſolutiõe confitẽtis facies lacri
mis irrigatur · debz em̃ cõfeſſio eſ
ſe lacrimabilis ¶ Tercio aloes ẽ
humoris deſiccatiua · ẽ em̃ vt dici
tur in plone calida et ſicca · Et hoc
penitẽcie competit ratiõe abſtinen
tie p quã humor luxurie in corpe
areſcit . et amor ſpiritual' in mente
accẽditur et caleſcit · ¶ Quarto
ẽ aloes odoris emiſſiua · Eſt em̃ o
doris ſuauiſſi atq3 fumi · c9 ꝑticula
lo co thimiamatis ī altarib9 adole
t̃ · et hoc 2petit penitentie ratiõe
orationis · q2 cũ pure et deuote ora
tur quaſi quidam fum9 et odor ſua
uiſſimus deo miniſtratur · Huius
ergo particula prima ẽ oratio mẽ
talis · quia alia eius pars ẽ oratio
vocal' Prima ergo particula dum
in altari cordis feruẽter immola
tur · ex ea ipſe de9 velut ex ſuauiſ
ſimo thimiamate recreat̃ Quito
eſt aloes corpis 2fortatiua · Nam li
gnum eius ſtomachũ 2fortat · et
vinũ decoctiõis ei9 bibitũ debilita
tẽ cordis et cerebri maxie iuuat ·
Similiter penitentia 2fortat ſtoma
chũ anime .i. mẽtem ad ſuſcipiẽdũ
et retinẽdũ cibuz ſpiritualis doctri
ne Itẽ vinũ decoctiõis .i. feruor cõ
fortat cor debile ad largam datio
nem corporalis elemoſine . confor
tat etiam cerebrum ad emiſſionez
habundantis lacrime · vel confor
tat cerebrum id eſt ſenſum ad cau
telã et diſcretionẽ 2ſciẽtie ¶ Item

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

penitentia aſſimilatur abſinthio.
Primo q̄a abſinthiū habet virtu
tem amaricatiuā Eſt em̄ tāte ama
ritudīs ꝙ etiā ipſū mures et v̓mes
horrent. Et hinc eſt ꝙ libros et pā
nos a vermibus et muribus tutos
ſeruat ſi quis cuꝫ eis in ciſtula ſua
abſinthiū ponat. vt dicit Dyaſco.
Sic ī corde pe̅itētis debꝫ eē ꝯtrio a
mariſſima. Et hec eſt que repellit
mures et vermes. Mures ſūt tēp
tationes dyabolice. vermes ꝛmor
ſus conſcientie quos remouꝫ et ex
tinguit amaritudo penitentie. ¶
Secundo. quia habet abſinthium
virtutem laxatiuam. ſcilicet prop
ter caliditatem et amaritudinem
Vnde ſi inuenit materiam digeſtā
eam diſſoluit et expellit. Et hoc cō
petit confeſſioī penitentis. quia ex
caliditate id eſt feruore et amaritu
dine confitentis ipſa confeſſio ha
bet virtutem laxatiuā id eſt emiſſi
uam et purgatiuam peccati. quia
culpam quam per contritionem ī
uenit iam digeſtam id eſt ad pur
gationem et eiectionem paratam
dum confitetur emittit et eicit ¶
Tercio habet virtutem ꝯſtrictiuā
Dicitur em̄ in platone ꝙ abſinthi
um virtutes habet contrarias. ſci
licet laxatiuam et conſtrictiuam.
Nam ſicut laxat ex caliditate et a
maritudine. ita reſtringit ex ponti
citate et groſſicie ſubſtantie ſue. ¶
Vnde ſi materiam compactam in
uenit compactiorem eā facit. Hoc
autem competit penitentie ratiōe
ſatiſfactionis. per quam duꝫ pecca
torum materie et cauſe ſubtrahun
tur ab ipſis peccatis penitēs ꝯſtri
gitur. Eſt enim ſatiſfactio ſecundū
Auguſtinum peccatoris cauſas ex
cidere et eorū ſuggeſtionib⁹ aditū
nō prebere ¶ Item penitentia aſſi
milatur bete que eſt herba canis.
Primo ꝓpter coloris apparentiā.
Eius em̄ ſpecies eſt duplex. vna
eſt alba et alia nigra. Quaſi autē
penitentia alba eſt pnīa innocen
tiū. ſicut Johan. baptiſte. Sed q̄ſi
nigra eſt pe̅itētia peccatoruꝫ. ſicut
Marie magdalene Vtriuſqꝫ tn̄ be
te ſuccus naribus inſtillatus vt di
cit Dyaſc. caput purgat. q̄r vtriuſ
qꝫ pe̅itentie virtus mentem purifi
cat. ſiue a venialib⁹ vt pnīa inno
centium. ſiue a mortalibus ſic pec
catorum. vel vna preſeruando a
culpe defectione. alia expiando a
culpe contagione ¶ Secūdo ꝓpter
virtutis efficaciā. Eſt em̄ eius vir
tus in humore. in fronde et in radi
ce In humore ſiue ſucco eſt eius v̓
tus ad conſeruandū capillos vt di
cit Dyaſcor. Sic et penitentie v̓tus
et lacrima capillos capitis. i. virtu
tes mentis reparat perditas et cō
ſeruat habitas. In frōde vero eſt
virtus. quia folium eius tuſum et
morbo appoſitum ignē ſaluaticum
extinguit. Quaſi em̄ bethe folia ſūt
diuerſa pnīe opera vt ieiuniū ele
moſina et oratio Ignis autē ſalua
ticus eſt ardor vicioruꝫ. ſiue auari
cie quē extinguit eleōſina. ſiue lux
urie quē extīguit ieiuniū. ſiue ab
iectionis et ſuperbie quē extīguit
oratio mentē humiliando. In radi
ce vero eſt virtus. q̄r ſicut dicit A
riſt. ſup radicē bethe ſic et ſup cau
lē pt inſeri ſurcul⁹. q̄ corroborat r̄
dicē: et ī arborē tr̄ſmutat. Radix
bethe. i. īiciū pnīe ē timor. q̄r pnīa
ex timore gignit In q̄ radice ſi ſur
culus amoris inſerat̄. ſciꝫ vt timor
pe̅itentis ſit cum amore caritatis.
proficit penitens in magnam arbo
rem id eſt in virum perfectum. ¶
Item penitentia aſſimilat̄ cimino

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

¶ Primo ratione complexionis.
quia ſcdm Macrū et Perſiū cimi
num eſt calidū et ſiccum in ſcdo g
du. Penitentia eñ eſt calida et ſic
ca. quia per cōpunctionez incēdit
mentem. et per abſtinentiaz deſic
cat carnem. et vtrumqȝ eſt in ſecū
do gdu. primus eñ gradus ſiue re
ſpectus eſt ꝓpter ſatiſfactionē pec
cati. ſecundus ꝓpter cautelam fu
turi ¶ Secundo ratione decolorati
onis. quia nimiꝰ vſus ſiue frequē
tia eius vt dicunt Dyaſcor. et Pl̄o
et Pliniꝰ. faciei diſcolorationē in
ducit. quia ſcilicet per indiſcretaz
penitentiam ſiue abſtinentiaz cor
pus infirmatur. et facies diſcoloꝛā
tur. et palleſcit facies corporis ꝓp
ter diminutionez calidi ſanguinis
et etiam facies anime ꝓpter di
minutionem feruoris ¶ Tercio ra
tione operationis. ſcȝ qm̄ ciminuȝ
habet virtutem fumoſitatis ſubti
liatiuā. et digeſtionis confortatiuā
Qd facit pnīa dum per abſtinētiā
ſubtrahit ſuperfluitatem cibi et po
tus. q̄ pertinent ad vicium gule ¶
Item habȝ virtutem ventoſitatis
ſubtiliatiuā. et inflationis ventris
reſtrictiuā. Qd ꝯpetit pnīe in quā
tū ventum vane glorie ſubtiliat. i.
annichilat. et inflationē ſupbie fu
gat. Item dolorem ſtomachi miti
gat Qd ꝯpetit pnīe inq̄ntū mitigat
iraȝ. Item habet virtutē cum bac
cis lauri frigidi reumatis curatiuaȝ
Et hoc ꝯpetit penitentie inq̄ntū ex
pellit frigidū humorem accidie. Itē
habet virtutem ſanguinis coagu
lati in oculo mixtum in cera mūda
diſſolutiuam. Quod ꝯpetit pnīe in
quātū refrenat luxuriam. cuiꝰ im
pudicitia maxime ī oculis ꝯgregat
et oſtenditur Item habet virtutē
liuoris carnis cū cera bene mixtū

et ſepe appoſitum totaliter ablati
uā. Et hoc habet penitentia inq̄ntū
tollit liuorem inuidie. Item habȝ
virtutem faucium ſanatiuaȝ. Qd
ꝯpetit penitentie inq̄ntum ſanat vi
cium auaricie. Sunt eñ auari qua
ſi quedā fauces inſatiabiles. qua
rū dolor et cruciatus eſt quia nō
pn̄t habere que cupiūt. quē dolorē
inſatiabilis appetitus vera pnīa ſa
nat. Item penitentia aſſimilat cu
curbite Primo ratione extenſiōis
Nam herba cucurbite in ramos et
folia pariter et flagella, ad moduȝ vi
nee ſe diſtendit. et quibuſdā liga
mentis ſe vndiqȝ connectit. Simili
ter penitentia ramificatur in com
punctione. vbi ſūt diuerſi rami. i.
diuerſi compunctionis modi. Itē
habet folia. i. verba vtilia in ꝯfeſſio
ne. et flagella. i. opera penalia in ſa
tiſfactione. In quibus omnibus ve
rꝰ penitens ſe ꝓficiendo diſtendit
Sed nichilominus oportet ꝙ vndi
qȝ ſe quibuſdā ligamentis. i. firmis
cautelis et adiutorijs connectat. i
ta vt in peccatum āplius nō cadat
¶ Secundo ratione floritiōis. Ha
bet eñ quoſdā flores albidos quos
emittit precipue contra noctē Hij
flores albi ſunt munde affectiōes.
que oriuntur in corde penitētis pre
cipue contra noctē pcci Ps. Laua
bo per ſingulas noctes lectū meuȝ
lacrimis meis et c. ¶ Tercio ratio
ne fructificationis. Vbi nota ꝙ cu
curbita ad bene fructificandum in
diget calore ¶ Vnde in terra cali
da maxime fructificat Item humo
re. i. aque irrigatione. quia ſepe aq̄
rigari cupit. Item appodiatione.
quia ſine appodiatione florere qui
dem poteſt. ſed fructificare vix po
teſt. ymo tūc fructus eius vel defi
cit vel putreſcit quando nō ſufful

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

a terra erigitur ⁊ in lignis vel vir
gulis ſe ſuſpendit. Similiter pnīa
bene fructificat qn̄ eſt radicata in
caritatis amore. Hec em̄ eſt terra
calida aīa caritate ſuccēſa. Itez
qn̄ eſt rigata frequenti exhortatio
ne. vel lacrimarum crebra effuſio
ne. Itē qn̄ eſt appodiata ſanctoꝝ
viroꝝ familiaritate vel cohabita
tione. qui ſuis exēplis vł auxilijs
penitentē erigant et ſuſtentent ¶
Quarto ratione complexiōis. q̄a
cucurbita ſcd̄m Platonem ē frigi
de et humide ꝯplexionis. et quali
tatis tpate Et pn̄ia frigefacit ardo
rē concupiſcentie extinguendo ſpe
cialiter per abſtinentiam. et hūe
ctat in lacrimas reſoluendo. ſed i
vtroqꝫ oportet eſſe temperamētū
et in ieiunio et in fletu ¶ Quinto
ratione augmenti et corruptiōis.
quia cucurbita cito creſcit ⁊ cito de
creſcit. et in terra ſicca nō ꝓficit.
et ꝑma cortex eius mollis eſt. ſed
poſtea cum ad maturitatem venit
ad modum ligni indureſcit. Sic pe
nitentie feruor in q̄buſdaz cito cre
ſcit ⁊ ſimilr̄ deficit. ſicut flām̄a pru
naꝝ Pro. xiij. Subſtātia feſtinata
cito minuet̄. Itē nō ꝓficit pn̄ia in
aīa q̄ ē arida ſiue ab aq̄ ſapie. ſiue
ab hūore ꝯpunctionis lacrimoſe. ſi
ue ab humiditate pietatis affectuo
ſe. Item penitens licet a principio
ſit mollis et pauidus. tamen cari
tate ſolidante efficitur fortis et fir
mus ¶ Sexto rōne curationis. qꝛ
cucurbita eſt febris acute purgati
ua. Eſt enim cucurbita elixata fe
brē acutā patientibꝰ cibus ⁊ medi
cina. Nam febris materiā p vrinā
purgat Quaſi enim acuta febris q̄
corpus incendit et vehementem ſi
tim gignit eſt auaricia. que appeti
tū inflāmat et inſatiabile ad habē

dū deſideriū cauſat. ſed hāc febreꝫ
pnīa purgat et extinguit. Itez cu
curbite ſuccus valet contra tumo
rē oculoꝝ. pnīe humilis lacrima
valet ꝯtra ſuperbiā que oculos mē
tis quaſi tumidos reddit. Item cu
curbita elixata caloreꝫ ſedat. quia
ſcilicet pnīa calorē ꝯcupiſcentie et
luxurie mitigat ¶ Item penitēti
a aſſimilatur centauree que ē her
ba amariſſima. et cum amaritudi
ne habet quandam dulcedineꝫ ad
mixtam. Unde dolorem ventris ſe
dat. viſum clarificat. paraliſim cu
rat. vermes ventris cum melle ne
cat. Sic penitentia ex vna pte de
bet eſſe amariſſima. Debet em̄ pe̅i
tens eſſe amarus. qꝛ merita ſua p
didit. amarior qꝛ infernū meruit.
amariſſimus qꝛ celum ſibi clauſit.
Sed cū iſta amaritudine ē dulcedo
admixta de ſpe venie que innititur
bonitati diuine miſericordie Ipſā
ergo penitentia dolorem ſiue triſti
ciam mentis ꝓueniente ex ira ſiue
inuidia reſtringit. viſum īteriōreꝫ
obſcuratum per ſuperbiaꝫ ſiue per
auaritie puluereꝫ clarum facit. pa
raliſim. i. accidie ſiue negligētie fri
giditatem ⁊ immobilitatem expel
lit. vermes vētris id eſt corruptio
nes gule vel luxurie extinguit ¶
Item penitentia quanto magis eſt
amara tanto eſt habundātioris g̃
tie cauſatiua. Cuiꝰ exemplū appareꝫ
in hedera q̄ licet ſit ſapoē amara ta
men ē vbeꝝ lacte repletiua Unde
hedera vt quidā dicunt dicitur ab
hedo. qꝛ ſumpta in cibuꝫ a capris
lac multiplicat vnde hedi nutriun
tur. Sicut ergo hedera amara mul
tiplicat lac capraꝝ in vberibus. i
ta amara penitentia multiplicat g̃
tiam et virtutes anime in peniten
tibus.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

¶ Capitulum ·lvij·

PEnitentia diuerſis virtutibus perficitur· ſicut arbor ſiue planta diuerſis ptib; integratur· Habet enim planta i ſe partes aliquas ꝓporcionabiles partibus aīalis· Habet enim radicem loco oris· medullam loco ventris· quia in ea fit humoris decoctio anteq̄ transferatur in ſubſtantiam foliorum vel fructuuʒ vel ramorum vt dicit Ariſto· Quidaʒ tamē vocant medullam matricem vt ipſe Phūs dicit· quia in ipſa humor plante ſeminarius ſic̄ fetus in matrice continetur· Et quidaʒ vocāt medullam viſcera· quia in ipſa ſeparatio fit puri ab impuro· ſicuti fit in animaliuʒ inteſtinis· Quidā autem vocant eam cor arboris· q̄r ex ea procedit motus vite vegetabilis· ſicut vita animal̄ ꝓcedit ex corde· Item habet arbor nodos loco neruoruʒ· quia per eos partes inuicem colligantur· Item habʒ venas .i. rimulas ·in q̄bus natalis humiditas cuſtoditur ⁊ ad partes arboris deriuatur· Item habet corticem loco coriȷ ſcilicʒ ad interioris ligni defenſionem· Vnde facit cortex in corpe arboris quod facit corium in corpe alis· Rami aūt ſūt ſicut brachia· et ramuſculi ſicut digiti· Fructus autem et folia ſunt ſicut partes ſuperflue· ſicut capilli ⁊ vngues Vnde cadunt ab arboē ſb tracto humore ſicut cadunt pili de corpore animalis· Omnia autem predicta inſtrumēta ſunt etiaʒ ſic modo penitentibus neceſſaria· Oportet em̄ penitentem habere medullam .i. cor compunctum· per cuius compunctionem ſpiritualiter viuificetur Eze· xxxiij· Vita viuet et· Item radicem .i. os vbi fit confeſſio· per quam etiam nutrimentum ſpiritualis gratie attrahitur Pſ· Os meum aperui et attraxi ſpiritum .i. gratiam ſpiritualeʒ ad anime vegetationem· Nam nō intrāt per os anime ſpiritual̄ gratia niſi primo per confeſſionem eſſet purificata· Oportet etiaʒ ꝙ habeat ventrem .i. mentem in qua ſit dilectio· per quam ſpirituale nutrimentum decoquitur· Sicut em̄ nutrimentum corporale non applicatur corpori· nec ei prodeſt niſi ſit ꝑ calorem naturaleʒ primo digeſtū· ita et nullum ſpirituale nutrimētum .i. opus de genere bonorum poteſt prodeſſe niſi ſit per caritatis dilectionem decoctum .i. Corint· xiij· Si diſtribuero in cibos pauperum omnes facultates meas· et tradidero corpus meus ita vt ardeam· caritatem autem non habuero nichil michi prodeſt· Item debʒ hrē matriceʒ .i. humilitatem· in qua fet⁹ conceptus .i. bonū ꝓpoſitum vel bona intentio claudatur et conſeruetur· quia ſicut dicit Gregori⁹· perit omne quod agitur ſi non in humilitate cuſtoditur· Item oportet habere viſcera .i. conſiderationes ſiue cogitationes in quibus ſit prudentia diſcernens purum ab impuro· et vtile a nociuo· Nam prudētia ſicut dicit Auguſtinus in libro de moribus eccleſie· eſt amor ea q̄bus iuuatur ab hijs quib⁹ impeditur ſagaciter eligens· Et dicit prudentia eſſe amor nō eſſentialiter· ſ; inquantum amor mouet ad actuʒ prudentie· Vn̄ amor dicitur diſcernere in q̄tum mouet mentem ad diſcernendum· Item habere debʒ neruos ſiue nodos .i. vnitatis ⁊ pacis colligatiōes Et venas .i. eleoſinās

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

in quibus cōſeruatur naturalis hu
ditas.i.miſericordie pietas que de
bꝫ quaſi naturaliter ineē homini.
ſcd̄m illud Job.xxxi. Ab infantia
mea creuit miſeratio mecum ⁊ de
vtero matris mee egreſſa eſt me
cum. et etiā per eas ad mēbra nu
trienda.i.ad ꝓximos ſuſtentandū
defertur. Debet em̄ habere coriuꝫ
durum ad defenſionē interiorum.i.
patientiam in aduerſis que ab in
trinſeco eueniūt. Nam patientia
ſicut dicit Gre. eſt cuſtos ōmium v̓
tutum Debet hr̄e ramos.i.brachi
a et digitos ad ſatiſfaciendū. ⁊ ad
opa meritoria diſcrete operanduꝫ
Item debet habere ornatū foliorū
ſiue capillorum.i.modeſtiaꝫ vel cō
poſitiōeꝫ morū exteriorū.

Caplm̄.lviii.

Denitētie opa q̄ntō magis
ſūt humiba et auſtera et cō
pūgitiua tanto magis va
lēt ↄtra pccā. cuiꝰ exēplū apparet in
prunis. quia illa que ſunt nigra a
liquantulum et acida qualia ſunt
damaſcena ſunt ſtomacho melio
ra. Sunt em̄ frigida quādo ſūt be
ne matura. Vn̄ qꝛ bene infrigidāt
et humectant. valēt cōtra febrilē
calorē ⁊ vētris ↄſtipatioēꝫ Sic pn̄ie
opa que ſunt nigra ꝑ apparētiā hūi
litatis Can.i. Nigra ſū ſed formoſa
dicit aīa penitēs. Nigra per humili
tatē. formoſa ꝑ caritatē. Iteꝫ du
ra ꝑ auſteritatē laboris Pſ. Labo
raui in gemitu meo Item acida ꝑ
ↄpunctionem mentis Pſ. In cubi
libus veſtris cōpugimini. Talia in
q̄ꝫ opa refrigerant calorē febrileꝫ
ſcꝫ inordinatum peccandi appetitū
extinguendo Eccl̄i.xxx. Igneꝫ ar
dētem extinguit aqua.i. ardorem
peccandi compunctio lacrimoſa ⁊
ↄſtipationē.i.duritiā obſtinate mē
tis ſoluendo Eze.xxxvi. Auferam
de carne veſtra cor lapideum. ⁊ da
bo vobis cor carneū.

Capitulum.lix.

Perficere nō poteſt bonum
propoſitum homo ſtādo i
ſeculi vanitate. cuius ex
ēpluꝫ apparet in oliuis. qꝛ oliue ſe
cundum Ariſtotilē nunq̄ꝫ perfecte
matureſcūt i arbore. etiā ſi ꝑ plu
res ānos ibi cōtigerit eas ſtare.
Vnde debēt colligi de arbore ⁊ per
plures dies coaceruari i vnā cōge
rieꝫ. ⁊ ſic per mutuā compaſſionē
confortato calore ad plenā perdu
cuntur maturitatem. Quaſi auteꝫ
oliua ſuſpenſa in arbore eſt homo
poſitus in ſeculi vanitate. Hic etiā
ſi boni ꝓpoſiti liquorem intus ↄtine
at. ipſum tamē ad debitam matu
ritatem.i. ad debitum fineꝫ ibi ſtā
do nunq̄ꝫ plene perducit Sed ſi in
de ſepatur ſcꝫ a ſeculi impedimen
to. ⁊ i congerie id ē in congregati
one alicuius ſancte religionis ſeu
ſocietatis locet. quia tales in ope
ribꝰ ſpiritualibꝰ ſe mutuo fouēt.
confortato ſpirituali feruore citiꝰ
matureſcet.i. ad boni ꝓpoſiti finem
perueniet Et ideo Criſoſtomus de
hoc ipſo loquens ſub ſimilitudie fi
ci dicit ſuper Mat. qꝛ ſicut difficile
ē ymmo omnino impoſſibile ficul
neā iuxta viā poſitā vſqꝫ ad matu
ritatem perducere groſſos ſuos.
ita difficile eſt hominem in ſeculo
remanētē vſqꝫ ad finē boī ꝓpoſiti ꝑ
uenire.

Capitulū.lx.

Perfecti viri aſſimilanť gith
quod eſt genꝰ leguminis
colore nigrū. quātitate ꝑ
ſium ſciꝫ ad modum gummi. Iteꝫ
dulcedine ſapidum. ⁊ ideo i pane
dulcorādo ſpergitur. Sic ſācti et

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

perfecti viri ſunt calore nigri per
diuini amoris aduſtionem · Nam
ligna aduſta remanent nigra · ſed
iſta nigredo ſcilicet diuini amoris
non cauſat deformitatem ſed for
moſitatem Cañ. i. Nigra ſū ſed for
moſa Item ſunt quantitate parui
per ſui reputationem Apoſt. i. Cor
xv. Ego ſum minimus apoſtolorū
¶ Item ſunt dulcedīe ſapidi per
contemplationez Pſalmi. Quam
magna multitudo dulcedinis tue
domine ⁊c̄ Itez perfecti viri debēt
eſſe ſimiles nucimuſcate · quia int̄
nuces muſcatas ſunt ꝓ optimis eli
gende que ſunt graues et ſolide in
terius · que cum frangūtur nō pul
uerizantur · ⁊ ſubrubicundi coloris
eſſe oſtēdunt̄ cum odore ſuaui et
forti Sic illi ſūt perfecti et electi vi
ri qui ſunt graues per prudentie
maturitatem · ſolidi. i. pleni interi
us per virtutū veritatez. q̄ nō pul
uerizātur cū frāgūtur. i. cum perſe
cutionē ⁊ violētiā patiūt̄ ꝑ incon
ſtantie leuitatē. qz puluis leuis ē ·
et a vēto mobilis · Itē q̄ ſunt rubi
cūdi ꝑ amoris feruiditatē · ⁊ ſuaui
t̄ ⁊ fortit̄ redolēt ꝑ bone fame ſua
uitatē · Itē ꝑfecti viri aſſimilātur
oliue. primo propter lignū · Nā li
gnū oliue in radice habet amaritu
dinez . in cortice habet duriciē · in
medulla habet pinguedinē · ⁊ i ra
mis multitudinē Sic viri ꝑfecti ha
bēt i radicibꝯ cordis vel amaritu
ritudiez compūctiōis erga defectꝯ
ꝓprios. vel amaritudinē compaſ
ſionis erga ꝓximos afflictos · vel
amaritudinē indignationis et zeli
contra impios · ¶ Itē habēt i cor
tice. i. in corpe duritiē patiētie ſcz i
laboribꝯ plurimis. ſ in medulla aīe
habēt pinguedinē gratie · Itē ha
būdāt in multitudīe ramorū. i. bo
norū operū ¶ Secūdo ꝓpter locū ·
Requirit em̄ oliua p̄mo q̄dem lo
cū tēperatū · ſcz nec nimis calidū ·
nec nimis frigidū · magis tamē ſe
habētē ad calorē q̄ꝫ frigus ¶ Item rē
quirit locum macilētum · quia nō
vult plātari in loco nimis pingui
ſed macro · Item requirit locum
ſoli expoſitum · multum em̄ diligit
celi rorem et aeris ſerenitatez · Si
militer in viris perfectis iuenitur
temperamētum . i. moderamē pru
dentie · et macredo abſtinētie · ⁊ ſo
lis calor. i. feruor amoris et deuotio
nis intime · Ipſi em̄ maxime appe
tūt rorem celeſtis gratie . et i ōni
bus ſemp habere ſerenitatē cōſci
ētie · ¶ Tercio ꝓpter fructū · habz
em̄ oliua fructū piguē dulcem et v
tilem · Similiter viri ꝑfecti habēt
opa piguia dulcia et vtilia · pigui
a ſcz ꝓpter deuotionē · ⁊ dulcia re
ſpectu ſui ꝑ delectationē. et vtilia
reſpectu proximi ꝑ ſuſtētationez
Opera em̄ ſanctorum virorū ſunt
deo piguia vt ſacrificiuz · ipſiſmꝫ
dulcia ꝓpter meritū · proximis v
tilia ꝓpter exēplum · Vł qz opa ꝑ
fectorū virorū ſūt cū piguedie pi
etatis . cū dulcedie caritatis · cuz
plenitudie vtilitatis Unde ex ꝑſo
na viri ꝑfecti dicit̄ in Pſ̄. Ego au
tem ſicut oliua fructifera in domo
dei · ¶ Itē perfectus homo aſſimi
lat̄ grano piperis Nā granū pipis
eſt exteriꝯ nigrū ⁊ iteriꝯ albū · ſa
pore acutum · odore aromaticum ·
quantitate modicum · virtute ma
gnum · actu frigidū · potentia cali
dum. cuius virtus non ſentit̄ dū
eſt itegrū · ſed poſtq̄ꝫ maſticatuz fu
erit vel contritū Similiter homo ꝑ
fectꝯ ē exteriꝯ niger. i. deſpectꝯ ꝑ
apparētiā · vł niger. i. decoloratꝯ ꝑ
p̄niaz · ſed iterius albꝯ ꝑ inocētiā

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

Item eſt ſapore acutus per ſubtili
tatē ſapiētie·odore aromaticus ꝑ
ſuauitatem fame· Item quantita
te modicus per reputationem hu
militatis et apparet virtute maxi
mus per efficaciaꝫ operis · actu fri
gidus circa temporalia · potētia ſi
ue potenter calidus circa ſpiritua
lia· Cuius virtus non ſentitur duꝫ
eſt integer.i.ab iniurijs intactus·
ſed cū fuerit maſticatꝰ ꝑ iniuriarū
oppreſſionē et contritus per aduer
ſitatum ⁊ tribulationū paſſiones
tunc maxime per patientiā oſtēdit
ſue virtutis perfectionem· patiēti
a em̄ opus perfectū habet vt dici
tur Jaco.i.

Capitulum lxi·

Perſeuerantia aſſimilatur
lauro· Primo ratione
viriditatis eo ꝙ ſuo viro
re nec hyeme nec eſtate hec arbor
ſpoliatur· Sic ergo debet homo ꝑ
ſeuerare in bono vt nec hyeme ad
uerſitatis nec eſtate ꝓſperitatis
virorem virtutis amittat· Secū
do ratione ſecuritatis· hec enim ar
bor eſſe dicitur que ſecurat a fulmi
nibus· a fantaſmatibus ⁊ a vermi
bus Propter primum dicitur ī hi
ſtoria ſcolaſtica ꝙ Tiberius ceſar ce
lo tonante laurū in capite ſolitꝰ
erat ferre ne poſſꝫ ledi a fulmine·
Propter ſecundum dicitur in eo
dem libro ꝙ rebecca ꝓpter morem
gentiū quē in parētibꝰ viderat ſer
tuꝫ lauri capiti ſuo impoſuit· ⁊ ra
mis herbe q̄ agnꝰ caſtus dicit̄ incu
buit· vt viſiones veras videret· ⁊
fātaſticas nō ſentiret· Quātū ad t̄
tium dicit diaſco· ꝙ folia eius vi
ridia q̄ multū ſunt odorifera ſi con
trita ⁊ appoſita fuerit puncturā a
pū et veſparū· et omnē tumorem
ſedāt· libros et veſtes cuꝫ qbꝰ po
nūt a tineis ⁊ vermibus tutos ſer
uant· Similiter pſeuerātibus ī bo
no nec fulmina aduerſitatū nec fā
taſmata demonū nec puncture in
firmitatū nocēt· ſꝫ omnia finaliter
eis proſunt· Tercio ratione di
gnitatis· Laurus em̄ dicit̄ a laude
eo ꝙ eius ramis ⁊ folijs cuꝫ laudi
bus victoruꝫ capita olim corona
bāt̄ vt dicit yſi· Sic ſola perſeuerā
tia ē q̄ laudē ⁊ coronā meret̄· Naꝫ
ſine perſeuerātia vt dicit Grego·
nec pugnās victoriā nec victor ac
cipit palmam·

Capitulum·lxij·

Prelatꝰ debꝫ eē ſimilis ma
lo Primo ꝙ malꝰ ē arbor
ſatis magna· ꝙ q̄libꝫ ani
marum p̄latꝰ ē· etiā ſi nō ratione
ꝑſone· ſalteꝫ tn̄ ratiōe officij ſatis
magnꝰ ⁊ honorādꝰ· Vn̄ Augꝰ Ho
nore corā nobis p̄latꝰ ſit nobis· ti
more corā deo ſbſtratꝰ ſit pedibꝰ
noſtris Secūdo ꝙ malꝰ ē arbor
ligno ſolida· ꝙ p̄latꝰ eſſe debet a
nimo ſolidꝰ ꝑ cōſtātiam· vt nec
ꝓſperitate corrūpat̄ nec aduerſi
tate frāgat̄ Talis em̄ fortitudo req̄
rit̄ ī eo q̄ ad p̄lationē eligit̄ Yſaie
xl· Forte lignū ⁊ īputribile eligit
artifex ſapiēs Tercio malꝰ eſt
cortice rugoſa et nodoſa Cortex au
tem rugoſa eſt humilis p̄lati appa
rētia· ꝙ nō decꝫ p̄latū ecclaſticum
eſſe ſeculāit ꝑ̄poſitū Quarto quo
qꝫ ꝙ malꝰ ē frōdium dēſitate vm
broſa· ē autē quaſi dēſitas et vm
broſitas frōdiū affluētia ⁊ gratioſi
tas verborū q̄ debet eſſe in p̄lato
ad exhortādū· Quito quoqꝫ ꝙ
malꝰ florū varietate decoāt Hic au
tē decor florū ē pulchritudo ⁊ decē
tia morū· que debꝫ eſſe in p̄lato· vl̄
q̄ſi flores odoriferi ⁊ attractiui ſūt
bona exempla prelati in quibus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

habundare debet ſecūdum illud
.i. Thimo. iiij. Exēplum eſto fide
lium in verbo · in conuerſatione ·
in caritate· ¶ Sexto q malus eſt
fructuū fecunditate gratioſa· fecū
ditas autē fructuū eſt habūdantia
bonorū operū · et p̄cipue elemoſina
rum tam corporalium q ſpirituali
um Apoſto · Col. i. In omni ope bo
no fructificātes ¶ Capl'm · lxiij ·
Proficere ſi velit homo ipſe
ctꝰ et creſcere i ſpiritu debʒ
pfectioribꝰ adherē· Cuius
exēplū apparʒ in hedera q̄ ſecundū
Yſid. dicta eſt hedera eo q arbori
ribꝰ hereat· Vn̄ multū in altum ſe
extēdit q̄ diu murum vel arborē
inuenit cui appodiari poſſit. et hic
inde ſe capit donec ad ſūmū perue
nit· Sic homo qui vult ſpiritualit̄
creſcere debet talibꝰ adherē q̄ ſint
ei pro muro ad defēſionē · et p arbo
re ad fructuū ꝓductiōeʒ ſcʒ vt eorū
exhortationibus et orationibus a
tēptatiōibꝰ ꝓtegatur · et etiā eorū
exemplis quaſi quibuſdā fructibꝰ
reficiatur· Vnde illis homo debet
adherere de quorū verbis vel exem
plis ſpiritualem fructū capere poſ
ſit· Et tūc hinc inde .i. modo hoc v̄
bum· modo hoc exēplum ad ſe ca
piendo cito ad ſūmum perueniet
proficiendo ¶ Itē penitens vl' im
perfectus homo gradatim proficiē
do perficitur· ſicut arboris corpus
nō ſubito ſed paulatim et gradatiʒ au
get Nā primo ſemē i herba erūpit
deinde herba in arborē creſcit· dum
herba i duricieē trāſit· et i arborē cō
ualeſcit Vn̄ dicit arbuſta quaſi arbo
ris haſta Similiter etiam penitens
non fit in cōtinenti perfectus· ſed
proficit gradatim Pſ. Ibunt de v̄
tute in virtutem· vnde Ber· nolo
repente fieri ſūmus ſed paulatiʒ p

ficere volo Et ideo penitens a prin
cipio quidem eſt herba mollis· q̄a
incipit cum timore· ſed poſtea ſoli
datur et pficit in dilectione Et no
ta q in corpore plante ſunt ſepteʒ
gradus augmenti q̄ debent eſſe in
proficiente. Primus gradꝰ eſt i ra
dicibus · habʒ enim plāta radices
loco oris vt dicit Philoſophus· q̄
bus ſcʒ mediantibꝰ humor trahit
ad totam ſubſtantiam arboris · et
quanto plus augetur tanto plus
de humore attrahitur Radices au
tem penitentie ſunt timor et dolor·
quia dolet penitens de offenſa· et
timet de pena Et quāto eſt maior
dolor et timor tanto magis habun
dat meror .i. lacrimarum humor·
que ſunt penitenti aīe vt cibus et
nutrimentum· ſcd'm illud Pſ. Ci
babis nos pane lacrimarum et po
tum dabis nobis in lacrimis ¶ Se
cundus gradus eſt in ſtipite ſiue
ligno· quod eſt pars arboris forti
or ſolidior et ſubſtantialior· quod a
radice exiens vſqʒ ad ſūmum arbo
ris ſe extendit Et ideo ſecundum e
ius augmentum ſiue quantitateʒ
iudicatur arbor magna vel parua
Hoc lignum in proficiente vel peni
tente eſt caritas· que eſt virtꝰ ſub
ſtantialior ad merendū· fortior ad
aggrediendum· et ſolidior ad ſuſti
nendum· Vnde ſcd'm eius quātita
tem et eius augmentum iudicatur
aliquis apud deum magnus vel p
uus Vnde Auguſtinus dicit Si vis
ſcire quantus iſte eſt ſcias quātuʒ
diligit iſte Si enim multum diligit
magnus eſt· ſi parum diligit par
uus eſt· ſi nihil diligit nihil ē. pma
Corinthiorum· xiij· Si caritatem non
habuero nihil ſum ¶ Tercius gra
dus eſt i cortice exteriori que ē ad
defenſioneʒ ligni Vn̄ eiꝰ augmētuʒ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

oportet ꝙ ſit ꝓportionatū et ꝯmē
ſuratum ipſi ligno interiori · ſcdm
eius extenſionem et exigentiam ·
Unde alique arbores habent corti
cem ſubtiliorē · aliqꝫ graciliorem
ſcdm ligni poſſibilitatem maiorez
vel minorez · Hec aūt cortex in pēi
tente eſt exterior abſtinentia et cu
ſtodia per quā defenditur ſpiritus
a tēptationibus multis · ſed tamē
abſtinentia oportet ꝙ ſit menſuā
ta et diſcreta · ſcilicet maior vel mi
nor ſcdm exigentiam ſpiritus · et
valitudinem corporis · et non om
nibus eadē abſtinentia cōpetit ſed
diuerſa Augꝰ · Diſtribuatur vnicui
qꝫ veſtrum victus et tegumentum
nō equaliter omnibus · qꝛ non eq̄
liter valetis omnes · ſed potiꝰ vni
cuiqꝫ ſicut cuiqꝫ opus fuerit · Quā
tus gradus eſt in ramis · p quos ī
telliguntur opera pnīe · que debēt
ꝓcedere ex caritate ad hoc vt ſint
fructuoſa . i . meritoria · ſicuti rami
fructificātes pullulant ex ſtipite ·
Et nota ꝙ quāto humor eſt habū
dantior et calor fortior tāto arbor
eſt ramoſior · Sic quanto in penitē
te plus habūdat calor dilectionis
et humor cōpunctionis ſiue cōpaſ
ſionis ad ꝓximum tāto eſt ramo
ſior . i . opoſior ¶ Quintus gradus
eſt in folijs . i . in verbis dicit enim
Ariſto · ꝙ folia ſunt ꝓpter fructuz
quia etiam v̄ba debent eſſe talia ·
ꝙ ꝓſint ad meritum · et in talibꝫ
folijs bonum eſt habundare et in
crementum ſuſcipere · ſicut ſunt v̄
ba diuine laudis cōfeſſionis et ora
tionis vel exhortationis ¶ Sextꝰ
ḡdus eſt in floribꝰ p quos ītelligū
t̄ bone cogitationes et affectiones
q̄ in penitētibꝰ debēt habūdare ¶
Septimꝰ ḡdus ē in fructibꝰ . i . ī me
ritis · Arbor eīm multū ꝉ paꝝ fructi
ficat n̄ ſcḋm mꝉtitudinē ꝉ paucitatē
ramorum · vel ſecunduz augmēta
temporū · ſed ſecundū habūdātiaz
vel defectū caloris et humoris Sic e
tiā homo penitēs ꝓficit in meritis
nō ſecundū numeroſitatē operum
vel diuturnitatē temporuz · ſed ſe
cundum quantitatē humoris et ca
loris . i . deuotiōis et caritatis Un̄ di
cit Augꝰ ꝙ non numeroſitas ope
rū · non diuturnitas temporū · ſed
maior caritas · melior qꝫ voluntas
auget meritū ·

¶ Capꝉm · lxiiij ·

Proſperitas temporalis aſ
ſiſatur fabe · que humorez
groſſum et inflationem gi
gnit · ſtomachū ledit · groſſū eius
ſanguinem facit · et fumū qui ca
pit offēdit et ſompnia terribilia et
vana inducit Sic temporalis ꝓſpe
ritas inducit inflationē ſupbie · vo
racitatem gule per quā etiam ad
litteram ſtomachus frequenter le
ditur · vel v̄ter in quo nutrimentū
ſpiritualis doctrine recipitur et re
tinetur eſt memoria quam ꝓſperi
tas temporalis ledit inducēdo ob
liuionem dei · Itē fumus vane glo
rie caput . i . mentē offendit replēs
eā fumoſitate vaītatis · Un̄ nimia
ꝓſpēitas tpalis īfatuat et inq̄etat
caput ratiōis Et ideo dicit Sene ·
xxxvij · Epiſt · Res inq̄eta felicitas
tpalis · ſe exagitat · mouz cerebrū ·
non vno genere alios in aliud irri
tat Hos ī potētiā · alios ī luxuriā ·
hos īflat · hos īflāmat · hos mollit et
hos r̄ſoluit Ipa etiā gignit t̄ribilia
ſōpnia . i . t̄rores fantaſticos · vt fre
quēt̄ timeāt q̄ in ꝓſperitatibꝰ ſūt
ea q̄ nō ſūt timēda · ſicut ſopnianti
bꝰ accidit Ps̄ · Illic trepidauerūt
timore vbi nō erat timor ·

¶ Capitulū · lxv ·

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

Pulchritudo anime aſſimi
latur pulchritudini arbo
ris. Nam pulchritudo ar
boris co nſurgit ex quatuor. Primo
ex ſtature proceritate. videlicet q̄
niam arbor eſt alta et eſt recta. et
ramorum denſitate debito modo c
ſerta. Sic pulchritudo anime primo
i hoc cōſiſtit quod ſit recta per intentio
nem. alta per contemplationē. et
ramis varijs circumſepta per vari
arum virtutū adornationem vel
diuerſorum bonorum operum mul
tiplicationem Dan. iiij. Arborem
ſublimē vidiſti atque robuſtam. cu
ius altitudo pertingit ad celum. a
ſpectus eius ingens erat et rami
eius pulcherrimi ¶ Secundo con
ſurgit pulchritudo arboris ex par
tium ordinabilitate. videmus enī
in diuerſis arboribus quod partes ea
rum et rami diuerſimode ordinant̄.
et ſecundum quod magis ſunt ordina
ti et inuicem proporcionati ita ar
bor redditur pulchrior vel minus
pulchra Iſti autem rami poſſumus
dicere quod ſint ſenſus et partes hoi
nis exterioris. qui quanto magis
ſunt ordinatiores in ſuis motibus mo
deſti tanto redditur hominis con
uerſatio et aſpectus et conuictus
pulchrior et gratioſior Danie. iiij.
Magna arbor et fortis et proceri
tas eius cōtingens celum. aſpectus
illius erat vſque ad terminos vniuer
ſe terre. folia eius pulcherrima ¶
Tercio conſurgit ex figure cōgru
itate ſiue formoſitate. variantur
enim arbores in figura. quia que
dam partes arboris tendunt ſurſū
quedam deorſum. quedam vero te
nent medium. Ille enim in quarum
medulla viget humor ſubtilis quē
calor ad ſuperiora ducit pyramida
tur in modum flāme que aſcendit

Sed ille in quibus eſt humor groſ
ſus et aquoſus inferius deprimū̄t
et anguſtātur. Ille vero in quibus
eſt humor medius medium tenēt
Vnde pars alia aſcendit et eſt cau
ſa eleuationis. alia deſcēdit et eſt
cauſa ingroſſationis Sicut ergo in
arbore ē triplex humor ſic i hoie ē
triplex amor. vnus qui eū eleuat et
iſte eſt amor ſubtilis. i. ſpiritualis
Alius qui ipſū deprimit et grauat
et iſte eſt groſſus et aquoſus. i. tre
nus et carnalis. ¶ Tercius eſt qua
ſi medius ſcilicet amor naturalis vel a
mor ſocialis et animalis. qui de ſe
nō deprimit per peccatū nec eleuat per
meritum. Et nota hic quod duplex hu
moris digeſtio fit i planta. prima
fit in radice q̄ fit in plante augmē
tationē. ſecūda fit in medulla plā
te propter eius completionē. matu
tionem dilatationē et conſeruatio
nē. et ſufficit hec duplex digeſtio ad
plāte perfectioēm. vnde digeſtiōr
cia i ſol alibus iuenit ſicut Ariſto.
dicit Sic etiam duplex digeſtio. i.
purificatio oportet quod fiat i aia. pri
mo i radice. i. i intellectū per puras co
gitatioēs et iſta valet ad augēdum
feruorē ſpiritus Ps. In meditatiōe
mea exardeſcet ignis. Secūdo opor
tet quod fiat in medulla. i. in affectu.
ſcilicet vt habeat puras affectioēs.
et hoc facit ad maturitatem morū
et ad completionem operum. et
ad dilatationem meritorum. et ad
conſeruationem virtutum et dono
rū. ¶ Itē quarto cōſiſtit pulchri
tudo arboris ſiue plāte i coloris vi
riditate Nā plāta quanto viridior
tanto pulchrior. Sed nota quod que
dam plante ſunt que ſemper vire
ſcunt. ſicut arbores q̄ cōpactā et ſo
lidā habēt ſubſtātiam et i quibus ē ſuffi
ciētia hūoris Quedam vero arbores

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

ſunt qué viriditate; ſuam aliquã
do amittũt. Sunt eñ frondoſe et
virides ĩ eſtate. ſed ſin e frondib9
et viriditate in hyeme. ſicut ille q̃
tarã ⁊ poroſã ſubſtãtiã habẽt. qḋ
eſt etiam ꝓpter defectu; humoris.
quia quando humor nutrimenta
lis nõ ſufficit natura illũ ſbtrahit
a partibus nõ neceſſarijs. pnta a
folijs. ne deficiat neceſſarijs. Que
dam vero ſũt que aliquando vire
ſcũt ſciz in eſtate. quandoq; vero
palleſcũt ſcz in hyeme. folia tamẽ
ſua non perdũt. Nã fortem habẽt
calorem ſibi incorporatum. et du;
ipſe calor ad iteriora arboris fugit
a facie frigidi aeris extẽior facies
arboris maxime ĩ folijs glauca fit
⁊ palleſcit. non tamen planta ta
lis expoliatur folijs propter viſco
ſitatem ſui humoris et intenſionẽ
caloris. Plantis ergo illis que ſẽ
per vireſcunt aſſimilant̃ virgines
q̃ ſũ.nũ virorẽ carnis ſemper tenẽt
.i.virginitatem. Plãtis vero que
aliquando viriditatẽ foliorum ſer
uant aliquando vero eam perdũt
aſſimilãtur ↄiugati q̃ ꝙ diu matri
monij ſeruãt honeſtatẽ. virides ali
quo modo poſſũt dici.i.cõtinẽtes.
Unde vocat̃ ↄtinentia coniugalis
Sed quãdo fidẽ thori nõ ſeruãt vl̃
matrimonio ĩdebite vtũtur preci
pue ĩ caſu vbi fit peccatum morta
le. tũc ex toto viriditatẽ perdunt
.i.cõtinẽcie honeſtatẽ. Plãtis aũt
que vno tpe palleſcunt. et alio vi
reſcũt ſimiles ſunt vidue. Nã in q̃
buſdã inueniẽt tam fortis calor in
terioris amoris ⁊ ta; viſcoſus.i.ta;
tenax humor deuotionis. ꝙ in ma
trimonio licet aliquo modo palle
ſcunt. vt in vſu matrimonij dele
ctationẽ carnis ſentiẽdo. tamẽ ꝓp
ter hoc folijs ſiue foliorum viridita
te non expoliantur. quia non rati
one libidinis. nec etiam indebito
modo ipſo matrimonio vtuntur.
ſed iteru; reuireſcunt quando ſũt
poſtea viduate. quia ↄtinẽtia; ſer
uãt et gratiam dei per bona opera
ↄſeruare et multiplicare ꝓcurãt.

Capitulum. lxvi.

Religio aſſimilatur pynee
que eſt pyni fructus.
Primo ratione apparẽtie
ſiue figure. Nam fructus pyni quã
to in ymo iuxta ſtipitem apparet
groſſus et in rotundum dilatat9
tanto in ſummo pyramidalis eſt ⁊
acutus. In quo figuratur ꝙ religi
oſi quanto plus ſe dilatant ⁊ diſtẽ
dunt circa inferiora. tãto plus mi
nuũtur circa ſuperiora. vel ĩ hoc ſi
gnificatur ꝙ religioſus circa infe
riora debet eſſe ſimplex et groſſus
⁊ circa ſuperiora ſubtilis ⁊ acutus
Secundo ratione continẽtie. qꝛ
pynea eſt nux magna cõtinens in
ſe multa grana. teſtis valde duris
incluſa. que per ordine; ſunt inui
cem coniuncta. quibuſdam tamẽ
teſtarum folliculis quaſi quibuſdã
parietibus ſunt diſtincta. et licet
teſta ſit multum dura fructũ tamẽ
dulciſſimum in ſe claudit Hec nux
magna religio ẽ q̃ ẽ magna propẽ
magna vota vel propter magna
opera. in qua contineri del ẽt mul
ta precioſa grana id ẽ multe deuo
te perſone. valde aute; dure teſte
quibus includũtur ſunt difficiles
obſeruantie regule quibus obligã
tur. que ſi non eſſent dure non eſ
ſent conſeruatie. Et hec grana de
bent inuicem glutino caritatis et
pacis et r̃gularis vnitatis eẽ ↄiun
cta ⁊ tamẽ ĩ ſuis actib9 ⁊ moribus
ordinata ⁊ diſtĩcta nõ tm̃ cellis et

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

hoſpitijs. ſed etiam officijs et tem
paalibus operibus congruis. ¶ Et li
cet teſta. i. exterior regule vel iſti
tutionum obſeruantia videatur eſ
ſe dura. non tamen eſt fugienda.
quia dulciſſimum tam gratie in p̄
ſenti q̄ glorie in futuro includit
in ſe fructum. Unde dicitur Heb.
duodecimo. Omnis diſciplina in
preſenti quidem non videtur eſſe
gaudij ſed meroris. in fine autem
exercitatis per eam dulciſſimū fru
ctum reddit iuſtitie. ¶ Tercio ra
tione adherentie quia ſcilicet pine
a eſt adherentie valde fortis et ma
gne glutinoſitatis q̄ diu recens ex
iſtit. et ſuam pinguem humoroſita
tem vetuſtate nō perdit. ſed poſt
q̄ ille humor eius conſumitur ſic
facile aperitur. Similiter etiam
religioſi debēt tam deo q̄ ſibi mu
tuo per amorem et concordiam for
titer inherere. ita q̄ dyabolus non
poſſit eos aperire. nec ab inuicem
diuidere. ¶ Et talis fortis inherenti
a eſt i pinea id eſt religione. q̄ di
u eſt ibi pinguis humoroſitas de
uotionis et gratie. ſicut erat i prin
cipio quando religioēs inceperūt
Unde tunc ſic erāt clauſe dyabolo
q̄ nō inueniebat locum ingredien
di in eis Sed nūc quaſi per vetuſta
tem tpis illa bona humoroſitas ni
mis diminuta videtur Et ideo quā
doq̄ dyabolꝰ eas aperit et diuidit
ab inuicē faciliter per diſcordias
et inuidias. et in ſciſſuras et par
cialitates peſſimas. Et ideo hodie
religioſos multos diuerſis vicijs
diſſipat. et maxime ambitionibꝰ.
ſuperbijs inuidijs. et multis alijs
¶ Item religionem nouiter in
grediens aſſimilatur propagini.
Propago enī ſecūdū auctoēs eſt
nouella vitis. Nam ſecundum Yſi
dorum ꝓpaginare eſt palmitē terre
imerſum ſternere et inde nouā vi
tem ꝓducere Nam palmes ſub ter
ra merſus terre admiſcet. et in ra
dicem conuertitur qua nutrimen
tū attrahitur. ex quo vitis ꝓpaga
tur et nutritur et augetur. Ille aūt
qui religionem ingreditur quaſi pal
mes terre imergitur. Terra enī ē
religionis humilitas in qua velut
mundo moriens qui ingreditur ſepe
litur. ſed ibi abſconditus radicem
caritatis mittit. per quā nutrimen
tū virtutum et bonorum operū et di
uinorū verborū ad ſe trahit. ex quo
nutritur et proficit quouſq̄ perfi
ciatur etiam ad fructꝰ alijs ꝓducē
dos. ¶ Itē religio ſine diſcipline
ſtudio non conſeruatur ſed efficitur ſi
milis ſeculo. Cuius exemplū appa
ret i roſa domeſtica. quia roſa do
meſtica plantatur et colitur ſic vi
tis. et ideo ſi inculta remanſerit ef
ficitur ſicut ſilueſtris Silueſtris au
tem tranſplātata ſi bene culta fu
erit efficitur bona roſa. Quaſi enī
roſa domeſtica eſt religio is ſtatꝰ
Nam p̄cipue religioſis dictum eſt.
Eſtis ciues ſanctorum et domeſtici
dei Sed hec ſi negligitur vt ſtudio
et correptiōe diſcipline nō colatur
efficitur ſilueſtris. i. ſimilis ſtatui ſe
culari Si autem econuerſo roſa ſil
ueſtris. i. homo ſecularis in religio
ne plantetur. vbi diligenter cultu
diſcipline rigatur efficitur roſa de
o domeſtica. āgelis grata. et homi
nibus odorifera

¶ Capitulū. lxvij.

Religioſus debet eē ſimilis
amiſo qd eſt herba Primo
quia amiſum. i. ſemē amiſi ē
q̄ntitate minimū. qr ſcʒ religioſus

debet ſe per humilitatem minimū
reputare · exemplo ſciꝫ pauli qui
dicebat .i. Cor · xv · Ego ſum mini
mus apoſtolorum qui nō ſum dig
nus vocari apoſtolus · quia perſe
cutꝰ ſum eccleſiaꝫ dei · ¶ Secundo
quia eſt figura rotundum quia ſci
licet religioſus debꝫ ſe reddere ad
motum obediētie promptū · Naꝫ
corpus rotundum eſt motui maxi
me aptum · ſicut patet in celo ·
qđ iō factū ē ſpericū et rotūdū ut
eſſet aptum reuolui ⁊ moueri Ma
thei viij · Dico huic vade et vadit ·
et alio veni et venit · Sic debet re
ligioſus obedire ſuis prelatis ·
Tercio quia eſt ſapore dulcoroſuꝫ
id eſt dulcedine plenum · Sic religi
oſus debet eſſe dulcis per manſue
tam et benignaꝫ conuerſationeꝫ ·
debet enim habere dulcem animū
id eſt dulcem linguam ⁊ dulceꝫ vi
tam · vt poſſit de ipſo laudari deus
et dici · Preueniſti eū in benedicti
onibus dulcedinis ¶ Quarto quo
qꝫ quia eſt in effectu virtuoſum ·
Nam habet virtuteꝫ calculū fran
gendi · opilationes ſplenis et epa
tis aperiendi diſſoluendi conſumē
di · et ventoſitates expellendi · q̄a
ſcilicet religioſus debet in ſe frāge
re calculum id eſt peccati duritiem
per contritionem · et opilationes ī
trinſecas aperire per confeſſionē ·
impietatis colligationes diſſolue
re per ſatiſfactionem · humorē car
nis et luxurie conſumere per abſti
nentie ſubtractionē · vētoſitates
vanitatis expellere per ſui abiecti
onem · ¶ Item religioſus debet
differre a ſeculari · ſicut roſa dome
ſtica a ſilueſtri · Differunt enim in
ter ſe · primo in foliorum multitudi
ne · quia ſilueſtres roſe habent fo
lia pauciora · ſed folia ortenſis ſūt
multa · Tanꝙ ergo folia roſe ſūt
dona et virtutes anime · que plꝰ
debent habundare in religioſo ꝙ̄ i
ſeculari · vel vt folia roſe ſūt verba
ſacre doctrine quibus affluere de
bet religioſus precipue ille cui cō
petit predicare · Item differūt in
colore · quia folia ortenſis ſunt om
nino rubea vel omnino alba · ſed
ſilueſtris ſunt modico rubore ad
mixta In quo ſignificatur ꝙ religi
oſis competit quedam caritas q̄ ſigni
ficat in rubedie · ⁊ quedam puritas q̄
ſignificatur in albedine · Vnde in
vtraqꝫ debent religioſi ſeculares
quoſqꝫ etiam bonos excedere · Itē
differunt in odore · quia roſe ſil
ueſtres ſunt minus odorifere ꝙ̄ or
tenſes Quia religioſi magis debēt
ꝙ̄ ſeculares exemplis bonorū ope
rum redolere · Item differunt in v̄
tute ꝙ ortenſes ſūt in ſapore quo
dammodo mordicātes · et magne
efficacie in medicina · Sic religioſo
rum et precipue predicātium ora
licet mordeant peccatorum vicia ta
mē ſūt eis valde medicinalia · ¶ I
tem religioſi debēt differre a ſecu
laribus ſicut arbores ortenſes a ſil
ueſtribus · ſilueſtres enī dicuntur
que naſcuntur in ſiluis · ortēſes ve
ro que plātātur in ortis · ortenſes
etiam excoluntur · ſilueſtres vero
ſibi relinquūtur Vnde dicit Ariſto
tiles ꝙ domeſtice ſiue ortēſes ſi nō
fuerint culte ſūt vt ſilueſtres · et
ēconuerſo ſilueſtres per debitā cul
turam ſiunt vt ortenſes · Et ſicut
ipſe dicit ꝙ arbores ſilueſtres ma
gis fructificant ꝙ̄ ortenſes propē
maiorem humoris habundantiam
parum virtuoſi · Vnde etiam fru
ctus ortenſes ſunt maiores melio
res ⁊ dulciores · Dicit enim ariſto
tiles ꝙ ſilueſtres ꝯferūt ortēſibus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

quando eis ex oppoſito complātā
tur. quia ſilueſtres ſunt calidiores
et ſicciores . et ideo excitāt calorē
ortenſium et confortāt. In hõibus
ergo quaſi ſilueſtres arbo͛es . que
ſibi ipſis id eſt proprio arbitrio ē
linquũtur ſunt perſõne ſeculares
Sed quaſi ortenſes que ſꝫ cura et
cultura hominū ſunt plantate ſūt
perſone religioſe . que ſꝫ cultura o
bedientie et cura et gubernatione
ſūt poſite prelatorum . Vnde ſi hu
iuſmodi ortēſes id eſt religioſi nō
fuerint culti id eſt a ſuis prelatis
correpti . et a ſuis exceſſibus refre
nati efficiēt vt ſilueſtres.i.ſecula͛es
Econtra autem ſilueſtres id eſt ſe
culares et peccatores per culturā
penitentie efficiuntur vt ortenſes
id eſt vt religioſi . et frequēter me
liores ꝙ̄ multi ex eis Pſai . xxxiij .
Erubeſce ſidō ait mare Gregori .
Quia ex actione quorundam ſecu
larium confunditur vita religioſō
rum Item ſilueſtres id eſt ſecula
res ꝙ̄uis faciant plures fructꝰ id
eſt plures elemoſinas . vel plu͛es
filios carnales . vel plures fructus
temporales ſcilicet per lucrum di
uitiarum ꝙ̄ religioſi pauperes et
continentes et non corporaliter
negociantes . tamen fructus id eſt
opera ſpiritualia ortenſium id eſt
religioſorum ſunt maiores id eſt
maioris meriti propter obedienti
am . et meliores id eſt melius per
fecti propter diligentiā . Cum enī
ſint pauperes et expediti a curis
huius mundi poſſunt diligentius
intendere operibus dei et ſic ea me
lius facere . Item ſunt dulciores
propter continentiam . Et quanto
aliquis plus abſtrahitur a delecta
tione carnis tanto plus percipit
de dulcedine ſpiritus . Animalis e

nim homo non percipit ea que ſūt
ſpiritus dei . i . Corin . ij . In hoc eti
am ꝙ ſilueſtres faciunt plu͛es fru
ctus ꝙ̄ ortenſes inſtruimur ꝙ nō
debemus rēſpicere ad operum mul
titudinem . ſed ad operum bonita
tem . Item ſilueſtres id eſt ſecula
res ſuo calore id eſt ſuo temporali
ſubſidio et fauore conferunt ortē
ſibus id eſt proſunt ipſis religioſis
eis temporalia conferendo . et qui
a etiam ipſi religioſi proficiunt ſi
bi q° ad meritū ipo̅s ſecl͛aes ad ſpi
ritualia atrahēdo ¶ Capl̄m . lxviij .

Saluti et perfectioni prope
debet homo primo intende
re . deinde vtilitati et ſalu
ti aliene . Cuius exemplum appa
ret in porro . quia in primo anno
ſemen non producit . ſed in ſecun
do . quaſi in primo anno intenderet
ſolum proprie perfectioni . ſed in
ſecundo producendo ſemen videt̄
quaſi intendere aliorum propaga
tioni . Similiter predicator primo
debet intendere ſibi per profectuꝫ
vite . deinde vtilitati aliorꝫ per ſe
mina doctrine Vnde Apoſto . i . Thi
mo . iiij . Attende tibi et doctrine .
In cuius rei exemplum etiaꝫ He
lias dixit mulieri vidue . iij . Re .
xvij . Vade et fac michi primum ſꝫ
cinericium panem et filio tuo . dei
de tibi . quia ſcilicet caritas hoīs
incipere debet a ſe ipſo . Vnde et
iſte ordo etiam in ſemine elemoſi
ne ē ſeruādus Augꝰ . in Encheri .
Qui vult ordinate el'iam dāe a ſe
ipo īcipere debet . et eā p̄mo ſibi
dare . ē enim el'ia opus miſericor
die . veriſſime qꝫ di ctū eſt . Miſerē
aīe tue placēs deo Ideo etiā ordo i
correctione ſeruādus eſt ſcꝫ vt q̄
vult corrigē aliū pꝰ corrigat ſeipm
qꝫ Gre i . vi . Moral' Mūdꝰ eē debꝫ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

a viciȷs ꝓpͥs qui curat aliena cor
rigere· quo tāto perſpicacius aliȷs
fugienda videat quanto hec ipſe ꝑ
ſcientiam ⁊ vitam verius declinat
Quia neqꝙ̄ pure in membris ma
culam conſiderat oculus quē pul
uis grauat· et ſuperiectas ſordes ē
gere nō valent manus que lutum
tenent· Et ſimiliter yſid· dicit in li
bro de ſūmo bono· ꝙ non debet vi
cia aliena corripere qui adhuc vi
ciorum contagionibus fuerit inuo
lutus· Improbum enim eſt argue
re quidꝙ̄ in alio quod ad huc repre
hendit in ſeipſo·

Capitulū· lxix·

Sanguis criſti aſſimilatur
opobalſamo .i. liquori bal
ſami Primo ratione origi
nis. Sciendū enim ꝙ ꝓpͥe arbor
tota dicitur balſamum· lignum ve
ro carpobalſamum· ſem en autem
et ſuccus opobalſamum· ex eo ꝙ
ferreis vngulis cortex ligni percuti
tur. ⁊ per corticis vulnera q̄ſi per
cauernas egreditur· Quod totū
criſto competit· ratione ſue paſſio
nis· Cuius liquor .i. ſanguis ꝑ ca
uernas corticis .i. ꝑ vulnera corpo
ris ferreis clauis impreſſa effluxit
Bernardus in quodam ſermone
dicio ꝙ merita mea michi non ſuf
ficiunt ⁊ q8 michi deē audacter v
ſurpo ex viſceribus criſti que miſe
ricordia effluunt· nec deſunt fora
mina per que defluant Patet em̄
archanum cordis per foramina cor
poris· patent viſcera miſericordie
dei noſtri in quibus viſitauit nos
oriens ex alto· Item Bernardus
Ex conſideratione remedii periculi
mei quantitatem cognoſco. filius
dei iubet occidi vt precioſo ſangui
nis illius balſamo meis medeatur
vulneribus· Secundo ratione
ponderis· Nam balſamum in aqua
poſitum mox fundum petit· ſi verū
et non ſophiſticatum fuerit· Simi
liter ſanguis criſti et glorioſa eiꝰ paſ
ſio poſita per meditationem in aq̄
tribulationis noſtre mox fundū
petit· quia grauiorem ſe omnibus
tribulationibus noſtris oſtendit·
Et ſic tribulationes noſtras ꝯ̄gues
ſui ꝓderis leues et tolerabiles red
dit Gregorius. Si paſſio criſti ad
memoriam reuocetur nichil eſt ad
eo durum quod non equo animo
toleretur· Vnde Apoſto· Hebreo·
xii· Recogitate eum qui talem ſu
ſtinuit aduerſus ſemetipſum a pec
catoribus contradictionem vt nō
fatigemini animis veſtris deficien
tes· Tercio ratione inciſionis·
Nam in balſamo ſola exterior cor
tex inciditur· Lignum autem nul
lo modo tangitur ferro· Sic etiam
in criſto ſola caro inciſa eſt ⁊ leſa·
ligno diuinitatis nullam paſſionē
vel leſionem ſentiente vel ſuſcipiē
te· Nota etiam ꝙ tempore eſtiuo
cū cultello oſſeo rami ipſius bal
ſami leniter inciduntur ne lignū
interius ledatur· et ſub cortice in
ciſo vitree ampulle ponuntur· in
quibus gutte ſtillantes colligunt
Iſte ampulle vitree ſunt mentes
pure et humiles· ſcilicet vacue per
humilitatem· ⁊ etiā vitree ꝑ puri
tatem· que recolligunt rememorā
do et compatiendo guttas ſāgui
nis criſti et penas corporis eius
Quarto ratione odoris· quia ſcḋm
Plinıū omnibus odoribus prefer
tur balſamū· Balſamū em̄ illud ē
optimum q8 eſt odoriferū· pondero
ſiſſimum· ſemine maximum· mor
dens guſtum atq3 in ore feruidum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

Et colore rufum. Dicet enim arbor
balſami ſiue eius frutex que nūq̄
creſcit vltra altitudinem duorum
cubitorum ſit viti ſimilis. et in fo
lys ſit ſimilis rute. ſed albioribus
ſemper manentibus. tamē liquor
rufus eſt. Omnia autem predicta
habz ſanguis ſiue criſti paſſio Eſt
em̄ odoriferus per attractionis ſu
auitatem. Vnde criſt⁹ dixit. Ego
ſi exaltatus fuero a terra oīa tra
ham ad meipſum Item ponderoſiſ
ſimus. i. grauiſſimus per doloris i
menſitatem Tren. i. Attendite et
videte ſi ē dolor ſimilis ſicut dolor
meus. Item eſt ſemine maximus
per ꝑpagatiōis fecunditatem. q̄z
multi fily dei ex ſanguiue criſti tā
q̄ꝫ fruges ex quodam ſemine in t̄
ram ſparſo ꝓgeniti ſunt Vnde cri
ſtus aſſimilauit ſē grano frumenti
in terram cadenti et morienti. qđ
multum fructum affert Jo. xy. J
tem debet mordere guſtum anime
per dolorem compaſſionis. et debz
ferue in ore per verbū predicatiōis
ſcz vt frequenter et feruenter cri
ſti paſſio predicet Apoſt. i. Corint.
.i. Nos p̄dicamus criſtum crucifix
um et c̄. Eſt em̄ ſanguis criſti caloē
rufus. q̄z caritatis ardoē et crucia
tus dolore vehementer excoctus.
et eſt valde mirabile q̄ꝫ balſamuz
q̄uis ſit rufum tamen veſtem mū
dam nō polluit. vt dicit yſidorus.
Sed longe amplius eſt mirabile.
q̄ꝫ ſanguis criſti rubeus nō ſolum
nō polluit ymo etiam īmundos ab
luit. Apoca. i. Dilexit nos et lauit
nos a peccatis noſtris in ſanguiē
ſuo. Quinto ſanguis criſti aſſi
milatur balſamo et hoc ratione va
loris. Valet enim balſamū ad mł
ta. Nam fetum mortuum educit.
Et hoc ſignificat. quia ſanguis ſeu

paſſio criſti mediante penitentia
peccatum mortale de cōſcientia ex
trahit Nam penitentia et cetera ſa
cramenta in virtute paſſionis cri
ſti operantur. Item balſamuz mor
tua corpora incorrupta cuſtodit.
quia quātum diſſoluit tm̄ ꝯſuit.
Similiter exemplum paſſionis cri
ſti carnem quidem id eſt carnalia
vicia mortificat. ſed mortificatos
carne a peccatorum corruptione ꝯ
ſeruat. Nam qui criſti ſunt carnez
ſuam curcifixerunt cum viciys et
concupiſcentys vt dicit Apoſto.
ad Gal. v. Item balſamum mor
ſib⁹ venenoſis occurrit. quia paſſi
o et crux criſti valde temptationi
bus demonum obſiſtit. Et ideo fi
gurata fuit in ſerpente eneo. cui⁹
aſpectus a morſibus ſerpentum li
berabat Nume. xxi.

Capitulū. lxx.

Sancti viri aſſimilātur flo
ribus. De quibus dicitur
Cāticorū. y. Flores appa
ruerunt in terra noſtra. i. in eccle
ſia vel in carne humana Sunt em̄
ad modum florum multi odoris in
exemplis quibus alios attrahunt
Apoſtolus. y. Corintheorum. y.
Criſti bonus odor ſumus. Cantico
rū. y. Vinee florentes odorem de
derunt et vox et c̄. Item ſūt dulcis
ſaporis in verbis quibus audienti
um mentes reficiunt Ps. Quam
dulcia faucibus meis eloquia tua
ſuper mel ori meo Prouerbiorum
xvi. Dulcia eloquia maiora reperi
et. Item pulchri coloris. i. gratioſi
aſpectus in moribus ſuis et hone
ſtis et modeſtis. quibus intuentiū
oculos alliciūt. ſicut dicitur de bea
to Stephano Actuum. vi. q̄ꝫ intu
entes in eum omnes qui ſedebāt
in ꝯſilio viderūt faciē e⁹ tāq̄ꝫ faciē

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

angeli. Item ſunt ſicut flores max
ime virtutis ſcȝ in miraculis ⁊ ſig
nis que ſupra naturam oñdunt.
ſicut criſtus dixit. Signa autem e
os qui crediderint hec ſequentur
In nomine meo demonia eiciēt ¶
Item flores cāpos ſiluas ⁊ ortos ſu
a pulchritudine et exornant et ve
ſtiunt. Nam in campis lilia. et in
ortis roſe. ⁊ in ſiluis viole inueni
ri conſueuerunt. Tanq̄ ergo lilia
agri ſunt virgines que ī agro cor
poris ſui virginitatis candorē et o
dorem deo exhibuerunt. Tanq̄ ve
ro roſe rubentes fuerunt ſcī mar
tires quoruȝ vita fuit velut ortus.
ſpinarum ſepe. hoc eſt multitudīe
penarum et ſuppliciorū xpi amore
circumdatus. in q̄b9 velut roſe al
beſcentes puritate nituerunt. et
velut roſe rubee ſāguine ſuo pur
pureo rutilarunt. Sed tanq̄ viole
ſiluarum fuerunt confeſſores. quo
ruȝ plurimi in ſiluis ſeu heremis de
um ɔtemplantes latuerūt. et om
nes velut viole odore bone vite re
doluerunt. et per mentis humilita
tē precipuaȝ īclinata ſemp capita
deo tenuerunt. ſicut viola circa flo
rē aliquātulū incuruat ¶ Item ſā
cti viri aſſimilātur gariofolis quo
rū illi ſunt electi. qui habēt nigrū
colorem. acutū ſaporeȝ. ſuauem o
dorē. ⁊ qui manu cōpreſſi emittūt
aliquē humorem. Sic viri ſancti ⁊
perfecti ſunt colore nigri per appa
rentie deſpectioneȝ. ſapore acuti p
ſapientie contemplationem. odorē
ſuaues per gratie vel gratam con
uerſationem. complexione humi
di per lacrimarum emiſſioneȝ. Nā
compreſſi iniurys plus iuuant ſe
lacrimis q̄ vindictis. Vnde Amb.
de ſe dicebat aduerſus milites go
thos. Arma mea lacrime mee fue
runt. Item gariofoli cerebrum et
virtutem animalem confortant.
quod faciunt ſancti ſuis conſilys.
cordis pauorem reuelant ſuis exē
plis. et virtutem nature deficien
tis in proximis adiuuant ſuis ele
moſinis vel beneficys ¶ Item ſā
cti viri aſſimilantur palmitibus ¶
Primo ratione nutritionis. q̄a pal
mites a vite nutrimentum ſuſcipi
unt. Et ideo tam diu viuunt ⁊ fru
ctificant q̄ diu viti permanent v
niti. Nam nutrimentum quod a vi
te ſuſcipiunt ſolū q̄tum necē eſt re
tinent. quod vero ſuperfluit ī ma
teriam germinis. frondis. floris ⁊
fructus tranſmittunt. Vnde palmi
tes a vite ſeparati non fructus fa
ciunt ſed areſcunt. Sic ſimili etiam
modo ſancti viri q̄ diu per gratiaȝ
vel caritatem viti criſto. qui dixit
Johannis. decimo quarto. Ego ſū
vitis vera ſunt vniti viuunt et ſpi
rituales fructus faciunt. ſed ab eo
per peccatum ſeparati. non faciūt
fructus vite. i. opera vite eterne di
gna. Et ideo dixit ipſe criſtus Jo
hannis. decimo quinto. Ego ſum
vitis vos palmites. ⁊ ſicut palmes
non poteſt ferre fructum niſi man
ſerit in vite. ſic nec vos niſi in me
manſeritis. ¶ Secundo ſancti vi
ri aſſimilantur palmitibus. et hoc
ratione inſertionis. quia ſurculus
vnius palmitis ſiue vitis inſeritur
in alio palmite ſiue vite. et fructi
ficat in eo Vnde docentur homīes
ex eadem vite facere vuas diuerſi
coloris. quia ſi dum vitis īſeritur
viti fiat inſertio in tribus ramis p
cedentibus ab vno ramo ipſius vi
tis. et cum vno ſurculo inſertiōis
colorem rubeum appoſueris. et cū
alio blaueum. ⁊ cum tercio colorē
croceum vel etiam album. ſinguli

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

palmites ex predictis ramis proce
dētes tales vuas faciēt quales ap
poſiti ſunt colores. Et ſimiliter eti
am poſſet fieri in alijs prelatis ſuo
modo. Sicut autem palmites vel
rami vitis inuicem incorpantur p
inſertionem. ita fideles criſti debēt
inuicem vniri et incorpari per cari
tatis dilectionē. Et tunc vnuſquiſqꝫ
faciet vuas diuerſoꝝ colorum. qꝛ
ſcilicet pticipabit merita ſingulorū
Ps. Particeps ego ſum omnium
timentium te et cuſtodientiū man
data tua. ¶ Tercio ſancti viri aſ
ſimilantur palmitibꝰ ratione prote
ctionis. qꝛ palmites pāpis veſtiū
tur. quorum ſubſidio ab ardore et
frigiditate defenduntur. Vn pam
pini ſunt virtutes q̄ nos defendūt
et a calore proſperitatis et a frigo
re aduerſitatis. Nam in pſperita
te accedet luxuria et gula. In adūſi
tate vero frigeſcit inuidia et accidia
Sed a luxuria ptegit pampinus ɔ
tinentie. A gula pampinꝰ abſtinē
tie. ab inuidia pampinꝰ caritatis
Ab accidia pāpinus ſpei. qꝛ ſpes p̄
mij multū ſollicitat et cōfortat Sꝫ
nota qꝙ quilibet pāpinus vt dicit
Ambroſi. eſt alicubi interciſus vt
ſolis calorem ad maturitatē fructꝰ
admittat. Et ſimiliter quelibet v̄
tus ad hoc vt eius fructus ſit com
pletus id eſt vt faciat meritoriuꝫ
opus oportet qꝙ admittat calorem
ſolis ideſt amorē caritatis. ſine q̄
nullum opus eſſet meritorium et
nulla virtus perfecta. ¶ Quarto
ſancti viri aſſimilant palmitibus
ratione colligationis. Nam palmi
tes vitis quedam de ſe vincula e
mittunt quorum amminiculo tur
binibus ventiſqꝫ reſiſtunt. et ſuos
fructus melius ſuſtinere poſſunt.
Multum enim a principio ſūt gra

ciles illi. Et ideo huiuſmodi retina
culis indigent quouſqꝫ fiant ſolis
beneficio fortiores. Similiter etiā
illi qui ſunt imbecilliores et impe̅ri
tiores vel minores in via dei debēt
ſe maioribus atqꝫ peritioribus qui
buſdam obedientie vel familiari
tatis et diſcipline vinculis obliga
re et coniungere vt ſuſtētetur ab
eis. et eorum exemplo conſilio et
auxilio protegent a turbibus tri
bulationum. et a ventis temptati
onum quouſqꝫ diuine gratie bene
ficio ipſi efficiatur perfecti. ¶ Qui
to ſancti viri aſſimilantur palmiti
bus ratione putationis. videlicet
qꝙ palmites ſingulis annis volūt
putari. et ſic ſe magis dilatant et
magis fructificant. et ſi diu puta
ti non fuerint degenerant et in la
bruſce ſpeciem ſe cōmutant Et ſi
militer homines qui volunt profi
cere et i meritis dilatari nec dege
nerare a iuſtis vt efficiant peccato
res. debent cogitatus et actus ſu
os ſepe cum gladio lingue per cō
feſſionem putare et pronūciare.
ſꝫ ſaltē ſemel ſingulis ānis tenetur
homo cōfiteri ex precepto eccleſie
et debet putare vineam conſcien
tie ſiue vite ſue Johā. xv. Omneꝫ
palmitem qui fert fructum purga
bit eum vt fructum plus afferat.
¶ Item ſancti viri ſunt ſimiles li
gnis thinis ¶ Primo quia talia
ligna ſunt ſpinoſa. et albe ſpine
ſimillima. Similiter etiā ſancti viri
ſunt in hac vita ſpinoſi id eſt com
punctionibus et afflictionibꝰ plēi.
cum ſpinis tn̄ .i. afflictionibus car
nis habent albedinem innocentie
et puritatis mentis. ¶ Secundo
ſancti viri aſſimilantur lignis thi
nis. qꝛ ligna thina ſūt īputribilia.
quia vt quidam dicunt nec ī igne

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

comburūtur. nec in aq̄ua reſoluū
tur. Sic ſancti viri ſunt per conſtā
tiaꝫ ſolidi. ꝙ nec igne aduerſitatis
vruntur. nec aqua voluptatis rēſol
uuntur Pſ. Tranſiuimus p ignē
et aquam ¶ Tercio ſancti viri ſūt
ſimiles lignis thimis. Quia talia li
gna ſunt ſpecularia. Sunt em̄ val
de fulgentia et ad modum ſpeculi
polita ſiue ad modum vnguis Vn
de in eis reſultant ymagines ſicut
in vngue. Similiter ſancti habent
ſe per modum ſpeculi. In quorum
vita velut in quodam ſpeculo qui
libet conſpicere p̄t vitam ſuam. l
q̄ ſit feda ſi ab ea diſſentiat. vel q̄
ſit pulchra ſi in ea conueniat. Ex
hys autem verus ſalomō criſtꝰ fe
cit in domo eccleſie gradus. qꝛ ex
eorum exemplis ꝯſpicimus quali
ter ad vitam eternam ſcandere de
beamus. Fecit etiā ex hys fulcra. i.
ſedilia. quia ex eorum q̊ꝫ virtutibꝫ
colligere poſſumꝰ quales nos eſſe
oportet. vt in nobis velut i ſuis ſe
dibus reſideat deus.

¶ Capitulum. lxxi.

Sapientia aſſimilatū amo
mo. de quo fit mētio Apo
ca. xviij. Cinamomum et
amomū et odoramentorum ⁊c̄. A
momuꝫ eſt herba naſcens in ſiria.
cui ſapiētia aſſimilatur. Primo ꝓp
ter odorum varietatem. Eſt enim
herba odorifera habens odorem ſi
cut cinamomum. Item eſt colore
ſubrufa habens folia coiūncta. et
ſeīa copioſa. ⁊ albū florem vt vio
la ſicut dicit Dyaſc. Similiter ſapi
entia eſt odorifera quia generat ho
neſtatem. et colore ſubrufa. quia
inflammat caritatem. ⁊ habet fo
lia. i. verba coniuncta in q̄tuꝫ ſua
det vnitatem. ⁊ in ſemine copioſā
per verborum affabilitatem vel af
fluibilitatem Nam ſemen eſt v͛buꝫ
dei quo ſapiens affluit Item habꝫ
florem album per contemplatiōis
puritatē. quia quaſi albi flores ſūt
pure meditationes ¶ Secundo ſa
pientia aſſimilatur amomo prop
ter proprietatum eligibilitatem.
quia illud amomum eſt eligendū
qd eſt recens longum albuꝫ ſeīne
plenū ſuper virgas purpureas ex
paſſū. maxie odoriferꝫ ⁊ ꝑōderoſū.
Vnde ꝓpter omnes iſtas conditio
nes doctrina ſapiētie. i. ſacre ſcrip
ture eſt inter doctrinas maxime e
ligenda. Nam ipſa eſt ſemper rēcēs
ꝓpter expoſitionum nouitateꝫ. ip
ſa longiſſima per temporis diutur
nitatem Ipſa enim cepit tradi vt
dicit Augꝰ. ab exordio generis hu
mani et durabit vſqꝫ ad finem Et
ideo ipā de ſe dicit Eccī. xxiiij. Ab
inicio et ante ſecula creata ſum et
vſqꝫ in futurū ñ deſinaꝫ Itē ipſa ē
alba ꝓpter ſermonis puritatem. in
quo nulla includitur obumbratio
vl' permixtio falſitatis. ſemine ple
na propter verborum fecunditatē
Nam verba dei que in ipſa continē
tur quaſi quedam ſemina ſunt qui
bus filij ſpirituales in fide criſti ge
nerantur Jacobi. i. ¶ Voluntarie e
niꝫ genuit nos verbo veritatis ⁊c̄
Item eſt ſuper virgas purpureas
id eſt ſuper mentes doctorum et
martirum expaſſa. Ipſi enim fue
runt virge propter tranſgreſſorū
correptionem. propter errantium
directionem. ꝓpter debilium ſuſtē
tationem. fuerunt etiam purpure
e per amoris inflammationem. p
ſanguinis effuſionem. vel ꝓpter r̄
giminis prelationem. Naꝫ purpu
reus quidē color eſt regalis color.

Item odorifera ꝓpter hōneſtate m
Honeſtas enī aſſimilatur odori ꝓp
ter actractionē. qꝛ honeſtum ē qḋ
ſua virtute nos trahit vt dicit Tul
lius. De ſapientia dr̄ Sapien. vij.
Venerunt michi oīa bona pariter cū
illa. et innumerabilis honeſtas ꝑ
manus illius. Itē ipſa eſt pondero
ſa ꝑ ſententiarū grauitatem Yſai.
xxxiij. Verba legis ponderans ¶
Tercio ꝓpter virtutis multiplicita
tē. Habet enī amomū multas vir
tutes. videlicet ſcorpionū ictibus
reſiſtendi. oculos fouendi. ⁊ dolo
rē inteſtinorū ſedandi. Sic ſapien
tia ictibus ſcorpionum. i. deceptioī
bus obuiat hereticorū. oculos mē
tis illuminando confortat. ⁊ in do
loribus cōſolatur et letificat. ¶ I
tem ſapientia aſſimilatur buxo.
Primo ꝓpter ſue ſoliditatem. Eſt
enī arbor hec ſolide ſubſtantie et ꝯ
pacte. et humiditatis viſcoſe. ꝓpt̄
quod lignum eſt ponderoſum ⁊ in
aquam miſſum mox petit fundū
Quia poros apertos n̄ habet in q̄
bus ſubintret aer. ꝓpter hoc ſup
aquam natare non poteſt. Similit̄
ſapientia vera ⁊ ſpiritualis reddit
hominē ſolidū. i. patientem in ad
uerſis. et cōpactum. i. cōſtantē in
periculis. et humidū. i. habundātē
in lacrimis. Nā cor ſapientis vbi
triſticia Eccī. vij. Item viſcoſuꝫ in
amicitijs. Nam viſcus illud qḋ ei
adheret nō tantuꝫ capit. ſed et te
net. Quia ſcilicet homo ſapiēs te
nax. i. firmus eſt in amicitia quam
accipit. Item facit ponderoſum in
verbis Eccī. xxi. Verba ſapientū
ſtatera ponderabuntur. Item ꝓfū
dum in ſcripturis. Nam petere fū
dum aque eſt penetrare ꝓfundita
tē ſcripture. ſecundū illḋ Iob. xxviij
Profunda fluuiorū ſcrutatus eſt ⁊
abſcondita produxit in lucem.
Secundo ꝓpter materie lenitatem
Nā tabula buxea ꝓpter lenitateꝫ
materie optime politur ⁊ tergitur
Et illud vere cōpetit ſapienti habe
re mentem politam et terſā ab ō
ni vicio et macula. Vnde Grego.
nazanzenus dicit. qꝛ prima ſapiē
tia eſt vita laudabilis. et apud de
um pura mens. per quā puri pu
ro iunguntur et ſancti ſancto ſoci
antur. ¶ Tercio ꝓpter viroris cō
tinuitateꝫ. quia buxꝰ habet folia
ſēper virentia. ⁊ dr̄ hec buxꝰ arbor
et hoc buxum pro ligno Vnde qui
dā dixit. Hec buxꝰ creſcit hoc bux
um creſcere neſcit. Folia igitur e
ius nō de leui cauſa cadūt. ſed dū
vnum cadit alterum creſcit. Et i
deo buxus ſēper virens eſt. ⁊ q̄a
color viridis eſt maxime gratus o
culis. qꝛ buxus habet folia ſemper
virentia ſignificat qꝛ homo ſapiēs
ſemꝑ habet verba grata ⁊ amabi
lia Eccī. xx. Sapiēs in v̄bis ama
bilem ſe facit ¶ Item ſapientia aſ
ſimilatur radici. Nam radix licet
ſit viſu hiſpida tamen eſt mollis ī
ſubſtantia Sic ſapiens q̄uis exte
rius oſtdat ſe hiſpidū et rigidū. ta
mē corde eſt benignus et mollis.
Sap. i. Benignus enī eſt ſpiritus
ſapientie Itē radix eſt poroſa Po
ri autē ſunt ſubtiliſſima corpis fo
ramina ſiue vie. Vn̄ in hoc ſignat
multas et ſubtiles vias quibus ſa
piens in bonis agendis vel malis
amouendis ſeu impediendis habū
dat. Itē qꝛ incedit tortuoſe nūc ex
ſt verſus latus vnū nūc in latꝰ op
poſitū. Qḋ etiā ſapiens facit ſiue
in iudicio dū merita perſonaꝝ ſeu
ꝑtium diſcutit. vel in ſeipſo dum v
trumqꝫ oppoſitum attendit. Nam
in die bonorum non immemor eſt

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

malorum et ecõuerſõ. et ſic vtrũ
q̃ latus ad modũ rei tortuoſe vnũ
tenendo et aliud conſiderando oc
cupat et tangit ¶ Itẽ ſapiens ve
rus aſſimilatur hebeno. quod eſt li
gnum ethiopicũ. colore nigrum.
tactu lene et planum. durũ et pon
deroſum Vnde ꝓpter compactionẽ
pororũ in aqua poſitũ mox fundũ
petit. vt dicit Phũs in libro de ve
getabilibus et plantis. et tamẽ ſi
igni appoſitum fuerit ipſũ rapit a
ſuauem de ſe odorẽ et fumuȝ emit
tit. Similiter homo vere et ſecũdũ
deum ſapiẽs eſt coloris nigri .
.i. apparentia deſpectus per humili
tatem. Nõ em̃ homo ſapiens ẽ ſui
oſtentatiuus. Vnde Gre⁹. nazan
zen⁹ dixit. Hoc ipſũ philoſophat⁹
ſum ne philoſophari viderer. ſciẽs
q̃ velle videri ſapienteȝ hoc eſt õ
nino non eſſe ſapientem. Itẽ eſt
tactu planus. i. manſuetus per con
uerſationis lenitatem. durus per
iuſticie ſeueritatem. ponderoſus p
prudentie maturitatem. Fundi a
que. i. ſcripture vel ſapiẽtie. vt ita
dicam eſt petitiuus per intelligenti
e profunditatem Igne inflãmabi
lis per caritatis feruiditateȝ. boni
odoris emiſſiuus per boni exempli
ſuauitatem Apoſt. ij. Corin. ij. Cri
ſti bonus odor ſumus.

¶ Capitulũ. lxxij.

Scientia humana aſſimilaẽ
illi herbe que dicitur fum⁹
terre. Quod patet primo
ex ipſi⁹ gñatiõe. ꝓpterea em̃ ſic dr̃
q̃ eſt gñata ex quadam fumoſita
te groſſa rẽſoluta a terra. Quaſi au
tem fumoſitas a t̃ra reſoluta ẽ ſen
ſitiua cognitio per abſtractioneȝ a
materia. et ex hac fumoſitate gñã
tur hec herba ſcȝ ex ſenſitiua cogni
tione ſcientia intellectiua Vñ phũs

dicit q̃ omnis nr̃a cognitio oritẽ a
ſenſu. Nichil em̃ ſc̃dm eum eſt i in
tellectu qd̃ prius nõ fuerit in ſẽſu.
licet alio mõ ſit in ſenſu et alio mõ
in itellectu ¶ Secũdo patet ex cõ
patione. q̃ hec herba eſt tãto me
lior quanto viridior. Vnde duȝ ſic
catur nullius valoris efficiẽ. Sic ẽ
in ſcientijs. Nam herba quanto ẽ
viridior tãto magis delectat aſpe
ctũ. Vnde illa ſcientia eſt vt herba
viridior q̃ magis delectat intellec
tũ. et talis ſcientia eſt ceteris me
lior. ſic ſciã diuina vt Phũs dicit
in libro de partibus aĩalium. q̃ li
cet de diuinis poſſumus min⁹ ſciẽ
q̃ de alijs rebus. tamẽ illud modi
cũ delectabilius eſt q̃ oĩm aliorum
cognitio que apud nos ſunt. Item
herba tanto viridior quanto hũoro
ſior. et illa ſcientia eſt viridior que
humoroſior. i. affectuoſior. In quo
et omnes alias ſciẽtias excedit ſci
entia theologica. q̃ maxime eſt af
fectiua. i. ad amorem et affectuȝ bo
ni inflãmatiua. Ihere. xxiij. Nõne
verba mea quaſi ignis. ¶ Tercio
patet ex purgatione. q̃ hec herba
purgat melancoliam. Eſt em̃ cali
da in primo gradu Sic ſcientie ſtu
diũ releuat triſticie tedium et me
lancoliã. i. accidiã fugat. ſed p̃cipu
e hoc facit ſcriptura que maxime ĩ
triſticijs conſolaẽ. Vnde. i. Mach.
xij. Habẽtes ſolatio libros ſanctos
Quarto patet ex iflatione. q̃ hec
herba ẽ inflatiua et vẽtoſitatis gñã
tiua Vnde cuȝ aniſo l' feniculo ẽ mi
ſcenda. Sic ſciã eſt occaſio iflatio
nis ſupbie dicẽte Apoſt. Sciã iflat
et ventoſitatis vane glorie. ñ cuȝ
aniſo l' feniculo. i. dei timore ventuȝ
vanitatis expellente miſceatur Vn
de Gre nazãzen⁹ dicit. q̃ ſciẽ deſide
riũ et iq̃ſitio q̃ſtionuȝ niſi timor dei

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

preceſſerit effrenatos aīos in pre
ceps ducit.

¶ Capitulū .lxxiii.

Scripturā ſacra nutrit nos
in vbis et edificat in exem
plis et purificat in memo
rijs. Unde ipſa aſſimilatur fago.
Cuius glandes ſunt exterius triā
gule. leui cortici incluſe. et ſunt dul
ces et nutribiles Unde de eis homi
nes antiquitus viuebāt. Sic ſacre
ſcripture verba ſunt triangularia
inquātum inſtruunt nos de fide bea
tiſſime trinitatis. Vel inquātū nos
de tribus virtutibus theologicis ī
formant. Vel quia ꝯtinent ſub litterā
triplicem ſenſū miſticū. ſcʒ anago
gicū allegoricū et tropologicū ſiue
moralem. Et ſūt ſpirituales ſacre
ſcripture intelligētie ſub leui cortice
.i. ſub facili littera incluſe. et ſūt
dulces valde. ſcḋm illḋ Pſ. Quā
dulcia faucibus meis eloquia tua
ſuper mel ori meo. Et ſūt ſpūs nu
tritiue .i. ſpūalis vite ꝯſeruatiue.
Mat. iiii. Non in ſolo pane viuit
homo ſed ī omni verbo qḋ procedit
ab ore dei Unde Moyſes in monte
quadraginta diebus cū iſto ſolo cibo
permanſit. ſcilicet allocutionis diuine
ſine aliquo corporali cibo. et ſimilit̄
alij antiqui patres hoc cibo ſpūali
aliti ſunt. ¶ Item fagus eſt arbor
edificijs et aſſeribus valde apta.
Sic ex ſacra ſcriptura trahuntur
aſſeres ſcilicet ſanctorum patrum
exempla. ex quibus conſtruuntur
ſpiritualium virtutū optima edifi
cia. ¶ Item fagus eſt arbor. cuius
ſubſtantia pura a vermibus nō corroſā
eſt arti vitree valde neceſſaria. quia
ex eius cineribus cum alijs adiun
ctis vitrum maxime fit. Cinis aūt
fagi eſt memoria mortis ad quam
nos ſacra ſcriptura inducit. et ex
hoc fit vitrum puritatis. Et hmōi
memoria hominē a peccatorū ſor
dibus preſeruat. ſecundum illud
Eccli. vii. Memorare nouiſſima tu
a et ineternum nō peccabis. ¶ Itē
ſacre ſcripture doctrina aſſimilat̄
nuci. Quia fructus nucis vt dicit
phūs. tantam vim habet vt miſſus
inter fungos et cibos venenoſos.
quicquid in eis eſt virulētū effūdat
rapiat et extinguat. Sic ſac̄ ſcrip
tura quicquid eſt virulentum vel
noxium in humanis diſciplinis ſi
ue ſcientijs corrigit et ꝯdempnat
Unde de ipſa ſacra ſcriptura dicit
Auguſtinus ſecundo libro de doc̄
na criſtiana. quod quicquid homo di
dicerit ſi noxium eſt ibi dampnat̄
ſi vtile ibi inuenitur. ¶ Item ſac̄
ſcriptura aſſimilat̄ auellane. ¶ Pri
mo ratione cōmunitatis. quia ſic
dicit phūs. ex eo quod in publico loco
quaſi in ſilua oritur et ab omnibꝫ
euellitur. ideo auellana vocatur.
Similiter ſacra ſcriptura ita pub
lice et cōmuniter docetur vt ab ō
nibus participari et haberi poſſit.
Unde precipuus eius actor et doc
tor criſtus diſcipulis ſuis precepit
Predicate euangelium omni crea
ture Mathei. xvi. ¶ Secundo rati
one difficultatis et etiam vtilitatis
Quia auellane ſunt quidem ad di
gerendum dure. ſed ſi ſunt bene
digeſte multum ſunt nutritiue Si
militer ſentētie miſtice ſacre ſcrip
ture licet ſint ad digerendum du
re .i. difficiles. tamē bene intellec
te vel expoſite ſunt ſpiritus mira
biliter nutritiue. ꝓpter quod dixit
dñs Mathei. iiii. vt ſupra allegatū
eſt. quod nō in ſolo pane viuit homo
et c̄. ¶ Tercio ratione obſeruabili
tatis. quia auellane ſi cū exteriori

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

pellicula fuerint manducate ſūt no
ciue. q multe inflationis ſunt ge
neratiue. et ideo ſūt a pellicula ſpo
liande. Sic quedam ſunt in ſacra
ſcriptura que ſi ſecundum exterio
rem pelliculā. i. ſcdm litterā fuerit
obſeruata non pdeſſent obſeruāti
bus ſed plurimum nocerent. ſicut
cerimonalia et figuralia veteris le
gis. que nō licet ad litteram obſer
uare. quia iam eorum veritas quā
figurabant impleta eſt per cristuz
Unde et Apoſt. dicit. Obſeruanda
ſunt nō littera ſed ſpiritu. quia lit
tera occidit ſpiritus autem viuifi
cat. et ideo detrahenda et abiciēda
eſt ab hmōi exterior pellicula id ē
ſenſus littere exterior. et accipien
dus eſt ſenſus miſtic9 interior.

Capitulū. lxxiiij.

Societas ſanctorum virorū
multuz quandoq prodeſt
homini peccatori Cuius ex
emplū apparet in oleaſtro qui eſt
ſilueſtris olea ſic dicta. eo q olee
ſit ſimillima. licz eius folia magis
lata. et eſt arbor inculta ſterilis et
amara Sed ſi ramus eius oliue in
ſertus fuerit vim mutat radicis et
in ppriam ſuam conuertit qualita
tē Quaſi autem oleaſter hō pecca
tor eſt qui licet in natura ſiue in y
pocriſis figura ſit ſimilis viro iuſto
nō tamen in vita vel anima. quia
eſt incultus per verā penitentiam.
et ſterilis ad opera meritoria. et
amarus in conſcientia Si tamē in
ſeratur oliue. i. ſi ſancto viro ſocie
tur. mutabitur vis radicis. i. affec
tus cordis. et conuertetur vbis et
exemplis illius et trahetur ad vitā
conſimilem Apo9. Ro. xi. Tu aūt
cum oleaſter eſſes inſertus es in il
lis et c̄ Seneca i epiſtola Nulla res
magis animos induit honeſtos et

i prauum iclinabiles reuocat ad r
ctum q bonorum virorum conuer
ſatio Paulatim em̄ deſcendit et vi
preceptorum obtinet frequenter
aſpici frequenter audiri

Capitulū. lxxv

Spiritualis homo nō debet
vacare ocio ſed vno bono
ope completo debet ad a
liud ſe parare. Cuius exēplū appa
ret in ficu et precipue egipciaca.
Eſt enim ficus illa arbor que p ſin
gulos annos fructū facit. et vno
matureſcente ſtatim oritur alter.
Unde ficus eſt dicta a fecunditate
Sic quedam ſunt opera que hō ex
neceſſitate precepti per ſingulos ā
nos facere tenetur. quedam qdez
ſaltem ſemel oī anno. ſicut confite
ri in qdrageſima. et comunicare in
paſcha. Hoc enim eſt p̄ceptum ec
cleſie. et ſi pluries hoc fecerit aliqs
melius faceret: q̄uis ex precepto
non teneatur Quedaz vero tenet
quis facere pluries in anno. ſicut
ieiunare et ſeruare ieiunia ab eccle
ſia inſtituta q in āno pluries ocur
runt. ſicut qdrageſima et quorūdā
ſanctoruz ſiue feſtiuitatū vigilie.
et ieiunia quatuor tp̄m que quat
in anno occurrunt Quedā alia ſūt
que homo debet facere cotidie. vt
elemoſine et orationes et h9modi
Et in talib9 vno bono opere facto
et completo ſtatim deberet homo
cogitare de alio faciendo. quia in
via dei nō progredi regredi eſt vt
dicit Bern. Apoſt. Col. i. Fructifi
cantes et creſcētes et c̄.

Capitulū. lxxvi.

Tactus laſciui et diſſoluti c
cupiſcentiam excitant et
inflāmant. Unde aſſimilā
r vrtice que cuz ſit nature ignee et

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

feruide eſt ſe tangentium vritiua·
Talis ergo eſt caro humana que
ſemper ſecum portat ignem ↄcupi
ſcentie· Vnde nō ſine pīculo tangi
tur· propt̄ qđ vt refert Gregori⁹
in libro dyal. Dixit quidā ſanct⁹
homo infirmus ⁊ quaſi ī extremis
poſitus mulīeri ipſum tangēti· Mu
lier tolle paleam · quia adhuc ig
niculus viuit. Et nota ꝙ dicūt do
ctores ꝙ licet tact⁹ ⁊ oſcula et am
plex⁹ ⁊ huiuſmodi poſſint bono a
nimo fieri et ſine peccato· ſcꝫ prop
ter ↄſuetudinem patrie· vel prop
ter aliquam neceſſitatem aut rati
onabilem cauſam· tamē quando
fiunt ex libidine.i. ꝓpter delectatio
neꝫ carnis ſunt peccata mortalia·
Quia nō ſolū ↄſenſus in actū luxu
rie illicitum vł c⁹cūqꝫ alterius pec
cati mortalis ē mortale pecc̄m· ſed
etiam cōſenſus in delectationē ipſi
us pecci mortalis ē mortale peccatū
Eccī· xiij· Qui tetigerit picem coī
quinabitur ab ea · Hec enim pix
eſt caro mulieris inflāmabilis et ī
flāmans·

Capitulū· lxxvij·

Timor dei aſſimilatur feni
culo· Primo ꝓpter virtu
tē aptiuā· quia feniculus
vt dicit Plato habet virtutem di
ureticā et apertiuam · Similiter ti
mor dei apit viam amori· Vnde di
cit Aug⁹· ꝙ timor introducit amo
rē ſicut ſeta in corium calciſicis in
troducit filū· Secūdo q̄a habet
virtutem inciſiuā ſcꝫ ex ſbtilitate
ſbe ſue et ſuis qualitatib⁹ vt dr̄ in
Plone· Similiter timor dei incidit
vinculū affectus amoris mūdi Nā
ſicut dicit Johānes Caſſianus in li
bro de inſtitutis monachoꝝ· De ti
more dei naſcitur ↄpunctio ſaluta
ris· et de ↄpunctione cordis abre
nūciatio.i. nuditas et ↄtemptus ō
niū facultatū. Tercio ꝓpter vir
tutē renouatiuā· q̄r feniculi guſtu
vt fertur ſerpētes oēm ſenectutē
deponūt. Sic homo dei timore ↄpū
ctus· ſenectutē nō tpis ſed pecci ꝑ
ↄfeſſionē ānuatim deponit· Quia
ſaltem ſemel in anno vt ſup̄ dictū
ſuit tenetur hō ex precepto eccle
ſie ↄfiteri Eccī.i. Timor domini ex
pellit peccatū· Quarto propter
virtutē illuminatiuā· q̄r etiā feni
culi guſtu ipſi ſerpentes caligineꝫ
oculorū detergunt vt Plini⁹ dicit
Vnde et hominū intellectū ⁊ caligi
nē oculorū dicūt ex eo maxime ēle
uari· et ideō ex eius ſucco fit colli
riū oculis valde aptū· Similiter ti
mor domini oculos mentis purifi
cat et caliginē ſuperbie fugat· et
lumine vere ſapientie mētem illu
ſtrat· et ideo dr̄ Job· xxviij· q̄r ti
mor domini ipſa eſt ſapientia ⁊ c̄·
Quinto ꝓpter virtutē defēſiuā
Quia ſemen feniculi cū vino pota
tū valet cōtra morſus ſerpētū ⁊ ↄ
tra ictus ſcorpionū· et radix eius
cocta cū vino canis morſū ſedat·
Hec enī oīa operatur feniculus or
tenſis· et adhuc fortius opatur fe
niculus agreſtis · Similiter timor
dei· et precipue agreſtis.i. fortis r̄
ſiſtit morſibus ſerpentuꝫ.i. tēptatī
onibus dyabolicis Item ictib⁹ ſcor
pionum id eſt motibus carnaliuꝫ
temptationum· que ante delectāt
et retro cruciant· ſicut ſcorpio ā
te palpando incedit ſed retro cau
da ferit· vt dicit Gregorius· Iteꝫ
morſibus canis.i. temptationibus
mūdi blandientis vł pſequentis·
Quia canis aliquibus cauda blan
ditur· aliquibus vero latrat ⁊ eos
morſibus ledere molitur Vn̄ Gre·

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

dicit · ꝙ i via dei timor fortitudinē ſi
gignit · ſcilicet contra carnem dya
boluz ⁊ mundum ·

Capłm · lxxviij ·

Tribulatio aſſimilatur celi
donie · que eſt herba cui9
ſucco oculi yrūdinuz ſter
core leſi ad ſtatum priſtinum reuer
tuntur vt phī · et Plini9 dicunt ·
Similiter vt dicit Gregorius ocu
los quos culpa claudit pena apit
Item tribulatio nō nocet ſe hu
miliāti · ſed potius eum exaltat ·
Cuius exemplum apparet in ficu
egipciaca · Cuius lignum in aqua
miſſum contra naturam aliarum
ficorum mox fundum petit · ⁊ poſt
ꝙ fuerit aqua plenuz vnde magis
deberet eſſe ponderoſum · tunc re
dit ad ſūmum · vt dicit Auguſtin9
Similiter homo poſitus in aqua t̄
bulationis · ſi fundū petierit .i. ſi ꝓ
funde ſe humiliauerit · reſtituetur
ad ſūmum gradum · et etiam int̄
dum talis exaltatur ad ſūmum ·
Vnde de criſto dicitur Philipenſ ·
ij · ꝙ humiliauit ſeipſum factus o
bediens patri vſqꝫ ad mortē · mor
tem autem crucis · ꝓpter quod de
us exaltauit illum ⁊c̄ · Item ꝙ
tribulationis flagellum aperiat o
culos cordis vt iaz eſt ſupradictuz
eo ꝙ tollat cecitatem inductam ꝑ
peccatum · patet etiam per lactu
ce que a quibuſdam exarchea dici
tur · ſimilitudinem et exemplum ·
Huiuſmodi enim lactuce folia ſūt
breuia et rotunda · cuius ſuccum
accipitres herbam ſcalpendo extrū
hunt · ⁊ tāgentes eo oculos cecita
tem diſcutiunt cum ſeneſcunt ·
Succus ergo lactuce talis eſt acer
bitas tribulationis · que ſcilicet ce

citatem accipitrū .i. hominum pec
catorum ⁊ precipue tyrannorum
fugat · Vnde tribulatio figurata ē
in illo piſce Thob · vi · cuius fel id
eſt amaritudo valet ad inungen
dos oculos Apoca · iij · Collirio id ē
tribulationis aſperitate inunge o
culos tuos vt videas Item ama
ritudo tribulatiōis cauſat dulcedi
nem conſolationis · cuius exem
plum apparet in radice · quia quā
doqꝫ amara radix dulcem fructuz
producit · ſicut i vite ⁊ oliua natu
ra oſtēdit · in quibus et conſimili
bus amaritudo radicalis humoris
digeritur et dulceſcit beneficio ae
ris et caloris celeſtis materiam pe
netrantis · Sic dolor cordis vel tri
bulationis beneficio aeris circum
ſtantis id eſt alicuius boni viri vel
angeli aſſiſtētis · et beneficio gra
tie celi ſ. is animā per ipſam tribu
lationem purgantis · vertit̄ i mag
nam dulcedinem conſolationis ·
Ps̄ · Secundum multitudinem do
lorum in corde meo conſolationes
tue letificauerunt animam meam
Itez tribulatio aſſimilatur rāp
no · que licet ſit arbor multe amāi
tudinis · et in radice et in folijs et
in ramis · multum tamē eſt medi
cinalis · Naz ex ſucco radicis medi
camentū fit oculos claros reddēs ·
ſemen etiam ſecundīas ex vtero
trahit · Sic tribulatio licz ſit amā ·
et in radice cordis ad conſideran
dum · ⁊ i folijs .i. in verbis ad audi
endum · ⁊ i ramis id ē in factis ad
tolerandum · tamē medicinalis ē
cōtra peccata · ⁊ precipue qꝛ ocu
los cordis clarificat vt ſup̄ dictū ē ·
qd̄ p̄cipue radix rāpni facit .i. con
ſideratio cauſe ipſi9 tribulationis ·
ſciz ꝙ aliquis conſideret ⁊ reputz
ſe pati ꝓpter peccata ſua maiſeſta

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

vel occulta. Item deuocio mentis
ſecūdmas id ē delectationes ⁊ cōcu
piſcentias vo luptatuʒ educit. qui
a malitia vnius hore obliuionez fa
cit luxurie vt dicit̄ Ecclesiasti. xi.
¶ Item tribulatio humiliter porta
ta aſſimilatur rute. P̄mo quia ru
ta habet vim purgatiuā. purgat
enim immunditiam matricis et
inde fetum mortuum educit. Sic t̄
bulatio dum hominē ad peni tenti
am humiliat immūditiaʒ mētis pu
rificat. ⁊ ide virtute pn̄e mortale
peccatum euacuat. Vnde Aug9. ſu
per Pſalmiſtam dicit ꝙ flagellū tri
bulationis excitat torpentē. humi
liat ſuperbientē. purgat peītētē.
et coronat innocentē ¶ Secundo
quia ruta habet virtutē illūiati
uā. ſcʒ qꝛ ruta cruda comeſta viſū
acuit Sic etiā tribulatio acuit viſū
mentis. qꝛ ītellectuʒ tribuit Yſai.
xxviij. Tātūmodo vexatio d abit
intellectū. ¶ Tercio qꝛ ruta habʒ
vim mortificatiuā. debent eīm mu
lieres grauide ab eſu rute abſtine
re. qꝛ fetū occidit ī vētre Quaſi au
tē fet9 in vētre eſt peccm̄ conceptū
q8 tribulatiōis vis peit9 extiguit
Eccī. iij. Ignem ardentem. i. incen
tiuum peccandi extinguit aqua ſcʒ
tribulationis. ¶ Quarto quia ru
ta habʒ vim ſerp̄etum et bufonuʒ
expulſiuam. vnde debet plantari
in ortis quia ab eis omne veneno
ſum depellit. ⁊ debʒ iuxta ſaluiam
plantari quia eam ſerpentes dili
gunt et bufones. Per ſaluiam er
go calidam et humidam appetituʒ
intellige ſenſitiuū. qui ſenſualitas
nominatur. Serpentes autem ſūt
motus inordinati et paſſiones vir
tutis iraſcibilis. bufones vero ſūt
paſſiones concupiſcibilis. et hec
omnia in ſaluia fouentur qꝛ ōnes

h9modi motus in ſenſualitate nu
triuntur. Sed hec omnia ꝛ̄primit
ruta. i. tribulatio humiliter portata
Nam bufones idē concupiſcibiles
paſſiones. puta gaudium delectati
onem et h9modi extinguit vis tri
bulationis. Sed ſerpentes. i. mot9
iraſcibilis. puta odium iram et h9
modi reprimit vis patientie et hu
militatis Mathei. xvi. Serpentes
tollent.

¶ Capitulum. lxxix.

Verbum dei aſſimilatur ſe
mi. ſcd̄m illud Luce. viij.
Semen eſt verbum dei. ¶
Primo propter virtutem attracti
uam. quia ſicut ſemen attrahit ad
ſe humorem terre. ita verbum dei
attrahit affectionem anime Et ſic
attrahebatur Dauid dicens. Quaʒ
dulcia faucibus meis eloquia tua.
Et Petr9 dicēs. Johan. vi. Dn̄e
ad quē ibimus? verba vite eter ne
habes ¶ Secundo ꝓpter virtuteʒ
mundificatiuam. Propter ſemen
enim terra mundatur. ⁊ ipſum e
tiam terram mundat trahendo ad
ſe humoreʒ qui alias in malas her
bas conuerteretur. Similiter etiā
v̄bū dei mūdat et purgat aiaʒ He
b. i. Verbo v̄tutis ſue purgatiōeʒ
faciens Jo. xv. Vos iā mūdi eſtis
ꝓpt ſermonē ⁊ c̄ ¶ Tercio ꝓpter v̄
tutē aſſimilatiuā. qꝛ nō ex quolibʒ
ſemine q8libet generatur. ſed ex
ſimili ſemine vt dr̄ in libro Phiſi
corū. ſicut ex tritico triticū. et ex
ordeo ordeū et ſic de alijs. Vn̄ q̄a v̄
bū dei ſemen dei eſt. iō facit hoīes
ſimiles deo Jo. x. Illos dixit deos
ad quos ſermo dei fact9 ē ¶ Quā
to ꝓpt v̄tutē germīatiuā Yſa. lxi
Sicut ortus ſemē ſuū germīat Sic
gn̄atio et natiuitas ſpūalis habet
ſieri ꝑ v̄bū dei. Vn̄. i. Pet. i. Renati

nō ex ſemine corruptibili ſꝫ incor
ruptibili per verbum dei. ¶ Quin
to propter virtutem ꝓmotiuam.
quia illud qđ ex ſemine gignitur
paulatim ex virtute que ē in ſemi
ne ſēper perficitur et augetur Ma
the. xiiij. Germinat ſemē ⁊ icreſcat
Vltro enī terra fructificat. primū
herbā deinde ſpicā deinde plenum
fructū in ſpica. Semen eſt v̄bum
dei. fructificat herbā i incipiētibꝰ.
ſpicam in ꝓficientibus. plenū fru
ctuꝫ in ꝑfectis ſiue perſeuerātibus
¶ Sexto ꝓpter virtutem multipli
catiuam. q2 ex vno grano ſeminis
multa generātur. Apo. ij. Cor. ix.
Multiplicabit ſemē veſtrū Et ſimi
liter verbū dei ſecundū illud Ma.
xiiij. Audiunt verbuꝫ et ſuſcipiūt
et fructificant. vnum xxx. aliud
lx. et vnum cēteſimū.

¶ Capitulum. lxxx.

Virginitas aſſimilatur ce
dro. ¶ Primo q2 cedrus ē
arbor gratiſſimi viroris. ē
enim aſpectu pulchra ſemp tenēs
viridia folia. Eſt autē continētia
carnis quaſi quidaꝫ viror arboris
Gratus autem eſt deo viror conti
nentie coniugalis. gratior autem
continētie vidualis. ſed gratioſiſ
ſimus eſt ei viror cōtinentie virgi
nalis. Ecci. xl. Gratiā ⁊ ſpecieꝫ de
ſiderabit oculus. et ſuper hec viri
des ſationes. Deſiderabile eſt ocul'
dei videre gratiam continētie cōiu
galis ⁊ ſpeciem pudicicie vidualis
ſꝫ ſup hec virides ſationes. i. ſacra
tiſſimas virgines. ¶ Secundo ra
tione iocundiſſimi odoris ¶ Odor
enim cedri ſerpentes fugat ⁊ homi
nes recreat. Odor autem virgini
tatis demones fugat ⁊ angelos de
lectat. quia virginitas cognata ē
angelis ꝑut Ihero. dicit. ¶ Ter
cio ratione efficaciſſimi vigoris.
quia tanti vigoris ē cedrꝰ vt nūq̄
a tinea vel aliquo alio v̄me corro
datur. Vnde et huius arboris gū
ma que dicitur cedria eſt ad libro
rum cōſeruationem ſūme neceſſa
ria. q2 libri ex ea liniti nec a tine
is roduntur nec tempore ſeneſcūt
Corpora etiam mortua in ligno ce
drino repoſita et eius lacrima per
uncta ab omni putredine preſer
uantur. Quaſi autē tinea in pāno
vel vermis in ligno ē cōcupiſcētia
in carne. a cuius corroſione id eſt
corruptione virginitas perpetuo
ſe preſeruat. Vnde Auguſt. dicit
q2 virginitas eſt in carne corrupti
bili perpetua incorruptionis medi
tatio. Nec perditur ſenio virgini
tas in corpore ſicut vires corpis ꝑ
duntur. Corpora autem mortifica
ta per abſtinentiam melius in ce
dro. i. in virginitatē icorrupta ſer
uātur. ¶ Quarto ratione ſuauiſſi
mi ſaporis. habet enim cedrus i ſu
o fructu triplicem ſaporem. Nam
in medio circa grana eius pomuꝫ
eſt acetoſum. in ſuperficie vero cir
ca corticem eſt dulce. in medio ve
ro medulle eſt temperatuꝫ inter v
trumq3 ſaporem quaſi medium te
nens. Sic etiam ſacre virgines de
bent eſſe dulces ⁊ mites exterius
in conuerſatione. ſed interius ace
toſe id eſt timide et ſollicite de ſua
actione In medio autem id eſt in
corpore debent eſſe quodam medi
o temperate vt neq3 acetoſitate ni
mie aſperitatis infirmētur. neq3
dulcedine delicioſitatis ſoluantur
¶ Item virginitas aſſimilatur or
deo. primo ratiōe ordis. q2 ſecūdū
Plinū ordeum inter frumenta ꝓ
mū ſeritur. ⁊ primum recolligitur

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

Sic inter ſemina virtutum hec q̄ſi
primū ſeminata fuit ī humana na
turā et carne ſcʒ virginitas Unde
nec primus homo nec prima muli
er fuerunt producti per actum ge
nerationis aut per corruptioēʒ car
nis · quia corpus ade fuit ex virgi
nea terra ſumptuʒ · et corpus eue
ex virginea coſta productum ſimi
liter fuit primo recollectum · et ī
horreo paradiſi locatum · quia pri
ma caro deo vnita fuit caro virgi
nea ſicut caro criſti · que et ipſa v̓
go fuit et etiaʒ de virgine ſumpta ·
et ipſa primo fuit beatificata et in
celo locata Tenet̄ etiam cōmunit̄
q̄ tria virginea corpa ſunt iam ā
te meſſem generalem aliorum cor
porum in horreo celi locata ſcʒ cri
ſti et beate v̓ginis marie et beati
iohannis euangeliſte · De aliis au
tem qui cuʒ criſto r̄ſurrexiſſe legū
tur tenet Aug9 · q̄ iterum mortui
ſūt ita q̄ non ſūt in celo niſi eorū
anime · q̄uis aliq̄ doctores cōtra
rium dicant ¶ Secundo ratione
ſeminis · Ordeum enim nō vult ſe
ri niſi in terra ſicca et ſolida · quia
virginitas requirit ſoliditatēʒ mē
tis et ſiccitatem carnis ſcʒ per ab
ſtinentiam cibi et potus · quia ſine
cerere et bacho friget venus vt di
cit Terenti · in Eunucho .i. ſine ha
būdātia cibi et pot9 · Et ideo mērito
ſignificatur virginitas ī ordeo Nā
ſecundum Yſidor · dicitur ordeum
quaſi aridum · quod etiam eſt fri
gidum et ſiccum · quia ſcilicet vir
ginitas animam refrigerat ab ar
dore concupiſcentie et deſiccat ab
humore gule ¶ Tercio ratione ro
boris · Nullum enim frumentum ē
magis a corruptione remotum q̄
ordeum · eo q̄ citius recolligatur et
creſcat q̄ ipſum corruptio vel ru
bigo inuadat · Hoc autem virgi
nitati competit · ob cuius amorem
plurime elegiſſe leguntur vt poti
us per martirium et violentaʒ mor
tem recolligerentur ad deum q̄ in
honeſte corruptionis rubiginē pa
terentur ¶ Quarto ratione corpo
ris · quia totum corpus ordei habʒ
quandam excellentiam · Nam int̄
omnia frumeta validiorem habet
paleā · humiliorem ſtipulā · et lau
dabilem multum medullam · ſi de
bito modo ſit parata · et farinam
acceptiſſimam ſeu polētam vt Pli
nius dicit Que omnia competunt
virginitati · que eſt valida in pro
poſito · humilis in animo · laudabi
lis in exemplo · et acceptiſſima ī me
rito · Vel valida in carne humilis
in mente laudabilis in certamīe ·
acceptiſſima in mercede · Vel vali
da contra mundum · humilis con
tra dyabolum · laudabilis quo ad
angelum · acceptiſſima quo ad cri
ſtum ¶ Item virginitas aſſimila
tur roſe · quia ipſa eſt flos de qua
dicitur Eccleſiaſtici viceſimo quar
to Quaſi flos roſarum in diebus
vernis Quod patet primo ratio
ne decoris · quia ſua pulchritudo
viſum paſcit · Sic virginitas in
oculis dei et angelorum maximam
pulchritudinem habet Sapi · xl · O
q̄ pulchra ē caſta genēatio cū cla
ritate ¶ Secūdo rōe odoris q̄ ſuo
odorē olfcm̄ afficit · Ipſa autē v̓gi
nitas tota odorifera ē cuius odore
r̄pletur dom9 cōſtiētie Iohā · xii ·
Domus impleta eſt ex odore et c̄
¶ Tercio ratione ſuauitatis quia
roſa ſuauitatis mollitie tactum le
nit Specialiter iohannes īter apo
ſtolos tanq̄ virgo puriſſimus cri
ſtum merebat̄ tāgere · et ei ītimi9
et familiari9 pre ceteris adherere

Vnde et in cena recubuit ſupra pe
ctus eius · quia virgines quadã
ſpeciali vnione criſto ceteris i celo
familiarius inherent ⁊ circa ipſum
ſunt ſicut ſuauiſſime roſe. Vnde de
virginibus dicitur Apo · xiiij · q̄ ſe
quūtur agnum quocumq̧ ierit ¶
Quarto ratione virtutis Nam ſua
virtute multis lãguoribꝰ roſe ſuc
currunt · quia ſcilicet virginitatis
honeſtas a multis tribulationibus
liberat · quas cõiugati patiuntur
vt Apꝰ · oſtẽdit . i . Cor · vij ¶ Iteʒ
virgines aſſimilantur violis · que
ſūt frigide aquoſe ⁊ odorifere · Sūt
enim virgines frigide a cõcupiſcē
tia carnis · aquoſe per lacrimas de
uotionis · odorifere p exempla ho
neſtatis · Et nota q̄ viola ſuo odo
re cerebri calorem mitigat · ſpiri
tuʒ animalem cõfortat · ⁊ ſompnū
prouocat · Sic virginitas ſuo odo
re ardorem carnis refrigerat · ſpi
ritum cõfortat ⁊ recreat · ⁊ ad ſõp
num id eſt quietem contemplatio
nis diſponit et preparat ¶ Item
virginitas aſſimilatur lilio Cañ ·
ij · Sicut liliuʒ inter ſpinas ſic ami
ca mea ⁊c̄ Et hec ſimilitudo · primo
congruit ratione decoris Eſt enim
flos mire pulchritudīs et decoris ·
quem habet ex candore ſiue rubo
re · Nam lilia cõmuniter ſunt alba
ſed quandoq̧ rubea ⁊ purpurea ·
habet enim virginitas candorem
id eſt puritatem carnis Eccle · xl ·
Pulchritudinem decoris eius am
mirabitur oculus · Sed alique vir
gines habuerunt ruborem paſſio
nis · ſcilicet ſuo ſãguine rubricate
Yſa · xliij · Quare rubrum eſt idu
mentum tuum id eſt corpus · ¶ Se
cundo ratione odoris · Nam flos li
lij quando integer et intactus eſt
multum permanet et ſuauiter re
dolet ſed confractus ⁊ cõfricatus
plurimum fetet Similiť hoim cão
dum intacta et integra per virgi
nitatem permanet tam deo q̄ ho
minibus redolet Eccĩ · xxiiij · Fru
ctificaui ſuauitatem odoris · Sed
dum per luxurie vicium confricať
vel frãgitur virginitatis ſignacu
lum · tam ſpiritualis q̄ corporalis
fetor egreditur · ¶ Tercio ratione
fulgoris · quia in lilio quedam au
rea grana fulgent que ſeptem aſtu
lis ſuſtentantur · Vnde ex ſeptem
folijs candidiſſimis ſimul continu
is flos iſte componitur · et ſepteʒ
granis aureis decoratur · Hec ſep
tem folia candidiſſima inuicem cõ
tinua ſunt ſeptem v̉tutes anime
que fuerunt in ſacris virginibus
inuicem cõnexe ſcilicet iuſticia tē
perantia · fortitudo prudẽtia fides
ſpes caritas · Sed ad huc cum iſtis
ſeptem virtutibus habuerunt ſep
tem grana aurea id eſt ſeptem ſã
cti ſpiritus dona · ſcilicet ſapiẽtie
ſcientie · intellectus · conſilij fortitu
dinis pietatis et timoris · Vñ ⁊ ve
re fuerūt v̉gines ſacre eccleſie q̄ſi
lilia que ſunt i trãſitu aq̄ vt diciť
Eccĩ · l ·

¶ Caplm · lxxxi ·

Virtutes aſſiĩlanť alleis ¶
Primo q̄ aleū vt dicit Di
aſc · habet v̉tutē õne vene
noſū ēpellēdi · Et hoc cõpetit v̉tuti
fidei q̄ venenoſa dogmata ſcʒ here
ticorū depellit i q̄bꝰ ē venenoſū fal
ſitatis ⁊ p̄uitatis · Repellit etiaʒ fi
des et vicit venenū mūdi . i . cupidi
tatē vľ rabiē tirãnorū pſequētiū . i .
Io · v · hec ē victoria que vicit mū
dum fides noſtra · Item valet con
tra venenum diaboli Ephe · vi · In
omnibus ſumentes ſcutum fidei
in quo poſſitis omnia tela ignea

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

nequiſſimi extinguere. ¶ Secun
do quia alleum habet virtutem do
lorē yliorū mitigandi ſcilicet ſi cum
oleo coctum ⁊ tritum ſuper locū
doloris ponatur. Et hoc compe tit
ſpei. quia ipa ſpes celeſtis premij
mitigat dolores preſentis exilij. p̄
cipue ſi aſſit peccatorum cōtritio.
et celeſtis gratie vnctio. ¶ Terci
o. quia habet virtutem diuidēdi.
et humores groſſos incidendi. et
conſumendi. et hoc competit cari
tati que nos a mūdo diuidit Vnde
qui diligit mundum nō eſt caritas
patris in eo vt dicitur. i. Johā. ij.
Cui poeta conſonat dicēs Nō bn̄ c
cordāt nec in vna ſede morantur
Vanꝰ amor mūdi verꝰ amorqꝫ dei
Vnde caritas humores groſſos. i.
affectus terrenos a mente ſeparat
et conſumit ¶ Quarto habet vir
tutem vulnera ſordida purgandi
et hoc competit iuſtitie. quia pur
gat maleficia. et ſcelera in alteru
trum commiſſa. quibus interdū
vulnerāt corpora. vl' ſaltē vulne
rantur damnabiliter ſuſcipiētium
corda. ¶ Quinto habet v̓tutē do
lorem et tumorem a loco tollendi
ſi coctum cū aqua fōtana apponat
Et hoc competit prudētie que tollit
dolorem dum conſolatur in aduer
ſis. ⁊ ſedat tumorem ſuperbie hui
lians in proſperis. ¶ Sexto habꝫ
virtutem morſum canis rabidi cu
randi ſi cum ſale ruta et nucibus
ſit admixtum ⁊ poſitum ſuper vul
nus. Et hoc competit fortitudini.
que defendit a morſu canis rabidi
. i. a terrore aduerſitatis vel perſecu
tionis mundi. ſi tamē ipſa fortitu
do ſit cum ſale diſcretionis. cū ru
ta acute contemplationis. quia ru
ta dicitur reddere viſum acutum
⁊ cum nuce. i. cuſtodia humilitatis.

Nam nux dulcedinē nuclei ſub a
rida teſta celat et cuſtodit. Et ſic
quoqꝫ homo humilis ſub aſperita
te penitentie vel carnis celat vl' cu
ſtodit dulcedinem mentis ¶ Sep
timo quia alleum habet vim ydro
piſim euacuandi. quia humorem
ſubcutaneum deſiccat. Habet etiā
vim vermes ventris occidēdi ſi cū
pipere et ſucco mente et aceto ad
ſalſe modum offeratur Et hec duo
competunt temperantie que ydro
piſim curat id eſt luxuriam in qua
fluxꝰ carnal' humoris exuberāt.
quem ipſa temperantia per virtu
tem continentie ⁊ abſtinentie eua
cuat. Item temperantia vermes
ventris id eſt appetitus ⁊ pruritus
gule inordinatos qui etiam ven
trem replent et mordent necat. ſi
tamen abſtinentia cum pipere cali
do diuini amoris ⁊ cum ſucco men
te id eſt deuotione mentis. et cum
aceto compunctionis fuerit ſocia
ta ¶ Quia abſtinentia et compun
ctio dilectio ⁊ deuotio optimam ſal
ſam faciunt anime per quā ōnis
inordiatus motus carnis conſtri
gitur et abſcedit. ¶ Item virtu
tum theologicarum perfectio repre
ſentatur in faba Nam faba habet
haſtam que creſcit anguloſa. ⁊ re
preſētat fidem que creuit per qua
tuor āgulos. i. p doctrinā q̄tuor e
uangeliſtarum. vel per angulos
. i. per quatuor partes mundi. De q̄
bus dicitur Gene. xxviij. Dilata
beris ad orientem et occidentem
et ſeptemtrionem et meridiē ¶
Item faba habet florē odoriferū
multum ab apibus frequentatū
Et hic flos ſignificat ſpē quia cū
flos apparet ſpes eſt de futuro fru
ctu. per ſpem enim iam incipimꝰ
fute vite gaudia odorare ac ſapē

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

hanc frequentant apes.i.actiui ſol
liciti et argumentoſi. q: in ſpe fru
ctus vite eterne ſeminãt ſemina
elemoſinarum ⁊ operum miſericor
die. Item faba producit in haſta
thecas. que ſcilʒ interius diuerſis
ſunt diſtincte domuncul' in quib9
fabe per ordinẽ ſunt locate. Iſte
thece ſunt caritatis gradus diuer
ſas domũculas.i.diuerſos modos
habentes. in quibus ſunt fabaruʒ
grana.i.caritatis opera quodaʒ or
dine diſtincta. Nam debet eſſe cãi
tas ordinata et gradata. et iteri9
iaffc b9 et extẽ 9 i effectib us Cãt.
ij. Ordinauit in me caritatẽ

Capitulũ lxxxij.

Virtuoſi homines differũt
a vicioſis. ſicut plante ſi
ue arbores maſculine a fe
mininis. Dicit autem Ariſt. q diuẽ
ſitas plãtaꝝ diſtinguitur per ma
ſculinas et femininas. et inueniũt
inter vtraſqꝫ quadruplex differẽ
tia. Prima ſumitur ex complexio
ne. quia maſculina planta ſpiſſior
eſt durior ſiccior denſior et ramoſi
or q̃ feĩa Similiter inter homĩes
quidã ſunt maſculini.i. viriles cõ
tra vicia. et conſtantes contra ad
uerſa. quidam autem ſunt femini
ni.i.molles et incõſtantes. Vnde
maſculini.i.virtuoſi ſũt magis ſpiſ
ſi per gratie plenitudinem. ſũt ma
gis duri per patientie fortitudinẽ.
magis ſicci p abſtinẽtie ariditatẽ.
magis denſi per virtutum multitu
dinem. et ſunt magis ramoſi per
bonorum operum ſollicitudinem.
Secunda differentia ſumitur ex
foliorum diſtinctione. quia maſcu
lina arbor habʒ folia aſpera mino
ra et ſtrictiora propter dominium
ſiccitatis. Et dicit Ariſtoti. q ſi fo
lia vel puluis foliorum vel cortex
maſculine plante folijs femine cõ
ponatur vt ſimul cohereãt. citius
maturabũtur fructus femine. et
prohibent caſum foliorũ ⁊ fructu
um. donec fuerit completa digeſti
o. Cuius ratio eſt ſecundum albu
maſar. quia maſculina planta ae
re deferente auget calorem femi
ne. et ſic fit potẽtior in opatiõe.
Et dicit etiam idem albumaſar q
ſi folia maſculine plante coniugã
tur folijs feminine ſic inuicem co
herebunt q vix poſſũt ſeparari ab
inuicem. Similiter prelatus qui ẽ
maſculinus id eſt virilis et prudẽs
habet folia .i. verba aſpera in cor
ripiendo. pauca ĩ precipiẽdo. ſtri
cta ĩ ſeruando. effeminatus autẽ
id eſt timidus prelatus hẽt verba
lenia in corrigẽdo. multa in adu
lando. et larga in relaxando Sed
quia nimia ſeueritas aliquãdo frã
git. et nimia lenitas aliquando
diſſoluit. expedit coniũgere ali
quando ĩ correctione et compone
re verba feminina cũ maſculinis.
id eſt miſcere verba blãda duris.
que tamen ſic debent coniungi vt
ab inuicem non ſeparẽtur. ſcilicet
vt neqꝫ verba blanda careant ſe
ueritate neqꝫ ſeuẽa cãeãt lenitate
Tercia differentia eſt in pullu
latione. quia prius pullulat ma
ſculina q̃ femina propter fortiorẽ
calorem. Sic homo virtuoſus et vi
rilis bonum facere non tardat qđ
expedit. ſed timidus ⁊ tepidus q̃
minus habet de calore caritatis ne
gligit et poſtponit. Quarta diſ
ferentia eſt in fructificatione. quia
fructus maſculine plante eſt breui
or et etiam maturior q̃ feminine
Cuius eſt ratio. quia in maſculina

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

propter habundantiam caloris et
ſiccitatis ptes eius fortius cōſtri
guntur ad inuicem et faciunt ar
borem ſpiſſiorem Sic ergo ipſa ſtri
ctura et ſoliditas venarum prohi
bet humorem multū emitti ad v
num locum vt conuertatur in fru
ctum. propter quod fructū habet
breuiorē. vt dicit albumaſar Pau
citas autem humoris et habundā
tia caloris faciunt ꝙ ipſe fructus
ſit magis maturus Vnde etiam di
cit Ariſto. ꝙ ſi ventus deferat odo
rē maſculine ad ad femininā ma
turabitur citius eius fructus ¶ Er
go viri maſculini .i. vtuoſi et prudē
tes faciunt fructus breuiores .i.
opera humiliora vel breuiora id eſt
non diu dilata. et maturiora .i. di
ſcretiora ꝙ timidi et imprudentes
qui faciunt opera tarda ⁊ īdiſcre
ta. Sed odor maſculini .i. conſiliū
et exhortatio hominis magnaimi
et prudētis multum pdeſt femine
.i. homini remiſſo ⁊ debili. ⁊ reddit
eum magis ſollicitum et cordatum
ad expediendum illud quod facien
dum eſt.

¶ Capitulū. lxxxiii.

Vicia aſſimilantur alleis.
Primo quia alleum viſū
dampnificat. quia oculos
offendit Vn̄ cōmunis verſus dicit
Allea vina venꝰ puluis ventus fa
ba fumus. Iſta nocent oculis. ſed
vigilare magis. Hoc autem com
petit vicio ſuperbie. que viſū mē
tis obſcurat Iob. xxxvii. In mai
bus .i. ſuperbis abſcōdit lucē Gre
go. Tumor mentis eſt obſtaculū
veritatis ¶ Secundo ꝙ ſtomachū
turbat. et hoc cōpetit inuidie. que
de aliena felicitate mētem pertur
bat. ¶ Tercio ꝙ corpori appoſitū
ipſū vlcerat. Et hoc competit gu
le per cuiꝰ ſuperfluitates frequēt
ex nimiis humoribus corpus vlce
ratur et apoſtematur et multo ma
gis anima ¶ Quarto ꝙ ſua calidi
tate nimia ventrem deſiccat Et hoc
cōpetit luxurie que corpus nimis
inflāmat et bonam humiditatem
educendo deſiccat ¶ Quinto ꝙ ni
mis comeſtum corpus inflammat
quod competit ire in qua fit ebu
litio ſanguinis ⁊ tocius inflamma
tio hominis. ¶ Sexto quia lepram
generat. qđ competit auaritie que
eſt lepra diuitum ſicut dicitur de Na
amā. iiii. Re. v. ꝙ erat diues et le
proſus. Hec etiam ad modum lep
eſt vniuerſalis īfectio ſiue corrup
tio. quia radix omnium malorum
eſt cupiditas. ¶ Septimo quia co
leram aduſtam multiplicat. nimia
autem aduſtio colere melancoliā
generat Vnde melancolia dicitur
colera nigra per quā deſignatur
accidia. quia vtraqꝫ ſcꝫ melancoli
a et accidia grauedinem et triſtici
ā cauſat. illa in corpore iſta ī mēte

¶ Caplm. lxxxiiii.

Vita pn̄s humana aſſimila
tur flori. ¶ Primo ratio
ne generationis. quia flo
res in zephiro vento generantur.
quod ſignificat ꝙ homo in humili
tate et manſuetudine oritur. Nā
vetus zephirus ſicut dicit Boeci.
eſt ventus mitis et ſuauis ſicut bo
reas econtrario eſt rigidus et tu
multuoſus. homo enim mitior ⁊ hu
milior naſcitur oībꝰ aīalibꝰ. ꝓpter qđ
dicitur ꝙ homo ē aīl māſuetū natura.
In cuiꝰ ſignū oīa alia pt̄ hominē
q̄ſi armata naſcūtur. vl̄ horribilibꝰ
pilis vl̄ vnguibꝰ ītortis vel calci
bus duris. vel ſaltē dentibus acu
tis. quia dicit Auicenna. ꝙ omnia
animalia q̄ nō carēt dētibꝰ naſcūtur

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

dentatã preter hominem. Secũ
do ratione diſſolutionis. quia flo
res in auſtro vento diſſoluuntur
Auſter enim calidus ſignificat in
firmitatis feruorẽ que incolumita
tem vel proſperitatem humane vi
te diſſoluit Job. xiij. Quaſi flos e
greditur et conteritur. Flores eñ
dum humore modico nutriuntur
ſubito ſolis incendio deſiccantur.
et omnis eorũ pulchritudo deper
ditur et conteritur ⁊ deletur. Et ſi
militer accidit de corporib9 huma
nis. Tercio ratione diuulſionis.
quia flores in vẽto borea diuellunt
Ventus boreas aſper et fortis eſt
mors. per quam humana vita to
taliter diuellitur. Item flores di
cũtur quaſi fluores. quia cito deflu
unt et ad materiam primariam re
deũt. Sic hominũ vita cito deflu
it. ⁊ per mortem humanum corp9
in propriam materiam ſcilicet ter
ram redit Ja. i. Flos eius decidit ⁊
decor vult9 eius deperijt.

Capitulum lxxxvi.

Criſtus aſſimilatur illi her
be que dicitur dracontea.
ex eo ꝙ hec herba habet ſi
militudinem ſerpentis ⁊ tamen nõ
eſt venẽoſa imo eſt ſerpentibus ꝯ
traria. Nam ei9 haſta ad modum
colubri maculis ẽ reſperſa. habẽs
ſimilitudinem vipere vel draconis
Florem habet purpureum diuiſũ
et apertũ ſicut os ſerpentis. de cu
ius medio procedit quaſi lingua
ſerpẽtis nigra et rotunda Hec au
tem herba odore ſuo ſerpentes fu
gat vt dicit Diaſcorides Sic criſt9
habuit ſi͠litudinẽ ſerpentis ĩquãtũ
habuit ſimilitudinẽ carnis pecca
ti. ſed tamen in rei veritate non

habuit venenum id eſt peccatũ qđ
ſerpens antiqu9 id eſt dyabol9 ſua
tẽptatione humane nature immi
ſit. Heb. iiij. Non enim habemus
pontificẽ q̃ nõ poſſit cõpati ĩfirmita
tib9 nrĩs tẽptatũ ꝑ oĩa pro ſil'itu
dine abſq; peccõ. Vñ criſt9 ſue paſſi
onis odorẽ ipos ſerpẽtes. i. demones
fugauit et nos ab eorũ veneno id
eſt peccato liberauit. Vnde ipſe fu
it figuratus in illo ſerpente eneo
quẽ moyſes fecit. qui figurã ſer
pentis habebat et tamen veneno
carebat. Lingua autem id eſt do
ctrina criſti fuit ſerpentina id eſt
prudentiſſima. Nam prudentia ſer
penti aſcribitur Mathe. iiij. Eſto pru
dentes ſicut ſerpentes. Item ni
gra q2 humillima. Vnde ipſe dix
it Mathe. xi. Diſcite a me quia mi
tis ſũ et humilis corde. vel nigra
quia ardentiſſima. res eñ aduſte
nigredinem habẽt Lu. vltimo. Nõ
ne cor noſtrum ardens erat in no
bis dum loqueretur in via. Item
rotunda. quia perfectiſſima. Nam
rotunda figura perfectiſſima figu
ra a Philoſopho iudicatur Johãe
vij. Nunq̃ ſic locutus eſt homo.
Item criſtus aſſimilatur flori.
Primo propter generationẽ. qui
a flos generatur ad calorem ſolis
et infuſionem roris. ⁊ ſiue leſione
et apertione arboris. Sic ad criſti
conceptionem calor ſancti ſpirit9
ſe infundit. qui ipſam conceptio
nẽ fecit Luce. i. Spũs ſãct9 ſuperue
niet in te et virtus altiſſimi obum
brabit tibi. Ros diuine gratie ſu
perueniet per quam virgo deo pla
cuit Luce primo Aue gratia plena
dominus tecum Nullam apertionẽ
id eſt corruptionem pertulit. ſed
virgo concepit Yſaie. ſeptimo Ec
ce virgo concipiet et pariet filiũ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

Et Yſaie vndecimo. Egredietur
virga de radice yeſſe. Item ſicut
dicit Pictagoras. flos habet in ce
lo patrem ſcilicet ſolem et in terra
matrem ſcilicet plantam. et ita ꝓ
ut ipſe Origenes dicit. in celo eſt
ſine matre. et in terra ſine patre
et ex hoc ſilitudinē habet cuꝫ verbi
conceptione. que fuit in celo ſine
matre ſcḋm natiuitatem eternā
In terra vero ſine patre ſcḋm na
tiuitatem temporalem. ¶ Secūdo
criſtus aſſimilatur flori propter de
lectationē. quia iſte flos delectat
viſum ſua pulchritudine. i. Petri
primo In quē deſiderant āgeli. De
lectat olfactuꝫ ſui odoris ſuauita
te. vt quilibet clamare poſſit Tra
he me poſt te et c̄. Delectat tactū
ſua lenitate Pſalmiſta. Quoniaꝫ
tū domine ſuauis et mitis Thimo.
tercio. Apparuit benignitas De
lectat auditum et etiam guſtum
per ſpē futuri fruct9. quia quādo
flores ſuaues audim9 ſperam9 fru
ctus. Multum enim debet auditū
noſtrum delectare quādo audim9
iſtum noſtrum florem criſtum eſſe
noſtrum mediatorem. Nam ſicut
flos eſt medium inter ramum et
fructum. ſic ipſe eſt mediator īter
nos et deum Delectat etiam guſtū
in ſpe fructus. qꝛ per ipſum tāꝗ
per florem venturi ſum9 ad illos fru
ctus Canticorū ſecūdo. Fructus il
lius dulcis gutturi meo. ¶ Tercio
propter odorationem Habuit eniꝫ
iſte flos odorem deum patrem affi
cientem. Geneſis. xxvij. Ecce o
dor filij mei ſicut odor agri pleni.
Item odorē demones expellētem
ad modum mirre que fugat ſerpē
tes Eccleſiaſtici viceſimo quarto
Ego quaſi mirra dedi ſuauitatem
odoris. Item odorem hominem a
peccati corruptione ſeruantē in ad
modum odoris cedri ¶ Et nota qꝫ
flos habet odorem quaſi indeficiē
tem. quia auulſus arefactus et at
tritus odorem ſuum non perdit.
Similiter dominus noſter ihēſus
criſtus auulſus in morte. arefa
ctus in cruce. attritus in flagella
tione. odorem ſuauitatis non per
dit ſed adauxit Vnde Ambroſius
dicit in libro tercio de ſpiritu ſanc
to. Flos odorem ſuum et ſucciſus
reſeruat. et contritus accumulat.
nec auulſus amittit Ita et domin9
in patibulo crucis. nec contritus
emarcuit. nec auulſus euanuit. et
illa lancee compunctione ſucciſus
ſacro ſpecioſior ſuſi cruoris colore
vernauit. mori ipſe neſcius et mor
tuus eterne vite munus exalat
Quarto propter variationem ē
varia namqꝫ florum genera ſunt
gratioſa. Et dominus noſter ihēſ9
criſtus fuit vt viola per humilita
tem. vt lilium per puritatem. vt
roſa per caritatem. per quam pro
nobis ſe ſanguine rubricauit. vn
de merito dicitur Eccleſiaſtici. l.
Quaſi flos roſarū in diebus v̄nis
Pſ. ¶ Tāꝗ flos agri ſic efflorebit

¶ Capitulū. lxxxvi.

Zelus carnalis et matrimo
nialis qui eſt inter coniu
ges aſſimilatur cepi mari
no. ¶ Primo ratione nocumenti.
quia huiuſmodi cepe quando inue
nitur ſolum eſt mortiferū et vene
noſum ¶ Tunc enim talis zelus ē
ſolus quando eſt ſine dei timore vl
ſine prudentie diſcretione. quibus
omnis virtus et paſſio debet eſſe
ſociata. Vn̄ zel9 q̄ ē ſine eis gene
rat ſuſpitoēs et tribulatioēs mortife
ras et venoſas. et ad litterā ſequit
quādoqꝫ veneficia et mortes Iohā.

ſiȷ. Si zelum amatum habetis ꝛc.
Secundo ratione medicamēti. quia reprimitur eius malitia ſi in vino et oleo aliquātulum dimittatur vt ſic ī medicinis apponatur. qꝛ ſi amor cōiugalis ſit cū vino caritatis. et cum oleo lenitatis. non nocet ſed prodeſt multū. Et de tali amore loquitur Apoſtolus ad Ephe. v. dicens Viri diligite vxoēs veſtras ſicut et criſtus eccleſiam.
Tercio ratione temperamenti. quia in tali cepa debēt interiora ac exteriora abici. quia interiora ꝓpē caliditatem nimiam. exteriora vero propter ſiccitatem multum ſūt mortifera. ſed media ſunt temꝑāta et multū medicine accommoda Sic a zelo matrimoniȷ debet remoueri illud quod eſt viciosum interius. ſcilicet amor inordinatus ꝛ carnalis. Item illud quod eſt viciosū exterius. vt indiſcreta cuſtodia. quam vnus coniugū alteri ponit Sed amor ſiue zelus temperatus ꝛ medium tenens laudabilis eſt et bonus. Et hic zelus facit eos cōcordes in bono. ꝛ ideo gratus eſt deo et hominibus. Vnde Eccleſiaſtici. xxv. In tribus beneplacitum eſt ſpiritui meo que ſunt probata coram deo et hominibus. Concordia fratrum. amor proximorū. vir ꝛ mulier ſibi bene conſentientes.

Explicit liber tercius de ſimilitudinibus rerum.

Incipit tabula capitulorum libri quarti.

De abiectis ꝛ deſpectis mūdo. capitulo .i. C ii.
De abſcōſiōe bonorū opm
De abſtinentia iiȷ.
De habundantia tpali iiiȷ.
De accidia et ꝯcupiſcentia v.
De actiuis et contēplatiuis vi.
De adulatoribus viȷ.
De amicitia viiȷ.
De auaritia ix.
De blaſphemiis x.
De bonis viris xi.
De canticis eccleſie xiȷ.
De carnalibus hoībus xiiȷ.
De cogitationibus xiiiȷ.
De coniugio xv.
De contemplatiua vitā xvi.
De continentia xviȷ.
De conuerſione xviiȷ.
De corde hominis xix.
De crudelibus xx.
De curioſis xxi.
De dyabolo xxiȷ
De diligentibus deū xxiiȷ.
De doctrina ſcoꝝ ꝑdicatorū. xxiiiȷ
De elemoſinis xxv.
De exaltatiōe hominis xxvi.
De exēplis xpi ꝛ ſanctorū xxviȷ.
De exēpl' malorū ꝑlatorū. xxviiȷ.
De feruore mētis xxix.
De filiȷs et parentibus xxx.
De flagellis tribulationum xxxi.
De fraudulentia xxxiȷ.
De garrulis et loq̄cibus xxxiiȷ.
De gratia xxxiiiȷ.
De guloſis xxxv.
De hereticis xxxvi.
De humilitate xxxviȷ.
De inconſtantia xxxviiȷ.
De ingratitudine xxxix.
De inertia xl.
De innocentium pſecutoribꝰ. xli.
De inobedientia xliȷ.
De inuidis xliiȷ.
De ypocritis xliiiȷ.
De ira xlv.
De iudicio ſcd'm apparentiā. xlvi.
De lacrimis xlviȷ.
De laude diuina xlviiȷ.
De ludis hoīm xlix.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

De luxurioſis l.
De malis hoibus li.
De monachis lij.
De mortis memoria liij.
De mūdicia mentis liiij.
De negligentia lv.
De oblatione lvi.
De occupationē lvij.
De opibus meritorijs lviij.
De opibus remiſſis lix.
De paupib9 et diuitib9 lx.
De pace lxi.
De peccato lxij.
De peccatoribus lxiij.
De penitentia lxiiij
De penitentibus lxv.
De pegrinis et viatorib9 lxvi
De pfectis viris lxvij.
De pſeuerantia lxviij.
De pinguedine anime lxix.
De predicationibus lxx.
De predonib9 lxxi.
De prelatis lxxij.
De pſūptuoſis et hūilib9 lxxiij
De pſperitate tpali lxxiiij.
De prudentibus lxxv.
De pugna ſanctorū lxxvi.
De religione lxxvij.
De renouatione anime ſpūali. lxxviij.
De ſanctis viris lxxix.
De ſapiētia celeſti lxxx.
De ſpū ſancto lxxxi.
De ſpūalibus viris lxxxij
De ſubditis lxxxiij.
De ſuperbia lxxxiiij
De temptationibus lxxxv.
De tirannis lxxxvi.
De tribulationibus lxxxvij.
De verbo dei lxxxviij
De vetulis mulierib9 lxxxix.
De viduali continentia xc.
De vijs peccatorū xci.
De virginitate carnis xcij.
De virtutibus cardinalib9 xciij.
De vita hominis ſpirituali et morali xciiij.
De vicijs xcv.
De voluptatibus abiciendis xcvi.
De vſuris xcvij.
De criſto xcviij.

Explicit tabla exēplorū libri qrti.

Incipiūt capitula libri quarti

De piſcibus et vita eorum. ij.
De quibuſdam animalib3 ſeu piſcib9 q̄ ſtant in tra et in aq̄ xliiij.
De diuerſitate aquarum in quib9 morantur piſces lxxxij.
De motu piſcium vi.
De guloſitate et voracitate piſciū lxiij et lxxi
De odoratu piſcium xix.
De aquis cōſeruantib9 et corrūpētibus piſces lxxxvij
De leſione piſciū a nimio frigore et calore. v.
De optimis piſcibus lxvij.
De duricia piſcium fluminu3 et marium xiij.
De quibuſdam piſcibus expuētib3 aquam odoriferam vij.
De quibuſdam piſcibus in quorū faucibus aqua dulceſcit eodē
De animalibus et piſcibus quoru3 eſus prohibitus vel conceſſus erat in lege moyſi xvi.
De piſcibus in ſpeciali. ſicut de ceto ſiue balena ij.iiij.xxxvi3 xxxvij.lxxij. et lxxvi.
De delphinis xij.xli.xlix. et lxij.
De quodam genere delfinorum q̄ inueniuntur in nilo lxij.
De leone marino lxv.
De lupo marino eodem
De piſce cane lxiij.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

De muſtela marina lxv.
De porco marino eodeꝫ
De lepore marino eodeꝫ
De coruo marino eodeꝫ
De turture marino lxxij.
De piſce rana lxv.
De piſce mugili lxxxv.
De ſcorpione lxv.
De troctis lxiij.
De polipo xxxij.
De timalo vi.
De faſten vij.
De ſtauro lxx.
De hechino xxxvij.
De piſce ephimera lxij.
De equis fluuialib9 lxiij.
De cocodrillis lxxvi.
De murenula lxiij.
De cancro xxxij.
De oſtreis eodem
De auibus et earum generatione. xciiij.
De ouis ex quibus pulli auiuꝫ generantur lxxxviij.
De copulatione auiuꝫ ad gñationē pullorum xv.
De volatu auium vi. xci. ⁊ xiiij.
De velocitate et leuitate auium. xciij.
De caudis auium vi. et liij.
De habitaculis auiuꝫ lxxvij.
De cibo auium xciiij.
De cantu auium xvi.
De auibus prede et volatu ipſarū ix. lxvij. et lxx.
De auibus gregalibus et domeſticis et ſiueſtribus et ſolitarijs. vi.
De auibus aquaticis vi. et animalibus aquatitis. xlvij et lxx.
De aucupatione et captione auiuꝫ xiiij. et xviij.
De incluſione auiū xxxviij.
De auibus que offerri poterant in lege moyſi lvi.
De auibus quorum eſus fuit ꝓhibitus in lege moyſi xcv.
De auibus in ſpeciali. et primo de aquila .i. xxv. xxvi. xxxvij. lv lviij. lxiij. lxxviij. lxxxvi. ⁊ xcvij
De griphe ix.
De falcone lxxiij. et lxxix.
De gruibus lxxvij.
De accipitre viij. xlvi. lv. lx. et lxxviij.
De alieto ſiue muſcardo lxxiij.
De ciconijs xv. xxx. et lxvi.
De vulturibus. xiij. xvij. xx. xxix lxxv. lxxix. et xcv.
De miluo. xxxv. xxxviij. lix. lxvi. et lxxxvi
De coruo xxxiiij. et lxiij.
De auibus coruini gñis xxx.
De cornice. x. xxvi. xxx. ⁊ lxxxix
De graculo xxxiij.
De bubone xxij. et lxxiiij
De nocticorace xxij. et xxxvij.
De veſpertilione lxiij.
De lucinia xij.
De monedula xxij.
De alcione xvi.
De colūbis ij. lvi et. lxxix.
De columba que apparuit in baptiſmo criſti lxxxi.
De turture lviij. et xc.
De pardice xvi. xxxij. et xcv.
De coturnicibus lxv.
De vpupa xxx. et xcv.
De pauone ij. iij. xx. xliij. l. et liij.
De fenice lxiij.
De pellicano xxxix.
De merula vi.
De caladrio xxxiiij. vel caradiō xcv.
De turdis lxv.
De ardea lxvij.
De fulica .l.
De cuculo lxvi.
De ſtrutione .xliiij. lvij. et lxvij.
De anſeribus lxxvij.

De cigno xxxv. xliiij. et lxiij.
De gallo xxiiij. xxvij. xxviij. xxxiiij. et lxx.
De ouo galli ex quo generatur baſiliſcus. xxviij.
De gallina xxvij. lx. lxxiij. et xcviij.
De mergulo xlvij. lxiiij. et lxix.
De yrundinibus xiij. et xciij
De paſſeribus xxiij. et xcviij
De paſſeribus que offerebantur in purificatione lepre eo dez
De cicada vij. xlviij.
De locuſtis xxxv. et lxxxiiij.
De muſcis xiiij.
De cinomijs ſiue muſcis caninis lxiij.
De culicibus xx. et xxi.
De apibus vij. xiiij. xxxi. xl. xlv. xlij. liiij. lxi. lx. lxxx. lxxxiij. et xcij.

Explicit tabula exemplorum libri tercij.

¶ Incipit prolog9 libri quarti.

INteroga iumenta et docebunt te. volatilia celi et indicabūt tibi. loquere terre et reſpondebit tibi. et enarrabunt piſces maris Job. xij. Creator celorum et dñator aquarū. vniuerſeqꝫ rex et dñs creature. ſpecialem curam gerens de homine. quem ſua inſignitum ymagine ad ſui fruitionem creauerat. taliter omnia que produxit humanis deputauit obſequijs. vt non tātum ex eorum aſpectu ſolac'a caperre poſſet. ſed ex eorum inſup vſu vel famulatu varia illi commoda vndiqꝫ prouenirent. Verū inter iſta magnifica ſue prouidentie dicta volatilia celi et piſces maris vt ex ſac. ſcriptura colligit. quodā precipuo munere ad humane vite cōmoda tripliciter ordinauit. Nā primo ea cōſtituit in obſequium ſubiect' omis. et hoc ex verbis ſcripture clarius intimat. vbi deus hoībus loquens dicit Gene. ix. Dñamini piſcibus maris et volatilibus celi. Decebat nāqꝫ vt aīalia cetera illi ſbicerent qui naturalis rōnis faſtigio et prouidentie gubernaculo oībus preeminebat. Habent enī animalia cetera per eſtimationem vniuerſal' et naturalis prudentie. que omniū agibiliū eſt rō. naturalem quādā participationē. in hoīe vero viget per ſe vniuerſalis et natural' prudentia q oīm agibiliū eſt rō directiua Omne aūt qd eſt per participationē ſubditur ei qd eſt per eſſentiā. q̄re conueniens fuit q oīa aīalia homini ſubderentur Vn̄ Ps. ait. Oīa ſubieciſti ſub pedibus eius oues et boues vniuerſas et c̄ et vſqꝫ ad ſemitas maris ¶ Secundo quia dñs piſces maris et volatilia celi hoībus conceſſit in eduliū refectionis. Siquidem ante tēpus diluuij herbas tātū et fructus arborū hoībus et alijs aīalibus deus conceſſit in cibū dicens eis Gene. i. Dedi vob omnem herbam afferentē ſemen ſup terrā. et vniuerſa ligna qui habēt in ſemetipſis ſementē gñis ſui. vt ſint vobis in eſcam et cunctis animantib9 terre. Sed poſtmodū peracto diluuio aīaliū conceſſus eſt eſus. ſcꝫ cū dñs dixit Gene. ix. Oēs piſces maris manui vrē traditi ſunt. et omne qd mouetur et viuit erit vob in cibū. q̄ſi olera virētia tradidi vobis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

oīa· excepto ꝙ carnem cum ſāgui
ne non comedetis· Hoc indultum
igitur conceſſit dominꝰ· tum prop
ter hominis fragilitatem ne videli
cet ꝯſterneretur in tanta vaſtati
one rerꝝ· tū ꝓpter terre infecundi
tatem cauſatam rōne diluuij· tuꝫ
etiā ꝓpter aeris differentē varieta
tem· qꝛ ſicut Alcuinus teſtatur· q̄
fuit magiſter caroli magni· āte di
luuij tpa ſuper t̄ram non cecidit
nec extitit pluuia· ſed aquis fonti
um et rore copioſo terra irrigabā
tur· Vnde herbe ſuauiores erant ⁊
maioris efficacie ad nutriendū q̄
fuerūt poſt tpa diluuij· quando a
er et ventis ac nubibus et pluuijs
ac paſſionibus alijs diſtemperat̄
ac perturbatur· ſed pro tāto pro
hibuit dominus eſum carniū cum
ſanguine mixtū· vt dum homo aſ
ſumere vitaret ſanguinem beſtia
rum· multo magis horreret effun
dere ſanguinē humanum· Vnde ſcri
bitur in eodem capit· Quicunqꝫ fu
derit ſanguinem humanū fundet̄
ſanguis illius· ¶ Tercio dedit do
minus volucres celi et piſces ma
ris in magiſterium inſtructionis·
qꝺ ex verbis Job ſupra poſitis eui
denter ꝓbatur· Dicitur enī Job
xij· Interroga iumēta et docebūt
te ⁊c̄· Tunc enī aut iumenta aut
volatilia celi ā piſces maris q̄rimꝰ
cum eorū naturas aut motus ſub
tiliter indagamus· Sed interroga
ta nos docent loquūtur aut rēſpō
dent· cum ex eorum conſideratiōe
percipimus qualiter noſtros actus
cōponere debemus. Et ideo de pi
ſcibus maris loquens beatus Am
broſius in libro exameron dicit ꝙ
in ſignum ſunt facti· vt in hijs no
ſtrorum morum vicia viderēmꝰ et
caueremus ea Quapropter poſt hec̄
batum ⁊ arborū inductas ſimilitu
dines· reſtat conuenienter vt in hoc
quarto noſtri opis libro de auibꝰ
atqꝫ piſcibus aliqua introducātur
exempla· vt noſtro ſtilo moribus
adaptentur Non autem michi licu
it de ſpeciebus ſingulis vel auium
vel piſcium in hoc tam breui trac
tatulo facere mentionem· ex eo ꝙ
innumera ſunt natatiliū atqꝫ vo
latilium genera. Quis enim vt de
volucribus taceam et marinorum
natatilium ſpecies dinumerarē poſ
ſit· aut eas ſuis nominibꝰ ſinglas
deſignare· Vnde Pſ· ait· Hoc ma
re magnum et ſpacioſum manibꝰ
rē Et ſecundū Ambro. plura ſunt
in mari genera piſcium q̄ in terra
ſunt animalium· Ex quo patet ꝙ
volatilium et magis natatiliū ſpe
cies que a nobis cognoſcuntur ꝑ
ua quidem ꝑticula ſunt reſpectu e
orum que ignorantur· Ergo exem
pla etſi non de omnibus· de aliqui
bus ſaltem magis famoſis ⁊ notis
exempla inducemus· perſtringen
tes materias ſingulas quibus ad
aptabuntur exempla ſecundū mo
dū in precedentibus habitū ſub or
dine alphabeti· ¶ Capitulum. i.

Abiecti et deſpecti a mūdo
ſuſcipiunt̄ et nutriūt̄ a de
o· cꝰ exēplū apparet i pul
lis aq̄le· qꝛ cū multa ꝯſuetudine aqui
la pullos nutrit· aliqn̄ ſi tres pul
los habuerit vnū abicit. quē tn̄ ali
a auis que fulica dr̄ accipit et nu
trit vt dicit Amb· Tūc aquila pul
lū ꝓicit cū mundus ſuū amatorē
pſeq̄t̄ ⁊ affligit· quē tn̄ alia auis ſcꝫ
xp̄i gr̄a miſericordie āplexat̄· ſi a
mūdo etiā coactꝰ recedens ſpōte ad
pniaꝫ venit Vnde ſic Gre· dicit Ma
la q̄ nos hic premunt ad deū nos
ire cōpellūt Ezech· xxxiij· Quod

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

abiectum erat reducam. Itē abie
ctos et deſpectos a mūdo deus licz
excelſus. nō tñ abhorret vel deſpi
cit. ſed eos de excelſo ꝓſpectās po
tius ad ſe trahit. qd iterū exēplo
aquile patet. que ſcilicet eſt tam
limpidi viſus. vt cū in aere ſuper
mare feratur vt vix videatur. ide
tamen piſculos in mari cōtempla
tur. et inſtar lapidis ꝓximuz petit pi
ſculos rapit attrahit et comedit.
Sic deus cuius oculis nuda ſunt ō
nia et aperta. q̄uis in altitudine
ſue lucis nobis ſit inuiſibilis. quia
lucē habitat inacceſſibilem quam
nemo hominū videre poteſt. Ipſe
tamen piſciculos ꝑuos in mari ex
iſtentes. i. deſpectos et humiles ſpi
ritu in mundo fluctuantes non de
ſpicit ſed ꝓſpicit i ꝓximo. ad eos ve
nit ſuo lūine illuſtrando. eoſq̄ ad
ſe trahit ſuo amore inflāmando. et
quaſi cibum comedit eos ſibi per
familiarem gratiaz coniungendo
et incorpando Ps. Quis ſicut do
minus deus noſter qui in altis ha
bitat et humilia reſpicit in celo et
in terra?

Capitulū. ii.

Abſcondere debet homo o
pera bona ſua vt nō illa di
abolus ꝑ inanem gloriam
et oſtentationem corrumpat. Eſt
enim dyabolus pauoni ſimilis. q̄
oua galline ſue perquirit vt fran
gat et comedat vt liberius libidi
ni vacet. ſ3 gallina ipſa oua abſcō
dit vt ſeruet. Sic quia dyabolꝰ bo
na noſtra conatur auferre nos de
bemus illa per humilitatem abſcō
dere. ſecundum illud Mathei. v.
Neſciat ſiniſtrā tua quid faciat dex
tera tua. Sed quidā ſunt ſicut gal
lina domeſtica. que ſtatim cum o
uum emiſit clamat et reuelat. et

ideo amittit. Yſaie. xxxv. Omnia
que in domo mea ſunt viderunt.
nō fuit res quam non oſtenderim
eis dixit Ezech. de nuncijs babilo
nis. et poſtea dictum eſt ei. ꝙ om
nia amitteret. Item ꝙ homo de
beat bona opera ſua abſcōdere ꝓp
ter timorem ſuperuenientis elati
onis vel temptationis inanis glo
rie. patet etiam exemplo ceti ſiue
balene que nō parit oua ſicut mul
ti alij piſces. ſed parit viuos fetus
ſicut dicit Ambroſiꝰ. Quos quidē
poſtq̄ꝫ peperit ſecum tenet et ducit
ſed ſtatim cum aliquid quod illis
poſſit eſſe obnoxium vel terribile
ſuperuenire ſentit eos aperto ore
in ventrem ſuum recipit et abſcō
dit. quouſq̄ tranſierit omne pericu
lum vel abceſſerit. et tunc eos q̄ſi
iam ſecuros viuos et incolumes e
uomit. ſicut idem Ambroſiꝰ dicit.
In quo quidem aperte docemur.
ꝙ bona noſtra que agimꝰ etiaz ꝓp
ter timorem glorie aliquādo debe
mus abſcondere. et propter alio
rum vtilitatem nōnunq̄ꝫ propala
re. Unde et dominus noſter qui di
ſcipulis alicubi dixit. Attēdite ne
iuſticiam veſtram faciatis corā ho
minibus et c̄. Mathei. v. Ipſe etiaz
dixit. Sic luceat lux veſtra corā ho
minibus vt videant opera veſtra
bona et c̄in eodem capitulo.

Capl̄m. iij.

Abſtinentia diſcreta a cibꝭ
liberat hominem a putre
dine et ardore libidinis.
Eſt enim homo abſtinens ſimilis
pauoni. cuius caro tam dura ē vt
vix putredinē ſentiat. nec facile
coqui valeat ſicut dicit Yſidorus.
Hanc profecto duriciez moraliter
carnis diſcreta abſtinentia facta
cauſat vt nec putredinis reſoluat

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

rſoluatur fetore. nec libidinis vrea
tur ardore. ceſſat enim rſolutio pu
tredinis ſubtracta materia ſemi
ſcilicet alimentis. et frigeſcit flam
ma carnis ciborum remotis fomē
tis. ſicut etiam lignis ſbtractis ex
tinguitur feruor ignis Prouerbio
rum. xxvi. Cum defecerint ligna
extinguitur ignis. Johannes caſ
ſianus de inſtitutis monachorum.
Nunquam inquit poterit ardentes con
cupiſcentie ſtimulos inhibere quiſ
quis deſideria gule refrenare non
querit. Et Ambroſius dicit in ſer
mone de gula. ꝙ fames amica vir
ginitati eſt. inimica laſciuie. ſaturi
tas vero caſtitatem perdit. et nu
trit illecebram.

Capitulū. iiii

Abundantia ꝓſperitatis ſē
tire ꝓhibet vulnera mētis
Cuius exemplum apparet
in ceto et in piſce balena. qui tāte
eſt pinguedinis. ꝙ quando percu
titur vulnera non ſentit n̄ pingue
do eius totaliter perforata fuerit.
ſed quādo caro interior leditur fa
cile capitur. ꝙ amaritudinem aq̄
non ſuſtinens litus petit et moritur
cito. Velut autem pinguedo piſcis
eſt habundantia ꝓſperitatis. que
quidem dum peccantibus affluit.
mentis vulnera ſiue dampna ſenti
re non permittit. Vnde dominus
contra Iheruſalem dixit Lu. xix.
Nunc quidem in hac die tua que ad
pacem tibi ſed abſcondita ſunt ab
oculis tuis. Sed tunc peccator in
trinſecus tangitur cum tpali adū
ſitate percutitur. Sunt enim mētium
vulnera peccatoribꝰ quaſi extrinſe
ca. ex eo ꝙ ſpiritualia in quibus
leduntur quaſi reputant extrane
a. Sed cum in temporalibus que
magis diligunt leduntur. quaſi in
intimis vulnerati affliguntur. cuiꝰ
interdū vulneris amaritudinē nō
ferentes. vel ꝯpuncti a ſuis peccis
litus penitentie querunt. vel lapſi
in deſperationis baratꝝ eternam
mortē incurrunt.

Capitulū. v.

Accidie viciū et concupiſcē
tie eſtus maxie nocent aīe
Cuius exemplū apparet ī
quibuſdā piſcibus. quos vt dicit
Ariſt. in. vii. libro de aīalibus. im
moderatus calor nimiū ledit Vnde
dicit ꝙ ſunt piſces qui apud aſcen
ſum canicule moriunt̄ pre calore.
Vn̄ piſces in eſtate fugiunt a lito
ribꝰ calidis in ꝓfundū mare Simi
liter nocet eis magnum frigus. et
maxime habentibꝰ lapidem in capi
te. ſicut cancri et hmōi. Nā talis la
pis ex frigore ꝯgelatur. et ſic de fa
cili moriunt̄ Quaſi ergo calor eſta
tis feruor et flāma eſt ꝯcupiſcentie
carnalis. que niſi extinguatur inē
init. iō fugiendum ē in ꝓfundū ma
ris. i. ad habundantiā lacrimaꝝ ꝓ
uenientiū ex amaritudie cordis.
vt lacrimarum refrigerium extin
guat concupiſcentie eſtū Quaſi hy
emis vero frigus rigens eſt accidi
a ſpūs. que habentibus lapidem in
capite. i. duriciē in mente precipu
e eſt mortalis. Nā ſi cor de ſe durum
eſt p accidie frigus āplꝰ induratū
Et iō ſatis facilit̄ mortē cꝰdam de
ſperatiōis inducit et induratū ob
tenebrat Zacha. xiiii. Nō erit lux
ſed frigus et gelu.

Capitulū. vi

Actiua vita frequentiam ho
minum et ſocietatē requi
rit. contemplatiua vero ſo
litudinem diligit. Vn̄ tam actiui ꝙ
contemplatiui ſimiles ſunt auibꝰ
Quarum quedam ſocietatē amāt
humanam. galline. galli. anſeres.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

columbe · ciconie · yrundines · et
huiuſmodi · Nam gallinis quidem
aſſimilantur preſidentes · id eſt p̄
lati · quorum eſt ſubditos congre
gare et defenſare · quemadmoduz
gallina congregat pullos ſuos ſb̄
alas · vt criſtus de ſe dixit · Math ·
xxiij · Anſeribus autem aſſimilan
tur ſeculares potentes · quorum ē
iuſticiam et reipublice ſalutem di
ligenter cuſtodire · Nam anſeres
vt dicit Ambroſius in exameron ·
xvi · ſunt optimi locorum cuſtodes
Sed anatibus aſſimilant̄ clauſtra
les · qui quaſi anates moâri debēt
in aquis penitentie · et aquam la
crimarum vel ſapientie ſcripturā
rum frequentare · Columbis autē
que cum ſimplicitate habent fecun
ditatem frequenter pullificantes
aſſimilantur coniugati · qui pure
ac ſimplicitr coniugalem vitā du
cunt · Ciconijs autem que certo tē
pore congregantur maria tranſuo
lando aſſimilantur peregrinātes ·
et precipue qui tranſmarinam pe
grinationem frequentant · ſcilicz
ad terram ſanctam · Yrundinibz
autem clamoſis et garruloſis aſſi
milantur predicatores · qui cōtra
peccatores clamant et garriunt ·
Omnes enim h9mōi et alij cōſimi
les hominum frequentiam volunt
et nō ſolitariam vitam · Quedam
vero aues ſūt que hominum ſocie
tatem et cohabitationez fugiunt ·
nec ſuos nidos homines ſcīē volūt
vt aues que vocantur ſilueſtres ·
Talibus ſimiles ſunt anachorite ⁊
viri contemplatiui · qui hominum
frequentiam fugiunt et a mundo
ſunt abſconditi · in latibulis et ī ſo
litudinibus morantur Ps̄ · Ecce e
longaui fugiens et manſi in ſolitu
dine ¶ Item actiui mouent̄ motu
piſcium · ſed contemplatiui modo
auium · Nam dum piſcis natat in
aqua · contracto corpore in longi
tudinē minorem ſe colligit · et ite
rum ſe extendens aque immititur ·
quo niſu repellente aquas in ante
rius ſe propellit · Vnde vtitur qui
buſdam pennulis in natando ſicut
auis in volando · ſed tamē alio mo
do · q̄a piſcis natans pennulas mo
uet a parte poſteriori ī anterius ·
et quaſi quibuſdam brachijs ſiuē
remis aquam āplectens in anteri
us ſe extendit · Auis vero mouet
p̄enas ſurſum · et collectum aerez
per expreſſam alaruz amplitudinē
cogit exire per partem poſteriorē ·
Vnde dum aer a poſteriori repelli
tur corpus in anterius mouetur ·
Piſcis autem natans in aquā eſt
homo ſollicitus et operoſus in acti
ua vita · qui tunc in minorem lōgi
tudinem ſe contrahit · quando ſe
ad humilitatem reducit dicens et
ſentiens cum Apoſt · Ego ſum mi
nimus omnium ⁊c̄ · i · Corinthiorū ·
xv · Sic ⁊ dominus diſcipulos mo
nuit dicens Luce · xvij ¶ Cum oīa
bn̄ feceritis dicite ſerui inutiles ſu9
Sed nichilominus nō dimittat q̄n
adhuc poſt talem contractionem
id eſt humilitatem ad bene agen
dum ſe extendat · Nam tali niſu · i ·
humilitatis et laboris propellente
diuina gratia mirabiliter ad ante
riora proficiet · Vnde iſte ſunt duē
pennule quibus actiuus proficit
ſcilicet humilitas ⁊ operoſitas · dū
modo ea que retro ſūt obliuiſcēs
ad anteriora ſe diſponit atq3 extē
dat · vt ſic ad modum piſcis natā
tis a p̄oſteriori in anterius profici
endo incedat · Sed tanq̄ auis volās
in aere eſt homo eleuatus in cōtē
platione · qui tunc alas ſiue p̄enas

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

intellectus et affect⁹ ſurſum erigit
cum cogitatione et auiditate ea q̄
ſurſum ſunt ſapit. Tunc autem a
erem per expreſſionem alarum col
lectum poſterius emittit. quando
ex dulcedine quā contemplatione
et affectione guſtauit ad poſterio
ra id eſt temporalia contempnen
da intendit. et dum aer a poſteri
ori repellitur in anterius corp⁹ mo
uetur. quia duz mundus plene de
ſpicit. ai⁹ in ſpūalib⁹ virtutib⁹ ſē
per proficiendo profitetur. ¶ Itē
actiui aſſimilātur auib⁹ que morā
tur in aquis ¶ In quibus. vt dicit
Ariſtoteles natura ingeniata eſt.
vt pedes haberent latos et clauſos
non inter digitos diuiſos propter
natandi neceſſitatem. vt ſcilicz la
titudine pedum aquam propenſi⁹
pulſent. vt ſic pulſis retro aquis
quaſi remigando in anterius ſe ex
tendant. Caudas autez breues ha
bent ne in natando madefactione
caude ſe impediant Sic ſimili etiam
modo actiuis qui proximoruz ne
ceſſitatibus per pietatis opera ſer
uiūt competit habere pedes latos
id eſt affectus expanſos ad omnē
pauperem. clauſos ad peccatuz vl
ad mundani fauoris appetitum. et
inter digitos non diuiſos id eſt ſi
ne diſſenſione et diſcordia operum
Vel debent habere hōies actiui di
gitorum diſtinctionem tamen ſine
ſciſſione eorum id eſt debent habe
re operum diſcretionem tamen ſi
ne diſcordia et diſſenſione. quāto
autem latiori pede id eſt largiori af
fectu aquam tribulationis et ne
ceſſitatis proximorum ab eis ꝓpel
lere nituntur. tanto ipſi copioſio
ri fructu in proficiendo gaudent.
Caudam etiam debent habere bre
uem id eſt celerem expeditionem
agendorum vt non protrahant da
tum anguſtiato Vnde dicitur Pro
uerbiorum. iij. Ne dicas amico tu
o id eſt criſto vel pauperi eius. va
de et reuertere et cras dabo tibi cū
ſtatim poſſis dare ¶ Item actiua
vita requirit maxime puritatem ī
tentionis. quod patet exēplo me
rule que cuz vbiqꝫ ſit in pennis nīgᷓ
ī achaia īuenitur candida. Achaia
que interpretatur ſoror laborans a
ctiuam vitam deſignat. que requi
rit germanitatem contemplatio
nis Due enim ſorores fuerunt Ra
chel et Lya ¶ Quarum prima con
templatiuam: ſecūda vero actiuā
ſignificat vitam. Et alie due ſoro
res in euangelio. ſciz Maria mag
dalena et Martha hoc idem figu
rare dicuntur. Habet etiaz actiua
vita laborem actionis Vnde et ſata
gebat Martha. laborans circa fre
quens miniſterium erat enim ſolli
cita erga plurima et c̄. Eſt autē ve
ut candida merula actionis inten
tio munda. et ideo candida meru
la Achaie mūda intentio eſt in ope
ribus vite. quā domin⁹ mūdādā
eſſe docuit cum dixit. Munda pri
us qd̄ intus eſt calicis et paraps
idis. quia enī calice potatur ſitiēs
parapſide vero eſuriens reficitur.
merito quidem in calice et parap
ſide deſignantur elemoſine et opa
vite actiue Sz id qd̄ intus ē calicis
et parapſidis eſt latens intentio e
lemoſinam facientis quam quidez
prius mundare debet ꝗᷓ dare ele
moſinam. Ante enim lauatur pa
rapſis ꝗᷓ fiat immiſſio cibi. Et āte
mundandus eſt calix ꝗᷓ fiat infuſi
o vini et aque. Iuxta dictum Ora
cij poete in quadam epiſtola Tro
yani belli vbi dicit. Sincerum niſi
vas quodcūqꝫ infūdis aceſcit. Sic

quoq̧ mundāda eſt intentio ante
exercicium boni. Item actiuus
homo aſſimilatur piſci timalo. Eſt
enim timalus ſicut dicit Ambroſi
us quidam piſcis. quem ticini flu
uij vnda nutrit. ſic dictus a timo
eo ꝙ redoleat ad modum floris ti
mi. Vnde de eo qui ſuauiter redo
let facete dictum eſt. aut florem rē
dolet aut piſcem. quia conſimilis
odor eſt illius floris et piſcis. Vn
de in Apoca. ſiale plene odoramē
torum dicuntur orationes ſancto
rum. Sed actiuus rodolet proxio
ad modum piſcis. Nam ille timal9
piſcis et redolet et reficit. Et ſimi
liter homo actiuus redolet exem
plo et reficit ex dato.

Caplm. vij.

Adulatores ſeu heretici qui
ſuauibus verbis ac dulci
bus quoſdaʒ ſimpliciores
ſeducunt. quibuſdam marinis bel
luis poſſunt aſſimilari. Dicit enim
Jorath Philoſophus in libro ſuo
de animalibus. ꝙ eſt belua quedā
in mari que de faucibus ſuis aquā
expirat. cum vapore odore pleno
Vnde piſces ſequuntur ipſum odo
rem ſentientes. et intrant odoris
gratia i fauces eius. que protin9
ipſos deglunt. et ſic eis ſe paſcit.
Eſt etiam piſcis alius faſten di
ctus. in cuius ore aqua hauſta dul
ceſcit. quem piſces minores ſequē
tes et eius os intrantes ſubito de
glutiunt ab eo. Quia igitur ſcrip
tum eſt Prouer. xviij. Aqua pfun
da verba ex ore viri. Tanq̄ aqua
odorifera vel dulcis ex ore piſcis.
ſunt verba blandanec nō adulāti
a. quibus attractos ſimplices q̄ſi
in ventrem traiciēdo deglutit. dū
eos decipiendo ſeducens ad inten
tam nequiciam trahit. Item a
dulatio blanda interdum mentes
vanas occidit. quibus aſpera ac ve
ra locutio reddit vitam. cuius rei
exemplum apparet in cicada. quā
ſi quis oleo perfundit ſtatim neca
tur. eo ꝙ poris obſtructis ſpirare
minime valet. ſed ſtatim ſi ſuphū
datur acetum illico reuiuiſcit. eo
ꝙ poros apit quos virtus obſtrux
erat olei. et hoc ideʒ per omnia be
atus Ambroſi9 dicit. Tunc ergo o
leo cicada perfunditur cum mens
vana adulatione linitur. et tunc
obſtructis poris necatur. quando
ſuis ſibi clauſis et occultatis defe
ctibus in ſuperbiam eleuatur. ſed
aceti pungentis aſperitas eideʒ vi
tam reddit. quia hāc increpatio a
ſpera ad veram ſui noticiam et vi
talem humilitatem reducit. Vnde
bene Ps. dicit Corripiet me iuſt9
i miſericordia ac increpabit me. ole
um auteʒ peccatoris nō impinguʒ
caput meum.

Capitulū. viij.

Amicus qui ppter vtilitatē
eſt aſſumptus tam diu ho
noratur vel in precio habē
tur q̄ diu vtilitas durat. Cuius ex
emplum apparet i accipitre. Qui
q̄ diu eſt ad predam aptus a dn̄o
ſuo diligitur. manu geſtat. i cau
da et in pectore replanatur. ſed dū
moritur vel quando inutilis ad p̄
dam redditur. nō paſcitur. quia p
icitur ac tanq̄ ſi nūq̄ fuerit contēp
nitur et abicitur. Similiter prout
Senec. dicit Amicus q̄ vtilitatis cā
aſſumptus eſt. taʒ diu placebit q̄
diu vtilis fuerit. Nam facultate ac
vtilitate remotis contempnitur ac
abicitur. Vnde nota ꝙ talis amici
tia triplicem habet defectū Prim9

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

eſt quia nō eſt vera· quia ille qui
propter vtilitatem diligit non ip
ſum amicum diligit ſed rem amici
Et ideo potius ſeipſum diligit ſolū
qui amici bona appetit· Et ideo Au
guſtinus dicit in quodam ſermoē
Non propterea amare debes ami
cum vt aliquid tibi preſtet· vt pe
cuniam vel aliquid cōmodi tempo
ralis· Non enim illud amas ſed id
quod tibi preſtat· Amicus gratis a
mandus eſt propter ſe nō prop
ter aliud Vnde Petrus Plaſcen9
ī libello ſuo de amicitia dicit· ꝙ ve
ra amicitia eodem oculo reſpicit a
micum diuitem et mendicum· for
tem ac debilem· ſanum et egrum·
humilem ac ſublimem· ¶ Secūd9
defectus eſt· ꝙ talis amicitia ñ eſt
fidelis· Nam ſicut dicit yſidorus in
tercio libro de ſūmo bono Non ſūt
fideles in amicitia quos mun9 nō ḡ
tia copulat· nam cito deſerunt· ni
ſi ſemper acceperint· dilectio em̄
que munere conglutinatur· eo ſu
ſpenſo diſſoluitur· ¶ Tercius de
fectus eſt· quia talis amicitia non
eſt firma nec permanſura diu· Vn
de Tullius in libro ſuo de amicitia
Si vtilitas amicitias conglutinarꝫ
eadem cōmutata diſſolueret· ſed
quia natura mutāi non poteſt· id
circo vere amicitie ſempiterne ſūt
Prouerbiorum· xvij· Omni tem
pore diligit qui amicus eſt·

¶ Capitulū· ix·

AVaricia reddit homines in
ſociales et crudeles· nō ſo
lum ad extraneos ſed etiā
ad ſuos domeſticos· Cuius rei ex
emplum apparꝫ in auibus prede·
in quibus repn̄tātur auari affectu
vel effectu rapaces· Omnes enim
tales aues vt dicit Ariſt. ij· de ani
malibus ſolitudinēꝫ diligūt· et cū
aliquo ſociorum habitare non poſ
ſunt Nam ſicut caritas q̄rit dicatio
nem et ſocietatem· ita cupiditas
appetit ſolitudinem et propretatē
Vult enim cupidus ſolus hr̄e· et i
deo ſuſpectuꝫ habet cum ſocio ma
nere· Vn̄ poſſeſſio temporalium ē
mater diſſenſionum· propter q̄
de Abrahaꝫ et Loth Gen̄· xiij· dici
tur ꝙ erat ſubſtantia eoruꝫ multa
et non quibant habitare cōmunit̄
Vnde facta eſt rixa inter paſtores
Abrham et Loth ¶ Item tales a
ues prede vt idem dicit pullos ſu
os poſtq̄ȝ volare poſſunt a ſe pellūt
et ſecum viuere non permittunt·
quia ſcilicet plerumqꝫ auari etiaꝫ
ſuos domeſticos et filios abiciunt·
et graue ſibi reputant ſi eis expē
ſas debitas impendant· ¶ Item
auari aſſimilantur griphibus qui
cuſtodiunt montes in quibus gē
me precioſe ſūt· nec eas m̄ aufer
ri permittunt vt dicit Yſidor9· et
propter hanc cauſam rarus eſt il
luc hominum acceſſus· Nam viuos
homines deglutiunt· et equiteꝫ ar
matum cum equo rapiunt· ſed ta
mē de gemmis illis quas ita acri
ter cuſtodiunt ipſi pro ſe nullam
vtilitatem ſumunt Sic ſimiliter eſt
de auaris quibuſdā qui theſauros
ita cupide cuſtodiunt· vt ſi quis e
is vel modicum quid aufert· ipſum
ſi poſſent viuum deglutirēt Ad ta
les diuites pauperes homines ac
cedere non poſſunt· quia turpiter
eos repellunt· et ideo timent pau
peres accedere ad eos· Verumta
men ipſi de hijs que ſic tenaciter
poſſident etiam pro ſe expendere
nō audēt· ſed alij poſt eos de illoruꝫ
diuitijs gaudent Ps̄· Thezaurisat

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

et ignorat cui congregabit ea. ⁊
Eccleſiaſtici v. Qui amat diuitias
fructum non capiet ex eis. ¶ Itē
auarus qui in diuitijs appetit9 ſui
ſacietatem querit eſt porco marīo
ſimilis. Nam piſcis ille marinus q̄
porcus dicitur ſicut Yſidorus dicit
more terreſtris porci arenā fodit
et in ea cibum ſuum ⁊ ſacietatem
querit. Quia igitur omne aurum
tanq̄ arena eſt exigua vt dicitur
Sapiē. vij. Auarus quiſq; dum in
auro vel argento ſacietatem que
rit. quaſi porcus in arena cibum
quo repleri poſſit effodit. cū tamē
ſcriptum ſit. Auarus non imple
bitur pecunia.

¶ Capitulū. x.

Blaſphemantes deum vel
ſanctos ſimiles ſūt corni
cibus. Nam cornix aquilā
et alias aues prede quas tangere
formidat garritu ſuo infeſtat. ſed
aliquando non lucrum inde repor
tat. quia poſt ſimulationem lōgā
eam percutit et occidit. Sic etiam
blaſphemi nepharij deum ⁊ ſāctos
quos factis non poſſūt ledere ma
ledictis nituntur impetere. quos a
quila id eſt deus ſiue criſt9 poſtq̄
diu eorum inſaniam per patientiā
tolerauit eos non nunq̄ in corpo
re monſtruoſis īfirmitatibus per
cutit. ſed tandem ſi non penitent
eterne mortis ſupplicio eoſdem af
fligit. Et nota ſicut dicit quedam
Gloſa ſuper Yſai. xviij. Omne
peccatum blaſphemie comparatū
leuius eſt. Vnde blaſphemia etiam
ex ſubreptione et abſq; deliberati
one prolata poteſt eē peccatū mor
tale q̄uis aliquando poteſt etiam
eſſe veniale. Nam cum aliquis ſubi
to ex aliqua paſſione in verba inj

imaginata prorumpit quorū ſigni
ficationē nō conſiderat tūc ē veni
ale peccm̄. ſ3 quādo aduertit hoc eē
blaſphemiā cōſiderans ſignificata
vborū. tūc nō excuſat a peccō mor
tali. ſicut ille q̄ ex ſubito motu ali
quē occidit iuxta ſe ſedētē.

¶ Capitulum. xi.

Boni ac v̄tuoſi viri aſſimilā
tur apib9 q̄ ad tria. ¶ Pri
mo quo ad innocētiā. Naz
apes dicūt ſūt eo q̄ ſine pedibus na
ſcuntur. Boni ergo quiq; viri recte
ſunt ſil̄es apibus qui ſūt ſine illis
pedibus de q̄bus ſcriptū ē Pro. x.
Pedes illorū ad malū currūt. Sūt
ēm pedes aīe peccatricis quib9 ad
malū currit ipe interiores necu ici
ē et affect9 malignitatis ¶ Secūdo
quo ad ſollertiā ⁊ prudētiā. q2 apes
ſicut dicit Phō. valde ſollertes ſūt
in gignēdo mella ⁊ fauū. ⁊ ſua do
micilia mira arte componūt. ⁊ ex
varijs florib9 mirabili artificio fa
uū recolligūt Sic viri boi ſollertes q̄
dē ſūt. et mella gignūt. ſollertes
q̄dē ſūt. i. ſubtilit̄ et cito ꝓcedentes
q̄liter agēdū vl' loquēdū. ē em̄ ſol
lertia facil' ⁊ ꝓmpta cōiecturatio
circa inuētionem medij vt tradit
Philoſo. in. i. poſteriorū. ⁊ ideo cū
ea que dicunt per debita media o
ſtendunt. et illa que operantur
per debitas vias perficiūt. quaſi a
pes ſollertes alijs mella gignunt.
quia ſcilicet melliflua verba loquē
do audientibus proferunt. et eti
am melliflua facta verbi operan
do oſtēdunt. domicilia quoq; ſua
. i. cōſciētias ꝓprias. vl' ꝓprias fami
lias mira prudētie arte ſiue ſaga
citate cōponūt. q2 ſi ſciūt cōponē
vl' ordinarē aliena mlto magis pro
pria. Vnde ex odoriferis floribus

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

id eſt ex placidis et gratioſis alio
rum factis vel dictis colligunt fa
uum id eſt doctrinam ⁊ modum
quo ſua s thecas ſiue habitacula id
eſt conſcientias vel domos ordināt
et componūt. Apparet etiam
in apibus prudentia mirabilis tri
pliciter. Primo i ſpacu temporum.
quia prudentes diſcernūt tempo
ra laboris et quietis. Nam hyemis
tēpore latent. quia ſcilicet vires
non habent quibus ventis niuibꝫ
et pluuijs reſiſtere poſſit. ex quo
innuitur ꝙ maxīe perſecutiōis tē
pore licet debilioribus fidelibus per
ſecutionem declinare ⁊ latere. ſecū
dum illud domini Mat. x. Si vos
perſecuti fuerit in vna ciuitate fu
gite in alia ⁊c. Tempore autē veris
apes exeunt. nec in illo ocioſe ſunt
ſed primo fauos cōſtituunt. ceraꝫ
fingunt. cellulas faciunt. et ſobo
lem tandem et mella conficiunt.
Ex quo videlicet erudimur ꝙ tem
pore proſperitatis ⁊ pacis ocio nō
vacem9 ſed i varijs exercitijs vti
liter laboremus. Tunc ſcilicet con
ſtituendi ſunt faui id eſt actus ex
ercendi virtutis. quib9 ad celeſtis
hereditatis dulcedinem perueniā9
Dicitur enim Eccī. xxiiij. Heredi
tas mea ſuper mel et fauum. Tūc
quoqꝫ fingenda eſt cera id ē com
ponēda conſcientia. que ſcilꝫ ve
lut cera ad diuerſas ſuſcipiendas
figuras viciorum et virtutum eſt
apta Ps. Factū eſt cor meuꝫ tāꝗ
cera liqueſcens. Tunc etiam faciē
de ſunt cellule id ē ſenſus corporis
vel interne vires anime diſponē
di Tādem autem intendendum ē
vel ad bonorum operum ſobolem
per actiuam vitam. vel ad mellis
optinendam dulcedinem per vitā
contemplatiuam Item apes de
nocte vſqꝫ ad mane quieſcunt. do
nec vna omnes excitet vno vel tri
plici bōbo ſicut aliqui dicunt. ⁊ tūc
peruolant vniuerſe. ſi dies fuerit
mitis. ſed ſi futuros vidit ymbres
vel vētos tunc ſe cōtinēt in theca.
atqꝫ aduerſꝑaſcente domos in
trāt ⁊ ſtrepūt. donec qui eas exci
tat eodem ſigno ad quietem inui
tat. Quo videlicet exemplo nos i
ſtruit. ꝙ videlꝫ nocturno tempo
re quies preſtetur corpori. die ta
men incipiēte luceſcere a lecto ſōp
ni ⁊ pigritie eſt ſurgēdum. ſecūdū
illud Nox preceſſit dies autem ap
pꝛoquabit. abiciam9 ergo opera te
nebrarum. Nam poſt quietem no
ctis ſurgendum eſt ad opera labo
ris. ſ poſt noctē culpe illuſcente di
e gratie ſurgēdū eſt ad opera peni
tētie. ad que quidē prelatus vel ꝑ
dicator triplici bōbo .i. triplici mo
do debꝫ alios excitare ſcꝫ exhorta
tionis verbo. conuerſationis exē
plo. ⁊ etiam orationis ſuffragio.
Secunduꝫ illud .i. Thimo. iiij. Exē
plum eſto fidelium in verbo. in cō
uerſatione. i caritate. Adueſpera
ſcente vero .i. aduenien te noctur
no tempore vel tenebroſa tēpta
tione debꝫ ſe ad domuꝫ recolligē.
ſiue corporalem vt quieſcat et ho
neſti9 maneat. ſiue ad domuꝫ mē
tis ne eum hoſtis temptans foris
vagātem capiat. ibiqꝫ debet ſtre
pere vl legēdo vl orādo vl peccata
cōfitēdo ⁊ alia huiuſmodi faciēdo.
quouſqꝫ tēptatione repulſa tēp9
ꝗetis adueniat. ꝙ autem audito ſi
gno aut tumultu ceſſāt religioſos
admoēt clauſtrales vt ꝗetis tēpo
re vel audito ſigno ad hoc ſtatuto
ſuū ſilētiū teneant. ita vt volentes
quieſcē vel orare tumultu ſuo nō
impediant. Item apes locum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

frigidum querunt in eſtate et cali
dum in hyeme. docentes bonos tē
pore pſperitatis refrigerio ſe tue
ri humilitatis. Et tempore aduer
ſitatis calore ſe defēdere caritatis.
quia caritas patiens eſt. Item a
pes inueniūt prudentes reſpectu
operū Primo quantū ad materiaꝫ
quia ex floribus recentibus mate
riam colligunt. ex qua mella et
ceram colligunt et cōficiūt. ⁊ quā
do flores vicini cōſūpti ſūt ſpecula
tores mittunt ad alia paſcua reꝗ
rēnda. et ſi eas nox apprehendat
ſupīe excubant vt alas ſuas a rore
et a pluuia protegāt. ⁊ facto ma
ne abſqꝫ impedimēto volare vale
ant Quaſi ergo flores naſcētes in
arboribus ſunt affectiones bone
creſcentes in cordibus. ex quibꝰ
dum ſunt recētes ab apibus mel
et cera colligitur. quia dum ſunt
noue et feruentes a viris ſollicitis
dulciter ⁊ faciliter implentur ope
re. Mel enim dulce eſt et cera faci
liter formatur. ſed completis vici
nis floribus alios ad paſcendum
explorant. quia poſtq̄ ſua bona ꝓ
poſita opere cōpleuerint. adhuc
an alia rēſtent que ab eis fieri debe
ant cum magna cura perquirunt.
ſed nocte ſuperueniente ſupine ex
cubant vt alas a pluuia vel rore
defendant. quia ſe proſternendo
orando ante deum ſe humiliant.
vt humilitatis merito et orationis
ſuffragio ale ſuorum affectuum vl'
operum et a pluuia temptationū
carnalium et a rore id eſt ſubtilio
ri pugna viciorum ſpiritualium ꝓ
tegantur. et facto mane. i. redeū
te ſerenitate poſſint ad ea que
ceperant liberius euolare. Item
apes inueniuntur prudētes reſpe
ctu impedientium. Primo quidēꝫ
Quia ceram aluearis ſuccis arbō
rum gummoſam vim habentium
et amaram per totum liniunt. et
contra hoſtes ſe muniunt pro vt
poſſunt. Quaſi autem gumme vl'
amari ſucci arborum afflictiones
ſunt vel lacrime penitentium. qui
bus apes id eſt ſancte perſone ſua
rum mentium aluearia liniunt.
atqꝫ amaritudine fletuum contra
hoſtium ſuggerentium dulcia ma
ligna temptamenta defendunt. I
tem apes gerule quando ventum
timent volant iuxta terram. vt
onuſte cito redeant ne flatu impe
diantur aliquo. et aliquādo lapil
lis ſe onerant. vt a vento moueri
non valeant. Similiter ille perſō
ne que actiue vite pondera ſiue la
bores portant. ſi ventum vane
glorie metuunt. ve ventum id eſt
conatum alicuius impedientis de
bent iuxta terram volare. id ē hu
militer ⁊ latenter facere qd inten
dunt. Item onerare ſe lapillis id
eſt ſanctorum humilibus exempl'
et cautelis. vt illorum firmati pon
dere a ventis temptationum mini
me moueantur. Tercio apes
repreſētant bonos viros propter
ſocialē vitā. diligūt eni boī viri ſēp
cōmunē ⁊ ſocialē vitā. ⁊ fugiūt ſin
gulāitates. qd quidē īueīt ī apibꝰ.
qꝛ apes ſecūdū Amb. vnam cōem
eligūt māſionē. vnius porte clau
duntur limine. cōmunis labor eſt
omnibꝰ. cōmunis cibus. cōmune
opus. cōmunis vſus. cōmunis fru
ctꝰ. et cōmunis volatus. Et talis
cōmuitas maxīe cōpetit clauſtra
libꝰ et regularibꝰ ī ꝯgregatiōe vi
uētibꝰ. ſcꝫ nō ſe a cōmunibꝰ obſer
uātijs vl' opibꝰ ſbtrahē. ſiue quā
tū ad locū. ſiue quātū ad cibū. ſiue
quātū ad labōēs. vl' quoad obſeq̄a

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

caritatis ⁊ opera humilitatis. ſiue quantum ad ad vſum vel ſocialem conuictum. ſiue quantum ad vola tum.i.promptum vel velocem obe dientie motum.

Capitulū. xij.

Cantica diuine laudis et ec cleſiaſtici officij ſi cū deuo tiōe cordis ⁊ mētis attētio ne ſiidantur delectāt etiā angelos. ſicut cātus et armonie hominū di cuntur delectare delphinos. Dicit enī Yſido. ꝙ delphini voces hoīm ſequūtur et ad vocem ſimphonie congregati conueniūt et i armoīa plurimū delectātur Sic etiam āge li faciūt de cāticis ⁊ armonijs deuo te deū laudantiū. non quidē ratiōe vocis ſed ratioē deuotiōis. ꝓpter qđ dicit in Pš. Preuenerūt prīci pes cōiūncti pſallētibus ⁊c̄. qđ bea tus Ber. de āgelis exponit. Vnde etiam Baſilius dicit in examerō. ꝙ pſalmodia demōēs fugat. et an gelos in adiutoriū ſalutis inuitat Item cantica diuine laudis valēt ad ſubleuādum tedium vite preſē tis. et etiam ad alleuiandum labo rem ꝓlixe temptationis. qđ patet exēplo lucinie. Naȝ lucinia ſicut di cit Ambroſius ī libro examero̅n. dum oua ſua peruigili cuſtodia fo uet longe noctis laborē cantilene ſuauitate ſubleuat. Ille nanqȝ ad moduȝ lucinie puigili cuſtodia o ua fouet qui bona ī mēdo mētis cō cepta ipleē ope cum cautela ⁊ ſolli citudīe ſtudet. ſ ꝗſi labor lōge noc ctis ꝓlixitas ⁊ tediū eſt tēptatioīs īſurgentis. vel laborioſa prolōga tio incolatus vite preſētis. de qua Pš. cōquēbatur dicēs Heu michi quia incolatus meus ꝓlongatus eſt. ſed hunc laborem lucinie cantile ne ſuauitas ſubleuat. quia mētem vel temptationis vel preſentis ex ilij tedio fatigatā diuine laudis de uotio recreat. Vnde idem Baſilius dicit de cantu pſalmodie ꝙ eſt ſcu tum in nocturnis terroribus. et diurnorum requies laborum. tute la pueris. iuuenibus ornamentū. ſolamen ſenibus. mulieribus aptiſ ſimꝰ decor. deſertas habitare facit vrbes. ſobrietatem docet. incipiē tibus primum efficitur elementū. proficientes nutrimentum. perfe ctis ſtabile firmamentum.

Capitulum. xiij.

Carnales homines ſūt vul turibus ſimiles. Nam vul tur cum ſit immundus et fedus. de facili pro cadauē terraȝ petit. et cum deſcenderit non de facili inde ſurgit. ſed vix ſurſum a ſcendit. vt Iheronimus dicit et addit. ꝙ in alto volans cadauer ī infimo conſpicit. et pro amore ca daueris ſublimitatem aeris derelin quit. et ad infima ſe ſubmittit. et quando ſe erigit contra vētum a las percutit. et ſic vēti amminiculo plus ꝗ̄ robore proprio ab infimis in aerem ſe extollit. Sic quoqȝ carnales homines cum ſint immū di in cogitationibus et fedi in affe ctionibꝰ de facili pro cadauē terrā petunt. quia pro carnis delectatio ne ad turpia ⁊ immunda opera fa ciliter deſcendunt. ⁊ poſtꝗ̄ talibꝰ operibus ſe dederint non faciliter ab eis recedūt. ⁊ vix ſurſū vel per deſiderium ſurgunt. Et ſi etiaȝ ho mo carnalis ſit in culmine dignita tis. nichilominus miſerabile ca dauer in infimo conſpicit. quia ſci licet ad carnalia opera cogitanda vel facienda et cor ſuum inclinat

et oculos conuertit. et ſue dignita
tis altitudinem relinquens .i. non
attendens in turpia et infima ru
it Vnde Pſalmiſta dicit Cum ho
mo in honore eſſet non intellexit.
comparatus eſt iumentis inſipiē ti
bus et ſimilis factus eſt illis. Con
tingit tamen quandoqꝫ ꝙ talis eti
am poſtꝙ̄ cecidit a ſpū̄s ſācti ven
to .i. interno ſpiraculo excitatꝰ .ſi
ad ventum ipſum .i. ſpiritus ſācti
inſtinctum ala mentis et ala opis
ſe per penitentiam percutit. ꝙ ite
rum ſe in altum eleuat et ſurgit.
ſed plus auxilio venti .i. gratia ſpi
ritus ſancti ꝙ̄ ex ſuo proprio me
rito vel labore. Item carnis cura
quanto plus creſcit in homine tā
to magis ad bona opera animam
tardam reddit. qđ quidem in vul
turibꝰ apparet. quia vultur prop
ter multitudinem carnis tardis
volatibus pergit. ſic miſerum cor
pus quod corrumpitur aggrauat
humanam animam. Ex ipſa enim
aſſidua corruptibilitate carnis a
nima noſtra compellitur inſiſtere
curis carnis. et ſic ex corruptione
grauata et curarum multiplicita
te detenta ad virtuoſa et ſpiritu
alia opera redditur valde pigra.
Item carnales differunt a ſpiritu
alibꝰ ſicͭ piſces marini a fluuialibꝰ
Nam piſces ī mari naſcē tes ſqua
mas habent duras et groſſas ꝓp
ter aque ſalſe ſiccitatem. econtra
autem fluuiales piſces ſquamas
habent ſubtiles et ſpiſſas et molles
Quaſi autem ſquame in corpore
piſcis ſunt que tunc naſcuntur
in mente hominis. ¶ Circa igitur
ſpiritualia et diuina in hoc carna
les a ſpiritualibus differunt. quia
carnales quiqꝫ habent mentes id
mentis conſiderationes duras ad
percipiendum ſpiritualia ſecūdū
illud Apoſto. i. Cor. ij. Animalis ho
mo non percipit ea que ſunt ſpiri
tus dei. ¶ Item groſſas ad in
intelligendum. Vnde carnalibus
adhuc diſcipulis dn̄s dixit Mat.
xv. Ad huc vos ſine ītellectu eſtis
Sꝫ ſpirituales viri habent mentes
molles id eſt habiles ad percipien
dum. ſubtiles ad intelligendum.
et ſpiſſas. .i. frequentes conſidera
tiones diuinorum. Item carnis
laſciuia aſſimilatur irūdini q̄ ē auis
vaga clamoſa et picturata. ſic car
nales et laſciue mulieres ſūt vagē
in diſcurrē do et in circumſpicien
endo. ſunt et clamoſe in cantando vl
contendendo. ſūt etiā ſe picturan
tes cōponē do et ornādō Pro. vij.
Garrula et vaga.

¶ Capitulum. xiiij.

Cogitationes terrene faciūt
incidere aīam in laqueum
dyaboli Nam aues ad eſcā
deſcē dē tes et circa terrā volantes
citius capiūtᷣ ꝙ̄ ille que in alto vo
lāt. Sic homines per carnales et tē
renas cogitationes citiꝰ capiūtur
a dyabolo ꝙ̄ per celeſtes Prouͤ .i.
Fruſtra iacitur rethe ante oculos
pennatorū Gloſa Laqueos dyabo
li facile euadit ī terris qui oculos
ſemper habet in celis. Item cogi
tationes immunde habundant in
cordibꝰ peccorū. ſ; nō in cordibus
iuſtorum. Sicut enim maior multi
tudo muſcarum ſolet reſidere ſup
ſcabioſum ꝙ̄ ſuper ſanum. ita co
gitationes immunde magis ſuper
peccatores ꝙ̄ ſuper iuſtos. ¶ Iteꝫ
cogitationibus immundis maxīe
infeſtantur homines deuoti. Nā vn
ctū locū inuadunt muſce et inqui
nant. Sic demoē s illos quos vidē t

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

habere gratiaꝫ nitũntur inquina
re prauis cogitationib9 • Eccs • x •
Muſce morientes id eſt cogitatio
nes immunde perdunt ſuauitateꝫ
vngẽti • id eſt meritum bonorum o
perum ſiue deuotionem orationis •
Item apes ſuper flores reſident • ⁊
inde attrahunt mel • Sic iuſti de ex
nis bonis cogitãt ⁊ inde attrahũt
dulcedinẽ • Sed muſce loca immũ
da frequẽtant deturpãt • et ſic im
mũde cogitatiões hoies peccões •

Capitulum xv •

Coniugii honeſtatem que
rere et ſeruare docent exẽ
pla auiuꝫ • Inter omnia
enim animalia volucres ĩ genera
tionis ordine ſequũtur maxime ho
neſtatem • Nam mares cum ſollici
tudine feminas querunt • inuẽtas
diligunt • pro ipſis pugnant et pe
riculis ſe exponunt • et eis cõiuga
li quaſi tantũ federe ſe cõiungũt •
et fetus ab ipſis procreatos ſolũ
modo paſcunt • Ex quibus quidẽ
colligitur ꝙ circa coniugalem ſta
tuꝫ nos aues quinqꝫ modis inſtru
unt Primo enim exemplo auium
debent viri qui vxorari volunt fe
minas bonas ſollicite querere in
vxores • quia ſcriptum eſt Prouẽ •
xviij° Beatus eſt qui inuenit mu
lierem bonam • quam ſcilicet cum
quis vult inuenire debet eam que
rẽ nõ ſicut laſciu9 et van9 qui nõ
q̃rit in vxore n̄ pulchritudinẽ • Eſt
eñ pulchritudo ĩ muliere ſi ſit ſine
prudentia ⁊ bonitate pl9 contemp
nenda ꝙ̃ appetenda • Quia vt di
citur Pro • x • Circul9 aureus ĩ na
rib9 ſuis mulier pulchra ⁊ fatua •
et ideo ĩ hominib9 ꝙ̃uis vtrũqꝫ ſit
onerosũ ſcꝫ pl̄chrã ſeruare • ⁊ tpe
habere • tamẽ magis ẽ tolẽabile tp̃e
hr̃e ꝙ̃ pl̄chrã ſeruare Naꝫ ſicut
dixit aũreolus Philoſoph9 • Pul
chra cito adamatur • turpis facilẽ
contempnitur difficile ẽ cuſtodiẽ
quã omnes amãt • moleſtuꝫ ẽ poſ
ſidere quã nemo dignatur habere
Minori tamẽ miſeria deformis ha
betur ꝙ̃ formoſa ſeruetur • Itẽ
qui vult inuenire bonã • debet eaꝫ
querere non ſicut auar9 qui non q̃
rit niſi diuitias in vxore • Quãuis
dicat theophraſtus ꝙ pauperem
vxorem alere difficile ẽ • diuitem
vero ferre eſt tormẽtũ • Tamẽ Sa
lomon dicit ꝙ melius ẽ ducere vx
orem pauperem et pacificam ꝙ̃ di
uitem ⁊ litigioſam Pro • xxi • Meli
us eſt ſedere in ãgulo domatis • ꝙ̃
cum muliere litigioſa et ĩ domo co
muni Vnde etiam Criſoſt • dicit ſu
per Matheũ • Tu iuuenis quando
vxorem ducere vis • noli querere
diuitem ſed beñe morigeratã • qꝛ
boni mores diuitias ſẽp acquirũt
Diuitie autem bonos mores nũq̃
fecerunt • glorioſior ẽ paupertas fi
delium ꝙ̃ diuitie peccatorum • Vn
de cum interrogaſſet quidam the
miſticẽ Philoſophum Cuinam fi
liam ſuaꝫ daret in vxoreꝫ • an pau
peri ſed ſcientia ⁊ moribus ornato •
an locupleti parum probato • Re
ſpondit malo hominem indigen
tẽm pecunia ꝙ̃ pecuniam habentẽ
indigẽtem mare • Debꝫ igitur qui
bonam vxoreꝫ cupit inuenire quẽ
rere eam ſicut prudens ⁊ diſcret9
ſciꝫ attendẽdo ad mulieris bonita
tem Eccĩ • xxvi • Mulieris bone bea
tus vir • nõ dixit mulieris pulchre
vl̄ diuitis ſ; bone Itẽ attẽdẽdo ad
mulieris prudẽtiã ⁊ diſcretioẽꝫ Pro
uer • xix • Dom9 ⁊ diuitie dãt a pa
rẽtib9 • a dño autẽ ꝓprie vxor pru
dens • Itẽ attendẽdo ad mulieris
progenieꝫ • Dicit Criſoſtim9 ſuper

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

Matheum. ꝙ ille qui vult vxorē
accipere debet conſiderare ſi habꝫ
ambos ꝑentes bonos vel al̄os ma
los. vel vnum bonum vel alium
malum. Si ambo ſunt boni ſecure
eam accipiat. ſi ambo mali omni
no eam dimittat Si vero alter bo
nus et alter malus. q̄d facturus
ſit timeat ¶ Veruntamen ſi pater
eius ſit bonus et mater mala ma
gis conuenit timere. Si vero ecō
uerſo minus. propterea quia pu
eri magis conſueuerūt conſeruari
cum matribus q̄̄ cum patrib⁹. et
per cōſequens magis imitari mo
res maternos q̄̄ patnos ¶ Secū
do docet aues cōiuges honeſte dili
gere ſicut ipe aues compes mutu
o ſe diligūt. ſed cauendum eſt in ꝯ
iugib⁹ ne ſit amor nimius vel iho
neſtus Nam ſicut dixit Sextus i ſē
tencijs. adulter q̄d̄e eſt in ſua vxo
re amator ardētior. i aliena quip
pe vxore omnis amator turpis. ꝛ
in ſua nimius. nichil turpius q̄̄
amare vxorem quaſi adulteram.
¶ Itēꝫ ne ſit amor nimi⁹ zelotip⁹
Eccī. ix. Ne zeles mulierem ſinus
tui Et eiuſdem. xxvi. Dolor cordis
et luctus mulier zelotipa. debet i
gitur eſſe amor honeſtus ꝛ ordina
tus Ephe. vi. Viri diligite vxores
ſicut criſtus eccleſiam. ¶ Tercio
inſtruunt aues coniuges tueri et
defendere Nā aues pro eis pugnāt
et periculis ſe exponunt. Debent
autē ſe mutuo defendere cōiuges.
non ſolum ab iiurijs corporalib⁹.
ſed etiam a vitijs ꝛ inhoneſtatib⁹.
q̄d fit quando vnus coniugum ali
um male viuentem corripit et ca
ſtigat. Si enim vxor ſit male mori
gerata. ſicut dicit Criſoſtim⁹ ſup
Matheū. tribus modis a viro ca
ſtigari debꝫ. primo docendo ipſam
ſecundum deum. Si autem timorē
dei non ſentit improperando vt vl
hominem erubeſcat. ſi autem nec
pudorem ſētit frequenter confu
ſa faciat illi quod precipit Salo
mon Cor durum in baculo percute
Quia igitur dicit Criſoſtimus. Se
pe proficit doctrina iuſticie. Prio
admone. deinde confunde. quoniā
frequenter pudor eſt frenum vici
orum. tercio iuſtum eſt vt caſti
getur. tanq̄̄ ancilla que erubeſcē
neſcit vt libera. Si autem vir ma
le ſe habeat. tunc vt docet Aug⁹.
i libro. l. Omel. vxor ſua debꝫ eū
q̄tuor moīs cohercē Primo admo
nendo. ſecundo obiurgando vt ſi
non proſint caritatiue admonitio
nes. faciat duras obiurgationes.
Tercio ſi hoc non valeret eccleſiā
interpellando. ſcilicet prelati vel e
piſcopi auxilium requirēdo. maxi
me ſi peccatum ipm̄ notorium eſt.
Quarto ad deum recurrendo o p vi
ros ſpirituales et orationes. quia
ſaluabitur vir infidelis per mulie
rem fidelem vt dicitur. i. Corinthe.
vij. ¶ Quarto aues docent quali
ter ſe debent coniuges ad matmo
nialē actum diūgē. ſciꝫ tantum con
iugali federe et affectu. ſcꝫ intenti
one et cauſa prolis procreande ¶
Hac enim ſola de cauſa aues adin
uicem ſociantur. ſcꝫ ad generatio
nem. et hinc eſt ꝙ aues quaſi ſolū
gn̄atioīs tempore videntur eſſe in
amore. Hinc eſt ꝙ ſolum etiam in
coniunctione carnali inter ſexum ꝛ
ſexum d ijudicāt. exceptis perdici
bus que ſexum nō ſeruant ſicut di
cit Phūs in. vi. de animalib⁹. Vn
de ſurgit in perdicibus maſcul⁹ in
maſculū. feīa in feīaꝫ. Sed ex tali
coitu non fiunt oua pullificatiua.
immo faciunt oua vento plena.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

et addit ꝙ ex tali coitū malus fe
tor ſētitur· In quo videlicȝ exēplo
oſtēditur vicium contra naturaȝ
triplici de cauſa deteſtabile· Primo
propter infructuoſitatem· qꝛ non
ē ad generationē· Vn̄ in ꝓdicib9
ex tali coitu non generantur oua
pullificantia· Secūdo ꝓpter inſaci
abilitatem· qꝛ facit oua plena vē
to· Ventus em̄ licet repleat· nō ta
mē reficiēdo ſatiat Sic ī huiuſmoī
operibus licet quis ſuū malum deſi
deriū impleat· tamē nō ſatiat Ter
cio ꝓpter fetoris feditatem· qꝛ ꝓdu
cit malū fetorē infamie vl' mali ex
empli· Itēȝ aues in ope genēa
tiōis obſeruāt tp̄is congruitateȝ
ſcilȝ tēpus veris· ī quo oſtēditur ꝙ
nō omni tēpore eſt vacandū operi
ꝯiugali Nam in dieb9 ſacris vel ie
iuniorū hmōi non ē vacanduȝ am
plexibus· Eccl'ſ .iij· Tēp9 āplexā
di ⁊ tēpus longe fieri ab amplexi
b9· Itē aues tp̄e generatiōis nu
tibus ⁊ vocib9 ad amorē mutuū ſe ī
uitant· ex quo oſtēditur coniuga
le debitū perſoluēdum eē vxori ſi
ue voce ſiue nutu petēti· Itē aues
pullificant et pullos generatos e
ducant· qꝛ tenētur parētes filios
alere naturales· et ſi nō forte ſe
cundum rigoreȝ iuris ciuil' vel po
ſitiui tamē ex iure naturali· Item
aues vſqȝ ad iteratū generationis
tēpus ſibi n̄ appinquāt· qꝛ ſcilicet
poſt impregnationē quouſqȝ pēpe
rit mulier abſtinēdum eſt ab vxo
re· Quinto docent aues fetus
educare· qꝛ fet9 ab ipſis ꝓcreatos
tantūmodo paſcūt cōmuniter· in
quo oſtenditur periculum adulte
rij· precipue ex parte mulieris· qꝛ
mulier ex adulterio occulto gene
rans ſtatuit viro ſuo filios non ſu
os· et facit euȝ alē nō genitos aſſe

de quo ſicē de furto ad reſtitutionē
tenetur· Item coniugū honeſtatē
ſeruare ciconiaruȝ exēpla nos do
cent· in quibus viuente femina
nunꝙ maſculus cauſa coitus cuȝ
alia ſe aſſociat· ſed ſue femine quo
ad nidum et prolem ſeruat fidem·
ſed ſi in femina ad ulterij concubi
tum perſenſerit vltra cum ea non
habitat· immo ipſaȝ ſi poteſt trā
uerberat ⁊ necat ſicut dicit Ariſto
tiles· Item mas feminā alias ꝙ in
nido non calcat· ex quo exemplo
coniuges aperte monentur fidem
thori diligenter obſeruare· adulte
rinos concubitus horrē et euitaē
et carnalis operis debitum cum q
dā honeſtate ꝓſtare·

Capitulū· xvi·

Contemplatiua vita et aſ
pera abſtinētia ſignantur
in illis piſcibus ſeu natan
tibus quorum eſus conceſſus eſt in
lege moyſi dicitur enim Leuit· xi·
Omne qd habet pennulas et ſqua
mas tā in mari ꝙ etiā in flumini
bus et ſtagnis comedetis· Quic
quid auteȝ pēnulas ⁊ ſquamas nō
habet eorum que in aquis mouen
tur ⁊ viuūt abhominabile vob' ex
ecrādumqȝ erit Ad litteraȝ hmōi
natatilia ſcilicet anguille et ſimilia
prohibita ſūt iudeis propt' exceſſū
humiditatis· et piſces alij cōceſ
ſi ſunt tanꝙ ſicciores· ſed moralis
cauſa ſiue figuralis fuit· qꝛ per pē
nulas ſignatur vita ſubtilis vel ꝯ
templatio· per ſquamas autem ſi
gnatur vita aſpera· quorum vtrū
qȝ neceſſarium eſt ad mundiciam
ſpiritualium· Item contempla
tiui viri ſimiles ſūt auibus modu
lātib9 q ſiluas amāt· ī arborib9 et
frutectis nidificāt dulcit' modulāt'

et cantāt · ſup oua ſollicite cubāt ·
et pullos diligenter educant · et
tales ſunt philomene merule ⁊ cō
ſimiles. Sic pfecti et contemplatī
ui viri loca ſolitaria diligūt · modū
mentis ⁊ contemplationis quietē
in frutectis et in arborū ramis . id
eſt humilium ⁊ piorum exemplis ·
et in magnorum ſanctorum acti
bus ⁊ veſtigijs ponūt · diuinas lau
des dulciter vel voce vel ſaltē cor
de cottidie modulant̄ et concinūt ·
ſancta quoq; deſideria mentis cum
calore deuotionis fouendo vſq; ad
complementum operis perducūt ·
quaſi ſuper oua cubantes et ea ſui
o calore fouentes vſq; ad pullorū
natiuitatem perſiſtunt Sed tunc q̄
ſi pullos diligenter emittunt · cō
cepta bona non deſerunt · ſed ea ꝯ
gruētib9 modis quaſi nutrientes
et alentes ad debitam perfectioēz
perducunt ¶ Item contemplatio
hominis in carne viuentis non po
teſt eē diuturna ꝓpter grauedinē
corporis · Eſt enim homo mortalis
aui perdici ſimilis · que ſcʒ eſt mľ
te carnis et pauce pēnoſitatis · ⁊
ideo pauci volatus Nā in volādo
parum a terra ſe erigit et ſtatim
poſt paululum terram petit · Simi
liter quia homo habet in vita iſta
multum de corporis grauitate et i
becillitate ⁊ parum de pēnoſita
te id eſt de virtutum ſpiritualium
leuitate · ⁊ ſi aliquādo a terrenis
ad celeſtia capienda per contem
plationis volatuʒ ſurgere nititur ·
corruptibilis tamē carnis podere
vel infirmitate grauatus poſt mo
dicū ad infe riora reuertit̄ Vn̄ dicit̄
Sapie · ix · Corp9 qd corrumpitur
aggrauat animā · et deprimit ter
rena ihabitatio ſenſum multa cogi
tātē Itē contēplatio diuinorū tēp

tationū impulſus fugat ⁊ ſeuiētis
ſeculi ꝓcellas ſedat · qd patet alcio
nis exēplo Alcio eni vt dicit Am
bro · auis maritima ē · q̄ſi imedio
hyemis quādo magis ſcʒ mare ve
torū ac fluctuū tēpeſtatibus ſeuit
oua ſua in littore maris ⁊ arena fa
cit · ⁊ ibidē v̄ſus mare reſpiciēs p
ſex dies ſuper ea icubādo pſiſtit ·
poſt quos naſcūt̄ pulli · qb9 natis
ad eos nutriēdos alios ſeptē dies
adiūgit · et p ōnes hos . xiiij · dies
mare trāquillū ꝑmanet et ſecurū
Vnde induſtria naute hos · xiiij · di
es ſerenitatis ad nauigādū obſer
uant · et eos alcionidas vocāt · vt
dicit Ambr · Si ē ergo tāta virt9
auicule vt ſue contemplationis in
tuitu mare ſeuiēs trāquilluʒ effici
at · quāto magis ſi rationalis ani
ma ad imaginem dei facta ad eter
num ac immutabile bonum interi
ores oculos cōtemplando vel orā
do direxerit · mare ſiue cordis flu
ctuantis · ſiue mundi ſeuientis trā
quillum protinus atq; pacatum
habebit · Iob · viij · Tu quoq; ſi di
luculo cō ſurrexeris ad deum et ō
nipotētem fueris deprecatus . ſta
tim quoq; euigilabit ad te et paca
tum reddit habitaculuʒ iuſtitie tu
e Docet ⁊ nos hec auicula vt prop
ter perſecutiones vel temptatioēs
inſurgentes neq; bona timeam9
aggredi · nec etiā vſq; ad perfectū
ea negligamus proſequi Non eni
auis hec quia mare procelloſum
viderat aut ſe ponere ad oua cu
bādum in littore metuit · aut etiā
vſq; ad debitam pullorum nutriti
onem recedit ·

¶ Capitulum · xvij ·

Continentia caſtimonie cō
fert ad longitudinem vi
te · Quod in vulturibus

patet · quod dicunt contubitū ſul
lo commiſcēria ſine omni concubi
tu pullos generari · et centum an
nis viuere vt dicit pħi · Ex quo col
ligitur · ꝙ diutius viuūt qui a car
nalis operis rēſolutionibus ſe rēſtri
gunt Nam ſcd̄m Phūm animalia
que ſunt multi coitus vt paſſeres
et huiuſmodi ſunt breuioris vite
Vnde nota · ꝙ luxuria minorat vi
tam corporalem · dehoneſtat vitaꝫ
ciuilem · et necat vitaꝫ ſpiritualē ·
ꝓpter primū dicitur Luce · xv · de
iuuene prodigo et laſciuo · ꝙ diſſi
pauit ſubſtantiā ſuam · nō tantuꝫ
perſonalem · ſed etiam temporalē
viuendo luxurioſe · Eſt enim in ac
tu luxurie euacuatio humidi et ex
piratio calidi · in quibus duobus
vita cōſeruatur · Et ideo ex frequē
tatione actus venerij vigor et vita
corporis eneruatur Vnde Hugo de
ſancto victore · Luxuria inquit eſt
imoderata carnis petulantia · dul
ce venenum · importuna lues · pni
cioſa potio · q̄ humanuꝫ corpus debili
tat · ⁊ virilis animi robur eneruat
Et Innocentius dicit de vilitate c
ditionis humane · O inquit extre
ma libidinis turpitudo que nō ſo
lum mentem effeminat ſed corp⁹
eneruat · et nō ſolum fedat animā
ſed fedat perſonam · Omne nanqꝫ
peccatum quodcunqꝫ fecerit homo
extrā corpus ſuum eſt · qui autem
fornicatur in corpus ſuuꝫ peccat ·
ſemper illam precedunt ardor ⁊ pe
tulantia · ſemper comitantur fetor
et immundicia · ſemper ſequuntur
dolor et penitentia ¶ Item luxuria
dehoneſtat vitam ciuilem · q̄a tol
lit homini gloriā inferens ignomi
niam et infamiam Vnde dicitur de
luxurioſis · Yſaie · xxxiiij · De cada
ueribus eorum aſcendet fetor ſciliꝫ
infamie · Vnde Valerius dicit in li
bro · ix · de vicijs carnalib⁹ loquēs
Quid inquid his vicijs fedius · q̄d
etiam dampnoſi⁹ · quibus virtus
atteritur · victorie relangueſcunt
ſopita gloria in infamiam conuer
titur · animi ⁊ corporis vires expu
gnantur · adeo vt neſcias an ab ho
ſtibus an ab illis capi pernicioſi⁹
habendū ſit · Item luxuria perimit
vitam ſpūalem · Ro · viij · Si ſecū
dum carnem vixeritis moriemini
Jhero · ix · Qui luxuriatur viuens
mortuus eſt · Etiam ferreas mētes
libido domat · que maiorē in virgi
nibus patitur famez dū dulci⁹ pu
tant eſſe q̄d neſciunt · E conuerſo
autem caſtitas ſiue cōtinentia dies
vite multiplicat Job · xxix · Qua
ſi palma multiplicabo dies meos ·
Per palmam intellige victoriam
carnis · que per continentiaꝫ habe
tur · Item vitam ciuilē exornat et
nobilitat · Vnde Ciprianus de · xij ·
abuſionibus · Pudicitia inquit eſt
ornamentum nobiliū · exaltatio hu
milium · nobilitas ignobiliuꝫ · pul
chritudo vilium · ſolamen merenti
um · augmentū omnis pulchritudi
nis · decus religionis · minoratio c̄
iminis · multiplicatio meritorū · cre
atoris omnium dei amica · Itē cor
roborat et conſeruat vitaꝫ ſpiritu
alem Roma · viij · Si ſpiritu facta
carnis mortificaueritis viuētis ·

¶ Capitulū · xviij ·

Conuerſio non eſt differen
da · Nam auis videlicet q̄
videt arcum tenſum et ſa
gittam paratam non differt auola
re · Sed ſicut ſagitta parata ē auē
percutere ſi ſteterit · ſic deus nolen
tem conuerti Pſalmi · Niſi conuer
ſi fueritis gladium ſuum vibrabit

arcum ſuum tetendit ⁊c̃. Sed mul
ti faciunt ſicut auis ſtulta que cuꝫ
differt auolare percutitur Sic mul
ti dū differunt auolare et ꝓponūt
conuerti ſubito moriuntur Yſaie.
xxx. Subito dum non ſpeãtur ve
niet contritio eius Ecc̃i.v. Ne tar
des conuerti ad dñm. ⁊ ne differas
de die in diem. ſubito enim veniet
ira illius ⁊c̃. Ambroſius dicit Au
rum tibi offeram nõ michi dicis c̃s
veniaꝫ ſed iã exigis. nemo differt
nemo excuſat. redemptio anime ꝑ
mittitur et nemo feſtinat Et nota
ꝙ peccator quando non conuerti
tur quanto magis exſpectatur tã
to grauius iudicatur. Vnde Vale
rius maximus in libro ꝑmo dicit
ꝙ lento gradu ad vindictam ira
diuina procedit. tarditatemq; ſuppli
cij grauitate penſat.

Capitulū.xix.

COr hominis prius eſt ino
uandū et deuotarum orati
onuꝫ odoribus imbuendū.
ꝙ intra ſui thalamum poſſit ſuſci
pere deū. Cuius exemplū apparet
in piſcibus. Nam piſcis in odorife
ris naturaliter delectat. Dicitur e
nim.iiij.libro de animalibus. ꝙ q̃
dam genera piſciuꝫ odorant ⁊ au
diunt. idõ ad noua vaſa citi9 ꝙ ad
ãtiq piſcis accedit. ꝑmo vbi fuerit
nouū raro accedit ad vaſculuꝫ an
tiquū. Sic deus cordis humani va
ſculū non ingreditur. quod nõ ꝓ
us nouum per penitentie innouati
onem efficitur. Vñ Pſ. petijt hãc
nouitatem dicens. Cor mundum
crea in me deus et ſpiritum rectuꝫ
innoua in viſceribus meis. nec eti
am in cordis hoſpicio deus delecta
biliter habitat de quo non odor ſu
auis deuote orationis exſpirat. Si
quidẽ fiale plene odoramento ſūt
orationes ſanctorū Apoc̃.v°.

Capl̃m.xx.

CRudeles homines ⁊ rapto
res cōmuniter moriuntur
famelici et mendici. Sunt
enim vulturibus ſimiles qui exer
citū ſequuntur vt de cadaueribꝫ
et equorum ⁊ hõminum ſacientur
Et ideo dicuntur aliquo nature ſẽ
ſu preſentire bellum. et ſignuꝫ fu
turi belli preexiſtere quãdo cõſtat
eos circa exercitum conuenire. Cū
autem ſeneſcit vultur elongatur e
ius roſtrum ſuperius ⁊ recuruatur
in fine et moritur tandem fame.
Sic hoĩes rapaces qui vt lucrent̃
et rapiant diligunt guerras ſicut
faciunt ſtipendarij milites et qui
dam tirãni potẽtes. licet forte ĩ iu
uentute vel aliquo tp̃e lucrentur
⁊ habundent. in ſenectute tamen
vel aduerſitate ſeu infirmitate cuꝫ
rapere non poſſunt. dum roſtrum
.i.oris ſui victus neceſſitas creſcit
et lucrum deficit ad paupertatem
et mendicitatem deueniunt et fa
me moriuntur. Job.iiij Tigris pe
rijt.i.raptor eo ꝙ nõ haberet pre
dam. Item crudeles debilium hoĩ
num ſanguinem ſitientes incidūt
frequenter ipſi in manus maiorū
et potentiorum. Vnde tales aſſimi
lantur culicibus. qui dum aliorū
ſanguinem ſitientes ſugere volūt
in roſtra yrundinum incidunt quẽ
ipſos occidunt et comedunt. Tali
bus ergo ſimiles ſunt. quia dū mi
nores occidere querunt vel expoli
are ipſi maiorum preda vel occiſio
nis victima fiunt Cuius exemplū
manifeſtius in libro Heſter habẽ
tur ſcilicet de Aman. qui dum ꝓpt̃
Mardochei emulationẽ iudeos cru
cifigẽ voluit. ipſe a rege aſſuero ĩ
patibl'o ẽ ſuſpẽſ9 Heſt.iiij.v.⁊vi.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

Capitulū · xxi ·

Curioſi et preſumptuoſi ꝑ
ſcrutatores culicib9 aſſimi
lantur · Nam culex q̄ eſt ī
de q8 cimices lucipeta eſt · q: lumē
candele vel lucerne libenter videt ·
Sed duz in lumen minus caute ir
ruit ſeipſam comburit · Similiter
qui diligunt lumen diuine vel hu
mane ſcientie interdum nimis cu
rioſe vel preſumptuoſe perſcrutari
do dum in ipſum lumē impingunt
per alicuius erroris · vel elationis ī
curſum quaſi ſeipſos occidunt Vñ
de Pro · xxv · dicitur · ꝙ qui ſcruta
tor eſt maieſtatis opprimetur a glo
ria · Et ideo ſicut dicit Gre · nazan
zenus · Scientie deſiderium et inq̄ſi
tio queſtionū niſi timor dei preceſſe
rit effrenatos animos in p̄ceps du
cit Vbi vero timor dei eſt ibi obſer
uatio mandatorum · ibi carnis ex
purgatio · que ſe velut denſa q̄dam
et obſcurior nubes aīe obiciens ɔ
ſiderare eam diuini radij lumina
non ſinit.

Capitulū · xxij ·

Dyabolus aſſimilatur bubō
ni · Primo quidem · q̄a bu
bo ſtercoribus paſcitur Sic
delectatur dyabolus in īmundicijs
pecc̄oꝝ Treñ · iij · Qui voluptabā
tur in croceis ſcꝫ demones · anteq̄
caderent ā plexati ſunt ſtercora .i.
īmunda pecc̄a · in quibus nūc delec
tant̄ · Secundo quia bubo ad tē
pla de nocte vadit vt lampadarū
oleo ſacietur · Templa enim dei di
cuntur quilibet ſancti viri · quorū
ſcꝫ lampades ſunt eorundem ſancto
rū mentes · que plene ſunt oleo ḡ
tie et leticie ſpiritualis · ab hmōi o
leo nocte .i. latenter et occulte ſan
ctorum mentes dyabolus ſatagit
vacuare · ſcꝫ vt aduenīēte ſponſo
nō habeant oleū ſecū in lāpadib9
et ſic ab eterni ṽgis nuptijs exclu
dantur · ſic accidit ṽginib9 fatuis
Mat · xxv · Tercio quia bubo ab
auibus oditur · et ab eis depluma
t̄ · Volant enim circa ipſū de die et
eū deplumāt · . Sic dyabol9 odit̄ a
ſanctis tanq̄ aduerſarius · quez a
ues .i. ſancti viri et prudētes de die
deplumant · quādo eius machinati
ones malignas clari9 ɔgnoſcētes
eas detegunt et reuelant · Vel q̄ſi
plume ei adherentes ſunt eius imi
tatores · quos ſcī viri deplumāt dū
tales ad pñiaꝫ reuocant · Quar
to q: bubo pugnat cū monedula ·
que ē auis coruini gñis · Nā illa de
die deſtruit oua bubonis · et bubo
de nocte comedit oua eius · Eſt er
go auis velut monedula humil' pe
nitentia · c9 oua dici pñt laborioſa
penitentis opa · Sed velut oua bu
bonis ſunt pecc̄a · ad q̄ oua induxit
demon · Monedula ergo de die de
ſtruit oua bubonis · quia huil' pñia
illuceſcente die ḡtie deſtruit pecc̄a
que penitens ex demonis ſuggeſti
one commiſit · Ecōtra de nocte de
uaſtat bubo oua monedule · quia
irruente peccati tenebra deſtruit
ipſe dyabolus omnia penitentie o
pera · Item dyabolus aſſimilatur
nocticoraci · que ſcilicet eſt auis q̄
lucem fugit · tenebras diligit · ſolē
ſuſtinere n̄ poteſt · ſepulchra mor
tuorum inhabitat · in locis ruino
ſis nidificat · oua columbarum de
uorat · et cum eis pugnat · de die q̄
ſi ceca eſt · de nocte acute videt Nā
ſplendor ſolis eius viſum hebetat
Sic dyabol9 fugit lucem gratie · di
ligit tenebras culpe · nequit ſuſtie
re ſolem iuſticie id ē criſtuz · Vnde

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

dicebant ei demões Lu. iiij. Quid
nobis et tibi iheſu ⁊c. Vel neq̄ e
tiam ſuſtinere ſolem .i. bonum clarē
incedentem ⁊ viuentem. ſepulcra
mortuorum .i. fetida et carnalibus
deſiderijs plena corda peccatorum
inhabitat. Item in locis ruinoſis
.i. in eis qui temptationibus ſtatiꝫ
conſentiunt ⁊ ad cadendum in pec
catum habiles ſūt et proni nidifi
cat. contra columbas .i. ſimplices
pugnat. et oua eorum ideſt opa
libenter diſſipando deuorat. circa
bona. eſt cecus in malis acutus.
Splendor autem doctrine criſti eiꝰ
viſū hebetat. quia ſubtilitatis eius
maliciam totaliter adnullat. ⁊ iō
dicit Petrus. Cui reſiſtite fortes ī
fide .i. Pet. v. et Eccī. xliij. Reful
gens radijs ſuis obcecat oculos.
¶ Item dyabolus aſſimilatur pa
uoni. Pauo enim habet caput ſer
pentinum ſed criſtatum. inceſſum
occultum. collum modicum. pectꝰ
erectum et ſaphirinum. et caudā
oculatam. Sic dyabolus caput .i.
ſue temptationis principium habꝫ
ad modū ſerpentis. quia ſerpens
vbi caput immittit poſtea totus illa
bitur. vt dicit Iheronimꝰ. quia v
bi principium temptationis eius
recipitur difficulter in proceſſu re
pellitur. ſed habet in capite criſtā
inq̄tum in principio pretendit ali
cuius boni apparentiam. Non em̄
poſſet malum immittere niſi ſub ali
cuius boni ſpecie. quia nullus itē
dens ad maluꝫ operatur. habet e
tiam latentem inceſſum. quia oc
culte trahit hominem ad interitū.
collum etiam habet curuū. quia ſi
capit hominem cito deglutit ipſū.
quia cito facit hominē qui ei con
ſentit ruere in peccatorum profū
ditatem. pectus .i. appetitū habet
erectum ſcilicet ſuperbiam que ſe
per excelſa appetit. Habet etiam
caudam oculatam. quia precipue
ad finem reſpicit vt ibidem homi
nem decipere poſſit Gene. iij. Tu
inſidiaberis calcaneo eius .i. fini.

¶ Capłm. xxiij.

Diligentibus feruenter deum
nō obſunt ſed potius pro
ſunt quecumq̄ aduerſa.
Vnde aſſimilantur paſſeribus. de
quibus dominus mentionem fecit
Mathe. x. Multis inq̄t paſſeribus
meliores eſtis vos. Nam paſſeres
calidiſſime ſunt nature. et ſemīa
venenoſa iuſquiami ſine leſione ɔ
medunt. Quaſi enim calidiſſimi paſ
ſeres ſunt deum feruēter amātes.
a quibus etiam venenoſa ſemina
iuſquiami .i. aduerſa et periculoſa
mala mūdi ſine alicuius leſiōe pi
culi patienter ſuſcipiunt. ymo tā
ta eſt diuine dilectiōis virtus vt
hominibus conuertat in bonum
etiam peccati virus Roman. viij.
Diligētibꝰ deū oīa coopant̄ in bonū
Omnia dicit. quia proſpera et ad
uerſa. proſpera ad vſum. aduerſa
ad exercitium. vel omnia ſcilicꝫ bo
na et mala. et nō tantuꝫ mala pe
ne ſed et culpe. dum ſcilicet ex eis
humiliores et cautiores atq̄ ſolliciti
ores reſurgunt. ¶ Capłm. xxiiij.

Doctrina ſanctorū predica
torū eripit hoīes a decepti
onibꝰ demonū. Legit̄ em̄
q̄ cerebrū galli in potu ſūptū valet
ɔtra morſus ſerpētū. q̄ demit eoꝝ
venenū. Per gallū predicator itel
ligit̄. vt ſuper illud Iob. xxxviij.
Quis dedit gallo itelligētiā Gre.
teſtat̄ In cerebri aūt ptibꝰ p̄cipue
radicata ē ſenſitiue ɔgnitiōis vtus
Eſt itaq̄ velut cerebrum galli ſēſus
p̄dicatoris ſci q̄ dū ꝑ doctrīe potuꝫ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

ab audientibus capitur ſerpentis
morſus ſeu venenum fugatur. q̃a
antiqui hoſtis deceptio detegitur et
vitatur. Item gallus repreſentat
ſanctorum predicatorum doctrinã
etiam in cantu tripliciter. Primo
ꝓpter diſcretionem tp̄is. Nam gal
lus prius horam noctis diſcernit.
et poſtea vocem excitationis emit
tit Quia ſcilicet predicator ſanctꝰ
in ſuis auditoribꝰ. ſcilicet in tene
broſis peccatoribus prius qualita
tem vite conſiderat. et tunc demũ
ad erudiendũ congruam vocem for
mat. Non enim vna eademq; cunc
tis exhortatio congruit. quia nec
cunctos par morum qualitas con
ſtringit. Sepe autem alijs obſunt
que alijs proſunt. Nam plerunq;
herbe quedam animalia reficiunt
alia occidunt. Leuis ſibilꝰ equos
mitigat et catulos inſtigat. Et me
dicamentum quod hunc morbum
minuit alteri vires iungit. Et pa
nis qui vitam fortiũ roborat puu
lorum necat. pro qualitate igitur
audientiũ formari debet ſermo do
ctorum. vt Gre. dicit. Secundo
ꝓpter variationem vocis. q2 gal
lus vt dicit Gre. in profundioribꝫ
horis noctis valentiores et profun
diores educere cantus ſolꝫ. ſed cir
ca matutinum tempus leuiores et
mitiores format voces. Sic p̄dica
tor ſapiens quando loquitur pec
catoribus ꝓfundatis et obſcuratis
in tenebris peccatorũ loquitur ter
ribilius et auſterius. aut de diuis
iudicijs. aut de mortis anguſtijs.
aut de inferni ſupplicijs. Sed quã
do loquitur illis qui iam illuminã
tur a deo et ſunt dei gratie cõiuncti
loquitur lenius et ſubtilius et dul
cius. ſcilicet aut de diuis miſeratio
nibus. aut de internis cõſolationi
bus. aut de eternis retributionibꝫ
et ſimilibus. Tercio ꝓpter pcu
ſionem lateris. q2 gallus cum ſe ad
cantandum p̄parat. prius alas ex
cutit et latera ſua feriẽs ſe vigilãti
orem reddit. Sic predicatores ſan
cti cum alios verbis ſancte exhorta
tionis monent. pꝰ exercitẽt ſe in
ſtris actionibꝰ ne i ſemetipſis torpẽ
tes opere alios excitent voce. ſed
ante ſe per ſublimia facta excutiũt.
et tunc ad bene agendum alios
ſollicitiores reddũt. prius cogita
tionum alis ſemetipſos feriunt. q2
quicquid in ſe inutiliter torpet ſol
licita inueſtigatione deprendunt.
diſtricta animaduerſiõe corrigũt
Prius igitur alis inſtant q̃ cãtus
emittant. quia anteq̃ verba ſãcte
exhortationis ꝓferant omne quod
locuturi ſunt operibus clamãt. Et
ſic patet q̃ ſicut gallus alas excu
tit ſeipſũ pcutit et vocẽ emittit Sic
p̄dicator ſanctus ſe excutit a mal.
ſe pcutit. i. ſollicitat in bonis. et po
ſtea vocẽ emittit. ſcilꝫ p̄dicando a
lijs. Ergo ex p̄dictis oĩbus habes
iij. rõnes quibꝰ p̄dicator ſanctus
aſſilat gallo. ſcꝫ ꝓpter vigorem me
dicaminis. ꝓpt̄ diſcretionẽ tp̄is. ꝓpt̄
variationẽ vocis. et ꝓpter pcuſſio
nẽ corporis.

Capitulũ. xxv.

Elemoſinas pauperibꝰ ſal
tem de ſuperfluis facere do
cet exemplum aquile. que
vt dicit Plinius tante liberalita
tis extitit. q̃ predam niſi nimis ſit
famelica ſola non comedit. ſed a
uibꝰ eã ſequẽtibꝰ q̃ſi cõmunem ex
ponit ſua recepta primitus porciõe
Vnde eã ſemper aues alie inſequũ
tur. et partem de preda ſua ſibi p̄
ſtolantur dari. Vultur vero econ
uerſo ea que rapit ſolus comedit
Et igitur deteſtabilis eſt auarus.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

qui cibum quem habūdanter ha
bet comedere vult ſolus. Quo cō
tra beatꝰ Job dicit. Si comedi buc
cellam meam ſolus et nō comedit
pupillus ex ea Job xxxv. Saltem
enim miſerabilis homo poſtq̄ȝ ſatu
ratus eſt cibo eſurientes paupes
paſcere deberet de reliquo. Unde
Luce. ix. dicitur Quod ſuperē da
te elemoſinam. et ad hec precipue
tenentur clerici quibus bona eccle
ſiaſtica cōmiſſa ſunt nō ad abu ē
dum pro ſuis conſanguineis. ſed
potius ad fidelit̄ diſpēſandum. ſm
illud .i. Corinthiorum. ix. Diſpēſa
tio michi tradita eſt. et ideo de eis
dicit Ceſarius ī admonitione. q̄a
non ſolum decime nō ſunt noſtre
ſed ad eccleſias deputate. verum
quicquid amplius q̄ȝ nobis opus
eſt a deo accipimus pauperibus e
rogare debemus. Et ſi quod eis de
putatū eſt noſtris cupiditatibus
vel vanitatibus reſeruamus quāti
pauperes in locis vbi nos ſumus
fame vel nuditate mortui fuerint
nouerimus nos rationē de anima
bus illorum in die iudicij reddituros.
Sed nota q̄ non ſemper pec
cat mortaliter qui non dat paupe
ribus quod ſuperfluum habet. ſed
q̄n neceſſitas imiet. Quādo autē
ſit talis neceſſitas que obliget ad
peccatum mortale non poſſet ratio
ne determinari ſed cōmittitur pru
dentie vel fidei diſpēſatoris Vñ ſi bo
na fide det quādo ſibi videt̄ expe
dire immunis ē a peccato. alioq̄n
mortaliter peccat.

Capitulū xxvi.

Exaltat aliquādo dyabolꝰ
hominem vt in altitudine
dignitatis frangat quem
in humilitate ſuperare nō potuit.
Cornicula enim quando nō poteſt
frangere nucē in altū portat vt for
tius cadat et frangatur. et ſimile
facit aquila de teſtudine. Vñ hoc
modo occiſus fuit Echilus poeta ſi
cut narrat Valeriꝰ. quia dum ſe
derꝫ ſub diuo capite diſcoopto. a
quila in alto teſtudinē ferens can
dore capitis eius decepta. q̄ crede
dit q̄ eſſet lapis quidā. tādē ſup
ipſum teſtudinem directo dyame
tro cadere vt frangeretur pmiſit.
et ſic dū teſtudinem frangere volu
it cerebrū illius contriuit. Sicut er
go aquila teſtudinē vel cornix nu
cē. ſic dyabolꝰ in dignitatē eleuat
aliquē quē vincere añ nō poterat
vt ipſum in peccatū deiciat. et ideo
ſtatuit criſtū ſuper pinnaculū tēpli
Mat. iiij. Job. xxx. Eleuaſti me
et q̄ſi ſuper ventū ponēs eliſiſti me
valde.

Capitulū. xxvij

Exemplū humilitatis et pa
tiētie xp̄i cōtra omnes ad
uerſitatis procellas animū
fortē reddit. Cuius exemplū appa
ret in quodā piſciculo q̄ hechinus
eſt vocatus. De quo Amb. dicit.
q̄ dum procellas ventorum ſentit
calculū validum arripit. et tanq̄ȝ
anchoram ne excutiatur fluctibus
trahit. et ſic non ſuis viribus libe
ratur ſed pondere alieno munitur.
et contra futuram tempeſtatē la
pidis auxilio ſtabilit̄. quod naute
attendentes ſibi precauēt ne eos
turbo preueniat imparatos. Sic
qui procellas euadere vult. i. aduer
ſitates ſeculi ſeuiētis. arripiat cal
culum validum humilitatis ſcilicꝫ
et patientie criſti exemplum. qui
ait Si mundus vos odit ſcitote q̄
me priorem vobis odio habuit Jo
hannis. xv. Unde. i. Pet. ij. Xp̄us

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

paſſus eſt pro nobis. vobis relin
quēs exemplum vt ſequamini ve
ſtigia eius. Et ideo qui hunc lapi
dem angularem ſcilicet criſtum ac
cipit in exemplum nullus ei no
cere poteſt impetus tempeſtatis.
Nam ſi paſſio criſti ad memoriam
reuocetur nichil eſt adeo durū qđ
non equo animo toleretur. ſicut
Gregorius dicit. Item exempla ſā
ctorum qui nos preceſſerunt docēt
nos diuitias mundi contempnere
Legitur enim ꝙ oſſa gallorum et
gallinarum ſunt auro venenum.
Vnde ſi auro liqueſcenti oſſa huiꝰ
modi miſceātur ab eis conſumitur
Sunt autem velut gallorum ⁊ gal
linarum oſſa ſanctorum et ſancta
rum qui mortui ſunt exempla. q̄ q̄
ſi aurum deſtruunt dum nos viuē
tes ad ipſum contempnendum in
ducunt. Eccī. xxxi. Beatus qui poſt
aurum non abijt. Et Act. iij. dix
it Petrus. Argentum et aurum nō
eſt michi ⁊ c̄.

Capitulum. xxviij.

Exempla mala prelatorum
ſi fouentur corrumpunt ⁊
inficiunt mores ſubditorū
Cuius exemplum eſt gallus. ꝙ vt
Plinius dicit. gallus in vltima ſe
nectute oua quedam facit parua
rotunda ⁊ quaſi liuida. maxime ſi
talia oua ab aliquo venenoſo ver
me. puta bufone vel hmōi i diebꝰ
canicularibus foueantur baſiliſcꝰ
procreatur. qui tante venenoſita
tis eſt. ꝙ ſolo aſpectu inficit et oc
cidit. Quaſi ergo ſenex gallus eſt
quilibet antiquus prelatus vł p̄n
ceps in reuerentia habitus. cuius
venenoſa oua ſūt praua eius ope
ra. ex quibus oritur baſiliſcꝰ aſpe
ctu inficiens. i. exemplum peſtiferū
ſubditos corrumpens. precipue ſi

fouentur ab aliquo venenoſo v̄mē
. i. ſi ſuadentur fieri ab aliquo peſti
fero et maligno ſuggeſtore Auguſtinus
in libro de paſtore. Omnis qui ma
le viuit in conſpectu eorum quibꝰ
prepoſitus eſt q̄ntum in ipſo eſt oc
cidit. et forte qui imitatur moritur.
et qui non imitatur viuit. tn̄ quā
tum ad illū pertinet alios occidit.

Capitulū. xxix.

Feruor deuote mentis inſur
gētes temptationes expel
lit. qđ patet exemplo vul
turis. qui ſicut dicit Plini. in tātū
contrariatur ſerpentibꝰ. ꝙ ſi penne
eius vrantur ex odore ſerpētes fu
gantur. Tunc quippe penne vrūtur
vulturis. cum incenduntur et fer
ueſcunt meditationes ⁊ affectioēs
cordis. ſcđm illud Pſ. In medita
tione mea exardeſcet ignis. Et tūc
quoqꝫ ſerpentes fugiunt. quia tunc
demonum ſuggeſtiōes abſcedunt
Vn̄ Gre in Morali. Si nos virtus
deuotionis in intimis afficit omnis
ſtrepitus p̄ue ſuggeſtionis obmu
teſcit. Virtus enī deuotionis ē ipſe
feruor affectiōis. Vn̄ Hugo de ſan
cto victore dicit. ꝙ deuotio eſt fer
uor bone voluntatis. quē mens co
hibere nō valens certis maīfeſtat
indicijs. Capitulū. xxx.

Filios eē pios circa parē
tes p̄cipue in ſenectute vł
debilitate eorū docēt nos
aues corum gn̄is. de q̄bus ait Ari
ſto. ⁊ Baſili. ꝙ paſcunt pullos ſu
os in iuuentute ſua. ⁊ iuuenes pa
ſcūt pentes in ſenectute ſua. ⁊ qn̄
debilitantur ſeniores in humeris ſuis
eos ferunt iuniores. Mira eſt igitur
auium talium pietas vt erubeſcat
ſuis pentibus auxiliū non p̄ſtare
homo a quibus beneficia tanta ſu
ſcepit. vt dicit Ambroſius. Eccī.

iij. Fili ſuſcipe ſenectam patris tui
ac̄. Item filios erga parentū de
fect9 pietatis exercere officia inou
cunt cornicis exempla. Nam ſicut
dicit Ambroſius. erga parentes
ſuos miranda eſt cornicis clemen
tia. quia cum parentes plumis et
alis in ſenectute nudai contingit
cornices iuniores pēnis proprijs e
os fouēt et collecto cibo nutriūt.
et fulto alarum ſuarum ſubleuāt
et ad volandū exercitant. vt ſcilꝫ
in priſtinos vſus membra diſſue
ta reducant. Sic filij hominum ſu
os parentes deberent pannis pro
prijs nudos ſi alios non haberent
iouē. ꝓmo victu ł laboē faēticos
nutrire. fulto brachiorum ſuorum
eos infirmos vel debiles ſubleuaē
et ad eundum vbi oporteret iuua
re. Sed nota ꝙ inordinatus amor
parentum ad filios eſt etiam ipſis
parentibus cauſa perdendi virtu
tes. Cuius quidem rei exemplum
apparet in ciconijs. Naꝫ ciconiā ſi
cut dicit Ambroſius miro affectu
pullos ſuos diligit et cuſtodit. ita
ꝙ ex cubatione aſſidua ſuper eos
pennas perdit. Sic parentes qui
filios ſuos inordinate diligunt fre
quenter ꝓpter nimiam curam vel
lucra illicita que faciunt ꝓpter il
los pennas virtutū amittunt. In
hoc tamen ipſe ciconie redduntur
imitabiles ꝙ quantum expendūt
tpis in fetibus educandis. tantuꝫ
ab eis vice reciproca educantur vt
dicit Ambroſius. vt videlicet filij
hominum quos parentes in infan
tia eorum cū magna cura educāt
eiſdem in ſenectute ſua vicariam
opem reddant. Conſimileꝫ quoqꝫ
pietatis ſpeciem vpupe erga ſuos
parentes ſenes ſeruare reperiunt.
Nam cum vpupa ſenuerit. ita vt
videre vel volaē non poſſit pulli e
ius euellunt ei pennas inualidas.
liniunt oculos eius quibuſdā her
barum ſuccis. et ſuis etiam fouēt
ſub alis donec plume creuerint et
clare viderit. In quo exemplo in
nuitur. ꝙ filij a parentib9 ſenibus
vel infirmis debent quantum poſ
ſunt mala et moleſta remouere. cu
ras neceſſarias eorum infirmitatī
b9 adhibere. obſequijs ꝓprijs et p
ſonis confouere ſiue ſeruire. nec
eos deſerere debēt quouſqꝫ eos vi
derint ſuis obſequijs vel auxilijs n̄
amplius indigere.

Capl̄m. xiij.

Flagellum tribulationis et
afflictionis aliquando eti
am terrenos et laſciuos ꝯ
uertit in fructuoſas et ſpirituales
vitas. q8 oſtēditur per exemplū
in apibus. Dicunt enim experti.
ꝙ apes ſepe de boum cadaueribus
generantur. Dum enim vituli oc
ciduntur carnes verberantur. et
ſic de putrefacto cruore vmes ge
nerantur qui receptis alis apes ef
ficiuntur. Quid autem per boues
vel vitulos niſi terrenos homines
accipimus et ſuperbos? Boues e
nim terram arant. et vituli ſiue tau
ri ceruicoſi ſunt ſiue indomiti. ſed
occiduntur boues vel vituli et car
nes verberantur. quia dum tales
tribulantur a mundo vel verberā
tur in carne. i. corpore infirmantur.
extinguitur auaricia et ſuperbia iu
gulatur. Occiſi autem vituli vmes
gignunt. quia extincto ſuperbie
ſpiritu humiles fiunt. qui alis re
ceptis apes efficiuntur. quia pen
nis virtutum ornati tam in conte
platiua ꝙ in actiua vita ꝓficiunt.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

Apes enim et volando ſe ſubleuāt
et alys mella fructificant· quia vi
delicet viri ſancti. et in altum per
contemplationem aſcendunt· et
alys melliflua opera vel etiam ver
ba ſundunt Eccī·xi· Breuis in vo
latilibus eſt apis· et inicium dulco
ris habet fructus illius· Apis bre
uis eſt homo humilis· qui eſt bre
uis per humilitatem volatilis per
ɔtēplationē. dulcoroſus et fructuo
ſus per pietatis ſubuentionem·

Capitulū. xxxij·

Fraudulentia demonum l
hereticorum aſſimilatur p
dici· Eſt enim perdix frau
dulenta auis· quia oua rapiens a
liena fouz ea· ſed de hac fraude ſua
nullum ſuſcipit fructum ſed damp
num· quia perdit laborem ſuum.
Nam pulli nati mox vt vocez pro
prie genitricis audiunt· putatiuā
matrem penitus derelinquunt et
ad veram matrem accedunt vt di
cit Ambroſi9 Ihere·xvij. Perdix
fouit que non peperit. Sic etiā di
abolus vel hereticus quaſi aliena o
ua rapit· dū ſancte ecclie filios cal
lide decipiens ad ſe trahit Sed fre
quentius laborat in vanum· quia
frequenter ſic decepti· dum veram
et catholicam audiunt eccleſie ve
re matris doctrinam perfidiam l
peccatum relinquunt. et ad veraz
matrem eccleſiam accedunt· l ad
diuinam gratiam per veram fidez
vel penitenciam redeunt Johan·x·
Oues mee vocem meam audiunt
et ego cognoſco eas et ſequuntur
me· Itē fraudulentus et ypocri
ta aſſimilat piſci polipo· qui ē frau
dulentus piſcis· Nam vt dicit Am
b· polipus in vadoſo litore petre a
licui ſe coniungit· et ita illi inherz
vt tam coloris ſimilitudine q̄ꝫ figu
re petra quidem vel ipſius ſaxi ps
aliqua eſſe videatur. Unde piſcicu
li decepti dum ſub ipſo tanq̄ꝫ ſb la
pide vel ſaxo latere volunt poſtq̄ꝫ
ingreſſi ſunt latibuluz corporis ſu
i eos polipus intercipit et includit
atqꝫ incluſos deuorat et deglutit·
Huic ēgo piſci aſſimilatur fraudu
lentus et nequam qui alteri adhe
rens et huius modum et mores
aſſumit. et ſe conformare ſtudet·
vt de eo magis confidatur· et ſic
facilius decipiat. et de talibus dix
it criſtus· Venient ad vos in veſti
mentis ouiū· Vel talis ē ypocrita q̄
petre id ē criſti in exteriori apparē
tia ſpeciem pretendit· cum tamen
ſit piſcis vorax· Item fraudulē
tus homo aſſimilatur cancro· qui
volens comedere oſtreas cum ꝓpt
duras teſtas quibus clauduntur
nō valeat obſeruat tempus· ſciliz
quando oſtreum radys ſolis ſe a
perit· ſcilicet tempore quieto a ven
tis· et tunc vt oſtreum recludi nō
valeat clanculo aliquem lapillum
accipit et latēter immittit. poſt qđ
immiſſa ſecure thela ſiue brancha
ipſum diripit et comedit. Huic er
go ſimilis eſt homo fraudulētus·
qui quez ſuperare non poſſit calli
da fraude decipit et de eius erump
na ſe paſcit· vt dicit Ambroſius·
Pſal· Sicut nouacula acuta fe ciſti
dolum·

Capitulū·xxxiij·

Garrulus et guloſus homo
aſſimilatur graculo. quod
patet ex eius cantu· Nam
cantus eius quidem ē ei9 garrit9

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

Vnde ſicut dicit Baſilius a garru
litate vocis grāculus eſt dictus. Ho
mo autem qui guloſitati ſtudet pre
cibum rumores libenter refert. li
benter detrahit. et nōnunq̄ cōtē
dit. Vnde talis nō immerito deſig
natur in graculo. Secundo pa
tet ex tranſitu ſiue volatu. quia grā
culus in ſiluis degens de arbore v
na in aliam garriendo tranſit. et
hoc eſt quia homo garrulus de hys
cum quibus habitat etiam turpia
que de eis nouit aliquādo enarrā
re non ceſſat. Tercio ex conſpe
ctu. quia cum graculus aliquam a
uem tranſire aſpicit garrit. et cuz
aliquos occultos reperit ſimiliter
facit Quia ſcilicet garrulus homo
non tantum detrahit ſecularibus
ſed etiam eis quos religionis occul
tat locus. Quarto ex affectu.
quia aliquando graculus captus
clauditur vt articulata verba loq̄
doceatur. Similiter aliquādo gar
rulus ſecularis cū ad conuerſionē
venit et religionem ingreditur v̄
ba religioīs addiſcit. vt lingua vo
lucris lingua loq̄tur hoīs ideſt vt
qui inordinate loqui conſueuerat
ordinate loqui deinceps aſſueſcat.
Quinto in exitu. Nam aliquādo
contingit q̄ graculus qui teneba
tur clauſus de ipſa clauſura exiēs
liber euadit. et qui prius garrulꝰ
fuerat per egreſſionem magis cla
mat. Et eodem modo garrulus cū
vitām religioīs arripit vix linguā
ſuam deſerit Sed ſi forte relicto ha
bitu foras exierit bonum religioīs
in malum garriendo. i. detrahendo
conuertit. De tali ergo perſona di
citur Prouerbiorū. vij. Garrula
et vaga quietis impatiens.

Capitulū. xxxiiij

Gratia celeſti non reficitur
anima niſi q̄ diu ē a pecca
tis munda. qd patet exē
plo coruorū. De quibꝰ gloſa dicit
ſuper illud Ps. Qui dat iumētis
eſcam ipſorum et pullis coruoruz
inuocantibus eum. q̄ q̄ diu pulli
coruorum habent plumas albas a
parentibus relinquuntur. et tūc
rore celeſti paſcuntur. quando au
tem nigreſcere incipiunt tunc cor
ui eos paſcunt. Quid autem ſūt
pulli pluma albi n̄ hoīes mūdi cor
de. hy celeſti rore paſcūtur. quia
celeſtis gratie pinguedine nutriū
tur. ſed nigri facti paſcuntur a cor
uis. q̄a peccatis obſcurati a demo
nibus reficiuntur. Item gratia
criſti cautelam et fortitudinez pre
ſtat contra proſperitates et ↄtra
aduerſitates Legitur enim de gal
lo. ſi quis eius pinguedine inunc
tus fuerit a pantheris et leonibus
tutus erit. Poteſt enim criſtus p
gallum nō incongrue ītelligi qui
nos in noctis noſtre caligine exci
tat atq ſollicitat voce doctrine ſu
e. Eſt ergo pinguedo galli gratia
ipſius criſti. cuius ſcilicet ſacratiſſi
ma ipſius vnctio. de qua dicit Jo.
ij. Vos vnctionem habetis a ſanc
to. tam contra panthere maliciaz
q̄ contra leonis ſeuiciam nos de
fendit Aduerſarius namq malig
nus vel nos temptando delectabi
libus allicit. pāthere videlicet mo
re que os aperiens odore animalia
attrahit que deuorare cupit. vel e
os perſequendo aduerſitatibꝰ frā
git. ſicut leo ſeuiens et rugiens c̄
cuit querendo quez ipſe comedere
poſſit. Sed galli vnctio ab vtroq
defendit. quia ſcilicet criſti gratia
et cautos nos facit in pſperis et
fortes ac intrepidos in aduerſis.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

et ideo hanc galli pinguedinem
Ps. petebat dicens. Sicut ex adi
pe et piguedine repleatur anima
mea. ¶ Item gratia dei non reſpi
cit quē finalis impenitētia ad mor
tē eternā ducit. cuius manifeſtū
exemplū apparet i caladrio. Nam
caladrius. vt Ariſto. dicit albi co
loris eſt nichil nigredinis habēs.
cuius natura ē talis. q quando q̄s
graui īfirmitate detētus fuerit ſi e
gritudo ad mortem fuerit caladri
us ab eo faciē ſuā auertit. et tunc
homo de morte cert9 exiſtit Si au
tem infirmus curandus ſit. tunc
viſū i ipſū figit et quaſi applaudēs
i eū itēdit. et differt iſte caladri9
a calādra que ē auis canora ſicut
dicit Gloſa ſup Deu. xiiij. Hec er
go auis totaliter alba ē ſpirit9 ſā
cti gratia. que eſt mūda et nullius
nigredinis .i. culpe admixtione īfe
cta Quaſi aūt īfirmus grauiter ō
nino moriturus homo deſperatus
ē et finaliter impenitens. ad eťne
mortis ſupplicium perueniur9 Vn
de ſpiritus ſācti gratia hunc nunq̄
reſpicere poteſt quia finali penitē
tia et remiſſione caret Ipſa etem
eſſe dicitur ſpirit9 ſācti blaſphemi
a que neq̄ remittitur i hoc ſeculo
neq̄ in futuro. prout Aug9. expo
nit in libro de verbis dn̄i. Vnde .i.
Joha. v. Eſt peccatū ad mortē. p
iſto nō dico vt roget quis Quaſi au
tem infirmus curandus eſt ipē pec
cator penitentiā agens. in quē re
ſpect9 diuine gratie letanter et p
ſeuerāt intēdit quouſq̄ ipſū a pec
catis purgando ad plenam ſanita
tē perducit.

¶ Capitulum. xxxv.

Guloſus et ventri deditus ō
cioſus eſt et ad contemplā
dum ineptus. Quod patz
exēplo cigni Nā cignus ē miſte cad
nis. et ideo q̄etem diligit et raro vo
lare cōtēdit q2 ponderoſi ē corpis
Illi autē multe carnis ſunt q̄ mul
tā de ſuo corpore curā gerūt. et hij
quietē ociij diligūt et īſup ad con
templationis volatum inimme ap
ti ſūt Nam corp9 qd corrūpitur ac
vt dicitur Sap. ix. ¶ Item gulo
ſi et voluptuoſi aſſimilātur locuſtis
Nam locuſta quaſi tota vēt eſt. et
ideo inſaciabilis eſt Os habet qua
drāgulatū et habet vnū inteſtinū
qd fame et immūditia ſemper eſt
plenū. q diu viuit ſēp eſurit. et ſi
q̄d viride inuenit rodere nō deſiſtit.
Similiter quidā guloſi ſic totaliter
ſūt deditī vētri q nil pret ventrem
ſuū eſſe videtur Vn̄ Apoſt. de tali
bus dicit ad Phi. iij. Quorū deus
vent eſt ac̄ Tales inſaciabiles ſūt
q̄ vno prandio habito ita ſollicitāt
de alio Pro. xxx. Venter impiorū
inſatiabilis eſt. Os etiam habēt q̄
drāgulū. quia q̄uatuor modis offē
dunt i comededo cibū. ſcilicet vel q2
ſumūt ſupfluū. vel quia querūt ci
bū delicatum et precioſum. vel q2
nimis curioſe paratum. vel quia ſu
mūt per modum inordinatum. vel
nimis ardēter. vel quia preueniūt
tempus ¶ Item eorum iteſtina q̄n
ſunt refecta ſūt plena immūditia.
ſed quando ſunt ieiuna .i. vacua
ſūt inedia et fame cruciata. et q2
ſemp circa cibum intendunt quid
q̄d ſibi gratum inueniunt habere
et comedere ſatagūnt ¶ Itez gu
loſi quidam aſſimilātur miluis Nā
miluis propter guloſitatē immū
dis veſcitur. et pro modico vētris
paſtu tota die circumfertur. Sic a
liqui guloſi ſunt qui propter gulā
que alijs vel incōſueta ſunt vel im
munda communiter videt̄. auide

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

comedunt · vt carnes canū vel ſer
pentum vel ranarum ⁊ huiuſmoi ·
que propter immunditiam ſuam
cōmuniter in vſu nō ſunt · Et in
ſuper etiam aliqui modo milui cir
ca coquinam et cacabum tota di
e circumferuntur Pſalmiſta · Fa
mem patientur vt canes et circui
bunt ciuitatem

Caplm · xxxvi ·

Heretici vel ypocrite ſicut
decipiūt alios ex aſpectu
ſanctitatis ſimulate · ita
q̄ eos ſubuertunt ex afflatu falſe
doctrine ſeu locutionis falſitate ·
Vnde aſſimilantur ceto .i. piſci ba
lene · de quo dicit Jorach in ſuo li
bro de animalib9 · q̄ maxime quā
do ſeneſcit propter magnitudinē
corporis adunat̄ puluis in dorſo
eius · ⁊ condenſatur in tantum q̄
herbe ⁊ frutices ibi creſcūt · ita vt
inſule ſimilis videatur · ad quem
ſi nauigantes incaute appropin
quant ſine periculo vix euadunt ·
Nam aquam in tanta quantitate
de ore eicit ſuper nauem q̄ aliquā
do eam ſubuertit · Sicut ergo cet9
ex aſpectu ſimulato attrahit ſiue
decipit · ⁊ aqua ex ore emiſſa lignū
nauis ſubuertit · ſic etiam heretici
vel ypocrite plurimum ex aſpectu
attrahunt alios ſimulata ſāctitate
Sz mētiū naues aq̄ oris ſubuertūt
.i. doctrina et exhortatione falſi
tatis Vnde de eis dn̄s dixit Mat ·
vij · Attendite a falſis prophetis ·
qui veniunt ad vos in veſtimētis
ouium · intrinſecus autē ſūt lupi ra
paces ·

Capitulum · xxxvij ·

Humilitatis virtus naſcit̄
in ſpiritu · dum infirmitas
⁊ corruptio carnis ad me
moriam reuocatur · Cuius exēplū
apparet in ceto · de quo dicit · Jo
rach · q̄ habundat in ſpermate · ⁊
poſt coitum eius qđ ſuperfluit ſup̄
enatat · qđ collectū deſiccatur · et
in ambre lapidis ſubſtantiam con
uertitur · Quid ergo in ſuperfluo
ſpermate niſi carnalis corruptio
peccati deſignatur ? Cuius deſicca
tio eſt eiuſdem peccati penitudo ·
Tūc ergo carnis corruptio deſicca
ta colligitur · quando cum mētis
penitudie ad memoriam reuocat̄ ·
Et tūc mollities ſpermatis in ſoli
ditatem cōuertitur lapidis · quia
ex cōpūctioē corruptionis carnis
naſcitur humilitas mētis · que dū
mentem tangit ambre ſoliditatē
pretendit Sic dauid ex conſiderati
ōne ſue iniquitatis deductus eſt i
cōpūctionē humilitatis dicēs Quo
niā iniquitatē meā ego cognoſco ⁊
pcc̄m meum contra me eſt ſemper
Tibi ſoli peccaui et malum coram
te feci vt iuſtificeris ⁊ c̄ Item hu
militas confirmat animum homi
nis contra fluctus ſuperbie et mū
dane vanitatis · Vnde aſſimilatur
cuidam piſciculo qui hechinus vo
catur · qui quidē ē paruus piſcis ·
et vix ſemipedalis in longitudine
ab heredo ſic dictus · eo q̄ licet ſit
exigui corporis eſt tamen admi
rande virtutis · Nam nauis cui ad
heret licet feruente mari multe p̄
celle ſeuiant · tamen quaſi radica
ta ſtare videtur · nec aliquo modo
mouet̄ Similiter humilitas cordis
q̄uis hominem apud ſe faciat par
ue reputationis · reddit tamē imu
tabilem nauem mentis a vento p̄
celloſo ſuperbie ⁊ fluctib9 vanitatis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

Eccĺi·xv· Firmabitur in illo ⁊ non
flectetur et continebit illum ⁊ non
confundetur ⁊ c̄. ¶ Item humilitas
mentis maxime eaȝ perſpicacem
reddit ad contemplationem diui
ne claritatis. ſicut econtra ſuꝑbia
hebetem eaȝ facit Cuius exemplū
eſt ſicut dicit Auicenna q̄ꝛ oculus
aquile paruus eſt· ⁊ tamen ad vi
dendum lumē ſolis perſpicaciſſiꝰ·
et econtra oculus nocticoracis ma
gnus eſt. et tamen lucem ſolis in
tueri nō poteſt Oculꝰ ergo anime
mentis eſt que quanto fuerit humi
litate minoꝛ · tanto erit ad diuine
lucis claritatem contemplandam
pſpicacioꝛ · ſed quāto econtra fue
rit ſuperbie reputatione grandioꝛ
tanto erit ad contēplādum obſcu
rioꝛ· Vnde Mathe·xi· Abſcondiſti
hec a ſapientibus ⁊ prudentibus ⁊
reuelaſti ea paruulis·

¶ Capitulum xxxviij·

Inconſtans et leuis hōmo
ſimilis eſt aui īcarcerate
que quieſcere non poteſt·
ſed ſemper per capiolaȝ currit mo
do huc mō illuc· ¶ Jere.xiiij·Hec
dicit dominus populo huic qui di
lexit mouere pedes ſuos et non q̄e
uit et domino non placuit ¶ Itē
imperſeuerātia quorundam feruē
ter incipiētium aſſimilatur muta
tioni miluorum Nā miluꝰ ī iuuētu
te differre a prede auibꝰ nō videt·
ſed quanto plus viuit magis ſe ſē
per degenerem oſtendit · Vnde ſe
cundum Ariſtotileȝ · q̄dam genus
eſt milui q̄ inprīcipio aues capit·
tandem vix muſcas et vermiculos
capit · et demum fame perit · Ta
les ſunt qui in iuuētute ſunt boni
et in ſenectute efficiūtur peioꝛes ·
Efficiuntur etiaȝ miluo ſimiles qui
a ſuo conuerſionis principio aues
capiūt id eſt ſanctoꝛuȝ virtutes
imitari incipiūt · ſed ab incepto
feruoꝛe poſt modicum paulatim de
ficientes vix muſcas capiunt· id ē
vix minima queq̄ȝ bona facere ſa
tagūt · et tandem a gratia defici
entes omnino deuotionis ſpirituȝ
totaliter amittunt. Et talibꝰ dice
bat Apoſt· ad Gal·iij· Cum ſpiri
tu ceperitis nūc carne conſumma
mini·

¶ Capitulū·xxxix·

Ingratitudo filios etiaȝ ex
cludit a paterna heredita
te· Vnde pellicanus auis
ſciȝ feminea que ſuper filios ſuos
a ſerpēnte occiſos percuſſo pectoꝛe
primo ad eos viuificādos ſangui
nem fūdit· quo effuſo ſanguine ī
tantum debilitatur q̄ pulli pꝛo ci
bo exire coguntur. Et illos pullos
qui naturali affectu ipſaȝ paſcūt·
poſtq̄ꝫ reſumpſit vires tenerrime
diligit et ſollicite nutrit· Sed illos
qui de ipſa tanq̄ꝫ degeneres nullā
geſſerunt curam tanq̄ꝫ ingratos
deicit· ſed ſecum viuere nō permit
tit Ex quo patet q̄ grati filij a pa
rentibus nutriendi et diligēdi ſūt
Ingrati vero etiam ſecundum le
ges a parentibus repelli et exhere
ditari poſſunt. Vnde etiam pellica
nus iſte criſtum repreſentat· qui
in Pſ̄·ait. Similis factus eſt pelli
cano ſolitudinis · Ipſe enim homi
nes quos creauerat tāq̄ꝫ filios ad
ymaginem et ſimilitudinem ſuam
a ſerpente antiquo veneno peccati
occiſos pꝛopꝛio ſanguine viuifica
uit· Vnde gratos filios qui eum ī
ſuis pauperibꝰ nutriunt finaliter
ſecum ad ſuaȝ hereditatem admit
tet dicēs · Venite vos benedicti
Ingratos autem ⁊ crudeles exclu
dꝫ dicēs Ite maledicti Mathe·xv·

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

¶ Capitulum · xl ·

Inhertes et guloſi ſunt du
re caſtigandi · et a ſua gu
loſitate cohibendi · Nam
apes vt dicit Philo · inhertes duē
caſtigant et ceſſantes ab ope mor
te condempnant · Et habentes ma
gnum ventrem ⁊ qui nimis come
dunt expellunt vel occidunt ſi poſ
ſunt Sic caſtigātur inhertes ⁊ dāp
nantur inutiles homines etiaꝫ a de
o Mathe · xxv · Seruum inutilem
proicitē in tene bras exteriores Si
militer guloſi q̄ criſto domino nō
ſeruiunt ſed ſuo vētri · non ſolum
expellētur a regno · ſed etiam eter
ne mortis deputabuntur ſupplicio ·
Dicetur enim homini guloſo ⁊ ven
tris delitijs dedito illud Apocalip ·
xxviij · Quantum glorificauit ſe
et in delitijs fuit · tantum date ei
tormentum et luctum · ¶ Inter a
pes ergo nulla eſt ocioſa · ſed que
dam certant quaſi in bello campe
ſtri con tra apes alias · quedaꝫ cir
ca victum inuigilant · alie flores fu
turos explorant · alie ceras de flori
bus ſugunt · alie cellulas nunc ro
tundas nec q̄drās mira comexioē
et equalitate componunt · Et iter
tam diuerſa opera nulla alteriu s
operibus inſidiatur · nullo raptu
victum querūt · ſed proprio laboē
conquirūt qd inter herbas et flo
res recolligunt · In quibus nos in
ſtruūt ocia fugare · i officio vel o
pere ſibi congruo quēlibet labora
re · nulli i ſuo opere vel cō modo i
ſidias parare · nō vi rapine ſed ſu
o labore victum ſibi ꝓcurare · Itē
munditiam in omnibus operibus
amare ¶ Nam inter flores et mun
das herbas ipſe vt dictum eſt col
ligunt fructum ſuum ·

¶ Capitulū · xli ·

Innocentium perſecutores
crudeliores ſūt beluis ma
rinis · dicit em̄ Jorach in li
bro ſuo de aīalibus ꝙ delphini ſen
tiūt ꝑ odorē ſi homo mortuus i ma
ri vnq̄ꝫ comedit de delphino · ꝙ ſi
comedit ipm ↄmedūt · ſi autē nō ↄ
medit ipſum ab aliorū piſciū morſi
bus cuſtodiūt ⁊ eum ad litus pdu
cunt · Ecce igit̄ ꝙ belue maris q̄ꝫꝙ
vindicent receptā iniuriā · non ta
mē perſecuntur ſed tuentur innocē
tiā · ſed tamē hūana crudelitas tā
ta ē vt quādoqꝫ atrociter ledat e
os a quib9 nullā iniuriā vl' leſurā
vnq̄ꝫ recepit Vn̄ Yſopus dicit No
cet innocuō nocui cauſāmqꝫ nocē
di Inueniunt ·

¶ Capitulū · xlij ·

Inobedientie culpam eē a
crit punīēdā exēplo ſuo a
pes oſtendūt · Nam apes q̄
regi nō obediūt de ſe ipſis vltionē
expetūt · et aculei ſui vulnere ſe oc
cidūt · Multo ergo magis q̄ celeſtis
regis mādatis iobediētes fuerint
ꝑ mẽ debēt aculeū in ſua corda inſi
gere · ⁊ ipam inobediētie culpā i ſe
metipis extiguere · Et quāto fue
rit inobediētia maior · tāto ad ip
ſā extinguēdaꝫ req̄ritur acrior do
lor ¶ Habꝫ em̄ inobediētie culpa ḡ
dus ſuos Ibiqꝫ ē grauior cuiuſ libꝫ
inobedientie actus vbi periculoſi
or eſt cōtemptus · grauı9 eſt pccm̄
deo non obedire q̄ꝫ homini · niſi i
hominis precepto dei preceptum
includatur · grauior etiam inobe
dientia eſt vbi maius preceptum
contempnitur · Preeminet enim
preceptum precepto · quia prefert̄
dilectio dei dilectioni proximi · gra
uior eſt etiam inobedientia i qua
precipientis perſona contempnit̄

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

q̄ꝙ vbi eius mandatum tantum re
ſpuitur. i. Regum xv. Peccatum
ariolandi eſt repugnare. et qua
ſi ſcelus ydolatrie nolle acqͤſcere
Similes enim ſunt culpe ydolatria
et inobediētia. quia vtraqꝫ ex dei cō
temptu ē proueniēs. nō tn̄ equa
les ſunt. ſed eſt ydolatria ḡuior

Capitulum. xliii.

Inuidus abſcondit bōna.
ne aliꝰ inde fructum habe
at. etiam ſi illis ipſe nō in
digeat. Vnde ſimilis eſt pauoni q̄
fimum ſuum qui valde medicinal'
eſt abſcondit. vt inueniri vix poſ
ſit quaſi inuideat vtilitati hominis.
Ex quo patet ꝙ inuidia bonoꝝ
communicationē excludit. Vnde
dicit Augꝰ. ſuper Johan. Tolle in
uidiam et tuū eſt qđ habeo. tollā i
nuidiam et meū eſt qđ habes. I
tem hoc exemplo patet ꝙ propri
um eſt minorū maioribꝰ inuidere
Pauo em̄ inferior eſt homine. Vn̄
dicitur Job. v. Paruuluꝫ occidit i
nuidia. q̄uis et īter pares et diſpa
res inuidia eſſe poſſit. Vnde dicit
Augꝰ. in quodam ſermone. Inui
dia eſt odium aliene felicitatis. re
rum inferioruꝫ ne ſibi adequētur.
rerum ſuperiorum. quia eis non e
quatur. r eruꝫ parium quia ſibi e
quantur. Vnde cayn inuidit abel
pſperitati. Rachel lye fecūditati.
Saul dauid felicitati. per inuidiaꝫ
pcuratꝰ ē lapſꝰ mūdi et mors xpi

Caplm. xliiii.

Ypocrita aſſimilatur ſtruci
oni. que ſicut dicit Yſido
rꝰ Corpꝰ habet animalis.
ſed pennas et roſtrum habet auis.
licet propter pondus in aera leua
ri non poſſit. Vn̄ ſicut dicit Gre.
penna ſtrucionis ſimilis eſt penne
herodij in colore ſed non in virtu
te. Nam eius ſimilitudinem penne
habet ſed volatu caret. ad volādū
alas erigit. ſed tamen a terra nō
ſurgit. raris enī pēnis induitur. ſ
magno corpore pgrauatur Sic ypo
crita eſt animal'. i. carnalis occulte
apud ſe. ſed tamē pennas atqꝫ ro
ſtrum p̄tendit auis. quia mores ō
tendit et verba ſpiritualis hoīs
Vnde ipſius penna. i. exterior appa
rentia videtur penna herodij. i. ad
moduꝫ vite alicuius perfecti viri.
caret tamen volatu eius ſciliꝫ con
templationis vel dilectionis q̄bus
mens volat ad deum. Vnde q̄uis
alas erigat. i. brachia ad celum ex
tendat. cor tamen a terra non ſe
pat. i. a terrenoruꝫ affectu. Habet
enim pennas rariores. i. paucas v̓
tuoſas affectiones. et habet gra
ues carnes. i. carnales appetitus
animam grauantes qui eum ſurſū
ad deum aſcendere non permittūt
Iteꝫ ypocrita aſſimilatur cigno
Nam cignus penniam habet exte
rius candidiſſimā. omnino nigre
dine impermixtam. ſed carnem i
terius habet nigraꝫ. et ad dirigē
dum duram. Et ſic ypocrita licꝫ ex
terius ſit apparēs albus. i. innocēs
et mundus. intus tamen viciorū
nigredine niger eſt et obſcurus.
Vn̄ ve vob̄ ypocrite q̄ ſimiles eſtis
ſepulchris dealbatis. intus autem
pleni eſtis ypocriſi et iniquitate
dn̄s Mathe. xxiii. Eſt etiā ypocri
ta erga proximū non lāgus vel pi
us. ſed mente durus Itē ypocrite
et duplices homines qui nunc ſpi
ritualia ſectari videtur. nūc terre
nis actionibus et negocijs inuoluū
tur. ſimiles ſūt quibuſdaꝫ piſcibꝰ
ſiue animalibus qui nunc in aquis
nunc in terris conuerſantur. Vn
de ab Yſidero appellantur dubia

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

ſo ꝙ non ſolum ſunt natatilia · ſed
etiam greſſibilia p naturā · ⁊ talia
ſūt ſicut cocodrilli caſtoēs et ēq̄ flu
uiales ⁊ huiuſmoi · que cōit ſūt aī
malia ſeua vel maligna · Sic etiam
tales homines dubium videtur v
trum ſint dei vel mundi · cōmunit
tamen inueniūtur finaliter decep
tores et iniqui Pſa. lx · Omnis ypo
crita eſt et neq̄ Vnde Apo. i. Thi ·
ij · Nemo militans deo implicat ſe
negotijs ſecularibus vt ei placeat
cui ſe probauit ·

Capitulū · xlv ·

Ira ſiue odiū proximi tol
lit dulcedinem manſuetu
dinis · et etiam vitam mē
tis Cuius exemplum ē · quia apes
quando pugnant tunc efficiuntur
ad mellificandū inutiles vl' pau
lo poſt moriūtur · vt dicit Ariſto ·
maxime ſi aculeum totum infixe
rint · eo ꝙ ſit impoſſibile aculeū to
tū īfigē qui cū eo exeat inteſtinū
Similiter qui proximum odit et i
ratus ledere vel pungere contēdit
ſaltem in conſenſu animi aculeum
infigit · ſed ex ipſa mētis ira vel o
dio quaſi apis ex proprio aculeo
et mel . i. dulcedinem māſuetudīs
amittit · et inteſtinū caritatis eici
ēs anime vitam perdit · Vn̄ ſcrip
tum eſt. i. Johan. iij · Qui odit fra
trem ſuū homicida ē ſcilicet anime
ſue occiſor ·

Caplm · xlvi ·

Iudicandus nō eſt animus
hoīs ſcdm apparētiā carnis ·
ꝗ qui quandoqꝫ eſt deſpe
ctꝰ in corpore · magnꝰ ē in virtute
Cuius ſcꝫ rei exēplū apparet in ac
cipitre · Eſt em̄ accipit auis regia
que plꝰ aīo ꝙ̄ vnguibus eſt arma
ta Vnde qđ ei naturā corpis i quā
titate denegat hoc in virtute aīe ⁊
audacia recompēſat Vt dicit Phi ·
Sic quādoqꝫ i multis hoibꝰ qđ qđ
vel ex defectu nature vel ex acci
dentali infirmitate deſpectuꝫ appa
ret in corpore · ſiue ex naturali ſa
gacitate · ſiue ex diuina gratia ſpe
ciali munere ſuppletur et recompē
ſatur in mēte · propter qđ ⁊ domi
nꝰ dixit Nolite iudicare ſecūdū
faciē · maxīe enim ſecundum deuꝫ
temerarium ē tale iudiciū · ꝗ hoi
nes vidēt que patēt · deꝰ aūt intue
tur cor · vt dicit. i. Regū · xvi ·

Capitulū · xlvij ·

Lacrimas cōpunctiōis ſeq
tur pugna tēptatiōis · cui
opponēdus eſt clamor ora
tionis Cuiꝰ videlicꝫ rei exēplum i
mergulo apparet · de quo dicit P
ſid ꝙ ſepe dimerſo in aq̄ capite au
rarū ſigna ſub fluctibꝰ cognoſcit ·
et futurā tempeſtatem preſētiens
ad litus cū clamore fugit · Vn̄ cer
tiſſimum indicium eſt future tem
peſtatis cum ad litus merguli fugi
unt cum clamore · Ille igitur in a
qua caput mergit qui mente com
punctus ſe ad ſua deflenda crimīa
conuertit Sed malignus ſpiritus e
um perdere timens mox auram ꝯ
tra eum temptatiōis ſuſcitat · vt
a temptationis feruore frigeſcat ·
Sed cauta ⁊ prouida mēs cum ſur
gentis tempeſtatem temptatiōis
preſentit mox ad litus humilitatis
cum clamore oratiōis recurrit · at
tēdens ſcilicet qđ dominꝰ dixit Ma
thei · xxvi · Orate ne intrētis in tēp
tationem · Itēꝫ lacrimarum aqua
animam penitētis nutrit · et in ea
ardorem ⁊ eſtū temptationum et

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

viciorum extinguit. Cuius rei exē
pluz eſt in animalibus aquaticis.
que ſecundum Auicennam duplici
ex cauſa attrahunt ad ſe aquam.
Nam quedam eorum ſunt que aq̄
in ventrem recipiunt ſolum p mo
dum nutrimenti. et non per viaz
reſpirationis ſicut conche marine
Et talibus aſſimilantur penitētes
qui ex lacrimarum aqua quaſi q̄
dam nutrimento paſcuntur. ſecū
duz illud Ps. Fuerunt michi lacri
me mee panes die ac nocte. Super
quo verbo Caſſiodorus dicit. q̄ fle
tus eſt cibus animarū. corroborati
o ſenſuum. abſolutio peccatorum.
refectio mentium. lauacruz culpa
rum. Sed quedam animalia aqua
tica ſunt que aquam recipiunt per
modum reſpirationis. ſcz attrahē
do et emittendo. ſcilicet ad euen
tationem interioris caloris. ad ex
pellendum ſuperfluum calidum. et
talibus aſſimilantur qui plorāt vt
lacrimaruz aqua ardorem tempta
tionis extinguāt Ps. Tranſiuim⁹
per ignem. i. per ardorē temptatio
nis. et per aquā cōpunctionis et
deuotionis et c̄.

Capitulū. xlviij.

Laus diuina tanto clarior ē
et laudabilior. quanto ex
feruētiori et pulchriori mē
te procedit. qd patet p exemplū
cicade. que in medio eſtus qn̄ alia
quaſi ardent tanto cantuz reddit
clariorem quāto tunc aerem attrē
hit puriorem Similiter vox laudis
diuine tanto clarior et acceptior rō
ditur quanto cum feruentiori et pu
riori ſpiritu canitur vel formatur.
Vnde triū puerorum laus et ym
nus quo deum in camino laudaue
runt magnis commendatur p̄conijs.
qm̄ in pueris puritatez pretendit
cordis. in camino vero affectum et
feruorē deuotionis Danie. iij. Am
bulabant in medio flāme laudātes
et benedicentes dn̄m.

Capitulū. xlix.

Ludi hominum et corearū
ſaltus inordinati cōmunīt
ſunt preſagium vel cauſa
exitus mali. cuius exemplum oſtē
ditur in delphinis. de quibus yſi.
dicit. q̄ in mari nichil velocius eis.
Nam plerumq̄ ſalientes naues trāſ
uolant. ſaltus tamen eorum et lu
dus futuram indicat tempeſtatez.
et ſimile accidit de ludis hūanis.
Nam iſrahelitic⁹ popul⁹ in deſerto
luſit. ſed tandem peracto ludo ma
gnam ſui ſtragem ſuſcepit Exod.
xxxij. Poſt ludū quoq̄ puerorum
Dauid et yſboſeth ſecutum eſt bel
lum graue. ij. Reg. ij. Sic et poſt
Sampſonis ludum ſecutum eſt phi
liſtinorum excidium Judicuz. xv.
Et rurſus poſt puelle ſaltus ampu
tatur Johis caput. Criſo. quoq̄
dicit. q̄ vbi ſaltatio ibi dyabolus.
neq̄ deus ad hoc nobis dedit pedes
vt cū camelis ſaltemus. ſed vt cuz
angelis chorum faciamus. In ſal
tibus letantur demones et exultāt
miniſtri demonum.

Capitulum. l.

Luxurioſus qui impedirē cō
natur in muliere concepti
onem prolis. vt ſecurius
vel diuti⁹ libidini vacare poſſit. ſi
milis eſt pauoni. Pauo enim auis
eſt non diligens fetum. Vnde ma
ſculus proſequitur feminaz. et vbi
oua faciat inueſtigat vt ea frāgat
vt ſic luxurie magis vacaē valeat
Talis fuiſſe dr̄ her p̄mogenit⁹ iude

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

¶ Ge·xxxviij· Qui ītroiens ad vx
orem fratris ſui ſemen fundebat in
terram ne liberi fratris nomīe na
ſcerentur· et ideo percuſſit euȝ do
minus· eo ꝙ rem deteſtabilem fa
ceret· licet nō credatur hoc feciſſe
ex libidine ſed potius ex liuore in
uidie cum non poſſet habere filios
de ꝓpria vxore·

¶ Capitulū· li·

Multi aliquando aſſimilant̄
columbis· ſecundum illud
Factꝰ eſt effraim quaſi co
lumba ſeducta Oſee· vij ¶ Primo
quidem ratione doloſitatis· quia ī
uenitur columba que ad deceptio
nem auium eſt inſtructa· Nam ſe
aſſociat alijs et ad rete eas ducit·
et prima quaſi ītrat rete aucupis
et cum eis inuolui ſe permittit· et
ſic ſub amicitie ſpecie dū ad paſcu
a illicit eas ad interitū trahit Sic e
tiam ad litteram faciunt quidam
fraudulenti luſores qui ludendo fi
cte cum quibuſdam imprudentibȝ
in ſocietate et in participatione lu
cri acq̄rendi ſe ponunt· ⁊ ſub ſoci
etatis ſpecie eos in manus verorū
ſuorum conſociorum deducunt· et
quandoqȝ ſe vinci ⁊ expoliari ab il
lis pmittūt· donec p ipſos impru
dentes illi non veri ſocij totam ſu
am pecuniam amiſerint ¶ Similit̄
etiam faciunt ſocij quorundam p̄
donum qui cum viatoribus ſe po
nunt· ⁊ ſub ſocietatis ſpecie in ma
nus ſpoliantium deducunt· ⁊ quā
doqȝ ſimul cum eis ab alijs ſe ſpoli
ari permittunt · ne alij fraudem
aduertant· et talibus ſimilia faci
unt multi alij deceptores ¶ Secū
do ratione curioſitatis· Nam colū
ba eſt curioſa· quia ſuper arborez
ſedens multum circumſpicit ſuper
quem ramum ſcandere poſſit vl' de
lit· ⁊ quaſi deliberādo collum vn
dicqȝ circumflectit· ſed ſepe duȝ tan
tum deliberat anteq̄ꝫ volatum
arripiat eam ſagitta perforat· et
ideo volatum non perficit· q̄a q̄d
diutiꝰ facere potuit tempore quo
potuit nō fecit vt ait Gre· Sic ac
cidit peccatoribus illis qui quanq̄ꝫ
de ramo arboris id eſt de actu vel
conſcientia alicuius criminis recede
re ꝓpoſuerint· ⁊ ad meliorē ramū
id eſt ſtatum per penitētiam ſe trāſ
ferre decreuerit· tamen tātum ꝓ
craſtinādo deliberant· ⁊ aduerſa
circumſpicientes implere propoſi
tum tardant· ꝙ mortis ſagitta vl'
vindicte diuine eos ſubito nō ſo
lum in corpore ſed etiaȝ in anima
multotiens perforat· et ideo cōſu
litur Eccleſiaſtici· v· Ne tardes cō
uerti ad dominum· et ne differas
de die in diem· ſubito enim veniet
ira illius· et in tempore vindicte
diſperdet te· ¶ Tercio ratione hu
mane humilitatis· Nam in ſiria vt
dicit Ambroſius docetur columba
vt litterarum ſit gerula· et ꝓuin
cie ad prouinciā internuncia· Naȝ
ligatur ei littera ſb aſcella que ſic
dimiſſa eleuat ſe in aera· et ſic re
dit ad propria vt fuit edocta· ſed
quandoqȝ ab hoſtibus cognita im
petitur ſagitta et occiditur ꝓ litte
ra ¶ Homo ergo indoctus vel ſim
plex ſimilis eſt columbe· cui tunc
littera ad deferendum committit̄
quando ad predicandū alijs ſacrā
ſcꝛ̄ptuā exponitur· ⁊ ei tūc littera
ſub aſcellis ligatur quando ei pre
dicatio ex officio imponitur· qui
litteras deferens ſe in aera ſuble
uat qn̄ que ipſe nō intelligit alijs
exponere temptat· quē niſi ad ꝓp
a citius humilitas reducat ꝯſutus
hoſtis ſagitta erroris necat·

Capitulũ.lij.

Monachi ⁊ ſolitarij aſſimilã
tur piſcib⁹. Dicit enĩ Am
broſius. ꝙ magna int̃ pi
ſces et aquas vicinitas et cognati
o eſt. Nam extra aquas viuere nõ
poſſunt diu. Sed quod eſt piſcib⁹
aqua hoc eſt monachis ⁊ ſolitarijs
cella. Unde beatus Anthonius di
xit. ſicut habetur in vitiſpatrum.
ꝙ ſicut piſces ſiñe aqua ſi tardaue
rint in ſicco cito moriuntur. ita e
tiam monachi tardantes extra cel
lam. vel cũ viris ſecularib⁹ immo
rãtes. a quietis propoſito reſoluũ
tur. Unde dicitur etiam Pſaie.l.
Computreſcent piſces ſine aqua.
id eſt monachi ſiñe cella.

Capitulum.liij.

Mortis et iudicij tĩdoroſa me
moria ſiue conſideratio de
bet nobis pre oculis iugi
ter eſſe. Nam gallus timens aqui
lam et accipitrem predones terre
cum ſint acuti viſus. vnũ oculum
ad victum inferius deprimit. alte
rum in aera dirigit vt aduentum
aquile vł vulturis ſcire poſſit ſicut
Plini⁹ dicit. Aquila ſignat criſtũ.
et accipiter ſignat mortem. Utri
uſqꝫ ergo aduentum. ſcilicet criſti
ad iudicium. et mortis ad interitũ
vir ſanctus timere debet. qui ĩ gal
lo deſignatur. Unde etiam corpus
reficiens et corporis interitũ time
at. ad ipſamqꝫ deſtructionẽ corpo
ris oculum mentis intendat. ⁊ ad
uentum quoqꝫ diſtricti iudicis pa
uida conſideratione reſpiciat. Un
de Iheronimus dicit loquens de di
e iudicij Quotiens diem conſidero
illum corde contremiſco. ſiue enĩ
comedo ſiue bibo ſiue aliđ aliquid
facio ſemper illa terribilis tuba ſo
nare videtur in auribus meis. ſur
gite mortui venite ad iudicium
Item mortis memoria annichilat
omnis pulchritudinis gloriã. qđ
exẽplo pauonis patꝫ. Pauo enĩ dũ
pennarum ſuarum pulchritudinẽ
cernit caudam erigit. et ad modũ
retis vel arcus per girum capiti cir
cumponit. ſed dum inter hec defor
mitatem pedum circumſpicit plũ
rimum erubeſcit. et obliuiſcẽs ſu
e pulchritudinis caudam deprimit
et deponit. Pes ergo quo median
te corpus terram contingit mortẽ
hominis ſignat. per quam corp⁹ in
terram redit. Quicunqꝫ ergo glo
riatur de aliqua pulchritudine cor
poris reſpiciat corporis pedem. i. ip
ſius finem. quia ſi bene reſpiciat
quale poſt mortem corpus fuerit.
potius ſibi aderit triſtitia ꝙ̃ gloria
Unde dicitur Eccĩ. x. Quid ſup
bit terra et cinis. Item mortis
memoria animam dirigit et a tẽp
tationibus defendit. Nam aues et
piſces regunt ſe cauda ſua. Iumẽ
ta autem et boues ſe a muſcis cum
cauda ſua defendunt. Sic homines
vitam ſuam dirigunt. et tempta
tiones excutiunt mortis memoria.
Job xij Interroga iumenta volu
cres quoqꝫ celi et indicabunt tibi.
et enarrabunt piſces maris.

Capitulũ.liiij.

Mundicia mentis quam de
bet homo diligere. exem
plo ſuo apes oſtendunt.
Nam mira inter apes mũdicia eſt.
quia nullas ſpurcitias dimittunt ĩ
ter opera ſua. foras enim egerunt
quando poſſunt. egeſtiones quas
intus fecerunt quidam in vnum
locum congerunt et poſtea foras e
iciunt. quia nullum fetorẽ ſuſtinẽ
poſſunt. Sic homo debet facẽ opa

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

inuſtda.i.ſine peccati ſpurcitia · et
cum acciderit q alicuius peccati
immundicia intus ſit polluta con
ſcientia eiectis per penitentiaz ſor
dibus eſt ſollicite purgāda · vt nul
lius peccati fetorem intus ſuſtine
at anima Jaco.i. Abicientes oēm
immundiciam ·

Capitulū · lv ·

Negligentia et pigricia ani
me aliquando expellitur
flagello percuſſionis diuē ·
et quandoqꝫ ſubtrc̄tione tempora
lis ſubſtantie · quod patet exēplo
aquile · Nam aquila vt dicit Amb ·
pullos ſuos adultos ad volanduz
prouocat ſuper eos volitando · et
ſi ad exeundum pigri fuerint eos
roſtro percutit · cibum ſubtrahit et
ſic exire compellit · Sic aquila rex
auium .i.criſtus qui eſt rex reguz
et dominus dominantiuz · pullos
ſuos .i.homines a ſe creatos vel ſi
deles ſuos baptiſmate regeneātos
tam verbis q̄ exemplis prouocat
ad volandum.i.ad deum feruenter
amandum · Nam amor dei et proxi
mi ſunt due ale anime · quibus ad
vitam volat eternam · vel ꝓuocat
ad volandum.i.ad bene et ſollicite
viuendum et agendum · Nam nō
locis ſed actionibus bonis tendi9
ad deum ſecundū Auguſtinū Ipſe
volitat ſuper eos vt volare exem
plo doceat . quia eos ad bene agē
dum ſuis exempils informat · Vn
de Deu . xxxii · Sicut aquila prouo
cans ad volandum pullos ſuos et
ſup eos volitans Sed dum ad exe
undum ſiue de nido peccati ſiue de
nido ocii pigritantes inuenit ro
ſtro flagelli pcutit · quia eos iuſta
ſua ſententtentia aduerſitatis iacu

lo ferit · quibus etiam cibum ſbtra
hit · quia ſbtractis diuitiis eos ad
tpalis inopie nōnumq̄ extrema
perducit · qui dum ex parte vna a
culeo aduerſitatis pungūtur · ex p
te vēo alia pauptatis nuditate ꝯfū
dunt̄ . de lecto ſue pigricie ſaltē co
actionis vel vtilitatis cōfuſione tr̄
huntur . Qd bene ille prodigus ſi
lius ad extremaz paupertatem de
ductus in ſe indicauit dicēs · Quā
ti mercenarii in domo patris mei
habundant panibus · ego autem
hic fame pereo · ſurgam et ibo ad
patrem meum et c̄ Luce · xv ·
Item negligentes et pigros ſbdi
tos debēt eorum prelati diſciplinis
et abſtinentiis corrigere ad labo
rem . Cuius correctionis exēplum
apparet in accipitribus · de quib9
Baſilius dicit · q cum eorum filii
ſunt ad volandum habiles · cibum
eis ſubtrahunt · eos roſtro percuti
unt et de nidis expellunt · Hoc vt
dicunt Ambroſius et Beda nō fa
ciunt ex crudelitate ſed vt eos ad
predanduz exercitent · ne forte te
peſcant ocio et cibum querē negli
gant · Sunt ergo a prelato ſubdi
ti tanq̄ ab accipitre filii de ocii vl̄
negligentie nido non verboruz tm̄
percuſſione ſed ciborum etiam ſub
tractione pellendi · vt panem ſuū
nō in ocio ſed in operis labore mā
ducent Apoſtolus · ii . ad Thimo ·
iii · Si quis nō vult operari nec mā
ducet . Prouerbiorum triceſimop̄
mo · Panem ocioſa non comedit ·

Capl̄m · lvi ·

Fferre debet hōīo religio
ſus ſeipſum totuz deo · ſcꝫ
corpus per caſtitatem et
animam per caritatem · Vnde et in

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

lege moyſi de auibus turtur et colū
ba iubebātur offerri · q2 ī turture
caſtitas · in columba vero caritas
deſignatur · Sed turtur quandoqꝫ
ī lege depilata iubebatur offerri ·
ſicut patet in purificatiōe puerpē
Leuitici · xij · vbi iubebātur a pau
peribus offerri par turturum aut
duo pulli columbarum · Vbi nota
quo ad litteram ꝙ non dicit duos
pullos turturum ſicut duos pullos
columbarum · quia pulli columba
rum ſemper inueniūtur · pulli tur
turum autem non ſemper · nec eti
am dixit par columbarū ſicut par
turturum · quia columba eſt auis
libidinoſa · et ideo eam in ſacrifici
o ſuo de⁹ noluit offerri · Turtur autē
eſt pudica auis · Duplex autē tur
tur deo offerri iubetur vt duplex
caſtitas in homine deſignetur · ſcili
cet mentis et corporis Vel quia ca
ſtitas duo requirit · ſcilicet cōtinē
tiam carnis et humilitatem cordis
Unde et non ſolum in beata virgi
ne criſto placuit abſtinētia carnis
ſed eius etiam humilitas cordis ¶
Juxta vbū eius Quia reſpexit hu
militatem ancillae ſuae. Nam ſicut dicit Gregorius. Nulla
eſt caſtitas carnis quam non com
mendat humilitas mentis · Et hinc
eſt ſicut idem Gregorius dicit · ꝙ
cum de ipſa continentia mens ela
tione tangitur plerumqꝫ omnipo
tens deus ſuperbiam deſtruens in
immundiciam operis hanc cadere
permittit · immo etiam Auguſtin⁹
dicit ſuper Mathe · Omelia · quinq̄
geſima quarta · Audeo dicere con
tinentibus expedit cadere vt in eo
ipſo in quo ſe extollunt humilientur
Quid enim prodeſt ſi cui adeſt con
tinentia ſi dominetur ſuperbia? Du
o autem pulli columbarum dupli
cem ſignificant affectum ex carita

te diligentium · ſcilicet dei et proxi
mi · Aliqui tamen dicunt · ꝙ illi of
ferunt turturem · que eſt auis ſoli
uaga qui ſectantur vitam cōtem
platiuam · Illi autem offerunt co
lumbam · que eſt auis gregatim vo
lans · qui ſectantur vitam actiuā
Et vtraqꝫ bina ponitur · et vtraqꝫ
pro cantu gemitum habere perhi
betur · Bina quidē ideo ponit̄ · q̄a
vita contemplatiua debet habere
duplicem oculum · et vita actiua
duplicem habet actum · Debet enī
contemplatiuus habere vnum ocu
lum quo contempletur celeſtia ad
deſiderandum · alium quo et tem
poralia ad contempnendum · Itē
actiu⁹ debet exercitari erga ſe ad
ſui correctionem · et erga proximū
ad eius edificationem et ſuſtenta
tionem · Vtraqꝫ etiam vita in hac
valle miſerie in gemino gemitu cō
ſolatur · Gemit enim contempla
tiu⁹ ex amore pro deſiderio celeſtis
patrie · et ex deuotione per conſide
rationem paſſionis dominice · Ge
mit actiuus ex compunctione pro
peccatis proprijs Pſalmiſt · Laua
bo p ſingulos noctes lectum meū
lacrimis meis ſtratum meum · et c̄
Item ex compaſſione pro peccatis
vel miſerijs alienis Iheremie · ix ·
Quis dabit capiti meo aquam · et
oculis meis fontem lacrimarum?
et plorabo die ac nocte interfectos
filie populi mei ·

¶ Capitulū · lvij ·

Occupatio aliqua licita vel
non periculoſa hominibus
temptatis · vel ad male a
gendum accenſis dada eſt · vt vi
delicet circa eam detēti vitent ma
gis pernicioſa · Et huius rei q̄dem

exēplū ſtatuā ſtrucioīs oſtēdit. cui
natura dedit ſm Auicē. maxima o
ua facere et duriſſime teſte vt cir
ca eorū generationez calor occupa
tus tpetur in eis. ne eo inceſo citi
us moreretur. Sic homini calido
multum.i. vehementer ad peccan
dum acceſo ſiue fortiter tēptato.
ſunt magna et dura oua.i. fortia et
difficilia exercitia vel officia impo
nenda. vt ex difficili occupatione
illorum viciorum refrigeſcat incen
dium et feruor temptationum Vn
de Eccī. xxxiij. Mitte illum in ope
ra tua ne vacet. multam enim ma
liciam docuit ocioſitas.

Capitulum. lviij.

Opera meritoria non pn̄t
ab anima exire ſine fide et
dilectione. qd patet exem
plo aquile. que duos lapides p̄cio
ſos noīe eſchites in nido ſuo ponē
re dicitur. ſine quibus parere ne
quit. Hij ergo duo p̄cioſi lapides
qui ponūtur in nido aquile vt poſ
ſit pullos parere due virtutes ſūt
ſcz fides et caritas. que niſi i nido
mentis fuerint. ſcz fides in intelle
ctu et caritas in affectu. nō poteſt
aliquod opus deo acceptum parē.
Nam ſine fide impoſſibile eſt place
re deo vt dicitur Heb. xi. et fides p
dilectionē operatur. vt dr̄ Gal. v.

Caplm. lix.

Opera remiſſa et mollia li
cet ſint laborioſa tamē pa
rum ſunt fructuoſa. quod
apparet per exemplum in miluis
Miluus licet ſit auis patiens labo
ris tamen volatus eſt mollis. Vn
de miluꝰ quaſi molliter volans eſt
dictus. quia molli penna et quaſi
imobili ſuper aera fertur. et leui
tactu aerem mouere videtur. hic
cibum querens et terram reſpiciēs
volando per aera molliter circuit.
et famē quā ſepe patitur querula
voce prodit. Eſt ergo quaſi miluꝰ
homo mollis et in opere tepidus.
qui licet in modico cibo.i. in paruo
opere multum patiat. laboris tepi
ditas tamē et mollicies eius impe
dit mercedez operis. ſicqȝ fit vt dū
multum circuit et parū fructificat
quaſi miluus famem patiens.i. mē
dicus ſemper et querulus incedit.
Vnde per Salomonem in Prouī.
dicitur. Qui mollis et diſſolutus ē
eſt i opere ſuo frater eſt ſua opera
diſſipantis Pro. xviij.

Caplm. lx.

Pauperes ſicut in hoc mun
do contempnuntur ita i
alio glorificantur ſed diui
tes econtra. Nam gallina iuuenis
in domo diuitis vilipenditur. ita
ꝗ ſi intrauerit domum turpiter e
icitur. ſed accipiter vel falco hono
rabiliter in domo ſuper pticam po
nitur. et ſollicite de bonis morſell
nutritur. ſed ſi gallina mortua fue
rit cū reuerentia magna et lumine
coraz domino portatur. ſed accipi
ter poſt mortem in ſterquilinium
proicitur. Sic paupes et ſimplices
in hoc mundo vilipenduntur et de
primuntur. ſed poſt mortem ab ā
gelis ad menſam regis cum hono
re deportantur. Sed econuerſo di
uites hic honorantur. ſed poſt mor
tem in ſterquilinium inferni eiciū
tur Luce. xvi. Mortuus eſt mēdi
cus et portatus in ſinū abrahe. et
i eodem. Mortuus eſt diues et ſe
pultus eſt in inferno.

Capitulū. lxi.

Pacem cōmunem perturbā
tes et mutue ſocietatis dul
cedinem auferre volētes

ommino eſſe cohibendos vel ab ip
ſo cōgregationis collegio remouē
dos exemplo ſuo apes oſtendūt ·
que ſicut Philoſophꝰ dicit ī libro
de animalibus apes alias pacē diſ
ſoluētes et mella ſua detrahere cu
piētes mortaliter feriunt vel om
nio a ſe repellunt Talibus enim a
pibus ſimiles exiſtunt qui ſua inq̄
etudine vel ſciſſura pacem ꝓximo
rum ſeparant ſiue tollunt. Item q̄
dulcia amicorum conſortia vel ob
ſequia que per mella ſignantur ali
qua arte malicie diripe contēdūt·
Tales ergo merito ſunt vel aſpe
ris verborum pūcturis vel aſperis
correctionū aculeis feriendi et ab
omnibus tanq̄ peſtiferi inſuper re
pellendi Apꝰ· Gal· v· Vtinam ab
ſcondantur qui vos conturbant

Capitulum lxij·

Peccatum aſſimilatur piſci
ephimē qui naſcitur ſine
coitu de quo ait Iorach in
libro ſuo de animalibꝰ ꝙ poſt tres
horas diei quo naſcitur moritur·
Quaſi enim dies illuminans aiāz
penitentia eſt per quā reſpicimꝰ ḡ
tiā· et huiuſmōi diei tres hore poſt
quas ephimēa moritur ſunt tres
penitētie partes per quas peccatū
extinguitur · ſcilicet cōtritio con
confeſſio et ſatiſfactio· ꝙ autem e
phimeā ſine coitu ſcꝫ ex putrefacti
ōe generat̄ ſignificat ꝙ peccatum
preter nāture ordinem ex appetitꝰ
corruptione contrahitur Vnde
Augꝰ dicit ꝙ peccatū non ē nātuā
ſed viciū nature appetētis id qđ
non eſt ſui ordinis· Item peccatū
licet ante delectꝫ poſtea tamē mē
tem laterat et necat · Et ideo aſſi
milatur cuidaꝫ generi delphini qđ
eſt in nilo· Sunt enim ibi quidam
delphini dorſo ſerrato qui inter
nia ventrium ſecātes nutēimūt co
drillos Delphinꝰ ergo qui non an
teriori pectore ſed poſteriori dorſo
ſerrato cocodrilli lacerat ventrem
peccatum repreſētat mortale · qđ
non ante .i. in principio ſed poſte
rius īficit· peccatoris lacerat ac p
imit mentem· Pro· xxiij· Ingre
ditur blāde ſed innouiſſimo morde
bit vt colubꝫ · Item peccatum in
ſola affectione exiſtens poteſt eſſe
mortale· cuius exemplum apparꝫ
ī turture marina· de qua dicit Am
broſius · ꝙ ſiquis eam etiam mor
tuam calcauerit· venenoſū ac mor
tiferum ei aculeum infigit· Quid ē
enī turtur mortua n̄ mortalis cul
pa? que ſi quis pede affectioīs ei ī
heſerit procul dubio reatus morti
ferum ei aculeum immittit.

Capitulū· lxiij·

Peccatores aſſimilantur pi
ſcibus qui ita naturaliter
ſunt guloſi et ad cibum a
uidi ꝙ non aduertūt laqueū ſiue
hamum Sed qđ facit ī piſcibꝰ na
tura hoc facit in hominibus praua
concupiſcētia· ſcilicet vt ita auide
attendant ad delectationeꝫ pecca
ti ꝙ non aduertant dyaboli hamū
vel laqueum qui pertrahit ad do
lorem ſupplicij Vnde dicit̄ Eccꝰs· ix·
ꝙ ſicut piſces capiuntur hamo · i
tā capiuntur homines tēpore ma
lo· Item peccatores ſimiles ſūt
equis fluuialibus quos nilus fluui
us gignit · qui ſic vocati ſūt ex eo
ꝙ equis terreſtribus in dorſo et iu
ba aſſimilantur· Hij de die in aq̄s
morantur ſed per terram de nocte
eurites ſeteges depaſcunt̄ Talibꝰ

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

ergo equis ſunt ſimiles qui in die
proſperitatis poſiti ſub aquis deli
tiarum viuentes efficiuntur volup
tuoſi · ſed ad noctem aduerſitatis
et paupertatis educti predones ef
ficiuntur et noxii ¶ Vnde in nullo
tempore bene viuunt quibus vel
habundantia voluptatis vel rapa
citatis penuria occaſiones ſunt · J
tem peccator nō poteſt gignere id
eſt facere opus meritorium niſi de
ponat peccatum · Cuius exemplū
eſt in murenula et ſerpente · mure
nula enim vt yſidorus dicit non i
uenitur niſi femi ſexus · coit autē
cum ſerpente et ex eo generat aliā
murenulam · ſed vt idem dicit ſer
pēs venenum deponit antequam coe
at cum murenula · ſed poſt coitum
ſuum reſumit venenum · propter
quod murenula nec a ſerpente leditur
nec generat aliquid venenoſū vel
ſerpentinum ſed ſibi ſimile natura
¶ Quaſi igitur ſerpens venenoſus
eſt homo peccato infectus · qui ſi ve
nenum peccati non deponeret mu
renulam bonam id eſt bonam acti
onem et meritoriam non gigneret ·
quia alias cū matre eius id eſt grati
a vel caritate que mater ē omnis
boni opis coniungere ſe non poſſet
Hoc tamē non imitabile ſed dete
ſtabile potius exiſtit · quod poſt murenu
le coniunctionem ſerpens venenū
reſumit id eſt poſt receptionem grē
quis ad peccatum redit · ſecūda Pe
tri · ii · Canis reuerſus ad vomitū
ſuum · et ſus lota in volutabro lu
ti · ¶ Item peccatores quidam ſi
miles ſunt canibus maris Nam ſi
cut canis eſt animal mordens et no
ciuum in terra · ſic etiam in mari
piſcis canis terribilis eſt · Vnde ſi
cut Ambroſius dicit Canes et in ma
ri et in terra cauendi ſunt · Tales

ſunt peccatores qui non ſolum in
terra id eſt in trāquillitate pacis
ſed etiam in mari id eſt in cōmoti
one guerre et litis periculoſi et no
ciui ſunt aliis · de quibus Apoſtolus
Philippē · tertio · Videte canes vi
dete malos operarios Vel ſimiles
canibus terreſtribus ſunt predo
nes qui nocent in terra · ſed tanquam
cāes marini ſunt pirate qui nocēt
in mari · Vnde Apoſtolus primo
Corintheo · xi · Periculis in terra ·
periculis in mari ¶ Item peccato
res aſſimilantur aquilis · Nam quod
dam genus aquile eſt quod rapit
in aere · et talem generaliter timēt
ōnes aues · Talis aquila repreſentat
ſuperbiam · ſuperbi enim i alto ra
piunt · quia glorie et honoris celſi
tudinem que ſoli deo debetur ſibi
rapere et vſurpare contendunt ·
Vnde ipſi eripiūt deo quod deus ſibi
metipſi reſeruauit ſcilicet gloriā · iuxta
illud · Gloriam meā alteri nō dabo
Hanc aquilam ſcilicet ſuperbiam
omnes aues id eſt omnes viri ſpi
rituales timē ac fugere deberēt et
quia Auguſtin. dicit i regula Alia
quecumque iniquitas in malis ope
ribus exercetur vt fiant · ſuperbia
vero etiam bonis operibus inſidia
tur vt pereant · ¶ Quedam vero
ſūt aquile que rapiunt in terra · Tali
bus aſſimilantur auari qui circa tē
rena lucra tantūmodo intēdunt ·
et interdum aliis rapiunt etiam
violenter Quedam autem aquile
rapiunt in aqua · Et iſtis aſſimilā
tur luxurioſi qui ſe immergūt in
aquis voluptatum Et dicit Ariſto
tiles quod talis aquila timet vulturē
et cum eum videt venientem fugit
ad aquam quā ſi exiret vultur rapit
eam ¶ Talis autem aquila vnum
pedem habet latum ad modū anſeris

cum quo in aqua ſe regit · aliuz ha
bet diuiſum cum vnguibus acutiſ
ſimis cum quo predā rapit · Sicut
autem hec aquila timet vulturez ·
ita luxurioſus timet reprehenſorē
et detectorem · vel vulturem .i. mor
tem rapientem ſiue flagellum per
cuſſionis diuine · qđ quidē ſi vult
euadere · oportz ꝙ recurrat ad aq̄
penitētie Pes autem latus ad na
tationem aque eſt affectus ad dele
ctationes luxurie · Sed pes cum
vnguibus ad rapiendum cibum
prede eſt appetitus ad delcātiones
gule · et vterqꝫ pes eſt ī voluptuo
ſis · ¶ Item peccatores aſſimilan
tur coruis Primo quia corui ſunt
clamoſi et voces diuerſas variant
Hoc competit ſuperbis qui cuz cla
more imperant blaſphemāt garri
unt contendunt et vituperant · et
ſic multis modis incongruis vari
as voces formant · Secundo quia
corui ſunt doloſi furtiue res rapi
entes et abſcondētes · Et hoc com
petit auaris qui dolis et fraudibus
aliena diripiunt · Ps̄ · Sicut noua
cula acuta feciſti dolum Tercio qꝛ
corui ſunt immundi ſcilz cadaueri
bus inſidentes et ex fetidis cibum
querentes · Et hoc competit luxuri
oſis qui delcāntur in carnis operi
bus fetidis et immundis Yſaie ·
xxxiij · De cadaueribus coruz aſcē
det fetor · Item peccator qui de pec
cato gaudet cigno ſimil' dici poteſt
Nam cignus inſtāte morte penna
in cerebro infixa canit et cōtra mo
rem omnium animaliū pro gemi
tu cantum reddit ſicut Ambroſi9
dicit Nam tunc penna cerebro inſi
gitur quādo ſuggeſtioī praue pec
cati corde conſentitur · et tunc ani
ma completius moritur cum ipſū
peccatum ope perpetratur · Illi er

go ad modum cigni quaſi cantāt i
mortis caſu qui letantur cum ma
le fecerint et exultant in rebus peſ
ſimis Item peccatores aſſimilātur
cynomiis .i. muſcis caninis de qb9
loquitur Ps̄ · dicens · Dixit et ve
nit cynomia et ciniſes in omnib9
finibus eorum · Nam talis muſca ē
corpore magna et ventre lata et p
uioris volat9 ꝙ̄ alia muſca ¶ Itē
eſt multum pungitiua carnis et
vlceratiua necnō corroſiua Inſup
eſt multum ſanguiſuga · Corpore
ergo magni poſſunt dici ſuperbi q̄
in carnalibus volunt magnificari
Vnde ſuperbi homines gigantib9
comparantur Sapi · xiiij · Ab īicio
cum perirent ſuperbi gygantes ac̄
Ventre autem lati ſūt guloſi · qui
ventrem implentes dilatant et ex
tendūt · Parui volatus ſunt pigri
et accidioſi qui parua et rara bō o
pantur Fetidi ſunt luxurioſi qui fe
toribus viciorum carnaliuz paſcū
tur et delcāntur · multū pūgitiui
ſunt iracundi · ſed corroſiui et vlce
ratiui ſunt detractores et inuidi Y
ſidor · Muſca carnē ſanam tranſit
vlceri inſidet · ſic demones et detra
ctores · Sanguiſuge autem ſunt
auari et vſurarij qui expoliādo dul
citer pauperes ſanguinem eorum
ſugunt Pro · xxx · Sanguiſuge
due ſunt filie dicentes affer affer ·
Itez peccatores ſūt ſimiles veſper
tilionibus · Veſpertiliones enim
ſicut dicit Gloſa ſuper yſa · l · In
die illa proiciet homo ydola argē
ti ſui et ſimulachra auri ſui · que fe
cerāt ſibi vt adorarz talpas et veſp
tiliones ac̄ · lucē fugiunt . Et quan
tum ad hoc ſignant luxurioſos qui
latibula et tenebroſa querūt Iob
xxiiij ¶ Oculus adulteri obſeruat
caliginem Item puluerem lingūt

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

et quãtum ad hoc ſignãt auaroſ
qui terrena diligunt Pſalmiſta·
Inimici eius terram lingent· Itē
oleum de lampadibus ſugunt et i
hoc ſignificant inuidos qui ore de
trahendo bonorum gratiam aufer
re contendunt· Per oleum enim
gratia. per lampades vero viri ꝓ
clari ſignantur. Inuidi ergo homi
nes quaſi oleum de lampadibꝰ ſu
gũt cum ore viris preclaris detra
hendo gratiam auferrē cōtendũt
Vñ inuidꝰ hō gaudꝫ de malo alteri
us et dolet de bono alieno · Iuxta
illud Oratij poete Inuidus alteri
us rebus marceſcit opimis· et er
go conatur bonis viris gratiam e
orum occulte detrahendo auferre
Item in rimis parietum ſe de die
abſcondunt· et ideo ſignant ſuper
bos et tyrannos· qui malignas et
occultas vias quibus poſſunt ali
os ledere rimantur · Item de die
quaſi ſic talpe ceci ſunt. et ſignant
iracundos in quibus rationis ocu
lus ex nimio furore cecatur· Iteꝫ
frigidiſſime nature ſunt Vnde ſan
guis veſpertilionis linitus ſuper
palpebras non ſinit creſcere pilos
vt dicit Conſtantinꝰ · qđ ex frigidi
tate poros claudente creditur eue
nire· in quo ſignat accidioſos qui
efficiuntur ĩ ſpiritu frigidi ·ita vt
pili oculorum id eſt bona deſideria
mentium in eis non procedant ·

¶ Capitulum·lxiiij·

Penitentie feruor et humili
tas peccatorem mortuum
reſuſcitant · qđ oſtendit
exemplo fenicis· Eſt enim fenix a
uis· que ſecundum Philoſophum
poſtq̄ trecentis vel quingentis
annis vixit cum ſuum defectum ſē
tit nidum ex lignis aromaticis fa
cit in tantum ſiccis· vt vento cali
do accendantur · quibus quidē ac
cenſis ſponte nidum ingreditur ·
et inter ligna ardentia incinerat
Ex hoc cinere infra triduum qui
dam vermiculus naſcitur· qui pau
latim plumas recipiens in volucrē
transformatur Eſt autem auis pul
cherrima· pauoni ſimillima in pē n
nis · ſolitudinem amans· et ex mũ
dis fructibꝰ cibũ q̄rens · Sic pecca
tor poſtq̄ diutius vixit in ſuis pec
catis· et ſue vite vel ſtatus defectũ
ſiue per mortis metum ſiue per ali
quod aduerſũ cognoſcit· debet ex
conſideratione offenſe· ex contem
platione diuine iuſtitie· et inſuper
ex timore gehenne atq̄ mortis in
certitudine tanq̄ ex aromaticis
lignis ſtruere nidum mentis· et hu
reſpectus tam ſicci id eſt validi de
bent eſſe· vt ſpiritus ſancti flatus
faciliter poſſit accendere niduꝫ mē
tis· tunc ad cor ſuum penitēs ſpō
taneus ac cito introeat· et in predi
ctis timoribus poſitus ſe per feruen
tem compunctionem aduren s ĩ hu
militatis cinerem redigat· ex hac
enim humilitate infra triduum pe
nitentie· ſcilicet contritionis· con
feſſionis · ſatiſfactionis nouus na
ſcetur vermiculus· id eſt mundꝰ et
aīꝰ hũilis· q̄ plumas virtutuꝫ pau
latim recipiens in completam trãſ
formabitur volucrem· id eſt in vi
rum perfectum atq̄ contemplati
uum habentem ſcilicet pulchritu
dinem in aſpectu ſancte cōtēpla
tionis· Item habētem varietatem
colorum in pennis id ē varietateꝫ
virtutum et gratie multiformis· a
mātē ſolitudinē ſacte orationis· et
querentē cibũ mũdũ ſacre lectiōis

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

vel munde operationis ¶ Item pe
nitẽcia libeat et defendit a tempta
tionibꝰ ſiue deceptionibꝰ demonũ·
qđ patet per exemplum in mergu
lo Nam quãdo rapaces aues mer
gulos perſequũtur ad aquam cõfu
gientes ſubmerſionis beneficio li
beratur · Tunc rapaces aues mer
gulum inuadunt quando demões
animam hominis temptando cir
cumuenire ſatagunt · ſed ſi anima
confugiat ad aquas penitentie et
ſe in eis humiliando ſubmergat · li
beratur a fraudulentia demonum
Pſalmiſta · Tu contribulaſti capi
ta draconuꝫ · id eſt temptationes
demonum · in aquis ſcilicet peni
tentie · Item penitentia facit operã
hominis eſſe viua et meritoria Cu
ius exempluꝫ apparꝫ in varijs ma
ioribus piſcibus qui dicuntur tro
cte qui oua in aqua faciunt et ip
ſa aque fouenda committũt · et a
qua tanq̃ blãda mater ea ſuſcipi
ens animat et creat et piſces ex e
is format · Sunt ergo opera homi
num bona tanq̃ quedam oua tro
ctarum · que tunc in aqua prodeũt
quando in vera penitentia fiunt ·
atqꝫ ex ipſa i aque .i. penitẽtie lac
moſe et ↄpunctiue lacĩmis viua id
eſt gratuita et fetoſa id eſt merito
ria fiunt ·

¶ Capitulũ · lxv ·

Penitentes qui tepide et o
cioſe viuũt faciliter ad pu
tredinem peccati redeũt ·
cuius exemplum apparet in piſci
bus · Nam cum aqua vbi ſũt piſces
non mouetur nec renouatur · cito
in putredinẽ vertitur · Vnde in ea
piſces corrumpuntur · Similiter q̃
ſũt in aqua peĩtentie ſi ñ ẽnouant
nec mouẽtur per bonorum operuꝫ
ſollicitudineꝫ facile a temptationi

bus corrumpuntur et a peccatoruꝫ
putredine iteruꝫ inficiuntur Apo
ſtolꝰ ad Epheſios · iiij · Renouami
ni ſpiritu mentis veſtre · Item pe
nitentes virtute penitentie mutãt
mores · Vnde aſſimilantur quibuſ
dam animalibus de quibꝰ Ambro
ſius dicit q̄ contrariam naturam
habent in terra et in aqua ſicut pa
tet de leone · Naꝫ leo ſicut ipſe Am
broſius dicit cum ſit terribił i ter
ris in mari tamen eſt dulcis ſcilicꝫ
piſcis leo · In quo ſignat̃ q̄ aqua
maris id eſt penitentia amara hoĩ
nem immitem et ferocem tranſmu
tat et conuertit in dulcem ¶ Itẽ
rana que eſt horrenda in paludibꝰ
in aquis tamen eſt decora et omni
bus fere preſtat alimentis In quo
ſignatur q̄ aqua penitentie homi
nes horrendos et impios facit gra
tiſſimos et p̃ alijs acceptos ¶ Itẽ
muſtele odor grauis in terris ſua
uis in aquis eſt · i quo accipitur q̄
fetentes per malam famam in a
quis penitentie efficiuntur redolẽ
tes per gratiam ¶ Item lepus eſt
animal timidum in terris in mari
vero formidabile · ſcilꝫ quia laua
chruꝫ penitẽtie homines puſillani
mes et pauidos magnanimes facit
et fortiſſimos · Item lupus in ter
ris aĩal rapiẽs i aquis aũt animal
impotẽs Vñ hos neſcit lupos agnꝰ
timere · Sic per penitentiam homi
nes terribiles et rapaces efficiunt
tur benigni et miſericordes · Item
porcus in terra animal eſt immun
dum in mari vero eſt animal mun
dum ¶ Vnde porci marini vt dicit
Ambroſius etiam iudeis ſũt grati
qui tamen terreſtres non come
dunt In quo ſignatur̃ q̄ aqua pe
nitentie purgatur omnis immundi
tia culpe et ideo etiam immundi p

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

pccm̄ luxurie in aq̄uis penitentie
efficiuntur mundi per continenti
am· Item terreſtris ſcorpio percu
tit ⁊ venenum immittit ·ſcorpio ve
ro marinus nō percutit ſed reficit
In quo ſignificat̄ q̄ detractores ⁊
inuidi alios retro percutientes im
mutantur in aqua penitentie et ef
ficiuntur benefactores · Item cor
uus terreſtris hab3 carnis duritiē ·
marin⁹ vero coruus habet carnis
teneritudinem · In quo ſignificat̄
q̄ penitētie mare cor aridū et dur3
facit molle et deuotū ⁊ pium · ¶
Vnde penitētia facit de corde lapi
deo ⁊ rigido cor carneū et flexibile
facit eum de hōie ſuperbo huilē de
hōie crudeli ⁊ truculēto mitem et c̄
Itē penitētes q̄les debēt eſſe exē
pla coturnicum demonſtrāt· Cot̄
nix enī mare tranſiens cū laſſatur
in aquā deſcendit· ⁊ vnā alam eri
gens velum facit Coturnices etiā
accipitrem timent nec de terra ſur
gunt q̄ diu eum videt · Sic quoq3
peccator tranſiēs per mare huius
ſeculi cum ſe laſſum ſentit ex gra
uedine peccati· debet ſi vult euadē
ſe humiliando deſcendere in aquā
penitentie· ⁊ cum vna ala ſcilic3 ti
moris in iſta aqua id eſt penitenti
a ſe tenere· aliam vero ſcilic3 ſpem
ſurſum ad deu3 erigere· quia ſicut
debet timere de iuſtitia ita debet
ſperare de miſericordia. et hec ala
ſpei erit velum ducens eum ad pi
a opera Debet autem peccator peni
tēs precipue ⁊ timēdo cauere acci
pitrem id eſt dyaboli ſeueritatem·
quia tunc maxime contra hominē
ſeuit cum ſibi rebellaſſe cognoſcit
Et ideo cum eius preſentiam peni
tens temptatus aduertit debet in
terra manere id eſt humilitate ſē
tenere· Sola enī humilitas vt dixit
beatus Anthonius· eſt que euadit
dyaboli laqueos · Vel non debet
de terra ſurgere id eſt ab humili o
ratione· ¶ Item coturnices per t̄
ram citiſſime currunt· ſpecie3 ſuā
diligunt· et vociferando ſe mutuo
requirunt· vt dicit Ambroſius Il
li ergo per terra3 citiſſime currūt·
qui licet in terra poſiti vehemēter
tamen celeſtia diligunt· Nam qui
amat vehementius currit veloci⁹
et peruenit citius· ſicut dicit Ber
nardus Ille vero diligit ſuam ſpe
ciem· qui diligit q̄libet homine3·
Nam participatione ſpeciei plures
homines ſūt vn⁹ homo · ſicut Por
phirius dicit Vbi ergo eſt nature
vnitas debet etiam ſimul eſſe vni
tas caritatis et concordie. Debet
etiam diligenter homo ſuum qui
libet requirere proximum· quem
ſentit errādo p̄yſſe ·ſiue vociferan
do ad ipſum per predicationis vel
exhortationis clamorem· ſiue pro
ipſo vociferādo ad deū pfecte orati
onis feruorem ¶ Item coturnices
pro gratiſſimo cibo habent ſemina
venenoſa· comedunt enim ellebo
rum quod alijs eſt pernicioſum· ⁊
patiuntur etiam coturnices mor
bum caducum ſicut homo . Quaſi
aute3 venenoſa ſemina ellebori ſūt
oportunitates et occaſiones peccā
di· quibus ſi penitens paſcitur ſci
licet vt in eis delectetur morbum
caducum patietur id eſt recidiuu3
peccati ¶ Item penitentes debēt
eſſe ſimiles cyconijs· primo quidē
quia cyconia eſt ad ſe purgandu3
ingenioſa ¶ Nam quando cibo gra
uari ſe ſentit aq̄ marinā in roſtrū
recolligit quā ad iteriora trāſmit
tit ⁊ ſic cibum induratum emollit·
et inteſtina mundando ſuperflua
eicit ¶ Sicut autem cibus ſuperflu⁹

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

vel malus grauat ſtomachum· ita
et peccatū grauat vel anguſtiat a
nimam Qui ſe ergo purgāe deſide
rat aq̄ marinaz habeat· id eſt ita
purgetur interius vt amaras la
crimas effundat· quaz neceſſe eſt
vt etiā roſtro recolligat· ſic vt ad
ventrem purgādum eam ad inte
ſtina tranſmittat·id eſt in ore ſuo
peccata ſic compunctus confiteat̄
et dicat. vt confeſſio ſua humil' ad
purgandas peccati feces compun
ctionis aq̄ id eſt lacrimaruz virtu
tem ad interiora mentis tranſmit
tat· Secundo quia cyconia eſt ad
ſe nutriendum virtuoſa· Nam ſer
pentium veſcitur ouis· et ex eis e
ſcam dat gratiſſimam pullis ſuis·
Q̄uis autem venenoſa comedat
venenum tamen eorum ipſius na
turam non ſuperat nec immutat·
ſed eſt ei nutrimentum ·quod ta
men multis animalibus eſt vene
num· Nam vi caloris qui in ea do
minatur virtus veneni extinguit̄
Quaſi autem oua ſerpentium tēp
tationes ſunt malignorum ſpiri
tuz· que licet animalib9 id ē homi
nibus carnaliter viuentibus ſunt
venenum·ſpiritualibus tamen et
penitentibus prebent proficuum
nutrimentum · Nam vi amoris q̄
in eis accenditur temptantis neq̄
tia penitus ſuperatur ¶ Tercio
quia cyconia eſt contra ſerpētes
vigoroſa Nam eos roſtro percutit
occidit et comedit Serpentes quip
pe roſtro cyconia percutit · q̄ fre
quenter orando cōfitendo humilit̄
malignos ſpiritus penitens conſu
dit· Tunc vero illos occidit cuz fer
uore penitentie lacrimarum inun
datione temptationes penitus eo
rum extinguit ·Vnde Pſalmiſta ·
Tu contribulaſti capita draconū
in aquis. quia videlicet ī aquis la
crimaruz extinguūtur temptatio
nes demonum · Sed adhuc ſerpen
tes cyconie comedunt · q̄ videlz
ex temptationibus demonum nu
tritur et conualeſcit humilitas pe
nitentium ¶ Quarto quia cyconi
a eſt humane ſocietatis amatiua·
Et ideo in domibus hoīm nidū po
nit· Sic etiam quilibet penitens a
mare debet ſocietates hominuz id
eſt rationabiliter et manſuete vi
uentium Eſt eñ homo animal ra
tionale et manſuetum natura. nil
ergo beſtialius homine rationem
habente et ratione non vtente ¶
Similiter qui crudeliter viuit nō
homo dici debet ſed feris et beluis
ſimilis exiſtit. Et ideo quicumq̄ cū
talibus habitādo vel conuerſādo
conuiuit non nidum in domibus
hominuz ſed inter beſtias ponit · ſe
cunduz illud Job·xxx· Frater fui
draconum et ſocius ſtrucionum·
et Ezek' dictum eſt· Cum ſcorpioni
bus habitas Ezechielis·ij ¶ Qui
to quia cyconia nidi ſui vel loci ē
diligenter conſeruatiua· Nam ni
dum vel locuz quem prius accipit
de facili non dimittit· ſed quando
circa hyemem recedit nidum ēra
operit· et virgulas et ſpinas cum
luto coniungit ne a vento diſſipa
ri poſſit· In reditu autem ſuo eun
dem locum occupat· et contra occu
pare volentes pugnando eum de
fenſat· Similiter penitens nidum
mentis diligenter cuſtodit· Nam
in eodem loco id eſt eodem humili
tatis deſpectu quez prius accepit
perſiſtit· vel quia prius acceptam
gratiam nunq̄ deſerendo amittit
Sed ſi hyems aduerſitatis immine
at ita vt circa exteriora contēdēs
ad tempus exire eum oporteat ēra

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

cōtendens ad tempus exire eum
oporteat terra humilitatis coope
rit nidum mentis · virgulas et ſpi
nas id eſt abſtinentias aſperas cū
luto corporis iungit · vel quia iun
git aſperitates carnis cuȝ luto hu
militatis. ne ſcilicet a vento ſuper
bie vel a temptatione concupiſcē
tie diſſipari poſſit · cum vero ab ex
terioribꝰ curis reuertitur ad ſecre
ta cordis eūdem locum occupat id
eſt nidum humilitatis · quē etiā cir
ca ſuperbōs demones ipſum niten
tes diripere viriliter defendit ¶
Item penitentes ſemper debēt re
ſpicere ad meliorum exemplum · et
in humilitate penitētie ſemper ab
ſcondere ſua opera · et exemplum
iſtius doctrine apparet in ſtrucio
ne · Nam ſtrucio quando venit tē
pus vt oua ponat ad pliades ocu
los leuat · non enim oua ponit niſi
quando illa aſcendit conſtellatio ·
Cum autem hanc ſtellam oriri vi
derit arenam maris fodit · oua ibi
ponit et ſabulo operit · et ſtatim ob
liuiſcitur vbi ea poſuit et nunq̄ e
a vlterius querit. ſed calefacta a
rena feruor ſolis oua excoquit et
in ipſis pullos producit · qui cum
fracta teſta educti fuerint tūc ma
ter eos recolligit · et tanq̄ filios r̄
cognoſcit · Item ſtrucio naturali
ter equum odit · ita vt equus euȝ
ſine terrore videre non poſſit · ſed
ſi equus ei occurrit tanq̄ contra
hoſtem alas erigit · et alarum ſtre
pitu fugere ipſum cogit · Sicut er
go oua ponens ſtrucio aſpicit ad
pliades aſcendentes · ita penitens
operando aſpicere debet ad maio
res id eſt magis proficientes. ſecū
dum illud Apoſtoli prima Corin
theorum duodecimo · Emulamini
cariſmata meliora. Et cum viderit

horum exempla more pliadum ſtel
larum fulgentia tūc debet in are
na maris ponere oua ſua · id ē i pe
nitentia graui et amara perficere
opera · et debet illa ſabulo operire
id eſt in humilitate cuſtodire · et
non vlterius illa videre · id eſt ad
ſuperbiendum vel oſtendendum
aſpicere · et tunc calefacta arena
id eſt feruceſcente penitētia feruor
ſolis id eſt amor dei illā incendit ·
et fetus inde multorum bonorum
operum producit · quos cum teſta
fracta id eſt carne mortua ante ꝯ
ſpectum diſtricti examinis fuerit
producti · tunc eorum mater id eſt
anima penitentis clarius recogno
ſcit · et tanq̄ ſuos fructus recolli
get glorioſos · debet tamē hic ſtru
cio id eſt penitens equum id ē pec
catuȝ quo anima portatur ad mor
tem velut ſuum hoſtem peſtiferū
fugere · virtutum alas cōtra ipſū
erigere · atq̄ earum ſtrepitu id eſt
conatu et actu ipſum in fugam v
tere id eſt a ſe repellere · ¶ Item
penitentibus reuertentibus ad de
um maxime demones tendunt la
queos temptationum · qd patet p
exemplum in turdis · Nam turdi
ſicut dicit Ambroſiꝰ in fine autūp
ni et hyemis confinio quaſi exacta
eſtate ſe referunt · id eſt ad nos
redeunt · quibꝰ nos molimur inſi
dias et diuerſo genere nūc in fida
ſede decipere · nunc viſco fallere ·
nunc laq̄is eos captare cōtēdimꝰ
Similiter penitentibus ad deum
et ad iuſtitiam redeuntibus demo
nes velut homines turdis diuerſi
generis moliūtur inſidias · et nūc
eos in fida ſede id eſt temptatione
dignitatis et ſuperbie decipere. nūc
viſco luxurie fallere · nunc laqueis
auaricie eos contendunt capere ·

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

propter quod qui ad deum accedit
monetur Eccleſiaſtici .ij. Fili acce
dens ad ſeruitutem dei ſta in iuſti
tia et timore. et prepara animam
tuam ad temptationem. Militia
enim eſt vita noſtra ſuper terrã
Habemus enim tres hoſtes. ſcilicet
carnem mundũ et demonẽ etc.

Capitulũ .lxvi.

Peregrinos et viatores eẽ
in ſuo itinere pia caritate
iuuandos milui oſtendũt
Nam miluus vt dicit Yſidorus cu
culos in ſpatulis ſuſcipit. et ne de
ficiant propter longa ſpacia itine
ris a partibus Hiſpanie ſecum du
cit. Si ergo milui hoc auibus illis
faciunt que ſecum eiuſdem ſpeciei
non ſunt. quanto magis ergo de
bet hoc hõ facẽ hoi. et xpianus cri
ſtiano. non ſolum eiuſdem nature
ſed et fidei eiuſdem conſorti Ecce ir
rationales volucres tam rationis
q̃ virtutis iura neſcientes. legem
tamẽ caritatis adimplent. de qua
Apoſtolus ad Galathas .vi. Alter
alterius onera portate. et ſic adi
plebitis legem criſti. Non igitur c
uiatorem tuum etiam minorem vel
debiliorem contempnas aut dere
linquas. ſed magis eius debilitati c
patiens curam habeas. vt ſis ſal
tem ſimilis illi ſamaritano. quem
etiam euangelica narratio cõmen
dat. qui inuentum in via vulnera
tum iumento ſuo impoſuit. in ſta
bulũ duxit. vulnera curare ſtudu
it. et tandẽ ſtabulario cũ precio cõ
mendauit. Ecce enim q̃ multa ha
bes caritatis obſeqa. pietatis of
ficia. et ſuperne compaſſionis exẽ
pla. vt tu quoq3 ſimiliter facere ſa
tagas.

Capitulũ .lxvij.

Perfecti viri aſſimilanť op
timis piſcibus. Nam ſecun
dum Auicennam Illi ſunt
optimi piſces qui morãtur in aqs
altis. Propter quod de marinis
illi ſunt laudabiliores qui non ali
bi q̃ in altiſſimo pelago conuerſã
tur. Item qui in aquis diſcoopertis
vbi perflant libere venti meliores
ſunt alijs qui cõtrario modo ſe ha
bent. et meliores ſunt illi qui ſũt
in aquis fortiſſime agitatis q̃ in a
quis non motis. Ex quib9 collige
q illi piſces ſunt optimi qui morã
tur i aquis altis diſcoopertis et for
tiſſime motis Similiter illi viri ſũt
perfecti et optimi qui ſunt alti per
contemplationis ſublimitatem Y
ſaie .lij. Ecce intelliget ſeruus me
us. exaltabitur et eleuabitur et ſub
limis erit valde. Item qui ſunt di
ſcooperti per cõuerſationis ſimpli
citatem. quia in hominibus fictis
et coopertis per ypocriſim non ver
flat ventus ſpiritus ſancti Sapiẽ.
.i. Spiritus ſcilicet diſcipline effugiet
fictum. Item qui ſunt agitati per
operationis mobilitatem. ſcilicet q̃
non ocio vacant. ſed in bonis ope
ribus aſſidue laborãt Eccleſiaſtes
ix. Quodcumq3 poteſt facere ma
nus tua inſtanter operare etc.
Item perfecti et viri ſpirituales ſi
miles ſunt auibus prede. que ſicut
Phũs dicit in .ij. libro de animali
bus ſunt volatus altiſſimi et velo
ciſſimi. et viſus acutiſſimi. et animo
ſitatis permaxime. ſicut patet i a
quila falcone et huiuſmodi. Simi
liter etiam viri perfecti ſunt altiſſi
mi per conuerſationẽ Ap9 Phil.
iij. Noſtra conuerſatio in celis eſt
Item velociſſimi per dilectionẽ. qr
q̃ amat vehementius currit veloci9

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

et peruenit cicius vt dicit beatus Bernardus. Item ſunt acutiſſimi per contemplationē Job. quadrageſimo primo. ¶ Omne ſublime videt. Itē ſunt animoſiſſimi per ſpiritus vigorem. ¶ Nam iuſtus quaſi leo confidēs abſq; terrore erit. vt. dicitur Prouerbiorum. xxviij. ¶ Item perfectus homo aſſimilatur ardee. Primo propter volatum. Naȝ ardea vocatur quaſi ardua ꝓpter altos volatus. Formidat enim ymbres ⁊ volat ſuper nubes vt ſcilicet procellas ymbrium ſentire nō poſſit. ¶ Cum autem volauerit ſignificat tempeſtatem. et hanc auem quidam tantulum vocant. Similiter perfecti viri timentes ne inſtigāte dyabolo procellis perſecutionuȝ inuoluantur intentionem ſuam ſupra omnia temporalia collocāt. ⁊ in ſerenitatem celeſtis patrie vbi facies dei cōſpicitur mentes leuāt. De talibus viris ſuit Gregorius. qui de ſeipſo refert in dyalogo. ꝙ talis ērat eius animus dum in monaſterio fuerat ꝙ illi labentia cuncta ſuberant. et reb9 omnibus q̄ voluuntur eminebat. ⁊ nunq̄ niſi celeſtia cogitare conſueuerat. Apoſtolus. Col. iiij. Que ſurſum ſunt ſapite non que ſuper terram. ¶ Secundo propter nidum. quia licet auis ardea in aquis cibum querat. tamē in ſiluis ⁊ altis arboribȝ nidum locat. Quia perfectus quiſq; licet ſecundum corpus paſcatur rebus labentibus et tranſitorijs. tamen ſpem ſuam ponit in ſupmis et ſpiritualibus. Vnde Pſalmiſta dicebat. Michi adherere deo bonū eſt. ponere in domino ſpeȝ meam. ¶ Tercio ꝓpt zelum. Nam ardea pro pullis ze'at. et ne ab alijs auibus de nido rapiantur defendēdo laborāt. Sic viri pfecti ꝓ ſbditis laborāt ne a ꝑuis pūtat. ⁊ de nido fidei catholice ſeu a rectitudine iuſticie ſubtrahantur. Joh. x. Bonus paſtor animam ſuam dat pro ouibus ſuis. Quilibet etiam vir perfectus toto poſſe pugnare debet ne cōcep tus vel affectus virtutuȝ quos habet in nido anime a demōe vel ab alio rapiantur. Eccleſiaſtici. iiij. Pro iuſticia agonizare pro anima tua ⁊ c̄. ¶ Quarto propter colorē quia quedam ardee habent colorē album quedam cinericiū. In quorū primis mundicia. in ſecundis vero penitentia deſignatur. Nam ſpirituales viri et intus in mente mundicia et extra in carne penitentia decorātur. Sic Job qui de puritate iam dixerat. Donec deficiam non recedam ab innocentia mea Job. decimo ſexto. vltro de penitentia addidit. Ago penitentiam in fauilla et cinere Job. xlij.

¶ Capitulum. lxviij.

Perſeuerantia in bono opere eſt habenda et multiplicitas ſiue varietas operis eſt plerumq; vitanda ⁊ hoc exemplo apis. Quia ſcilicet apes vt Ariſtoteles dicit in libro de animalibus quando extra exit ſiue volat ad diuerſos flores non intendit. nec vnum florem dimittit et ad alium vadit donec in illo flore inueit quod querit. Et ſic etiam ſimili modo in varijs actibus homo ſe occupare non debet. iuxta illud Eccleſiaſtici. vndecimo. Fili ne in multis ſint actus tui. Nam animus quidē hominis vt dicit Gregorius. dum confuſa mente diuiditur ad multa et varia ſit minor ad ſingula. ¶ Et ergo in illo opere videlicȝ bono qd

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

inceꝑit tam diu homo debet perſi
ſtere ꝙ diu illud inuenit proficuū
et ſalubre. Seneca. Faſtidiētis ſto
machi eſt multa deguſtare. et ſic
eſt faſtidientis animi multa opeā
inchoare Apoſtol. ad Philipen. i.
Qui cepit in vobis opus bonuz ip
ſe perficiet. Et Mat. x. Qui perſe
uerauerit vſq; in finem hic ſaluus
erit.

Capitulū. lxix.

Pinguedo anime interior ꝑ
ipſam penurie aſperitatē
augetur. et per habundā
tie vbertatez minuitur. Cuius rei
quidem exemplū in mergulo mō
ſtratur. qui in hyeme quando eſt
tempus penurioſum et aſperū plu
rimuz impinguatur. quod accidit
propter motus paucitatem. ſed in
eſtate quando eſt tempus fructuū
vbertate refertum carnibus et pin
guedie ſpoliatur. quod accidit ꝓp
ter volatus frequentiam. Mens e
nim deo dedita dum ex exterioribꝫ
rebus per paupertatem eximitur
ab internis ſollicitudinum quieta
tur motibus. quantoq; magis ſibi
quieſcens intendit tanto diuina gr̄
tia vberius pingueſcit. Cum vero
volubilis mens rebus exterioribꝰ
affluit. hanc ipſa cura rerum et in
terna ſepe ſollicitudine et extrinſe
ca occupatione cōuoluit. atq; ita
paulatim fit. ꝙ ex ipſa iquietudi
ne mētis diminuta deuotiōis pigue
die anima marceſcit. Vnde Geñ.
xli. Poſt annos fertilitatis ſecuti
ſunt immediate anni ſterilitatis.
quia nimirum poſt habundantiaz
corporis ſequitur attenuatio men
tis Iob. xviij. Attenuetur fame
robur eius et c.

Capitulum. lxx.

Predicatores quales eē de
beant in vita et doctrina
et prudentia oſtenditur in
auibus prede. quibus vt Ariſto.
dicit. natura roſtrum curuum et a
cutum dedit vt predam fortius re
tinerent. et carnes faciliꝰ lacerarēt.
Tales etiam ſunt pauce carnis et
pennoſitatis vt ſint volatus veloci
oris. Caudam habent ſubtilem et
longam et tenuem qua ſe in volā
do ſe regunt. ſicut gubernaculum
regit nauem. Predicatores itaq;
tunc habent roſtrum. i. os curuuz.
quando ad ſeipſos īflectunt quod
alijs dicūt. ſcilicet vt ipſi impleāt
opere quod alijs ſuadent ſermone
Naz id quod curuatur verſus ſeip
ſum reducitur. et hoc neceſſariuz
eſt ad predam quam ceperunt. i.
ad gratiam vel mercedem quam p̄
dicando acquiſierunt non perden
dam ſed conſeruandam. Item de
bēt habere roſtrum id eſt os acutū
i. penetratiuum et inciſiuum ad p
cutiendum corda carnalium. et ad
lacerandum ſiue amputanduz vi
cia eorum Yſaie. xlix. Poſuit os
meum dominus vt gladiuz acutū
Item debēt eſſe pauce carnis. id ē
parum de carne curare. et multe
pennoſitatis. id eſt in pennis virtu
tum habundare. Item debent eē
velocis volatus. id eſt obedientie
prompte. Vel ille velocius volat.
qui feruentius amat. Item debēt
habere caudam. i. diſcretionis pru
dentiam. que caude aſſimilatur.
quia prudentia exitum rei ꝑſpicit
qui caude aſſimilatur Vnde Boe.
Rerum exitus prudentia metitur.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

hac autem cauda tota vita guber
natur et regitur. ſed debet hec cau
da id eſt hominis prudentia eſſe lō
ga quo ad preteritorū memoriā.
ſubtilis quo ad preſentium intelli
gētiā. ſed nō niſi tenuis eſſe poteſt
quo ad futurorum prouidentiam.
quia cogitationes mortalium timi
de et incerte prouidentie noſtre.
dicitur Sapientie. ix. Item nota
ꝙ predicator qui eſt mundus in o
pere et portat criſtū in corde time
tur etiam a demone. Nam gallus
precioſum lapidem quēdam nomi
ne allectorium in ventriculo ſecū
portat. propter quem eum leo for
midat. et maxime ſi pennis albus
ipſe ſit vt dicit Plinius. Gallus
ergo qui lapidem portat in vētre
eſt predicator ſanctus qui criſtū
portat in corde. quem ſi in pennis
fuerit albus id eſt in operibus mū
dus etiam leo timet ipſum id ē ma
lignus ſpiritus. De quo dicitur. i.
Petri. v. Aduerſarius noſter dia
bolus tanꝗ̄ leo rugiens circuit ac̄
Item predicatores debent eſſe
ſimiles aquaticis auibus que hn̄t
roſtra lata vt gramina et radices
aptius carpant. Quaſi enim latitu
do roſtri eſt dilatatio v̓bi. Ad hoc
enim predicatores auditoribus v̓
ba declarando et inculcando dila
tant. vt viciorum gramina et radi
ces peccatorum de cordibus eorū
euellant. Item habent colla longa
vt de profundo aque facilius vic
tum trahant. ex longo quippe col
lo vocalis ſpiritus nō ſtatim emit
titur. quia per arterie longitudinē
tranſiens aliquantulum immora
tur. Vnde quaſi vocis ſonus ex col
lo longo egreditur cum predican
tis verbum cum ſolerti meditatiōe
profertur. Vnde Pſ. dicit. Os iu
ſti meditabitur ſapientiam. et lin
gua eius loquetur iudicium. Per
ipſam longitudinem autē colli de
aque profunditate victus faciliter
trahitur. quia per cogitationē mo
roſā. quaſi de profundo aque id ē
itimo ſenſu ſcripture illa qua mēs
fideliū paſcitur doctrina predicā
tis educitur. Item predicator de
bꝫ eſſe ſimilis piſci ſtauro. de quo
dicit Ambroſius. ꝙ ſolus inter pi
ſces ruminat. Quod proprie cōue
nit predicatori. ſcilicet ſacre ſcrip
ture verba per meditationem con
tinuam rumināe. Vnde Pſalmiſt.
In lege eiꝰ meditabitur die ac no
cte.

Capitulum. lxxi.

Predantes alios efficiunt
ipſi frequenter preda alio
rum. Vnde ſūt ſimiles piſci
bus. Nā ſicut Amb. dicit quidā
piſces ſe mutuo deuorant et fit ſe
pe eſca minor maioris. Rurſum dū
ille maior deuorat alium ipſe poſt
modum ab alio deuoratur. Vnde
Ariſtoteles ī libro ſexto de anima
libus dicit. ꝙ carabo vincit piſces
magnos et comedit. ſed pultipes
vincit carabonem et ipſum come
dit. Vnde yſaie. quadrageſimo ē
cio. Ve qui predaris nonne et ip
ſe predaberis.

Capitulum lxxij.

Prelatus debet de ſubdi
tis velut de ſpiritualibus
filijs diligentiſſimā habe
re ac gerere curam. et hoc exēplo
videlicet ceti ſiue balene piſcis. qui

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

ſcilicet filios catulos mira cura per hibetur fouere Nam miro amore eos diligit. et in pelago ſecum longo tempore circumducit. et ſi eos ab arenarum cumulis impediri contigerit. aque multitudinem in ore colligit et ſuper eos effundit et ſic eos a periculo liberans ad pelagus reducit. contra omnia pericula ſe pro eis exponit. et ſemper eos inter ſe et mare in loco tutiori ponit. et quando tempeſtas inualeſcit filios adhuc tenellos in ventrem ſuum mit. quos ſerenitate facta ſine aliqua leſione emittit. ſicut dicit Iorach. Similiter etiam debet prelatus ſubditos velut filios magno amore diligere. et eos per huiuſmodi vite pelagus procelloſum ſollicita dilectione deducere. eos ſi arenarum cumulis. i. diuitiarum vel rerum temporalium curis videat impediri. oris ſui aqua. i. exhortationis vel correctionis doctrina ſtudioſius adiuuare. debet etiam pro eorum ſalute ſe periculis quibuſcumque exponere. quia bonus paſtor ponit animam ſuam pro ouibus ſuis etc. Debet etiam eos de dubijs in tutiori parte ponere et locare. et ſi exurgat perſecutionis tempeſtas illos quos magis tenellos. i. magis debiles viderit. debet in ventrem id eſt mentis affectum vel intime ſollicitudinis curam colligere et tenere. eos ſuis monitis et auxilijs roborando et ſecurando quouſque tranquillitas redeat. Sic etiam paulus faciebat qui dicebat ad Galath. iiij. Filioli mei quos iterum parturio donec formetur criſtus in vobis. et Philippen. i. Eo quod habeam vos in corde meo etc.

Capitulum. lxxiij.

Preſumptuoſi et ſuperbi ſemper altiora ſequuntur. prudentes et humiles ad congrua ſibi tendunt. Cuius rei exemplum apparet in falconibus et muſcardis ſiue alietis. Nam falco eſt auis multum animoſa. Inuadit enim ipſa aues longe ſe maiores pectore et pede eas percutiens. cui ſimilis eſt homo preſumptuoſus et audax. qui ad ea que ſe excedunt intendit. contra illud Eccleſiaſtici iij. Altiora te ne queſieris. et fortiora te ne ſcrutatus fueris Sed muſcardus quem aliqui dicunt alietum. cum ſit auis parua paruulas capit aues. et ideo ſignat ſobrietatem humilium. De quorum numero fuit Pſalmiſta. Neque ambulaui in magnis neque in mirabilibus ſuper me. Item preſumptuoſi qui nimia et laborioſa aſſumunt cito deficiunt. Nam ſicut dicit Ariſtoteles in libro. vi. de animalibus. galline que multum ouant cito moriuntur. Quid enim ſunt galline multum ouantes. non preſumptuoſi quidam nimios labores aſſumentes et plurima opera et magna inchoantes? Non mirum cito deficiunt. quia et ſi vires eis ad incohandum aſſint. ad proſequendum tamen ſeu ad perficiendum non ſuppetunt. et ideo conſulitur Eccleſiaſtici. xi. Fili ne in multis ſint actus tui.

Capitulum. lxxiiij.

Proſperitates diuitum hominum et peccatorum aſſimilantur cuidam aui que bubo dicitur. Bubo enim auis eſt onuſta

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

pluimis ſed pigricia detenta et debil
ad volandum · i ſepulchris morti
orū die ac nocte morat̄ · et fert̄ fu
turum malum pretendere. et loc
vbi habitat ſolitudinem nunciare
vt dicit yſidorus · Quaſi ergo bu
bo onuſtus pennis eſt peccator ha
bundans diuitꝭs · et hic quia pi
ger eſt valde ad exercitium bono
rum operum · et etiam debilis ad
contemplationis volatum · manēs
qꝫ in ſepulchris mortuorum id eſt
fetore operum ſeu peccatorum car
naliū. eſt ei ipſa ſua proſperitas
future deſolationis pronoſticum et
eterne dampnationis indicium ·
Vnde Luce · vi · Ve vobis diuitibꝫ
qui habetis conſolationem veſtrā
in hoc mundo · ac ſi apertius dicat
Ipſa veſtra conſolatio quam nūc
in preſenti recipitis ve vobis ſup
uenturum ſignificat eterne dāp
nationis Boecius Fortuna eſt qᷓ
dam future calamitatis indicium

Capitulum · lxxv ·

Prudens homo tempora di
uidit · quia partem quieti
mentis contemplationi et
orationi. et partem neceſſitatibus
corporis per actionis laborē diſtri
buit et concedit · Eſt enim vulturi
ſimilis · De quo dicit Ariſtoteles ·
venatur a meridie vſqꝫ ad noctē ·
et ab ortu ſolis vſqꝫ ad meridiem
i ſilentio requieſcit · vt eius exem
plo videlicet homo inſtructus par
tim vacet quieti orationum · et p
tim intendat venatui id eſt procu
rāni neceſſariorum · Vnde Haimo
de Paulo Apoſtolo refert · qꝫ vt
tradūt ſācti doctores a mane vſqꝫ
ad horam quintam labori manuū
inſiſtebat vt inde victum acquire
ret · et inde vſqꝫ ad veſperam in
tendebat publice diſputationi ·

Capitulū · lxxvi.

Pugnandum eſt contr̄ dya
bolum · ſic piſces contra
cocodrillum · Nam cum co
drillus pugnat contra cetum fug
unt piſces ad caudam ceti · et ipē
pugnat pro ſe et pro eis · et vidēs
cocodrillus qꝫ vincere non poſſit ·
fetidiſſimum fumū emittit in aquā
Sed econtra cetus odorifero fumo
de ore emiſſo fetidum illum belue
odorem repellit . Si ergo aliquos
cocodrillꝰ .i. dyabolꝰ perſecutionibꝫ
impugnat · ad caudam ceti id ē ad
vltimum vite criſti ſcilicet ad exē
plum crucis et paſſionis criſti fugi
at · quia ſi paſſio criſti ad memori
am reuocetur nichil eſt adeo durū
quod non equo animo toleretur ·
Ipſe enim contra dyabolum p no
bis pugnauit et vicit · ſi vero feto
re carnis et de carnalibus illecebris
infeſtet. odor ore oris .i. virtute deuo
te orationis repellatur · Et notan
dum qꝫ quidam dicūt idem eſſe ce
tum et balenam · ſed yſidorꝰ diſti
guit inter ea per hoc qꝫ balena ē pi
ſcis mire magnitudinis, que aquā
emittit in altum · quod nō facit ce
tus ·

Capitulum · lxxvii

Religionem intrare volen
tes · vel ſtatū mutare que
rentes illam religionem
vel ſtatum magis eligere debent
qui magis competit eorum diſpo
ſitioni et condicioni · videlicet exē
plo auium que ſecundum varias
complexiones ſibi varia habitacu
la querunt Vnde que magis ſunt
frigide et humide paludes et flumia

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

inhabitant propter ciborum aſſig
nationē et pullificationem. vt ſūt
merguli anates et cigni. per quos
intelliguntur homines qui corpore
vel ſpiritu infirmiores ſūt. quoruꝫ
eſt aſſumere ſtatus humiliores. ſi
ue propter nutrimentū ſi ſunt cor
pore debiles vel infirmi. vel ꝓpter
nidum. id eſt habitationis locum.
Quia interdum etiam periculoſuꝫ
eſt quibuſdam ſpiritualiter in ali
quibus locis manere. ſiue quo ad
pullificationem. i. ad regularium
operum laborem. Volatilia vero
que calidioris ſunt nature montu
oſa loca et rupium concaua inha
bitant. per que ſignificantur illi q̄
ſunt fortiores corpore et ſpiritu fer
uentiores. qui ſecurius aſſumere e
tiam poſſunt ſtatus altiores et diffi
ciliores. ¶ Item religioſi in ↄgre
gatione viuentes debent eſſe ſimi
les gruibus vel anſeribus precipu
e ſilueſtribus. Hee enim ſimul va
dunt. ſimul comedunt. ſpecieꝫ ſu
am diligunt. regem ſibi conſtituūt
Hee etiam grues vel anſeres ſilue
ſtres ordinate volant. et ſi aliquā
do inter ſe pugnant mox reconci
liate ſimul volant. et a ſocietate
priſtina non declinant. Hee etiam
futuram tempeſtatem cognoſcūt.
Quia imminente tempeſtate cla
mant. vigilias ordinant et in vigi
lando voces earum alternant. vt
dicunt Baſilius et Ambroſius. A
riſtoteles tamen in. ii. libro de a
nimalibus addit. ꝙ illa que vigi
lat lapillum in pede tenet. vt ſic
ſi forſitan dormiret caſu lapilli ſe
excitaret. Dicit etiam idem Ariſto
teles. ꝙ rex earum ſemper ſe depo
nit primo. et ſemper primo de ter
ra ſe erigit. et circumſpicit ſi queꝫ
venienteꝫ viderit. clamare incipit
et eas ad cuſtodiam munit. In eo
ergo ꝙ ſimul vadunt et comedūt
docentur religioſi et in congrega
tione viuentes communitatem di
ligere. et ſingularitatem fugere.
ſiue in cibo. ſiue etiam in alijs. De
bent eniꝫ religioſi viuere ſine pro
prijs. ſed omnia cōia erunt. ſicut
Aplis oīa leguntur cōia fuiſſe Sꝫ
in eo ꝙ ſpeciem ſuam diligunt do
centur religioſi ſuam congregatio
nem et religionem precipue dilige
re. In eo autem ꝙ regem ſibi ↄſti
tuunt docentur ſub obedientia vi
uere. In eo vero ꝙ ordinate volāt
docentur modeſte et ordinate ince
dere. Et in hoc ꝙ cito reconcilian
tur et iterum conſociantur docen
tur iras ſeu lites ſi aliquando acci
dant citius terminare. et ꝑ remiſ
ſionem vel obliuionem iniuriaruꝫ
pacem et caritatem priſtinam re
formare celerius. Et in eo quoqꝫ
ꝙ tempeſtates ſentiunt docentur
futura pericula vel temptationes
ſollicite precauere. et eis ingruen
tibus ad deum clamare. Et in eo e
tiam ꝙ vigilant et vigilando vo
ces earum alternant. docentur ꝙ
debent ſe vigilanter cuſtodire. et
pro mutua conſeruatione ſucceſſi
ue laborare. Prelatus autem qui
pro omnibus debet ſollicitus eē de
bet lapillum. id eſt humile criſti
exemplum qui fuit lapis angula
ris. ſemper in pede id eſt in affectu
mentis vel aſpectu habere. Criſtꝰ
enim dixit. Ego ſum paſtor bonus
et bonus paſtor ponit animam ſu
am pro ouibus ſuis et cē. ¶ Vnde ſō
no iſtius lapilli id eſt conſideratio
ne vel imitatione iſtius exempli
fugatur omnis ſompnus et negli
gentia prelati. Iteꝫ ipſe etiam pre
latus debet q̄ncꝫ ſit maior ceteris

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

omnibus ratione dignitatis tamē
ſe primo deponere.i. primus eſſe
omnium in operibus humilitatis.
Item de terra ſe erigere ſcilicet p
ſtudium ſancte orationis et contē
plationis. vel primus eſſe in cōtēp
tu terrene cupiditatis. p̄cipue au
tem quando in paſcuis ſunt ſubdi
ti.i. in conſolatione corporis debet
circumſpectionem mentis prelatꝰ
circa eorum cuſtodiam erigere et
habere. et ſi aliquid aduerſum vl
obnoxium eis accidere ſēſerit mo
nendo et corripiendo clamare

¶ Capitulum. lxxviij.

Renouatur anima ſpiritua
liter ſicut aquila. Vnde
Ps. Renouabitur ſicut a
quile iuuentus tua dicit enim Augu
ſtinus. ꝙ aquila in ſenectute pati
tur caliginem in oculis et grauedi
nem in alis. propter quod fontē
aque querit ſuper quem volando
quantum poteſt aſcendit. et ſic ex
labore et calore aeris ſtomachus ī
caleſcit fortiꝰ. et ita poris aptis et
pennis laxatis ſubito in fontem ſe
cadere permittit. vbi mutatis plu
mis et caligine purgata in oculis
quaſi renouata vires reſumit. Et
ſicut dicitur ſuper Ps. Cum ſenuē
rit incuruatur eius roſtrū. ita vt
vix poſſit ſumere cibum. Petrā
igitur querit ſupra quam roſtrū
percutit et allidit. et ſic onus roſtri
deponit. cibum capit et reſūptis vi
ribus iuueneſcit ¶ Sic anima per
peccatum vetuſta cecata et aggra
uata ſi aliquando exurgat ab acti
onibus terrenis. et altius in ſeipſā
eleuetur. cōſiderando ſtatum ſue
mentis ſuam perpendens miſeriā
accenditur in ea fortior calor deuo

tionis. et tunc ſi ſē proiciat in fō
tem lacrimarum renouabitur et
purgabitur vetuſtas peccatorum.
et ſi roſtrū.i. os cordis grauatur
et ita ad terrena incuruatur ſic vt
ſpiritualem eſcam ſumere nō poſ
ſit. percutiat illud ad petram xp̄m
conſiderando exemplum quo om
nia contempnere docuit. et tunc
roſtri curuitudo frangetur id eſt
affectus terrenus corrigetur et di
rigetur ad deum Item renouatur
a vicijs anima. ſicut accipiter in
plumis Iob. xxxix. Nunquid per
ſapientiam tuā plumeſcit accipi
ter? Tria enim ſūt que faciunt ad
eius renouationem. ſcilicet ventꝰ
eſtus et cibus Habet enim accipi
ter propriū ꝙ qn̄ ſeneſcit et graua
ri ſe ſentit alas ſuas cōtra radios
ſolis expādit flāte ſcilicet auſtro.
vt ſic tepente aura et calore reſol
uente aperiantur pori. quibus ap
tis ſe excutit. et ſic veteres penne
exiliunt et noue receſcunt. et ſic
ex nouitate pennarū ſuarū aptior
ſit ad motum. Sed domeſtico acci
pitri qui vt renouetur in mutato
rio conſeruatur. cibus de carne ve
nenoſa aliquantulū datur. vt fa
cilius immutetur. et ſic patet. ꝙ
flatus auſtri calor celi.i. ſolāis radij
et vis veneni faciunt ad renouati
onem ipſius. Per flatum ipſiꝰ au
ſtri intellige inſpirationem grati
e. per calorem vero accipe feruorē
penitentie. ſed per carnem veneno
ſam percuſſionem alicuius aduer
ſitatis vel infirmitatis corporalis.
que frequenter peccatorem impel
lunt vt renouetur per penitentiā
Dicit etiā Beda. ꝙ accipiter a fu
mo miro modo leditur Vnde eorū
mutatoria a locis fumiferis peni
tus remouētur. Quaſi autē quodā

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

ſtocini fumi ſūt temptationes pec
candi·qui fumi maxime ſurgūt v
bi ſunt occaſiones et etiā oportuni
tates peccati Et ideo ſunt peniten
tes a talibus q̄ſi accipitres a locis
fumiferis penitus elogandi· Itē no
ta ꝙ dieta accipitris nō nimis la
ta debet eſſe ſed mediocris· quia
ex nimia pingueſcit et pinguis fa
ctus vocatus non redit Si vero ni
mis eſt tenuis deficit vt volare nō
poſſit· Sic debet eſſe diſcreta die
ta penitentis vt nec ex nimietate e
ius impinguatū corpus anime nō
obediat ·ſecundū illud Deut·xxxij·
Incraſſatus eſt dilectus et recalci
trauit· nec etiam ex abſtinētia ni
mia debilitetur corpus ita vt inu
tile fiat Apoſtolus ad Roman·xij·
Obſecro vt exhibeatis corpora ve
ſtra deo· hoſtiam viuentem ſāctā
deo placentem ·viuētem dicit nō
occiſam·

Capitulū·lxxix·

Sancti et perfecti viri aſſi
milantur columbis ſecundū
illud Yſa·lx· Qui ſunt iſti
qui vt nubes volant· et quaſi co
lumbe ad feneſtras ſuas· Nam co
lumba quidem ē pacis nuncia· Vn
de in ſignum pacis et reconciliati
onis ramum oliue ad archaȝ detu
lit· Sic etiam ſancti viri pacem p̄
dicando āñunciāt Yſai·lij· Quam
pulchri ſuper montem pedes euan
gelizantis pacem ⁊c̄· Annūciāt eti
am predicatores ſancti pacem pec
toris id eſt conſcientie penitenti
bus· pacē temporis diligentibus·
et pacem eternitatis perſiſtentib9
id eſt perſeuerantibus· Secūdo
columba eſt ſimplicitatis forma·
Caret enim felle malicie· Sic etiaȝ
ſancti viri ſūt ſimplices id eſt ſine
plica malicie ſiue duplicitatis·ſecū
dum illud Mathe·x· Eſtote prudē
tes ſicut ſerpentes et ſimplices ſi
cut columbe· Tercio natura ē
munda· nō enim immunda come
dit ſed munda grana eligit Sic ſā
cti viri ſtudent in omnib9 eſſe mū
di ·ſecūdum illud Tob·iij· Mūdā
ſeruaui animam meam· Vnde mū
diora grana ·i· opa vel exēpla ſu
munt· immunda vero fugiūt· ſecū
dum illud ·ij·Corin·vij· Immun
dum ne tetigeritis· Quarto eſt
prole fecunda· Nam columbe in rē
gione calida omni tempore pullifi
cant ſemel in menſe Vnde Ariſto
tiles dicit in·vi· de animalibus ꝙ
decem vicibus ouāt in anno cōmu
niter· et quandoqꝫ vndecim vel du
odecim Et ideo ſunt valde fecunde
Sic ſancti viri fecundi eſſe ſtudent
ſiue in pullificatione ſpiritualium
filiorum · quos deo generant ex
ſemine euangelice doctrine · ſecū
dum illud ·i·Corin· iiij ·In criſto e
nim ihesu per euangeliū ego vos
genui·vel ſaltem fecundi ſūt fecū
ditate bonorum operum· Sumus
enim dni noſtrorū operū quemad
modum et natoruȝ ſicut dicit Phi
loſoph9 in Ethicis Quinto colū
ba eſt pietatis emula· Nam circa
pullos ſuos mangnū pietatis ⁊ ſol
licitudinis oſtendit affectum· alie
nos inſuper pullos nutrit ·colum
bas autem alias errantes aſſociat
et recolligit Que omnia ex pieta
tis affectu faciunt ſancti viri Ipſi
eñ de ſuis ſubditis vel domeſticis
ſollicitam curam gerunt· ⁊ inſup
etiam ad extraneos beneficia cari
tatis extendunt · errantes etiam
quoſqꝫ vel vagos recolligunt et
dirigūt· ſecūdū illud Yſa· quiqq̄ge
ſimooctauo Egenos vagoſqꝫ īduc

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

in domum tuam et cͤ· Sexto colū
ba eſt ſocietatis amica· Sūt enim
columbe ſuam ſpeciem amantes·
et ſocietateꝫ hominum diligētes·
ꝙ ſācti viri ſibi ſimiles diligūt·
et rationabiliter et ordinate viuē
tium ſocietatem querunt· ¶ Sep
timo columba eſt obliuioſa Vnde
ſublatis pullis dampni immemor
in eodē loco nidificat· vt dicit Je
roni· Similiter ſancti viri ſūt iniu
riarum īmemores· neqꝫ propter
dampna illata a nido caritatis re
cedunt· ſed fructum operum ipſis
nocentibus velut premia impēdūt
¶ Itē ſācti ⁊ perfecti viri ſūt hero
dio.i. falconi ſimillimi· primo qui
a falco quedaꝫ auis eſt pauce car
noſitatis· Nam ſancti viri paucaꝫ
curam habent de carne ſua· quia
non eius deſidera implent ſed po
tius eam torquent ¶ Vnde Apoſto
lus primo Corintheorū decimo· In
carne ambulantes non ſecundum
carnē militamus· ¶ Secundo qui
a falco ſiue herodius ē magne ani
moſitatis· Sūt enim ſci viri aīoſi
.i. magnanimi ⁊ ſecuri· ſecūdum il
lud Prouerbi· xxviij· Juſtus qua
ſi leo confidens abſqꝫ terrore erit
¶ Tercio quoqꝫ eſt multe pēnoſi
tatis· ꝙ ſancti habēt pēnas mlͭ
tarum virtutū Eccli· xliiij· Homi
nes diuites in virtute ¶ Quarto
ꝙ eſt magne agilitatis· et ideo al
te volat in aere Nā ſicut dicit Gre
go· modicū habet de eo qđ grauat
et multum de eo qđ ſurſum leuat·
Sic ſācti viri modicum habēt de
gͣuedine.i. de amore cupiditatis ⁊
voluptatis· ⁊ multum de leuitate
.i. de amore caritatis· et ideo in al
tum volant ſiue contemplatione
ſiue conuerſatione Yſaie· lij· Ecce
intelliget ſeruus meus· exaltabit
et eleuabitur ⁊cͤ Quinto viri ſan
cti et pfecti aſſimilanꝰ falcōi· ꝙ ē
magne gn̄oſitatis Nam ſi primo l
ſecūdo pdam nō arripit quaſi vin
dictam de ſe expetit· ⁊ de facili tūc
pre verecūdia ad manū nō redit·
ſed per aera vagus incedit· Naꝫ de
uictum et quaſi degenerē ſe extiāt
qn̄ de aue quā impetit nō triūphat
vt dicit Gregꝰ· Ille igitur primo
vel ſecundo predā nō arripit· qui
vel bene inchoando vel bene pſe
quendo ad finem boni opis nō per
tingit· et talis nimiruꝫ a criſto de
generem ſe oſtendit· qui ait· nō q̄
inceperit ſed qui perſeuerauerit vſ
qꝫ in finem hic ſaluus erit· Talis
quidem cū verecundia penitentie
debet ad criſtum redire· ⁊ manus
eius auxilium humiliter pcurare·
Sexto quia ē magne pietatis· ſcꝫ
non ſolum erga pullos ſuos· ſed e
tiam erga alienos· Nam eodem ſe
dulitatis officio quo filios paſcit·
pullum ab aquila derelictum nutͭ
et cum ſuis recipit· vt quidam di
cunt· Similiter etiam ſancti viri nō
ſolum de ſuis curam gerūt dome
ſticis ſed etiam de extraneis· et de
miſerabilibꝰ pupillis maxime ab
alijs derelictis· Jacobi.i. Religio
munda et immaculata apud deum
et patrem hec eſt· viſitare pupil
los· Vnde Job· xxxv· Si comedi
buccellam meam ſolus ⁊ nō comē
dit pupillus ex ea· ¶ Septimo ſā
cti viri et perfecti aſſimilantur fal
coni ratione puritatis· quia ē ma
gne puritatis ſiue mundicie ī cibo
capiendo· Nam cadauera fugit ⁊
in vehementia famis putridas car
nes non tangit· ſed patienter ex
pectat quouſqꝫ predam ſibi cōgru
ā inuenit vt dicit Gre· In quo re
darguūt nō tantū illi q̄ nociua ſibi

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

cibaria comedūt vt gule ſatiſfaci
ant. ſed etiam omnes illi qui feti
dis cadaueribus id eſt fetidis car
nis operibus delectantur Item ſā
cti viri ā in hoc mundo quedā odo
rem ſentiunt eorum que ſunt in ce
lo Vnde aſſimilantur vulturibus.
Nam in vulture vt Plinius dicit
maxime viget olfactus. Vnde exi
ſtens vltra mare ſētit odores car
nium ex alia parte. et econuerſo.
Sancti autem qui ſunt in celo iam
huius mundi mare trāſierūt Nos
autem in vita iſta mortali ad huc
citra mare ſumus Ea tamen nichi
lominus que ſunt vltra .i. que ſūt
in alia vita ſi boni et mundi ſum9
contemplando et amando delecta
biliter odoramus Similiter vultu
res qui vltra mare ſunt id eſt ſan
cti qui in celo conſiſtunt noſtrarū
orationuȝ odores cum quadam a
uiditate percipiunt. Vnde phiale
plene odoramentorum dicuntur o
rationes ſanctorū Apo. v.

Capitulū. lxxx.

Sapientiam celeſtem nō po
teſt percipere niſi mund9
a ſordib9 culpe. qđ patet
per exemplum in apibus Apes nō
potant niſi aq̄ claram. nec potāt
niſi prius feces eiciant vt dicit A
uice. Aq̄ igitur claram portant q̄
cumq̄ ſuperne ſapientie adeptioni
inuigilant. de ipſa enī dicit Eccl.
xv. Aqua ſapientie ſalutaris pota
bit illum. et rurſus Sapiē. vi. Cla
ra eſt que nunq̄ marceſcit ſapiē
tia. ſed tamen nullus hanc aq̄ cla
ram celeſtis ſapientie bibit niſi p̄
us a ſemetipſo peccatorum feces e
iecerit. ſicut ſcriptum eſt Sapiē. i.
In maliuolam animaȝ non intra
bit ſapientia nec habitabit in cor

pore ſubdito peccatis.

Capl̄m. lxxxi.

Spiritus ſanctus in colum
be ſpecie apparuit in cri
ſti baptiſmo. que licet vere
animal fuerit vt dicit Auguſtin9.
ex ſuis tamen proprietatibus ſi
gnificabat ſpirituales effcūs quos
ipſe ſpiritus ſanctus facit in bap
tizatis. Nam primo columba vt di
cit Gloſa ſuper Can. ij. gemitum
pro cantu habet. quia videlicȝ ſpi
rit9 ſanct9 peccā gemē facit Pſal.
lix Quaſi columbe meditantes ge
mem9. Roma. viij. Ipſe ſpirit9
poſtulat pro nobis gemitibus in
enarrabilibus .i. nos poſtulantes
facit et gementes Item columba
felle caret. quia ſcilicet ſpiritus ſā
ctus ire amaritudinem aufert. et
benignitatis dulcedine replet. Sa
pientie. vij. O q̄ bonus et ſuauis
eſt domine ſpiritus tuus in nobis
Et in eodem vocatur ſpiritus ſan
ctus ſuauis et benignus et huma
nus. quia ſuaues benignos et hūa
nos nos efficit. ſuaues i ſermone.
benignos in corde. humanos i cō
uerſatione. Item columba i pe
tre foraminibus manet. quia ſci
licet ſpiritus ſanctus facit nos in
criſti vulneribus et eius paſſioīb9
frequenter mente ſtare Vnde Cā
ticor. ij. dicit ſpiritus ſanctus Co
lumba mea in foraminibus petre.
gloſa .i. in criſti vulneribus Itē
columba iuxta fluenta reſidet. q
ſcilicet ſpiritus ſanct9 fideles ſuos
inſiſtere facit circa ſcripturarum
fluenta Gene. i. Spiritus domini
ferebatur ſuper aquas ſciȝ ſcriptu
rarum. Item columba vmbrā
accipitris timet et abſcondendo la
tet. q ſciȝ ſpirit9 ſanct9 facit ſāctos
dyabolica tēptamēta perpendere

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

et per fugam mundi et abſconſio
nē hūilitatis euadē. Quaſi enī acci
pitris vmbra eſt ipſa temptatio
dyabolica Vnde ductus eſt ihesus
in deſertum .i. in deſerti latibulum
vt quaſi ibi abſconditus mundo
facilius vinceret temptamenta.

Caplm. lxxxij.

Spirituales viri ſiles ſunt
piſcibus quorum aliqui in
ſolo mari viuentes Alij in
ſtagnis et fluuijs cōmorantes. A
lij vero quādoꝗ ī mari. quādoꝗ
in aquis dulcibus. piſces autem
a mari ad dulcioēs aquas egrediē
tes in earum dulcedine delectanē
et impinguantur. ⁊ ſimiliter ecō
trario Vnde tales ī aqua nūc dul
ci nunc in mari ſunt cōmanētes.
quia dum vnum cōtrarium expe
riuntur magis in reliquo delectan
tur. Sed quidam ſunt fluuiales pi
ſces ſic allecti dulcibus aquis ⁊ vt
maris amaritudinem nō ferentes
mox aꝗ ſalſam guſtantes ſubito
moriūtur Similiter ꝗuis ōnes bō
ni et ſpirituales viri in aquis peni
tentie viuere debent. quidam ta
mē in mari cōmorantur id eſt ex
ercitio ⁊ inquietudine vite actiue
in qua more maris frequenter tur
bātur. ſicut dixit dominꝰ marthe.
Sollicita es et turbaris erga pluri
ma Nichilominꝰ tū boni ſunt et lau
dabiles piſces marini id eſt boni ⁊
cōmendabiles homines actiui.
Quidam vero alij ſunt qui ſemper
eſſe volunt in aqua dulci. id eſt a ꝯ
templatiue vite dulcedine minime
ſeperari. et de talibus erat magda
lena que ſedens ſecus pedes domi
ni audiebat verbum illius. ⁊ ideo
dominus dixit eam optimam par
tem elegiſſe Dicit enim Auicena.
ꝙ piſces qui morāntur in locis pe
troſis et in aquis dulcibus curren
tibus in quibus non ſunt ſordes
dulciores et meliores ſunt alijs Il
li autem morantur in locis petro
ſis qui contemplantur criſti ope
ra ⁊ verba. quia petra erāt criſtꝰ.
vt dicit Apoſtolus primo Corinthe
orum decimo. Sed illi in aquis dul
cibus et currentibus. qui contem
plantur bona celeſtia et diuina. q̄
licet in ſe ſemper maneāt. dulcedo
tamen contemplationis eorum in
nobis raptim tranſit et currit. dū
in hac vita ſumꝰ Illi vero manēt
in locis a ſordibus mundis qui cō
templantur ſanctorum exempla.
qui fuerunt pleni munditia Tales
igitur contemplatiui viri plus ha
bent de dulcedine ⁊ de vite purita
te ꝙ primi. et ideo meliores Sed a
lij ſunt qui vtrobiꝗ ſucceſſiue mo
rant. quandoꝗ in mari quandoꝗ
in aqua dulci. quandoꝗ ſunt in ex
ercitio actionis. quandoꝗ in dul
cedine cōtemplationis. Et iſti ſūt
piſces qui magis impinguantur.
id eſt in vite merito magis dilatā
tur. quia non ſolum ſibi proſunt
per contemplationem. ſed etiam
multis alijs per multiplicem actio
nem Vnde Apoſtolus primo Cori
theorum decimo. Nō querens qd
michi vtile ē ſ qd multis proſit Sūt
tamen quidaꝫ ſancti ita contēpla
tionis delitijs totaliter dediti. vt
ſi quis eos poneret ī exercitio acti
onis in ſpiritu vel corpore periret
Vnde tales dominus eligit. ſicut
dicit Gregorius. vt ſeruiant ei ī
vita ſolitaria

Capitulum. lxxxiij.

Vbditi qualiter ſe habe
āt ad prelatum ſuū oſten
dit exēplo apū Nam apes

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

ſibi regem creāt ipſe ſibi populos
ordinant. et licet ſunt ſb̄ rege ſūt
tamen libere. et regez quem faci
unt naturali affectu diligunt et ſū
ma protectione defendunt. et pro
eo mori pſchruz eſſe credūt. et ip
ſi regi tantaz reuerētiam exhibēt
vt nullatenus exire de domibus
audeant. nec prodire ad paſtus ni
ſi rex fuerit egreſſus et volatus ſi
bi vendicauerit principatum. Eli
gunt ſibi illum in regem quez ma
gnitudine corpis vident magis i
ſignem. et qd̄ in rege precipuum ē
manſuetudine clariorem. Vn̄ nul
lum aculeum habet. vel ſi habz nō
vtitur ad vindictam Miranda eſt
earum circa regem obediētia Naz
cum procedit totuz cōglobatur ex
amen et regem circumdat vt tūc
videri non valeat. Singule tunc
obſequio regis ſe offerunt et ei px
ime eſſe cōtendunt. et feſſum ſub
leuant humeris et aliquando totū
portāt. vbicumqz vero rex ſederit
ibi totus exercitus caſtra figit. rē
ge viſo totus animatur exercit9.
ipſo quoqz amiſſo examen dilabiē
quia ſine rege eſſe non poſſūt. Cuz
ergo pars apum in laboē eſt. rex
ſolus a labore immunis eſt et mt9
ſolus ſedet. circa quē ſemper aſſūt
quedam apes fortem aculeum ha
bētes tanq̄ lictores regem cuſto
dientes. et offēdentes pumunt et
raro rex foras exit. Vnde ſiquis
tunc tempis alam regi preſcinde
ret exercitus non exiret Quando
autem rex moritur circa ipſum cō
globantur. et more funerantiū tri
ſticia torpent. et plebs tota merz.
non comedunt non procedunt. tri
ſti murmure omnes gemunt. non
luctus minuitur. immo fame ſe
mori permittunt niſi corpus regis

de medio ſubtrahatur. ¶ Ex hys
ergo omnibus colligitur q̄ rector
et prelatus eſt virtuoſus et māſue
tus eligendus. et a populo ſiue ſb̄
ditis non coactis ſed libere. i. volū
tarie obedientibus affectuoſe dili
gendus. ſumme defendus. cum
reuerentia exſpectandus. et ei ob
temperandum ab omnibus et ſpō
te ſeruiendum. in laboribus adiu
uādus. inde fectibus ſuis ſupportā
dus. cōmuniter imitandus. pre o
culis habendus. a ſeruilib9 labori
bus eximendus. caute et honori
fice cuſtodiendus. circa extrinſe
ca raro occupandus. in morte aūt
cum triſticia debita reuerenter ſe
pulture tradendus. et hec omnia
in vno includens Petrus dixit. i.
Petri. ij. Regem honorificate.

¶ Capitulū. lxxxiiij.

Superbi aſſimilantur locu
ſtis. Nam locuſte in ſaliē
do ſe erigunt. ſed in erigē
do mox cadūt. a vento auſtrali ge
nerantur et conducuntur. ſed in
aquilonari moriuntur. Item mu
tuo ſe comedūt nec maiores mino
ribus parcunt. in eſtate quoqz ap
parent et in hyeme latent. Sic ſu
perbi ſaliendo temporaliter ſe eri
gunt mētaliter. vt eo ipſo ſe pro
biores replicent quo ſe honorari ā
plius vidēt. ſed ſe erigētes cadūt
quia eo ipſo q̄ grādes aput ſe ſūt
aput deum nichil ſunt Sequitur e
tiam plerumqz poſt elatum aſcen
ſum ſuperbie in opinate caſus rui
ne A vēto auſtrali qui calidus eſt
oriuntur. quia ex calore tempora
lis proſperitatis ſuperbi efficiunt.
ſed ipſi in aquilonari frigore mo
riuntur. q̄ ex aduerſitatis rigore

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

demuntur· mutuo etiam ſuperbi ſe
ſe conſum unt et potentiores debi
lioribus nō parcunt · in eſtate id ē
in proſperitate apparent mirifice i.
ſed in hyeme id eſt aduerſitate la
tent deſpecti.

¶ Capitulū· lxxxv·

Temptationum laqueos cū
homo aduertit debꝫ ſaga
citer fugere et ab earum
occaſionibus ſe velociter elōgare
Cuius exemplum apparet in piſce
mugile · qui quidē eſt piſcis mira
biliter agilis · hic dum inſidias pi
ſcatorum ſentit ſtatim retrocedit
et ita tranſilit vt volaſſe aſtātibꝰ
videatur ¶ Ille igitur piſcis inſidi
as ſentit qui inſurgentes tempta
tiones perpendit · et tunc quaſi re
trocedit cum ab occaſionibus tēp
tationum ſe ſubtrahit · et tunc ve
lociſſime tranſilit quando in ipſo
temptationis principio mox ani
mum ab eadem auertit · Unde Y
ſidorus dicit · Cum te titillat cogi
tatio · cū tibi aliquid ſuggerit illi
citum · non ibi teneas animū · cal
ca ſerpentis caput calca praue co
gitationis inicium.

¶ Capitulū· lxxxvi·

Tyranni aſſimilantur aqui
lis Nam aquila quia in ca
lore et ſiccitate excedit eſt
nimis iracunda Ira enim fortis nō
eſt niſi in corporibus multum ſic
cis · vt dicit Ariſtotiles Eſt etiam
et aquila auibus innocentibus in
imica et infeſta quas vngue rapit
et roſtro percutit et occidit · Item
aquila ſocietatem non habet ſed
fugit · vt Ariſtotiles dicit primo li
bro de animalibus · Eſt etiam cru
delis filijs dum eos abicit · cū ro
ſtro percutit et a nido exire com
pellit Omnia hec competunt tyrā
nis · primo quia cōmuniter ſunt i
racundi et furioſi Unde de quodā
tali dicitur ſecundo Machabeor·
um· Animum crudelis tyranni et
fere belue iram gerens et c̄ · Itē
quia malis hominibus fauent · et
bonis et innocentibus ſunt infeſti
et inimici · et ideo perſecuntur illos
vel eorum bona diripiendo · vel in
perſona ledendo · et interdum vita
priuando · ſicut fecit Achab na
beth iezraelite · cuius perſonam
occidit et vineam poſſedit · iij · Re·
xxi · Item non diligunt tyranni
neqꝫ volunt in dominio vel honore
vel diuitijs ſocios vel pares habe
re · Unde etiam ſtudent omnes de
pauperare ne poſſint contra eos
inſurgere vel eis parificari · Inter
dum etiam tyranni tante crudeli
tatis exiſtunt · vt etiam ſuis non
parcant · Nam etiam proprios fi
lios quandoqꝫ a ſe abiciunt · quan
doqꝫ vero eos percutiunt · quan
doqꝫ vero non ſolum de domo ſed
etiam de patria eoſdē exulare cō
pellūt · ymo qd eſt execrabiliꝰ quā
doqꝫ eos occidūt · ſicut legit̄ de he
rode q filios primo expulit poſte
a occidit · propter qd Romanorū im
perator de illo dixiſſe fert̄ q malu
iſſet eſſe herodis porcꝰ q̄ filiꝰ · qui
a herodes cum eſſet proſelitus in
lege iudeorū porcis parcebat ſed fili
os occidebat Item tyranni quodā
ſimiles ſūt miluis Eſt enim miluꝰ
auis rapax audax in minimis ſed
timida in magnis · Nam ſilueſtres
aues inuadere nō audet · ſ pullos
domeſticos paruos rape nō timet ·
Similiter quodā tyrāni licet ex auaritia
ſint rapaces · et contra debiles et
impotentes ſint audaces · contra
tamen potentiores vel coequales

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

et eos qui ſibi reſiſtunt puſillani
mes et pauidi ſunt ymo ſuperant
interdum etiam per minores Nam
miluus a niſo impetitur et propter
ſuam puſillanimitatem a minore
ſuperatur.

Capitulum lxxxvij.

Tribulationum et tempta
tionum impetus melius con
ſeruat iuſtos quam conſolati
onum applauſus. Cuius exemplū
apparet in piſcibus. qui meliores
ſūt et cōſeruātur magis in pelago
aquilonari et orietali quam in auſtra
li. quia ex illorum ventorum impe
tuoſo flatu aque amplius commo
uentur et melius depurantur. prop
ter quod piſces qui in eis morantur
magis a ſuperfluis mūdātur Per
ventum igitur aquilonis qui aſp
eſt aſperitatem intellige aduerſā
tis et tribulantis. ſed per orientalē
qui calidus eſt i ſua origine feruo
rem accipe irruentis temptatiōis.
Ex quorum impetu anima velut a
qua ad bonum ſollicitatur ſeu im
pellitur. et a malo purgatur ſi forti
ter reſiſtat. et ſic piſcis homo iuſtus
proficit et ſaluatur Job. x. Viſita
tio tua cuſtodiuit ſpiritum meum
Sed per auſtralem ventum qui mi
tior eſt et ſuauior intellige ſuauita
tem temporalium cōſolationum.
ex quibus piſces .i. homines in aq
penitentie vel iuſticie viuentes fre
quenter per negligētiam reſoluūt
Et ideo minus conſeruantur et ma
gis deteriorātur.

Caplm. lxxxviij.

Verbo dei anima nutritur
ſecundum illud Deutro. i.
Nō i ſolo pane etc. Cuius
ratio eſt quia ex eiſdem nutrimur
ex quibus ſumus ſicut Philoſo.
dicit. Nam pullus qui naſcitur ex
ouo nutritur ex ouo Dicit enim A
riſto. in. vij. de animalibus quod pul
lus naſcitur ex albugine oui et nu
tritur ex vitello Cum ergo ex ver
bo dei ſumus i fide ſpiritualiter ge
niti ſecūdum illud Jacobi. i. Volū
tarie genuit nos verbo veritatis.
ideo ex verbo veritatis etiam nut
rimur Unde Gregorius. dicit quod ci
bus mentis ē ſermo dei.

Capitulū. lxxxix.

Vetule quedam mulieres i
ueniūtur cornicib9 ſimiles
Naz cornices ſicut dicit Y
ſidorus ſunt aues annoſe garrule
impie et hijs vbi habitant noxie.
in ſenectute licet eis albeſcant plu
me. intus tamen in carne quanto
plus viuunt tāto magis efficiunt
nigre. Item dicuntur cornices ſi
o garritu ſeu volatu mutatiōis tē
pis eſſe preſage ſiue nuncie. Itē
vt dicit am broſius. Cornices ſunt
cyconiarum ductrices et ſocie. quia
cum cyconie tranſuolāt mare cor
nices ipſas precedendo deducunt.
et contra infeſtas aues pro eis bel
la committunt Hec igitur omnia
competunt quibuſdam malignis
et vetulis mulieribus. que ſi anno
ſius viuūt aſſidue garriunt. impi
e et crudeles puellis exiſtunt. etiaz
has vbi habitant ledunt. quia pu
eros faſcinādo inficiunt. ſicut di
cit Gloſa ſuper illud apoſt. O inſē
ſati galate quis vos faſcinauit etc.
Item quanto plus per etatis pro
uectū canicie albeſcuut. tanto pl9
per peccati caliginem interius ni
greſcunt. Itē ſunt procuratrices
demonum que iterdum cyconias
.i. mulieres etiam honeſtas ad ad
ulteria et in honeſta opera callide

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

ſeducendo aſſociant et deducunt ·
Ipſe quoq; ſunt q̄ ſe ſtriges men
daciter eſſe dicunt et tanq̄ ꝓphe
tiſſe dyaboli ſub a diuinac ꝓſumūt·

Capitulum · xc ·

Uidualis continentia quali
ter ſit ſeruanda turtures
oſtendunt · Nam turtur ē
auis caſtiſſima · eo ꝙ dum parem
ſuuʒ perdit alterius vlterius copu
lam non requirit · ſed ſolitaria ſem
per incedit · et memor perdite ſocie
tatis ſemper gemit · ſolitudinez di
ligit et hominum conſortia valde
fugit · ad ortos et agros deſcendit
vbi cibum querat · ſed cibo optēto
iterum ſolita loca plāgentibus ap
ta requirit · In hijs ergo monen
t̄ vidue vt maneant vidue vt ſint
ſolitarie · Item conſortia noxia et
vana ſpectacula fugere . et ſūptis
neceſſitatibus victus ſe ad oratioīs
et compunctionis loca colligere ·
Item turtur i hyeme plumas per
dit · et tunc in concauitatibus ar
borum ſe abſcondit · ſed tempore
veris plumis reſumptis de locis v
bi latuerat exit · et loca cōgrua ad
pullificandū querit · ſicut Ariſt · di
cit · In quo figuratur ꝙ vidue tem
pore hyemis .i. temptatiois vel ad
uerſitatis vl̄ depoſitis plumis orna
mentorum debent iacere in conca
uitatibꝰ arborum .i. humiliter ma
nere in domibus earum. vel perdi
tis plumis delitiarum ſeu diuitiaꝝ
debent morari per meditationem
animi in concauitatibus arborum
.i. in exemplis humilitatis et paup
tatis ſanctorum · ſed tempore vēis
.i. ꝓſperitatis quando habēt plu
mas diuitiarum · debēt exire ad
pullificandum et fructificandum o
pera vite actiue .i. elemoſinas vel
alia bona opera · ſicut fecit ſancta
Elizabeth filia regis vngarie · pꝰ
mortem viri ſui dās ſe elemoſinis
et ſeruitijs pauperum · Item t̄
tur ſuper rem fetidam non deſcen
dit · neq; ſup̄ cadauer · qd̄ fit quā
do mulier vidua turpi temptatio
ni non conſentit · et carnal̄ operis
turpitudinem non committit Itē
turtur pro ſe et pullis ſuis pauca
et munda grana eligit · et in locis
mundis colligit vnde viuit · qui
a ſcilicet mulier vidua tam pro ſe
q̄ ꝓ filijs ſuis paucis et licitis ſūp
tibus debet eſſe contenta ·

Caplm · xci ·

Uie peccatorum ſūt ſimiles
vijs auiuʒ in volādo Aues
em̄ in volando non habēt
determinatas vias Unde ſecundū
Yſidorum dicte ſunt aues quaſi de
uie i volando · quia ſine via cōſtat
eas incedere · eo ꝙ earum vie non
ſunt determinate i aere Sic pecca
tores in ſuis actibus non ſequntur
rationem que habet humanis acti
bus terminos virtutis imponere ·
ꝓpter qd̄ dicit Philo · in Ethi · ꝙ v̄
tus eſt habitus electiuus in medi
etate cōſiſtens determinata ratioē
prout vtiq; ſapiens determinabit
Ideo dicūtur īdeterminate et in er
rando vagabunde mō aſcendēdo
per ſuperbiam · modo deſcendēdo
per auaritiam · modo diuertendo
ad dexteram id eſt ad delectatioēs
gule et luxurie · delectatioēs em̄ ad
dexteram pertinere dicuntur ſecū
dū illud Ps̄ Delectationes i dexte
ra tua · modo diuertendo ad ſini
ſtram per īpatientiam et iram ſcili
cet in aduerſis · modo ante proce
dēdo ꝑ preſūptionē · mō retrocedē
do ꝑ puſillaīmitatē l̄ deſpeātionē
Itē aues motu alaꝝ aerē diuidūt
ſed mox ſe claudēte nullū ſignum

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

ſui tranſitus derelinquunt Sic pec
cantiū vita ⁊ ꝓſperitas ipſis mor
tuis ⁊ in ſepulchro clauſis totalr̄
deficit Unde ex perſona eorum dr̄
Sapientie. v. Tranſierunt omni
a illa tanq̄ vmbra et tanq̄ auis
que tranſuolat in aere.

Capitulū. xcij.

Virginitatem carnis ſerua
re cum fecunditate ſpūali
docemur exēplo apū. Nā
integritas carnis vel corporis vir
ginalis oībus apibꝰ eſt cōmunis.
quoniam nullo concubitu miſcen
tur. nulla libidine reſoluunt. nec
ꝑtus q̄tiūtur dolē. et tn̄ maximū
examen filiorum conſtituūt. Nam
cū alie aues ſemel in āno ſinglos
edant fetus apes geminos creāt.
et duplici ceteris fecunditate pre
ponderant. Sic q̄ mulieres ſan
cte que ſuoꝝ corpm integritatez
cuſtodiunt. imunes ſunt a libidi
noſe reſolutionis fetoribꝰ. exēpte
ſunt a partuū doloribus. nichiloi
nus deo multū fructificant i ſpūa
libꝰ operꝝ fetibꝰ Duplici em̄ fecūdi
tate cōiugatas mulieres virgiēs
ſacre p̄cellunt. quia ille tantū car
ne fructificant. hee autez carne ac
ſpiritu. Ille carne fructificant mū
do corruptibilem ꝓlem gn̄ando.
Iſte corpore fructificant in celo in
corruptibilē ꝓmerendo gloriam.
Erunt inquit dominus ſicut ange
li in celo. vbi neq̄ nubentur. Ge
nerant quoq̄ nonnūq̄ virgies ſa
cre domino. etſi nō filios carnales
tamen ſpirituales. Naz oēs quos
trahunt ad deum. ſiue exemplis o
perum. ſiue orationibus. vel etiam
ſuis verbis eorum ſpirituales filij
dici poſſunt. Item licet coniugati
fructificent interdum etiā deo p o
pera vite actiue. virgines tamē li
berius poſſunt ei parere fetus. Fa
operum vite contemplatiue q̄z eti
am actualis Ex quo patet qđ dici
tur Yſaie. liiij. Multi filij deſerte
magis q̄ eius que habet virum. i.
virginis q̄ coniugate. Item vir
gines et precipue iuuenes habent
contemplationem dulciorem. In
cuius ſignum apes iuuenes et vir
gines faciunt melius mel. vt Aui
cē. dicit. Sic in v̓ginibus ac iuuē
bus ſanctis. mel. i. dulcedo contē
plationis ſuperne tanto ſuauius
generatur quanto caro in eis ſpi
ritui fortius ſubiugatur Unde Iu
dicum. xiiij. dicitur De forti egreſ
ſa eſt dulcedo.

Capitul. xciij

Virtutes cardinales docet
nos habere exempla irun
dinum. Nam primo irūdo
docet habere temperantiam preci
pue in cibo Hirundo enim vt dicit
Yſidorus ab eundo eſt dicta. eo q̄
cibos ſedendo nō acquirat ſed volā
do acquirit. Ita et homo cibum
ſuū neceſſarium corpori tranſeū
do ad neceſſitatem et non inſiſtē
do ad voluptatem accipiat Exo.
xi. Comedetis feſtinanter Ille em̄
qui feſtinanter comedit. nec mag
nam delcātionē i comedēdo. nec e
tiam multum cibum accipere con
ſueuit. Secundo docet nos habere
prudentiam. Primo ex eo q̄ nidū
tam artificioſe cōponit. q̄ vix ſuf
ficeret humana īduſtria facere de
quauis materia. Unde quidaz cre
diderunt eas habere intellectum.
ſicut Phūs dicit. ij. Phiſicorū Qđ
licet verum non ſit. docet tamen
nos eſſe prudentes. vt ſecundum
prudentiam nidum mentis virtuti
bus componamꝰ. Docent irūdies

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

et nos purgare modum conſcientie
noſtre. ex eo ꝙ ipſe inſtruunt pul
los ſuos ſtercora extrū nidū eicere.
vt et nos conſciētias noſtras pur
gare diſcamus a fecibus peccatorū
Itē yrundo hēt prudētiam ī diſcer
nendo tempora et loca. Nam tēpo
re frigoris calidas regiones requi
rit. et ideo mare tranſit. in eſtate
vero redit. et cetera tempora iue
niendo cuſtodit. et prenūcia eſt ī
minentis eſtatis vt dicit Ambro.
Similit̄ viri prudentes tp̄a diſcer
nunt. et prout temporibus congru
unt negotia diſpenſant. Sunt etiā
ā loca mutanda vel querenda pru
denti prout videt congruere tēpo
ri. Solet etiam homo prudēs futu
ri eſſe prenunci9. ex eo ꝙ rerū exi
tus prudentia metitur prout Boe
cius dicit. Tercio docet ſeruare iu
ſticiaȝ precipue punitiuā ſiue iudi
catiuam. que dum ſanguinem ma
lefactoris effundit aliorum oclos
aperit et ad cautelam inſtruit Vn
de dicit Auguſtinus. ꝙ ſāguis dex
tre ale yrūdinis qui exit columbe
medetur oculis infirmis. Nam ala
dextra yrundinis eſt iuſta ſentētia
principis. ex qua dum ſanguis vi
uus effunditur aliorū oculi ad ſibi
cauendū illūināt̄. Nā oculos quos
culpa claudit pena aperit. vt dicit
Gre. et non ſolum pena ꝓpria ſed
etiam aliena illuminat frequenter
et iuuat. ¶ Quarto q̊ꝫ docet yrun
do habere fortitudinem. quia dici
tur eſſe quoddam gen9 yrundinū
qđ omnes aues timent. ita vt aq̄
la eam fugiat tanꝙ̄ hoſtem. nec il
la viſa audet ſuper predam irruē.
eo ꝙ morſus eius forte eſt veneno
ſus vt dicit Plini9. Tales yrundi
nes ſancti ſunt quorū fortitudinē
et virtutem timēt aues omnes. i.

vniuerſi demones. et aq̄uila que
eſt rex auium. i. ipſe ſathan qui ē
rex ſuper omnes filios ſuperbie.
Nam morſus talis yrundinis. i. ora
tio ſancti hominis patientis et huī
lis q̄ſi venenoſus eſt eis ſcilicet de
monibus et valde formidabilis.
Virtutū q̊ꝫ plenitudo et habundā
tia non aggrauat animam. ſed po
tius alleuiat. et ad aſcendenduȝ in
celum habilitat. Vnde eſt ꝙ aues
quanto plus habundant pennis.
tanto facilius ſurſum leuantur et
velocius vadunt. ſicut patet ī aui
bus prede que ſunt volatus altiſſi
mi. Aer enim incluſus infra penna
rum concauitatem auem leuiat et
vt ſurſū ferat̄ habilitat. ¶ Sic etiā
pennis virtutum ſancti leuiantur
et ad contemplanda vel appetēda
celeſtia ſublimiter eleuant̄. Vnde
Ps̄. has pennas et volatū deſiderās
dicebat. Quis dabit michi pēnas
ſicut columbe et volabo et requie
ſcam. Econtra autem ex virtutuȝ
carētia anima grauis relinquitur.
vt auis ſine pennis Vnde dicit Au
guſtinus de deo a quo ſunt virtu
tes Cum tui plenus non ſum oneri
michi ſum.

¶ Capl̄m. xciiij.

Ita ſpiritualis hoim profi
cit et perficitur. ſicut vita
volatiliuȝ. Dicit enī Phūs
in. vi. de animalibus. ꝙ poſt decē
dies generationis completur pul
lus ſecundum omnes partes ſuās.
et tunc habet caput mai9 toto cor
pore. et habet caput inclinatū ſu
per crus dextrum et alas expāſas
ſupra caput. poſt hoc rumpitur te
ſta die decima octaua vel viceſima
et exeunt pulli iam viuificati. et
aliquando gemelli. ſed īter gemel
los vn9 ē maior alt̄ minor. ¶ Prima

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

ergō pulli cōpletio ſit in ·x· die
bus · quia prima hōis formatio in
vita ſpūali ſit per obſeruantiaꝫ de
cem preceptorū Vn̄ dixit dominꝰ
Mat · xix · Si vis ad vitaꝫ ingredi
ſerua mandata · et tunc caput cor
pus excedit · quia tunc ratio corpo
ri dn̄atur · ſcꝫ vt ſit homo non ani
mal ſed magis ſpūalis · inclinatus
etiam caput .i. mens · non ſolum p
obedientiam ſed etiam per humili
tatem · non fictam ſed veraꝫ · et hec
inclinatio ē ſuper crus dextrū · Eſt
enim qui nequiter ſe humiliat · vt
dicitur Eccli · xix · et iſte in ſiniſtrā
ptem ſe inclinat · ale etiam intelle
ctus ſcꝫ et affectus p fidē et dilectio
nē ſupra caput .i. ſupra naturalis
rōnis comprehenſionē extendūt ·
vt incipiat iam hō terreſtris men
te ad celeſtia erigi · Sed ad ſecūdā
pulli completionē adduntur · viii
vel · x · dies · ſcꝫ vt ſit dierum · xx ·
vel · xviii · Quia ſi quis vult vere p
fectus eſſe oportet vt ad obſeruan
tiam veteris legis .i. x · pceptorum
addat obſeruantiā noue legis .i. cō
ſiliorum criſti · ſicut eſt illud Mat ·
xix · Si vis perfectus eſſe vade et
vende omnia que habes et da pau
peribus · et alia et conſimilia que
continentur in euangelijs · perfec
tioni em̄ noue legis .i. euangelij cō
petit octenarius numerꝰ ꝓpt · viii
diem reſurrectionis criſti .i. dominí
cam quā celebramꝰ · ſicut iudei ce
lebrant diē · vii Vel ꝓpter diē · viii
reſurrectionis nrē quaꝫ exſpecta
mꝰ · in qua rupta teſta dui ſcꝫ fini
ta hac vita mortali · tanꝗ̄ pulli no
uiter viuificati exibimꝰ gemelli .i.
in anima et corpore glorificati · erit
tn̄ gemellus vnus maior · quia ma
ior erit gloria aīe ꝗ̄ corpis · Item
pfectioni euangelij ꝯpetit additio

numeri denarij · ꝗ̄ preter obſeruā
tiā decalogi neceſſaria ſunt ſacmē
ta noue legis cum fide trinitatis ·
vel · vii · dona ſpūs ſancti cuꝫ tbꝰ
virtutibus theologicis · vii · em̄ et
tria denarium numerū cōſtituūt ·
poſtꝗ̄ rupta eſt teſta timoris vel a
moris vite corruptibilis exeunt
gemelli .i. tam carne ꝗ̄ ſpiritu in
vita ſpūali perfecti · licet in regimi
ne vite et dulcedine celeſtis con
uerſationis ſpūs carnē antecedat
Plus em̄ cupit ſpūs ꝗ̄ poſſit ferre
corpus · vel quia plus percipit ſpi
ritus de dulcedīe ꝗ̄ corpus ſuſtine
at de labore · Itē vita mortalis
ſimilis eſt vite naturali volatiliū ·
Quedam enim aues ſunt que pa
ſcuntur carnibus · ſicut accipitres
et aues prede · et hijs aſſimilātur
homines q̄ carnaliter viuunt · ꝓp
ter qđ dicit Apꝰ · Ro · viii · Debito
res ſumꝰ non carni vt ſecundum
carneꝫ viuamꝰ · q̄dam vero paſcūt
herbis · vt anſeres et ſimilia · et tali
bus ſimiles ſunt penitentes qui de
nouo īcipiunt · qui adhuc mollio
ra reqrunt ſolidum videlicet cibū
capere nō valentes Ezech · xxxiii
Requieſcent in herbis virentibus ·
q̄dam aūt paſcunt ḡnis et ſemini
bus · vt columbe et hmōi · quibus
aſſimilantur perfecti et ſpūales vi
ri · perfectorū em̄ ſolidus eſt cibus
ſicut dicit Apoſt · Nā contēplatiui
paſcūtur ſeminibus diuinoꝝ v̓borū ·
Semē em̄ verbū dei eſt · vt dr̄ Lu ·
viii · Sꝫ actiui paſcūtur ſeībꝰ bonoꝝ
opm̄ p̄cipue eleēoſinaꝝ Galat · vi ·
Qui ſeīauerit et c̄ · paſcunt etiā ſeī
bꝰ lacrimaꝝ p ꝯpunctionē Ps · Eū
tes ibant et flebant mittentes ſeī
na ſua · que ſcꝫ ſemina paſcunt et
reficiunt animas · ſcđm illud Ps
Cibauit nos pane lacrimarum ·

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

Capitulum. xcv.

Vicia diuerſa iudeis in lege
moyſi ſub figuris diuerſo
rum volatiliuȝ prohibita
fuerunt Leui. xi. Fuit enim eis ꝓ
hibitus eſus aquile. in qua ex eo
ꝙ alte volat ꝓhibetᷣ et figuratᷣ ſu
perbia. Item griphis. in quo quia
equis et hominibus infeſtꝰ eſt cru
delitas potentium ꝓhibetur. Iteȝ
alieti. in quo quia paſcitur auibꝰ
ſignātᷣ illi qui ſūt pauperibꝰ mole
ſti. Item milui. in quo quia maxi
me inſidijs vtitur ſignātur fraudu
lenti. Item vulturis. in quo quia
ſequitur exercitum ſperans come
dere de cadaueribus mortuorum ſi
gnantur illi qui mortem et occiſio
nes affectant hominum vt lucrentᷣ
Item prohibita ſunt animalia cor
uini generis. in quibus ſignantur
aliqui qui expertes bone affectionis
non redeunt. quia coruus emiſſus
ab archa nunꝗ̄ rediit. Item ſtru
cio que cum ſit auis et volare non
poſſit. ſed ſemper circa terraȝ moētur
ſignat deo militantes et ſe ne
gocijs ſecularibus implicantes. I
tem nocticorax que ī nocte eſt acu
ti viſus in die autem non videt. et
ideo ſignat eos qui ī temporalibꝰ
ſunt aſtuti et in ſpiritualibus ſūt
inertes. Item larus qui natat in a
qua et volat in aere. et ideo ſignat
eos qui circumciſionē et baptiſmū
venerantur. vel ſignat eos qui ꝑ
contemplationem volare volunt.
et tamen viuūt in aquis volupta
tum. Item accipiter qui deſeruit
hominibus ad predam. et ideo ſig
nat eos qui miniſtrant potentibꝰ
ad predandum pauperes. Iteȝ bu
bo qui in nocte querit paſtū de di
e latet. et ideo ſignat luxurioſos.
qui occultari querunt in noctis o

peribus que agunt. Item mergu
lus cuꝰ natura eſt ſub vndis diutiꝰ
morāi. et ideo ſignat guloſos qui
in aquis deliciarū ſe mergūt. Itē
ibis que ē auis affrica hñs longuȝ
roſtrū. et paſcitur ex ſerpentibꝰ.
et forte idē ē qđ ciconia. et ſignat
īuidos q̄ de malis alioruȝ q̄ſi de ſer
pentibus reficiuntᷣ Itē ꝓhibitus ē
cignus q̄ eſt coloris candidi. et lō
go collo quo ex ꝓfunditate terre
vel aq̄ cibū trahit. et pt̄ ſignaᷣ ho
mines q̄ per exteriorē iuſticie cādo
rē luc̄ terrena querūt. Itē onocro
talus q̄ eſt in ptibꝰ orientis longo
roſtro. q̄ in faucibus habȝ quoſdā
folliculos. in q̄bus ꝑmo cibū rpo
nit et pꝰhorā in vetrē mittit. et ſigt
auaros īmoderata ſollicitudine vi
te neceſſaria ꝯgregantes. Itē por
phiriꝰ q̄ ꝑter naturā aliaꝝ auium
habet vnū pedē latū ad natādū et a
lium fiſſū ad ābulandum. q̄r in aq̄
natat vt anates. et in terra ambu
lat vt ꝑdices. ſolo morſu bibit oēȝ
cibū aq̄ tingens. et ſignat eos qui
nichil ad arbitriū alteriꝰ facere vo
lunt. ſed ſolum qđ fuerit tinctū aq̄
ꝓprie volūtatis. Itē ꝓhibitus fuit
eſus herodionis. q̄ vulgaritᷣ falco
dr̄. et ſignat illos quorū pedes ve
loces ſunt ad ſanguinem effundē
dū. Item ꝓhibuit etiam lex cara
don q̄ eſt auis garrula ſignans lo
quaces. Item ꝓhibita eſt vpupa
q̄ nidificat in ſtercoribus. et feten
ti paſcitur fimo. et gemitū in can
tu ſimilat. ſignans triſticiam ſeculi
q̄ hoibꝰ imundis mortē operatur.
Itē veſpertilio q̄ circa trām volat
ſignans illos q̄ ſeculari ſciētia poti
ti ſola trēna ſapiūt. Itē qui viciū
aliqđ idebite fugit aliqn̄ in aliđ ca
dit. Nā ꝑdix miluū timēs et eū fugē
volēs dū eū in aere eē ſentit a tra

nō ſurgit· ſed ſepe dum circa terã
quaſi ſecura fugit in rethe vel laqū
ſe immittit· ſic quoqʒ aliquis niſuz ſu
perbie vel tirannidis fugere volēs
dum ſe ad terram nimis humilian
do vel indiſcrete miteſcendo dimit
tit· aut in puſillanimitatis laqueū
incidit· vel nimie remiſſiōis retibꝰ
ſe inuoluit· Item vicia tria magis
gn̄alia repreſentantur in vpupa·
ſcʒ auaricia· luxuria· et ſuperbia·
Nam vpupa hūana comedit ſter
cora· auis eſt omnino imūda· ſed
criſtis capite extenſis galeata· hu
mana quippe ꝯmedit ſtercora qui in
hyat ad tpalia lucra. de quibus A
poſto· ait Phil'· iij. Oīa detrimētū
feci ⁊ arbitror vt ſtercora vt xriſtū
lucri faciam. Immūdus aūt eſt q̄
luxurioſe vite pollutionibus ſubia
cet· De quo Apoſto· ait Epheſi· v·
Oīs fornicator aut imundus ⁊c̄·
Sed tunc criſtaʒ gerit in capite cū
ſuperbia dn̄atur in mente· contra
illud Thob· iiij· Superbiam in tuo
ſenſu nunquam ⁊c̄· ¶ Capitulū· xcvi·
Voluptates et ſuperfluita
tes exemplo aquile abiice
re docemur Naʒ aquila ad
plus tria oua facit· ſed tercium ꝓ
icit· eo ꝙ in cubando multum gra
uatur· intantum enim tunc debili
tatur vt quaſi venari nō poſſit· Tria
igitur oua aquile tres ſunt appeti
tus anime Aliquid enī aliquando
appetit anima· quod pertinʒ ad ip
ſius ſalutem· ⁊ iſtud eſt primuʒ o
uum Aliquid enim appetit quod ꝑ
tinet ad corporis neceſſitatem· et
hoc eſt ſecundum Aliquid vero qḋ
pertinet ad vite voluptatem· et i
ſtud eſt tercium· quod ſcilicet tan
quam ſuperfluum et noxium abiciēdū
eſt. Grauat enim mentem frequē
ter ſuperfluitas voluptatis· et eā

intantum debilitat vt ſpiritualia
venari non poſſit. Unde dominus
diſcipulos monuit dicens Lu· xx·
Attendite nē grauentur corda ve
ſtra ī crapula ⁊c̄· ¶ Capitulū· xcvij
Uſura aſſimilatur plume ſi
ue pennis aquile que ſicut
Plini· dicit habent quan
dam virtutem corroſiuam· Unde
poſita cum aliarum auium plumis
eas corrodit· Sic vſurarium lucꝝ
cum bono lucro admixtum ad ni
chil ipſum deducit· Unde diuitie v
ſurarie etiam cum aliis mixte com
muniter parum durant. Habet e
nim vſura virtutem corroſiuam·
quia eius qui mutuo accipit facul
tatem cito conſumit Eſt enim vſu
rarium mutuū apud debitorē ſimi
litudo illoruʒ vermiū de quibus dice
bat Job· xxx· Qui me comedunt
non dormiūt· ⁊ a multitudie eorū
ꝯſumit͛ veſtimentū meū· quia ex mul
tiplicatione vſure quandoqʒ etiaʒ
veſtimentū in pignꝰ datū cōſumi
t͛ et trāſit ad creditorē ¶ Ca· xcviij
Chriſtꝰ ꝯfiguratꝰ fuit ī paſ
ſeribꝰ q̄ offerebāt͛ in puri
ficatiōe leproſi ī lege moiſi
Leui· xiiij· Leproſi enī purificari
dicebāt͛ quando ꝯſortio hoīm iudicio ſa
cerdotis reſtituebāt͛ ⁊ cultui dino
reddebant͛ Cōtingebat tn̄ quandoqʒ vt
dino miraculo ꝓ ritū legis carnalis
lep̄ mūdaret͛. quandoqʒ etiā ſacerdos ī
iudicio decipiebat͛· Un̄ primo iudi
cabat͛ mūdꝰ· ⁊ poſtea reſtituebat͛
tanquam mūdꝰ ꝯſortio hoīm et cultui
dino. ſcʒ pꝰ vij· dies· in prima autē
purificatiōe offerebat ꝓ ſe leproſꝰ
mūdatꝰ duos paſſēs viuos ⁊ lignū
cedrinū ⁊ vermiculū ⁊ iſopū· hoc mō
vt filo coccineo ligarēt͛ paſſēs ⁊ y
ſopꝰ ſimul cū ligno cedrino· ita ꝙ li
gnū cedrinum eſſet quaſi manubriū

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

aſperſorij. yſopus vero et paſſeſ
erant id quod de aſperſorio tinge
batur in ſanguine alterius paſſe
ris immolati in aquis viuis. Hec
autem quatuor offerebantur cōtra
quatuor defectus lepre Nam cōtra
putredinem offerebatur cedrus
que ē imputribilis. cōtra fetorem
yſopus que eſt herba odorifera. cō
tra inſēſibilitatem paſſeres viui.
contra turpitudinem coloris ver
miculus qui habet viuum colorē.
Paſſer viuꝰ auolare vero dimitte
batꝰ in agrū. qꝛ leproſꝰ reſtituebatꝰ p̄
ſtine libertati In octaua vero die
admittebatur ad cultum diuinū
et reſtituebatur cōſortio hominū.
primo tamen raſis pilis totiꝰ cor
poris et veſtimentis lotis. eo qꝛ le
pra pilos corrodit et veſtimenta ī
quinat et fetida reddit. et poſtmo
dum ſacrificiū offerebatur pro de
licto eius. de ſanguine autem ſac
ficij vngebatur extremum auricu
le eius qui erat mundatus. et po
ſtea pollices manꝰ dextre et pedis
Quia in iſtis partibus primum le
pra dinoſcitur et ſentitur. Adhibe
bātur autem huic ritui tres liquo
res. ſcilicet ſanguis contra ſāgui
nis corruptionem. oleum ad deſig
nandum ſanationem morbi. et a
qua viua ad emundandum ſpurci
tiam. Per duos ergo paſſeres ſig
nificabatur figuāliter diuinitas et
humanitas cristi. quorū vnus ſci
licet humanitas immolatur in va
ſe fictili ſuper aquas viuentes. q̄a
ſcilicet per paſſioēz cristi aque bap
tiſmatis conſecrantur. Alius autē
ſcilicet impaſſibilis diuinitas viuꝰ
remanebat. quia diuinitas mori n̄
poteſt Vnde et auolabat. quia paſ
ſioni aſtringi nequit. Hic autem
paſſer viuus ſimul cū ligno cedri

no et cocco vermiculo et yſopo id
eſt fide ſpe et caritate mittitur in a
quam ad aſpergendum. quia in fi
de dei et hominis baptiſamur. La
uat autē homo per aquam baptiſ
matis vel lacrimarum veſtimenta
ſua id eſt opera. et omnes pilos .i.
cogitationes radet. tingitur etiam
extremum auricule dextre eius q̄
mundatur de ſanguine et oleo vt
eius auditus muniatur contra cor
rumpentia verba. pollices autem
manus dextre et pedis tinguntur
vt ſit eius actio atqꝫ affectio ſācta
Item cristus aſſimilauit ſe gal
line Mathei. xxiij. Quotiens inq̄t
volui congregare filios tuos quē
admodum gallina congregat pul
los ſub alas et c̄. Gallina enim vt
dicit ibi gloſa ē circa pullos ſuos
piiſſima. Nam ſub alis congregat
eos. contra miluum defenſat. pro
labore et amore filiorum egrotat.
plꝰ de pullis q̄ꝫ de ſe curat. eos ma
gis q̄ꝫ ſe paſcit et ſatiat. inuenta e
ſca eos vocat. pro illorum defenſi
one hominem impugnat. pro ipſo
rum quaſi amore raucit et vocem
mutat. plumas deponit et tota hi
ſpida fit. et demiſſis alis incedit.
Hec autem omnia cristo congrua
ſunt. Nam ipſe ad pullos ſuos id ē
fideles magnum affectum pietatis
gerit. eos ſub alis protectionis ſue
in vnā fide et ecc̄ia congregauit.
contra miluum id eſt mundum ſe
uientem eos defenſauit. pro labo
re et amore noſtro in cruce totus
languidus apparuit. plus de nobꝭ
q̄ꝫ de ſe curauit. non tantū pane
materiali ſed etiā ſac̄mentali et ſpi
rituali ſue doctrine nos pauit. in
uenta eſca nos vocat dicens. Veni
te ad me omnes qui laboratis et o
nerati eſtis. et ego reficiam vos.

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

prō noſtrā defenſionē dyaboluz ex
pugnauit· in cruce amore lāguēs
et voce deficiens raucus factus fu
it· ſecundum illud Pſalmiſt· Rau
ce facte ſunt fauces mee ac̄· Ibi e
tiam plumas a veſtimenta depoſu
it· in corpe flagellatus totus hiſpi
dus factus fuit. et diuinitatis ſu
e potentiam abſcondens· alis.i. vi
ribus ſuis dimiſſis ıceſſit· Hec igi
tur oīa xp̄s p̄ nrō amore fecit Qui
cū patre et ſancto ſpū viuit et re
gnat deus in ſecula ſeculorum·:·

A M E N

Explicit liber quartus de ſimilitu
dinibus rerum·

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17

1ste kolom
(recto) regel
8 van boven
/ ibid. regel
23.
op veel
plaatsen
verschil,
ook de 2de
kolom

Early European Books, Copyright © 2011 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of Koninklijke Bibliotheek, Den Haag.
171 E 17